

NETWORK OF COMMUNITY MANAGEMENT FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT

รายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการเครือข่าย
ด้านการจัดการชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนระดับชาติ
ครั้งที่ 6

การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อความยั่งยืน
:ความท้าทายในวิถีใหม่

3 เมษายน 2564

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

คำนำ

โครงการประชุมวิชาการเครือข่ายด้านการจัดการชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนระดับชาติ ครั้งที่ 6 เป็นโครงการที่เกิดจากความร่วมมือระหว่าง 3 สถาบันการศึกษา ประกอบด้วย สาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร สาขาวิชาชุมชนศึกษา ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และสาขาวิชาบ้านและชุมชน ภาควิชามนุษย์สัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยจัดครั้งแรกขึ้นในปี พ.ศ.2557 ณ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ครั้งที่ 2 ปี ในปี พ.ศ.2558 ณ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร และครั้งที่ 3 ในปี พ.ศ.2559 ณ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ นับเป็นปีแรกที่ได้ยกระดับโครงการนี้เป็นการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 1 เพื่อเป็นเวทีนำเสนอผลงานวิจัยของนักศึกษาระดับปริญญาตรี และคณาจารย์ทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ทั่วประเทศ เพื่อนำไปสู่การสร้างเครือข่ายและแลกเปลี่ยนเรียนรู้งานวิชาการอย่างกว้างขวาง

สำหรับปีนี้สาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร รับผิดชอบที่เป็นเจ้าภาพในการจัดโครงการดังกล่าว แต่ด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ระลอกใหม่ จึงปรับรูปแบบโครงการให้เป็นการประชุมวิชาการระดับชาติในรูปแบบออนไลน์ เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านการจัดการเรียนการสอน การวิจัย กิจกรรมที่ดำเนินการร่วมกัน ประกอบด้วย การบรรยายทางวิชาการ การนำเสนอผลงานทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเครือข่าย และผู้สนใจทั่วไป เป็นการดำเนินการที่สอดคล้องกับพันธกิจของคณะวิทยาการจัดการ สนับสนุนให้บุคลากร ทั้งคณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษาในทุกระดับปริญญา สร้างสรรค์ผลงานวิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอน ผลิตองค์ความรู้ และพัฒนางานด้านวิชาการ ในการแก้ปัญหาในท้องถิ่น และชุมชนอย่างต่อเนื่อง ตามปณิธานของคณะฯ “สร้างสรรค์ปัญญา พัฒนาความรู้ เชิดชูจริยธรรม ผู้นำการปฏิบัติ”

การจัดประชุมวิชาการระดับชาตินี้ ได้รวมบทความวิจัยตีพิมพ์เป็นรายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการระดับชาติ ได้ผ่านการพิจารณาคุณภาพทางวิชาการจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับบทความวิจัยนั้น และได้ตรวจสอบการเขียนตามรูปแบบที่กำหนดของคณะกรรมการพิจารณาบทความวิจัย ซึ่งได้ทำการปรับแก้ไขส่วนที่ยังพบข้อบกพร่องในบทความบางประการ เพื่อให้บทความวิจัยมีความเหมาะสมอย่างมีคุณภาพ อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้เขียนบทความวิจัย ทั้งนี้ ส่วนของเนื้อหาของบทความวิจัย เป็นการเรียบเรียงเขียนโดยผู้วิจัย ซึ่งย่อเมียดหลักการวิจัยและการเขียนที่คำนึงถึงจริยธรรมในการวิจัย รวมถึงการให้ทัศนะ หรือ

ความคิดเห็นเพิ่มเติมในบทความวิจัย จึงไม่ถือเป็นการรับผิดชอบต่อคุณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร ผู้ประสงค์นำข้อความใดของบทความวิจัยที่ตีพิมพ์ในรายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการนี้ไปเผยแพร่ จะต้องได้รับการอนุญาตจากผู้เขียน และคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พุทธศักราช 2537

คณะผู้ดำเนินงานจัดประชุมวิชาการระดับชาติ ขอขอบคุณเจ้าภาพร่วม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ในการจัดโครงการนี้ ขอขอบคุณ ผู้บริหาร คณาจารย์ วิทยากร ผู้ทรงวุฒิ ผู้นำเสนอ ผลงานวิจัย ผู้เข้าร่วมประชุมวิชาการ และคณะทำงานทุกท่าน ได้ร่วมเป็นส่วนหนึ่งให้การจัดโครงการประชุมวิชาการเครือข่ายด้านการจัดการชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนระดับชาติ ครั้งที่ 6 จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

โครงการประชุมวิชาการ
เครือข่ายด้านการจัดการชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนระดับชาติ ครั้งที่ 6

สานสัมพันธ์จากคนปกติ

การประชุมวิชาการเครือข่ายด้านการจัดการชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนระดับชาติ ครั้งที่ 6 ในครั้งนี้ เป็นสิ่งที่ยืนยันได้ถึงการมีส่วนร่วม การเป็นเครือข่ายด้านการจัดการชุมชนที่เข้มแข็ง และความยั่งยืนของ 3 หลักสูตร จาก 3 มหาวิทยาลัย ได้แก่ หลักสูตรชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หลักสูตรบ้านและชุมชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และหลักสูตรการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร จากจุดเริ่มต้นเล็ก ๆ ที่ทำงานร่วมกันในโครงการเครือข่าย ศึกษา วิจัย และความสัมพันธ์การจัดการชุมชน มาเป็นเวลา 8 ปี ซึ่งก่อเกิด สร้างสรรค์ ต่อยอด จนเป็นเครือข่ายวิชาการที่เข้มแข็ง

ในนามของคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร รู้สึกยินดีและพร้อมสนับสนุนการจัดกิจกรรมเชิงวิชาการที่มีความเข้มแข็ง มีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง เป็นส่วนหนึ่งแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นตามปณิธานของ คณะฯ “สร้างสรรค์ปัญญา พัฒนาความรู้ เชิดชูจริยธรรม ผู้นำการปฏิบัติ” และเป็นส่วนสำคัญในการ “สร้างความเข้มแข็งใหม่ สู่วิถีของความยั่งยืน” ต่อไปในอนาคต ตลอดระยะเวลาทั้ง 3 มหาวิทยาลัยได้ทำงานร่วมกับชุมชนในพื้นที่ของตน ได้ร่วมสร้างเครือข่ายด้านการจัดการชุมชนให้เติบโต เข้มแข็ง ยั่งยืนได้นั้น ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายช่วยกันผลักดันหนุนเสริมให้แต่ละชุมชนมีพลังก้าวเดินด้วยความรู้ ด้วยความเข้าใจในศาสตร์ของชุมชน และต้องสามารถบริหารจัดการชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพท่ามกลางกระแสความผันผวนแปรเปลี่ยนของบริบทสังคม จึงเป็นความท้าทายในวิถีใหม่ที่ต้องเปิดใจเรียนรู้ร่วมกัน เสริมความเข้มแข็งเพื่อร่วมกันสร้างความยั่งยืน

การประชุมวิชาการเครือข่ายด้านการจัดการชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนระดับชาติครั้งที่ 6 จึงได้จัดให้มีการบรรยายพิเศษ “การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อความยั่งยืน : ความท้าทายในวิถีใหม่” โดยท่านวิทยากร “ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. สุริชัย หวันแก้ว ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาสันติภาพและความขัดแย้ง” และได้เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมการประชุมทุกท่านจะได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเชิงวิชาการร่วมกับวิทยากร และผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำความรู้ ประสบการณ์ที่ได้รับไปปรับใช้ เพิ่มศักยภาพงานวิชาการและงานวิจัยเพื่อส่งเสริมให้ชุมชน สังคม ประเทศก้าวหน้าต่อไป

ขอขอบคุณ วิทยากร คณาจารย์ บุคลากร นักวิชาการ ผู้นำเสนอผลงานวิจัย ผู้สนใจ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนที่มีส่วนร่วมให้การประชุมในครั้งนี้ให้ประสบผลสำเร็จ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันชัย สุทธะนันท์

คณบดีคณะวิทยาการจัดการ

โครงการประชุมวิชาการเครือข่ายด้านการจัดการชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนระดับชาติ ครั้งที่ 6
และโครงการเครือข่ายศึกษา วิจัย และความสัมพันธ์ การจัดการชุมชน ครั้งที่ 8
“การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อความยั่งยืน : ความท้าทายในวิถีใหม่”
วันที่ 3 เมษายน 2564

1. ชื่อโครงการ

โครงการเครือข่ายศึกษา วิจัย และความสัมพันธ์ การจัดการชุมชน ครั้งที่ 8 และโครงการประชุม วิชาการ
เครือข่ายด้านการจัดการชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนระดับชาติ ครั้งที่ 6

จัดโดย หลักสูตรการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ร่วมกับ หลักสูตรชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และ

หลักสูตรบ้านและชุมชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

2. ความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์

สอดคล้องกับยุทธศาสตร์คณะวิทยาการจัดการ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 สร้างกลไกในการยกระดับผลงานวิจัยให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับทั้งในระดับชาติ
และระดับนานาชาติ

กลยุทธ์ 2.3 พัฒนาศักยภาพนักวิจัยให้สามารถผลิตผลงานที่มีคุณภาพ และยกระดับคุณภาพ
ผลงานวิจัยให้ได้รับการยอมรับระดับชาติและนานาชาติ

มาตรการ สนับสนุนและส่งเสริมศักยภาพนักวิจัยเพื่อยกระดับผลงานวิจัย

กิจกรรม โครงการจัดประชุมวิชาการระดับชาติเพื่อเป็นเวทีให้นักศึกษาระดับปริญญาตรี
ปริญญาโท และปริญญาเอก ได้นำเสนอผลงานวิจัย

3. หลักการและเหตุผล

โครงการประชุมวิชาการระดับชาติ เครือข่ายด้านการจัดการชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นโครงการที่
เกิดจากความร่วมมือระหว่าง 3 สถาบัน ประกอบด้วย สาขาวิทยาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยศิลปากร สาขาวิชาชุมชนศึกษา ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
และสาขาวิชาบ้านและชุมชน ภาควิชามนุษยสัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพื่อเป็นเวที
นำเสนอผลงานวิจัยของนักศึกษาระดับปริญญาตรี และคณาจารย์ทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ทั่ว
ประเทศ เพื่อนำไปสู่การสร้างเครือข่ายและแลกเปลี่ยนเรียนรู้งานวิชาการอย่างกว้างขวาง

สาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ รับผิดชอบที่เป็นเจ้าภาพในการจัดโครงการดังกล่าว แต่เนื่องด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ระลอกใหม่ จึงปรับรูปแบบโครงการให้เป็นการประชุมวิชาการระดับชาติในรูปแบบออนไลน์ เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านการจัดการเรียนการสอน การวิจัย ประกอบด้วย การบรรยายทางวิชาการ และการนำเสนอผลงานทางวิชาการ ของมหาวิทยาลัยเครือข่ายและผู้สนใจทั่วไป ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวสอดคล้องกับพันธกิจของคณะวิทยาการจัดการที่สนับสนุนให้บุคลากร ทั้งคณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษาในทุกระดับปริญญา สร้างสรรค์ผลงานวิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอน ผลต่อองค์ความรู้ และพัฒนางานด้านวิชาการ ในการแก้ปัญหาในท้องถิ่นและชุมชนอย่างต่อเนื่องซึ่งเป็นไปตามปณิธานของคณะฯ คือ “สร้างสรรค์ปัญญา พัฒนาความรู้ เชิดชูจริยธรรม ผู้นำการปฏิบัติ”

4. วัตถุประสงค์โครงการ

- 4.1 เพื่อเป็นเวทีการนำเสนอผลงานทางวิชาการของคณาจารย์ นักวิชาการ นักศึกษา และบุคคลทั่วไป
- 4.2 เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนและสร้างเครือข่ายงานวิชาการงานวิจัยกับสถาบันการศึกษาสามารถนำองค์ความรู้ใหม่ ๆ ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ต่อไป

5. กลุ่มเป้าหมาย

ผู้เข้าร่วมโครงการ ทั้งหมด 150 ราย ประกอบด้วยดังนี้

- 5.1 ผู้เข้าร่วมการประชุมวิชาการ
คณาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย ที่เป็นบุคลากรจากภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย จำนวน 100 ราย
- 5.2 ผู้ทรงคุณวุฒิประจำห้องนำเสนอผลงาน จำนวน 20 ราย
- 5.3 คณะทำงาน จำนวน 30 ราย

6. ระยะเวลาดำเนินการ

ตลอดการดำเนินการ ระหว่างเดือนมกราคม 2564 ถึงเดือนเมษายน 2564

วันจัดโครงการประชุมวิชาการแบบออนไลน์ วันที่ 3 เมษายน 2564 เวลา 08.00 – 16.00 น.

7. สถานที่ดำเนินงาน

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี

8. การดำเนินงาน

วิธีการดำเนินงาน / แผนการดำเนินงาน

ที่	กิจกรรม	ระยะเวลาดำเนินการ
1	เขียนข้อเสนอโครงการฯ และการขออนุมัติโครงการ	มกราคม 2564
2	เปิดรับบทความ - ผู้นำเสนอผลงาน สมัครงานและส่งบทความคัดย่อภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และบทความวิจัยฉบับเต็ม ผ่านทางระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตของ คณะวิทยาการจัดการ โดยมีสาขาที่เปิดรับงานวิจัย ได้แก่ การจัดการ ชุมชน / บ้านและชุมชน / ชุมชนศึกษา / การท่องเที่ยว / การจัดการ โรงแรม / การจัดการงานนิทรรศการและงานอีเว้นท์ รัฐประศาสนศาสตร์ การจัดการภาครัฐและภาคเอกชน การจัดการสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืน การจัดการความเสี่ยงด้านภัยพิบัติ บริหารธุรกิจ / การตลาด และสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการชุมชน	กุมภาพันธ์ – 10 มีนาคม 2564
3	ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ	10 มีนาคม – 19 มีนาคม 2564
4	แจ้งผลการพิจารณาบทความฉบับเต็มพร้อมคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อปรับปรุงแก้ไขไปยังอีเมลของผู้เสนอผลงาน	22 มีนาคม 2564
5	วันสุดท้ายกำหนดส่งบทความวิจัยฉบับปรับปรุงแก้ไขตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิแนะนำ	31 มีนาคม 2564
6	ผู้สนใจเข้ารับฟัง สมัครงานผ่านทางระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตของคณะ วิทยาการจัดการ	บัดนี้ – 26 มีนาคม 2564
7	ประชาสัมพันธ์กำหนดการนำเสนอบทความ	31 มีนาคม 2564
8	นำเสนอผลงานแบบบรรยาย	3 เมษายน 2564
9	สรุปผลการดำเนินงานโครงการ	31 พฤษภาคม 2564

9. ค่าลงทะเบียน

9.1 ค่าลงทะเบียน (สำหรับ 1 ท่าน) จาก คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ที่	ค่าลงทะเบียน	อัตรา (บาท)
1	ค่าลงทะเบียนนำเสนอผลงาน สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี	ยกเว้นค่าลงทะเบียน
2	ค่าลงทะเบียนนำเสนอผลงาน สำหรับบุคลากร	ยกเว้นค่าลงทะเบียน
3	ค่าลงทะเบียนนำเสนอผลงาน สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาโท และปริญญาเอก	1,000
4	ค่าลงทะเบียนรับฟังการนำเสนอผลงาน สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีและบุคลากร	ยกเว้นค่าลงทะเบียน
5	ค่าลงทะเบียนรับฟังการนำเสนอผลงาน สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาโท และปริญญาเอก	ยกเว้นค่าลงทะเบียน

9.2 ค่าลงทะเบียน (สำหรับ 1 ท่าน) จาก บุคคลทั่วไป

ที่	ค่าลงทะเบียน	อัตรา (บาท)
1	ค่าลงทะเบียนนำเสนอผลงานระดับชาติ (สถาบันร่วมจัดฯ)	1,000
2	ค่าลงทะเบียนนำเสนอผลงานระดับชาติ	1,500

10. ผู้ลงทะเบียนนำเสนอผลงานจะได้รับ

- 10.1 ผลการพิจารณาผลงานจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 2-3 ท่าน
- 10.2 รายงานสืบเนื่องฯ บทคัดย่อ และรายงานสืบเนื่องฉบับเต็ม (แบบออนไลน์เผยแพร่ในเว็บไซต์คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร ภายในเดือนเมษายน 2564)
- 10.3 ใบประกาศนียบัตรการเข้าร่วมนำเสนอผลงาน
- 10.4 จดหมายตอบรับการพิจารณาผลงาน

11. ตัวชี้วัดผลสำเร็จจากการดำเนินงาน

- 11.1 ผู้เข้าร่วมโครงการ จำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80
- 11.2 ผู้เข้าร่วมโครงการมีความพึงพอใจเฉลี่ยระดับมากขึ้นไป (ความพึงพอใจเฉลี่ย ตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป)

12. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- 12.1 สามารถสร้างโอกาสในการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการของคณาจารย์ นักวิชาการ นักศึกษา และบุคลากรทั่วไป ทั้งในและต่างประเทศ
- 12.2 เกิดการแลกเปลี่ยนและสร้างเครือข่ายงานวิชาการงานวิจัยกับสถาบันการศึกษาเครือข่ายในประเทศ และเกิดการนำองค์ความรู้ใหม่ ๆ ไปใช้ประยุกต์และเกิดการพัฒนาด้านอื่น ๆ

13. การประเมินโครงการ

- 13.1 ประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมสัมมนา
- 13.2 สรุปรายงานผลการสัมมนา

คณะกรรมการฝ่ายพิจารณาผลงานวิชาการ

โครงการประชุมวิชาการเครือข่ายด้านการจัดการชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนระดับชาติ ครั้งที่ 6

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความวิจัย

- 1 คณบดีคณะวิทยาการจัดการ
- 2 รองคณบดีฝ่ายวิจัย
- 3 ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุรัชย์ หวันแก้ว
- 4 รองศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา
- 5 รองศาสตราจารย์ ดร.ประสพชัย พสุนนท์
- 6 รองศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ ศิริวงศ์
- 7 รองศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒนา ธาดานิติ
- 8 รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา วงศ์ทิพย์
- 9 รองศาสตราจารย์ ดร.ธงชัย ภูวนาถวิจิตร
- 10 รองศาสตราจารย์ ดร.วรรณวีร์ บุญคุ้ม
- 11 รองศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา สโรบล
- 12 รองศาสตราจารย์ ดร.นฤมล อรุโณทัย
- 13 รองศาสตราจารย์ ดร.ปิยะพงษ์ จันทน์ใหม่มูล
- 14 รองศาสตราจารย์ ดร.งพล พรหมสาขา ณ สกลนคร
- 15 รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระวัฒน์ จันทิก
- 16 รองศาสตราจารย์ สุเมธ พรหมอินทร์
- 17 รองศาสตราจารย์ เอมอร เจียรมาศ
- 18 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทิพย์สุดา พุฒจรรย์
- 19 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สวรรยา ธรรมอภิพล
- 20 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว
- 21 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกศราพร พรหมนิมิตกุล

- 22 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ฌภัทร วิศวะกุล
- 23 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิโรจน์ เจษฎาอักษรณ์
- 24 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศศิภา พจนวาที
- 25 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เรวดี อั้งโพธิ์
- 26 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริชัย ดีเลิศ
- 27 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อมรินทร์ เทวตา
- 28 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อิสราภรณ์ ทนุผล
- 29 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตศักดิ์ พุฒจรรย์
- 30 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนภฤต สังข์เฉย
- 31 ผู้ช่วยศาสตราจารย์นภนันทน์ หอมสุต
- 32 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เมษ์ธาวิน พลโยธี
- 33 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตพนธ์ ชุมเกต
- 34 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิราภา พึ่งบางกรวย
- 35 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชวนชื่น อัครกะวณิชชา
- 36 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาสนันท์ อัครรักษ์
- 37 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญรดี จันทร์ภักดิ์
- 38 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุทธิรัตน์ กิตติพงษ์วิเศษ
- 39 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย ปริญาสุทธินันท์
- 40 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ระชานนท์ ทวีผล
- 41 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทรงพันธ์ ต้นตระกูล
- 42 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ณรงค์ ศิริรัมย์
- 43 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทรงสุดา ภูสว่าง
- 44 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พนัชกร สิมะขจรบุญ
- 45 อาจารย์ ดร.ปรีวิทย์ ไวยาชาวีระ
- 46 อาจารย์ ดร. อรยา พรเอี่ยมมงคล
- 47 อาจารย์ ดร.สังเสริม แสงทอง

- 48 อาจารย์ ดร.ชัชฌาพงศ์ ศิริโชติจินตนาการ
- 49 อาจารย์ ดร.บุษริน วงศ์วิวัฒนา
- 50 อาจารย์ ดร.นพรัตน์ บุญเพียรผล
- 51 อาจารย์ ดร.ประไพพิมพ์ สุธีวสินนนท์
- 52 อาจารย์ ดร.ปริญญา หรุ่มโพธิ์
- 53 อาจารย์ ดร.พลอย สุดอ่อน
- 54 อาจารย์ ดร.ภฤศญา ปิยนุสรณ์
- 55 อาจารย์ ดร.ธิดิพัทธ์ บุญปก
- 56 อาจารย์ ดร.วงศ์ลัดดา วีระไพบุลย์
- 57 อาจารย์ ดร.สุนี คำนวลศิลป์
- 58 อาจารย์รชกร วชิรสิโรตม
- 59 อาจารย์วันชัย เจือบุญ
- 60 นางสาวสุนิสา วงศ์ประทุม
- 61 นายณัฐวิรัช ศรีธาดาสวัสดิ์

กำหนดการประชุมวิชาการเครือข่ายด้านการจัดการชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนระดับชาติ ครั้งที่ 6
“การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อความยั่งยืน : ความท้าทายในวิถีใหม่”

จัดโดย

สาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ร่วมกับ

สาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และ

สาขาวิชาบ้านและชุมชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

วันที่ 3 เมษายน 2564

- เวลา 08.00 – 08.25 น. เชิญผู้เข้าร่วมโครงการเข้าห้องประชุมออนไลน์
- เวลา 08.25 – 08.30 น. กล่าวต้อนรับ
โดย อาจารย์รชกร วชิรสีโรดม หัวหน้าสาขาวิชาการจัดการชุมชน
- เวลา 08.30 – 09.00 น. วัตถุประสงค์และแนะนำคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
พิธีเปิดและกล่าวต้อนรับผู้เข้าร่วมโครงการ
กล่าวเปิดงาน
โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันชัย สุทธะนันท์ คณบดีคณะวิทยาการจัดการ
- เวลา 09.00 – 10.30 น. การบรรยายพิเศษ “การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อความยั่งยืน: ความท้าทายในวิถีใหม่”
โดย ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุริชัย หวันแก้ว
ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาสันติภาพและความขัดแย้ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- เวลา 10.30 – 10.45 น. พักรับประทานอาหารว่าง
- เวลา 10.45 – 12.00 น. นำเสนอผลงานภาคบรรยาย (ภาคเช้า)
- เวลา 12.00 – 13.00 น. พักรับประทานอาหารกลางวัน
- เวลา 13.00 – 14.30 น. นำเสนอผลงานภาคบรรยาย (ภาคบ่าย)
- เวลา 14.30 – 14.45 น. พักรับประทานอาหารว่าง
- เวลา 14.45 – 15.30 น. นำเสนอผลงานภาคบรรยาย (ภาคบ่าย ต่อ)
- เวลา 15.30 – 16.00 น. พิธีปิด

หมายเหตุ : การมอบเกียรติบัตรจะดำเนินการจัดส่งทางไปรษณีย์ให้แก่ผู้เข้าร่วมนำเสนอบทความ

กำหนดการนำเสนอผลงานวิจัยแบบปากเปล่า

โครงการประชุมวิชาการเครือข่ายด้านการจัดการชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนระดับชาติ ครั้งที่ 6

วันเสาร์ที่ 3 เมษายน 2564

การประชุมทางไกลผ่านทางจอภาพ หรือ Video Conference ผ่านระบบ Zoom

ห้องประชุม Main Meeting room อาคารเรียนรวม 1 ชั้น 2 มหาวิทยาลัยศิลปากร
วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

การนำเสนอผลงาน ภาคเช้า

เวลา	รหัส ผลงาน	ชื่อผลงาน	ผู้นำเสนอ
10.45 - 11.05 น.	644	แนวทางการสร้างกลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อยเพื่อการพัฒนาตนเองจากฐานทรัพยากรชุมชนกรณีศึกษา: บ้านสบแฝก ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่	คุณจิรพันธ์ นวลใส
11.05 - 11.25 น.	631	ขบวนการเคลื่อนไหวก้าวหน้าทางสังคมเพื่อคัดค้านโครงการเมืองต้นแบบอุตสาหกรรมก้าวหน้าแห่งอนาคต อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา	คุณนาอามร์ หมอเต๊ะ
11.25 - 11.45 น.	706	พฤติกรรมและแรงจูงใจของนักศึกษาในการใช้ถุงผ้าแทนถุงพลาสติก กรณีศึกษา นักศึกษาสาขาวิชา การจัดการชุมชน ชั้นปีที่ 4 คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร	คุณรินรดา นิยมไทย
11.45 - 12.05 น.	607	การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (SBMLD) เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของผู้เรียน ตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนเทศบาลบ้านกล้วย	คุณพัฒน์พงษ์ แสงสุพรรณ

ผู้ทรงคุณวุฒิ ประจำห้อง นำเสนอผลงาน	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทิพย์สุดา พุฒจร / ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทรงพันธ์ ต้นตระกูล / ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เรวดี อั้งโพธิ์
ผู้ประสานงาน	นางสาวจุฑามาศ เมฆนิติ

การนำเสนอผลงาน ภาคบ่าย

เวลา	รหัสผลงาน	ชื่อผลงาน	ผู้นำเสนอ
13.00 - 13.20 น.	682	การจัดการชุมชน ด้านสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ของชุมชนบ้านคลองตันเข้ม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี	คุณสรिता อ่อนสุดดี
13.20 - 13.40 น.	638	การศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำผาดำ ในพื้นที่ชุมชนบ้านเก่าร้าง ตำบลคลองหอยโข่ง อำเภอกลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา	คุณธนัชฐา เสตะพันธ์
13.40 - 14.00 น.	674	แรงบันดาลใจทางสังคมจากมหาวิทยาลัยในสถานการณ์โควิด-19 ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ	คุณธนาภรณ์ ตั้งทองสว่าง
14.00 - 14.20 น.	673	ความสามารถในการเผชิญปัญหาต่อสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์	คุณศิริประภา ต๊ะจันทร์
14.20 - 14.40 น.	656	การพัฒนารูปแบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ชุมชนไทยพวนในบริบทวัฒนธรรมร่วมสมัย	คุณสุรัชย์ ทูหมัด

เวลา	รหัสผลงาน	ชื่อผลงาน	ผู้นำเสนอ
14.40 - 15.00 น.	651	นวัตกรรมทางธุรกิจในการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วมของจังหวัดแม่ฮ่องสอน	คุณธนวรรษ ดอกจันทร์
ผู้ทรงคุณวุฒิ ประจำห้อง นำเสนอผลงาน	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทิพย์สุดา พุฒจร / ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทรงพันธ์ ต้นตระกูล / ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เรวดี อั้งโพธิ์		
ผู้ประสานงาน	นางสาวจุฑามาศ เมฆนิตติ		

ณ ห้องประชุมพีลีตังก์ อาคารเรียนรวม 1 ชั้น 3 มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

การนำเสนอผลงาน ภาคเช้า

เวลา	รหัสผลงาน	ชื่อผลงาน	ผู้นำเสนอ
10.45 - 11.05 น.	675	ความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัย ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์	คุณรัตนพร สุขะวรรณะ
11.05 - 11.25 น.	671	พฤติกรรมกำบังตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19) ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี	คุณกฤตยากร แปงกลาง
11.25 - 11.45 น.	672	การเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีสุดท้าย มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์	คุณชนิกา วัฒนกุล
11.45 - 12.05 น.	646	บทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการเฝ้าระวังและป้องกันสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในชุมชน บ้านสบแฝก ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่	คุณชฎานันท์ กำแก่น
12.15 - 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน		

ผู้ทรงคุณวุฒิ ประจำห้อง นำเสนอผลงาน	รองศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา / ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทรงสุตา ภู่อสว่าง / อาจารย์ ดร.อับดุลเลาะ เจ๊ะหลง
ผู้ประสานงาน	นางสาวศรีสกุล พิทักษานุรัตน์

การนำเสนอผลงาน ภาคบ่าย

เวลา	รหัสผลงาน	ชื่อผลงาน	ผู้นำเสนอ
13.00 - 13.20 น.	676	พฤติกรรม的开รับสื่อสังคมออนไลน์ อย่างเหมาะสม ในสถานการณ์โควิด-19 ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดนครปฐม	คุณอรอุมา ศรีโชติ
13.20 - 13.40 น.	678	กระบวนการปรับตัวของบริษัททอแกไนซ์ เซอร์ขนาดเล็ก ในภาวะวิกฤตโควิด 19 : การวิจัยเชิงกรณีศึกษา	คุณกรรณิกา บุรินรัมย์
13.40 - 14.00 น.	653	การศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคที่ สั่งอาหารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ ช่วง ระหว่างการแพร่ระบาด COVID-19	คุณเนตรชนก วงศ์สุวรรณ
14.00 - 14.20 น.	642	การปรับตัวของผู้ค้าขายในตลาด Greenway หลังสถานการณ์การแพร่ ระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (COVID-19)	คุณเปมิกา หวันสนิ

เวลา	รหัสผลงาน	ชื่อผลงาน	ผู้นำเสนอ
14.20 - 14.40 น.	621	ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาดอิเล็กทรอนิกส์ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการซื้อสินค้าออนไลน์ ในช่วงก่อนระบาดและช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 กรณีศึกษา นักศึกษาคณะวิทยาการ จัดการ ชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี การระบาด และช่วงการระบาดของโรคโควิด-19	คุณกัญญาภัค ทองกร
14.40 - 15.00 น.	636	การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ของชาวไทยเชื้อสายจีนฮกเกี้ยน ถนน นางงาม อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา	คุณพิพัฒน์ ภูมิพัฒน์
ผู้ทรงคุณวุฒิ ประจำห้อง นำเสนอผลงาน	รองศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา / ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทรงสุตา ภูสว่าง / อาจารย์ ดร.อับดุลเลาะ เจ๊ะหลง		
ผู้ประสานงาน	นางสาวศรีสกุล พิทักษ์นุรัตน์		

ณ ห้องประชุมรังสีมันต์ อาคารเรียนรวม 1 ชั้น 3 มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

การนำเสนอผลงาน ภาคเช้า

เวลา	รหัสผลงาน	ชื่อผลงาน	ผู้นำเสนอ
10.45 - 11.05 น.	680	การให้บริการอาหารสำหรับผู้สูงอายุช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) กรณีศึกษา ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านธรรมปกรณ์ (เชียงใหม่)	คุณลักษณะ นาคประเสริฐ
11.05 - 11.25 น.	695	การให้ความหมายของรถพุ่มพวงและการปรับตัวในการให้บริการของรถพุ่มพวงในช่วงวิกฤตการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)	คุณสุธิตา กุลนนท์
11.25 - 11.45 น.	713	พฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารและการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19)	คุณญาณिता หวังอยู่
11.45 - 12.05 น.	692	พฤติกรรมในการป้องกันอันตรายจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของนักศึกษาสาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร	คุณวิศรุต ศรีสัมพันธ์
12.15 - 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน		

ผู้ทรงคุณวุฒิ ประจำห้อง นำเสนอผลงาน	รองศาสตราจารย์ ดร.ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร / อาจารย์ ดร.อรุยา พรเอี่ยมมงคล / รองศาสตราจารย์สุเมธ พรหมอินทร์
ผู้ประสานงาน	นายกันทรากร จรัสมาธูสร

การนำเสนอผลงาน ภาคบ่าย

เวลา	รหัสผลงาน	ชื่อผลงาน	ผู้นำเสนอ
13.00 - 13.20 น.	703	การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้านสุขอนามัยและ การออกกำลังกายในช่วงการแพร่ระบาดของ โรค COVID-19 : กรณีศึกษา หมู่บ้านพุกษา เขตบางแค กรุงเทพมหานคร	คุณพฤษัช บุญญพัฒนากุล
13.20 - 13.40 น.	712	การปรับตัวของผู้ประกอบการในสถานการณ์ COVID-19 กรณีศึกษา ตลาดน้ำตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร	คุณเบญญา สุทธิสาร
13.40 - 14.00 น.	690	การศึกษาผลกระทบและการปรับตัวของ ชาวประมงพื้นบ้านชายฝั่งทะเล ชุมชนบาง ไทรย้อย ตำบลชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัด เพชรบุรี จากสถานการณ์การระบาด ของโรค ติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)	คุณฉัตรชัย ฤทธิเดช
14.00 - 14.20 น.	698	ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ด้านสุขภาพ กับพฤติกรรมการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัส โคโรนา 2019 ของนักศึกษา มหาวิทยาลัย ศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี	คุณชลธิชา แสงมุล

เวลา	รหัสผลงาน	ชื่อผลงาน	ผู้นำเสนอ
14.40 - 15.00 น.	700	การปรับตัวด้านการเรียนออนไลน์หลังวิถีใหม่ ของนักศึกษา สาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร	คุณณัฐภูมิ สุวรรณเลิศวัฒนา
ผู้ทรงคุณวุฒิ ประจำห้อง นำเสนอผลงาน	รองศาสตราจารย์ ดร.ฉงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร / อาจารย์ ดร.อรยา พรเอี่ยมมงคล / รองศาสตราจารย์สุเมธ พรหมอินทร์		
ผู้ประสานงาน	นายกัณฑ์กร จรัสมาธูสร		

ณ ห้องประชุมภัตตกรรมณี อาคารเรียนรวม 1 ชั้น 3 มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

การนำเสนอผลงาน ภาคเช้า

เวลา	รหัสผลงาน	ชื่อผลงาน	ผู้นำเสนอ
10.45 - 11.05 น.	652	การศึกษาภูมิปัญญาอาหารไทยจีน ชุมชนไทยจีน ตำบลท่าวังพร้าว อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่	คุณประภาพรพรณ มาลาคุณต๊ะ
11.05 - 11.25 น.	688	ความเชื่อเรื่องเครื่องรางของวิญรูน กรณีศึกษา นักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร	คุณอาทิตย์ ลิ่มไผ่ทอง
11.25 - 11.45 น.	683	การจัดการผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเครื่องเบญจรงค์ เพื่อรองรับตลาดสากล ชุมชนดอนไก่ดี อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร	คุณศุภิสรา นันทะเล
11.45 - 12.05 น.	684	บทบาทของสภาผู้นำชุมชนในการพัฒนาชุมชน บ้านฝ้ายท่า ตำบลพงศัประศาสน์ อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	คุณสุทธิดา มูลทองขุน
12.15 - 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน		
ผู้ทรงคุณวุฒิ ประจำห้อง นำเสนอผลงาน	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกศราพร พรหมนิมิตกุล / อาจารย์ ดร.สุนี คำนวลศิลป์ / อาจารย์ ดร.ปรีวิทย์ ไวยาษาชีวะ		
ผู้ประสานงาน	นายธงชัย น้ำทิพย์		

การนำเสนอผลงาน ภาคบ่าย

เวลา	รหัสผลงาน	ชื่อผลงาน	ผู้นำเสนอ
13.00 - 13.20 น.	687	สภาพการณ์และการปรับตัวในอาชีพการแสดงละครชาติรีของคณะพรหมสุวรรณ	คุณพิชามญชุ์ คงมีผล
13.20 - 13.40 น.	689	การศึกษาประเพณีดั้งเดิมของตำบลดอนยายหอม อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม	คุณวิรัชัญญา ก.ศรีสุวรรณ
13.40 - 14.00 น.	707	พิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับเทศกาลกินเจ : กรณีศึกษา ศาลเจ้าโจวซือกง ตลาดน้อย แขวงตลาดน้อย เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร	คุณมธูชา อมรสันต์
14.00 - 14.20 น.	629	กลยุทธ์การพัฒนาการเข้าร่วมรับผิดชอบของประชาชนในการบริหารงานร้านค้าชุมชน กรณีศึกษา: ตำบลโนนสะอาด อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น	คุณพชรพร เดชกวินเลิศ
14.20 - 14.40 น.	647	ภาพอนาคตของเยาวชนต่อการเตรียมความพร้อมการเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่	คุณณิชากร สุวรรณรินทร์
14.40 - 15.00 น.	641	ถอดประเด็นโครงงานวิจัยของนักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ในรอบ 1 ทศวรรษที่ผ่านมา	คุณตรีภพ อธิรัตน์ชัย
ผู้ทรงคุณวุฒิ ประจำห้อง นำเสนอผลงาน	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกศราพร พรหมนิมิตกุล / อาจารย์ ดร.สุนี คำนวลศิลป์ / อาจารย์ ดร.ปรีวิทย์ ไวยาทยาวีระ		
ผู้ประสานงาน	นายธงชัย น้ำทิพย์		

ณ ห้องประชุมบุษยามาศ อาคารเรียนรวม 1 ชั้น 3 มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

การนำเสนอผลงาน ภาคเช้า

เวลา	รหัสผลงาน	ชื่อผลงาน	ผู้นำเสนอ
10.45 - 11.05 น.	622	ทัศนคติและพฤติกรรมที่มีต่อการใช้งานแพลตฟอร์มไทยชนะ ของประชากรในเขตอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	คุณทวีวัฒน์ แผนทัด
11.05 - 11.25 น.	620	การวิเคราะห์องค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนและความตั้งใจมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด	คุณชุตินา ขำน้อย
11.25 - 11.45 น.	657	การศึกษาแนวโน้มและรูปแบบการท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศส หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19)	คุณกรวรรณ ใจยาว
11.45 - 12.05 น.	623	องค์ประกอบทางการท่องเที่ยวและภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยเจนเนอเรชั่นเอ็กซ์ที่มาท่องเที่ยวเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี	คุณชัชชาติ จูเล็ก
12.15 - 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน		
ผู้ทรงคุณวุฒิ ประจำห้อง นำเสนอผลงาน	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว / อาจารย์ ดร.สงเสริม แสงทอง / อาจารย์ ดร.ธิตีพัทธ์ บุญปก		
ผู้ประสานงาน	นางสาวหทัย อุ่เงิน		

การนำเสนอผลงาน ภาคบ่าย

เวลา	รหัสผลงาน	ชื่อผลงาน	ผู้นำเสนอ
13.00 - 13.20 น.	628	อิทธิพลของวัฒนธรรมองค์กรที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมบริการผ่านทัศนคติที่เกี่ยวกับงาน	คุณณฤมล บุญเจริญกิจ
13.20 - 13.40 น.	648	การจัดการความรู้ของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพและการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) บ้านม่วงคำ อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่	คุณมลิวลีย์ แซ่หัน
13.40 - 14.00 น.	701	ผลพวงจากสถานการณ์และมาตรการป้องกันการระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในประเทศไทย	คุณพิชชาพร รอดบุญคง
14.00 - 14.20 น.	618	เทคนิคการให้บริการที่เป็นเลิศของแผนกบริการส่วนหน้าโรงแรม ในยุค COVID-19	คุณอนิรุทธิ์ เจริญสุข
14.20 - 14.40 น.	667	รูปแบบพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) กรณีศึกษาเขตกรุงเทพมหานคร	คุณพิมพ์เดือน สุวรรณ
14.40 - 15.00 น.	624	พฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาใช้บริการโฮมสเตย์ของแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน อำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร	คุณอำนาจ รักษาพล

ผู้ทรงคุณวุฒิ ประจำห้อง นำเสนอผลงาน	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว / อาจารย์ ดร.สงเสริม แสงทอง / อาจารย์ ดร.ธิตีพัทธ์ บุญปก
ผู้ประสานงาน	นางสาวหทัย อุ่เงิน

ณ ห้องประชุมศรีตลา อาคารเรียนรวม 1 ชั้น 3 มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

การนำเสนอผลงาน ภาคเช้า

เวลา	รหัสผลงาน	ชื่อผลงาน	ผู้นำเสนอ
10.45 - 11.05 น.	612	ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบอกต่อของลูกค้าที่ซื้อรถจักรยานยนต์ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล	คุณจุติพร ราชบุรี
11.05 - 11.25 น.	640	การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ความคาดหวังของผู้รับบริการที่ใช้บริการของโรงพยาบาลเอกชน	คุณอรรพพล องค์ชัยวัฒน์
11.25 - 11.45 น.	634	แบบจำลองสมการโครงสร้างความภักดีทางอิเล็กทรอนิกส์: กรณีศึกษาการซื้อสินค้าจากแอปพลิเคชัน Shopee ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา	คุณจินตนาห์ ดิ้นพนม
11.45 - 12.05 น.	660	ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อผักอินทรีย์ของผู้บริโภคในเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี : กรณีศึกษา เกษตรเลิฟเวอร์ฟาร์ม	คุณอนพัทธ์ กาญจนวัฒน์
12.15 - 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน		
ผู้ทรงคุณวุฒิ ประจำห้อง นำเสนอผลงาน	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชวนชื่น อัครกะฉิมชชา / ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อมรินทร์ เทวตา / ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณภัทร วิศวะกุล		
ผู้ประสานงาน	นางสาวณัฐมน พัฒนา		

การนำเสนอผลงาน ภาคบ่าย

เวลา	รหัสผลงาน	ชื่อผลงาน	ผู้นำเสนอ
13.00 - 13.20 น.	633	การตลาดเชิงประสบการณ์และความพึงพอใจที่ส่งผลต่อความภักดีของลูกค้า: กรณีศึกษา ตลาดกรีนเวย์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา	คุณประกายวรรณ ขุนทอง
13.20 - 13.40 น.	630	การรับรู้ตราสินค้าฟาร์มเจ้าคุณของผู้บริโภคในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าคุณทหารลาดกระบัง	คุณกรรณก นนทโชติ
13.40 - 14.00 น.	654	การสร้างอัตลักษณ์ตราผลิตภัณฑ์ชุมชนจังหวัดนครปฐม	คุณพรชนก บุญญานันท์กุล
14.00 - 14.20 น.	643	แนวทางการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบธุรกิจฟู้ดทรัค	คุณนิมิต ชื่นสั้น
14.20 - 14.40 น.	658	การศึกษาพฤติกรรมการซื้อสินค้าในร้านสะดวกซื้อของผู้บริโภค กรณีศึกษา : ร้านสะดวกซื้อเซเว่นอีเลฟเว่นในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล	คุณสุมนา สุขพันธ์
14.40 - 15.00 น.	697	การปรับตัวของชุมชนตลาดโต้รุ่ง อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม	คุณนัฐริณีย์ พันแจ่ม
ผู้ทรงคุณวุฒิ ประจำห้อง นำเสนอผลงาน	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชวนชื่น อัครกะวณิชชา / ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อมรินทร์ เทวตา / ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณภัทร วิศวะกุล		
ผู้ประสานงาน	นางสาวณัฐมน พัฒนา		

ณ ห้องประชุมราชราตรี อาคารเรียนรวม 1 ชั้น 3 มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

การนำเสนอผลงาน ภาคเช้า

เวลา	รหัสผลงาน	ชื่อผลงาน	ผู้นำเสนอ
10.45 - 11.05 น.	637	ผู้ประกอบการสังคม นวัตกรรมสังคม และคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา	คุณสุดารัตน์ ณ นคร
11.05 - 11.25 น.	693	การบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจโรงสีข้าวชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเอง ตำบลไร่มะขาม อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี	คุณภูบตี วิเชียรรัตน์
11.25 - 11.45 น.	609	การพัฒนารูปแบบการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพมุ่งพัฒนาสู่ผู้เรียน โรงเรียนเทศบาล 5 (กระต่ายไทยอนุเคราะห์)	คุณเพ็ญญา สีหาโคตร
11.45 - 12.05 น.	645	แนวทางส่งเสริมสุขภาพของครอบครัวของผู้สูงอายุ บ้านดงป่าลัน ตำบลชีเหล็ก อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่	คุณอรอนงค์ กิตต์อนันต์
12.15 - 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน		
ผู้ทรงคุณวุฒิประจำห้องนำเสนอผลงาน	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สวรยา ธรรมอภิพล / รองศาสตราจารย์ ดร.ธงชัย ภูวนาถวิจิตร / รองศาสตราจารย์เอมอร เจียรมาศ		
ผู้ประสานงาน	นายเอกพันธ์ หวานใจ		

การนำเสนอผลงาน ภาคบ่าย

เวลา	รหัสผลงาน	ชื่อผลงาน	ผู้นำเสนอ
13.00 - 13.20 น.	685	ความรู้และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับขยะทะเลของนักศึกษา สาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร	คุณสหราชภู่ โลหะปิยะพันธ์
13.20 - 13.40 น.	704	การจัดการขยะมูลฝอยที่ชายหาดปากน้ำปราณบุรี โดยองค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณบุรี อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	คุณนพรัตน์ มีทรัพย์
13.40 - 14.00 น.	702	การจัดการขยะชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหม้อ อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี	คุณเบญจวรรณ คุ่มศิริ
14.00 - 14.20 น.	625	การศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดการขยะอินทรีย์จากครัวเรือนด้วยชุดถังหมักก๊าซโลก หรือ Green Cone ในพื้นที่ตำบลปากน้ำปราณ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	คุณเกศรินทร์ พรหมการ
14.20 - 14.40 น.	617	แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงมะเดื่อ อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม	คุณอุริตา แซ่ตั้ง
14.40 - 15.00 น.	659	ความพึงพอใจต่อการจัดบริการอาหารกลางวันของนักเรียนประถมศึกษา โรงเรียนวัดน้ำป่อหลวง อำเภอสนป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่	คุณกัญญาณัฐ ขำคม

ผู้ทรงคุณวุฒิ ประจำห้อง นำเสนอผลงาน	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรวรรยา ธรรมอภิพล / รองศาสตราจารย์ ดร.ธงชัย ภูวนาถวิจิตร / รองศาสตราจารย์เอมอร เจียรมาศ
ผู้ประสานงาน	นายเอกพันธ์ หวานใจ

คำชี้แจง

1. โปรดแต่งให้กายสุภาพ ขณะที่อยู่ในห้องนำเสนอผลงาน
2. ขอความร่วมมือ ผู้นำเสนอผลงานทุกท่านอยู่ในห้องประชุมออนไลน์เพื่อนำเสนอผลงาน และรับฟังการนำเสนอผลงาน ตั้งแต่เวลา 08.00 น. ถึง 16.00 น.
3. กำหนดการอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม
4. ใบเสร็จรับเงินค่าลงทะเบียน และเกียรติบัตร คณะฯ จะจัดส่งให้ท่านทางไปรษณีย์แบบลงทะเบียนตามที่อยู่ที่ระบุไว้ในขั้นตอนการสมัครฯ
5. ผลงานจะเผยแพร่ในรูปแบบออนไลน์ ตั้งแต่วันที่ 16 เมษายน 2564 เป็นต้นไป ทางเว็บไซต์ www.ms.su.ac.th

สารบัญ

	หน้า
ห้องประชุม Main Meeting room	
แนวทางการสร้างกลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อยเพื่อการพึ่งพาตนเองจากฐานทรัพยากรชุมชนกรณีศึกษา : บ้านสบแฝก ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ <i>คุณจิรนนท์ นวลใส คุณจิรนนท์ มะลิแก้ว และ คุณธงชัย ภูวนาถวิจิตร</i>	1
ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อคัดค้านโครงการเมืองต้นแบบอุตสาหกรรมก้าวหน้าแห่งอนาคต อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา <i>คุณทักษพร เนียมสวัสดิ์ คุณเตาฟัก อาคง คุณนาอาหม์ หมอเต๊ะ คุณสิริศิลป์ คำสุวรรณ และ คุณธิตีพัทธ์ บุญปก</i>	12
พฤติกรรมและแรงจูงใจของนักศึกษาในการใช้ถุงผ้าแทนถุงพลาสติก กรณีศึกษา นักศึกษาสาขาวิชา การจัดการชุมชน ชั้นปีที่ 4 คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร <i>คุณรินรดา นิยมไทย คุณวิจิตรา รุ่งเรือง และ คุณสรวรรยา ธรรมอภิพล</i>	25
การพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (SBMLD) เพื่อส่งเสริม ทักษะด้านอาชีพของผู้เรียน ตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนเทศบาลบ้านกล้วย <i>คุณพัฒนพงษ์ แสงสุพรรณ</i>	38
การจัดการชุมชน ด้านสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ของชุมชนบ้านคลองตันเข้ม อำเภอ ดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี <i>คุณสรिता อ่อนสุดดี และ คุณทิพย์สุดา พุ่มจร</i>	51
การศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำผาดำ ในพื้นที่ชุมชนบ้านเก่าร้าง ตำบลคลองหอยโข่ง อำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา <i>คุณจินดา หยาตา คุณธีรนนท์ เบ็นหมาด คุณธนัชฐา เสตะพันธ์ คุณอิลฮัมม์ ลาเตะ และ คุณธิตีพัทธ์ บุญปก</i>	63
แรงบันดาลใจทางสังคมจากมหาวิทยาลัยในสถานการณ์โควิด-19 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ <i>คุณธนาภรณ์ ตั้งทองสว่าง และ คุณชินัน บุญเรืองรัตน์</i>	75
ความสามารถในการเผชิญปัญหาต่อสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ <i>คุณศิริประภา ต๊ะจันทร์ และ คุณวนัญญา แก้วแก้วปาน</i>	84

สารบัญ

	หน้า
การพัฒนารูปแบบการจัดการพิพิธภัณฑสถานชุมชนไทยพวนในบริบทวัฒนธรรมร่วมสมัย <i>คุณสุรชัย ทูหมัด และ คุณพินนิภา ทรัพย์วิริยะกุล</i>	96
นวัตกรรมทางธุรกิจในการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วม ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน <i>คุณจิตต์กิติ์ พุฒจรรยา คุณทิพย์สุดา พุฒจรรยา คุณศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว คุณสไบทิพย์ มงคลนิมิต คุณธนวรรธศ ดอกจันทร์ คุณพิชญ์ จิตต์ภักดี และ คุณจรรยาพร สุธรรมมา</i>	106
ห้องประชุมพีลีตังค์	
ความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัย ในช่วงสถานการณ์ โควิด-19 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ <i>คุณรัตนพร สุขะวรรณะ และ คุณกมล โพธิ์เย็น</i>	117
พฤติกรรมการป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) ของนักเรียน มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี <i>คุณกฤตยากร แปงกลาง และคุณอรุปรีย์ เกิดในมงคล</i>	128
การเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีสุดท้าย มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ <i>คุณชนิกา วัฒนกุล และ คุณกันยารัตน์ เมืองแก้ว</i>	141
บทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการเฝ้าระวังและป้องกันสถานการณ์การแพร่ระบาดของ โรคโควิด-19 ในชุมชน บ้านสบแฝก ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ <i>คุณชฎานันท์ กำแก่น คุณพลอยไพลิน อินทรเดชา และ คุณปรีชา วงศ์ทิพย์</i>	151
พฤติกรรม的开รับสื่อสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสม ในสถานการณ์โควิด-19 ของนักเรียนมัธยมศึกษา ตอนปลาย โรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดนครปฐม <i>คุณอรอุมา ศรีโชติ และ คุณฐิติมา เวชพงศ์</i>	162
กระบวนการปรับตัวของบริษัททอแกโนซ์เซอร์ขนาดเล็ก ในภาวะวิกฤตโควิด 19 : การวิจัยเชิงกรณีศึกษา <i>คุณกรรณิกา บุรินทร์มัย คุณนภวรรณ สุนทรหงส์ และ คุณปรีวิทย์ ไวยาชาชีวะ</i>	172

สารบัญ

	หน้า
การศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคที่สั่งอาหารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ ช่วงระหว่างการแพร่ระบาด COVID-19 <i>คุณเนตรชนก วงศ์สุวรรณ คุณเบญจวรรณ มะลิสวรรณ และ คุณทรงพันธ์ ตันตระกูล</i>	180
การปรับตัวของผู้ค้าขายในตลาด Greenway หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (COVID-19) <i>คุณกัญญาพัชร สารระอาภรณ์ คุณเปรมิกา หวันสนิ คุณพรภัสส์ ทองคำ คุณจิตาภา ช่างประเสริฐ และคุณเอมอร เจียรมาศ</i>	187
ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาดอิเล็กทรอนิกส์ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการซื้อสินค้าออนไลน์ ในช่วงก่อนระบาดและช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 กรณีศึกษา นักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ ชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี <i>คุณกัญญาภัค ทองกร คุณกานต์สินี โคตะวัน คุณพิมพ์วิริย์ เฟ็งมณี และ คุณสุคนธา สมใจ</i>	196
การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนฮกเกี้ยน ถนนนางงาม อำเภอเมืองจังหวัดสงขลา <i>คุณชนติกานต์ ลิ้มชี้ว คุณพิพัฒน์ ภูมิพัฒน์ คุณมงคล บุญสม และ คุณเอมอร เจียรมาศ</i>	205
ห้องประชุมรังสิตมันต์	
การให้บริการอาหารสำหรับผู้สูงอายุช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) กรณีศึกษา ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านธรรมปกรณ์ (เชียงใหม่) <i>คุณลักขมณ นาคประเสริฐ คุณสิริยากร สุขเกษม และ คุณทรงสุดา ภู่อ่วง</i>	212
การให้ความหมายของรถพุ่มพวงและการปรับตัวในการให้บริการของรถพุ่มพวงในช่วงวิกฤตการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) <i>คุณสุธิตา กุลนนท์ และ คุณสวรรยา ธรรมอภิพล</i>	223
พฤติกรรมการบริโภคอาหารและการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) <i>คุณณณิตา หวังอยู่ คุณอัญมณี รัชฎาวรรณ และ คุณทรงสุดา ภู่อ่วง</i>	233

สารบัญ

	หน้า
พฤติกรรมในการป้องกันอันตรายจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของนักศึกษาสาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร	244
<i>คุณศุภชัย คุ้มสว่าง และ คุณวิศรุต ศรีสัมพันธ์</i>	
การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้านสุขอนามัยและการออกกำลังกายในช่วงการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 : กรณีศึกษา หมู่บ้านพฤษภา เขตบางแค กรุงเทพมหานคร	256
<i>คุณพฤษภา บุญญาพัฒนากุล และ คุณเกศราพร พรหมนิมิตกุล</i>	
การปรับตัวของผู้ประกอบการในสถานการณ์ COVID-19 กรณีศึกษา ตลาดน้ำตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร	267
<i>คุณเบญญา สุทธิสาร คุณสุตารัตน์ เหมือนทิพย์ และ คุณรชกร วชิรสิโรตม</i>	
การศึกษาผลกระทบและการปรับตัวของชาวประมงพื้นบ้านชายฝั่งทะเล ชุมชนบางไทรย่อย ตำบลชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี จากสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)	278
<i>คุณฉัตรชัย ฤทธิเดช คุณชนกพร พันธุ์จินดา และ คุณวันชัย เจือบุญ</i>	
ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ด้านสุขภาพกับพฤติกรรมการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี	288
<i>คุณชลธิชา แสงมุล และ คุณรชกร วชิรสิโรตม</i>	
การปรับตัวด้านการเรียนออนไลน์หลังวิถีใหม่ของนักศึกษา สาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร	303
<i>คุณสรจักรมภ์ ทรัพย์ธนกิจ และ คุณณัฐภูมิ สุวรรณเลิศวัฒนา</i>	
ห้องประชุมภัสตรมณี	
การศึกษานโยบายอาหารไทยจีน ชุมชนไทยจีน ตำบลท่าวังพร้าว อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่	314
<i>คุณประภาพรพรหม มาลากุนต๊ะ คุณศุภกิต จันทร์ยอด และ คุณทรงสุดา ภู่ว่าง</i>	
ความเชื่อเรื่องเครื่องรางของวิญญูณ กรณีศึกษา นักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร	325
<i>คุณสุภัทลมา ศรีอรชรนานันท์ คุณอาทิตย์ยา ลิ้มไผ่ทอง และ คุณเกศราพร พรหมนิมิตกุล</i>	

สารบัญ

	หน้า
การจัดการผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเครื่องเบญจรงค์เพื่อรองรับตลาดสากล ชุมชนดอนไถ่ดี อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร	336
<i>คุณศุภิสรา นันทะเส และ คุณทิพย์สุดา พุฒจรรย์</i>	
บทบาทของสภาผู้นำชุมชนในการพัฒนาชุมชนบ้านฝายท่า ตำบลพงศัประศาสน์ อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	348
<i>คุณเพ็ญพิชชา มากจันทร์ คุณสุทธิดา มูลทองชุน และ คุณทิพย์สุดา พุฒจรรย์</i>	
สภาพการณ์และการปรับตัวในอาชีพการแสดงละครชาตรีของคณะพรหมสุวรรณ	359
<i>คุณพิชามญช์ คงมีผล คุณภัทรวรรณ ขำเพชร และ คุณสุนี คำนวณศิลป์</i>	
การศึกษาประเพณีดั้งเดิมของตำบลดอนยายหอม อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม	367
<i>คุณกฤษณ ตุ่มฉิม คุณวิรัชชานา ก.ศรีสุวรรณ และ คุณเกศราพร พรหมนิมิตกุล</i>	
พิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับเทศกาลกินเจ : กรณีศึกษา ศาลเจ้าโจ้วซือกง ตลาดน้อย แขวงตลาดน้อย เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร	379
<i>คุณมธุชา อมรสันต์ คุณจิรวรรณ ทวลหอม และ คุณศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว</i>	
กลยุทธ์การพัฒนาการเข้าร่วมรับผิดชอบของประชาชนในการบริหารงานร้านค้าชุมชนกรณีศึกษา: ตำบลโนนสะอาด อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น	389
<i>คุณเพชรพร เดชกวินเลิศ และ คุณสถาพร เรืองธรรม</i>	
ภาพอนาคตของเยาวชนต่อการเตรียมความพร้อมการเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่	401
<i>คุณณิชากร สุวรรณรินทร์ คุณอมรรัตน์ ภัยปัด และ คุณธงชัย ภูวนาถวิจิตร</i>	
ถอดประเด็นโครงงานวิจัยของนักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ในรอบ 1 ทศวรรษที่ผ่านมา	411
<i>คุณตรีภพ อธิรัตน์ชัย คุณศมนกร จันทจิต คุณศรีตุลา ชูชาติ คุณสุธัญญา แก้วชู และ คุณอุทัย ปริญญาสุทธินนท์</i>	

สารบัญ

	หน้า
ห้องประชุมบุษยามาศ	
ทัศนคติและพฤติกรรมที่มีต่อการใช้งานแพลตฟอร์มไทยชนะ ของประชากรในเขตอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	423
<i>คุณจิรภิญญา แก่นจันทร์ คุณทวีวัฒน์ แพนทัด คุณทศพร ทองประมูล และคุณสุคนธา สมใจ</i>	
การวิเคราะห์ห้วงองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนและความตั้งใจมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนง จังหวัดตราด	432
<i>คุณชุตินา ขำน้อย และ คุณเลิศพร ภาราสกุล</i>	
การศึกษาแนวโน้มและรูปแบบการท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศส หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19)	442
<i>คุณกรวรรณ ใจยาว คุณมนัสสินี บุญมีศรีสง่า และ คุณสันติภาพ คำสะอาด</i>	
องค์ประกอบทางการท่องเที่ยวและภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทย เชนเนอร์ชั้นเอ็กซ์ที่มาท่องเที่ยวเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี	457
<i>คุณชัชชาติ จูเล็ก คุณศิริประภา มีทรัพย์ คุณชลธิชา คำเมือง คุณอธิป รัตนะ คุณวงศ์รัตดา วีระไพบุลย์ และ คุณจิตศักดิ์ พุฒจร</i>	
อิทธิพลของวัฒนธรรมองค์กรที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมบริการผ่านทัศนคติที่เกี่ยวกับงาน	469
<i>คุณนฤมล บุญเจริญกิจ และ คุณปริยานุช อภิบุญโยภาส</i>	
การจัดการความรู้ของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพและการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) บ้านม่วงคำ อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่	483
<i>คุณมลิวลีย์ แซ่หัน คุณวัชรภรณ์ ตีบเตปิน และ คุณณภัทร วิตะกุล</i>	
ผลพวงจากสถานการณ์และมาตรการป้องกันการระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ : กรณีศึกษาในประเทศไทย	494
<i>คุณปิยธิดา ช่างต่อ คุณพิชชาพร รอดบุญคง และ คุณสุนี คำนวลศิลป์</i>	
เทคนิคการให้บริการที่เป็นเลิศของแผนกบริการส่วนหน้าโรงแรม ในยุค COVID-19	506
<i>คุณอนิรุทธิ์ เจริญสุข</i>	

สารบัญ

	หน้า
รูปแบบพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส โคโรนา 2019 (COVID-19) กรณีศึกษาเขตกรุงเทพมหานคร	517
<i>คุณพิมพ์เดือน สุวรรณ คุณมนัสลินี บุญมีศรีสง่า และ คุณสันติภาพ คำสะอาด</i>	
พฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาใช้บริการโฮมสเตย์ของแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน อำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร	529
<i>คุณอำนาจ รักษาพล คุณเมธินี พันธุ์รัตน์ และคุณเบญจมาศ ณ ทองแก้ว</i>	
ห้องประชุมศรีตลา	
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบอกต่อของลูกค้าที่ซื้อรถจักรยานยนต์ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล	539
<i>คุณจตุพร ราษฎร์</i>	
การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ความคาดหวังของผู้รับบริการที่ใช้บริการของโรงพยาบาลเอกชน	548
<i>คุณอรรรพผล องค์กรชัยวัฒน์</i>	
แบบจำลองสมการโครงสร้างความภักดีทางอิเล็กทรอนิกส์: กรณีศึกษาการซื้อสินค้าจาก แอปพลิเคชัน Shopee ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา	559
<i>คุณจินดาณะห์ ดั้นพนม คุณทัศนัย บุญอินโท และ คุณอนุวัต สงสม</i>	
ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อผักอินทรีย์ของผู้บริโภคในเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี : กรณีศึกษา เกษตรเลิฟเวอร์ฟาร์ม	567
<i>คุณอนพัทธ์ กาญจนวัฒน์ และ คุณปัญญา หมั่นเก็บ</i>	
การตลาดเชิงประสบการณ์และความพึงพอใจที่ส่งผลต่อความภักดีของลูกค้า: กรณีศึกษา ตลาดกรีนเวย์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา	577
<i>คุณประกายวรรณ ขุนทอง คุณภริตา สวัสดิ์รักษา และ คุณอนุวัต สงสม</i>	
การรับรู้ตราสินค้าฟาร์มเจ้าคุณของผู้บริโภคในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าคุณทหารลาดกระบัง	585
<i>คุณกรรณก นนทโชติ และ คุณจิรนนท์ เข็มขันธุ์</i>	
การสร้างอัตลักษณ์ตราผลิตภัณฑ์ชุมชนจังหวัดนครปฐม	595
<i>คุณพรชนก บุญญานันท์กุล คุณภูมิพัฒน์ ธนะสารสมบุรณ์ คุณบุญญาธิสา ถึงถิ่น และ คุณอภิวิชญ์ ศรีรัตน์</i>	

สารบัญ

	หน้า
แนวทางการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบธุรกิจผู้ดัดจริต <i>คุณธัชฎา มาศ อุไรวรรณ และ คุณนิมิต ชัยสัน</i>	606
การศึกษาพฤติกรรมการซื้อขายสินค้าในร้านสะดวกซื้อของผู้บริโภค กรณีศึกษา : ร้านสะดวกซื้อเซเว่นอีเลฟเว่น ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล <i>คุณสุมนา สุขพันธ์ คุณอุทัยรัตน์ ทองใบ และ คุณชุมพล แดงพรม</i>	612
การปรับตัวของชุมชนตลาดโต้รุ่ง อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม <i>คุณจิรัชยา พรหมเชื้อ คุณนัฐริณีย์ พันแจ่ม และ คุณธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร</i>	622
ห้องประชุมราชราตรี	
ผู้ประกอบการสังคม นวัตกรรมสังคม และคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนน่าน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา <i>คุณกมลชก ไชยพุทธ คุณสุภารัตน์ ณ นคร คุณชลิตา วงศ์แดง คุณดวงกมล แก้วขาว และ คุณอุทัย ปริญญาสุทธิพนธ์</i>	632
การบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจโรงสีข้าวชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเอง ตำบลไร่มะขาม อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี <i>คุณนิธิ อักษรนันท์ คุณอุบลดี วิเชียรรัตน์ และคุณวันชัย เจือบุญ</i>	640
การพัฒนารูปแบบการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครุมืออาชีพ มุ่งพัฒนาสู่ผู้เรียน โรงเรียนเทศบาล 5 (กระต่ายไทยอนุเคราะห์) <i>คุณเพ็ญภา สี่หาโคตร</i>	648
แนวทางส่งเสริมสุขภาวะองค์กรของผู้สูงอายุ บ้านดงป่าล้น ตำบลชีเหล็ก อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ <i>คุณอรอนงค์ กิตต์อนันต์ คุณอาภัสรา คงหล่อ และ คุณปรีชา วงศ์ทิพย์</i>	665
ความรู้และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับขยะทะเลของนักศึกษา สาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร <i>คุณสราภรณ์ โลหะปิยะพันธ์ คุณสารัช แกมเกตุ และ คุณสรวรรยา ธรรมอภิพล</i>	675

สารบัญ

	หน้า
การจัดการขยะมูลฝอยที่ชายหาดปากน้ำปราณบุรีโดยองค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณบุรี อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ <i>คุณนพรัตน์ มีทรัพย์ และ คุณศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว</i>	688
การจัดการขยะชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหม้อ อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี <i>คุณเบญจวรรณ คุ่มศิริ คุณพรนภา วันเพ็ญ และ คุณธงพล พรหมสาขา ณ สากลนคร</i>	697
การศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดการขยะอินทรีย์จากครัวเรือนด้วยชุดถังหมักก๊าซโลก หรือ Green Cone ในพื้นที่ตำบลปากน้ำปราณ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ <i>คุณเกศรินทร์ พรหมการ คุณคมสัน หงษ์ทศศิริ คุณมรกต เจริญกุล คุณศศิรัช ศิริภูวพงศ์ คุณพันธ์ศักดิ์ เกตุแก้ว และ คุณเรวดี โปแก้ว</i>	705
แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงมะเดื่อ อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม <i>คุณอุริตา แซ่ตั้ง และ คุณนิพนธ์ ศศิธรเสาวภา</i>	716
ความพึงพอใจต่อการจัดบริการอาหารกลางวันของนักเรียนประถมศึกษา โรงเรียนวัดน้ำบ่อหลวง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ <i>คุณกัญญาณัฐ ขำคม คุณปานชีวิน อยู่อย่างไท และ คุณอรยา พรเอี่ยมมงคล</i>	725

แนวทางการสร้างกลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อยเพื่อการพึ่งพาตนเองจากฐานทรัพยากรชุมชน

กรณีศึกษา: บ้านสบแฝก ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

A GUIDELINE OF SOYBEAN MUSHROOM PRODUCER GROUP CREATING FOR SELE-RELIANCE FROM COMMUNITY RESOURCES BASE, BAN SOB FAEK, MAE FAEK MAI DISTRICT, CHIANG PROVINCE

จิรนนท์ นวลใส¹ จิรนนท์ มะลิแก้ว² และ ธงชัย ภูวนาถวิจิตร³

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทชุมชนและการผลิตเห็ดโคนน้อย ศักยภาพการผลิตและระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบการสร้างกลุ่มของชุมชนบ้านสบแฝก ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการสร้างกลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อยบ้านสบแฝก ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน ประกอบด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณและระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้ให้ข้อมูลหลักคือ คณะกรรมการหมู่บ้านสบแฝก ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 10 คน และผู้ที่สนใจเข้าร่วมกลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อยจำนวน 11 คน รวม 21 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้างและแบบสอบถาม วิเคราะห์ผลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและวิเคราะห์ด้วยระบบคอมพิวเตอร์ ผลการศึกษา พบว่า หมู่บ้านสบแฝก ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีวิถีการดำเนินชีวิตสัมพันธ์กับทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น การปลูกพืชผักสวนครัว การทำนา การทำสวน ลำไยและสวนมะม่วง ส่วนการผลิตเห็ดโคนน้อย พบว่าชาวบ้านผลิตเห็ดโคนน้อยเพื่อเป็นอาหารและอาชีพเสริมมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น เพราะขั้นตอนการผลิตและระยะเวลาสั้น รวดเร็ว ความต้องการของตลาดในท้องถิ่นสูง ด้วยศักยภาพการผลิตที่มีความพร้อม 1) ด้านแรงงานในการผลิต 2) ด้านต้นทุนการผลิต 3) ด้านวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต และ 4) ด้านกระบวนการจัดการ โดยมีระดับความรู้ความเข้าใจต่อการสร้างกลุ่ม ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีระดับความรู้ความเข้าใจด้านทรัพยากรมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ผู้นำ สมาชิกและคณะกรรมการ มีค่าเฉลี่ยรวมที่ใกล้เคียงกัน อยู่ในระดับมากที่สุด การติดตามตรวจสอบ และกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยรวมที่ใกล้เคียงกันอยู่ในระดับมาก การมีส่วนร่วม อยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้น ด้านงบประมาณ อยู่ในระดับน้อย ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ ได้แก่ 1) การขาดงบประมาณสนับสนุน 2) ผู้ผลิตเห็ดโคนน้อยในชุมชนส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ 3) การขยายฐานการตลาดและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ให้หลากหลายขึ้น โดยมีแนวทางการสร้างกลุ่ม คือ แผนพัฒนา กลุ่ม แบ่งได้ 3 ระยะ ดังนี้ ระยะสั้น ได้แก่ 1) การสร้างกลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อยบ้านสบแฝก 2) การพัฒนาศักยภาพการผลิต ก่อนเชื้อเห็ดโคนน้อยของสมาชิกกลุ่ม ระยะปานกลาง ได้แก่ 1) จัดหางบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพกิจกรรมกลุ่ม 2) การสร้าง ศูนย์ผลิตก้อนเชื้อเห็ดโคนน้อยของกลุ่ม และระยะยาว คือ 1) สร้างศูนย์แปรรูปผลิตภัณฑ์เห็ดโคนน้อยบ้านสบแฝก 2) ยกกระดับศูนย์การเรียนรู้การผลิตเห็ดโคนน้อยบ้านสบแฝกเพื่อการพึ่งตนเอง และ 3) การพัฒนาศักยภาพเยาวชนเรื่องทรัพยากรชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง

คำสำคัญ: ศักยภาพการผลิต, ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างกลุ่ม

^{1,2} นักศึกษาปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาบ้านและชุมชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

³ รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาบ้านและชุมชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Abstract

The study found that Ban Sob Faek Mae Faek Mai district, Chiang Mai Province. There is a way of life in relation to the resources available in the community. Most of occupation in agriculture Soybean Mushroom Producer found that Soybean Mushroom cultivation for as food and additional occupation have tenor increase because of the fast production process and payback period the demand of the local market is high. With production potential that are ready 1) Manufacturing labor 2) Cost of production 3) Raw material used in production and 4) Management process have a level of knowledge and understanding towards creating groups the overview high level with the highest level of knowledge and understanding of resources Including leader member and board have a similar total mean at the highest level monitoring and activity low level. Major problems and obstacles Including 1) Lack of support budget 2) Most of the Soybean Mushroom Producer are elderly 3) Marketing base expansion and diversification of products with guidelines for creating groups is group development plan can divide 3 stage so short term 1) Creation of a Soybean Mushroom Producer at Ban Sob Faek 2) The development of the production potential of the group members medium term Including 1) Provide funding from the relevant departments to optimize group activities 2) establishment of a group production centers and long term 1) build a product processing center at Ban Sob Faek 2) raise the level at Ban Sob Soy Mushroom Production Learning Center for self-reliance and 3) developing the capacity of youth in community resources for self-reliance

Keywords: PRODUCTION POTENTIAL, KNOWLEDGE AND UNDERSTANDING OF GROUP BUILDING

1. บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา มียุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีที่ใช้เพื่อขับเคลื่อนประเทศ อันประกอบไปด้วยแผนแม่บททั้งหมด 23 แผน เป็นส่วนสำคัญในการถ่ายทอดเป้าหมายและประเด็นยุทธศาสตร์ของยุทธศาสตร์ชาติลงสู่แผนระดับต่าง ๆ ซึ่ง ได้คำนึงถึงประเด็นร่วมหรือประเด็นตัดข้ามยุทธศาสตร์และการประสานเชื่อมโยงเป้าหมายของแต่ละแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติให้มีความสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน โดยแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติจะประกอบด้วย 1) สถานการณ์และแนวโน้มที่เกี่ยวข้องของแผนแม่บท 2) เป้าหมายและตัวชี้วัดในการดำเนินการซึ่งแบ่งเวลาออกเป็น 4 ช่วง ช่วงละ 5 ปี 3) แนวทางการพัฒนา 4) แผนงาน/โครงการที่สำคัญของแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ เพื่อเป็นกรอบในการดำเนินการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาประเทศที่กำหนดไว้ โดยยกระดับศักยภาพของประเทศในหลากหลายมิติ พัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ สร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม สร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยแผนที่ 16 กล่าวถึงเรื่องเศรษฐกิจฐานราก ที่ประกอบไปด้วยแผนย่อย 2 แผน คือ การยกระดับศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจและการสร้างสภาพแวดล้อมและกลไกที่ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยมีเป้าหมายเพิ่มรายได้ของประชากรกลุ่มรายได้น้อยให้เพิ่มขึ้นอย่างกระจายและต่อเนื่อง (สคช, 2560) ซึ่งการรวมกลุ่มเพื่อจัดตั้งธุรกิจชุมชนเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่จะช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน โดยนำเอาเศรษฐกิจชุมชนหรือเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ช่วยส่งเสริมให้คนในชุมชนได้รวมกลุ่ม เพื่อหารายได้จากฐานทรัพยากรในชุมชน

จากการลงพื้นที่สำรวจพบว่า ชุมชนบ้านสบแฝก ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทที่มีลักษณะภูมิประเทศติดริมน้ำปิงหรือลำน้ำแม่แฝกตามคำเรียกขานของคนในชุมชนมีดินที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก จึงทำให้คนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร แต่เนื่องจากในปัจจุบันชาวบ้านในชุมชนนิยมปลูกพืชเชิงเดี่ยวและมีบางส่วนได้ขายที่ทำกินไป ทำให้ชาวบ้านมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ ประกอบกับสภาพปัญหาที่มาจากการวิเคราะห์ข้อมูล จปฐ. ปี 2562 พบว่ามีตัวชี้วัดที่ยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ด้านเศรษฐกิจ ตัวชี้วัดที่ 21 (ข้อมูลพื้นฐานชุมชนบ้านสบแฝก, 2562) ทางด้านชุมชนจึงต้องการที่จะแก้ไขปัญหาด้านอาชีพของคนในชุมชน ประกอบการภายในชุมชนมีศูนย์การเรียนรู้ครัวเรือนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่ให้ความรู้ทางด้านเกษตรผสมผสาน ให้ความรู้เกี่ยวกับการเพาะเห็ดโคนน้อยซึ่งเป็นที่ที่มีคุณค่าทางสารอาหารและมีมูลค่าสูง ทำให้คนในชุมชนเริ่มมีการสนใจเพาะเห็ดโคนน้อยเป็นอาชีพนำไปจำหน่ายเป็นเพิ่มรายได้ให้แก่ครัวเรือน สร้างเป็นอาชีพและสร้างคุณค่าให้ทรัพยากรชุมชน

โดยแต่เดิมในชุมชนแห่งนี้มีผู้ที่สนใจผลิตเห็ดโคนน้อยจำนวน 11 คน ซึ่งจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์แกนนำที่ก่อตั้งกลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อยทำให้ทราบว่า คนในชุมชนที่เริ่มสนใจในการเพาะเห็ดโคนน้อยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก แต่ยังคงขาดการรวมกลุ่มเพื่อจัดตั้งเป็นกลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อย ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้มีความสนใจที่จะศึกษาบริบทชุมชนและการผลิตศักยภาพการผลิต ปัญหาอุปสรรค รวมถึงระดับความรู้ความเข้าใจของผู้ที่สนใจผลิตเห็ดโคนน้อยที่มีต่อการสร้างกลุ่ม เพื่อเสนอแนะแนวทางในการสร้างกลุ่มให้แก่กลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อยบ้านสบแฝก ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ให้เกิดการพึ่งพาตนเองจากฐานทรัพยากรชุมชน เกิดรายได้หมุนเวียนภายในครอบครัวและเกิดการสร้างอาชีพให้คนในชุมชน นำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาบริบทชุมชนและการผลิตเห็ดโคนน้อยของชุมชนบ้านสบแฝก ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
- 2.2 เพื่อศึกษาศักยภาพการผลิตและระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบการสร้างกลุ่มของชุมชนบ้านสบแฝก ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
- 2.3 เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการสร้างกลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อยบ้านสบแฝก ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในครั้งนี้ เป็นลักษณะของการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับ แนวคิดการสร้างกลุ่ม แนวคิดการจัดการกลุ่ม แนวคิดการบริหาร (4M) แนวคิดการวางแผนวิเคราะห์ชุมชนด้วยความละเอียดอ่อน (Soft System Analysis : SSA)และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำความเข้าใจถึงประเด็นสำคัญที่สามารถเชื่อมโยงศึกษาเกี่ยวกับการวิจัยในครั้งนี้ สามารถอธิบายแนวทางการสร้างกลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อยเพื่อการพึ่งพาตนเองจากฐานทรัพยากรชุมชน โดยมีรายละเอียดของทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร วารสารงานวิจัย ดังต่อไปนี้

การรวมกลุ่ม (กิตติชัย รัตนะ, 2559) ได้ให้ความหมายของการรวมกลุ่มไว้ว่า กลุ่มเกิดจากบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมารวมกันเพื่อดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งมีปฏิสัมพันธ์และความสนใจร่วมกันมีการยอมรับและเข้าใจกันโดยมีการติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกันมีจุดมุ่งหมายที่จะกระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อแก้ปัญหามุ่งสู่เป้าหมายเดียวกันซึ่งสมาชิกภายในกลุ่มจะได้รับผลประโยชน์ร่วมกันมีผลต่อการดำเนินกิจกรรมต่างๆของกลุ่มทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการเป็น

ลักษณะกลุ่มชั่วคราวหรือกลุ่มถาวรก็ได้การรวมกลุ่มอาจเกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่งและสลายตัวไปก็เป็นได้ขึ้นอยู่กับสถานะและสมาชิกภายในกลุ่ม

แนวคิดการจัดการกลุ่ม (พวงรัตน์ บุญญานุรักษ์, 2554) ได้ให้ความหมายของ ขั้นตอนการสร้างกลุ่มที่สำคัญประกอบไปด้วย 1) การเตรียมการหรือเตรียมความพร้อมเป็นการทำงานขั้นตอนแรกนับตั้งแต่การศึกษาชุมชนการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนอย่างละเอียดการสร้างควมคุ้นเคยและไว้วางใจพร้อมทั้งการกระตุ้นให้ชุมชนต้องการแก้ปัญหาของตนเอง 2) การสร้างกลุ่มเรียนรู้และเสริมแนวคิดเป็นการใช้ข้อมูลที่ได้จากการแยกแยะกลุ่มบุคคลที่มีปัญหาความต้องการที่เหมือนกันหรือมีการประกอบอาชีพในกลุ่มเดียวกันจากขั้นตอนแรกพัฒนาให้กลายเป็นกลุ่มเรียนรู้โดยจัดให้มีการประชุมระหว่างสมาชิกในกลุ่มและ 3) การสร้างกลุ่มกิจกรรมและความเข้มแข็งเป็นขั้นตอนของการพัฒนากลุ่มเรียนรู้ให้เป็นกลุ่มกิจกรรมโดยสร้างความต่อเนื่องของกิจกรรมกลุ่มการสร้างกลุ่มกิจกรรมที่สามารถช่วยยกระดับชีวิตความเป็นอยู่สร้างรายได้เพิ่มให้กับสมาชิกหรือการสร้างศักยภาพที่มีอยู่ภายในชุมชนให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งที่ทำให้กลุ่มมีความผูกพันเพราะมีผลประโยชน์เป็นเครื่องยึดโยง“ ธุรกิจชุมชนจึงเป็นกลุ่มกิจกรรมในชุมชนที่มีการจัดตั้งขึ้นอย่างแพร่หลายก่อให้เกิดรายได้จากการรวมกลุ่มผลิตแปรรูปจำหน่ายหรือให้บริการภายใต้สภาพแวดล้อมที่ใกล้เคียงไม่ต้องเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชุมชนได้

แนวคิดการบริหาร (4M) (ดอกจันทร์ คำรัตน์, 2552) ได้กล่าวถึงแนวคิดการบริหาร ไว้ว่า คือ ทรัพยากรในการบริหาร (Resources) ได้แก่ วัสดุและเครื่องใช้เพื่อประกอบการดำเนินงานรวมถึงความสามารถในการจัดการ ทรัพยากรในการบริหารสามารถแบ่งแยกได้เป็น 4 ประเภท หรือเรียกย่อๆ ว่า 4 M ประกอบไปด้วย 1) บุคลากร (Man) ส่งเสริมพัฒนาความรู้ความสามารถให้เกิดความเชี่ยวชาญ สร้างคนให้มีประสิทธิภาพ มีความพร้อมต่อการทำงานและการเรียนรู้งานใหม่ใหม่เพื่อให้ชิ้นงานที่ผลิตออกมามีคุณภาพเป็นการบริหารคนให้มีประสิทธิภาพ 2) งบประมาณ (Money) การบริหารการใช้จ่ายเงินหรือต้นทุนการผลิตอย่างประหยัดและคุ้มค่าให้ได้ผลลัพธ์มากกว่าต้นทุน 3) วัสดุอุปกรณ์ (Material) การใช้งานเครื่องมือเครื่องใช้ที่เป็นส่วนสำคัญของการผลิตออกมามีคุณภาพ และผลิตได้ในระยะเวลาที่กำหนด 4) การจัดการ (Management) กลยุทธ์การบริหารงานที่คำนึงถึงปัจจัยแวดล้อมภายในและภายนอกองค์กรโดยทำการวิเคราะห์ จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรค ที่มีผลกระทบต่อการบริหารงานอยู่ตลอดเวลา เพื่อหากกลยุทธ์ในการหลีกเลี่ยงและปรับเปลี่ยนแนวทางการบริหารให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกที่เปลี่ยนแปลงไป

แนวคิดการวางแผนชุมชนด้วยความละเอียดอ่อน (Soft System Analysis :SSA) (ชนพรธณ ธานี, 2540) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นเทคนิคที่เกิดขึ้นด้วยความคิดที่ว่า การที่นักพัฒนานำกิจกรรมและโครงการหรือเป้าหมายจากส่วนกลางและเข้าไปทำงานร่วมกับคนในชุมชนซึ่งบางครั้งดูเหมือนเป็นการเร่งเร้าให้คนในชุมชนเกิดการพัฒนาเป็นการเร่งเร้าจากบุคคลภายนอกชุมชนแต่ถ้าว่ากระบวนการเร่งเร้าที่ปราศจากความคิดเห็นและข้อโต้แย้งของคนในชุมชนผลของกิจกรรมโครงการ แม้ว่าจะบรรลุวัตถุประสงค์ก็เป็นเพียงระยะสั้น และไม่อาจมีประโยชน์ต่อประชาชนเลย นอกจากนั้นยังจะเป็นผลเสียต่อระบบการแก้ไขปัญหา ของประชาชนในระยะยาวการทำงานในชุมชนจึงเป็นเรื่องที่ไม่ง่ายนัก ต้องอาศัยเวลาและไม่ฉาบฉวยและถ้าเริ่มต้นการพัฒนาหรือแก้ไขจากสิ่งที่ชาวบ้านมีอยู่ หรือจากสิ่งที่ต้องการได้ก็เท่ากับว่า ขั้นตอนการพัฒนาแก้ไขปัญหาสำเร็จไปแล้วส่วนหนึ่ง เพราะนั่นคือความต้องการของชุมชนโดยแท้จริง ซึ่งคนนอกชุมชนจะต้องเชื่อมั่น เคารพในความคิดของประชาชน เสริมสร้างและตั้งศักยภาพและหรือขีดความสามารถในการพัฒนาของชุมชนให้สูงขึ้น เป็นการสร้างความรู้สึที่ดีต่อชุมชนในการแก้ไขปัญหาของตนเอง ได้ร่วมคิด ร่วมสร้าง หน้าพัฒนาในทิศทางและความเปลี่ยนแปลงที่ตนต้องการ

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาแนวทางการสร้างกลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อยเพื่อการพึ่งพาตนเองจากฐานทรัพยากรชุมชนบ้านสบแฝก ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ในครั้งนี้เป็นการวิจัยด้วยการใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานประกอบด้วย ระเบียบวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) กับระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยกลุ่มตัวอย่างคือกลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างกลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อย จำนวน 21 ประกอบด้วย เครื่องมือที่ใช้วิจัยในการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลักและแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับความรู้ความเข้าใจต่อองค์ประกอบการสร้างกลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อย รวมถึงได้มีการสนทนากลุ่มด้วยการวิเคราะห์ชุมชนด้วยความละเอียดอ่อน (Soft System Analysis :SSA) เพื่อให้สามารถจัดการปัญหาที่ละเอียดอ่อนได้ โดยทำให้ชุมชนมองเห็นภาพโดยรวม การเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บรวบรวมโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยข้อคำถามกึ่งโครงสร้างและการเก็บแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับความรู้ความเข้าใจต่อองค์ประกอบการสร้างกลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อย ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล ที่ประกอบไปด้วยการวิเคราะห์เชิงสถิติวิเคราะห์ด้วยระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามและการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ขั้นตอนการวิเคราะห์คือนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยสถิติวิเคราะห์และการวิเคราะห์เนื้อหา จากนั้นนำข้อมูลที่วิเคราะห์ได้ไปสนทนากลุ่มร่วมกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการสร้างกลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อย เพื่อหาแนวทางการสร้างกลุ่ม

5. สรุปผลการวิจัย

จากการรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ด้วยวิธีการเก็บแบบสอบถามการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม นำมาสู่การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยผลการศึกษาที่ได้มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.1 บริบทชุมชน ได้ศึกษาในด้าน 1) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน พบว่าเป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท ที่มีวิถีชีวิตเรียบง่าย การคมนาคมภายในหมู่บ้านสบแฝก ถนนเป็นถนนลาดยางหรือคอนกรีตและถนนทางดิน โดยชุมชนเชื่อมโยงกับอำเภอเมืองเชียงใหม่ทางทิศใต้ เชื่อมโยงกับอำเภอแม่ริมทางทิศเหนือ เชื่อมโยงกับอำเภอดอยสะเก็ดทางทิศตะวันออก และเชื่อมโยงกับอำเภอสะเมิงทางทิศตะวันตก ภายในหมู่บ้านมีสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ชาวบ้านในชุมชนประกอบไปด้วย ศูนย์ประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย ร้านค้าภายในชุมชน ห้องน้ำสาธารณะ ที่จอดรถ ป้ายสัญลักษณ์บอกทาง สถานีบริการน้ำมัน หยอดเหรียญ ร้านตัดผมชาย และ ร้านถ่ายเอกสาร 2) ด้านสังคมและวัฒนธรรม ชุมชนบ้านสบแฝก ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีประชากร 569 คน รวมทั้งสิ้น 188 ครัวเรือน ซึ่งชุมชนแห่งนี้ มีระบบโครงสร้างทางสังคมแบบระบบเครือญาติ คืออยู่ด้วยกันโดยให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อยู่ร่วมกันฉันทามิตร มีบรรยากาศที่มีความเอื้ออาทร ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน ส่วนด้านวัฒนธรรมและประเพณี เนื่องจากชุมชนเป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทที่ยังคงรักษาประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่สืบทอดต่อกันมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากคนในชุมชนทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธทำให้รักษาประเพณี ความเชื่อสืบทอดกันมา ส่วนด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน เป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากวิถีการดำเนินชีวิตสั่งสมประสบการณ์ต่างๆที่เกิดจากการใช้ชีวิต การทำงานในชีวิตประจำวัน จนถ่ายทอดสืบทอดกันมา จนเรียกว่า “ปราชญ์ชาวบ้าน” ซึ่งเป็นบุคคลที่ฝึกฝนตนจนเชี่ยวชาญในด้านต่างๆ ดังนี้ 1) ภูมิปัญญาด้านการจักสาน เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิม ที่ในอดีตได้มีการจักสานเครื่องมือที่ใช้ทำกิน เป็นอุปกรณ์จับปลา เช่น ข้องใส่ปลา ไซตักปลา และ 2) ภูมิปัญญาด้านการทำกระดาษ ได้มีการปลูกพืชผักสวนครัวไว้รั้วกินได้ ไว้แทบทุกหลังคาเรือน พืชผักที่ปลูกไว้รับประทานเองนั้นจะเป็นผักสวนครัวที่ปลอดสารพิษ ปลูกไว้ทานเพื่อลดค่าใช้จ่าย ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่เป็นวิถีชีวิตแบบเกษตรกร ทำให้ยังสืบทอดการ

ทำการเกษตร ที่ยังมีการใช้จอบ เสียม ในการปลูกพืชผักสวนครัว ทำปุ๋ยหมักจากเศษอาหารเหลือหรือฟางที่เหลือจากการเพาะเห็ดโคนน้อยก็นำมาทำปุ๋ย 3) ด้านการเมืองการปกครองการปกครอง ประกอบไปด้วย การปกครองแบบเป็นทางการคือ ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้าน ส่วนการปกครองแบบไม่เป็นทางการคือ ผู้อาวุโสในชุมชน หมอเป่า(หมอพื้นบ้าน) ท่านพระครู และมัคนายก 4) ด้านเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร เช่น ปลูกผักสวนครัว ทำนา ทำไร่ข้าวโพด ไร่มันฝรั่ง สวนลำไย และเลี้ยงไก่ รองลงมาคือประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ค้าขาย ประกอบธุรกิจส่วนตัว มีการประกอบอาชีพเป็นพนักงานบริษัทและรับราชการเป็นส่วนน้อย ส่วนด้านการค้าและการลงทุนในชุมชน พบว่า ภายในชุมชนจะมีร้านค้าที่ขายของอุปโภค บริโภคให้แก่คนในชุมชน แต่ไม่พบว่ามีการทำร้านอาหารในชุมชน ส่วนด้านการลงทุนในชุมชนในอดีตหมู่บ้านสบแฝกนั้นไม่มีการลงทุนในด้านใดมากนัก เนื่องจากส่วนใหญ่มีอาชีพทำการเกษตร ส่วนทางด้านกองทุนสวัสดิการของชุมชนนั้นประกอบไปด้วยมีกองทุนเงินล้านที่เพื่อเป็นกองทุนหมุนเวียนให้ชาวบ้านได้มีแหล่งเงินทุนให้กู้ยืมเพื่อประกอบอาชีพ ดำรงชีพ และอีกกองทุนคือกองทุนฌาปนกิจ 5) ด้านทรัพยากรชุมชน มีพื้นที่ทั้งหมด ประมาณ 1.76 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 1,102 ไร่ เป็นพื้นที่เกษตร 100 ไร่ และพื้นที่อยู่อาศัย 137 ไร่ แต่จากการสังเกตพบว่าในหมู่บ้านไม่มีป่าชุมชน เนื่องจากเป็นหมู่บ้านที่ติดริมแม่น้ำปิง และรายล้อมด้วยหมู่บ้านใกล้เคียง แต่ก็ยังคงมีทรัพยากรของชุมชนดังนี้ ทรัพยากรที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ได้แก่ ทำจะฮักสบแฝก ที่เป็นพื้นที่ในการจัดกิจกรรมงานรื่นเริงประจำปี ตั้งอยู่ติดวัดสบแฝกเป็นที่กว้างโล่ง แม่น้ำปิง ที่ขนานไปกับหมู่บ้านเป็นระยะทางกว่า 2 กิโลเมตร ซึ่งเปรียบเสมือนอัตลักษณ์ของชุมชน และ ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ วัดสบแฝกที่มีอายุประมาณ 160 ปี ที่โดดเด่นด้วยเจดีย์ทรงเจี๊ยวเก่าแก่ เป็นจุดศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน ศูนย์การเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง ที่ให้ความรู้ด้านการทำเกษตรผสมผสาน การเพาะเห็ดโคนน้อย การทำถ่านไบโอ ศาลาอเนกประสงค์ สถานที่รวมตัวทำกิจกรรมหรือการประชุมของชาวบ้านในหมู่บ้าน สุสานสาธารณะ หอเสื่อบ้าน หอเสื่อวัด สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คนในหมู่บ้านให้ความเคารพ สักการะ ร้านค้าในชุมชน ร้านตัดผม ร้านถ่ายเอกสาร บิมน้ำมันในหมู่บ้าน ประปาหมู่บ้าน ที่เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่คนในหมู่บ้าน 6) ด้านเทคโนโลยี สืบเนื่องมาจากอาชีพส่วนใหญ่ของชาวบ้าน ทำอาชีพการเกษตร โดยเฉพาะการทำไร่ทำสวนที่สามารถทำได้ตลอดปี หากมีการหมุนเวียนพืชที่หลากหลายมากขึ้น ซึ่งชาวบ้านในหมู่บ้านได้นำเอาภูมิปัญญาหรือเทคโนโลยีชาวบ้านเข้ามาช่วยในเรื่องของการเกษตรและการประมง โดยที่ชาวบ้านยังมีการใช้จอบ เสียม ในการทำไร่ทำสวน และในการทำการประมงจับปลา จะใช้แหในการจับ ส่วนเทคโนโลยีสมัยใหม่ มีการใช้รถไถ รถเกี่ยวข้าว รถนวดข้าว เพื่อลดแรงงานในการทำนา ช่วยเพิ่มผลผลิต

5.2 การผลิตเห็ดโคนน้อย พบว่า สถานการณ์บริบทการผลิตเห็ดโคนน้อยบ้านสบแฝก ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่มีจุดเด่นในหมู่บ้านที่สามารถช่วยพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน เช่น สภาพภูมิประเทศที่เป็นพื้นที่ติดริมแม่น้ำปิง อาชีพเกษตรกรของคนในชุมชน โดยมีศูนย์เศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นเพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าทรัพยากรในชุมชนและเป็นการส่งเสริมอาชีพให้แก่คนในชุมชน จึงได้มีการนำการเพาะเห็ดโคนน้อยมาส่งเสริมให้คนในชุมชนเพาะเห็ดเพื่อสร้างอาชีพจากทรัพยากรที่มีในชุมชน โดยสถานการณ์และแนวโน้มของการรวมตัวกันเพื่อสร้างกลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อยนั้นมีแนวโน้มที่ดีขึ้น หลังจากการลงพื้นที่ดำเนินโครงการชุมชนศึกษา ประจำปีการศึกษา 2562 โดยชาวบ้านในชุมชนและผู้สูงอายุได้ให้ความสนใจในการเพาะเห็ดโคนน้อยกันมากขึ้น โดยได้ไปเรียนรู้กับปราชญ์ชาวบ้านด้านเศรษฐกิจพอเพียงหรือแกนนำการสร้างกลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อย ทำให้ทราบว่าวัตถุดิบและวิธีการเพาะเห็ด จากสื่อการสอน โดยแต่เดิมมีผู้สนใจผลิตจำนวน 15 ราย เพิ่มขึ้นจากการลงพื้นที่ครั้งแรกที่มีเพียง 5 ราย จึงถือว่ามีแนวโน้มที่ดีขึ้น

5.3 ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกของบริบทการผลิตเห็ดโคนน้อยบ้าน พบว่า

จุดแข็ง คือ มีผู้นำในการสร้างกลุ่มที่เข้มแข็ง มีความสามารถและมีวิสัยทัศน์กว้างไกล อีกทั้งทิศทางการสร้างกลุ่มมีกิจกรรม แบบแผนและมีทิศทางในการดำเนินงานที่สามารถมองเห็นภาพได้ง่าย

จุดอ่อน คือ ด้านงบประมาณที่จะมาใช้ในการสร้างกลุ่ม เนื่องจากกลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อยยังอยู่ในระยะเริ่มต้นการสร้างกลุ่มทำให้ยังไม่มียกงบประมาณที่จะนำมาจัดตั้งกองทุนหรือนำมาใช้ในการทำกิจกรรมของกลุ่ม

โอกาส คือ ผู้ที่สนใจผลิตเห็ดโคนน้อยมีความสนใจในการเพาะเห็ดโคนน้อย และการรวมกลุ่มอย่างจริงจัง ทำให้เริ่มมีหน่วยงานที่ติดต่อเข้ามาเพื่อให้ความรู้และสนับสนุนในการพัฒนาอาชีพด้านการผลิตเห็ดโคนน้อย รวมทั้งการสอนทำปุ๋ย การปลูกเห็ดให้แก่ชาวบ้านที่สนใจ

อุปสรรค คือ เนื่องจากผู้ที่สนใจผลิตเห็ดโคนน้อยส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุทำให้เกิดอุปสรรคด้านสุขภาพ ความพร้อมในการเก็บผลผลิตเพื่อจำหน่ายให้ทันต่อรอบการจัดส่งของแต่ละวัน อีกทั้งเนื่องการสร้างกลุ่มยังอยู่ในระยะเริ่มต้นทำให้ไม่มีงบประมาณสนับสนุน ดังนั้นผู้ที่สนใจผลิตเห็ดโคนน้อยจึงต้องใช้ทุนทรัพย์ส่วนตัวในการลงทุน

5.4 ศักยภาพการผลิตและระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบการสร้างกลุ่ม ใช้วิธีเก็บรวบรวมในเชิงคุณภาพโดยการเก็บจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการศึกษาพบว่า ศักยภาพการผลิตเห็ดโคนน้อยชุมชนบ้านสบแฝก ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีทั้งหมด 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ศักยภาพการผลิตด้านแรงงาน ที่พบคือ แรงงานมีการเรียนรู้ต่อยอดอย่างต่อเนื่อง แรงงานพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ มีศักยภาพในการเรียนรู้และพร้อมที่จะพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ 2) ศักยภาพด้านต้นทุนในการผลิตที่พบคือ มีเงินทุนหมุนเวียนที่สามารถนำมาใช้ในการผลิตเห็ดโคนน้อย 3) ศักยภาพการผลิตด้านวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตที่มีเพียงพอต่อความต้องการของผู้ผลิตเห็ดโคนน้อย 4) ศักยภาพการผลิตด้านกระบวนการจัดการ แคนนำและผู้สนใจผลิตเห็ดโคนน้อยได้ทำข้อตกลงเรื่องราคากลางของเห็ดโคนน้อย ทั้งนี้เป็นไปเพื่อลดการแข่งขันด้านราคาของคนในชุมชน มีผู้ที่มีความรู้จะให้คำปรึกษาแก่ผู้สนใจผลิตเห็ดโคนน้อยอย่างสม่ำเสมอ

5.5 ระดับความรู้ความเข้าใจต่อองค์ประกอบการสร้างกลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อย ใช้วิธีการเก็บรวบรวมด้วยการใช้แบบสอบถาม ใช้วิธีการวัดระดับความรู้ความเข้าใจโดยการให้ผู้ให้ข้อมูลหลักในคะแนนดังนี้

ค่าน้ำหนักคะแนน	การแปลผล
4.51 - 5.00	มากที่สุด
3.51 - 4.50	มาก
2.51 - 3.50	ปานกลาง
1.51 - 2.50	น้อย
1.00 - 1.50	น้อยที่สุด

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง โดยมีอายุระหว่าง 51 – 55 ปี และส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา อีกทั้งผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร เช่น การปลูกผักสวนครัว การทำไร่ข้าวโพด การทำสวนลำไย สวนมะม่วงและการทำนา มีรายได้เฉลี่ยส่วนใหญ่อยู่ที่ 5,001 – 10,000 บาท จำนวนผู้ตอบแบบสัมภาษณ์มีความใกล้เคียงกันระหว่างไม่ได้เป็นคนในชุมชนเนื่องจากแต่งงานและย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่ในชุมชนและเป็นคนในชุมชนแต่กำเนิด โดยประสบการณ์การผลิตเห็ดโคนน้อย เนื่องจากได้เข้าร่วมศูนย์เศรษฐกิจพอเพียงที่มีการนำการเพาะเห็ดโคนน้อยมาส่งเสริมให้คนในชุมชนเพาะเห็ดเพื่อสร้างอาชีพจากทรัพยากรที่มีในชุมชน

ตารางที่ 1 แสดงภาพรวมระดับความรู้ความเข้าใจต่อองค์ประกอบการสร้างกลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อย

องค์ประกอบการสร้างกลุ่ม	ค่าเฉลี่ย	ระดับความรู้ ความเข้าใจ
1. ด้านผู้นำ	4.48	มาก
2. ด้านคณะกรรมการ	4.41	มาก
3. ด้านสมาชิก	4.68	มากที่สุด
4. ด้านกิจกรรม	3.98	มาก
5. ด้านการมีส่วนร่วม	3.30	ปานกลาง
6. ด้านงบประมาณ	1.16	น้อยที่สุด
7. ด้านการติดตามตรวจสอบ	3.86	มาก
8. ด้านทรัพยากร	4.86	มากที่สุด
รวม	3.84	มาก

ภาพรวมระดับความรู้ ความเข้าใจต่อองค์ประกอบการสร้างกลุ่มของคณะกรรมการหมู่บ้าน ชุมชนสบแฝก ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ องค์ประกอบการสร้างกลุ่มทั้ง 8 องค์ประกอบโดยภาพรวมมีระดับความรู้และความเข้าใจอยู่ในระดับมากที่สุดอันได้แก่ ด้านผู้นำ และด้านสมาชิกกลุ่มซึ่งจะต้องมีการรักษาระดับไว้ ด้านคณะกรรมการ ด้านกิจกรรม ด้านการติดตามตรวจสอบ และด้านทรัพยากร มีระดับความรู้และความเข้าใจอยู่ในระดับมาก ในส่วนของด้านการมีส่วนร่วม มีระดับความรู้และความเข้าใจต่อองค์ประกอบการสร้างกลุ่มโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง แต่ในส่วนของด้านงบประมาณอยู่ในระดับน้อยที่สุดเท่านั้น มีภาพรวมระดับความรู้ ความเข้าใจต่อองค์ประกอบการสร้างกลุ่มของผู้ที่สนใจผลิตเห็ดโคนน้อยชุมชนสบแฝก ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ องค์ประกอบการสร้างกลุ่มทั้ง 8 องค์ประกอบโดยภาพรวมมีระดับความรู้และความเข้าใจอยู่ในระดับมากที่สุดคือ สมาชิกกลุ่ม และทรัพยากร ด้านผู้นำ ด้านคณะกรรมการ ด้านกิจกรรม ด้านการติดตามตรวจสอบ มีระดับความรู้และความเข้าใจอยู่ในระดับมาก ถัดมาในส่วนของด้านการมีส่วนร่วม มีระดับความรู้และความเข้าใจต่อองค์ประกอบการสร้างกลุ่มโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนของด้านงบประมาณอยู่เพียงระดับน้อยที่สุด

5.6 ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการสร้างกลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อย

พบว่า ปัญหาอุปสรรคที่มีต่อการสร้างกลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อยคือ 1) ขาดงบประมาณที่จะนำสร้างกลุ่มและดำเนินกลุ่มกิจกรรมของกลุ่มในอนาคต 2) ผู้สนใจผลิตเห็ดโคนน้อยส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุจึงเกิดอุปสรรคในการเก็บผลผลิตให้ทันต่อรอบการจัดส่ง 3) ตลาดในการรองรับผลผลิตเห็ดโคนน้อยยังไม่เพียงพอ 4) ยังไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกในเรื่องการของบประมาณเพื่อนำมาใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนภายในกลุ่มหรือการสนับสนุนโดยการจัดหาวิทยากรมาให้ความรู้

5.7 ข้อเสนอแนะต่อแนวทางการสร้างกลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อย

จากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มกับคณะกรรมการหมู่บ้าน แกนนำและผู้สนใจผลิตเห็ดโคนน้อยบ้านสบแฝก ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ในประเด็นข้อเสนอแนะแนวทางในการนำไปสร้างกลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อย ได้ให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการนำไปปรับใช้เพื่อการสร้างกลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อย ในประเด็นต่อไปนี้

1) สร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อย ควรต้องมีการประชุมพูดคุยกันถึงเพื่อให้ทราบถึงสถานการณ์ปัญหาของกลุ่มที่เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ เพื่อความมั่นคงของกลุ่มนำควรเข้าสู่การจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกกลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อยได้ในอนาคต โดยให้สมาชิกสามารถนำเงินมาหมุนเวียนได้ 2) จัดหางบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกเพื่อนำมาช่วยเหลือในการจัดตั้งกลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อย เพื่อรองรับการก่อสร้างกลุ่มในอนาคต โดยสามารถนำมาใช้เป็นทุนหมุนเวียน ทุนกู้ยืมและใช้ในกิจกรรมการดำเนินงานของกลุ่ม และ 3) จัดหาผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อรองรับผลผลิตของกลุ่มที่สามารถรับซื้อผลผลิตได้อย่างสม่ำเสมอ แนวทางการวางแผนพัฒนาการก่อสร้างกลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อยชุมชนบ้านสบแฝก ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ จากการสนทนากลุ่มได้แนวทางการวางแผนพัฒนาการก่อสร้างกลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อย แบ่งได้ 3 ระยะคือ ระยะสั้น (1-2 ปี) ได้แก่ 1. แผนระยะสั้น (1-2 ปี) 1) ดำเนินการสร้าง “กลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อย” 2) การทำก้อนเชื้อเห็ดโคนน้อยเองเพื่อจำหน่ายให้แก่สมาชิกกลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อยบ้านสบแฝก ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนระยะปานกลาง (3-5 ปี) ได้แก่ 1) การหางบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ความช่วยเหลือในการจัดตั้งกลุ่ม 2) ก่อสร้าง “ศูนย์ผลิตก้อนเชื้อเห็ดโคนน้อย” นำไปจำหน่ายให้ผู้สนใจเพาะเห็ด เพื่อสร้างรายได้เสริมให้แก่กลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อย สำหรับระยะยาว (6-10 ปี) คือ 1) ก่อสร้างศูนย์ “ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากเห็ดโคนน้อย” 2) ก่อสร้าง “ศูนย์การเรียนรู้การผลิตเห็ดโคนน้อยครบวงจร” และ 3) จัดทำโครงการ “คืนความรู้สู่ชุมชน” โดยให้สมาชิกกลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อยเป็นวิทยากรในการให้ความรู้ เพื่อสร้างแรงบันดาลใจและองค์ความรู้ใหม่ๆให้แก่ผู้สนใจ

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาแนวทางการสร้างกลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อยเพื่อการพึ่งพาตนเองจากฐานทรัพยากรชุมชน บ้านสบแฝก ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปได้ว่าสอดคล้องกับแนวคิดแนวทางการส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของสำนักพัฒนาทุนและองค์การการเงินชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ที่กล่าวไว้ว่า เป้าหมายสูงสุดคือการพัฒนาคนให้มีคุณภาพและมีศักยภาพที่จะช่วยเหลือตนเอง และร่วมกันพัฒนาชุมชนของตนเองได้ด้วยตนเอง

ดังนั้น การกำหนดแนวทางการวางแผนพัฒนาการก่อสร้างกลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อยด้วยการนำทรัพยากรที่มีในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งทรัพยากรในการผลิต ทรัพยากรด้านแรงงาน ทรัพยากรด้านองค์ความรู้เกี่ยวกับการเพาะเห็ดโคนน้อยโดยใช้กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมโดยละเอียด(SSA) โดยพิจารณาร่วมกันระหว่างผู้นำชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน สมาชิกกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อย ด้วยการร่วมคิด ร่วมสร้าง ร่วมวางแผนอย่างเป็นรูปธรรมสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและสมาชิกกลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อย ซึ่งการนำเทคนิคการวางแผนแบบมีส่วนร่วมโดยละเอียด (SSA) มาปรับใช้ในครั้งนี้ช่วยให้สามารถเข้าถึงปัญหาที่สมาชิกกลุ่มในชุมชนประสบอยู่ และสามารถตอบสนองความต้องการของสมาชิกกลุ่มได้ จากประเด็นข้อเท็จจริงที่กลุ่มมีอยู่เพราะประเด็นปัญหาต่างๆภายในชุมชนเป็นเรื่องของผลประโยชน์ที่มีความซับซ้อนและละเอียดอ่อน พร้อมทั้งจะกระทบกระทั่งกลายเป็นปมขัดแย้งขึ้นภายในกลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อยได้ตลอดเวลา หากนักวิจัยจากภายนอกไม่สามารถทราบถึงข้อเท็จจริงและสร้างความเข้าใจของการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ก็จะส่งผลกระทบต่อการใช้ปัญหาของกลุ่มในระยะยาวได้

จากผลการสรุปการศึกษาสอดคล้องกับแนวคิดแนวทางการส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของสำนักพัฒนาทุนและองค์การการเงินชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ที่กล่าวไว้ว่าเป้าหมายสูงสุดคือการพัฒนาคนให้มีคุณภาพและมีศักยภาพที่จะช่วยเหลือตนเอง และร่วมกันพัฒนาชุมชนของตนเองได้ด้วยตนเอง

ดังนั้น การกำหนดแนวทางการวางแผนพัฒนากลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อยด้วยการนำทรัพยากรที่มีในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งทรัพยากรในการผลิต ทรัพยากรด้านแรงงาน ทรัพยากรด้านองค์ความรู้เกี่ยวกับการเพาะเห็ดโคนน้อยโดยใช้กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมโดยละเอียด(SSA) โดยพิจารณาร่วมกันระหว่างผู้นำชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน สมาชิกกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อย ด้วยการร่วมคิด ร่วมสร้าง ร่วมวางแผนอย่างเป็นรูปธรรมสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและสมาชิกกลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อย ซึ่งการนำเทคนิคการวางแผนแบบมีส่วนร่วมโดยละเอียด (SSA) มาปรับใช้ในครั้งนี้อย่างช่วยให้สามารถเข้าถึงปัญหาที่สมาชิกกลุ่มในชุมชนประสบอยู่ และสามารถตอบสนองความต้องการของสมาชิกกลุ่มได้ จากประเด็นข้อเท็จจริงที่กลุ่มมีอยู่เพราะประเด็นปัญหาต่างๆภายในชุมชนเป็นเรื่องของผลประโยชน์ที่มีความซับซ้อนและละเอียดอ่อน พร้อมทั้งจะกระทบกระทั่งกลายเป็นปมขัดแย้งขึ้นภายในกลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อยได้ตลอดเวลา หากนักวิจัยจากภายนอกไม่สามารถทราบถึงข้อเท็จจริงและสร้างความเข้าใจของการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ก็จะส่งผลกระทบต่อแก้ไขปัญหาของกลุ่มในระยะยาวได้

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

7.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่ม คณะกรรมการกลุ่มและสมาชิกกลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานภาครัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้องดำเนินการตามแผนการพัฒนากลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อยบ้านสบแฝก เพื่อให้กลุ่มประสบความสำเร็จและมีความยั่งยืน พึ่งพาตนเองได้จากฐานทรัพยากรชุมชน นอกจากนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากการศึกษาว่า แนวทางการสร้างกลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อยเพื่อการพึ่งพาตนเองจากฐานทรัพยากรชุมชน ให้ประสบความสำเร็จควรต้องมีการประชุมพูดคุยกันถึงสถานการณ์ปัญหาของกลุ่มที่เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ โดยปัจจัยที่ทำให้การสร้างกลุ่มสำเร็จคือ 1) การบริหารจัดการกลุ่ม ประธานกลุ่มมีภาวะผู้นำ สมาชิกมีความสามัคคี 2) ด้านการผลิต เป็นไปตามมาตรฐาน GAP และผลผลิตมีคุณภาพดี 3) ด้านการตลาด มีตลาดที่แน่นอนประกันราคาผลผลิตได้ 4) ด้านการเงินและบัญชี สมาชิกมีการจัดทำบัญชีของตนเอง และบัญชีรายได้ของกลุ่มมีความโปร่งใสตรวจสอบได้ 5) ภาครัฐให้การสนับสนุนโดยการให้ความรู้ คำแนะนำ วัสดุอุปกรณ์ในการเพาะเห็ดเงินทุน และช่วยส่งเสริมการตลาด ก็จะทำให้การสร้างกลุ่มประสบความสำเร็จซึ่งสอดคล้องกับ (อริยธรรมา อุดลย์เดช,2560) ในเรื่องของปัจจัยความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเพาะเห็ดบ้านช่องโค้งเรื่อง ตำบลวังไทรใหญ่ อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดนครราชสีมา

7.2 ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาการประเมินมาตรฐานการผลิต นำไปสู่การจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้กลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อยชุมชนบ้านสบแฝก ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีมาตรฐานการผลิตที่มีคุณภาพ
- 2) ควรศึกษาปัจจัยแวดล้อมที่มีผลต่อการส่งออกของเห็ดโคนน้อยบ้านสบแฝก เพื่อควบคุมมาตรฐานการผลิต

8. กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้เนื่องจากได้รับความอนุเคราะห์จาก รศ.ดร.ธงชัย ภูวนาถวิจิตร อาจารย์ที่ปรึกษาวิจัยที่กรุณาเสียสละเวลาอันทรงคุณค่าได้ให้ความดูแลเอาใจใส่ ให้คำปรึกษาและคำแนะนำที่มีประโยชน์ต่อการดำเนินการวิจัยตลอดจน ผศ.ทรงสุตา ภู่ว่าง และ ผศ.ดร.ณภัทร วิเศษกุล อาจารย์ผู้ประสานงานที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ตรวจสอบ แก้ไขข้อบกพร่องและคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ ทำให้งานวิจัยเล่มนี้สำเร็จสมบูรณ์ลงได้ ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณในความกรุณาเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณชุมชนบ้านสบแฝก ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ลงพื้นที่ทำกิจกรรมโครงการชุมชนศึกษาและดำเนินการวิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ขอขอบพระคุณผู้นำชุมชนและคณะกรรมการหมู่บ้านสบแฝก ตำบลแม่แฝก อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ที่ได้ให้คำปรึกษาและอำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลแก่ผู้วิจัย ทำให้การดำเนินการเก็บข้อมูลและการดำเนินการวิจัยผ่านลู่วงได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณสมาชิกกลุ่มผู้ผลิตเห็ดโคนน้อย ที่ได้ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีความซาบซึ้งในความกรุณาและความอนุเคราะห์ของท่าน จึงขอขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

9. รายการอ้างอิง

กัญญพัทธ์ กล่อมธงเจริญ.(2017). *คุณภาพชีวิตของเกษตรกร เกษตรอินทรีย์ จังหวัดเชียงใหม่*. สืบค้นเมื่อ 5 สิงหาคม 2563.

สืบค้นจาก <https://tci-thailand.org>

ธงชัย ภูวนาถวิจิตร.(2558).*การพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบหมู่บ้านวัฒนธรรมเวียง-ท่ากาน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่*. สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2563.

ผการัตน์ พินิจวัฒน์ .(2561). *การส่งเสริมอาชีพให้ชุมชน: กรณีศึกษา บ้านโพธิ์ไทร ตำบลเมือง อำเภอเมือง*

จังหวัดเลย. สืบค้นเมื่อ 5 สิงหาคม 2563. สืบค้นจาก <https://tci-thailand.org>

รุ่งทิพย์ ชัยพรหม.(2559). *กระบวนการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไยตำบลฮอด อำเภอฮอด จังหวัด*

เชียงใหม่. สืบค้นเมื่อ 5 สิงหาคม 2563. สืบค้นจาก <https://tci-thailand.org>

เทพ คำเมฆ.(2561).*แนวทางการสร้างเครือข่ายกับการพัฒนาเป็นชุมชนพึ่งตนเองของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านดอนศาลเจ้าตำบลบ่อสุพรรณ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี*. สืบค้นเมื่อ 5 สิงหาคม 2563. สืบค้นจาก <https://tci-thailand.org>

สุพัตรา รักการศิลป์. (2562). *แนวทางการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน อย่างยั่งยืนของกลุ่มเพาะเห็ดบ้านโพธิ์ชัย ตำบลโพธิ์ชัย อำเภอลำปำ จังหวัด มหาสารคาม*. สืบค้นเมื่อ 5 สิงหาคม 2563.

สืบค้นจาก <https://tci-thailand.org>

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อคัดค้านโครงการเมืองต้นแบบอุตสาหกรรม

ก้าวหน้าแห่งอนาคต อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

SOCIAL MOVEMENT TO OPPOSE THE PROJECT THE FUTURE INDUSTRIAL MODEL CITY

CHANA DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE

ทักษพร เนียมสวัสดิ์¹ เตาศึกษา² นาวามร์ หมอเต๊ะ³ สิริศิลป์ คำสุวรรณ⁴ และ ธิตัพพ์ บุญปก⁵

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาที่ทำให้เกิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น 2) ศึกษายุทธวิธีการเคลื่อนไหวทางสังคมของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น 3) ศึกษาผลกระทบจากการเคลื่อนไหวทางสังคมของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาได้แก่ ประชาชนที่ได้รับผลกระทบและกลุ่มเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น จำนวน 30 คน ในพื้นที่ ตำบลนาทับ ตำบลดงลิ้น และตำบลสะกอม อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา นำข้อมูลที่ได้มาดำเนินการจัดหมวดหมู่ สังเคราะห์ข้อมูล และสรุปอภิปรายผลด้วยการพรรณนาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาตามลำดับ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาที่ทำให้เกิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนถูกจำกัดสิทธิ์ โครงการเมืองต้นแบบอุตสาหกรรมก้าวหน้าแห่งอนาคตส่งผลกระทบต่ออาชีพและสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ใกล้เคียง 2) ยุทธวิธีการเคลื่อนไหวทางสังคมของ เครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น ได้แก่ การจัดเวทีเสวนา การเคลื่อนไหวเชิงสัญลักษณ์ และช่องทางการสื่อสารผ่านสื่อสาธารณะ 3) ผลกระทบจากขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น มีทั้งด้านบวก ได้แก่ มีผู้สนใจความสนใจขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่นเพิ่มขึ้น และด้านลบ ได้แก่ รัฐไม่ยอมเจรจาต่อประชาชนที่คัดค้านและยังคงดำเนินโครงการต่อ มีการละเมิดสิทธิ์และคุกคามเสรีภาพของประชาชนที่คัดค้านโครงการในรูปแบบต่าง ๆ

คำสำคัญ: โครงการเมืองต้นแบบอุตสาหกรรมก้าวหน้า เครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น ยุทธวิธีการเคลื่อนไหวทางสังคม

Abstract

This research was a qualitative research aimed to 1) study the problems causing the social movement of the Chana Rak Thin Network 2) to study the social movement tactics of the Chana Rak Thin Network 3) to study the effects of The social movement of the Chana Rak Thain Network Target groups in the study are The affected people and the Chana Rak Thin network group of 30 people in the area of Na Thap Subdistrict, Taling Chan Subdistrict and Sakom Subdistrict, Chana District, Songkhla Province. Synthesize data and summarize the results by descriptive and content analysis respectively

The research findings were as follows: 1) The problem that contributed to the social movement of the Chana Rak Thain Network was that people were limited to the right to participate. The future progressive

¹⁻⁴ นักศึกษาชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

⁵ อาจารย์ ดร. สาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

industrial model city project affects the occupation and health of the people in the neighborhood. The Chana Rak Thain Network is organizing a forum Symbolic movement 3) Impact of the social movement of the Chana Rak Thain Network On the plus side, more and more people are paying attention to the social movement of the Chana Ruk Local Network. Including departments, organizations, universities, media and academics. The negative side was that the state refused to negotiate with the opposition citizens and continued the project. There is a violation of the rights and threats to the freedom of the people who oppose the project in any form.

KEYWORDS: PROGRESSIVE INDUSTRIAL MODEL CITY PROJECT, CHANA RAK THAIN NETWORK, SOCIAL MOVEMENT TACTICS

1. บทนำ

โครงการ “เมืองอุตสาหกรรมก้าวหน้าแห่งอนาคต” เขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจอำเภอจะนะ ได้ผ่านความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2562 โดยจะมีการลงทุนบนพื้นที่ 16,753 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ ตำบลนาทับ ตำบลตลิ่งชัน และตำบลสะกอม ใช้เงินลงทุนทั้งสิ้นประมาณ 18,680 ล้านบาท โดยคาดว่าจะทำให้เกิดการจ้างงานประมาณ 100,000 อัตรา มีกิจกรรม 6 ประเภท ได้แก่ (1) พื้นที่เขตอุตสาหกรรมเกษตร และอุตสาหกรรมเบา มีขนาด 4,253 ไร่ (2) พื้นที่เขตอุตสาหกรรมหนัก มีขนาด 4,000 ไร่ (3) พื้นที่เขตอุตสาหกรรมผลิตไฟฟ้า มีขนาด 4,000 ไร่ (4) พื้นที่เขตอุตสาหกรรมต่อเนื่องกับกิจกรรมหลังท่าเรือ มีขนาด 2,000 ไร่ (5) พื้นที่เขตอุตสาหกรรมศูนย์รวมและกระจายสินค้า (Logistic Center) มีขนาด 2,000 ไร่ (6) พื้นที่ศูนย์บริการเบ็ดเสร็จและแหล่งที่พักอาศัย (Smart City) มีขนาด 500 ไร่ (ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้. 2562) โครงการนี้ได้ส่งผลกระทบต่อทั้งทางบวกและลบให้กับประชาชนที่อาศัยในพื้นที่ใกล้เคียง จึงทำให้มีทั้งประชาชนที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับโครงการดังกล่าว

โดยเฉพาะประชาชนที่อาศัยในพื้นที่อำเภอจะนะที่อาศัยอยู่ใกล้จึงได้รับผลกระทบโดยตรงจากโครงการ “เมืองต้นแบบอุตสาหกรรมก้าวหน้าแห่งอนาคต” ทำให้ประชาชนในพื้นที่โดยส่วนใหญ่ที่ทำอาชีพประมงชายฝั่งรวมตัวกันคัดค้านการเกิดขึ้นของโครงการฯ โดยรวมตัวกันในนามของ “เครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น” ซึ่งให้เหตุผลในการคัดค้านโครงการดังกล่าว ประกอบด้วย (1) การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนมีอย่างจำกัดมาก (2) ไม่มีความชัดเจนในการให้ข้อมูลโครงการต่อประชาชนในพื้นที่ใกล้เคียงแบบรอบด้าน (3) การสร้างท่าเรือน้ำลึกสงขลา 2 จึงส่งผลต่อการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องสำหรับประชาชนในพื้นที่ นำไปสู่การค้นหาคำตอบด้วยวิธีการเคลื่อนไหวทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ (เครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น. 2562)

ดังนั้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาถึงปัญหาที่ทำให้เกิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ในนามของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่นที่รวมตัวกันเพื่อคัดค้านโครงการ “เมืองต้นแบบอุตสาหกรรมก้าวหน้าแห่งอนาคต” อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา และยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวทางสังคมที่ทางเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่นใช้ในการแสดงออก รวมไปถึงศึกษาผลกระทบจากขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของ “เครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น” อันจะนำมาซึ่งความเข้าใจต่อขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมได้ลึกซึ้งมากขึ้น อีกทั้ง ยังน่าจะเป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการ ในการนำข้อค้นพบไปศึกษาเปรียบเทียบกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมอื่นๆ ต่อไป รวมถึงในส่วนของภาคประชาชนเองที่กระแสปะชาธิปไตยทางตรงกำลังเบ่งบานการทำความเข้าใจต่อปัญหาและยุทธวิธีที่ต่อสู้เฉพาะพื้นที่ศึกษาจึงนับเป็นสิ่งสำคัญสำหรับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในอนาคตต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาที่ทำให้เกิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น
- 2.2 เพื่อศึกษายุทธวิธีในการเคลื่อนไหวทางสังคมของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น
- 2.3 เพื่อศึกษาผลกระทบจากขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้รวบรวม เอกสาร แนวคิด และทฤษฎี ที่เป็นวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้ดังนี้

แนวคิดทฤษฎีของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ของเจอเก็น ฮาเบอมาส (Jurgen Habermas, 1980) ว่าด้วยระบบโลกชีวิต มองว่าเป็นการป้องกันโลกชีวิตจากการบิดเบือนรุกรานของระบบควบคุมไปกับการรักษาบรรทัดฐานทางสังคม รวมทั้งเป็นการสร้างการเมืองแบบใหม่ที่มีความสำคัญกับเรื่องคุณภาพชีวิต การมีส่วนร่วมและอัตลักษณ์ ตลอดจนจนเป็นการวิพากษ์การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่สร้างความไม่เป็นธรรมขึ้นในสังคม โดยมีขบวนการสิ่งแวดล้อมและขบวนการสันติภาพเป็นแกนกลาง ซึ่งสอดคล้องกับบทความวิจัยของชัยณรงค์ เครือนวน (2560) เกี่ยวกับเรื่องขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของเครือข่ายขบวนการที่ตินและที่อยู่อาศัย กรณีศึกษาเครือข่ายขบวนการที่ตินและที่อยู่อาศัยตำบลคลองหินปูน อำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว

แนวคิดทฤษฎีของอัลแบร์โต เมลูซซี (Alberto Melucci) ที่มองว่าการต่อสู้ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ผ่านการระดมมวลชน องค์กรของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่เป็นทางการ และผู้นำ จะมีความสำคัญน้อยกว่าการต่อสู้ผ่านวาทกรรม และการช่วงชิงความหมาย ซึ่งสอดคล้องกับบทความวิจัยของ รังรอง ทาบุญเมือง (2559) เรื่องขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ กรณีศึกษา เครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทา อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

แนวคิดทฤษฎีของเปาโล แฟร์ (1998) เป็นนักวิชาการชาวบราซิล พูดถึงสิ่งสำคัญสูงสุดของการพัฒนา คือ จะต้องไม่ปฏิบัติต่อประชาชนในฐานะของผู้ถูกระงับที่ผ่านๆมา แต่จะต้องให้ประชาชนเป็นผู้รู้และเป็นผู้กระทำที่มีความกระตือรือร้น ซึ่งจะทำให้พวกเขาเป็นตัวหลักในการบริหาร จัดการทรัพยากรธรรมชาติ หรือวิถีการดำเนินชีวิตของพวกเขาเอง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 มาตรา 43 : บุคคลและชุมชนมีสิทธิเข้าชื่อกันเพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานรัฐ ให้ดำเนินการที่จะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนหรือชุมชน หรือควั่นไม่ดำเนินการสิ่งที่จะก่อผลเสีย และหน่วยงานรัฐต้องพิจารณาข้อเสนออันนั้นโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพิจารณาด้วย มาตรา 57 : (1) รัฐต้องอนุรักษ์ ป่าไม้ และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงาม จัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับการทำกิจกรรม โดยต้องส่งเสริมให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมด้วย (2) รัฐต้องอนุรักษ์ คุ้มครอง บำรุงรักษา ป่าไม้ ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ โดยต้องให้ประชาชน และชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมดำเนินการและได้รับประโยชน์ด้วย มาตรา 58 : การดำเนินการที่อาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย ฯลฯ รัฐต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสีย ประชาชน และชุมชนที่เกี่ยวข้องก่อนเพื่อนำมาประกอบการพิจารณาดำเนินการ

ดังนั้น จากการศึกษารวบรวมแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องทั้ง 4 ประเด็นดังกล่าว นำไปสู่การศึกษาเชิงพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมตามประเด็นวัตถุประสงค์ของการวิจัยและนำข้อค้นพบที่ได้มาประกอบการยืนยันผลการวิจัยตามลำดับต่อไป

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ออกแบบวิธีการดำเนินการวิจัย โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเคราะห์เอกสารวิชาการและงานวิจัย แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง นำมาสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งมีวิธีการดำเนินการวิจัยตามลำดับดังนี้

4.1 พื้นที่ศึกษา พื้นที่ในการศึกษา คือ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา เป็นพื้นที่ใช้ในการเก็บศึกษาข้อมูลต่าง ๆ ของการสร้างนิคมอุตสาหกรรม ซึ่งมีพื้นที่รอบโครงการฯ จำนวน 16,753 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลนาทับ ตำบลสะกอม และตำบลตลิ่งชัน ของอำเภอจะนะ จะถูกเปลี่ยนเป็นนิคมอุตสาหกรรมแห่งใหม่

4.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ 3 ตำบลรวมตัวกัน ได้รวมกลุ่มจัดตั้งในนาม “เครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น” จำนวน 30 คน

4.3 การกำหนดประเด็นเนื้อหาในการศึกษา ผู้วิจัยมุ่งศึกษาในเรื่องของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อคัดค้านการสร้างนิคมอุตสาหกรรม โดยมีประเด็นที่สำคัญ คือ แนวคิดการเคลื่อนไหวทางสังคม และแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิชุมชน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ และรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ที่เกี่ยวกับสิทธิชุมชนมาอ้างอิงและปรับใช้ให้สอดคล้องกับด้านเนื้อหาที่ผู้วิจัยกำลังมุ่งศึกษาเพื่อก่อให้เกิดประสิทธิผลในด้านการวิจัยครั้งนี้

4.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

4.4.1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก คือ การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นการสัมภาษณ์ ที่เกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหว ประเด็นปัญหาทำให้เกิดขบวนการเคลื่อนไหว พร้อมกับยุทธวิธีการเคลื่อนไหว นำไปสู่การแก้ไขปัญหาคือจะก่อให้เกิดผลกระทบจากการเคลื่อนไหว

4.4.2 แบบบันทึกภาคสนาม คือ การบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การบันทึกเสียง เพื่อที่ผู้ทำวิจัยจะได้เก็บข้อมูลได้อย่างละเอียดมากขึ้น และไม่ตกหล่น โดยการขออนุญาตผู้ให้สัมภาษณ์ทุกท่านก่อน ในประเด็นเดียวกันกับแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

4.4.3 แบบสังเกต โดยการลงพื้นที่เข้าไปสำรวจแบบไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้เข้าไปสังเกตพฤติกรรมของคนในพื้นที่และองค์กรว่าได้ปฏิบัติตนไว้อย่างที่ได้ให้สัมภาษณ์ เกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่ทำให้เกิดขบวนการเคลื่อนไหว ประเด็นศึกษาวิธีการเคลื่อนไหว และประเด็นศึกษาผลกระทบจากการเคลื่อนไหว

4.5 ระยะเวลาดำเนินการวิจัย ตั้งแต่เดือน กรกฎาคม – ตุลาคม พ.ศ.2563

4.6 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลจากงานวิจัยเชิงคุณภาพ ที่เกี่ยวข้องกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อคัดค้านโครงการเมืองต้นแบบอุตสาหกรรมก้าวหน้าแห่งอนาคตด้วยตนเอง โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

สืบค้นงานวิจัยจากฐานข้อมูลงานวิจัย ได้แก่ สืบค้นข้อมูลจากงานวิจัยเชิงคุณภาพ และมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบบันทึกภาคสนาม และแบบสังเกต ที่จะเกี่ยวกับการสัมภาษณ์ชาวบ้านและกลุ่มแกนนำเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่นถึงประเด็นต่าง ๆ ทั้งยังมีการบันทึกเสียงขณะที่สัมภาษณ์เพื่อจะได้มีการเก็บข้อมูลอย่างละเอียด และมีการลงพื้นที่เข้าไปสำรวจและสังเกตพฤติกรรมของคนในพื้นที่ เพื่อที่ทั้งหมดนี้จะตรงตามคุณสมบัติที่ผู้วิจัยต้องการ

4.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว เพื่อตรวจสอบข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ทุกครั้ง จะต้องมีการบันทึก วิเคราะห์ และตรวจสอบข้อมูลอย่างละเอียดเพื่อป้องกันความผิดพลาดของข้อมูล ให้ได้ข้อมูลที่มีความสมบูรณ์ ไม่

ตกลงแล้วจึงนำมาวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้มาจากการเก็บข้อมูลในการลงพื้นที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา และศาลากลางจังหวัดสงขลา เพื่อให้ทราบถึงประเด็นปัญหาที่ทำให้เกิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น ประเด็นศึกษาพฤติกรรมการเคลื่อนไหวทางสังคมของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น และประเด็นศึกษาผลกระทบจากการเคลื่อนไหวทางสังคมของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น จากนั้นผู้วิจัยจึงได้นำข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งข้อมูลที่มาจากแหล่งดังกล่าว มาจัดเป็นหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ และใช้แนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ มาเชื่อมโยงข้อมูลเข้าด้วยกัน นำข้อมูลมาเรียบเรียง ตรวจสอบ และนำเสนอผลงานวิจัยโดยวิธีการบรรยาย ข้อความ รูปภาพ นำมาสู่การรวมเป็นรูปเล่มบทความวิจัย

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการศึกษาปัญหาที่ทำให้เกิดขบวนการเคลื่อนไหวของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น

5.1.1 ประชาชนถูกจำกัดสิทธิเรื่องการมีส่วนร่วม

ตัวแทนเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น ได้เล่าถึงปัญหาที่ทำให้เกิดขบวนการเคลื่อนไหวว่า สาเหตุมาจากกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนถูกจำกัด โดยตั้งแต่ศูนย์อำนวยการบริหารจัดการชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) เสนอต่อนายกรัฐมนตรี ให้พัฒนาอำเภอจะนะเป็น “เมืองต้นแบบอุตสาหกรรมก้าวหน้าแห่งอนาคต” ซึ่งจะเป็นกลไกภาคอุตสาหกรรมรองรับการพัฒนาในภูมิภาคใต้ตอนล่าง คณะรัฐมนตรีได้ลงมติเห็นชอบก่อนจะมีการทำประชาพิจารณ์ซึ่งประชาชนในพื้นที่ยังไม่ได้แสดงความคิดเห็นต่อโครงการ ไม่มีการจัดกระบวนการรับฟังความคิดเห็นอย่างเปิดเผย มีแต่เพียงการจัดเวทีขนาดเล็กในชุมชน จำนวน 31 ครั้ง ซึ่งมีเพียงคนส่วนน้อยที่ได้เข้าร่วม แต่คนส่วนใหญ่ไม่ได้รับรู้รายละเอียดต่าง ๆ ของโครงการดังกล่าวเลย จึงทำให้ประชาชนในพื้นที่รวมตัวกันในนามของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น เพื่อคัดค้านการดำเนินโครงการที่ละเลยการมีส่วนร่วมของประชาชน

5.1.2 วิถีชีวิตจากอาชีพดั้งเดิมของชุมชนท้องถิ่นถูกคุกคาม

ตัวแทนเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น ได้เล่าถึงปัญหาที่ทำให้เกิดขบวนการเคลื่อนไหวว่า สาเหตุมาจากหากโครงการดังกล่าวเกิดขึ้นจริง จะส่งผลกระทบต่ออาชีพดั้งเดิมของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งประชาชนในพื้นที่ราว 70% ประกอบอาชีพประมงชายฝั่ง โดยเป็นประมงเรือเล็กซึ่งออกจากฝั่งไม่เกิน 10 กิโลเมตร ซึ่งรายหลักของประชาชนในพื้นที่ มาจากอาชีพประมงชายฝั่ง และตัวแทนเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่นให้เหตุผลว่า หากโครงการ "เมืองต้นแบบอุตสาหกรรมก้าวหน้าแห่งอนาคต" เกิดขึ้นจะมีผลกระทบเพื่อสร้างท่าเรือน้ำลึกสงขลาแห่งที่ 2 โดยจะต้องถมทะเลจำนวนมากส่งผลให้ไม่สามารถประกอบอาชีพเดิมได้อีกต่อไป ถึงแม้ว่าภาครัฐจะบอกว่าจะสร้างอาชีพเพิ่มขึ้นในพื้นที่กว่า 100,000 อาชีพ จากโรงงานหลายโรงงานที่จะสร้างขึ้น แต่ตัวแทนเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่นได้ให้ความคิดเห็นว่าเป็นอาชีพที่ไม่เหมาะแก่ประชาชนในพื้นที่รวมถึงผู้สูงอายุก็ไม่สามารถประกอบอาชีพดังกล่าวได้และประชาชนในพื้นที่ก็จะขาดรายได้ในการเลี้ยงชีพ โดยการจะสร้างนิคมอุตสาหกรรมได้ในพื้นที่อำเภอจะนะ กรมโยธาธิการและผังเมืองจะต้องดำเนินการเปลี่ยนผังเมืองจะนะ จากเดิมเป็นผังเมืองสีเขียว คือ ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม เปลี่ยนเป็นผังเมืองสีม่วงที่ดินประเภทอุตสาหกรรมและคลังสินค้า ซึ่งขัดแย้งกับบริบทดั้งเดิมของพื้นที่อำเภอจะนะ

5.1.3 สุขภาพของประชาชนที่อยู่อาศัยในพื้นที่ใกล้เคียง

ตัวแทนเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น ได้เล่าถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดขบวนการเคลื่อนไหวอีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่เป็นอย่างมาก คือ ผลกระทบทางสุขภาพ เพราะโครงการที่จะสร้างขึ้นถือเป็นกิจกรรมและโครงการขนาดใหญ่ ที่อาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต ซึ่งส่งผลกระทบต่อปัญหา

ด้านสุขภาพอย่างมาก เพราะจะเกิดมลพิษและอาจทำให้ชาวบ้านในชุมชนมีสุขภาพที่ไม่ดีเกิดขึ้น รวมไปถึงสัตว์น้ำทะเล หรือ สิ่งมีชีวิตจำนวนมาก มลพิษจำนวนมากจากโรงงานส่งผลโดยตรงต่อประชาชนในพื้นที่ โดยการเผชิญกับมลพิษในอากาศเป็น ระยะยาว เพิ่มความเสี่ยงที่จะทำให้หลอดเลือดแดงในสมองแข็งตัว ทำให้ความดันโลหิตสูงขึ้น และความหนืดของเลือดเพิ่มขึ้น อาจส่งผลให้เกิดโรคต่าง ๆ ตามมา เช่น โรคหอบหืด โรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง และโรคมะเร็งปอด (มลพิษในอากาศเป็นทั้งสาเหตุ และปัจจัยที่ทำให้เกิดโรคเกี่ยวกับปอดและระบบทางเดินหายใจและที่ทำให้โรคกำเริบขึ้นได้) เป็นต้น

5.2 ผลการศึกษายุทธวิธีการเคลื่อนไหวทางสังคมของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น

5.2.1 การจัดเวทีเสวนา

การเคลื่อนไหวคัดค้านโดยการจัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนความรู้เรื่องปัญหาของกระบวนการมีส่วนร่วมของ ประชาชนที่ถูกจำกัดจากภาครัฐ รวมถึงผลกระทบที่จะเกิดจาก โครงการ "เมืองต้นแบบอุตสาหกรรมก้าวหน้าแห่งอนาคต" โดยมีผู้ร่วมเสวนาจากหลากหลายภาคส่วน เช่น นักวิชาการ บุคลากรทางการแพทย์ และประชาชนที่อาศัยในพื้นที่อำเภอจะนะ โดยเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่นมีการจัดเสวนาแล้วทั้งสิ้น 8 ครั้ง อันได้แก่ครั้งที่ 1 วันที่ 13 พฤษภาคม 2563 ครั้งที่ 2 วันที่ 29 มิถุนายน 2563 ครั้งที่ 3 วันที่ 1 กรกฎาคม 2563 ครั้งที่ 4 วันที่ 11 กรกฎาคม 2563 ครั้งที่ 5 วันที่ 31 กรกฎาคม 2563 ครั้งที่ 6 วันที่ 30 สิงหาคม 2563 ครั้งที่ 7 วันที่ 28 กันยายน 2563 ครั้งที่ 1-7 ณ ชายหาดสวนกง อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา และ ครั้งที่ 8 วันที่ 2 ตุลาคม 2563 ณ ศาลากลางประจำจังหวัดสงขลา

5.2.2 การเคลื่อนไหวเชิงสัญลักษณ์

การเคลื่อนไหวเชิงสัญลักษณ์ของกลุ่มเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น ซึ่งมีการออกมาเคลื่อนไหวเชิงสัญลักษณ์ เช่น การ มัดผ้าสีเขียวทำเป็นโบว์ซึ่งเป็นการแสดงจุดยืนให้รัฐบาลเห็นว่าชาวบ้านนั้นไม่เห็นด้วยกับการจัดสร้างโครงการนิคม อุตสาหกรรมจะนะ เนื่องจากพื้นที่เหล่านั้นเป็นผังเมืองที่มีความอุดมสมบูรณ์เป็นธรรมชาติที่สวยงามอยู่แล้วและการราดสีใส่ตัว จะมีสีเขียวและสีดำ ซึ่งแต่ละสีมีความหมายถึงสัญลักษณ์ ดังนี้ สีเขียว แสดงถึงทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงามที่อุดมสมบูรณ์ สีดำ แสดงถึงของเสียจากอุตสาหกรรมที่มาจากโครงการนิคมอุตสาหกรรมอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ซึ่งการกระทำดังกล่าว นั้นก็เพื่อที่จะสื่อให้เห็นว่า พื้นที่อำเภอจะนะนั้นมีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ ไม่ว่าจะเป็นป่าไม้ พืช ผัก หรือแม้กระทั่งชายทะเล ที่มีทรัพยากรสัตว์น้ำที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การนำมาค้าขาย และรับประทาน ซึ่งในความเป็นอยู่ของชาวบ้านในอำเภอจะนะ นั้นก็ดีแล้ว แต่เมื่อรัฐได้มีการจัดสร้างโครงการนิคมอุตสาหกรรมขึ้นมา นั้นทำให้ชาวบ้านได้รับผลกระทบมากมายหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นด้านอาชีพ หรือในด้านของสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ซึ่งก็เปรียบได้กับสีดำ ที่ราดลงทับสีเขียว ก็คือ พื้นที่ในการ สร้างท่าเรือน้ำลึกซึ่งจะทำให้มีผลเสียมากมาย ไม่ว่าจะเป็นควันพิษที่มาจากอุตสาหกรรม หรือ น้ำเน่าเสียที่มาจาก การสร้าง ท่าเรือมากลบลสีเขียวซึ่งเป็นผังเมืองที่มีธรรมชาติที่สวยงามของพื้นที่อำเภอจะนะเป็นเช่นนั้นแล้วกลุ่มแกนนำเครือข่ายจะนะ รักษ์จึงใช้การเคลื่อนไหวเชิงสัญลักษณ์ในการแสดงออก

5.2.3 ช่องทางการสื่อสารผ่านสื่อสาธารณะ

การสื่อสารผ่านสื่อสาธารณะ คือ การสื่อสารที่ทำให้เกิดการขับเคลื่อนประเด็นทางสังคม โดยกระบวนการส่ง ข้อมูล ข่าวสาร หรือถ่ายทอดความรู้ เนื้อหาความรู้สู่ เจตคติจากผู้ส่งไปยังผู้รับ ด้วยการใช้ภาษา ถ้อยคำ หรือกิริยาท่าทาง สัญลักษณ์ เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในตัวผู้รับสารในระดับความรู้ ทศนคติหรือพฤติกรรม โดยกลุ่มผู้เคลื่อนไหวมีกลยุทธ์ในการสื่อสารทางสังคมเพื่อขับเคลื่อนในการเคลื่อนไหว ดังนี้

1) การชี้แนะประเด็นผ่านสื่อมวลชน ในช่วงที่มีการเคลื่อนไหวคัดค้านโครงการเมืองต้นแบบอุตสาหกรรมก้าวหน้าแห่งอนาคต พบว่า ได้มีการเผยแพร่ข่าว ความเคลื่อนไหวของสถานการณ์ โดยตัวแทนชาวบ้านและเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น จังหวัดสงขลา ออกมาเรียกร้องให้หน่วยงานภาครัฐทบทวนเกี่ยวกับโครงการนิคมอุตสาหกรรม เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่ได้ประกอบอาชีพทำประมง และมีแหล่งทรัพยากรทาง ธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ หวั่นเกิดผลกระทบต่อชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่จะทำให้เกิดปัญหาด้านมลพิษและสิ่งแวดล้อมใน ระยะยาวผ่าน “รายการตอบโจทย์” ทางช่องไทยพีบีเอส ถ่ายทอดสด ในวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2563 ทางรายการได้ติดต่อไปยังหน่วยงานภาครัฐที่มีส่วน เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการดำเนินโครงการเพื่อสอบถามเกี่ยวกับข้อเท็จจริงหรือรายละเอียดเกี่ยวกับโครงการนิคมอุตสาหกรรมจะนะ และผ่าน “รายการข่าวข้นคนเนชั่น” ทางช่องเนชั่น ถ่ายทอดสด ในวันที่ 11 กรกฎาคม 2563 รวมถึงผ่านสื่ออื่น ๆ ที่ได้มี การเผยแพร่ข่าว ไม่ว่าจะเป็น BBC NEWS และ TNAMCOT ก็ได้เผยแพร่ข่าวขบวนการเคลื่อนไหวของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น ซึ่งการเคลื่อนไหวโดยการชี้แนะประเด็นผ่านสื่อมวลชน นับได้ว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนโดยทั่วไปได้รับรู้โครงการ “เมืองต้นแบบอุตสาหกรรมก้าวหน้าแห่งอนาคต” ที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ในวงกว้างมากขึ้น

2) การเคลื่อนไหวผ่านสื่อสังคมออนไลน์ กลุ่มผู้เคลื่อนไหวได้ใช้สื่อสังคมออนไลน์หรือโซเชียลเป็นอีก ช่องทางในการบอกเล่าสถานการณ์ และยังเป็น การประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนได้รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการนิคม อุตสาหกรรม ให้ชุมชนได้ตระหนักถึงการอนุรักษ์ ปกป้องฐานทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน และกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น สร้างความตื่นตัวให้แก่คนในชุมชนจะนะ และบุคคลอื่น ๆ ให้ได้ตระหนักถึงการลุกขึ้นมาปกป้องชุมชน และทรัพยากรธรรมชาติ ของชุมชน จากโครงการของหน่วยงานภาครัฐที่จะเกิด ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของคนในชุมชน และ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงมีสื่อสังคมออนไลน์ นั่นคือ แฟนเพจโดยใช้ชื่อว่า “จะนะรายงานข่าว” และแฟนเพจ “สื่อเถื่อน” เป็นต้น

การสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์นั้นถือว่าเป็นอีกหนึ่งช่องทางที่ได้รับการตอบรับและได้รับความสนใจจาก ทั้งคนในชุมชนจะนะและคนจังหวัดสงขลา ไปจนถึงผู้ที่ติดตามสถานการณ์เกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของ เครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่นได้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ปัญหา ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะร่วมกันผ่านแฟนเพจทำให้ข้อมูล ข่าวดังต่าง ๆ ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่นได้อยู่ถูกรับรู้ในสังคมวงกว้างมากขึ้นอย่างรวบเร็ว

5.3 ผลกระทบจากขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น

ผู้วิจัยได้จำแนกผลกระทบออกเป็น 2 ด้าน คือ ด้านบวก ซึ่งเป็นผลกระทบในด้านดีหรือโอกาสในการประสบความสำเร็จต่อขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของ “เครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น” และด้านลบ ซึ่งเป็นผลกระทบด้านเสีย ที่อาจ เป็นอุปสรรคต่อขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของ “เครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น” ดังนี้

5.3.1 ผลกระทบด้านบวก

1) มีผู้คนให้ความสนใจขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่นเพิ่มมากขึ้น หลังจากที่มีการเคลื่อนไหวของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น และมีสื่อสังคมได้กระจายข่าวในช่องทางต่าง ๆ เช่น แฟนเพจในเฟซบุ๊ก หรือยูทูบ ทำให้ผู้คนเกิดความสนใจขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของเครือข่ายรักษ์ถิ่นเพิ่มมากขึ้น โดยสังเกตได้จากผู้คนที่เข้ามา ร่วมงานเสวนาของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่นที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ และผู้คนที่สนใจในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของ เครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่นก็ได้มีส่วนร่วมในการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนจะนะ ถึงแม้ผู้คนที่เหล่านั้นไม่ได้เป็นผู้ที่ ได้รับผลกระทบจากโครงการ ซึ่งสังเกตได้จากการรวบรวมรายชื่อสนับสนุนตัวแทนเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่นในนาม “ลูกสาวแห่ง

ทะเล” ในเว็บไซต์ www.Change.org ซึ่งเป็นเว็บไซต์ในการขับเคลื่อนสังคมผ่านการรวบรวมรายชื่อผู้คน โดยประเด็นสนับสนุนเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่นมีผู้คนร่วมลงชื่อกว่า 4,311 คน

2) หน่วยงานองค์กร มหาวิทยาลัย สื่อมวลชน และนักวิชาการ ได้เข้ามามีส่วนร่วมกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น การต่อสู้เคลื่อนไหวของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น จากเหตุการณ์ที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่า มีหน่วยงานองค์กร ไม่ว่าจะเป็นมหาวิทยาลัย สื่อมวลชน และนักวิชาการ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น ผ่านทางช่องทางต่าง ๆ ขององค์กรนั้น ๆ อย่างเช่น สื่อมวลชน คือ ขับเคลื่อนผ่านช่องทางการนำเสนอข่าวสารต่อสังคม ทำให้สังคมรับรู้ถึงขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่นเป็นวงกว้างมากขึ้น ทำให้เสียงของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่นดังขึ้นและเกิดการรับรู้จากสังคมเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน

5.3.2 ผลกระทบด้านลบ

1) รัฐไม่ยอมเจรจาต่อประชาชนที่คัดค้านและยังคงดำเนินโครงการต่อ การต่อสู้เคลื่อนไหวที่ผ่านมาของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น ตั้งแต่วันที่ 11 กรกฎาคม 2563 ที่มีเวทีรับฟังความคิดเห็น และวันที่ 28 กันยายน 2563 ยื่นหนังสือเปลี่ยนแปลงผังเมืองที่ผ่านมา ซึ่งให้เห็นว่ารัฐไม่มีท่าทีที่จะยอมเจรจาต่อประชาชน พยายามหลีกเลี่ยงการเข้าหาประชาชน และจัดการการประชุมหารือมีแต่ฝ่ายรัฐฝ่ายเดียวไม่ยอมให้ประชาชนที่มาคัดค้านได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และภาครัฐยังคงเดินหน้าในการดำเนินโครงการต่อไป สังเกตได้จากการประชุมคณะกรรมการผังเมือง วันที่ 28 กันยายน 2563 ที่ประชุมเพื่อเปลี่ยนแปลงผังเมืองอำเภอจะนะจากผังเมืองสีเขียวซึ่งกำหนดให้เป็นเขตที่อยู่อาศัยเกษตรกรรม เป็นผังเมืองสีม่วงที่เป็นผังเมืองสำหรับเขตอุตสาหกรรม โดยมีคณะกรรมการผังเมืองและตัวแทนหน่วยงานรัฐทั้งหมด 21 คน แต่ไม่มีประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการประชุมหรือแสดงความคิดเห็นเลยแม้แต่คนเดียว

2) การละเมิดสิทธิและคุกคามเสรีภาพของประชาชนที่คัดค้านโครงการ การต่อสู้ที่ผ่านมาของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น ด้วยผลกระทบด้านบวกที่ทำให้ผู้คนรับรู้ถึงขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่นมากขึ้นก็ได้ทำให้เกิดผลกระทบอีกด้าน คือ สมาชิกบางส่วนของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่นได้ถูกคุกคามจากเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งเป็นพฤติกรรมในลักษณะการมาที่บ้านโดยไม่มีสาเหตุ ขอให้เครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่นหยุดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่กระทำอยู่เสียจากการสัมภาษณ์ตัวแทนเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น เล่าว่าตั้งแต่เริ่มเคลื่อนไหวคัดค้านโครงการดังกล่าวมาแกนนำและสมาชิกเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่นถูกคุกคามจากภาครัฐบ่อยครั้งจนทำให้รู้สึกไม่ปลอดภัย

6. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อคัดค้านโครงการ "เมืองต้นแบบอุตสาหกรรมก้าวหน้าแห่ง อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา จากผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

6.1 ผลการศึกษาปัญหาที่ทำให้เกิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น พบว่า ปัญหาที่ทำให้เกิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น เกิดจาก 3 ปัญหาด้วยกัน คือ 1) ปัญหาประชาชนถูกจำกัดสิทธิเรื่องการมีส่วนร่วม คณะรัฐมนตรีได้ลงมติเห็นชอบ ก่อนจะมีการทำประชาพิจารณ์ซึ่งประชาชนในพื้นที่ยังไม่ได้แสดงความคิดเห็นต่อโครงการ 2) ปัญหาต่ออาชีพดั้งเดิมของชุมชนท้องถิ่น คืออาชีพประมงชายฝั่ง การถมทะเลจำนวนมาก ทำให้ไม่สามารถทำอาชีพประมงชายฝั่งได้ดั้งเดิม และ 3) ปัญหาต่อสุขภาพของประชาชนที่อยู่อาศัยในพื้นที่ โครงการที่จะสร้างขึ้นถือ

เป็นกิจกรรมและโครงการขนาดใหญ่ จะมีโรงงานเกิดขึ้นจำนวนมากทำให้มลพิษก็จะมากเช่นเดียว ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดโรคต่าง ๆ ตามมา ส่งผลเสียต่อสุขภาพประชาชนในพื้นที่

6.2 ผลการศึกษายุทธวิธีเคลื่อนไหวทางสังคมของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น พบว่า ยุทธวิธีเคลื่อนไหวทางสังคมของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น มีทั้งหมด 3 ยุทธวิธี ได้แก่ 1) การจัดเวทีเสวนา แลกเปลี่ยนความรู้เรื่องผลกระทบที่จะเกิดจากโครงการ "เมืองต้นแบบอุตสาหกรรมก้าวหน้าแห่งอนาคต" โดยมีผู้ร่วมเสวนาจากหลากหลายภาคส่วน 2) การเคลื่อนไหวเชิงสัญลักษณ์ โดยเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่นมีการรณรงค์เชิญชวนตนเองและรณรงค์ไปยังสื่อมวลชน แสดงถึงธรรมชาติที่โดนแทนด้วยมลพิษจากโครงการ "เมืองต้นแบบอุตสาหกรรมก้าวหน้าแห่งอนาคต" ที่จะสร้างขึ้น และ 3) การสื่อสารทางสังคม คือ การสื่อสารที่ทำให้เกิดการขับเคลื่อนประเด็นทางสังคม โดยกระบวนการส่งข้อมูล ข่าวสาร หรือถ่ายทอดความรู้ โดยการชี้แนะประเด็นผ่านสื่อมวลชน และการเคลื่อนไหวผ่านสังคมออนไลน์

6.3 ผลกระทบจากขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น โดยแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ ผลกระทบด้านบวก และผลกระทบด้านลบ ได้แก่ 1) ผลกระทบเชิงบวก คือหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ให้ความสนใจต่อขบวนการเคลื่อนไหวของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่นเพิ่มขึ้น รวมถึงบุคคลภายนอกที่เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นเช่นกัน และ 2) ผลกระทบเชิงลบ คือ ภาครัฐยังคงเพิกเฉยต่อเสียงคัดค้านของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น โดยยังคงปิดกั้นขบวนการมีส่วนร่วม และสมาชิกเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่นหลายคนโดนคุกคามจากภาครัฐ ให้หยุดขบวนการเคลื่อนไหวคัดค้านที่กำลังเคลื่อนไหวอยู่

7. อภิปรายผลการวิจัย

7.1 ผลการศึกษาปัญหาที่ทำให้เกิดขบวนการเคลื่อนไหวของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น

ผลการศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดขบวนการเคลื่อนไหวของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น ได้ใช้แนวคิดทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ของเจอเก็น ฮาเบอร์มาส (Jurgen Habermas, 1980) เพราะเจอเก็นมองขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ว่าเป็นการป้องกันโลกชีวิตจากการบิดเบือนรุกรานของระบบควบคุมไปกับการรักษาบรรทัดฐานทางสังคมไว้ รวมทั้งเป็นการสร้างการเมืองแบบใหม่ที่ให้ความสำคัญกับเรื่องคุณภาพชีวิต การมีส่วนร่วมและอัตลักษณ์ ตลอดจนเป็นการวิพากษ์การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่สร้างความไม่เป็นธรรมขึ้นในสังคม โดยมีขบวนการสิ่งแวดล้อมและขบวนการสันติภาพเป็นแกนกลาง ซึ่งสอดคล้องกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น ที่เป็นขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อปกป้องชุมชนท้องถิ่นและทรัพยากรในท้องถิ่นของตน จากการรุกรานของระบบทุนนิยมภายใต้อำนาจรัฐ รักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์และสร้างการเมืองแบบมีส่วนร่วม โดยขบวนการเคลื่อนไหวที่ใช้สิ่งแวดล้อมเป็นแกนกลาง งานสำคัญชิ้นแรกของฮาเบอร์มาส คือ การเปลี่ยนรูปเชิงโครงสร้างของพื้นที่สาธารณะ: การสืบสวนประเภทของสังคมกระฎุมพี (Structural Transformation of the Public Sphere: An Investigation of a Category of Bourgeois Society, 1962) แนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่สาธารณะของกระฎุมพี ฮาเบอร์มาส กล่าวว่ามันเกี่ยวข้องกับพื้นที่สาธารณะเป็นทั้งแนวคิดและอุดมการณ์พื้นที่สาธารณะคือพื้นที่ซึ่งอัตบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกันในการพูดคุยถกเถียงด้วยเหตุผล เพื่อแสวงหาความจริงและผลประโยชน์ส่วนรวมโดยเหตุที่ความคิดการเปิดกว้าง การไม่กีดกัน ความเท่าเทียมและเสรีภาพเป็นสิ่งที่อยู่เหนือคำตัดสินแต่ความจริงแล้วสิ่งเหล่านี้เป็นเพียงอุดมการณ์หรือภาพลวงตาเท่านั้น

โดยปัญหาที่ทำให้เกิดเป็นขบวนการเคลื่อนไหวของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น คือ การรุกรานของระบบการเมืองที่ส่งผลให้เกิดปัญหาต่อชีวิตของประชาชนในชุมชน ทั้งปัญหาจากกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ถูกจำกัด ปัญหาต่ออาชีพดั้งเดิมของชุมชนท้องถิ่นและปัญหาต่อสุขภาพของประชาชนที่อยู่อาศัยในพื้นที่ จึงเป็นสาเหตุให้ประชาชนในชุมชน

รวมตัวกันขับเคลื่อนขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ในนามจะนะรักษ์ถิ่น ต่อสู้เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมซึ่งสอดคล้องกับบทความวิจัยของชัยณรงค์ เครือนวน (2560) เกี่ยวกับเรื่องขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของเครือข่ายขบวนการที่ดินและที่อยู่อาศัย กรณีศึกษาเครือข่ายขบวนการที่ดินและที่อยู่อาศัยตำบลคลองหินปูน อำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว เป็นการรวมตัวของภาคประชาชนที่เผชิญปัญหาเศรษฐกิจ สังคม การเมืองร่วมกัน ภายใต้การขยายตัวของอุดมการณ์ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม พื้นที่ทางการเมืองที่เปิดโอกาสให้ภาคประชาชนสามารถรวมกลุ่มอย่างเป็นทางการ เพื่อแก้ไขปัญหาในมิติต่าง ๆ และการขยายตัวของโครงการพัฒนาชุมชนในระดับตำบล เมื่อพิจารณาถึงรูปแบบการเคลื่อนไหวสังคมของภาคประชาชนกลุ่มนี้ พบว่ามีรูปแบบที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นความพยายามในการสร้างอัตลักษณ์ทางการเมือง การสร้างเครือข่ายนโยบายกับกลไกรัฐและภาคประชาสังคม การอาศัยนวัตกรรมที่ถูกสร้างขึ้นโดยกลไกรัฐเพื่อปฏิบัติการทางสังคมและการปฏิบัติการ ด้านการสื่อสาร ผลที่เกิดขึ้นตามมาจากการเคลื่อนไหวสังคมของภาคประชาชน กลุ่มนี้ก่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ สังคมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การแก้ไข ปัญหาที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย การเสริมสร้างประสิทธิภาพและศักยภาพทางเศรษฐกิจของชุมชน

7.2 ผลการศึกษาทฤษฎีวิธีการเคลื่อนไหวทางสังคมของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น

พบว่า 1) การจัดเวทีเสวนาของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น มีการจัดเสวนาแล้วทั้งสิ้น 8 ครั้ง โดยเป็นไปในลักษณะการให้ข้อมูลความรู้แก่ผู้เข้าร่วมฟังการเสวนาและในบางครั้งได้มีการเชิญผู้เชี่ยวชาญในหลายสาขาวิชามาให้ความรู้ในด้านผลกระทบต่าง ๆ ที่จะเกิดต่อประชาชนในพื้นที่ เช่น เชิญแพทย์ชนบทมาให้ความรู้เรื่องผลกระทบต่อสุขภาพต่อประชาชนในพื้นที่หากเกิดนิคมอุตสาหกรรมขึ้น 2) การเคลื่อนไหวเชิงสัญลักษณ์ โดยมีการเขียนป้ายด้วยคำต่าง ๆ ในเชิงการคัดค้านและมีการรณรงค์ใส่ตัวเองของสมาชิกเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น โดยใช้สีเขียวและสีดำ สีเขียว แสดงถึง ทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงามที่อุดมสมบูรณ์ สีดำแสดงถึง ของเสียและความเสียหายที่เกิดจากโครงการนิคมอุตสาหกรรม 3) การสื่อสารทางสังคม โดยการสื่อสารที่ทำให้เกิดการขับเคลื่อนประเด็นทางสังคม โดยกระบวนการส่งข้อมูล ข่าวสาร หรือถ่ายทอดความรู้สึกไปยังสังคมโดยกว้าง ซึ่งเป็นการสื่อสารทางสังคมโดยการชี้แนะประเด็นผ่านสื่อมวลชน และการเคลื่อนไหวผ่านสื่อสังคมออนไลน์ 4) การนำทุนทางวัฒนธรรมเข้ามาสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยมีการจัดงานและจัดกิจกรรมที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนในชุมชน เช่น การจัดซุ้มอาหารทะเลที่หามาจากทะเลในอำเภอจะนะ ชี้ให้เห็นถึงความสวยงามและความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรในพื้นที่ ซึ่งหากเกิดนิคมอุตสาหกรรมขึ้นสิ่งเหล่านั้นจะหายไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของอัลแบร์โต เมลลูซี (Alberto Melucci) ที่มองว่าการต่อสู้ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ผ่านการระดมมวลชนองค์กรของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่เป็นทางการ และผู้นำ จะมีความสำคัญน้อยกว่าการต่อสู้ผ่านวาทกรรม และการช่วงชิงความหมาย (อุทัย ปริญญาสุทินนท์. 2561 หน้า 162) และสอดคล้องกับบทความวิจัยของ รักรอง ทาบุญเมือง (2559) เรื่องขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ กรณีศึกษา เครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทา อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน (รักรอง ทาบุญเมือง. 2559) ที่ใช้ยุทธวิธีที่ เครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทาใช้ในการเคลื่อนไหว เช่น การเคลื่อนไหวเชิงสัญลักษณ์ โดยมีการปรับเปลี่ยน รูปแบบการส่งสารไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้นเพื่อให้ถึงผู้รับสารและเป็นประเด็นที่น่าสนใจให้ติดตาม การสื่อสารทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นด้านสื่อมวลชนหรือสื่อสังคมออนไลน์ซึ่งก็เป็นปัจจัยสำคัญในการทำให้การเคลื่อนไหวของกลุ่มเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทาประสบผลสำเร็จ

7.3 ผลกระทบจากขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น

พบว่า ผลกระทบที่เกิดจากการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อคัดค้านโครงการเมืองต้นแบบอุตสาหกรรมก้าวหน้าแห่งอนาคต เครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่นเริ่มเคลื่อนไหวคัดค้านโครงการดังกล่าวอย่างจริงจัง ตั้งแต่คณะรัฐมนตรีอนุมัติโครงการ ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่นได้ส่งผลกระทบต่อทั้งด้านบวกและด้านลบ ดังนี้ ด้านบวกคือ 1) มีผู้คนที่ให้ความสนใจขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่นเพิ่มมากขึ้น 2) หน่วยงานองค์กร มหาวิทยาลัย สื่อมวลชน และนักวิชาการ ได้เข้ามามีส่วนร่วมกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น โดยผลกระทบดังกล่าวนี้จะส่งผลในด้านบวกต่อขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น เพราะสิ่งที่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมต้องการมากที่สุด คือการสื่อสารกับสังคมให้ได้ยินถึงข้อเรียกร้องของพวกเขา และการที่หน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ รวมถึงผู้คนที่ให้ความสนใจและเข้ามามีส่วนร่วมในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่นเพิ่มขึ้น จะทำให้เสียงของผู้ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมดังขึ้น อันจะนำไปสู่การกดดันภาครัฐให้รับฟังเสียงของประชาชน และสามารถทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่นสำเร็จตามเป้าประสงค์ได้

อย่างที่กล่าวไปข้างต้นว่าผลกระทบเกิดขึ้นทั้งด้านบวกและด้านลบ นอกจากด้านบวกดังที่กล่าวไปแล้ว ผลกระทบด้านลบที่เกิดขึ้นจากขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ในนามเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่นนั้น เกิดขึ้นดังนี้ 1) รัฐไม่ยอมเจรจาและยังคงดำเนินโครงการต่อ 2) มีการละเมิดสิทธิและคุกคามเสรีภาพของประชาชนที่คัดค้านโครงการ ซึ่งผลกระทบดังกล่าวส่งผลในด้านลบต่อขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น ทั้งในแง่ของการที่ภาครัฐไม่รับฟังความคิดเห็นของประชาชน ไม่นำข้อเรียกร้องของเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่นไปพิจารณาและหาทางออกร่วมกันเลย รวมไปถึงการคุกคามแกนนำและสมาชิกเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่นให้หยุดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่กระทำอยู่เสีย ซึ่งก่อให้เกิดความไม่ปลอดภัยต่อประชาชน อีกทั้งยังทำให้ประชาชนยิ่งรู้สึกว่าเป็นคู่ขัดแย้งกับภาครัฐ เพราะการกระทำดังกล่าวของภาครัฐนี้ขัดแย้งกับสิทธิชุมชนที่ถูกรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 ดังนี้ มาตรา 43 : บุคคลและชุมชนมีสิทธิเข้าชื่อร่วมกันเพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานรัฐ ให้ดำเนินการที่จะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนหรือชุมชน หรืองดเว้นไม่ดำเนินการสิ่งที่จะก่อนผลเสีย และหน่วยงานรัฐต้องพิจารณาข้อเสนออันนั้นโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพิจารณาด้วย มาตรา 57 : 1) รัฐต้องอนุรักษ์ ป่าไม้ และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงาม จัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับการทำกิจกรรม โดยต้องส่งเสริมให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมด้วย 2) รัฐต้องอนุรักษ์คุ้มครอง บำรุงรักษา ป่าไม้ ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ โดยต้องให้ประชาชน และชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมดำเนินการและได้รับประโยชน์ด้วย มาตรา 58 : การดำเนินการที่อาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย ฯลฯ รัฐต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียประชาชน และชุมชนที่เกี่ยวข้องก่อน เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาดำเนินการ

โดยการกระทำของภาครัฐนี้ยังลดทอนขบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ด้วยเหตุผลเพียงว่าพัฒนาชุมชนให้ก้าวหน้า แต่ไม่ได้ถามความคิดเห็นประชาชนในชุมชนเลย ว่าความก้าวหน้าแบบไหนที่ชุมชนต้องการ ซึ่งเป็นการพัฒนาประเทศจากบนลงล่าง ไม่ใช่การพัฒนาที่สร้างคุณค่าร่วมและเสริมสร้างพลังให้แก่ชุมชน สอดคล้องกับบทความของเปาโล แฟร์ (1998) นักวิชาการชาวบราซิล ได้กล่าวว่าสิ่งสำคัญสูงสุดของการพัฒนาคือ จะต้องไม่ปฏิบัติต่อประชาชนในฐานะของผู้ถูกกระทำแบบที่ผ่านๆมา แต่จะต้องให้ ประชาชนเป็นผู้รู้และเป็นผู้กระทำที่มีความกระตือรือร้น ซึ่งจะทำให้พวกเขาเป็นตัวหลักในการบริหาร จัดการทรัพยากรธรรมชาติ หรือวิถีการดำเนินชีวิตของพวกเขาเอง ในทางตรงข้าม หากประชาชนกลายเป็น

ผู้ถูกพัฒนาโดยการหยิบยื่นให้อย่างเมตตาจากเจ้าหน้าที่รัฐประชาชนก็จะมีฐานะเป็นผู้ถูกระทำอันบ่มเพาะให้เกิดความเคยชินในการรอรับ การช่วยเหลือเพียงอย่างเดียว และจะเกิดผลเสียต่อการพัฒนาในระยะยาวอีกทั้งยังสร้างความขัดแย้งระหว่างรัฐและประชาชนอีกด้วย

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัยในครั้งนี้

8.1.1 รัฐบาลควรศึกษาและทบทวนความเหมาะสมของพื้นที่ในการดำเนินการ "เมืองต้นแบบอุตสาหกรรมก้าวหน้าแห่งอนาคต" รวมทั้งประเมินผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ อาทิ ผลกระทบทางวิถีชีวิต การประกอบอาชีพ เป็นต้น

8.1.2 รัฐบาลควรให้ประชาชนทุกกลุ่มในพื้นที่ผู้ได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร่วมกันนโยบายไปปฏิบัติ ร่วมระดมทรัพยากร ร่วมแบ่งปันผลประโยชน์ ร่วมติดตามผล และร่วมประเมินผลนโยบาย โดยไม่ปิดบังหรือบิดเบือนข้อมูลกับประชาชนชุมชน มีการดำเนินงานที่โปร่งใสและชัดเจนตามสิทธิที่พึงมี ที่ได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

8.1.3 เครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่นควรศึกษาวิถีชีวิตในการเคลื่อนไหวทางสังคม ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมกลุ่มอื่น ๆ ที่ประสบความสำเร็จมาแล้ว เพื่อนำมาปรับใช้สำหรับขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อคัดค้านโครงการ"เมืองต้นแบบอุตสาหกรรม ก้าวหน้าแห่งอนาคต" ให้ประสบผลสำเร็จต่อไป

8.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

8.2.1 ขบวนการเคลื่อนไหวที่นำมาศึกษาเจาะจงไปที่ “เครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น” ดังนั้น หากมีการวิจัยครั้งต่อไปเกี่ยวกับเรื่องขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมควรมีความหลากหลายและใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลแบบรอบด้านมากกว่านี้

8.2.2 ขบวนการเคลื่อนไหวที่นำมาศึกษาในนามของ “เครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น” นี้จำกัดพื้นที่ในการศึกษาเฉพาะในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ดังนั้นในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ ในครั้งต่อไปอาจใช้จังหวัดอื่น เป็นพื้นที่ในการศึกษา อาทิ ระยอง หรือ ชลบุรี เป็นต้น

9. รายการอ้างอิง

ชัยณรงค์ เครือนวน (2560). ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของเครือข่ายขบวนการที่ดินและที่อยู่อาศัย. สระแก้ว:

มหาวิทยาลัยบูรพา.

Chainarong Kruenuan (2017). *Social Movement of Land and Housing Movement Network*.

Sakaeo: Burapha University

รังรอง ทาบุญเมือง. (2559). *ขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Rangrong Thabunmuang. (2016). *Movement to oppose the construction of a waste power plant*. Bangkok:

Thammasat University.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช. (2560). *ขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ*. กรุงเทพฯ:

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

The Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. (2017). *Movement to oppose the construction of a waste power plant*. Bangkok: Thammasat University.

อุทัย ปริญาสุทินันท์. (2561). **สิทธิและสวัสดิการสังคม**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Uthai Parinya Suthinan. (2018). **Rights and Social Welfare**. Bangkok: Chulalongkorn University.

อัลแบร์โต เมลูซซี่. (1980). **The new social movements: A theoretical approach**. Retrieved from

<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/053901848001900201?fbclid=IwAR21sW6-0kSXb1KCsHyd1UVfuR6hi40i5NwDS9IBV9Fxa6uMXAGZD8olmWc&>

Alberto Melucci. (1980). **The new social movements: A theoretical approach**. Retrieved from

<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/053901848001900201?fbclid=IwAR21sW6-0kSXb1KCsHyd1UVfuR6hi40i5NwDS9IBV9Fxa6uMXAGZD8olmWc&>

เครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น. (2562). **เครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น บุกร้องขอข้อมูล และความคืบหน้าการปรับปรุงผังเมืองรวมชุมชนจะนะ**. สืบค้นจาก <https://mgronline.com/south/detail/9630000092752>

Chana Rak Thain Network (2019). **Chana Rak Thain network invades requests for information and the progress Improve the city plan, including the Chana community**. Accessible from

<https://mgronline.com/south/detail/9630000092752>

เจเกิน ฮาเบอมาส. (1980). **LIFEWORLD AND SYSTEM: A CRITIQUE OF FUNCTIONALIST REASON**. สืบค้นจาก

https://uniteyouthdublin.files.wordpress.com/2015/01/4421the_theory_of_communicative.pdf?fbclid=IwAR1esjNlZy18wAZcoDMWpkoC1yyjpyG91bCPWt9iaCwVy4vFpDlVeUpM_2k

Gen Habermas. (1980). **LIFEWORLD AND SYSTEM: A CRITIQUE OF FUNCTIONALIST REASON**.

https://uniteyouthdublin.files.wordpress.com/2015/01/4421the_theory_of_communicative.pdf?fbclid=IwAR1esjNlZy18wAZcoDMWpkoC1yyjpyG91bCPWt9iaCwVy4vFpDlVeUpM_2k

เปาโล แฟร์. (1998). **Pedagogy of the Heart**. Retrieved from

https://www.amazon.com/Pedagogy-Heart-Paulo-Freire-1998-08-01/dp/B01FKSQ2WG?fbclid=IwAR1NRGbOroNV6wdwhBPah14ufuo_AkblpFaJpMIPfTr0Yd2bUYjiOdG6O8Y

Paolo Fair. (1998). **Pedagogy of the Heart**. Retrieved from

https://www.amazon.com/Pedagogy-Heart-Paulo-Freire-1998-08-01/dp/B01FKSQ2WG?fbclid=IwAR1NRGbOroNV6wdwhBPah14ufuo_AkblpFaJpMIPfTr0Yd2bUYjiOdG6O8Y

ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้. (2562). **เทียบ 10 เหตุผลกลุ่มต้านนิคมจะนะกับคำตอบ คอ.บต**. สืบค้นจาก <https://www.egov.go.th/th/government-agency/545/47>

Administrative Center of the Southern Border Provinces (2019). **Compare 10 reasons of Chana's**

resistance group with the answer. SAA can access from <https://www.egov.go.th/th/government-agency/545/47>

พฤติกรรมและแรงจูงใจของนักศึกษาในการใช้ถุงผ้าแทนถุงพลาสติก กรณีศึกษา
นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการชุมชน ชั้นปีที่ 4 คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
BEHAVIOR AND MOTIVATION TO USE ECO-FRIENDLY SHOPPING BAGS OF SENIOR
STUDENTS COMMUNITY MANAGEMENT PROGRAM, FACULTY OF MANAGEMENT SCIENCE,
SILPAKORN UNIVERSITY

รินรดา นิยมไทย¹ วิจิตรา รุ่งเรือง² และ สวรรยา ธรรมอภิพล³

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมและแรงจูงใจของนักศึกษาในการใช้ถุงผ้าแทนถุงพลาสติก ดำเนินการศึกษาระยะยาวโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามนักศึกษา ชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2563 จำนวน 38 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และนำเสนอในรูปแบบตารางและพรรณนาความ

ผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 68.42 รายได้เฉลี่ยต่ำกว่าหรือเท่ากับ 6,000 บาท/เดือน ร้อยละ 52.63 ซื้อสินค้าจากร้านค้าประเภทร้านสะดวกซื้อ เช่น 7-11, CJ, Family mart ร้อยละ 47.37 ความถี่ในการซื้อเป็นประจำทุกวัน ร้อยละ 36.84 และยินดีจ่ายค่าถุงสำหรับใส่ของในกรณีที่ไม่มีถุงผ้าไปเอง ร้อยละ 63.16 ผลการศึกษารับรู้ข่าวสารนโยบายการลดถุงพลาสติก พบว่า รับทราบจากสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ เฟสบุ๊ก ไลน์ ฯลฯ มากที่สุด รองลงมาคือจากจุดซื้อสินค้าตามร้านค้า ร้านสะดวกซื้อ หรือห้างสรรพสินค้า และจากสื่อโทรทัศน์ ตามลำดับ (ร้อยละ 84.21, 71.05 และ 50.00 ตามลำดับ) ในขณะที่รับรู้จากสื่อวิทยุวิทยุวิทยุวิทยุ ร้อยละ 7.89 ผลการศึกษานโยบายการใช้ถุงผ้า พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.57) โดยข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ การนำถุงผ้าติดตัวไปด้วยเมื่อไปซื้อของยังโลตัสเอ็กซ์เพรส บิ๊กซีเอ็กซ์เพรส รองลงมาคือ เมื่อไปซื้อของยังร้านค้าทั่วไป และร้านสะดวกซื้อ เช่น 7-11, CJ, Family mart (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.82, 3.76 และ 3.68 ตามลำดับ) ผลการศึกษาระงูงใจในการใช้ถุงผ้า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.92) โดยต้องการลดปริมาณพลาสติกมากที่สุด รองลงมา คือ ต้องการประหยัดทรัพยากรธรรมชาติในการผลิตถุงพลาสติกและต้องการลดปัญหาสิ่งแวดล้อมจากขยะพลาสติก และต้องการเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่บุคคลรอบข้างเห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ตามลำดับ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.37, 4.29 4.18 ตามลำดับ)

คำสำคัญ: พฤติกรรม, แรงจูงใจ, ถุงผ้า

Abstract

¹ นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

The objective of this study was to study Behavior and Motivation to Use Eco-Friendly Shopping Bags of Senior Students Community Management Program, Faculty of Management Science, Silpakorn University. Data was collected from google form Questionnaire and were analyzed by using frequency distribution statistics, percentage, mean and standard deviation.

The result found that general information, almost were female 68.42%, avg. income below 6,000 baht/month 52.63%, buy product from convenience store eg. 7-11, CJ, Family mart 47.37 %, always buy 36.84%, willingness to pay Eco-Friendly Shopping Bags 63.16 % in price 1-30 baht. The result of perception news, plastic bag reduction policy found that social media (website Facebook), the shop, convenience store, super store and TV respectively (84.21, 71.05 and 50.00 %). while from radio minimum 7.89%. The result of Eco-Friendly Shopping Bags Behavior, overall is high level (mean 3.57) the maximum average score was bring Eco-Friendly Shopping Bags when go to super store, general shop and convenience store eg. 7-11, CJ, Family mart (mean 3.82, 3.76 และ 3.68 respectively). The result of Eco-Friendly Shopping Bags motivation, overall is high level (mean 3.92). The maximum average score was willingness to reduce plastic bags, willingness to natural resources conservation and reduce plastic bags problem, and to be a good role model for those around to see the importance of the environment respectively (mean 4.37, 4.29 and 4.18 respectively).

Keywords: BEHAVIOR, MOTIVATION, ECO-FRIENDLY SHOPPING BAGS

1. บทนำ

พลาสติกนิยมนำมาใช้ผลิตผลิตภัณฑ์ในชีวิตประจำวันต่างๆมากมาย ไม่ว่าจะเป็นของเล่น เครื่องมือ เครื่องใช้ อุปกรณ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงบรรจุภัณฑ์อาหารและเครื่องดื่มต่างๆ แต่พลาสติกมากกว่า 50% ที่เกิดขึ้นเป็นพลาสติกประเภทใช้ครั้งเดียวแล้วทิ้ง (Single-use plastics) จึงมีอายุการใช้งานสั้น ส่งผลให้เกิดปัญหาการใช้พลาสติกมากเกินไป (Geyer, Jambeck & Law, 2017) และจากคุณสมบัติของพลาสติกที่คงสภาพอยู่ในสิ่งแวดล้อมได้นาน ส่งผลให้เกิดปัญหาการตกค้างและการกำจัด รวมถึงหากมีการกำจัดที่ไม่ถูกวิธี เช่น การเทกองทิ้งไว้ การเผาขยะกลางแจ้ง ฯลฯ อาจเป็นสาเหตุทำให้เกิดการแพร่กระจายของสารพิษสู่สิ่งแวดล้อมและเกิดผลกระทบต่อมนุษย์ได้ในที่สุด (สุภาวดี สารวัน, 2562)

จากรายงานสถานการณ์ขยะมูลฝอยของประเทศไทย โดยกรมควบคุมมลพิษ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552-2562 ปริมาณขยะของประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยในปี 2560- 2562 พบปริมาณขยะเพิ่มขึ้นเป็น 27.37, 27.93 และ 28.71 ล้านตัน (กรมควบคุมมลพิษ, 2563) โดยเฉพาะการเพิ่มขึ้นของขยะพลาสติกของประเทศไทย ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ประเทศไทยมีขยะพลาสติกเกิดขึ้นประมาณ 2 ล้านตันต่อปี หรือประมาณ 12% ของปริมาณขยะที่เกิดขึ้นทั้งหมด จากปัญหาการเพิ่มขึ้นของขยะพลาสติกดังกล่าวข้างต้น ทำให้รัฐบาลโดยคณะรัฐมนตรี (ครม.) เห็นชอบการจัดทำโรดแมปการจัดการขยะพลาสติก พ.ศ. 2561 - 2573 (Thailand's Road Map on Plastic Waste management 2018 – 2030) เป้าหมายสำคัญ ในการลดและเลิกใช้พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวทิ้ง ภายใต้แคมเปญที่มีชื่อว่า “Everyday Say No To Plastic Bags” โดยผลักดันให้ห้างสรรพสินค้า รายใหญ่และร้านค้ารายย่อยทุกร้าน งดแจกถุงพลาสติก เพื่อขับเคลื่อนประเทศไทยสู่การเป็นสังคมปลอดขยะ (zero waste)

society) โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2563 (อนุชิต ไกรวิจิตร, 2563) โดยให้หน่วยงานทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการลดการใช้พลาสติก พร้อมทั้งมีมาตรการจูงใจบริษัท ห้างร้าน และสถานประกอบการต่าง ๆ ลดปริมาณการใช้พลาสติก ซึ่งหลังจากมีการประกาศมาตรการดังกล่าว ห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ ขนาดเล็ก ร้านสะดวกซื้อและประชาชนต่างให้ความร่วมมือพร้อมปรับตัวหันมาใช้ถุงผ้า กระเป๋าสาน หรือวัสดุอื่น ๆ ที่เห็นตามสื่อออนไลน์กันมากขึ้น สะท้อนให้เห็นถึงความตื่นตัวและความพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการลดและงดใช้ถุงพลาสติก

มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี เป็นหน่วยงานหนึ่งที่สนองต่อนโยบายการรักษาสิ่งแวดล้อมของภาครัฐโดยให้ความสำคัญกับการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัย ดังจะเห็นได้จาก “นโยบาย BE SMART BE GREEN” โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาวิทยาเขตเพชรบุรีให้เป็นวิทยาเขตสีเขียวและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ภายในวิทยาเขตมีการกำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมหลากหลายกิจกรรม เช่น การรณรงค์ให้นักศึกษาใช้จักรยานหรือรถจักรยานสาธารณะของมหาวิทยาลัยแทนการใช้รถยนต์ส่วนตัว การรณรงค์ให้นักศึกษาใช้แก้วน้ำส่วนตัวซื้อเครื่องดื่มภายในมหาวิทยาลัย โดยมีสิ่งจูงใจเป็นส่วนลดค่าเครื่องดื่ม 2 บาทต่อการซื้อเครื่องดื่ม การรณรงค์ให้ผู้ขายอาหารและเครื่องดื่มในมหาวิทยาลัยใช้กล่องบรรจุอาหารและแก้วเครื่องดื่มที่ผลิตจากขานอ้อยที่สามารถย่อยสลายได้เองตามธรรมชาติแทนการใช้แก้วเครื่องดื่มพลาสติก อีกทั้งภายในมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี ยังมีร้านสะดวกซื้อที่ให้ความร่วมมือในการงดแจกถุงพลาสติกอีกด้วย จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่านักศึกษาที่เรียนที่มหาวิทยาลัยศิลปากรวิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี ซึ่งมีอยู่ 3 คณะวิชา คือ คณะวิทยาการจัดการ คณะเทคโนโลยีและสารสนเทศ คณะสัตวศาสตร์และเทคโนโลยีการเกษตร มีพฤติกรรมในการปรับตัวมาใช้ถุงผ้าอย่างไรเพื่อตอบสนองต่อนโยบายลดการใช้ถุงพลาสติกโดยการงดรับถุงพลาสติก และศึกษาแรงจูงใจของนักศึกษาในการใช้ถุงผ้าแทนถุงพลาสติก ว่าเกิดจากปัจจัยใดเป็นหลัก ทั้งปัจจัยภายในและภายนอก โดยผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาเป็นนักศึกษานักศึกษาสาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ เนื่องจากเป็นคณะวิชาที่มีจำนวนนักศึกษามากที่สุดในวิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี ซึ่งจะมีผลต่อการมาใช้บริการสาธารณะต่าง ๆ ในวิทยาเขตฯ มากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นร้านค้า ร้านอาหาร ร้านเครื่องดื่ม ร้านสะดวกซื้อ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาพฤติกรรมของนักศึกษานักศึกษาสาขาวิชาการจัดการชุมชน ชั้นปีที่ 4 คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากรในการใช้ถุงผ้าแทนถุงพลาสติก
- 2.2 เพื่อศึกษาแรงจูงใจของนักศึกษานักศึกษาสาขาวิชาการจัดการชุมชน ชั้นปีที่ 4 คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร ในการใช้ถุงผ้าแทนถุงพลาสติก

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรม

พฤติกรรม หมายถึง ปฏิกริยาและกิจกรรมทุกชนิดที่มนุษย์แสดงออกทางรูปธรรม นามธรรม ตลอดเวลา สังเกตได้ด้วยประสาทสัมผัส วาจา และการกระทำ สามารถแบ่ง ได้เป็น 2 ประเภท คือ พฤติกรรมภายนอก และพฤติกรรมภายใน (สิทธิโชค วรานุสันติกุล, 2529 : 9 – 11 ; เอลิมพล ต้นสกุล, 2541:2) โดยบลูม (Bloom, 1975 : 65 - 197) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของพฤติกรรมว่าประกอบด้วย 1) พฤติกรรมด้านความรู้ (Cognitive domain) เป็นกระบวนการทางด้านสมอง ความสามารถ สถิติปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้การจำข้อเท็จจริงต่างๆ รวมทั้งการพัฒนาความสามารถ เพื่อประกอบการตัดสินใจ 2) พฤติกรรมด้านเจตคติ (Affective domain) เป็นกระบวนการทางด้านจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึก ความสนใจ การ

ให้คุณค่า รวมไปถึงความเชื่อ ความรู้สึกของ บุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆกัน 3) พฤติกรรมการปฏิบัติ (Psychomotor domain) เป็นการใช้ความสามารถที่แสดงออกทางร่างกาย พฤติกรรมที่แสดงออกออกมาโดยมีด้านความรู้ และด้านเจตคติเป็นตัวช่วยให้เกิด พฤติกรรมด้านการปฏิบัติที่ถูกต้อง (บุรฉัตร จันทร์แดง, เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร และสัญญา เคนาภูมิ, 2562 : 238)

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ

แรงจูงใจ หมายถึง ปัจจัยหรือสิ่งต่าง ๆ ที่มากระตุ้นหรือชักนำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนเองต้องการ มีทั้งแรงจูงใจภายในและภายนอก (ศิริพร จันทศรี, 2550:10) Maslow ได้ตั้งทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ ที่อธิบายถึงความต้องการของมนุษย์ว่ามีลักษณะเป็นลำดับขั้นจากต่ำไปหาสูง (Hierarchy & Needs) และเป็นทฤษฎีที่ยอมรับกันแพร่หลายสมมติฐานดังกล่าวมีความเกี่ยวกับ พฤติกรรมของมนุษย์ สรุปได้ว่า มนุษย์แต่ละคนจะให้ความสำคัญกับความต้องการทั้ง 5 ลำดับไม่เท่ากัน โดยมนุษย์แต่ละคน จะปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับการตอบสนองความต้องการที่เกิดขึ้นในแต่ละขั้น ตั้งแต่ขั้นที่ 1-5 ตามความรุนแรงในแต่ละช่วงเวลา และความต้องการของบุคคลจะมีความรุนแรงมากหรือน้อย มากขึ้นอยู่กับความพึงพอใจที่ได้รับจากการสนองตอบความต้องการในลำดับขั้นแรก ๆ ที่ผ่านมา (อรรถสิทธิ์ ต้นติยุทธ, 2556 : 13 – 14)

สถานการณ์ขยะในประเทศไทย

จากข้อมูลปริมาณขยะมูลฝอยในประเทศไทย โดยกรมควบคุมมลพิษ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560-2562 ปริมาณขยะของประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เป็น 27.37 ล้านตัน 27.93 ล้านตัน และ 28.71 ล้านตันตามลำดับ (กรมควบคุมมลพิษ, 2563)

Roadmap การจัดการขยะพลาสติก พ.ศ. 2561 – 2573

รัฐบาลได้ประกาศ เรื่องขยะมูลฝอยเป็นวาระแห่งชาติ โดยได้จัดทำ Roadmap การจัดการขยะพลาสติก พ.ศ. 2561-2573 โดยมี 2 เป้าหมายหลัก ได้แก่ เป้าหมายแรก คือ การลดและเลิกการใช้พลาสติก 3 ชนิด ได้แก่ พลาสติกหุ้มฝาขวดน้ำดื่ม (Cap Seal) ผลิตภัณฑ์พลาสติกที่ผสมสารอ็อกโซ่ และไมโครบีดส์ ภายในปี 2562 และพลาสติกอีก 4 ชนิด ได้แก่ ถุงพลาสติกหูหิ้วขนาดความหนาน้อยกว่า 36 ไมครอน กล่องโฟมบรรจุอาหาร แก้วพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว และหลอดพลาสติก ภายในปี 2565 ส่วนเป้าหมายที่ 2 คือการนำขยะพลาสติกกลับมาใช้ประโยชน์ทั้งหมด 100% ภายในปี 2570 (กรมควบคุมมลพิษ, 2562)

4. วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากสถานการณ์การระบาดของโควิด 19 ที่เกิดขึ้นในระลอกที่ 2 เมื่อประมาณต้นเดือนมกราคม 2564 ส่งผลกระทบต่อทำให้คณะวิชา จัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ 100% ส่งผลกระทบต่อในการเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างที่ได้กำหนดไว้ใน การสอบโครงงานวิจัย คือ นักศึกษาที่เรียนที่วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี 2 คณะวิชา คือ คณะวิทยาการจัดการ คณะสัตวศาสตร์และเทคโนโลยีการเกษตรผู้วิจัยจึงได้เปลี่ยนหน่วยการวิเคราะห์เป็นระดับสาขาวิชา คือ นักศึกษาสาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ ชั้นปีที่ 1-4 แต่เนื่องจากช่วงเวลาของการเก็บข้อมูลค่อนข้างกระชั้น และการเข้าถึงโดยแบบสอบถามออนไลน์ทำให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ค่อนข้างน้อยมาก ผู้วิจัยจึงมีความจำเป็นต้องใช้หน่วยการวิเคราะห์เป็น นักศึกษาชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ ที่กำลังศึกษาในภาคปลาย ปีการศึกษา 2563

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นและพิจารณาความเหมาะสมโดยอาจารย์ที่ปรึกษาและตรวจคุณภาพของแบบสอบถามด้วยค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับจุดประสงค์ (Index of Congruence : IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.98 ซึ่งถือว่ายอมรับได้ เป็นไปตามเกณฑ์ของ ปราณี หล้าเบ็ญสะ (2559) ที่กล่าวว่าหากมีค่า IOC 0.50 ขึ้นไป แสดงว่า ข้อคำถามนั้นได้ตรงกับวัตถุประสงค์สามารถนำไปใช้ได้ แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะข้อคำถามแบบเลือกตอบ จำนวน 5 ข้อ คำถาม ได้แก่ เพศ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ประเภทของร้านค้าที่ไปซื้อของในชีวิตประจำวัน ความถี่ในการไปซื้อของ ความเต็มใจที่จะจ่ายค่าถุงพลาสติกสำหรับใส่ของและราคาที่ยินดีจ่ายเงิน

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามการรับรู้ข้อมูลข่าวสารนโยบายการใช้ถุงผ้าเพื่อลดการใช้ถุงพลาสติก จำนวน 10 ข้อคำถาม มีลักษณะข้อคำถามแบบให้เลือกตอบตามช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารฯ

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามพฤติกรรมการใช้ถุงผ้า จำนวน 8 ข้อคำถาม มีลักษณะข้อคำถามแบบให้เลือกตอบตามระดับความถี่ในการใช้ถุงผ้า ซึ่งแบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้

คะแนน	ความถี่ในการใช้ถุงผ้า
5	หมายถึง เป็นประจำทุกครั้ง
4	หมายถึง เป็นประจำ
3	หมายถึง บ้างเป็นบางครั้ง
2	หมายถึง นาน ๆ ครั้ง
1	หมายถึง ไม่เคย

แปลความหมายระดับการพฤติกรรมการใช้ถุงผ้า โดยรวมคะแนนแล้วนำมาหาค่าเฉลี่ย แล้วนำเฉลี่ยที่ได้มาเทียบกับค่าพิสัยของระดับพฤติกรรมการใช้ถุงผ้า ซึ่งคำนวณจากค่าสูงสุดลบด้วยค่าต่ำสุดแล้วหารด้วยจำนวนชั้น ตามเกณฑ์ของวิเชียร เกตุสิงห์ (2538) เมื่อแทนค่าจะได้เท่ากับ $(5-1)/5 = 0.8$ จะได้ช่วงคะแนนเฉลี่ยในการแปลความหมายของระดับการพฤติกรรมการใช้ถุงผ้า ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	ความหมาย
4.21-5.00	คะแนน หมายถึง พฤติกรรมการใช้ถุงผ้า ระดับมากที่สุด
3.41-4.20	คะแนน หมายถึง พฤติกรรมการใช้ถุงผ้า ระดับมาก
2.60-3.40	คะแนน หมายถึง พฤติกรรมการใช้ถุงผ้า ระดับปานกลาง
1.81-2.60	คะแนน หมายถึง พฤติกรรมการใช้ถุงผ้า ระดับ น้อย
1.00-1.80	คะแนน หมายถึง พฤติกรรมการใช้ถุงผ้า ระดับน้อยที่สุด

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามแรงจูงใจการใช้ถุงผ้า จำนวน 15 ข้อคำถาม มีลักษณะข้อคำถามแบบให้เลือกตอบตามระดับความคิดเห็น ซึ่งแบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้

คะแนน	ความคิดเห็น
5	หมายถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง
4	หมายถึง เห็นด้วย
3	หมายถึง ไม่แน่ใจ
2	หมายถึง ไม่เห็นด้วย
1	หมายถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

แปลความหมายระดับแรงจูงใจในการใช้ถุงผ้า โดยรวมคะแนนแล้วนำมาหาค่าเฉลี่ย แล้วนำเฉลี่ยที่ได้มาเทียบกับค่าพิสัยของระดับแรงจูงใจในการใช้ถุงผ้าซึ่งคำนวณจากค่าสูงสุดลบด้วยค่าต่ำสุดแล้วหารด้วยจำนวนชั้น ตามเกณฑ์ของวิเชียร เกตุสิงห์ (2538) เมื่อแทนค่าจะได้เท่ากับ $(5-1)/5 = 0.8$ จะได้ช่วงคะแนนเฉลี่ยในการแปลความหมายของระดับแรงจูงใจในการใช้ถุงผ้า ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	ความหมาย
4.21-5.00	คะแนน หมายถึง แรงจูงใจในการใช้ถุงผ้า ระดับมากที่สุด
3.41-4.20	คะแนน หมายถึง แรงจูงใจในการใช้ถุงผ้า ระดับมาก
2.60-3.40	คะแนน หมายถึง แรงจูงใจในการใช้ถุงผ้า ระดับปานกลาง
1.81-2.60	คะแนน หมายถึง แรงจูงใจในการใช้ถุงผ้า ระดับ น้อย
1.00-1.80	คะแนน หมายถึง แรงจูงใจในการใช้ถุงผ้า ระดับน้อยที่สุด

ส่วนที่ 5 ข้อเสนอแนะอื่น มีลักษณะแบบสอบถามแบบปลายเปิดให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นโดยอิสระ

5. สรุปผลการวิจัย

5.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

จากการศึกษาข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 68.42 รายได้ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 6,000 บาท จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 52.63 เมื่อไปซื้อของจะไปยังร้านค้าประเภทร้านสะดวกซื้อ เช่น 7-11, CJ, Family mart จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 47.37 โดยมีความถี่ในการไปซื้อของเป็นประจำทุกวัน จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 36.84 และหากไม่นำถุงผ้าไปจะยินดีในการซื้อถุงผ้า จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 63.16 โดยยินดีจ่ายในราคา 1-10บาท ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 3 การรับรู้ข่าวสารนโยบายลดการใช้ถุงพลาสติก

การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
โทรทัศน์	19	50.00
วิทยุ	3	7.89
สิ่งพิมพ์	8	21.05
ป้ายโฆษณาและโปสเตอร์	18	47.37
จุดซื้อสินค้า เช่น ร้านค้า ร้านสะดวกซื้อ ห้างสรรพสินค้า ฯลฯ	27	71.05
ครู อาจารย์	6	15.79
เพื่อน/ คนรัก	13	34.21
บุคคลครอบครัว	11	28.95
สื่อสังคมออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ เฟสบุ๊ก ไลน์ ฯลฯ	32	84.21
อื่นๆ	0	0.00

5.3 พฤติกรรมการใช้ถุงผ้า

จากการศึกษาพฤติกรรมการใช้ถุงผ้าของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการใช้ถุงผ้าโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.57 เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่ (4) “นำถุงผ้าติดตัวไปด้วย เมื่อไปซื้อของยังร้านโลตัสเอ็กซ์เพรส บิ๊กซีเอ็กซ์เพรส” มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ข้อที่ (1) “นำถุงผ้าติดตัวไปด้วย เมื่อไปซื้อของยังร้านค้าทั่วไป” และ ข้อที่ (3) “นำถุงผ้าติดตัวไปด้วย เมื่อไปซื้อของยังร้านสะดวกซื้อ เช่น 7-11, CJ, Family mart” ตามลำดับ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.82, 3.76 3.68 ตามลำดับ) แสดงดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 พฤติกรรมการใช้ถุงผ้า

พฤติกรรมการใช้ถุงผ้า	ค่าเฉลี่ย	พฤติกรรมในการใช้ถุงผ้า
1. นำถุงผ้าติดตัวไปด้วย เมื่อไปซื้อของยังร้านค้าทั่วไป	3.76	มาก
2. นำถุงผ้าติดตัวไปด้วย เมื่อไปซื้อของยังตลาดสด ตลาดนัด ตลาดทั่วไป ท่านจะนำถุงผ้าติดตัวไปด้วย	3.50	ปานกลาง
3. นำถุงผ้าติดตัวไปด้วย เมื่อไปซื้อของยังร้านสะดวกซื้อ เช่น 7-11, CJ, Family mart	3.68	มาก
4. นำถุงผ้าติดตัวไปด้วย เมื่อไปซื้อของยังร้านโลตัสเอ็กซ์เพรส บิ๊กซีเอ็กซ์เพรส	3.82	มาก
5. นำถุงผ้าติดตัวไปด้วย เมื่อไปซื้อของยังห้างสรรพสินค้า	3.53	มาก
6. นำถุงผ้าติดตัวไปด้วย แม้ว่าท่านจะไปซื้อของที่ร้านค้าที่มีการแจกถุง (ฟรี)	3.37	ปานกลาง
7. นำถุงผ้าติดตัวไปด้วย เมื่อออกไปซื้อของทุก ๆ สถานที่	3.42	ปานกลาง
8. แนะนำให้บุคคลรอบข้างหันมาใช้ถุงผ้าแทนถุงพลาสติกเพื่อลดปริมาณถุงพลาสติก	3.47	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยรวม	3.57	มาก

เมื่อพิจารณาจากความถี่ในการใช้ถุงผ้าในข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ 4 “การนำถุงผ้าติดตัวไปด้วย เมื่อไปซื้อของยังร้านโลตัสเอ็กซ์เพรส บิ๊กซีเอ็กซ์เพรส” ที่ระดับความถี่ในการใช้ถุงผ้า “เป็นประจำ” มีผู้ตอบเป็นจำนวนมากที่สุด เท่ากับ 16 คน คิดเป็นร้อยละ 42.11 ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 พฤติกรรมการใช้ถุงผ้า จำแนกตามระดับการปฏิบัติ

พฤติกรรมการใช้ถุงผ้า	ระดับการปฏิบัติ				
	เป็นประจำ ทุกครั้ง	เป็นประจำ	เป็นบางครั้ง	นานๆครั้ง	ไม่เคย
1. การนำถุงผ้าติดตัวไปด้วย เมื่อไปซื้อของยังร้านค้าทั่วไป	6 (15.79)	20 (52.63)	9 (23.68)	3 (7.89)	0 (0.00)
2. การนำถุงผ้าติดตัวไปด้วย เมื่อไปซื้อของยังตลาดสด ตลาดนัด ตลาดทั่วไป ท่านจะนำถุงผ้าติดตัวไปด้วย	5 (13.16)	17 (44.74)	10 (26.32)	4 (10.53)	2 (5.26)
3. การนำถุงผ้าติดตัวไปด้วย เมื่อไปซื้อของยังร้านสะดวกซื้อ เช่น 7-11, CJ, Family mart	6 (15.79)	18 (47.37)	11 (28.95)	2 (5.26)	1 (2.63)
4. การนำถุงผ้าติดตัวไปด้วย เมื่อไปซื้อของยังร้านโลตัสเอ็กซ์เพรส บิ๊กซีเอ็กซ์เพรส	9 (23.68)	16 (42.11)	11 (28.95)	1 (2.63)	1 (2.63)
5. การนำถุงผ้าติดตัวไปด้วย เมื่อไปซื้อของยังห้างสรรพสินค้า	5 (13.16)	15 (39.47)	14 (36.84)	3 (7.89)	1 (2.63)
6. การนำถุงผ้าติดตัวไปด้วย แม้ว่าท่านจะไปซื้อของที่ร้านค้าที่มีการแจกถุง (ฟรี)	5 (13.16)	15 (39.47)	10 (26.32)	5 (13.16)	3 (7.89)
7. การนำถุงผ้าติดตัวไปด้วย เมื่อออกไปซื้อของทุกสถานที่	4 (10.53)	16 (42.11)	11 (28.95)	6 (15.79)	1 (2.63)
8. ท่านแนะนำให้บุคคลรอบข้างหันมาใช้ถุงผ้าแทนถุงพลาสติก เพื่อลดปริมาณถุงพลาสติก	6 (15.79)	14 (36.84)	12 (31.58)	4 (10.53)	2 (5.26)

5.4 แรงจูงใจในการใช้ถุงผ้าของกลุ่มตัวอย่าง

จากการศึกษาแรงจูงใจในการใช้ถุงผ้าของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีแรงจูงใจในการใช้ถุงผ้าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.92 เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่ (10) “เพื่อต้องการลดปริมาณขยะพลาสติก” มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.37) รองลงมาคือ ข้อที่ (11) “เพื่อต้องการประหยัดทรัพยากรธรรมชาติที่ในการผลิตถุงพลาสติก” และ ข้อที่ (12) “เพื่อต้องการลดปัญหาสิ่งแวดล้อมจากขยะพลาสติก เช่น ปัญหาขยะทะเล ปัญหามลพิษจากการเผาขยะ ปัญหาทัศนียภาพจากกองขยะ ฯลฯ” (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.29) และ ข้อที่ (13) “เพื่อต้องการเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่บุคคลรอบข้างเห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อม” (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18) ตามลำดับ แสดงดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 แรงจูงใจในการใช้ถุงผ้า จำแนกตามค่าเฉลี่ย

แรงจูงใจในการใช้ถุงผ้า	ค่าเฉลี่ย	แรงจูงใจในการใช้ถุงผ้า
1.ใช้ถุงผ้า เนื่องจากตัวท่านเองเห็นว่าสามารถช่วยลดปริมาณขยะพลาสติกได้	4.13	มาก
2.ใช้ถุงผ้า จากคำแนะนำของเพื่อน/เพื่อนร่วมชั้นเรียน	3.34	ปานกลาง
3.ใช้ถุงผ้า จากคำแนะนำของคนในครอบครัว เช่น พ่อแม่ พี่ น้อง ญาติๆ	3.55	มาก
4.ใช้ถุงผ้า จากการเห็นดารา นักร้องหรือบุคคลที่ท่านชื่นชอบใช้	3.47	ปานกลาง
5.ใช้ถุงผ้า จากการได้รับข่าวสาร การรณรงค์ประชาสัมพันธ์จากภาครัฐ	3.66	มาก
6.ใช้ถุงผ้า เพื่อประหยัดเงินในการซื้อถุง ณ จุดขายสินค้า	4.03	มาก
7.ใช้ถุงผ้าและการปฏิเสธการรับถุง เพื่อแต่้มคะแนนสะสมเมื่อท่านซื้อสินค้า	3.97	มาก
8.ใช้ถุงผ้าและการปฏิเสธการรับถุง เพื่อคูปอง/บัตรสมนาคุณต่าง ๆ เป็นการตอบแทน	3.89	มาก
9.ใช้ถุงผ้าและการปฏิเสธการรับถุง เพื่อได้ส่วนลดราคาสินค้า	4.00	มาก
10.ใช้ถุงผ้า เพื่อต้องการลดปริมาณขยะพลาสติก	4.37	มากที่สุด
11. ใช้ถุงผ้าเพื่อต้องการประหยัดทรัพยากรธรรมชาติในการผลิตถุงพลาสติก	4.29	มากที่สุด
12.ใช้ถุงผ้า เพื่อต้องการลดปัญหาสิ่งแวดล้อมจากขยะพลาสติก เช่น ปัญหาขยะทะเล ปัญหามลพิษจากการเผาขยะ ปัญหาทัศนียภาพจากกองขยะ ฯลฯ	4.29	มากที่สุด
13.ใช้ถุงผ้าเพื่อต้องการเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่บุคคลรอบข้างเห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อม	4.18	มาก
14.ใช้ถุงผ้า เนื่องจากกฎระเบียบข้อบังคับของมหาวิทยาลัย เรื่องงดแจกถุงพลาสติก	3.84	มาก
15.ใช้ถุงผ้าเนื่องจากมีกฎระเบียบข้อบังคับของภาครัฐ เรื่องงดแจกถุงพลาสติก	3.82	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	3.92	มาก

เมื่อพิจารณาจากระดับความคิดเห็นในการใช้ถุงผ้าในข้อที่มีค่าคะแนนแรงจูงใจเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ 10 “ใช้ถุงผ้าเพื่อต้องการลดปริมาณขยะพลาสติก” จะเห็นว่าที่ระดับความคิดเห็นในการใช้ถุงผ้า “เห็นด้วยอย่างยิ่ง” มีผู้ตอบเป็นจำนวนมากที่สุด เท่ากับ 20 คน คิดเป็นร้อยละ 52.63 ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 แรงจูงใจในการใช้ถุงผ้า จำแนกตามระดับความคิดเห็น

แรงจูงใจการใช้ถุงผ้า	ระดับความคิดเห็น				
	อย่างยิ่ง	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1.ท่านใช้ถุงผ้า เนื่องจากตัวท่านเองเห็นว่าสามารถช่วยลดปริมาณขยะพลาสติกได้	13 (34.21)	18 (47.37)	6 (15.79)	1 (2.63)	0 (0.00)
2.ท่านตัดสินใจใช้ถุงผ้า จากคำแนะนำของเพื่อน/เพื่อนร่วมชั้นเรียน	5 (13.16)	10 (26.32)	17 (44.74)	5 (13.16)	1 (2.63)
3.ท่านตัดสินใจใช้ถุงผ้า จากคำแนะนำของคนในครอบครัว เช่น พ่อแม่ พี่ น้อง ญาติๆ	6 (15.79)	13 (34.21)	16 (42.11)	2 (5.26)	1 (2.63)
4.ท่านตัดสินใจใช้ถุงผ้า จากการเห็นดารา นักร้องหรือบุคคลที่ท่านชื่นชอบใช้	5 (13.16)	15 (39.47)	12 (31.58)	5 (13.16)	1 (2.63)
5.ท่านตัดสินใจใช้ถุงผ้า จากการที่ท่านได้รับข้อมูลข่าวสาร การรณรงค์ประชาสัมพันธ์นโยบายการลดขยะพลาสติกจากภาครัฐ	8 (21.05)	14 (36.84)	12 (31.58)	3 (7.89)	1 (2.63)

6.การใช้ถุงผ้า ช่วยทำให้ท่านประหยัดเงินในการซื้อถุง ณ จุดขาย สินค้า	11 (28.95)	20 (52.63)	4 (10.53)	3 (7.89)	0 (0.00)
7.การใช้ถุงผ้าและการปฏิเสธการรับถุง ช่วยทำให้ท่านได้แต้ม คะแนนสะสมเมื่อท่านซื้อสินค้า	8 (21.05)	23 (60.53)	5 (13.16)	2 (5.26)	0 (0.00)
8.การใช้ถุงผ้าและการปฏิเสธการรับถุง ช่วยทำให้ท่านได้คูโปง/ บัตรสมนาคุณต่าง ๆ เป็นการตอบแทน	10 (26.32)	16 (42.11)	10 (26.32)	2 (5.26)	0 (0.00)
9.การใช้ถุงผ้าและการปฏิเสธการรับถุง ช่วยทำให้ท่านได้ส่วนลด ราคาสินค้า	12 (31.58)	17 (44.74)	6 (15.79)	3 (7.89)	0 (0.00)
10.ท่านใช้ถุงผ้า เพื่อต้องการลดปริมาณขยะพลาสติก	20 (52.63)	13 (34.21)	4 (10.53)	1 (2.63)	0 (0.00)
11.ท่านใช้ถุงผ้า เพื่อต้องการประหยัดทรัพยากรธรรมชาติใน การผลิตถุงพลาสติก	17 (44.74)	16 (42.11)	4 (10.53)	1 (2.63)	0 (0.00)
12.ท่านใช้ถุงผ้า เพื่อต้องการลดปัญหาสิ่งแวดล้อมจากขยะ พลาสติก เช่น ปัญหาขยะทะเล ปัญหามลพิษจากการเผาขยะ ปัญหาทัศนียภาพจากกองขยะ ฯลฯ	16 (42.11)	18 (47.37)	3 (7.89)	1 (2.63)	0 (0.00)
13.ท่านใช้ถุงผ้า เพื่อต้องการเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่บุคคลรอบ ข้างเห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อม	14 (36.84)	19 (50.00)	3 (7.89)	2 (5.26)	0 (0.00)
14.การมีกฎระเบียบข้อบังคับของมหาวิทยาลัย เรื่องการงดการ แจกถุงพลาสติก ทำให้ท่านตัดสินใจที่จะใช้ถุงผ้าได้ง่ายขึ้น	9 (23.68)	19 (50.00)	6 (15.79)	3 (7.89)	1 (2.63)
15.การมีกฎระเบียบข้อบังคับของภาครัฐ เรื่องการงดการแจก ถุงพลาสติก ทำให้ท่านตัดสินใจที่จะใช้ถุงผ้าได้ง่ายขึ้น	9 (23.68)	19 (50.00)	5 (13.16)	4 (10.53)	1 (2.63)

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาการรับรู้ข่าวสารนโยบายลดลดการใช้ถุงพลาสติกจากสื่อต่าง ๆ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ข่าวสารนโยบายลดการใช้ถุงพลาสติกจากสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ เฟสบุ๊ก ไลน์ ฯลฯ มากที่สุด รองลงมา คือ รับรู้จากจุดซื้อสินค้าจากร้านค้า ร้านสะดวกซื้อ ห้างสรรพสินค้า ฯลฯ และจากสื่อโทรทัศน์ ตามลำดับ (คิดเป็นร้อยละ 84.21, 71.05 และ 50.00 ตามลำดับ) สอดคล้องกับงานวิจัยของนาเดีย ภูโน, ภัทรพร อุดมทรัพย์ และวรางคณา ต้นตสันติสกุล (2563) ที่ได้ทำการศึกษาการรับรู้ข่าวสารการใช้ถุงพลาสติกของประชากรในจังหวัดสงขลา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับถุงพลาสติกจากสื่อโซเชียลมีเดียมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.62) และที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาอยู่ในช่วงวัยเรียน ที่มีการใช้งานโทรศัพท์มือถือในชีวิตประจำวันเป็นเรื่องปกติอยู่แล้ว ทั้งเพื่อการติดต่อสื่อสาร การเรียน การทำธุรกรรมการเงิน ความบันเทิง รวมถึงการใช้เป็นช่องทางในการรับข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่ตนเองสนใจ เช่น อินสตราแกรม เฟสบุ๊ก เว็บไซต์ ฯลฯ โดยหากเห็นว่าข้อมูลนั้นเป็นประโยชน์แก่ตนเองก็จะสนใจที่จะรับรู้ข้อมูลข่าวสารนั้น (กิตติมา สุรสุนธิ, 2533)

จากการศึกษาพฤติกรรมการใช้ถุงผ้าของกลุ่มตัวอย่าง จะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการใช้ถุงผ้าโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายชื่อจะเห็นว่ามีการนำถุงผ้าติดตัวไปด้วยเมื่อไปซื้อของยังร้านโลตัสเอ็กซ์เพรส บิ๊กซีเอ็กซ์เพรส มากกว่าเมื่อไปซื้อของยังร้านค้าทั่วไปและร้านสะดวกซื้อ เช่น เซเว่นอีเลฟเว่น ซีเจ หรือ แฟมมีลิมาท์ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็น

เพราะว่าการไปซื้อของยังร้านค้าทั่วไปหรือร้านสะดวกซื้อ เช่น 7-11 คนส่วนใหญ่มักจะซื้อของกิน อาหารปรุงสุก เครื่องดื่มซึ่งส่วนใหญ่จะมีถุงพลาสติกบริการใส่ให้สำหรับอาหารและเครื่องดื่มร้อน รวมถึงของใช้เคล็ดที่ซื้อยี่ห้อดังกล่าวในปริมาณแต่ละครั้งไม่มากนักสามารถถือเองได้โดยไม่ต้องใส่ถุงผ้า คนส่วนใหญ่จึงไม่ค่อยนำถุงผ้าไปด้วยเมื่อไปยี่ห้อดังกล่าว ในขณะที่ร้านโลตัสเอ็กซ์เพรสหรือร้านบิ๊กซีเอ็กซ์เพรส คนส่วนใหญ่จะซื้อสินค้าจำนวนมากทั้งของใช้ เครื่องดื่มและอาหารแห้งซึ่งไม่สะดวกหากจะต้องถือกลับจึงนำถุงผ้าติดตัวไปด้วย

จากการศึกษาแรงจูงใจในการใช้ถุงผ้าของกลุ่มตัวอย่างจะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างมีแรงจูงใจในการใช้ถุงผ้าโดย ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีแรงจูงใจเพื่อต้องการลดปริมาณขยะพลาสติกมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.37) รองลงมาคือเพื่อต้องการประหยัดทรัพยากรธรรมชาติที่ในการผลิตถุงพลาสติก เพื่อต้องการลดปัญหาสิ่งแวดล้อมจากขยะพลาสติก เช่น ปัญหาขยะทะเล ปัญหามลพิษจากการเผาขยะ ปัญหาทัศนียภาพจากกองขยะ ฯลฯ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.29) และเพื่อต้องการเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่บุคคลรอบข้างเห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อม (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแรงจูงใจที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างใช้ถุงผ้าคือเรื่องของการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมมากกว่าแรงจูงใจด้านผลประโยชน์ที่ได้รับทั้งการได้รับส่วนลด การสะสมแต้มหรือการสมนาคุณต่าง ๆ ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากการที่นักศึกษาได้ศึกษาอยู่ที่ ม.ศิลปกร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี ที่มีเป้าหมายในการพัฒนาให้เป็นวิทยาเขตสีเขียวและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ตาม นโยบาย BE SMART BE GREEN นักศึกษาได้มีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่างๆของวิทยาเขตเป็นประจำอยู่แล้ว เช่น การใช้จักรยานหรือรถสาธารณะแทนการใช้รถยนต์ส่วนตัว การใช้แก้วน้ำส่วนตัวซื้อเครื่องดื่ม จากการปลูกฝังดังกล่าวทำให้นักศึกษาเห็นเรื่องของสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องสำคัญ ประกอบกับภาครัฐได้มีการเผยแพร่ข้อมูลสถานการณ์ปัญหาและผลกระทบจากปัญหาขยะต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสัตว์ทะเลที่บาดเจ็บและเสียชีวิตจากขยะทะเล การปนเปื้อนของไมโครพลาสติกในอาหารทะเลที่เข้าสู่มนุษย์จากการบริโภค ตลอดจนจรรยาบรรณเพื่อลดการใช้ถุงพลาสติกตามโรดแมปการจัดการขยะพลาสติก พ.ศ.2561 – 2573 ระยะที่ 1 ในเป้าหมายที่ 2 (กรมควบคุมมลพิษ, 2562) ทำให้กลุ่มตัวอย่างเกิดความตระหนักถึงความสำคัญและปัญหาสิ่งแวดล้อม เกิดเป็นแรงจูงใจในการใช้ถุงผ้า นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับวิจัยของนิโกลาส เสน่ห์จิต (2553) ศึกษาแรงจูงใจและทัศนคติที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อถุงผ้าในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีแรงจูงใจในการใช้ถุงผ้าเพื่อต้องการช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

7.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

7.1.1 จากการศึกษาจะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะประชากรเป็นนักศึกษา ระดับปริญญาตรี อายุประมาณ 20-21 ปี มีการรับรู้นโยบายลดถุงพลาสติกจากสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ เฟสบุ๊ก ไลน์ ฯลฯ มากที่สุดเมื่อเทียบกับช่องทางอื่น ดังนั้นข้อมูลที่ได้จะเป็นประโยชน์ให้แก่มหาวิทยาลัยศิลปกร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี นำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการกำหนดนโยบายช่องทางการเผยแพร่ข้อมูลและการประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสมแก่นักศึกษาต่อไป

7.1.2 จากการศึกษาจะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างจะนำถุงผ้าติดตัวไปด้วยเมื่อไปซื้อของยังร้านโลตัสเอ็กซ์เพรส บิ๊กซีเอ็กซ์เพรส มากที่สุดเมื่อเทียบกับร้านค้าประเภทอื่นๆ ดังนั้นควรมีการรณรงค์ให้กลุ่มตัวอย่างใช้ถุงผ้าเมื่อไปซื้อสินค้ายังร้านค้าทุกประเภท

7.2 ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

ในการศึกษาครั้งต่อไปควรมีการศึกษากับหน่วยวิเคราะห์ขนาดใหญ่มากขึ้นเป็นระดับคณะวิชาหรือวิทยาเขต เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดคลุมสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

8. รายการอ้างอิง

สุภาวดี สาระวัน. (2562, 11 พฤศจิกายน). **ขยะพลาสติก สร้างปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ.**

สืบค้นจาก <https://www.scimath.org/article-chemistry/item/10624-2019-09-02-01-39-49>

กรมควบคุมมลพิษ. (2563). **สรุปสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย ปี 2562.** กรุงเทพฯ : บริษัท สโตร์สครีเอทีฟเฮ้าส์ จำกัด.

อนุชิต ไกรวิจิตร. (2563,03 มกราคม). **แบนถุงพลาสติกแก้ปัญหาจริงไหม มองวิกฤตขยะล้นสู่กระแส 'Say No Plastic' รับปีใหม่ 2563.** สืบค้นจาก <https://thestandard.co/say-no-plastic-2020-plastic-bag-crisis/>

สิทธิโชค วรานุสันติกุล. (2529). **จิตวิทยาการจัดการพฤติกรรมมนุษย์.** นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.

เฉลิมพล ต้นสกุล. (2541). **พฤติกรรมศาสตร์สาธารณสุข.** กรุงเทพฯ : ภาควิชาสุขศึกษาและพฤติกรรมศาสตร์ คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

Bloom, B.S. (1975). **Taxonomy of Education.** New York : David McKay Company Inc.

บุรฉัตร จันทร์แดง เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร และสัญญา เคณาภูมิ.(2562). “ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม.” **วารสารวิชาการธรรมทรรศน์.**19 (4) : 234-244.

อรรถสิทธิ์ ต้นตัญญู. (2556). **ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานกองบำรุงรักษาการประปานครหลวง.** กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสยาม.

กรุงเทพฯ.กรมควบคุมมลพิษ. (2562). **สรุปสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย ปี 2561.** กรุงเทพฯ : หจก.ส.มงคลการพิมพ์.

ปราณี หล้าเบญจสะ. (2559). **การวัดและประเมินผลการศึกษา.** ยะลา :ศูนย์ส่งเสริมการทำผลงานวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

วิเชียร เกตุสิงห์. (2538). **การวิจัยเชิงปฏิบัติ.** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กิตติมา สุรสนธิ. (2533). **ความรู้ทางการสื่อสาร.** กรุงเทพฯ: ธรรมศาสตร์.

นิโลบล ตรีเสน่ห์จิต. (2553). **แรงจูงใจ และทัศนคติด้านผลิตภัณฑ์ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อถุงผ้าในเขตกรุงเทพมหานคร.** ปริญญาโทบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

นาดียา ภูโน ภัทรพร อุดมทรัพย์ และวรางคณา ต้นทสันตีสกุล. (2563). “การรับรู้ข่าวสารและทัศนคติที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้ถุงพลาสติกของประชากรในจังหวัดสงขลา.” **วารสารสิ่งแวดล้อม.** 24(2), 1-9.

การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (SBMLD)

เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของผู้เรียนตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

โรงเรียนเทศบาลบ้านกล้วย

THE DEVELOPMENT OF THE SCHOOL-BASED MANAGEMENT FOR LOCAL DEVELOPMENT MODEL (SBMLD) IN ORDER TO PROMOTE THE STUDENTS' VOCATIONAL SKILLS ACCORDING TO THE LEARNING SKILLS IN THE 21th CENTURY, THESABAN BANKLUAY SCHOOL

พัฒนพงษ์ แสงสุพรรณ¹

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (SBMLD) เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของผู้เรียน ตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 กลุ่มตัวอย่างเป็นครู 66 คน นักเรียน 291 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานฯ แบบทดสอบ แบบประเมินความรู้ ความเข้าใจการจัดการเรียนรู้ แบบประเมินทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้แบบประเมินทักษะการปฏิบัติ แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน แบบสอบถามความคิดเห็น และการถอดบทเรียน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติ t – test (dependent) การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความต้องการควรจัดการเรียนรู้ที่นักเรียนได้ลงมือกระทำด้วยตนเอง ด้วยวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีความร่วมมือกันระหว่างนักเรียน 2) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ใช้รูปแบบ "PDAOA Model" ประกอบด้วย การมีส่วนร่วม การพัฒนาผู้เรียน การเรียนรู้โดยการลงมือกระทำ การเผยแพร่ความรู้ และการประเมินผล 3) การทดลองใช้ โดยการจัดอบรม พบว่า มีความต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 4) การประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกรูปแบบ (6) การถอดบทเรียน กิจกรรมการเรียนรู้ มุ่งให้มีบรรยากาศในการเรียน ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน และเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

คำสำคัญ: การเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน, การพัฒนาท้องถิ่น, ทักษะด้านอาชีพ, ศตวรรษที่ 21

Abstract

This research aimed to improve the development of the school-based management for local development model (SBMLD) in order to promote the students' vocational skills according to the learning skills in the 21th century. The target group consisted of 66 teachers and 291 students. The research tools were the school-based management model, the test sheets, the estimation forms of knowledge and understanding of the learning management plans, the estimation forms of the practical skills, the estimation forms of the students' behavior, the questionnaires and lesson learned visualizing of the model. The information used for analysis was from the percent value, the average value, the standard deviation, the Dependent T-Test value and the content analysis. The results of the research showed as follows,

¹ ผู้บริหาร โรงเรียนเทศบาลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท

1) According to the basic information and the need conditions, the students should be provided with the learning management that allowed the students learn through real experience, learn by various learning methods and from many knowledge sources, and the cooperation of the students. 2) This study used “PDAOA Model” consisting of the cooperation, the development of the students, the Learning by Doing method, the sharing of the knowledge and the estimation. 3) The test of the pre and the post training knowledge was different with statistical significance of .01. 4) The results of the estimation and the development were at a high level. 6) The lesson learned visualizing of the model appeared that the learning activities mainly aimed to create the cooperative learning atmosphere and to develop the learning skills in the 21st century.

Keywords: SCHOOL- BASED MANANGMENT, LOCAL DEVELOPMENT, VOCATIONAL SKILLS, The 21th CENTURY

1. บทนำ

แนวความคิดการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (SBMLD) มีจุดเริ่มต้นจากแนวคิดว่าการจัดการศึกษาต้องนำไปสู่การเป็นคนดี มีอาชีพสุจริตเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขทั้งสังคมไทยและสังคมโลก การจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นสู่ความเป็นเลิศทาง ด้านวิชาการแต่เพียงอย่างเดียวยังเป็นการจัดการศึกษาที่ตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะกลุ่มผู้เรียนที่มีศักยภาพหรืออัจฉริยภาพด้านวิชาการแต่เพียงกลุ่มเดียวเท่านั้น โดยไม่ให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้เรียนที่มีศักยภาพหรืออัจฉริยภาพด้านอื่นๆ ทำให้ผู้เรียนกลุ่มนี้ไม่ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพและถูกบังคับให้เรียนรู้เพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศด้านวิชาการ ซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยาก หรืออาจเป็นไปได้เลย เท่ากับเป็นการทำร้ายกลุ่มผู้เรียนที่มีศักยภาพหรืออัจฉริยภาพด้านอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ด้านวิชาการ (ชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2557 : 16) โรงเรียนเทศบาลบ้านกล้วยจัดการเรียนการสอนที่มุ่งให้เด็กมีพัฒนาการตามวัยเต็มศักยภาพและมีสุขนิสัยที่ดี ยึดหลักจัดการศึกษาเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน มุ่งส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาความรู้ ความสามารถ และทักษะ ที่จำเป็น จากผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารถึงแนวทางการพัฒนาจัดการศึกษาของสถานศึกษา พบว่า บุคลากรขาดความรู้ ความเข้าใจหลักการสำคัญในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (SBMLD) มีปัญหาอุปสรรค คือ ชุมชนและผู้ปกครองไม่มีความรู้ความเข้าใจถึงความหมายที่แท้จริงของการบริหารงานโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBMLD) การปรับเปลี่ยนโครงสร้างการบริหารจากวัฒนธรรมสั่งการจากแบบอดีตมาสู่วัฒนธรรมการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วมและการตรวจสอบ ทำให้การนำการบริหารงานโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBMLD) ไปสู่การปฏิบัติต้องใช้เวลาในการปรับตัว ภาระงานของครูมีมาก การให้เวลากับการบริหารงานโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBMLD) จึงไม่เพียงพอ ครูต้องเข้ารับการอบรมบ่อยเกินไป และมีภาระหน้าที่อื่นที่ไม่ใช่งานสอนจำนวนมาก จากความสำคัญดังกล่าว จึงศึกษาแนวทางการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (SBMLD) ระดมทรัพยากรทางการศึกษา จัดตั้งและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การมีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา การพัฒนาอาชีพของประชาชน และเยาวชนในท้องถิ่น โดยเฉพาะสถานศึกษาในท้องถิ่นที่สามารถกำหนดรูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการศึกษาในท้องถิ่นของตนเองได้อย่างดี

2. วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (SBMLD) เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของผู้เรียน ตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21
- 2.2 เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (SBMLD) เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของผู้เรียน ตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21
- 2.3 เพื่อทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (SBMLD) เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของผู้เรียน ตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21
- 2.4 เพื่อประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (SBMLD) เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของผู้เรียน ตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

3. ทบทวนวรรณกรรม

การพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (SBMLD) เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของผู้เรียน ตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มี 5 ขั้นตอน ในรูปแบบ PDAOA Model ประกอบด้วย

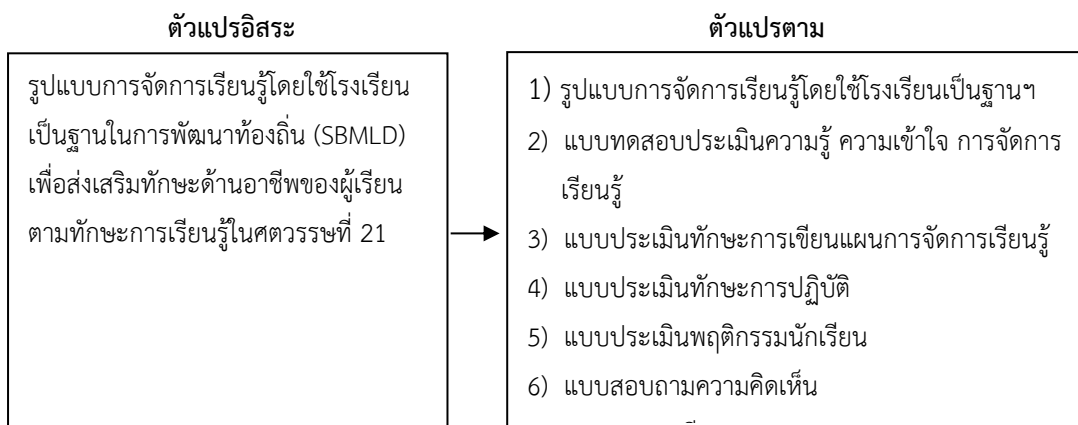
1) การมีส่วนร่วม (Participation : P) หมายถึง การดำเนินการคัดเลือกคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน เพื่อเข้ามามีบทบาทและทำหน้าที่กำกับกำกับการดำเนินงานของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง และนโยบายของเทศบาลเมืองชัยนาท และส่งเสริมและสนับสนุน และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนเทศบาลบ้านกล้วย

2) การพัฒนาผู้เรียน (Develop the Learners : D) หมายถึง การพัฒนาครูโดยจัดการอบรมสัมมนา และการสรรหาบุคลากร วิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการจัดการเรียนรู้ตามความถนัด ตามความสนใจของผู้เรียนและชุมชน

3) การเรียนรู้โดยการลงมือกระทำ (Active Learning: A) การเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้มีโอกาสได้ความรู้โดยตรงจากการลงมือกระทำด้วยตนเอง ด้วยวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ที่หลากหลาย เป็นการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

4) ขั้นการเผยแพร่ความรู้ (Obtain : O) การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้นำความรู้ ความเข้าใจของตนไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ที่หลากหลาย เพื่อเพิ่มทักษะ ความชำนาญ ความเข้าใจ ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นการให้โอกาสให้ผู้เรียนใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์ เป็นการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง สามารถสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังนี้

แผนผังที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการเปิดตารางของ Krejcie & Morgan (1970 : 607) ครู จำนวน 66 คน และนักเรียน 291 คน กลุ่มเป้าหมายในการถอดบทเรียน จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงฯ แบบทดสอบประเมินความรู้ความเข้าใจการจัดการเรียนรู้ แบบประเมินทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียน แบบประเมินทักษะการปฏิบัติตามแนวทางการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน แบบประเมินความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการจัด การเรียนรู้ การถอดบทเรียน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติ t – test (dependent) การวิเคราะห์เนื้อหา

การวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) มีขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research : R₁) การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (SBMLD) เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของผู้เรียน ตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development : D₁) การสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (SBMLD) เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของผู้เรียน ตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research : R₂) การทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (SBMLD) เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของผู้เรียน ตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development : D₂) การประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (SBMLD) เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของผู้เรียน ตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

5. สรุปผลการวิจัย

5.1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความต้องการ ควรจัดการเรียนรู้ที่นักเรียนได้ลงมือกระทำด้วยตนเองด้วยวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย และแหล่งเรียนรู้ต่างๆ มีความร่วมมือกันระหว่างนักเรียน อันจะนำไปสู่การสร้างความรู้จากสิ่งที่ปฏิบัติในระหว่างการเรียนการสอน โดยการพูดและการฟัง การเขียน การอ่าน และการสะท้อนความคิด

5.2 รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (SBMLD) เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของผู้เรียน ตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ใช้รูปแบบ "PDAOA Model" ประกอบด้วย การมีส่วนร่วม การพัฒนาผู้เรียน การเรียนรู้โดยการลงมือกระทำการเผยแพร่ความรู้ และการประเมินผล

5.3 การทดลองใช้ โดยการจัดอบรม พบว่า การทดสอบความรู้ก่อนและหลังการอบรมมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 7.77 และ 17.29 และเมื่อเปรียบเทียบคะแนนพบว่ามีความต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01

5.4 การประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบ พบว่า

5.4.1 การประเมินระดับความรู้ความเข้าใจการจัดการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (SBMLD) อยู่ในระดับมาก

5.4.2 การประเมินทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนอยู่ในระดับมาก

5.4.3 การประเมินทักษะการปฏิบัติตามแนวทางการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน อยู่ในระดับมาก

5.4.4 การประเมินพฤติกรรมนักเรียนตามแนวทางการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก

5.4.5 การประเมินความคิดเห็นของครู นักเรียน ที่มีต่อรูปแบบ อยู่ในระดับมาก

5.4.6 การถอดบทเรียน กิจกรรมการเรียนรู้มุ่งให้มีบรรยากาศในการเรียนส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน และเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็น ได้แก่ ทักษะการคิด การแก้ปัญหา การทำงานเป็นทีม การอ่านโจทย์ แล้วตีโจทย์ให้แตก เพื่อให้สามารถแก้ไขโจทย์ได้อย่างถูกต้อง

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (SBMLD) เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของผู้เรียน ตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

การศึกษาแผนพัฒนาท้องถิ่นเทศบาลเมืองชัยนาท ยึดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) เป็นหลัก ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้เกิดบูรณาการพัฒนาในทุกมิติอย่างสมดุล มีความพอประมาณ และมีระบบภูมิคุ้มกันและการบริหารจัดการความเสี่ยงที่ดี มุ่งเน้นการพัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ สังคมไทยเป็นสังคมคุณภาพ สร้างโอกาสและมีที่ยืนให้กับทุกคนในสังคมได้ดำเนินชีวิตที่ดี มีความสุขและอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ ยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีสำหรับในชุมชนพัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม ยึดวิสัยทัศน์ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี อีกทั้ง แนวทางการพัฒนาตาม แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ได้กำหนดไว้ข้อ 3.2.2 ว่าในพัฒนาเด็กวัยเรียนและวัยรุ่นให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ มีความคิด สร้างสรรค์ มีทักษะการทำงานและการใช้ชีวิตที่พร้อมเข้าสู่ตลาดงาน 1) ปรับกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้เด็กมีการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง สอดคล้องกับพัฒนาการของสมองแต่ละช่วงวัย เน้นพัฒนาทักษะพื้นฐานวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ด้านวิศวกรรมศาสตร์ ด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษาต่างประเทศ 2) สนับสนุนให้เด็กเข้าร่วมกิจกรรม ทั้งในและนอกห้องเรียน ที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะชีวิตและทักษะการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง 3) สร้างแรงจูงใจให้เด็กเข้าสู่การศึกษาในระบบทวิภาคีและสหกิจศึกษาที่มุ่งการฝึกทักษะอาชีพให้พร้อมเข้าสู่ตลาดงาน (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2560 : 68) อีกทั้ง แผนพัฒนาท้องถิ่นเทศบาลเมืองชัยนาทมุ่งเสริมสร้างกลไกการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เป็นปัจจุบันมากขึ้นทั้งกลไกที่เป็นกฎหมายและกฎ ระเบียบต่าง ๆ และกลไกการทำงานในรูปแบบของคณะกรรมการหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ในทุกๆระดับให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ ลดความซ้ำซ้อนในระดับพื้นที่ ให้ดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและในขณะเดียวกันก็เพิ่มบทบาทขององค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ ให้เป็นเครื่องมือหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาในทุกภาคส่วน ส่งเสริมให้มีการกระจายบริการด้านการศึกษาที่มีคุณภาพให้มีความเท่าเทียมกันมากขึ้นระหว่างพื้นที่ โดยสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรครู มีการกระจายตัวอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ เศรษฐพงษ์ ศรีสุวรรณ (2559 : 1) กล่าวถึงแนวคิดการบริหารโรงเรียน ต้องการกระจายความรับผิดชอบในการตัดสินใจให้กับสายงานในระดับต่ำลงไปจะต้องเกิดขึ้น โดยที่ผู้บริหารไม่เข้าไปก้าวก่ายหรือเข้าไปมีอิทธิพลเหนือการตัดสินใจของสมาชิก ต้องเปลี่ยนความคิดและการปฏิบัติในเรื่องของอำนาจการควบคุมที่เคยเป็นของผู้บริหารแต่เพียงผู้เดียว มาเป็นการควบคุมด้วยกลุ่มสมาชิก โดยใช้ผลงานภาพรวมที่ปรากฏในระยะยาว

การสนทนากลุ่มเพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานและแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนเทศบาลบ้านกล้วย มีข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนว่า โรงเรียนเทศบาลบ้านกล้วย ควรจัดการเรียนการสอน ครูเน้นทักษะความสามารถในการคิด โดยจัดกิจกรรมที่ผู้เรียนสามารถฝึกคิด คิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ ฝึกให้นักเรียนได้สร้างองค์ความรู้ด้วยตัวเอง จากการสืบค้นข้อมูลในการทำโครงการ ควรส่งเสริมให้ครูได้ทำวิจัย โดยเข้ารับการอบรมในการทำวิจัย ส่วนในการจัดการเรียนการสอนควรปรับเปลี่ยนแนวทางการจัดการศึกษาควรใช้แนวทางการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 และการ

จัดการเรียนรู้เชิงรุกที่มุ่งส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนได้ลงมือกระทำด้วยตนเอง ผู้เรียนรู้ด้วยตนเอง ฝึกปฏิบัติ เกิดการเรียนรู้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน โดยการร่วมมือระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง มุ่งให้ครูลดบทบาทในการสอนแต่ไปเพิ่มกระบวนการและกิจกรรมที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการจะทำกิจกรรมมากขึ้นและอย่างหลากหลาย ในส่วนความต้องการของนักเรียนในการพัฒนาการจัดการศึกษา อยากให้โรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนภาษาเกาหลี ภาษาญี่ปุ่นและภาษาจีน ควรมีการนำครูชาวต่างชาติมาร่วมในการสอน เพื่อให้นักเรียนได้ประสบการณ์ตรงกับเจ้าของภาษา อีกทั้ง อยากให้โรงเรียนช่วยจัดทำโครงการสอนพิเศษวันเสาร์ นักเรียนอยากเรียนกับครูที่มีความรู้เฉพาะด้าน เช่น นักดนตรี นักกีฬา หรือนักชาย ที่ประสบความสำเร็จในการขายบนอินเทอร์เน็ต เพื่อนำมาประยุกต์กับการประกอบอาชีพในอนาคต

โรงเรียนเทศบาลบ้านกล้วยจึงต้องมีการบริหารจัดการโดยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรเปลี่ยนความคิดและการปฏิบัติในเรื่องของอำนาจการควบคุมที่เคยเป็นของผู้บริหารแต่เพียงผู้เดียว มาเป็นการควบคุมด้วยกลุ่มสมาชิก การควบคุมเป็นเรื่องของทุกคนในโรงเรียน อีกทั้ง ควรน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร มาเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน ตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ให้เสริมทักษะด้านอาชีพให้กับผู้เรียน ให้นักเรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ที่จะเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต

6.2 การสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (SBMLD) เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของผู้เรียน ตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ใช้รูปแบบ PDAOA Model สรุปลงประกอบ 5 ขั้นตอน

6.2.1 การมีส่วนร่วม (Participation : P) เป็นการดำเนินการคัดเลือกคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน เพื่อเข้ามามีบทบาทและทำหน้าที่กำกับกำกับการดำเนินการของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง และนโยบายของเทศบาลเมืองชัยนาท และส่งเสริมและสนับสนุน และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนเทศบาลบ้านกล้วย ได้จากการศึกษา ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเทศบาลบ้านกล้วยกำหนดให้สร้างพลัง การมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการพัฒนาการศึกษา แนวคิดของ สุวรรณ พินิตานนท์ (2561 : 14) กล่าวถึงหลักการสำคัญของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเป็นกลยุทธ์ในการปรับปรุงการศึกษา โดยเปลี่ยนอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจจากหน่วยงานต้นสังกัดไปยัง แต่ละโรงเรียน โดยให้คณะกรรมการโรงเรียน ประกอบด้วยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้มีอำนาจในการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียน มีหน้าที่ และความรับผิดชอบในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณ บุคลากร และวิชาการ

6.2.2 การพัฒนาผู้เรียน (Develop the Learners : D) เป็นการพัฒนาครูโดยจัดการอบรมสัมมนา และการสรรหาบุคลากร วิทยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้ตามความถนัด ตามความสนใจของผู้เรียน และชุมชน ได้จากการศึกษาแนวคิดของ ประสิทธิ์ อังกินันท์พิชญ์ (2557 : 29) บทบาทของผู้บริหารในการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาและวางแผนงานวิชาการ การบริหารหลักสูตรเป็นการบริหารกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียนให้เอื้ออำนวยสนับสนุน เกื้อกูลให้การเรียนการสอนในสถานศึกษาเกิด ผลดีและมีประสิทธิภาพที่สุด ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องวางแผนการปฏิบัติงาน จัดบริหารงานบุคคลทุกประเภทจัดหน่วยงานให้เป็นระบบสามารถปฏิบัติงานได้อย่างผสมกลมกลืนกัน นิเทศติดตามผล ควบคุมและประเมินผลงานอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวทางของ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (2558 : 3) การวางแผนงานวิชาการที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ ครูผู้สอนต้องคำนึงถึงหลักความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นสำคัญ หลักการจัดการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ

6.2.3 การเรียนรู้โดยการลงมือกระทำ (Active Learning : A) เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้มีโอกาสได้ความรู้โดยตรงจากการลงมือกระทำด้วยตนเอง ด้วยวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ที่หลากหลายเป็นการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้จากการศึกษาแนวคิดของ วิจารย์ พานิช (2555 : 15) กล่าวว่า การจัดการเรียนศตวรรษที่ 21

ครูต้องยึดหลักสอนน้อย เรียนมาก คือ ในการจัดกิจกรรมของเด็ก ครูต้องตอบได้ว่า ศิษย์ได้เรียนอะไร และเพื่อให้ศิษย์ได้เรียนสิ่งเหล่านั้น ครูต้องทำอะไร ไม่ทำอะไร ในสภาพเช่นนี้ ครูยิ่งมีความสำคัญมากขึ้นและทำทนายครูทุกคนอย่างที่สุดที่จะไม่ทำหน้าที่ครูผิดทางคือทำให้ศิษย์เรียนไม่สนุกหรือเรียนแบบขาดทักษะสำคัญการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้องก้าวข้ามสาระวิชาไปสู่การเรียนรู้

6.2.4 **ขั้นการเผยแพร่ความรู้ (Obtain : O)** เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้นำความรู้ความเข้าใจของตนไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ที่หลากหลาย เพื่อเพิ่มทักษะ ความชำนาญ ความเข้าใจ ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นการให้โอกาสให้ผู้เรียนใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์เป็นการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ได้จากการศึกษาแนวคิดของ กมลกานต์ บุญน้อม (2559 : 10) กล่าวว่า การสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เป็นการสร้างเครือข่ายเป็นหนึ่งในรูปแบบการพัฒนาวิชาชีพ ที่เน้นการนำองค์ความรู้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ หรือการนำองค์ความรู้ของบุคคลอื่นมาสร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่ของตนเองบนพื้นฐานวัฒนธรรมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตรที่มีวิสัยทัศน์ คุณค่า เป้าหมาย และภารกิจร่วมกัน โดยทำงานร่วมกันแบบทีม และแนวคิดของ ประสงค์ พรหมเมตตา (2559 : 7) การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เน้นที่องค์ความรู้ ทักษะความเชี่ยวชาญและสมรรถนะที่เกิดกับตัวผู้เรียน เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมแห่งความเปลี่ยนแปลงในโดยผลานองค์ความรู้ ทักษะเฉพาะด้านความชำนาญ และความรู้เท่าทันด้านต่างๆ เข้าด้วยกัน เพื่อความสำเร็จของผู้เรียนทั้งด้านการงานและการดำเนินชีวิต เน้นการขยายผลเพื่อเผยแพร่ความรู้

6.2.5 **การประเมินผล (Assessment : A)** เป็นกระบวนการวัดผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (SBMLD) เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของผู้เรียน ตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยมีภารกิจกับ ติดตาม (Monitoring) ทุกขั้นตอนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การดำเนินการเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ได้จากการศึกษาแนวคิดของ นวลจันทร์ สิทธิวงศ์ (2555 : 21) กล่าวถึงการจัดทำแผนงานเพื่อพัฒนาครูผู้สอนใน 5 ประเทศ ด้วยกระบวนการพัฒนาครูโดยโรงเรียนเป็นฐาน ซึ่งมีขั้นตอนหลัก 5 ขั้นตอน โดยในขั้นตอนที่ 5 การประเมินผลการพัฒนา เป็นการพิจารณาถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการพัฒนารูปแบบที่ใช้สำหรับการประเมินต้องใช้ทั้งการประเมินระหว่างการพัฒนา ส่วนแนวทางของ ประเสริฐศรี สุทธิพันธ์ (2560 : 3) กล่าวว่า ทักษะที่จำเป็นที่ควรพัฒนาตัวเองในการประกอบอาชีพครู คือ ทักษะการจัดการ เป็นทักษะที่มีความจำเป็น โดยเฉพาะบุคคลที่เป็นครู ผู้บริหาร ต้องมีความสามารถในการวางแผน จัดระบบงาน จัดระบบบุคคล มอบหมายงานหรือสั่งการ และการประเมินผลงานได้

6.3 **เงื่อนไขความสำเร็จในการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (SBMLD) เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของผู้เรียน ตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21** รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (SBMLD) เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของผู้เรียน ตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ใช้รูปแบบ “PDAOA Model” เป็นรูปแบบที่พัฒนาขึ้นเพื่อใช้ทดลองในโรงเรียนเทศบาลบ้านกล้วย เท่านั้นกรณีสถานศึกษาอื่นจะนำรูปแบบ “PDAOA Model” ไปใช้ต้องนำไปปรับปรุงให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา อีกทั้งรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (SBMLD) เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของผู้เรียน ตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วยขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ซึ่งจะขาดขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งไม่ได้ 1) การมีส่วนร่วม (Participation) 2) การพัฒนาผู้เรียน (Develop the Learners) 3) การเรียนรู้โดยการลงมือกระทำ (Active Learning) 4) การเผยแพร่ความรู้ (Obtain) และ 5) การประเมินผล (Assessment) อีกทั้งผู้บริหารมีความตระหนักเห็นความสำคัญการศึกษาแนวทางในการจัดการเรียนรู้ตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มาใช้ในการบริหารจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องเห็นความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มุ่งให้นักเรียนเป็นผู้แสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลา มีความสามารถประยุกต์ใช้ทักษะต่างๆ สร้างความเข้าใจด้วยตนเอง จนเกิดเป็น

การเรียนรู้ที่มีความหมาย โรงเรียนต้องบริหารจัดการตนเองให้มีความคล่องตัว ยืดหยุ่น มีอิสระในการวางแผน ปฏิบัติ พัฒนาและแก้ปัญหาได้ด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ โรงเรียนต้องพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้โดยให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการลงมือกระทำ และใช้กระบวนการคิด

6.4 ประเมินความเหมาะสมของการกำหนดองค์ประกอบรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (SBMLD) เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของผู้เรียน ตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยมี กระบวนการพัฒนาตนเองมีขั้นตอนครอบคลุม เหมาะสมและสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของผู้เรียน ตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ หลักการและวัตถุประสงค์มีความสอดคล้องมุ่งพัฒนาเป็นชุมชนการเรียนรู้ สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ที่เป็นเช่นนี้เพราะผู้วิจัยได้ศึกษาความต้องการและเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (SBMLD) เป็นนโยบายหนึ่งที่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกำหนดไว้ โดยการปฏิรูปการศึกษา เป็นความพยายามที่จะทำโรงเรียนสร้างผลลัพธ์ที่ดีให้แก่สังคม เพื่อให้โรงเรียนพัฒนานักเรียนให้มีพัฒนาการที่ดี ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา เครื่องมือ ในการปฏิรูปการศึกษามีหลายประเภทการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ถือเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการปฏิรูปการศึกษา

6.5 การทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (SBMLD) เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของผู้เรียน ตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ผู้วิจัยได้จัดอบรม การจัดการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (SBMLD) เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของผู้เรียน ตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ผู้วิจัยได้ประเมินโดยใช้แบบทดสอบก่อนการจัดอบรม แล้วนำคะแนนมาเปรียบเทียบกับ การทดสอบหลังการจัดอบรม โดยใช้สถิติ t – test แบบ dependent พบว่าการทดสอบความรู้ความสามารถของครูก่อนและหลังการอบรม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 7.77 และ 17.29 ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการอบรม พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01

การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ณ ห้องประชุม 50 ปี โรงเรียนเทศบาลบ้านกล้วย ผู้เข้าร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้สรุปข้อมูลจากเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้ว่า การจัดการศึกษาต้องตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนทุกคน เพื่อให้ผู้เรียนได้ค้นพบศักยภาพหรืออัจฉริยภาพของตนเอง เพื่อที่จะได้ทำการพัฒนาให้มีความ เป็นเลิศตามศักยภาพหรืออัจฉริยภาพของผู้เรียนแต่ละบุคคลสู่ความเป็นเลิศต่อไป เร่งการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้คณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา อันจะทำให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและการสนองตอบความต้องการของท้องถิ่นนั้นๆ ได้อย่างแท้จริง การจัดการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (SBMLD) ในโรงเรียนเทศบาลบ้านกล้วย พบว่า โรงเรียนมีนโยบายที่ชัดเจนในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ในขณะเดียวกันผู้บริหารได้นำแนวทางนี้ไปปฏิบัติจริงในโรงเรียนจนเกิดผล โดยใช้หลักการบริหารตนเอง ด้วยการที่โรงเรียนเทศบาลบ้านกล้วยให้อิสระในการตัดสินใจมากขึ้น ภายใต้การบริหารในรูปของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ ตัวแทนผู้ปกครอง ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่า ผู้แทนองค์กรศาสนา อาศัยการเกื้อหนุนของผู้นำ ที่สนับสนุน และอำนวยความสะดวกให้ครูได้มีส่วนในการประเมินตนเอง เน้นการกระจายอำนาจในการบริหารงาน การตัดสินใจไม่จำกัดเฉพาะผู้นำ แต่ทุกคนในสถานศึกษามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

6.6 การประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (SBMLD) เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของผู้เรียน ตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

6.6.1 การประเมินระดับความรู้ความเข้าใจการจัดการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (SBMLD) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก พบว่า ภาพรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกรายด้านพบว่า เชิงวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้ในการวางแผนการพัฒนาโรงเรียน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาช่วยให้ครูมีความสำเร็จในการทำงาน และการจัดการเรียนการสอน ที่เป็นเช่นนี้เพราะ การทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ก่อนดำเนินงานได้มีการจัดอบรม เรื่อง การจัดการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (SBMLD) เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของผู้เรียน ตาม ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อพัฒนาความรู้ของครู ในการจัดการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเป็นการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดศึกษามากขึ้น โดยเปลี่ยนผู้มีอำนาจการตัดสินใจในระดับโรงเรียนไม่ใช่มีแต่เพียงผู้บริหารเท่านั้นแต่ให้ตัวแทน คณะครู และผู้ปกครองเข้าร่วมการตัดสินใจ มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน สอดคล้องกับแนวคิดของ

6.6.2 การประเมินทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียน ตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็น ฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (SBMLD) และการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยมีด้านเนื้อหา ส่งเสริมให้นักเรียนแสวงหาความรู้ด้วยตัวเอง จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ มีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด รองลงมาการจัดการเรียนโดย เน้นการพัฒนาทักษะในด้านต่างๆ ที่เป็นเช่นนี้เพราะ การส่งเสริมให้นักเรียนตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทั้งการ เรียนแบบโครงการ การสืบเสาะหาความรู้ การสร้างสรรค์ชิ้นงาน การบูรณาการเทคโนโลยีกับการเรียนการสอน มุ่งให้นักเรียน มีส่วนร่วมในการเรียน เพื่อสร้างประสบการณ์ตรงให้กับนักเรียน การเรียนมุ่งการส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของผู้เรียน และ ทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น สอดคล้องกับแนวคิดของ ประสงค์ พรหมเมตตา (2559 : 7) กล่าวถึง คุณลักษณะที่จำเป็น สำหรับผู้เรียน ประกอบด้วย ความรับผิดชอบและพึ่งพาตนเองในการเรียนรู้ ทักษะด้านการคิด ทักษะในการทำงานร่วมกับ ผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะในการสืบเสาะค้นหา ความกระตือรือร้น ทักษะพื้นฐานด้านไอซีที ทักษะในการด้านการใช้ ภาษาสากล ความสนใจในวัฒนธรรม สรุปได้ว่า ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถและ สมรรถนะเพื่อการดำรงชีวิตในยุคปัจจุบัน เนื่องจากต้องเตรียมคนไปเผชิญการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว เพื่อไปเป็นพนักงานที่ใช้ ความรู้ความสามารถ และเป็นบุคคลพร้อมเรียนรู้ ซึ่งบุคคลที่มีทักษะที่จำเป็นและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน เท่านั้นจะประสบผลสำเร็จได้ หากบุคคลยังขาดการพัฒนาทักษะที่สูงขึ้นในศตวรรษนี้ก็ทำให้ไม่ทันต่อโลกและตลาดแรงงาน ดังนั้นทักษะที่สำคัญที่สุดในศตวรรษที่ 21 จึงเป็นทักษะของการเรียนรู้ คนยุคใหม่จึงต้องมีทักษะสูงในการเรียนรู้ โดยเฉพาะ การเรียนรู้ตลอดชีวิตซึ่งบุคคลสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดช่วงชีวิต และการปรับตัวให้สามารถเชื่อมโยงองค์ประกอบ ของการเรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6.6.3 การประเมินทักษะการปฏิบัติตามแนวทางการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น และทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ภาพรวมมีทักษะอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกรายด้าน พบว่า บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วม ในการบริหาร ตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบการดำเนินงานของโรงเรียนมีทักษะอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา โรงเรียนมีอิสระและความคล่องตัวในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินการจัดการเรียนการสอน ที่เป็นเช่นนี้เพราะ การจัดการ เรียนได้กำหนดให้ครูพัฒนาตนเอง โดยเข้ารับการอบรม เรื่อง การจัดการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานใน การพัฒนาท้องถิ่น (SBMLD) เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของผู้เรียน ตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งให้ครูจัดการเรียนโดยใช้แนว ทางการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการจัดการเรียนการสอน มุ่งส่งเสริม ทักษะด้านอาชีพของผู้เรียน การจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน เน้นการฝึกทักษะพื้นฐานการประกอบ

อาชีพ โดยการนำวิทยากรที่มีความรู้ ความชำนาญ มาให้ความรู้แก่นักเรียน เพื่อให้นักเรียนนำความรู้ที่ได้มาปฏิบัติจริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ เอกชัย พุทธสอน (2557 : 76) ที่วิจัยศึกษาแนวโน้มการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่พบว่าแนวโน้มการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ แนวโน้มด้านหลักการและนโยบาย คือ เน้นการเรียนรู้อยู่บนพื้นฐานของการศึกษาผู้ใหญ่ แนวโน้มด้านคุณลักษณะทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 คือ ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี และทักษะชีวิตและการทำงาน แนวโน้มด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ คือ การส่งเสริมรูปแบบการปฏิบัติจริง และแนวโน้มด้านการสนับสนุนและส่งเสริม คือ การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้จากทุกภาคส่วนในสังคม

6.6.4 การประเมินความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ในการพัฒนาท้องถิ่น (SBMLD) เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของผู้เรียน ตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ภาพรวมมีทักษะอยู่ในระดับมาก โดยครูให้ความคิดเห็น ด้านโรงเรียน วิทยุวิทยากรภายนอกมาอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียน เป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของผู้เรียน ตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มีค่าสูงสุด ส่วนนักเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น ซักถามปัญหา และสรุปประเด็นร่วมกันในห้องเรียน ที่เป็นเช่นนี้เพราะ การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มีความจำเป็นต้องประยุกต์ใช้ทักษะการเรียนรู้และได้รับการพัฒนาทักษะใหม่ๆ เพื่อให้สามารถจัดการและดำรงอยู่ได้ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม ซึ่งนอกจากจะปลูกฝังความคิดอย่าง มีวิจารณญาณและความคิดสร้างสรรค์แล้วยังต้องเน้นในเรื่องการจัดการความสลับซับซ้อน การขึ้นนำตนเอง ทักษะเหล่านี้เป็น ตัวทำนวยความสำเร็จในการเรียนและการปฏิบัติงานในอนาคต การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ยึดหลักการเรียนรู้ จากสิ่งใกล้ตัวที่ นักเรียนรู้จักและคุ้นเคยได้แก่ แหล่งเรียนรู้ทั้งด้านกายภาพ ชีวภาพ และวิถีชุมชน เป็นสถานการณ์กระตุ้นให้เกิดคำถามอยากรู้ พร้อมคาดเดาคำตอบ โดยอาศัยทักษะการสังเกต ตามกระบวนการวิทยาศาสตร์ เก็บข้อมูลที่ตีที่มีรายละเอียดของข้อมูลเป็นเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพต่อจากนั้นจัดการกิจกรรมการสืบค้น อ่าน รวบรวมความรู้ที่ยอมรับเป็นความรู้สากล เพื่อนำมาอภิปรายสร้างกระบวนการกลุ่ม นำความรู้สากลมาสนับสนุนคำตอบที่คาดเดาก่อนหน้าว่าเป็นที่ยอมรับถูกต้องเชื่อถือได้หรือ นำไปโต้แย้งคำตอบที่คาดเดาไว้ก่อนหน้าให้ตกลงไป

6.6.5 การถอดบทเรียนผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนา ท้องถิ่น (SBMLD) เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของผู้เรียน ตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 พบว่า กระบวนการพัฒนา โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (SBMLD) เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของผู้เรียน ตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในการวิจัยนี้ช่วยให้ครูมีแนวทางในการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้โดยการวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง การทบทวน ความรู้และประสบการณ์เดิมของครู ซึ่งส่งผลให้ครูพัฒนาตนเองและการประเมินผลการเรียนรู้ที่สะท้อนผลการปฏิบัติงาน เป็น การพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา นอกจากนี้ พบว่า ครูได้เรียนรู้การพัฒนาตนตามตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่ง มีความแตกต่างจากการเข้าร่วมการประชุมอบรมต่างๆ โดยเป็นบรรยากาศของการร่วมมือและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในขณะ ปฏิบัติงานประจำวัน สามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปใช้ในชั้นเรียนได้อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งโรงเรียนควรปรับเปลี่ยน ความคิดและการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ คุณลักษณะที่เป็นประโยชน์ของกระบวนการพัฒนา ทักษะด้านอาชีพของผู้เรียน ตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ การปรับเปลี่ยนความคิดและการปฏิบัติเกี่ยวกับการ จัดการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ โดยมีการวิเคราะห์นักเรียนและปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ ทำให้ครูรู้จักนักเรียนและ สามารถจัดกลุ่มนักเรียนที่มีคุณลักษณะ ความสนใจ ความถนัดใกล้เคียงกันเพื่อตั้งกลุ่มย่อยในการจัดการเรียนรู้กิจกรรมแนะ แนว และชุมชน การเรียนรู้วิถีชีวิตระดับนักเรียนได้

ขั้นตอนส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของผู้เรียน ตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ครูต้องเข้ากลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ โดยที่ประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (SBMLD) เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของผู้เรียน ตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งได้จากการประเมินความรู้ ทักษะ และความคิดเห็นของครูและนักเรียน เป็นผลจากการนำหลักการ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นกรอบแนวคิดในการดำเนินการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของผู้เรียน เป็นกระบวนการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความเป็นกัลยาณมิตรของครู ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ ควรมุ่งให้มีการปรับเปลี่ยนความคิดและบรรยากาศในการเรียน ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันในด้านกิจกรรมการเรียนรู้ มุ่งช่วยให้มีการปรับเปลี่ยนความคิดและการเรียนรู้บรรยากาศในการเรียน ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน และกระบวนการคิด และเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้องปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็น ได้แก่ ทักษะการคิด การแก้ปัญหา การทำงานเป็นทีม การอ่านใจหยั่ง แล้วตีใจหยั่งให้แตก เพื่อให้สามารถแก้ไขใจหยั่งได้อย่างถูกต้อง

การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจัดการเรียนของครู ผู้บริหารสถานศึกษาควรกระตุ้นให้ครูสร้างเครือข่ายในการพัฒนาร่วมกับคนอื่น ควรลดงานธุรการที่ไม่เกี่ยวข้องกับการสอน และลดจำนวนชั่วโมงสอน เพิ่มเวลาเรียนรู้ร่วมกันภายในโรงเรียน โรงเรียนควรจัดการฝึกอบรมความรู้และทักษะการจัดการเรียนรู้แก่ครูในรูปแบบต่างๆ เช่น ระบบพี่เลี้ยง การเรียนรู้ผ่านบทเรียน และการสร้างชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพ กระจายอำนาจและสนับสนุนให้โรงเรียนเลือกหลักสูตรหรือจัดการฝึกอบรมที่สนองต่อ ปัญหาและความต้องการของโรงเรียน สนับสนุนความร่วมมือระหว่างโรงเรียนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของครูภายในโรงเรียนและโรงเรียนอื่นๆ ภายในเขตพื้นที่เดียวกัน

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

7.1 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งนี้

7.1.1 รัฐบาล กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เทศบาลเมืองชัยนาท และโรงเรียนเทศบาลบ้านกล้วย ควรกำหนดเป็นนโยบายในการพัฒนาครูตามรูปแบบจัดการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (SBMLD) เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของผู้เรียน ตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ให้กับผู้เรียนทุกระดับชั้น

7.1.2 กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เทศบาลเมืองชัยนาท ควรส่งเสริมและพัฒนาผู้บริหารในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มีวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษา เช่น จัดสัมมนา แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ ระหว่างหน่วยงานต่างๆ และให้ผู้บริหารสถานศึกษา ได้เข้ารับการฝึกอบรมการเป็นผู้บริหารที่มีเทคนิคในการบริหารเชิงกลยุทธ์ ในรูปแบบต่างๆ มากขึ้น เพื่อจะเป็นผู้นำที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการศึกษา ให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

7.1.3 ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความตระหนักและเห็นความสำคัญของผู้บริหารและครูในโรงเรียนที่ต้องมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาอย่างแท้จริง

7.1.4 กองการศึกษา เทศบาลเมืองชัยนาท ควรนำข้อมูลสารสนเทศ ทั้งจุดเด่นและจุดด้อยของสถานศึกษาไปศึกษา เพื่อวางกลยุทธ์พัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาทั้งด้านกายภาพ และด้านวิชาการโดยเฉพาะการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา ให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาในสังกัดทั้งระบบ

7.1.5 ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องศึกษา พัฒนา และปรับปรุง คือ ส่งเสริมให้มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ข่าวสารของสถานศึกษาให้ผู้ปกครอง ชุมชน รับทราบอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ทราบผลการดำเนินงานและความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสถานศึกษาและมีส่วนร่วมในการส่งเสริม สนับสนุน และช่วยเหลือด้านการศึกษาของสถานศึกษาให้มีคุณภาพ ส่วนในด้านของการดำเนินงานตามแผนงานและโครงการ ควรดำเนินงานตามแผนงานและโครงการที่กำหนดอย่างต่อเนื่อง

พร้อมทั้งจัดระบบการประเมินแผนงานและโครงการโดยสร้างเครื่องมือในการรองรับการประเมินให้เป็นระบบชัดเจนและมีมาตรฐาน

7.2 ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

7.2.1 ควรศึกษาการวิจัยการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (SBMLD) เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของผู้เรียน ตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 แต่ละองค์ประกอบทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ

7.2.2 ควรศึกษาและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (SBMLD) เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของผู้เรียน ตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 อย่างยั่งยืนในสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

7.2.3 ควรศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (SBMLD) เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของผู้เรียน ตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาขนาดใหญ่ระหว่างภาครัฐและเอกชนและเปรียบเทียบความแตกต่างในการบริหาร

7.2.4 ควรศึกษาเรื่องข้อจำกัดสภาพปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (SBMLD) เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของผู้เรียน ตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 แต่ละโรงเรียนมีโครงสร้างการบริหารงานที่แตกต่างกันทำให้ตอบสนองความต้องการในการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่แตกต่างกัน

7.2.5 ควรศึกษาปัจจัยด้านอื่นๆ ที่ส่งผลต่อระดับการปฏิบัติตามบทบาทในการพัฒนาบุคลากรสู่ความเป็นครูมืออาชีพ ในสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

8. รายการอ้างอิง

- กมลกานต์ บุญน้อม. (2559). ปัญหาการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ในกลุ่มโรงเรียนศรีราชา 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์. ชลบุรี : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. (2558) . คู่มือกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม. กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- ชูชาติ พวงสมจิตร์. (2557). การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม, เอกสารการสอนชุดวิชา 23721 การวิจัยการบริหารการศึกษา หน่วยที่ 6. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นวลจันทร์ สิทธิวงศ์. (2555). การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนบ้านแม่แฮเหนือ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่. การบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์. เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ประสงค์ พรหมเมตตา. (2559) . การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. ขอนแก่น : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2.
- ประสิทธิ์ อังกิ้นนทน์พิชญ์. (2557). รูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 1. ปรัชญาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษบัณฑิตวิทยาลัย. อุดรธานี : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- ประเสริฐศรี สุทธิพันธ์. (2560). 2001-1001 วิชาความรู้เกี่ยวกับงานอาชีพ. มุกดาหาร : สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ วิทยาลัยการอาชีพนวมินทรราชินีมุกดาหาร.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสดศรี สฤษดิ์วงศ์.

- เศรษฐพงษ์ ศรีสุวรรณ. (2559). การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน. นครสวรรค์ : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาานครสวรรค์ เขต 2.
- สุวรรณ พินิตานนท์. (2561). การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน. กรุงเทพฯ : สำนักประสานและพัฒนากิจการศึกษาศึกษา
ท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564). กรุงเทพฯ : สำนักงาน
คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- เอกชัย พุทธสอน. (2557) . แนวโน้มการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักศึกษาผู้ใหญ่. สาขาวิชา
การศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Assessment of School-Based Management. (1996). **Guiding principles for implementing school-based
management programs.** Illinois: Charles C. Thomas Publisher.
- Best and Kahn. (1998). **Research in education.** Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall.
- Krejcie, R.V. and Morgan, D.W. (1970). **Determining sample size for research activities.** Educational

การจัดการชุมชนด้านสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ของชุมชนบ้านคลองตันเข้ม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

A COMMUNITY MANAGEMENT OF CULTURAL SOCIETY, ECONOMY AND ENVIRONMENT
OF BANKHLONGTONKHEM COMMUNITY, DAMNOEN SADUAK DISTRICT, RATCHABURI PROVINCE

สรिता อ่อนสุดดี¹ และ ทิพย์สุดา พุฒจร²

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการชุมชนด้านสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ของชุมชนบ้านคลองตันเข้ม เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ กลุ่มผู้นำอย่างเป็นทางการ กลุ่มผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ ตัวแทนชาวบ้าน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมจำนวน 20 คน การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า 1) การวางแผน การจัดการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน ได้แก่ ด้านสังคมวัฒนธรรม ปัญหาเสถียรภาพของกลุ่มเยาวชน ภาพลักษณ์การท่องเที่ยว ชีวิตความเป็นอยู่ในสังคม สุขภาพอนามัย ด้านเศรษฐกิจ การฟื้นฟูการท่องเที่ยว คนตกงานและการสร้างอาชีพ การส่งออกพืชผักผลไม้ และด้านสิ่งแวดล้อม การจัดการปัญหาวัชพืชตามลำคลอง ปัญหาน้ำเน่าเสีย มลพิษ และขยะมูลฝอย 2) การจัดองค์กร มีโครงสร้างการทำงาน ประกอบด้วย กลุ่มผู้นำ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มวัดโรงเรียน กลุ่มเยาวชน กลุ่มการท่องเที่ยวตลาดน้ำดำเนินสะดวก กลุ่มเกษตรกร หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน 3) การจัดคนทำงาน การประชุม วางแผน แบ่งงาน จัดคนช่วยดำเนินงานลักษณะอาสาสมัคร ตามความพร้อม ความร่วมมือ การช่วยเหลือของคนในชุมชน 4) การอำนวยความสะดวก มีการสั่งการจากบนลงล่าง และในแนวระนาบตามโครงสร้างการทำงาน 5) การประสานงาน ภายในชุมชนและองค์กรภายนอกชุมชน ทั้งแบบเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ 6) การรายงานผล สรุปและรายงานผลกิจกรรมและโครงการต่อชุมชนในการประชุมประจำเดือน 7) การงบประมาณ จัดการแหล่งเงินกองทุนหมู่บ้าน งบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานภาคเอกชน ประชุมร่วมจัดสรรตามกิจกรรมและโครงการตามการวางแผนของชุมชน

คำสำคัญ: การจัดการชุมชน, การพัฒนาชุมชน, การพัฒนาอย่างยั่งยืน

Abstract

This research aimed to study a community management of social cultural, economic and environmental of Ban Khlong Ton Khem community. It is a qualitative research. The key informants interview were formal and informal leaders, villager and stakeholder of 20 persons. Data was collected using semi-structured interviews and analyze the data by content analysis. The results of the study showed that. 1) Planning : management to solve problems and community development such as social and cultural aspects

¹ นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

the youth drug problem, tourism social life, health, economy, restorative tourism, unemployment and career building, export of vegetables and fruits, environmental aspects management of canal weeds, the problem of polluted water, pollution and solid waste. 2) The organization has a working structure consisting of leaders, groups of the elderly, temples and schools, youth groups, tourism groups, Damnoen Saduak floating market, farmers' groups, government and private sectors. 3) The organization of workers, meetings, and assistance of people in the community. 4) The director has a top-down command and in the horizontal plane according to the working structure. 5) Coordination within the community and organizations outside the community both of formal and informal. 6) Summary and reporting of activities and projects to the planning, division of work, arranging people to help work, the nature of volunteers according to the availability of cooperation community at monthly meetings. 7) The budget management of village capital sources budget from government agencies and private sector agencies. Meetings are allocated according to activities and projects according to the planning of the community.

Keywords: COMMUNITY MANAGEMENT, COMMUNITY DEVELOPMENT, SUSTAINABLE DEVELOPMENT

1. บทนำ

ชุมชนบ้านคลองตันเข้ม ในอดีตการคมนาคมส่วนใหญ่เป็นการคมนาคมทางน้ำโดยใช้เรือพาย เรือแจว เรือใบ เรือสำเภาในการเดินทางติดต่อกัน คลองยังมีความสำคัญในการหล่อเลี้ยงพื้นที่เกษตรกรรมในชุมชนดำเนินสะดวกและพื้นที่ใกล้เคียงทำให้มีความเจริญทางเศรษฐกิจ ด้านการท่องเที่ยว และด้านเกษตรกรรมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการทำกิจกรรมพืชสวน และเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวดำเนินสะดวก โดยอาศัยลำคลองแห่งนี้เป็นอย่างมากจึงเกิดการตั้งเป็นตลาดน้ำที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย เรียกว่า “ตลาดน้ำดำเนินสะดวก” ถือเป็นตลาดน้ำที่สร้างรายได้ สร้างอาชีพให้กับชุมชนบ้านคลองตันเข้มมาอย่างยาวนาน (โอเคเนชั่น, 2553) โดยชุมชนบ้านคลองตันเข้มเริ่มมีการผูกพันตามวิถีชีวิตของชุมชนทั้งด้านอุปโภคบริโภค การเพาะปลูก การคมนาคมขนส่งตลอดจนการทำกิจกรรมต่างๆทางน้ำ จึงเริ่มมีการจัดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาโดยใช้ถนนเป็นตัวหลักให้ผู้คนหันมาสนใจหรือเป็นสะพานในการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวสร้างอาชีพสร้างรายได้ให้กับชุมชน และเข้าถึงชุมชนบ้านคลองตันเข้มมากยิ่งขึ้น (เทศบาลตำบลดำเนินสะดวก, 2557)

ปัจจุบันตลาดน้ำดำเนินสะดวกมีส่วนร่วมในการจัดการชุมชนด้านสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม รวมถึงการพัฒนาชุมชนบ้านคลองตันเข้มให้คงดำรงอยู่และดำเนินต่อไปได้ในอนาคต นอกจากนี้ชุมชนบ้านคลองตันเข้มได้เป็นต้นแบบในด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืน การเป็นต้นแบบตลาดน้ำไร้วินาศ (เทศบาลตำบลดำเนินสะดวก, 2561) และการได้รับผลโหวตจากเว็บไซต์ต่าง ๆ ให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวชั้นนำ หรือสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ รวมถึงการใช้สถานที่ชุมชนในการถ่ายทำภาพยนตร์ทั้งในประเทศและต่างประเทศจนมีชื่อเสียงโด่งดังกลายเป็นที่รู้จัก ส่งผลให้ผู้คนจำนวนมากมาท่องเที่ยวและศึกษาเรียนรู้ แม้ชุมชนจะประสบความสำเร็จมาเป็นระยะเวลากว่า 54 ปี จนมีคนเข้าไปศึกษาดูงานจำนวนมาก แต่ชุมชนยังคงรักษาความเป็นวิถีชีวิตและวัฒนธรรม คนในชุมชนส่วนใหญ่ยังคงใช้ชีวิตแบบวิถีเดิมชุมชน มีการฟื้นฟูภูมิปัญญา และวัฒนธรรมของชุมชนมากกว่าการดำเนินการท่องเที่ยวเพื่อแสวงหารายได้เพียงอย่างเดียว

จากความสำเร็จของการพัฒนาชุมชน อันเกิดจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการชุมชน จึงส่งผลให้ผู้ศึกษาสนใจศึกษาการจัดการชุมชนด้านสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมของชุมชนบ้านคลองตันเข้ม เพื่อให้ได้แบบอย่างสำคัญของการจัดการชุมชนที่นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยผลการศึกษานี้อาจเป็นแนวทางหรือตัวอย่างให้ผู้นำชุมชนหรือหน่วยงานภาคส่วนต่าง ๆ นำไปเป็นแนวทางในการปรับและประยุกต์ใช้ในการจัดการชุมชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนได้อย่างเหมาะสมกับบริบทหรือสภาพการณ์ของชุมชนนั้น

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาการจัดการชุมชนด้านสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ของชุมชนบ้านคลองตันเข้ม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดการจัดการชุมชน ของธัญพร ธรรมอร่ามกิจ (2554 : 16) ได้กล่าวว่า กระบวนการจัดการ ความสามารถและความพยายามในจัดสรรทรัพยากรที่เป็นคนและสิ่งของให้สามารถทำงานร่วมกันอย่างมีระเบียบและประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของชุมชนและสอดคล้องกับความต้องการของสังคมให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และของ สุภาพร ภูไพบูลย์ (2558 : 31) มีกระบวนการจัดการ มีความสามารถในการพยายามจัดสรรทรัพยากรที่เป็นคนและสิ่งของให้สามารถทำงานร่วมกันอย่างมีระเบียบและประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของชุมชนและสอดคล้องกับความต้องการของสังคมไทยให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

แนวคิดและทฤษฎี POSDCoRB ของ ลูเธอร์ กุลลิค และลินดัล เออร์วิค (Luther Gulick and Lyanal Urwick, 1939 อ้างถึงใน สุรเดช จงวรรณศิริ, 2555) แบ่งออกเป็น 7 ประการ ได้แก่ 1) การวางแผน หมายถึง การจัดวางโครงการและแผนงานต่างๆ 2) การจัดองค์กร หมายถึง การแบ่งงาน การกำหนดส่วนงานและกำหนดโครงสร้างขององค์กร 3) การจัดการบุคคล หมายถึง การบริหารด้านบุคคล 4) การอำนวยความสะดวก หมายถึง วินิจฉัยสั่งการ การออกคำสั่ง ควบคุม 5) การประสานงาน หมายถึง การทำหน้าที่ในการประสานกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กร 6) การรายงาน หมายถึง การทำหน้าที่ในการรับฟังรายงานผลการปฏิบัติงานของบุคคลและหน่วยงาน 7) การงบประมาณ หมายถึง การจัดทำบัญชีการใช้จ่ายเงินและการตรวจสอบควบคุมด้านการเงิน ด้านบัญชีของหน่วยงาน

แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนของ กัญญาพร อธิเวดิน (2559 : 26) การพัฒนาที่ดำเนินไปโดยคำนึงถึงขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการตอบสนองความต้องการในปัจจุบันโดยไม่ส่งผลเสียต่อความต้องการในอนาคต เป็นดำเนินการบนพื้นฐานของการพัฒนาอย่างองค์รวมให้มีความสมดุลอย่างรอบด้าน โดยคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสิ่งอื่นๆ ทุกมิติรอบด้านทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม และของรัศมี อุตเสนา (2557 : 26) การพัฒนาอย่างยั่งยืนประกอบด้วย 3 มิติ ได้แก่ มิติที่ 1 การพัฒนาด้านสังคม พัฒนาศักยภาพและการปรับตัวบนสังคม ฐานความรู้ พัฒนาคุณภาพชีวิตและความมั่นคงในการดำรงชีวิต ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง และมีภูมิคุ้มกัน ด้านวัฒนธรรม สร้างความเสมอภาค และการมีส่วนร่วม มิติที่ 2 การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ พัฒนาอย่างมีคุณภาพเสถียรภาพ และกระจายความมั่งคั่ง มิติที่ 3 การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม การสงวนรักษา การมีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี การมีส่วนร่วม และการกระจายการใช้ทรัพยากร การร่วมรับผิดชอบต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมในฐานะภาคีโลก

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ มีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการชุมชนและพัฒนาชุมชนบ้านคลองตันเข้มโดยตรง โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลักแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ ผู้นำอย่างเป็นทางการ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน ตัวแทนชาวบ้านหมู่ที่ 9 บ้านคลองตันเข้ม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ นายกเทศบาลตำบลดำเนินสะดวก จำนวน 20 คน โดยมีเครื่องมือการวิจัยประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง แบบสังเกต สมุดจดบันทึกภาคสนาม เครื่องบันทึกเสียง และกล้องถ่ายภาพ การเก็บรวบรวมข้อมูล สามารถแบ่งออกเป็น ข้อมูลปฐมภูมิ จากการสัมภาษณ์บุคคล รายกลุ่ม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และข้อมูลทุติยภูมิ จากการศึกษาค้นคว้าจาก หนังสือ วารสาร บทความ การวิเคราะห์เอกสารที่เป็นแนวคิดทฤษฎีวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การวิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบแนวคิดการศึกษาการจัดการชุมชนเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา จัดระบบเนื้อหา และเรียงเรียงเขียนสรุปรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

5. สรุปผลการวิจัย

5.1 การจัดการชุมชนเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านคลองตันเข้ม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

5.1.1 การจัดการชุมชนด้านการวางแผน การวางแผนจะมีกลุ่มผู้นำชุมชนเข้าร่วมประชุม ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการชุมชน เป็นผู้ดูแล วางแผน รับผิดชอบ รวมถึงการเป็นตัวกลางในประสานงานการจัดการแก้ไขปัญหาของชุมชน และเมื่อมีการประชุมจะนำเอาผลลัพธ์ที่ได้มาสรุปและชี้แจงให้กับคนในชุมชนได้รับทราบโดยทั่วกัน การจัดทำแผนชุมชนด้วยการประชาคม หมู่บ้านทั้ง 10 หมู่บ้าน ช่วยกันจัดทำแผนพัฒนาชุมชน โดยจัดทำในเดือนกุมภาพันธ์ของทุก 4 ปี ล่าสุดมีการประชุมทบทวนแผนพัฒนาชุมชนขึ้นในวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2564 ณ วัดโชติการาม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี เพื่อจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ประจำปี พ.ศ. 2563-2566 (ฉบับทบทวนปี 2564) ให้มีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลดำเนินสะดวก และมีแนวทางการพัฒนาเป็นไปในทิศทางเดียวกัน การวางแผนพัฒนาชุมชน มีดังนี้

5.1.1.1 ด้านสังคมและวัฒนธรรม มีการจัดการชุมชนด้วยการวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหาเสพติดของกลุ่มเยาวชน มีแนวทางส่งเสริมความรู้และป้องกันการระบาดของยาเสพติด ประชาสัมพันธ์ ธรรมะและส่งเสริมหมู่บ้านปลอดภัยยาเสพติด ภาพลักษณ์การท่องเที่ยว ด้วยการปรับเปลี่ยนภาพลักษณ์ของตลาดน้ำให้เข้ากับสังคมแต่ละยุคสมัย การส่งเสริมตลาดน้ำไว้ควันบุรี เพื่อสร้างภาพลักษณ์เกี่ยวกับมลพิษที่สะอาดปลอดภัย และสุขอนามัยที่ดี ชีวิตความเป็นอยู่ในสังคม ด้วยการวางแผนส่งเสริมการจัดการศึกษา การจัดหากิจกรรมนันทนาการมารองรับให้เพียงพอต่อคนในชุมชน และสุขภาพอนามัย ด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ส่งเสริมให้คนในชุมชนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

5.1.1.2 ด้านเศรษฐกิจ มีการจัดการชุมชนด้วยการวางแผนเพื่อฟื้นฟูการท่องเที่ยว ชุมชนได้เกิดการวางแผนพัฒนาและปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนใช้การผลิตสินค้า ส่งเสริมประชาสัมพันธ์ เชิญชวนให้นักท่องเที่ยวชาวไทยเข้ามาสู่ชุมชนมากขึ้น การปรับปรุงคุณภาพราคาที่เหมาะสม การปรับปรุงคุณภาพสถานที่ท่องเที่ยวให้ดูสะอาด น่าสนใจ และดึงดูดใจนักท่องเที่ยว คนตักงานและการสร้างอาชีพ มีการส่งเสริมการแปรรูปผลไม้ในท้องถิ่นจำหน่าย การทำน้ำพริก การจ้างงานคนเรียนจบใหม่ และการมุ่งเน้นเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้คนใน

ชุมชนพึ่งตนเองได้ มีแนวทางการส่งออกพืชผักผลไม้ การพัฒนาเจาะตลาดใหม่ยังประเทศอื่น ๆ ที่ต้องการสินค้านำเข้า และการแปรรูปเพื่อเปลี่ยนรูปแบบของวัตถุดิบให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น

5.1.1.3 ด้านสิ่งแวดล้อม มีการจัดการชุมชนด้วยการวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหาวัชพืชตามลำคลอง ชุมชนมีแนวทางในการรวมกลุ่มคนในชุมชนร่วมกำจัดวัชพืชในลำคลอง การรณรงค์ให้คนในชุมชนบ้านริมคลองช่วยกันเก็บวัชพืชบริเวณหน้าบ้าน การเปลี่ยนวัตถุดิบเป็นวัสดุกันกระแทกและจักสาน ปัญหาน้ำเน่าเสีย การขอความร่วมมือและรณรงค์ให้เกษตรกรลดจำนวนสารเคมี และการหันมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์แทน มลพิษทางอากาศและเสียง ด้วยการจัดทำเรือในบริเวณก่อนถึงตลาดน้ำดำเนินสะดวกเพื่อใช้นั่งเรือชมวิถีชีวิตชุมชน เพื่อให้จำนวนรถยนต์เข้าไปถึงตัวชุมชนบ้านคลองต้นเข็มลดน้อยลง มลพิษทางเสียงชุมชนมีการตั้งมาตรการร่วมกันเพื่อการแก้ปัญหา โดยให้รถยนต์ดับเครื่องเมื่อถึงลำคลองต้นเข็ม และขยะมูลฝอย ผู้นำชุมชนทำเรื่องขอถังขยะเพิ่มขึ้นจากเทศบาลดำเนินสะดวก เพื่อให้เพียงพอต่อปริมาณขยะในชุมชน รวมถึงการรณรงค์ และช่วยกันเก็บขยะทางน้ำด้วยความร่วมมือจากพ่อค้าแม่ค้าที่พายเรือ

5.1.2 การจัดการชุมชนด้านการจัดองค์กร โครงสร้างการทำงานประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการชุมชน หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และกลุ่มต่าง ๆ ในการร่วมกันทำหน้าที่ วางแผน จัดการและพัฒนาชุมชนในด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสิ่งแวดล้อม ดังนี้

5.1.2.1 ด้านสังคมและวัฒนธรรม ประกอบด้วย กลุ่มผู้สูงอายุ ร่วมอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ของชุมชน เช่น การสานตะกร้า การอนุรักษ์อาหารท้องถิ่น การอนุรักษ์และถ่ายทอดประเพณีการตักบาตรทางเรือ รวมถึงกิจกรรมงานแต่ง งานบวช งานศพและการปิดทองพระทางเรือ กลุ่มวัดและโรงเรียน ร่วมกันอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิม เช่น ประเพณีปิดทอง ประเพณีลอยกระทง และให้ความรู้แก่คนรุ่นใหม่ทั้งการสอนในห้องเรียนและการพาออกไปเรียนรู้นอกสถานที่ กลุ่มเยาวชน การสืบทอดและเรียนรู้วัฒนธรรมจากกลุ่มวัดและโรงเรียน การร่วมประเพณีสงกรานต์ด้วยการนุ่งผ้าไทย การร่วมงานอุ่นหวนของดีดำเนินสะดวก ด้วยการสวมเสื้อแขนยาวสีเข้ม นุ่งผ้าถุง และใส่หมวกอบ หน่วยงานภาครัฐ ประกอบด้วย เทศบาลตำบลดำเนินสะดวก สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอดำเนินสะดวก มีบทบาทให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุช่วยเหลือขบประมาณในการจัดการและพัฒนาชุมชน หน่วยงานภาคเอกชน ประกอบด้วย บริษัทที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว และองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) มีบทบาทให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยใช้เรือพาย พาสัมผัสริมคลองและสวนเกษตร การพาขึ้นตอนการทำน้ำตาลมะพร้าว เป็นต้น

5.1.2.2 ด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วยกลุ่มการท่องเที่ยวตลาดน้ำดำเนินสะดวก มีบริษัททำเรือที่ตั้งอยู่ในตลาดน้ำ มีบทบาทการกำหนดราคาค่าขึ้นเรือของนักท่องเที่ยว การกำหนดราคาสินค้าที่เป็นกลาง และสร้างความเท่าเทียมกันในการซื้อขายสินค้าในตลาดน้ำ กลุ่มเกษตรกร มีการปรึกษาแลกเปลี่ยนความรู้ในราคาการซื้อพืชผักผลไม้ หน่วยงานภาครัฐ ประกอบด้วย เทศบาลตำบลดำเนินสะดวก สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอดำเนินสะดวก สำนักงานเกษตรอำเภอดำเนินสะดวก มีบทบาทส่งเสริมอาชีพ ส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การส่งเสริมให้เกิดตลาดน้ำไร่คว้นบุหรี การรับมือการปรับตัวในสถานการณ์ และวิธีการดูแลรักษาพืชผลทางการเกษตร

5.1.2.3 ด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยกลุ่มการท่องเที่ยวตลาดน้ำดำเนินสะดวก บริษัทที่จอดเรือในการร่วมมือกับชุมชน และหน่วยงานภาครัฐในรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวไม่ทิ้งขยะลงลำคลอง ไม่สูบบุหรี่ในชุมชน ร่วมกำหนดให้คนขับเรือช่วยกันเก็บขยะในลำคลอง การลดเสียงหรือดับเครื่องรถยนต์เมื่อเข้าถึงเขตพื้นที่ชุมชน เพื่อลดมลพิษทางอากาศ

และเสียง กลุ่มเกษตรกร การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการเกษตร การรณรงค์และขอความร่วมมือโดยการใช้ปุ๋ยและยาที่เป็นสารอินทรีย์แทนสารเคมี และหน่วยงานภาครัฐ ประกอบด้วย เทศบาลตำบลดำเนินสะดวก มีบทบาทในการช่วยเหลือ ส่งเสริม การกำจัดวัชพืชในลำคลอง การพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชน ช่วยเหลือทางด้านงบประมาณในการจัดการและพัฒนาชุมชน เช่น การปรับปรุงคุณภาพน้ำในลำคลองที่เน่าเสีย ให้มีคุณภาพน้ำที่ดี เหมาะแก่การใช้ประโยชน์ทั้งภาคการเกษตร ครุภัณฑ์ และการท่องเที่ยว

5.1.3 การจัดการชุมชนด้านการจัดคนทำงาน การจัดการคนทำงานพัฒนาชุมชนด้านสังคมวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีกลุ่มผู้นำชุมชนเป็นกลุ่มงานหลักในการดำเนินการโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีการประชุม วางแผน แบ่งงาน หรือจัดคนช่วยดำเนินงาน ไม่ได้มีการกำหนดจำนวนคนที่รับผิดชอบจำนวนมากนัก เน้นการร่วมมือ การช่วยเหลือของคนในชุมชนเกิดมาจากความสมัครใจของคนในชุมชนที่ว่างจากการทำงาน การทำสวน การค้าขาย หมุนเวียนผลัดเปลี่ยนกันในช่วงที่แต่ละคนสะดวก รวมถึงการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานภาคเอกชนซึ่งการจัดคนทำงานมีการจัดการดังเช่นตัวอย่างต่อไปนี้

5.1.3.1 ด้านสังคมและวัฒนธรรม เช่น การจัดกิจกรรมประเพณีลอยกระทง จัดงานขึ้นที่วัดโชติทายการาม ในทุกปี ในแต่ละหมู่บ้านส่งกระทงเข้าประกวด ซึ่งชุมชนบ้านคลองต้นเข็มได้ร่วมมือทำกระทงขนาดใหญ่พิเศษเพื่อร่วมกิจกรรม โดยเทศบาลตำบลดำเนินสะดวกได้แจ้งกำหนดการเป็นหนังสือราชการให้ผู้ใหญ่บ้านรับทราบล่วงหน้า ผู้ใหญ่บ้านประชุม ร่วมกันกับผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะทำงานจิตอาสา และตัวแทนชาวบ้านที่สะดวกเข้าร่วมการประชุม มีการกำหนดเลือกแกนนำหลักของแต่ละกิจกรรม ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน ดูแลด้านงานฝีมือเป็นผู้ดำเนินการวางแผน วางโครงร่างของกระทง มีลูกมือทำเป็นคณะจิตอาสา โดยกลุ่มผู้นำชุมชนรับหน้าที่ประสานงาน หัววัสดุอุปกรณ์ที่ในชุมชนมีเป็นหลัก เช่น ต้นกล้วย ใบตอง ดอกไม้ ผักตบชวา กลุ่มเยาวชนของชุมชนเป็นผู้ช่วยตัดและพับใบตอง และกลุ่มผู้สูงอายุสอนกรรมวิธีให้กระทงอยู่ได้นาน และถ่ายทอดประสบการณ์ของรุ่นเก่าในการทำกระทงเพื่อนำมาปรับใช้ในปัจจุบัน

5.1.3.2 ด้านเศรษฐกิจ การร่วมจัดงานเทศกาลอุ้มหวานและของดีดำเนิน งานประจำอำเภอดำเนินสะดวก เพื่อประชาสัมพันธ์สินค้าทางการเกษตร โดยเฉพาะอุ้มหวานซึ่งมีการปลูกกันมากในอำเภอดำเนินสะดวก มีการจัดนิทรรศการ การแสดงผลผลิตอุ้มหวานที่มีคุณภาพ และมีการจำหน่ายผลผลิตสินค้าทางการเกษตรในราคาถูก เช่น มะพร้าว น้ำหอม ส้มโอ ลิ้นจี่ เป็นต้น มีการประกวดสินค้าทางการเกษตรงานเทศกาลอุ้มหวาน สำนักงานเกษตรอำเภอดำเนินสะดวก ดำเนินการแจ้งหนังสือลงมาถึงชุมชนให้เข้าร่วมกิจกรรมผ่านทางผู้ใหญ่บ้าน ชุมชนมีการประชุมกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผลไม้ในชุมชนคัดเลือกเกษตรกรที่มีผลไม้อุดมดี แปรกลตา และมีคุณภาพตามให้อำเภอดำเนินสะดวกกำหนด เมื่อที่ประชุมเห็นชอบจึงสรุปในที่ประชุม ผู้ใหญ่จะเป็นผู้แจ้งรายละเอียดแก่อำเภอดำเนินสะดวกตามลำดับ

5.1.3.3 ด้านสิ่งแวดล้อม การจัดกิจกรรมกำจัดวัชพืชในลำคลอง มีกลุ่มผู้นำเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบหลัก มีคณะจิตอาสา กลุ่มเยาวชน กลุ่มท่องเที่ยวตลาดน้ำ ร่วมกันกำจัดวัชพืช และนำเอาวัชพืชผักตบชวาทำเป็นวัสดุกันกระแทกแทนโฟม โดยมีการแบ่งจำนวนคนรับหน้าที่ในการแบ่งครั้งลำดับ หันเป็นท่อน แล้วนำไปตากแดดให้แห้ง ประมาณจำนวน 4-5 คนต่อครั้ง ซึ่งจะมีผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการชุมชน ทำหน้าที่นำไปขายผ่านช่องทางอินเทอร์เน็ต และเงินที่ได้ นำเข้าบัญชีกลางของชุมชนเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาชุมชน

5.1.4 การจัดการชุมชนด้านการอำนวยความสะดวกหรือสั่งการ สามารถแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ การสื่อสารจากบนลงล่าง เป็นการส่งสารจากผู้มีตำแหน่งสูงกว่าไปยังผู้มีตำแหน่งต่ำกว่า เป็นลักษณะการสื่อสารโดยการรับคำสั่งจากจังหวัดราชบุรี ลงมาที่ว่าการอำเภอดำเนินสะดวก ถึงเทศบาลตำบลดำเนินสะดวก ผู้ชุมชนบ้านคลองตันเข้มในการรับคำสั่งการทั้งในเรื่องการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์และจุดเด่นให้กับจังหวัดราชบุรี หรือเรื่องการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชน เช่น เรื่องการพัฒนาอาชีพ การเกษตร และการสื่อสารแนวระนาบ เป็นการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ที่อยู่ในระดับหรือตำแหน่งเดียวกัน โดยมีลักษณะการสื่อสารเป็นการพูดคุยเผยแพร่ข่าวสารผ่านหอกระจายข่าว การสื่อสารแบบปากต่อปากถึงชาวบ้านคนอื่น ๆ และการสื่อสารแบบใช้อินเทอร์เน็ตผ่านโปรแกรม Facebook ของข่าวสารหมู่ที่ 9 ตลาดน้ำดำเนินสะดวก และผ่านโปรแกรม Line ทั้งส่วนตัวและกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ

5.1.4.1 ด้านสังคมและวัฒนธรรม ชุมชนท่องเที่ยวมีข้อควรปฏิบัติและไม่ควรปฏิบัติเมื่ออยู่ในชุมชน รวมทั้งการแต่งกายของคนพายเรือ เน้นการขอความร่วมมือพ่อค้าแม่ค้าแต่งกายแบบชาวสวน เสื้อผ้าสีสดใสในโทนเดียวกัน ทำให้ดูเป็นระเบียบเรียบร้อย ใส่หมวกงอบโบราณแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์แบบไทยภาคกลาง

5.1.4.2 ด้านเศรษฐกิจ การปรับราคาสินค้าและบริการในพื้นที่ตลาดน้ำดำเนินสะดวก ให้มีความเป็นกลางและเท่าเทียมกันทั้งในตลาดน้ำ การพัฒนาพืชผักผลไม้ทางการเกษตรให้ได้ขนาดและน้ำหนักตามมาตรฐาน การซื้อขายสินค้าและการมองหาลาดการส่งออกแหล่งใหม่ เช่น การส่งออกไปยังประเทศที่ยังไม่เคยส่งสินค้าไป การส่งออกในตลาดกลางของจังหวัดที่ยังไม่เคยส่งไป รวมถึงมีมาตรการร่วมกันไม่ขายกตราคาสินค้ามากเกินไปเกินมาตรฐาน การขายสินค้าให้คนในชุมชนในราคาที่ถูกกว่าราคาส่งออก หากเกิดกรณีการค้าขายในตลาดน้ำมีราคาที่เกินมาตรฐาน จะมีการกล่าวตักเตือนจากพ่อค้าแม่ค้าด้วยกันเองก่อนเป็นลำดับแรก และจะถูกจับตามองจากผู้ใหญ่บ้าน บริษัทท่าเรือเกี่ยวและเมื่อมีการตรวจสอบราคาจากทางเทศบาล ร้านค้านั้นจะถูกดำเนินการบันทึกราคาเป็นขั้นแรก หากเกิดขึ้นอีกจะทำการยุติการค้าขายในตลาดน้ำ

5.1.4.3 ด้านสิ่งแวดล้อม กลุ่มการท่องเที่ยวตลาดน้ำดำเนินสะดวก ได้แก่ พ่อค้าแม่ค้า คนขับเรือหน่วยงานท่าเรือ มีการจัดการตั้งกฎกติกาในการขับเรือรับนักท่องเที่ยว หากเรือวิ่งเข้าสู่ชุมชนจะต้องดับเครื่องยนต์เพื่อป้องกันระดับเสียงที่ดังรบกวนและฝุ่นควันจากเรือ โทษการทำผิดครั้งแรกเป็นการกล่าวตักเตือนจากบริษัทท่าเรือ และผู้ใหญ่บ้าน หากฝ่าฝืนกฎทำผิดหลายครั้ง จะพิจารณาให้ออกจากการทำงานท่าเรือในชุมชน อีกทั้งเทศบาลดำเนินสะดวกได้รณรงค์ขอความร่วมมือไม่ทิ้งขยะหรือน้ำเสียลงลำคลอง เพื่อป้องกันน้ำเน่าเสีย

5.1.5 การจัดการชุมชนด้านการประสานงาน การประสานงานของชุมชนทั้งด้านสังคมวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสิ่งแวดล้อม สามารถแบ่งการประสานได้เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ การประสานงานอย่างเป็นทางการ จะเป็นลักษณะหนังสือติดต่อแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษร หรือเสนอรายงานเป็นลำดับขั้น เช่น สำนักงานเกษตรอำเภอดำเนินสะดวก ส่งหนังสือแจ้งการประมอบรมเรื่องพืชผักผลไม้ถึงลูกบ้านที่เป็นสมาชิกเกษตรกร หรือการทำหนังสือแจ้งให้เทศบาลดำเนินสะดวกรับทราบและอนุมัติการจัดกิจกรรมของชุมชน และการประสานงานอย่างไม่เป็นทางการ เป็นลักษณะไม่มีพิธีรีตอง เป็นข้อตกลงปฏิบัติร่วมกันของคนในชุมชน ใช้ความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันเป็นหลัก เช่น การโทรศัพท์ติดต่อกัน การประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าว การพบปะพูดคุยกัน หรือการประสานงานแบบปากต่อปาก ด้วยภาษาไม่ซับซ้อนสามารถสื่อสารให้เข้าใจได้ง่ายและชัดเจน รวมถึงการประสานงานผ่านอินเทอร์เน็ต

5.1.6 การจัดการชุมชนด้านการรายงานผล ชุมชนบ้านคลองตันเข้ม มีบุคคลที่เกี่ยวข้องในการจัดการรายงานผลการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมพัฒนาชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และคณะทำงานจิตอาสาของชุมชน ในการคอยติดตามและประเมินผลการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมการพัฒนา ทั้งทางด้านสังคมวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสิ่งแวดล้อม ในแบบการสอดส่องดูแล ซึ่งจะประเมินผลของโครงการหรือกิจกรรมการพัฒนาในทุกๆ 1 เดือน แล้วใช้การเปรียบเทียบโครงการที่ดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว ซึ่งผลการดำเนินงานพัฒนา มีการสรุปและรายงานผลต่อชุมชนในทุกๆ ครั้งที่มีการประชุมประจำเดือนของชุมชน

การประเมินผลของโครงการหรือกิจกรรมพัฒนาด้านสังคมวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสิ่งแวดล้อม ชุมชนจะมีการจัดประชุมสรุปผลการจัดร่วมกัน มีการให้ข้อสังเกตในที่ประชุมเกี่ยวกับโครงการหรือกิจกรรมนั้น ๆ เพื่อนำผลมาจัดทำรายงานสรุปก่อนการจัดทำโครงการ ในแต่ละปี (งานประจำปี) มีการนำรายงานสรุปผลมาพูดคุย ทบทวน พัฒนาแนวทางการจัดงานใหม่ ใช้กระบวนการผ่านที่ประชุมผู้นำ หรือชุมชน ในลักษณะการพูดคุยถึงปัญหา บทสรุป ร่วมกัน โดยมีการพูดถึงข้อเสนอแนะต่าง ๆ แล้วทำการโหวตเห็นด้วยหรือไม่ เมื่อมีเสียงข้างมากจะได้บทสรุปที่เป็นธรรมและเป็นกลางกับทุกฝ่ายและทุกคน การรายงานผลในที่ประชุมบางครั้งมีหน่วยงานเทศบาลดำเนินสะดวก สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอดำเนินสะดวก และองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) ร่วมรับฟังผลพร้อมคำแนะนำในกิจกรรมหรือโครงการนั้น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงาน แล้วจึงปรับใช้และดำเนินงานต่อไปในอนาคต

5.1.7 การจัดการชุมชนด้านการงบประมาณ การจัดการงบประมาณของชุมชนด้านสังคมวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสิ่งแวดล้อม สามารถแบ่งออกเป็น 3 แหล่ง ได้แก่ งบประมาณจากกองทุนหมู่บ้าน การบริหารงบประมาณจะมีการบริหารด้วยตัวของชุมชนเอง โดยวิธีการนำงบประมาณที่ได้จากตัวของชุมชน ในการเก็บรวบรวมเงินเพื่อใช้พัฒนาเป็นทุนสำรองในการจัดการชุมชนขั้นพื้นฐาน และจากการทำกิจกรรม โดยการนำผักตบชวา มาเปลี่ยนเป็นวัสดุแทนโฟมเรียกว่า “แก้วชวา” เงินรายได้ส่วนของกิจกรรมนี้จะเข้ากองทุนหมู่บ้าน ส่วนกลางของชุมชน งบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณประจำปีจากเทศบาลตำบลดำเนินสะดวก และงบประมาณจากหน่วยงานภาคเอกชน ได้รับการงบประมาณที่เป็นตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงินตามโครงการจากองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) การเข้ามาพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การอบรมให้ความรู้ในการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพของชุมชน และกิจกรรมทางน้ำ สามารถนำงบประมาณมาดำเนินการในกิจกรรมของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน เช่น โครงการฝึกอบรมเกษตรกรผลิตพืชผัก ผลไม้ ปลอดภัยจากสารพิษ จัดการแข่งขันกีฬาชุมชนสัมพันธ์ ด้านยาเสพติด โดยงบประมาณเป็นลักษณะงบอุดหนุนจากทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อส่งเสริมให้กับคนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี สังคมน่าอยู่มากขึ้น และเกิดการพัฒนาชุมชน ในด้านพัฒนาอาชีพ เช่น โครงการส่งเสริมอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ โครงการฝึกอบรมอาชีพการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในชุมชน และด้านสิ่งแวดล้อม เช่น โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ ชุมชนน่าอยู่ หมู่บ้านน่ามอง เพื่อให้กิจกรรมสร้างภาพลักษณ์ที่ดี ชุมชนสะอาดปลอดภัยจากสารมลพิษต่าง ๆ

ตารางที่ 1 สรุปการจัดการชุมชน ด้านสังคมวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชน

ประเด็นการจัดการ	การจัดการชุมชน		
	ด้านสังคมและวัฒนธรรม	ด้านเศรษฐกิจ	ด้านสิ่งแวดล้อม
การจัดการวางแผน	- ปัญหาสุขภาพจิตของกลุ่มเยาวชน - ภาพลักษณ์การท่องเที่ยว - ชีวิตความเป็นอยู่ในสังคม - สุขภาพอนามัย	- การฟื้นฟูการท่องเที่ยว - คนตกงานและการสร้างอาชีพ - การส่งออกพืชผักผลไม้	- ปัญหาหวัชพืชตามลำคลอง - ปัญหาน้ำเน่าเสีย - มลพิษทางอากาศและเสียง - ขยะมูลฝอย
การจัดการกลุ่มองค์กร	- กลุ่มผู้นำชุมชน - กลุ่มผู้สูงอายุ - กลุ่มวัดและโรงเรียน - กลุ่มเยาวชน - หน่วยงานภาครัฐ - หน่วยงานภาคเอกชน	- กลุ่มผู้นำชุมชน - กลุ่มการท่องเที่ยวตลาดน้ำ - ดำเนินสะดวก - กลุ่มเกษตรกร - หน่วยงานภาครัฐ - หน่วยงานภาคเอกชน	- กลุ่มผู้นำชุมชน - กลุ่มการท่องเที่ยวตลาดน้ำดำเนินสะดวก - กลุ่มเกษตรกร - หน่วยงานภาครัฐ
การจัดการคนทำงานพัฒนาชุมชน	การประชุม วางแผน แบ่งงาน จัดคนช่วยดำเนินงานลักษณะอาสาสมัคร ตามความพร้อม ความร่วมมือ การช่วยเหลือของคนในชุมชน		
การจัดการสั่งการ/อำนาจการ	- การสื่อสารจากบนลงล่าง - การสื่อสารแนวระนาบ		
การจัดการประสานงาน	- การประสานงานอย่างเป็นทางการ - การประสานงานอย่างไม่เป็นทางการ		
การจัดการรายงานผล	แบบการสอดส่องดูแล ซึ่งจะประเมินผลของโครงการหรือกิจกรรมการพัฒนาในทุกๆ 1 เดือน แล้วใช้การเปรียบเทียบโครงการที่ดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว ซึ่งผลการดำเนินงานพัฒนา มีการสรุปและรายงานผลต่อชุมชนในทุกๆ ครั้งที่มีการประชุมประจำเดือนของชุมชน		
การจัดการงบประมาณ	- งบประมาณจากกองทุนหมู่บ้าน - งบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐ - งบประมาณจากหน่วยงานภาคเอกชน		

6. อภิปรายผลการวิจัย

การจัดการชุมชนด้านสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ตามแนวคิดของลูเธอร์ กุลlick และลินดัล เออร์วิค (Luther Gulick and Lyanal Urwick) การบริหารจัดการที่เรียกว่า POSDCoRB โดยทางชุมชนบ้านคลองตันเข้ม มีการจัดการวางแผน การจัดองค์กร การจัดทำลัคน การอำนาจการ/สั่งการ การประสานงาน การรายงานผล การงบประมาณ ดังนี้

การวางแผนมีกลุ่มผู้นำชุมชนเป็นผู้วางแผน ดูแล รับผิดชอบ เป็นตัวกลางประสานงานในการจัดการแก้ไขปัญหาของชุมชน และเมื่อมีการประชุมจะนำเอาผลลัพธ์ที่ได้มาสรุปและชี้แจงให้รับทราบ เพื่อให้การวางแผนและดำเนินการตรงตามความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ชุมชนได้มีการร่วมกันวางแผนแก้ปัญหาสุขภาพจิต ปัญหาภาพลักษณ์การท่องเที่ยว ชีวิตความเป็นอยู่ในสังคม สุขภาพอนามัย การฟื้นฟูการท่องเที่ยว คนตกงานและการสร้างอาชีพ การส่งออกพืชผักผลไม้ แก้ปัญหา

วิชาชีพตามลำคลอง ปัญหาน้ำเน่าเสีย มลพิษทางอากาศและเสียง และขยะมูลฝอยในชุมชน โดยการร่วมมือกันของคนในชุมชน มีการประชาสัมพันธ์ ธรรมนูญ การปฏิบัติเป็นแนวทางให้นักท่องเที่ยว คนในชุมชน บุคคลภายนอก รวมถึงการออกกฎหมายการอยู่ร่วมกันในสังคมให้เป็นชุมชนสงบและน่าอยู่ สอดคล้องกับแนวคิดของ นวกานต์ แห่งทอง (2554 : 34) การวางแผนชุมชน ต้องอาศัยความคิดที่สามารถมองเห็นเป็นแนวทางที่ดีที่สุดในการกำหนดยุทธศาสตร์ มีเป้าหมาย กำหนดกลยุทธ์การใช้งบประมาณ จัดสรรทรัพยากร การจัดองค์กร โดยอาศัยความสามารถในการเข้าถึง ความสัมพันธ์ และจัดระเบียบระบบงานที่ดี ให้ผู้ปฏิบัติงานได้ทำอย่างสะดวกและมีประสิทธิภาพ

การวางแผนที่ดีจึงนำไปสู่การจัดองค์กร ชุมชนมีโครงสร้างการทำงาน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการชุมชน ซึ่งเป็นกลุ่มหลักในการจัดการและพัฒนาชุมชน การช่วยเหลือและรับฟังปัญหาต่าง ๆ ของลูกบ้าน มีการทำงานอย่างแท้จริง ความมุ่งมั่น ความทุ่มเทของผู้นำกลายเป็นสิ่งที่คนในชุมชนยอมรับและให้ความเคารพ จึงมักจะเกิดความร่วมมือ การช่วยเหลือของคนในชุมชน รวมทั้งทำหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐเพื่อส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง เกิดความปรองดอง และร่วมมือกันพัฒนาชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของ วรณวิมล ภู่นาค (2557 : 20) องค์กรชุมชนและการบริหารจัดการ ควรมีการจัดการด้านบุคลากร การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบเพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการชุมชนตามความสามารถ มีการกำหนดกฎระเบียบ กติกาของชุมชน จึงมีความจำเป็นกำหนดบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้เข้ามามีบทบาทสำคัญร่วมกับภาคประชาชน จัดหารูปแบบการจัดการชุมชนในบริบทของชุมชนซึ่งจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และระบบการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้กับชุมชนมากขึ้น ส่วนการจัดคนทำงาน มีการประชุม วางแผน แบ่งงาน หรือจัดคนช่วยดำเนินงาน เน้นการร่วมมือ การช่วยเหลือของคนในชุมชน จากความสมัครใจของคนในชุมชน หมุนเวียนผลัดเปลี่ยนกันในช่วงเวลาสะดวก รวมถึงการช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนในการส่งเสริมสนับสนุนการเพิ่มพูนความรู้ การจัดกิจกรรมโครงการให้ชุมชนดำเนินการเข้าร่วม เกิดผลลัพธ์การพัฒนาชุมชนไปในทิศทางที่ดี สอดคล้องกับแนวคิดของ ธัญพร ธรรมอร่ามกิจ (2554 : 16) กระบวนการจัดการ ความสามารถ และความพยายามในจัดสรรทรัพยากรที่เป็นคน และสิ่งของให้สามารถทำงานร่วมกันอย่างมีระเบียบและประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของชุมชนและสอดคล้องกับความต้องการของสังคมให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

การจัดการชุมชนด้านการอำนวยความสะดวกหรือสิ่งการ เป็นแบบจากบนลงล่าง ลักษณะการสื่อสารโดยการรับคำสั่งจากจังหวัดราชบุรี ลงมาที่ว่าการอำเภอดำเนินสะดวก ถึงเทศบาลตำบลดำเนินสะดวก สู่ชุมชนทั้งในเรื่องการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์และจุดเด่นให้กับจังหวัดราชบุรี หรือเรื่องการค้าเนกิจกรรรมต่าง ๆ ภายในชุมชน และการสื่อสารแนวระนาบระหว่างผู้ที่อยู่ในระดับหรือตำแหน่งเดียวกัน โดยมีลักษณะการสื่อสารแบบพูดคุยเผยแพร่ข่าวสารผ่านหอกระจายข่าวเป็นหลัก การสื่อสารแบบปากต่อปาก แบบจดหมายราชการ และการสื่อสารแบบใช้อินเทอร์เน็ตผ่านโปรแกรม Facebook , Line ทั้งส่วนตัวและกลุ่มกิจกรรม การประสานงานของกลุ่มผู้นำชุมชน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการชุมชน ในการเป็นตัวประสานงานกลางระหว่างกลุ่มต่าง ๆ หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนสอดคล้องกับแนวคิดของ โกวิทย์ พวงงาม (2553 : 63) การประสานงาน เป็นองค์ประกอบของการพัฒนาชุมชนเพื่อประสานกลุ่มบุคคล และกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนให้สามารถดำเนินกิจกรรมที่สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันและเป็นลำดับขั้นตอนที่ได้วางไว้ และสอดคล้องกับแนวคิดของ ลูเธอร์ กุลlick และลินดัล เออร์วิค (Luther Gulick and Lyanal Urwick, 1939 อ้างถึงใน สุรเดช จอจวรรณศิริ, 2555) การประสานงานเป็นการทำหน้าที่ในการประสานกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้มีการแบ่งแยกออกไปเป็น

ส่วนงานย่อย ๆ เพื่อให้ทุกภาคส่วนสามารถทำงานประสานสอดคล้องกัน และมุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกันคือการทำงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์โดยรวมขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

กิจกรรมหรือโครงการของชุมชนมีการดำเนินการรายงานผล โดยกลุ่มผู้นำชุมชนคอยติดตามและประเมินผลการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมการพัฒนา การสอดส่องดูแล และประเมินผลของโครงการหรือกิจกรรมการพัฒนาในทุก 1 เดือน แล้วใช้การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงกับโครงการที่ผ่านมาซึ่งผลการดำเนินงานพัฒนาที่มีการสรุปและรายงานผลต่อชุมชนในทุก ๆ ครั้งที่มีการประชุมประจำเดือน ส่วนการจัดการงบประมาณ ทั้งลักษณะตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงิน กลุ่มผู้นำชุมชนเป็นผู้ดำเนินการนำงบประมาณมาจัดการชี้แจงและนำเสนอให้คนในชุมชนรับทราบโดยทั่วกัน เงินจะผ่านบัญชีกองทุนหมู่บ้านที่สามารถตรวจสอบความถูกต้องและโปร่งใสได้ ดำเนินการบันทึกข้อมูลผ่านเลขานุการของคณะกรรมการชุมชน การจัดการแบ่งสัดส่วนงบประมาณเพื่อใช้ในการพัฒนาชุมชน มีความเท่าเทียมและเป็นธรรมที่ชัดเจน

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

7.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

7.1.1 ผู้นำชุมชน และกลุ่มในชุมชน ควรร่วมมือกันจัดเก็บรวบรวมหรือบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบในทุก ๆ ด้าน เพื่อให้นำเสนอแก่ผู้เข้ามาศึกษาดูงาน หรือให้ผู้ที่สนใจสามารถทำการสืบค้นหรือศึกษาได้เอง

7.1.2 ผู้ที่สนใจ ควรทำการศึกษาผลการวิจัยนี้ ซึ่งมีความเป็นลักษณะเฉพาะของการพัฒนาของพื้นที่ การนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ควรเป็นเพียงแนวทางไปปรับประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนซึ่งมีความแตกต่างกัน

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาชุมชนที่ประสบปัญหาในการจัดการชุมชน หรือไม่ประสบความสำเร็จ เพื่อเปรียบเทียบ หาสาเหตุและปัจจัยสำคัญต่อการจัดการชุมชน เพื่อให้ได้แนวทางในการป้องกัน และการจัดการชุมชนให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างเข้มแข็งและยั่งยืนรองรับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

8. กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาอย่างสูงจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทิพย์สุดา พุดจระ ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ คณาจารย์สาขาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และชาวบ้าน หมู่ที่ 9 บ้านคลองตันเข้ม ตำบลดำเนินสะดวก อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ทุกท่านที่สละเวลาในการให้ข้อมูล คุณแม่ ญาติพี่น้อง เพื่อนพ้อง ที่คอยให้กำลังใจ ล้วนได้มีส่วนทำให้การจัดทำสารนิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

9. รายการอ้างอิง

- กันยพร อีร์เวคิน. (2559). **ประสิทธิผลการบริหารจัดการของกิจการเพื่อสังคมด้านอุตสาหกรรมอาหารอินทรีย์ในประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสยาม.
- โกวิท พวงงาม. (2553). **การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.
- เทศบาลตำบลดำเนินสะดวก. (2557). **แผนพัฒนาตลาดน้ำดำเนินสะดวกจังหวัดราชบุรี พ.ศ.2557-2559**. สืบค้นจาก <http://www.damnoensaduak.go.th/index.php>.
- _____. (2561). **แผนพัฒนาเทศบาลสี่ปีของเทศบาลตำบลดำเนินสะดวก**. สืบค้นจาก <http://www.damnoensaduak.go.th/index.php>.
- ชญัญพร ธรรมร่วมกิจ. (2554). **การจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษา : หมู่บ้านหนองน้ำใส ตำบลรางบัว อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นวกานต์ แห่งทอง. (2554). **ทูลทางสังคมกับการจัดการชุมชน : กรณีศึกษาดำบลเหมืองใหม่ อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดสมุทรสงคราม**. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- รัศมี อุตเสนา. (2557). **หน้าที่ของตลาดน้ำเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนตลาดน้ำคลองลัดมะยม แขวงบางระมาด เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาชนบทศึกษาและการพัฒนา สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วรรณวิมล ภู่นาค. (2557). **ศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา : ตลาดน้ำอัมพวา**. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขานโยบายสาธารณะและการจัดการภาครัฐ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุภาพร ภูไพบูลย์. (2558). **การจัดการชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านโพธิ์ศรี อำเภอบางปลาม้า จังหวัด**
- สุพรรณบุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุรเดช จอจวรรณศิริ. (2555). **Luther Gulick and his work POSDCoRB**. กรุงเทพฯ: ทริสอะคาเดมี.
- โอเคเนชั่น. (2553). **ตลาดน้ำดำเนินสะดวก**. สืบค้นจาก <http://oknation.nationtv.tv/blog/print.php?id=3661>.

การศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำผาดำ ในพื้นที่ชุมชนบ้านเก่าร้าง ตำบลคลองหอยโข่ง อำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา

A STUDY OF GUIDELINES FOR THE CONSERVATION OF PHANTOM WATERSHED FORESTS IN AREA OF
AN OLD, ABANDONED HOUSE COMMUNITY KLONG HOI KHONG SUBDISTRICT, KHLONG HOI KHONG
DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE

จินดา หยาตา¹ ธีรนต์ เป็นหมาด² ธนิษฐา เสตะพันธ์³ อิลฮัมม์ ลาเตะ⁴ ธิติพัทธ์ บุญปก⁵

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการปกป้องอนุรักษ์ป่าต้นน้ำผาดำในพื้นที่อำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา 2) ศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในพื้นที่เขตอนุรักษ์ป่าต้นน้ำผาดำในพื้นที่อำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา 3) เสนอแนะแนวทางการพัฒนาพื้นที่เขตอนุรักษ์ป่าต้นน้ำผาดำ ในพื้นที่อำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ ประธาน และรองประธานประชาคม จำนวน 2 คน เลขานุการประชาคม จำนวน 3 คน และสมาชิกที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดตั้งประชาคม จำนวน 20 คน รวมทั้งสิ้น 25 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ศึกษากระบวนการปกป้องอนุรักษ์ป่าต้นน้ำผาดำ มีพื้นที่ป่าผาดำที่ถูกกลุ่มคนหรือผู้ที่ไม่หวังดีเข้ามาใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่า ทำให้ประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาดำมีการดำเนินงานภายใต้นโยบาย 2 หลัก คือ การอนุรักษ์และการฟื้นฟูป่า และจับกุมผู้ที่เข้ามาหาผลประโยชน์ 2) ศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในพื้นที่เขตอนุรักษ์ป่าต้นน้ำผาดำมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชาวบ้านสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยดูแล และอนุรักษ์ผืนป่าด้วยตนเอง และ 3) เสนอแนะแนวทางการพัฒนาพื้นที่เขตอนุรักษ์ป่าต้นน้ำผาดำ ประชาคมได้จัดกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมจากชุมชนท้องถิ่น และประชาชนอย่างต่อเนื่องเพื่อช่วยฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ

คำสำคัญ: ป่าต้นน้ำผาดำ ประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำ กระบวนการปกป้องป่าต้นน้ำ การอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ

Abstract

The objectives of this qualitative research were (1) to investigate the Phadam watershed forest protection and conservation process in Klong Hoi Khong District, Songkhla Province, (2) to study the role of local villagers' participation in the Phadam watershed forest conservation area in Klong Hoi Khong District, Songkhla Province, and (3) to suggest the guidelines for developing Phadam watershed forest conservation area in Klong Hoi Khong District, Songkhla Province. The sample was President and Vice President of the community, 3 secretaries, and 20 members involved in the establishment of the community, totaling 25 people.

¹⁻⁴ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

⁵ อาจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

The results of this study indicated that 1) by studying the Phadam watershed forest protection and conservation process, Phadam forest area has been exploited by a group of people or malicious people, leading to the operation of Phadam watershed forest conservation community under two main policies, namely: forest conservation and restoration and violator arrest. 2) by studying the role of local villagers' participation in the Phadam watershed forest conservation area, various activities were organized under the participation of local villagers in management, supervision and conservation. 3) by studying the guidelines for developing Phadam watershed forest conservation area, the process for creating participation from the local community and local people was continuously established by the community to help restore natural resources.

Keywords: PHADAM WATERSHED FOREST, WATERSHED FOREST CONSERVATION COMMUNITY, WATERSHED FOREST PROTECTION PROCESS, WATERSHED FOREST CONSERVATION

1. บทนำ

สภาพปัญหาทรัพยากรธรรมชาติของประเทศไทยในปัจจุบันได้ถูกทำลายเป็นจำนวนมาก พื้นที่ป่าไม่มีสภาพเสื่อมโทรมและมีแนวโน้มลดลงอย่างมาก เนื่องจากสาเหตุสำคัญหลายประการ ได้แก่ การลักลอบตัดไม้ทำลายป่า การเผาป่า การบุกรุกทำลายป่าเพื่อต้องการที่ดินที่อยู่อาศัยและทำการเกษตรกรรม ถึงแม้จะมีการจัดตั้งกรมป่าไม้ หรือสำนักการจัดการป่าไม้ขึ้น เพื่อเป็นหน่วยงานในด้านการดูแล รักษา จัดทำแผนกลยุทธ์ในการป้องกันการบุกรุกทำลายป่า และการกระทำผิดในพื้นที่ป่าไม้ ตามระเบียบกฎหมายป่าไม้ “วิสัยทัศน์ พันธกิจ อำนาจหน้าที่และภารกิจหลักของกรมป่าไม้” ทำให้พื้นที่ป่าไม้ทั่วประเทศลดลงอย่างมากโดยส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศส่วนรวมอย่างเด่นชัด เช่น กรณีเกิดวาตภัย และอุทกภัยครั้งร้ายแรงในพื้นที่ภาคใต้ ปัญหาความแห้งแล้งในภาคต่าง ๆ ของประเทศ และปัญหาน้ำท่วมในฤดูฝนอย่างรุนแรงซึ่งปัญหาภัยธรรมชาติดังกล่าว ได้มีแนวโน้มของการเกิดขึ้นอันก่อให้เกิดความเสียหายต่อผลิตผลทางการเกษตร ทรัพยากรและชีวิต พื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2516–2561 เป็นเวลา 45 ปี ในแต่ละภูมิภาคมีเนื้อที่ป่าไม้ลดลงมากกว่าเพิ่มขึ้น เนื่องจากการบุกรุกทำลาย โดยการเปลี่ยนสภาพพื้นที่ป่าไม้ไปทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การทำเกษตร การตัดไม้เพื่อนำไปขาย นอกจากนี้ยังใช้เพื่อเป็นที่อยู่อาศัย จนทำให้เกิดผลเสียต่อระบบนิเวศ อันก่อให้เกิดผลกระทบต่อสัตว์ป่า การพังทลายของหน้าดิน (กนกวรรณ หิรัญวิทย์, 2555)

ป่าต้นน้ำผาดำ อำเภอลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา เป็นผืนป่าแห่งหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากการบุกรุกซึ่งป่าผืนนี้มีพื้นที่ต่อเนื่องกับเขตอุทยานแห่งชาติเทือกเขาแก้ว เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดนงาช้าง ทั้งหมดเป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาบรรทัด มีพื้นที่ทั้งหมดโดยประมาณ 110,000 ไร่ ถูกประกาศเป็นสวนป่าพระนามาภิไธยภาคใต้ (สวนป่าสิริกิติ์) ป่าผาดำถือเป็นป่าต้นน้ำที่ใช้หล่อเลี้ยงประชาชนผืนสุดท้ายของจังหวัดสงขลา เป็นอีกหนึ่งทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกคนบุกรุก ไม่ว่าจะเป็นการเข้าไปเพื่อหาแหล่งทำกิน ที่อยู่อาศัย ล่าสัตว์ การเข้าไปของนายทุน หรือการตัดทำลายต้นไม้ และพืชพันธุ์สวนที่อยู่บริเวณป่าต้นน้ำผาดำ จึงทำให้คนในพื้นที่บ้านเก่าร้าง อำเภอลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา ที่มีความรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนของตนเอง ร่วมมือกันเพื่อปกป้อง ดูแล และรักษาป่าต้นน้ำผืนสุดท้ายแห่งนี้ พวกเขาเรียกตนเองว่า “ประชาคมรักษ์

ป่าต้นน้ำผาตา” ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการดูแล ปกป้อง และอนุรักษ์ให้ป่าต้นน้ำผาตาผืนสุดท้ายยังคงอยู่ (เพจกลุ่มประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาตา)

การร่วมมือกันของคนในชุมชนเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทำให้ป่าผาตา หรือป่าต้นน้ำผาตาให้มีปริมาณต้นไม้ พืชพันธุ์ และสัตว์ป่าที่เพิ่มขึ้น ประเด็นสำคัญ คือยังเป็นต้นน้ำเพื่อหล่อเลี้ยงคนในจังหวัดสงขลา จนมาถึงปัจจุบัน ส่งผลให้เกิดความรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนและสร้างสังคมที่เข้มแข็งผ่านการแก้ปัญหาาร่วมกันในชุมชน จึงกลายเป็นเครือข่ายท้องถิ่นที่เป็นต้นแบบของชุมชนเข้มแข็งให้กับชุมชนใกล้เคียงได้ จากความสำคัญข้างต้นจะเห็นได้ว่า ชุมชนบ้านเก่าร้างมีความสามารถและมีจุดเด่นในเรื่องการจัดการร่วมมือกันอนุรักษ์ผืนป่าซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน โดยจากข้อมูลที่ได้กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าประชาชนในพื้นที่ที่มีถิ่นอาศัยอยู่ในพื้นที่นั้น ๆ นับว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยสนับสนุนการพัฒนาการจัดการและการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรให้ประสบความสำเร็จ และจากความสำคัญดังกล่าวที่ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในประเด็นที่เกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำผาตาในพื้นที่บ้านเก่าร้าง อำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลาของประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาตาด้วยการศึกษากระบวนการต่าง ๆ ในการปกป้อง ดูแลป่าต้นน้ำผาตาผืนสุดท้ายผืนนี้ จึงได้กำหนดประเด็นสำคัญและวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษากระบวนการปกป้อง อนุรักษ์ป่าต้นน้ำผาตาในพื้นที่อำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา
- 2.2 เพื่อศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในพื้นที่เขตอนุรักษ์ป่าต้นน้ำผาตา ในพื้นที่อำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา
- 2.3 เพื่อเสนอแนะแนวทางอนุรักษ์ป่าต้นน้ำผาตาในพื้นที่อำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

การอนุรักษ์ต้องร่วมมือกันทุกฝ่าย ทั้งประชาชนในเมือง ในชนบท และผู้บริหาร ทุกคนควรตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมตลอดเวลา โดยเริ่มต้นที่ตนเองและท้องถิ่นของตน ร่วมมือกันทั้งภายในประเทศและทั่วโลก พร้อมกับมีหลักการแนวคิดในการอนุรักษ์ คือ 1) การถนอม เป็นการรักษาทรัพยากรธรรมชาติทั้งปริมาณและคุณภาพให้มีอยู่นานที่สุดโดยพยายามใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้มีประสิทธิภาพ เช่น การเลือกจับปลาที่มีขนาดโตมาใช้ในการบริโภค ไม่จับปลาที่มีขนาดเล็กเกินไป เพื่อให้ปลาเหล่านั้นได้มีโอกาสโตขึ้นมาแทนปลาที่ถูกจับไปบริโภคแล้ว 2) การบูรณะซ่อมแซม เป็นการบูรณะซ่อมแซมทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดความเสียหายให้มีสภาพเหมือนเดิมหรือเกือบเท่าเดิม บางครั้งอาจเรียกว่าพัฒนาก็ได้ เช่น ป่าไม้ถูกทำลายหมดไป ควรมีการปลูกป่าขึ้นมาทดแทน จะทำให้มีพื้นที่บริเวณนั้นกลับคืนเป็นป่าไม้อีกครั้งหนึ่ง 3) การปรับปรุงและการใช้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การนำแร่โลหะประเภทต่าง ๆ มาถลุงแล้วนำไปสร้างเครื่องจักรกล เครื่องยนต์ หรืออุปกรณ์ต่าง ๆ ซึ่งจะให้ประโยชน์แก่มนุษย์เรามากยิ่งขึ้น 4) การนำมาใช้ใหม่ เป็นการนำทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วมาใช้ใหม่ เช่น เศษเหล็ก สามารถนำกลับมาหลอม แล้วแปรสภาพสำหรับการใช้ประโยชน์ใหม่ได้ 5) การใช้สิ่งอื่นทดแทน เป็นการนำเอาทรัพยากรอย่างอื่นที่มีมากกว่า หรือหาง่ายกว่า มาใช้ทดแทนทรัพยากรธรรมชาติที่หายากหรือกำลังขาดแคลน เช่น นำพลาสติกมาใช้แทนโลหะในบางส่วนของเครื่องจักรหรือยานพาหนะ 6) การสำรวจหาแหล่งทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มเติม เพื่อเตรียมไว้ใช้ประโยชน์ในอนาคต เช่น การสำรวจแหล่งน้ำมันในอ่าวไทย ทำให้ค้นพบแหล่งก๊าซธรรมชาติเป็นจำนวนมาก

สามารถนำมาใช้ประโยชน์ทั้งในระยะสั้นและในระยะยาว อีกทั้งช่วยลดปริมาณการนำเข้าก๊าซธรรมชาติจากต่างประเทศ 7) การประดิษฐ์ของเทียมขึ้นมาใช้ เพื่อหลีกเลี่ยงหรือลดปริมาณในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ชนิดอื่น ๆ ที่นิยมใช้กัน ของเทียมที่ผลิตขึ้นมา เช่น ยางเทียม ผ้าเทียม และผ้าไหมเทียม เป็นต้น 8) การเผยแพร่ความรู้ เป็นการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ได้รับความร่วมมืออย่างเต็มที่ และรัฐควรมีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยการวางแผนจัดทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมอย่างรัดกุม และ 9) การจัดตั้งสมาคมเป็นการจัดตั้งสมาคมหรือชมรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (รุ่งเพชร แข็งแรง, ม.ป.ป.)

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิในกระบวนการนโยบายสาธารณะทั้งในด้านการให้และรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การให้ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ การร่วมตัดสินใจ ทั้งในขั้นตอนการริเริ่มนโยบาย การจัดทำแผนงาน โครงการหรือกิจกรรมที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งการปฏิบัติ การติดตาม และประเมินผลตามนโยบายแผนงานโครงการหรือกิจกรรมนั้น (ปัทมา สุขกำปัง, 2559)

การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นกระบวนการที่ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้เสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ แลกเปลี่ยนข้อมูล และความคิดเห็น เพื่อแสวงหาทางเลือก และการตัดสินใจต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกันทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงควรเข้าร่วมในกระบวนการนี้ตั้งแต่เริ่มจนกระทั่งถึงการติดตามและประเมินผลเพื่อให้เกิดความเข้าใจและการรับรู้ เรียนรู้ การปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกันซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย (สุริมา มฤคิ และ อัคริมา พลกำจัด, 2557)

ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ป่าต้นน้ำผาตา ชุมชนบ้านเก่าร้าง ตำบลคลองหอยโข่ง อำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้ที่ถูกดำเนินโดยกลุ่มชาวบ้าน โดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) ศึกษากระบวนการปกป้องอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ 2) ศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วม ของชาวบ้านในพื้นที่เขตอนุรักษ์ป่าต้นน้ำผาตา และ 3) เสนอแนะแนวทางการพัฒนาพื้นที่เขตอนุรักษ์ป่าต้นน้ำผาตา

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยไว้ 7 ประเด็นสำคัญ โดยมีรายละเอียด ตามลำดับดังต่อไปนี้

4.1 พื้นที่ศึกษา

ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ในการวิจัย คือ พื้นที่ชุมชนบ้านเก่าร้าง ตำบลคลองหอยโข่ง อำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นพื้นที่ในเขตป่าต้นน้ำผาตา และเป็นส่วนหนึ่งของเขตป่าสงวนเทือกเขาวังพากรอบคลุมพื้นที่ อำเภอคลองหอยโข่ง อำเภอสะเดา อำเภอหาดใหญ่ และอำเภอรัตภูมิ มีพื้นที่ทั้งหมดโดยประมาณ 110,000 ไร่ ถูกประกาศเป็นสวนป่าพระนามาภิไธยภาคใต้ มีพื้นที่ต่อเนื่องกับเขตอุทยานเทือกเขาแก้ว ป่าต้นน้ำผาตาเป็นจุดกำเนิดของต้นน้ำที่หล่อเลี้ยงคนในพื้นที่ราบเป็นจำนวนมาก โดยมีสายน้ำสำคัญ คือ คลองแก้ว คลองจำไทร คลองสอ คลองหวาด คลองหลา ทั้งหมดจะไหลลงสู่คลองอู่ตะเภาซึ่งเป็นสายน้ำสายหลักที่ไหลลงทะเลสาบสงขลา ซึ่งทั้งหมดนี้ถือเป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาบรรทัด

4.2 แหล่งข้อมูล

ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่ใช้กระบวนการสัมภาษณ์จากผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงาน และการพูดคุยกับคนในชุมชน โดยการคัดเลือกคนในกลุ่มประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาดำ เป็นกลุ่มเป้าหมายของการศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ ประธาน และรองประธานประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาดำ จำนวน 2 คน เลขานุการประชาคมจำนวน 3 คน และสมาชิกที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดตั้งประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาดำ จำนวน 20 คน รวมทั้งสิ้น 25 คน

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) ข้อมูลปฐมภูมิ ได้จากการสำรวจสภาพพื้นที่จริง เพื่อทราบถึงข้อมูลเบื้องต้น ลักษณะทั่วไปของชุมชน ความเป็นอยู่ รวมถึงข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทั้งข้อมูลในอดีตและปัจจุบัน เป็นลักษณะการศึกษาข้อมูลจากผู้นำกลุ่ม และสมาชิกในประชาคม การจัดกิจกรรมให้คนในชุมชนมีส่วนร่วม บทบาทของแต่ละบุคคลหรือแต่ละเครือข่ายในการเข้ามาช่วยเหลือชุมชน ซึ่งจะเป็นการศึกษาทั้งกลุ่มที่เป็นผู้นำอย่างเป็นทางการ กลุ่มผู้นำที่ไม่เป็นทางการ รวมไปถึงประชาชนที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกของประชาคม โดยผู้วิจัยจะพิจารณาให้ความสำคัญกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดูแลจัดการประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาดำ และได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหรือผู้รู้ (Key Informants) เมื่อผู้วิจัยเข้าไปเก็บข้อมูลในพื้นที่ ผู้วิจัยเลือกผู้รู้ที่จะให้ข้อมูลจากบริบทพื้นฐานของประชาคมในด้านต่าง ๆ เช่น ผู้นำ สมาชิกของประชาคม ที่มีความรู้เกี่ยวกับประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาดำในชุมชนบ้านเก่าร้าง ตำบลคลองหอยโข่ง อำเภอลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา

ผู้นำ ประกอบด้วย ประธานกลุ่มประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาดำ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการของกลุ่มประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาดำ ชุมชนบ้านเก่าร้าง ตำบลคลองหอยโข่ง อำเภอลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา

2) ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมไว้แล้วโดยบุคคล กลุ่มบุคคล หรือสถาบันต่าง ๆ เช่น เอกสารงานวิจัย หนังสือ บทความ วารสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ รวมถึงข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และวิทยานิพนธ์ของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทางเว็บไซต์ ข้อมูลเบื้องต้นของชุมชน ทั้งนี้ข้อมูลจะเน้นถึงกระบวนการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำผาดำของประชาคมเป็นหลัก

4.3 ระยะเวลาในการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2563 โดยแบ่งเวลาในการลงพื้นที่ออกเป็นช่วงแรกเป็นการเก็บข้อมูลเบื้องต้นในบริบททั่วไปของกลุ่ม ในเดือนกันยายน 2563 ช่วงที่ 2 เป็นช่วงที่ทำการศึกษากระบวนการปกป้องป่าผาดำของประชาคม และช่วงที่ 3 ตั้งแต่ต้นเดือนตุลาคม 2563 ถึงเดือนพฤศจิกายน 2563 เป็นช่วงการตรวจสอบข้อมูลและเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลการวิจัยให้สมบูรณ์มากขึ้น ใช้ระยะเวลา 3 เดือน

4.4 เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลให้เหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีรายละเอียด ดังนี้

4.4.1 แบบสัมภาษณ์ (Interview) ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นและตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ โดยทำการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งเป็นการพูดคุยกันแบบเป็นไม่เป็นทางการ โดยการกำหนดหัวข้อที่ต้องการศึกษาไว้อย่างกว้าง ๆ เป็นคำถามที่ผู้วิจัยได้เตรียมไว้เพื่อนำมาสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลการพูดคุยแลกเปลี่ยน ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ทำให้ได้รายละเอียดของข้อมูลตามต้องการ เช่น ความเป็นมาของประชาคม

โครงสร้างการทำงาน กิจกรรมของกลุ่มที่ชัดเจน รวมถึงแนวทางการอนุรักษ์ของกลุ่มประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาดำ ซึ่งเครื่องมือในการช่วยเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์ มีดังนี้ สมุดบันทึก เครื่องบันทึกเสียง และกล้องถ่ายรูป

4.4.2 แบบสังเกต (Observation) ผู้วิจัยใช้การสังเกตการณ์เฝ้าดูสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา เพื่อที่จะนำสิ่งที่ได้มาวิเคราะห์ประกอบกับความสัมพันธ์อย่างอื่นที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคของการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยร่วมทำกิจกรรมบางกิจกรรมกับกลุ่ม เช่น การเข้าไปมีส่วนร่วมในการออกไปสำรวจป่า และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ในการสังเกตการณ์สภาพความร่วมมือของประชาคม ประชาชน และองค์กรต่าง ๆ ในการทำกิจกรรมหรือดำเนินงาน รวมทั้งปัญหาความขัดแย้ง และวิธีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

4.4.3 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยใช้การสนทนากลุ่มในการพูดคุย สัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูล ทั้งผู้ให้ข้อมูลหลักและผู้ให้ข้อมูลรอง ซึ่งเป็นการสนทนากลุ่มแบบเจาะจง โดยผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลไว้ล่วงหน้าแล้ว เช่น ประธานหรือแกนนำประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาดำ ผู้นำชุมชน เป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำ

4.5 การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ วัตถุประสงค์ โดยแบ่งเป็นขั้นตอน ดังนี้

4.5.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิเป็นการศึกษาจากเอกสาร โดยศึกษาจากเอกสารวิชาการ หนังสือ บทความ วิทยานิพนธ์ วารสาร และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาศึกษาถึงข้อมูล เบื้องต้นของประชาคม ความเป็นมา ทำให้การตั้งคำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการศึกษาคั้งนี้

4.5.2 การศึกษาภาคสนามและการเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) การสังเกต ในด้านลักษณะทั่วไปของประชาคมรวมทั้งกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวของเครือข่าย ความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในการจัดการของบุคคลต่าง ๆ เป็นลักษณะ การศึกษาแบบภาพรวม และ 2) การสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาจะสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ เป็นการสัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้ ผู้นำ สมาชิกเครือข่าย และบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะเก็บข้อมูลได้ถูกต้องและชัดเจน

4.6 การตรวจสอบข้อมูล

การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ เรียกว่า การตรวจสอบข้อมูลสามเส้า (Triangulation) โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

4.6.1 ด้านข้อมูล (Data Triangulation) เป็นการตรวจสอบข้อมูล โดยนำข้อมูลทั้งในรูปแบบเอกสาร ผลการสังเกต ผลการสัมภาษณ์ที่บันทึก เก็บรวบรวมมาได้จากแหล่งต่าง ๆ ที่มีความแตกต่างกัน ทั้งในด้านเวลา สถานที่ โดยตรวจสอบว่าข้อมูลเรื่องเดียวกันต่าง สถานที่ต่างกันจะเหมือนกันหรือไม่ และจากตัวบุคคล มาสรุปรวม เปรียบเทียบความสอดคล้อง รวมทั้งเพิ่มเติมประเด็นที่สำคัญให้มีเนื้อหาสาระที่สมบูรณ์และครอบคลุมประเด็นวิเคราะห์ที่กำหนด

4.6.2 ด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) โดยเริ่มเก็บข้อมูลด้วยการสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม แล้วนำมาบันทึกรวมทั้งพิจารณา กิริยาท่าทาง พฤติกรรม บรรยากาศต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูล เพื่อมาประกอบการแปลความหมายร่วมกับการถอดเทป และการบันทึกภาคสนาม เพื่อให้เชื่อมั่นได้ว่ารายงานการวิจัยมีข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ ที่มีความครอบคลุมเพียงพอในการพรรณนาวิเคราะห์และอธิบายลงข้อสรุปผลการศึกษา

4.6.3 ด้านบุคคล โดยตรวจสอบว่าบุคคลให้ข้อมูลเปลี่ยน ข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่ การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) ข้อมูลที่ได้รับไม่มีความมั่นใจ ผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบข้อมูลโดย เปลี่ยนผู้สังเกต และตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้เหมือนกันหรือไม่

4.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้เครื่องมือการสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์ เก็บข้อมูลตามประเด็นที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์การวิจัย มีขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ การกำหนดพื้นที่วิจัย การกำหนดรูปแบบวิจัย การกำหนดขั้นตอนดำเนินการ การกำหนดเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการสรุปผล อภิปรายผลตามลำดับ การนำข้อมูลที่ได้อาจจัดหมวดหมู่ และเรียงลำดับความสำคัญของข้อมูลที่ได้ตามวัตถุประสงค์การวิจัย และนำเสนอข้อมูลด้วยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Descriptive analysis) ตามลำดับ

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการศึกษากระบวนการปกป้อง อนุรักษ์ป่าต้นน้ำผาตำในพื้นที่อำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้นำ และสมาชิกของกลุ่มประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำ จำนวน 25 คน พบว่าประชาคมมีแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ตรงกับหลักการแนวคิดในการอนุรักษ์ 5 ข้อ คือ 1) การถนอม จากการที่ได้ลงไปสำรวจ และร่วมทำกิจกรรมเดินป่ากับทางประชาคมทำให้เห็นว่า ประชาคมได้มีการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับป่าอย่างกลมกลืน และไม่เบียดเบียนป่า 2) การบูรณะซ่อมแซม โดยข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ประธานประชาคม และสมาชิกประชาคมได้ให้คำสัมภาษณ์เกี่ยวกับกระบวนการปกป้อง อนุรักษ์ป่าต้นน้ำผาตำ ดังข้อความต่อไปนี้ “การฟื้นฟู หมายถึง การเราเข้าไปจัดการกับพื้นที่ที่ยึดได้ทำให้เป็นป่าที่สมบูรณ์ที่สุด เพื่อจะให้มีการผลิตน้ำไหลไปยังพื้นที่ข้างล่าง และกักเก็บน้ำไว้ให้ได้เพื่อได้ใช้ตลอดปีและน้ำจะไม่ขาดรวมไปถึงน้ำจะไม่ท่วม เพราะน้ำที่ไหลลงไปสู่คลองสายต่าง ๆ รวมไปถึงทะเลสาบสงขลานั้นได้มีการนำเอาจุลินทรีย์และอาหารชั้นดีของสัตว์น้ำรวมถึงส่งผลให้ชาวบ้านที่ทำการเกษตรติดลาคองยังได้รับ วิตามินที่ไหลไปกับน้ำส่งผลให้ผักเจริญเติบโตอีกด้วย หากขึ้นไปยังป่าต้นน้ำจะเห็นได้เลยว่าจะมีความชื้น มีใบไม้ที่ถมกันจำนวนมาก และเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์มากมาย เมื่อเกิดฝนตกน้ำฝนเหล่านั้นจะซัดกลางเอาสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ลงไป ซึ่งเป็นน้ำที่สามารถดื่มได้ รวมถึงชาวบ้านและชาวประชาคมยังใช้น้ำในการดื่มและประกอบอาหาร และยิ่งในปัจจุบันมีปัญหาโลกร้อน ยิ่งทำให้หน่วยงานเล็งเห็นถึงความสำคัญของป่ามากยิ่งขึ้น” 3) การสำรวจหาแหล่งทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มเติม ในการลงพื้นที่เพื่อไปเก็บข้อมูลของคณะผู้วิจัย เป็นวันเดียวกันกับวันที่ทางประชาคมลงพื้นที่สำรวจป่าบริเวณนั้น เพื่อตรวจสอบว่าพื้นที่ในบริเวณนั้นมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรเกิดขึ้นบ้าง มีดินไม้ชนิดไหนที่น่าสนใจเกิดขึ้นบ้าง ซึ่งสมาชิกของประชาคมได้ปฏิบัติการทำสิ่งเหล่านี้อยู่เป็นประจำ 4) การเผยแพร่ความรู้ กิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางประชาคมได้ทำนั้นเป็นกิจกรรมเพื่อเผยแพร่ความรู้ให้กับคนในชุมชน หรือนักเรียน นักศึกษา ซึ่งกิจกรรมที่ทำนั้นส่งเสริมให้คนมีส่วนร่วม รัก และหวงแหนในทรัพยากรป่าไม้มากขึ้น 5) การจัดตั้งสมาคม ในพื้นที่บ้านเกำร้างได้มีการจัดตั้งประชาคม เพื่อดูแลและอนุรักษ์ทรัพยากรภายในชุมชน โดยประธานประชาคม และสมาชิกประชาคมได้ให้คำสัมภาษณ์เกี่ยวกับที่มาของการก่อตั้งประชาคมไว้ ดังข้อความต่อไปนี้ “ประธานประชาคม: เนื่องจากทางประชาคมได้เห็นว่าน้ำที่ต้นน้ำผาตำแห้งแล้งมาก ทั้งมีน้ำเสีย ประกอบกับข้างบนหรือในป่าผาในอดีเคยมีสหาย (กลุ่มคอมมิวนิสต์) อาศัยอยู่ ทำให้เห็นสภาพป่าไม้ที่สมบูรณ์ แต่หลัง ๆ กลับมีคนเข้าไปบุกรุกซึ่งเป็นคนนอกพื้นที่ไม่ใช่คนที่อยู่ดั้งเดิม ตั้งแต่ปี 2530 หลังจากที่มีการยกเลิกระบบคอมมิวนิสต์ ตอนนั้นสัมปทานก็ได้เข้าไปทำลายป่าไปแล้วส่วนหนึ่ง จึงเป็นช่องทางที่ทำให้คนบุกรุกป่ามากขึ้น

ส่งผลให้ชาวบ้านทนไม่ไหวประกอบกับน้ำที่ท่วมหาใหญ่บ่อย เนื่องจากที่ป่าถูกทำลาย น้ำฝนที่ตกลงมาจะไม่มีกรถูกกักเก็บไว้ข้างบนทำให้น้ำไหลลงมาข้างล่างส่งผลให้น้ำท่วม หลังจากนั้นน้ำท่วมความแห้งแล้งก็ตามมา และมองเห็นว่าคนคลองหอยโข่งหรือคนในพื้นที่มีจิตใจรักความเป็นธรรม ส่งผลให้เกิดการรวมตัวเพื่อรักษาป่าต้นน้ำผาดำซึ่งแตกต่างจากกลุ่มอื่น ๆ ทั่วประเทศ ซึ่งทางประชาคมเป็นกลุ่มบุคคลที่ไม่ได้มีการบุกเบิกป่า แต่ทว่าไม่ได้เห็นป่าถูกบุกรุก เลยปฏิญาณว่าจะต้องมีการฟื้นฟูป่าให้ได้”

สรุปว่า กระบวนการปกป้อง อนุรักษ์ของประชาคม มีจุดประสงค์ในการปกป้องป่าต้นน้ำผาดำ และพัฒนาป่าอย่างชัดเจน ผลักดันให้ประชาคมและชาวบ้าน อดคิดถึงความสำคัญของป่ามากขึ้น รวมถึงการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปกป้องป่า ทำให้การบุกรุกป่าลดน้อยลง ผืนป่าอุดมสมบูรณ์ขึ้น

5.2 ผลการศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในพื้นที่เขตอนุรักษ์ป่าต้นน้ำผาดำในพื้นที่อำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา พบว่า ประชาคมได้กระจายอำนาจโดยให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็น หรือให้ความร่วมมือในรูปแบบต่าง ๆ เกี่ยวกับแผนการ หรือกระบวนการปฏิบัติเพื่อปกป้อง และพัฒนาป่าผืนนี้ ทำให้ชุมชนบ้านเก่าร้างสามารถจัดการทรัพยากรภายในชุมชนได้ด้วยตนเอง ส่งผลทำให้เกิดความภาคภูมิใจ และห่วงหาพันธุกรรมในชุมชนของตนมากยิ่งขึ้น โดย ของอดีต และประธานประชาคม ได้ให้คำสัมภาษณ์เกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในพื้นที่ ดังข้อความต่อไปนี้ “ อดีตประธานประชาคม : มีแน่นอนพูดได้ว่าทุกหน่วยงานที่มีสมาชิกเป็นคนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมหมด หรือหากไม่ได้เข้ามาร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ อาจจะมีการสนับสนุนเป็นอาหารหรืออุปกรณ์การเดินป่าต่างเช่า เต็น เพล หม้อสนาม” “ประธานประชาคม: ทำให้หลังจากนี้จะมีการรับสมาชิกให้มามีส่วนร่วมอย่างจริงจัง ผ่านการรับสมัคร โดยต่อไปอาจมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสมาชิกโดยยึดจากจำนวนของคนในประชาคม เพราะคนส่วนใหญ่ที่เห็นผลงานหรือการทำงานของประชาคมล้วนมีความต้องการที่จะเข้ามาร่วมทำกิจกรรมหรือร่วมเป็นสมาชิกของประชาคมทั้งนั้น และจากที่สังเกตคนส่วนใหญ่ที่สนับสนุนประชาคมล้วนมีความเข้าใจและเห็นใจในความเป็นชาวบ้านของคนในประชาคมซึ่งนับเป็นจุดเด่นของประชาคม”

สรุปได้ว่า การที่ประชาคมให้อำนาจชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือให้ความร่วมมือในรูปแบบต่าง ๆ เกี่ยวกับแผนการเพื่อปกป้องและพัฒนาป่าทำให้ชาวบ้านในพื้นที่ทำให้สามารถจัดการทรัพยากรภายในชุมชนได้ด้วยตนเองส่งผลทำให้เกิดความภาคภูมิใจ และห่วงหาพันธุกรรมในชุมชนของตนมากยิ่งขึ้น

5.3 ผลการศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำผาดำในพื้นที่อำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา พบว่า ประชาคมได้วางแผนยุทธศาสตร์เกี่ยวกับการฟื้นฟู พัฒนา และมีการประสานงานกับชาวบ้านเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาผืนป่าแห่งนี้ให้อยู่อย่างยั่งยืน รวมถึงส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ในกิจกรรมต่าง ๆ ต่อไปนี้ในภายภาคหน้า โดยประธานประชาคม และสมาชิกประชาคมได้ให้คำสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์ต่าง ๆ ดังข้อความต่อไปนี้ “ประธานประชาคม: ตามยุทธศาสตร์ที่ประชาคมได้วางไว้ ก็คือการฟื้นฟูป่าเป็นตัวหลัก รองลงมาคือการฟื้นฟูน้ำคลอง ริมคลองจะต้องมีการปลูกต้นไม้ที่สามารถกั้นน้ำเสียไม่ให้ไหลลงสู่ลำคลองและสามารถยึดหน้าดินได้ เป้าหมายอีกอย่างคือการทำให้น้ำในคลองอยู่ตะกาศสมบูรณ์ที่ไหลลงสู่ทะเลสาบสงขลา และประชาคมจะไม่หยุดที่จะฟื้นฟูป่าโดยเริ่มจากข้างบนก่อนก็คือป่าต้นน้ำผาด้านนั้นเอง โดยผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การปลูกป่า ปล่อยปลา แน่นนอนว่าประชาคมไม่หยุดที่จะพัฒนาองค์กรและพัฒนาสมาชิกในประชาคม และจะทำจนกว่าน้ำไหลใสเย็นโลกไม่ร้อน ฝนตกหนักน้ำก็ไม่ท่วม ฝนไม่ตกก็ไม่แห้งแล้ง ก็ต้องปรับกันไปตามสถานการณ์ของโลกตามศักยภาพของประชาคม” “สมาชิกประชาคม: โดยสิ่งเหล่านี้จะไม่สามารถหยุดได้ และจะต้องมีรุ่นต่อรุ่นในการสานต่อและขับเคลื่อนกระบวนการทำงานต่าง ๆ ต่อไป”

สรุปได้ว่า บทบาทหน้าที่หลักของประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาดาคือการดูแล ปกป้อง อนุรักษ์ พื้นฟูป่าต้นน้ำรวมไปถึงแม่น้ำลำคลองในบริเวณใกล้เคียง เพราะเป็นแหล่งป่าต้นน้ำผืนเดียวที่ปล่อยน้ำสู่แม่น้ำลำคลองให้คนในพื้นที่ได้ใช้สอยน้ำ และผลลัพธ์อีกหนึ่งประการก็คือช่วยลดโลกร้อน ลดการเกิดวิกฤตภัยธรรมชาติ

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 การศึกษากระบวนการปกป้อง อนุรักษ์ป่าต้นน้ำผาดาคือในพื้นที่อำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา พบว่าประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาดาคือการทำงานเพื่อลดการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าและอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่มีอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ที่สุด โดยการรวมกลุ่มของคนเพียงไม่กี่คนที่เห็นประโยชน์ของทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีที่ว่า การอนุรักษ์ หมายถึง การดูแล รักษา ซ่อมแซม ปรับปรุง ส่งเสริม ให้เกิด ประโยชน์มากที่สุด และใช้ได้เป็นเวลาอันยาวนานที่สุด มีการสูญเสียน้อยที่สุด การประหยัดต่อสิ่งที่มีอยู่รวมทั้งการหาสิ่งอื่นมาทดแทน โดยเฉพาะทรัพยากรธรรมชาติ (สุพิมล ศรศักดิ์, 2555)

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและอย่างฉลาดโดยใช้ให้น้อย เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งคำนึงถึงระยะเวลาในการใช้ให้ยาวนาน และก่อให้เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด อีกทั้งต้องมีการกระจายการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างทั่วถึงอีกด้วย อย่างไรก็ตามในสภาพปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความเสื่อมโทรมมากยิ่งขึ้น ดังนั้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจึงหมายถึงไปถึงการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อดำรงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ให้มนุษย์รุ่นต่อไป เพราะที่ผ่านมากิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมของมนุษย์เป็นการเร่งรัดให้มีการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์อย่างรวดเร็ว ซึ่งการใช้ประโยชน์ทรัพยากรต่าง ๆ จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อความสมดุลของระบบนิเวศ จนกระทั่งทำให้สภาพแวดล้อมที่สมบูรณ์เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วมากเกินไปกว่าระดับการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ จนเป็นเหตุให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขึ้นภายในประเทศ ด้วยเหตุนี้ทุกประเทศในโลกจึงหันมาให้ความสนใจที่จะช่วยกันและร่วมมือกันป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งกระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ประเทศต่าง ๆ ให้ความสนใจมากที่สุดในปัจจุบัน คือ การพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน สำหรับประเทศไทยได้เริ่มให้ความสนใจในแนวคิดเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนมาตั้งแต่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535–2539) โดยเน้นการพัฒนาชนบทให้มีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและเน้นการกระจายรายได้ควบคู่ไปกับการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (สุริมา มฤคิ และ อัคริมา พลกำจัด, 2557 อ้างถึงในประชา อินทร์แก้ว, 2542) สอดคล้องกับบทความวิจัยของสมชาย โพธิ์ตระกูล (2558) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทย พบว่า 1) สภาพการบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทยในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง 2) ปัจจัยการบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทยตามกรอบนโยบาย ปัจจัยภายในองค์กรและปัจจัยภายนอกองค์กร มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในภาพรวม 3) มี 5 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทยในภาพรวมเรียงจากมากไปน้อยคือ ปัจจัยภาวะผู้นำ ปัจจัยแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ปัจจัยด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการ ปัจจัยสภาพทางการเมือง สุดท้ายคือ ปัจจัยลักษณะของหน่วยงานปฏิบัติ และ 4) แนวทางการบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทยที่เหมาะสมกับบริบทในสังคมไทยคือ ต้องคำนึงถึงกาลเวลาในโลกของเทคโนโลยีด้วย

สรุปว่า การอนุรักษ์เกิดขึ้นจากการที่คนในพื้นที่หรือคนที่ได้รับประโยชน์จากธรรมชาติ เมื่อป่าถูกทำลายก็ทำให้ได้รับผลกระทบจึงเกิดเป็นการรวมตัวและตระหนักถึงการที่จะต้องปกป้องดูแลทรัพยากรธรรมชาติของตนเอง โดยมีกระบวนการวิธีในการปกป้องทั้งที่เกิดขึ้นเองจากจิตสำนึกหรือผ่านทางแนวคิดการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ

6.2 การศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในพื้นที่เขตอนุรักษ์ป่าต้นน้ำผาดำ ในพื้นที่อำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา รูปแบบการทำงานของประคมคนรักษ์ป่าต้นน้ำผาดำที่อาศัยการร่วมมือการของคนในท้องถิ่นหรือชุมชนเป็นหลัก ชาวบ้านจึงมีบทบาทสำคัญในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของประชาคม ทำให้ชาวบ้านสามารถออกความคิดเห็นในด้านต่าง ๆ ผลลัพธ์ที่ออกมาจึงเป็นไปตามที่ชาวบ้านต้องการมากที่สุดซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมของคณิงนิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ (2561) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) หมายถึง การกระจายโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง และการบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้ง การจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน โดยการให้ข้อมูล แสดงความคิดเห็น ให้คำแนะนำปรึกษา ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ รวมถึงการควบคุมโดยตรงจากประชาชน และการให้ชาวบ้านพึ่งพาตนเองในการจัดการทรัพยากรในชุมชนสอดคล้องกับบทความของสุริมา มฤคิ และ อัคริมา พลกำจัด (2557) อ้างถึงใน ประชา อินทร์แก้ว (2542) กล่าวไว้ว่าสำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในสังคมไทยปรากฏชัดแจ้งในช่วง 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมา หลังจากกรณีการเรียกร้องประชาธิปไตยของนักศึกษาในช่วง 14 ตุลาคม 2516 ดังจะเห็นได้จากกรณีอนุรักษ์สัตว์ป่า ประชาชนรวมกลุ่มต่อต้านการเข้าไปล่าสัตว์ในทุ่งใหญ่นเรศวรของเจ้าหน้าที่ระดับสูงและผู้นำฝ่ายบริหารในขณะนั้น เป็นจุดเริ่มต้นของการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยประชาชนเป็นฝ่ายกระตุ้นให้รัฐเห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ และรัฐไม่ควรเป็นฝ่ายจัดการทรัพยากรธรรมชาติแต่เพียงฝ่ายเดียว หลังจากนั้นไม่นาน รัฐบาลมีประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2518 ส่วนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาตินั้นได้ปรากฏชัดเจนตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) ซึ่งระบุเป้าหมายการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า เป็นการพึ่งพาตนเองของประชาชนภายใต้เงื่อนไขทางสังคม สภาพภูมิศาสตร์หรือทรัพยากรธรรมชาติ ลักษณะของวัฒนธรรม ประเพณี ทำให้ลดการพึ่งพาของชุมชนที่มีต่อปัจจัยภายนอก รวมถึงทำให้ประชาชนในท้องถิ่นเกิดแรงจูงใจมีความเชื่อมั่นในตนเอง เกิดความคิดริเริ่มที่จะปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองให้ดีขึ้นด้วย

สรุปว่า ชาวบ้านเข้ามามีบทบาทในการช่วยดูแล ปกป้อง ป่าต้นน้ำและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นของตน ทำให้ลดปัญหาความขัดแย้งในเรื่องความต้องการไม่ตรงกันของแต่ละฝ่าย และทำให้การดูแล ปกป้อง ป่าต้นน้ำและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเป็นไปได้อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากเป็นการทำงานของคนภายในท้องถิ่นเอง

6.3 การเสนอแนะแนวทางอนุรักษ์ป่าต้นน้ำผาดำ ในพื้นที่อำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ได้เอื้อให้ภาครัฐ องค์กรอิสระ และภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการหรืออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้กล่าวถึงการอนุรักษ์ หรือการจัดการทรัพยากรธรรมชาติกับการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เพราะกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกลไกหนึ่งที่จะนำไปสู่การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกจากนั้นยังมีแนวคิดทฤษฎีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในโครงการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ยังคำนึงถึงความสอดคล้องเกื้อกูลระหว่างการพัฒนา และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเคร่งครัดมาโดยตลอด ความเข้าใจถ่องแท้ถึงธรรมชาติและสภาวะตามธรรมชาติ ตลอดจนความสัมพันธ์

ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติของพระองค์ทำให้เกิดแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหลากหลายไม่ว่าจะเป็นเรื่องของทรัพยากรป่าไม้ และเรื่องของการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมต่าง ๆ

การที่จะฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้เห็นผลเป็นรูปธรรมได้นั้น ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย โดยเฉพาะภาคประชาชนซึ่งเป็นคนกลุ่มใหญ่ของประเทศ ทำอย่างไรจึงจะทำให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของปัญหา ความรู้และการศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะพัฒนาคุณภาพประชาชน ให้รู้และเข้าใจต่อสภาพปัญหาของชุมชนและสังคม โดยสนับสนุนการศึกษาด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ซึ่งสามารถทำได้ทุกระดับอายุทั้งในและนอกระบบ โรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา ผ่านการสื่อสารมวลชนต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนเกิดความตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในการอนุรักษ์ เกิดความรักความหวงแหน และให้ความร่วมมืออย่างจริงจังในการอนุรักษ์ พร้อมทั้งการใช้มาตรการทางสังคมและกฎหมายการจัดตั้งกลุ่ม ชุมชน ชมรม สมาคม เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ตลอดจนการให้ความร่วมมือทั้งทางด้านพลังกาย พลังใจ พลังความคิด ด้วยจิตสำนึกในความมีคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรที่มีต่อตัวเรา เช่น กลุ่มหรือชมรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมของนักเรียน นักศึกษา ในโรงเรียนและสถาบันการศึกษาต่าง ๆ มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทย มูลนิธิสืบ นาคะเสถียร และมูลนิธิโลกสีเขียว เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ช่วยกันดูแลรักษาให้คงสภาพเดิม ไม่ให้เกิดความเสื่อมโทรม เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตในท้องถิ่นของตน การประสานงานเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักระหว่างหน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชน ให้มีบทบาทหน้าที่ในการปกป้องคุ้มครอง ฟื้นฟูการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด ส่งเสริมการศึกษาวิจัย ค้นหาวิธีการและพัฒนาเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การใช้ความรู้ทางเทคโนโลยีสารสนเทศมาจัดการวางแผนพัฒนา การพัฒนาอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ให้มีประสิทธิภาพพลังงานมากขึ้น การค้นคว้าวิจัยวิธีการจัดการ การปรับปรุง พัฒนาสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน การกำหนดนโยบายและวางแผนของรัฐบาลในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เพื่อเป็นหลักการให้หน่วยงานและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องยึดถือและนำไปปฏิบัติ รวมทั้งการเผยแพร่ข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งทางตรงและทางอ้อมให้กับประชาชนอีกด้วย

สรุปว่า การพัฒนาที่จะเกิดประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีการวางแผนและมีกระบวนการหรือแนวคิดที่ชัดเจนและเหมาะสมกับสภาพการทำงานของคนในองค์กร เพราะการพัฒนาที่ดีจำเป็นต้องเริ่มจากตัวบุคคลก่อนจึงจะส่งผลให้งานออกมามีประสิทธิภาพด้วย รวมถึงการพัฒนาจะต้องมีความยั่งยืนและสามารถพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้

7.1.1 ประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาคำ ควรส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ช่วยกันดูแลรักษาให้คงสภาพเดิม ไม่ให้เกิดความเสื่อมโทรม เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตในพื้นที่ของตน

7.1.2 เนื่องจากประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาคำ มีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ที่ยังไม่หลากหลาย และน่าสนใจมากนัก จึงควรมีกิจกรรมใหม่ ๆ ที่น่าดึงดูด เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นให้แก่คนอื่นในการมีใจอนุรักษ์

7.1.3 การเก็บข้อมูลควรมีความหลากหลายทั้งคนในพื้นที่ นักวิชาการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงหน่วยงานอิสระอื่น ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ครบถ้วน

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

7.2.1 ควรศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลอื่น ๆ หรือหน่วยงานอื่น ๆ ภายในจังหวัด เพื่อเปรียบเทียบผลการศึกษา

7.2.2 ควรมีการจัดตั้งแหล่งข้อมูลเอกสารภายในประชาคม และการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานที่ผ่านมา เพื่อให้การดำเนินงานในอนาคตมีแบบแผนและมีรายละเอียดของข้อบกพร่องของการดำเนินงานที่ผ่านมา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงการทำงานในอนาคต และเป็นแหล่งข้อมูลให้ผู้วิจัยในอนาคตที่จะเข้ามาค้นคว้าทำวิจัยในรูปแบบอื่น

8. รายการอ้างอิง

กนกวรรณ หิรัญวิทย์. (2555). **ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสาร กรมป่าไม้**. สืบค้นจาก

http://forestinfo.forest.go.th/Content.aspx?id=1&fbclid=IwAR1ZFu0CtQovrTRuVJzTKjoxMTIkrAZhbnFOKAAzHUp87_8PXtpBYSID5VQ

คณินิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ. (2561). **ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy)**. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

ประชา อินทร์แก้ว. (2542). **ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพฯ. เวิร์ดเวฟ เอ็ดดูเคชั่น.

ปัทมา สุภก่าปัง. (2559). **ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy)**. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า. รั้งเพชร แข็งแรง. (ม.ป.ป). **แนวคิดในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ**. สืบค้นจาก

http://www.etcmsu.ob.tc/lesson1_2.html

ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

สมชาย โพธิ์ตระกูล. (2558). **การบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทย**. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย.

สุริมา มฤคิ์ และ อัคริมา พลก่าจัด. (2557). **การมีส่วนร่วมของชุมชนทุ่งใหญ่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยใช้ระบบวนเกษตร**. ปริญญาโทศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่.

แรงสนับสนุนทางสังคมจากมหาวิทยาลัยในสถานการณ์โควิด-19

ของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ

SOCIAL SUPPORT FROM UNIVERSITY IN THE COVID-19 PANDAMIC
AMONG SILPAKORN UNIVERSITY STUDENTS: WANG THA PHA CAMPUS

ธนาภรณ์ ตั้งทองสว่าง¹ และ ชินัน บัญเรืองรัตน์²

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับแรงสนับสนุนทางสังคมจากมหาวิทยาลัยของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ ในสถานการณ์โควิด-19 จำแนกตามเพศ คณะวิชา ระดับชั้นปี สถานภาพครอบครัว ความเพียงพอในการใช้จ่ายต่อเดือน และเกรดเฉลี่ยสะสม กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ ระดับปริญญาตรี จำนวน 358 คน โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ จำแนกตามคณะวิชา ระดับชั้นปี และเพศ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบสอบถามแรงสนับสนุนทางสังคมจากมหาวิทยาลัยของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระในสถานการณ์โควิด-19 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยกำหนดให้เป็นส่วนประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scale) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) การทดสอบค่าที (t-test) และการทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) ผลการวิจัย พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระมีแรงสนับสนุนทางสังคมจากมหาวิทยาลัยในสถานการณ์โควิด-19 โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.12$, $SD = .44$) นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากรวังท่าพระ ที่มีเพศ ระดับชั้นปี สถานภาพครอบครัว และความเพียงพอในการใช้จ่ายต่อเดือน ต่างกันมีแรงสนับสนุนทางสังคมจากมหาวิทยาลัยในสถานการณ์โควิด-19 โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระที่มีคณะวิชา และเกรดเฉลี่ยสะสมต่างกันมีแรงสนับสนุนทางสังคมจากมหาวิทยาลัยในสถานการณ์โควิด-19 โดยรวมไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: แรงสนับสนุนทางสังคม, นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ, สถานการณ์โควิด-19

Abstract

This study was to explore the level of social support from Silpakorn University students, Wang Tha Phra campus in the COVID-19 pandemic analyzed by gender, faculties, study year, parental status, the sufficiency of monthly expense, and GPA. The samples were 358 Silpakorn University students, Wang Tha Phra, using stratified sampling by faculties, study year and gender. The 36-item Questionnaire to measure social support was created and developed, applying a 5-rating scale. The data were analyzed by mean (\bar{X}), standard deviation (SD), t-test, and one-way test of variance. The findings showed that the overall social

¹ นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

² อาจารย์ ดร. ประจำคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

support level was moderate ($\bar{X} = 3.12$, $SD = .44$). Besides, Social support showed statistically different according to gender, year, family status, and the sufficiency of monthly expense at .05; however, there was no difference found in faculties, and GPA.

Keywords: SOCIAL SUPPORT, SILPAKORN UNIVERSITY STUDENT, WANG THA PHRA, COVID-19

1. บทนำ

องค์การอนามัยโลกมีการประกาศในเดือนมีนาคม 2563 ว่า โควิด-19 เป็นโรคระบาดระดับ pandemic (ธีรยุทธ รุ่งนิรันดร, 2563) ส่งผลให้เกิดผลกระทบกับประชากรโลกในทุกภาคส่วน องค์การยูนิเซฟ ร่วมกับสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย (กรุงเทพฯธุรกิจ, 2563) สำรวจผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 ทำให้เด็กและเยาวชนที่ต้องเผชิญกับภาวะการเปลี่ยนแปลงของช่วงวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายที่ส่งผลต่อด้านอารมณ์ จิตใจ การเปลี่ยนแปลงด้านสังคมที่ต่างไปจากวัยเด็ก เมื่อเกิดวิกฤตสถานการณ์โควิด-19 ก็ส่งผลให้การดำเนินชีวิตมีข้อจำกัดมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอาจก่อให้เกิดความเครียด มีปัญหาในการปรับตัว และปัญหาทางสุขภาพจิตตามมาอีกด้วย โดยนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากรวังท่าพระ ที่ศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี อยู่ในช่วงวัยรุ่นต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในชีวิต และรับมือกับสถานการณ์โควิด-19 เช่นเดียวกัน แรงสนับสนุนทางสังคมจึงเป็นปัจจัยทางบวกประการหนึ่งที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมและให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของผู้ที่ได้รับ อันเป็นผลให้บุคคลเกิดความพึงพอใจ ช่วยลดระดับความเครียด เกิดความมั่นคงทางอารมณ์ สามารถเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม

มหาวิทยาลัยศิลปากรมีการจัดตั้ง เตรียมรับมือกับปัญหาและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับนักศึกษาและมหาวิทยาลัย มีการประกาศมาตรการต่าง ๆ ออกมาเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 และยังมีมาตรการช่วยเหลือและเยียวยานักศึกษาที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 โดยการจัดตั้งกองทุนและประกาศมาตรการช่วยเหลือนักศึกษา บุคลากร และสังคมในช่วงโควิด-19 เพื่อให้สามารถรับมือและปรับตัวกับวิกฤตสถานการณ์โควิด-19 (มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2563) อย่างไรก็ตาม วิทยาเขตวังท่าพระมีความแตกต่างไปจากวิทยาเขตอื่น ๆ ของมหาวิทยาลัยศิลปากร เนื่องจากเป็นคณะวิชาที่มีความเฉพาะทางด้านศิลปะและการออกแบบ มีรูปแบบวิธีการศึกษาที่ต้องใช้อุปกรณ์ เครื่องปั้น และเครื่องสี โปรแกรมเฉพาะทางในการออกแบบหรือเน้นการเรียนที่ต้องปฏิบัติทำให้เกิดเป็นข้อจำกัดในการเรียนช่วงที่มีการแพร่ระบาดของสถานการณ์โควิด-19 อีกทั้งยังตั้งอยู่ในเขตเมืองที่มีพื้นที่ค่อนข้างจำกัดและเป็นวิทยาเขตที่ไม่มีหอพักในมหาวิทยาลัยสำหรับนักศึกษา มีข้อจำกัดบางประการในเรื่องของนโยบายที่นักศึกษาจะได้รับการเยียวยาจากทางมหาวิทยาลัยที่แตกต่างไปจากวิทยาเขตอื่นของมหาวิทยาลัยศิลปากรจึงอาจส่งผลให้มีระดับแรงสนับสนุนทางสังคมต่างไปจากนักศึกษาในวิทยาเขตอื่น ดังนั้น การศึกษานี้จะทำให้เข้าใจระดับและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงสนับสนุนทางสังคมจากมหาวิทยาลัยในกลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตวังท่าพระ เพื่อใช้เป็นแนวทางประกอบการช่วยเหลือนักศึกษาในสถานการณ์การที่มีการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาระดับแรงสนับสนุนทางสังคมจากมหาวิทยาลัยในสถานการณ์โควิด-19 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ
- 2.2 เพื่อเปรียบเทียบแรงสนับสนุนทางสังคมจากมหาวิทยาลัยในสถานการณ์โควิด-19 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ โดยจำแนกตามเพศ คณะวิชา ระดับชั้นปี เกรดเฉลี่ยสะสม สถานภาพครอบครัว และความเพียงพอในการใช้จ่ายต่อเดือน

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แรงสนับสนุนทางสังคมจากมหาวิทยาลัย หมายถึง การสนับสนุน ช่วยเหลือ ประคับประคอง ดูแลเอาใจใส่จากมหาวิทยาลัยศิลปากร เช่น อาจารย์ เพื่อนร่วมสถาบัน หรือบุคลากรภายในมหาวิทยาลัยในสถานการณ์โควิด-19 แบ่งตามแนวคิดของ Schaefer และคณะ (1981 อ้างถึงใน กมลรัตน์ ศุภวิทิตพัฒนา, 2533) ออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านอารมณ์ หมายถึง การที่นักศึกษาได้รับความรัก ความห่วงใย ความเห็นอกเห็นใจ การเอาใจใส่ดูแล ให้กำลังใจ รวมถึงได้รับการยอมรับ และเป็นส่วนหนึ่งของสังคมในสถานการณ์โควิด-19 จากมหาวิทยาลัยศิลปากร ด้านวัตถุ หมายถึง การที่นักศึกษาได้รับการสนับสนุนทางด้านกำลังทรัพย์ ในรูปแบบของทุนการศึกษา สิ่งของหรือบริการในสถานการณ์โควิด-19 จากมหาวิทยาลัยศิลปากร และด้านข้อมูลและข่าวสาร หมายถึง การที่นักศึกษาได้รับคำแนะนำ ความรู้ ข่าวสาร ข้อเท็จจริง หรือแนวทางในการปฏิบัติที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตหรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์โควิด-19 จากมหาวิทยาลัยศิลปากร โดยแรงสนับสนุนทางสังคมจากมหาวิทยาลัยคือแหล่งสนับสนุนทางสังคมแบบกลุ่มหัตถิภุมิที่เป็นทางการ (Kerbo, 1989 อ้างถึงใน บุญศรี ชัยชิตามร, 2534; Pender, 1996 อ้างถึงใน นันทศักดิ์ ชนะพันธ์, 2556)

นักศึกษาระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ อยู่ในช่วงระหว่างวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ มีความต้องการแรงสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวอยู่ในระดับที่ลดลงจากในวัยเด็กและวัยสูงอายุ แต่แสวงหาที่มาของแรงสนับสนุนทางสังคมจากภายนอกมากขึ้น ในช่วงที่นักศึกษาต้องเผชิญกับปัญหาในการปรับตัวอย่างสถานการณ์โควิด-19 มหาวิทยาลัยจึงเป็นแหล่งที่มาของแรงสนับสนุนทางสังคมที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัย Norbeck (1981 อ้างถึงใน นาริรัตน์ แซ่ตั้ง, 2552) กล่าวว่าแรงสนับสนุนทางสังคมที่บุคคลแต่ละคนได้รับจะมีความแตกต่างกัน โดยขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ คือ ปัจจัยด้านคุณสมบัติส่วนตัวของแต่ละบุคคล และปัจจัยด้านคุณสมบัติของสถานการณ์

กลไกของแรงสนับสนุนทางสังคมนั้นส่งผลกับภาวะสุขภาพกายและจิตใจของมนุษย์ ตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานทางด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ มีส่วนช่วยในการลดความเครียด ช่วยให้สามารถปรับตัวและเผชิญกับความเครียดได้ไม่ว่าจะเป็นปัญหาใดก็ตาม (Cohen and Wills, 1985 อ้างถึงใน กมลรัตน์ ศุภวิทิตพัฒนา, 2533; Pender, Murdaugh and Parsons, 2001 อ้างถึงใน ญาณกร นิลพุ่ม, 2553; จีระวรรณ เวชประชะชา, 2553) นอกจากนี้ผลการศึกษาของ เบญจพร จันคำ (2553) ยังพบว่า แรงสนับสนุนทางสังคมเป็นปัจจัยทางจิตสังคมที่สามารถช่วยให้บุคคลที่มีความเครียดคลายความเครียดหรือสามารถปรับตัวและเผชิญกับความเครียดที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 ประชากร

นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ ได้แก่ คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะโบราณคดี คณะมัณฑนศิลป์ ที่กำลังศึกษาในภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 3,405 คน (มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2563)

4.2 กลุ่มตัวอย่าง

นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 358 คน โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ ตามคณะวิชา ระดับชั้นปี และเพศ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาเพศหญิง จำนวน 248 คน คิดเป็นร้อยละ 69.3 กำลังศึกษาอยู่ที่คณะมัณฑนศิลป์ จำนวน 123 คน คิดเป็นร้อยละ 34.4 เป็นนักศึกษาในระดับชั้นปีที่ 4 ขึ้นไป จำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 27.7 มีสถานภาพครอบครัวเป็นบิดามารดาอยู่ด้วยกัน จำนวน 258 คน คิดเป็นร้อยละ 72.1 มีความเพียงพอในการใช้จ่ายต่อเดือนคือเพียงพอแต่ไม่เหลือเก็บ จำนวน 181 คน คิดเป็นร้อยละ 50.6 และมีเกรดเฉลี่ยสะสม 3.01–3.50 จำนวน 144 คน คิดเป็นร้อยละ 40.2

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) แบบสอบถามข้อมูลส่วนตัวประกอบด้วยตัวแปรเพศ คณะวิชา ระดับชั้นปี เกรดเฉลี่ยสะสม สถานภาพครอบครัว และความเพียงพอในการใช้จ่ายต่อเดือน

2) แบบสอบถามแรงสนับสนุนทางสังคม เป็นแบบสอบถามที่สร้างขึ้นตามนิยามศัพท์เฉพาะของการศึกษาวิจัย ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 36 ข้อ ใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านอารมณ์ ด้านวัตถุ และ ด้านข้อมูลข่าวสาร แบบสอบถามฉบับนี้ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน และทดสอบ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 50 คน ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม คือ .93

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง จากนั้นจึงตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของแบบสอบถาม โดยได้รับแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ครบถ้วน จำนวน 358 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้กำหนดระดับนัยสำคัญไว้ที่ .05 และมีขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

1) การวิเคราะห์ระดับแรงสนับสนุนทางสังคมจากมหาวิทยาลัยในสถานการณ์โควิด-19 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) โดยใช้เกณฑ์การแปลผลตามแนวทางของ Best (1981 อ้างถึงใน เต็มศักดิ์ สุขวิบูลย์, 2552)

2) การวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างกลุ่มโดยใช้การทดสอบ Independent Sample t -test เพื่อเปรียบเทียบระดับแรงสนับสนุนทางสังคมจากมหาวิทยาลัยในสถานการณ์โควิด-19 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ โดยจำแนกตาม เพศ

3) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว โดยใช้การทดสอบความแปรปรวนทางเดียว F -test (One-Way ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบระดับแรงสนับสนุนทางสังคมจากมหาวิทยาลัยของนักศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระในสถานการณ์โควิด-19 โดยจำแนกตาม คณะวิชา ระดับชั้นปี เกรดเฉลี่ยสะสม สถานภาพครอบครัว และ

ความเพียงพอในการใช้จ่ายต่อเดือน และหากพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ต่อไปด้วยวิธีการของ Scheffe

5. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาแรงสนับสนุนทางสังคมจากมหาวิทยาลัยของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระมีแรงสนับสนุนทางสังคมจากมหาวิทยาลัยในสถานการณ์โควิด-19 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.12, SD = .44$) และเมื่อแบ่งเป็นด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน โดยมีด้านอารมณ์ ($\bar{X} = 3.33, SD = .52$) ด้านข้อมูลข่าวสาร ($\bar{X} = 3.10, SD = .51$) และด้านวัตถุ ($\bar{X} = 2.95, SD = .51$) ตามลำดับ นอกจากนี้ พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ ที่มีเพศระดับชั้นปี สถานภาพครอบครัว และความเพียงพอในการใช้จ่ายต่อเดือน ต่างกันมีแรงสนับสนุนทางสังคมจากมหาวิทยาลัยในสถานการณ์โควิด-19 โดยรวมต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตามตารางที่ 1 อย่างไรก็ตามนักศึกษาที่คณะวิชาและเกรดเฉลี่ยสะสมต่างกัน มีแรงสนับสนุนทางสังคมจากมหาวิทยาลัยในสถานการณ์โควิด-19 โดยรวมไม่ต่างกัน ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบแรงสนับสนุนทางสังคมจากมหาวิทยาลัยของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ

	ตัวแปร	N	ค่าเฉลี่ย	SD	t/F
เพศ					
	1. ชาย	110	3.04	.42	-2.16*
	2. หญิง	248	3.15	.45	
คณะวิชา					
	1. คณะจิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์	63	3.08	.42	.66
	2. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์	52	3.15	.44	
	3. คณะโบราณคดี	120	3.15	.48	
	4. คณะมัณฑนศิลป์	123	3.09	.42	
ระดับชั้นปี					
	1. ชั้นปีที่ 1	89	3.16	.47	7.56*
	2. ชั้นปีที่ 2	88	3.26	.40	1≠4
	3. ชั้นปีที่ 3	82	3.09	.43	2≠4
	4. ตั้งแต่ชั้นปีที่ 4 ขึ้นไป	99	2.97	.41	
เกรดเฉลี่ย					
	1. ต่ำกว่า 2.51	15	3.29	.40	.91
	2. 2.51 - 3.00	133	3.10	.43	
	3. 3.01 - 3.50	144	3.12	.44	
	4. ตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป	66	3.12	.46	
สถานภาพครอบครัว					
	1. บิดามารดาอยู่ด้วยกัน	258	3.11	.44	3.18*
	2. บิดามารดาแยกกันอยู่หรือหย่าร้างกัน	81	3.08	.44	2≠3
	3. บิดาและ/หรือมารดาเสียชีวิต	19	3.36	.40	

ความเพียงพอในการใช้จ่ายต่อเดือน

1. เพียงพอและเหลือเก็บ	142	3.19	.44	5.30*
2. เพียงพอแต่ไม่เหลือเก็บ	181	3.10	.44	1≠3
3. ไม่เพียงพอ	35	2.93	.43	

หมายเหตุ *: แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05, เครื่องหมาย ≠ แสดงให้เห็นว่ากลุ่มใดมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติด้วยวิธีการของ Scheffe

6. อภิปรายผลการวิจัย

ในการศึกษาระดับแรงสนับสนุนทางสังคมจากมหาวิทยาลัยในสถานการณ์โควิด-19 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ มีแรงสนับสนุนทางสังคมจากมหาวิทยาลัยในสถานการณ์โควิด-19 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เห็นได้จากผลการวิจัยครั้งนี้มีความแตกต่างออกไปจากงานวิจัยที่ศึกษากับนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถานการณ์ปกติที่ไม่มีการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 และในบริบทของมหาวิทยาลัยอื่นที่มักพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีแรงสนับสนุนทางสังคมอยู่ในระดับสูง เช่น การศึกษาของ กนกวรรณ ศรีสองเมือง (2559) ได้ศึกษาวิจัยในกลุ่มนักศึกษาแพทย์ชั้นคลินิก คณะแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่พบว่า นักศึกษามีแรงสนับสนุนทางสังคมอยู่ในระดับมาก นอกจากนั้น การศึกษาของวรรณกร พลพิชัย (2555) ยังพบว่าแรงสนับสนุนทางสังคมของนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาแรงสนับสนุนทางสังคมจากมหาวิทยาลัยในสถานการณ์โควิด-19 และนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ มีความเฉพาะและต่างออกไปจากนักศึกษาในบริบทอื่น เนื่องจากมหาวิทยาลัยศิลปากรวิทยาเขตวังท่าพระตั้งอยู่ในพื้นที่เสี่ยงสูงอย่างจังหวัดกรุงเทพมหานครและมีพื้นที่จำกัด (มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2563) นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการปรับตัวตามมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 อย่างเคร่งครัด นอกจากนี้ นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากรในวิทยาเขตนี้อาจได้รับการช่วยเหลือต่างออกไปจากคณะวิชาในวิทยาเขตอื่นตามประกาศของแต่ละคณะที่ตั้งอยู่ในวิทยาเขตวังท่าพระจึงทำให้นักศึกษาส่วนใหญ่มีระดับแรงสนับสนุนทางสังคมด้านวัตถุอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.95$) ดังนั้น การศึกษานี้จึงอาจเป็นหลักฐานที่อาจสนับสนุนว่าการเพิ่มการช่วยเหลือนักศึกษาในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านทรัพยากร สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ข้อมูลและข่าวสาร รวมถึงทางด้านอารมณ์อย่างการให้คำปรึกษาทางจิตวิทยา หรือการใช้แบบสำรวจสุขภาพจิตนักศึกษาในช่วงสถานการณ์โควิด-19 เพื่อให้นักศึกษาสามารถปรับตัวในสถานการณ์วิกฤตอย่างการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ได้ดีขึ้นจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นกับนักศึกษาในวิทยาเขตวังท่าพระ

ในการศึกษาเปรียบเทียบแรงสนับสนุนทางสังคมจากมหาวิทยาลัยในสถานการณ์โควิด-19 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ ที่จำแนกตามเพศ คณะวิชา ระดับชั้นปี เกรดเฉลี่ยสะสม สถานภาพครอบครัว และความเพียงพอในการใช้จ่ายต่อเดือน ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า พบว่านักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระที่มีเพศและระดับชั้นปี สถานภาพครอบครัว และความเพียงพอในการใช้จ่ายต่อเดือนต่างกันมีแรงสนับสนุนทางสังคมจากมหาวิทยาลัยในสถานการณ์โควิด-19 โดยรวมต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานในด้านตัวแปรเพศ สอดคล้องกับการศึกษาของ Norbeck (1981 อ้างถึงใน นารินทร์ แซ่ตั้ง, 2552) ที่กล่าวว่า เพศเป็นหนึ่งในองค์ประกอบด้านคุณสมบัติส่วนตัวของแต่ละบุคคลที่ส่งผลต่อการได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมของบุคคล โดยมีการศึกษาและพบว่าเพศหญิงมักจะได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมมากกว่าเพศชาย เนื่องจากมีเครือข่ายทางสังคม ติดต่อสื่อสารกันมากกว่า ในด้านตัวแปรระดับชั้นปีจะเห็นได้ว่า นักศึกษาที่ระดับชั้นปีต่างกันก็สะท้อนถึงอายุที่แตกต่างกันซึ่งเป็นหนึ่งในปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรง

สนับสนุนทางสังคมไม่ว่าจะเป็นปริมาณและชนิดของแรงสนับสนุนทางสังคม (Norbeck, 1981 อ้างถึงใน นาริรัตน์ แซ่ตั้ง, 2552) เมื่อบุคคลอายุมากขึ้นแหล่งของแรงสนับสนุนทางสังคมคงที่มากขึ้น กลุ่มสังคมจะมีความเฉพาะและคงที่ซึ่งเป็นหนึ่งในปัจจัยที่ทำให้ความถี่ของแรงสนับสนุนทางสังคมลดลง ผลการศึกษาของ Dwyer and Cummings (2001 อ้างถึงใน Marhamah and Hamzah, 2016) เกี่ยวกับการได้รับแรงสนับสนุนทางสังคม พบว่า นักศึกษาในชั้นปีที่ 1 มีความต้องการแรงสนับสนุนทางสังคม และพยายามแสวงหาแรงสนับสนุนทางสังคมเป็นอย่างมากเพื่อเป็นส่วนช่วยในการปรับตัวและจัดการกับความเครียดที่เกิดขึ้น

ในด้านตัวแปรสถานภาพครอบครัวพบว่า กลุ่มที่บิดามารดาเสียชีวิตมีแรงสนับสนุนต่างจากกลุ่มที่บิดามารดาหย่าร้างกัน ในประเด็นนี้สอดคล้องกับที่ Norbeck (1981 อ้างถึงใน นาริรัตน์ แซ่ตั้ง, 2552) กล่าวว่าสถานการณ์ในชีวิตของบุคคลมีผลให้บุคคลได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมต่างกัน เช่น การหย่าร้างหรือการสูญเสียบุคคลในครอบครัว รวมถึงสถานภาพสมรสจะส่งผลให้บุคคลแสวงหาแหล่งสนับสนุนทางสังคมมากน้อยต่างกัน ทำให้ระดับของแรงสนับสนุนทางสังคมที่ได้รับนั้นแตกต่างกันไปด้วย และในด้านตัวแปรความเพียงพอในการใช้จ่ายต่อเดือน พบว่าความเพียงพอในการใช้จ่ายต่อเดือนหรือฐานะทางเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงสนับสนุนทางสังคม (Norbeck, 1981 อ้างถึงใน นาริรัตน์ แซ่ตั้ง, 2552) เนื่องจากฐานะทางเศรษฐกิจส่งผลต่อการแสวงหาแรงสนับสนุนทางสังคมและยังมีเครือข่ายทางสังคมที่มากกว่าจึงทำให้สามารถเข้าถึงแรงสนับสนุนทางสังคมมากกว่าบุคคลที่มีรายได้น้อยหรือฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยเรื่อง วารุณี สันป่าแก้ว (2556) ศึกษาวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างแรงสนับสนุนทางสังคมของวัยรุ่นเสี่ยงต่อโรคชนิดหนึ่งและพบว่ารายได้ของครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับแรงสนับสนุนทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในแง่นี้อาจช่วยเป็นข้อมูลในการตัดสินใจที่อาจมีมาตรการช่วยเหลือสำหรับนักศึกษาที่มีปัญหาทั้งในส่วนของสถานภาพครอบครัวและความเพียงพอในการใช้จ่ายต่อเดือน ตลอดจนการพิจารณาใช้เป็นเกณฑ์ช่วยเหลือเยียวยาต่อไป

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งนี้เห็นได้ว่านักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ มีแรงสนับสนุนทางสังคมจากมหาวิทยาลัยในสถานการณ์โควิด-19 อยู่ในระดับปานกลาง อาจใช้ข้อมูลความแตกต่างของสถานภาพครอบครัวและความเพียงพอในการใช้จ่ายต่อเดือนมาเป็นข้อมูลในการประกอบการตัดสินใจช่วยเหลือนักศึกษาในมาตรการต่าง ๆ ได้ นอกจากนั้นการส่งเสริมแรงสนับสนุนข้อมูลข่าวสารในช่วงนี้อาจมีความจำเป็นเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากนักศึกษาไม่ได้เดินทางมายังวิทยาเขต แต่ต้องอาศัยการติดต่อสื่อสารผ่านทางออนไลน์ การสนับสนุนในด้านนี้ควรได้รับการสนับสนุนให้เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบต่อไป การวิจัยครั้งต่อไปในอนาคตสามารถนำการวิจัยเชิงคุณภาพมาใช้เพื่อศึกษาเรื่องแรงสนับสนุนทางสังคมจากมหาวิทยาลัยในสถานการณ์โควิด-19 ผ่านการสัมภาษณ์ หรือศึกษาในกลุ่มประชากรที่มีความเฉพาะต่อไป เช่น การศึกษาในกลุ่มประชากรที่บิดามารดาหย่าร้างหรือกลุ่มประชากรที่มีรายรับไม่เพียงพอได้

8. รายการอ้างอิง

กนกวรรณ ศรีสองเมือง. (2559). อิทธิพลของความเครียดในการเรียนที่มีต่อภาวะหมดไฟในการเรียนของนักศึกษาแพทย์
ชั้นคลินิก คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่: บทบาทการเป็นตัวแปรปรับของ การรับรู้การสนับสนุนทางสังคม. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- กมลรัตน์ ศุภวิทิตพัฒนา. (2533). ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคม และปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคม กับการปฏิบัติตนด้านสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์ การแพทย์และสาธารณสุข บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหิดล.
- กรุงเทพธุรกิจ. (2563). เยาวชนไทย กังวลเรื่องสถานะการเงินของครอบครัวในช่วงโควิด-19. สืบค้นเมื่อ 8 สิงหาคม 2563. สืบค้นจาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/>
- จีระวรรณ เวชประชา. (2553). ความสามารถในการพยากรณ์ของอัลกอริทึมการอบรมเลี้ยงดู และการสนับสนุนทางสังคมที่มีต่อการปรับตัวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่4ในอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ญาณกร นิลพุ่ม. (2553). อิทธิพลของการสนับสนุนทางสังคมและบุคลิกภาพที่มีต่อการให้อภัยของวัยรุ่น: กรณีศึกษานักเรียนช่วงชั้นที่ 4 ในสถานศึกษาสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาชุมชน ภาควิชาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เต็มศักดิ์ สุขวิบูลย์. (2552). ข้อคำนึงในการสร้างเครื่องมือประเภทมาตราประมาณค่า (Rating Scale) เพื่องานวิจัย. สืบค้นเมื่อ 24 สิงหาคม 2563. สืบค้นจาก <http://krupee.blogspot.com>
- ธีรยุทธ รุ่งนิรันดร. (2563). คำแนะนำด้านสุขภาพจิตและจิตสังคมในช่วงการระบาดของ COVID-19 Mental Health and Psychosocial Considerations During COVID-19 Outbreak 12 มีนาคม 2563. สืบค้นเมื่อ 6 สิงหาคม 2563. สืบค้นจาก <https://dmh.go.th/covid19>
- นวลฉวี ประเสริฐสุข. (2558). การวิจัยพฤติกรรมเบื้องต้น. เอกสารประกอบการเรียนรายวิชา (463 301) การวิจัยพฤติกรรมเบื้องต้น ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นันทศักดิ์ ชนะพันธ์. (2556). ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคม และการรู้จักตนเองกับการคืนความสำคัญให้ตนเองของผู้ป่วยหญิงโรคซึมเศร้า. วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต การพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นารินทร์ แซ่ตั้ง. (2552). ความสามารถในการพยากรณ์ ของการรับรู้ความสามารถของตน และการสนับสนุนทางสังคม ที่มีต่อความเป็นผู้มีความคิดก้าวหน้า ของนักศึกษาชั้นปีที่ 5 คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุญศรี ชัยชิตามร. (2534). สภาพแวดล้อมในการทำงาน แรงสนับสนุนทางสังคม และความเหนื่อยหน่ายของพยาบาลประจำการในหอผู้ป่วยอายุรกรรม โรงพยาบาลของรัฐ. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาจิตวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เบญจพร จันคำ. (2553). ความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน การสนับสนุนทางสังคมกับความเครียดของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง โรงพยาบาลหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสุขภาพจิต ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2563). ประวัติมหาวิทยาลัยศิลปากร. สืบค้นเมื่อ 5 สิงหาคม 2563. สืบค้นจาก <https://www.su.ac.th/th/about-abouphp>
- วรรณกร พลพิชัย. (2555). อิทธิพลของการมีส่วนร่วมกิจกรรมนันทนาการ การสนับสนุนทางสังคม ความเชื่ออำนาจควบคุมตนเองและลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่มีต่อพฤติกรรมแสดงออกที่เหมาะสมทางการเมืองของนิสิต

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาชุมชน ภาควิชาจิตวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วารุณี สันป่าแก้ว. (2556). ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคม และปัจจัยบางประการกับพฤติกรรมการบริโภคอาหารของวัยรุ่นเสี่ยงต่อโรคเบาหวาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต การพยาบาลเด็ก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

Marhamah, F. & Hamzah, H. (2016). "The relationship between social support and academic stress among first year students at Syiah Kuala University." *Jurnal Psikoislamedia*. 1,1 (April) : 2503-3611.

ความสามารถในการเผชิญปัญหาต่อสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์

THE ADVERSITY QUOTIENT IN THE CORONAVIRUS 2019 (COVID-19) SITUATION AMONG THE FIRST-YEAR STUDENTS, SILPAKORN UNIVERSITY, SANAM CHAN PALACE CAMPUS

ศิริประภา ต๊ะจันทร์¹ และ วนัญญา แก้วแก้วปาน²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความสามารถในการเผชิญปัญหาต่อสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ และ 2) เปรียบเทียบความสามารถในการเผชิญปัญหาต่อสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ จำแนกตาม เพศ, เกรดเฉลี่ยสะสมระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ความพอเพียงของรายได้ครอบครัว และสถานภาพครอบครัว โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยนี้มีจำนวน 363 คน ได้มาจากการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณของทาโร ยามาเน ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ยอมให้เกิดความคลาดเคลื่อนได้ร้อยละ ± 5 และทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ตามสัดส่วนประชากรโดยจำแนกตามเพศ จากนั้นสุ่มอย่างง่ายต่อไป เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามความสามารถในการเผชิญปัญหาต่อสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิดทฤษฎีและการทบทวนวรรณกรรม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่และร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบค่า (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F-test หรือ One-Way ANOVA)

ผลการวิจัยพบว่า

- 1) นักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ มีความสามารถในการเผชิญปัญหาต่อสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.93$)
- 2) นักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ ที่มีความพอเพียงของรายได้ครอบครัวต่างกัน มีความสามารถในการเผชิญปัญหาต่อสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ ที่มีเพศ, เกรดเฉลี่ยสะสมระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และสถานภาพครอบครัวต่างกัน มีความสามารถในการเผชิญปัญหาต่อสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โดยรวมไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: ความสามารถในการเผชิญปัญหา, ไวรัสโคโรนา 2019, มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์

¹ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาจิตวิทยา ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

² อาจารย์ ดร. ประจำภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

Abstract

The objectives of this research are to 1) study the level of adversity quotient in the coronavirus 2019 (COVID-19) situation among the first-year students, Silpakorn University, Sanam Chan Palace campus and 2) compare the adversity quotient in the coronavirus 2019 (COVID-19) situation among the first-year students, Silpakorn University, Sanam Chan Palace campus, classified by gender, cumulative GPA in the 12th grade, the sufficiency of family income and parental family status. The samples were 363 students, using the Taro Yamane sample size formula applying the 95% confidence interval with a $\pm 5\%$ error. The stratified random sampling was performed by gender proportion, then the simple random sampling was proceeded. The research measurement, developed by the researcher from the theory and literature review, was the adversity quotient questionnaire in the coronavirus 2019 (COVID-19) situation. The data were analyzed by frequency, percentage (%), mean (\bar{X}), standard deviation (SD), t-test, and one-way analysis of variance (F-test or One-Way ANOVA).

The results showed that

1. The first-year students, Silpakorn University Sanam Chan Palace campus presented the overall adversity quotient in the coronavirus 2019 (COVID-19) situation at the high level ($\bar{X} = 3.93$), and
2. The first-year students, Silpakorn University, Sanam Chan Palace campus who had different family income had a significant difference at .05 in the overall adversity quotient in the coronavirus 2019 (COVID-19) situation. However, the first-year students, Silpakorn University Sanam Chan Palace campus, who had different gender, cumulative GPA in the 12th grade, and parental family status, presented no difference in the adversity quotient in the coronavirus 2019 (COVID-19) situation.

Keywords: ADVERSITY QUOTIENT, CORONAVIRUS 2019 (COVID-19), SILPAKORN UNIVERSITY SANAM CHAN PALACE CAMPUS

1. บทนำ

ปัจจุบันทั่วโลกกำลังเผชิญกับสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2562 เป็นต้นมา โดยเริ่มจากเมืองอู่ฮั่น มณฑลหูเป่ย์ สาธารณรัฐประชาชนจีน (กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, 2563) เนื่องจากไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สามารถแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็ว องค์การอนามัยโลกจึงได้ประกาศให้การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เป็นภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขระหว่างประเทศ ต่อมาได้ประกาศให้เป็นการระบาดใหญ่ทั่วโลก ที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพและก่อกวนขวางต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของมวลมนุษยชาติ เมื่อวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2563 ส่งผลให้มีผู้ติดเชื้อทั่วโลกจำนวน 19,049,899 คน รักษาหาย จำนวน 12,022,143 คน ยังรักษาตัว จำนวน 65,421 คน และเสียชีวิต จำนวน 712,474 ราย สำหรับประเทศไทย พบว่า มีผู้ติดเชื้อจำนวน 3,321 คน รักษาหาย จำนวน 3,142 คน ยังรักษาตัว จำนวน 121 คน และเสียชีวิต จำนวน 58 ราย (กรมควบคุมโรค, 2563) จากการระบาดอย่างต่อเนื่อง ทำให้มีปัญหาก่อเกิดขึ้นตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งด้านการดำเนินชีวิต สุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนการศึกษา ล้วนแล้วแต่ส่งผลกระทบต่อร่างกายและจิตใจของคนในทุกเพศและทุกกลุ่มวัย

นักศึกษาชั้นปีที่ 1 เป็นช่วงรอยต่อของวัยรุ่นกับวัยผู้ใหญ่ตอนต้น เป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงสำคัญทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม เปลี่ยนจากการศึกษาในโรงเรียน เป็นการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยที่มีรูปแบบการเรียน การดำเนินชีวิตและสภาพแวดล้อมแปลกใหม่ มีภาระที่ต้องรับผิดชอบและช่วยเหลือตนเองมากขึ้น ผนวกกับสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนมีการประกาศมาตรการต่าง ๆ เพื่อลดการแพร่กระจายของเชื้อโรค และในสถานศึกษาได้มีมาตรการป้องกันการระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ได้แก่ จัดการเรียนการสอนให้เข้ากับสถานการณ์ คัดกรองวัดไข้ก่อนเข้าสถานศึกษา สวมหน้ากากอนามัยตลอดเวลา จัดจุดล้างมือ จัดระยะห่างระหว่างบุคคลอย่างน้อย 1-2 เมตร และไม่จัดกิจกรรมการรวมกลุ่มคนจำนวนมาก เป็นต้น (กรมอนามัย, 2563) จากข้อจำกัดต่าง ๆ ทำให้นักศึกษาประสบปัญหาเพิ่มขึ้น ทั้งปัญหาจากการเรียนออนไลน์ ปัญหาการเงินของครอบครัว ตลอดจนปัญหาจากการใช้ชีวิตในวิถีใหม่ สิ่งเหล่านี้เป็นเหตุการณ์ที่มีความยากลำบากและเป็นอุปสรรคที่เกิดขึ้นในชีวิต หากนักศึกษาไม่สามารถเผชิญและฟันฝ่ากับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ อาจส่งผลให้เกิดความท้อแท้ เบื่อหน่าย หรือนำสู่ปัญหาสุขภาพจิตต่าง ๆ ตามมาได้

ความสามารถในการเผชิญปัญหาเป็นทักษะหนึ่งที่มีมนุษย์ใช้ในการแก้ไขปัญหา เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงของสังคมเกิดขึ้นระหว่างการเดินทางชีวิต เพื่อให้ดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ดังที่ Stoltz (1997 อ้างถึงใน ชีระศักดิ์ กำบรรณารักษ์, 2548) ได้ศึกษาความสามารถในการเผชิญปัญหาจากแนวคิดของจิตวิทยาการรู้คิด ระบบภูมิคุ้มกันจิตประสาท และสรีรวิทยาของระบบประสาท โดยพบว่า ความสามารถในการเผชิญปัญหา (AQ: Adversity Quotient) เป็นรูปแบบพฤติกรรมการตอบสนองต่อความยากลำบากในชีวิต ซึ่งสามารถพัฒนาเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงได้ ไม่ว่าจะอายุเท่าไร หากบุคคลพัฒนาความสามารถในการเผชิญปัญหาได้ดี ในช่วงเวลาที่ต้องประสบกับวิกฤติต่าง ๆ ไม่ว่าจะปัญหาเศรษฐกิจ สังคม ภัยพิบัติทางธรรมชาติ หรือโรคระบาดก็ย่อมสามารถเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคทั้งปวงให้ผ่านพ้นไปได้ด้วยดี

มหาวิทยาลัยศิลปากรเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มุ่งเน้นผลิตบัณฑิตให้มีอัตลักษณ์ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และเป็นพลเมืองที่มีคุณค่าของประเทศและของโลก (แผนพัฒนามหาวิทยาลัยศิลปากร ปีงบประมาณ พ.ศ. 2560-2564) มหาวิทยาลัยศิลปากรเห็นความสำคัญในการพัฒนาความสามารถในการเผชิญปัญหา ด้วยการส่งเสริมให้นักศึกษานำความรู้ไปประยุกต์ใช้แก้ไขปัญหาอย่างชาญฉลาดซึ่งในสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) มหาวิทยาลัยได้ออกมาตรการเยียวยาช่วยเหลือนักศึกษา โดยการมอบทุนการศึกษา คินค่าธรรมเนียมการศึกษาบางส่วนผ่อนผันค่าธรรมเนียมการศึกษา สนับสนุนอุปกรณ์การเรียนออนไลน์ ลดค่าหอพักและจ้างงานนักศึกษาเพื่อเป็นรายได้เสริม (มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2563) มาตรการเยียวยาช่วยเหลือดังกล่าว ล้วนเป็นการกระตุ้นให้นักศึกษาได้ฝึกฝนตนเองให้รู้จักอดทนและพยายามก้าวผ่านความยากลำบากที่ต้องเผชิญไปได้ โดยเฉพาะนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ซึ่งถือเป็นก้าวแรกและก้าวสำคัญสำหรับชีวิตทางการศึกษา เพื่อเตรียมความพร้อมตนเองให้มีภูมิคุ้มกัน ในการอดทนและต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ ที่อาจพบเจอได้ในอนาคต

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความสามารถในการเผชิญปัญหาต่อสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ ซึ่งจะเกิดประโยชน์ต่อนักศึกษา อาจารย์ผู้สอน หรือผู้เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมสนับสนุนการเรียนการสอนและด้านการใช้ชีวิตประจำวัน โดยสามารถนำข้อมูลจากผลการวิจัยที่ได้ ไปประกอบการช่วยเหลือและนำพานักศึกษาให้ก้าวผ่านอุปสรรคในชีวิตกับสถานการณ์ที่มีการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) นี้ไปได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาระดับความสามารถในการเผชิญปัญหาต่อสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์
- 2.2 เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการเผชิญปัญหาต่อสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ จำแนกตามเพศ, เกรดเฉลี่ยสะสมระดับชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 6 ความพอเพียงของรายได้ครอบครัว และสถานภาพครอบครัว

3. สมมติฐานการวิจัย

- 3.1 นักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ ที่มีเพศต่างกันมีความสามารถในการเผชิญปัญหาต่อสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) แตกต่างกัน
- 3.2 นักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ ที่มีเกรดเฉลี่ยสะสมระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ต่างกัน มีความสามารถในการเผชิญปัญหาต่อสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) แตกต่างกัน
- 3.3 นักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ ที่มีความพอเพียงของรายได้ครอบครัวต่างกัน มีความสามารถในการเผชิญปัญหาต่อสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) แตกต่างกัน
- 3.4 นักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ ที่มีสถานภาพครอบครัว ต่างกัน มีความสามารถในการเผชิญปัญหาต่อสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) แตกต่างกัน

4. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับความสามารถในการเผชิญปัญหา

ความสามารถในการเผชิญปัญหามาจากคำในภาษาอังกฤษว่า Adversity Quotient หรือ AQ โดยเป็นแนวคิดของ Stoltz (1997 อ้างถึงใน ซีระศักดิ์ กำบรรณารักษ์, 2548) ได้ให้ความหมายของความสามารถในการเผชิญปัญหาไว้ว่า คือ การที่บุคคลใช้ความสามารถเพื่อตอบสนองเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่บุคคลต้องเผชิญ ไม่ว่าจะเป็ความทุกข์ใจ ความกังวลใจ ความลำบากใจ และหากบุคคลมีความสามารถในการเผชิญปัญหาในระดับสูง ก็จะสามารถอดทนต่อความยากลำบากได้ดี มีจิตใจที่เข้มแข็ง ไม่ท้อถอยเมื่อเจอปัญหา และสามารถเผชิญต่อสู้กับมันได้ดี และสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2552) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความสามารถในการเผชิญปัญหา คือ ความสามารถของบุคคลในการตอบสนองต่อปัญหาและอุปสรรค ด้วยมุมมองในเชิงบวก มีสติ มีความรับผิดชอบ และหาแนวทางแก้ไขปัญหาด้วยความมุ่งมั่น อดทนจนสามารถฝ่าฟันและเอาชนะปัญหาได้ ซึ่ง ชุขณมน ชัยโยธา (2550) ได้แบ่งองค์ประกอบของความสามารถในการเผชิญปัญหาตามลักษณะต่าง ๆ จากแนวคิดของ Stoltz ออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการควบคุมสถานการณ์ ด้านการวิเคราะห์ ต้นตอของอุปสรรค ด้านการยอมรับผลการกระทำของตนเอง ด้านการรับรู้ผลกระทบของอุปสรรค และด้านความอดทนต่อความยากลำบาก สำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้เพื่อให้มีความสอดคล้องกับบริบทของนักศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร ผู้วิจัยจึงได้แบ่งองค์ประกอบการวัดระดับความสามารถในการเผชิญปัญหาเป็น 4 ด้าน คือ ด้านการควบคุมสถานการณ์ ด้านการวิเคราะห์ต้นตอของอุปสรรค ด้านการรับรู้และยอมรับผลกระทบที่เกิดขึ้น และด้านความอดทนต่อความยากลำบาก

แนวคิดเกี่ยวกับไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

ไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เริ่มระบาดตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 เป็นต้นมา โดยติดต่อผ่านทาง การไอ จาม สัมผัสโดยตรงกับสารคัดหลั่งของคนและสัตว์ที่อาจเป็นแหล่งของโรค สาเหตุของการระบาดเป็นไปได้อาจมาจากค้างคาวใน ถ้ำและแพร่สู่คนที่ตลาดค้าสัตว์ป่าเมืองอู่ฮั่น สาธารณรัฐประชาชนจีน และเริ่มแพร่เข้าสู่ประเทศไทยตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2563 จากผู้เดินทางท่องเที่ยวชาวจีน กลุ่มเชียร์มวยที่สนามมวยลุมพินี และคนไทยที่กลับจากปฏิบัติกิจทางศาสนาใน ประเทศมาเลเซียและอินโดนีเซีย ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวส่งผลกระทบเป็นวงกว้าง โดยจากการรายงานของสภาเด็กและ เยาวชนแห่งประเทศไทย, UNICEF, UNDP และ UNFPA (2563) ที่สำรวจผลกระทบและความต้องการของเด็กและเยาวชนใน สถานการณ์ COVID-19 พบว่า 1) เด็กและเยาวชนไม่มีความรู้หรือไม่แน่ใจว่าควรปฏิบัติตนอย่างไร เมื่อมีปัญหาเรื่อง ความเครียดและสุขภาพจิต รวมถึงบริการต่าง ๆ ที่สามารถขอรับคำปรึกษาได้ จึงมีความต้องการให้ช่วยเหลือเพื่อจัดการความ กังวลใจที่เกิดขึ้นในช่วงที่มีการระบาดของไวรัสโคโรนา 2) ความต้องการที่จะเข้าถึงความช่วยเหลือทางการเงินจากภาครัฐ เช่น การเข้าถึงเงินช่วยเหลือเยียวยาหรือการช่วยเหลือเรื่องค่าเทอม 3) ต้องการข้อมูลที่ชัดเจนขึ้นในเรื่องแผนการเรียนที่ต้อง ปรับใหม่จากสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 เป็นต้น จะเห็นได้ว่า ผู้คนได้รับผลกระทบในหลายด้าน ทั้งในแง่การดำเนินชีวิตประจำวัน สุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนการศึกษา ทั้งนี้เด็กและเยาวชนหรือนักศึกษาก็ได้รับ ผลกระทบจากสถานการณ์ดังกล่าวด้วยเช่นกัน ทั้งปัญหาการเรียนออนไลน์ ปัญหาการเงินของครอบครัว ตลอดจนปัญหา การใช้ชีวิตในวิถีใหม่ (New Normal)

5. วิธีดำเนินการวิจัย

5.1 ประชากร

นักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 3,894 คน (สถิติจำนวนนักศึกษาของบริหารงานวิชาการ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2563)

5.2 กลุ่มตัวอย่าง

นักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ จำนวน 363 คน ได้มาจากการคำนวณขนาด กลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณของทาโร ยามานะ (Taro Yamane, 1973 อ้างถึงใน นวลฉวี ประเสริฐสุข, 2558: 58) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ยอมให้เกิดความคลาดเคลื่อนได้ร้อยละ ± 5 จากนั้นสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) จำแนกตามเพศ แบ่งเป็น เพศชาย จำนวน 111 คน และ เพศหญิง จำนวน 252 คน

5.3 เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามความสามารถในการเผชิญปัญหาต่อ สถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นตามนิยามปฏิบัติการ โดยมีเนื้อหาครอบคลุม ประเด็นหลักที่ต้องการศึกษา แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน โดยตอนที่ 1 เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบ แบบสอบถาม จำนวน 4 ข้อ ได้แก่ เพศ เกรดเฉลี่ยสะสมระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ความพอเพียงของรายได้ครอบครัว และ สถานภาพครอบครัว ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check List) ตอนที่ 2 เกี่ยวกับความสามารถในการเผชิญปัญหา ต่อสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) จำนวนทั้งสิ้น 44 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด จำแนกเป็น 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการ ควบคุมสถานการณ์ ด้านการวิเคราะห์ต้นตอของอุปสรรค ด้านการรับรู้และยอมรับผลกระทบที่เกิดขึ้น และด้านความอดทน ต่อความยากลำบาก

5.4 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และนำมาปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ และทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำไปทดลองใช้ (Try out) กับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน แล้วนำข้อมูลที่ได้นำมาคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ผลจากการวิเคราะห์ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .94

5.5 การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

นำแบบสอบถามที่ผ่านการพัฒนาปรับปรุงและพิจารณาความถูกต้องสมบูรณ์ไปดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 363 คน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้นำมาจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ และค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ทดสอบสมมติฐานทางสถิติโดยใช้ค่า t-test (Independent Samples t-test) และการทดสอบความแปรปรวนทางเดียว โดยใช้ F-test หรือ One-Way ANOVA แล้วทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการของ Scheffe' หรือ Tamhane

6. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาความสามารถในการเผชิญปัญหาต่อสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ สรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

6.1 จากการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า กลุ่มตัวอย่างนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ มีจำนวน 363 คน ส่วนมากเป็นเพศหญิง จำนวน 252 คน คิดเป็นร้อยละ 69.40 เป็นนักศึกษาที่มีเกรดเฉลี่ยสะสมระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 อยู่ที่ 3.51-4.00 จำนวน 173 คน คิดเป็นร้อยละ 47.70 เป็นนักศึกษาที่มีความพอเพียงของรายได้ครอบครัว พอใช้และเหลือเก็บ จำนวน 160 คน คิดเป็นร้อยละ 44.10 และเป็นนักศึกษาที่มีสถานภาพครอบครัว บิดา มารดาอยู่ด้วยกัน จำนวน 259 คน คิดเป็นร้อยละ 71.40 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตาม เพศ เกรดเฉลี่ยสะสมระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ความพอเพียงของรายได้ครอบครัว และสถานภาพครอบครัว

ตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	111	30.60
หญิง	252	69.40
รวม	363	100.00
เกรดเฉลี่ยสะสมระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6		
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 3.00	52	14.30
3.01 – 3.50	138	38.00
3.51 – 4.00	173	47.70
รวม	363	100.00

ความพอเพียงของรายได้ครอบครัว		
พอใช้และเหลือเก็บ	160	44.10
พอใช้แต่ไม่เหลือเก็บ	116	32.00
ไม่พอใช้แต่ไม่มีหนี้สิน	48	13.20
ไม่พอใช้และมีหนี้สิน	39	10.70
รวม	363	100.00
สถานภาพครอบครัว		
บิดา มารดาอยู่ด้วยกัน	259	71.40
บิดา มารดาหย่าร้าง หรือแยกกันอยู่	73	20.10
บิดา และ/หรือ มารดาเสียชีวิต	31	8.50
รวม	363	100.00

6.2 จากการวิเคราะห์ความสามารถในการเผชิญปัญหาต่อสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ โดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยรวมและรายข้อ พบว่า นักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ มีความสามารถในการเผชิญปัญหาต่อสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) โดยรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 3.93) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าระดับ และอันดับที่ของความสามารถในการเผชิญปัญหาต่อสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ โดยรวมและรายด้าน

ความสามารถในการเผชิญปัญหาต่อสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19)	\bar{X}	S.D.	ค่าระดับ	อันดับที่
ด้านการควบคุมสถานการณ์	3.75	.95	มาก	4
ด้านการวิเคราะห์ต้นตอของอุปสรรค	3.97	.81	มาก	3
ด้านการรับรู้และยอมรับผลกระทบที่เกิดขึ้น	3.98	.86	มาก	2
ด้านความอดทนต่อความยากลำบาก	4.00	.81	มาก	1
รวม	3.93	.86	มาก	

6.3 จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบความสามารถในการเผชิญปัญหาต่อสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ จำแนกตามตัวแปร เพศ เกรดเฉลี่ย สะสมระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ความพอเพียงของรายได้ครอบครัว และสถานภาพครอบครัว พบว่า นักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ ที่มีความพอเพียงของรายได้ครอบครัวต่างกัน มีความสามารถในการเผชิญปัญหาต่อสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ ที่มีเพศ, เกรดเฉลี่ยสะสมระดับชั้น

มัธยมศึกษาปีที่ 6 และสถานภาพครอบครัวต่างกัน มีความสามารถในการเผชิญปัญหาต่อสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โดยรวมไม่แตกต่างกัน

7. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยนำมาอภิปรายผลตามลำดับ ได้ดังนี้

7.1 ผลการศึกษาระดับความสามารถในการเผชิญปัญหาต่อสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ พบว่า นักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ มีความสามารถในการเผชิญปัญหาต่อสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.93$) เนื่องด้วยนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ตระหนักได้ว่าปัญหาที่ตนเองกำลังประสบอยู่เป็นการเผชิญกับสถานการณ์ใหม่และเป็นปัญหาต่อการดำเนินชีวิตในขณะนั้น รวมถึงอาจส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของนักศึกษาในระยะยาวได้ จึงเป็นสิ่งที่คอยกระตุ้นให้นักศึกษามีความกระตือรือร้น เกิดแรงจูงใจในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคได้มากขึ้น ตลอดจนเกิดความพยายามที่จะก้าวข้ามผ่านความยากลำบากที่เกิดขึ้นกับการเรียน การใช้จ่ายและการใช้ชีวิตประจำวันในช่วงที่มีการระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ไปให้ได้ ซึ่งการที่นักศึกษาชั้นปีที่ 1 มีความสามารถในการเผชิญปัญหาต่อสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 โดยรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า นักศึกษามีความกระตือรือร้นต่อปัญหา มุ่งมั่นและพยายามค้นหาที่มาของปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์การระบาดของ COVID-19 มีความเข้าใจ ตระหนักถึงสาเหตุปัญหา และยอมรับผลที่ตามมาจากปัญหา ไม่ย่อท้อในการรับมือกับความยากลำบากจากสถานการณ์หรือปัญหาต่าง ๆ สามารถอดทนต่ออุปสรรคที่ทำให้เกิดความทุกข์ทรมานหรือความไม่สบายใจ คิดว่าอุปสรรคที่เข้ามาจะผ่านพ้นไป นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยศิลปากรมีการมุ่งเน้นให้นักศึกษาได้พัฒนาตนเองในการคิดอย่างเป็นระบบเชิงวิทยาศาสตร์ และเป็นผู้มีความรอบรู้ตามขีดความสามารถที่มหาวิทยาลัยกำหนด รวมถึงมีการออกมาตรการเยียวยาช่วยเหลือนักศึกษาในสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 เพื่อช่วยลดผลกระทบที่เกิดขึ้นกับนักศึกษา และเอื้อให้นักศึกษาได้พัฒนาความสามารถในการเผชิญปัญหาจนผ่านพ้นอุปสรรคที่เกิดขึ้นไปได้ ผลการศึกษาระดับความสามารถในการเผชิญปัญหาต่อสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ อนันต์ ดุลยพิรติส (2547) ที่ได้ศึกษาเรื่องความสามารถในการฟันฝ่าอุปสรรค การรับรู้ความสามารถของตนเองด้านการเรียน และนิสัยในการเรียนของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า นิสิตนักศึกษามีความสามารถในการฟันฝ่าอุปสรรคอยู่ในระดับสูง

7.2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างความสามารถในการเผชิญปัญหาต่อสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ จำแนกตามเพศ เกรดเฉลี่ยสะสมระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ความพอเพียงของรายได้ครอบครัว และสถานภาพครอบครัว ได้ดังนี้

7.2.1 จากสมมติฐานข้อที่ 1 นักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ ที่มีเพศต่างกัน มีความสามารถในการเผชิญปัญหาต่อสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) แตกต่างกัน ผลการวิจัย พบว่า นักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ ที่มีเพศต่างกัน มีความสามารถในการเผชิญปัญหาต่อสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ผู้วิจัยตั้งไว้ เนื่องด้วยนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ทั้งเพศชายและเพศหญิงเริ่มต้นเข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัยในปีการศึกษาเดียวกัน ประกอบกับได้รับผลกระทบและปัญหาที่เกิดขึ้นจากการระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ในสภาพการณ์ที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียน การใช้จ่าย และการใช้ชีวิตประจำวัน จึงทำให้การต่อสู้และเผชิญกับปัญหาในช่วงที่มีการระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ไม่แตกต่างกัน รวมทั้งนักศึกษาชั้นปีที่ 1 เพศชายและเพศหญิงอยู่ในช่วงวัย

เดียวกัน เป็นวัยที่มักจะมีภาวะเครียดหรืออ่อน อายากรู้สึกเห็น แสงหาเอกลักษณ์ (Identity) เพื่อปรับเปลี่ยนตนเองให้เข้ากับ บทบาทในสังคมใหม่ จึงช่วยให้เกิดความเข้าใจในปัญหาใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ COVID-19 ได้ ทั้งนี้ สภาพสังคมในยุค ปัจจุบันเปิดโอกาสให้นักศึกษาสามารถพัฒนาบทบาทของตนเองตามศักยภาพได้อย่างเท่าเทียมกันไม่ว่าจะเป็นเพศชายหรือ เพศหญิงต่างก็มุ่งที่จะก้าวข้ามผ่านสถานการณ์วิกฤติไปได้เพื่อให้ไม่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตมากนัก ตลอดจนเพื่อมุ่งสู่ ความสำเร็จในระดับชั้นปีที่สูงขึ้น และการที่นักศึกษามีความพยายาม มุ่งมั่น อดทน เข้มแข็งในการเผชิญอุปสรรค จะทำให้เกิดจากการเรียนรู้ ประสบการณ์ และเกิดความสามารถในการเผชิญปัญหาซึ่งพัฒนาขึ้นได้ตลอดเวลา เมื่อนักศึกษา ได้รับการฝึกฝนให้รับรู้ว่ามีอุปสรรคต่าง ๆ เกิดขึ้นเพียงชั่วคราว เป็นสิ่งที่ต้องเผชิญและฟันฝ่าไปได้ นักศึกษาก็จะมี ความหวัง ไม่ท้อแท้ มีสติที่จะควบคุมสถานการณ์ และหาทางฟันฝ่าอุปสรรคไปได้อย่างรวดเร็ว สอดคล้องกับงานวิจัยของ กิ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์ (2550) ที่ได้ศึกษาเรื่องความคิดสร้างสรรค์และความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคของนิสิตนักศึกษา ระดับปริญญาตรี จากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนรวม 6 สถาบัน ผลการวิจัยพบว่า นิสิตนักศึกษาที่มีเพศต่างกัน มีความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคไม่แตกต่างกัน

7.2.2 จากสมมติฐานข้อที่ 2 นักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ ที่มีเกรด เฉลี่ยสะสมระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ต่างกัน มีความสามารถในการเผชิญปัญหาต่อสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) แตกต่างกัน ผลการวิจัย พบว่านักศึกษาระดับชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ ที่มีเกรด เฉลี่ยสะสมระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ต่างกัน มีความสามารถในการเผชิญปัญหาต่อสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ผู้วิจัยตั้งไว้ อาจเนื่องด้วยสถานการณ์การระบาดของ ไวรัสโคโรนา 2019 เป็นสถานการณ์ที่อุบัติขึ้นใหม่ หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน จึงได้ออกมาตรการต่าง ๆ เพื่อสร้าง ความปลอดภัยและลดการแพร่กระจายของเชื้อโรค ทำให้มีข้อจำกัดเกิดขึ้นตามมา ซึ่งนักศึกษาต้องประสบกับปัญหาจากการ เรียนออนไลน์ ปัญหาการเงินของครอบครัว ปัญหาจากการใช้ชีวิตในวิถีใหม่เช่นเดียวกัน และการที่นักศึกษาระดับชั้นปีที่ 1 ทุกคน สามารถผ่านการคัดเลือกเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยได้นั้น ไม่ได้ใช้ความสามารถทางสติปัญญาเพียงอย่างเดียว แต่ทุกคนย่อม จะต้องใช้ความสามารถในการเผชิญปัญหา เพื่อต่อสู้กับอุปสรรค ต่อสู้กับความท้อแท้ ความกังวล และแรงกดดันต่าง ๆ เพื่อให้ บรรลุจุดหมาย คือ การนำตนเองเข้าศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัยได้ ดังที่ ทองเรียน อมรัชกุล (2525: 38-39) ได้กล่าวถึง ความมุ่งหวังของนักศึกษาระดับชั้นปีที่ 1 ไว้ว่า การเข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัยสำหรับนักศึกษาระดับชั้นปีที่ 1 มักจะมุ่งหวังความสำเร็จ ในเชิงวิชาการ สนใจการศึกษาหาความรู้ต่าง ๆ ต้องการเข้าใจตนเอง เข้าใจปัญหาของสังคม แสวงหาฐานะส่วนตัว ความเป็น มิตรกับเพื่อน และเมื่อผ่านเข้ามาศึกษาได้แล้ว นักศึกษาทั้งกลุ่มที่มีเกรดเฉลี่ยสะสมระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ระดับสูง ปานกลาง และต่ำ จึงสามารถเผชิญกับอุปสรรคต่าง ๆ ที่เข้ามาในชีวิตช่วงที่มีการระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ทั้งการเรียน การใช้จ่าย และการใช้ชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี แสดงให้เห็นว่าเกรดเฉลี่ยสะสมระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ต่างกันไม่ได้ เป็นอุปสรรคในการพัฒนาตนเองของนักศึกษาให้ก้าวข้ามผ่านภาวะวิกฤติที่เกิดขึ้นจนสำเร็จการศึกษาอันเป็นจุดหมายสูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กิ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์ (2550) ที่ได้ศึกษางานวิจัยเรื่องความคิดสร้างสรรค์และความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรี จากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนรวม 6 สถาบัน ผลการวิจัย พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่มีความสัมพันธ์กับความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรี

7.2.3 จากสมมติฐานข้อที่ 3 นักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ ที่มีความ พอเพียงของรายได้ครอบครัวต่างกัน มีความสามารถในการเผชิญปัญหาต่อสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) แตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่านักศึกษาระดับชั้นปีที่ 1 ที่มีความพอเพียงของรายได้ครอบครัวต่างกัน มีความสามารถในการ เผชิญปัญหาต่อสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ที่ระดับ .05 จึงสอดคล้องกับสมมติฐานที่ผู้วิจัยตั้งไว้ โดยนักศึกษาที่มีความพอเพียงของรายได้ครอบครัว พอใช้และเหลือเก็บ ($\bar{X} = 3.99$) มีความสามารถในการเผชิญปัญหาต่อสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โดยรวมมากกว่านักศึกษาที่มีความพอเพียงของรายได้ครอบครัว ไม่พอใช้แต่ไม่มีหนี้สิน ($\bar{X} = 3.82$) เนื่องด้วยการระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่เกิดขึ้น ส่งผลกระทบต่อนักศึกษาและครอบครัวในหลายด้าน โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตประจำวัน การตกงาน การขาดรายได้ ทำให้นักศึกษาในครอบครัวที่มีต้นทุนต่างกัน ได้รับผลกระทบที่แตกต่างกันไป ดังที่ สรรวมณต์ สิทธิสมาน (2563) ได้กล่าวถึงข้อมูลจากสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ที่ระบุว่าจากการระบาดของ COVID-19 ทำให้ครอบครัวมีรายได้ลดลง แต่มีค่าใช้จ่ายสูงขึ้นถึงร้อยละ 90 และครอบครัวที่มีต้นทุนต่างกันจะได้รับผลกระทบแตกต่างกัน จากผลกระทบทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น สำหรับนักศึกษาที่มีความพอเพียงของรายได้ครอบครัวพอใช้และเหลือเก็บนั้น เปรียบได้กับการที่นักศึกษามีพื้นฐานความเป็นอยู่ที่ดี เมื่อเจอกับปัญหายังคงมีเงินสำรองและสามารถนำเงินเก็บมาใช้ได้ นักศึกษาจึงตระหนักได้ว่าตนเองได้รับผลกระทบน้อยกว่ากลุ่มอื่น เช่น นักศึกษาสามารถเข้าถึงการใช้สื่อเทคโนโลยีและเรียนเสริมทักษะเพื่อพัฒนาตนเองได้ หรือนักศึกษาไม่ขาดแคลนอุปกรณ์ป้องกันตนเองจากเชื้อไวรัสซึ่งจะช่วยสนับสนุนให้นักศึกษาก้าวข้ามผ่านปัญหาได้ดีขึ้น ขณะที่นักศึกษาที่มีความพอเพียงของรายได้ครอบครัวไม่พอใช้แต่ไม่มีหนี้สิน ต้องใช้ความพยายามเป็นอย่างมากในการเผชิญกับอุปสรรคต่าง ๆ เนื่องจากข้อจำกัดในการใช้จ่าย อาจเกิดความกังวลเรื่องการใช้จ่ายได้ง่าย เช่น มีข้อจำกัดในการจัดซื้ออุปกรณ์ที่ใช้เรียนออนไลน์ การเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยี การซื้ออุปกรณ์ป้องกันตนเอง ทางเลือกในการเข้ารับการรักษาพยาบาล ตลอดจนความสะดวกสบายในชีวิตก็จะลดลงซึ่งส่งผลให้นักศึกษารู้สึกว่ามีปัญหารุมเร้ามากมาย เกิดความเครียดสะสมจึงต่อสู้กับปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคที่เกิดขึ้นได้ไม่ดีเท่าที่ควร แต่ไม่พบความแตกต่างของความสามารถในการเผชิญปัญหาต่อสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ในนักศึกษาที่มีความพอเพียงของรายได้ครอบครัว ไม่พอใช้และมีหนี้สิน เนื่องจากนักศึกษาตระหนักในการมีหนี้สินของครอบครัวแล้วมีความพยายามที่จะช่วยลดค่าใช้จ่ายของตนเองเพื่อความอยู่รอดของครอบครัว และนักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ในการศึกษาจะได้รับการพิจารณาช่วยเหลือทุนการศึกษาจากมหาวิทยาลัย (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2563) จึงเป็นสิ่งที่สนับสนุนให้นักศึกษาเรียนรู้และมีโอกาสพัฒนาความสามารถในการเผชิญปัญหาในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี

7.2.4 จากสมมติฐานข้อที่ 4 นักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ ที่มีสถานภาพครอบครัวต่างกัน มีความสามารถในการเผชิญปัญหาต่อสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) แตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ ที่มีสถานภาพครอบครัวต่างกัน มีความสามารถในการเผชิญปัญหาต่อสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ผู้วิจัยตั้งไว้ แม้ว่านักศึกษามีสถานภาพครอบครัวต่างกันไม่ว่าจะเป็นบิดามารดาอยู่ด้วยกัน บิดามารดาหย่าร้างหรือแยกกันอยู่ และบิดาและ/หรือมารดาเสียชีวิต แต่หากได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากบุคคลในครอบครัวหรือคนใกล้ชิดเป็นอย่างดี ได้รับแนวคิดทักษะในการใช้ชีวิต มีการฝึกฝนตนเองเพื่อพัฒนาความสามารถในการเผชิญปัญหาอยู่เสมอก็จะทำให้นักศึกษาก้าวผ่านความยากลำบากที่เกิดขึ้นในสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ไปได้ด้วยดี ผนวกกับปัจจุบันนักศึกษาสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และเปิดรับความรู้ได้ด้วยตนเองมากยิ่งขึ้น จึงเกิดความกระตือรือร้นที่จะต่อสู้กับปัญหาด้วยตนเอง ทำให้ความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคไม่ขึ้นอยู่กับสถานภาพครอบครัว นอกจากนี้ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 มีความมุ่งหวังเข้าใจตนเอง เข้าใจปัญหาของสังคม แสวงหาความเป็นมิตร ผูกพันกับเพื่อน และชอบอยู่ในกลุ่ม (ทองเรียน อมรชุกุล, 2525: 38-39) ดังนั้น ในช่วงที่ได้รับความยากลำบากในการเรียน การใช้จ่าย และการใช้ชีวิตประจำวันจากโรคระบาด เพื่อนจึงมีอิทธิพลต่อนักศึกษามากกว่าครอบครัว หากนักศึกษามีสัมพันธภาพที่ดีกับ

เพื่อนก็จะทำให้มีความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคได้ดีด้วยเช่นกัน เนื่องจากหากมีเพื่อนที่เข้าใจ ให้คำแนะนำและช่วยเหลือที่ดีก็จะทำให้นักศึกษาสามารถผ่านพ้นอุปสรรคต่าง ๆ ได้โดยง่าย

8. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

8.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

8.1.1 จากผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า นักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ มีความสามารถในการเผชิญปัญหาต่อสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โดยรวมอยู่ในระดับมาก ดังนั้นมหาวิทยาลัยศิลปากร อาจเพิ่มความสามารถในการเผชิญปัญหาต่อสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) แก่นักศึกษาชั้นปีที่ 1 โดยการจัดกิจกรรมให้ความรู้ เทคนิคหรือวิธีการพัฒนาความสามารถในการเผชิญปัญหาต่อสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ตามความเหมาะสม เพื่อรักษาและพัฒนาให้นักศึกษามีความสามารถในการเผชิญปัญหาในระดับที่สูงขึ้น

8.1.2 จากผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า นักศึกษาที่มีความพอเพียงของรายได้ครอบครัวพอใช้และเหลือเก็บ มีความสามารถในการเผชิญปัญหาต่อสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โดยรวมมากกว่านักศึกษาที่มีความพอเพียงของรายได้ครอบครัวไม่พอใช้แต่ไม่มีหนี้สิน ดังนั้นมหาวิทยาลัยศิลปากรจึงควรเอื้อให้นักศึกษามีความสามารถในการเผชิญปัญหาเพิ่มสูงขึ้น โดยมีมาตรการช่วยเหลือนักศึกษาในกลุ่มที่มีความพอเพียงของรายได้ครอบครัวไม่พอใช้แต่ไม่มีหนี้สินเพิ่มเติม เพื่อช่วยลดผลกระทบทางการเงินของนักศึกษา

8.2 ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

8.2.1 ควรศึกษาตัวแปรอื่น เช่น ตัวแปรระดับชั้นปี การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว และภูมิสำเนาของครอบครัว เพื่อให้รู้ถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหา และมีแนวทางในการพัฒนาหรือเตรียมความพร้อมรับสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ได้

8.2.2 ควรศึกษากับกลุ่มตัวอย่างอื่น ๆ เช่น นักศึกษาชั้นปีอื่น ๆ ที่สูงขึ้นไป หรือศึกษาในนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตอื่น ๆ เช่น วิทยาเขตวังท่าพระ วิทยาเขตตลิ่งชัน วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี เพื่อให้ทราบถึงความสามารถในการเผชิญปัญหาต่อสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในบริบทที่แตกต่างกัน

9. รายการอ้างอิง

กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2563). สถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19). สืบค้นเมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2563, จาก <https://ddc.moph.go.th/viralpneumonia/index.php>.

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2563). คู่มือการปฏิบัติงานทีมช่วยเหลือเยียวยาจิตใจทุกระดับ: ผู้ประสบภาวะวิกฤตใน

กรณีการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19). สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 2563, จาก <https://www.dmh.go.th/covid19/pnews/files/MCATTupdate.pdf>.

กรมอนามัย. (2563). คู่มือปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรค COVID-19. สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 2563, จาก <http://covid19.anamai.moph.go.th/th/>.

กิ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์. (2550). ความคิดสร้างสรรค์และความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรี. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

- ชุมชน ชัยโยธา. (2550). **ความสามารถในการเผชิญอุปสรรคของครูประถมศึกษากลุ่มรัตนโกสินทร์สังกัด กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ธีระศักดิ์ กำบรรณารักษ์. (2548). **AQ อึดเกินพิกัด**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บริษัท เอ็กซ์เปอร์เน็ท จำกัด.
- ทองเรียน อมรัชกุล. (2525). **การศึกษาการใช้ชีวิตของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิชาการอุดมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นวลฉวี ประเสริฐสุข. (2558). **การวิจัยพฤติกรรมเบื้องต้น**. เอกสารประกอบการสอนการวิจัยพฤติกรรมเบื้องต้น ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2563). **ทุนการศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร**. สืบค้นเมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน 2563, จาก <http://www.graduate.su.ac.th/index.php/>.
- สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย, UNICEF, UNDP และ UNFPA (2563). **การสำรวจผลกระทบและความต้องการของเด็กและเยาวชนในสถานการณ์ COVID-19**. สืบค้นเมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2563, จาก <https://www.sanook.com/news/8082527/>.
- อนันต์ ดุลยพีรติส. (2547). **ความสามารถในการฟื้นฟ้อุปสรรค การรับรู้ความสามารถของตนเองด้านการเรียน และนิสัยในการเรียนของนิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การพัฒนาารูปแบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ชุมชนไทยพวนในบริบทวัฒนธรรมร่วมสมัย

THE DEVELOPMENT OF THAI-PUAN MUSEUM MANAGEMENT IN CULTURAL CONTEMPOLARY CONTEXT

สุรัชย์ ทูหมัด¹ และ พิมนิภา ทรัพย์วิริยะกุล²

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ชุมชนเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ในบริบทวัฒนธรรมร่วมสมัย และ 2) เพื่อประเมินรูปแบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ชุมชนที่พัฒนาขึ้น เป็นการวิจัยและพัฒนาแบบพหุวิธีการ 2 ขั้นตอน โดยขั้นตอนที่ 1 เป็นการประยุกต์การสร้างทฤษฎีฐานราก และขั้นตอนที่ 2 เป็นการประเมินรูปแบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ชุมชนที่พัฒนาขึ้นโดยผู้เชี่ยวชาญ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชนไทยพวน ตำบลหนองแสง จังหวัดนครนายก นักวิชาการด้านวัฒนธรรม และพนักงานภาครัฐ จำนวน 17 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง เก็บรวบรวมข้อมูลขั้นตอนที่ 1 ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และเก็บรวบรวมข้อมูลขั้นตอนที่ 2 ด้วยแบบประเมิน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ชุมชนไทยพวน จำแนกตามมุมมองทฤษฎีระบบ ประกอบด้วย 3 ด้าน จำนวน 5 องค์ประกอบหลัก ดังนี้ 1. ด้านปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) ทุนทางวัฒนธรรม และ 2) การถ่ายโอนภูมิปัญญา 2. ด้านกระบวนการ ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) กระบวนการพิพิธภัณฑ์ชุมชนร่วมสมัย และ 2) กระบวนการเรียนรู้ร่วมสมัย และ 3. ด้านผลลัพธ์ ประกอบด้วย 1 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ เครือข่ายความยั่งยืน

คำสำคัญ: การจัดการ, พิพิธภัณฑ์ชุมชน, วัฒนธรรมร่วมสมัย

Abstract

This research aims to 1) develop components of Local Museum Management in Cultural Contemporary Context. And 2) evaluation components of Local Museum Management in Cultural Contemporary Context. Using Research and Development (R&D) and Multi-Method methodology in the research, round 1 Using Applying Grounded Theory and Round 2 Using Evaluation method. 17 key informants including head of Thai-Puan community, academics that specialising in local museum management and government. The research found that the composition of local museum management consists of 5 components classified by the systematic viewpoint as follows. 1. Inputs have 2 components are including 1) cultural capital and 2) cultural transfer. 2.Process have 2 components are including 1) process of contemporary community's museum and 2) Process of Contemporary Learning and 3. Outcome 1 components is including Sustainability Networking.

Keywords: DEVELOPMENT, MANAGEMENT, LOCAL MUSEUM, CONTEMPOLARY CULTURE

¹ นักวิชาการศึกษา ดร. สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

² บรรณารักษ์ สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

1. บทนำ

จากกระแสการเรียนรู้ในปัจจุบันที่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ภูมิปัญญาในระดับท้องถิ่น ทำให้พิพิธภัณฑ์ชุมชนมีความสำคัญมากขึ้นเป็นอย่างมากในฐานะที่เป็นแหล่งเรียนรู้ที่จัดเก็บชุดภูมิปัญญาของท้องถิ่น (David and Jennifer, 2016) ประกอบกับนโยบายส่งเสริมการเรียนรู้จากภาครัฐที่มีแผนพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนให้มีความร่วมสมัย และเป็นพื้นที่เชิงยุทธศาสตร์ในการสร้างค่านิยมร่วมให้กับชุมชนโดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่จะเติบโตขึ้นมาเป็นกำลังสำคัญของชาติ (กระทรวงวัฒนธรรม, 2559)

หน่วยงานภาครัฐทั้งในระดับกระทรวง กรม และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีแผนความร่วมมือกับตัวแทนชุมชนเพื่อตอบสนองนโยบายดังกล่าว โดยเริ่มจากการพัฒนาพื้นที่ที่มีความพร้อม หรือมีพิพิธภัณฑ์ของชุมชนเดิมอยู่ก่อนแล้ว แต่ปัญหาในการดำเนินงานคือ พิพิธภัณฑ์ส่วนใหญ่ยังใช้รูปแบบการจัดการพิพิธภัณฑ์จากหน่วยงานส่วนกลางเป็นหลัก ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาในการเรียนรู้ของชุมชนไม่เป็นที่ไปตามวัตถุประสงค์ เนื่องจากรูปแบบและกิจกรรมการเรียนรู้ยังขาดการยึดโยงกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการประกอบสร้างขึ้น อีกทั้งยังขาดการมีส่วนร่วมกับคนรุ่นใหม่ (กระทรวงวัฒนธรรม, 2559) นักวิชาการทางด้านพิพิธภัณฑ์จึงแก้ปัญหาด้วยการนำแนวคิดวัฒนธรรมร่วมสมัยมาประยุกต์ใช้ในการจัดการพิพิธภัณฑ์ชุมชน ซึ่งพบว่าแนวคิดนี้สามารถนำมาเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลให้กับการจัดการพิพิธภัณฑ์ชุมชนได้เป็นอย่างดี (สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ, 2559)

หนึ่งในชุมชนที่มีแผนการนำแนวคิดการจัดการพิพิธภัณฑ์ชุมชนร่วมสมัยมาประยุกต์ใช้ คือ กลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวน ตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก กลุ่มไทยพวนในพื้นที่เดิมชื่อลาวพวนอพยพมาจากเชียงขวาง แต่จากปัญหาการยอมรับความต่างทางวัฒนธรรมจึงเปลี่ยนชื่อเป็นชาวไทยพวน โดยชาวไทยพวนกลุ่มนี้มีการปรับประยุกต์วัฒนธรรมประเพณีด้วยการผสมผสานชนบลาวพวนแบบดั้งเดิมกับวัฒนธรรมภาคกลางของชาวสยาม จึงทำให้ชุมชนนี้เป็นแหล่งเรียนรู้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่สำคัญจากการที่มีทุนทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย และมีความพร้อมที่จะพัฒนาพิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมชุมชนร่วมสมัยต้นแบบให้กับจังหวัดนครนายกได้

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดการจัดการพิพิธภัณฑ์ในบริบทวัฒนธรรมร่วมสมัยมาศึกษาและพัฒนารูปแบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ชุมชนไทยพวน ตำบลหนองแสง จังหวัดนครนายก ซึ่งเป็นหนึ่งในพิพิธภัณฑ์เพื่อการเรียนรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวน ที่อยู่ในแผนพัฒนาการเรียนรู้ระดับท้องถิ่นของยุทธศาสตร์จังหวัดนครนายก และแผนยุทธศาสตร์ 20 ปี กระทรวงวัฒนธรรม

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ชุมชนไทยพวน ตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก
- 2.2 เพื่อประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ชุมชนไทยพวน ตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาทฤษฎีและแนวคิดสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการจัดการพิพิธภัณฑ์ชุมชนไทยพวนในบริบทวัฒนธรรมร่วมสมัยเพื่อเป็นกรอบคิดในการวิจัยเพื่อให้งานวิจัยมีแนวทางการศึกษาที่ชัดเจน ดังนี้

ทฤษฎีระบบ ในการพัฒนารูปแบบการจัดการครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีระบบเป็นพื้นฐานในการขึ้นรูปความคิด เนื่องจากนักวิชาการด้านการจัดการกระแสหลักมองว่าการจัดการเป็นรูปแบบของกระบวนการที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยจึงทบทวนแนวคิดทฤษฎีระบบ โดยทฤษฎีระบบมีมุมมองว่าสิ่งต่างๆ ดำรงอยู่อย่างมีแบบแผนเป็นระบบ (Stefan, et. al, 2018)

และมีองค์ประกอบความสัมพันธ์ที่ทำให้เกิดผลลัพธ์ตามที่กำหนดไว้ โดยองค์ประกอบของทฤษฎีนี้ ประกอบด้วยปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลิตผล ผลลัพธ์ และมีการวิเคราะห์กระบวนการดำเนินงานที่ผ่านมาเป็นข้อมูลป้อนกลับเพื่อกำหนดปัจจัยนำเข้าใหม่ (Kathryn and David, 1998)

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการ ความหมายโดยรวม การจัดการ หมายถึง กระบวนการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ (Gerald and Phil, 2020; Richard, 2012) โดยมีองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญ ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การนํานโยบาย และการควบคุม เพื่อให้กิจกรรมขององค์การบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพ (นายวาทิน ประชานันท์, 2557)

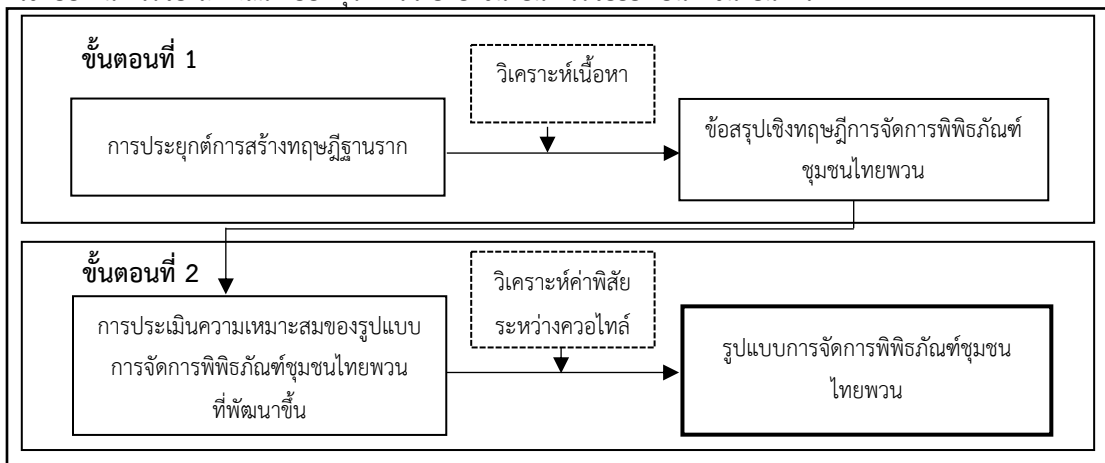
แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ นักวิชาการส่วนใหญ่ให้นิยามว่า พิพิธภัณฑ์ เป็นสถานที่จัดแสดงวัตถุ และเรื่องราวต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ ในการศึกษาของประชาชน ส่วนในมิติของการพัฒนานั้น พิพิธภัณฑ์ต้องมีพื้นที่ที่เปิดให้ประชาชนเข้าศึกษาค้นคว้า มีห้องบรรยาย และฉายภาพยนตร์ เพื่อให้คนที่เบื่อการชมวัตถุที่จัดแสดง เข้าฟังการบรรยายและดูภาพยนตร์ได้ด้วย และจัดบริการอื่นๆ ใต้บริการ เพราะนอกจากได้อ่านเอกสารแล้วยังได้เห็นวัตถุของจริง (ศิริินทร์ พิณโกศล, 2560) นอกจากนี้ยังต้องให้ความสำคัญกับการสร้างประสบการณ์ร่วมให้กับผู้ที่เข้ามาเรียนรู้ ณ พิพิธภัณฑ์ (Graham, 2012) โดยเฉพาะในบริบทของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นนั้น ควรมีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ 1) การบริหารจัดการด้านโครงสร้างและแผนงาน 2) การจัดการด้านการมีส่วนร่วม และ 3) การบริหารจัดการด้านทรัพยากร (พิสิษฐ์ ญัฐประเสริฐ และคณะ, 2560)

แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมร่วมสมัย ปัจจุบันในยุคโลกาภิวัตน์เป็นยุคมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติ ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ส่งผลให้กลุ่มชนในสังคมมีความเชื่อมโยงระหว่างกัน และต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันมากขึ้น จึงก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างชาติพันธุ์ รวมถึงการแพร่กระจายแนวคิดพหุลักษณะทางสังคมตามมา (กัมพล แสงเอี่ยม, 2559) และสิ่งที่ยึดโยงให้หลากหลายเหล่านี้ไม่นำไปสู่ความขัดแย้งก็คือจุดร่วมทางวัฒนธรรมที่ผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียในสังคมเหล่านั้นให้การยอมรับร่วมกัน (David Roberts, 2020)

จากการที่พิพิธภัณฑ์ชุมชนไทยพวนต้องใช้ความรู้ด้านการจัดการ และบริหารวัฒนธรรมร่วมสมัยในการพัฒนา ผู้วิจัยจึงใช้ทฤษฎีระบบ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ และแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมร่วมสมัย มาเป็นกรอบแนวคิดพื้นฐานในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อสรุปเชิงทฤษฎีของรูปแบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ชุมชนไทยพวนที่มีความเหมาะสมให้คณะกรรมการบริหารพิพิธภัณฑ์สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้ปรัชญาการสร้างสรรคินิยม (Constructivism) ตามแนวทางตีความนิยม (Interpretivism) ในการศึกษา และประยุกต์ใช้แบบแผนการวิจัยและพัฒนาแบบทฤษฎีการ โดยแบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัยเชิงขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการคุณภาพเชิงสร้างสรรค์

1.1 ผู้เชี่ยวชาญ

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญเป็นกลุ่มหลัก โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยแบ่งผู้เชี่ยวชาญเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) นักวิชาการที่เป็นอาจารย์ และผู้ที่มีความรู้ในด้านการจัดการพิพิธภัณฑ์ชุมชน จำนวน 5 คน 2) ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐที่มีพันธกิจส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาชุมชนตำบลหนองแสง จำนวน 6 คน และ 3) กลุ่มผู้นำชุมชนไทยพวน ตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก จำนวน 6 คน รวมทั้งสิ้น 17 คน ทั้งนี้ จำนวนผู้เชี่ยวชาญมีความเหมาะสมและสอดคล้องตามเกณฑ์ของแมคมิลแลน (Macmillan, 1971)

1.2 เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview)

1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องวัฒนธรรมไทยพวนในบริบทร่วมสมัยควรเป็นอย่างไร แนวทางการจัดการพิพิธภัณฑ์ชุมชนไทยพวนในบริบทร่วมสมัย และรูปแบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ควรมีองค์ประกอบอะไรบ้างจากผู้เชี่ยวชาญ

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสังเคราะห์ ความคิดที่เหมือนและแตกต่าง ด้วยการจัดระเบียบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ที่อยู่ในประเภทเดียวกันเข้าด้วยกัน โดยที่ผู้วิจัยจัดกลุ่มจัดประเด็น จัดทำความถี่ของประเด็นข้อสรุปที่ผู้เชี่ยวชาญกล่าวถึงเพื่อจัดกลุ่มองค์ประกอบการจัดการพิพิธภัณฑ์ชุมชน

1.5 การสร้างแบบสอบถาม ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์เนื้อหา สร้างเป็นข้อคำถามมาตราประเมินค่า 5 ระดับแบบลิเคิท (Likert Scale) จัดประเด็นหลัก ประเด็นย่อย โดยมีข้อความบ่งบอกองค์ประกอบต่างๆ จากการสัมภาษณ์บรรจุในแบบสอบถามทั้งหมด โดยได้ปรับประเด็นย่อยจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดในขั้นตอน ที่ 1

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ

2.1 ผู้เชี่ยวชาญ

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญเป็นกลุ่มหลัก โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยแบ่งผู้เชี่ยวชาญเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) นักวิชาการที่เป็นอาจารย์ และผู้ที่มีความรู้ในด้านการจัดการพิพิธภัณฑ์ชุมชน จำนวน 3 คน 2) ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐที่มีพันธกิจส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาชุมชนตำบลหนองแสง จำนวน 2 คน และ 3) กลุ่มผู้นำชุมชนไทยพวน ตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้น 7 คน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้แบบประเมินค่า 5 ระดับแบบลิเคิท ในประเด็นเรื่ององค์ประกอบของรูปแบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ชุมชนไทยพวนในบริบทร่วมสมัยจากผู้เชี่ยวชาญ

2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ความเหมาะสมจากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญด้วยค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ โดยพิจารณาองค์ประกอบที่มีความเหมาะสมที่ค่า ≤ 1.5 ถือว่าผ่านเกณฑ์ และนำมาสรุปเป็นรูปแบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ชุมชนไทยพวน ตำบลหนองแสง อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก

5. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจำแนกการวิเคราะห์เป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

5.1 ผลการวิจัยขั้นตอนที่ 1

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 คน ผลการศึกษา พบว่า พิพิธภัณฑสถานชุมชนไทยพวนในบริบทร่วมสมัยควรมีการพัฒนาในด้านปัจจัยนำเข้าทางการจัดการ ได้แก่ การแปลงทรัพยากรทางวัฒนธรรมไทยพวนเป็นทุน การถ่ายโอนวัฒนธรรมผสมผสานความใหม่ร่วมกับชุมชนและคนรุ่นใหม่ ในด้านกระบวนการ ควรพัฒนาด้านสัญญาณที่ใช้ในการจัดแสดง รวมถึงเพิ่มรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และด้านผลลัพธ์ควรพัฒนา ด้านการสร้างเครือข่ายความยั่งยืนในมิติของสังคม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจชุมชน เพื่อให้พิพิธภัณฑสถานชุมชนมีความร่วมสมัย ตามแผนการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตามยุทธศาสตร์ได้ ทั้งนี้ พบว่าองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการพิพิธภัณฑสถานของคณะกรรมการบริหารพิพิธภัณฑสถานชุมชนไทยพวน จำแนกตามแนวทางทฤษฎีระบบ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ดังนี้

ด้านปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ องค์ประกอบหลักด้านทุนวัฒนธรรม ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ ทรัพยากรทางวัฒนธรรม และแผนการดำเนินงานพิพิธภัณฑสถาน องค์ประกอบหลักด้านการถ่ายโอนวัฒนธรรม ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ การรวบรวมภูมิปัญญา และการเรียนรู้ร่วมกัน

ด้านกระบวนการ ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ องค์ประกอบหลักด้านกระบวนการพิพิธภัณฑสถานร่วมสมัย ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ พื้นที่สร้างสรรค์บนวัฒนธรรมร่วมสมัย และนวัตกรรมการจัดแสดง องค์ประกอบหลักด้านกระบวนการเรียนรู้ร่วมสมัย ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ การสังเคราะห์วัฒนธรรมชุมชนร่วมสมัย และการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม

ด้านผลลัพธ์ ประกอบด้วย 1 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ องค์ประกอบหลักด้านเครือข่ายความยั่งยืน ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ คุณค่าต่อสังคม คุณค่าต่อสิ่งแวดล้อม และคุณค่าต่อเศรษฐกิจชุมชน

5.2 ผลการวิจัยขั้นตอนที่ 2

ผู้วิจัยนำองค์ประกอบที่ได้จากการสัมภาษณ์ในขั้นตอนที่ 1 จัดทำเป็นแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาให้คะแนนองค์ประกอบที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ได้จากขั้นตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์แสดงดังนี้

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อย ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์แบบสอบถามทั้งหมดเพื่อพิจารณาความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการพิพิธภัณฑสถานด้วยการวิเคราะห์ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ เป็นรายชื่อเพื่อเลือกองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยที่เหมาะสม โดยพิจารณาเฉพาะค่า ≤ 1.5 แล้วนำมาสรุปเป็นองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยแสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามด้านปัจจัยนำเข้า

ปัจจัยนำเข้า (Input)	มัธยฐาน (Median)	ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Q3 - Q1) ≤ 1.5	ความเหมาะสมในการเป็นองค์ประกอบการจัดการ
องค์ประกอบที่ 1 ทุนวัฒนธรรม (Cultural Capital)			
1.1 ทรัพยากรวัฒนธรรม			
1.1.1 สังเคราะห์ภูมิปัญญา และประวัติศาสตร์ไทยพวนจากปราชญ์ชุมชนร่วมกับคนรุ่นใหม่	5	1.00	เหมาะสม
1.1.2 สังเคราะห์จุดร่วมวัฒนธรรมชุมชนไทยพวนกับวัฒนธรรมกระแสหลัก	5	0.50	เหมาะสม
1.1.3 จัดทำหนังสือรวบรวมวัฒนธรรมภูมิปัญญา และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	5	1.00	เหมาะสม
1.2 แผนการดำเนินงานพิพิธภัณฑสถาน			

	1.2.1 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกำหนดแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมไทยพวนและประวัติ ศาสตร์ท้องถิ่นร่วมกัน	5	1.00	เหมาะสม
	1.2.2 ร่วมจัดทำแผนส่งเสริมเรียนรู้ชุมชน	5	1.00	เหมาะสม
องค์ประกอบที่ 2 การถ่ายโอนวัฒนธรรม (Cultural Transfer)				
2.1	การรวบรวมภูมิปัญญา			
	2.1.1 ปรากฏชุมชนไทยพวน	5	1.00	เหมาะสม
	2.1.2 จัดหมวดหมู่ภูมิปัญญาไทยพวน	5	1.00	เหมาะสม
2.2	การเรียนรู้ร่วมกัน			
	2.2.1 มีกิจกรรมการเรียนรู้วัฒนธรรมไทยพวนร่วมสมัยกับโรงเรียนในชุมชน	5	1.00	เหมาะสม
	2.2.2 มีกิจกรรมร่วมเรียนรู้วัฒนธรรมชุมชนร่วมสมัยกับประชาคมหมู่บ้าน	5	0.50	เหมาะสม

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามด้านกระบวนการ

กระบวนการ (Process)	มัธยฐาน (Median)	ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Q3 - Q1) ≤ 1.5	ความเหมาะสมในการเป็นองค์ประกอบการจัดการ	
องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการพิพิธภัณฑ์ชุมชนร่วมสมัย (Process of Contemporary Community's Museum)				
3.1	พื้นที่สร้างสรรค์นวัตกรรมร่วมสมัย			
	3.1.1 รูปแบบนิทรรศการพิพิธภัณฑ์ชุมชนไทยพวนออกแบบด้วยสัญลักษณ์แบบสมัยใหม่	5	0.25	เหมาะสม
	3.1.2 เรื่องเล่า (เนื้อหา) นิทรรศการแสดงถึงความเชื่อมโยงของกลุ่มไทยพวน	5	1.00	เหมาะสม
3.2	นวัตกรรมการจัดแสดง			
	3.2.1 จัดแสดงชิ้นงานสัมผัส	5	0.50	เหมาะสม
	3.2.2 มีระบบมัลติมีเดีย	5	1.00	เหมาะสม
องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการเรียนรู้ร่วมสมัย (Process of Contemporary Learning)				
4.1	การสังเคราะห์วัฒนธรรมชุมชนร่วมสมัย			
	3.1.1 วิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนไทยพวน	5	0.50	เหมาะสม
	3.1.2 จัดกิจกรรมเส้นทางการเรียนรู้ของชุมชนในรูปแบบพิพิธภัณฑ์มีชีวิต	5	0.50	เหมาะสม
4.2	การมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม			
	4.2.1 บูรณาการกับกิจกรรมการเรียนรู้ของโรงเรียนในชุมชน (ไทยพวนชวนเฮ็ดนา)	5	0.25	เหมาะสม
	4.2.2 บูรณาการกับการท่องเที่ยวชุมชน	5	1.00	เหมาะสม

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามด้านผลลัพธ์

ผลลัพธ์ (Outcome)	มัธยฐาน (Medien)	ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Q3 – Q1) ≤ 1.5	ความเหมาะสมในการเป็น องค์ประกอบการจัดการ
องค์ประกอบที่ 5 เครือข่ายความยั่งยืน (Sustainable Networking)			
5.1	คุณค่าต่อสังคม		
6.1.1	5	1.00	เหมาะสม
6.1.2	4	1.00	เหมาะสม
5.2	คุณค่าต่อสิ่งแวดล้อม		
6.2.1	5	1.00	เหมาะสม
5.3	คุณค่าต่อเศรษฐกิจชุมชน		
6.3.1	4	0.50	เหมาะสม

จากตารางที่ 1-3 ผลการศึกษา พบว่าองค์ประกอบการจัดการพิพิธภัณฑสถานชุมชนไทยพวน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ด้านปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย ทุนวัฒนธรรม และการถ่ายโอนวัฒนธรรม ตารางที่ 2 สรุปได้ว่า ด้านกระบวนการ ประกอบด้วย กระบวนการพิพิธภัณฑสถานชุมชนร่วมสมัย และกระบวนการเรียนรู้ร่วมสมัย และตารางที่ 3 สรุปได้ว่าด้านผลลัพธ์ ประกอบด้วย เครือข่ายความยั่งยืน

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 ด้านปัจจัยนำเข้า

6.1.1 องค์ประกอบหลักด้านทุนวัฒนธรรม (Culture Capital) ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ได้แก่ ทรัพยากรวัฒนธรรม และ แผนการดำเนินงานพิพิธภัณฑสถาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัชฎาพร เกตานนท์ แนวแห่งธรรม (2556) ที่พบว่า สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม และแผนการดำเนินงานเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบที่สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับพิพิธภัณฑสถานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากทุนวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ผู้คนในชุมชนรู้สึกถึงความเชื่อมโยงถึงความเป็นตัวตน และการที่มีแผนการดำเนินงานนั้นก็ทำให้พิพิธภัณฑสถานชุมชนมีทิศทาง และขอบเขตการดำเนินงานที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม

6.1.2 องค์ประกอบหลักด้านการถ่ายโอนวัฒนธรรม (Cultural Transfer) ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ได้แก่ การรวบรวมภูมิปัญญาและการเรียนรู้ร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑามาศ แก้วพิจิตร (2559) ที่พบว่า พิพิธภัณฑสถานต้องมีการถ่ายโอนองค์ความรู้ ทั้งนี้ พิพิธภัณฑสถานเพื่อการเรียนรู้ยุคใหม่นอกจากเป็นสถานที่ในการรวบรวมชุดความรู้และสิ่งของแล้ว ยังต้องมีการสร้างความรู้ใหม่โดยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานหรือเรียกว่าเป็นพิพิธภัณฑสถานเพื่อการศึกษา คั่นควัว (David and Jennifer, 2016)

6.2 ด้านกระบวนการ

6.2.1 องค์ประกอบหลักด้านกระบวนการพิพิธภัณฑ์ชุมชนร่วมสมัย (Process of Contemporary Community's Museum) ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ได้แก่ พื้นที่สร้างสรรค์บนวัฒนธรรมร่วมสมัย และนวัตกรรมการจัดแสดง สอดคล้องกับงานวิจัยของ จาระไน ไชโยธา (2557) ที่พบว่า พิพิธภัณฑ์ชุมชนควรมีการพัฒนาพื้นที่และรูปแบบการสื่อความหมายให้มีความร่วมสมัยทั้งในเนื้อหาและการออกแบบ โดยผู้วิจัยพบว่าบริบทของวัฒนธรรมร่วมสมัยของชุมชนไทยพวนนั้น คนรุ่นใหม่จะให้ความสนใจกับรูปแบบและเนื้อหาของสื่อที่รู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งในการประกอบสร้างขึ้นมาทั้งในมิติภูมิปัญญา ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม หรือกล่าวได้ว่าความร่วมสมัยของพิพิธภัณฑ์ชุมชนเกิดมาจากการที่คนรุ่นใหม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนมุมมองและสังเคราะห์องค์ความรู้ร่วมกับพิพิธภัณฑ์

6.2.2 องค์ประกอบหลักด้านกระบวนการเรียนรู้ร่วมสมัย (Process of Contemporary Learning) ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ได้แก่ การสังเคราะห์วัฒนธรรมชุมชนร่วมสมัย และการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัชฎาพร เกตานนท์ แนวแห่งธรรม (2556) ที่พบว่า พิพิธภัณฑ์ชุมชนยุคใหม่ต้องมีกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ส่งเสริมให้ชุมชนมีรูปแบบการเรียนรู้มากกว่าการเรียนในระบบการศึกษาภาคบังคับ และการเรียนรู้ในบริบทร่วมสมัยนั้น พิพิธภัณฑ์ต้องไม่เพียงทางผ่านของความรู้แต่ต้องมีกระบวนการให้คนในชุมชนร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการให้ความหมายกับภูมิปัญญา ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม (จุฑามาศ แก้วพิจิตร, 2559) ทั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่าพิพิธภัณฑ์เป็นพื้นที่เก็บรวบรวมองค์ความรู้ที่สะสมไว้ รวมถึงพัฒนาการของภูมิปัญญาในชุมชน จึงมีชุดความรู้เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับแบบแผนการดำเนินชีวิตของชุมชนมากกว่าชุดความรู้กระแสหลักที่ปรากฏในหลักสูตรหรือแผนการส่งเสริมของหน่วยงานรัฐและมีความสอดคล้องกับแบบแผนวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนมากกว่า

6.3. ด้านผลลัพธ์

6.3.1 องค์ประกอบหลักด้านเครือข่ายความยั่งยืน (Sustainable Networking) ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ได้แก่ คุณค่าต่อสังคม คุณค่าต่อสิ่งแวดล้อม และคุณค่าต่อเศรษฐกิจชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล (2562) ที่พบว่า การที่พิพิธภัณฑ์จะเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนได้นั้น ควรมีการดำเนินงานในรูปแบบของเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ที่สามารถขยายองค์ความรู้ของพิพิธภัณฑ์ชุมชนให้เพิ่มมากขึ้นทั้งในทางกว้างและทางลึก และเพื่อให้มีความพร้อมในการปรับตัวในบริบทวัฒนธรรมร่วมสมัยทั้งประเด็นที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนนั้น ควรให้ความสำคัญกับด้านสังคม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ (Rachel Madan, 2011)

สรุปได้ว่า องค์ประกอบการจัดการพิพิธภัณฑ์ชุมชนไทยพวนที่พัฒนาขึ้น เป็นการพิจารณาตั้งแต่ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลลัพธ์ (Outcome) ของการจัดการ แสดงให้เห็นว่าเมื่อพิพิธภัณฑ์ชุมชนไทยพวนมีการพัฒนาและถ่ายโอนทุนวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม หลังจากนั้นนำทุนวัฒนธรรมมาพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมการเรียนรู้ของพิพิธภัณฑ์ โดยมุ่งเน้นที่ความยั่งยืนของชุมชนจะทำให้พิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับคนทุกรุ่นในชุมชนได้ เนื่องจากชุดประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาจากการที่คนกลุ่มต่างๆ ในชุมชนร่วมกันประกอบสร้างขึ้น อีกทั้งชุดความรู้เหล่านี้ยังสามารถเลื่อนไหลไปตามพลวัตทางสังคมได้ โดยงานวิจัยนี้นำเสนอเป็นรูปแบบเพื่อแสดงถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับแนวทางการจัดการพิพิธภัณฑ์ชุมชนไทยพวนในบริบทวัฒนธรรมร่วมสมัยอย่างเป็นระบบ

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

จากข้อค้นพบในการวิจัยนี้สามารถนำมาเป็นข้อเสนอแนะได้ดังนี้

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงการจัดการสำหรับคณะกรรมการบริหารพิพิธภัณฑสถานชุมชน

7.1.1 ด้านปัจจัยนำเข้า คณะกรรมการบริหารพิพิธภัณฑสถานชุมชนไทยพวนควรมีการรวบรวม จัดเก็บ ประเมิน และสังเคราะห์ทรัพยากรวัฒนธรรม รวมถึงถ่ายทอดชุดความรู้ให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของชุมชน นอกจากนี้คณะกรรมการบริหารพิพิธภัณฑสถานยังต้องจัดทำแผนการดำเนินงานคุณภาพที่แสดงขั้นตอน ช่วงเวลา และงบประมาณที่ชัดเจน

7.1.2 ด้านกระบวนการ คณะกรรมการบริหารพิพิธภัณฑสถานชุมชนไทยพวน ควรพัฒนาพื้นที่แหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑสถานให้มีความร่วมสมัยทั้งในส่วนของเนื้อหาและรูปแบบการจัดแสดง โดยมุ่งเน้นที่การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับสถานศึกษาในชุมชน และร่วมจัดกิจกรรมกับกลุ่มจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเพื่อให้ได้ประโยชน์ร่วมกัน

7.1.3 ด้านผลลัพธ์ คณะกรรมการบริหารพิพิธภัณฑสถานชุมชนไทยพวน ควรเปิดให้บริการพื้นที่สำหรับจัดกิจกรรมพัฒนาอาชีพ และจัดกิจกรรมตามประเพณีให้กับชุมชน นอกจากนี้ คณะกรรมการบริหารพิพิธภัณฑสถานชุมชนไทยพวนควรส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่นที่สามารถนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมและภูมิปัญญา

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงทฤษฎี

จากรูปแบบการจัดการจัดการพิพิธภัณฑสถานชุมชนที่พัฒนาขึ้น ผู้ที่สนใจศึกษาด้านการพัฒนาและการจัดการพิพิธภัณฑสถาน สามารถนำองค์ประกอบที่พัฒนาขึ้นนี้ไปเป็นฐานคิดในการวิจัยหรือประยุกต์ใช้เพื่อยกระดับองค์ความรู้ด้านการจัดการพิพิธภัณฑสถานให้ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นได้

7.3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

7.3.1 ควรศึกษาในประเด็นการพัฒนาตัวชี้วัดประสิทธิภาพและประสิทธิผลการจัดการพิพิธภัณฑสถานชุมชน

7.3.2 ควรศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาพิพิธภัณฑสถานเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อต่อยอดการนำทุนวัฒนธรรมมาสร้างสรรค์ในเชิงพาณิชย์

8. รายการอ้างอิง

กระทรวงวัฒนธรรม. (2559). กรอบทิศทางยุทธศาสตร์ 20 ปี ด้านวัฒนธรรม ตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี.

กรุงเทพ : กระทรวงวัฒนธรรม.

กัมพล แสงเยี่ยม. (2559). “วัฒนธรรมร่วมสมัยสู่การปรับเปลี่ยนรูปแบบงานศิลปหัตถกรรมผ้าทอท้องถิ่น.” วารสารศิลปะสาร. 11(1) : 1-12.

จาระโน ไชโยธา. (2557). “การจัดการพิพิธภัณฑสถานเฉพาะทาง: กรณีศึกษาพิพิธภัณฑสถานของเล่นกรีกยูเนียนซ์.” วารสารวัฒนธรรมและศิลปะ .16(1) : 16-30.

จุฑามาศ แก้วพิจิตร. (2559). “การศึกษากระบวนการเรียนรู้ในพิพิธภัณฑสถานเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต.” วารสารการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์การ. 8(1): 32-59.

พิสิษฐ์ ัญญาประเสริฐ กัมปนาท บริบูรณ์ และ สุมาลี สังข์ศรี. (2560). “การบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต.” Veridian E-Journal (มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ) 10 (2) : 861-878.

รัชฎาพร เกตานนท์ แนวแห่งธรรม. (2556). การพัฒนาพิพิธภัณฑสถานเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในการสร้างความเข้มแข็ง. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วาทีน ประชานันท์. (2557). การบริหารจัดการธุรกิจดนตรีของบริษัทปราชญ์มิวสิคกรุ๊ป (PMG). วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- ศิริรินทร์ พิณโกศล. (2560). การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์เพื่อการเรียนรู้ กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์ชาวบางกอก. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ. (2559). **ปฏิบัติการพิพิธภัณฑ์: บทเรียนจากคนอื่น**. กรุงเทพฯ: เป้นไท่ พับลิชชิ่ง.
- สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล. (2562). **แนวทางการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษา เอ็นไตลี่ ตำบลงอบ อำเภอร่องช้าง จังหวัดน่าน**. ในการประชุมวิชาการบัณฑิตศึกษาระดับชาติ สรรพศาสตร์ สรรพศิลป์ ประจำปี 2562, 321-336.
- David M. Sobel and Jennifer L. Jipson. (2016). **Cognitive Development in Museum Settings: Relating Research and Practice**. Routledge: New York.
- David Roberts. (2020). **History of the Present: The Contemporary and its Culture**. Routledge. London.
- Gerald Cole and Phil Kelly. (2020). **Management Theory and Practice**. United Kingdom: Cengage Learning EMEA.
- Graham Black. (2012). **Transforming Museums in the Twenty-first Century**. United Kingdom: Taylor and Francis Ltd.
- Kathryn M. Bartol, Devid C. Martin. (1998). **Management**. New York: McGraw-Hill.
- McMillan, Thomas. (1971). "The Delphi Technique. paper presented at annual meeting of California Junior." **College Association Commission on Research and Development (3 May 1971) Monterrey California**.
- Rachel Madan. (2011). **Sustainable Museums: Strategies for the 21st Century**. United Kingdom: MuseumsEtc.
- Richard Newton. (2012). **The Management Book: The Management Book**. United Kingdom: Pearson Education Limited.
- Stefan Thurner, Rudolf Hanel and Peter Klimek. (2018). **Introduction to the Theory of Complex Systems**. United Kingdom: Oxford University Press.

นวัตกรรมทางธุรกิจในการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วม ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน

BUSINESS INNOVATION TO DESIGN OF ROUTES FOR LOCAL EXPERIENCE TOURISM BY STAKEHOLDERS'
PARTICIPATION IN MAE HONG SON PROVINCE

จิตศักดิ์ พุฒจร¹ ธนวรรษ ดอกจันทร์² ทิพย์สุตา พุฒจร³ ศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว⁴ สไบทิพย์ มงคลนิมิต⁵
เกศราพร พรหมนิมิตรุกุล⁶ จิรัชญา โชติโสภานนท์⁷ รัฐิมา เวชพงศ์⁸ พิชญ์ จิตต์ภักดี⁹ และ
จรรยาบรรณ สุธรรมมา¹⁰

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างนวัตกรรมทางธุรกิจในการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วมของจังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดพื้นที่ชุมชนท่องเที่ยว ประกอบด้วย ชุมชนห้วยฮี้ ชุมชนห้วยตองก้อ ชุมชนห้วยกุ่ม และชุมชนห้วยปูลิง ศึกษาจากผู้นำท้องถิ่น และชาวบ้านในชุมชน ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ตัวแทนหน่วยงานต่าง ๆ และกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยซึ่งมีประสบการณ์ท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นจากต่างประเทศและมีความเต็มใจจ่าย จำนวน 65 คน ผลการวิจัยพบว่า การกำหนดเป้าหมายการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นของจังหวัดแม่ฮ่องสอนตามความต้องการและวิถีดำเนินชีวิต (Life Style) ของนักท่องเที่ยวคุณภาพชาวยุโรป รวมถึงศักยภาพและความพร้อมของชุมชนท่องเที่ยวของจังหวัดแม่ฮ่องสอนโดยมีเครือข่ายผู้ประกอบการท่องเที่ยวเป็นที่เลี้ยงให้กับชุมชนท่องเที่ยวจัดกิจกรรมท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงประสบการณ์ท้องถิ่นได้ และโอกาสทางการตลาดของธุรกิจนำเที่ยวท้องถิ่นสามารถดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวคุณภาพชาวยุโรปสนใจ เพื่อประโยชน์ทางธุรกิจอย่างเกื้อกูลกัน เกิดการกระจายรายได้ในท้องถิ่น และการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วม กำหนดโปรแกรมท่องเที่ยวไว้แบบ 5 วัน 4 คืน ด้วยการนำเสนออัตลักษณ์เส้นทางท่องเที่ยว “ธรรมชาติ ธรรมชาติ ทำทาย คาดไม่ถึง”

คำสำคัญ: นวัตกรรมทางธุรกิจ, การท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่น, การมีส่วนร่วม, การออกแบบเส้นทางท่องเที่ยว

^{1,3,4,6} ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

² อาจารย์ ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

^{5,7} อาจารย์ ประจำคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

⁸ อาจารย์ ดร. ประจักษ์ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

⁹ อาจารย์ ดร. ประจักษ์วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่

¹⁰ ดร. นักวิชาการอิสระ

Abstract

The purposes of the research were to build the business innovation to design of routes for local experience tourism by stakeholders' participation of Mae Hong Son Province. This's Qualitative Research and choose a specific audience by purposive sampling at tourism community areas consisting of Huay Hee, Huay Tong Kor, Huay Kung and Huay Poo Ling Communities. The sample consisted of 65 people from The Local Community leader and Villagers, Stakeholders with local experience tourism in Mae Hong Son Province, Representatives of various agencies involve and Thai Tourists group, who've a local experience tourism from abroad and are willing to pay. The research are findings to showed that 1) The design targeting of the local experience tourism route of Mae Hong Son Province according to needs and lifestyles from European quality tourists. Including the potential and readiness of the tourism community of Mae Hong Son Province with a network of tourism operators as mentors to the tourism community and organize tourism activities for tourists to access the local experiences and opportunities of marketing for local tourism businesses can attract the attention of European quality tourists for benefit for social contribution business benefit and the tourism income distribution for local sector. 2) The design of routes for local experience tourism by stakeholders' participation set a 5 Day and 4 Night travel program with present the identity tourism route in "Nature, Normal, Challenging and Unexpected"

Keywords: BUSINESS INNOVATION, LOCAL EXPERIENCE TOURISM, PARTICIPATION, ROUTES DESIGN

1. บทนำ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้กำหนดทิศทางการพัฒนาเข้าสู่การท่องเที่ยว ยุค 4.0 มุ่งเน้น 5 ประการ ได้แก่ การบริหารจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การสร้างปัจจัยแวดล้อม และพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการท่องเที่ยว การตลาดสมัยใหม่เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต การสร้างวิสาหกิจและสตาร์ทอัพ (Start-Up) ด้านการท่องเที่ยวบนพื้นฐานของนวัตกรรม และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพกับหน่วยงานรัฐและเอกชนทั้งในและต่างประเทศ ในทุกส่วนของห่วงโซ่คุณค่าด้านท่องเที่ยว ด้วยการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ใหม่จากการมองการท่องเที่ยวเป็นสินค้า (Product) ปรับปรุงการให้คุณค่าแหล่งท่องเที่ยว (Place) จากการสร้างสัญลักษณ์ (Brand) เปลี่ยนสู่การสร้างอัตลักษณ์ (Identity) เป้าหมายทางเศรษฐกิจมุ่งกำไร (Profit) เปลี่ยนสู่การนำสิ่งที่ดีกลับคืนสู่สังคมและสิ่งแวดล้อม (Purpose) เป็นให้ความสำคัญจากราคา (Price) เป็นคุณค่า (Value) และจากเป้าหมายเชิงปริมาณนักท่องเที่ยว (Volume) เป็นการสร้างผลประโยชน์องค์กรรวม (Net Benefit) ” (นฤมล เกษมสุข, 2560)

จากนโยบายไปสู่การปฏิบัติของการท่องเที่ยว ยุค 4.0 ได้ให้ความสำคัญต่อการกระจายนักท่องเที่ยวไปสู่จังหวัดต่างๆ ซึ่งเป็นเมืองรอง เพื่อให้กลไกการท่องเที่ยวสร้างงาน สร้างรายได้ เกิดการกระจายได้สู่ท้องถิ่น ในขณะที่แนวโน้มของการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นเริ่มขยายตัว นักท่องเที่ยวกลุ่มเฉพาะ กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวยุโรป มีความต้องการเข้าถึงประสบการณ์ท้องถิ่น (Local experience) มากขึ้น ทำให้ในปี พ.ศ.2560 คณะผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาแนวทางการตลาดที่เหมาะสมสำหรับสินค้าการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นของประเทศไทย ภายใต้โครงการ The LINK รองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวยุโรปสู่เมืองรอง โดยได้นำเสนอกิจกรรมที่มุ่งเน้นประสบการณ์ท้องถิ่น (Local) ด้วยการสร้างนวัตกรรม

(Innovation) ผ่านการประสานห่วงโซ่การท่องเที่ยว (Networking) อีกทั้งต้องสงวนรักษาความเป็นท้องถิ่นดั้งเดิม (Keep Character) เพื่อนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวให้กับบริษัทนำเที่ยวในท้องถิ่นดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวยุโรปเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัด เป้าหมาย การกระจายนักท่องเที่ยวไปสู่เมืองรองจึงควรสร้างจุดดึงดูดใจของกิจกรรมท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงประสบการณ์ท้องถิ่น ซึ่งต้องมีความหลากหลายของกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวสามารถปรับตัวได้และเกิดความประทับใจในคุณค่าของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น (จิตศักดิ์ พุฒจรัส และคณะ, 2560)

จากงานวิจัยข้างต้น จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นเมืองรองที่มีศักยภาพและความพร้อม โดยเฉพาะวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนท่องเที่ยวบนที่สูงที่มีความโดดเด่น มีกิจกรรมท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต่างชาติชาวยุโรปให้ความสนใจอย่างมาก และด้วยกระแสการใช้นวัตกรรมทางธุรกิจเพื่อใช้ในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนต้องให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว และการใช้ประโยชน์ให้สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ (ภัทรบดีนทร์ สุทธิภักดี, 2559: 27-28) คณะผู้วิจัยจึงสนใจสร้างนวัตกรรมทางธุรกิจในการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วมของจังหวัดแม่ฮ่องสอนด้วยการมีส่วนร่วมของบริษัทนำเที่ยวในท้องถิ่นซึ่งมีบทบาทด้านการขายหรือการตลาด ชุมชนท่องเที่ยว มีบทบาทด้านการผลิตหรือจัดกิจกรรมท่องเที่ยว หน่วยงานภาครัฐ มีบทบาทส่งเสริมการท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยว มีบทบาทสะท้อนถึงความต้องการเพื่อให้ได้นวัตกรรมทางธุรกิจที่แตกต่างจากเดิมซึ่งมักกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยวจากกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งและมีการตลาดต่างคนต่างทำส่งผลต่อการขาดโอกาสทางธุรกิจในยุคแห่งการแข่งขันอย่างมาก

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสร้างนวัตกรรมทางธุรกิจในการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วม กรณีศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดนวัตกรรมทางธุรกิจ ของ จำลักษ์ณ์ ขุนพลแก้ว (2558) พบว่าเป็นแนวคิดใหม่ในการทำธุรกิจทั้งรูปแบบและวิธีการทางธุรกิจที่คิดใหม่ มีความแตกต่างจากสิ่งที่คุ้นเคยหรือแบบเดิม ซึ่งนวัตกรรมไม่ใช่เพียงสิ่งที่เป็นผลิตภัณฑ์ หรือวัตถุที่จับต้องได้ และของ Eric von Hippel (อ้างถึงใน Jobs DB, 2557) นวัตกรรมทางธุรกิจมีแหล่งที่มาอย่างน้อย 3 แหล่ง ได้แก่ นวัตกรรมที่เกิดจากลูกค้า นวัตกรรมที่เกิดจากผู้ผลิต และนวัตกรรมที่เกิดจากเจ้าของวัตถุดิบ โอกาสในการสร้างนวัตกรรมทางธุรกิจจึงไม่ควรเกิดจากความคิดของผู้ผลิตเพียงฝ่ายเดียวต้องเชื่อมโยงความต้องการของลูกค้า และการสร้างหรือใช้วัตถุดิบที่แปลกใหม่จากเจ้าของวัตถุดิบ งานวิจัยนี้จึงได้ใช้แนวคิดนวัตกรรมทางธุรกิจมาเป็นแนวทางในการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวที่มีความแตกต่างจากเดิม ทั้งในวิธีการทางธุรกิจเชื่อมโยงบริษัทนำเที่ยว ชุมชนท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยว เพื่อร่วมคิดและทำเส้นทางท่องเที่ยว และการกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวตามความต้องการกลุ่มเป้าหมายเฉพาะกลุ่มซึ่งต้องการความแปลกใหม่ โดยได้ศึกษาแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่น ของ Pine และ Gilmore (1999) ได้ระบุขอบเขตประสบการณ์ของมนุษย์ ประกอบด้วยการมีส่วนร่วมแบบพาสซีฟ (Passive participation) ได้แก่ ความบันเทิง (Entertainment) เช่น การดูภาพยนตร์ ฟังเพลง ชมการแสดง อ่านหนังสือ เป็นต้น และสุนทรียภาพ (Aesthetic) เช่น คนที่ชื่นชอบทัศนียภาพในแหล่งท่องเที่ยว หรือผู้ที่ชมภาพใน Art Gallery ต่างๆ การมีส่วนร่วมแบบลงมือทำด้วยตนเอง (Active participation) ได้แก่ การเรียนรู้สิ่งต่างๆ (Educational) เช่น การเข้าคลาสเรียนการเล่นสกี หลบหนีไปสู่โลกของจินตนาการ (Escapist) เช่น การเข้า

ร่วมการแสดงต่างๆ การดำน้ำ และของ ปราณี เอี่ยมลลอภักดี (2548) พบว่า ประสบการณ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยว เป็นสิ่งที่อยู่ในความรู้สึกของผู้บริโภค การจัดการท่องเที่ยวจึงมุ่งเน้นนำเสนอประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยวเพื่อสร้างการรับรู้ความรู้สึก พฤติกรรมและคุณค่าให้แก่นักท่องเที่ยว บนพื้นฐานของความรู้และความเข้าใจในสินค้าและบริการท่องเที่ยว ประสบการณ์การท่องเที่ยว มีองค์ประกอบหลักด้วยกัน 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ประสบการณ์ทางโครงสร้าง (Functional Experiences) เป็นความพึงพอใจที่นักท่องเที่ยวมีต่อการบริการหรือการท่องเที่ยวที่ได้รับโดยคำนึงถึงความคุ้มค่าของเงิน เช่น ด้านคุณภาพ ราคา การให้บริการของมัคคุเทศก์และการบริการนำเที่ยว เป็นต้น ประสบการณ์ทางสังคม (Social Experiences) เป็นคุณค่าที่นักท่องเที่ยวได้รับและได้มีส่วนร่วมในการได้ทำประโยชน์ให้กับสังคม เช่น การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการช่วยเหลือสังคม เป็นต้น ประสบการณ์ทางอารมณ์ (Emotion Experiences) เป็นความรู้สึกและคุณค่าที่นักท่องเที่ยวได้รับเมื่อเลือกทำกิจกรรมท่องเที่ยวแล้วรู้สึกถึงความแตกต่างจากที่อื่นที่เคยได้สัมผัสมา

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดพื้นที่ชุมชนท่องเที่ยว ประกอบด้วย ชุมชนห้วยฮี้ ชุมชนห้วยตองก้อ ชุมชนห้วยกุ่ม และชุมชนห้วยปูลิง ศึกษาจากผู้นำท้องถิ่น และชาวบ้านในชุมชน จำนวน 65 คน ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้ส่วนเสียกับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นในจังหวัดแม่ฮ่องสอน และตัวแทนหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด สถาบันการศึกษา บริษัทนำเที่ยว เครือข่ายผู้ประกอบการ รวมเป็นจำนวน 10 คน กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นจากอาชีพต่างๆ ร่วมกระบวนการวิจัยในการประเมินผลการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวตามเส้นทางท่องเที่ยว 8 คน และกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทย ซึ่งมีประสบการณ์ท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นจากต่างประเทศและมีความเต็มใจง่าย

การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้แนวคำถามแบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured Interview) สำหรับการสนทนากลุ่ม (Focus Group) แนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และประเด็นในการสังเกต (Observation) ด้วยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) การวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการนำข้อมูลมารวบรวมแล้วทำการเปรียบเทียบข้อมูล (Constant Comparison) ตรวจสอบความสอดคล้องและถูกต้องของข้อมูล การจัดระเบียบข้อมูล (Data Organizing) จัดหมวดหมู่ของข้อมูล สังเคราะห์ แปลความหมายและตีความข้อมูลที่ได้รวบรวมมา แล้วจึงตรวจสอบความหมายกับผู้ให้ข้อมูลที่เป็นบุคคลสำคัญในแต่ละกลุ่ม แล้วนำผลการศึกษาทั้งหมดมาอภิปรายร่วมกับผู้วิจัยเพื่อเป็นการยืนยันความถูกต้องของข้อมูล หรือนำไปให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ แล้วจึงนำมาวิเคราะห์เพื่ออภิปรายผลจำแนกตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาซึ่งขั้นตอนการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. การจัดประชุมร่วมกับฝ่ายแผนของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเพื่อกำหนดทิศทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วมของจังหวัดแม่ฮ่องสอน
2. ศึกษาการจัดการท่องเที่ยว วิเคราะห์ศักยภาพ ความพร้อม และความต้องการของชุมชนท่องเที่ยวจังหวัดแม่ฮ่องสอน
3. จัดประชุมร่วมผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยระดับจังหวัด องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยว องค์การมหาชน เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน สถานศึกษาในพื้นที่ บริษัทนำ

เที่ยวในท้องถิ่น และธุรกิจที่พักที่สนใจรับนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพ ความพร้อม ความต้องการ กำหนด วัตถุประสงค์การท่องเที่ยว และออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นของจังหวัดแม่ฮ่องสอน

4. บริษัทนำเที่ยวในท้องถิ่นเตรียมการวางแผนและประสานงานกับชุมชนท่องเที่ยวเพื่อเตรียมการจัดการรองรับกลุ่ม นักท่องเที่ยวชุดทดสอบหรือผู้เชี่ยวชาญในการทดสอบเส้นทางท่องเที่ยว

5. การทดสอบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่น คณะผู้เชี่ยวชาญ ร่วมทำกิจกรรมท่องเที่ยวตามเส้นทาง ท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นที่ออกแบบไว้ และร่วมประเมินความพร้อมและความเป็นไปได้ในการรองรับนักท่องเที่ยว กลุ่มชาวยุโรป

6. จัดประชุมร่วมกับคณะผู้เชี่ยวชาญ คณะผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องแต่ละจังหวัดเพื่อร่วมพัฒนาเส้นทาง ท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่น

7. บริษัทนำเที่ยวจัดโปรแกรมท่องเที่ยวเสนอขายให้แก่นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีประสบการณ์ท่องเที่ยวเชิง ประสบการณ์ท้องถิ่นจากต่างประเทศ และทำการประเมินผลการจัดการท่องเที่ยวร่วมกับชุมชนท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาการ จัดการรองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติ และพร้อมขายโปรแกรมท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวชาวยุโรป

5. สรุปผลการวิจัย

นวัตกรรมทางธุรกิจในการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วม ผลการศึกษามีดังนี้

5.1 การกำหนดเป้าหมายการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ตามความ ต้องการและวิถีดำเนินชีวิต (Life Style) ของนักท่องเที่ยวคุณภาพชาวยุโรป รวมถึงศักยภาพและความพร้อมของชุมชน ท่องเที่ยวของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งเป็นชุมชนที่มีทุนวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติสามารถจัดกิจกรรมท่องเที่ยวให้ นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงประสบการณ์ท้องถิ่นได้ และโอกาสทางการตลาดของธุรกิจนำเที่ยวท้องถิ่น สามารถดึงดูดใจให้ นักท่องเที่ยวคุณภาพชาวยุโรปสนใจ เพื่อประโยชน์ทางธุรกิจอย่างเกื้อกูลกัน และเกิดการกระจายรายได้ในท้องถิ่น

5.2 การกำหนดหลักการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่น ประกอบด้วย

L = Local การสร้างประสบการณ์ท้องถิ่นของจังหวัดแม่ฮ่องสอนให้แก่นักท่องเที่ยว ด้วยการเดินทาง ที่พัก อาหาร ของที่ระลึก และกิจกรรมท่องเที่ยว (Supply Chain) สะท้อนถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ให้ชุมชนมีบทบาทใน การจัดการท่องเที่ยว สร้างรายได้และกระจายรายได้แก่ชุมชน

I = Innovation การสร้างนวัตกรรมกระบวนการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยว เป็นรูปแบบสร้างการมีส่วนร่วม ออกแบบเส้นทางท่องเที่ยว และสร้างเส้นทางให้สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่นของจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีความโดดเด่นและแตกต่าง จากการท่องเที่ยวทั่วไป

N = Network การเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดแม่ฮ่องสอนในการจัดการท่องเที่ยว การส่งเสริมและสนับสนุน และเชื่อมโยงกับบริษัทนำเที่ยวชั้นนำในยุโรปเพื่อเข้าถึงตลาดกลุ่มนักท่องเที่ยวเฉพาะ

K = Keep character การคงรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น ด้วยการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นของ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ทั้งการบรรยาย สาธิต การลงมือทำ การสังเกตเรียนรู้ด้วยตนเอง ผ่านการจัดการทั้งการเดินทาง ที่พัก อาหาร ของที่ระลึก และกิจกรรมท่องเที่ยว หรือตามอุปทานการท่องเที่ยว (Supply Chain) ให้สามารถสร้างรายได้ให้แก่คนใน ชุมชน ส่งผลให้ตระหนักถึงคุณค่าและมีความต้องการคงรักษาวัฒนธรรมให้คงอยู่

5.3 การวางบทบาทการทำงาน การทำงานเชิงการประสานงาน และการทำงานเชื่อมโยงกัน โดยเฉพาะระหว่างชุมชนและบริษัทนำเที่ยวท้องถิ่น ชุมชนท่องเที่ยวมีบทบาทจัดการตามอุปทานการท่องเที่ยว (Supply Chain) ได้แก่ จัดที่พักในลักษณะโฮมสเตย์ตามวิถีชาวบ้าน อาหารท้องถิ่นทั้งคาวและหวาน โดยใช้วัตถุดิบที่มีในชุมชน การขนส่งหรือการเดินทางหลากหลาย เน้นการขนส่งตามวิถีท้องถิ่น กิจกรรมท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้ประสบการณ์แปลกใหม่ มีความโดดเด่นหลากหลาย เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมและด้านทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน และของที่ระลึกที่สามารถทำได้เองหรือซื้อได้ในชุมชน เพื่อสร้างประสบการณ์ท้องถิ่นที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน และมีบทบาทเป็นนักสื่อความหมาย ด้วยภาษาท้องถิ่น โดยให้มัคคุเทศก์ทำหน้าที่เป็นล่าม ส่วนบริษัทนำเที่ยว มีบทบาทประชาสัมพันธ์ขายโปรแกรมท่องเที่ยวให้กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวยุโรป ประสานงานกับชุมชน จัดการนำนักท่องเที่ยวเข้ามาทำกิจกรรมท่องเที่ยว และทำหน้าที่เป็นล่ามให้แก่คนในชุมชนและนักท่องเที่ยว ในรูปแบบ Local Destination Management Company (LDMC)

จากการศึกษาห่วงโซ่คุณค่าการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นของจังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า การมีเครือข่ายผู้ประกอบการท่องเที่ยวเป็นพี่เลี้ยงให้กับชุมชนท่องเที่ยว มีเส้นทางท่องเที่ยวได้สร้างคุณค่าด้านประสบการณ์ของเส้นทางสูงมาก ด้วยการผจญภัย การสัมผัสธรรมชาติและวิถีชีวิตที่อยู่กับป่า ธรรมชาติ และเพิ่มคุณค่าการท่องเที่ยวของเส้นทางโดยเน้นการสื่อความหมาย เช่น การเล่าเกี่ยวกับบ้านเรือน โรงเรียน วัด เสื้อผ้า วิถีชีวิต และการเลี้ยงวัวควายบนเขา การให้ข้อมูลในแต่ละวันก่อนออกเดินทาง ทั้งลักษณะของเส้นทาง ระยะเวลาที่ใช้ในการเดินทาง การมีระบบในการทำงานร่วมกันระหว่างมัคคุเทศก์กับนักสื่อความหมายท้องถิ่น สามารถทำงานร่วมกันได้เป็นอย่างดีและเป็นการให้เกียรติซึ่งกันและกัน กิจกรรมท่องเที่ยวได้สะท้อนถึงวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวปกากะญอ เช่น การสวมใส่เสื้อผ้าที่ทำเองของชาวบ้าน การก่อกองไฟ นั่งล้อมวงเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ทำความรู้จักกัน พร้อมกับรับประทานอาหารท้องถิ่น การเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการร้องเพลงท้องถิ่นเกี่ยวกับวิถีชีวิตเป็นภาษาปกากะญอ เป็นต้น

5.4 การออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่น การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนท่องเที่ยว (ผู้ผลิต) และบริษัทนำเที่ยวในท้องถิ่น (ผู้ขาย) ศึกษาวิถีดำเนินชีวิต (Life Style) ของนักท่องเที่ยวคุณภาพชาวยุโรป ทำการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของการจัดการรองรับของชุมชนท่องเที่ยวในลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่น และตามอุปทานการท่องเที่ยว การให้ภาครัฐและเครือข่ายการท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมวิเคราะห์จุดเด่นและร่วมกำหนดอัตลักษณ์ของเส้นทางท่องเที่ยว และออกแบบเส้นทางท่องเที่ยว

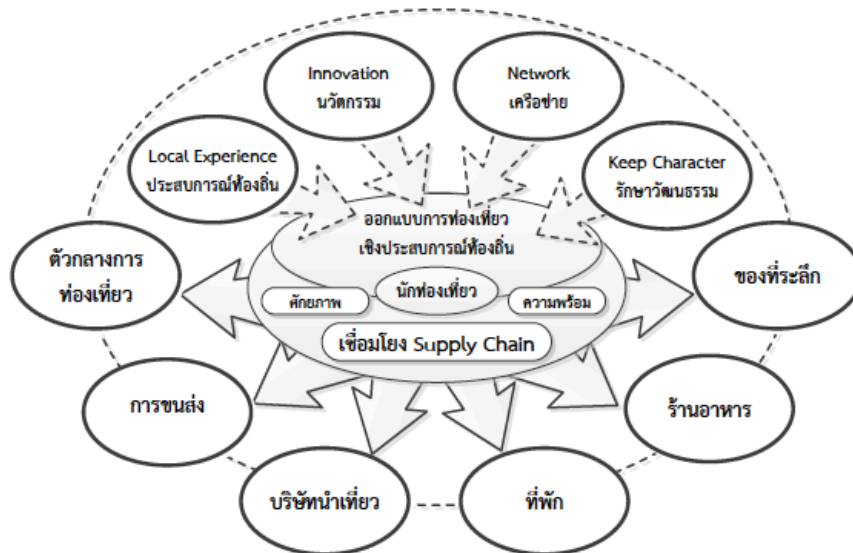
จากการศึกษาวิถีดำเนินชีวิต (Life Style) ของนักท่องเที่ยวคุณภาพชาวยุโรป ซึ่งเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่สนใจทำกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่น ส่วนใหญ่มาจากประเทศสหรัฐอเมริกา สเปน เนเธอร์แลนด์ เยอรมัน และฝรั่งเศส มีรูปแบบการเดินทางเป็นแบบกลุ่มขนาดเล็ก ชื่นชอบการเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมแปลกใหม่ กิจกรรมแนวผจญภัย มีความปลอดภัย และการจัดการที่มีคุณภาพ

5.5 การทดสอบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นของจังหวัดแม่ฮ่องสอน จากกลุ่มนักท่องเที่ยวชุดทดสอบที่มีความรู้และประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นจากต่างประเทศ ร่วมประเมินผลการจัดการท่องเที่ยวตามอุปทานการท่องเที่ยว ร่วมวางแผนทางการพัฒนา และดำเนินการพัฒนา ด้วยการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้ผลิตและผู้ขาย และการขอรับการส่งเสริมจากภาครัฐและเครือข่ายการท่องเที่ยว เฉพาะกรณีที่เกิดความสามารถในการพัฒนาร่วมกัน

5.6 การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นของจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดย บริษัท Thai Localista จำกัด ทำการประชาสัมพันธ์ตรงสู่กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ชื่นชอบการท่องเที่ยวแนวผจญภัย (Niche Market) ผ่านเครือข่าย

ผู้บริโภคร่วมกันนักท่องเที่ยวแนวผจญภัย ซึ่งเป็นกลุ่มลูกค้าเดิมใช้แบบปากต่อปาก และเพจเฟซบุ๊ก Thai Localista ขายโปรแกรมท่องเที่ยว 5 วัน 4 คืน และได้เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวชาวไทยได้ให้คำแนะนำเพื่อนำมาวางแผนการจัดการท่องเที่ยวและการตลาด

5.7 การจัดการตลาด โดย บริษัท Thai Localista จำกัด ทำการประชาสัมพันธ์ตรงสู่กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวยุโรปที่ชื่นชอบการท่องเที่ยวแนวผจญภัย (Niche Market) ด้วยการเปิดบูธนำเสนอโปรแกรมท่องเที่ยวในงาน International Tourism Exchange Berlin 2018 ที่ประเทศเยอรมันนี และ World Travel Market (WTN) 2019 ที่ประเทศอังกฤษ ทำให้สามารถเชื่อมโยงการตลาดกับบริษัทนำเที่ยวชั้นนำในยุโรป และเข้าถึงช่องทางการนำเสนอโปรแกรมท่องเที่ยวผ่าน Online Travel Agency (OTA) ส่งผลให้ตัวแทนจากบริษัทนำเที่ยวในยุโรปเข้ามาทดสอบเส้นทางท่องเที่ยวตามโปรแกรมท่องเที่ยว และมีนักท่องเที่ยวชาวยุโรปเข้ามาท่องเที่ยวตามเส้นทางท่องเที่ยวที่ออกแบบไว้

ภาพที่ 1 แผนภาพสรุบนวัตกรรมนวัตกรรมทางธุรกิจในการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วม

จากผลของการศึกษาการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วม พัฒนาออกมาเป็นชุดเครื่องมือในการวิเคราะห์เพื่อใช้พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วมได้ โดยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของกระบวนการดำเนินงานดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผังชุดเครื่องมือนวัตกรรมทางธุรกิจในการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วม

<p>1. เป้าหมายการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่น (Design Goals)</p> <p>- ศักยภาพและความพร้อมของชุมชน (Community potential and readiness)</p>	<p>2. หลักการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่น (Principle of The LINK)</p> <p>- ชุมชนเป็นผู้จัดการกิจกรรมและบริการ (Local)</p> <p>- ความแตกต่างของสินค้าและบริการเชิงประสบการณ์ (Innovation)</p>	<p>3. วางแผนบทบาทการทำงาน (Plan for Working)</p> <p>- ใครมีความเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการและการบริการ (Who) (เช่น ชุมชน ผู้ประกอบการ หน่วยงาน)</p> <p>- ทักษะการทำงานเป็นอย่างไร ต้องมีการพัฒนาด้านใด (Skill)</p>	<p>5. ทดสอบเส้นทาง (Fam Trip)</p> <p>- นักท่องเที่ยวที่เคยมีประสบการณ์ท่องเที่ยวท้องถิ่น (Test Group)</p> <p>- ประเมินผลการทดสอบ (Evaluate)</p> <p>- ปรับปรุงพัฒนาเส้นทางให้มีประสิทธิภาพ (Improve and develop)</p>
--	--	--	---

<ul style="list-style-type: none"> - ความต้องการของกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมาย (The needs of tourists) - เอกลักษณะ ความเป็นโดดเด่นของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว (Uniqueness) - ความรับผิดชอบต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (Responsibility) 	<ul style="list-style-type: none"> - เครือข่ายความร่วมมือชุมชนผู้ประกอบการ (Network) - คุณค่าของเอกลักษณ์ความเป็นท้องถิ่น (Keep character) 	<ul style="list-style-type: none"> - จัดการกิจกรรมและบริการอย่างไร (Management) เพื่อส่งเสริมมูลค่าและลดผลกระทบ (High Value Low Impact) - คุณค่าที่ส่งต่อหรือการสร้างคุณค่าเพิ่มที่เกิดขึ้นในเส้นทาง (Value) 	<p>7. การตลาดประชาสัมพันธ์ (Marketing)</p> <ul style="list-style-type: none"> - รูปแบบการตลาดประชาสัมพันธ์ที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม (Responsible) - ช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่เข้าถึงกลุ่มเฉพาะ (Niche Market)
<p align="center">4. การออกแบบเส้นทางเชิงประสบการณ์ท้องถิ่น (Route Design)</p> <ul style="list-style-type: none"> - วิเคราะห์ศักยภาพข้อดีในการออกแบบเส้นทาง (SWOT Analysis) - ออกแบบโปรแกรมท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับประสบการณ์ท้องถิ่น (Program Design) - สร้างการมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Participation) - ออกแบบกิจกรรมและบริการให้มีความสัมพันธ์กับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย (Tourist Lifestyle) - การบริการขนส่ง ที่พัก อาหาร และสินค้าของที่ระลึก (Service) 			
<p align="center">6. พันธมิตรในการพัฒนา (Development Partner)</p> <ul style="list-style-type: none"> - เครือข่ายชุมชนท่องเที่ยว (Community Networking) - บริษัททัวร์ โรงแรมที่พัก พี่เลี้ยงนักพัฒนา (Tour Company/Hotel/Resort) - หน่วยงานภาครัฐที่หนุนเสริมด้านการท่องเที่ยว (Government) 			

การออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วมของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ดำเนินการจัดการท่องเที่ยวโดยบริษัทท้องถิ่น บริษัท Thai Localista จำกัด ซึ่งได้ทดสอบเส้นทางท่องเที่ยวและนำเสนอขายให้นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติยุโรป กำหนดโปรแกรมท่องเที่ยวไว้แบบ 5 วัน 4 คืน ด้วยการนำเสนออัตลักษณ์เส้นทางท่องเที่ยว “ธรรมชาติ ธรรมชาติ ทำหาย คาดไม่ถึง” “ธรรมชาติ” เป็นการท่องเที่ยวเดินป่าเพื่อสัมผัสธรรมชาติ ผู้คนตามหมู่บ้าน บริสุทธิ จริใจ “ธรรมชาติ” เส้นทางเดินป่าสัมผัสธรรมชาติมีความธรรมดา แต่กลับซ่อนความน่าค้นหาตลอดเส้นทาง “ทำหาย” ความยากลำบาก ความเหนื่อย ความตื่นเต้น ทำหายทั้งพลังกายและพลังใจของนักท่องเที่ยว “คาดไม่ถึง” ตลอดเส้นทางมีเรื่องราว คาดไม่ถึงให้นักท่องเที่ยวได้ตื่นตาตื่นใจตลอดเวลา เส้นทางท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นจังหวัดแม่ฮ่องสอน (เส้นทางเดินป่า) “ดอยสเตอร์ พิชิตยอดดอยปุย น้ำตกห้วยปูลิง” มีรายละเอียดดังนี้

วันแรก แม่ฮ่องสอน - บ้านน้ำฮูฮายใจ - บ้านห้วยฮี้ (ระยะเดินประมาณ 5 กม.) Warm up day ช่วงเช้า เยี่ยมชมตลาดเช้าแม่ฮ่องสอน เดินทางไปบ้านน้ำฮูฮายใจ (ใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง) แวะจุดชมดอยสันฟ้า ชมทิวทัศน์เมืองแม่ฮ่องสอน ถึงบ้านน้ำฮูฮายใจ เดินช่วงแรกใช้เส้นทางเดินขึ้นสันคมมิต จากบ้านน้ำฮูฮายใจโดยใช้ระยะเวลาประมาณ 3-3.5 ชั่วโมง ช่วงบ่ายสัมผัสทิวทัศน์ทัศนียภาพของสันคมมิตของดอยหัวสิงห์ หัวไก่ เทือกเขาถนนธงชัยตะวันตก จากจุดนี้ประมาณ 1.5 ชั่วโมง ถึงบ้านพักพบเจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์ เดินเยี่ยมชมบรรยากาศและวิถีชีวิตของชาวปกากะญอบ้านห้วยฮี้

วันที่สอง บ้านห้วยฮี้ - พิชิตยอดดอยปุย 1,722 เมตร (ระยะเดินประมาณ 10 กม.) Chill Day เข้ารับประทานอาหารที่บ้านพักโฮมสเตย์ เดินจากหมู่บ้านขึ้นตามลำห้วยคลอคลี ผ่านเขตป่าอนุรักษ์ และเขตอนุรักษ์กล้วยไม้ป่า จุดชมซากเครื่องบินสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ช่วงบ่ายเดินเท้าต่อเพื่อพิชิตยอดดอยปุย สัมผัสบรรยากาศทุ่ง savanna ดอกปุย และดอกไม้ป่า ออกเดินเท้ากลับบ้านห้วยฮี้ ใช้เส้นทางดอยสาจู ผ่านเส้นทางปากกล้วยไม้ จากดอยสาจู ผ่านเขตพื้นที่ป่าชุมชน ที่ชาวบ้านห้วยฮี้ยังคงทำไร่ไถนาหมุนเวียน จากนั้นเดินเท้าต่อจนถึงบ้านพัก และพักผ่อนตามอัธยาศัย

วันที่สาม บ้านห้วยฮี - บ้านห้วยตองก้อ (ระยะเดินประมาณ 11 กม.) Big Day ช่วงเช้ารับประทานอาหารเช้าที่บ้านพักโฮมสเตย์ ออกเดินเท้า ไปบ้านห้วยตองก้อ สภาพเส้นทางวันนี้จะเดินขึ้นลงเขาสลับเขาสูงใหญ่ผ่านป่าเบญจพรรณ ป่าสน ป่าไผ่ และป่าผลัดใบ ช่วงบ่าย เดินเท้าต่อเพื่อพิชิตน้ำตกห้วยปูลิง พักค้างแรมแบบแคมป์ปิ้งใกล้บริเวณน้ำตกห้วยปูลิง การประกอบอาหารแบบ jungle survival เรียนรู้การประกอบอาหารที่ใช้วัสดุจากธรรมชาติ เช่น ไม้ไผ่ ใบตองกล้วย ฟังความเป็นมาของวิถีคนอยู่กับป่า ดูแลรักษาป่า

วันที่สี่ น้ำตกห้วยปูลิง - บ้านห้วยกุ่ม (ระยะเดินประมาณ 10 กม.) Wet n Cool day ช่วงเช้ารับประทานอาหารเช้าที่แคมป์ เดินเท้าไปบ้านห้วยกุ่ม บ้านปกากะถอยที่ยังคงวิถีดั้งเดิม และมีครอบครัวอยู่ประมาณ 3-4 ครอบครัว เดินลงเขาสลับข้ามน้ำแม่สะมาด ช่วงบ่าย เดินเท้าต่อตามลำน้ำแม่สะมาด ชมความงามของป่าธรรมชาติ เรียนรู้วิถีการหาปลาของชาวปกากะถอยที่บ้านห้วยกุ่ม และรับประทานอาหารเช้าด้วยเมนูปลาจากลำน้ำแม่สะมาด พักผ่อนตามอรัยาศัยสไตล์แคมป์ปิ้ง

วันที่ห้า บ้านห้วยกุ่ม - เขื่อนผาบ่อง (ระยะเดินประมาณ 7-8 กม.) Up or Cooling down ช่วงเช้ารับประทานอาหารเช้าที่บ้านชาวบ้านในชุมชน ออกเดินเท้ากลับเมืองแม่ฮ่องสอน สภาพเส้นทางวันนี้มีให้เลือก 3 เส้นทาง ขึ้นอยู่กับฤดูกาล ช่วงฤดูหนาว-ร้อน ใช้เส้นทางตามลำน้ำแม่สะมาด ผ่านป่าธรรมชาติ น้ำตกห้วยน้ำใส และข้ามเกาะแก่งของลำน้ำจนถึงเขื่อนผาบ่อง ช่วงหน้าฝน ใช้เส้นทางบ้านห้วยกุ่ม ตามลำห้วยน้ำฮู ผ่านน้ำตกน้ำฮู และขึ้นถึงบ้านน้ำฮูสายใจ เส้นทางสาม เส้นทางสั้นกรณีเดินทางยาวไม่ไหว จะใช้เส้นทางที่ชาวบ้านชุกโดยจะเดินขึ้นจากบ้านห้วยกุ่ม ไปจนถึงถนนหลัก ใช้ระยะเวลาประมาณ 2-2.5 ชั่วโมง และเป็นเส้นทางเดินขึ้นตลอด จากนั้นเดินทางถึงจังหวัดแม่ฮ่องสอน พักผ่อน ณ บ่อน้ำร้อนบ้านผาบ่อง และเดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ หรือพักค้างคืนที่อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน

6. อภิปรายผลการวิจัย

นวัตกรรมทางธุรกิจในการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วมนี้ได้เส้นทางท่องเที่ยวใหม่หรือผลิตภัณฑ์ใหม่ซึ่งมีลักษณะเฉพาะโดดเด่น ได้รูปแบบการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมจากฐานภูมิปัญญาความรู้ของท้องถิ่น ความรู้ใหม่ และการตลาดของธุรกิจท่องเที่ยวในท้องถิ่นที่พัฒนาจากเดิมเชื่อมโยงตลาดท่องเที่ยวของยุโรปสามารถเพิ่มโอกาสทางธุรกิจซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) (2562) นวัตกรรมเป็น การใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์เพื่อสร้างสิ่งใหม่สามารถสร้างประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคมเป็นทั้งลงทุนใหม่ผลิตภัณฑ์ใหม่หรือรูปแบบธุรกิจใหม่ซึ่งจะส่งผลต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และสามารถเป็นแนวทางให้กับชุมชนที่ต้องการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวได้สร้างการมีส่วนร่วมให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมวิเคราะห์และออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวที่สามารถสร้างประโยชน์ทั้งต่อเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมชุมชน

การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นเป็นการสร้างโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ทั้งการได้เห็น การได้ยิน การได้ดม การได้ชิม การได้จับหรือสัมผัส จากผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวชุดทดสอบต่างสะท้อนถึงการได้สัมผัสประสบการณ์ท้องถิ่นอย่างจริงแท้ สิ่งสำคัญมาจากบทบาทการจัดกิจกรรมของผู้จัดการท่องเที่ยวและการสื่อความหมายของนักสื่อความหมายของท้องถิ่นซึ่งล้วนเป็นบุคคลที่มีวัฒนธรรมอยู่ในตนเอง แม้ไม่ได้สื่อสารในบางเรื่อง แต่นักท่องเที่ยวชุดทดสอบกลับสัมผัสได้ และเมื่อได้รับประสบการณ์ด้วยตนเอง ทั้งการได้ฟัง การได้ลงมือทำก็ยิ่งทำให้เกิดความรู้สึกประทับใจและเข้าถึงวิถีวัฒนธรรมของท้องถิ่น เข้าใจความเป็นเจ้าของวัฒนธรรมซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุขแก้ว คำสอน และสวณีย์ เสริมสุข (2560) จากผลงานวิจัย เรื่อง “กลยุทธ์การพัฒนาภูมิปัญญา

ท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ตำบลพลายชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก” การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่ได้มีเพียงลักษณะใดลักษณะหนึ่ง การจะสืบทอดภูมิปัญญาได้นั้นต้องผสมผสานหลายลักษณะอย่างค่อยเป็นค่อยไป ทั้งการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น การได้รับคำแนะนำ การได้ลงมือทำ การได้รับการบอกเล่า การบรรยายให้ฟัง การสาธิต การแสดง ทั้งที่มีการจัดบันทึกและการจดจำ

การจัดการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นจึงต้องคัดสรรนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจในด้านประสบการณ์ท้องถิ่นซึ่งมีความสำคัญต่อการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่น สอดคล้องกับแนวคิดของสุวีร์ณีย์ โสภณศิริ (2554) และบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2555) พบว่า การพัฒนาตลาดและพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวต้องศึกษาความต้องการพฤติกรรม การแสดงออก รวมทั้งความรู้สึกรักคิดและอารมณ์ของนักท่องเที่ยว เพราะพฤติกรรมนักท่องเที่ยวจะแสวงหา จัดซื้อ ใช้ประโยชน์ และประเมินสินค้าหรือบริการท่องเที่ยวที่คาดว่าจะสามารถตอบสนองความต้องการได้ โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นสื่อกลางในการเชื่อมประสานระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่น เพื่อแสดงถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปกรรม และประวัติศาสตร์ ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ (ทิวาวรรณ ศิริเจริญ และนันทกานต์ ศรีปลั่ง, 2560)

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

การจัดการนวัตกรรมการธุรกิจในการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นควรทำความเข้าใจพฤติกรรมนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายให้เข้าใจ (ผู้ซื้อ) ทบทวนทุนของชุมชนท่องเที่ยว (ผู้ผลิต) วิเคราะห์ความเป็นไปได้ ความพร้อม (ผู้ขาย) ออกแบบเส้นทางท่องเที่ยว วางแผนและจัดการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมทั้งผู้ผลิตและผู้ขาย ประเมินผลและพัฒนาการดำเนินการร่วมกันอย่างต่อเนื่องให้สอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่กระทบต่อการท่องเที่ยว

หน่วยงานภาครัฐในจังหวัดแม่ฮ่องสอนควรมีบทบาทเป็นตัวกลางประสานงานสร้างการมีส่วนร่วมจัดการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่น การส่งเสริมสอดคล้องกับความต้องการและการตัดสินใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวท้องถิ่นควรให้ความสำคัญต่อการกระจายรายได้สู่ชุมชนด้วยการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงกิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชน และระหว่างชุมชน รวมถึงการมีส่วนร่วมพัฒนาศักยภาพของผู้จัดการท่องเที่ยวของชุมชนเพื่อช่วยส่งเสริมให้การบริหารจัดการท่องเที่ยวสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

8. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) งบประมาณประจำปี พ.ศ.2561 และมีผู้ทรงคุณวุฒิให้คำแนะนำตลอดกระบวนการวิจัย และการได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่จังหวัดจังหวัดแม่ฮ่องสอน จึงส่งผลให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ ทั้งนี้ ความเห็นในรายงานผลการวิจัยเป็นของคณะผู้วิจัย สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป

9. รายการอ้างอิง

- จำลักษณ์ ชุนพลแก้ว. (2558). **นวัตกรรมทางธุรกิจ**. สืบค้นจาก <https://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/635721>
- จิตศักดิ์ พุฒจร และคณะ. (2560). **การยกระดับการจัดการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วม ภายใต้โครงการ The LINK (รายงานวิจัย)**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ทิวาวรรณ ศิริเจริญ และนันทกานต์ ศรีปลั่ง. (2560). **การออกแบบเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทหล่ม “เที่ยวไทหล่ม เมืองสงบ มากเสน่ห์**. การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์. 4(1), 472 – 480.
- นฤมล เกษมสุข. (2560). **ทท.ดัน “ท่องเที่ยว 4.0” เคลื่อนเศรษฐกิจ**. สืบค้นจาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/756663>
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2555). **พฤติกรรมนักท่องเที่ยว (Tourist Behavior)**. นนทบุรี: หจก.เฟิร์นข้าหลวง พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ปราณี เอี่ยมล่อภักดี. (2548). **“การตลาดประสบการณ์:ประสบการณ์ลูกค้า.” วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย**. 25 (2), 19-28.
- ภัทรบดีนทร์ สุทธิภักดี (2559). **แนวทางการพัฒนานวัตกรรมเพื่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนริมกว๊านพะเยา**. (ปริญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน). (2562). **นวัตกรรมดี ไม่มีดอกเบี้ย**. สืบค้นจาก <https://econ.nia.or.th/zerointerest>
- สุขแก้ว คำสอน และสวณีย์ เสริมสุข. (2560). **“กลยุทธ์การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ตำบลพลาชุมพล อำเภอมือง จังหวัดพิษณุโลก.” วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม**, 11 (1),28.
- สุวีร์ณัฐย์ โสภณศิริ. (2554). **การวิเคราะห์พฤติกรรมนักท่องเที่ยว**. กรุงเทพมหานคร: อินทนิล.
- Jobs DB. (2557). **ธุรกิจกับนวัตกรรม**. สืบค้นจาก <https://th.jobsonline.com/th-th/articles/ธุรกิจกับนวัตกรรม/>
- Pine, B.J. & Gilmore, J.H. (1998). **Welcome to Experience Economy**. Retrieved from <https://hbr.org/1998/07/welcome-to-the-experience-economy>.

ความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัยในช่วง
สถานการณ์โควิด-19 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์
SATISFACTION WITH THE MEASURES AND MANAGEMENT OF DORMITORIES WITHIN THE UNIVERSITY,
DURING THE COVID-19 SITUATION OF SILPAKORN UNIVERSITY STUDENTS
IN SANAM CHAN PALACE CAMPUS

รัตนพร สุขะวรรณะ¹ และ กมล โพธิ์เย็น²

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัย ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ 2) เปรียบเทียบความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัย ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จำแนกตามเพศ ระดับชั้นปีที่ศึกษา คณะวิชา และประเภทของหอพัก กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ ที่พักอาศัยอยู่ในหอพักนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร ในปีการศึกษา 2563 จำนวน 337 คน สุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิตามสัดส่วนประชากร โดยจำแนกตามประเภทหอพักและเพศ จากนั้นสุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนที่กำหนดโดยการจับสลากแบบใส่คืน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง วิเคราะห์ข้อมูลด้วย ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าระดับ การทดสอบค่าที และการทดสอบค่าเอฟ ผลการวิจัยพบว่า 1) นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ มีความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัย ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.658$) 2) นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ ที่มีระดับชั้นปีที่ศึกษาต่างกัน มีความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัย ในช่วงสถานการณ์ โควิด-19 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ ที่มีเพศ คณะวิชา และประเภทหอพักต่างกัน มีความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัย ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: ความพึงพอใจ, มาตรการและการบริหารจัดการ, หอพักในมหาวิทยาลัยศิลปากร, พระราชวังสนามจันทร์

Abstract

This research aims to 1) Study the level of satisfaction with the measures and management of dormitories within the university, During the COVID-19 situation Of Silpakorn University students. 2) Compare the satisfaction with the measures and the management of dormitories within the university. During the COVID- 19 situation Of Silpakorn University students by gender, grade, year of study, faculty and type of dormitory. Sample group of the Silpakorn University students Sanam Chan Palace Campus Living in the dormitory of Silpakorn University in the academic year 2020, 337 people. Sampling on the landscape stratification according to population proportions. Classified by dormitory type and gender. The sampling

¹ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

was then sampled according to the proportion determined by the return lottery. The data were collected using a questionnaire that the researcher created. The data were analyzed by mean, standard deviation, test level, t value. And testing the F. The study found that: 1) Silpakorn University students Sanam Chan Palace Campus They were satisfied with the measures and management of dormitories within the university, During the COVID-19 situation Very level ($\bar{x} = 3.658$) 2) Silpakorn University students Sanam Chan Palace Campus With different levels of education They were satisfied with the measures and management of dormitories within the university, During the COVID-19 situation, the difference was statistically significant at the .05 level. Silpakorn University students Sanam Chan Palace Campus with different gender, faculties and dormitory types They were satisfied with the measures and management of dormitories within the university, During the COVID-19 situation No different

Keywords: SATISFACTION, MEASURES AND MANAGEMENT, DORMITORY IN SILPAKORN UNIVERSITY, SANAM CHAN PALACE CAMPUS

1. บทนำ

ประเทศไทยได้มีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่หรือที่รู้จักกันทั่วไปในชื่อว่าเชื้อไวรัสโควิด-19 (COVID-19) อย่างรุนแรงในช่วงต้นปีพ.ศ. 2563 ในกลางปีพ.ศ. 2563 ที่การแพร่ระบาดมีความรุนแรงลดลงสถานที่ต่าง ๆ ที่เปิดทำการจะต้องมีมาตรการการรักษาความสะอาด และการเว้นระยะห่างเป็นพิเศษเพื่อป้องกันการกลับมาระบาดของอย่างรุนแรงอีกครั้ง (ประยุทธ์ จันทร์โอชา, 2563) ดังนั้นทางมหาวิทยาลัยศิลปากรจึงได้จัดทำการเรียนระบบออนไลน์เพื่อลดจำนวนผู้คนที่มาชมมหาวิทยาลัย (มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2563) แต่นักศึกษาจำนวนมากไม่น้อยก็เลือกที่จะเข้าห้องเรียนหรือมาเรียนออนไลน์แถมมหาวิทยาลัยเนื่องจากการเรียนที่บ้านไม่มีสมาธิ และไม่สะดวกในการส่งงานหรือหาข้อมูลในการเรียนและทำงาน เมื่อนักศึกษาจำนวนมากเลือกที่จะกลับมาที่มหาวิทยาลัย ในช่วงที่สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ยังไม่หมดไป ทำให้หอพักของมหาวิทยาลัยที่เป็นที่พักอาศัยหลักของนักศึกษาภายในมหาวิทยาลัยออกมาตรการต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการลดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 เพิ่มเติมจากกฎระเบียบเดิมที่เคยมีอยู่ การเพิ่มมาตรการครั้งนี้จำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงหลายอย่างทั้งความปลอดภัยจากเชื้อไวรัสโควิด-19 โดยกฎระเบียบมาตรการที่ออกเพิ่มจะต้องทำให้นักศึกษาปลอดภัยจากเชื้อไวรัสชนิดนี้ได้จริง สามารถปฏิบัติได้จริง และรวมไปถึงมีความสะดวกในการปฏิบัติตาม มาตรการต่าง ๆ ที่เพิ่มเข้ามาทำให้การใช้ชีวิตภายในหอพักในมหาวิทยาลัยศิลปากรมีการเปลี่ยนแปลงไปมาก ทั้งการปิดหรือจำกัดพื้นที่ส่วนกลางที่ปกติมีผู้คนมาใช้จำนวนมาก การมีข้อปฏิบัติเกี่ยวกับความสะอาดที่เคร่งครัดกว่าเดิม เช่น บังคับใส่หน้ากากอนามัยก่อนออกจากหอ ต้องล้างมือด้วยเจลแอลกอฮอล์หรือสบู่ก่อนเข้า-ออกหอพัก การเปลี่ยนระบบการจองหอพักและการชำระเงินหอพักจากการมาจองที่หน่วยหอพัก มหาวิทยาลัยศิลปากร เปลี่ยนเป็นการจองออนไลน์ผ่านระบบที่หอพักจัดทำขึ้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่กล่าวไปนั้นไม่เคยเกิดขึ้นภายในหอพักภายในมหาวิทยาลัยศิลปากรมาก่อน ดังนั้นนักศึกษาที่พักอาศัยอยู่ในหอพักของมหาวิทยาลัยจึงต้องปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงนี้และคาดหวังต่อมาตรการความปลอดภัยจากเชื้อไวรัสโควิด-19 ที่หน่วยหอพักเพิ่มเข้ามา ซึ่งการปรับตัวและความคาดหวังนี้อาจส่งผลต่อความพึงพอใจของนักศึกษาที่พักภายในหอพักของมหาวิทยาลัยศิลปากรได้

จากที่กล่าวไปข้างต้นทำให้มีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัย ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ เพื่อให้ทราบถึงความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัยในช่วงสถานการณ์โควิด-19 และเพื่อเป็นแนวทางส่งเสริมการบริหารจัดการหอพักให้สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษาได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัย ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์
- 2.2 เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัย ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จำแนกตามเพศ ระดับชั้นปีที่ศึกษา คณะวิชา และประเภทของหอพัก

3. วารณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกในทางบวก ความรู้สึกดี ความรู้สึกชอบ พอใจ ตลอดจนชื่นชมของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งเกิดจากพื้นฐานความคิดค่านิยมของบุคคลนั้น (Wallerstein, 1971 อ้างถึงใน ปันณวัชร พัชราวาลย์, 2558; วิรุฬ พรรณเทวี, 2542)

ทฤษฎีความต้องการตามลำดับขั้นของมาสโลว์ (Maslow, 1970 อ้างถึงใน ศรีเรือน แก้วกังวาน, 2561: 119-122) และทฤษฎี E.R.G. ของ แอลเดอร์เฟอร์ (Alderfer, 1969 อ้างถึงใน จิราภรณ์ ตั้งกิตติภรณ์, 2556: 156-158) สามารถอธิบายได้ว่า การได้รับการตอบสนองความต้องการจะทำให้มนุษย์มีการพัฒนาต่อไปเรื่อย ๆ โดยการมาพักอาศัยอยู่หอพักแล้วมีมาตรการและการบริหารจัดการหอพักนั้นเป็นการตอบสนองความต้องการหนึ่งของมนุษย์ให้สามารถดำรงชีวิตต่อไปได้อย่างมีความสุข

ลักษณะการบริหารจัดการหอพักในช่วงสถานการณ์โควิด-19 มีการมุ่งเน้นไปที่ด้านความปลอดภัยและด้านการบริการและสวัสดิการ โดยด้านความปลอดภัยจะมีความเกี่ยวข้องกับสุขภาพทางกายและความสะอาดของหอพัก ส่วนด้านการบริการและสวัสดิการเป็นการจัดสวัสดิการต่าง ๆ ให้กับนักศึกษาที่พักอาศัยในหอพัก โดยคำนึงถึงความสะอาดสบายและความต้องการของนักศึกษา (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และคณะ 2531 : 121 อ้างถึงใน ทวีพงษ์ ยูนิ, 2556; จีรวัฒน์ วีรังกร 2535 : 46 อ้างถึงใน ทวีพงษ์ ยูนิ, 2556 : 30)

มาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัยศิลปากร ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 (กองกิจการนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร, 2563) หน่วยหอพักนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากรได้มีการบริหารจัดการหอพักในด้านความปลอดภัย และด้านบริการและสวัสดิการ ไว้ดังนี้ 1) ด้านความปลอดภัย ทางหน่วยหอพักมหาวิทยาลัยศิลปากรได้เน้นความปลอดภัยที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพทางกายและความสะอาดของหอพัก โดยการจำกัดประตูที่เข้าออกหอพักจาก 5 ประตูเหลือ 2 ประตู มีการวางเจลแอลกอฮอล์ในบริเวณต่าง ๆ ที่มีการจับต้องสิ่งของที่ใช้ร่วมกัน ทำความสะอาดห้องน้ำส่วนรวมบ่อยขึ้น รวมไปถึงทำความสะอาดพื้นที่ส่วนรวมมากขึ้น และมีการเพิ่มจำนวนอ่างล้างมือให้เพียงพอต่อจำนวนนักศึกษาที่พักอาศัยภายในหอพัก และ 2) ด้านบริการและสวัสดิการ หน่วยหอพักมหาวิทยาลัยศิลปากรได้มีการบริการให้จองหอพักผ่านระบบออนไลน์ ดูหอพักผ่านเพจเฟซบุ๊ก เพื่อลดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 และได้มีการลดค่าบริการหอพักให้กับนักศึกษาเพื่อช่วยเหลือนักศึกษาที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปร จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า เพศ ระดับชั้นปีที่ศึกษา คณะวิชา และ ประเภทของหอพัก มีผลต่อความพึงพอใจ โดยนักศึกษาที่มีเพศต่างกัน ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการหอพักแตกต่างกัน ซึ่งอาจเกิดจากลักษณะทางกายภาพและบุคลิกภาพของแต่ละเพศนั้นมีความต่างกันทำให้เกิดความต้องการไม่เหมือนกัน ทำให้ผลของความพึงพอใจออกมาแตกต่างกัน (พัทธรวิภา ศุภโกศล, 2546; นิमित โหมตศิริ, 2554; วรางคณา กิรติวิบูลย์, 2557) นักศึกษาที่มีระดับชั้นปีที่ศึกษาต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการหอพักแตกต่างกัน อาจเนื่องจากนักศึกษาที่อยู่ในระดับชั้นปีที่สูงได้รับรู้หรือเห็นการทำงานการบริหารจัดการหอพักมากกว่านักศึกษาชั้นปีที่น้อย ทำให้มีความพึงพอใจแตกต่างกัน (พัทธรวิภา ศุภโกศล, 2546; วริศรา สร้อยสังวาล, 2560; วรางคณา กิรติวิบูลย์, 2557) นักศึกษาที่มีคณะต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการหอพักแตกต่างกัน อาจเนื่องจากนักศึกษาแต่ละคณะวิชามีลักษณะรายวิชาการเรียนไม่เหมือนกันทำให้เกิดความพึงพอใจแตกต่างกัน (วริศรา สร้อยสังวาล, 2560; วรางคณา กิรติวิบูลย์, 2557) และนักศึกษาที่มีประเภทของหอพักต่างกัน ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการหอพักแตกต่างกัน อาจเนื่องมาจากตำแหน่งที่ตั้งของแต่ละหอพักมีความแตกต่างกันรวมถึงลักษณะภายในหอพักมีความแตกต่างกันทำให้มีความพึงพอใจแตกต่างกัน (พัทธรวิภา ศุภโกศล, 2546; วรางคณา กิรติวิบูลย์, 2557)

4. สมมติฐาน

4.1 นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ ที่มีเพศต่างกัน มีความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัย ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 แตกต่างกัน

4.2 นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ ที่ระดับชั้นปีที่ศึกษาต่างกัน มีความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัย ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 แตกต่างกัน

4.3 นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ ที่มีคณะวิชาต่างกัน มีความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัย ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 แตกต่างกัน

4.4 นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ ที่มีประเภทของหอพักต่างกัน มีความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัย ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 แตกต่างกัน

5. วิธีดำเนินการวิจัย

5.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ ที่พักอาศัยอยู่ในหอพักนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากรในปีการศึกษา 2563 จำนวน 2,144 คน (หอพักนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์, 2563)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ ที่พักอาศัยอยู่ในหอพักนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร ในปีการศึกษา 2563 จำนวน 337 คน คำนวณโดยใช้สูตรของ Taro Yamane (1973: 1088 อ้างอิงใน นวลฉวี ประเสริฐสุข, 2558: 60) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 กำหนดค่าความคาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ร้อยละ ± 5 และสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified random sampling) ตามสัดส่วนประชากร โดยจำแนกตามประเภทหอพักและเพศ ได้ดังนี้ หอพักเก่าเพศชาย จำนวน 278 คน หอพักเก่าเพศหญิง จำนวน 786 คน รวมหอพักเก่า มีจำนวน 1,064 คน หอพักใหม่เพศชาย จำนวน 257 คน หอพักใหม่เพศหญิง จำนวน 257 คน รวมหอพักใหม่ มีจำนวน 1,080 คน จากนั้นสุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนที่กำหนด โดยการจับสลากแบบไม่ใส่คืน ได้ผลดังนี้ หอพักเก่าเพศชาย จำนวน 44 คน หอพักเก่าเพศหญิง จำนวน 123 คน รวมหอพักเก่า มีจำนวน 167 คน หอพักใหม่เพศชาย จำนวน 40 คน หอพักใหม่เพศหญิง จำนวน 130 คน รวมหอพักใหม่ มีจำนวน 170 คน

5.2 เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ “มีความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัย ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์” ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยภายในแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ ระดับชั้นปีที่ศึกษา คณะวิชา และประเภทของหอพัก และส่วนที่ 2 แบบสอบถามความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัย ของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ ซึ่งมีลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ มีจำนวน 33 ข้อ แบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ ด้านมาตรการและความปลอดภัยเกี่ยวกับสุขภาพทางกายของหอพักภายในมหาวิทยาลัย ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 จำนวน 17 ข้อ และด้านการให้บริการและสวัสดิการของหอพักภายในมหาวิทยาลัย ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 จำนวน 16 ข้อ

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ได้มีการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน จากนั้นนำมาวิเคราะห์หาค่า IOC (Index of item Objective Congruence) โดยพิจารณาเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ .50 ขึ้นไป และปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นนำไปทดลองใช้ (Try out) กับนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ ที่พักอาศัยอยู่ในหอพักนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร ในปีการศึกษา 2563 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริงที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 30 คน และหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งหมดเท่ากับ 0.937

5.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามด้วยตนเองที่หอพักภายในมหาวิทยาลัยศิลปากรกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 337 คน ซึ่งได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาทั้งหมดจำนวน 337 ชุด และนำแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์ พบว่าแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมมาเป็นแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ จำนวน 337 ชุด คิดร้อยละ 100 จากนั้นผู้วิจัยนำแบบสอบถามทั้งหมดมาวิเคราะห์ทางสถิติ

5.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

5.4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ ระดับชั้นปีที่ศึกษา คณะวิชา และประเภทของหอพัก โดยใช้สถิติการแจกแจงความถี่ และร้อยละ (%)

5.4.2 การวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัย ในช่วงสถานการณ์ COVID-19 ของนักศึกษาศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

5.4.3 การเปรียบเทียบระดับความแตกต่างของระดับความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัย ในช่วงสถานการณ์ COVID-19 ของนักศึกษาศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จำแนกตามตัวแปรเพศ และประเภทของหอพักโดยใช้การทดสอบ t-test (Independent Sample t-test) กำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

5.4.4 การเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัย ในช่วงสถานการณ์ COVID-19 ของนักศึกษาศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร จำแนกตามตัวแปรระดับชั้นปีที่ศึกษา และคณะวิชา โดยใช้การทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (F-test หรือ One-Way ANOVA) และหากพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 จะทำการตรวจสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีของ Scheffe ต่อไป

6. สรุปผลการวิจัย

6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

ผลวิเคราะห์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ ที่พักอาศัยภายในหอพักของมหาวิทยาลัย ส่วนมากเป็นเพศหญิง จำนวน 253 คน, ศึกษาอยู่ในระดับชั้นปีที่ 1 จำนวน 105 คน, ศึกษาอยู่ในคณะวิศวกรรมศาสตร์และเทคโนโลยีอุตสาหกรรม จำนวน 118 คน และพักอาศัยอยู่ในหอพักใหม่ จำนวน 170 คน

6.2 การวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายใน ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

ผลการวิเคราะห์ พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ ที่พักอาศัยภายในหอพักมหาวิทยาลัย ที่พักอาศัยภายในหอพักมหาวิทยาลัย มีความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัย ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.658$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 อันดับ ได้ดังนี้ อันดับที่ 1 ได้แก่ ข้อที่ 8 ท่านพอใจที่แม่บ้านประจำหอพักทำความสะอาดห้องน้ำอย่างสม่ำเสมอ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$) อันดับที่ 2 ได้แก่ ข้อที่ 7 ท่านพอใจที่มีแม่บ้านประจำหอพักทำความสะอาดห้องโถงอย่างสม่ำเสมอ ในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.09$) และอันดับที่ 3 ได้แก่ ข้อที่ 23 ท่านเห็นว่าการที่มหาวิทยาลัยลดค่าบริการหอพัก 25% ทุกหอพัก ในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 มีความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.05$)

และเมื่อพิจารณา เป็นรายข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 อันดับสุดท้าย ได้ดังนี้ อันดับที่ 1 ได้แก่ ข้อที่ 30 ท่านรู้สึกว่าการจองหอพักในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ผ่านระบบออนไลน์ทำให้เลือกห้องพักได้ช้ากว่าคนที่ไปจองหอพักที่หน่วยหอพักด้วยตนเอง อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.43$) อันดับที่ 2 ได้แก่ ข้อที่ 16 ท่านรู้สึกว่าการจำกัดจำนวนคนที่เข้าใช้พื้นที่ส่วนรวมหรือห้องคอมม่อนในแต่ละช่วงเวลาเป็นการละเมิดสิทธิ์ของผู้ที่อาศัยอยู่ในหอพักนั้น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.75$) อันดับที่ 3 ได้แก่ ข้อที่ 17 ท่านคิดว่าการที่หน่วยหอพักออกมาตรการให้นักศึกษาเว้นระยะห่างในการอยู่อาศัยภายในหอพักตลอดเวลาเป็นสิ่งที่สมควรทำ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.85$)

6.3 การวิเคราะห์เปรียบเทียบความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายใน ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จำแนกตามเพศ ระดับชั้นปีที่ศึกษา คณะวิชา และประเภทของหอพัก

6.3.1 นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ ที่มีระดับชั้นปีที่ศึกษาต่างกัน มีความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายใน ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวของความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายใน ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ โดยจำแนกตามระดับชั้นปีที่ศึกษา โดยใช้ F-test หรือ One-Way ANOVA

แหล่งความแปรปรวน	Df	SS	MS	F
ระหว่างกลุ่ม	3	8.404	2.801	
ภายในกลุ่ม	333	109.752	.330	8.499*
รวม	336	181.156		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ ที่พักอาศัยภายในหอพักของมหาวิทยาลัย ที่มีระดับชั้นปีที่ศึกษาต่างกัน มีความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัยในช่วงสถานการณ์โควิด-19 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6.3.2 นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ ที่มีเพศ คณะวิชา และประเภทของหอพักต่างกัน มีความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายใน ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และเปรียบเทียบความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายใน ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ โดยจำแนกตามเพศ โดยใช้ t-test Independent

เพศ	N	\bar{x}	S.D.	t
ชาย	84	3.668	.571	.183
หญิง	253	3.654	.601	

จากตารางที่ 2 พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ ที่พักอาศัยอยู่ในหอพักภายในมหาวิทยาลัย จำแนกตามเพศ มีความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายใน ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวของความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายใน ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ โดยจำแนกตามคณะวิชา โดยใช้ F-test หรือ One-Way ANOVA

แหล่งความแปรปรวน	Df	SS	MS	F
ระหว่างกลุ่ม	4	1.164	.291	.826
ภายในกลุ่ม	332	116.991	.352	
รวม	336	118.156		

จากตารางที่ 3 พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ ที่พักอาศัยภายในหอพักของมหาวิทยาลัย ที่มีระดับชั้นปีที่ศึกษาต่างกัน มีความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัยในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และเปรียบเทียบความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายใน ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ โดยจำแนกตามประเภทของหอพัก

ประเภทของหอพัก	N	\bar{x}	S.D.	t
หอพักเก่า	167	3.637	.595	-.642
หอพักใหม่	170	3.678	.592	

จากตารางที่ 4 พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ ที่พักอาศัยอยู่ในหอพักภายในมหาวิทยาลัย จำแนกตามประเภทของหอพัก มีความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายใน ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ไม่แตกต่างกัน

7. อภิปรายผลการวิจัย

7.1 กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ ที่พักอาศัยอยู่ในหอพักของมหาวิทยาลัย มีความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัย ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.658$) อาจเนื่องมาจากทางหน่วยหอพักนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร ได้ตอบสนองความต้องการของนักศึกษาที่พักอาศัยภายในหอพักของมหาวิทยาลัย ในช่วงที่ยังมีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ที่มีความต้องการให้ตนเองมีชีวิตรอดปลอดภัยจากการติดเชื้อไวรัสโควิด-19 และต้องการลดค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ซึ่งความต้องการเหล่านี้สอดคล้องกับทฤษฎี E.R.G. ของ แอลเดอร์เฟอร์ (Alderfer, 1969 อ้างถึงใน จิราภรณ์ ตั้งกิตติภรณ์, 2556) ที่กล่าวว่า มนุษย์มีความต้องการทางกายภาพและความต้องการทางวัตถุเพื่อที่จะช่วยให้มนุษย์มีชีวิตอยู่รอดได้ เช่น ที่อยู่อาศัย ความมั่นคง สวัสดิภาพ และความปลอดภัย ซึ่งการที่หน่วยหอพักนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากรได้ออกมาตรการต่าง ๆ ที่ป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 และได้ให้สวัสดิการและบริการต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือนักศึกษาที่ได้รับผลกระทบเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 นั้นเป็นการตอบสนองต่อความต้องการของนักศึกษา และอาจด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้กลุ่มตัวอย่างส่วนมากเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ซึ่งเป็นนักศึกษาที่เพิ่งเข้ามาสู่รั้วมหาวิทยาลัย ไม่เคยอยู่หอพักของมหาวิทยาลัยมาก่อนเมื่อเข้ามาแล้วได้รับการตอบสนองความต้องการในเรื่องความปลอดภัยจากเชื้อไวรัสโควิด-19 และสวัสดิการต่าง ๆ ซึ่งเป็นความต้องการต้น ๆ ในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 จึงทำให้ความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัย ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากรวิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 อันดับ พบว่า อันดับที่ 1 และ 2 มีความเกี่ยวข้องกับความสะดวก และอันดับที่ 3 มีความเกี่ยวข้องกับการลดค่าบริการหอพัก ซึ่งอาจเนื่องมาจากยังมีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 อยู่ ซึ่งการป้องกันการรับเชื้อชนิดนี้เข้าสู่ร่างกายนั้นนอกจากใส่หน้ากากอนามัย ล้างมือด้วยเจลแอลกอฮอล์แล้ว สิ่งที่สำคัญคือการทำความสะดวกสิ่งของที่ต้องใช้ร่วมกับผู้อื่น เพราะไวรัสชนิดนี้สามารถแพร่กระจายได้ผ่านทางละอองเสมหะจากการไอ จาม น้ำมูก และน้ำลาย ซึ่งถ้ามีผู้ติดเชื้อไอ จาม น้ำมูก และน้ำลาย แล้วสัมผัสสิ่งของต่าง ๆ ผู้ที่มาจับหรือใช้สิ่งของนั้นต่ออาจได้รับเชื้อเข้าสู่ร่างกายได้ ทำให้การทำความสะดวกสิ่งของหรือพื้นที่ส่วนรวมมีความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัย ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 เป็นอันดับที่ 1 และ 2 ส่วนอันดับที่ 3 ที่เกี่ยวข้องกับการลดค่าบริการหอพักนั้นอาจเนื่องมาจากในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนสิงหาคมนั้นเศรษฐกิจของทั่วโลก รวมไปถึงของประเทศไทยนั้นไม่ดี ทำให้รายได้ของผู้คนประเทศลดน้อยลง การเรียนในระดับอุดมศึกษานั้นมีค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เป็นจำนวนมากอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาเรียน ค่าอุปกรณ์การเรียนต่าง ๆ ค่าหอพัก และอื่น ๆ ซึ่งการที่หน่วยหอพักได้มีสวัสดิการให้สำหรับนักศึกษาที่พักอาศัยภายในหอพักของมหาวิทยาลัยนั้นเป็นการลดค่าใช้จ่ายได้มาก ทำให้นักศึกษาที่พักอาศัยภายในหอพักของมหาวิทยาลัยมีความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัย ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 อยู่ในระดับมาก เป็นอันดับที่ 3

7.2 จากการทดสอบสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ ที่มีเพศต่างกัน มีความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัย ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ไม่แตกต่างกัน อาจเนื่องมาจากนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ ที่พักอาศัยภายในหอพักของมหาวิทยาลัยทั้งเพศชายและเพศหญิงนั้นต้องปฏิบัติตามมาตรการของหน่วยหอพักนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ ที่ได้ออกกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 เพื่อลดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 และมีบริการและสวัสดิการเพื่อช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 เหมือนกัน และอาจด้วยการเก็บข้อมูลในครั้งนี้ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาคณะวิศวกรรมศาสตร์และเทคโนโลยีอุตสาหกรรม ซึ่งทำให้เพศชาย

และเพศหญิงมีความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัย ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรางคณา กิรติวิบูลย์ (2557) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของนิสิตต่อการจัดการหอพักมหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตพัทลุง” ที่พบว่า นิสิตที่มีเพศต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการจัดการหอพักมหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตพัทลุง ไม่แตกต่างกัน

7.3 จากการทดสอบสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ ที่ระดับชั้นปีศึกษาต่างกัน มีความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัย ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 อาจเนื่องมาจากนักศึกษาชั้นปีที่ 1 เพิ่งเข้าสู่รั้วมหาวิทยาลัยใช้ชีวิตในหอพักของมหาวิทยาลัย ทำให้ไม่ทราบถึงระบบการจัดการและการบริหารของหอพักมาก่อน เมื่อเข้ามาพักอาศัยภายในหอพักมหาวิทยาลัยแล้วพบกับมาตรการของหน่วยหอพักนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ เกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 เพื่อลดการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 และมีบริการและสวัสดิการเพื่อช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 จึงมีความพึงพอใจมากกว่านักศึกษาชั้นปีที่ 3 และนักศึกษาตั้งแต่ชั้นปีที่ 4 ขึ้นไป ที่พักอาศัยภายในหอพักมาเป็นระยะเวลา 2-3 ปีแล้ว แล้วทราบถึงระบบการบริหารจัดการหอพักและการให้บริการและสวัสดิการของหอพัก ที่สามารถจัดการดูแลและให้สวัสดิการที่ช่วยเหลือนักศึกษาได้มากกว่านี้ เช่น การกระจายข่าวสารเกี่ยวกับสถานการณ์โควิด-19 ที่สามารถทำได้หลายช่องทาง การทำความสะอาดของแม่บ้านประจำหอพักที่ทางหน่วยหอพักสามารถคุมเข้มได้มากกว่านี้ และการลดค่าธรรมเนียมหอพักที่สามารถปรับลดได้มากกว่านี้ และนอกจากที่กล่าวไปข้างต้นอาจเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่เก็บแบบสอบถามส่วนมากเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ทำให้มีความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัย ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 แตกต่างจากชั้นปีอื่น ๆ ทำให้นักศึกษาที่มีระดับชั้นปีศึกษาต่างกัน มีความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัย ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วริศรา สร้อยสังวาล (2560) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัยบูรพาชลบุรี” ที่พบว่า นิสิตที่มีระดับชั้นปีต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

7.4 จากการทดสอบสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 3 พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ ที่มีคณะวิชาต่างกัน มีความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัย ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ไม่แตกต่างกัน อาจเนื่องมาจากนักศึกษาคณะอักษรศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เกษศาสตร์ และวิศวกรรมศาสตร์และเทคโนโลยีอุตสาหกรรม นั้นอยู่กระจายไปอยู่ตามหอพักต่าง ๆ โดยหอพักต่าง ๆ นั้นก็มีการใช้มาตรการกฎระเบียบและสวัสดิการที่เกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 แบบเดียวกัน ทำให้นักศึกษาที่พักอาศัยภายในหอพักนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ ที่มีคณะวิชาต่างกัน มีความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัย ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วริศรา สร้อยสังวาล (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัยบูรพาชลบุรี ที่พบว่า นิสิตที่มีคณะวิชาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัยไม่แตกต่างกัน

7.5 จากการทดสอบสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 4 พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ ที่มีประเภทของหอพักต่างกัน มีความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัย ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ไม่แตกต่างกัน อาจเนื่องมาจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 นั้นทำให้ทุกคนไม่ว่าจะพักอาศัยอยู่หอพักเก่าหรือหอพักใหม่ต่างก็มีความต้องการเหมือนกันคือมีความต้องการที่จะรักษาชีวิตของตนเองไว้ ซึ่งตรงกับความต้องการขั้นที่ 2 คือ ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety needs) ตามทฤษฎีความต้องการตามลำดับขั้นของมาสโลว์ (Maslow, 1970 อ้างถึงใน ศรีเรือน แก้วกังวาน, 2561) โดยการตอบสนองความต้องการนั้นคือการลดการแพร่ระบาดของเชื้อ

ไวรัสโควิด-19 ซึ่งทางหน่วยหอพักนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ก็ได้ออกมาตราการและกฎระเบียบต่าง ๆ ที่ช่วยลดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการของนักศึกษาที่พักอาศัยภายในหอพักของมหาวิทยาลัย โดยมาตรการและกฎระเบียบต่าง ๆ ของทุกหอพักเหมือนกัน และเนื่องด้วยในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ได้เก็บจากนักศึกษาที่พักหอพักเก่าและหอพักใหม่จำนวนใกล้เคียงกันอาจทำให้หอพักเก่าและพักใหม่มีความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัย ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรารคมมา กิรติวิบูลย์ (2557) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของนิสิตต่อการจัดการหอพักมหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตพัทลุง” ที่พบว่า นิสิตที่มีหอพักต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการจัดการหอพักมหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตพัทลุง ไม่แตกต่างกัน

8. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

8.1 ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ ที่พักอาศัยอยู่ในหอพักของมหาวิทยาลัย มีความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัย ในสถานการณ์โควิด-19 อยู่ในระดับมาก หน่วยหอพักนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากรควรที่จะมีความเข้มงวดในมาตรการที่ออกมาและควรสอบถามถึงความต้องการเกี่ยวกับมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัย ในสถานการณ์โควิด-19 กับนักศึกษาที่พักอาศัยอยู่ในหอพักของมหาวิทยาลัย เพื่อให้มีระดับพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัย ในสถานการณ์โควิด-19 สูงขึ้น

8.2 ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ ที่พักอาศัยอยู่ในหอพักของมหาวิทยาลัย และกำลังศึกษาในระดับชั้นปีที่ 1 มีความพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัย ในสถานการณ์โควิด-19 สูงกว่านักศึกษาชั้นปีอื่น ๆ หน่วยหอพักนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากรควรที่จะรับฟังความคิดเห็นของนักศึกษาที่พักอาศัยภายในหอพักมหาวิทยาลัยให้มากขึ้นโดยเฉพาะนักศึกษาชั้นปีสูง ๆ เนื่องจากพักอาศัยหอพักมหาวิทยาลัยมานานจะทราบปัญหาต่าง ๆ ได้ชัดเจน การรับฟังความคิดเห็นนี้แล้วนำมาแก้ไขจะทำให้มีระดับพึงพอใจต่อมาตรการและการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัย ในสถานการณ์โควิด-19 สูงขึ้น

9. รายการอ้างอิง

- กองกิจการนักศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์. (2563). **หอพักนักศึกษา**. เข้าถึงเมื่อ 18 สิงหาคม 2563. เข้าถึงได้จาก http://dsa.su.ac.th/ksu/?page_id=95
- จิราภรณ์ ตั้งกิตติภรณ์. (2556). **จิตวิทยาทั่วไป**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ทวีพงษ์ ญี่. (2556). พฤติกรรมการใช้ชีวิตของนักศึกษาชายในหอพัก มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- นวลฉวี ประเสริฐสุข. (2558). **การวิจัยพฤติกรรมเบื้องต้น Introduction to behavioral research**. นครปฐม: ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นิमित โหมดศิริ. (2554). **ความคิดเห็นของนิสิตต่อคุณภาพการบริการหอพักนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตจันทบุรี**. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการภาครัฐและเอกชน วิทยาลัยบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.

- ปณณวัชร พัชราวลัย. (2558). “ความพึงพอใจต่อคุณภาพการบริการ และการรับรู้ภาพลักษณ์ธนาาคารเฉพาะกิจที่ส่งผลต่อความภักดีในการใช้บริการของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร.” บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. เข้าถึงเมื่อ 17 กรกฎาคม 2563. เข้าถึงได้จาก <http://dspace.bu.ac.th/handle/123456789/196>
- พัทตร์วิภา ศุภโกศล. (2546). “ความพึงพอใจของนิสิตปริญญาตรีที่มีต่อการให้บริการงานหอพักมหาวิทยาลัยบูรพา.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษามหาบัณฑิต สาขาการอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2563). **มาตรการรับมือไวรัส Covid-19 สำหรับการจัดการเรียนการสอน ในภาคเรียน 1/2563.** เข้าถึงเมื่อ 28 กรกฎาคม 2563. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/394812213930269/posts/2901260119952120/?d=>
- วรางคณา กীরติวิบูลย์. (2557). “ความพึงพอใจของนิสิตต่อการจัดการของหอพักมหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตพัทลุง.” สาขาวิชาคณิตศาสตร์และสถิติ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ จังหวัดพัทลุง
- วรศรา สร้อยสังวาลย์. (2560). “ความคิดเห็นของนิสิตต่อคุณภาพการบริการหอพักนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา ชลบุรี.” วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการภาครัฐและเอกชน วิทยาลัยบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วิรุฬ พรรณเทวี. (2542). “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของหน่วยงานกระทรวงมหาดไทยในอำเภอเมืองจังหวัดแม่ฮ่องสอน.” บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เข้าถึงเมื่อ 16 กรกฎาคม 2563. ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ <http://cmuir.cmu.ac.th/handle/6653943832/31410>
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. (2561). **ทฤษฎีจิตวิทยาบุคลิกภาพ : รู้เรา รู้เขา.** พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน
- ศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) คำสั่งเรื่อง แนวทางปฏิบัติตามข้อกำหนดออกตามความในมาตรา 9 แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548.” (2563). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 137, ตอนพิเศษ 127ง (30 พฤษภาคม 2563): 38
- หอพักนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์. (2563). **รายชื่อและจำนวนนักศึกษาที่เข้าพักอาศัยหอพักมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ ปีการศึกษา 2563** [แฟ้มข้อมูลคอมพิวเตอร์]. นครปฐม: หน่วยหอพักนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์.

พฤติกรรมกำรป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19)

ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี

SELF – PROTECTION BEHAVIOR AGAINST CORONAVIRUS DISEASE 2019 (COVID – 19)

AMONG HIGH SCHOOL STUDENT SUANKULARB WITTAYALAI THONBURI SCHOOL)

กฤษฎากร แปกกลาง¹ และ อรุปรีย์ เกิดในมกคล²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับพฤติกรรมกำรป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19) ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี และ 2) เปรียบเทียบพฤติกรรมกำรป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี จำแนกตามเพศ ระดับชั้นเรียน ค่าใช้จ่ายที่ได้รับต่อเดือน และการเดินทางมาเรียน โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยนี้ได้แก่ักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี ที่กำลังศึกษาอยู่ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 318 คน ได้มาจากการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของยามาเน่ (Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ยอมให้เกิดความคลาดเคลื่อนได้ร้อยละ 5 และทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ 2 ขั้นตอน (Stratified two-stage random sampling) ตามสัดส่วนประชากรโดยจำแนกตามระดับชั้นเรียน และเพศ จากนั้นทำการสุ่มอย่างง่ายเพื่อสุ่มกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีจับสลากต่อไป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่แบบสอบถามพฤติกรรมกำรป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19) ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scales) โดยค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .948 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และทดสอบสมมติฐานทางสถิติโดยใช้ค่า t – test และการทดสอบความแปรปรวนทางเดียว โดยใช้ F – test หรือ One-way ANOVA ผลการวิจัยพบว่า 1. นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี มีพฤติกรรมกำรป้องกันตนเอง จากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) อยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 3.59) 2. พฤติกรรมกำรป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี เมื่อจำแนกตามเพศ ระดับชั้นเรียน ค่าใช้จ่ายที่ได้รับต่อเดือน และการเดินทางมาเรียน พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี ที่มีเพศ ระดับชั้นเรียน ค่าใช้จ่ายที่ได้รับต่อเดือน และการเดินทางมาเรียนต่างกัน มีพฤติกรรมกำรป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) ไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: พฤติกรรม, โควิด – 19, กำรป้องกันตนเอง

¹ นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร

² อาจารย์ ดร. ประจำภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the self-protective behavior level from the coronavirus 2019 (COVID-19) disease of high school students at Suankularb Wittayalai Thonburi School, and 2) to compare the self-protective behavior from the coronavirus 2019 (COVID-19) disease of high school students at Suankularb Wittayalai Thonburi School classified by gender, grade, monthly expense, and student transport. The samples were 318 students calculated by Yamane's sample size formula using a 95% confidence interval level with a 5% error. The two-stage stratified random sampling was performed by grade and gender proportions, then the simple random sampling was performed. The research instrument was a self-protective behavior questionnaire from coronavirus 2019 (COVID-19) applying 5 rating scales. The reliability was at .948. The data were analyzed by frequency, percentage (%), mean (\bar{x}), standard deviation (SD), t-test, and one-way analysis of variance (F - test or One-Way ANOVA).

The results were as follows:

1. The high school students at Suankularb Wittayalai Thonburi School had self-protective behavior from the coronavirus 2019 (COVID-19) disease in a high level. (\bar{x} = 3.59).
2. The self-protective behavior from the coronavirus 2019 (COVID-19) disease of the high school students at Suankularb Wittayalai Thonburi School indicated that students who had different genders, grades, monthly expenses, and student transports declared no significant difference in self-protective behavior from the coronavirus 2019 (COVID-19) disease.

Keywords: SELF – PROTECTION BEHAVIOR, COVID – 19

1. บทนำ

ในปัจจุบันทุกภูมิภาคของโลกกำลังประสบกับการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ซึ่งมีการพบครั้งแรกที่เมืองอู่ฮั่น มณฑลหูเป่ย์ สาธารณรัฐประชาชนจีน ในช่วงปลายปีพ.ศ.2562 (กรมควบคุมโรค, 2563) โดยองค์การอนามัยโลกได้ประกาศให้เป็นภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขระหว่างประเทศ (Public Health Emergency of International Concern) เนื่องจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 นี้มีการแพร่ระบาดจากคนสู่คนได้ง่าย และสามารถลุกลามไปอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ส่งผลให้มียอดผู้ติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ถึง 18,716,028 ราย โดยรักษาหาย 11,730,069 ราย และมีผู้เสียชีวิตถึง 704,632 ราย ในจำนวน 210 ประเทศ (กรมควบคุมโรค, 2563) สำหรับประเทศไทยนั้น มีผู้ติดเชื้อสะสม จำนวน 3,328 ราย รักษาหาย 3,144 ราย รักษาอยู่ในโรงพยาบาล 126 ราย และมีผู้เสียชีวิต 58 ราย โดยจังหวัดที่พบผู้ติดเชื้อสูงสุดคือกรุงเทพมหานคร โดยติดเชื้อในพื้นที่จำนวน 1,536 ราย และติดเชื้อในที่กักกันของรัฐ จำนวน 120 ราย (กรมควบคุมโรค, 2563) ดังนั้นทางภาครัฐบาลของไทยจึงได้ออกมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ในสถานที่ต่าง ๆ เช่น สถานประกอบการ สถานที่ทำงาน และในสถานศึกษา เพื่อเป็นการลดความเสี่ยงต่อการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปลอดภัย

ทั้งนี้การที่จะสามารถช่วยลดความเสี่ยงในการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ได้อย่างมีประสิทธิภาพประการหนึ่งคือการที่กระตุ้นให้บุคคลเกิดพฤติกรรมการป้องกันตนเอง ซึ่งหากบุคคลตระหนักถึงการป้องกันตนเองแล้วก็สามารถนำไปสู่การปฏิบัติตนให้ปลอดภัยจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 อย่างต่อเนื่อง รวมถึงหากทุกคนให้ความสำคัญกับการป้องกันตนเองก็ถือว่ากำลังช่วยกันต่อสู้กับไวรัสโคโรนา 2019 และผลที่ได้จะมีประสิทธิภาพมากขึ้น (โรงพยาบาลเพชรเวช, 2563)

จากสถานการณ์ดังกล่าวในส่วนของโรงเรียนเองก็ได้มีมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 อย่างเข้มข้น โดยกระทรวงศึกษาธิการ (2563) ได้ระบุถึงแนวทางการปฏิบัติของสถานศึกษาระหว่างเปิดภาคเรียน ได้แก่ การตรวจคัดกรองวัดไข้ การตรวจสอบการสวมหน้ากากอนามัย การจัดสถานที่ล้างมือหรือแอลกอฮอล์เจล ลดการแออัดหรือมีการเว้นระยะห่างในห้องเรียน และทำความสะอาดสถานที่ที่มีการใช้ร่วมกันบ่อย ๆ ซึ่งแม้ว่าสถานการณ์ในประเทศไทยจะดีขึ้นแต่สถานการณ์โดยรวมของโลกยังพบผู้ติดเชื้ออยู่เป็นจำนวนมาก จึงควรระมัดระวังและมีการป้องกันตนเอง เนื่องจากโรงเรียนเป็นศูนย์รวมของเด็กในชุมชนที่มาจากครอบครัวที่หลากหลาย และในโรงเรียนเองก็มักมีกิจกรรมที่ต้องทำร่วมกัน เช่น การเรียนในห้องเรียน การรับประทานอาหาร เป็นต้น จึงมีโอกาสเสี่ยงต่อการแพร่กระจายของเชื้อโรคได้ง่าย ประกอบกับการแพร่ระบาดของโรคนั้นไม่มีวัคซีนป้องกันหรือมียารักษาโดยตรง ดังนั้น การมีมาตรการในการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ประกอบกับการที่นักเรียนมีการปฏิบัติตามหรือมีพฤติกรรมการป้องกันตนเองจึงถือเป็นสิ่งที่ควรกระทำเพื่อให้โรงเรียนเป็นสถานที่ที่ปลอดภัยจากเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 นักเรียนเองก็จะสามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพ ปลอดภัยจากโรค และเป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพของประเทศชาติต่อไป

วิโรจน์ อารีย์กุล (2557) กล่าวว่า ในช่วงวัยรุ่นเป็นช่วงต่อระหว่างวัยเด็กและวัยผู้ใหญ่ โดยเป็นช่วงระยะเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายวิภาคและจิตวิทยาทางด้านร่างกาย ลักษณะที่บ่งบอกถึงความเป็นหนุ่มสาว ขณะเดียวกันพัฒนาการทางด้านอารมณ์ สังคมและจิตใจก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย แต่เป็นไปในลักษณะที่ไม่ค่อยสอดคล้องหรือเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายซึ่งเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จึงอาจทำให้เกิดความสับสน ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ขาดความยับยั้งชั่งใจ ขาดประสบการณ์ และอาจนำไปสู่การตัดสินใจกระทำหรือมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมโดยไม่ได้นิ่งถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้นตามมา และช่วงวัยรุ่นถือว่าเป็นช่วงระยะเวลาที่มีปัญหาทางด้านจิตสังคม อารมณ์และพฤติกรรมเสี่ยงมากกว่าช่วงอายุอื่น ๆ ทำให้มีผลกระทบต่อสุขภาพทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยในช่วงวัยรุ่นก็มักจะขาดการตระหนักถึงภัยของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 อันทำให้เกิดพฤติกรรมการป้องกันตนเองที่ไม่เหมาะสม ดังจะเห็นได้จากการรายงานสถิติผู้ติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่ระบุว่าพบผู้ติดเชื้ออยู่ในช่วง 16 - 18 ปี มากถึง 30 ราย (Workpointnews, 2563) ทั้งนี้ในช่วงวัยรุ่นเมื่อมีการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จะไม่ค่อยแสดงอาการ จึงทำให้บางครั้งไม่ระมัดระวัง หรือมีความตระหนักต่อการมีพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19) น้อย โดยอาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพของตนเองรวมถึงบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดได้ (คู่มือการปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19, 2563)

ทางโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี ได้มีโอกาสเป็นหนึ่งในสี่โรงเรียนที่ได้นำเสนอมาตรการและความพร้อมรับมือสำหรับการเปิดโรงเรียนในสถานการณ์ป้องกันเชื้อไวรัสโควิด - 19 (มูลนิธิรางวัลสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาจักรี, 2563) ซึ่งโรงเรียนได้มีมาตรการอย่างครอบคลุมและใส่ใจในทุกๆรายละเอียดไม่ว่าจะเป็นการตรวจคัดกรอง เช่น การวัดไข้ การให้นักเรียนเดินผ่านกระบะน้ำยาฆ่าเชื้อรองเท้า และใช้อุโมงค์ฆ่าเชื้อ เป็นต้น มีการแจกแอลกอฮอล์เจล Face Shield ให้กับนักเรียน การจัดให้นักเรียนเข้าแถวในห้องเรียนของตนเพื่อลดความแออัด การบริการรถตู้โดยสารรับส่งนักเรียนโดยผู้ประกอบการรถตู้ต้องมีการวัดไข้ และใช้เจลล้างมือทุกครั้ง และจัดเวลาในการพักรับประทานอาหารกลางวันให้มีความเหลื่อมกันในแต่ละระดับชั้น เพื่อลดความแออัด (ฝ่ายวิชาการโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี, 2563) นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญถึงการมีมาตรการที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีพฤติกรรมป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ได้แก่ การให้นักเรียนหลีกเลี่ยงการยืมสิ่งของต่างๆ เช่น อุปกรณ์การเรียน และของใช้จากเพื่อน และงดการสัมผัสร่างกายซึ่งกันและกัน

เป็นต้น การให้นักเรียนจัดเวรประจำวันเพื่อรับผิดชอบทำความสะอาดห้องเรียนในตอนเช้า กลางวัน และก่อนกลับบ้านทุกวัน การให้นักเรียนนำอาหารจากที่บ้านมารับประทานในห้องเรียนได้ รวมถึงทางโรงเรียนยังได้มีการให้ความรู้ถึงวิธีการป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 แก่นักเรียน เช่น การสวมหน้ากากอนามัยหรือหน้ากากผ้า การล้างมือบ่อย ๆ การเว้นระยะห่าง 1.5 – 2 เมตร เป็นต้น (ฝ่ายวิชาการโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี, 2563) และจากการที่ผู้วิจัยได้มีการสัมภาษณ์คุณครูแนะแนวและคุณครูที่มีหน้าที่ดูแลนักเรียนของโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี ถึงบริบทและพฤติกรรมกรรมการป้องกันตนเองของนักเรียนโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต้องมีความรู้ที่และความรับผิดชอบในเรื่องการทำกิจกรรมที่เพิ่มขึ้น เช่น การเป็นคณะกรรมการนักเรียน การเป็นกลุ่มอาสาสมัครของโรงเรียนในการจัดเตรียมงานต่างๆ เป็นต้น และนักเรียนในช่วงมัธยมศึกษาตอนปลายจะมีความเป็นอิสระมากขึ้น ไปไหนมาไหนด้วยตัวเอง เช่น การเดินทางมาเรียนและกลับบ้านเอง ทำให้ต้องใช้บริการรถสาธารณะ ได้แก่ รถแท็กซี่ รถสองแถว มอเตอร์ไซค์รับจ้าง นอกจากนี้นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ยังต้องมีการไปติวหรือเรียนพิเศษเพิ่มเติมในช่วงหลังเลิกเรียน จึงทำให้มีโอกาสเสี่ยงในการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ซึ่งหากนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีพฤติกรรมกรรมการป้องกันตนเองจากไวรัสโคโรนา 2019 ที่ไม่เหมาะสมก็มีโอกาสเสี่ยงต่อการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 อันจะนำไปสู่การเกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาทั้งต่อตนเองและสังคมได้

ทั้งนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการป้องกันตนเองจากไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษาจะสามารถใช้เป็นข้อมูลเพิ่มเติมในการส่งเสริมมาตรการป้องกันในโรงเรียนตลอดจนพัฒนาพฤติกรรมกรรมการป้องกันตนเองจากไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) ของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพสูงสุดต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมกรรมการป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี
- 2.2 เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมกรรมการป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี จำแนกตามเพศ ระดับชั้นเรียน ค่าใช้จ่ายที่ได้รับต่อเดือน และการเดินทางมาเรียน

3. สมมติฐานการวิจัย

นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี ที่มีเพศ ระดับชั้นเรียน ค่าใช้จ่ายที่ได้รับต่อเดือน การเดินทางมาเรียนต่างกัน มีพฤติกรรมกรรมการป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) แตกต่างกัน

4. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

4.1 แนวคิดเกี่ยวกับโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19)

โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) มีความเป็นมาจากไวรัสโคโรนาที่มีการค้นพบตั้งแต่ ค.ศ. 1960 โดยเดิมมี 6 สายพันธุ์ และสายพันธุ์ที่ค้นพบใหม่ ซึ่งเป็นสายพันธุ์ที่ 7 คือ ไวรัสโคโรนาสายพันธุ์กลุ่มอาการทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง 2 (SARS-CoV-2) ในปี พ.ศ. 2562 โดยองค์การอนามัยโลก (WHO, 2563) ได้ระบุชื่อของโรคที่เกิดจากไวรัสนี้ว่า coronavirus disease 2019 หรือโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยได้มีการสันนิษฐานว่าสาเหตุของการแพร่ระบาดของโรคก็อาจจะมาจากสัตว์ปีก สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม สัตว์เลื้อยคลาน หรือเกิดจากการติดต่อกันจากสัตว์ป่ามาสู่คน และจากการพบผู้ติดเชื้อกลุ่มแรกที่ตลาดสดเมืองอู่ฮั่น มณฑลหูเป่ย์ ประเทศจีน ซึ่งการแพร่กระจายของโรคที่พบบ่อยที่สุดคือการที่ผู้ติดเชื้อ

แพร่เชื้อทางฝอยละอองทั้งขนาดใหญ่และขนาดเล็กเข้าไปในทางเดินหายใจของผู้รับเชื้อ (อมร ลีลาวัศม์, 2563) โดยกลุ่มเสี่ยงต่อการเป็นโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเสี่ยงต่ำ จะเป็นวัยหนุ่มสาวที่มักจะไม่มีอาการรุนแรงแต่สามารถแพร่เชื้อได้ จึงทำให้บางครั้งกลุ่มนักเรียน อาจขาดความระมัดระวัง หรือมีความตระหนักต่อการมีพฤติกรรมป้องกันตนเองจากโรค COVID-19 น้อย ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของตัวนักเรียนเอง เพื่อนในห้องเรียนและในโรงเรียน รวมถึงบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดนักเรียนติดโรค COVID-19 ได้ (คู่มือการปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19, 2563) และกลุ่มเสี่ยงสูง ซึ่งความเสี่ยงจะเพิ่มสูงขึ้นตามอายุที่มากและในผู้ที่มีโรคประจำตัว (องค์การอนามัยโลก, 2563) ซึ่งสาเหตุสำคัญที่ทำให้ประชาชนในประเทศไทย มีการติดเชื้อจาก COVID-19 มาจากพฤติกรรมเสี่ยง และพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้อง เช่น ไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำของกระทรวงสาธารณสุข การไม่สวมหน้ากากอนามัย ไม่ล้างมือเมื่อหยิบจับสิ่งของต่าง ๆ เป็นต้น รวมถึงในกลุ่มของนักเรียน ที่มีพฤติกรรมต่าง ๆ เมื่ออยู่ที่โรงเรียน เช่น การเรียน การเล่นเกม การรับประทานอาหาร ซึ่งเป็นการทำกิจกรรมร่วมกัน มีความใกล้ชิดกัน (กระทรวงสาธารณสุข, 2563)

4.2 แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมป้องกันการป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19)

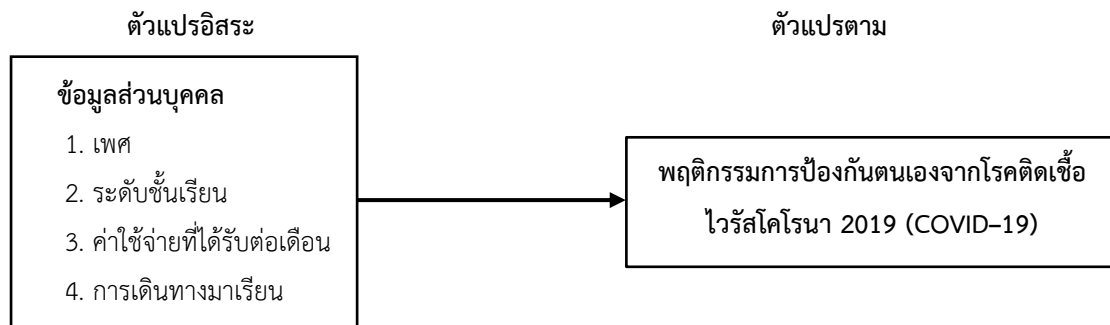
อารีย์ เงินแย้ม (2539 อ้างถึงใน จำลอง ลีลัน, 2551) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมป้องกันตนเองว่าหมายถึงการกระทำของบุคคลเพื่อยับยั้งพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม โดยปรับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมออกไป และอลิสซา จันท์เรือง (2545 อ้างถึงใน จำลอง ลีลัน, 2551) ได้ให้ความหมายไว้ว่าเป็นกิจกรรมที่บุคคลกระทำโดยความสมัครใจเพื่อเจตนาป้องกันการเกิดโรคร้ายไข้เจ็บ การเกิดความพิการ รวมทั้งสืบค้นหาโรคขณะที่ยังไม่แสดงอาการ จึงสามารถสรุปความหมายของพฤติกรรมป้องกันการป้องกันตนเองได้ว่าเป็นการกระทำของบุคคลที่มีอย่างสม่ำเสมอ โดยการป้องกันสิ่งที่เป็นอันตรายต่อชีวิต หลีกเลี่ยง หรือยับยั้งพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เพื่อให้มีสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดี

ส่วนสตีลและแมรบริม (Streele & Mc.Broom, 1972 อ้างถึงใน สุพิดา เย็นโภค, 2553) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมป้องกันการป้องกันโรคว่า หมายถึง การกระทำใด ๆ ของบุคคลที่กระทำเป็นปกติ และสม่ำเสมอที่เกี่ยวข้องกับการมีสุขภาพดี และประภาเพ็ญ สุวรรณ (2527 อ้างถึงใน จารุวรรณ แผลมโธสง, 2559) ได้ให้ความหมายไว้ว่าเป็นพฤติกรรมอนามัยอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการประพฤติหรือปฏิบัติของบุคคลที่จะช่วยส่งเสริมสุขภาพ และป้องกันโรค ซึ่งเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตประจำวันตลอด 24 ชั่วโมง จึงสามารถสรุปความหมายของพฤติกรรมป้องกันการป้องกันโรคได้ว่าเป็นการกระทำของบุคคลที่ทำเป็นประจำในชีวิตประจำวันหรือทำสม่ำเสมอ โดยมีจุดประสงค์เพื่อป้องกันการเกิดโรค ป้องกันการดำเนินโรค และป้องกันการเกิดภาวะแทรกซ้อนของโรค เพื่อให้ตนเองและครอบครัวมีสุขภาพที่สมบูรณ์แข็งแรง

จากการศึกษาความหมายของพฤติกรรมป้องกันตนเองจากโรคและมาตรการ รวมทั้งวิธีการป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) สามารถสรุปความหมายของพฤติกรรมป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ได้ว่าเป็นการปฏิบัติตนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี ที่แสดงออกถึงการหลีกเลี่ยง ระวัง ระมัดระวัง หรือลดความเสี่ยงต่อการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่มีอยู่ในการดำเนินทั้งในขณะที่อยู่ที่โรงเรียน เดินทาง และอยู่ที่บ้าน รวมทั้งในสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งเป็นพื้นที่เสี่ยง หรือมีผู้คนแออัด โดยมีโอกาสสัมผัสร่างกายหรือสิ่งของร่วมกัน ได้แก่ การสวมหน้ากากอนามัยหรือหน้ากากผ้า การล้างมือให้สะอาดด้วยสบู่หรือเจลแอลกอฮอล์ การทำความสะอาดสิ่งของที่ใช้ทั้งของส่วนตัวและส่วนรวม การหลีกเลี่ยงการใช้สัมผัสใบหน้า การหลีกเลี่ยงบริเวณที่มีคนแออัดหรือมีการรักษาระยะห่าง การหลีกเลี่ยงการใช้สิ่งของร่วมกับผู้อื่น การหลีกเลี่ยงการใช้รถโดยสารสาธารณะ การรับประทานอาหารที่ผ่านความร้อน ปิ้งสุกใหม่ และการรับประทานอาหารให้ครบ 5 หมู่ การออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ การนอนหลับพักผ่อนให้เพียงพอ การอาบน้ำทันทีเมื่อกลับถึงบ้าน การสังเกตสภาพร่างกายของตนเอง ทั้งอุณหภูมิของร่างกายและลักษณะอาการที่เกี่ยวข้องกับการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และมีการให้ความร่วมมือใน

การคัดกรองและกรอกประวัติ เพื่อการเฝ้าระวังและควบคุมโรคอย่างเคร่งครัดและตรงตามความจริง เมื่อจำเป็นต้องเดินทางออกจากบ้านไปยังสถานที่ต่าง ๆ

4.3 กรอบแนวคิดการวิจัย

5. วิธีดำเนินการวิจัย

5.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ คือ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรีที่กำลังศึกษาอยู่ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 1,547 คน (ฝ่ายวิชาการโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี, 2563)

5.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคั้งนี้ คือ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรีที่กำลังศึกษาอยู่ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 318 คน ได้มาจากการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณของยามานะ (Yamane, อ้างถึงใน นวลฉวี ประเสริฐสุข, 2558) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ยอมให้เกิดความคลาดเคลื่อนได้ ร้อยละ 5 สุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ 2 ชั้นตอน (Stratified two-stage random sampling) จำแนกตามระดับชั้นเรียน และเพศ

5.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการพัฒนาเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคั้งนี้เป็นแบบสอบถามพฤติกรรมกรป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี ซึ่งเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกรป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โดยแบบสอบถามประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล โดยเป็นข้อคำถามแบบเลือกตอบ จำนวน 4 ข้อ ได้แก่ เพศ ระดับชั้นเรียน ค่าใช้จ่ายที่ได้รับต่อเดือน และการเดินทางมาเรียน และส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมกรป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี โดยมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 38 ข้อ ซึ่งผ่านการตรวจสอบโดยอาจารย์ที่ปรึกษา จากนั้นเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยพิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถามรายข้อกับนิยามศัพท์เฉพาะ จากนั้นวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of Item Objective Congruence) โดยข้อคำถามทุกข้อมีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ .50 ขึ้นไป และได้ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษา จำนวน 30 คน และนำข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ซึ่งพิจารณาคัดเลือกเฉพาะข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .20 ขึ้นไป

ทั้งนี้พบว่ามีจำนวนข้อคำถามที่มีความสัมพันธ์รายข้อและรวมทั้งฉบับ (Item-Total Correlation) ไม่ถึง .20 จำนวน 5 ข้อ จึงทำการตัดข้อคำถามทั้ง 5 ข้อ ได้ข้อคำถามจำนวนทั้งสิ้น 33 ข้อ ทั้งนี้ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .948

5.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้ผ่านการพัฒนา ปรับปรุง และพิจารณาความถูกต้องสมบูรณ์จนมีคุณภาพในระดับที่ยอมรับได้ไปดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี ที่กำลังศึกษาอยู่ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563

5.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามทั้งหมดมาจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่และค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ทดสอบสมมติฐานทางสถิติโดยใช้ค่า t-test (Independent Samples t-test) และการทดสอบความแปรปรวนทางเดียว โดยใช้ F-test หรือ One-Way ANOVA และทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการของ Scheffe' หรือ Tamhane

6. สรุปผลการวิจัย

6.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี มีจำนวน 318 คน ส่วนมากเป็นเพศชาย จำนวน 160 คน คิดเป็นร้อยละ 50.30 เป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 35.80 เป็นนักเรียนที่มีค่าใช้จ่ายที่ได้รับต่อเดือนพอใช้ และเหลือเก็บ จำนวน 197 คน คิดเป็นร้อยละ 61.90 และเป็นนักเรียนที่เดินทางมาเรียนโดยรถยนต์/รถจักรยานยนต์ส่วนตัว จำนวน 208 คน คิดเป็นร้อยละ 65.40

6.2 ผลการวิเคราะห์ระดับพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี พบว่า กลุ่มตัวอย่างนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี มีพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$)

6.3 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี จำแนกตามเพศ โดยใช้ t-test (Independent Sample t-test) ดังแสดงในตารางที่ 1

เพศ	n	\bar{x}	S.D.	t
ชาย	160	3.55	.47	-1.45
หญิง	158	3.63	.54	

จากตารางที่ 1 พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี ที่มีเพศต่างกัน มีพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ไม่แตกต่างกัน

6.4 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี จำแนกตามระดับชั้นเรียน โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F-test หรือ One-Way ANOVA) ดังแสดงในตารางที่ 2

แหล่งความแปรปรวน	Statistic	df1	df2
Brown-Forsythe	.049	2	272.80

จากตารางที่ 2 พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี ที่มีระดับชั้นเรียนต่างกัน มีพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ไม่แตกต่างกัน

6.5 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี จำแนกตามค่าใช้จ่ายที่ได้รับต่อเดือน โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F-test หรือ One-Way ANOVA) ดังแสดงในตารางที่ 3

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ระหว่างกลุ่ม	2	.34	.17	
ภายในกลุ่ม	315	80.81	.26	.67
รวม	317	81.15		

จากตารางที่ 3 พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี ที่มีค่าใช้จ่ายที่ได้รับต่อเดือนต่างกัน มีพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ไม่แตกต่างกัน

6.6 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และเปรียบเทียบพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี จำแนกตามการเดินทางมาเรียน โดยใช้ t-test (Independent Sample t-test) ดังแสดงในตารางที่ 4

การเดินทางมาเรียน	n	\bar{x}	S.D.	t
รถโดยสารสาธารณะ	110	3.59	.52	.07
รถยนต์/รถจักรยานยนต์ส่วนตัว	208	3.59	.50	

จากตารางที่ 4 พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี ที่มีการเดินทางมาเรียนต่างกัน มีพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ไม่แตกต่างกัน

7. อภิปรายผลการวิจัย

7.1 จากการศึกษาวิจัยพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19) ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี มีพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19) อยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 3.59) ทั้งนี้สามารถอธิบายได้ว่า นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี นั้นอยู่ในช่วงอายุประมาณ 16 - 18 ปี ซึ่งเป็นช่วงวัยรุ่นตอนกลาง ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านสติปัญญาที่จะมีความคิดที่ลึกซึ้งขึ้น เริ่มคิดรอบคอบ และเป็นเหตุเป็นผลมากขึ้น นอกจากนั้นมีความสามารถในการปรับตัวตามสถานการณ์และมีความยืดหยุ่น ประกอบกับที่มีความต้องการเข้าสังคม ต้องการเพื่อน และต้องการปรับตัวเพื่อให้ได้รับการยอมรับจากคนรอบข้างในสังคม โดยการคอยสังเกตปฏิกิริยาของคนรอบข้าง เพื่อตัดสินผลลัพธ์ของพฤติกรรมที่ตนกระทำ (ชนมณีภา แก้วพูลศรี, 2561) ดังนั้นช่วงวัยนี้จึงมีความสามารถในการดูแลตนเองและปรับตัวตามสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ ทำให้นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี สามารถเรียนรู้และนำวิธีการป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19) มาปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง และจากการสัมภาษณ์อาจารย์ในโรงเรียนพบว่าเนื่องจากทางโรงเรียนได้มีการจัดให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการป้องกันตนเองแก่นักเรียนอย่างทั่วถึง รวมถึงตัวนักเรียนเองก็ได้มีการศึกษาหาข้อมูลและเรียนรู้เรื่องการป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เพิ่มเติมด้วย เพราะในปัจจุบันนักเรียนเกือบทุกคนมีสมาร์ตโฟน (Smartphone) แท็บเล็ต (Tablet) หรือคอมพิวเตอร์พกพา จึง

สามารถเข้าถึงข้อมูล ข่าวสาร ค้นหาเกี่ยวกับการป้องกันตนเองจากโรค COVID – 19 ได้ และใช้ติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนความรู้ ถามตอบในสิ่งที่สงสัยระหว่างกันทางสื่อสังคมออนไลน์ ผ่านทางเว็บไซต์และแอปพลิเคชันต่าง ๆ ได้ง่าย เช่น Facebook, LINE, YouTube, Twitter เป็นต้น รวมถึงการที่นักเรียนได้รับข้อมูลข่าวสารจากศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (2563) ผ่านการรับชมทั้งจากที่บ้านและที่โรงเรียน ซึ่งได้มีการให้ข้อมูลทุกวันและมีการเน้นย้ำให้เห็นถึงความรุนแรงของโรคที่มีต่อสุขภาพและอาจทำให้ถึงแก่ชีวิตได้ จึงมีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี ที่ถูกต้องได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจรรยา แก้วใจบุญ, ธานี กล่อมใจ และทักษิภา ชัชวรัตน์ (2563) ที่ได้ศึกษาความรู้และพฤติกรรมของประชาชนเรื่องการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นประชาชนในเขตตำบลบ้านสาง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไป ผลการศึกษา พบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการป้องกันโรคที่เกิดจากเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยรวมอยู่ในระดับมาก

7.2 สมมติฐานข้อที่ 1 นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี ที่มีเพศต่างกัน มีพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) แตกต่างกัน จากผลการวิจัย พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี มีเพศต่างกัน มีพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้สามารถอธิบายได้ว่าเนื่องจากนักเรียนชายและหญิงอยู่ในวัยเดียวกัน คือ ช่วงวัยรุ่น ซึ่งวัยนี้จะมีสติปัญญาที่สูงขึ้น สามารถเรียนรู้และเข้าใจเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ลึกซึ้ง มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์สิ่งต่าง ๆ ได้ดีขึ้น (พนม เกตุมาน, 2550) ซึ่งนักเรียนชายและนักเรียนหญิงเริ่มมีการเรียนรู้และเข้าใจถึงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) ที่เข้ามาในประเทศไทยและเป็นโรคติดต่อที่ทุกคนสามารถติดได้ อีกทั้งยังเป็นโรคที่ยังไม่มีวัคซีนป้องกันหรือยารักษาโดยเฉพาะ (องค์การอนามัยโลก, 2563) จึงทำให้ทั้งนักเรียนทั้งเพศชายและเพศหญิงเกิดความกังวล และนำไปสู่การเรียนรู้ รวมถึงการที่นักเรียนชายและนักเรียนหญิงเริ่มมีการเรียนรู้และเข้าใจถึงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (2563) ที่รายงานเกี่ยวกับยอดผู้ติดเชื้อ มาตรการ และมีการกระตุ้นให้มีพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากโรค COVID – 19 ในทุก ๆ วัน ซึ่งสามารถเข้าถึงได้ทุกเพศทุกวัย ประกอบกับจากการสัมภาษณ์อาจารย์ในโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี ได้ข้อมูลว่านักเรียนทั้งเพศชายและเพศหญิงมีประสบการณ์ที่คล้ายคลึงกัน เช่น ได้รับฟังข้อมูลข่าวสารจากทางโรงเรียนหรือแหล่งข่าวเดียวกัน ได้เรียนรู้วิธีในการป้องกันตนเองเหมือน ๆ กัน ซึ่งเป็นวิธีที่นักเรียนสามารถนำไปปฏิบัติ เพื่อป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) รวมถึงการอยู่ในบริบทหรือสภาพแวดล้อมที่เดียวกัน คือ โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี ดังนั้นจึงทำให้ทั้งนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี ที่มีเพศต่างกัน มีพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) ไม่แตกต่างกัน

7.3 สมมติฐานข้อที่ 2 นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี ที่มีระดับชั้นเรียนต่างกัน มีพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) แตกต่างกัน จากผลการวิจัย พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี ที่มีระดับชั้นเรียนต่างกัน มีพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อาจเนื่องมาจากความใกล้เคียงกันของชั้นปีการศึกษา ซึ่งเป็นช่วงมัธยมปลายเหมือนกัน จัดอยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนกลางเหมือนกัน จึงทำให้มีพัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ของนักเรียนชั้นมัธยม 4 5 และ 6 มีความคล้ายคลึงกัน ประกอบกับจากการสัมภาษณ์อาจารย์ในโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี พบว่าทางโรงเรียนได้มีการจัดให้ความรู้และวิธีการป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) ที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยมีคุณครูฝ่ายงานอนามัยของโรงเรียนเป็นผู้ให้ข้อมูลแก่นักเรียนอย่างทั่วถึงในทุกๆระดับชั้น มีการประชาสัมพันธ์รายการเสียงตามสาย เพื่อให้ความรู้การป้องกันโรค

COVID – 19 แก่นักเรียนทุกวัน อีกทั้งให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวิธีการป้องกันตนเองผ่านโปสเตอร์ เพจเฟซบุ๊ก และกลุ่มไลน์ของโรงเรียน เพื่อสุขอนามัยที่ดีแก่นักเรียน (ฝ่ายวิชาการโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี, 2563) อีกทั้งในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) ทางศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (2563) ได้ให้ความสำคัญต่อความปลอดภัยของประชาชนทุกกลุ่มทุกระดับ จึงได้มีมาตรการและวิธีการป้องกันตนเองผ่านการให้ข้อมูลข่าวสารอย่างสม่ำเสมอ โดยกระตุ้นให้ทุกคนเกิดพฤติกรรมการป้องกันตนเอง เช่น การสวมหน้ากากอนามัยหรือหน้ากากผ้า การล้างมือบ่อย ๆ และการเว้นระยะห่าง เป็นต้น ดังนั้น นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี ที่มีระดับชั้นเรียนต่างกัน จึงมีพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) ไม่แตกต่างกัน

7.4 สมมติฐานข้อที่ 3 นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี ที่มีค่าใช้จ่ายที่ได้รับต่อเดือนต่างกัน มีพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) แตกต่างกัน จากผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี ที่มีค่าใช้จ่ายที่ได้รับต่อเดือนต่างกัน มีพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ จากการสัมภาษณ์อาจารย์ในโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี พบว่านักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี ยังอยู่ในช่วงวัยเรียน ซึ่งรายได้ของนักเรียนส่วนใหญ่ได้มาจากผู้ปกครอง รวมถึงพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) สามารถปฏิบัติได้ด้วยตัวของนักเรียนเอง ไม่ต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายที่ได้รับต่อเดือนจากผู้ปกครอง เช่น การล้างมือบ่อย ๆ นักเรียนก็สามารถเดินไปล้างเองได้ตามจุดที่มีบริการไว้ การเดินผ่านจุดคัดกรองและการสแกน QR CODE นักเรียนก็เพียงเดินผ่านประตูที่จัดให้บริการก่อนเข้าสถานที่ต่าง ๆ โดยใช้โทรศัพท์มือถือซึ่งนักเรียนทุกคนมี หรือสามารถเขียนลงในกระดาษที่โรงเรียนได้เตรียมไว้ และจากการสัมภาษณ์นักเรียนพบว่านักเรียนก็ได้รับการสนับสนุนหน้ากากอนามัยหรือหน้ากากผ้าจากผู้ปกครองและโรงเรียนในการจัดซื้อ รวมถึงอุปกรณ์อื่น ๆ ที่นักเรียนจำเป็นต้องใช้ในการป้องกันตนเองจากเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) เช่น เจลหรือแอลกอฮอล์ น้ำยาฆ่าเชื้อสำหรับทำความสะอาด เป็นต้น ดังนั้นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี ที่มีค่าใช้จ่ายที่ได้รับต่อเดือนต่างกัน จึงมีพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) ไม่แตกต่างกัน

7.5 สมมติฐานข้อที่ 4 นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี ที่มีการเดินทางมาเรียนต่างกัน มีพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) แตกต่างกัน จากผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี ที่มีการเดินทางมาเรียนต่างกัน มีพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ จากการสัมภาษณ์กลุ่มนักเรียนได้ข้อมูลว่าเนื่องจากนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายยังอยู่ในช่วงวัยเรียนจึงจำเป็นต้องให้ผู้ปกครองมาส่งหรือเดินทางเองโดยรถสาธารณะ ซึ่งเวลาเดินทางมาเรียนไม่ว่าจะเดินทางพาหนะประเภทใดก็ตามก็ต้องมีการป้องกันตนเองในเบื้องต้นเหมือนกัน เช่น การสวมหน้ากากอนามัยหรือหน้ากากผ้า การใช้เจลล้างมือ การนั่งเว้นระยะห่าง เป็นต้น และรถสาธารณะเองก็ได้มีการทำความสะอาดจุดที่มีผู้คนใช้ร่วมกันเยอะ ๆ นอกจากนั้นมีการวัดอุณหภูมิ เช่น รถตู้รับส่งนักเรียนก็มีการวัดอุณหภูมินักเรียนทุกคนและใช้เจลล้างมือทุกครั้งก่อนขึ้นรถ เป็นต้น นอกจากนั้นในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) ก็ได้มีมาตรการสำหรับรถโดยสารสาธารณะทุกประเภทโดยให้มีการดูแลทำความสะอาดภายในรถทุกครั้งทั้งก่อนและหลังการให้บริการ หรือบริเวณที่มีผู้โดยสารสัมผัสบ่อย ๆ เช่น ราวจับ ประตูรถ เบาะนั่ง เป็นต้น รวมถึงมีการจัดที่นั่งและยืนโดยเว้นระยะห่างประมาณ 1 – 2 เมตร (กรมการขนส่งทางบก, 2563) จึงทำให้มีความปลอดภัยและช่วยลดความเสี่ยงในการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) ได้ในระดับหนึ่ง ดังนั้นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี ที่มีการเดินทางมาเรียนต่างกัน จึงมีพฤติกรรมกำบังตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) ไม่แตกต่างกัน

8. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

8.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการศึกษาพบว่านักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี มีพฤติกรรมการกำบังตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) อยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 3.59) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า 3 อันดับแรก ได้แก่ “ก่อนเข้าไปยังสถานที่ต่างๆ เช่น ห้างสรรพสินค้า ตลาด ร้านสะดวกซื้อ เป็นต้น ท่านเดินผ่านจุดคัดกรองก่อนทุกครั้ง” “เมื่อท่านจำเป็นต้องเดินทางโดยรถสาธารณะ ท่านมีการสวมหน้ากากอนามัยหรือหน้ากากผ้าตลอดเวลา” และ “เมื่ออยู่ที่บ้าน ท่านเลือกรับประทานอาหารที่ผ่านความร้อนและปรุงสุกใหม่” ดังนั้นทางโรงเรียนควรส่งเสริมให้นักเรียนมีพฤติกรรมการกำบังตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) อย่างต่อเนื่องต่อไปทั้งในระยะที่มีการแพร่ระบาดมากหรือน้อยเพื่อเป็นการกำบังตนเองและผู้อื่น ทั้งนี้เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า 3 อันดับที่ย่อยสุด โดยอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ “เมื่อท่านอยู่ที่บ้าน ท่านสวมหน้ากากอนามัยหรือหน้ากากผ้าทุกครั้งเวลาต้องพบเจอสมาชิกในครอบครัว เช่น พ่อ แม่ ปู่ ย่า พี่ น้อง เป็นต้น” “ท่านมีการนำอาหารจากที่บ้านมารับประทานที่โรงเรียน” และ “เมื่ออยู่ที่บ้านท่านหมั่นตรวจเช็คอุณหภูมิร่างกายของตนเอง” ดังนั้นทางโรงเรียนจึงอาจนำมาพิจารณาแนวทางหรือส่งเสริมพฤติกรรมกำบังตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) ในประเด็นดังกล่าวต่อไป

8.2 ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

จากการที่ผู้วิจัยศึกษาพฤติกรรมการกำบังตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี ทำให้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

8.2.1 มีการพิจารณาตัวแปรอิสระอื่น ๆ ที่อาจส่งผลต่อพฤติกรรมการกำบังตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) เช่น โปรแกรมการเรียน การเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม เป็นต้น เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการกำบังตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) ในประเด็นอื่น ๆ ต่อไป

8.2.2 ควรมีการศึกษาเรื่องพฤติกรรมการกำบังตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) กับกลุ่มประชากรอื่นเพิ่มเติม เพื่อให้เห็นถึงความแตกต่างของการมีพฤติกรรมการกำบังตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) เช่น นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น นักศึกษาในมหาวิทยาลัย เป็นต้น

9. รายการอ้างอิง

กรมควบคุมโรค. (2563). **โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)**. สืบค้นเมื่อ 27 สิงหาคม 2563, จาก https://ddc.moph.go.th/viralpneumonia/faq_more.php.

กรมควบคุมโรค. (2563). **ระบาดวิทยา: เชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (โควิด-19)**. สืบค้นเมื่อ 6 กันยายน 2563, จาก file:///C:/Users/Pink/Downloads/FILE_8f76194c0a885591abe34e7b19dd21c5_DOWNLOAD.pdf.

กรมการขนส่งทางบก. (2563). **ลด เสี่ยง เสี่ยง COVID – 19 ด้วย 5 ขั้นตอนเดินทางด้วยรถสาธารณะให้ปลอดภัย**. สืบค้นเมื่อ 29 กันยายน 2563, จาก <https://covid.lopburi.go.th/knowledge/detail/8>.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). **พร้อมรับมือเปิดภาคเรียน ภายใต้อิทธิพลโควิด-19**. สืบค้นเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2563, จาก <https://www.moe.go.th/>.

- กระทรวงสาธารณสุข. (2563). รายงานข่าวกรณีโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19). สืบค้นเมื่อ 5 กันยายน 2563, จาก <http://www.gcc.go.th/webgcc/?p=11853>.
- คู่มือการปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19. (2563). **มารู้จักโรคโควิด 19**. สืบค้นเมื่อ 10 กันยายน 2563, จาก <https://drive.google.com/file/d/1mpyYwSkglO-QdJbxwUTsKEQV7WO4ehkc/view>.
- จรรยา แก้วใจบุญ, ธาณี กล่อมใจ และทักษิภา ชัชวรัตน์. (2563). “ความรู้และพฤติกรรมของประชาชนเรื่องการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019.” วารสารการพยาบาล การสาธารณสุข และการศึกษา 21, 2 (พฤษภาคม 2563): 29.
- จารุวรรณ แผลมไธสง. (2559). “ปัจจัยทำนายพฤติกรรมการป้องกันโรคติดเชื้อทางเดินหายใจของผู้ดูแลเด็กปฐมวัยในศูนย์เด็กเล็ก กรุงเทพมหานคร.” วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน, คณะพยาบาลศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- จำลอง ลีสิน. (2551). “พฤติกรรมป้องกันตนเองจากการเสพยาเสพติดของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 อำเภอกันทรลักษณ์ จังหวัดศรีสะเกษ.” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาชุมชน ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชนมณีภา แก้วพูลศรี. (2561). **เริ่มค้นหาตนเอง ทดลองสิ่งใหม่ๆ นี่คือการพัฒนาในเด็กวัยรุ่นตอนกลางที่พ่อแม่ต้องเข้าใจ**. สืบค้นเมื่อ 10 กันยายน 2563, จาก https://www.phyathai.com/article_detail/2872/th/.
- นวลฉวี ประเสริฐสุข. (2558). **การวิจัยพฤติกรรมเบื้องต้น**. เอกสารประกอบการเรียนวิจัยเบื้องต้น.
- ฝ่ายวิชาการโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี. (2563). **ประกาศมาตรการเฝ้าระวังและป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี**. สืบค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2563, จาก <https://web.facebook.com/skt.school>.
- พนม เกตุมาน. (2550). **พัฒนาการวัยรุ่น**. สืบค้นเมื่อ 10 กันยายน 2563, จาก https://www.psychclin.co.th/new_page_56.htm.
- มูลนิธิรางวัลสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาจักรี. (2563). **ผลการเสวนาออนไลน์ เรื่องโรงเรียนวิถีใหม่ (The New Normal School) ว่าด้วยการเตรียมการเปิดโรงเรียนในสถานการณ์ป้องกันเชื้อไวรัสโควิด-19**. สืบค้นเมื่อ 27 สิงหาคม 2563, จาก <http://www.pmca.or.th/thai/?p=8540>.
- ศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019. (2563). **ชี้แจงสถานการณ์โควิด-19**. สืบค้นเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2563, จาก <https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/33822>.
- โรงพยาบาลเพชรเวช. (2563). **6 วิธีป้องกัน COVID-19 ออกจากชีวิต**. สืบค้นเมื่อ 14 สิงหาคม 2563, จาก https://www.petcharavejhospital.com/th/Article/article_detail/Protect-Yourself-Covid19.
- วิโรจน์ อารีย์กุล. (2557). **จิตวิทยาวัยรุ่น**. สืบค้นเมื่อ 5 สิงหาคม 2563, จาก <https://sites.google.com/site/storiesofpsychology03/citwithya-way-run>.
- สุพิดา เย็นโศก. (2553). “ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ 2009 ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก.” วิทยานิพนธ์กศ.ม. (การวิจัยและสถิติทางการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- องค์การอนามัยโลก. (2563). **Coronavirus disease (COVID- 19)**. สืบค้นเมื่อ 27 สิงหาคม 2563, จาก <https://www.who.int/thailand/emergencies/novel-coronavirus-2019/q-a-on-covid-19>.

อมร ลีลารัตน์. (2563). เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับโรคติดเชื้อ COVID-19 จากเชื้อไวรัส SARS-CoV-2. สืบค้นเมื่อ 28 สิงหาคม 2563, จาก <https://tmc.or.th/covid19/download/pdf/tmc-covid19-19.pdf>.

Workpointnews. (2563). ยืนยันตัวเลขผู้ติดเชื้อ COVID-19 ทั้งหมดในประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 5 สิงหาคม 2563, จาก <https://covid19.workpointnews.com/>.

การเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์โควิด-19
ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีสุดท้าย มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์
CAREER PREPARATION DURING COVID-19 PANDEMIC OF FINAL YEAR STUDENTS,
SILPAKORN UNIVERSITY, SANAM CHANDRA PALACE CAMPUS

ชนิกา วัฒนกุล¹ และ กัญยรัตน์ เมืองแก้ว²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ของนักศึกษา 2) เปรียบเทียบการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ของนักศึกษา จำแนกตามเพศ คณะวิชา เกรดเฉลี่ยสะสม ความเพียงพอของรายได้ครอบครัว และประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มพูนทักษะนอกเหนือจากการเรียน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีสุดท้าย มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ ปีการศึกษา 2563 จำนวน 356 คน โดยสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ จำแนกตาม คณะวิชาและเพศ จากนั้นทำการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการทดสอบความแปรปรวนทางเดียว ผลการวิจัย พบว่า 1) กลุ่มตัวอย่างมีการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.82$) และ 2) นักศึกษาที่มีเพศ คณะวิชา เกรดเฉลี่ยสะสม และประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มพูนทักษะนอกเหนือจากการเรียนต่างกัน มีการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนนักศึกษาที่มีความเพียงพอของรายได้ครอบครัวต่างกัน มีการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: การเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพ, สถานการณ์โควิด-19, นักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีสุดท้าย

Abstract

The objectives of this research were 1) study the level of career preparation during the COVID-19 pandemic of students 2) compare career preparation during COVID-19 pandemic of students. Classified by gender, faculty, GPA, the sufficiency of family income, and experience of participating in skill-enhancing activities in addition to learning. Research samples were 365 bachelor's degree students who study in their final year, the academic year 2020, Silpakorn University, Sanam Chandra Palace Campus. The sampling was stratified by faculties and gender. Then simple random sampling. Instruments were questionnaires constructed by the researcher. Data were analyzed for frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, One-Way ANOVA. The results found that: 1) sample group have to career preparation during COVID-19 pandemic, the overall is at a high level ($\bar{X} = 3.82$), and 2) career preparation during COVID-19 pandemic of students as classified by gender, faculty, GPA, and experience of participating in skill-enhancing activities in

¹ นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยา คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์

addition to learning were significantly different at a statistical level of .05. Whereas, the sufficiency of family income was not significantly different.

Keywords: CAREER PREPARATION, COVID-19 PANDEMIC, FINAL YEAR UNDERGRADUATE STUDENTS

1. บทนำ

เนื่องจากสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ส่งผลกระทบต่อในด้านเศรษฐกิจที่ถดถอยอย่างมาก องค์กรต่าง ๆ ต้องปลดพนักงานออกเป็นจำนวนมาก ซึ่งกระทบต่อการหางานของนักศึกษาจบใหม่ที่ไม่ม่ประสบการณ์ในการทำงาน โดยมีการคาดการณ์ว่า นักศึกษาจบใหม่ราว 400,000 คน อาจมีการตกงานถาวรหากยังคงว่างงานใน 1-2 ปี (ธนิต โสรัตน์, 2563: ออนไลน์) ดังนั้น นักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีสุดท้าย ที่กำลังจะสำเร็จการศึกษาและก้าวเข้าสู่วัยทำงาน จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ทั้งด้านความรู้ ด้านทักษะทางวิชาชีพ ด้านเทคโนโลยี และด้านความสามารถในการทำงาน เพื่อให้มีคุณสมบัติที่ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงานในสถานการณ์โควิด-19

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาระดับการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีสุดท้าย มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์
- 2.2 เพื่อเปรียบเทียบการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีสุดท้าย มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ จำแนกตามเพศ คณะวิชา เกรดเฉลี่ยสะสม ความเพียงพอของรายได้ครอบครัว และประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มพูนทักษะนอกเหนือจากการเรียน

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

3.1 การเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพ

การเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพ ต้องเริ่มจากการทำความรู้จักตนเองด้วยการประเมินความสามารถ จุดอ่อน และจุดแข็งของตน กำหนดเป้าหมายในอาชีพ วางแผนและดำเนินการตามแผนที่ตั้งไว้ รวมถึงต้องศึกษาความรู้ที่เกี่ยวกับอาชีพที่สนใจ เข้าร่วมกิจกรรมนอกเหนือจากหลักสูตรที่เรียนเพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ และฝึกฝนความสามารถที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพ (พวงงไสว พูลวิรัตน์, ม.ป.ป.: ออนไลน์; รักชนก โสภากิจ, 2553)

3.2 ทักษะในการประกอบอาชีพที่จำเป็นภายใต้สถานการณ์โควิด-19

จากการค้นคว้าทักษะในการประกอบอาชีพที่จำเป็นภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ผู้วิจัยสรุปและแบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความรู้ หมายถึง การแสวงหาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพและความรู้ในศาสตร์อื่นที่สามารถบูรณาการเข้ากับสาขาวิชา มีความรู้กว้างขวางในประเด็นรอบตัว มีความมุ่งมั่นตั้งใจในการเรียน และทบทวนเนื้อหาในวิชาชีพ 2) ด้านทักษะทางวิชาชีพ หมายถึง การนำความรู้ทางวิชาชีพที่ไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน สามารถนำความรู้ไปฝึกฝนและปฏิบัติจริง มองหาช่องทางหรือโอกาสในการสร้างประสบการณ์ในการพัฒนาตนเอง เพื่อให้เกิดเป็นความสามารถเฉพาะทางทางวิชาชีพ 3) ด้านเทคโนโลยี หมายถึง ความสามารถในการใช้เครื่องมือทางเทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์ต่อการทำงาน การหางาน และเกิดเป็นความสามารถพิเศษประกอบการสมัครงาน โดยหมั่นฝึกฝนการใช้โปรแกรมที่เอื้อต่อการปฏิบัติงานและการใช้เครือข่ายทางสังคมต่าง ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลหรือช่วยให้การทำงานราบรื่น และ 4) ด้านความสามารถในการทำงาน หมายถึง การเรียนรู้การบริหารจัดการงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ เรียนรู้วิธีการจัดลำดับความสำคัญของงาน การจัดสรรเวลาในการทำงานแต่ละงานอย่างเหมาะสม การวิเคราะห์วางแผนงานอย่างเป็นระบบ ฝึกฝนวิธิตัดในเชิงสร้างสรรค์ มีความ

รับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ตนได้รับมอบหมาย หากมีอุปสรรคในการทำงานก็สามารถหาแนวทางในการแก้ปัญหาเพื่อให้งานนั้นสำเร็จลุล่วงได้อย่างราบรื่น (อริญญา เถลิงศรี, 2563 อ้างโดย วันใหม่ว่าไรตี้, 2563; จีบส์ ดีบี, 2563: ออนไลน์; รุจดา วัฒนาโกศัย, 2563: ออนไลน์; Adecco, 2563: ออนไลน์; MangoZero Team, 2563: ออนไลน์)

3.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพ

3.3.1 จากทฤษฎีการเลือกอาชีพของ Holland และทฤษฎีการเลือกอาชีพของ Schaffer สามารถอธิบายได้ว่า บุคลิกภาพสามารถส่งผลให้บุคคลมีการศึกษาในคณะวิชาต่าง ๆ ซึ่งมีผลต่อการประกอบอาชีพที่ต่างกันออกไป และการเลือกอาชีพของบุคคลเกิดจากความต้องการที่จะตอบสนองความต้องการในเรื่องต่าง ๆ ของตน ซึ่งความสามารถในการเลือกอาชีพของแต่ละคนมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น เพศ วัย ความคิด ประสบการณ์ ค่านิยม และบุคลิกภาพ เป็นต้น ดังนั้น นักศึกษาที่มีปัจจัยส่วนบุคคลที่ต่างกันหรือมีความต้องการที่ต่างกัน ก็จะมีการเลือกอาชีพที่ต่างกัน ซึ่งการเลือกอาชีพที่ต่างกันนั้น ก็จะทำให้การเตรียมตัวเพื่อการประกอบอาชีพมีความแตกต่างกันตามไปด้วย (Holland, 1973: 2-4 อ้างโดย จีรนนท์ ไวยศรีแสง, 2552: 24-25; Holland, 1973 อ้างโดย จิตติมา คงปาน, 2549: 17-20; Schaffer, 1953 อ้างโดย จิตติมา คงปาน, 2549: 24)

3.3.2 จากทฤษฎีพัฒนาการด้านอาชีพของ Grinzberg และทฤษฎีพัฒนาการด้านอาชีพของ Super สามารถอธิบายได้ว่า ช่วงอายุ 17 ปี จนถึงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น อยู่ในขั้นของการสำรวจอาชีพ ซึ่งบุคคลจะสำรวจอาชีพต่าง ๆ เพื่อค้นหาอาชีพที่เหมาะสมกับตน โดยจะมีการทดลองเรียนวิชาการและวิชาชีพ ทำกิจกรรมเสริมหลักสูตร รวมถึงทดลองทำงานนอกเวลาเรียนที่ตนสนใจ สอดคล้องกับช่วงวัยของนักศึกษา ซึ่งเป็นช่วงที่บุคคลจะมีการสำรวจตนเอง และสำรวจอาชีพเพื่อแสวงหาข้อมูลและประสบการณ์ จากการทำกิจกรรมในโรงเรียน หรือการทำงานพิเศษ และการเริ่มทดลองปฏิบัติงาน แสดงให้เห็นว่าการที่บุคคลมีการสำรวจอาชีพและลงมือเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการแสดงถึงการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพอย่างหนึ่ง (Grinzberg, 1930 อ้างโดย สมปอง รักษาธรรม, 2540: 10-12; Super, 1953 อ้างโดย จิตติมา คงปาน, 2549: 28-31)

4. สมมติฐานการวิจัย

นักศึกษาชั้นปีสุดท้ายที่มีเพศ คณะวิชา เกรดเฉลี่ยสะสม ความเพียงพอของรายได้ครอบครัว และประสบการณ์ การเข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มพูนทักษะนอกเหนือจากการเรียนต่างกัน มีการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 แตกต่างกัน

5. วิธีดำเนินการวิจัย

5.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีสุดท้าย และนักศึกษาปีตกค้างที่ไม่สำเร็จ การศึกษาตามหลักสูตร มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ ที่ลงทะเบียนเรียนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 ซึ่งประกอบไปด้วยคณะอักษรศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์ และคณะวิศวกรรมศาสตร์และ เทคโนโลยีอุตสาหกรรม จำนวน 3,196 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีสุดท้าย และนักศึกษาปีตกค้างที่ไม่สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตร มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 356 คน ซึ่งผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane (1973: 727, อ้างโดย อนุวัติ คุณแก้ว, 2560: 52) กำหนดค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับให้เกิดขึ้นร้อยละ ± 5 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified random sampling) ได้สัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามคณะวิชาและเพศ จากนั้นจึงทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงแสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามคณะวิชาและเพศ

คณะวิชา	ประชากร		รวม	กลุ่มตัวอย่าง		รวม
	ชาย	หญิง		ชาย	หญิง	
คณะอักษรศาสตร์	125	662	787	14	74	88
คณะศึกษาศาสตร์	111	280	391	13	31	44
คณะวิทยาศาสตร์	208	434	642	24	48	72
คณะเภสัชศาสตร์	73	119	192	8	13	21
คณะวิศวกรรมศาสตร์และเทคโนโลยีอุตสาหกรรม	447	737	1,184	49	82	131
รวม	964	2,232	3,196	108	248	356

5.2 เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม “การเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีสุดท้าย มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์” ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นแบบสอบถามฉบับออนไลน์ ประกอบด้วยเนื้อหาที่ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์และนิยามศัพท์ในการวิจัย โดยแบบสอบถามมีลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ ตั้งแต่มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ตามลำดับ แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลของนักศึกษาชั้นปีสุดท้าย ประกอบด้วยเพศ คณะวิชา เกรดเฉลี่ยสะสม ความเพียงพอของรายได้ครอบครัว และประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มพูนทักษะนอกเหนือจากการเรียน ซึ่งมีลักษณะแบบให้เลือกตอบ (Check list) จำนวน 5 ข้อ ส่วนที่ 2 แบบสอบถามการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ของนักศึกษาชั้นปีสุดท้าย ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 46 ข้อ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านทักษะทางวิชาชีพ ด้านเทคโนโลยี และด้านความสามารถในการทำงาน

สำหรับการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) และนำผลคะแนนของข้อคำถามแต่ละข้อของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน มาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยผู้วิจัยได้พิจารณาและทำการคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ .50 ขึ้นไป และปรับปรุงข้อคำถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่าน จากนั้นจึงนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (try out) กับนักศึกษาชั้นปีสุดท้าย ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรแต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 30 ชุด และหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach 's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .957

5.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยดำเนินการส่งแบบสอบถามในรูปแบบ Google form ผ่านทางออนไลน์ให้กับหัวหน้าของแต่ละคณะเพื่อส่งต่อไปให้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 356 คน ซึ่งได้แบบสอบถามครบตามจำนวน 356 ชุด จากนั้นจึงตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถามที่ได้คืน พบว่า มีแบบสอบถามที่ครบถ้วนสมบูรณ์ จำนวน 332 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 93.26 ผู้วิจัยจึงนำแบบสอบถามมาลงรหัสข้อมูล วิเคราะห์ และทดสอบสมมติฐานทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์

5.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

5.4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย เพศ คณะวิชา เกรดเฉลี่ยสะสม ความเพียงพอของรายได้ครอบครัว และประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มพูนทักษะนอกเหนือจากการเรียน โดยใช้สถิติการแจกแจงความถี่และร้อยละ (%)

5.4.2 การวิเคราะห์ระดับการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้การคำนวณค่าเฉลี่ยเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

5.4.3 การวิเคราะห์เปรียบเทียบการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ของนักศึกษา จำแนกตามเพศ และประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มพูนทักษะนอกเหนือจากการเรียน โดยใช้ t-test (Independent Samples t-test) กำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5.4.4 การวิเคราะห์เปรียบเทียบการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ของนักศึกษา จำแนกตามคณะวิชา เกรดเฉลี่ยสะสม และความเพียงพอของรายได้ครอบครัว โดยใช้สถิติทดสอบความแปรปรวนทางเดียว F-test (One-Way ANOVA) และ Brown-Forsythe กำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หากพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทำการตรวจสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีของ Scheffé และ Tamhane's T2 ต่อไป

6. สรุปผลการวิจัย

6.1 การวิเคราะห์ระดับการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีสุดท้าย มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า นักศึกษามีการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.82$) และมีการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 รายด้าน เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้ดังนี้ ด้านเทคโนโลยี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.98$) ด้านความสามารถในการทำงาน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$) ด้านความรู้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.76$) และด้านทักษะทางวิชาชีพ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.67$)

6.2 การวิเคราะห์เปรียบเทียบการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ของนักศึกษา จำแนกตามเพศ คณะวิชา เกรดเฉลี่ยสะสม ความเพียงพอของรายได้ครอบครัว และประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มพูนทักษะนอกเหนือจากการเรียน

6.2.1 ตัวแปรเพศ

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการเปรียบเทียบการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ของนักศึกษา จำแนกตามเพศ โดยใช้ t-test independent

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	T
ชาย	99	3.68	.61	-2.821*
หญิง	233	3.88	.60	

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า นักศึกษาที่มีเพศต่างกัน มีการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักศึกษาเพศหญิง มีการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 สูงกว่านักศึกษาเพศชาย

6.2.2 ตัวแปรคณะวิชา

ตารางที่ 3 แสดงความแปรปรวนของการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ของนักศึกษา จำแนกตามคณะวิชา โดยใช้ F-test ด้วยสถิติ Brown-Forsythe

	Statistic	df1	df2	Sig.
Brown-Forsythe	11.019	4	214.534	.000*

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 พบว่า นักศึกษาที่มีคณะวิชาต่างกัน มีการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6.2.3 ตัวแปรเกรดเฉลี่ยสะสม

ตารางที่ 4 แสดงความแปรปรวนของการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ของนักศึกษา จำแนกตามเกรดเฉลี่ยสะสม โดยใช้ F-test หรือ One-Way ANOVA

ความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ระหว่างกลุ่ม	3	15.041	5.014	
ภายในกลุ่ม	328	107.156	.327	15.346*
รวม	331	122.197		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4 พบว่า นักศึกษามีเกรดเฉลี่ยสะสมต่างกัน มีการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6.2.4 ตัวแปรความเพียงพอของรายได้ครอบครัว

ตารางที่ 5 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการเปรียบเทียบการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ของนักศึกษา จำแนกตามความเพียงพอของรายได้ครอบครัว โดยใช้ F-test ด้วยสถิติ Brown-Forsythe

	Statistic	df1	df2	Sig.
Brown-Forsythe	2.090	3	113.102	.106

จากตารางที่ 5 พบว่า นักศึกษาที่มีความเพียงพอของรายได้ครอบครัวต่างกัน มีการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ไม่แตกต่างกัน

6.2.5 ตัวแปรประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มพูนทักษะนอกเหนือจากการเรียน

ตารางที่ 6 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการเปรียบเทียบการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ของนักศึกษา จำแนกตามประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มพูนทักษะนอกเหนือจากการเรียน โดยใช้ t-test independent

ประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มพูนทักษะนอกเหนือจากการเรียน	n	\bar{X}	S.D.	T
เคยเข้าร่วมกิจกรรม	230	3.92	.53	4.208*
ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรม	102	3.60	.70	

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 6 พบว่า นักศึกษาที่มีประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มพูนทักษะนอกเหนือจากการเรียนต่างกัน มีการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักศึกษาที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มพูนทักษะนอกเหนือจากการเรียน มีการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 สูงกว่านักศึกษาที่ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มพูนทักษะนอกเหนือจากการเรียน

7. อภิปรายผลการวิจัย

7.1 กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีสุดท้าย มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ มีการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.82$)

เนื่องจากนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีสุดท้าย เป็นชั้นปีที่ใกล้จะจบการศึกษาและก้าวเข้าสู่การประกอบอาชีพ ทำให้นักศึกษามีความตื่นตัวที่จะเตรียมตนเองให้พร้อมต่อการไปประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 จึงต้องมีการมุ่งมั่นในการศึกษาหาความรู้ มีการฝึกปฏิบัติทางวิชาชีพให้มีความชำนาญและคล่องแคล่ว สอดคล้องกับ Grinzberg (1930 อ้างโดย สมปอง รักษารธรรม, 2540: 10) ที่กล่าวว่าในช่วงอายุ 17 ปี จนถึงวัยผู้ใหญ่ จะเป็นระยะเลือกอาชีพตามความเป็นจริง (Realistic Period) ในขั้นสำรวจอาชีพ (Exploration Stage) บุคคลจะทดลองเรียนวิชาการและวิชาชีพในสาขาต่าง ๆ ทำกิจกรรมเสริมหลักสูตร ตลอดจนการทดลองทำงานนอกเวลาเรียน นอกจากนี้ นักศึกษาชั้นปีสุดท้าย มีอายุอยู่ในช่วงยุคเจนเนอเรชันซี (Generation Z) ที่มีการเติบโตมาพร้อมกับเทคโนโลยีที่ไร้ขีดจำกัด มีเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงและสมาร์ทโฟนที่แพร่หลาย (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล, 2562: ออนไลน์) ทำให้นักศึกษาชั้นปีสุดท้าย มีโอกาสในการใช้เทคโนโลยีมากกว่าคนวัยอื่น ๆ สามารถใช้ได้อย่างคล่องแคล่ว และสามารถใช้หาความรู้ได้อย่างไร้ขีดจำกัด แม้อยู่ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ที่ต้องเว้นระยะห่างทางสังคม และต้องลดการเดินทางไปเรียนรู้อย่างสถานที่ต่าง ๆ ก็ตาม ทำให้นักศึกษาชั้นปีสุดท้ายมีการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 อยู่ในระดับมาก

7.2 จากการทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1 พบว่า นักศึกษาที่มีเพศต่างกัน มีการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

เนื่องจากเพศหญิงจะมีลักษณะนิสัยที่เอาใจใส่ในการเรียนอย่างสม่ำเสมอ ตั้งใจเรียน และเห็นคุณค่าของการเรียน เพื่อนำไปใช้ในอนาคต ในขณะที่เพศชายจะไม่ค่อยใส่ใจการเรียน และขาดความตั้งใจในการเรียนได้ง่าย (สุดฤทัย มุขยวงศา, 2533: 7 อ้างโดย อรพิน ศิริสัมพันธ์, 2550: 80) ประกอบกับเพศหญิงมีแนวโน้มที่จะช่วยเหลือกันทางการเรียนมากกว่าเพศชาย เช่น ไม่ลังเลที่จะขอความช่วยเหลือเมื่อมีปัญหา (ปาริณา วิทยไพสิฐสันต์ และคณะ, ม.ป.ป.: ออนไลน์) อันเป็นลักษณะที่แสดงถึงการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพ รวมถึงในสถานการณ์โควิด-19 ที่มีความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจและมีนักศึกษาจบใหม่ตกงานเป็นจำนวนมาก ซึ่งลักษณะนิสัยของเพศหญิงจะมีแนวโน้มของความวิตกกังวลสูง (Cosentino and Heilbrum, 1964; Sear, 1970 อ้างโดย ฉันทิกา ทิมากร, 2534: 5) ทำให้นักศึกษาหญิงมีการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 มากกว่านักศึกษาชาย สอดคล้องกับการศึกษาของภัทรพร ฌภัทรตระกูล (2559) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การเตรียมความพร้อมสู่อาชีพของนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยรามคำแหง ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาที่มีเพศต่างกัน มีการเตรียมความพร้อมสู่อาชีพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

7.3 จากการทดสอบสมมติฐานข้อที่ 2 พบว่า นักศึกษาที่มีคณะวิชาต่างกัน มีการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

เนื่องจากสภาพแวดล้อม รูปแบบการเรียน และหลักสูตรของแต่ละคณะวิชามีความแตกต่างกัน ทำให้ลักษณะการเรียนรู้อาชีพหรือการฝึกปฏิบัติทางวิชาชีพมีความแตกต่างกัน ในส่วนของนักศึกษาคณะอักษรศาสตร์จะมีการเรียนการสอนที่เน้นเนื้อหาทางวิชาการเป็นหลักต่างกับนักศึกษาคณะวิศวกรรมศาสตร์และเทคโนโลยีอุตสาหกรรมที่จะเน้นการฝึกปฏิบัติที่ต้องใช้

เครื่องมือ ซึ่งในสถานการณ์โควิด-19 ที่ต้องมีการเรียนการสอนผ่านทางออนไลน์ จึงไม่มีผลกระทบต่อนักศึกษาคณะอักษรศาสตร์มากเท่ากับนักศึกษาคณะวิศวกรรมศาสตร์และเทคโนโลยีอุตสาหกรรมที่ไม่สามารถลงมือปฏิบัติได้เท่าที่ควร และนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ แม้จะอยู่ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 แต่ก็ยังสามารถเรียนรู้และฝึกปฏิบัติการสอนนักเรียนผ่านทางออนไลน์ได้ ซึ่งการฝึกประสบการณ์สอนผ่านทางออนไลน์ ทำให้นักศึกษาต้องมีการเตรียมองค์ความรู้ด้วยการทบทวน และฝึกฝนการใช้เทคโนโลยีที่มากขึ้นตามไปด้วย สอดคล้องกับ ภัทรพร ภัทรตระกูล (2559) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การเตรียมความพร้อมสู่อาชีพของนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยรามคำแหง ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาที่มีคณะที่ศึกษาต่างกัน มีการเตรียมความพร้อมสู่อาชีพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

7.4 จากการทดสอบสมมติฐานข้อที่ 3 พบว่า นักศึกษาที่มีเกรดเฉลี่ยสะสมต่างกัน มีการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

เนื่องจากนักศึกษาที่มีเกรดเฉลี่ยสะสมสูง สะท้อนให้เห็นถึงการเป็นผู้ที่มีความขยันหมั่นเพียรในการทบทวนเนื้อหาความรู้ มุ่งมั่นตั้งใจในการเรียนหรือการทำงาน มีความกระตือรือร้น มีความรับผิดชอบ ฝึกฝนการปฏิบัติทางวิชาชีพ มีการแสวงหาองค์ความรู้ใหม่อยู่เสมอ และไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคระหว่างเรียน รวมถึงนักศึกษาที่มีเกรดเฉลี่ยสะสมสูง จะมีความคาดหวังในการประกอบอาชีพตามเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ จึงต้องมีการวางแผนและมีการเตรียมตนเองให้มีความพร้อมและมีคุณสมบัติตามที่องค์กรคาดหวัง ในขณะที่นักศึกษาที่มีเกรดเฉลี่ยสะสมต่ำ อาจมีเป้าหมายเพียงการสำเร็จการศึกษา มีความตระหนักในการก้าวเข้าสู่การประกอบอาชีพน้อยกว่านักศึกษาที่มีเกรดเฉลี่ยสะสมสูง ทำให้นักศึกษาที่มีเกรดเฉลี่ยสะสมสูง มีการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 มากกว่านักศึกษาที่มีเกรดเฉลี่ยสะสมต่ำ สอดคล้องกับงานวิจัยของอุษณีย์ พรหมศรียา (2555) เรื่อง ความพร้อมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในจังหวัดปทุมธานี ในการเข้าสู่ตลาดแรงงานประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาที่มีปัจจัยส่วนบุคคลด้านผลการเรียนต่างกัน มีผลต่อความพร้อมของนักศึกษาในการเข้าสู่ตลาดแรงงานประชาคมอาเซียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

7.5 จากการทดสอบสมมติฐานข้อที่ 4 พบว่า นักศึกษาที่มีความเพียงพอของรายได้ครอบครัวต่างกัน มีการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่เกิดขึ้น ส่งผลกระทบต่อด้านเศรษฐกิจเป็นวงกว้าง ทำให้หลายองค์กรปิดรับพนักงานที่น้อยลง จึงทำให้มีการแข่งขันในการเข้าทำงานสูง แม้ความเพียงพอของรายได้ครอบครัวจะต่างกัน แต่นักศึกษาก็ต้องมีการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพในช่วงสถานการณ์โควิด-19 รวมถึงในสถานการณ์โควิด-19 ที่มีมาตรการการเว้นระยะห่าง ทำให้การที่นักศึกษาจะออกไปหาประสบการณ์ก็ได้คล้ายกัน อย่างเช่นการเรียนผ่านทางออนไลน์ที่นักศึกษาเข้าถึงได้ง่ายในยุคปัจจุบัน นอกจากนี้ แต่ละคณะวิชายังมีการให้เงินช่วยเหลือเยียวยาโควิด-19 แก่นักศึกษาทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้น ความเพียงพอของรายได้ครอบครัว จึงไม่มีผลต่อการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพ สอดคล้องกับ อรุณช ศรีบาล (2559) ที่ศึกษาเรื่อง การวางแผนในการประกอบอาชีพของนักศึกษาคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาที่มีรายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่างกัน มีการวางแผนในการประกอบอาชีพไม่แตกต่างกัน

7.6 จากการทดสอบสมมติฐานข้อที่ 5 พบว่า นักศึกษาที่มีประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มพูนทักษะ นอกเหนือจากการเรียนต่างกัน มีการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

เนื่องจากการที่นักศึกษาได้เข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มพูนทักษะนอกเหนือจากการเรียน จะทำให้นักศึกษารู้ว่าทักษะที่ตนควรส่งเสริมหรือพัฒนาคือทักษะใด และได้รับรู้ถึงความสามารถของตนเองอย่างแท้จริง ซึ่งเมื่อนักศึกษารู้ว่าตนควรพัฒนาทักษะใดแล้ว ก็มีความตื่นตัวในการที่จะพัฒนาหรือส่งเสริมให้ตนเองมีทักษะเหล่านี้ สอดคล้องกับ Super (1953 อ้างโดย จิตติมา คงปาน, 2549: 29) ที่กล่าวว่า การจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะ จะช่วยให้บุคคลได้ทดลองฝึกงานตามโอกาสอันควร และมีโอกาสพัฒนาอัตโนมัติที่ จะทำให้บุคคลรู้จักตนเองในเรื่องความสนใจ ความถนัด และความสามารถ ยิ่งไปกว่านั้น ยังสะท้อนให้เห็นถึงความกระตือรือร้นในการที่จะพัฒนาตนเองให้เป็นคนมีความสามารถที่หลากหลายนอกเหนือจากทักษะทางวิชาชีพ ทำให้นักศึกษาที่มีประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มพูนทักษะนอกเหนือจากการเรียน มีการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 มากกว่านักศึกษาที่ไม่มีประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มพูนทักษะนอกเหนือจากการเรียน สอดคล้องกับ วรุฬลักษณ์ เสียงมา (2550) ที่ศึกษาเรื่อง การเตรียมความพร้อมก่อนออกไปทำงานของนิสิตชั้นปีที่ 4 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ ผลการศึกษาพบว่า ประสบการณ์การเรียนรู้จากกิจกรรมมีความสัมพันธ์กับการเตรียมความพร้อมก่อนออกไปทำงานด้านการเข้าสู่วิชาชีพและด้านทักษะทางสังคมของนิสิตชั้นปีที่ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .001

8. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

8.1 ควรมีการพิจารณาถึงตัวแปรอื่น ๆ ที่มีผลต่อการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 เช่น ภูมิปัญญา ระดับชั้นปี และอาชีพผู้ปกครอง เป็นต้น เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีความต่างกัน จะส่งผลต่อการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ที่แตกต่างกันหรือไม่

8.2 ควรมีการพิจารณาการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ในด้านอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากด้านที่ศึกษา เช่น ด้านทักษะทางสังคม เป็นต้น เพื่อศึกษาว่านักศึกษาชั้นปีสุดท้าย มีการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพในด้านนั้น ๆ อยู่ในระดับใด และนำผลการวิจัยที่ได้มาส่งเสริมทักษะให้กับนักศึกษาต่อไป

8.3 ควรมีการพิจารณาในการศึกษากับนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีสุดท้าย มหาวิทยาลัยศิลปากร ทุกวิทยาเขต เช่น วังท่าพระ และวิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี เพื่อที่จะสามารถเปรียบเทียบการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ได้อย่างหลากหลายและครอบคลุม

9. รายการอ้างอิง

จ็อบส์ ดีบี. (2563). **ทักษะใหม่สุดปัง ที่คนทำงานต้องมีในอนาคต**. สืบค้นจาก <https://th.jobsdb.com/th-th/articles/ทักษะใหม่ใช้ทำงานอนาคต/>

จิตติมา คงปาน. (2549). **การพัฒนาแบบสำรวจความสนใจในอาชีพสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย**.

วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวัดผลและวิจัยการศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

จิรนนท์ ไวยศรีแสง. (2552). **ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพของนักศึกษา ระดับปริญญาตรีในสถาบัน**

อุดมศึกษาของรัฐและเอกชน ในเขตกรุงเทพมหานคร. ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ฉันทิกา ทิมากร. (2534). **การศึกษาเปรียบเทียบความสามารถในการปรับตัวกับเพื่อน ของเด็กวัยรุ่นตอนปลายที่มีบทบาท**

ทางเพศแตกต่างกัน. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาจิตวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธนิด โสรรัตน์. (2563). **สภานายจ้างหวั่นนักศึกษาจบใหม่ปีนี้ส่อเป็นผู้ตกงานถาวร 4 แสนคน**. สืบค้นจาก

<https://mgronline.com/business/detail/9630000069845>

- ปาริณา วิทยไพสิฐสันต์ และคณะ. (ม.ป.ป.). **Difference between Male and Female Intelligence**. สืบค้นจาก <https://medium.com/@inzz.pk/difference-between-male-and-female-intelligence-a5223604af4c>
- พวงไสว พูลวิรัตน์. (ม.ป.ป.). **การเตรียมตัวเองเข้าสู่งานอาชีพ**. สืบค้นจาก <https://sites.google.com/site/puangsawai2222/hnwy-thi-5-hlak-kar-pdibati-tn-ni-ngan-xachiph>
- ภัทรพร ฌภัทรตระกูล. (2559). **การเตรียมความพร้อมสู่อาชีพของนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยรามคำแหง**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คณะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- รักชนก โสภาศิต. (2553). **การพัฒนารูปแบบการเตรียมความพร้อมการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว**. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จรูดา วัฒนโกศัย. (2563). **คนแบบนี้ที่ SME ต้องมี 7 ทักษะสร้างความอยู่รอด องค์กรยุค Next Normal**. สืบค้นจาก <https://www.smethailandclub.com/human-6003-id.html>
- วรุฬลักษณ์ เลียงมา. (2550). **การเตรียมความพร้อมก่อนออกไปทำงานของนิสิตชั้นปีที่ 4 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์**. การศึกษาค้นคว้าอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม ภาควิชาโครงการสหวิทยาการ ระดับบัณฑิตศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วันใหม่ว่าไรดี. (2563). **เพิ่มทักษะ พัฒนาชีวิตสู่โลกการทำงานหลังโควิด-19**. สืบค้นจาก https://www.youtube.com/watch?v=XSKEU5cu-1Y&ab_channel=ThaiPBS
- สมปอง รักษาธรรม. (2540). **การตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพของนักศึกษาชั้นปีสุดท้ายระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่าจากสถาบันการศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ จังหวัดชลบุรี**. ภาคนิพนธ์คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล. (2562). **โอกาสและความท้าทายครั้งยิ่งใหญ่ ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจดิจิทัลของยุค Gen Z**. สืบค้นจาก <https://www.depa.or.th/th/article-view/article4-2563>
- อนุวัติ คุณแก้ว. (2560). **สถิติเพื่อการวิจัย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรนุช ศรีบาล. (2559). **การวางแผนในการประกอบอาชีพของนักศึกษาคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต**. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสังคม ภาควิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อรพิน ศิริสัมพันธ์. (2550). **การศึกษาพฤติกรรมการเรียนของนักศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร**. รายงานการวิจัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อุษณีย์ พรหมศรียา. (2555). **ความพร้อมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในจังหวัดปทุมธานี ในการเข้าสู่ตลาดแรงงานประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน**. การค้นคว้าอิสระหลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต วิชาเอกธุรกิจระหว่างประเทศ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- Adecco. (2563). **New Normal Skills: 5 ทักษะจำเป็นที่คนทำงานควรมี**. สืบค้นจาก <https://adecco.co.th/th/knowledge-center/detail/new-normal-skills-2020>
- MangoZero Team. (2563). **New Normal ในมุมการทำงาน ที่เปลี่ยนไปหลังผ่านพ้นวิกฤตโควิดระบาด**. สืบค้นจาก <https://www.mangozero.com/covid-19-phenomena-working-life/>

บทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการเฝ้าระวังและป้องกันสถานการณ์
การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในชุมชน บ้านสบแฝก ตำบลแม่แฝกใหม่
อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

THE ROLE OF VILLAGE HEALTH VOLUNTRRE IN SURVEILLANCE AND PROTECTION OF COVID-19
OUTBREAK PANDEMIC : BAN SOD FAEK, MAE FAEK MAI SUB-DISTRICT, SAN SAI DISTRICT, CHIANG MAI

ชญานันท์ กำแก่น¹ พลอยไพลิน อินทรเดชา² และ ปรีชา วงศ์ทิพย์³

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องบทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการเฝ้าระวังและป้องกันสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในชุมชน บ้านสบแฝก ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทและแนวทางการปฏิบัติงานในการเฝ้าระวังและป้องกันสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบประเมินการปฏิบัติงานและการสนทนากลุ่ม ซึ่งผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบ่งเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 แบบประเมินการปฏิบัติงานเรื่องบทบาทหน้าที่และการเฝ้าระวังและการป้องกันโรคโควิด-19 ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน 13 คน นำมาวิเคราะห์ผลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระยะที่ 2 คือ การสัมภาษณ์โดยการสนทนากลุ่มกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข จำนวน 16 คน นำมาวิเคราะห์ผลโดยการบรรยายเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า ระยะที่ 1 บทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงานทั้ง 4 ด้าน มีผลการประเมินในด้านการป้องกันโรคและด้านการส่งเสริมสุขภาพอนามัย อยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.46, S.D. = 0.65 และ \bar{X} = 4.42, S.D. = 0.61) ตามลำดับ รองลงมาคือ ด้านการรักษาพยาบาล อยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 3.96, SD = 0.66) และด้านการฟื้นฟูสภาพ อยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} = 3.30, S.D. = 0.69) รวมถึงบทบาทในการเฝ้าระวังและการป้องกันโรคโควิด-19 ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.24, S.D. = 0.70) ในระยะที่ 2 พบว่าการปฏิบัติงานในการเฝ้าระวังและป้องกันสถานการณ์โควิด-19 ในชุมชน มีการปฏิบัติงาน 3 ระยะ ได้แก่ ระยะแรกช่วงก่อนเกิดสถานการณ์ มีการปฏิบัติงานคือการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารและปฏิบัติงานตามโครงการ “เคาะประตูให้ความรู้ป้องกันโควิด” ระยะที่สองช่วงการแพร่ระบาดโควิด-19 มีข้อปฏิบัติ 5 ข้อ และระยะที่สามช่วงการเตรียมความพร้อมหลังสถานการณ์ โควิด-19 มีการวางแผนในการรับมือกับสถานการณ์ในอนาคต โดยเน้นไปที่การจำกัดช่องทางเข้าออกในชุมชน การเพิ่มจุดคัดกรอง และการเฝ้าระวังกลุ่มเสี่ยง โดยเฉพาะกลุ่มคนต่างดาว พร้อมทั้งการขอความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ ผู้นำชุมชน รวมถึงคนในชุมชนในการให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จ

คำสำคัญ: บทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน, สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

¹⁻² นักศึกษาชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาบ้านและชุมชน ภาควิชามนุษย์สัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

³ รองศาสตราจารย์, อาจารย์ประจำสาขาวิชาบ้านและชุมชน ภาควิชามนุษย์สัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Abstract

Research on the Role of Village Health Volunteers in Surveillance and Prevention of Covid-19' Outbreak Pandemic of Ban Sop Faek, Mae Faek Mai Subdistrict, San Sai District, Chiang Mai. This is a mixed method research to study the roles and practices of surveillance and prevention of the epidemic situation of COVID-19. The data collection tools were used, namely performance assessments and group discussions. The researcher collected the data in two phases: First Phase, the Role Performance Assessment Form, and the surveillance and prevention of COVID-19. The results were analyzed by 13 village health volunteers by searching for percentage, mean and standard deviation, and the second phase was a group discussion interview with 16 village health volunteers, community leaders and health workers. The results were analyzed by a descriptive narrative. The results of the research revealed that First Phase, roles and duties in all four areas were assessed in the area of disease prevention and health promotion was at the highest level (\bar{x} 4.46, S.D. = 0.65 and \bar{x} = 4.42, S.D. = 0.61), followed by medical treatment was at a high level (\bar{x} = 3.96, SD = 0.66). And the rehabilitations aspect was at a moderate level (\bar{x} = 3.30, S.D. = 0.69), including roles in surveillance and COVID-19 prevention. Overall, it was at the highest level (\bar{x} = 4.24, SD = 0.70). In the second phase, it was found that the community surveillance and prevention of COVID-19 had 3 phases: first phase was before the situation happened, the method is to publicize information and perform the work on the project. The second phase of the COVID-19 epidemic has five actions, and the third phase, the post-COVID-19 readiness phase, is planned to deal with the situation in the future by focusing on limiting the access channels in the community, adding a screening point and surveillance of vulnerable groups especially the alien group as well as requesting cooperation from government agencies, community leaders, and people in the community to cooperate in working for successfully.

Keywords: THE ROLE OF VILLAGE HEALTH VOLUNTEER, OUTBREAK PANDEMIC OF COVID-19

1. บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 พ.ศ. 2520-2524 เป็นต้นมา ประเทศไทยได้นำสาธารณสุขมูลฐานมาเป็นกลวิธีหลักในการพัฒนาสุขภาพอนามัยในระบบสุขภาพของประเทศตลอดระยะเวลา 30 ปี โดยมีทิศทางการพัฒนาที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางพัฒนา เพื่อให้ประชาชนสามารถแสดงบทบาทในการดูแลสุขภาพตนเองครอบครัวชุมชน สภาพแวดล้อม และสังคมโดยรวมได้อย่างยั่งยืน ด้วยความตั้งใจ เต็มใจมีจิตสำนึกที่ดีและมีศรัทธาในการพัฒนา และปรับรูปแบบการทำงานใหม่จากวิธีการบริการ สู่วิธีการพัฒนาเพื่อให้ประชาชนลุกขึ้นมาทำด้วยตนเองหรือการทำงานสาธารณสุขมูลฐานเป็นเรื่องของประชาชนทุกคน (งานฝึกอบรม อ.ส.ม., 2559 : 2)

สาธารณสุขมูลฐาน ได้เน้นในเรื่องการขยายบริการขั้นพื้นฐานให้ครอบคลุมประชาชนในทุกพื้นที่ทั่วประเทศ เช่น การให้สุขศึกษาเกี่ยวกับปัญหาสุขภาพอนามัย วิธีการป้องกันและควบคุมปัญหา รวมทั้งส่งเสริม ให้ชุมชนตระหนักในความจำเป็นที่จะต้องแก้ไขปัญหาสาธารณสุขของชุมชน ซึ่งมีบุคคลในการดำเนินงาน คือ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลสุขภาพของตนเอง ครอบครัว และชุมชน โดยผ่านการอบรมให้ความรู้จากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และการปฏิบัติงานประชาชนในหมู่บ้าน ด้วยความเสียสละทั้งร่างกาย แรงใจ เวลา และทุนทรัพย์ ในการพัฒนาหมู่บ้านให้สามารถพึ่งตนเองได้ ที่สำคัญยังมีบทบาทหน้าเป็นสะพานเชื่อมการบริการสุขภาพระหว่างชุมชนและ

ภาครัฐ ในการดำเนินงานป้องกันส่งเสริมสุขภาพระดับชุมชน รวมถึงมีการดำเนินงานในการเฝ้าระวังและป้องกันโรคอุบัติใหม่ที่จะเกิดขึ้นในชุมชน (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย , 2560 : 8)

สถานการณ์ปัจจุบันได้เข้าสู่ภาวะการแพร่ระบาดของโรคอุบัติใหม่ หรือ โควิด-19 สร้างความวิตกกังวลและส่งผลกระทบอย่างหนักต่อประชากรทั่วโลก ทั้งยังมีจำนวนของผู้ป่วยและเสียชีวิตเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดหลายเดือนที่ผ่านมา และสามารถแพร่กระจายไปสู่คนทุกเพศทุกวัย ในประเทศไทยมีจำนวนผู้ป่วยโรคไข้หวัดใหญ่มากกว่าโควิด-19 ถึง 33 เท่า พบผู้เสียชีวิตสูงถึง 2 เปรอร์เซ็นต์ทั่วโลก และอัตราการเสียชีวิตยิ่งเพิ่มสูงขึ้นเป็น 26 เปรอร์เซ็นต์ ในกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งประชาชนนั้นมีโอกาสที่จะติดเชื้อร่วมกัน (co-infection) จากโควิด-19 ทำให้มีอาการรุนแรงและยิ่งทำให้การรักษามีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น จึงต้องมีการเตรียมการรองรับสภาพปัญหาดังกล่าว

จากที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องบทบาทในการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) บ้านสบแฝก ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ในด้านการเฝ้าและป้องกันสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เนื่องจากผู้ทำวิจัยได้ลงชุมชนบ้านสบแฝก ในโครงการค่ายชุมชนศึกษา ประจำปีการศึกษา 2562 ได้เห็นถึงการทำงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในชุมชน ที่มีกระบวนการการทำงานที่เข้มแข็ง อีกทั้งทางชุมชนยังไม่ได้มีการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในเรื่องของการเฝ้าระวังและป้องกันสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทั้งนี้ เพื่อนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงและพัฒนา รวมถึงเพิ่มศักยภาพในการรับมือกับสภาพปัญหาของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านให้สามารถปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาบทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านและแนวทางการปฏิบัติงานในการเฝ้าระวังและป้องกันสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในชุมชน

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรม และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 1) ข้อมูลชุมชนบ้านสบแฝก 2) แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในส่วนของความหมาย บทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน องค์ประกอบของงานสาธารณสุขมูลฐาน อีกทั้งกลวิธีในการปฏิบัติงานของสาธารณสุขมูลฐานให้ประสบผลสำเร็จ 3) ข้อมูลเกี่ยวกับโควิด-19 เกี่ยวกับโรคและการป้องกันโรคโควิด 4) แนวปฏิบัติในการป้องกันและเฝ้าระวังโรคโควิด 19 ในชุมชนในเรื่องของกลไกการดำเนินงานเฝ้าระวังและป้องกันโรคโควิด 19 ในชุมชน การจัดการข้อมูลข่าวสารโรคโควิด 19 ในชุมชน การเตรียมพร้อมของประชาชนในชุมชน รวมถึงการป้องกันและเฝ้าระวังโรคโควิด 19 ของชุมชน และผู้วิจัยได้ทำการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย สิทธิพร เกษจ้อย (2560) ศึกษาเรื่องบทบาทการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน : กรณีศึกษาโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบลโนนท่อน อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น สิริญา ไม้ป้อง และ สมเดช พินิจสุนทร (2559) ศึกษาเรื่องความรู้และบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการวางแผนพัฒนาสาธารณสุขระดับชุมชน : กรณีศึกษาอำเภอพิบูลย์ จังหวัดอุดรธานี นวสินธ์ วงศ์ประสิทธิ์ (2561) ศึกษาเรื่องรูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพองค์กรรวมของแรงงานข้ามชาติต่อการป้องกันโรคติดต่ออุบัติใหม่ตามมุมมองของบุคลากรทางสาธารณสุข : กรณีศึกษาจังหวัดสระแก้ว Dr. Surya B. Parajuli (2020) ได้ศึกษาเรื่องอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนหญิง หรือ Female Community Health Volunteers (FCHVs) และ สุภเนตร์ ชัยนา, พิชัย เอี่ยมธูรพจน์ และ สังคม ศุภรัตน์กุล (2562) ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านด้านการเฝ้าระวังและป้องกันโรคติดต่อในพื้นที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ : กรณีศึกษาตำบลบ้านจั่น อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) เนื่องจากงานวิจัยในส่วนแรกเป็นงานวิจัยเชิงปริมาณและส่วนที่สองเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และแนวทางการปฏิบัติงานในการเฝ้าระวังและป้องกันสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในชุมชน โดยมีวิธีการดำเนินงานดังต่อไปนี้

4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ โดยกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน 13 คน และผู้ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้น 16 คน

4.2 เครื่องมือการวิจัย

4.2.1 แบบประเมินการปฏิบัติงานเรื่องบทบาทหน้าที่และการเฝ้าระวังและการป้องกันโรคโควิด-19 ในชุมชนของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน โดยใช้แบบประเมินการปฏิบัติหน้าที่ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ซึ่งมีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการกำหนดการให้คะแนนเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ ดังนี้

ส่วนที่ 1 บทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน โดยใช้เกณฑ์การประเมินการปฏิบัติงานในระยะเวลา 3 เดือน หรือ 90 วัน

5	เท่ากับ	เป็นประจำ	หมายถึง	การปฏิบัติงานมากกว่า 8 ครั้งในระยะเวลา 3 เดือน
4	เท่ากับ	บ่อยครั้ง	หมายถึง	การปฏิบัติงาน 6 - 8 ครั้งในระยะเวลา 3 เดือน
3	เท่ากับ	บางครั้ง	หมายถึง	การปฏิบัติงาน 3 - 5 ครั้งในระยะเวลา 3 เดือน
2	เท่ากับ	นานๆครั้ง	หมายถึง	การปฏิบัติงาน 1 - 2 ครั้งในระยะเวลา 3 เดือน
1	เท่ากับ	ไม่เคย	หมายถึง	ไม่มีการปฏิบัติงานครั้งในระยะเวลา 3 เดือน

ส่วนที่ 2 บทบาทหน้าที่ในการเฝ้าระวังและการป้องกันโรคโควิด-19 ในชุมชน โดยใช้เกณฑ์การประเมินการปฏิบัติงานในระยะเวลา 5 เดือน (ตั้งแต่เดือนมีนาคม - เดือนสิงหาคม 2563)

5	เท่ากับ	เป็นประจำ	หมายถึง	การปฏิบัติงานมากกว่า 8 ครั้งในระยะเวลา 5 เดือน
4	เท่ากับ	บ่อยครั้ง	หมายถึง	การปฏิบัติงาน 6 - 8 ครั้งในระยะเวลา 5 เดือน
3	เท่ากับ	บางครั้ง	หมายถึง	การปฏิบัติงาน 3 - 5 ครั้งในระยะเวลา 5 เดือน
2	เท่ากับ	นานๆครั้ง	หมายถึง	การปฏิบัติงาน 1 - 2 ครั้งในระยะเวลา 5 เดือน
1	เท่ากับ	ไม่เคย	หมายถึง	ไม่มีการปฏิบัติงานครั้งในระยะเวลา 5 เดือน

และแบบมาตราส่วนประมาณค่าแบบลิเคิร์ต (Likert Ration Scales) โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนคำตอบการแปลความหมาย เพื่อจัดระดับคะแนนเฉลี่ย ในช่วงคะแนนดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.21 – 5.00 แปลความว่า มากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.41 – 4.20 แปลความว่า มาก

คะแนนเฉลี่ย 2.61 – 3.40 แปลความว่า ปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.81 – 2.60 แปลความว่า น้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.80 แปลความว่า น้อยที่สุด

ซึ่งแบบประเมินการปฏิบัติงานเรื่องบทบาทหน้าที่และการเฝ้าระวังและการป้องกันโรคโควิด-19 ในชุมชนของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน โดยใช้แบบประเมินการปฏิบัติงาน ประกอบไปด้วย 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ส่วนที่ 2 แบบประเมินการปฏิบัติงานเรื่องบทบาทหน้าที่และการเฝ้าระวังและการป้องกันโรคโควิด-19 ในชุมชนของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

2.1 บทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการส่งเสริมสุขภาพอนามัย ด้านการรักษาพยาบาล ด้านการฟื้นฟูสภาพ ด้านการป้องกันโรค

2.2 บทบาทหน้าที่ในการเฝ้าระวังและการป้องกันโรคโควิด-19 ในชุมชน ได้แก่ การประชาสัมพันธ์และให้ข้อมูลข่าวสาร การเตรียมความพร้อม การเฝ้าระวัง การตรวจอาการเบื้องต้นแก่คนในชุมชน การประเมินสถานประกอบการในชุมชน การประชุม การประสานงานกับผู้นำชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้านและคนในชุมชน การแจกหน้ากากอนามัย รวมถึงเจลล้างมือแก่คนในชุมชน การจัดกิจกรรมทำหน้ากากอนามัยและการผลิตเจลล้างมือในชุมชน การจัดตั้งจุดคัดกรอง คนเข้าออกพื้นที่ในชุมชน การส่งตัวแทนไปปฏิบัติงานร่วมกับผู้นำและคณะกรรมการหมู่บ้านในการเฝ้าระวัง หลังเวลาเคอร์ฟิว ตามประกาศพรก.ฉุกเฉิน

4.2.2 การสนทนากลุ่มอย่างเป็นทางการ มีการนัดแนะเวลา สถานที่แน่นอนไว้ล่วงหน้า ซึ่งประกอบไปด้วยประเด็นการสอบถาม ดังนี้

- 1) วิธีการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคโควิด-19 ในชุมชน
- 2) การดำเนินงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการเฝ้าระวังและป้องกันสถานการณ์โควิด-19 ในชุมชน
- 3) ข้อปฏิบัติของชุมชนในการเฝ้าระวังและป้องกันสถานการณ์โควิด-19 ในชุมชน
- 4) ปัญหาและอุปสรรคที่พบในการปฏิบัติงาน
- 5) สวัสดิการแก่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ด้านบริการพิเศษจากกระทรวงสาธารณสุขในสถานการณ์โควิด-19

6) หน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุนในการปฏิบัติงานในบทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

และการจดบันทึก การบันทึกเทปเสียงของผู้ให้ข้อมูล โดยละเอียดภายหลังจากที่ได้จากการสนทนากลุ่ม การบันทึกการสังเกต จะประกอบทั้งการสังเกตภายใน (ตัวผู้วิจัย) และการสังเกตภายนอก ส่วนใหญ่การสังเกตจะทำไปควบคู่กับการสัมภาษณ์ ในส่วนของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย มีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยวัดความตรงตามเนื้อหา (content validity) นำเครื่องมือที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องเชิงเนื้อหา ความครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ วัดความน่าเชื่อถือ (Reliability) ของเครื่องมือ และมีการหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (IOC : Index of item objective congruence) โดยมีการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 3 ท่าน ซึ่งมีค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม ดังนี้ ท่านที่ 1 และ ท่านที่ 2 มีค่าเท่ากับ 0.94 และ ท่านที่ 3 มีค่าเท่ากับ 0.87 จากนั้นนำไปปรับปรุงแล้วนำไปทดสอบใช้ (Tryout) กับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน 13 คน

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.3.1 ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากการลงพื้นที่ เนื่องจากทางผู้วิจัยได้มีการลงพื้นที่ค่ายชุมชนศึกษา เมื่อเดือนมิถุนายน 2563 จึงได้นำข้อมูลที่ได้นำสรุปประเด็นที่สนใจโดยอ้างอิงตามบริบทพื้นที่

4.3.2 กำหนดปัญหาทางงานวิจัย

4.3.3 ศึกษาจากการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

4.3.4 จัดทำโครงร่างงานวิจัย โดยกำหนดที่มาและความสำคัญ วัตถุประสงค์ ขอบเขต ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการทำวิจัย

4.3.5 สร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการแบบประเมินการปฏิบัติหน้าที่และการสัมภาษณ์โดยการสนทนากลุ่ม

4.3.6 ลงพื้นที่เพื่อทำการแบบประเมินการปฏิบัติหน้าที่และการสัมภาษณ์โดยการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้กำหนดวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยทำการประเมิน โดยใช้แบบประเมินการปฏิบัติหน้าที่ และการสัมภาษณ์โดยการสนทนากลุ่ม มีการจดบันทึกและการบันทึกเทปเสียง

4.3.7 เก็บรวบรวมข้อมูลประเด็น การศึกษาบทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการเฝ้าระวังและป้องกันสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในชุมชน เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติงานของบทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และนำมาวิเคราะห์ แยกแยะประเด็น อีกทั้งตัดคำพูดบางคำที่ไม่เหมาะสม และไม่เกี่ยวข้องกับการวิจัยออก เพื่อให้ข้อมูลนั้นเป็นไปตามระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน

4.3.8 วิเคราะห์ข้อมูล

4.3.9 สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

4.4 การวิเคราะห์ และการตรวจสอบข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินการปฏิบัติหน้าที่โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มโดยใช้การบรรยายและพรรณนาในการตีความ แปลข้อมูล เครื่องมือเก็บข้อมูลใช้แบบประเมินการปฏิบัติหน้าที่และการสัมภาษณ์เชิงลึกในการสนทนากลุ่ม ข้อคำถามซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดและดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลได้เพียงพอต่อการศึกษาตามวัตถุประสงค์แล้ว ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลขั้นต้น โดยนำมาจัดหมวดหมู่ให้เป็นระเบียบ ตามเค้าโครงเรื่อง และสรุปผลเพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์และหาข้อมูลเพิ่มเติมเติมนต่อไป หลังจากนั้นมีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์ โดยการสัมภาษณ์ซ้ำกับผู้เกี่ยวข้องในบางประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ข้อมูลและทำการวิเคราะห์ข้อมูลอีกครั้งให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องที่สุดและเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพที่เชื่อถือได้

5. สรุปผลการวิจัย

จากผลการศึกษาพบว่าอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน บ้านสบแฝก ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีผู้ทำการประเมินทั้งหมด 13 คน แบ่งเป็นเพศชายจำนวน 2 คน และเพศหญิงจำนวน 11 คน ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 51-60 ปี จำนวน 8 คน มีเพียงส่วนน้อยที่อยู่ในช่วงอายุ 41-50 ปี จำนวน 4 คน และ 21-30 ปี จำนวน 1 คน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีการประกอบอาชีพที่หลากหลาย คือ อาชีพค้าขาย รับจ้าง เกษตรกรรม รับราชการ และพนักงาน อีกทั้งอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านส่วนใหญ่ปฏิบัติงานมาเป็นระยะเวลา 11-20 ปี จำนวน 8 คน มีเพียงส่วนน้อยที่ปฏิบัติงานมาเป็นระยะเวลา 1-10 ปี จำนวน 4 คน และ 21-30 ปี จำนวน 1 คน และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาเป็นคนในพื้นที่ตั้งแต่เกิด จำนวน 9 คน และไม่ได้เป็นคนที่พื้นที่ตั้งแต่เกิด จำนวน 4 คน จึงทำให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเข้าใจบริบทชุมชนและบทบาทในการปฏิบัติงานในชุมชน รวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์กับคนในชุมชน อันส่งผลให้สามารถเข้าถึงคนในชุมชนและส่งข้อมูลข่าวสารได้สะดวกรวดเร็ว เกิดการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน และเท่าทันต่อสถานการณ์ในปัจจุบัน

จากการประเมินบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน บ้านสบแฝก พบว่าอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีระดับความถี่ในการปฏิบัติงานในด้านการป้องกันโรคและด้านการส่งเสริมสุขภาพอนามัยนั้นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.65 และ $\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.61) ตามลำดับ รองลงมาคือด้านการรักษาพยาบาล อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = 0.69) และระดับความถี่ในการปฏิบัติงานด้านการฟื้นฟูสภาพ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.30$, S.D. = 0.66)

ส่วนการการปฏิบัติงานเรื่องบทบาทหน้าที่ในการเฝ้าระวังและการป้องกันโรคโควิด-19 ในชุมชน ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านพบว่า การปฏิบัติงานที่มีความถี่อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ การประเมินสถานประกอบการในชุมชน เช่น ร้านค้า ร้านอาหาร ร้านตัดผม ($\bar{X} = 4.69$, S.D. = 0.63) การแจกหน้ากากอนามัยรวมถึงการผลิตเจลล้างมือในชุมชน ($\bar{X} = 4.69$, S.D. = 0.77) การประชุม ประสานงานกับผู้นำชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้านและคนในชุมชนเพื่อเฝ้าระวังและป้องกันเชื้อไวรัสโควิด-19 ($\bar{X} = 4.61$ S.D. = 0.51) การเตรียมความพร้อม การเฝ้าระวัง การตรวจอาการเบื้องต้นแก่คนในชุมชน ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.66) และการจัดกิจกรรมทำหน้ากากอนามัย ผลิตเจลล้างมือในชุมชน ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.66) การปฏิบัติงานที่มีความถี่อยู่ในระดับมาก ได้แก่ การส่งตัวแทนไปปฏิบัติงานร่วมกับผู้นำและ คณะกรรมการหมู่บ้านในการเฝ้าระวังหลังเวลาเคอร์ฟิวตามประกาศพร.ฉุกเฉิน ($\bar{X} = 3.92$, S.D. = 0.64) การประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสถานการณ์โรคให้ชัดเจนแก่ชุมชนในเขตพื้นที่ตนเองรับผิดชอบ ($\bar{X} = 3.76$, S.D. = 0.73) และการจัดตั้งจุดคัดกรองคนเข้าออกพื้นที่ของคนในชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.32$, S.D. = 1.01) จึงควรยกระดับการปฏิบัติงานในการตั้งจุดคัดกรองในชุมชนให้เข้มงวดมากขึ้น โดยเพิ่มจุดคัดกรองในพื้นที่ให้ทั่วถึงเพื่อเฝ้าระวังและป้องกันสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ให้สอดคล้องกับบริบทชุมชนและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นให้มากที่สุด

การปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการเฝ้าระวังและป้องกันสถานการณ์โควิด-19 ในชุมชน มีการปฏิบัติงาน 3 ระยะ ได้แก่

ระยะแรก ช่วงก่อนเกิดสถานการณ์ มีการปฏิบัติงานคือ มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคโควิด-19 อยู่ 3 วิธี คือ กระจายข่าวสารผ่านแอปพลิเคชันไลน์ของชุมชน กระจายข่าวสารผ่านเสียงตามสาย และปฏิบัติงานตามโครงการ “เคาะประตูให้ความรู้ป้องกันโควิด” เพื่อให้คนในชุมชนรับรู้อย่างทั่วถึง และมีการปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับคนในชุมชน โดยการสวมหน้ากากอนามัย การพกเจลล้างมือ ทุกครั้งในการทำกิจกรรมนอกบ้าน ส่งผลให้คนในชุมชนเห็นและปฏิบัติตาม

ระยะที่สอง ช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 มีข้อปฏิบัติในการเฝ้าระวังและป้องกันสถานการณ์โควิด-19 ในชุมชนอยู่ 5 ข้อปฏิบัติ คือ

1. การเดินทางเข้าออกของคนในชุมชนและคนภายนอก ให้รายงานตัวกับผู้นำพื้นที่ และต้องรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม โดยการกักตัว 14 วัน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จะไปเยี่ยมให้กำลังใจ วัดไข้ สอบถามอาการ ให้คำแนะนำการปฏิบัติตัวทุกวันจนครบกำหนด
2. ตั้งจุดคัดกรองในชุมชนโดยตั้งด่านจุดตรวจคนเข้าออก 1 จุด อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านต้องส่งตัวแทนไปปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับผู้นำและคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อตรวจสอบและควบคุมผู้ที่ฝ่าฝืนข้อปฏิบัติของพรก. ฉุกเฉิน
3. การปฏิบัติตนของกลุ่มคนที่มีความเสี่ยง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 กลุ่มคนที่มีโรคประจำตัว ผู้สูงอายุ และเด็กเล็ก งดเว้นการออกจากที่พักอาศัยโดยไม่จำเป็น สำหรับคนในชุมชนที่มีโรคประจำตัวไม่ต้องเดินทางมารับยาเอง ทางโรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลจะจัดให้เจ้าหน้าที่มอบให้ตัวแทนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านไปส่งยาถึงที่บ้าน และ.

กลุ่มที่ 2 กลุ่มคนต่างดาว จัดตั้งตัวแทนกลุ่มคนต่างดาว หรือประธานกลุ่มคนต่างดาว ซึ่งเป็นผู้ที่คอยประสานงานแจ้งข้อมูลข่าวสารให้กับกลุ่มคนต่างดาวและผู้นำในชุมชน

4. การปฏิบัติตนของสถานประกอบการในชุมชน ข้อปฏิบัติร้านค้าในชุมชนจะต้องมีเจลล้างมือบริการทุกร้าน มีการเว้นระยะห่าง จำกัดคนเข้าร้าน มีการจัดการทางเข้าออกร้านค้าเพียงทางเดียว ห้ามมีการจำหน่ายสุราทุกชนิดโดยเด็ดขาด และทุกๆ สัปดาห์จะมีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เข้ามาตรวจเช็คและให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับนโยบายเป็นประจำ

5. การจัดงานมงคล และอวมงคลในชุมชน ให้งดการจัดงานมงคล หากมีความจำเป็นในการจัดงาน ก่อนจัดงานให้ดำเนินการขออนุญาตจัดกับผู้นำ โดยให้ถือข้อปฏิบัติจนกว่าจะมีประกาศเปลี่ยนแปลง และงานอวมงคล ทางเจ้าภาพต้องแจ้งการดำเนินการพิธีทางศาสนาที่ชัดเจนให้กับผู้นำ มีการจัดตั้ง จุดคัดกรองในงาน ทางเจ้าภาพต้องมีการจัดเตรียมเจลล้างมือบริการก่อนเข้างานและตลอดงาน การจัดวางโต๊ะเก้าอี้ให้มีระยะห่างไม่น้อยกว่าหนึ่งเมตร การจัดอาหารในงานให้จัดแบบงานเดียวหรือข้าวกล่องเท่านั้น และให้มีกรงดการเว้นการพนัน งดเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทุกชนิด

และในการปฏิบัติงานของบทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านพบว่า มีปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน คือ คนในชุมชนส่วนน้อยไม่ให้ความร่วมมือและไม่เข้าใจในสถานการณ์ เช่น ผู้สูงอายุ ดังนั้นการให้ข้อมูลข่าวสารถึงคนในชุมชนต้องอิงจากนโยบายทางภาครัฐเป็นหลัก อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจึงต้องทำความเข้าใจกับชาวบ้านให้ดี

ระยะที่สาม ช่วงการเตรียมความพร้อมหลังสถานการณ์ โควิด-19

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจะนำการทำงานครั้งนี้มาประยุกต์ใช้ และจะปฏิบัติงานวางมาตรการที่เข้มงวดขึ้น เนื่องจากมีประสบการณ์การทำงานเดิมที่เคยปฏิบัติมา และมีแผนดำเนินงานเพิ่มเติมต่อไป ดังนี้

1. การจำกัดเขตบริเวณทางเข้าออกหมู่บ้าน และเพิ่มด่านจุดคัดกรองคนเข้าออกในชุมชนทุกจุดเชื่อมต่อของหมู่บ้าน รวมถึงปฏิบัติตามกฎกติกาอย่างเคร่งครัด
2. กลุ่มคนต่างดาวที่อาศัยอยู่ในชุมชน จัดตั้งคณะกรรมการในชุมชน ติดตามจำนวนกลุ่มคนต่างดาว รวมถึงญาติพี่น้องต่างดาวที่มาจากต่างถิ่น เพื่อการเฝ้าระวังและป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดต่อ
3. จัดการประชุมร่วมกันทั้งหมู่บ้าน เพื่อวางแผนการรับมือกับโรคอุบัติใหม่ที่จะเกิดขึ้น
4. ขอความร่วมมือจากหน่วยงานรัฐ เทศบาล เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชน ผู้นำ คณะกรรมการหมู่บ้าน รวมถึงคนในชุมชน เพื่อปฏิบัติงานร่วมกันและสามารถขับเคลื่อนสถานการณ์ให้ผ่านพ้นไปได้ด้วยดี

จะเห็นได้ว่าบทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการเฝ้าระวังและป้องกันโรคโควิด -19 มีวิธีการดำเนินงานที่เป็นไปตามมีข้อปฏิบัติตนของแนวปฏิบัติในการเฝ้าระวังและป้องกันโรคโควิด-19 ในชุมชน และมีกระบวนการทำงานที่ดี มีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการกระจายข่าวสาร อีกทั้งยังเกิดการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ผู้นำ และคนในชุมชน ในการประสานงาน จึงส่งผลให้ปฏิบัติหน้าที่ของบทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการเฝ้าระวังและการป้องกันโรคโควิด-19 ในชุมชน สามารถป้องกันการแพร่เชื้อในชุมชนได้และสามารถปฏิบัติงานครั้งนี้ให้ประสบความสำเร็จไปได้ด้วยดี

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปเป็นประเด็นหลักได้ 3 ประเด็นคือ

6.1 อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีบทบาทในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันโรคและด้านการส่งเสริมสุขภาพอนามัยนั้นอยู่ในระดับมากที่สุด จึงทำให้การปฏิบัติหน้าที่ในคุ้มครองการเฝ้าระวังและป้องกันเชื้อไวรัสโควิดในชุมชนไม่พบผู้ติดเชื้อในชุมชน ส่วนด้านการฟื้นฟูสภาพพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง อาจเกิดจากอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่ไม่มีการติดตามและให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ป่วยเรื้อรังในชุมชนเท่าที่ควร จึงส่งผลให้ด้านการฟื้นฟูสภาพมีภาพรวมอยู่

ระดับน้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับบทบาททั้ง 4 ด้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง บทบาทการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน กรณีศึกษาโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบลโนนท่อน (สิทธิพร เกษจ้อย, 2560, น.160) ที่กล่าวไว้ว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีบทบาทหน้าที่สำคัญในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมสุขภาพอนามัย (Change agents) การสื่อข่าวสารสาธารณสุข การแนะนำเผยแพร่ความรู้ การวางแผน ตลอดจนให้บริการสาธารณสุขด้านต่าง ๆ เช่น การส่งเสริมสุขภาพ การเฝ้าระวังและป้องกันโรค และการวิเคราะห์ข้อมูลการปฏิบัติงานด้านการรักษาพยาบาล และด้านการฟื้นฟูสภาพ

6.2 บทบาทการเฝ้าระวังและการป้องกันโรคโควิด-19 ในชุมชน มีภาพรวมในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีบทบาทที่สำคัญกับชุมชน ไม่ว่าจะเป็น การประเมินสถานประกอบการในชุมชน การแจกหน้ากากอนามัยรวมถึงการผลิตเจลล้างในชุมชน การประชุม ประสานงานกับผู้นำชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้านและคนในชุมชน และการเตรียมความพร้อม การเฝ้าระวัง การตรวจอาการเบื้องต้นแก่คนในชุมชน ทำให้เห็นว่าการปฏิบัติงานของ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีการวางแผนงานร่วมกับผู้นำ บุคคลที่เกี่ยวข้อง รวมถึงหน่วยงานต่างๆ จึงทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการทำงาน และกระจายงานที่แบ่งหน้าที่ที่เหมาะสม ทำให้การปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการเฝ้าระวังและการป้องกันโรคโควิด-19 ในชุมชนไม่หนักมากเกินไป ซึ่งสอดคล้องกับ กลวิธีในการปฏิบัติงานของสาธารณสุขมูลฐานให้ประสบผลสำเร็จ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย, 2560, น.14) ที่กล่าวไว้ว่า การปฏิบัติงาน ให้ประสบผลสำเร็จ ต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมในชุมชน มีการดำเนินงานง่ายไม่ซับซ้อนและมีการพัฒนาระบบการบริหารให้สามารถเชื่อมต่อและรองรับงานสาธารณสุขมูลฐาน มีการผสมผสานการทำงานร่วมกับการพัฒนาสังคม

6.3 จากการสนทนากลุ่ม (Focus group) ทางกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ผู้นำ และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขชุมชน ไม่ได้เพิกเฉยต่อปัญหา มีการร่วมกันวางแผนและปฏิบัติงาน ซึ่งพบว่าการดำเนินงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการเฝ้าระวังและป้องกันสถานการณ์โควิด-19 มี 3 ระยะดังนี้ ระยะแรก มีการประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสาร และปฏิบัติงานตามโครงการ “เคาะประตูให้ความรู้ป้องกันโควิด” ระยะที่สอง การแพร่ระบาดโควิด-19 มีข้อปฏิบัติในการเฝ้าระวังและป้องกันสถานการณ์โควิด-19 ในชุมชนคือ 1. การเดินทางเข้าออกของคนในชุมชนและคนภายนอก 2. การตั้งจุดคัดกรองในชุมชน 3. การปฏิบัติตนของกลุ่มที่มีความเสี่ยง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 กลุ่มคนที่มีโรคประจำตัว ผู้สูงอายุ และเด็กเล็ก กลุ่มที่ 2 กลุ่มคนต่างด้าว การปฏิบัติตนของสถานประกอบการในชุมชน 5. การจัดงานมงคล และอวมงคลในชุมชน และระยะที่สาม การเตรียมความพร้อมหลังสถานการณ์ โควิด-19 ถือว่ามีการดำเนินงานไปตามแผนและมีข้อปฏิบัติที่สอดคล้องกับ แนวปฏิบัติในการเฝ้าระวังและป้องกันโรคโควิด 19 ในชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2563, น.8-13) ที่กล่าวไว้ว่า แนวปฏิบัติในการเฝ้าระวังและป้องกันโรคโควิด 19 ในชุมชน มีข้อปฏิบัติดังนี้ 1.กลไกการดำเนินการเฝ้าระวังและป้องกันโรคโควิด 19 ในชุมชน 2.การจัดการข้อมูลข่าวสารโรคโควิด 19 ในชุมชน 3.การเตรียมพร้อมของประชาชนในชุมชน 4.การป้องกันและเฝ้าระวังโรคโควิด 19 ของชุมชน แต่มีข้อปฏิบัติที่แตกต่างเพิ่มเติมของแนวปฏิบัติในการเฝ้าระวังและป้องกันโรคโควิด 19 ในชุมชน คือ การปฏิบัติตนของกลุ่มที่มีความเสี่ยง ด้วยบริบทของชุมชนที่มีกลุ่มคนต่างด้าวเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชน จึงทำให้มีข้อปฏิบัติในการเฝ้าระวังและป้องกันสถานการณ์โควิด-19 ในชุมชนที่มีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบทชุมชนและสถานการณ์ปัจจุบัน และเห็นได้ว่าภาวะเบียด ข้อปฏิบัติของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการเฝ้าระวังนี้สามารถควบคุมสถานการณ์ในชุมชนได้เป็นอย่างดี รวมถึงสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ใกล้เคียงเกี่ยวกับโรคอุบัติใหม่ในชุมชนได้

ทั้งนี้การปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน บ้านสบแฝก ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ในการเฝ้าระวังและป้องกันเชื้อไวรัสโควิด -19 จะประสบผลสำเร็จได้นั้น ทางผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. บทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในด้านการฟื้นฟูสภาพที่ พบว่า การปฏิบัติงานอยู่ในระดับน้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับบทบาททั้ง 4 ด้าน จึงเห็นว่าอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านควรให้ความสำคัญและยกระดับการปฏิบัติงานให้มีความถี่ในด้านนี้มากขึ้น โดยการให้ความช่วยเหลือหรือให้คำแนะนำแก่ผู้ป่วย รวมถึงการฟื้นฟูสมรรถภาพแก่ผู้ป่วยอัมพาต ผู้พิการ เพื่อสุขภาพที่ดีของคนในชุมชน

2. การคัดเลือกอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ควรกำหนดคุณสมบัติที่ชัดเจน คือ เป็นผู้ที่มีความพร้อมในการปฏิบัติงาน มีความเสียสละ และใจรักในการบริการ โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการคัดเลือกเพื่อให้ได้ผู้ที่สามารถปฏิบัติงานกับชุมชนได้อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพมากที่สุด

3. การได้รับข้อมูลข่าวสารของคนในชุมชน จากการสอบถามพบว่า การประชาสัมพันธ์เสียงสายบางจุดในชุมชนยังไม่ได้รับข่าวสารที่ชัดเจน และการประชาสัมพันธ์ผ่านแอปพลิเคชันสามารถเข้าถึงคนในชุมชนได้บางกลุ่มเท่านั้น ดังนั้นจึงควรปรับปรุงช่องทางการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพและสามารถเข้าถึงคนทุกระดับมากขึ้น เช่น การเพิ่มจุดเสียงตามสายให้ได้ยินอย่างทั่วถึง โดยใช้การประชาสัมพันธ์เสียงตามสายเป็นหลัก และควรมีกิจกรรมเฉพาะในการเฝ้าระวังโรคอุบัติใหม่ที่เกิดขึ้นของคนในชุมชน ให้สามารถติดตามข้อมูลข่าวสารได้อย่างชัดเจน

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านควรจัดกิจกรรมโดยให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นเด็ก เยาวชน และผู้สูงอายุ เพื่อให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยอาศัยความร่วมมือจากภาครัฐและเอกชน เช่น การทำหน้ากากอนามัย การผลิตเจลล้างมือ การส่งเสริมหรือการจัดการด้านการสงเคราะห์ รวมถึงการช่วยเหลือในเรื่องการระดมทุนจากทรัพยากรชุมชนให้แก่ ผู้ที่มีความเดือดร้อน ซึ่งจะก่อให้เกิดการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

7.1 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งนี้

7.1.1 ควรอธิบายรายละเอียดของแบบประเมินให้ชัดเจน เพื่อให้ผู้เฝ้ารับทราบและเข้าใจตรงกัน

7.1.2 ในการสนทนากลุ่มควรให้ผู้เข้าร่วมการสนทนาทุกคนร่วมกันแสดงความคิดเห็น เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่หลากหลาย

7.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

7.2.1 นอกจากการศึกษาเรื่องการเฝ้าระวังและป้องกันสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 แล้ว ควรศึกษาเรื่องการป้องกันโรคระบาดอื่นๆ ที่อาจเกิดได้ในชุมชน โดยเฉพาะการป้องกันโรคของกลุ่มเสี่ยงกลุ่มคนต่างด้าวในชุมชน

7.2.2 ควรมีการศึกษาบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน โดยใช้รูปแบบการอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับผู้นำและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เพื่อทราบการปฏิบัติงานที่ถูกต้องและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

7.2.3 ควรมีการศึกษาเรื่องบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตามความคาดหวังของคนในชุมชน

8. กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการวิจัยสมมนาบ้านและชุมชน (006470) ซึ่งผู้วิจัย ได้ทำการศึกษาในหัวข้อเรื่อง บทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการเฝ้าระวังและป้องกันสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในชุมชน บ้านสบแฝก ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

การวิจัยในครั้งนี้ สำเร็จได้ด้วยความรู้จาก รองศาสตราจารย์ปรีชา วงศ์ทิพย์ อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย ที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำแนวทางในการทำวิจัยครั้งนี้ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ทรงสุตา ภู่อ่าง ที่คอยให้คำแนะนำเกี่ยวกับการวิจัยในครั้งนี้ รวมถึงความร่วมมือของผู้นำชุมชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ที่กรุณาให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา รวมถึงคณาจารย์บุคลากรภาควิชามนุษยสัมพันธ์ ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ และขอขอบพระคุณบิดา มารดาที่ให้การสนับสนุน ให้กำลังใจด้วยดี ตลอดการทำวิจัยครั้งนี้

9. รายการอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย (2563). องค์ประกอบของงานสาธารณสุขมูลฐาน. สืบค้น 7 สิงหาคม 2563, จาก http://www.dla.go.th/work/e_book/eb1/std21055015/4.pdf
- นวิสนันท์ วงศ์ประสิทธิ์, Ph.D (HRD) (2561). รูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพองค์รวมของแรงงานข้ามชาติต่อการป้องกันโรคติดต่ออุบัติใหม่ตามมุมมองของบุคลากรทางสาธารณสุข จังหวัดสระแก้ว. สืบค้น 3 สิงหาคม 2563, จาก <https://he01.tci-thaijo.org/index.php/bcnsurin/article/view/166936>
- สิทธิพร เกษจ้อย (2560). บทบาทการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.). โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบลโนนทอน อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น. สืบค้น 3 สิงหาคม 2563, จาก <http://www.ojs.mcu.ac.th/index.php/kkjin/article/viewFile/1542/1336>
- สิริญา ไผ่ป้อ, สมเดช พินิจสุนทร (2559). ความรู้และบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการวางแผนพัฒนาสาธารณสุขระดับชุมชน อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี. สืบค้น 3 สิงหาคม 2563, จาก https://home.kku.ac.th/chd/index.php?option=com_attachments&task=download&id=174&lang
- สุกเนตร์ ชัยนา, พิชัย เอี่ยมธูพรจณ์, สังคม ศุภรัตน์กุล (2562). แนวทางการพัฒนาบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ด้านการเฝ้าระวังและป้องกันโรคติดต่อในพื้นที่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบลบ้านจั่น อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี. สืบค้น 3 สิงหาคม 2563, จาก <https://app.gs.kku.ac.th/gs/th/publicationfile/item/20th-ngrc-2019/HMP17/HMP17.pdf>
- สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (2563). รวมพลังพลเมืองตื่นรู้ ช่วยชาติ สู้ภัยโควิด-19. สืบค้น 7 สิงหาคม 2563, จาก <https://kbphpp.nationalhealth.or.th/bitstream/handle/12345678921563/COVIDprev.pdf>
- Dr Surya B. Parajuli (2020). Role of female Community Health Volunteers for Prevention and Control of COVID-19 in Nepal. สืบค้น 3 สิงหาคม 2563, จาก <https://www.nepjol.info/index.php/jkshs/article/download/28847/23547>

พฤติกรรมการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสม ในสถานการณ์โควิด-19

ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดนครปฐม

PROPER ONLINE SOCIAL MEDIA EXPOSURE BEHAVIOR IN THE SITUATION OF COVID-19 OF HIGH SCHOOL STUDENTS : SCHOOL IN NAKHON PATHOM PROVINCE

อรอุมา ศรีโชติ¹ และ จูติมา เวชพงศ์²

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสม ในสถานการณ์โควิด-19 และเพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสม ในสถานการณ์โควิด-19 ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดนครปฐม จำแนกตามเพศ ระดับชั้น ผลการเรียนเฉลี่ยสะสม ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง และเนื้อหาของสื่อที่เปิดรับมากที่สุด กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย คือ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดนครปฐม จำนวน 326 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบค่า t-test (Independent-Samples t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว F-test หรือ One-Way ANOVA ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดนครปฐม มีพฤติกรรมการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสม ในสถานการณ์โควิด-19 อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.53$) 2) นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดนครปฐม ที่มีเนื้อหาของสื่อที่เปิดรับมากที่สุดต่างกัน มีพฤติกรรมการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสม ในสถานการณ์ โควิด-19 แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดนครปฐม ที่มีเพศ ระดับชั้น ผลการเรียนเฉลี่ยสะสม และระดับการศึกษาของผู้ปกครองต่างกัน มีพฤติกรรมการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสม ในสถานการณ์โควิด-19 ไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: พฤติกรรม, สื่อสังคมออนไลน์, สถานการณ์โควิด-19, นักเรียน, เนื้อหาของสื่อ

Abstract

The research objectives are to study the levels of appropriate social media exposure behavior in the COVID-19 situation and to compare the appropriate social media exposure behavior of in the COVID-19 situation among high school students in a school in Nakhon Pathom province. The samples were 326 high school students corrected by simple random sampling from a school in Nakhon Pathom province. The research measurement was the developed questionnaire. There is 3 experts considering the questionnaire which Index of Item. Objective Congruence : IOC is 0.5 up. So the questionnaire try out 30 people which the item total correlation is 0.2 up and Cronbach's alpha coefficient is 0.916 . The data were analyzed by

¹ นักศึกษาระดับปริญญา หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

² อาจารย์ ดร. ประจำภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

percentage (%), mean (\bar{X}), standard deviation (SD), *t*-test (Independent-Samples *t*-test), and one-way analysis of variance (F-test or One-Way ANOVA).

The results showed that 1) High school students in a school in Nakhon Pathom province had appropriate social media exposure behavior in the COVID-19 situation in a high level ($\bar{X} = 3.53$), and 2) High school students in a school in Nakhon Pathom province who had the different exposed media content showed statistically different at .05 in appropriate social media exposure behavior in the COVID-19 situation. High school students who had different genders, grades, GPA, and parental educational background declared no difference in appropriate social media exposure behavior in the COVID-19 situation.

Keywords: BEHAVIOR , SITUATION OF COVID-19, STUDENT, CONTENT OF MEDIA

1. บทนำ

สภาพสังคมปัจจุบันการติดต่อสื่อสารกันระหว่างบุคคล ชุมชนและสังคมเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว เพราะมีเครือข่ายอินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยีที่ทันสมัยจนกลายเป็นความจำเป็นหนึ่งของชีวิตไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์โควิด-19 โลกออนไลน์กลายเป็นความจำเป็นมากขึ้น ทั้งในชีวิตการทำงาน การเรียน การพักผ่อน ความบันเทิง ที่โลกออนไลน์เข้ามาเสมือนเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตของคนในสังคมปัจจุบัน เครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสารมีทั้งโทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ เน็ตบุค (netbook) ที่สามารถเชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ตได้อย่างง่ายดาย การเปิดรับข้อมูลข่าวสารจึงมีอยู่ตลอดเวลา ข้อมูลข่าวสารที่ได้รับมากมายในแต่ละวันมีทั้งข้อมูลที่เป็นประโยชน์และข้อมูลที่เป็นโทษ รวมทั้งข้อมูลที่เป็นจริงและข้อมูลที่ไม่เป็นจริง ดังนั้นการเลือกรับรู้ข้อมูลที่ปรากฏบนสื่อสังคมออนไลน์จึงเป็นสิ่งที่คนในสังคมพึงต้องมีสติ ไตร่ตรองทุกครั้งเมื่อเปิดรับข้อมูลข่าวสารเหล่านี้ไป

โดยเฉพาะในกลุ่มของวัยรุ่น ที่ควรสร้างให้เกิดความเข้าใจในพฤติกรรมกรเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งเมื่อวัยรุ่นเข้าใจพฤติกรรมกรเปิดรับสื่อของตนเองแล้วย่อมสร้างให้เกิดความตระหนักในการเข้าถึงข้อมูลในแต่ละประเภทได้เป็นอย่างดี ประกอบกับบทบาทของครอบครัว โรงเรียน ชุมชนและสังคมโดยรอบจะสร้างภูมิคุ้มกันเหล่านี้ให้วัยรุ่นได้อีกทางหนึ่ง เหมือนกับโรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดนครปฐม นักเรียนส่วนใหญ่มีเครื่องมือสื่อสารที่สามารถเข้าถึงสัญญาณอินเทอร์เน็ตได้ จึงสามารถเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ได้อย่างง่ายดาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์โควิด-19 ที่มีการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับโรคติดต่อโควิด-19 ในปริมาณมาก นักเรียนจึงมีโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลดังกล่าวได้มาก และแม้ว่าจะไม่สามารถควบคุมการเปิดรับสื่อของนักเรียนได้ แต่ทางโรงเรียนก็ได้มีการร่วมปลูกฝังการเปิดรับสื่ออย่างเหมาะสมให้นักเรียนอยู่เสมอ จะเห็นได้จากการตั้งเป้าประสงค์ของโรงเรียนที่มีการกล่าวถึงการส่งเสริมการใช้สื่อเทคโนโลยีได้อย่างมีคุณภาพ และจากการสัมภาษณ์ครูโรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดนครปฐม พบว่า นักเรียนได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับการเปิดรับสื่ออย่างมีวิจารณญาณเป็นอย่างดี โดยครูแนะแนวของโรงเรียน ได้เปิดโอกาสให้นักเรียนสามารถเข้าพบเพื่อขอรับการปรึกษาได้ทุกเรื่อง รวมถึงเรื่องกรเปิดรับข้อมูลต่าง ๆ ที่ปรากฏบนสื่อสังคมออนไลน์ด้วยเช่นกัน โรงเรียนนี้ได้ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมให้นักเรียนมีการใช้สื่อใช้เทคโนโลยีได้อย่างมีคุณภาพ สอดคล้องกับนโยบายด้านเป้าประสงค์ของโรงเรียน จากข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมกรเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสม ในสถานการณ์โควิด-19 ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดนครปฐม เพื่อเป็นข้อมูลในการส่งเสริมพฤติกรรมกรเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสมให้กับนักเรียนต่อไป

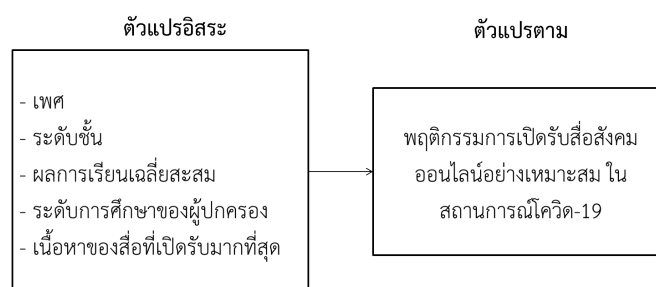
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมกาเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสม ในสถานการณ์โควิด-19 ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดนครปฐม
- 2.2 เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมกาเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสม ในสถานการณ์โควิด-19 ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดนครปฐม

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ปัจจุบันสื่อสังคมออนไลน์กลายเป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย รวดเร็ว และเป็นพื้นที่ที่มีการรวบรวมข้อมูลที่มีความหลากหลายเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดต่อโควิด-19 ที่ผู้คนในสังคมส่วนใหญ่ให้ความสนใจ ทำให้มีการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์โควิด-19 เป็นจำนวนมาก ด้วยเหตุนี้ การคัดกรองข้อมูลในการรับรู้จึงค่อนข้างมีความสำคัญ เนื่องจากความแตกต่างของแต่ละบุคคล ส่งผลให้มนุษย์มีบุคลิกภาพและการกระทำที่ต่างกัน ความสามารถในการรับรู้ของแต่ละคนจึงต่างกัน การเปิดรับสื่ออย่างเหมาะสมจึงเปรียบเสมือนการกลั่นกรองข้อมูล เพื่อประโยชน์ในการรับรู้ข้อมูล ให้บุคคลเกิดพฤติกรรมกาเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์ ในสถานการณ์โควิด-19 ได้อย่างเหมาะสม พฤติกรรมกาเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์จึงหมายถึงการที่บุคคลใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ ในสถานการณ์ที่มีการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 โดยเลือกรับข้อมูล เลือกแหล่งข้อมูล เลือกรับรู้ข้อมูลและสามารถตีความข้อมูลที่ได้รับจากสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อนำไปใช้งานได้อย่างเหมาะสม ได้แก่ การเลือกช่องทางในการรับสื่อ เลือกแหล่งข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ เลือกแหล่งข้อมูลที่มีความสอดคล้องกับประเภทของข้อมูล เลือกรับรู้จากการฟัง การดู การอ่านได้อย่างเหมาะสม รวมถึงสามารถตีความหมายของข้อมูลที่ได้รับรู้ได้ โดยจำแนกข้อมูลจริงที่มีแหล่งอ้างอิงชัดเจนและข้อมูลเท็จได้ สามารถจำแนกข้อดีและข้อเสียของข้อมูลที่ได้รับรู้ได้ และสามารถเลือกจัดเก็บข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ มีแหล่งอ้างอิงที่ชัดเจน และเป็นประโยชน์ไว้ในความจำ เพื่อนำมาใช้ในเวลาที่ต้องการได้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดนครปฐม ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 1,759 คน มีการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยคำนวณจากสูตรของ Taro Yamané กำหนดค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับให้เกิดขึ้น ± 5 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 326 คน จากนั้นทำการสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified random sampling) ตามสัดส่วนประชากรโดยจำแนกตามระดับชั้นและเพศ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คือ แบบสอบถามพฤติกรรมการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์ที่เหมาะสม ในสถานการณ์โควิด-19 เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล และส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีขั้นตอนการสร้างแบบสอบถามคือ ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามตามสิ่งที่ต้องการศึกษาครอบคลุมตามนิยามศัพท์เฉพาะ นำไปตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านนำมาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) ข้อคำถามในแบบสอบถามที่มีค่า IOC ที่มีค่า 0.5 ขึ้นไป นำมาทดลองใช้ (Try out) พบว่ามีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) เท่ากับ 0.916

การเก็บข้อมูลกับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 326 คน โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการแสดง QR Code ของแบบสอบถามออนไลน์ให้กับกลุ่มตัวอย่างได้สามารถเข้าถึงและตอบกลับแบบสอบถามออนไลน์ได้ และนำข้อมูลที่ได้จากการตอบกลับแบบสอบถามออนไลน์ไปวิเคราะห์และทดสอบสมมติฐาน โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ความถี่และร้อยละ วิเคราะห์ตัวแปรอิสระและตัวแปรตามโดยใช้ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) วิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของตัวแปร 2 กลุ่ม โดยใช้การทดสอบค่า t-test หรือ Independent Sample t-test และการทดสอบนัยสำคัญของความแตกต่างระหว่างตัวแปร 2 กลุ่มขึ้นไป โดยใช้การวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนทางเดียว F-test หรือ One-Way ANOVA

5. สรุปผลการวิจัย

5.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ๗ เป็นเพศชาย จำนวน 163 คน คิดเป็นร้อยละ 50 และเพศหญิง จำนวน 163 คน คิดเป็นร้อยละ 50 ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 112 คน คิดเป็นร้อยละ 34.4 รองลงมาเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 111 คน คิดเป็นร้อยละ 34 และเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 103 คน คิดเป็นร้อยละ 31.6 ตามลำดับ ส่วนใหญ่มีผลการเรียนเฉลี่ยสะสม 3.51 ถึง 4.00 จำนวน 165 คน คิดเป็นร้อยละ 50.6 รองลงมา มีผลการเรียนเฉลี่ยสะสม 3.01 ถึง 3.50 จำนวน 135 คน คิดเป็นร้อยละ 41.4 และมีผลการเรียนเฉลี่ยสะสมน้อยกว่าหรือเท่ากับ 2.50 ถึง 3.00 จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 8 ตามลำดับ ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาของผู้ปกครองมากกว่าหรือเท่ากับระดับปริญญาตรี จำนวน 148 คน คิดเป็นร้อยละ 45.4 รองลงมา มีระดับการศึกษาของผู้ปกครองระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 135 คน คิดเป็นร้อยละ 41.4 และมีระดับการศึกษาของผู้ปกครองน้อยกว่าหรือเท่ากับระดับประถมศึกษา จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 13.2 ตามลำดับ และส่วนใหญ่มีเนื้อหาของสื่อที่เปิดรับมากที่สุดเป็นความบันเทิง จำนวน 240 คน คิดเป็นร้อยละ 73.6 และรองลงมา มีเนื้อหาของสื่อที่เปิดรับมากที่สุดเป็นสาระและความรู้ จำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 26.4 ตามลำดับ

5.2 นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดนครปฐม มีพฤติกรรมการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์ที่เหมาะสม ในสถานการณ์โควิด-19 อยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 3.53)

5.3 นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดนครปฐมมีเนื้อหาของสื่อที่เปิดรับมากที่สุดต่างกัน มีพฤติกรรมการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์ที่เหมาะสม ในสถานการณ์โควิด-19 แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดนครปฐม ที่มีเพศ ระดับชั้น ผลการเรียนเฉลี่ยสะสม และระดับการศึกษาของผู้ปกครองต่างกัน มีพฤติกรรมการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์ที่เหมาะสมในสถานการณ์โควิด-19 ไม่แตกต่างกัน ซึ่งนำเสนอเป็นตารางที่ 1 - 5 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการเปรียบเทียบพฤติกรรมกรรมการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสม ในสถานการณ์โควิด-19 ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ๆ จำแนกตามเพศโดยใช้ t-test independent

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	t
ชาย	163	3.52	.45	-.57
หญิง	163	3.55	.39	

จากตารางที่ 1 พบว่า พฤติกรรมการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสม ในสถานการณ์โควิด-19 ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ๆ ที่มีเพศต่างกัน มีพฤติกรรมการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสม ในสถานการณ์โควิด-19 ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการเปรียบเทียบพฤติกรรมกรรมการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสม ในสถานการณ์โควิด-19 ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ๆ จำแนกตามเนื้อหาของสื่อที่เปิดรับมากที่สุดโดยใช้ t-test independent

เนื้อหาของสื่อที่เปิดรับมากที่สุด	n	\bar{X}	S.D.	t
สาระและความรู้	86	3.69	.44	4.01*
ความบันเทิง	240	3.48	.40	

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า พฤติกรรมการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสม ในสถานการณ์โควิด-19 ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ๆ ที่มีเนื้อหาของสื่อที่เปิดรับต่างกัน มีพฤติกรรมการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสม ในสถานการณ์โควิด-19 ที่แตกต่างกัน โดยนักเรียนที่มีเนื้อหาของสื่อที่เปิดรับมากที่สุดเป็นสาระและความรู้มีพฤติกรรมการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสม ในสถานการณ์โควิด-19 สูงกว่านักเรียนที่มีเนื้อหาของสื่อที่เปิดรับมากที่สุดเป็นความบันเทิง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 3 แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนของพฤติกรรมการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสม ในสถานการณ์โควิด-19 ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ๆ จำแนกตามระดับชั้น โดยใช้ F-test

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม	2	1.02	.51	
ความแปรปรวนภายในกลุ่ม	323	56.41	.18	2.92
รวม	325	57.43		

จากตารางที่ 3 พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ๆ ที่มีระดับชั้นต่างกัน มีพฤติกรรมการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสม ในสถานการณ์โควิด-19 ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4 แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนของพฤติกรรมกาเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสม ในสถานการณ์โควิด-19 ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ๆ จำแนกตามผลการเรียนเฉลี่ยสะสม โดยใช้ F-test

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม	2	.09	.05	
ความแปรปรวนภายในกลุ่ม	323	57.34	.18	.26
รวม	325	57.43		

จากตารางที่ 4 พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ๆ ที่มีผลการเรียนเฉลี่ยสะสมต่างกัน มีพฤติกรรมกาเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสม ในสถานการณ์โควิด-19 ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 5 แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนของพฤติกรรมกาเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสม ในสถานการณ์โควิด-19 ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ๆ จำแนกตามระดับการศึกษาของผู้ปกครอง โดยใช้ F-test

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม	2	.63	.32	
ความแปรปรวนภายในกลุ่ม	323	56.80	.18	1.80
รวม	325	57.43		

จากตารางที่ 5 พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ๆ ที่มีระดับการศึกษาของผู้ปกครองต่างกัน มีพฤติกรรมกาเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสม ในสถานการณ์โควิด-19 ไม่แตกต่างกัน

6. อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยพฤติกรรมกาเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสม ในสถานการณ์โควิด-19 ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดนครปฐม สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

6.1 ผลการศึกษาพฤติกรรมกาเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสม ในสถานการณ์โควิด-19 ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ๆ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมกาเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสม ในสถานการณ์โควิด-19 อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.53$) แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างมีการเลือกช่องทางในการรับสื่อ เลือกแหล่งข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ เลือกรับรู้จากการฟัง การดู การอ่านได้อย่างเหมาะสม รวมถึงสามารถตีความหมายของข้อมูลที่ได้รับรู้ได้ โดยจำแนกข้อมูลจริงที่มีแหล่งอ้างอิงชัดเจนและข้อมูลเท็จได้ สามารถจำแนกข้อดีและข้อเสียของข้อมูลที่ได้รับรู้ได้ และสามารถเลือกจัดเก็บข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ มีแหล่งอ้างอิงที่ชัดเจนและเป็นประโยชน์ไว้ในความจำ เพื่อนำมาใช้ในเวลาที่ต้องการได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีผลการเรียนเฉลี่ยสะสม 3.01 ถึง 4.00 จำนวน 200 คน คิดเป็นร้อยละ 92 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีผลการเรียนที่ดี ซึ่งอาจเชื่อมโยงกับแนวโน้มที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล มีความสามารถในการเลือกรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างดี รวมถึงอาจได้รับการดูแล ได้รับคำแนะนำจากผู้ปกครอง สอดคล้องกับข้อมูลส่วนบุคคลที่พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาของผู้ปกครองมากกว่าหรือเท่ากับระดับปริญญาตรี จำนวน

148 คน คิดเป็นร้อยละ 45.4 ซึ่งอาจเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสม ในสถานการณ์โควิด-19 อยู่ในระดับมาก นอกจากนี้เนื้อหาของสื่อที่เปิดรับมากที่สุดที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เลือกคือความบันเทิง ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างมีการผ่อนคลายความเครียด มีการหาช่องทางในการพักผ่อนหย่อนใจ จึงอาจทำให้กลุ่มตัวอย่างไม่รู้สึกรีดยามากจนเกินไป ทำให้มีพฤติกรรมการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสม ในสถานการณ์โควิด-19 อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้การที่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย มีการเลือกตีความข้อมูลอย่างเป็นเหตุเป็นผล เลือกเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์ที่มีความน่าเชื่อถือ และเลือกจดจำสื่อสังคมออนไลน์ที่มีประโยชน์ในการนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน อาจเนื่องมาจากนโยบายของโรงเรียนที่มีการส่งเสริมให้นักเรียนมีการใช้สื่อ ใช้เทคโนโลยีอย่างมีคุณภาพ ซึ่งอาจเป็นสาเหตุที่ส่งผลให้นักเรียนมีพฤติกรรมการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสม ในสถานการณ์โควิด-19 อยู่ในระดับมาก

6.2 อภิปรายผลการศึกษากิจกรรมการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสม ในสถานการณ์โควิด-19 ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดนครปฐม จำแนกตามเพศ ระดับชั้น ผลการเรียนเฉลี่ยสะสม ระดับผลการเรียนของผู้ปกครอง และเนื้อหาของสื่อที่เปิดรับมากที่สุด ดังนี้

6.2.1 นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดนครปฐม ที่มีเพศต่างกัน มีพฤติกรรมการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสม ในสถานการณ์โควิด-19 ไม่แตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่าเพศไม่มีผลต่อพฤติกรรมการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสม ในสถานการณ์โควิด-19 ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจากการที่ปัจจุบันสื่อสังคมออนไลน์เป็นสิ่งที่คนสามารถเข้าถึงได้ง่าย ไม่ว่าจะเป็นเพศใดก็ตาม และความเท่าเทียมทางเพศที่ทำให้เพศหญิงและเพศชายมีโอกาสในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้เท่ากัน จึงอาจเป็นเหตุผลที่ทำให้เพศหญิงและเพศชายมีพฤติกรรมการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสม ในสถานการณ์โควิด-19 ไม่แตกต่างกัน ทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษณัท แสนทวี (2553) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง “พฤติกรรมการเปิดรับและระดับการรู้เท่าทันสื่อของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร” พบว่า กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 400 คน ที่มีเพศต่างกัน มีพฤติกรรมการเปิดรับและระดับการรู้เท่าทันสื่อไม่แตกต่างกัน และจากการสังเกตการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการเรียนค่อนข้างมาก ทั้งเพศหญิงและเพศชาย ซึ่งการมีส่วนร่วมในการเรียนจะทำให้เกิดการการเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเรียนการสอนวิชาแนะแนวที่ส่งเสริมเรื่องพฤติกรรมการเปิดรับสื่ออย่างเหมาะสม สาเหตุข้างต้นอาจเป็นหนึ่งเหตุผลที่สามารถอธิบายได้ว่าเพศของกลุ่มตัวอย่างไม่มีผลต่อพฤติกรรมการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสม ในสถานการณ์โควิด-19 เนื่องจากความกระตือรือร้นและการมีส่วนร่วมในห้องเรียนของกลุ่มตัวอย่างเพศหญิงและเพศชายที่ไม่แตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ จินดารัตน์ บวรบริหาร (2548) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ความรู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ต การประเมินค่าและพฤติกรรมการป้องกันตัวเองของนักเรียนชั้นมัธยมในเขตกรุงเทพมหานคร” พบว่า กลุ่มตัวอย่าง คือนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 400 คน ที่มีเพศต่างกัน มีระดับการรู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ตไม่แตกต่างกัน

6.2.2 นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดนครปฐม ที่มีระดับชั้นต่างกัน มีพฤติกรรมการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสม ในสถานการณ์โควิด-19 ไม่แตกต่างกัน เนื่องจากนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยมีอายุที่ใกล้เคียงกัน อยู่ในช่วงอายุที่ไม่ได้แตกต่างกันมาก เป็นกลุ่มคนที่ถูกจัดให้อยู่ใน Generation เดียวกัน คือ Generation Z ซึ่งคนกลุ่มนี้เติบโตมาพร้อมกับความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยี มีความคุ้นเคยกับอุปกรณ์ที่ใช้ผ่านเครือข่ายออนไลน์เป็นอย่างดี มีความสามารถในการใช้งานเทคโนโลยีต่าง ๆ และเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว (ณัฐธัญญา เทพมาศ, 2557) จึงอาจเป็นเหตุผลในการอธิบายว่า ถึงแม้ว่านักเรียนจะมีระดับชั้นที่ต่างกัน แต่ช่วงอายุมีความใกล้เคียงกัน ซึ่งเติบโตในยุคสมัยเดียวกัน การเรียนรู้ที่จะเลือกเปิดรับสิ่งต่าง ๆ จึงไม่มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน

6.2.3 นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดนครปฐม ที่มีผลการเรียนเฉลี่ยสะสมต่างกัน มีพฤติกรรมการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสม ในสถานการณ์โควิด-19 ไม่แตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่าผลการเรียนเฉลี่ยสะสมไม่มีผลต่อพฤติกรรมการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสม ในสถานการณ์โควิด-19 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผลการเรียนที่มาจากการวัดเพียงแคในห้องเรียน ไม่สามารถบ่งบอกระดับของทักษะในการใช้ชีวิตทักษะอื่น ๆ ได้ รวมทั้งการที่ปัจจุบันการเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาเมื่อมีโอกาส ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในห้องเรียนเท่านั้น นักเรียนจึงมีการเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ นอกเหนือจากการเรียนรู้ในห้องเรียน อีกทั้งเทคโนโลยีมีความก้าวหน้าและสามารถเข้าถึงได้ง่าย จึงทำให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ทักษะการเลือกรับรู้ได้อย่างเหมาะสมได้ และอีกหนึ่งเหตุผล คือ การที่นักเรียนใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียนเป็นส่วนใหญ่องจากบ้าน อาจสามารถอธิบายได้ว่าสภาพแวดล้อมที่นักเรียนอาศัยอยู่มีความใกล้เคียงกัน ซึ่งอาจส่งผลต่อพฤติกรรมการเปิดรับสื่อ สอดคล้องกับการศึกษาของ เมศิยาห์ อ่อนตา และฐิติ วิทยสรณะ (2560) ที่ได้ทำการศึกษารื่อง “การเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์กับความสามารถในการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของนักศึกษาอาชีวศึกษา ในจังหวัดกำแพงเพชร” พบว่า กลุ่มตัวอย่างคือนักศึกษาของสถาบันอาชีวศึกษา ในจังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 376 คน ที่มีผลการเรียนเฉลี่ยสะสมต่างกัน มีพฤติกรรมการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์ไม่แตกต่างกัน

6.2.4 นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดนครปฐม ที่มีระดับการศึกษาของผู้ปกครองต่างกัน มีพฤติกรรมการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสม ในสถานการณ์โควิด-19 ไม่แตกต่างกัน เนื่องจากปัจจุบันการเข้าถึงข้อมูลจากสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อศึกษาค้นคว้าความรู้และทักษะต่าง ๆ นั้นสามารถทำได้ง่าย ซึ่งผู้ปกครองทุกคนก็สามารถเข้าถึงข้อมูลดังกล่าวได้ ทำให้ทุกคนมีโอกาสในการเรียนรู้ ที่จะนำไปสู่การดูแลหรือการให้คำแนะนำบุตรหลานได้อย่างเหมาะสมต่อไป สอดคล้องกับการศึกษาของ Abdulkarim Karadeniz and Remzi Can (2015) ได้ทำการศึกษารื่อง “A research on book reading habits and media literacy of students at the faculty of education” พบว่า กลุ่มตัวอย่างคือนักศึกษา จำนวน 743 คน ที่มีระดับการศึกษาของผู้ปกครองที่ต่างกัน มีระดับการรู้เท่าทันสื่อไม่แตกต่างกัน กล่าวคือนักเรียนที่มีระดับการศึกษาของผู้ปกครองที่ต่างกัน มีพฤติกรรมการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสม ในสถานการณ์โควิด-19 ไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้นักเรียนยังอยู่ในช่วงวัยรุ่นที่มีความอยากรู้อยากลอง และชอบแสดงออกหรือมีพฤติกรรมที่คล้ายคลึงกับเพื่อน เนื่องจากความต้องการการยอมรับจากเพื่อน ซึ่งอาจเป็นโอกาสในการเรียนรู้จากเพื่อนมากกว่าบุคคลในครอบครัว สอดคล้องกับทฤษฎีความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relation Theory) ของ Defleur (1996: 102, อ้างถึงใน พิชามณูชู่ ธีระพันธ์, 2559: 16) ที่กล่าวถึงอิทธิพลของบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน เช่น เพื่อนสนิท สมาชิกในครอบครัว กล่าวคือบุคคลดังกล่าวจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเปิดรับสื่อของนักเรียน จึงอาจเป็นเหตุผลว่าอิทธิพลจากครอบครัวเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอต่อการเกิดพฤติกรรมการเปิดรับสื่อของนักเรียน เนื่องจากยังมีอิทธิพลจากเพื่อนสนิทหรือคนที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดคนอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการกระทำของนักเรียนเช่นเดียวกัน

6.2.5 นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดนครปฐม ที่มีเนื้อหาของสื่อที่เปิดรับมากที่สุดต่างกัน มีพฤติกรรมการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสม ในสถานการณ์โควิด-19 แตกต่างกัน โดยนักเรียนที่มีเนื้อหาของสื่อที่เปิดรับมากที่สุดประเภทสาระและความรู้มีพฤติกรรมการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสม ในสถานการณ์โควิด-19 สูงกว่านักเรียนที่มีเนื้อหาของสื่อที่เปิดรับมากที่สุดประเภทความบันเทิง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการเลือกให้ความสนใจ (Selective Attention) ซึ่งสามารถอธิบายได้ด้วยกระบวนการเปิดรับสื่อตามแนวคิดของ Klapper (1967 อ้างถึงใน ปิยะวดี ทองบุ, 2551) ที่กล่าวถึงการที่บุคคลเลือกสนใจข้อมูลที่สอดคล้องกับความคิด ความเชื่อ และความสนใจของตนเอง เพื่อสนับสนุนทัศนคติเดิมที่มีอยู่ กล่าวคือเนื้อหาของสื่อที่เปิดรับมากที่สุดมีความสอดคล้องกับความสนใจของบุคคล เมื่อบุคคลมีความสนใจในเนื้อหาข้อมูลประเภทใด บุคคลก็จะมีการเลือกเปิดรับข้อมูลที่สอดคล้องกับความสนใจของตนมากที่สุด นอกจากนี้เนื้อหาของสื่อที่เปิดรับมากที่สุดประเภทสาระและความรู้ยังมีความเชื่อมโยงกับเนื้อหาของสื่อที่เกี่ยวข้องกับ

สถานการณ์โควิด-19 เนื่องจากเป็นสื่อที่มีเนื้อหาให้ความรู้ที่ค่อนข้างมีความเป็นวิชาการ ด้วยเหตุนี้นักเรียนที่มีเนื้อหาของสื่อที่เปิดรับมากที่สุดเป็นสาระและความรู้ จึงมีพฤติกรรมการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสม ในสถานการณ์โควิด-19 สูงกว่านักเรียนที่มีเนื้อหาของสื่อที่เปิดรับมากที่สุดเป็นความบันเทิง

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

7.1.1 นักเรียนส่วนใหญ่มักจะเลือกรับสื่อประเภทบันเทิง ดังนั้นผู้ปกครองและโรงเรียนจึงจัดกิจกรรมรณรงค์ให้นักเรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเปิดรับสื่อ การสอดแทรกวิธีการเปิดรับสื่ออย่างเหมาะสมในเนื้อหาการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสม

7.1.2 โรงเรียนจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะการคิดและวิเคราะห์อย่างรอบคอบ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้รู้จักการตีความอย่างเหมาะสม ก่อนที่จะนำสิ่งที่ได้รับรู้มาปรับใช้ในชีวิตประจำวันอย่างเหมาะสมต่อไป

7.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

7.2.1 ศึกษาและเปรียบเทียบพฤติกรรมการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสม ในสถานการณ์โควิด-19 ของนักเรียนทุกระดับชั้นของโรงเรียน และกับโรงเรียนอื่น ๆ

7.2.2 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยอื่นที่อาจส่งผลต่อพฤติกรรมการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสม ในสถานการณ์โควิด-19 เช่น รูปแบบการเลี้ยงดูของครอบครัว อิทธิพลของเพื่อน เป็นต้น

8. รายการอ้างอิง

กฤษณ์ท สานทวิ. (2553). “พฤติกรรมการเปิดรับและระดับการรู้เท่าทันสื่อของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร.”

รายงานการวิจัย คณะเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.

จินดารัตน์ บวรบริหาร. (2548). “ความรู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ต การประเมินค่าและพฤติกรรมการป้องกันตัวเองของนักเรียนชั้นมัธยมในเขตกรุงเทพมหานคร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวารสารสนเทศ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปิยะวดี ทองบุ. (2551). “การเปิดรับสื่อ ความรู้ความเข้าใจ ทักษะคิด และการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาภาวะโลกร้อนของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร.” วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ณัฐธัญญา เทพมาศ. (2557). “ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจด้านสวัสดิการกับความผูกพันต่อองค์กร ของพนักงานองค์อิสระด้านพลังงานแห่งหนึ่ง.” วิทยานิพนธ์หลักสูตรวิทยาศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

พิชามญชุ์ ธีระพันธ์. (2559). “การเปิดรับสื่อ ความรู้ ทักษะคิด และพฤติกรรมการใช้งานของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อบริการโอนเงินและรับโอนเงินแบบใหม่ “พร้อมเพย์-PromptPay”.” วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เมศิยาห์ อ่อนตา และฐิติ วิทยสรณะ. (2560). “การเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์กับความสามารถในการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของนักศึกษาอาชีวศึกษา ในจังหวัดกำแพงเพชร.” วารสารนิเทศศาสตร์ปริทัศน์ 22, 1 (กรกฎาคม-ธันวาคม): 363-376.

Abdulkerim Karadeniz and Remzi Can. (2015). "A research on book reading habits and media literacy of students at the faculty of education." **Procedia – Social and Behavioral Sciences** 174 (2015): 4058-4067.

กระบวนการปรับตัวของบริษัทหอแก๊สเซอร์ขนาดเล็ก ในภาวะวิกฤตโควิด 19

: การวิจัยเชิงกรณีศึกษา

THE ADAPTATION PROCESS OF A SMALL ORGANIZER COMPANY IN THE CRISIS OF COVID 19

: A CASE STUDY RESEARCH METHOD

นภวรรณ สุนทรหงส์¹ กรรณิกา บุรินรัมย์² และ ปรีวิทย์ ไวยาทยาชิวะ³

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาถึงกระบวนการปรับตัวของบริษัทหอแก๊สเซอร์ขนาดเล็กในช่วงวิกฤตโควิด - 19 โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพในเชิงกรณีศึกษาจากบริษัทหอแก๊สเซอร์ขนาดเล็กแห่งหนึ่ง ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผลการวิจัยพบว่า บริษัทหอแก๊สเซอร์มีการปรับตัวในช่วงสถานการณ์โควิด-19 สามารถสรุปได้ 3 ประเด็น ได้แก่ 1) สาเหตุที่เป็นผลกระทบก่อให้เกิดการปรับตัว เป็นเหตุมาจากสิ่งที่ก่อให้เกิดผลกระทบ ได้แก่ 1.1) สิ่งเร้าตรง เป็นผลกระทบโดยตรงและนำไปสู่กระบวนการปรับตัว มีด้วยกัน 4 ประการ คือ การระบาดของโควิด-19 การยกเลิกงาน มาตรการของรัฐบาล และวิถีชีวิตแบบ New normal 1.2) สิ่งเร้าร่วม ประกอบไปด้วย การโดนกักตัวของพนักงาน รายรับไม่เพียงพอต่อรายจ่าย และความเชื่อมั่นของลูกค้าต่อสถานการณ์ 1.3) สิ่งเร้าแฝง ส่งผลต่อตัวบุคคล อันประกอบไปด้วย ความเครียดของผู้บริหาร ความไม่มั่นใจในการทำงานรูปแบบใหม่ และการมีจิตสำนึกต่อหน้าที่ในองค์กร ประเด็นที่ 2) กระบวนการปรับตัวบริษัทฯ มีกระบวนการในการปรับตัว อันได้แก่ 2.1) กระบวนการเผชิญปัญหา แบ่งเป็นระบบย่อยเป็น 2 กลไก คือ กลไกการคิดรู้ ประกอบไปด้วยกระบวนการรับรู้ การสื่อสารข้อมูล และการเรียนรู้ และกลไกการควบคุมดูแลธุรกิจ แบ่งได้เป็น 4 ด้าน ได้แก่ จัดคอร์สอบรม ลดค่าใช้จ่าย อยู่ร่วมกันแบบครอบครัว เกณฑ์การปฏิบัติ 2.2) กระบวนการปรับตัว แบ่งการปรับตัวเป็น 3 ด้าน คือ ด้านองค์กร ด้านบุคลากร และด้านลูกค้า ประเด็นที่ 3) ผลที่เกิดขึ้นจากการปรับตัว ได้แก่ เป็นต้นแบบของการจัดงานอีเว้นท์ในวิถีชีวิตปกติใหม่ ความเชื่อมั่นต่อภาพลักษณ์ขององค์กร จิตสำนึกที่ดีในการทำงานของพนักงาน และเกิดการพัฒนาศักยภาพและทักษะของพนักงาน นอกจากนี้ยังมีข้อค้นพบเพิ่มเติมว่า บริษัทฯ ควรเรียนรู้เพิ่มเติมด้านการตลาดออนไลน์ และควรมีการวางแผนสำรองสำหรับในสถานการณ์ฉุกเฉิน

คำสำคัญ: กระบวนการปรับตัว , บริษัทหอแก๊สเซอร์ขนาดเล็ก , โควิด-19

Abstract

This article presents the case study research of the adaptation process of a small organizer company in the crisis of covid 19. Including Cause of adaptation, the process and the consequences of the adaptation. This study using qualitative research methodology in case studies from a small organizer company. The data was collected through in-depth interviews with key informants.

The results of the research were as follows: Organizer companies have adapted during the COVID-19 situation. 3 issues can be summarized as follows: 1) the cause of the impact causing adaptation that is

^{1,2} นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต (สาขาวิชาบ้านและชุมชน) คณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

³ อาจารย์ ดร. ประจักษ์ภาควิชามนุษยสัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

due to something that has caused an impact. Including The impacts of stimuli are: 1. 1) Direct stimuli are direct impacts and lead to adaptation processes. There are four main factors: the COVID-19 epidemic, the abolition of government measures, And New normal way of life. 1. 2) Co-stimulus consists of the detention of employees. Income is not enough for expenditures and beliefs. Customer confidence in the situation 1.3) Latent stimuli are things that affect the individual. Including Executive stress Insecurity in new forms of work and having a sense of duty in the organization Issue 2) Adaptation Process The company has adaptation processes, namely 2.1) problem coping process. Divided into 2 subsystems is the mechanism of cognition. Consists of a cognitive process data communication and learning and mechanisms to control the business can be divided into 4 areas: organized training courses to reduce expenses, live together as a family Performance criterion 2.2) adaptation process divide the adaptation into 3 aspects: organizational, personnel and customer aspects. Issue 3) The effects of adaptation results obtained from the interview. Reflecting on 4 issues: being a model for organizing events in a new normal way of life confidence in the image Corporate appearance Consciousness in the work of employees. And the development of potential and skills of employees There is also additional information that the company should learn more about online marketing. And there should be a backup plan for emergency situations.

Keywords: Adaptation Process, Small Organizer Company, COVID-19

1. บทนำ

การปรับตัวขององค์กรให้ทันต่อสภาพแวดล้อม นับได้ว่ามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการประคับประคองให้บริษัทสามารถอยู่รอดได้ในสถานการณ์เศรษฐกิจในปัจจุบัน เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของอย่างรุนแรงไปทั่วโลกของเชื้อไวรัสโควิด-19 ที่เริ่มเกิดขึ้นในช่วงปลายปี พ.ศ. 2562 เป็นต้นมา (กรมควบคุมโรค, 2563) จากนั้นจึงส่งผลกระทบต่อประเทศไทยในหลากหลายภาคธุรกิจ ทำให้เกิดการระงับและงดจัดกิจกรรมที่มีผู้คนรวมกันเป็นจำนวนมาก เนื่องจากความเสี่ยงต่อการแพร่กระจายของเชื้อโรค ตามมาตรการของภาครัฐ รวมถึงมีการรณรงค์ให้ทำงานที่บ้าน ให้อยู่บ้านเพื่อหยุดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส ส่งผลกระทบต่อธุรกิจเป็นอย่างมาก ทำให้ต้องมีการปรับกระบวนการไปในทุกภาคส่วน บริษัทเอกชนชั้นนำเป็นอีกหนึ่งกิจการที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดกับการเกิดโรคระบาดในครั้งนี้ เพราะไม่เพียงแต่แค่ต้องเฝ้าระวังป้องกัน แต่ผู้จัดงานอีเวนต์ต่าง ๆ ต้องยกเลิกหรือเลื่อนหมายกำหนดการออกไปอย่างไม่มีกำหนด ซึ่งหมายถึง ทางบริษัทขาดรายได้ช่วงนี้ไปอย่างสิ้นเชิง บางบริษัทก็ถึงขั้นปิดตัวลง ธุรกิจสร้างสรรค์การจัดงาน หรือที่เราคุ้นกันดีในชื่ออีเวนต์เป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมสำคัญของประเทศที่อยู่ในกลุ่มไมซ์ (MICE : Meetings, Incentive Travel, Conventions, Exhibitions หรือ Events) โดยมีมูลค่าสูงถึงประมาณ 1.4 หมื่นล้านบาท ได้กลายเป็นหนึ่งแรงหนุนสำคัญที่ร่วมขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทย ภาพรวมธุรกิจจัดงานอีเวนต์ท่ามกลางการระบาดของไวรัสโควิด-19 ทำให้มีการเลื่อนการจัดงานอีเวนต์ทั้งหมดอย่างไม่มีกำหนด อีกทั้งการประเมินว่าภาพรวมตลาดธุรกิจรับจัดงานอีเวนต์ในปีนี้จะติดลบ ไม่ต่ำกว่า 5% จากมูลค่าตลาด 13,000-14,000 ล้านบาท นอกจากนี้อีเวนต์ยังคงเป็นส่วนหนึ่งในหลายกิจกรรม เทศกาล งานจัดแสดงที่เกิดขึ้นตลอดทั้งปีก่อนหน้า นี้ จะมีการทำงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดอีเวนต์ ความพึงพอใจต่อการใช้บริการของแต่ละบริษัท การเลือกซื้อ เลือกใช้ ผลิตภัณฑ์ที่การจัดอีเวนต์ ก็เป็นอีกทางเลือกหนึ่ง ที่ช่วยให้ผู้บริโภคสามารถตัดสินใจซื้อหรือใช้บริการนั้นได้

ผู้วิจัยจึงนำเสนอแนวคิดแนวทางการปรับตัวของแต่ละบริษัท ในการวางแผนรับมือในช่วงสภาวะสถานการณ์การระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 เพื่อการประเมินการดำเนินธุรกิจท่ามกลางสถานการณ์ดังกล่าว โดยผู้วิจัยหวังว่าผลของการวิจัยในการศึกษาเชิงกรณีศึกษานี้ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับนักศึกษาและผู้ที่มีสนใจในธุรกิจบริษัทออร์แกนิกส์ได้อีกทางหนึ่งในการวางแผน รวมทั้งยังเป็นการปรับปรุงรูปแบบบริการให้สอดคล้องกับขอบเขตความสามารถในการจัดงานในรูปแบบวิถีชีวิตแนวใหม่ นอกจากนี้ผู้ใช้บริการบริษัทออร์แกนิกส์ยังสามารถนำผลที่ได้ ไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการวางแผน เพื่อจัดเตรียมรูปแบบงานได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นได้ในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสาเหตุ กระบวนการ และผลที่เกิดขึ้นจากการปรับตัว ในกรณีศึกษาของบริษัทออร์แกนิกส์เซอร์ขนาดเล็กระบบหนึ่ง ในจังหวัดเชียงใหม่

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้ได้ดำเนินการวิจัยโดยใช้ทฤษฎีการปรับตัวของรอย (Roy's Adaptation Model อ้างอิงจาก Roy & Andrews, 1999) เป็นกรอบคิดหลัก ซึ่งมีการทบทวนวรรณกรรม ที่ได้กล่าวถึงการปรับตัวและการให้ความช่วยเหลือบุคคลที่ประสบปัญหาในการปรับตัว เมื่อเกิดเหตุการณ์ หรือมีการเปลี่ยนแปลงเข้ามาในชีวิต โดยการปรับตัวเป็นกระบวนการและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการที่บุคคลมีความคิดและความรู้สึกจากการใช้ความตระหนักรู้ทางสติปัญญา เพื่อการสร้างสรรค์ในการบูรณาการระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมให้กลมกลืนกัน รอยใช้แนวคิดจากทฤษฎีระบบมาอธิบายระบบการปรับตัวของบุคคลว่า บุคคลเป็นเหมือนระบบ การปรับตัวที่มีความเป็นองค์รวม (Holistic adaptive system) และเป็นระบบเปิด ประกอบด้วยสิ่งนำเข้า (Input) กระบวนการเผชิญปัญหา (Coping process) สิ่งนำออก(Output) และกระบวนการป้อนกลับ (Feedback process) โดยแต่ละส่วนมีความสัมพันธ์กันเป็นหนึ่งเดียวโดยเมื่อสิ่งเร้าที่เกิดการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกผ่านเข้าสู่ระบบการปรับตัว จะทำให้กระตุ้นต่อบุคคลเกิดการปรับตัวตอบสนองต่อสิ่งเร้า นั้น โดยใช้กระบวนการ 2 กลไก คือ กลไกการควบคุม และกลไกการคิดรู้ กลไกทั้งสองนี้จะทำงานควบคู่กันเสมอ ส่งผลให้บุคคลแสดงพฤติกรรมปรับตัวออกมาทั้ง 4 ด้าน คือ ร่างกาย อัตมโนทัศน์ บทบาท หน้าที่และด้านการพึ่งพาซึ่งกัน การปรับตัวมี 2 ลักษณะคือปรับตัวได้และปรับตัวไม่ได้ประสิทธิภาพ ทั้งนี้ความสามารถในการปรับตัวของแต่ละบุคคลจะแตกต่างกัน โดยขึ้นอยู่กับความรุนแรงของสิ่งเร้าและระดับความสามารถในการปรับตัวของบุคคลในขณะนั้น

4. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีวิทยาแบบการวิจัยเชิงกรณีศึกษา (Case Study Research Method) ซึ่งเป็นระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ตอบคำถามที่มุ่งเน้นหาเหตุผลของผลลัพธ์ วิธีการ หรือแม้กระบวนการ ในการก่อให้เกิดผลลัพธ์ดังกล่าวภายใต้สภาวะแวดล้อมที่เป็นจริงทางธุรกิจ (Yin, 2003) การวิจัยรูปแบบนี้เหมาะสมสำหรับ การศึกษาภายใต้สภาวะแวดล้อมจริงโดยอาศัยการรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เนื่องจากการวิจัยนี้เน้นการตอบคำถามเบื้องต้นเกี่ยวกับเหตุผล อธิบายหรืออภิปรายเรื่องที่ไม่อาจเข้าใจได้ด้วยการอธิบายเป็นตัวเลขทางสถิติ ผู้วิจัยได้เลือกใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นการเลือกกรณีศึกษาจำนวน 1 กรณีศึกษา มาจากบริษัทออร์แกนิกส์ระดับเล็กในจังหวัดเชียงใหม่ ที่ยังมีการประกอบธุรกิจอยู่ภายในช่วงเกิดการแพร่ระบาดของโรค และยังได้รับการยกย่องจากกลุ่มบริษัทออร์แกนิกส์เซอร์ในจังหวัดเชียงใหม่ ว่าเป็นสถานประกอบการที่มีการปรับตัวได้ ในรายงานวิจัยจะใช้ชื่อสมมติโดยทั้งสิ้น

ซึ่งกลุ่มผู้บริหารหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับบริษัทเอกชนเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก ในฐานะเป็นโดยเป็นผู้ที่เต็มใจให้ข้อมูล ประกอบด้วย เจ้าของกิจการ ผู้บริหาร และผู้จัดการฝ่ายโฆษณาและประชาสัมพันธ์ ผู้เชี่ยวชาญ 2 ท่าน รวมทั้งสิ้น 5 ท่าน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ที่มีแนวคำถามปลายเปิดแบบกึ่งโครงสร้าง ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ส่วนที่ 3 กระบวนการปรับตัว และผลที่เกิดขึ้นจากการปรับตัวในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ร่วมกับการใช้แบบบันทึกการสังเกต เพื่อจัดการข้อมูลออกเป็นส่วนและนำข้อมูลมาเข้ารหัส (Coding) เพื่อวิเคราะห์แยกแยะข้อมูล เพื่อหาแนวทาง (Theme) ที่เกี่ยวข้องที่แฝงอยู่ในกลุ่มข้อมูลนั้นๆ ออกมาเป็นประเด็นหลักและประเด็นรอง เพื่อทำการวิเคราะห์ในส่วนของเนื้อหาต่อไป

5. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากกระบวนการเข้าไปสัมภาษณ์และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยข้อมูลดังกล่าวได้มาจากการบุคลากรในองค์กรอันประกอบไปด้วย ผู้บริหาร ฝ่ายบุคคล ผู้จัดการสำนักงานและผู้อำนวยการสร้างสรรค์ (Creative director) เป็นผู้ที่มีความเข้าใจและมีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารงานหลักๆ ขององค์กร ผู้วิจัยจึงขอนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 3 ประเด็นดังต่อไปนี้

5.1 สาเหตุที่เป็นผลกระทบก่อให้เกิดการปรับตัว จากการศึกษาถึงสาเหตุและผลกระทบที่ทำให้บริษัทฯ จะต้องทำการปรับตัว พบว่า สิ่งที่เกิดผลกระทบ 3 ประการ ได้แก่

5.1.1 สิ่งเร้าตรง เป็นผลกระทบโดยตรงต่อบริษัทฯ ส่งผลต่อการดำเนินธุรกิจ อันประกอบไปด้วย การระบาดของโควิด-19 ซึ่งเกิดผลกระทบมากที่สุดในช่วงเดือนปลายเดือนกุมภาพันธ์ไปจนถึงเดือนเมษายน 2563 เป็นช่วงที่มีการระบาดอย่างหนักทั้งในและต่างประเทศ โดยมีมาตรการควบคุมจากรัฐบาลอย่างเข้มงวด ส่งผลต่อการดำเนินธุรกิจ การจัดงานต่างเป็นอันต้องหยุดชะงัก เนื่องจากไม่สามารถดำเนินธุรกิจต่อไปได้ ทำให้เกิดการยกเลิกงานจากลูกค้า ดังคำให้สัมภาษณ์ว่า “...คือเราทำงานกับกลุ่ม CPN แล้วช่วงนั้นมันกำลังจะเป็นแคมเปญที่เขาต้องแถลงข่าวที่เซ็นทรัลเวิลด์ ผลกระทบก็คือว่า ผู้บริหารมารู้เกิดตั้งไคเร็คเตอร์เขาเข้ามา เขาก็เลยขอเบรกรงานนี้สำหรับเราไว้ก่อน แล้วสุดท้ายก็คือสถานการณ์มันไม่นิ่งเขาก็เลยเบรกรงานทั้งหมด คือเลิกจัดงานไปเลย...” (คุณ N ผู้บริหาร, 28 กันยายน 2563) รวมถึงการที่สังคมต้องปรับตัวเข้าสู่วิถีชีวิตแบบ New normal เนื่องจากโควิด-19 เป็นโรคอุบัติใหม่ที่ยังไม่รู้จักมาก่อน ส่งผลต่อวิถีชีวิต การทำงาน การดำเนินชีวิตประจำวัน การเกิดขึ้นและการดำเนินโควิด-19 จึงเป็นสถานการณ์ที่หลายคนคาดว่าจะเป็นยาวนานพอสมควร จนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างถาวรในหลายพฤติกรรมของผู้คนรวมถึงกลุ่มลูกค้า จากสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนและการคาดเดาสถานการณ์ไม่ได้ ดังที่ฝ่ายบุคคลได้กล่าวว่า “...ทำอีเว้นท์ที่เข้ากับเหตุการณ์ปัจจุบัน ไม่สามารถที่จะให้คนเข้ามาร้อยสองร้อยคนได้แล้ว เพราะมันก็เสี่ยงโรคไม่คุ้มกันนะไปไหนก็ต้องระวัง หน้ากากก็ต้องใส่ เราจะจัดงานก็ต้องคิดเยอะขึ้น...” (คุณ K ฝ่ายบุคคล, 29 กันยายน 2563)

5.1.2 สิ่งเร้าร่วม เป็นผลกระทบที่อยู่ในเหตุการณ์หรือสิ่งแวดล้อมที่บริษัทฯ กำลังเผชิญอยู่ อาจจะมีผลเป็นตัวเสริมสิ่งเร้าตรง อันประกอบด้วย การโดนกักตัวของพนักงาน ซึ่งมีผลต่อความเชื่อมั่นกับลูกค้าในการติดต่อกัน ดังที่ผู้บริหารของบริษัทได้กล่าวไว้ว่า “...พอเรากลับมาตามแพลนที่ไปญี่ปุ่น เราจะต้องมีงานที่ต่อเนื่องให้ลูกค้า ทีนี้ก็เกิดความไม่มั่นใจให้กับลูกค้าเพราะเราโดนกักตัวเขามองแล้วว่าอาจจะไม่ปลอดภัยสำหรับเขา...” (คุณ N ผู้บริหาร, 28 กันยายน 2563) จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้การเงินของบริษัทเกิดภาวะรายรับไม่เพียงพอต่อรายจ่าย ทางผู้บริหารเองจึงต้องมีการนำเงินสำรองออกมาหมุนเวียนใช้ในการจ่ายค่าจ้างพนักงาน หรือค่าใช้จ่ายอื่นๆ ในองค์กร เพื่อให้สามารถประคองไปได้ในช่วงระยะเวลา

หนึ่งในขณะที่เกิดวิกฤต นอกจากนั้นยังมีประเด็นในความหวั่นวิตกของลูกค้าต่อสถานการณ์ จึงมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบงานหรือยกเลิกงานไปอย่างไม่มีกำหนด ซึ่งส่งผลกระทบต่อรายได้และการบริหารจัดการของบริษัท

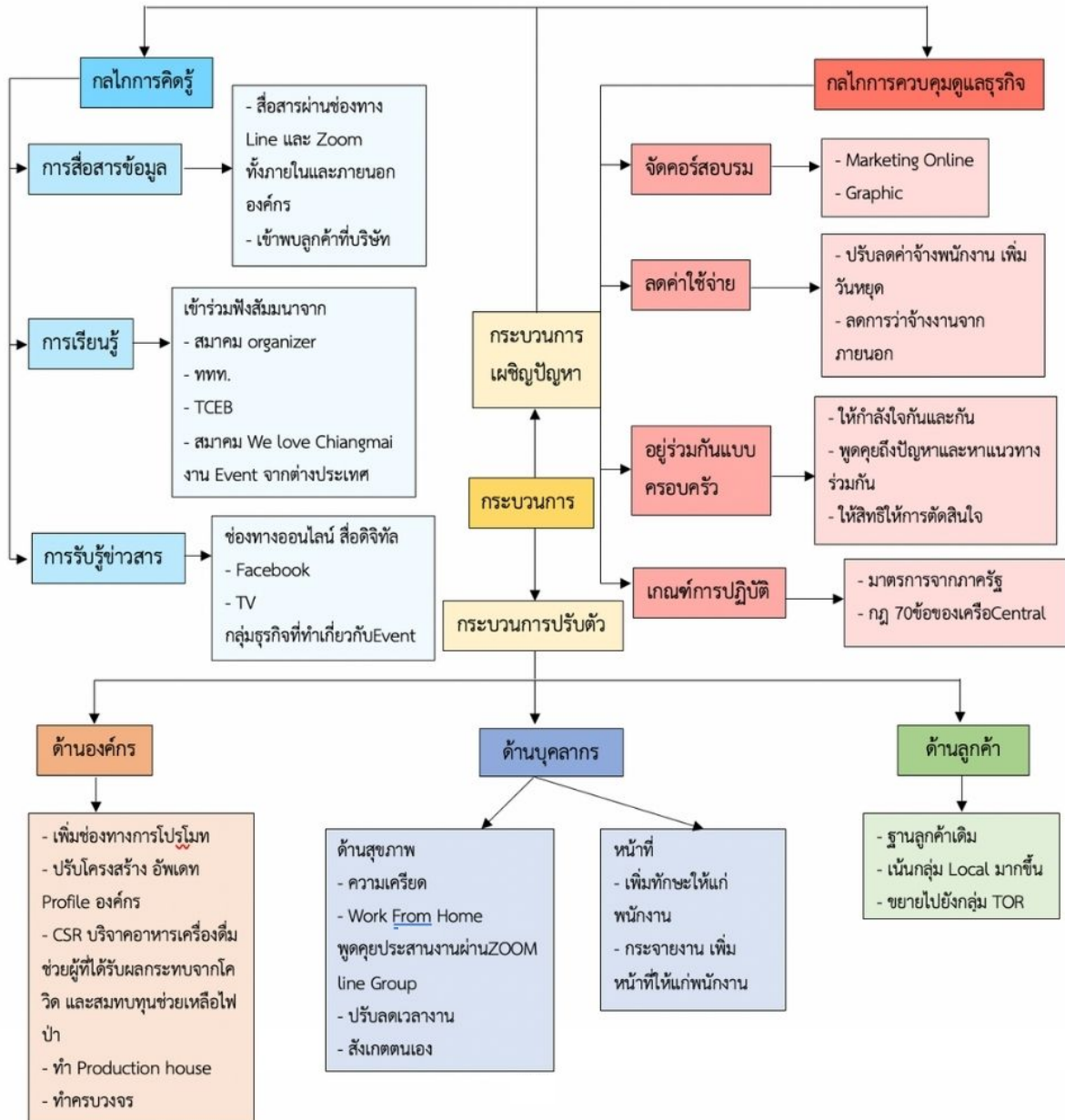
5.1.3 สิ่งเร้าแฝง เป็นสิ่งที่มีผลต่อการดำเนินธุรกิจ อาจหมายถึงประสบการณ์ ลักษณะเฉพาะตัวบุคคล เป็นสิ่งที่มีผลต่อตัวบุคคล เช่นอารมณ์ ความรู้สึก อันประกอบไปด้วย ความเครียดของผู้บริหาร เนื่องจากต้องรับมือกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว รวมทั้งยังเป็นห่วงในความอยู่รอดของธุรกิจและพนักงาน ดังบทสัมภาษณ์ "...จริงๆ ก็มีเครียดอยู่เหมือนกัน ด้วยความที่ทุกอย่างมันปุบปับ พี่เลือกที่จะไม่เอาใครออก แต่มาคุยกันมาประเมินร่วมกันคุยกันว่ามันเกิดอะไรขึ้น..." (คุณ N ผู้บริหาร, 28 กันยายน 2563) ความไม่มั่นใจในการทำงานรูปแบบใหม่ ผู้บริหารต้องหาแนวทางและวิธีการทำงานแบบใหม่เพื่อนำมาปรับใช้กับองค์กร แต่เนื่องด้วยเป็นการต้องปรับตัวอย่างรวดเร็วทำให้คนในองค์กรยังไม่มีประสบการณ์หรือไม่ถนัด การทำงานรูปแบบใหม่จึงทำให้เกิดความไม่มั่นใจในงานที่ออกมาว่าจะมีคุณภาพ หรือลูกค้าพึงพอใจมากหรือน้อยเพียงใด ดังบทสัมภาษณ์ "...เราทำเองช่วยกันในองค์กร ซึ่งพนักงานก็ไม่ถนัด ไม่เคยทำมาก่อน แต่เราก็คูณกันว่า เออเนี่ยเรามาลองกันใหม่แบบเรียนรู้ไปพร้อมกัน ค่อยๆ เรียนรู้ไป คือเราทำเต็มที่ในงาน ทำให้ดีแบบที่เราทำได้ ..." (คุณ K ฝ่ายบุคคล, 29 กันยายน 2563) และการมีจิตสำนึกต่อหน้าที่ในองค์กร พนักงานจากที่เคยมีงานให้ทำหรือว่าต้องเข้าสำนักงาน เพื่อทำงานในทุกวัน เมื่อไม่มีงานพนักงานก็ไม่มีอะไรทำ จึงเกิดความเกรงใจต่อองค์กรและผู้บริหาร ที่ต้องมานั่งเฉยๆ ดังคำให้สัมภาษณ์ "...ถ้าพูดถึงในตัวพนักงานอะ คือเราเป็นพนักงานเงินเดือนที่ไม่ได้ถ้อยยอด เราไม่ใช่ AE ไม่ใช่ Seller ที่ต้องหางานได้ตามเป้า เพราะฉะนั้นความกดดันในส่วนนี้จะไม่ค่อยมี แต่เราจะมีความเกรงใจมากกว่าว่าเหมือนเรามาเราก็นั่งอยู่เฉย ๆ อะ มันไม่ได้มีงานให้ทำ..." (คุณ A ครีเอทีฟไดเรกเตอร์และเป็นผู้จัดการสำนักงาน, 28 กันยายน 2563)

5.2 กระบวนการปรับตัว จากการวิเคราะห์บทสัมภาษณ์ของผู้ประกอบการ พบว่ากระบวนการในการปรับตัวของบริษัทฯ สามารถสรุปได้ตามประเด็นต่างๆ ดังนี้

5.2.1 กระบวนการเผชิญปัญหา วิธีการที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ หมวดยุทธศาสตร์ของกระบวนการเผชิญปัญหา แบ่งเป็นระบบย่อย 2 กลไก ประกอบด้วย 1) กลไกการคิดริเริ่ม เป็นการตอบสนองต่อสิ่งเร้าโดยผ่านทางระบบประสาทแห่งการรับรู้และการแสดงอารมณ์ 3 กระบวนการ คือ การรับรู้ การสื่อสารข้อมูล และการเรียนรู้ 2) กลไกการควบคุมดูแลธุรกิจ เป็นกระบวนการปฏิบัติงานที่กำหนดร่วมกัน โดยคณะกรรมการผู้บริหาร ตลอดจนพนักงานทุกระดับชั้น เพื่อให้เกิดความมั่นใจอย่างสมเหตุสมผลเกี่ยวกับกิจการจะบรรลุวัตถุประสงค์ ทั้งในด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงาน ความเชื่อถือได้ของรายการทางการเงิน การปฏิบัติตามกฎระเบียบและข้อกำหนดโดยแบ่งได้เป็น 4 ด้าน ได้แก่ จัดคอร์สอบรม ลดค่าใช้จ่าย การอยู่ร่วมกันแบบครอบครัว และเกณฑ์การปฏิบัติ

5.2.2 กระบวนการปรับตัว จากการสัมภาษณ์พบว่า กระบวนการปรับตัวที่เกิดขึ้นในช่วงสถานการณ์วิกฤต เพื่อให้บริษัทฯ ดำเนินธุรกิจต่อไปได้ แบ่งการปรับตัวเป็น 3 ด้าน คือ ด้านองค์กร จากการปรับตัวเป็นผลดีต่อองค์กร เนื่องจากไม่มีการจ้างงาน ก็ส่งผลให้พนักงานในองค์กรมีเวลาตรวจดู อีพเดทเพจ เว็บไซต์ของทางบริษัทให้มีความน่าเชื่อถือ ทันสมัย และเป็นข้อมูลของบริษัทที่ถูกต้อง เพิ่มเติมศักยภาพของบริษัท ในการทำธุรกิจครบวงจรเพื่อลดค่าใช้จ่าย และจัดทำโปรดัคชั่นเล็กๆภายในบริษัท เพื่อเป็นสถานที่ในการถ่ายงาน ขยาย และโปรโมทสินค้าในรูปแบบที่แตกต่างจากเดิม ด้านบุคลากร ปรับตัวให้ใช้สื่อเทคโนโลยีให้เป็นประโยชน์ ติดต่อบริษัทผ่านทาง Zoom ปรับลดเวลาการทำงาน วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปของพนักงาน พุดคุยกันภายในองค์กรหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน พนักงานได้เพิ่มทักษะ เพิ่มการเรียนรู้เกี่ยวกับการตลาดออนไลน์มากขึ้น และด้านลูกค้า ทำให้บริษัทหันมาทำงานเชิงรุก Activeมากขึ้น มองหากลุ่มลูกค้าใหม่ ๆ เช่น หน่วยงานภาครัฐ เป็นต้น

จากการที่ผู้วิจัยได้เข้าไปเก็บข้อมูลภาคสนามจากบริษัท ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้บริหารและพนักงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องและสังเกตการณ์เพื่อทำความเข้าใจในการบริหารองค์กร สามารถวิเคราะห์ห่ออกได้ตามประเด็นดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ประเด็นหลักและประเด็นรอง จากการวิเคราะห์กระบวนการปรับตัว

5.3 ผลที่เกิดขึ้นจากการปรับตัว

จากกระบวนการปรับตัวของบริษัทฯ ผลลัพธ์ที่ได้มาซึ่งข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมสามารถสะท้อนให้เห็นถึง 4 ประเด็น ได้แก่

5.3.1 การเป็นต้นแบบของการจัดงานอีเว้นท์ในวิถีชีวิตปกติใหม่ ผลจากกระบวนการปรับตัวของบริษัทที่สำคัญ คือ การที่บริษัทสามารถคิดและหาแนวทางในการดำเนินธุรกิจในรูปแบบใหม่ ทั้งการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วย การปรับรูปแบบการตลาด การปรับภาพลักษณ์ขององค์กร ซึ่งกระบวนการดังกล่าวนำมาซึ่งการได้รับการยอมรับและได้รับคำชมจากหลาย

หน่วยงาน และที่สำคัญที่สุด บริษัทได้รับการสนับสนุนเป็นต้นแบบของการจัดอีเว้นท์ในรูปแบบใหม่ในยุควิถีชีวิตแบบ New normal ในการจัดงานอีเว้นท์แฟชั่นโชว์ ผ่านรูปแบบการไลฟ์บนโปรแกรมโซเชียล ซึ่งได้รับการตอบรับที่ดีมาก ดังคำสัมภาษณ์ของคุณ N ผู้บริหารบริษัท ดังนี้ “...ล่าสุดที่ทำได้คือทำแฟชั่นโชว์ออนไลน์ เหมือนเราทำหนังอะ คือตัด ตัดต่อ ใช้คนน้อยลง แต่เพิ่มที่เทคนิคมากขึ้น เนื่องจากเรามีเวลาได้ตัดต่างๆ เราทำฟรีเมียร์ลงในช่องทางสื่อช่องทางเฟซบุ๊ก มีคนเข้าชมเข้ามามากกว่า 9,000 ครั้ง เนื่องจากเราเปิดเป็นสาธารณะ ซึ่งมันมากกว่าการที่เราจัดอีเว้นท์ในสถานที่จริงแต่จำกัดคนได้ร้อยสองร้อยคน ซึ่งลูกค้าพอใจ ได้รับการตอบรับที่ดี และยังได้คำชมจากการเข้าประชุมกับสมาคมธุรกิจสร้างสรรค์การจัดงาน เป็นองค์กรอีเว้นท์ของประเทศไทยที่ กทม. ว่าให้เป็นการจัดอีเว้นท์ที่เป็นต้นแบบในยุคที่เป็นแบบนี้ ช่วงที่มีสถานการณ์แบบนี้ เป็นแบบอย่างให้องค์กรอื่นๆ พี่ว่ามันโอเคนะ ถือว่าประสบความสำเร็จ...” (คุณ N ผู้บริหาร, 28 กันยายน 2563)

5.3.2 ความเชื่อมั่นต่อภาพลักษณ์ขององค์กร จากการได้เป็นที่ยอมรับเป็นต้นแบบของการจัดอีเว้นท์ในรูปแบบใหม่ในยุควิถีชีวิตแบบ New normal ถือเป็นการสร้างภาพลักษณ์และความเชื่อมั่นของลูกค้าหรือแม้แต่คนในองค์กรเอง เป็นเหมือนแรงกระตุ้นในรู้สึกอยากที่จะพัฒนาองค์กรให้ดำเนินและฝ่าอุปสรรคต่อไปได้

5.3.3 จิตสำนึกที่ดีในการทำงานของพนักงาน เมื่อเกิดปัญหาในบริษัทสิ่งที่เห็นได้ชัดคือความร่วมมือและความรักในองค์กรของพนักงาน ซึ่งในภาวะวิกฤตพนักงานต่างช่วยกันคิดและหาวิธีที่จะทำให้ธุรกิจดำเนินไปได้ในทางต่างๆ ไม่ได้รู้สึกถอดใจ แต่กลับกระตุ้นตัวเองให้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ที่สุดเพื่อช่วยเหลือบริษัทให้ก้าวข้ามวิกฤติไปได้

5.3.4 เกิดการพัฒนาศักยภาพและทักษะของพนักงาน เกิดจากการที่ผู้บริหารและพนักงานต่างขวนขวายและเรียนรู้การทำงานรวมถึงทักษะใหม่ๆ เพื่อที่จะนำมาใช้ปรับกับบริษัท พนักงานจึงมีความสามารถและทักษะที่รอบด้านขึ้น จากที่ต้องไปจ้างหน่วยงานอื่นมาทำงานในส่วนที่บริษัทไม่สามารถทำได้ หลังจากกระบวนการปรับตัว พนักงานก็สามารถเรียนรู้และสามารถทำงานได้หลากหลายมากยิ่งขึ้น อาทิเช่น การกราฟฟิค และ งานประชาสัมพันธ์

6. อภิปรายผลการวิจัย

เนื่องจากสถานการณ์วิกฤตโควิด-19 ที่ส่งผลกระทบทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในภาคธุรกิจ องค์กรหรือหน่วยงานต่างจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อความอยู่รอด โดยเริ่มจากการประเมินสถานการณ์รายวันเพื่อทราบถึงระดับความรุนแรงของวิกฤต นำไปสู่การหาสาเหตุ กระบวนการปรับตัว และให้ได้มาซึ่งผลที่เกิดขึ้นจากการปรับตัว ให้ธุรกิจสามารถดำเนินต่อไปได้ภายใต้สภาวะวิกฤต บริษัทออกแชนเนลโซเชียลขนาดเล็ก นั้นก็มีการดำเนินธุรกิจพร้อมกับการปรับบริษัทให้รับมือกับสถานการณ์โควิด-19 ด้วยกระบวนการเผชิญปัญหา หลังจากการปรับตัว ผลที่เกิดขึ้น เช่น จิตสำนึกที่ดีในการทำงานของพนักงาน เกิดการพัฒนาศักยภาพและทักษะการทำงานใหม่ของพนักงาน ร่วมมือกันทำงานเพื่อพุงให้บริษัทดำเนินงานต่อไปได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Roy, S.C. & Heather A. Andrews, (1999) ที่ได้กล่าวถึงการปรับตัวด้านการพึ่งพาระหว่างกัน (Interdependent mode) อันเป็นการปรับตัว เพื่อความมั่นคงทางสังคม ในความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างบุคคล หรือกลุ่มคน โดยมุ่งประเด็นไปที่การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมที่เกี่ยวข้องกับการให้และรับความรัก ความนับถือ และการยกย่องซึ่งกัน และกันอย่างเต็มใจ ซึ่งพนักงานของบริษัทที่สามารถปรับตัวด้านการพึ่งพาระหว่างกัน (Interdependence) ได้ อย่างเหมาะสมจะต้องมีความสมดุลระหว่างการพึ่งพาตนเอง (Independence) คือ การปรับแก้ทัศนคติของตนเองและพัฒนาความสามารถของตนในสิ่งที่ไม่รู้ และการพึ่งพาผู้อื่น (Dependence) ในการทำงานร่วมกันอย่างเห็นอกเห็นใจ รวมทั้งต้องมีพฤติกรรมทั้งการเป็นผู้ให้ (contributive behaviors) และการเป็นผู้รับ (Receiving behaviors) อย่างเหมาะสม (Roy, S.C. & Heather A. Andrews, 1999) จึงจะทำให้พนักงานทุกคนสามารถดำรงชีวิตร่วมกันในสถานการณ์ดังกล่าวได้ ด้วยความรู้สึกมั่นคงและปลอดภัย

นอกจากนี้บริษัทฯ ยังมีการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ โดยการขยายช่องทางทางการตลาด ทั้งการทำตลาดเชิงกิจกรรม ซึ่งปัจจุบันสินค้าและบริการต่างให้ความสนใจหันมาทำการตลาดเชิงกิจกรรม ซึ่งทำให้ตราสินค้าสามารถเข้าถึงผู้บริโภคได้มากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ วนันญา พงษ์แสนรักษ์ และภุชยพัช ยอดมิ่ง (2559) ที่ได้กล่าวถึงการปรับตัวของบริษัทอแกไนเซอร์ในจังหวัดเชียงใหม่ ที่มีการปรับตัวทางการตลาด ไม่ว่าจะเป็นพนักงานขายการตลาดทางตรง การส่งเสริมการขาย การโฆษณา การประชาสัมพันธ์รวมถึงการตลาดทางตรงอย่าง เช่น การจัดงานอีเวนต์ โดยเครื่องมือต่างๆ เหล่านี้จะต้องพูดในเนื้อหาเดียวกัน (Speak with one voice) เพื่อสนับสนุนและตอกย้ำตราสินค้า ไม่ทำให้ลูกค้ากลุ่มเป้าหมายมีความสับสน ลังเล ในข่าวสารที่ได้รับโดยเด็ดขาด การใช้การตลาดเชิงกิจกรรมสามารถสร้างการรับรู้ในตัวสินค้าและบริการได้ไม่แพ้ การเสนอผ่านสื่อหลักต่างๆ หากมีการวางแผนการใช้สื่อที่ดีควบคู่กับการสร้างกิจกรรม ที่ดีและน่าสนใจสามารถเลือกเผยแพร่ข่าวสารในมุมต่างๆ ซึ่งการใช้สื่อและเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการดำเนินธุรกิจ การติดต่อสื่อสารทั้งภายในและภายนอกองค์กร โดยแนวคิดแบบวิถีชีวิตแบบปกติใหม่ (New normal) จะใช้เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในการทำงานมากขึ้นกว่าเดิม เมื่อความสามารถทางเทคโนโลยีมีมากขึ้น บริษัทอแกไนเซอร์ขนาดเล็กก็มีการปรับตัว นำระบบออนไลน์หรือแอปพลิเคชันเข้ามาตอบสนองระบบการสื่อสารในการทำงาน เช่น การต้องเข้าประชุมภายในบริษัท การทำธุรกรรมออนไลน์ หรือธุรกิจที่เคยเป็นแบบออฟไลน์มาก่อน อาจจะต้องผันตัวในการใช้ออนไลน์มาเป็นหนึ่งในกลยุทธ์มาช่วยในการขายมากขึ้น เพื่อตอบสนองพฤติกรรมของผู้บริโภคในยุค New Normal และพุงให้บริษัทสามารถฝ่าฟันสถานการณ์นี้ไปได้

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

7.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

7.1.1 บริษัทฯ ควรเรียนรู้เพิ่มเติมด้านการตลาดออนไลน์ การตลาดเชิงกิจกรรม มากขึ้น เพื่อขยายฐานของลูกค้ารองรับในสถานการณ์ที่ไม่คาดคิด ที่จะเกิดขึ้นในวันข้างหน้าได้

7.1.2 ควรมีการวางแผนสำรองสำหรับในสถานการณ์ฉุกเฉิน เช่น ในด้านบุคคล ด้านการเงิน เป็นต้น

7.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

7.2.1 ควรมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรที่หลากหลายมากขึ้น อาจจะเป็นกรณีศึกษาอื่นๆ

7.2.2 ควรศึกษาแนวคิดทฤษฎีเพิ่มเติม เพื่อเป็นมุมมองในการนำมาสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยที่มีกลยุทธ์การปรับตัวในด้านอื่นๆ

7.2.3 ควรมีการศึกษาในวิธีวิจัยเชิงปริมาณ หรือการวิจัยแบบผสม

8. รายการอ้างอิง

กรมควบคุมโรค. (2563). รายงานสถานการณ์ โควิด-19. <https://covid19.ddc.moph.go.th/>

วนันญา พงษ์แสนรักษ์ และภุชยพัช ยอดมิ่ง. (2559). บทบาทของบริษัทอแกไนเซอร์ในจังหวัดเชียงใหม่ในการสื่อสารการตลาดเชิงกิจกรรม. วารสารการสื่อสารมวลชน *Journal of Mass Communication* คณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 4(1). https://mis.masscomm.cmu.ac.th/attach/journalmc/1/file_Book41.pdf

Roy, S.C. & Heather A. Andrews, (1999). *The Roy's Adaptation Model*. Englewood cliff, N. J.: Appleton & Lange.

การศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคที่สั่งอาหารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์

ช่วงระหว่างการแพร่ระบาด COVID-19

THE STUDY OF CONSUMER BEHAVIOR USING FOOD DELIVERY APPLICATION DURING EPIDEMIC OF COVID-19 IN CHIANG MAI

เนตรชนก วงศ์สุวรรณ¹ เบลูจวรรณ มะลิสสุวรรณ² และ ทรงพันธ์ ตันตระกูล³

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคที่สั่งอาหารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ช่วงก่อนและระหว่างการแพร่ระบาด COVID-19 ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ และ ศึกษาระดับความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อการสั่งอาหารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ระหว่างการแพร่ระบาด COVID-19 ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้ที่เคยใช้บริการสั่งอาหารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ในช่วงการแพร่ระบาด COVID-19 ซึ่งผู้วิจัยไม่ทราบขนาดของประชากรที่แน่ชัด จึงใช้สูตรของคอกแรนหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือในการเก็บข้อมูล คือ แบบสอบถาม Google Form ได้แบบสอบถามคืนมาทั้งสิ้น 389 ชุด และมีสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบประเมินอยู่ที่ 0.95 ทำการวิเคราะห์ทางสถิติโดยใช้ วิธีการหาค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลจากการวิจัยพบว่า ผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 20 – 29 ปี การศึกษาในระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า เป็นนักเรียน/นักศึกษา รายได้อยู่ระหว่าง 5,001 – 10,000 บาท โดยพฤติกรรมของผู้บริโภคที่สั่งอาหารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์มีอัตราการเปลี่ยนแปลงในช่วงก่อนและระหว่างการแพร่ระบาด COVID-19 ดังนี้ แอปพลิเคชันที่ใช้สั่งอาหาร คือ Foodpanda ประเภทอาหารที่สั่ง คือ อาหารไทย/อาหารตามสั่ง ความถี่ในการสั่งอาหาร 7 - 9 ครั้ง/ 1 สัปดาห์ สั่งอาหารในช่วงเวลา 14:01 – 18:00 น. ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อครั้งที่สั่งอยู่ระหว่าง 51 – 100 บาท โดยมีพฤติกรรมการรับประทานอาหารคนเดียว และมีจำนวนร้านอาหารที่สั่งซื้อสูงสุดต่อ 1 มื้อ จำนวน 3 ร้าน ระดับความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อการสั่งอาหารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ พบว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์หรือบริการ มีค่าเฉลี่ย 4.21 ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย มีค่าเฉลี่ย 4.13 และปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด มีค่าเฉลี่ย 4.00

คำสำคัญ: พฤติกรรม, ระดับความคิดเห็น, COVID-19, แอปพลิเคชัน, ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด

Abstract

This research had purpose to study consumer behavior using food delivery application during epidemic of Covid-19 in Chiang Mai , and to study opinion levels of consumers towards using food delivery application during epidemic of Covid-19 in Chiang Mai. The sample group used in this research were those who used to order food via food delivery application during epidemic of Covid-19. The researcher was not certain about the exact number of the population, therefore The Cochran formula was applied in order to

^{1,2} นักศึกษาปริญญาตรี สาขาวิชาบ้านและชุมชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาบ้านและชุมชน ภาควิชามนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

find the size of the sample group. The tools that were used to collect data were questionnaire using Google form which the researcher had received back 389 forms. Next, the researcher proceeded analytic statistics by finding frequency, percentage, mean and standard deviation.

The result was found that the consumers who were in Mueang district, Chiang Mai, were mostly women in the age of 20-29, with educational background of bachelor degree of higher level. Some were students with income of 5,001 – 10,000 baht. The behavior of consumers who order food using food delivery applications had the change rate before and during the outbreak of COVID-19 as following; Foodpanda was the application being used and the type of food that was ordered was Thai food/made to order food with the frequency of ordering 7-9 times per week. The time that the food was order was 14.01-08.00 hrs. The average expense of each person was 51-100 baht. Moreover, the consumers were ordering food to eat alone. The number of restaurant that were ordered in the same meal was 3 restaurant, maximum. The opinion level of customers towards ordering food via food delivery application, it was found that first three marketing mix factors that customers thought were important were product or service factor with 4.21 mean rate. Next, the availability to sell had 4.13 while marketing support had 4.00.

Keywords: BEHAVIOR, COVID-19, APPLICATION, MARKETING MIX FACTORS

1. บทนำ

เมื่อต้นปี พ.ศ. 2563 เกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 จากเมืองอู่ฮั่น ประเทศจีน เกิดการแพร่ระบาดไปทั่วโลกทำให้ทุกธุรกิจต้องปรับตัวและร่วมกันป้องกันการแพร่ระบาด ซึ่งประเทศไทยได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสนี้เช่นกัน ทำให้รัฐบาลไทยได้ออกประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในทุกเขตท้องที่ทั่วราชอาณาจักร ตั้งแต่วันที่ 26 มีนาคม พ.ศ.2563 ถึงวันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ. 2563 ทำให้ในช่วงนั้นธุรกิจร้านอาหาร สถานบริการต่าง ๆ ต้องงดการให้บริการชั่วคราว เปลี่ยนระบบการทำงานให้พนักงานทำงานที่บ้าน (Work from home) งดการออกจากที่พักอาศัย และหลีกเลี่ยงการรวมกลุ่มกัน เพื่อเป็นการควบคุมและป้องกันการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ทั้งนี้ทำให้ธุรกิจร้านอาหารปิดการให้บริการนั้รับประทานที่ร้าน เหลือเพียงแต่การให้บริการแบบเดลิเวอรี่ ทำให้ผู้คนได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสั่งอาหารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์เพิ่มขึ้น และชาวเชียงใหม่เป็น 1 ในจังหวัดที่มีการเข้าถึงเทคโนโลยีมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเครื่องมือสื่อสาร อินเทอร์เน็ต ทำให้มีการใช้โซเชียลมีเดียที่หลากหลาย การดำเนินชีวิตของชาวเชียงใหม่จึงมีความแตกต่างจากเดิม การเข้าถึงเทคโนโลยีนี้ทำให้เกิดความสะดวกรวดสบาย ที่เห็นได้ชัดเจน คือ พฤติกรรมการบริโภคอาหารที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้คนนิยมสั่งซื้ออาหารจากธุรกิจอาหารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ อีกทั้งยังมีผู้ส่งอาหารเดลิเวอรี่ที่เป็นพาร์ทเนอร์กับธุรกิจบริการอาหารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ จำนวนมากในจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีธุรกิจบริการส่งอาหารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ในเมืองเชียงใหม่ ได้แก่ Food Panda , LINE MAN และ Grab Food เป็นการให้บริการจัดส่งอาหารให้แก่ผู้บริโภคผ่านเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างแอปพลิเคชัน ที่สามารถอำนวยความสะดวกแก่ผู้บริโภคในจังหวัดเชียงใหม่ได้อย่างดี

จากพฤติกรรมของผู้บริโภคอาหารในการสั่งอาหารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคที่สั่งอาหารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ช่วงก่อนและระหว่างการแพร่ระบาด COVID-19 ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

2. วัตถุประสงค์

- 2.1 ศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคที่สั่งอาหารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ช่วงก่อนและระหว่างการแพร่ระบาดของ COVID-19 ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
- 2.2 ศึกษาระดับความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อการสั่งอาหารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ระหว่างการแพร่ระบาดของ COVID-19 ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

3. การทบทวนวรรณกรรม

3.1 กระบวนการตัดสินใจของผู้บริโภค

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2541, อ้างถึงใน กัลยรัตน์ โตสุขศรี, 2552 : 11) ได้ให้ความหมายของ การตัดสินใจซื้อ (Purchase Decision) ว่า จากการประเมินผลทางเลือก จะช่วยให้ผู้บริโภคกำหนด ความพอใจระหว่างผลิตภัณฑ์ต่างๆที่เป็นตัวเลือกโดยทั่วไป ผู้บริโภคจะตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ที่เขา ชอบมากที่สุด ประกอบด้วย ทศนคติของบุคคลอื่น (Attitudes of Others) , ปัจจัยสถานการณ์ที่คาดคะเนเอาไว้ (Anticipated Situational Factors) , ปัจจัยสถานการณ์ที่ไม่ได้คาดคะเนเอาไว้ (Unanticipated Situational Factors)

3.2 ส่วนประสมทางการตลาด (4Ps)

สิริภา กิจประพุกฤทธิ์กุล (2556 : 23 อ้างถึงใน ลลิตา พุทธชาติ, 2561 : 8) ได้ให้ความหมายส่วนประสมทางการตลาดว่า “เป็นเครื่องมือ หรือปัจจัยที่ควบคุมได้ เพื่อตอบสนองความต้องการและการสร้างความพึงพอใจแก่กลุ่มผู้บริโภคที่เป็น เป้าหมาย หรือเพื่อกระตุ้นกลุ่มผู้บริโภคให้เป้าหมายเกิดความต้องการซื้อสินค้าและบริการ” โดยแบ่งออกได้ดังนี้

3.2.1 ผลิตภัณฑ์ (Products) หมายถึง สิ่งที่บริษัทหรือองค์กรสร้างและนำเสนอออกขายเพื่อก่อให้เกิดความน่าสนใจ โดย การบริโภคนั้นสามารถทำให้ผู้บริโภคเกิดความพอใจ

3.2.2 ราคา (Pricing) หมายถึง จำนวนเงินที่ต้องชำระเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์หรือการบริการที่ต้องการ หรืออาจจะ เป็นคุณค่าทั้งหมดที่ลูกค้ารับรู้ เพื่อให้ได้ประโยชน์จากการใช้ผลิตภัณฑ์หรือการบริการนั้นๆ อย่างคุ้มค่ากับ จำนวนเงินที่จ่ายไป

3.2.3 ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) หมายถึง กำหนดแนวทางการกระจายสินค้าที่ครอบคลุมและทั่วถึง สามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าเป้าหมายทุก ส่วนได้เป็นอย่างดีหรือเป็นช่องทางการจัดจำหน่ายเป็นเส้นทางเคลื่อนย้ายจากผู้ผลิตไปยังผู้บริโภคหรือลูกค้า ซึ่งอาจผ่านคนกลางหรือไม่ผ่านก็ได้ ในช่องทางการจัดจำหน่ายประกอบด้วย ผู้ผลิต ผู้บริโภค หรือผู้ใช้ทางอุตสาหกรรม (Industrial User) หรือลูกค้าทางอุตสาหกรรม (Industrial Consumer) และคนกลาง (Middleman) โลจิสติกส์ทางการตลาด

3.2.4 การส่งเสริมการตลาด (Promotion) หมายถึง เครื่องมือที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ขายกับ ผู้บริโภค (อิสริย์ อนันต์โชคปฐมา, 2558 : 31 อ้างถึงใน ลลิตา พุทธชาติ, 2561 : 10) ที่จะนำไปสู่การสร้างคามผูกพันทางด้าน อารมณ์ที่แนบแน่นต่อผู้บริโภค โดยผลลัพธ์ที่คาดหวังจากกิจการในการดำเนินกลยุทธ์ทางการตลาดระดับที่สองนี้ คือกิจการจะสามารถมีส่วนแบ่งการตลาดในจิตใจของลูกค้าสูงขึ้นเมื่อเทียบกับคู่แข่งชั้น หรืออาจเป็นกิจกรรมที่ติดต่อสื่อสารไปยังตลาด เป้าหมายเพื่อเป็นการให้ความรู้ ชักจูง หรือเป็นการย้ำเตือน ความจำเป็นของตลาดเป้าหมายที่มีต่อตราสินค้าและผลิตภัณฑ์ สินค้าหรือบริการ

3.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วรทีธี คงกิจเชิดชู และ วัชรพจน์ ทรัพย์สงวนบุญ (2561) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้ออาหารจานด่วนแบบ Takeaway ในพื้นที่ศูนย์กลางทางธุรกิจ ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะประชากรศาสตร์ในด้านอาชีพ และด้านอายุ มีผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้ออาหารจานด่วนแบบ

Takeaway ที่มีระดับความสำคัญมากที่สุด คือ ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ด้านราคา ด้านกระบวนการ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านบุคลากรตามลำดับ

ณิชา ศรีสุชาติ, วรรอง ศรีศิริรุ่ง และ วราภรณ์ เหลืองวิไล (2563) ได้ศึกษาการวิเคราะห์องค์ประกอบของปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้ออาหารของผู้บริโภคผ่านแอปพลิเคชันโทรศัพท์มือถือในกรุงเทพมหานคร จากผลวิจัยพบว่า องค์ประกอบส่วนประสมทางการตลาดและการยอมรับเทคโนโลยีของผู้บริโภคสำหรับธุรกิจจัดส่งอาหารผ่านแอปพลิเคชันโทรศัพท์มือถือในเขตกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 1) ความเชื่อมั่นในการได้รับประสบการณ์อันดี 2) การออกแบบสินค้าและบริการตรงตามความต้องการของลูกค้า 3) ความคุ้มค่าที่ได้รับและความเหมาะสมของการจัดส่ง และ 4) ประโยชน์ต่อสุขภาพ ซึ่งสามารถ อธิบายความแปรปรวนของตัวแปรเดิมได้ทั้งหมดร้อยละ 24.601, 19.862, 18.307, และ 8.662 ตามลำดับ

ณัฐศาสตร์ ปัญญา และ วิชรพจน์ ทรัพย์สงวนบุญ (2562) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการอาหารตามสั่งแบบจัดส่ง จากผลการวิเคราะห์ส่วนประสมทางการตลาดที่มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจใช้บริการอาหารตามสั่งแบบจัดส่ง คือ ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านการสร้างและนำเสนอทางกายภาพ ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงธุรกิจในแต่ละด้านส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อการตัดสินใจใช้บริการอาหารตามสั่งแบบจัดส่ง

ณัฏษร เฉลิมแดน (2563) ได้ศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคในการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ผ่านโมบายแอปพลิเคชันช่วงเกิดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (COVID-19) ในเขตกรุงเทพมหานคร จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ใช้แอปพลิเคชัน LINE MAN มากที่สุด สั่งอาหารประเภทพาสต์ฟูด โดยสั่งช่วงเวลา 12.01-14.00 น. โดยช่วงวัย Gen Y สั่งอาหารเฉลี่ยครั้งละ 200-400 บาท โดยผู้บริโภคมีความไว้วางใจและยอมรับประโยชน์ของเทคโนโลยีทางด้านความสะดวกในการซื้อและการสื่อสารที่รวดเร็ว เนื่องจากกลัวว่าตนเองจะได้รับเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (COVID-19) จากการไปซื้ออาหารนอกบ้าน

4. วิธีการวิจัย

งานศึกษาวิจัยเน้นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามปลายปิดและปลายเปิด เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล กำหนดกลุ่มประชากรเป้าหมายในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่มประชากรที่อยู่อาศัย ทำงาน หรือกำลังศึกษาในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ที่เคยใช้บริการสั่งอาหารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ในช่วงการแพร่ระบาด COVID-19 ซึ่งผู้วิจัยไม่สามารถทราบจำนวนที่แน่นอน ทำให้ต้องกำหนดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของคอคแรน (Cochran) ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามออนไลน์ผ่านทางเว็บไซต์ Google Form จำนวน 1 ชุด โดยมีการสร้างเครื่องมือจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

5. การเก็บรวบรวม

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมด 2 ส่วนโดยได้ดำเนินการ ดังนี้

5.1 ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเองโดยอาศัยเครื่องมือที่มีความเหมาะสม คือ แบบสอบถามเรื่องพฤติกรรมการตัดสินใจของผู้บริโภคที่ใช้บริการสั่งอาหารออนไลน์ช่วงการแพร่ระบาดโควิด 19 ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยเก็บแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้ที่อยู่อาศัย ทำงาน หรือกำลังศึกษาใน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นผู้ที่เคยใช้บริการสั่งอาหารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ในช่วงการแพร่ระบาด COVID-19 จำนวน 385 ตัวอย่าง จากนั้นนำแบบสอบถามที่ได้มาทำการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามและนำไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

5.2 ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นข้อมูลจากการเก็บรวบรวมจากเอกสารต่าง ๆ ได้แก่ บทความบนเว็บไซต์ และงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยและสามารถใช้อ้างอิงในการเขียนรายงานผลการวิจัย

5.3 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

5.3.1 สถิติเชิงพรรณนา ผู้วิจัยได้ใช้สถิติเชิงพรรณนาสำหรับการอธิบายผลการศึกษาในเรื่องข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ, อายุ, ระดับการศึกษา, อาชีพ และรายได้ ซึ่งเป็นข้อมูลที่ใช้มาตรวจวัดแบบนามบัญญัติโดยใช้ร้อยละ (Percentage)

5.3.2 วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยการคำนวณหาข้อมูลเปรียบเทียบพฤติกรรมของผู้บริโภคที่สั่งอาหารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ในช่วงก่อนการแพร่ระบาด COVID-19 และช่วงการแพร่ระบาด COVID-19 ใช้วิธีการหาค่าเฉลี่ย (Average) , ร้อยละ (Percentage) และการแจกแจงความถี่ร่วม (Crosstabs) วิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อการสั่งอาหารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ระหว่างการแพร่ระบาด COVID-19 ใช้วิธีการหาค่าเฉลี่ย (Average) ร้อยละ (Percentage) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

6. ผลการวิจัย

ในส่วนนี้ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยโดยเรียงตามวัตถุประสงค์ทั้ง 2 ข้อ ดังนี้ พฤติกรรมของผู้บริโภคที่สั่งอาหารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ในช่วงการแพร่ระบาด COVID-19 ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 71.47 มีอายุระหว่าง 20 – 29 ปี คิดเป็นร้อยละ 76.35 มีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า คิดเป็นร้อยละ 71.72 เป็นนักเรียน/นักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 76.86 และมีรายได้อยู่ระหว่าง 5,001 – 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 45.24 ในช่วงการแพร่ระบาด COVID-19 มีอัตราการเพิ่มขึ้นในแต่ละด้าน ดังนี้ มักจะใช้แอปพลิเคชัน Foodpanda มีอัตราเพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 4.63 สั่งอาหารประเภทอาหารไทย/อาหารตามสั่ง มีอัตราเพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 7.96 มีความถี่ในการสั่งอาหาร 7 - 9 ครั้ง/ 1 สัปดาห์ มีอัตราเพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 18.25 โดยจะสั่งอาหารในช่วงเวลา 14:01 – 18:00 น. มีอัตราเพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 13.36 มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อครั้งที่สั่งอยู่ระหว่าง 51 – 100 บาท มีอัตราเพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 10.02 โดยมีพฤติกรรมการรับประทานอาหารคนเดียว มีอัตราเพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 11.05 และมีจำนวนร้านอาหารที่สั่งซื้อสูงสุดต่อ 1 มื้อ จำนวน 3 ร้าน มีอัตราเพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 10.03

ในส่วนความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ผู้บริโภคให้ความสำคัญ 3 อันดับ คือ ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์หรือบริการ ในเรื่องจัดส่งอาหารให้ผู้สั่งซื้อโดยตรงหรือ ณ จุดที่ผู้สั่งซื้อกำหนด มีค่าเฉลี่ย 4.40 ± 0.718 ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ในเรื่องมีความสะดวกมากกว่าออกไปรับประทานที่ร้าน มีค่าเฉลี่ย 4.33 ± 0.941 ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด และปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์หรือบริการ ในเรื่องผู้ขนส่งอาหารควรสวมหน้ากากผ้าหรือหน้ากากอนามัยทุกครั้ง มีค่าเฉลี่ย 4.32 ± 0.779 มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

7. สรุปและอภิปรายผล

วัตถุประสงค์ของวิจัยในครั้งนี้ ศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคที่สั่งอาหารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ช่วงก่อนและระหว่างการแพร่ระบาด COVID-19 ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าในช่วงการแพร่ระบาด COVID-19 ในจังหวัดเชียงใหม่ การสั่งอาหารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์มีอัตราการเพิ่มขึ้นทุกด้าน ดังนี้ ด้านการสั่งอาหารโดยใช้แอปพลิเคชันออนไลน์ ด้านประเภทอาหารที่มักสั่งผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ ด้านความถี่ในการสั่งอาหารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ ด้านเวลาในการสั่งอาหารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ ด้านค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อครั้งที่ ด้านจำนวนผู้ร่วมรับประทานอาหาร และด้านจำนวนร้านอาหารสูงสุดที่สั่งซื้อต่อการรับประทานอาหาร 1 มื้อ ซึ่งแตกต่างจาก ณัฏฐกร เฉลิมแดน (2563) ที่ได้ศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคในการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ผ่านโมบายแอปพลิเคชัน ช่วงเกิดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (COVID-19) ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ในกรุงเทพมหานครใช้แอปพลิเคชัน LINE MAN มาก

ที่สุด และสั่งอาหารประเภทพาสต์ฟูด โดยสั่งอาหารในช่วงเวลา 12.01-14.00 น. โดยช่วงวัย Gen Y (20 – 35 ปี) สั่งอาหารเฉลี่ยครั้งละ 200-400 บาท เนื่องจากในช่วงการแพร่ระบาด COVID-19 ในระลอกแรก พื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ยังไม่มีแอปพลิเคชันสั่งอาหารออนไลน์จาก LINE MAN ในพื้นที่ อีกทั้งมีความแตกต่างของบริบทในกรุงเทพมหานครที่แตกต่างจากจังหวัดเชียงใหม่ จึงทำให้ประเภทการสั่งอาหารแตกต่างกัน

ในการศึกษาระดับความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อการสั่งอาหารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ระหว่างการแพร่ระบาด COVID-19 ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่ามีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นสูงสุด 3 อันดับแรก คือ ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์หรือบริการ ในเรื่องจัดส่งอาหารให้ผู้สั่งซื้อโดยตรงหรือ ณ จุดที่ผู้สั่งซื้อกำหนด รองลงมาคือ ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ในเรื่องมีความสะดวกมากกว่าออกไปรับประทานที่ร้าน และปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์หรือบริการ ในเรื่องผู้ขนส่งอาหารควรสวมหน้ากากผ้าหรือหน้ากากอนามัยทุกครั้ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐศาสตร์ ปัญญา และ วัชรพจน์ ทรัพย์สงวนบุญ (2562) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการอาหารตามสั่งแบบจัดส่ง โดยพบว่าส่วนประสมทางการตลาดที่มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจใช้บริการอาหารตามสั่งแบบจัดส่ง คือ ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์หรือบริการ ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด

8. ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งต่อไป

8.1 เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องการศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคที่สั่งอาหารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ช่วงสถานการณ์โรคระบาด COVID-19 ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จึงควรเพิ่มการทำวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ควบคู่ไปกับการแจกแบบสอบถาม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เฉพาะเจาะจงมากขึ้น โดยผู้ให้บริการจะได้นำไปพัฒนาและปรับปรุงสินค้าและบริการที่ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการได้อย่างแท้จริง

8.2 ควรมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากช่องทางอื่น ๆ เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างมีความครอบคลุม ในทุกกลุ่มประชากร เช่น อาชีพ รายได้ เป็นต้น ในทุกกลุ่มอายุ ในทุกกลุ่มรายได้ นอกจากการกระจายแบบสอบถามทางออนไลน์ เพื่อให้ได้ข้อมูลกลุ่มตัวอย่างที่หลากหลาย สามารถนำไปขยายผลเพื่ออธิบายปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกใช้บริการสั่งอาหารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ได้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

8.3 ควรศึกษาวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่อื่นๆ เช่นพื้นที่ศูนย์กลางแต่ละภาค เช่น ภูเก็ต ขอนแก่น เป็นต้น เบื้องต้นมีการศึกษาวิจัยนี้ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และ เชียงใหม่ เพื่อศึกษาลักษณะความคล้ายคลึงหรือความแตกต่างทางความคิด ค่านิยม กระแสสังคมของกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาเพื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่อื่นๆ

9. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทรงพันธ์ ต้นตระกูล รองคณบดีฝ่ายบริหาร คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ปรึกษางานวิจัย ผู้ที่ให้คำปรึกษาและแนะนำ ตลอดจนตรวจทานแก้ไขข้อบกพร่องด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างยิ่ง ตั้งแต่แรกเริ่มจนงานวิจัยสำเร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณด้วยความเคารพอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

10. เอกสารอ้างอิง

- ลลิตา พุทธชาติ. (2561). ปัจจัยส่วนประสมการตลาด (4P) ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของผู้ฟังวิทยุกระจายเสียง ในเขตบางบอน จังหวัดกรุงเทพมหานคร. (รายงานการค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). สาขาการตลาด มหาวิทยาลัยสยาม.
- ชเนศ ลักษณะพันธุ์ภักดี (2560). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. (รายงานการค้นคว้าอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วรทีธี คงกิจเชิดชู. วัชรพจน์ ทรัพย์สงวนบุญ. (2561). “การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้ออาหารจานด่วนแบบ Takeawayในพื้นที่ศูนย์กลางทางธุรกิจ”. WMS Journal of Management Walailak University. ปี 2019 เล่มที่ 2. หน้า 85 – 95.
- ณิชยา ศรีสุชาติ. วรรอง ศรีศิริรุ่ง. วราภรณ์ เหลืองวิไล. (2563). “การวิเคราะห์องค์ประกอบของปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้ออาหารของผู้บริโภคผ่านแอปพลิเคชันโทรศัพท์มือถือในกรุงเทพมหานคร”. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยพาร์อีสเทอร์น. ปีที่ 13 เล่มที่ 3. หน้า 63 – 80.
- ณัฐศาสตร์ ปัญญาณะ. วัชรพจน์ ทรัพย์สงวนบุญ. (2562). “ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการอาหารตามสั่งแบบจัดส่ง”. วารสารเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ. ปีที่ 11 เล่มที่ 1. หน้า 53 – 66.
- ณัฏภัชฌ เณิมแดน. (2563). “พฤติกรรมผู้บริโภคในการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ผ่านโมบายแอปพลิเคชัน ช่วงเกิดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (COVID-19) ในเขตกรุงเทพมหานคร”. วารสารบริหารธุรกิจอุตสาหกรรม. ปีที่ 2 เล่มที่ 1. หน้า 92 – 106.

การปรับตัวของผู้ค้าขายในตลาด Greenway หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของ โรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (COVID-19)

THE ADAPTATION OF MERCHANTS IN GREENWAY MARKET AFTER CORONAVIRUS PANDEMIC 2019
(COVID-19)

กัญญาพัชร สารอารมณ์¹ เปมิกา หวันสนิ² พรลภัส ทองคำ³
จิตภา ช้างประเสริฐ⁴ และ เอมอร เจียรมาศ⁵

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาการค้าขายของพ่อค้าแม่ค้าในช่วงตลาดกรีนเวย์ปิดเนื่องจากสถานการณ์โรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) (2) เพื่อศึกษาปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหาของสินค้าค้างสต็อกในช่วงสถานการณ์โรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) (3) เพื่อศึกษาวิธีการปรับตัวของพ่อค้าแม่ค้าในตลาด Greenway ช่วงสถานการณ์โรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในพื้นที่ตลาด Greenway อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นกลุ่มพ่อค้าแม่ค้าในตลาด Greenway จำนวน 6 คน โดยใช้เครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม นำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่ วิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลและอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยนี้

ผลการวิจัยพบว่า หลังช่วงสถานการณ์โรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ระบาดทำให้ตลาด Greenway ต้องปิดลงเป็นเวลา 15 วัน ตามมาตรการการป้องกันการแพร่เชื้อโรค ทำให้พ่อค้าแม่ค้าเกิดผลกระทบขาดรายได้เนื่องจากไม่สามารถขายของทำให้มีปัญหามาตามาคือปัญหาของสินค้าค้างสต็อกเพราะไม่ได้มีการขายสินค้าออกและยังมีสินค้าเก่าค้างอยู่เมื่อตลาด Greenway ได้เปิดตามปกติแล้วก็ยังมีลูกค้าที่มาใช้บริการจำนวนที่น้อย เนื่องจากยังกังวลกับการระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้พ่อค้าแม่ค้ามีรายได้ลดลงอย่างมากเมื่อเทียบกับในสถานการณ์ที่ยังปกติอยู่ส่งผลให้ผู้ประกอบการร้านค้าบางรายต้องทำอาชีพเสริมแต่บางรายต้องปิดกิจการลงเพราะขาดรายได้และไม่มีเงินหมุนเวียนทำให้กิจการต้องปิดตัวลงในที่สุด

คำสำคัญ: ตลาด Greenway, การปรับตัว, โรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

Abstract

The objectives of this research is aim (1) to study trade of merchant during Greenway market temporary closed due to COVID-19 (2) to study on the problem and how to solve to problem of product remain in stock (dead stock) during COVID-19 (3) to study the way how merchants adjust themselves during COVID-19 in Greenway market, Hatyai district Songkhla province. There are 6 people in the sample group of merchants in the Greenway market by using in-depth interviews and non-participant observation as tools

¹⁻⁴ นักศึกษาชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

⁵ รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

to collect data for this research and categorize data, analyze data, summarize the results and discuss the results according to objectives of the research.

The study result found that after COVID-19 pandemic, Greenway market have to be temporary closed for 15 days follow the measure to prevent the spread of Coronavirus disease 2019 (COVID-19) affected merchants lack of income because they cannot run their business and the follow effect is many products remain in stock. Even after the Greenway market opens as regularly but there are less customers than usual due to the concern of COVID-19, compared with usual situations many entrepreneurs are still not able to gain enough income. Most of them have to find additional occupation or shut down their business because of a lack of income and no working capital.

Keyword: GREENWAY MARKET THE 2019 CORONAVIRUS DISEASE ADAPTATION (COVID-19)

1. บทนำ

โรคไวรัส (COVID-19) คือ โรคติดเชื้อจากไวรัสชนิดหนึ่งซึ่งเป็นสายพันธุ์ใหม่ที่ไม่เคยพบมาก่อนในมนุษย์ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบทางเดินหายใจในคน และสามารถแพร่เชื้อจากคนสู่คนได้ โดยเชื้อไวรัสนี้พบครั้งแรกในการระบาดในเมืองอู่ฮั่น มณฑลหูเป่ย์ สาธารณรัฐประชาชนจีน ในช่วงปลายปี 2019 โดยในตอนนั้นเราจะรู้จักกันโรคนี้ในชื่อว่า ไวรัสอู่ฮั่น ก่อนที่ภายหลังจะระบุเชื้อก่อโรคได้ว่าเป็นเชื้อในตระกูลไวรัส (COVID-19) แต่เป็นสายพันธุ์ใหม่ที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ดังนั้น ทางองค์การอนามัยโลก จึงได้ตั้งชื่อโรคติดต่อชนิดนี้ใหม่อย่างเป็นทางการ โดยมีชื่อว่า COVID-19 โดยโรคไวรัส (COVID-19) นี้โดยหลักแล้วแพร่จากคนสู่คนผ่านทางฝอยละอองจากจมูกหรือปากซึ่งขับออกมาเมื่อผู้ป่วย ไอหรือจาม เราสามารถรับเชื้อได้จากการที่หายใจเอาฝอยละอองเข้าไปจากผู้ป่วยหรือจากการเอามือไปสัมผัสพื้นผิวบริเวณที่มีฝอยละอองเหล่านั้นแล้วมาจับตามใบหน้า ระยะเวลาการติดเชื้อและแสดงอาการ (ระยะฟักตัว) มีตั้งแต่ 1-14 วันและมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 5-6 วัน เกิน 97% ของผู้ป่วยเริ่มมีอาการภายใน 14 วัน ซึ่งต่อมาได้เกิดการแพร่ระบาดกว้างมากขึ้น ซึ่งเชื้อไวรัส (COVID-19) ทำให้ส่งผลกระทบต่อและเกิดการแพร่ระบาดไปในหลายประเทศทั่วโลก รวมไปถึงประเทศไทยด้วย

การระบาดของโรคไวรัส (COVID-19) ในประเทศไทยตั้งแต่วันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2563 โดยเป็นประเทศที่มีผู้ป่วยยืนยันรายแรกนอกประเทศจีน การคัดกรองผู้เดินทางเข้าประเทศพบผู้ป่วยประปรายตลอดเดือนมกราคม พ.ศ. 2563 ซึ่งเป็นผู้ที่เดินทางมาจากหรือเป็นผู้พำนักอยู่ในประเทศจีนแทบทั้งสิ้น การแพร่เชื้อท้องถิ่นที่มีรายงานรายแรกมีการยืนยันเมื่อวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2563 จำนวนผู้ป่วยยังมีน้อยตลอดเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563 โดยต่อมารัฐบาลได้แถลงประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 หรือ พรก.ฉุกเฉิน เพื่อควบคุมสถานการณ์การระบาดของโรค (COVID-19) และกำหนดมาตรการต่าง ๆ ที่จำเป็นในการระงับยับยั้งการระบาดระลอกใหม่ของโรคติดเชื้อไวรัส (COVID-19) ซึ่งระบาดแบบกลุ่มก้อนในเขตหลายเขตพื้นที่ของประเทศ โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ควบคุมสูงสุดที่จำเป็นต้องมีมาตรการที่เข้มงวด เพื่อการสกัดและยับยั้งการแพร่ระบาดอย่างรวดเร็วและเด็ดขาด โดยห้ามมีการเดินทางเข้าออกภายในและภายนอกประเทศงดการห้ามมิให้มีการชุมนุมหรือมั่วสุมกัน มีการปิดตลาดและห้างสรรพสินค้าต่าง ๆ ซึ่งให้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 26 มีนาคม 2563 เป็นต้นไป จึงส่งผลให้เกิดผลกระทบทางด้านการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจภายในประเทศอย่างรวดเร็ว

การระบาดของโรคไวรัส (COVID-19) ส่งผลกระทบต่อในหลากหลายด้านโดยเฉพาะ ด้านเศรษฐกิจ เมื่อก้าวถึงตลาด Greenway ตลาดนัดกลางคืนที่เปิดบริการในช่วงเย็นเป็นต้นไป โดยตั้งอยู่ที่ถนนกาญจนาภิเษก ตำบลคลองห้า อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ตลาด Greenway มีการจัดโซนอย่างชัดเจน และเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีสินค้าและบริการที่หลากหลาย โดยเฉพาะสินค้าที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ สินค้าแฮนด์เมด สินค้ามือสอง เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย ของสะสม อาหารและ

เครื่องใช้ต่างๆ รวมถึงเป็นตลาดนัดกลางคืนที่รวบรวมร้านค้าชื่อดังที่เปิดขายในโลกออนไลน์มาเปิดขายในตลาดนัดตอนกลางคืน เป็นตลาดนัดที่ไม่ได้เน้นการขายสินค้าและบริการเพียงอย่างเดียว แต่เพิ่มความบันเทิง ความเพลิดเพลินในการเดินเที่ยวชมตลาดนัด และมีกิจกรรมต่างๆ มีการจัดแสดงคอนเสิร์ต ชมงานศิลปะสร้างความแปลกใหม่ให้กับผู้บริโภคที่เข้ามาใช้บริการในตลาด Greenway เนื่องจากการระบาดของโรคไวรัส (COVID-19) เป็นโรคที่สามารถติดต่อกันได้ง่ายทำให้ผู้คนไม่กล้าออกนอกบ้านกังวลและหวาดกลัวต่อการเจอผู้คนมากมายจึงหลีกเลี่ยงการใช้ชีวิตนอกบ้าน ทำให้ไม่มีผู้คนออกมาเดินตลาด Greenway โดยในช่วงแรกตลาดได้มีการประกาศปิดเป็นเวลา 1 เดือน ทำให้พ่อค้าแม่ค้าขาดรายได้จากการขายของหน้าร้าน บางร้านก็มีการทำอาชีพเสริมหรือมีการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์คือขายของผ่านทางออนไลน์โดยใช้วิธีการไลฟ์สดแต่บางร้านก็ไม่ได้ทำอะไรเลยจึงทำให้ขาดรายได้จากการขายของ อย่างไรก็ตามตามสภาวะสถานการณ์จำเป็นต้องดำรงชีวิตต่อไปเพื่อความอยู่รอดเนื่องจากไม่มีรายได้จากการขายของแต่ยังต้องใช้จ่ายในชีวิตประจำวันทำให้รายจ่ายมากกว่ารายได้ที่ได้รับ แต่เมื่อพอตลาดกลับมาเปิดตามปกติผู้มาใช้บริการก็น้อยมากบางร้านขายแทบไม่ได้เพราะการระบาดของโรคส่งผลให้ผู้คนตกงานเยอะไม่มีรายได้ไม่มีเงินเดือนจึงทำให้เศรษฐกิจในประเทศไทยซบเซาและแย่งเรื่อย ๆ ตามลำดับ

2. วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อศึกษาการค้าขายของพ่อค้าแม่ค้าในช่วงตลาด Greenway ปิดเนื่องจากสถานการณ์โรคไวรัส (COVID-19) ในพื้นที่ตลาด Greenway
- 2.2 เพื่อศึกษาปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหาของสินค้าค้างสต็อกในช่วงสถานการณ์โรคไวรัส (COVID-19)
- 2.3 เพื่อศึกษาวิธีการปรับตัวของพ่อค้าแม่ค้าในตลาด Greenway ช่วงสถานการณ์โรคไวรัส (COVID-19)

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสาร แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. อวาทิพย์ แว (2563) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ (COVID-19) กับการเรียนรู้สู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพในวันนี้ : ในช่วงที่โรคไวรัส (COVID-19) ระบาดทำให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้จำเป็นและจำยอมเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการใช้ชีวิต มาตราการป้องกันตนเองหลายอย่างทั้งการใส่หน้ากากอนามัยหรือหน้ากากผ้า การล้างมือบ่อยๆด้วยสบู่หรือใช้เจลล้างมือที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์การหลีกเลี่ยงเข้าไปในพื้นที่ที่มีคนหนาแน่น การรักษาระยะห่างจากผู้อื่น การมีสุขอนามัยที่ดีในการดูแลสุขภาพตนเองและความรับผิดชอบต่อสังคมในการกักตัวเองที่บ้านตามคำแนะนำของกระทรวงสาธารณสุขนำไปสู่ผลลัพธ์อันน่ายินดีที่ทำให้อัตราป่วยรายใหม่ลดลงอย่างต่อเนื่อง

2. กรรณิการ์ แสนสุภา (2563) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการปรับตัวของนักศึกษาในสถานการณ์ (COVID-19) : การปรับตัวของนักศึกษาในสถานการณ์ (COVID-19) พบว่า นักศึกษาสามารถปรับตัวในสถานการณ์ (COVID-19) ได้ นั่น นับเป็นเรื่องที่ คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหงให้ความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลกในเรื่องของโรคระบาดทำให้บุคคลต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง ดังกล่าว เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตได้ตามปกติภายใต้การเอาชนะความกังวลเกี่ยวกับการติดเชื้อ เช่น การใส่หน้ากากอนามัยตลอดเวลาเมื่ออยู่ในที่ชุมชน การล้างมือ การงดกิจกรรมในที่ชุมนุมชน และการเว้นระยะห่างระหว่างบุคคล เป็นต้น

ดังนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องนำมาเปรียบเทียบกับผลการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ การวิจัยในครั้งนี้ นำข้อมูลที่ได้ไปจัดหมวดหมู่ สังเคราะห์ข้อมูลตามลำดับต่อไป

4. วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “Greenway การปรับตัวหลังสถานการณ์โรคโคโรนา (COVID-19)” ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In depth interview) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมโดยอาศัยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องได้แก่ หนังสือ บทความวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์กลุ่มบุคคลที่เข้ามาใช้บริการร้านค้าในตลาด Greenway จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้เห็นถึงขั้นตอนในการดำเนินการศึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1 พื้นที่ในการวิจัย ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย คือ ตลาด Greenway ซึ่งตั้งอยู่ที่ถนนกาญจนาภิเษย์ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ตลาด Greenway เป็นตลาดที่เปิดมายาวนานแล้วตลาด Greenway เป็นย่านช้อปปิ้งของเมืองหาดใหญ่ ซึ่งเป็นตลาดที่เปิดให้นักท่องเที่ยว ผู้ซื้อ และ ผู้ขาย ได้เจอกัน ตั้งแต่วันอังคาร-วันอาทิตย์และเป็นตลาดนัดกลางคืนที่ตั้งอยู่ใจกลางเมืองหาดใหญ่ห่างจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์เพียง 2.6 กิโลเมตรและใช้เวลาในการเดินทางโดยรถส่วนตัวเพียงแค่ 6 นาทีนั้นได้รับความนิยมมากและมีพื้นที่ค่อนข้างกว้างขวาง เป็นแหล่งรวมของทุกอย่าง เสื้อผ้าหลากหลาย เครื่องประดับต่าง ๆ หรือจะเป็นโซนอาหาร โดยสามารถเลือกเดินได้ทั้งหมด 4 โซนด้วยกัน ประกอบด้วย

4.1.1 โซน Plaza โซนที่จะแบ่งออกเป็นล็อคด้วยกัน มีประมาณ 5-7 ล็อคซึ่งในล็อคส่วนใหญ่จะขายพวกเสื้อผ้าวัยรุ่นทั้งผู้หญิงและผู้ชาย มีการอัพเดทแฟชั่นอยู่เสมอ เพราะเหล่าพ่อค้าแม่ค้าจะนำเอาของใหม่ทุกๆวันพุธและวันพฤหัสบดี

4.1.2 โซนเปิดท้าย โซนนี้อยู่ข้างกับโซน Plaza ซึ่งเป็นพวกเสื้อผ้าเหมือนกัน ส่วนใหญ่จะเป็นของมือสองมีจำหน่ายเสื้อผ้าที่หายากและของสะสมต่าง ๆ

4.1.3 Green Zone โซนแถบเดียวกับโซนเปิดท้ายแต่จะเป็นพวกอาหารพื้นเมือง ของดีเมืองสงขลา เช่น มันเคี้ยว น้ำอ้อย น้ำตาล ซึ่งเป็นอีกโซนที่น่าสนใจเพราะถือว่าการส่งเสริมอาชีพให้กับชาวบ้าน

4.1.4 Food Station เป็นโซนอาหารที่ใหญ่มาก มีประมาณ 4-5 ล็อค จะมีร้านอาหารชื่อดังมาวางขายกัน เช่น ร้าน Kinza ร้านข้าวไก่ ไช้ลาวา ขนมจีนเมืองตรัง ส้มตำบาและอื่น ๆ อีกมากมาย ซึ่งมีที่นั่งให้รับประทานทั้งด้านล่างและด้านบนการซื้ออาหารจะต้องแลกเงินใส่บัตรเติมเงินก่อนจึงจะสามารถไปซื้ออาหารมารับประทานได้ถ้าหากเงินในบัตรยังคงเหลือก็สามารถไปแลกกลับมาเป็นเงินสดได้

4.2 ผู้ให้ข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ร้านค้าภายในตลาด Greenway จำนวน 3 โซน ได้แก่ โซน Food Station โซนเปิดท้าย โซนพลาซ่า ได้แก่ ร้านก๊วยเตี่ยวต้มยำ ร้านน้ำพื้โอ ร้านกันคิ้ว ร้านขายของกิ๊ฟช็อป ร้านเสื้อผ้า Posy Closet ร้านเสื้อผ้าจัมสุทชุดเดรส จำนวนทั้งหมด 6 คน

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและมีบทบาทอย่างมากในการวิจัย การเลือกใช้เครื่องมือใดนั้นขึ้นอยู่กับสถานการณ์และลักษณะพฤติกรรมที่ต้องการจะวัดเพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือและจะต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยโดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

4.3.1 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participation observation) เป็นการสังเกตที่ผู้วิจัยไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกับเจ้าของกิจการแต่เป็นเพียงการสังเกตการณ์จากภายนอกทั้งลำดับวิธีการ การดำเนินงานและกระบวนการต่างๆของเจ้าของกิจการซึ่งเป็นการลงพื้นที่เพื่อสังเกตลักษณะสภาพทั่วไปของพื้นที่ที่มีการจัดบันทึกประจำวัน ที่เวลาสถานที่ กลุ่มคน ถ่ายภาพ บันทึกเสียงเพื่อป้องกันการจดบันทึกตกหล่นและน้ำเสียงผู้ให้ข้อมูลแสดงถึงการรับรู้ ความมั่นใจ อารมณ์ของผู้ให้สัมภาษณ์และใช้เป็นหลักฐานในการวิเคราะห์อย่างละเอียดและนำเสนอผลงาน

4.3.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เป็นการซักถามพูดคุยกันระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นการถามเจาะลึกถึงคำตอบอย่างละเอียดถี่ถ้วน การถามนอกจากจะให้อธิบายแล้วใช้คำถามการสัมภาษณ์แบบปลายเปิดเพื่อให้กลุ่มตัวอย่างสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระทำให้ได้ข้อมูลหลากหลายแง่มุมซึ่งคำถามสำหรับ

สัมภาษณ์จะต้องถามถึงเหตุผลด้วย การสัมภาษณ์แบบนี้จะใช้ได้กับการศึกษาวิจัยเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของบุคคล เจตคติ ความต้องการ ความเชื่อ ค่านิยม บุคลิกภาพในลักษณะต่าง ๆ

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยนำข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ มารวมกันไว้ในรูปแบบที่เหมาะสม เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ด้วยวิธีการต่าง ๆ ดังนี้

4.4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ เป็นการศึกษาค้นคว้าเอกสาร (Documentary research) เพื่อใช้ในการศึกษาวิจัย เช่น เอกสาร ตำราวิชาการ บทความ วิทยานิพนธ์ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาศึกษาข้อมูลขั้นต้น และวิเคราะห์และใช้เป็นแนวทางในการเรียบเรียงข้อมูลในการศึกษาวิจัยเพื่อให้อสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการวิจัยครั้งนี้

4.4.2 ศึกษาข้อมูลภาคสนาม (Field research) เป็นการลงไปศึกษาในพื้นที่จริงที่ต้องการศึกษาภายในตลาด Greenway อำเภอดอนตาล จังหวัดอุบลราชธานี โดยใช้การสัมภาษณ์ข้อมูลจากกลุ่มพ่อค้าแม่ค้าในตลาด Greenway ได้แก่ ร้านกล้วยต้มยำ ร้านน้ำพริก ร้านก๋วยเตี๋ยว ร้านขายของกึ่งฟู้ด ร้านเสื้อผ้า Posy Closet ร้านเสื้อผ้าจัมสุทเธเรส จำนวนทั้งหมด 6 คน

4.4.3 การสังเกต (observation) การสังเกตคือการเฝ้าดูสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างใกล้ชิดและมีระเบียบวิธี เพื่อวิเคราะห์หรือหาความสัมพันธ์ของสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นกับสิ่งอื่น (สุภางค์ จันทวานิช, 2549: 45) เช่น การสังเกตลักษณะทั่วไปของตลาด Greenway และสังเกตลักษณะพฤติกรรมของพ่อค้าแม่ค้า

5. ผลการวิจัย

ตลาด Greenway เป็นตลาดนัดกลางคืนที่เปิดบริการตั้งแต่วันที่ 18:00-22:00 เป็นต้นไป โดยตั้งอยู่ที่ถนนกาญจนาภิเษย์ ตำบลคองหงส์ อำเภอดอนตาล จังหวัดอุบลราชธานี ตลาด Greenway มีการจัดโซนอย่างชัดเจนและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีสินค้าและบริการที่หลากหลาย โดยเฉพาะสินค้าที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ สินค้าแฮนด์เมด สินค้ามือสอง เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย ของสะสม อาหารและเครื่องดื่มต่างๆ รวมถึงเป็นตลาดนัดกลางคืนที่รวบรวมร้านค้าชื่อดังที่เปิดขายในโลกออนไลน์มาเปิดขายในตลาดนัดตอนกลางคืน เป็นตลาดนัดที่ไม่ได้เน้นการขายสินค้าและบริการเพียงอย่างเดียว แต่เพิ่มความบันเทิง ความเพลิดเพลินในการเดินเที่ยวชมตลาดนัดและมีกิจกรรมต่างๆ มีการจัดแสดงคอนเสิร์ต ชมนานาศิลปะสร้างความแปลกใหม่ให้กับผู้บริโภคที่เข้ามาใช้บริการในตลาด Greenway

5.1 ผลการศึกษาการค้าขายของพ่อค้าแม่ค้าในช่วงตลาด Greenway ปิดเนื่องจากสถานการณ์โรคโควิด-19 (COVID-19) พบว่า ในช่วงสถานการณ์ตลาด Greenway เปิดปกติมีผู้คนมาเดินซื้อของเป็นจำนวนมากไม่ว่าจะเป็นคนในพื้นที่หรือชาวต่างชาติ เช่น ชาวมาเลเซีย ชาวสิงคโปร์ ซึ่งทำให้มีรายได้ดีและเพียงพอต่อรายจ่ายไม่ว่าจะเป็นรายจ่ายค่าเช่าที่หรือการซื้อสินค้าใหม่มาขาย ต่อมาหลังจากมีการระบาดของโรคโควิด-19 (COVID-19) ทำให้ตลาดต้องปิดตัวลงเป็นเวลา 15 วันตั้งแต่วันที่ 30 เมษายน พ.ศ.2563-วันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ.2563 ตามมาตรการป้องกันการแพร่เชื้อของไวรัส (COVID-19) และเมื่อตลาด Greenway กลับมาเปิดตามปกติยังคงทำให้ผู้ที่มาใช้บริการมีจำนวนที่ค่อนข้างน้อยเนื่องจากยังคงกังวลกับการระบาดของโรคโควิด-19 (COVID-19) ทางพ่อค้าแม่ค้าเล่าว่ารายได้ลดลงจำนวนครึ่งต่อจากในช่วงสถานการณ์ปกติซึ่งทำให้รายได้น้อยกว่ารายจ่าย ซึ่งสอดคล้องกับสายชล สุดทองคง เจ้าของร้านจัมสุทเธเรสราคาถูก ได้กล่าวที่ว่า "...บางวันเจ็บบวกขายได้ 2-3 ชุดต่อวัน แต่ต้องจ่ายค่าเช่าที่จำนวนเท่าเดิมซึ่งรายจ่ายไม่พอกับรายได้ในแต่ละวันที่ได้รับในแต่ละวัน..." (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564) และไม่ใช่เพียงแค่นั้นจัมสุทเธเรสราคาถูกเท่านั้นที่ได้รับผลกระทบทางด้านยอดขายน้อยกว่าปกติ แต่ทุกร้านที่ไปสัมภาษณ์นั้นได้รับผลกระทบทุกร้าน ทำให้ไม่มีเงินมาหมุนเวียนที่จะสามารถนำไปซื้อสินค้านำมาลงขายได้ ทำให้เป็นสินค้าค้างสต็อก ส่งผลให้ร้านค้ามีรายได้ลดลงในช่วงสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 (COVID-19) ซึ่งสอดคล้องกับพันธธิญา ประภัสสร เจ้าของร้านกึ่งฟู้ดชอป ได้กล่าวที่ว่า "...รายได้ต่างกันประมาณ 80% เมื่อเทียบกับในช่วงที่สถานการณ์

ปกติ ลูกค้าจะซื้ออะไรก็ต้องคำนึงนิดนึงเพราะสินค้าแบบนี้เป็นสินค้าฟุ่มเฟือย ไม่ใช่สินค้าที่ต้องอุปโภคทุกวัน...” (สัมภาษณ์ ณ วันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564)

ดังนั้น ในช่วงตลาด Greenway ปิด พ่อค้าแม่ค้าได้รับผลกระทบเกี่ยวกับรายได้ที่ได้รับไม่เพียงพอต่อการหมุนเวียนในการที่จะนำสินค้ารุ่นใหม่มาขาย ซึ่งเป็นผลกระทบหลักของผลการศึกษาคำขายของพ่อค้าแม่ค้าในช่วงตลาด Greenway ปิดเนื่องจากสถานการณ์โรคไวรัส (COVID-19)

5.2 ผลการศึกษาปัญหาและวิธีการแก้ไขของสินค้าค้างสต็อกในช่วงสถานการณ์ โรคไวรัส (COVID-19) พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่ของพ่อค้าแม่ค้าในตลาด Greenway ทุกวันที่ไปสัมภาษณ์ พุดเป็นเสียงเดียวกันในเรื่องรายได้ที่ลดลงถ้าเปรียบเทียบกับในช่วงสถานการณ์ปกติ เนื่องจากในช่วงสถานการณ์ โรคไวรัส (COVID-19) ระบาดทำให้ผู้คนออกจากบ้านน้อยลงส่งผลให้ร้านค้าขายของได้ไม่ดี ทำให้ให้มีสินค้าค้างสต็อกจำนวนมาก ร้านค้าจึงมีวิธีการแก้ไขปัญหาสินค้าค้างสต็อกก็คือการลดราคาขายของสินค้าจากราคาปกติ โดยจำเป็นที่จะต้องนำสินค้ามาขายในราคาที่เท่าทุนและในราคาที่ขาดทุนเพื่อให้สินค้านั้นได้ขายออกไปบ้างและนำเงินส่วนที่ขายได้ไปหมุนเวียนเพื่อนำไปซื้อสินค้ารุ่นใหม่มาขาย ซึ่งสอดคล้องกับเรวัตร์ รัตนบุรี เจ้าของร้าน Posy Store คำกล่าวที่ว่า “...หยุดสิ่งของก่อน ขายของที่มีในร้านไปก่อน Sale และเคลียร์ของเก่าในร้านออกก่อน แล้วค่อยสั่งออเดอร์ใหม่มา..” (สัมภาษณ์ ณ วันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564) ร้านค้าก็มีวิธีการแก้ไขปัญหาที่แตกต่างกันไป บางร้านมีการไลฟ์สดขายของ บางร้านมีการโพสต์ขายทางออนไลน์ การนำสินค้ามาขายในราคาทุนหรือขายในราคาที่ต่ำกว่าทุนนั้นเป็นเรื่องที่ใจยอมรับยากเพราะแทบจะไม่ได้กำไรเลยแต่จำเป็นที่จะต้องทำเพื่อเอาสินค้ารุ่นเก่าขายออกและนำเงินไปซื้อสินค้ารุ่นใหม่มาขายแทนซึ่งสอดคล้องกับสายชล สุดทองคง เจ้าของร้านจัมสุทเศรษฐศาถูก คำกล่าวที่ว่า “...ต้องเอาเสื้อผ้าไป Sale ทำให้ขาดทุนต้องขายราคาต่ำกว่าทุนเพราะเสื้อผ้าที่เราสต็อกมาบางทีมันจะเป็นรุ่นเก่าแล้วถ้าขายราคาปกติมันก็จะขายไม่ได้...” (สัมภาษณ์ ณ วันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564)

ดังนั้น ปัญหาของสินค้าค้างสต็อกของพ่อค้าแม่ค้าในช่วงสถานการณ์ โรคไวรัส (COVID-19) มีวิธีการแก้ไขปัญหาโดยการนำสินค้าที่ค้างสต็อกมาลดราคา ขายราคาทุนและต่ำกว่าทุนเพื่อนำเงินที่ได้ไปหมุนเวียนเพื่อนำสินค้ารุ่นใหม่มาขายต่อ ซึ่งเป็นวิธีการแก้ไขปัญหาสินค้าค้างสต็อกในช่วงสถานการณ์ โรคไวรัส (COVID-19)

5.3 ผลการศึกษาวิธีการปรับตัวของพ่อค้าแม่ค้าในตลาด Greenway ช่วงสถานการณ์โรคไวรัส (COVID-19) เมื่อตลาด Greenway ถูกปิดลงตามมาตรการการป้องกันการแพร่เชื้อโรคไวรัส (COVID-19) พ่อค้าแม่ค้าที่ขายของในตลาด Greenway ก็ไม่สามารถเปิดร้านขายของได้ตามปกติแต่ชีวิตยังต้องดำรงต่อไปจึงเกิดการปรับตัว การปรับตัว หมายถึง การที่บุคคลพยายามปรับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นแก่ตน และพยายามปรับเปลี่ยน พฤติกรรมของตนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและความต้องการของตนเอง จนสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขปราศจากความคับข้องใจ (ลัดดาวัลย์ เกษมเนตรและทัศนาศ ทองภักดี, 2543) ซึ่งสอดคล้องกับพันธธิญา ประภัสสร เจ้าของร้านกิปต์ชอป คำกล่าวที่ว่า “...ช่วงตลาดปิด ได้มีไปขายข้าวไข่เจียวไปอาศัยที่ขายจากคนรู้จัก แต่ก็ไม่ได้ดี ตอนกำลังจะขายดี ก็มีคนมาแจกข้าวฟรีทำให้ร้านเราเงียบ แต่ก็ยังขายอยู่ คนมันทำทุกวันถ้าเราไม่ทำอะไรเลยมันก็เครียด ขายเล่นๆ ส่วนสินค้าที่ขายในตลาด Greenway ก็เก็บไว้ เพราะมันไม่ได้เป็นของเน่าเสีย...” (สัมภาษณ์ ณ วันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564) การปรับตัวของพ่อค้าแม่ค้านั้นแตกต่างกันออกไปบางร้านก็ต้องไปหาอาชีพเสริมทำในช่วงตลาด Greenway ปิด บางร้านก็ได้นำอาชีพของตนเองไปประกอบกิจการที่บริเวณหน้าบ้านหรือขายทางออนไลน์ หากรอตลาด Greenway กลับมาเปิดปกติก็คงจะไม่ไหวเพราะต้องมีรายจ่ายทุกวัน เพื่อความอยู่รอดนั้นก็ต้องหาหนทางที่จะต้องทำมาหากินต่อ ซึ่งสอดคล้องกับธนัญชัย ศิริตระกูล เจ้าของร้านกวยเตี๋ยวต้มยำนายโย่ง คำกล่าวที่ว่า “...รายได้ลดลงเกือบครึ่ง พันครึ่ง มีผลกระทบพอสมควร ในช่วงตลาดปิดแต่ได้ขายกวยเตี๋ยวที่บ้าน ทำให้พอมีรายได้อยู่บ้าง...” (สัมภาษณ์ ณ วันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564)

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 การศึกษาการค้าขายของพ่อค้าแม่ค้าในช่วงตลาด Greenway ปิดเนื่องจากสถานการณ์โรคไวรัส (COVID-19) ในพื้นที่ตลาด Greenway พบว่าตลาด Greenway เป็นสถานที่ที่ขบปึงและเป็นตัวเลือกแรก ๆ ถ้าหากนึกถึงสถานที่ที่ต้องการมาจับจ่ายใช้สอยซื้อเสื้อผ้าหรือของใช้เครื่องประดับต่าง ๆ การค้าขายภายในตลาด Greenway ในช่วงสถานการณ์ปกตินั้นมีรายได้ที่ดีและขายสินค้าได้ดีเพราะมีผู้คนมาใช้บริการจำนวนมากจึงทำให้มีรายได้ที่มากขึ้น แต่เมื่อในช่วงสถานการณ์โรคไวรัส (COVID-19)แพร่ระบาดนั้นทำให้ตลาด Greenway ต้องปิดลงเนื่องจากการป้องกันการแพร่เชื้อของโรคไวรัส (COVID-19) และเมื่อตลาด Greenway กลับมาเปิดตามปกติทำให้ผู้คนที่มาใช้บริการมีจำนวนที่น้อยเพราะยังคงกังวลกับการแพร่ระบาดของโรคไวรัส (COVID-19) จึงทำให้มีรายได้ที่น้อยตามไปด้วย กล่าวว่าการแพร่ระบาดอย่างรวดเร็วของไวรัสโควิด 19 กลายเป็นมหาวิกฤติทางสาธารณสุขโลก ภาครัฐในหลายประเทศต้องใช้มาตรการล็อกดาวน์ครั้งใหญ่ (Great Lockdown) เพื่อจำกัดการแพร่ระบาด ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของผู้คนและทำให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกหยุดชะงักพร้อมกัน (global simultaneous shocks) กิจกรรมการผลิตที่หยุดชะงักพร้อมกับรายได้และกำลังซื้อที่ลดลงรุนแรงทำให้ลูกกลมเป็นวิกฤติทางเศรษฐกิจทั่วโลก ซึ่งในครั้งนี้มีลักษณะพิเศษคือเป็นวิกฤติคู่ทั้งด้านอุปทานและอุปสงค์พร้อมกัน (twin supply-demand shocks)

สรุปได้ว่า จากการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (COVID-19) ทำให้ตลาด Greenway ต้องปิดตามมาตรการป้องกันการแพร่เชื้อโรคไวรัส (COVID-19) จึงทำให้พ่อค้าแม่ค้าขายรายได้เนื่องจากไม่ได้ขายของและเมื่อตลาด Greenway ถึงแม้ทางตลาด Greenway จะมีมาตรการป้องกันโรคไวรัส (COVID-19) โดยให้พ่อค้าแม่ค้าและผู้ให้บริการทุกคน ก่อนเข้าตลาด Greenway สวมหน้ากากอนามัย วัดอุณหภูมิ แสกนคิวอาร์โค้ดไทยชนะและมีเจลแอลกอฮอล์ให้บริการตามจุดต่างๆ แต่ผู้คนที่ยังไม่กล้าเสี่ยงที่จะมาเดินตลาด Greenway ทำให้เกิดพ่อค้าแม่ค้าได้รับผลกระทบโดยตรง เพราะมีผู้คนที่มาใช้บริการจำนวนที่น้อยจึงทำให้ได้รายได้น้อยตามไปด้วยการค้าขายในช่วงสถานการณ์ในช่วงสถานการณ์โรคไวรัส (COVID-19) แพร่ระบาดทำให้เกิดผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ ขยายของไม่ได้ไม่มีคนมาเดินตลาด Greenway ส่งผลให้พ่อค้าแม่ค้ามีรายได้จำนวนลดลงครั้งต่อครั้งเมื่อเทียบกับในสถานการณ์ที่ปกติ

6.2 การศึกษาปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหาของสินค้าค้างสต็อกในช่วงสถานการณ์โรคไวรัส (COVID-19) พบว่าปัญหาของสินค้าค้างสต็อกเกิดขึ้นเนื่องจากในช่วงสถานการณ์โรคไวรัส (COVID-19) แพร่ระบาดทำให้ตลาด Greenway ต้องปิดเนื่องจากการป้องกันการแพร่เชื้อของโรคไวรัส (COVID-19) ทำให้พ่อค้าแม่ค้าไม่สามารถมาขายของภายในตลาด Greenway ได้และไม่ได้มีการขายสินค้าออกจึงทำให้เกิดปัญหาของสินค้าค้างสต็อก (Dead Stock) หรือที่เรียกว่าสินค้าค้างสต็อกเป็นสินค้าในคลังไม่มีการเคลื่อนไหว ไม่มีคำสั่งซื้อจากลูกค้าเข้ามาเป็นเวลานานมากๆ จากสินค้าที่เคยสั่งเข้ามาใหม่ๆ จึงเริ่มกลายเป็นสินค้าค้างสต็อกไปโดยปริยาย ยิ่งปล่อยให้ค้างนาน ยิ่งส่งผลกระทบกับการเงินและผลกำไรของร้านค้าอีกด้วย สืบค้นจาก (Fillgoods เกี่ยวกับสินค้าค้างสต็อก Dead Stock)

สรุปได้ว่า ในช่วงตลาด Greenway ปิดปัญหาของสินค้าค้างสต็อกแทบจะเป็นเหมือนกันหมดทุกร้านเพราะไม่ได้มีการขายสินค้าออกไปทำให้มีสินค้าเก่ายังคงค้างอยู่จำนวนมาก โดยพ่อค้าแม่ค้ามีวิธีการแก้ปัญหาเบื้องต้นดังนี้ (1) นำสินค้าเก่าที่ค้างสต็อกอยู่มาขายในราคาต่ำกว่าทุน (2) นำสินค้าที่ค้างสต็อกอยู่มาขายในราคาที่ต่ำกว่าทุน (3) จัดโปรโมชั่นขายให้สินค้ามีราคาถูกเพื่อโน้มน้าวใจต่อผู้บริโภค (4) หยุดสั่งสินค้าใหม่เพื่อเคลียร์สินค้าเก่าที่ค้างสต็อกออกให้หมด แต่ทำให้เกิดปัญหาภายหลังตามมาคือไม่ได้กำไรจากการขายเลยเนื่องจากขายของที่ราคาต่ำกว่าทุนและราคาที่ต่ำกว่าทุน เมื่อเกิดปัญหานี้พ่อค้าแม่ค้าจึงมีวิธีการแก้ไข แต่การแก้ไขปัญหานี้บางครั้งจะไม่ได้ประสิทธิผลมากนักเพราะส่งผลกระทบกับการเงินและผลกำไรของร้านค้าในสถานการณ์ตอนนั้นที่บีบคั้นให้พ่อค้าแม่ค้าตัดสินใจต้องทำ

6.3 การศึกษาวิธีการปรับตัวของพ่อค้าแม่ค้าในตลาด Greenway ช่วงสถานการณ์โรคไวรัส (COVID-19) พบว่าในสถานการณ์ปัจจุบันผู้คนได้เรียนรู้กระบวนการปรับตัวต่าง ๆ เพื่อความอยู่รอดและสามารถดำรงชีพในชีวิตประจำวันได้ปกติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการปรับตัวของรอย (Roy's Adaptation Model, 2009) ในด้านการปรับตัวด้านอัตมโนทัศน์ซึ่งเป็นการผสมผสานความรู้สึก ความเชื่อเกี่ยวกับตนเองทั้งด้านภาพลักษณ์ การทำหน้าที่ของอวัยวะต่าง ๆ ภาวะสุขภาพ ความคิด บุคลิกภาพ จิตวิญญาณ ความเชื่อรวมถึงศาสนา โดยเฉพาะในด้านของ ภาวะสุขภาพ ที่กล่าวว่า หากบุคคลใดมีสภาพร่างกายเปลี่ยนแปลงไป อาจเป็นสิ่งเร้าที่ทำให้บุคคลต้องมีการปรับตัวตอบสนอง โดยเมื่อมีสถานการณ์โรคไวรัส (COVID-19) ระบาดทำให้พ่อค้าแม่ค้ามีกระบวนการปรับตัวที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งสอดคล้องกับการปรับตัวอาจมีสาเหตุมาจากการที่บุคคลต้องเผชิญกับสภาพการณ์ หรือสถานการณ์ที่มีความกดดัน มีความขัดแย้ง เมื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งเผชิญปัญหาไม่ว่าทั้งปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นจากตัวบุคคลนั่นเอง หรือปัญหาที่เป็นผลจากสภาพแวดล้อม โดยทั่ว ๆ ไป บุคคลนั้นก็พยายามปรับตัวต่อสภาพที่เป็นปัญหาที่เขา กำลังเผชิญนั้น เพื่อให้สภาวะความกดดัน หรือ ความเครียด ความวุ่นวายใจ และความกังวลใจค่อย ๆ คลี่คลายลงจนกระทั่งหมดไปในที่สุด (การปรับตัวและกระบวนการปรับตัว, 2564) เทคโนโลยีทำให้องค์กรธุรกิจน้อยใหญ่ ต่างเร่งทรานส์ฟอร์ม (Transformation) เพื่อหวังให้อยู่รอด ซึ่งธุรกิจส่วนใหญ่มีรูปแบบการบริหารจัดการองค์กรที่เปลี่ยนแปลงไปตามความเปลี่ยนแปลงความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ส่งผลให้พฤติกรรมผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ทั้งนี้หากธุรกิจไม่มีการปรับตัวหรือวางแผนการรับมือที่ไม่ทันต่อสถานการณ์ จะทำให้ธุรกิจเข้าสู่ภาวะวิกฤติ และไม่สามารถแข่งขันในตลาดในยุคดิจิทัลได้

สรุปได้ว่าการปรับตัวอาจมีสาเหตุมาจากการที่บุคคลต้องเผชิญกับสภาพการณ์ หรือสถานการณ์ที่มีความกดดัน มีความขัดแย้ง เมื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งเผชิญปัญหาไม่ว่าทั้งปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นจากตัวบุคคลนั่นเอง หรือปัญหาที่เป็นผลจากสภาพแวดล้อม โดยทั่ว ๆ ไป บุคคลนั้นก็พยายามปรับตัวต่อสภาพที่เป็นปัญหาที่เขา กำลังเผชิญนั้น เพื่อให้สภาวะความกดดัน หรือ ความเครียด ความวุ่นวายใจ และความกังวลใจค่อย ๆ คลี่คลายลงจนกระทั่งหมดไปในที่สุด (ความหมายของการปรับตัวและกระบวนการปรับตัว ออนไลน์, 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557) พบว่า พ่อค้าแม่ค้ามีวิธีการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ ดังนี้ (1) มีการหาอาชีพเสริมและปรับตัวที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ (2) มีการปรับตัวสู่โลกดิจิทัลมากขึ้นให้เข้ากับสถานการณ์ในปัจจุบัน เช่น การซื้อสินค้าออนไลน์และการชำระเงินออนไลน์ มีการไลฟ์สดขายของหรือขายของผ่านระบบออนไลน์ ซึ่งเป็นผลพวงของมาตรการเว้นระยะห่างทางสังคมเพราะผู้บริโภคต้องการเลี่ยงการใช้เงินสดและการเดินซื้อสินค้าด้วยตนเองในช่วงโรคไวรัส (COVID-19) ระบาด (3) มีการปรับตัวและเรียนรู้วิธีการเอาตัวรอดจากช่วงสถานการณ์โรคไวรัส (COVID-19) ระบาดจากการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (COVID - 19) ทำให้พ่อค้าแม่ค้าได้รับผลกระทบโดยตรงทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นปัญหาต่างๆ จากการขาดรายได้หรือการได้รับรายได้ที่น้อยกว่าเดิม จึงทำให้พ่อค้าแม่ค้าเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์เพื่อให้อยู่รอดและดำรงชีวิตต่อไปได้ พ่อค้าแม่ค้ามีการเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้เท่าทันกับในสถานการณ์ปัจจุบัน มีการเรียนรู้ในเรื่องของสังคมไร้เงินสด เรียนรู้วิธีการขายของทางออนไลน์ เรียนรู้ระบบการตลาดออนไลน์ เรียนรู้ที่จะทำสิ่งใหม่ ๆ เช่น การหาอาชีพเสริมทำในช่วงตลาด Greenway ปิด , การไลฟ์สดขายของทางออนไลน์

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้

7.1.1 ควรศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลการทำงานของพ่อค้าแม่ค้าด้านการปรับตัวและการขายให้รอบด้านมากกว่าเดิม

7.1.2 ควรศึกษาและทำการแบ่งแยกโซนภายในตลาด Greenway ให้ชัดเจนเพื่อให้เห็นภาพได้ชัดมากขึ้น

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

7.2.1 ควรมีการศึกษาวิธีการค้าขายของพ่อค้าแม่ค้าในช่วงสถานการณ์สถานการณ์โรค (COVID-19) ระบาด เพื่อที่จะได้รับรู้และเข้าใจได้มากกว่านี้

7.2.2 ควรมีการศึกษาลูกค้าผู้มาใช้บริการด้วยเพื่อที่จะได้เข้าใจทั้ง 2 แง่มุม ทั้งผู้ให้บริการและลูกค้าที่ใช้บริการ

รายการอ้างอิง

กรมควบคุมโรค. กระทรวงสาธารณสุข. (2563). **คู่มือการป้องกันและควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สำหรับ**

ประชาชน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด กองสุกศึกษา.

กรรณิการ์ แสนสุภา, เอื้อทิพย์ คงกระพันธ์, อุมารณ สุขารมณ และ ผกาพรรณ นันทะเสน. “การปรับตัวของนักศึกษาในสถานการณ์โควิด-19”. **วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์** ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม), 2563.

ความหมายของการปรับตัวและกระบวนการปรับตัว (ออนไลน์, 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557) [ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์]. สืบค้น

จาก <https://www.nanovabizz.com/NovaAce/Relationship/>

ไทยรัฐออนไลน์. (2564). **พบผู้ติดเชื้อรายแรกในไทย.** [ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์]. สืบค้นจาก

<https://www.thairath.co.th/news/local/bangkok/1761053>

เศรษฐกิจโลก เศรษฐกิจไทยหลังโควิด 19 : โรคปฏิวัติโลก ยกเครื่องสู่อนาคตวิถีชีวิตใหม่. [ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์] สืบค้น

จาก https://www.bot.or.th/Thai/BOTMagazine/Pages/256303_CoverStory.asp

อวาทิพย์ แว. (2563). “COVID-19 กับการเรียนรู้สู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพในวันนี้”. “วารสารสมาคมวิชาชีพสุขภาพศึกษา” ปีที่ 35 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน พ.ศ.2563 สืบค้นจาก

http://hepa.or.th/assets/file/journal/0.Journal_hepa_1_2563/4.COVID-19.

การศึกษาพฤติกรรมการซื้อสินค้าออนไลน์ของนักศึกษา
คณะวิทยาการจัดการ ชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี
ในช่วงก่อนการระบาดและช่วงการระบาดของโรคโควิด-19

THE FACTOR OF ELECTRONIC MARKETING MIX AFFECTING THE DECISION TO ONLINE SHOPPING
BEHAVIOR IN THE COVID-19 PRE-PANDEMIC AND DURING COVID-19 PANDEMIC CASE STUDY OF
4TH YEAR STUDENTS FACULTY OF MANAGEMENT SCIENCE, SILPAKORN UNIVERSITY,
PHETCHABURI IT CAMPUS

กัญญาภัค ทองกร¹ กานต์สินี โคตะวัน² พิมพ์วิทย์ เพ็งมณี³ และ สุนธธา สมใจ⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค (Consumer Behavior) 2) แนวคิดและทฤษฎีส่วนประสมทางการตลาดสำหรับการขายสินค้าผ่านช่องทางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-Commerce) 6P ที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อสินค้าออนไลน์ของนักศึกษา คณะวิทยาการจัดการ ชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี ในช่วงก่อนการระบาดและช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 266 คน ที่ยินดีให้ความร่วมมือตอบแบบสอบถาม และใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อนำมาวิเคราะห์ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistic) ใช้สถิติ (T-test) เพื่อทดสอบสมมติฐาน

ผลการวิจัยพบว่า ในช่วงก่อนการระบาดของโรคโควิด-19 มีการให้ความสำคัญกับด้านช่องทางการจัดจำหน่ายมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านส่งเสริมการขาย และน้อยที่สุดคือ ด้านการให้บริการส่วนบุคคล ซึ่งในช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความสำคัญกับด้านส่งเสริมการขายมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และน้อยที่สุดคือ ด้านราคา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของความคิดเห็นด้านส่วนประสมทางการตลาด E-Commerce 6P จึงสอดคล้องกับสมมติฐานที่ว่า ความคิดเห็นด้านส่วนประสมทางการตลาด (E-Commerce) 6P ส่งผลต่อการซื้อสินค้าออนไลน์ที่แตกต่าง

คำสำคัญ: โรคโควิด-19, สินค้าออนไลน์, ช่วงก่อนการระบาดของโรคโควิด-19, ช่วงการระบาดของโรคโควิด-19

Abstract

This research aimed to study the online shopping behavior in the COVID-19 pre-pandemic and during COVID-19 pandemic, using the theory of marketing mix 6Ps for selling products through E-Commerce. The sample in this research was 266 people of 4th year students, Faculty of Management Science, Silpakorn University, Phetchaburi IT Campus, who were cooperatively convenient to answer questionnaires. The resulting data were performed with a statistical package for analysis using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, standard deviation, inferential statistics, and t-test to test the hypothesis.

¹⁻³ นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

⁴ อาจารย์ ประจำคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

The research results were found that in the COVID-19 pre-pandemic, the distribution channels were considered the most with the average 4.09, followed by the promotion 4.01, and the personal service was the least 3.47, but during the COVID-19 pandemic, the sales promotion was considered the most with the average 4.56, followed by the distribution channels 4.52, and the prices were the least 3.91, which showed differences in opinion on the marketing mix 6Ps (E-Commerce). Therefore, this was consistent with the assumption that the opinion on the marketing mix 6Ps affected the online shopping differently.

Keywords: COVID-19, ONLINE GOODS, COVID-19 PRE-PANDEMIC, COVID-19 PANDEMIC

1. บทนำ

การระบาดของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่หรือโควิด-19 (กรมควบคุมโรค.2563) ที่เริ่มต้นขึ้นเมื่อธันวาคม 2562 และพบผู้ติดเชื้อครั้งแรกในเมืองอู่ฮั่น ประเทศจีน ทำให้องค์การอนามัยโลกประกาศภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขระหว่างประเทศในวันที่ 30 มกราคม 2563 และประกาศให้เป็นโรคระบาดทั่วโลก ในวันที่ 11 มีนาคม 2563 การระบาดดังกล่าวเริ่มขึ้นในประเทศไทยตั้งแต่วันที่ 13 มกราคม 2563 พบผู้ป่วยที่ได้รับการยืนยันเป็นรายแรกมาจากประเทศจีน จากนั้นมีการระบาดเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงกลางเดือนมีนาคม ต่อมารัฐบาลเริ่มมีมาตรการป้องกัน นับตั้งแต่การคัดกรองและการติดตามการแพร่กระจาย เริ่มจากบุคคลที่มีความเสี่ยงและเดินทางเข้ามาในประเทศ และอีกหลายมาตรการเพื่อป้องกันการระบาดของโควิด-19 กระทั่งถึงช่วงปลายเดือนมีนาคม ซึ่งมีการระบาดรุนแรง สถานที่สาธารณะและร้านค้าต่าง ๆ ในเขตกรุงเทพมหานคร รวมถึงจังหวัดอื่น ๆ ถูกสั่งปิด รัฐบาลได้ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 26 มีนาคม 2563 และห้ามออกนอกเคหสถานในยามวิกาลตั้งแต่วันที่ 3 เมษายน 2563 โดยสถานการณ์ในปัจจุบันตั้งแต่เดือนกรกฎาคม รัฐบาลได้ผ่อนปรนมาตรการในระยะที่ 6 เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2563 แต่ยังคงมีการขยายเวลาการบังคับใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินออกไปจนถึงวันที่ 31 สิงหาคม 2563

ทั้งนี้แม้ในระยะหลังจะมีมาตรการผ่อนคลาย แต่ก็ยังมีการจำกัดการเข้าใช้บริการสถานที่ต่าง ๆ ประชาชนส่วนใหญ่ยังคงเดินทางออกจากบ้าน ทำให้ช่วงเวลาดังกล่าวนี้การใช้บริการ “ช้อปปิ้งออนไลน์” กลายเป็นทางเลือกยอดนิยมอีกหนึ่งทางเลือกได้จากยอดสั่งซื้อสินค้าออนไลน์ในประเทศเพิ่มขึ้นถึง 80% (MGR ONLINE.2563) เพราะทั้งสะดวกและช่วยหลีกเลี่ยงความแออัดในร้านค้า ดังนั้นเจ้าของธุรกิจหลายแห่งจึงเปลี่ยนแปลงกลยุทธ์การค้า หันมาทำการขายออนไลน์เพื่อปรับตัวในการประกอบธุรกิจและตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค และเพื่อเข้ากับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

ด้วยที่มาและความสำคัญข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการทำวิจัยในหัวข้อ ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด อิเล็กทรอนิกส์ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการซื้อสินค้าออนไลน์ ในช่วงก่อนการระบาดและช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 กรณีศึกษา นักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ ชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี เนื่องจากนักศึกษาชั้นปีที่ 4 คณะวิทยาการจัดการ มีหลักสูตรการเรียนรู้อันเน้นการทำธุรกิจขั้นพื้นฐานและเทคโนโลยี ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการวิจัย ประกอบกับเป็นกลุ่มของคน Gen Z ที่เติบโตมาพร้อมกับเทคโนโลยี ทำให้ผู้บริโภคกลุ่ม Gen Z นิยมค้นหาข้อมูลสินค้าและบริการที่ต้องการด้วยตนเองผ่านระบบอินเทอร์เน็ต รวมทั้งนิยมซื้อสินค้าผ่าน E-commerce มากกว่าผู้บริโภคกลุ่มอื่น และนักศึกษาชั้นปีที่ 4 เป็นระดับชั้นปีที่สูงที่สุด ซึ่งจะมีวุฒิภาวะมากกว่าระดับชั้นอื่น ๆ ซึ่งจะทำให้งานวิจัยมีความน่าเชื่อถือและมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยจะนำทฤษฎีส่วนประสมทางการตลาดสำหรับการขายสินค้าผ่านช่องทางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ การตลาดดิจิทัล และกระบวนการตัดสินใจซื้อ มาใช้ในการวิเคราะห์สิ่งที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการซื้อสินค้าออนไลน์ในช่วงก่อนการระบาดและช่วงการระบาดของโรคโควิด-19

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาพฤติกรรมในการซื้อสินค้าออนไลน์ของนักศึกษา คณะวิทยาการจัดการชั้นปีที่ 4 ในช่วงก่อนการระบาดของโรคโควิด-19
- 2.2 เพื่อศึกษาพฤติกรรมในการซื้อสินค้าออนไลน์ของนักศึกษา คณะวิทยาการจัดการชั้นปีที่ 4 ในช่วงการระบาดของโรคโควิด-19

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

3.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค (Consumer Behavior)

3.1.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค

Moven and Minor (1998) ได้กล่าวว่า พฤติกรรมผู้บริโภค คือการศึกษาการซื้อและกระบวนการแลกเปลี่ยนที่เกี่ยวข้องกับการได้มา การบริโภค และการทิ้งสินค้าหรือบริการ

Perter, Pual J. and Olson, Jerry C (2001) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค ตามที่สมาคมการตลาดแห่งประเทศไทยได้กล่าวไว้ว่า เป็นการทำปฏิกริยาในลักษณะที่เป็นพฤติกรรม ความนึกคิด พลวัตของความรู้สึกและสิ่งแวดล้อมขณะที่ทำการแลกเปลี่ยน

Solomon, Michael R (2013) พฤติกรรมผู้บริโภค เป็นการศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมเมื่อบุคคลเลือก ซื้อ ใช้ และทิ้ง สินค้าและบริการ เพื่อตอบสนองความจำเป็นและความปรารถนา

ทั้งนี้ พฤติกรรมของผู้บริโภค หมายถึง การกระทำของบุคคลที่มีผลต่อการใช้ประโยชน์ต่อสินค้าและบริการที่มีกระบวนการมาจากการตัดสินใจ อันเนื่องมาจากอิทธิพลและปัจจัยหลายด้าน โดยพฤติกรรมของผู้บริโภคนั้นมีประเด็นที่สามารถนำมาพิจารณาประกอบในการศึกษาครั้งนี้ได้ 3 ส่วน คือ (อิทธิวัฒน์ รัตนพองอยู่, 2555) พฤติกรรมส่วนบุคคล พฤติกรรมจากประสบการณ์ต่อสินค้าและ และพฤติกรรมการตัดสินใจ

3.1.2 ผู้บริโภคกับการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (Customer and E-Commerce)

ผู้บริโภคออนไลน์ หรือผู้บริโภคยุคดิจิทัล จะใช้สื่อออนไลน์และเครื่องมือต่าง ๆ ในช่องทางอินเทอร์เน็ตในการดำเนินการ ซึ่งผลประโยชน์จากการใช้เทคโนโลยีเหล่านี้ ทำให้กระบวนการก่อนซื้อนั้นเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และใช้ระยะเวลาดำเนินการน้อยกว่าการซื้อแบบดั้งเดิมมาก

ในประเทศไทยปริมาณการใช้อินเทอร์เน็ตขยายตัวอย่างรวดเร็วในหมู่เด็กรุ่น และวัยทำงานเพราะการดำเนินชีวิตในยุคปัจจุบันต้องมีการติดต่อปฏิสัมพันธ์กัน โดยอาศัยเครื่องมือทางอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น ดังนั้นผู้ใช้อินเทอร์เน็ตแต่ละช่วงวัย และแต่ละอาชีพล้วนมีเป้าหมายในการใช้งานที่เหมือนและแตกต่างกัน (อิทธิวัฒน์ รัตนพองอยู่, 2555)

3.1.3 ประเภทของผู้บริโภคออนไลน์

ผู้บริโภคออนไลน์สามารถแบ่งได้ตามแรงกระตุ้นและพฤติกรรมในการใช้จ่ายได้ 8 ประเภท (ทวีศักดิ์ กาญจนสุวรรณ, 2552) ดังนี้

- 1) ผู้บริโภคที่ต้องการประหยัดเวลา
- 2) ผู้บริโภคที่ต้องการหลีกเลี่ยงปัญหา
- 3) ผู้บริโภคที่มีความคิดทันสมัย
- 4) ผู้บริโภคที่ชอบท่องเว็บไซต์แต่ไม่ชอบซื้อผ่านอินเทอร์เน็ต
- 5) ผู้บริโภคที่จะซื้อสินค้าเมื่อเห็นของจริงก่อนเท่านั้น
- 6) ผู้บริโภคที่ชอบแสวงหาสิ่งแปลกใหม่

- 7) ผู้บริโภคที่นิยมซื้อตราสินค้า
- 8) ผู้บริโภคที่ต้องการยกระดับคุณภาพชีวิต

3.2 แนวคิดและทฤษฎีส่วนประสมทางการตลาดสำหรับการขายสินค้าผ่านช่องทางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-Commerce) 6P

การตลาด คือ กิจกรรมทางธุรกิจที่กำหนดขึ้นเพื่อวางแผนทางด้านราคาการส่งเสริมการตลาด การจัดทำหมาย คุณค่าสินค้า การบริการ และความคิดไปยังกลุ่มตลาดเป้าหมาย โดยกิจกรรมดังกล่าวประกอบด้วยส่วนประสมทางการตลาดเพื่อตอบสนองต่อกลุ่มตลาดเป้าหมายให้มีการเลือกซื้อสินค้าและบริการ ในการกำหนดการตลาดของธุรกิจ (เอกชัย พันธุลี, 2553)

สำนักงานพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ (2559) กล่าวเกี่ยวกับหลักการตลาด 6P ของ E-Commerce หรือเกี่ยวกับกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดสำหรับการขายสินค้าผ่านทางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์โดยมีรายละเอียดที่แตกต่างจากการทำการตลาดรูปแบบเดิมที่ยังไม่มีการใช้อินเทอร์เน็ต (Offline Marketing) ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.2.1 Product แบ่งได้ 2 ประเภท คือ สินค้า เช่น ซอฟต์แวร์ หนังสือดิจิทัล เพลง ซึ่งสินค้าประเภทนี้สามารถนำส่งได้โดยผ่านทางอินเทอร์เน็ต และ สินค้าที่ไม่ใช่ดิจิทัล เครื่องประดับ เสื้อผ้า อาหาร ซึ่งต้องจัดส่งผ่านทางขนส่งเพื่อให้ถึงมือผู้ซื้อสินค้าทางออนไลน์ ลูกค้าไม่สามารถเลือกสินค้าได้ก่อน แต่จะดูได้เพียงแค่อารมณ์ภาพ และคำบรรยายได้รูปภาพเท่านั้น ดังนั้นจึงต้องให้ภาพที่ชัดเจนและรายละเอียดของสินค้าเพื่อเป็นข้อมูลให้มากที่สุด ในการตัดสินใจซื้อรูปภาพต้องชัดเจน การวางตำแหน่งของภาพที่สมดุลมีทั้งขนาด รูปแบบตัวอย่าง และรูปแบบตัวเต็ม หากเป็นสินค้าประเภทบริการต้องเห็นถึงความสำคัญของการบริการที่มีคุณภาพ มีระดับ และบรรยากาศที่ดีการเขียนคำบรรยายต้องเขียนให้กระชับได้ใจความและเชิญชวนให้ซื้อ

3.2.2 Price การวางสินค้าในช่องทาง E-Commerce จะมีราคาที่ถูกหรือแพง ขึ้นอยู่กับราคาสินค้า ซึ่งเมื่อนำมารวมกับค่าขนส่งแล้วถ้ามีราคาเพิ่มขึ้นมาก อาจจะทำให้ความน่าสนใจในสินค้าลดลงหรือลูกค้าเปลี่ยนใจได้ หรืออาจใช้วิธีการปรับราคาให้ต่ำเมื่อรวมกับค่าขนส่งแล้วยังคงต่ำกว่าหรือเท่ากับในท้องตลาด หากไม่สามารถปรับราคาได้ให้เน้นที่ความสะดวกจากการสั่งซื้อ หรือเน้นการส่งเสริมการขาย หากราคาที่แจ้งยังไม่รวมค่าขนส่งต้องบอกลูกค้าให้ทราบ และให้ข้อมูลด้านการจัดส่งสินค้าด้วย

3.2.3 Place การนำเสนอทางเว็บไซต์ เพื่อให้ผู้ที่สนใจเข้าชมและเลือกใช้บริการ การประชาสัมพันธ์ผ่านทางอินเทอร์เน็ตต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

3.2.4 Promotion การส่งเสริมการขาย คือหลักการสำคัญที่จะดึงดูดความสนใจของลูกค้าให้เกิดการติดตามอย่างต่อเนื่องและสั่งซื้ออย่างสม่ำเสมอ โดยเป็นสิ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นประจำ เช่น การให้ส่วนลดตามจำนวนการสั่งซื้อให้ และสิทธิแก่สมาชิกหรือลูกค้าประจำ

3.2.5 Personalization การให้บริการส่วนบุคคล เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างช่องทางการซื้อสินค้าออนไลน์กับลูกค้าที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิก การทักทาย การให้ความรู้สึกและให้การปฏิบัติที่ดี

3.2.6 Privacy สิ่งที่ลูกค้าต้องการมากที่สุด คือ การรักษาความเป็นส่วนตัว การรักษาความเป็นส่วนตัวจึงเป็นสิ่งทีธุรกิจต้องยึดมั่น เป็นจรรยาบรรณที่มีต่อลูกค้า โดยมีการปฏิบัติตามประกาศและนโยบายรักษาความเป็นส่วนตัวที่ไว้ไว้ และจะต้องให้ลูกค้าเป็นผู้เข้าถึงและสามารถแก้ไขได้เพียงผู้เดียว รวมทั้งตรวจสอบข้อมูลส่วนตัวของลูกค้าจากสถาบันหรือหน่วยงานที่เชื่อถือได้

3.3. วิจัยที่เกี่ยวข้อง

ติดตาม รุ่งสถาพร (2563) ได้ทำการศึกษาเรื่องพฤติกรรมผู้บริโภคต่อการซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ในภาวะวิกฤตโควิด-19 ในเขตกรุงเทพมหานคร ปริมณฑล และพิษณุโลก โดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริโภคที่เคยซื้อสินค้าทางออนไลน์ ช่องทางใดช่องทางหนึ่งในช่วงวิกฤตโควิด-19 มีกลุ่มตัวอย่าง 400 คน จากผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นหญิง สถานภาพโสด อาศัยในกรุงเทพฯ ปริมณฑล และพิษณุโลก อายุระหว่าง 26-30 ปี รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 15,001-30,000 บาท และอาชีพข้าราชการ/พนักงานราชการ/ลูกจ้าง และจำนวนค่าใช้จ่ายต่อครั้งอยู่ที่ 100-500 บาท พบว่า พฤติกรรมการซื้อสินค้าออนไลน์ของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ก่อนภาวะวิกฤตโควิด-19 เคยซื้อผ่านช่องทางออนไลน์ เป็นสินค้าเสื้อผ้าและสินค้าแฟชั่นมากที่สุด แต่ในช่วงภาวะวิกฤตโควิด-19 มักซื้ออาหาร และเครื่องดื่มผ่านช่องทางออนไลน์มากขึ้น การตัดสินใจซื้อทางออนไลน์ในภาวะวิกฤตโควิด-19 ของกลุ่มตัวอย่าง พบว่าส่วนใหญ่มีการตัดสินใจซื้อเพราะความปลอดภัยของร้านค้าออนไลน์ รองลงมาคือโปรโมชั่น และรูปแบบการนำเสนอขายสินค้า

3.4. สมมติฐาน

ความคิดเห็นด้านส่วนประสมทางการตลาด (E-Commerce) 6P ส่งผลต่อการซื้อสินค้าออนไลน์ที่แตกต่าง

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

จากข้อมูลนักศึกษาชั้นปีที่ 4 ที่ลงทะเบียนเรียนภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2563 มีจำนวน 802 คน โดยสอบถามข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ประสานประจำหลักสูตรสาขาการจัดการธุรกิจและภาษา ผู้วิจัยจึงได้ใช้สูตรคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยมีการแทนค่าในสูตรของการคำนวณขนาดตัวอย่างของ Taro Yamane's (Yamane, 1967) โดยจะได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 266 คน

4.2 เครื่องมือวิจัย

ใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นจากโปรแกรมประยุกต์บนเว็บไซต์ เพื่อใช้เก็บข้อมูลทั้งช่วงก่อนการระบาดและช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 โดยผ่านการตรวจสอบเอกสารและงานศึกษาที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาพัฒนาแบบสอบถามให้ตรงตามวัตถุประสงค์ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบเกี่ยวกับเพศ และรายได้ ส่วนที่ 2 พฤติกรรมการซื้อสินค้าออนไลน์ เป็นคำถามปลายปิดและให้เลือกเพียงคำตอบเดียว ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นด้านส่วนประสมทางการตลาด 6 ด้าน แบ่งเป็นคำถามในช่วงก่อนการระบาดและช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 ใช้การวิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่ ค่าเฉลี่ยค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและมาตรวัดแบบอันตรภาคชั้น จำนวน 5 ระดับ โดยระดับ 5 คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง และระดับ 1 คือไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.3.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้จากแบบสอบถามออนไลน์ที่เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 266 ชุด

4.3.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้จากการศึกษาค้นคว้าจากบทความวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การแปลความหมายและการวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อวิเคราะห์ตามหลักการทางสถิติที่เกี่ยวข้องดังนี้

4.4.1 การวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.4.2 การวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงอนุมาน เพื่อเป็นการศึกษาข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างและเพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัยครั้งนี้ จะใช้สถิติทดสอบ T-test โดยกำหนดนัยทางสถิติไว้ที่ 0.05

5. สรุปผลการวิจัย

5.1 จำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปและพฤติกรรมกรซื้อสินค้าออนไลน์ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 166 คน คิดเป็นร้อยละ 62.40 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,000 บาท จำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 33.50 เคยซื้อสินค้าออนไลน์ จำนวน 266 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00 ซื้อ 1-2 ครั้งต่อเดือน จำนวน 143 คน คิดเป็นร้อยละ 53.80 จำนวนที่จ่ายต่อครั้ง 500 บาท จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 28.90 ซื้อสินค้าในช่วงก่อนการระบาด จำนวน 260 คน คิดเป็นร้อยละ 97.70 และซื้อสินค้าในช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 จำนวน 264 คน คิดเป็นร้อยละ 99.20 ตามลำดับ

5.2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นของผู้บริโภคด้านส่วนประสมทางการตลาด (ช่วงก่อนการระบาด) พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้บริโภคด้านส่วนประสมทางการตลาด (ช่วงก่อนการระบาด) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.76 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.09 รองลงมา คือ ด้านการส่งเสริมการขาย มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01 และต่ำที่สุด คือ ด้านการให้บริการส่วนบุคคล มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง และค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.47 ตามลำดับ

5.3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นของผู้บริโภคด้านส่วนประสมทางการตลาด (ช่วงการระบาดของโรคโควิด-19) พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้บริโภคด้านส่วนประสมทางการตลาด (ช่วงการระบาดของโรคโควิด-19) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.22 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านส่งเสริมการขาย มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.56 รองลงมา คือ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52 และต่ำที่สุด คือ ด้านราคา มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.91 ตามลำดับ

5.4 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้บริโภคด้านส่วนประสมทางการตลาด (ช่วงก่อนการระบาดและช่วงการระบาดของโรคโควิด-19) ด้านผลิตภัณฑ์ พบว่า การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้บริโภคด้านส่วนประสมทางการตลาด (ช่วงก่อนการระบาดและช่วงการระบาดของโรคโควิด-19) ด้านผลิตภัณฑ์ พบว่า ช่วงก่อนการระบาด มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.63 (S.D. = 0.548) และช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18 (S.D. = 0.479) เมื่อทดสอบด้วยสถิติ t-test ได้ค่า t เท่ากับ -17.264 และค่า p-value เท่ากับ 0.000 ซึ่งน้อยกว่า 0.05 ดังนั้น จึงยอมรับสมมติฐาน หมายความว่า ระดับความคิดเห็นด้านส่วนประสมทางการตลาด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5.5 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้บริโภคด้านส่วนประสมทางการตลาด (ช่วงก่อนการระบาดและช่วงการระบาดของโรคโควิด-19) ด้านราคา พบว่า การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้บริโภคด้านส่วนประสมทางการตลาด (ช่วงก่อนการระบาดและช่วงการระบาดของโรคโควิด-19) ด้านราคา พบว่า ช่วงก่อนการระบาด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.63 (S.D. = 0.557) และช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.91 (S.D. = 0.587) เมื่อทดสอบด้วยสถิติ t-test ได้ค่า t เท่ากับ -9.906 และค่า p-value เท่ากับ 0.000 ซึ่งน้อยกว่า 0.05 ดังนั้น

จึงยอมรับสมมติฐาน หมายความว่า ระดับความคิดเห็นด้านส่วนประสมทางการตลาด ที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ ด้านราคา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5.6 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้บริโภคด้านส่วนประสมทางการตลาด (ช่วงก่อนการระบาดและช่วงการระบาดของโรคโควิด-19) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย พบว่า การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้บริโภคด้านส่วนประสมทางการตลาด (ช่วงก่อนการระบาดและช่วงการระบาดของโรคโควิด-19) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย พบว่า ช่วงก่อนการระบาด มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.09 (S.D. = 0.553) และช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52 (S.D. = 0.542) เมื่อทดสอบด้วยสถิติ t-test ได้ค่า t เท่ากับ -14.291 และค่า p-value เท่ากับ 0.000 ซึ่งน้อยกว่า 0.05 ดังนั้น จึงยอมรับสมมติฐาน หมายความว่า ระดับความคิดเห็นด้านส่วนประสมทางการตลาด (E-Commerce) 6P ที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5.7 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้บริโภคด้านส่วนประสมทางการตลาด (ช่วงก่อนการระบาดและช่วงการระบาดของโรคโควิด-19) ด้านส่งเสริมการขาย พบว่า การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้บริโภคด้านส่วนประสมทางการตลาด (ช่วงก่อนการระบาดและช่วงการระบาดของโรคโควิด-19) ด้านส่งเสริมการขาย พบว่า ช่วงก่อนการระบาด มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.01 (S.D. = 0.539) และช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.56 (S.D. = 0.494) เมื่อทดสอบด้วยสถิติ t-test ได้ค่า t เท่ากับ -16.044 และค่า p-value เท่ากับ 0.000 ซึ่งน้อยกว่า 0.05 ดังนั้น จึงยอมรับสมมติฐาน หมายความว่า ระดับความคิดเห็นด้านส่วนประสมทางการตลาดที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ ด้านส่งเสริมการขาย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5.8 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้บริโภคด้านส่วนประสมทางการตลาด (ช่วงก่อนการระบาดและช่วงการระบาดของโรคโควิด-19) ด้านการให้บริการส่วนบุคคล พบว่า การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้บริโภคด้านส่วนประสมทางการตลาด (ช่วงก่อนการระบาดและช่วงการระบาดของโรคโควิด-19) ด้านการให้บริการแบบเจาะจง พบว่า ช่วงก่อนการระบาด มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.47 (S.D. = 0.739) และช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.92 (S.D. = 0.618) เมื่อทดสอบด้วยสถิติ t-test ได้ค่า t เท่ากับ -15.640 และค่า p-value เท่ากับ 0.000 ซึ่งน้อยกว่า 0.05 ดังนั้น จึงยอมรับสมมติฐาน หมายความว่า ระดับความคิดเห็นด้านส่วนประสมทางการตลาด ที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ ด้านการให้บริการส่วนบุคคล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5.9 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้บริโภคด้านส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ (ช่วงก่อนการระบาดและช่วงการระบาดของโรคโควิด-19) ด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว พบว่า การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้บริโภคด้านส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ (ช่วงก่อนการระบาดและช่วงการระบาดของโรคโควิด-19) ด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว พบว่า ช่วงก่อนการระบาด มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.71 (S.D. = 0.671) และช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.21 (S.D. = 0.548) เมื่อทดสอบด้วยสถิติ t-test ได้ค่า t เท่ากับ -15.015 และค่า p-value เท่ากับ 0.000 ซึ่งน้อยกว่า 0.05 ดังนั้น จึงยอมรับสมมติฐาน หมายความว่า ระดับความคิดเห็นด้านส่วนประสมทางการตลาดที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ ด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

6. อภิปรายผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง จำนวน 166 คน คิดเป็นร้อยละ 62.40 รองลงมา เป็นเพศชาย จำนวน 58 คน หรือร้อยละ 21.80 และ LGBTQ จำนวน 42 คน หรือร้อยละ 15.80 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,000 บาท จำนวน 89 คน หรือร้อยละ 33.50 เคยซื้อสินค้าออนไลน์ จำนวน 266 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00 ซื้อ 1 - 2 ครั้งต่อเดือน จำนวน 143 คน หรือร้อยละ 53.80 จำนวนที่จ่ายต่อครั้ง 500 บาท จำนวน 77 คน หรือร้อยละ 28.90 ซื้อสินค้าในช่วงก่อนการระบาด จำนวน 260 คน หรือร้อยละ 97.70 และซื้อสินค้าในช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 จำนวน 264 คน คิดเป็นร้อยละ 99.20

โดยทั้งในช่วงก่อนการระบาดและช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 มีผลการศึกษาค้นคว้าความคิดเห็นต่อส่วนประสมทางการตลาด ที่ส่งผลต่อพฤติกรรม ดังนี้

6.1 ด้านผลิตภัณฑ์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างซื้อสินค้าประเภทไม่ใช่ดิจิทัล มากกว่าสินค้าประเภทดิจิทัล โดยในช่วงก่อนการระบาดและช่วงของการระบาด มีการซื้อสินค้าเพิ่มขึ้นทั้ง 2 ประเภท และกลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญเรื่องการบอกรายละเอียดของสินค้าออนไลน์มากขึ้นทั้ง 2 ช่วง แต่ในช่วงการระบาดจะให้ความสำคัญเรื่องการบอกรายละเอียด มากกว่าช่วงก่อนการระบาดและให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องความสวยงามของช่องทางการซื้อสินค้าออนไลน์ น้อยที่สุด

6.2 ด้านราคา พบว่า กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับราคาสินค้าออนไลน์ มากขึ้นทั้ง 2 ช่วง โดยในช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 ให้ความสำคัญมากกว่าช่วงก่อนการระบาด และให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องการต่อรองราคาสินค้าออนไลน์ น้อยที่สุด

6.3 ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย พบว่า ในช่วงก่อนการระบาด กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความสำคัญเรื่องการซื้อสินค้าออนไลน์ได้ทุกช่วงเวลามากที่สุด รองลงมาคือ การได้รับความสะดวกสบายเพิ่มขึ้น และความรวดเร็วในการส่งสินค้า น้อยที่สุด โดยในช่วงการระบาด จะให้ความสำคัญกับการได้รับความสะดวกสบายเพิ่มขึ้น มากที่สุด รองลงมาคือ การซื้อสินค้าออนไลน์ทุกช่วงเวลา และความรวดเร็วในการส่งสินค้า น้อยที่สุด

6.4 ด้านส่งเสริมการขาย พบว่า ในช่วงก่อนการระบาด กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญเรื่องการจัดโปรโมชั่นและการจัดส่งฟรี มากที่สุด และด้านการโฆษณา น้อยที่สุด โดยในช่วงการระบาด ได้ให้ความสำคัญเรื่องการจัดส่งฟรี มากที่สุด รองลงมาคือ การจัดโปรโมชั่น และการโฆษณา น้อยที่สุด

6.5 ด้านการให้บริการส่วนบุคคล พบว่า กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความสำคัญกับการตอบกลับ และการให้ข้อมูลของเจ้าหน้าที่ มากขึ้นทั้ง 2 ช่วง โดยในช่วงการระบาด ให้ความสำคัญมากกว่าก่อนการระบาด และให้ความสำคัญกับการส่ง SMS, E-mail รายการสินค้า และข่าวสารถึงผู้ซื้อสินค้าโดยตรง น้อยที่สุด

6.6 ด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว พบว่า กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความสำคัญเรื่องการรับประกันของผู้ขายสินค้ามากขึ้นทั้ง 2 ช่วง โดยในช่วงการระบาดให้ความสำคัญมากกว่าก่อนการระบาด และให้ความสำคัญกับมาตรการรักษาความปลอดภัย น้อยที่สุด

ในช่วงก่อนการระบาดของโรคโควิด-19 มีการให้ความสำคัญด้านช่องทางการจัดจำหน่ายมากที่สุด รองลงมาคือด้านส่งเสริมการขาย และน้อยที่สุดคือ ด้านการให้บริการส่วนบุคคล ซึ่งในช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญด้านส่งเสริมการขายมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และน้อยที่สุดคือ ด้านราคา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของความคิดเห็นด้านส่วนประสมทางการตลาด E-Commerce 6P สอดคล้องกับสมมติฐานที่ว่า ความคิดเห็นด้านส่วนประสมทางการตลาด ส่งผลต่อการซื้อสินค้าออนไลน์ที่แตกต่าง

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชิตาพร รุ่งสภภาพร (2563) ที่ศึกษาเรื่องพฤติกรรมผู้บริโภคต่อการซื้อสินค้าบนช่องทางออนไลน์ ในภาวะวิกฤตโควิด-19 ในเขตกรุงเทพมหานคร ปริมณฑล และพิษณุโลก ที่มีผล

การศึกษาว่า มีการซื้อสินค้าประเภทไม่ใช่ ดิจิทัล (อาหาร เครื่องดื่ม) เพิ่มขึ้นในช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 และค่าใช้จ่ายที่จ่ายต่อครั้งคือ 500 บาท

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

ผลที่ได้การศึกษาวิจัยครั้งนี้ อาจจะไม่ครอบคลุมถึงพฤติกรรมผู้บริโภคในกลุ่มอื่น ๆ ดังนั้น ในการวิจัยครั้งต่อไปควรขยายกลุ่มตัวอย่างให้กว้างยิ่งขึ้น เพื่อจะได้นำข้อมูลเหล่านี้มาใช้ประโยชน์ได้มากขึ้นในวงกว้าง รวมทั้งสามารถเปรียบเทียบความแตกต่างได้มากขึ้น

8. รายการอ้างอิง

- กรมควบคุมโรค. (2563). โรคติดต่อเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สถานการณ์ในประเทศไทย. สืบค้นจาก <https://ddc.moph.go.th/viralpneumonia/index.php>
- กรมควบคุมโรค.(2563). การระบาดของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่. สืบค้นจาก <https://ddc.moph.go.th/newsmass.php>
- จิตพนธ์ ชุมเกต. (2560). การจัดการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จุฑารัตน์ เกียรติศรีศรี. (2558). ปัจจัยที่มีผลต่อการซื้อสินค้าผ่านทางแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้บริโภค ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ฐานเศรษฐกิจ. (2553). ศบค.ต่อ "พ.ร.ก.ฉุกเฉิน" อีก 1 เดือนถึง 31 ส.ค.63. สืบค้นจาก <https://www.thansettakij.com/content/politics/442837>.
- จิตตภาพ รุ่งสถาพร. (2562). พฤติกรรมผู้บริโภคต่อการซื้อสินค้าบนช่องทางออนไลน์ภาวะวิกฤตโควิด-19 ในเขตกรุงเทพมหานคร ปริมณฑล และพิษณุโลก. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ทวีศักดิ์ กาญจนสุวรรณ. (2552). การพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-Commerce). กรุงเทพฯ. เคทีพี คอมพ์ แอนด์ คอนซัลท์.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2563). คลายล็อกเฟส 6 ต่อ พ.ร.ก.ฉุกเฉิน. สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/news/politic1895787>.
- วิบูลย์ธนากุล สิทธิพล. (2563). สสำรวจพฤติกรรมผู้บริโภคครึ่งปีแรก 2020 เปลี่ยนไปอย่างไรจาก COVID-19. สืบค้นจาก <https://www.marketingOops.com/reports/behaviors/consumer-insight-covid-19/>.
- วุฒิ สุขเจริญ. (2559). พฤติกรรมผู้บริโภค (Consumer Behavior). กรุงเทพฯ : จี.พี. ไฮเบอร์พริ้นท์.
- สุณิสา ตรงจิตร. (2559). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านช่องทางตลาดกลางพาณิชย์ (E-Marketplace). วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Dbdmart. (2559). หลักการตลาด 6P ของ E-Commerce. สืบค้นจาก <http://www.dbdmart.com/learning/default/lesson/id/>.
- MGR ONLINE. (2563). “นอสร้า โลจิสติกส์” เผยวิกฤต COVID-19 ดันยอดขายสั่งซื้อออนไลน์โต 80%. สืบค้นจาก <https://mgronline.com/cyberbiz/detail/9630000027198>.
- NALISA. (2568) โควิด-19 ทำพฤติกรรมผู้บริโภคเปลี่ยน “ลาซาด้า” เผยยอดขายสั่งซื้อพุ่ง 100% ลูกค้าอยู่บนแพลตฟอร์มนานขึ้น. สืบค้นจาก <https://marketeeronline.co/archives/159066>.
- TerraBKK. (2563). ความปกติใหม่ (New Normal) เชิงพฤติกรรมของเมืองและโลกใบนี้ หลังจบ COVID-19. สืบค้นจาก <https://www.terrabkk.com/articles/197696/ความปกติใหม่-new-normal-เชิงพฤติกรรมของเมืองและโลกใบนี้ หลังจบ-Covid-19>.

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนฮกเกี้ยน
ถนนนางงาม อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา
SOCIAL AND CULTURAL CHANGES OF HOKKIEN THAI PEOPLE, NANG NGAM ROAD,
MUEANG DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE

ชนติกาณต์ ลิ้มชีว¹ พิพัฒน์ ภูมิพัฒน์² มงคล บุญสม³ และ เอมอร เจียรมาศ⁴

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความเป็นมาของคนไทยเชื้อสายจีนฮกเกี้ยน ถนนนางงาม อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา 2) เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีนฮกเกี้ยน ถนนนางงาม อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา โดยใช้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจาก ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ประธานกรรมการสมาคม และผู้ให้ข้อมูลรอง คือ รองประธานและกรรมการสมาคม จำนวนทั้งหมด 18 คน นำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่ สังเคราะห์ข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ตามลำดับวัตถุประสงค์การวิจัยครั้งนี้

ผลการศึกษาพบว่า 1) ความเป็นมาของคนไทยเชื้อสายจีนฮกเกี้ยน ถนนนางงาม อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เกิดจากการอพยพมาทางเรือที่ทำการค้าขายกับจังหวัดสงขลา เพื่อมาตั้งถิ่นฐาน และได้นำวัฒนธรรมของตนเข้ามายังจังหวัดสงขลา ในช่วงแรกชาวจีนจะยึดถือวัฒนธรรมของตนเองเป็นหลัก ถ้ามีครอบครัวที่แต่งงานกับชาวจีนจะต้องปฏิบัติตามวัฒนธรรมของจีน 2) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีนฮกเกี้ยน ถนนนางงาม อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ชาวจีนได้เปิดรับวัฒนธรรมอื่นมากขึ้น และพร้อมจะเรียนรู้วัฒนธรรมต่าง ๆ เพื่อที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่ตนเองอาศัย แต่ชาวจีนยังคงความเป็นเอกลักษณ์และมีการจัดตั้งสมาคมของชาวจีนกลุ่มต่าง ๆ เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมสืบต่อไป

คำสำคัญ: คนไทยเชื้อสายจีนฮกเกี้ยน, ถนนนางงาม, การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

Abstract

This study was a qualitative research with the objectives of 1) to study the history of the Hokkien-Chinese people, Nang Ngam Road, Muang Songkhla District, Songkhla Province 2) to study the social and cultural changes of the Hokkien-Chinese people, Nang Ngam Road, Muang District. The data was collected through in-depth interviews with key informants, namely the main informant, the chairman of the association. And the secondary informant is the vice president and the association committee, total of 18 people. Synthesize data And analyze content content In order of this research objective

The results of the study were as follows: 1) The history of Thai Hokkien ethnic minorities, Nang Ngam Road, Muang Songkhla District, Songkhla Province, was caused by the migration of ships that trade with Songkhla Province. To settle And brought their culture to Songkhla In the beginning, Chinese people

¹⁻³ นักศึกษาศึกษาชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาลัยเขตหาดใหญ่

⁴ รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาลัยเขตหาดใหญ่

would take their own culture as the main If there is a family that marries Chinese, it must follow Chinese culture. 2) Social and cultural change of Hokkien Thai people, Nang Ngam Road, Muang Songkhla District, Songkhla Province, Chinese people are more open to other cultures. And ready to learn different cultures in order to adapt to the environment in which they live But the Chinese are still unique and various groups of Chinese associations have been established to preserve their culture.

Keywords: THAI PEOPLE OF HOKKIEN CHINESE DESCENT, SOCIAL AND CULTURAL CHANGE

1. บทนำ

สังคมไทยในปัจจุบันสามารถพบเห็นประชากรชาวไทยเชื้อสายจีนอาศัยอยู่ในทั่วทุกมุมของประเทศ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยมีความสัมพันธ์กับประเทศจีนมาอย่างยาวนานจึงทำให้ชาวจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย ในอดีตจังหวัดสงขลานั้นได้มีการติดต่อค้าขายกับประเทศจีน จึงมีชาวจีนบางกลุ่มเดินทางมากับพวกพ่อค้าและเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณถนนเก้าห้อง ในปัจจุบันได้เปลี่ยนชื่อเป็น ถนนนางงาม โดยถนนสายนี้เป็นย่านที่อยู่อาศัยของคนจีนเก่าแก่ เกือบ 300 ปี ควบคู่กับถนนนครนอก และนครใน จึงมีสถาปัตยกรรม อารยธรรม และวัฒนธรรม อาหาร การกินของชาวจีนเก่าแก่ที่มีชื่อเสียงรสชาติดี หลากหลายอย่าง (ไพฑูริย์ ศิริรักษ์, 2553) ชาวจีนที่อพยพมาส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพค้าขาย เนื่องจากมีความสนิทสนมกับพวกพ่อค้าจากกลุ่มต่างๆ มากกว่าคนไทย เช่น กลุ่มพ่อค้าชาวจีน กลุ่มพ่อค้าชาวมาเลเซีย กลุ่มพ่อชาวอินเดีย ในการอพยพของชาวจีนที่เข้ามาในจังหวัดสงขลานั้น ไม่ได้มีเพียงแค่เข้ามาทำการค้าขาย แต่ยังนำเอาประเพณีและวัฒนธรรมของชาวจีนเข้ามาด้วย ไม่ว่าจะเป็นพิธีแต่งงาน พิธีการไหว้บรรพบุรุษรวมไปถึงการไหว้เทพเจ้าต่าง ๆ ตามความเชื่อของชาวจีน

การนำเอาประเพณีต่าง ๆ เข้ามาในช่วงแรกนั้นยังคงเป็นพิธีดั้งเดิมที่มาจากชาวจีน แต่เนื่องจากในชุมชนถนนนางงามนั้น ไม่ได้มีแค่เพียงชาวจีนกลุ่มเดียวแต่ยังมีชาวไทย ชาวมุสลิมอาศัยอยู่ด้วย จึงทำให้ต้องมีการปรับตัวและปรับเปลี่ยนการใช้ชีวิตความเป็นอยู่ เพื่อให้อยู่ร่วมกันได้กับคนในชุมชนที่เป็นเชื้อสายอื่นๆ ในด้านของพิธีกรรม หรือประเพณีก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปให้สอดคล้องกับการใช้ชีวิตความเป็นอยู่ และได้มีการสร้างศาลเจ้าพ่อหลักเมืองเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ และเอาไว้ประกอบพิธีกรรมหรือเทศกาลต่าง ๆ ของชาวจีน ส่วนด้านของการใช้ชีวิตมีการปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยได้อย่างรวดเร็ว ปัจจุบันเราจะพบเห็นได้ว่าคนไทยเชื้อสายจีนที่เป็นลูกหลานส่วนใหญ่จะออกไปประกอบอาชีพหรือเรียนต่อที่ต่างจังหวัด จะมีส่วนน้อยที่จะกลับมารับช่วงต่อกิจการของครอบครัว แต่ในช่วงเทศกาลสำคัญหรือวันหยุดลูกหลานก็จะกลับมาเพื่อทำประเพณีที่ตนเองสืบทอด

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเกี่ยวกับชาวไทยเชื้อสายจีนที่มีการสืบทอดรับเอาวัฒนธรรมจากทั้งสองประเทศว่ามีประวัติความเป็นมาอย่างไร มีการเปลี่ยนแปลงหรือการปรับตัวอย่างไร จากวัฒนธรรมที่แตกต่างกันจึงได้กำหนดประเด็นสำคัญและวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

2. วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อศึกษาความเป็นมาของคนไทยเชื้อสายจีนฮกเกี้ยน ถนนนางงาม อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา
- 2.2 เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีนฮกเกี้ยน ถนนนางงาม อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีนฮกเกี้ยน ถนนนางงาม อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

3.1 แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่หยุดนิ่งเกิดขึ้นตลอดเวลาทั้งกับสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนั้นหมายถึง ความแตกต่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เปลี่ยนไปจากเดิม โดยอาศัยองค์ประกอบด้านเวลาเป็นเครื่องกำหนด การเปลี่ยนแปลงเป็นปรากฏการณ์ปกติของสังคม บางสังคมเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว บางสังคมเปลี่ยนไปอย่างช้า ๆ จนคนในสังคมอาจไม่รู้ตัวว่ามีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น การเปลี่ยนแปลงเล็กน้อยเหล่านั้นหากเกิดสะสมมากขึ้นอาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ และอาจเกิดผู้ต่อต้านขึ้น (อรทัย พรหมเทพ, 2551)

3.2 แนวคิดการปรับตัว การปรับตัว หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของบุคคลเมื่อได้รับสิ่งเร้าจากสภาพแวดล้อม การปรับตัวในสถานการณ์หนึ่ง ของบุคคลอาจเป็นการกระทำ หรือปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นภายในหรือภายนอกบุคคลก็ได้ การปรับตัวของบุคคลจะเป็นสัญญาณบ่งบอกว่าการปรับตัวมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมได้ดีแค่ไหน (จินตนา ยูนิพันธ์ และ วราภรณ์ ชัยวัฒน์, 2550)

ดังนั้นจากการศึกษารวบรวมทฤษฎีที่เกี่ยวข้องทั้ง 2 ประเด็นได้นำมาสังเคราะห์และศึกษา การเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนฮกเกี้ยน ถนนนางงาม อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา นำข้อค้นพบที่ได้มาจากการศึกษามาประกอบการยืนยันผลการวิจัยตามลำดับต่อไป

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ได้ใช้วิธีเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้เห็นถึงขั้นตอนในการดำเนินการศึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1 พื้นที่ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ในการวิจัย คือ ชุมชนที่อาศัยในพื้นที่ถนนนางงาม หมู่ที่ 10 ตำบลบ่อยาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นเขตพื้นที่ย่านเมืองเก่าและเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของคนจีนที่ได้อพยพมาจากเมืองจีนในอดีตเป็นเชื้อสายจีนฮกเกี้ยน ได้มาตั้งถิ่นฐานสร้างบ้านเรือนในชุมชนแห่งนี้ พื้นที่นี้ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เป็นถนนสายแห่งการท่องเที่ยว ถนนนางงามมีระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร

4.2 ผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ประธานสมาคมที่อาศัยอยู่บริเวณถนนนางงาม หมู่ที่ 10 ตำบลบ่อยาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำนวน 5 คน และผู้ให้ข้อมูลรอง คือ รองประธานสมาคมและคนที่อาศัยอยู่บริเวณถนนนางงาม หมู่ที่ 10 ตำบลบ่อยาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำนวน 13 คน รวมทั้งหมด 18 คน

4.3 ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

4.3.1 ข้อมูลปฐมภูมิ ได้จากการสำรวจสภาพพื้นที่จริง เพื่อทราบถึงข้อมูลเบื้องต้น ลักษณะทั่วไปของชุมชน ความเป็นอยู่ เป็นข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ทั้งข้อมูลในอดีตและปัจจุบัน เป็นลักษณะการศึกษาข้อมูลจากประธานและสมาชิกในสมาคม รวมถึงประชาชนในชุมชน ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหรือผู้รู้ (Key Informants) เมื่อผู้วิจัยเข้าไปเก็บข้อมูลในพื้นที่ผู้วิจัยเลือกผู้รู้ที่จะให้ข้อมูลจากบริบทพื้นฐานของประชาคมในด้านต่าง ๆ เช่น ประธานสมาคม สมาชิกสมาคม ที่มีความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชาวจีนฮกเกี้ยน ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในชุมชนเก่าห้อง หรือ ถนนนางงาม อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

2) ประชาชนที่อาศัยอยู่ที่ถนนนางงาม ประกอบด้วย เจ้าของร้านค้าต่าง ๆ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชาวไทยเชื้อสายจีนฮกเกี้ยน ถนนนางงาม จังหวัดสงขลา

4.3.2 ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมไว้แล้วโดยบุคคล กลุ่มบุคคล หรือสถาบันต่าง ๆ เช่น เอกสาร งานวิจัย หนังสือ บทความ วารสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ วิทยานิพนธ์ รวมถึงข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

4.4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์โดยศึกษาจากแนวคิดทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กำหนดประเด็นสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับความเป็นมา วิถีชีวิตจากอดีตจนถึงปัจจุบันของคนไทยเชื้อสายจีนฮกเกี้ยน บริเวณถนนนางงาม อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา และส่วนที่ 2 การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม บริเวณถนนนางงาม อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

4.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ศึกษากระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนฮกเกี้ยน บริเวณถนนนางงาม หมู่ที่ 10 ตำบลบ่อยาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยกำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับขั้นตอนดังนี้

4.5.1 ขั้นสำรวจและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยการสำรวจและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะทำวิจัย จากแหล่งต่าง ๆ เช่นเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับถนนนางงาม บทความวารสาร วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัยและข้อมูลจากเว็บไซต์ของหน่วยงานราชการต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ เป็นพื้นฐานเกี่ยวกับเรื่องที่จะทำวิจัยและกำหนดแนวทางการศึกษาค้นคว้า ซึ่งจะช่วยในการเขียนเค้าโครงการวิจัยและเป็นข้อมูลในการประกอบการวิจัย

4.5.2 ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือ (1) การสัมภาษณ์ แบบเจาะลึกด้วยการใช้คำถามปลายเปิด เทคนิคการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยจะสัมภาษณ์ประธานสมาคมและสมาชิกสมาคมฮกเกี้ยน (2) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ถ่ายภาพและเก็บภาพประกอบ ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยใช้การจดบันทึก การบันทึกเสียง

4.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ภาคสนาม มาทำการวิเคราะห์จำแนกและจัดระบบข้อมูล เป็นหมวดหมู่ และนำข้อมูลที่ได้มาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของคนในชุมชนในบริบทต่าง ๆ จากวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวไทยเชื้อสายจีนที่อยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงสมัยใหม่ที่พื้นที่อยู่อาศัยกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวในปัจจุบัน และนำข้อมูลที่ได้มาเชื่อมโยงกับเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำเสนอข้อมูลด้วยการตีความให้เห็นถึงความเป็นอยู่และประเพณีวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีนในถนนนางงาม

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการศึกษาความเป็นมาของคนไทยเชื้อสายจีนฮกเกี้ยน ถนนนางงาม อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา พบว่า ถนนนางงามเดิมชื่อว่า “เก้าห้อง” เป็นชื่อดั้งเดิมของถนนนางงามซึ่งตั้งมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2358 ครั้งตั้งหลักเมืองสงขลาใหม่ ๆ ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อจาก “ถนนเก้าห้อง” มาเป็น “ถนนนางงาม” เนื่องจากในปี พ.ศ. 2475 ได้มีการเฉลิมฉลองและมีการประกวดนางขึ้นเป็นครั้งแรก ชาวสงขลาจึงเรียกถนนเก้าห้อง ว่า ถนนนางงามนับตั้งแต่นั้นมา (ไพฑูริย์ สิริรักษ์, 2553)

เมืองสงขลาเป็นเมืองที่ชาวจีนอพยพเข้ามาอยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะที่จังหวัดสงขลา ชาวจีนกลุ่มแรกได้เดินเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในเมืองสงขลา ได้แก่ กลุ่มชาวจีนฮกเกี้ยนที่เข้ามาในเมืองสงขลา เนื่องจากได้มีการเดินเรือเข้ามาค้าขายที่เมืองสงขลาและเล็งเห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ จึงเกิดการชักจูงกลุ่มชาวจีน ด้วยกันอพยพมาอาศัยอยู่ในเมืองสงขลา และได้นำเข้าวัฒนธรรมของชาวจีนและสถาปัตยกรรมต่าง ๆ เข้ามาในเมืองสงขลา ไม่ว่าจะเป็นการแสดงดนตรี การนับถือเทพเจ้า รวมไปถึงวัฒนธรรมการแต่งงาน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชาวจีนนั้นมีความรักและเคารพในวัฒนธรรมของตนเองมากไม่ว่าชาวจีนจะอพยพไปยังประเทศอื่น ๆ ชาวจีนก็จะนำเข้าวัฒนธรรมหรือประเพณีนั้นไปด้วยเสมอ ชาวจีนที่อพยพเข้ามาในจังหวัดสงขลาส่วนใหญ่จะยึดถือประเพณีและวัฒนธรรมตัวเองเป็นหลักไม่มีการปรับเปลี่ยนหรือเรียนรู้วัฒนธรรมของชาวไทย

ทำให้การใช้ชีวิตของชาวจีนค่อนข้างลำบากไม่ว่าจะเป็นทางด้านภาษา ที่ชาวจีนส่วนใหญ่จะพูดคุยนเฉพาะกลุ่มชาวจีนกันเองจึงทำให้เกิดสมาคมต่าง ๆ ขึ้นเพื่อรักษาประเพณีและวัฒนธรรมของตนเองไว้

5.2 ผลการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีน ถนนนางงาม อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา พบว่า คนจีนโพ้นทะเลหรือชาวฮกเกี้ยนได้นำเอาวัฒนธรรมต่าง ๆ ของคนจีนมากมายเข้ามาในเมืองสงขลา ทำให้เมืองสงขลาที่มีวัฒนธรรมของคนจีนอยู่มาก ชาวจีนส่วนใหญ่ที่อพยพเข้ามาเมืองสงขลาจะยึดถือประเพณีและวัฒนธรรมตัวเองเป็นหลักไม่มีการปรับเปลี่ยนหรือเรียนรู้วัฒนธรรมของชาวไทย ทำให้การใช้ชีวิตของชาวจีนค่อนข้างลำบากไม่ว่าจะเป็นทางด้านภาษา ที่ชาวจีนส่วนใหญ่จะพูดคุยนเฉพาะกลุ่มชาวจีนกันเองจึงทำให้เกิดสมาคมต่าง ๆ ขึ้นเพื่อรักษาประเพณีและวัฒนธรรมของตนเองไว้ เมื่อชาวไทยที่จะเข้ามาเป็นครอบครัวเดียวกันกับชาวจีนนั้นจะต้องปฏิบัติตามประเพณีและวัฒนธรรมของชาวจีน เช่น การแต่งงาน เมื่อชาวจีนแต่งงานฝ่ายเจ้าบ่าวจะต้องตั้งแตงตั้นหนึ่งเพื่อไปรับเจ้าสาว ซึ่งแตกต่างจากของชาวไทยที่การแต่งงานจะเริ่มในช่วงเช้าของวัน ทำให้เกิดความยากลำบากที่จะประกอบพิธี แต่ต่อมาชาวจีนได้มีการเปิดรับวัฒนธรรมอื่นมากขึ้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เกิดการปฏิสัมพันธ์กับคนเชื้อชาติอื่น ทำให้มีการกลืนกลายและผสมผสานกันทางวัฒนธรรม มีการเปลี่ยนแปลงการทำมาค้าขาย จากการตั้งร้านขายที่หน้าบ้านตนเองได้เปลี่ยนมาเป็นการขายที่ตลาดหรือการจำหน่ายทางออนไลน์ จากเดิมที่เคยนั่งเล่นดนตรีหน้าบ้านได้เปลี่ยนมาสร้างโรงงิ้ว

ปัจจุบันถนนนางงาม นั้นได้ถูกยกให้เป็นย่านเมืองเก่าที่ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของตนเองไว้ได้อย่างดีไม่ว่าจะเป็นอาคารบ้านเรือนที่ยังคงรูปแบบของความเป็นจีน การประกอบอาชีพที่รับการสืบทอดต่อ ๆ กันมา ทำให้ผู้คนให้ความสนใจย่านเมืองเก่าสงขลาเป็นอย่างมาก และได้ถูกผลักดันและเสนอให้เป็นมรดกโลกอีกแห่งหนึ่งในประเทศไทย โดยความโดดเด่นของถนนนางงาม คือ ความหลากหลายของวัฒนธรรม มาว่าจะเป็นของชาวไทย ชาวจีน ชาวมุสลิม ซึ่งสอดคล้องกับบทความของไปรยา มีศิริยานนท์ (2555) กล่าวว่า ชีวิตผู้คนในบรรยากาศย้อนยุคในปัจจุบันเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ในความหวังเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตประจำวันในพื้นที่ การปฏิบัติหรือความเป็นไปได้ในชีวิตประจำวัน รวมถึงการกำหนดจากคนอื่นซึ่งเป็นการผสมผสานความหลากหลายระหว่างภาพในอดีตกับความเป็นโลกสมัยใหม่ การดำเนินชีวิตจึงมีทั้งความพยายามรักษาให้เป็นแบบเดิมการใช้ช่องทางความเป็นของเก่า เพื่อเป็นจุดขายให้เป็นพื้นที่ใหม่สำหรับการค้า จนเกิดเป็นวิถีชีวิตที่มีทั้งกระแสวัฒนธรรมท้องถิ่น วัฒนธรรมตามแบบรัฐชาติ และวัฒนธรรมสมัยนิยม

6. สรุปผลการวิจัย

6.1 การศึกษาความเป็นมาของชาวไทยเชื้อสายจีนฮกเกี้ยน ถนนนางงาม อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา พบว่า ชาวไทยเชื้อสายจีนฮกเกี้ยน มีเชื้อสายจากชาวจีนที่อพยพเข้ามาจังหวัดสงขลาผ่านทางเรือที่ทำการค้าขายกับเมืองต่าง ๆ ของประเทศไทย โดยการอพยพมีเป้าหมาย คือ การตั้งถิ่นฐาน และประกอบอาชีพ หลังจากนั้นก็ได้มีการเรียนรู้ ปรับตัว ให้เข้ากับวัฒนธรรมไทย ในช่วงแรกชาวจีนยังไม่ค่อยเปิดรับวัฒนธรรมไทยมากนัก ส่วนมากจะให้ครอบครัวชาวไทยที่แต่งงานด้วยให้รับวัฒนธรรมของตนมากกว่า แต่ในปัจจุบันก็ได้มีการยอมรับวัฒนธรรมไทยมากขึ้น จึงเกิดการหลอมหลวมวัฒนธรรมระหว่างไทยกับจีน จากการลงพื้นที่ พบว่า ปัจจุบันถนนนางงาม นั้นได้ถูกยกให้เป็นย่านเมืองเก่าที่ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของตนเองและถูกผลักดันให้เป็นเมืองมรดกโลกด้วยอาคารบ้านเรือนที่ยังคงรูปแบบของความเป็นจีน การประกอบอาชีพที่รับการสืบทอดต่อ ๆ กันมา ทำให้ถนนนางงามเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว โดยความโดดเด่นของถนนนางงาม คือ ความหลากหลายของวัฒนธรรมไม่ว่าจะเป็นของชาวไทย ชาวจีน ชาวมุสลิม

6.2 การศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนฮกเกี้ยน ถนนนางงาม อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา พบว่า บริเวณถนนนางงามนั้น มีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป คนบริเวณถนนนางงามได้ให้ความสำคัญและได้ให้ความร่วมมือ เพื่อที่จะปรับตัวเพื่อให้เข้ากับสังคมสมัยใหม่ทั้ง ด้านอาชีพ ด้านสังคม

และด้านประเพณีวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถดำรงอยู่รอดท่ามกลางสังคมที่เปลี่ยนไป เช่น การค้าขาย ในอดีตชาวจีนจะทำการค้าขายโดยใช้รถเข็นเพื่อไปขายยังจุดต่าง ๆ ของเมืองสงขลา และได้ปรับเปลี่ยนมาเปิดเป็นร้านค้าที่อยู่ติดกับบ้านของตนเอง ในปัจจุบันลูกหลานชาวจีนบางส่วนก็ยังเปิดร้านอยู่หน้าบ้านของตนเอง และได้นำเอาเทคโนโลยีเข้ามาช่วยเพิ่มความสะดวกในการค้าขายไม่ว่าจะเป็นการให้ลูกค้าสั่งของออนไลน์ การนำเสนอร้าน รวมไปถึงการบอกพิกัดร้านค้า เพื่อให้ลูกค้าที่ต้องการเข้ามาชมสามารถมาได้อย่างสะดวก ถึงแม้จะนำเอาเทคโนโลยีเข้ามา ชาวจีนยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของความเป็นวิถีชีวิตย่านเมืองเก่าเอาไว้ให้อยู่รอด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สุพิศวง ธรรมพินธา (2538) ทฤษฎีที่ว่า “การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม” เป็นการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับความรู้ ความเชื่อและลักษณะการแสดงออกของวิถีชีวิตทั่วไปในสังคม ผลของการค้นพบทางวิทยาศาสตร์ทำให้เกิดเทคโนโลยีใหม่ ที่ทำให้เกิดเปลี่ยนแปลงวิถีใหม่มาให้ผู้คน เช่น ความก้าวหน้าของฟิสิกส์ทำให้เกิดการผลิตระบบสื่อสารแบบโทรเลขและโทรศัพท์ที่ขึ้นใช้ทั่วโลก ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมที่กว้างขวาง การเปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญของการศึกษาทำให้คนรุ่นหลังมีอาชีพที่เปลี่ยนแปลงไป เกิดการโยกย้าย ไปอาศัยต่างพื้นที่ เมื่อถึงเทศกาลจึงกลับบ้านมานาน ๆ ครั้ง แต่ก็ไม่ได้ปฏิบัติตามประเพณีดั้งเดิมเหมือน ในอดีตเนื่องด้วยเวลาที่จำกัด และความสะดวกสบายที่มาพร้อมกับสังคมยุคใหม่ ส่งผลให้เกิดการละเลยวัฒนธรรมดั้งเดิม วิถีชีวิตแบบเดิมเปลี่ยนแปลงไปประเพณีถูกลดขั้นตอนเพื่อให้เอื้อต่อความสะดวกสบาย ในยุคปัจจุบันหากคนรุ่นหลังไม่ตระหนักและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมเมื่อสิ้นคนรุ่นเก่าวัฒนธรรมนั้นก็จจะค่อย ๆ เลือนหายไป

7. อภิปรายผลการวิจัย

7.1 จากผลการศึกษาพบว่า ชาวไทยเชื้อสายจีนนั้นมาจาก ชาวจีนที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานหรือเข้ามาทำการค้าขายยังเมืองสงขลา และได้มีการสร้างความสัมพันธ์กับชาวไทยที่อาศัยในพื้นที่ถนนนางงาม ทำให้เกิดความผสมผสานของสังคมและวัฒนธรรมระหว่างสองเชื้อชาติ และจากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงประวัติความเป็นมาของชาวไทยเชื้อสายจีนนั้น พบว่า ที่ชาวจีนอพยพมายังเมืองสงขลานั้น เกิดจากที่ชาวจีนหนีความวุ่นวายทางการเมืองของประเทศตนเอง และได้เดินทางมากับเรือที่เข้ามาค้าขายกับเมืองสงขลา โดยชาวจีนที่เข้ามาสร้างถิ่นฐานนั้นกว่าที่ชาวจีนจะตั้งตัวหรือลงหลักปักฐานได้อย่างมั่นคง ชาวจีนได้ผ่านความยากลำบาก ทั้งทางด้านการเข้าสังคม และทางด้านวัฒนธรรมที่แตกต่าง เช่น การพูดคุยค้าขายระหว่างต่างเชื้อชาติที่เป็นไปได้ยากในช่วงแรก ทำให้คนจีนส่วนใหญ่จึงพูดคุยกับคนจีนด้วยกันเท่านั้น อีกทั้งชาวจีนยังไม่เปิดรับวัฒนธรรมอื่นมากนัก จึงเป็นเรื่องยากในช่วงแรกที่จะสร้างปฏิสัมพันธ์กับคนไทยในพื้นที่ แต่ปัจจุบันลูกหลานชาวจีนได้มีการเปิดรับวัฒนธรรมอื่นมากขึ้น ทำให้ถนนนางงาม มีวัฒนธรรมที่เป็นการผสมผสานวัฒนธรรมอื่น และบางส่วนยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของชาวจีนไว้อยู่

7.2 จากผลการศึกษาพบว่า ชาวไทยเชื้อสายจีนจากอดีตมาจนถึงปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมให้เข้ากับยุคสมัยและบางส่วนยังคงความเป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมของชาว เช่น ในอดีตชาวจีนจะทำการค้าขายโดยใช้รถเข็นเพื่อไปขายยังจุดต่าง ๆ ของเมืองสงขลา และได้ปรับเปลี่ยนมาเปิดเป็นร้านค้าที่อยู่ติดกับบ้านของตนเอง ในปัจจุบันลูกหลานชาวจีนบางส่วนก็ยังเปิดร้านอยู่หน้าบ้านของตนเอง และได้นำเอาเทคโนโลยีเข้ามาช่วยเพิ่มความสะดวกในการค้าขาย และจากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนฮกเกี้ยน พบว่า เกิดจากการที่ลูกหลานชาวจีนได้เดินทางไปเรียนต่างพื้นที่หรือแต่งงานมีครอบครัวใหม่และประกอบอาชีพอื่น ทำให้ไม่มีการสืบทอดอาชีพดั้งเดิมของครอบครัวแต่เมื่อถึงเทศกาลต่าง ๆ ลูกหลานจะเดินทางกับมานาน ๆ ครั้ง แต่ก็ไม่ได้ปฏิบัติตามประเพณีดั้งเดิมเหมือน ในอดีตเนื่องด้วยเวลาที่จำกัด และความสะดวกสบายที่มาพร้อมกับสังคมยุคใหม่ ทำให้ประเพณีถูกลดขั้นตอนเพื่อให้เอื้อต่อความสะดวกสบาย

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้

8.1.1 ภาครัฐควรมีการส่งเสริมและจัดทำองค์ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมดั้งเดิมย่านเมืองเก่าสงขลา เพื่อให้เด็กรุ่นใหม่ได้มีความรู้และเล็งเห็นถึงคุณค่าของวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษได้สร้างกันมา อย่างยาวนาน

8.1.2 ควรส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีดั้งเดิมของชุมชนไว้เพื่อไม่ให้สูญหาย

8.2 ข้อเสนอในการทำวิจัยครั้งต่อไป

8.2.1 ศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีน ถนนนางงาม จังหวัดสงขลา

8.2.2 ศึกษาแนวทางการพัฒนาในการส่งเสริมชุมชนให้ยังคงสืบทอดวัฒนธรรมไว้ให้คงอยู่ตลอดไป

8.2.3 การศึกษาความพร้อมของคนย่านเมืองเก่าเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามา

8.2.4 การมีส่วนร่วมของชาวไทยเชื้อสายจีน ถนนนางงาม จังหวัดสงขลาต่อการผลักดันเมืองสงขลาสู่เมืองมรดกโลก

9. รายการอ้างอิง

จินตนา ยูนิพันธ์ และวารุภรณ์ ชัยวัฒน์. (2550). เอกสารคำสอนรายวิชาทฤษฎีทางการพยาบาล. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จุมพล หนิมพานิช. (2538). “สังคมและวัฒนธรรม”. เอกสารการสอนชุดวิชามนุษยกับสังคม หน่วยที่ 1-7. พิมพ์ครั้งที่ 15. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ไปรยา มีศิริยานนท์ (2555). ชีวิตผู้คนบนถนนสายนางงามในบริบทการสร้างบรรยากาศย้อนยุค. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ไพฑูริย์ ศิริรักษ์. (2553). เรื่องราวเก่าห้องสงขลา. สืบค้นจาก [Http://www.gotoknow.org/blong/kroothoon](http://www.gotoknow.org/blong/kroothoon).

สุพิศวง ธรรมพันธ. (2538). มนุษย์กับสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ภูมิไทย.

อรทัย พรหมเทพ. (2551). การเรียนรู้ของผู้แสดงหนังตลุงเพื่อการดำรงอยู่ของหนังตลุงในสังคมทันสมัย. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

การให้บริการอาหารสำหรับผู้สูงอายุช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อ
ไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) กรณีศึกษา ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ
บ้านธรรมปกรณ์ (เชียงใหม่)

FOOD SERVICE FOR THE ELDERLY IN CORONAVIRUS DISEASE 2019 (COVID-19) PANDEMIC:
CASE STUDY IN SOCIAL WELFARE DEVELOPMENT CENTER FOR OLDER PERSONS,
BAAN THAMMAPAKORN (CHIANG MAI)

ลักขมณ นาคประเสริฐ¹ สิริยากร สุขเกษม² และ ทรงสุดา ภู่อ่าง³

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการให้บริการอาหารสำหรับผู้สูงอายุ ในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านธรรมปกรณ์ (เชียงใหม่) ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลหลัก 7 คน และใช้แบบประเมินความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการบริการอาหารสำหรับผู้สูงอายุ หลักสุขวิทยาส่วนบุคคลและหลักสุขาภิบาลอาหารกับแม่ครัว 1 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาด้านการให้บริการอาหารผู้สูงอายุ ตามหลักการจัดการอาหารในสถาบัน (ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านวิธีปฏิบัติงาน และด้านวัสดุ อุปกรณ์/วัตถุดิบอาหาร) จัดระดับความรู้ และนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า ด้านบุคลากรมีการทำงานอย่างเป็นระบบ มีระบบการวางแผนรายการอาหารเป็นรายเดือน ด้านงบประมาณไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ด้านวิธีปฏิบัติงานบริการอาหารให้กับผู้สูงอายุนั้น จะให้ผู้สูงอายุนั่งเว้นระยะห่างที่โรงอาหารและพี่เลี้ยงเป็นผู้ยกเสิร์ฟอาหาร ส่วนผู้สูงอายุที่ไม่แข็งแรง พี่เลี้ยงประจำอาคารจะเป็นผู้นำอาหารขึ้นไปเสิร์ฟบนอาคาร อีกทั้งองค์กรขอร่วมมือบุคลากรและบุคคลภายนอกและยกเลิกร่วมทำกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุ ด้านวัตถุดิบอาหารมีการจัดเก็บในปริมาณเพิ่มขึ้น เนื่องจากนโยบายการจัดส่งวัตถุดิบ 3 วัน/ครั้ง สำหรับระดับความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการบริการอาหารสำหรับผู้สูงอายุ หลักสุขวิทยาส่วนบุคคลและหลักสุขาภิบาลอาหาร อยู่ในระดับดี

คำสำคัญ: แม่ครัว, ผู้ดูแลผู้สูงอายุ, สุขวิทยาส่วนบุคคล, สุขาภิบาลอาหาร, การจัดการอาหารในสถาบัน

Abstract

This research aimed to study the food service for the elderly during coronavirus disease 2019 (COVID-19) pandemic in social welfare development center for older persons, Baan Thammapakorn (Chiang Mai). Data were collected using semi-structured questionnaires with 7 key informants. The knowledge and understanding of food service for the elderly, personal hygiene and food sanitation principles were assessed in cook. The data of elderly food service was analyzed in term of the principles

^{1,2} นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาบ้านและชุมชน ภาควิชามนุษยสัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาบ้านและชุมชน ภาควิชามนุษยสัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

of food management in the institution (human resource, budget, method, and food materials & equipments). The level of knowledge was reported. Data were presented as descriptive information.

The results showed that the personnel working was systematic. There was a monthly menu planning system. Food service for the elderly during COVID-19 pandemic, the elderly was spaced at the cafeteria and all meal served by the caregiver. In case of ill or unhealthy elderly, they were served meal in room residence. In addition, personnel and food donation & raising from outsider, were asked for cooperation, all activities with the elderly were reduced or not allowed. In terms of food raw materials, more raw materials are stored because of the policy of 3 days times raw materials delivering. The budget had not changed. The cook had the good level of knowledge & understanding of elderly food service, personal hygiene, and food sanitation principles.

Keywords: COOK, CAREGIVER, PERSONAL HYGIENE, FOOD SANITATION, FOOD MANAGEMENT IN INSTITUTIONS

1. บทนำ

การสูงวัยของประชากรเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วโลกซึ่งเป็นผลมาจากอัตราเกิดที่ลดลง รวมทั้งความก้าวหน้าทางการแพทย์ สาธารณสุขและเทคโนโลยี ทำให้ประชากรมีอายุยืนยาวขึ้น องค์การสหประชาชาติให้นิยาม “ผู้สูงอายุ” คือ “ผู้มีอายุ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป” ประชากรโลกในปี ค.ศ. 2018 มีจำนวนรวมทั้งหมด 7,633 ล้านคน เป็นประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปรวม 990 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 13 องค์การสหประชาชาติระบุว่าประเทศใดมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปในสัดส่วนมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งประเทศ ถือว่าประเทศนั้นก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) และจะเปลี่ยนเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) เมื่อสัดส่วนประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 20 (United Nations, 2560) จากการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2560 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ มีจำนวนผู้สูงอายุคิดเป็นร้อยละ 16.7 ของประชากรทั้งประเทศ โดยแบ่งกลุ่มอายุออกได้เป็น 3 ช่วงคือ ผู้สูงอายุวัยต้นมีอายุ 60-69 ปี คิดเป็นร้อยละ 57.4 ของผู้สูงอายุทั้งหมด ผู้สูงอายุวัยกลาง อายุ 70-79 ปี (ร้อยละ 29.0) และผู้สูงอายุวัยปลาย อายุ 80 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 13.6) แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้ว และกำลังจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ในอนาคตอันใกล้ (กองสถิติพยากรณ์ สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2561) จำนวนผู้สูงอายุวัยปลายที่เพิ่มขึ้น ย่อมมีอัตราการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังและตกอยู่ในภาวะทุพพลภาพสูงชันอย่างมาก ประเทศไทยจำเป็นต้องปรับตัวเป็นอย่างมากเพื่อเตรียมพร้อมการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ และให้ความสำคัญในการดูแลด้านสุขภาพของผู้สูงอายุเหล่านี้

วัยสูงอายุเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทางสรีระของร่างกาย การทำหน้าที่ของร่างกายลดลงทำให้เสี่ยงต่อการเกิดโรค โดยเฉพาะโรคเรื้อรังซึ่งเป็นปัญหาทางสุขภาพที่สำคัญของผู้สูงอายุ พบว่าผู้สูงอายुर้อยละ 70 ป่วยด้วยโรคเรื้อรังอย่างน้อยหนึ่งโรคต่อคน เช่น ความดันโลหิตสูง เบาหวาน โรคหัวใจ โรคข้อเข่าเสื่อม เป็นต้น และส่วนใหญ่ปัญหาสุขภาพของผู้สูงอายุคือปัญหาเกี่ยวกับการมองเห็น ปัญหาด้านการเคลื่อนไหว ปัญหาผิวหนัง การควบคุมการขับถ่ายปัสสาวะ เป็นต้น โดยคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงกับภาวะสุขภาพ นอกจากนี้ผู้ดูแลหลักในผู้สูงอายุที่มีโรคเรื้อรังซึ่งเป็นบุคคลในครอบครัวค่อนข้างมีความเครียดและได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจ (จิราพร ทองดี, ดาราวรรณ ร่องเมือง และฉันทนา นาคฉัตรีย์, 2556; พรทิพย์ สารีโส และคณะ, 2560) ครอบครัวและชุมชนจำเป็นต้องรับภาระในการดูแลสุขภาพค่าใช้จ่ายในการยังชีพและการดูแลเกี่ยวกับการอยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ (ปราโมทย์ ประสาทกุล, 2559)

ทั้งนี้ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรต่างๆ ได้ให้ความสำคัญและตระหนักถึงประเด็นปัญหาดังกล่าว ดังจะเห็นได้จากการดำเนินงานหรือกิจกรรมต่างๆ ที่เอื้อประโยชน์ให้กับผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพที่ดีสามารถใช้ชีวิตอยู่ต่อไปได้อย่างมีความสุข สถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุ มีการให้บริการที่ครอบคลุมตั้งแต่ด้านการแพทย์และด้านสังคม เพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ในชีวิตประจำวัน โดยมุ่งเน้นการบำบัดฟื้นฟู รวมถึงการส่งเสริมสุขภาพอย่างสม่ำเสมอ ให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านธรรมปกรณ์ (เชียงใหม่) หรือในชื่อเดิม สถานสงเคราะห์คนชราบ้านธรรมปกรณ์ จ.เชียงใหม่ สังกัดกรมกิจการผู้สูงอายุ (ผส.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ให้บริการที่พักอาศัยรูปแบบสถานสงเคราะห์ ประเภทสามัญ ไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ ทั้งสิ้น มีวัตถุประสงค์การดำเนินงานจัดบริการสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุให้มีคุณภาพและได้มาตรฐาน ส่งเสริมสนับสนุนให้เครือข่าย ครอบครัวชุมชนและสังคมมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุและพัฒนาองค์กรให้เป็นศูนย์ต้นแบบด้านการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ มีพื้นที่รับผิดชอบ 7 จังหวัด ภาคเหนือตอนบน คือ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ลำพูน พะเยา แพร่ และน่าน ในปี พ.ศ. 2563 ดูแลผู้สูงอายุจำนวน 116 คน เป็นผู้สูงอายุวัยกลางและวัยปลายคิดเป็นร้อยละ 77.58 ให้บริการอาหารแก่ผู้สูงอายุ 3 มื้อ (ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ บ้านธรรมปกรณ์ (เชียงใหม่), 2563) ซึ่งเป็นลักษณะการให้บริการอาหารปริมาณมาก ดังนั้นมาตรฐานคุณภาพและความปลอดภัยจึงจำเป็นต้องได้รับการดูแลและควบคุม ผู้ปรุงประกอบอาหารและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการให้บริการอาหารแก่ผู้สูงอายุ ต้องตระหนักถึงปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้หากขาดคุณภาพและความปลอดภัยของอาหารผู้สูงอายุ โดยหลักการจัดการอาหารในสถาบันให้มีประสิทธิภาพมีองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน (4 M) ได้แก่ ด้านบุคลากรหรือทรัพยากรมนุษย์ (Man) ด้านงบประมาณ (Money) ด้านวิธีปฏิบัติงาน (Method) และด้านวัสดุ อุปกรณ์ และวัตถุดิบอาหาร (Material)

ช่วงปลายปี 2562 ที่ผ่านมาได้เกิดการแพร่ระบาดของโรคติดต่อซึ่งเกิดจากไวรัสโคโรนา โดยพบว่าโรคติดต่อเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โรคโควิด-19) สามารถแพร่จากคนสู่คนผ่านทางละอองน้ำมูก น้ำลายจากจุกหรือปาก เมื่อผู้ป่วยไอ จาม หรือพูด องค์การอนามัยโลกประกาศให้โรคโควิด-19 เป็นโรคระบาดใหญ่และกระทรวงสาธารณสุขได้ประกาศเป็นโรคติดต่ออันตราย ปัจจุบันสถานการณ์โรคโควิด-19 ในประเทศไทย จากข้อมูลจากกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ณ วันที่ 5 เดือนกันยายน 2563 พบว่า มีผู้ติดเชื้อสะสม 3,438 ราย รักษาหายแล้ว 3,279 ราย กำลังรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาล 101 ราย และเสียชีวิต 58 ราย มีความรุนแรงมากที่สุดในจังหวัดกรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ และนนทบุรี ตามลำดับ (องค์การอนามัยโลก ประเทศไทย, 2563) มาตรการและแนวทางการดำเนินการเพื่อป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เช่น การสวมใส่หน้ากากอนามัยหรือหน้ากากผ้า การทำความสะอาดมือ ข้าวของเครื่องใช้ การเว้นระยะห่างทางสังคม (social distancing) ฯลฯ เป็นสิ่งสำคัญต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัดโดยเฉพาะในผู้สูงอายุซึ่งเป็นผู้ที่มีความเสี่ยงสูงที่จะเสียชีวิตเมื่อป่วยด้วยโรคโควิด-19 ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการให้บริการอาหารแก่ผู้สูงอายุของศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ บ้านธรรมปกรณ์ (เชียงใหม่) ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดต่อเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โรคโควิด-19) เนื่องจากเป็นสถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุที่มีผู้สูงอายุในวัยกลางและวัยปลายจำนวนมาก ซึ่งมีความเสี่ยงสูงต่อสุขภาพและเป็นกลุ่มที่จำเป็นต้องได้รับการดูแลด้านอาหารเป็นพิเศษ เพื่อวิเคราะห์ลักษณะการให้บริการตามหลักการมาตรฐานและความปลอดภัย ให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับการจัดการด้านอาหารในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดต่อเชื้ออื่นๆ ต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาการให้บริการอาหารสำหรับผู้สูงอายุ ในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านธรรมปกรณ์ (เชียงใหม่) ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดต่อเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โรคโควิด-19)

3. วรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป เป็นช่วงปัจฉิมวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงสภาพร่างกายไปในทางเสื่อมถอย และมีความเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจและสังคม ซึ่งทำให้ผู้สูงอายุประสบกับปัญหาในการดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต รวมถึงด้านเศรษฐกิจ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการช่วยเหลือดูแลทั้งจากครอบครัว บุตรหลาน รวมทั้งหน่วยงานของรัฐ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งนี้เครือข่ายซึ่งมีบทบาทในการดูแลผู้สูงอายุมากที่สุด มีการปฏิบัติต่อผู้สูงอายุด้วยความรักความหวังดีและเต็มใจ แต่ก็มีอุปสรรคในการดูแลผู้สูงอายุก็คือ การขาดแคลนผู้ดูแล ความยากจน ขาดความรู้ และขาดคุณภาพในการดูแล ดังนั้นปัญหาในการดูแลผู้สูงอายุ จึงแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ประกอบด้วย 1) ระดับปัจเจกหรือปัญหาของตัวผู้สูงอายุเองเกี่ยวกับจำนวนที่เพิ่มมากขึ้นและความร่วมมือในการดูแล 2) ระดับครอบครัว/ผู้ดูแล เกี่ยวกับปัญหาความเครียด ขาดเงิน ขาดวัสดุอุปกรณ์ ขาดความรู้ ขาดคนดูแล และการดูแลที่ไม่เหมาะสม (ทำร้ายร่างกายและจิตใจ เพิกเฉย ทอดทิ้ง) และ 3) ระดับองค์กร เกี่ยวกับปัญหาการขาดบุคลากร บุคลากรขาดความรู้ ความเข้าใจ ขาดงบประมาณ/เครื่องมือวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ขาดการบริหารจัดการที่ดี และขาดภาคีเครือข่ายการทำงานร่วมกันในพื้นที่ (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2552)

กรมกิจการผู้สูงอายุ (ผส.) สังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพ การจัดสวัสดิการ และการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุ มีศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ 12 ศูนย์ ภายใต้สังกัดกองส่งเสริมสวัสดิการและคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุ กระจายไปตามภูมิภาคต่างๆ และมีบทบาทหน้าที่สำคัญต่อผู้สูงอายุในการพัฒนารูปแบบและแนวทางการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด บทบาทส่งเสริมและสนับสนุนระบบการดูแลผู้สูงอายุ สงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้สูงอายุในภาวะยากลำบากให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีตามมาตรฐานที่กำหนด เป็นต้น (กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2563ก.) ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านธรรมปกรณ์ (เชียงใหม่) หรือในชื่อเดิม สถานสงเคราะห์คนชราบ้านธรรมปกรณ์ จ.เชียงใหม่ ให้บริการที่พักอาศัยรูปแบบสถานสงเคราะห์ ประเภทสามัญ ไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ ทั้งสิ้น มีวัตถุประสงค์การดำเนินงานจัดบริการสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุให้มีคุณภาพและได้มาตรฐาน ส่งเสริมสนับสนุนให้เครือข่าย ครอบครัวชุมชนและสังคมมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุและพัฒนาองค์กรให้เป็นศูนย์ต้นแบบด้านการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ มีโครงสร้างองค์กร ประกอบด้วยผู้อำนวยการศูนย์ฯ หัวหน้าฝ่าย 4 ฝ่ายคือ ฝ่ายบริหารงานทั่วไป (งานการเงิน บัญชีและพัสดุ งานธุรการและเจ้าหน้าที่ งานอาคารสถานที่และยานพาหนะ งานเลขานุการ) ฝ่ายพัฒนาการสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ (งานสังคมสงเคราะห์ งานพี่เลี้ยง งานครัว/ซักฟอก) ฝ่ายวิชาการ (งานวิชาการ งานแผนงาน/โครงการ) และฝ่ายพยาบาล (ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ บ้านธรรมปกรณ์ (เชียงใหม่), 2563)

จากการศึกษาของวงพัทธร ภูพันธ์ศรี และพีสสลัสม อารังศวรกุล (2561) เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตและความพึงพอใจ (ด้านที่พักอาศัย ด้านอาหาร ด้านเครื่องนุ่งห่ม ด้านการดูแลรักษา และด้านกิจกรรมงานอดิเรก) ของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่สถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุหญิงที่ดำเนินการโดยเอกชนที่ไม่เก็บค่าใช้จ่าย พบว่า ผู้สูงอายุ 36 คน มีความพึงพอใจมากที่สุดด้านที่พักอาศัย ส่วนด้านอาหาร ผู้สูงอายุรู้สึกพึงพอใจในระดับมาก มีอาหารให้รับประทานวันละ 3 มื้อ ทั้งอาหารคาว ผลไม้ตามฤดูกาล และอาหารหวานตามความเหมาะสมต่อสุขภาพ โดยผู้สูงอายุได้รับประทานอาหารอิ่มทุกมื้อ แต่มีผู้สูงอายุบางท่านเห็นว่า รสชาติอาหารที่ไม่ค่อยถูกปาก อาหารบางมื้อไม่อร่อยเนื่องจากทางผู้ดูแลแจ้งว่าอาหารในแต่ละมื้อจะจัดตามความเหมาะสมกับสุขภาพของผู้สูงอายุ ดังนั้นจึงงดอาหารที่มีรสชาติเผ็ดจัด เค็มจัด หรือหวานมาก ทำให้ความสุขในการรับประทานอาหารของผู้สูงอายุบางท่านลดลง การศึกษาของอภิสร่า จันทระชิต และ ระชานนท์ ทวีผล (2561) ในประเด็นการกำหนดรูปแบบรายการอาหารเพื่อสุขภาพในผู้สูงอายุ สถานสงเคราะห์คนชราบ้านลพบุรี พบว่า มีการให้บริการอาหาร 2 ประเภท

ได้แก่ (1) อาหารคาว (มื้อเช้า มื้อกลางวัน และมื้อเย็น) และ (2) อาหารว่างที่มีปริมาณไขมันน้อย หลีกเลียงอาหารที่มีรสชาติหวาน เป็นของว่างจำพวกนม ที่ต้องดื่มในปริมาณที่เหมาะสมต่อวัย ซึ่งรูปแบบรายการอาหารจะปรับเปลี่ยนทุกวัน โดยมีพยาบาลประจำสถานสงเคราะห์ฯ จัดทำรายการอาหารรอบ 15 วัน รสชาติอาหารที่ปรุงเสร็จจะมีรสชาติดกกลางๆ ไม่เป็นอาหารรสจัด เช่น เค็ม หรือเผ็ดจนเกินไป และไม่มีการปรุงแต่งรสชาติของอาหารด้วยผงชูรส เพื่อให้เหมาะสมต่อผู้สูงอายุและสามารถรับประทานได้ทุกคน ซึ่งรสชาติอาหารและลักษณะอาหารจะมีคล้ายคลึงกับอาหารที่ให้บริการสำหรับผู้ป่วยในโรงพยาบาลทั่วไป

สืบเนื่องจากศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ (ศพส.) บ้านบางแค ได้รับรางวัล “สถานดูแลผู้สูงอายุต้นแบบในสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)” จากกรมอนามัย เมื่อวันที่ 15 เมษายน 2563 กรมกิจการผู้สูงอายุ จึงได้นำแนวทางที่กำหนดให้ ศพส. 12 แห่ง ดำเนินการ มาจัดทำเป็นคู่มือ “มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของสถานดูแลผู้สูงอายุ” เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ให้สถานดูแลผู้สูงอายุและหน่วยงานต่างๆ ได้รับทราบ และใช้เป็นแนวทางปฏิบัติ โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้ 1) การเตรียมการรองรับสถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อไวรัส 2) รายละเอียดมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านสถานที่ ด้านผู้ใช้บริการ ด้านบุคลากร ภายในสถานดูแลผู้สูงอายุ ด้านผู้มาติดต่อ รวมถึงแนวทางปฏิบัติเมื่อพบผู้สูงอายุมีอาการเข้าข่าย สงสัยป่วยโรคโควิด-19 และ 3) แนวทางปฏิบัติตนและปฏิบัติงานเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ตัวอย่างมาตรการป้องกันฯ ด้านสถานที่ เช่น ให้เข้า-ออกทางเดียว จัดเตรียมจุดคัดกรอง ตรวจวัดไข้และอุณหภูมิร่างกาย เช่น เจลแอลกอฮอล์ ให้จัดกิจกรรมในพื้นที่โล่ง มีอากาศถ่ายเทสะดวกและเว้นระยะห่าง 2 เมตรสำหรับผู้สูงอายุที่ร่วมกิจกรรม จัดเตียงนอน โต๊ะ เก้าอี้ เว้นระยะห่าง 1-2 เมตร ทำความสะอาดสถานที่สม่ำเสมอ/พ่นยาฆ่าเชื้อจัดพื้นที่เฉพาะสำหรับรับส่งสินค้าเท่านั้น สำหรับด้านด้านผู้ใช้บริการหรือด้านผู้สูงอายุ นั้น ให้เว้นระยะห่างระหว่างบุคคล (physical distancing) และหลีกเลี่ยงสถานที่แออัด ให้ความรู้ในการป้องกันโรคโควิด-19 ผู้สูงอายุได้รับการตรวจวัดไข้ทุกวัน และจัดบันทึกข้อมูล ให้ผู้สูงอายุหรือดูแลผู้สูงอายุทำความสะอาดร่างกาย ล้างมือด้วยเจลแอลกอฮอล์และใส่หน้ากากอนามัย แยกสำรับอาหารเฉพาะบุคคล ไม่ใช้อุปกรณ์/เครื่องใช้สำหรับการรับประทานอาหารร่วมกันและได้รับอาหารที่สะอาด อาหารร้อนปรุงสุกทุกมื้อ งดการเดินทางเข้า-ออกภายนอกสถานดูแลฯ กรณีที่มีโรคประจำตัวต้องรับยาต่อเนื่อง โดยให้เจ้าหน้าที่พยาบาลประสานงานเพื่อรับยาแทน ส่วนด้านผู้มาติดต่อ ให้งดเยี่ยมผู้สูงอายุตามอาคารพัก ต้องผ่านจุดคัดกรองอย่างเคร่งครัด โดยต้องแจ้งชื่อที่อยู่และหมายเลขโทรศัพท์ที่สามารถติดต่อได้ งดเว้นการจัดกิจกรรมจากหน่วยงาน/บุคคลภายนอก และไม่อนุญาตให้บริการขนส่งเอกชนเข้าภายในบริเวณสถานดูแลฯ ทั้งนี้กำหนดให้มีจุดรับส่งวัตถุดิบปรุงอาหารและดูแลการรับส่งวัตถุดิบให้สด สะอาด (กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2563:ข.)

ปัจจัยพื้นฐาน 4 ประการในการบริหารจัดการบริการอาหารในสถาบัน ถือเป็นทรัพยากรบริหารที่สำคัญ ได้แก่ ทรัพยากรมนุษย์หรือบุคลากร (man) เงินหรืองบประมาณ (money) การจัดการหรือวิธีปฏิบัติ (management/method) และ วัสดุ อุปกรณ์และวัตถุดิบอาหาร (material) เรียกสั้นๆ ว่า 4 M (พงษ์ศักดิ์ สวัสดิเกียรติ, 2550; วศิณา จันทศิริ, 2559) บุคลากรเป็นปัจจัยที่สำคัญในการปรุงประกอบอาหารให้เหมาะสมกับผู้บริโภค ต้องมีความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องในการให้บริการอาหารปริมาณมาก โดยเฉพาะการให้บริการอาหารสำหรับกลุ่มผู้บริโภคที่มีลักษณะเฉพาะเช่น ผู้สูงอายุ ในสถานสงเคราะห์ หรือ เด็กในโรงเรียน หรือ ผู้ป่วยในโรงพยาบาล เป็นต้น การจัดการหรือวิธีปฏิบัติที่สำคัญในการให้บริการอาหารปริมาณมากคือ การกำหนดรายการอาหาร เพราะรายการอาหารจะบอกให้ทราบว่าต้องประกอบอาหารอะไรในแต่ละมื้อแต่ละวัน และต้องมีการกำหนดมาตรฐานของอาหาร เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการสั่งอาหารและเป็นแนวทางปฏิบัติในการประกอบอาหารและจัดตั้งบริการอาหารปริมาณมาก (วศิณา จันทศิริ, 2559) นอกจากนี้อาหารที่ให้บริการจะต้องมีความปลอดภัยกับ

ผู้บริโภครวมทั้งกระทรวงสาธารณสุขได้จัดทำมาตรฐานการสุขาภิบาลและความปลอดภัยในการผลิตและการบริการสำหรับสถานที่จำหน่ายอาหาร มาตรฐานโรงพยาบาลอาหารปลอดภัย คู่มือสุขวิทยาส่วนบุคคลของผู้สัมผัสอาหาร เป็นต้น (กองบริหารการสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข, 2561; สำนักสุขาภิบาลอาหารและน้ำ กระทรวงสาธารณสุข, 2556 & 2562)

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาการให้บริการอาหารสำหรับผู้สูงอายุ ในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านธรรมปกรณ์ (เชียงใหม่) ดำเนินการศึกษาในช่วงเดือน สิงหาคม-ตุลาคม 2563 ช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ 1) บุคลากรฝ่ายงานพยาบาล จำนวน 1 คน และฝ่ายงานสังคมสงเคราะห์ จำนวน 1 คน 2) พี่เลี้ยงที่ดูแลผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ผู้ดูแลกลุ่มผู้สูงอายุติดสังคม จำนวน 1 คน, ผู้ดูแลกลุ่มผู้สูงอายุช่วยเหลือตัวเองได้บ้าง จำนวน 1 คน, ผู้ดูแลกลุ่มผู้สูงอายุติดเตียง จำนวน 1 คน และ 3) แม่ครัวผู้ปรุงประกอบอาหาร จำนวน 1 คน

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย คือ 1) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ประกอบด้วยข้อมูลด้านการบริหารจัดการ ด้านการบริการอาหาร ด้านการปรุงประกอบอาหาร โดยใช้หลัก 4 M (Man, Money, Management/Method, Material) เป็นกรอบของคำถาม รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาเป็น 3 ช่วงเวลา คือ ช่วงก่อนสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ช่วงระหว่างสถานการณ์ฯ และช่วงผ่อนปรนของสถานการณ์ฯ วิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลเชิงบรรยาย ประกอบการอภิปรายผล และ 2) แบบประเมินความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการบริการอาหารสำหรับผู้สูงอายุ หลักสุขวิทยาส่วนบุคคลของผู้สัมผัสอาหารและหลักสุขาภิบาลอาหารสำหรับผู้ปรุงประกอบอาหาร มีจำนวน 40 ข้อ (แบบถูก-ผิด, ถูก=1 คะแนน และผิด=0 คะแนน) ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ หาความตรงด้านเนื้อหาของแบบประเมินความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการบริการอาหารสำหรับผู้สูงอายุ หลักสุขวิทยาส่วนบุคคลของผู้สัมผัสอาหารและหลักสุขาภิบาลอาหารสำหรับผู้ปรุงประกอบอาหาร มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (index of item objective congruence : IOC) เท่ากับ 0.67-1.00 วิเคราะห์การแปลผลคะแนนความรู้ ความเข้าใจ เป็น 5 ระดับคือ มีความรู้ดีมาก (คะแนนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80; ตอบถูกไม่ต่ำกว่า 32 ข้อ) มีความรู้ดี (คะแนน ร้อยละ 70-79; ตอบถูก 28-31 ข้อ) มีความรู้ปานกลาง (คะแนนไม่น้อยกว่าร้อยละ 60-69; ตอบถูก 24-27 ข้อ) มีความรู้น้อย (คะแนน ร้อยละ 50-59; ตอบถูก 20-23 ข้อ) และมีความรู้น้อยมาก (คะแนนน้อยกว่าร้อยละ 49; ตอบถูกต่ำกว่า 20)

ข้อจำกัดของการศึกษาในครั้งนี้คือ ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านธรรมปกรณ์ (เชียงใหม่) ดำเนินมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 อย่างเข้มงวด ไม่อนุญาตให้ผู้วิจัยซึ่งเป็นบุคคลภายนอกเข้าไปในบริเวณที่ผู้สูงอายุพักอาศัย บริเวณปรุงประกอบและบริการอาหาร จึงทำให้ไม่สามารถใช้กระบวนการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการปรุงประกอบอาหารของแม่ครัว และการบริการอาหารของพี่เลี้ยงที่ดูแลผู้สูงอายุได้

5. สรุปผลการวิจัย

ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านธรรมปกรณ์ (เชียงใหม่) มีผู้สูงอายุจำนวน 116 คน เป็นชาย 53 คน และหญิง 63 คน จัดเป็นผู้สูงอายุที่แข็งแรงสามารถดูแลตนเองได้ จำนวน 51 คน เป็นชาย 25 คน หญิง 26 คน และไม่แข็งแรงจำนวน 65 คน ประเภทผู้ป่วยที่เคลื่อนไหวลำบาก 45 คน ผู้ป่วยติดเตียง 20 คน (มีผู้ป่วยที่บริโภคอาหารทางปากไม่ได้ ต้องได้รับอาหารทางสายให้อาหาร จำนวน 7 คน)

บุคลากรที่เกี่ยวข้องได้แก่ พยาบาล นักสังคมสงเคราะห์ พี่เลี้ยง และแม่ครัว โดยมีผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านธรรมปกรณ์ (เชียงใหม่) เป็นหัวหน้า บริหารงานภายใต้นโยบาย “ถูกใจ ถูกปาก ถูกหลักโภชนาการ” และมีฝ่ายบริหารงานทั่วไป ดำเนินงานการเงิน บัญชีและพัสดุ ที่เกี่ยวข้องในการจัดสรรงบประมาณและการ

จัดซื้อวัตถุดิบอาหารสด อาหารแห้ง ต่างๆ จากบริษัทผู้ประกอบการส่งวัตถุดิบให้แก่ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ บ้านธรรมปกรณ์ (เชียงใหม่) ฝ่ายพัฒนาการสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ รับผิดชอบกำกับดูแลแม่ครัว และพี่เลี้ยงผู้สูงอายุ ทำงานร่วมกับฝ่ายพยาบาลในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ การจัดทำเมนูอาหารสำหรับผู้สูงอายุนั้นจะต้องผ่านการประชุมประจำเดือนของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องด้านการบริการอาหารสำหรับผู้สูงอายุข้างต้น เพื่อวางแผนการทำเมนูอาหารที่ปรับให้เหมาะสมกับช่วงเวลา (ฤดูกาลของวัตถุดิบอาหาร) และความต้องการของผู้สูงอายุ ทั้งนี้จะต้องอยู่ภายใต้งบประมาณที่กำหนด โดยฝ่ายพยาบาลจะรับผิดชอบในด้านการดูแลเรื่องเมนูอาหารที่เหมาะสมและสามารถบริการให้ผู้สูงอายุทุกประเภท ที่มีทั้งผู้สูงอายุที่แข็งแรงสามารถดูแลตนเองได้และไม่แข็งแรง ประเภทผู้ป่วยที่เคลื่อนไหวลำบาก ผู้ป่วยติดเตียง เป็นต้น อีกทั้งยังมีผู้ป่วยที่บริโภคอาหารทางปากไม่ได้ก็ต้องได้รับอาหารทางสายให้อาหารเป็นรายบุคคล โดยการบริการอาหารให้แก่ผู้สูงอายุจะเป็นหน้าที่ของพี่เลี้ยงที่อำนวยความสะดวก ดูแลความเรียบร้อย สำหรับผู้สูงอายุที่ไม่สะดวกเดินลงมาบริโภคอาหารด้านล่าง พี่เลี้ยงจะนำอาหารไปให้บริการบนอาคาร ในส่วนของการจัดเสิร์ฟอาหารนั้น แม่ครัวเป็นผู้จัดทำอาหารใส่ถาดอาหารสำหรับผู้สูงอายุ และพี่เลี้ยงประจำอาคารจะเป็นผู้ยกถาดอาหารบริการแก่ผู้สูงอายุแต่ละอาคาร อีกทั้งยังอำนวยความสะดวกในการเก็บถาดอาหารของผู้สูงอายุให้แม่ครัวเก็บล้าง ทำความสะอาด ข้อมูลวิเคราะห์การให้บริการอาหารผู้สูงอายุตามหลักทรัพยากรพื้นฐาน 4 M ใน 3 ช่วงเวลาของสถานการณ์การแพร่ระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โรคโควิด-19) แสดงดังตารางที่ 1 และรายการอาหาร (เมนู 1 เดือน) แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 1 การบริการอาหารแก่ผู้สูงอายุในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านธรรมปกรณ์ (เชียงใหม่) จำแนกตามทรัพยากรพื้นฐาน 4 M และ 3 ช่วงเวลาของสถานการณ์การแพร่ระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โรคโควิด-19)

ช่วงก่อนการแพร่ระบาด โรคโควิด-19	ช่วงการแพร่ระบาด โรคโควิด-19	ช่วงผ่อนปรนการแพร่ระบาด โรคโควิด-19
ทรัพยากรมนุษย์หรือบุคลากร (Man) - พยาบาลและนักสังคมสงเคราะห์ (กำหนดเมนูอาหาร) - พี่เลี้ยง (รับฟังความคิดเห็นของผู้สูงอายุ ด้านลักษณะ รสชาติ การบริการอาหาร) - แม่ครัว ปรงประกอบอาหาร 3 มื้อ ขนม/อาหารว่าง 1 มื้อ	ทรัพยากรมนุษย์หรือบุคลากร (Man) - ไม่มีการเปลี่ยนแปลง	ทรัพยากรมนุษย์หรือบุคลากร (Man) - ไม่มีการเปลี่ยนแปลง
เงินหรืองบประมาณ (Money) - เป็นงบจากภาครัฐ โดยได้รับเป็นจำนวนเงิน 58 บาท/วัน - รับประทานอาหารสดและแห้ง	เงินหรืองบประมาณ (Money) - ไม่มีการเปลี่ยนแปลง แต่ งดรับบริจาคอาหาร	เงินหรืองบประมาณ (Money) - ไม่มีการเปลี่ยนแปลง
การจัดการหรือวิธีปฏิบัติ (management/method) - ประมูลราคาวัตถุดิบอาหารกับบริษัทคู่ซื้อและให้นำมาจัดส่งที่สถานสงเคราะห์ทุกวัน - บุคคลภายนอกติดต่อจัดเลี้ยงอาหารให้ผู้สูงอายุได้โดยมีการตรวจสอบความเหมาะสมของอาหารก่อนนำมาจัดเลี้ยง	การจัดการหรือวิธีปฏิบัติ (management/method) - ให้บริษัทคู่ซื้อจัดส่งวัตถุดิบอาหาร 3 วัน/ครั้ง - บริษัทคู่ซื้อให้ยืมตู้แช่เย็นสำหรับแช่วัตถุดิบเพิ่มเพื่อให้เพียงพอต่อการเก็บวัตถุดิบอาหารที่มีปริมาณมากให้สดใหม่ - ไม่อนุญาตให้จัดเลี้ยงอาหารจากบุคคลภายนอก	การจัดการหรือวิธีปฏิบัติ (management/method) - บริษัทคู่ซื้อจัดส่งวัตถุดิบอาหารทุกวันและคืนตู้แช่กับบริษัทฯ - ให้บุคคลภายนอกจัดเลี้ยงอาหารได้แต่ไม่อนุญาตให้เดินเสิร์ฟอาหาร - จัดโรงอาหารให้ผู้สูงอายุนั่งเว้นระยะห่าง

- งานโภชนาการ โรงพยาบาลมหาราช ให้ความร่วมมือ และเป็นที่ปรึกษาด้านอาหารและโภชนาการ	- จัดพี่เลี้ยงเวียนเวรประจำตึก - จัดโรงอาหารให้ผู้สูงอายุนั่งเว้นระยะห่าง - ให้มีเส้นทางเข้า-ออก ทางเดียว	- ให้มีเส้นทางเข้า-ออก ทางเดียว
	- ห้ามติดต่อกับบุคคลภายนอก	- คัดกรองบุคคลภายนอกโดยวัดอุณหภูมิไม่ให้เกิน 37.5 องศาเซลเซียส และจัดบริการเจลแอลกอฮอล์ล้างมือให้
วัสดุ อุปกรณ์และวัตถุดิบอาหาร (material) - อุปกรณ์ชำรุด เสียหาย สามารถเบิกได้จากคลังพัสดุ - รายการอาหาร 1 เดือน - จัดเก็บอาหารสดวันต่อวัน - การสำรองอาหารแห้ง เช่น บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป โจ๊กกึ่งสำเร็จรูป เครื่องดื่มขงต่างๆ	วัสดุ อุปกรณ์และวัตถุดิบอาหาร (material) - ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ยกเว้นต้องบริหารจัดการอาหารสดให้พอใน 3 วัน - การดูแลความสะอาดเครื่องครัว การแยกสำรับอาหาร ไม่ใช้อุปกรณ์ร่วมกัน	วัสดุ อุปกรณ์และวัตถุดิบอาหาร (material) - ไม่มีการเปลี่ยนแปลง

ตารางที่ 2 ตัวอย่างเมนูอาหารรายเดือน “เดือนสิงหาคม” สำหรับผู้สูงอายุในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านธรรมปกรณ์ (เชียงใหม่)

วันที่	มือเช้า	มือกลางวัน	มือเย็น
1	ข้าวต้มทะเลแห้ง	ผัดซีอิ้ว/กล้วยบวชชี	หมอบต๊ะไคร้/ต้มจืดแตงกวา
2	ข้าวต้มปลา	ผัดพริกสดหมู/ต้มส้มซีโครงหมู	แกงผักทอง/ไข่ลูกเขย
3	ข้าวต้มยำกุ้งเชียง	ผัดเผ็ดหมู/ต้มส้มปลา	แกงเลียงปลาอย่าง/ผัดกะหล่ำปลี
4	ข้าวต้ม/จับฉ่าย	พะแนงหมู/ตุ๋นฟักมะนาวดอง	ผัดเผ็ดปลาดุก/ต้มจืดเต้าหู้หมูสับ
5	ข้าวสวยไข่น้ำ	ผัดปลาชิ้นฉ่าย/แกงกะหล่ำ	แกงผักกาดใส่สามชั้น/แตงโม
6	ข้าวต้ม/ต้มเค็มผัก	ขนมจีนน้ำเงี้ยว/มันต้มขิง	แกงเมี่ยง/กล้วยน้ำว้า
7	ข้าวต้ม/ผัดผักกาดดอง	จอยผักกาด/น้ำพริกอ่อน	ลาบหมู/ต้มจืดหมูสับ
8	ข้าวสวย/หมูหวาน	ก๋วยเตี่ยวหมูสับลูกชิ้น	ผัดพริกแกงถั่ว/ต้มยำเห็ด
9	ข้าวต้มกุ้ง	แกงเผ็ดหมู/ถั่วแดงต้มน้ำตาล	แกงหยวกใส่ซีโครงหมู/ผัดดอกกระหล่ำ
10	ข้าวสวย/ผัดมะระใส่ไข่	ข้าวผัดแหนม/ซูป	แกงเลียงกุ้งสด/ผัดวุ้นเส้นแหนม
11	ข้าวต้มหมู	บะหมี่หมูสับ	แกงแคหมู/แตงโม
12	ข้าวต้ม/ยำไข่เค็ม	พะแนงหมู/ผัดมะเขือยาว	ผัดผักรวม/ไข่ลูกเขย
13	ข้าวต้ม/ผัดผักฮองเต้	ต้มส้มปลากระป๋อง/ผัดแหนม	แกงส้มผักรวม/ผัดผักทอง
14	ข้าวต้มปลา	แกงเทโพ/ผัดเป็ยเซียน	แกงวุ้นเส้นใส่หมูบด/น้ำพริกปลา
15	ข้าวสวย/เกาเหลาเลือดหมู	แกงผักเขียว/กล้วยบวชชี	แกงปลี/ผัดถั่วมะเขือ
16	ข้าวสวย/ไข่คั่ว	ยำรวม/ต้มจืดเต้าหู้	ไข่พะโล้/น้ำพริกปลา
17	ข้าวต้ม/ผัดคะน้า	ข้าวคลุกกะปิ/เฉาก๊วยลูกชิด	หลนเต้าเจี้ยว/ซูปมันฝรั่ง
18	ข้าวต้มทะเลแห้ง	ก๋วยเตี่ยวหมูสับลูกชิ้น	แกงหยวกซีโครงหมู/ไข่ตุ๋น

วันที่	มือเช้า	มือกลางวัน	มือเย็น
19	ข้าวต้ม/จับฉ่าย	แกงอ่อมหมู/สาकुข้าวโพด	ลาบหมู/ต้มจืดลูกรอก
20	ข้าวต้มหมู	ขนมจีนน้ำยา	แกงผักบั้งเมือง/ผัดกะหล่ำวุ้นเส้น
21	ข้าวต้มซี่โครงหมู	ยำเห็ด/ผัดบวบไข่	แกงวุ้นเส้นใส่หมูบด/หมูผัดขิง
22	ข้าวต้มกุ้ง	แกงฮังเล/แตงโม	แกงเลียงปลา/ผัดพริกแกงถั่ว
23	ข้าวต้ม/ผัดผักกาดดอง	ราดหน้าหมู/กล้วยบวชชี	ผัดถั้วมะเขือ/แกงปลี
24	ข้าวต้ม/ผัดหัวไชโป้ว	ผัดหมีขาว/ซูป/มันเทศบวช	น้ำพริกปลา/ไข่น้ำ
25	ข้าวต้ม/ยำกุนเชียง	ขนมจีนแกงเขียวหวาน/กล้วย	ไข่พะโล้/น้ำพริกปลา
26	ข้าวสวย/ไข่น้ำ	น้ำพริกกะปิ/ต้มมะระ	แกงผักกาดใส่สามชั้น/ผัดมะเขือยาว
27	ข้าวต้ม/ต้มเค็มฟัก	ลาบอีสาน/ต้มจืดผักกาดขาว	แกงกะหล่ำ/ผัดฟักทอง
28	ข้าวต้ม/ผัดผักกาดขาว	แกงเทโพ/ผัดป๋วยเซียน	หมูผัดขิง/แกงฟักทองใส่ซี่โครง
29	ข้าวสวย/หมูหวาน	ขนมจีนน้ำเงี้ยว/มันต้มขิง	แกงหยวกซี่โครงหมู/แตงโม
30	ข้าวต้มปลา	ข้าวซอยหมู	ผัดฟักทอง/แกงส้มผักรวม
31	ข้าวต้มทะเลแห้ง	แกงเผ็ดหมู/ผัดกะหล่ำวุ้นเส้น	แกงเมือง/ส้มเขียวหวาน

จากตารางที่ 2 พบว่า เมนูอาหารมีความเหมาะสมด้านลักษณะที่ส่วนใหญ่เป็นน้ำ แกง ผู้สูงอายุบริโภคได้ง่าย แต่มีการใช้เครื่องปรุงรสที่มีความเสี่ยงต่อปริมาณโซเดียมสูง เช่น น้ำปลาร้า กะปิ ของหมักดอง เนื้อสัตว์แปรรูป และบางเมนูอาหารกลายเป็นแหล่งของไขมันอิ่มตัว และอาหารหวานทำจากกะทิ

ผลการประเมินความรู้จากแม่ครัวคนปัจจุบัน จำนวน 1 คน พบว่า มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการบริการอาหารสำหรับผู้สูงอายุ หลักสุขวิทยาส่วนบุคคลของผู้สัมผัสอาหารและหลักสุขาภิบาลอาหาร ในระดับดี ตอบถูกทั้งหมด 29 ข้อ จากทั้งหมด 40 ข้อ เมื่อพิจารณาตามหมวดความรู้ พบว่า ความรู้ด้านการบริการอาหารสำหรับผู้สูงอายุ (ตอบถูก 16 ข้อ จาก 24 ข้อ) ความรู้ด้านหลักสุขวิทยาส่วนบุคคลของผู้สัมผัสอาหาร (ตอบถูก 5 ข้อ จาก 6 ข้อ) และความรู้ด้านหลักสุขาภิบาลอาหาร (ตอบถูก 7 ข้อ จาก 10 ข้อ)

6. อภิปรายผลการวิจัย

การให้บริการอาหารให้ผู้สูงอายุในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านธรรมปกรณ์ (เชียงใหม่) มีผู้ที่เกี่ยวข้องจากงานบริหารงานทั่วไป ดูแลด้านการเงิน บัญชีและพัสดุ ฝ่ายพัฒนาการสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ มีนักสังคมสงเคราะห์ กำกับดูแล พี่เลี้ยง และแม่ครัว และฝ่ายพยาบาล ดูแลส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ และ 2 ฝ่ายนี้จะร่วมกันกำหนดรายการอาหารเป็นเมนูรายเดือน ทั้งนี้ รายการอาหารที่กำหนดมีความแตกต่างจากงานวิจัยของอภิสร่า จันทรชิต และ ระชานนท์ ทวีผล (2561) เพราะเป็นเมนูอาหารที่อาจส่งผลเสียต่อสุขภาพผู้สูงอายุหลายเมนู ซึ่งอาหารผู้สูงอายุต้องควบคุมปริมาณไขมันอิ่มตัว ปริมาณโซเดียม และของหวานต่าง ๆ แต่ในแง่ของการจัดทำเมนูอาหารรายเดือนจะมีความสะดวกในการบริหารจัดการวัตถุดิบอาหารมากกว่ารายการอาหาร 15 วัน ส่วนรายการอาหารรายเดือนที่กำหนดนั้นการให้บริการอาหารผู้ป่วยในโรงพยาบาลก็ใช้เช่นเดียวกัน จากข้อมูลความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่ออาหาร รสชาติอาหาร ที่มักแจ้งให้พี่เลี้ยงที่ดูแลในงานวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ วงพักตร์ ภูพันธ์ศรี และพีสสลัภูมิ อารังศ์วรกุล (2561) ซึ่งบุคลากรที่เกี่ยวข้องต้องคำนึงถึงเพื่อให้ผู้สูงอายุมีความสุขในการกินและไม่เกิดผลเสียต่อสุขภาพ

ถึงแม้ว่าศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านธรรมปกรณ์ (เชียงใหม่) จะไม่มีนักโภชนาการ/โภชนากร ทำหน้าที่ดูแลด้านการบริการอาหารสำหรับผู้สูงอายุให้ได้มาตรฐานเหมาะสมกับผู้สูงอายุและมีความปลอดภัย แต่ก็มีความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกคือ งานโภชนาการ โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นที่ปรึกษาด้านอาหารและโภชนาการผู้สูงอายุ และทำหน้าที่ผลิตอาหารทางสายให้อาหารกับผู้สูงอายุบ้านธรรมปกรณ์ ทางศูนย์ฯ ได้จัดให้บุคคลากรที่เกี่ยวข้องในการบริการอาหารให้แก่ผู้สูงอายุเข้ารับการอบรมด้านการบริการอาหารอย่างถูกต้อง เพื่อลดความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้น ซึ่งส่งผลให้แม่ครัวมีความรู้ในด้านการบริการอาหารสำหรับผู้สูงอายุ หลักสูตรวิชาส่วนบุคคลของผู้สัมผัสอาหารและหลักสูตรวิชาการอาหารในระดับดี ด้วยมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของสถานดูแลผู้สูงอายุ (กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2563ข.) ที่ศูนย์ฯ ปฏิบัติอย่างเคร่งครัด มีมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการบริการอาหาร ที่ทำให้ผู้ปฏิบัติงานต้องปรับเปลี่ยนการทำงาน ซึ่งเป็นผลดีต่อการควบคุมการแพร่กระจายเชื้อโรคได้เป็นอย่างดี

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

7.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านธรรมปกรณ์ (เชียงใหม่) ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในการปรุงประกอบอาหาร/การบริโภคอาหารเพื่อส่งเสริมสุขภาพ ให้กับผู้สูงอายุที่แข็งแรงสามารถดูแลตนเองได้ ให้มีส่วนร่วมในกิจกรรม เพื่อการปรับเปลี่ยนทัศนคติที่ดีในการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ การศึกษาในครั้งนี้ถ้ามีโอกาสได้รวบรวมข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (จากการผ่อนปรนมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดฯ) จะช่วยให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเพิ่มขึ้น

7.2 ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป การศึกษาความพึงพอใจ ปัญหาอุปสรรคด้านการบริการอาหารสำหรับผู้สูงอายุกรณีศึกษา ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านธรรมปกรณ์ (เชียงใหม่) เพื่อให้ได้ข้อมูลจากผู้สูงอายุโดยตรงนำไปสู่การพัฒนาการให้บริการอาหารให้มีประสิทธิภาพต่อไป

8. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านธรรมปกรณ์ (เชียงใหม่) ที่อนุญาตให้ดำเนินงานวิจัย และขอบคุณเจ้าหน้าที่ผู้ให้ข้อมูลทุกท่านที่ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ตลอดจนอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูลต่าง ๆ เป็นอย่างดี

9. รายการอ้างอิง

กองบริหารการสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข. (2561). **มาตรฐานโรงพยาบาลอาหารปลอดภัย (Food Safety Hospital)**. สมุทรสาคร: บริษัท บอร์น ทู บี พับลิชชิง จำกัด. 110 หน้า.

กองสถิติพยากรณ์ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2561). **รายงานการสำรวจประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ.2560**. สืบค้นจาก <http://www.nso.go.th/sites/2014/DocLib13/ด้านสังคม/สาขาประชากร/ประชากรสูงอายุ/2560/รายงานฉบับสมบูรณ์.pdf>

กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2563ก.). **วิสัยทัศน์ พันธกิจ หน่วยงานภายใน กรมกิจการผู้สูงอายุ**. สืบค้นจาก <http://www.dop.go.th/th/>

กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2563ข.). **คู่มือมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของสถานดูแลผู้สูงอายุ**. สืบค้นจาก

<http://thammapakorn.dop.go.th/wp-content/uploads/2020/04/manual-covid-19.pdf>

- จิราพร ทองดี, ดาราวรรณ รองเมือง และ ฉันทนา นาคฉัตรีย์. (2556). “ภาวะสุขภาพและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดชายแดนภาคใต้.” วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข, 22 (3), 88-99.
- ปราโมทย์ ประสาทกุล. (2559). **สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2558**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- พงษ์ศักดิ์ สวัสดิ์เกียรติ. (2550). “ธุรกิจ” เรื่องง่ายๆ. กรุงเทพฯ: โกลแมนเอค.
- พรทิพย์ สาริโส, ปิยะภร ไพรสนธิ์, อุษาฯ โถหิณัง, วราภรณ์ อาศรีเวียง และนารีลักษณ์ ฟองรัตน์. (2560). “สถานการณ์ ปัญหาสุขภาพและความต้องการการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุโรคเรื้อรัง : เขตเทศบาลเมืองเชียงรายน.” วารสารพยาบาลศาสตร์และสุขภาพ, 40 (2), 85-95.
- วศินา จันทศิริ. (2559). “หน่วยที่ 1 หลักการจัดการบริการอาหารในสถาบัน.” ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการบริการอาหารในสถาบัน. สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วงพักตร์ ภูพันธ์ศรี และ พิเศษสถิตย์ อารังศรีวรกุล. (2561). “คุณภาพชีวิตและความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่สถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุหญิง.” วารสารจันทร์เกษมสาร, 24 (47), 110-125.
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. (2552). “ครอบครัวและผู้สูงอายุ.” ใน การทบทวนและสังเคราะห์องค์ความรู้ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2545-2550. **แผนงานวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.)**. ขึ้นตาวิชาวุธ (บก.) กรุงเทพฯ : มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.)
- ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ บ้านธรรมปกรณ์ (เชียงใหม่). (2563). **สรุปผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ 2563**. สืบค้นจาก <http://thammapakorn.dop.go.th/wp-content/uploads/2021/02/Performance-summary-year-63.pdf>
- สำนักสุขาภิบาลอาหารและน้ำ กระทรวงสาธารณสุข. (2556). **คู่มือผู้สัมผัสอาหาร**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักสุขาภิบาลอาหารและน้ำ กระทรวงสาธารณสุข. (2562). **คู่มือการดำเนินงานสุขาภิบาลอาหาร "สถานที่จำหน่ายอาหาร"ตามบทบัญญัติของกฎกระทรวงสุขลักษณะของสถานที่จำหน่ายอาหาร พ.ศ. 2561**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- อภิสร จันทชิต และ ระชานนท์ ทวีผล. (2561). “การกำหนดรูปแบบรายการอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราบ้านลพบุรี.” วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี, 12 (3), 247-258.
- องค์การอนามัยโลก ประเทศไทย. (2563). **โรคโควิด 19 คืออะไร**. สืบค้นจาก <https://www.who.int/docs/default-source/searo/thailand/update-28-covid-19-what-we-know---june2020>
- United Nations. (2560). **The Elderly**. สืบค้นจาก <https://www.un.org/en/>

การให้ความหมายของรถพุ่มพวงและการปรับตัวในการให้บริการของรถพุ่มพวงในช่วงวิกฤต การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

THE STUDY OF PHUMPHUNANG CAR MEANING AND ADAPTATION OF PHUMPHUNANG
CAR SERVICE DURING THE VICTOR OUTBREAK OF COVID-19

สุธิตา กุลนนท์¹ และ สวรรยา ธรรมอภิพล²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการให้ความหมายของรถพุ่มพวงในทัศนะของผู้ให้บริการและผู้ใช้บริการรถพุ่มพวงในช่วงวิกฤตการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) และ 2) เพื่อศึกษาการปรับตัวของผู้ให้บริการและผู้ใช้บริการรถพุ่มพวงในช่วงวิกฤตการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ดำเนินการศึกษาโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้ให้บริการและผู้ใช้บริการรถพุ่มพวงในพื้นที่เทศบาลตำบลโคกปีบ อำเภอศรีมโหสถ และ อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี รวมจำนวน 23 คน ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแบบสามเส้าด้านวิธีการจัดระเบียบหมวดหมู่ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ วิเคราะห์และนำเสนอผลการศึกษาโดยการพรรณนาความ

ผลการศึกษา พบว่า ผู้ให้บริการรถพุ่มพวงให้ความหมายของรถพุ่มพวงว่าเป็นรถขายสินค้าเคลื่อนที่ที่มีสินค้าหลากหลายให้บริการถึงที่ ในขณะที่ผู้ใช้บริการรถพุ่มพวงให้ความหมายของรถพุ่มพวงว่าเป็นร้านค้าเคลื่อนที่ ที่ให้บริการขายสินค้าถึงหน้าบ้าน ทั้งของสดและของแห้ง จัดวางสินค้าห้อยข้างรถเป็นพวงหรือถุง และประกาศเรียกลูกค้าผ่านไมโครโฟน ค้าแม่ค้าอธยายคำดี ผลการศึกษาการปรับตัวของผู้ให้บริการรถพุ่มพวง พบว่า มีการปรับตัว 2 ด้าน คือ 1) ด้านการให้บริการ โดยมีระยะเวลาในการให้บริการที่เพิ่มขึ้น จากเดิมประมาณ 10 ชั่วโมง เป็น 12 ชั่วโมง สินค้าที่ให้บริการเพิ่มเติมเป็นอาหารสำเร็จรูปปรุงสุกร่วมทาน เช่น แกงถุง ข้าวกล่อง ข้าวเหนียวหมูปิ้ง ขนมหวาน ขนมปัง ลูกชิ้นปิ้ง และลุ่มของใช้จำพวกกระดาษชำระ ผงซักฟอก สบู่ เป็นต้น 2) ด้านความปลอดภัย มีการป้องกันส่วนบุคคลด้วยการสวมใส่หน้ากากอนามัย ตรวจวัดอุณหภูมิและเจลแอลกอฮอล์ให้ผู้ใช้บริการรถพุ่มพวง รวมถึงให้ผู้บริการยื่นต่อแถวซื้อสินค้าโดยเว้นระยะห่าง 2 เมตร รายได้จากการขายต่อวันเพิ่มขึ้นประมาณจาก 2000 บาท เป็น 3000 บาท ในขณะที่กลุ่มผู้ใช้บริการรถพุ่มพวง มีการปรับตัวโดยเพิ่มปริมาณการซื้อของในแต่ละครั้ง โดยจะลดความถี่ในการซื้อของลดลงเพื่อหลีกเลี่ยงการพบปะผู้คนจำนวนมาก ทำให้รายจ่ายต่อการซื้อแต่ละครั้งเพิ่มจากประมาณ 200 บาท เป็น 300 บาท ลูกค้ากลุ่มหลักจะเป็นแม่บ้าน ผู้สูงอายุ คนงาน พนักงานในหน่วยงานต่างๆ และที่เพิ่มมาคือลูกค้าที่เป็นคนวัยทำงานที่ทำงานอยู่บ้าน

คำสำคัญ: การให้ความหมาย, การปรับตัว, รถพุ่มพวง, โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

Abstract

The objectives of this research are 1) to study the definition of Phum Phuang vehicles in the views of the service providers and motorcyclists during the coronavirus epidemic crisis (COVID-19) and 2) to study on the adaptation of motorists during the coronavirus epidemic crisis (COVID-19) was conducted using in-depth interviews with service providers and service users. Phum Phuang buses in the municipalities of Khok

¹ นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

Phip Subdistrict and Mueang District Prachinburi province totaling 23 people checking the accuracy of the data in a three-sided method. Organize data categories according to their purpose. Analyze and present the study results by describing theThe results of the study showed that the provider giving the meaning of Phum Phuang truck as a mobile product selling vehicle with a wide variety of products available to serve while the service user describes the Phuang Phuang truck as a mobile shop provide service to sell products to the front of the house both fresh and dry place products hanging along the side of the car in a bag. And announcing calls to customers through the microphone Good-natured vendor Car operator Age between 35-55 years of education in elementary school the main occupation of the trade for 10 years. The characteristics of the Phuang Phuang car bus a pickup truck. The service area is 2 routes. Prachinburi Housewives, elderly, employees and construction workers Service time 06.00 - 18.00 hours everyday. There are 3 types of products for sale: fresh meats, fresh and dried vegetables, and seasonings. Average income is about 2,000 - 3,000 baht / day. Buy products at least 3 times a week. Service providers have adapted by adding a wider variety of products from the original only 3 groups of merchandise: fresh meats, fresh vegetables, and dried products. But during the coronavirus crisis, service providers have adapted in two more product service groups: 1) grilled food such as curry bags, glutinous rice boxes, toasted pork, desserts, toasted meatballs. And 2) Use groups such as paper, detergent, soap, etc. The income and service period have not been changed altered from the original.

Keywords: MEANING, ADAPTATION, PHUMPHUNANG CAR, COVID-19

1. บทนำ

“รถพุ่มพวง” เป็นที่รู้จักของผู้คนในหลากหลายกิจกรรม บ้างก็เรียกว่าเป็นรถเร่ รถขายกับข้าว รถตลาดสดเคลื่อนที่ เป็นลักษณะของการนำสินค้าทั้งอุปโภคและบริโภค เคลื่อนที่ไปยังพื้นที่ตามตรอกซอกซอยเพื่อให้ผู้คนได้เลือกซื้อกันถึงหน้าบ้าน รถพุ่มพวงเริ่มแพร่หลายในหลังยุคฟองสบู่แตกประมาณปี พ.ศ. 2539-2540 มีต้นกำเนิดมาจากการหาเร่ แผงลอยหรือรถเข็นนำสินค้าไปรษณีย์ ซึ่งมีหลักการที่คล้ายคลึงกันเพียงแต่เปลี่ยนจากการเดิน การเข็น มาเป็นการใช้รถแทน โดยรถพุ่มพวงจะมีลักษณะเด่นคือผู้ขายจะบรรจุสินค้าเป็นถุงๆ แขนงห้อยที่ข้างรถในลักษณะเป็นพุ่มๆพวงๆ มีการแบ่งประเภทของสินค้าและการกำหนดราคาขาย เพื่อสร้างความสะดวกให้แก่ทั้งผู้ซื้อและผู้ขายในการคำนวณราคาและการชำระค่าสินค้า ส่วนที่ชื่อรถพุ่มพวงเป็นเพราะสมัยนั้นกระแสเพลงนักร้องลูกทุ่งหญิง “พุ่มพวง ดวงจันทร์” ดังไปทั่วประเทศคนส่วนใหญ่ก็ได้ยินเพลงมาจากรถขายกับข้าว ประกอบกับเห็นสินค้าที่ขายเป็นพุ่มๆพวงๆ พอดี จึงเรียกว่า “รถพุ่มพวง” ซึ่งเป็นการนำสินค้าทั้งอุปโภคและบริโภคมาจำหน่าย ไม่ว่าจะเป็ผัก ผลไม้ เนื้อสัตว์ อาหารสำเร็จรูปและอื่นๆ ราคาไม่ได้แตกต่างจากตลาดสดนัก กลุ่มลูกค้าหลักส่วนมากจะเป็นกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มคนที่ไม่สะดวกเดินทาง รวมถึงกลุ่มคนงานก่อสร้างและโรงงาน ดังนั้นรถพุ่มพวงจึงเข้าถึงวิถีชีวิต “คนรากหญ้า” ได้อย่างแท้จริง (ยุวดี ศิริ, 2563)

ช่วงต้นปีพ.ศ.2563 ได้เกิดวิกฤตการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา2019 (COVID-19) มีการประกาศใช้ พ.ร.ก.ฉุกเฉินเพื่อควบคุมการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา2019 (COVID-19) พร้อมรณรงค์ออกจากบ้านเท่าที่จำเป็นและมีมาตรการ “อยู่บ้าน หยุดเชื้อ เพื่อชาติ” ให้ประชาชนทำงานอยู่ที่บ้าน (Work From Home) (กระทรวงแรงงาน, 2563) เหมือนสถานการณ์เริ่มดีขึ้นประชาชนคนไทยเริ่มใช้ชีวิตประจำวันเป็นปกติ เศรษฐกิจเริ่มดีขึ้น ขณะที่ทุกอย่างกำลังเดินไปได้ เศรษฐกิจกลับชะงักลงอีกครั้งหลังพบมีแรงงานชาวเมียนมาติดเชื้อไวรัสโคโรนา2019 (COVID-19) ในตลาดกลางกุ้ง

จ.สมุทรสาคร จึงทำให้เกิดการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) รอบที่ 2 และกลับมาใช้มาตรการให้ประชาชนทำงานอยู่ที่บ้าน (Work From Home) อีกครั้ง (BBC NEWS, 2563) รถฟุ่มพวงจึงเป็นทางเลือกของประชาชนในการจับจ่ายซื้อของกินของใช้ในการดำรงชีพโดยไม่ต้องออกไปยังพื้นที่ จากเดิมรถฟุ่มพวงเป็นแค่รถขายของสดของแห้งทั่วไป แต่ปัจจุบันมีการขายสินค้าอุปโภคอื่น ๆ ด้วย เช่น อาหารปรุงสุกรวมทาน ของใช้ภายในบ้าน ฯลฯ รถฟุ่มพวงจึงเป็นเหมือนที่พึ่งให้กับประชาชนในช่วงวิกฤตเช่นนี้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาการให้ความหมายของรถฟุ่มพวงในทรรศนะของผู้ให้บริการและผู้ใช้บริการรถฟุ่มพวงในช่วงวิกฤตการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)
- 2.2 เพื่อศึกษาการปรับตัวของผู้ให้บริการและผู้ใช้บริการรถฟุ่มพวงในช่วงวิกฤตการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

3.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับรถฟุ่มพวง

“รถฟุ่มพวง” หรือที่บางคนเรียกว่า รถเร่ขายผัก รถขายกับข้าว รถตลาดสดเคลื่อนที่ รถขายสินค้า เป็นรถกระบะหรือรถมอเตอร์ไซด์ที่เปิดท้ายขายของสดหรือของแห้ง ผัก ผลไม้ โดยมีจะมีสินค้าห้อยเป็นพวง ๆ ข้างรถ เพื่อให้เกิดความสะดวกแก่ทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย โดยจะจับเป็นกลุ่มสินค้าไว้ทั่วตัวถังรถ และวิ่งไปขายตามชุมชนต่าง ๆ ในหมู่บ้าน ตามพื้นที่ก่อสร้างไปจนถึงบ้านเดี่ยว (ชัชวาล สุวรรณสวัสดิ์, 2562)

รถฟุ่มพวง เกิดขึ้นในยุคธุรกิจจัดสรรที่ดินเฟื่องฟู สมัยรัฐบาล พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ประมาณปีพ.ศ. 2531-2534 และเริ่มคึกคักขึ้นหลังยุคฟองสบู่แตก พ.ศ. 2539 - 2540 โดยต้นกำเนิดของรถฟุ่มพวงมาจากพวกหาบเร่ แผงลอยรถเข็น และปรับเปลี่ยนมาใช้รถจักรยานยนต์ และรถกระบะ โดยกลุ่มลูกค้าหลัก คือ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มคนที่เดินทางไม่สะดวก กลุ่มผู้สูงอายุ โดยแหล่งที่ไปเร่ขายจะอยู่ตามกลุ่มคนงานก่อสร้าง โรงงานอุตสาหกรรม และเริ่มปรับเปลี่ยนไปสู่กลุ่มลูกค้าในชุมชนเมือง หมู่บ้านจัดสรร กลุ่มคนที่ไม่อยากเดินทาง ซึ่งสามารถใช้บริการแบบโทรสั่งได้ (กนกพร โชคจรัสกุล, 2563) การขายสินค้าแรก ๆ ต้องมี “โทรโข่ง” ประกาศให้คนในละแวกใกล้เคียงรู้ว่า ตลาดสดได้เคลื่อนที่มาแล้ว และนอกจากเสียงประกาศยังมีการเปิด “เพลงลูกทุ่ง” ควบคู่ไปด้วย ซึ่งช่วงนั้นเทปรวมเพลงฮิตของฟุ่มพวงขายดีอย่างมาก เมื่อฟุ่มพวงเสียชีวิตใน พ.ศ. 2535 ตอนนั้นกระแสเพลงฟุ่มพวงดังไปทั่วประเทศ คนส่วนใหญ่จะได้ยินเพลงฟุ่มพวงจากรถขายกับข้าวในช่วงนั้นมากเป็นพิเศษ จนเหมาเอาว่าถ้าเป็นรถขายกับข้าวต้องเปิดเพลงฟุ่มพวง เมื่อได้ยินเพลงก็แสดงว่ารถขายกับข้าวมาแล้ว และคำว่า “ฟุ่มพวง” ก็ฟังเป็นคำชาวบ้าน ๆ ประกอบกับที่เห็นของที่ขายการห้อยเป็นพุ่มเป็นพวงเลยลงตัวพอเหมาะพอดี (ยุวดี ศิริ, 2562)

รถฟุ่มพวงเป็นบริการสาธารณูปโภคพื้นฐานที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน ที่จะเร่ขายไปตามหมู่บ้าน ชุมชนและจอดตามที่หรือทางสาธารณะภายในหมู่บ้านหรือชุมชนนั้น ๆ ซึ่งพื้นที่ในการเร่ขายนั้น จะเร่ขายภายในตำบลเดียวและมากกว่าหนึ่งตำบล แต่จะอยู่ภายในอำเภอเดียวกัน (รัชชผดุง ดำรงพิงคสกุล, 2553)

3.2 แนวคิดทฤษฎีการปรับตัว

จารุวรรณ เกษสมบุรณ์ (2557) ได้กล่าวถึง การปรับตัวโดยอ้างอิงจากทฤษฎีการปรับตัวของรอย Roy's Adaptation Model ว่า ในแต่ละวันบุคคลต้องเผชิญกับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา อันมีผลกระทบต่อบุคคลนั้นด้านชีวภาพ จิตใจและสังคมทำให้บุคคลต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพการณ์ต่างๆ เพื่อตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยการปรับตัวนั้นเป็นผลมาจากสิ่งเร้า 3 ประการ ได้แก่ สิ่งเร้าตรง (Focal stimuli) สิ่งเร้าร่วม (Contextual stimuli) และสิ่งเร้าแฝง (Residual stimuli) บุคคลพยายามปรับตัวเองให้สามารถดำเนินชีวิตหรือทำกิจกรรมต่างๆ ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีความสัมพันธ์กับตนเองได้ซึ่งสภาพแวดล้อมเหล่านั้นจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยเมื่อบุคคลต้องไปเผชิญกับสภาพแวดล้อมเหล่านั้น ก็จะมีปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์เพื่อทำให้เกิดสมดุลระหว่างความต้องการของตนเอง และสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้น โดยหากสามารถปรับตัวได้เข้ากับสภาวะที่เกิดขึ้นได้ก็จะสามารถดำเนินชีวิตอยู่สภาพแวดล้อมนั้นได้อย่างปกติ ทั้งนี้แต่ละสังคมหรือชุมชนจะมีการปรับตัวที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมของแต่ละสังคมหรือชุมชนเป็นอย่างไรนั่นเอง

สาเหตุของการปรับตัว มาจากแรงผลักดันภายนอก หมายถึง ข้อเรียกร้องที่เกิดจากสภาพแวดล้อมและสังคม ซึ่งเกิดจากการที่มนุษย์ต้องอยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อม และการที่มนุษย์ต้องอยู่ร่วมกัน และต้องผูกพันกับผู้อื่น และแรงผลักดันภายใน หรือแรงกระตุ้นที่เกิดจากสภาพทางสรีระภายในร่างกาย และจากประสบการณ์ทางสังคมที่ได้เรียนรู้ในอดีต เป็นความต้องการภายในของแต่ละบุคคลเอง (วิโรจน์ อารีย์กุล, 2553)

3.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กรณิกา สุริยะกมล และ ฉัตรวรัญ องค์กร (2562) ได้ศึกษาเรื่องร้านค้าโชห่วยกับการอยู่รอดในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการปรับตัวและแนวทางการพัฒนาการเอาตัวรอดของร้านค้าโชห่วยเพื่อให้ทันยุคสมัยในปัจจุบัน ผลการศึกษา พบว่า ร้านโชห่วยมีจุดอ่อนอยู่หลายอย่าง ได้แก่ ประเภทสินค้าที่ขายในร้านไม่มีความหลากหลายเท่าที่ควรเมื่อเปรียบเทียบกับสะดวกซื้อร้านโชห่วยไม่มีการตกแต่งร้านค้าของตนเองให้ทันสมัย ขาดการจัดสินค้าให้เป็นระบบ ไม่มีป้ายบอกราคาที่แน่นอนชัดเจน ดังนั้นร้านโชห่วยควรมีการปรับตัวโดยการจัดร้านให้มีความทันสมัย มีการจัดวางสินค้าเป็นระเบียบ เป็นหมวดหมู่เพื่ออำนวยความสะดวก และควรมีการกำหนดกลุ่มลูกค้า เป้าหมายของร้านให้ได้ว่ากลุ่มลูกค้า คือ คนกลุ่มใด ต้องการสินค้าประเภทไหน จึงสามารถทำการเลือกซื้อสินค้ามาเสนอขายได้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคมากที่สุด

อาทิตยา ทรรคนสฤชต์ (2561) ได้ศึกษาแนวทางการปรับตัวของผู้ประกอบการธุรกิจค้าปลีกรูปแบบใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามุมมองในการทำธุรกิจและแนวทางการปรับตัวของร้านค้าปลีกในปัจจุบัน ผลการศึกษา พบว่าการเลือกซื้อสินค้าของผู้บริโภคเปลี่ยนไปมากโดยปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าได้แก่ความสะดวกสบายในการซื้อสินค้า โดยการปรับตัวสู่ New Retail ต้องมีการผสมผสานจุดแข็งระหว่าง Online และ offline เข้าด้วยกัน เสริมด้วยระบบโลจิสติกส์ที่แข็งแกร่ง ยกกระดานเป็น New Retail Ecosystem คือการเข้าไปอยู่ในทุกองค์ประกอบของระบบค้าปลีกให้มากที่สุด เพื่อมีช่องทางการขายและการสื่อสารที่หลากหลายเข้าถึงผู้บริโภคได้เริ่มตั้งแต่ผู้ผลิต หน้าร้าน ร้านค้า online ระบบขนส่ง ระบบการชำระเงิน เพื่อส่งมอบความสะดวกสบายให้กับผู้บริโภคมากที่สุด

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างที่ได้มีการกำหนดแนวคำถามไว้ล่วงหน้า (interview guide) ในประเด็นคำถามที่แตกต่างกันตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ให้บริการรถพุ่มพวงและกลุ่มผู้ใช้บริการรถพุ่มพวง โดยผู้วิจัยดำเนินการสร้างคำถามด้วยตนเองในเบื้องต้นตามวัตถุประสงค์การวิจัย และนำข้อคำถามที่สร้างขึ้นไปตรวจสอบความถูกต้องด้านภาษาและเนื้อหาโดยอาจารย์ที่ปรึกษาการวิจัย

4.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย ประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ ผู้ให้บริการรถพุ่มพวงซึ่งมีการคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive) ในเขตให้บริการ เทศบาลตำบลโคกปี่ อำเภอสรีมโหสถ และในเขตอำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 3 ราย โดยมีลักษณะรถพุ่มพวงเป็นรถยนต์กระบะ และผู้ใช้บริการรถพุ่มพวง ที่เป็นลูกค้าที่มาใช้บริการรถพุ่มพวงของผู้ประกอบการรายดังกล่าว ในเขตเทศบาลตำบลโคกปี่ อำเภอสรีมโหสถ และในเขตอำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี โดยจะสัมภาษณ์จนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัว

4.3 วิธีดำเนินการวิจัย

ดำเนินการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิทยาเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับบุคคลกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นผู้ให้บริการรถพุ่มพวงโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างที่ผ่านการพิจารณาความถูกต้องเหมาะสมโดยอาจารย์ที่ปรึกษาและสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ใช้บริการรถพุ่มพวง จนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัว หลังจากได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสังเกตระหว่างการสัมภาษณ์ แล้วจะนำข้อมูลทั้งสองส่วนมาตรวจสอบกับข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง ว่าเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่ เพื่อเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแบบสามเส้าด้านวิธีการ หลังจากนั้นจะนำไปจัดระเบียบหมวดหมู่ข้อมูล ก่อนนำไปวิเคราะห์ผลการศึกษิตตามวัตถุประสงค์

5. สรุปผลการวิจัย

5.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้บริการและผู้ใช้บริการรถพุ่มพวง

จากการศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ให้บริการรถพุ่มพวงในเขตพื้นที่ให้บริการเทศบาลตำบลโคกปี่ อำเภอสรีมโหสถ และในเขตอำเภอเมืองจังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 3 คน พบว่า ผู้ให้บริการรถพุ่มพวง มีอายุระหว่าง 32 ปี 35 ปี และ 55 ปี มีภูมิลำเนาจากจังหวัดร้อยเอ็ด ระยะเวลาการประกอบอาชีพค้าขายด้วยรถพุ่มพวงมาเป็นระยะเวลาประมาณ 10 ปี (ทำมาตั้งแต่สมัยหนุ่มสาว) โดยเป็นอาชีพที่ได้สืบทอดและดำเนินกิจการมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษและถ่ายทอดสู่รุ่นลูก โดยทำเป็นอาชีพหลักโดยให้เหตุผลว่า เป็นอาชีพอิสระ รายได้ดี สามารถทำได้ทุกวันและเมื่ออายุมากขึ้นก็สามารถทำได้ ลักษณะของรถพุ่มพวงเป็นแบบรถยนต์ (กระบะตอนเดียว) มีการเปิดเพลงลูกทุ่งและประกาศผ่านไมโครโฟน เพื่อส่งสัญญาณว่ารถพุ่มพวงกำลังมาให้บริการแล้ว พื้นที่การให้บริการมี 2 เขต คือ 1) เขตเทศบาลตำบลโคกปี่ อำเภอสรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งมีลักษณะเป็นเขตชานเมืองกลุ่มลูกค้าเป็นผู้สูงอายุ แม่บ้าน และ 2) เขตอำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี กลุ่มลูกค้าเป็นผู้สูงอายุ แม่บ้าน ธุรกิจส่วนตัว พนักงานบริษัทและพนักงานโรงงาน ระยะเวลาที่เริ่มให้บริการ จะเริ่มตั้งแต่ประมาณ 06.00 น. ถึงประมาณ 18.00 น. ของทุกวันไม่มีวันหยุด ยกเว้นกรณีที่มีลูกค้ามีธุระส่วนตัวจึงจะหยุดให้บริการแต่จะบอกลูกค้าล่วงหน้าหนึ่งวัน สำหรับสินค้าที่ขายมี 3 ประเภทด้วยกัน ได้แก่ 1) อาหารสด (เช่น หมู ไก่ ปลา ฯลฯ) ผักสด (เช่น มะนาว กะหล่ำปลี คื่นช่าย แตงกวา พริกสด ฯลฯ) 2) ผลไม้ (เช่น ส้ม กล้วย สับปะรด ฯลฯ) 3) ของแห้งและเครื่องปรุงรส (กระเทียม พริกแห้ง กะปิ น้ำปลา พริกไทย เครื่องเทศ น้ำตาล เกลือ ฯลฯ) โดยมีรายได้เฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ 2,000 – 3,000 บาท/วัน

จากการศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ใช้บริการรถพุ่มพวง จำนวน 20 คน พบว่า ผู้ใช้บริการรถพุ่มพวง มีทั้งที่อยู่ในเขตเทศบาลตำบลโคกปีบอำเภอศรีมโหสถและเขตอำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ แม่บ้าน พนักงานบริษัท และมีพนักงานโรงงาน ลูกจ้าง ธุรกิจส่วนตัว นักเรียน/นักศึกษา บ้างไม่มาก โดยจะซื้อสินค้าอย่างน้อย 3 ครั้งต่อสัปดาห์ โดยลูกค้าที่เป็นนักเรียน/นักศึกษาใช้บริการน้อยที่สุดจำนวน 3 ครั้ง/สัปดาห์ สำหรับจำนวนเงินที่ซื้อสินค้าแต่ละครั้งอยู่ที่ 60 บาท/ครั้ง ส่วนพนักงานบริษัทและพนักงานโรงงาน ใช้บริการประมาณจำนวน 4 ครั้ง/สัปดาห์ โดยส่วนใหญ่จะซื้อบริเวณใกล้สถานที่ทำงานในวันที่ต้องไปทำงาน จำนวนเงินที่ซื้อสินค้าแต่ละครั้งอยู่ที่ 100 บาท/ครั้ง ส่วนผู้ที่มีธุรกิจส่วนตัวเป็นผู้ใช้บริการ 4 ครั้ง/สัปดาห์ จำนวนเงินที่ซื้อสินค้าแต่ละครั้งอยู่ที่ 150 บาท/ครั้ง ในขณะที่กลุ่มผู้สูงอายุและแม่บ้าน จะใช้บริการซื้อสินค้ามากที่สุดเป็นประจำทุกวัน จำนวนเงินที่ซื้อสินค้าแต่ละครั้งอยู่ที่ 200-300 บาท/ครั้ง

5.2 การให้ความหมายของรถพุ่มพวง

จากการศึกษาการให้ความหมายของรถพุ่มพวงในทรรศนะของผู้ให้บริการรถพุ่มพวงทั้ง 3 คน พบว่า “รถพุ่มพวงเป็นรถขายสินค้าเคลื่อนที่ มีสินค้าที่หลากหลาย ที่ให้บริการขายสินค้าถึงหน้าบ้านให้ความสะดวกสบายต่อผู้บริโภคในการจับจ่ายใช้สอย” ส่วนการให้ความหมายของรถพุ่มพวงในทรรศนะของผู้ใช้บริการรถพุ่มพวง ทั้ง 20 คน ให้ความหมายของรถพุ่มพวงใน 5 ลักษณะสำคัญ ได้แก่ 1) “รถพุ่มพวงเป็นร้านค้าเคลื่อนที่ที่ให้บริการขายสินค้าถึงหน้าบ้าน” 2) “รถพุ่มพวงเป็นรถที่ให้บริการขายสินค้าที่หลากหลาย ทั้งของสดและของแห้ง” 3) “รถพุ่มพวงเป็นรถที่มีการจัดวางสินค้าที่มีลักษณะห้อยตามข้างรถ ลักษณะเป็นถุงๆ” 4) “รถพุ่มพวงเป็นรถที่มีการใช้เสียงในการเรียกลูกค้าประกาศผ่านไมโครโฟนและเปิดเพลงเพื่อเป็นการส่งสัญญาณว่ารถพุ่มพวงกำลังมาให้บริการ” และ 5) “รถพุ่มพวงเป็นรถขายของที่พ่อค้าแม่ค้ามีความเป็นมิตรและอัธยาศัยดี”

5.3 การปรับตัวของผู้ให้บริการและผู้ใช้บริการรถพุ่มพวง

จากการศึกษาการปรับตัวของผู้ให้บริการรถพุ่มพวงในช่วงการเกิดวิกฤตการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในช่วงการระบาดรอบที่ 2 ที่เริ่มมีการระบาด ประมาณเดือนพฤศจิกายน 2563 แม้จะไม่ได้มีมาตรการควบคุมที่เคร่งครัดดังเช่นรอบแรกเมื่อตอนต้นปี 2563 ที่มีการควบคุมทั้งเวลาการให้บริการ และควบคุมธุรกิจที่ให้บริการ แต่ก็ยังมีมาตรการของการสลับวันทำงาน สลับวันเรียน การให้บริการขายสินค้าด้วยรถพุ่มพวงจึงเป็นธุรกิจบริการที่ตอบโจทย์ของลูกค้าที่เน้นการให้บริการแบบถึงที่ สะดวกสบาย ราคาไม่แพง และอัธยาศัยไมตรีของพ่อค้าแม่ค้า ทำให้ผู้ให้บริการมีการปรับตัวในการให้บริการ ใน 2 รูปแบบ ได้แก่

5.4 การปรับตัวด้านการให้บริการ จากการศึกษาจะเห็นว่ามีการปรับตัวในเรื่องของระยะเวลาในการให้บริการ จากเดิมประมาณ 10 ชั่วโมงต่อวัน โดยเริ่มจาก 08.00-18.00 น. ได้เพิ่มระยะเวลาการให้บริการเป็น 12 ชั่วโมงต่อวัน โดยเริ่มจาก 06.00-18.00 น. เนื่องจากลูกคามีจำนวนมากขึ้นจากลูกค้ายุคก่อนๆที่เคยซื้อ ก็เป็นกลุ่มลูกค้าใหม่ที่เป็นคนวัยทำงานที่ต้องทำงานอยู่บ้านหรือนักเรียนที่เรียนอยู่บ้าน แต่ก็ไม่ได้มากนักเมื่อเทียบกับกลุ่มลูกค้าเก่าที่เป็นแม่บ้านและผู้สูงอายุ นอกจากนี้ยังมีการปรับตัวในการให้บริการสินค้าที่หลากหลายเพิ่มขึ้น จากเดิมที่มีการขายสินค้า เพียง 3 กลุ่ม ได้แก่ อาหารสด/ผักสด ผลไม้และของแห้ง ได้เพิ่มกลุ่มของสินค้าที่ตอบโจทย์ความต้องการในชีวิตประจำวัน เพื่อหลีกเลี่ยงการเดินทางไปซื้อสินค้าบางชนิดจากร้านสะดวกซื้อหรือห้างสรรพสินค้า (เซเว่นอีเลฟเว่น ซีเจมาร์ท แพมิลี่มาร์ท บิ๊กซี โลตัส) อีก 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) อาหารสำเร็จรูปปรุงสุกพร้อมทาน เช่น แกงถุง ข้าวกล่อง ข้าวเหนียวหมูบึ่ง ขนมหวาน ขนมปัง ลูกชิ้นปิ้ง และ 2) กลุ่มของใช้ เช่น กระดาษชำระ ผงซักฟอก สบู่ เป็นต้น ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การปรับตัวของผู้ให้บริการรถพุ่มพวง ด้านการให้บริการสินค้าของรถพุ่มพวง

5.5 การปรับตัวในด้านความปลอดภัยและสุขอนามัย จากมาตรการขอความร่วมมือจากภาครัฐเพื่อลดการแพร่กระจายของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ผู้ให้บริการฯ มีการปรับตัวด้านความปลอดภัยและสุขอนามัยเพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานความปลอดภัย เช่น การล้างมือด้วยเจลแอลกอฮอล์ การตรวจวัดอุณหภูมิ การสวมหน้ากากอนามัยทั้งพ่อค้าและแม่ค้า รวมถึงให้ลูกค้ายืนต่อแถวซื้อสินค้าโดยเว้นระยะห่าง 2 เมตร และมีเจลแอลกอฮอล์ล้างมือให้สำหรับลูกค้า ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 การปรับตัวของผู้ให้บริการรถพุ่มพวงด้านความปลอดภัยและสุขอนามัย

ส่วนการศึกษาการปรับตัวของผู้ใช้บริการรถพุ่มพวง แม้ว่าจะไม่ได้มีมาตรการบังคับทำงานที่บ้าน Work From Home อย่างเคร่งครัด 100 % แต่ภาครัฐก็มีมาตรการควบคุมโดยขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ ช่วยลดความแออัดของประชาชนในหน่วยงาน เช่น การทำงานในแบบสลับวันทำงาน การเรียนแบบสลับวันเรียน ทำให้ผู้คนอยู่บ้านมากขึ้น ทำให้ผู้คนส่วนหนึ่งยังคงซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคผ่านการสั่งซื้อออนไลน์ด้วยการบริการการส่งถึงที่ ในขณะที่กลุ่มคนส่วนหนึ่งซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุและแม่บ้าน ค่อนข้างกับการซื้อสินค้าจากร้านขายของเคลื่อนที่ที่เรียกว่ารถพุ่มพวง ก็ยังคงเลือกซื้อและใช้บริการจากรถพุ่มพวง โดยผู้ให้บริการฯ มีการปรับตัวในการให้บริการในช่วงวิกฤตดังกล่าว ใน 2 รูปแบบ ได้แก่

1) การปรับตัวในการซื้อสินค้าในปริมาณมากขึ้น เนื่องจากต้องปฏิบัติตามนโยบายภาครัฐและหน่วยงานที่ทำงาน เช่น สมาชิกในครอบครัวที่เป็นเด็กต้องเรียนออนไลน์ที่บ้านหรือการสลับวันเรียน สมาชิกในครอบครัวที่อยู่ในคนวัยทำงานต้องทำงานที่บ้านร้อยเปอร์เซ็นต์หรือทำงานในลักษณะสลับวัน ทำให้สมาชิกในบ้านส่วนใหญ่ใช้เวลาอยู่ที่บ้านมากขึ้น ทำให้ปริมาณการบริโภคอาหาร น้ำดื่มและสินค้าอุปโภคอื่นๆ มากตามไปด้วย ทำให้ผู้ใช้บริการ(ลูกค้า)มีการปรับตัวโดยการซื้อสินค้าคราวละจำนวนมากขึ้นเพื่อให้เพียงพอกับจำนวนสมาชิกในครอบครัว จากเดิมครั้งละประมาณ 200 บาท เพิ่มเป็นครั้งละ

300 บาท แต่จะมีความถี่ในการซื้อสินค้าลดลง จากเดิมซื้อทุกวัน เหลือ 4-5 ครั้งต่อสัปดาห์ เพื่อหลีกเลี่ยงความเสี่ยงในการออกมาซื้อของและการสัมผัสหรือต้องเจอกับลูกค้ารายอื่นๆ ดังภาพที่ 4

2) การปรับตัวโดยการซื้อสินค้าที่หลากหลายขึ้น โดยทั่วไปผู้บริโภค (ลูกค้า) จะซื้ออาหารสด เช่น เนื้อสัตว์หรือผักสด มาเป็นวัตถุดิบสำหรับประกอบอาหารด้วยตนเอง เนื่องจากประกอบอาหารได้ปริมาณมากเพียงพอกับจำนวนสมาชิกในครอบครัว ได้รสชาติตามที่ตนเองชอบและมั่นใจในความปลอดภัยของอาหาร แต่จากการที่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวอยู่ที่บ้านจำนวนมากขึ้น ทำให้ความต้องการสินค้ามีความหลากหลายมากขึ้นตามช่วงวัยของสมาชิกในครอบครัว ประกอบกับทางพ่อค้าแม่ค้าผู้ให้บริการได้จัดสินค้าที่มีความหลากหลายมากขึ้น เช่น อาหารสำเร็จปรุงสุกพร้อมทาน ของใช้ ฯลฯ จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของผู้บริโภค(ลูกค้า) ที่ได้ซื้อสินค้าได้หลากหลายมากขึ้น อีกทั้งยังสามารถสะท้อนความต้องการไปยังพ่อค้าแม่ค้าที่ให้บริการในจัดหาสินค้ามาให้บริการเพิ่มเติมอีกด้วย

ภาพที่ 3 การปรับตัวของผู้ให้บริการในกาซื้อสินค้า

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 การให้ความหมายของรถพุ่มพวง

จากการศึกษาการให้ความหมายของรถพุ่มพวงในทัศนะของผู้ให้บริการและผู้ใช้บริการรถพุ่มพวง จะเห็นได้ว่าการให้ความหมายในคำสำคัญ คือ รถขายสินค้าที่ให้บริการแบบถึงที่ (หน้าบ้าน) สินค้าหลากหลาย การจัดวางสินค้าห้อยตามข้างรถเป็นถุง และใช้เสียงเพลงและเสียงประกาศเรียกลูกค้า พ่อค้าแม่ค้าอัยาศัยดี สอดคล้องกับการให้ความหมายในงานวิจัยของชัชวาล สุวรรณสวัสดิ์(2562) ที่ให้ความหมายว่า รถพุ่มพวงเป็นรถขายของสดหรือของแห้ง ผัก ผลไม้ มีการจัดวางสินค้าห้อยเป็นถุงโตงเตงท้ายกระบะ เป็นพุ่มเป็นพวง ซึ่งไปพ้องกับชื่อนี้กร้องลูกทุ่งหญิงในตำนาน พุ่มพวง ดวงจันทร์ แต่ที่จริงแล้วกลุ่มคนขายเรียกว่ารถกับข้าวหรือรถเร่มากกว่า รวมถึงสอดคล้องงานวิจัยของอรธภูมิ อองกุลนะ ที่ให้ความหมายของรถพุ่มพวงว่า เป็นรถขายกับข้าวที่สร้างความสะดวกสบายให้ผู้บริโภค มีสินค้าที่หลากหลาย คุ่มค่าและตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภค

6.2 การปรับตัวของผู้ให้บริการและผู้บริการรถพุ่มพวง

จากการศึกษาการปรับตัวของผู้ให้บริการรถพุ่มพวงในช่วงการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา2019 (COVID-19) แม้จะไม่ได้มีมาตรการควบคุมที่เคร่งครัดตั้งแต่รอบแรกเมื่อตอนต้นปี 2563 แต่ก็มีมาตรการของการสลับวันทำงานและสลับวันเรียน ทำให้ผู้คนส่วนหนึ่งใช้ชีวิตที่บ้านมากกว่า 3-5 วันในรอบสัปดาห์ การซื้อสินค้าด้วยรถพุ่มพวงจึงเป็นบริการที่ตอบโจทย์ของลูกค้า ทำให้ผู้ให้บริการรถพุ่มพวง มีการปรับตัวด้านการบริการสินค้าที่หลากหลายเพิ่มขึ้น เช่น อาหารสำเร็จปรุงสุกพร้อมทาน ของใช้ ฯลฯ เพื่อให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคในยุคปัจจุบันที่ต้องการความสะดวกสบาย สอดคล้อง

กับงานวิจัยของอาทิตยา ทรศนสฤกษ์ดี (2561) ที่ได้กล่าวว่า พฤติกรรมการเลือกซื้อสินค้าของผู้บริโภคในปัจจุบันเปลี่ยนไปมากโดยปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าที่สำคัญคือความสะดวกสบายในการเข้าถึงสินค้า การปรับตัวในการให้บริการรถพุ่มพวงจึงตอบโจทย์ของลูกค้าในยุคปัจจุบันได้เป็นอย่างดี เช่นเดียวกับร้านค้าอื่นที่มีการปรับตัวเพื่อให้สามารถอยู่รอดได้ ดังเช่นงานวิจัยของกรรณิกา สุริยะกมล และ ฉัตรวรัญ องคสิงห์(2562) ที่แสดงให้เห็นว่าร้านค้าโชห่วยมีการปรับตัว โดยการจัดร้านให้มีความทันสมัย จัดวางสินค้าเป็นระเบียบ เป็นหมวดหมู่เพื่ออำนวยความสะดวกของลูกค้า ตลอดจนกำหนดกลุ่มลูกค้า เพื่อนำเสนอขายได้ตรงกับความต้องการของลูกค้ามากที่สุด

ส่วนการปรับตัวของลูกค้า จากการศึกษาจะเห็นได้ว่าจะซื้อสินค้าคราวละจำนวนมากขึ้นเพื่อให้เพียงพอกับจำนวนสมาชิกในครอบครัว แต่ความถี่ในการซื้อสินค้าลดลงเพื่อหลีกเลี่ยงความเสี่ยงในการออกมาซื้อของและการสัมผัสหรือต้องเจอกับลูกค้ารายอื่น ๆ สอดคล้องกับทฤษฎีการปรับตัวของจากรวรรณ เกษสมบูรณ์ (2557) ที่ได้กล่าวว่าการที่บุคคลต้องเผชิญกับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงและมีผลกระทบต่อชีวิต จิตใจและสังคม ทำให้บุคคลต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพการณ์ต่าง ๆ ให้สามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุข

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

7.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่าท่ามกลางวิกฤติของโควิด 19 ธุรกิจบริการรถพุ่มพวง ยังคงเป็นธุรกิจที่คงอยู่และสามารถเติบโตได้เนื่องจากเป็นธุรกิจที่ใช้เงินลงทุนไม่มากนัก ไม่จำเป็นต้องใช้ทักษะการเป็นผู้ประกอบการขั้นสูง อีกทั้งยังสามารถเข้าถึงและตอบสนองความต้องการกับบุคคลตั้งแต่ระดับรากหญ้าจนถึงกลุ่มชนชั้นกลางที่มีรายได้ไม่มากนัก ดังนั้นหากมีการเผยแพร่สร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่ธุรกิจบริการรถพุ่มพวง ก็จะช่วยให้ผู้ทำอาชีพบริการรถพุ่มพวงสามารถคงอยู่ เติบโตและพัฒนาต่อยอดได้อย่างยั่งยืนต่อไป

7.2 ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

ในช่วงเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นช่วงที่เกิดการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา2019 (COVID-19) ทำให้เกิดอุปสรรคจากความร่วมมือของผู้ให้สัมภาษณ์ที่เกิดความกังวลใจระหว่างการสัมภาษณ์ถึงความปลอดภัยแม้ว่าจะมีการเว้นระยะห่างระหว่างการสัมภาษณ์ ทำให้ผู้วิจัยต้องใช้เวลาในการสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลที่สั้นและกระชับที่สุดในการสัมภาษณ์ เพื่อมิให้เป็นการละเมิดสิทธิผู้ให้ข้อมูล ซึ่งอาจทำให้ได้ข้อมูลที่อาจจะยังไม่ละเอียดถี่ถ้วนเท่าที่ควร ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปอาจจะใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณควบคู่ไปด้วยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมมากขึ้น

8. รายการอ้างอิง

กนกพร โชคจรัสกุล. (2563,4 เมษายน). รถพุ่มพวงพลิกโควิดเป็นโอกาส. สืบค้นจาก

<https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/>

กระทรวงแรงงาน. (2563). ประกาศ/มาตรการ. สืบค้นจาก <https://tosh.or.th/covid-19/index.php/announce>

กรรณิกา สุริยะกมล และ ฉัตรวรัญ องคสิงห์. (2562). ร้านค้าโชห่วยกับการอยู่รอดในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

โควิด-19: สธ. ประกาศการระบอบาตรลอกใหม่ในไทย ผู้ติดเชื้อจากกรณีสมุทรสาครเกือบ700รายใน3วัน.

(2563). สืบค้นจาก <https://www.bbc.com/thai/thailand>

จากรวรรณ เกษสมบูรณ์. (2557). การปรับตัวของชุมชนบ้านกระซำขาวต่อปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง. วิทยานิพนธ์ปริญญา นิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- ชนันรัตน์ ชุตโรสง. (2560). การปรับตัวของประชาชนในเหตุการณ์ความไม่สงบเขตพื้นที่เขตพื้นที่เซฟตี้โซนถนนรวมมิตร จังหวัด ยะลา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ซัชวาล สุวรรณสวัสดิ์. (2562, 27 พฤษภาคม). รถกับข้าว. สืบค้นจาก <https://readthecloud.co/mobile-grocery-truck/>
- ยุวดี ศิริ. (2563). ข้อเสนอแนะ คำ “รถพุ่มพวง” มาจากไหน ขยายถึงที่ฉบับคลาสสิกซึ่งคนไทยคุ้นเคย. สืบค้นจาก <https://www.silpa-mag.com>
- วิโรจน์ อารีกุล. (2553). แผนบริหารการสอนประจำบทที่3การปรับตัวแบบต่างๆ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศิลปศาสตร มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- ภูวนารถ ถาวรศิริ และ วิโรจน์ เจษฎาลักษณ์. (2558). "กลยุทธ์การปรับตัวเพื่ออยู่รอดของผู้ประกอบการธุรกิจน้ำดื่มท้องถิ่นใน เขตอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี" Veridian E-Journal, Slipakorn University. 8, 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม) : 2171-2187.
- อาทิตยา ทรศนสกุลย์. (2561). แนวทางการปรับตัวของผู้ประกอบการธุรกิจค้าปลีกรูปแบบใหม่ . วิทยานิพนธ์ปริญญา บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อรรถภูมิ อองกุลนะ.(2559). กับข้าวจำ มาแล้วจะ กับข้าว กรุงเทพธุรกิจ. สืบค้นจาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/708362>

พฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารและการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19)

DIETARY BEHAVIOR AND SELF-CARE OF HYPERTENSIVE PATIENTS IN THE SITUATION OF
CORONAVIRUS DISEASE 2019 (COVID-19) PANDEMIC

ญาณิตา หวังอยู่¹ อัญมณี รัชฎาวรรณ² และ ทรงสุตา ภู่อ่าง³

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงปริมาณนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหาร และพฤติกรรมดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่เข้ารับการรักษาที่ศูนย์บริการสาธารณสุข เทศบาลตำบลสุเทพ ในเดือนกันยายน 2563 จำนวน 125 คน โดยการใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา นำเสนอค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ป่วยกลุ่มตัวอย่างเพศหญิงมีจำนวนมากกว่าเพศชาย เป็นผู้สูงอายุคิดเป็นร้อยละ 61.60 และมีประวัติโรคความดันโลหิตสูงในครอบครัว มีภาวะน้ำหนักเกินและโรคอ้วน คิดเป็นร้อยละ 21.35 และ 40.45 ส่วนใหญ่ไม่สูบบุหรี่ (ร้อยละ 92.80) ไม่ดื่มแอลกอฮอล์ (ร้อยละ 68.80) และออกกำลังกายเป็นประจำ (ร้อยละ 63.20) พฤติกรรมการดูแลตนเองตามแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพโดยรวมอยู่ในระดับดี (2.52 ± 0.21) ผู้ป่วยมีการรับรู้ที่ต้องดูแลตนเองให้ดีเพราะโรคติดเชื้อโควิด-19 เป็นโรคติดต่อร้ายแรง มีโอกาสเสียชีวิตสูงหากติดเชื้อ และผู้ป่วยมีการแสวงหาข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการดูแลสุขภาพด้วยตนเองเพิ่มขึ้น ด้านพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหาร พบว่า มีความเหมาะสมระดับปานกลางในประเภทอาหารแดช (3.98 ± 0.67) อาหารจำกัดโซเดียม (3.91 ± 0.67) อาหารส่งเสริมภูมิคุ้มกัน (3.88 ± 1.38) และ เครื่องเทศ สมุนไพร (3.50 ± 1.06) แต่ประเภทอาหารไขมันมีความเหมาะสมน้อย (3.34 ± 0.88) จึงจำเป็นต้องส่งเสริมพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารที่เหมาะสมสำหรับผู้ป่วยกลุ่มดังกล่าว

คำสำคัญ: อาหารแดช, โซเดียม, พฤติกรรมการดูแลตนเอง, แบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ

Abstract

This quantitative research aimed to study dietary behaviors and self-care behaviors in the Coronavirus disease 2019 (COVID-19) pandemic situation of hypertensive (HT) patients. During September in 2020, 125 followed up HT patients of the public health service center, Suthep Sub-District Municipality were enrolled. Using closed & opened end questionnaires for data collection. Data were analyzed by using descriptive statistics such as frequency, percentage, mean and standard deviation.

The results showed that females patients outnumbered males. They were elderly (6.610 %) with family history of hypertension. They were overweight (21.35%) and obese (40.45%). Most of them were

^{1,2} นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาบ้านและชุมชน ภาควิชามนุษยสัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาบ้านและชุมชน ภาควิชามนุษยสัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

non-smokers (92.80%), non- alcohol drinker (68.80%) and regularly exercising (63.20%). According to health belief model, HT patients had good level (2.52 ± 0.21) of overall self-care behaviors. They were perceived to take good care of themselves because of the seriously infection to dead of coronavirus disease, and they were increasingly seeking useful information for self-care, as well. In terms of dietary behavior, HT patients had moderate dietary behaviors such as DASH diet consumption (98.3 ± 0.67), sodium-restricted diet consumption (91.3 ± 0.67), immune supplement intake (3.88 ± 1.38) and herbal spices consumption (50.3 ± 1.06) but fat diet consumption was less suitable (34.3 ± 0.88). It is therefore necessary to promote appropriate dietary behavior for such patients.

Keywords: DASH DIET, SODIUM, SELF-CARE BEHAVIORS, HEALTH BELIEF MODEL

1. บทนำ

โรคความดันโลหิตสูง เป็น 1 ในสาเหตุสำคัญที่ทำให้ประชากรทั่วโลกตายก่อนวัยอันควร และเป็นปัญหาที่กำลังมีความรุนแรงมากขึ้นทั้งในประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่ โรคความดันโลหิตสูงเป็นหนึ่งในกลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง หรือ NCDs ย่อมาจาก Non-Communicable Diseases คือ โรคกลุ่มที่ไม่ติดต่อ ซึ่งเป็นโรคที่ไม่ได้เกิดจากเชื้อโรค เป็นโรคที่เกิดจากพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิต ซึ่งจะมีการดำเนินโรคอย่างช้า ๆ ค่อย ๆ สะสมอาการอย่างต่อเนื่อง และเมื่อมีอาการของโรคแล้วมักเกิดการเรื้อรังของโรคด้วย สาเหตุหลักที่สำคัญ คือ พฤติกรรมเสี่ยงต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต ได้แก่ การรับประทานอาหารรสจัด เช่น หวานจัด เค็มจัด อาหารที่มีไขมันสูง อาหารปิ้งย่าง การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การสูบบุหรี่ การไม่ออกกำลังกาย การมีความเครียดสูง และการรับประทานยาโดยไม่ปรึกษาแพทย์ ซึ่งผู้ที่มีพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตดังกล่าวมักมีความเสี่ยงที่จะป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรังได้มากกว่าคนอื่น ๆ และมีระดับความรุนแรงที่แตกต่างกันออกไปตามพฤติกรรมการดำเนินชีวิต (กระทรวงสาธารณสุข, 2561) โรคไม่ติดต่อเรื้อรังประกอบด้วย โรคทางระบบหัวใจและหลอดเลือด (เช่น โรคความดันโลหิตสูง โรคหลอดเลือดหัวใจ และโรคหลอดเลือดสมอง) โรคระบบทางเดินหายใจเรื้อรัง (เช่น โรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง) โรคอ้วนลงพุง โรคเบาหวาน โรคตับแข็ง โรคไตเรื้อรัง และโรคมะเร็งต่าง ๆ (สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2562)

โรคความดันโลหิตสูง เป็นภาวะความเจ็บป่วยที่ไม่มีสัญญาณเตือนหรืออาการแสดงให้เห็น จึงมักจะถูกเรียกว่าเป็น “ฆาตกรเงียบ” (Silent killer) ผู้ป่วยจำนวนมากเป็นโรคนี้โดยที่ไม่รู้ตัวมาก่อนว่ามีภาวะความดันโลหิตสูง หากไม่ได้รับการดูแลรักษาจะทำให้เพิ่มความเสี่ยงของกล้ามเนื้อหัวใจตายเพิ่มขึ้นเป็นสองเท่าและความเสี่ยงของโรคหลอดเลือดสมองเพิ่มขึ้นเป็นสี่เท่า จากข้อมูลองค์การอนามัยโลกในปี ค.ศ. 2013 พบว่า โรคความดันโลหิตสูงเป็นสาเหตุการตายทั่วโลกสูงถึง 7.5 ล้านคน หรือร้อยละ 12.8 ของสาเหตุการตายทั้งหมด ทั้งยังมีผลสูญเสียปีสุขภาวะ 57 ล้านปีหรือ คิดเป็นร้อยละ 3.7 ของ DALYs จำนวนผู้ที่มีความดันโลหิตสูงทั่วโลกพบว่ามีจำนวนเกือบถึงพันล้านคน ซึ่งสองในสามจะอยู่ในประเทศกำลังพัฒนา และมีการคาดการณ์ว่าจะมีความชุกของโรคความดันโลหิตสูงทั่วโลกเพิ่มขึ้นเป็นจำนวน 1.56 พันล้านคน ในปี พ.ศ. 2568 โดยสาเหตุส่วนใหญ่มาจากปัจจัยการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนไป เช่น การมีกิจกรรมทางกายน้อย การบริโภคอาหารที่มีส่วนประกอบของเกลือและไขมันสูง การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และการสูบบุหรี่ สำหรับสถานการณ์ความดันโลหิตสูงในประเทศไทย จากข้อมูลสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข พบว่า อัตราการป่วยด้วยโรคความดันโลหิตสูงในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2556–2560) เพิ่มขึ้นจาก 12,342.14 คนต่อประชากร 100,000 คน (จำนวน 3,936,171 คน) เป็น 14,926.47 คนต่อประชากร 100,000 คน (จำนวน 5,597,671 คน) และรายงานการสำรวจสุขภาพประชาชนไทยโดยการตรวจร่างกาย ปี พ.ศ. 2552 และ 2557 พบว่า ความชุกของโรคความดันโลหิตสูงในประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป เพิ่มขึ้นจากร้อย

ละ 21.4 (ผู้ชาย ร้อยละ 21.5 และผู้หญิง ร้อยละ 21.3) เป็นร้อยละ 24.7 (ผู้ชาย ร้อยละ 25.6 และผู้หญิง ร้อยละ 23.9) (กลุ่มพัฒนาระบบสาธารณสุข สำนักโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค, 2563)

ช่วงปลายปี 2562 ที่ผ่านมาได้เกิดการแพร่ระบาดของโรคติดต่อซึ่งเกิดจากไวรัสโคโรนา โดยพบว่าโรคติดต่อเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือที่เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า โรคโควิด-19 สามารถแพร่จากคนสู่คนผ่านทางละอองน้ำมูก น้ำลายจากจมูกหรือปาก เมื่อผู้ป่วยไอ จาม หรือพูด โดยโรคโควิด-19 มีการระบาดใหญ่ไปทั่วส่งผลกระทบต่อหลายประเทศทั่วโลก ซึ่งมีความรุนแรงมากที่สุดในประเทศสหรัฐอเมริกา บราซิล และอินเดีย ตามลำดับ การระบาดของโรคโควิดดำเนินอยู่ในประเทศไทย ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2563 สถานการณ์มีความรุนแรงมากที่สุดในช่วงปลายเดือนมีนาคมถึงพฤษภาคม พ.ศ.2563 ถ้าเกิดการติดเชื้อจะเกิดผลกระทบต่อสุขภาพ คือทำลายปอดและรบกวนระบบภูมิคุ้มกันของร่างกายมนุษย์ (องค์การอนามัยโลก ประเทศไทย, 2563)

จากรายงานสถานการณ์โรคโควิด-19 โดยศูนย์ปฏิบัติการภาวะฉุกเฉิน กรมควบคุมโรค พบว่า ในจำนวนผู้ป่วยที่ติดเชื้อนี้ มีประวัติโรคประจำตัวที่พบมากที่สุด ได้แก่ โรคความดันโลหิตสูง 22 ราย โรคความดันโลหิตสูงและโรคเบาหวาน 13 ราย และโรคเบาหวาน 9 ราย นับได้ว่าเป็นจำนวนที่มากที่สุด ในขณะที่โรคประจำตัวอื่น ๆ พบเพียงแค่ 1-3 รายเท่านั้น แสดงให้เห็นว่าผู้ป่วยที่มีโรคประจำตัวเหล่านี้เป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงที่จะมีความรุนแรงของโรคโควิด-19 เพิ่ม นอกจากนี้ ผู้สูงอายุก็มีความเสี่ยงต่อความรุนแรงเพิ่มขึ้นตามอายุเช่นกัน (กรมควบคุมโรค, 2563)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการบริโภคอาหารและการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เพื่อเป็นแนวทางสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการส่งเสริมการดูแลตนเองและการบริโภคอาหารที่เหมาะสมกับโรคที่เป็นอยู่ และเป็นแนวทางเพื่อการป้องกันตนเองจากโรคติดต่อที่แพร่ระบาดอื่น ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19
- 2.3 เพื่อศึกษาพฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

โรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (Non-communicable disease, NCDs) คือ โรคที่ไม่ใช่โรคติดต่อ แต่เกิดจากปัจจัยเสี่ยง พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต่าง ๆ เช่น การดื่มสุรา การสูบบุหรี่ รับประทานอาหารหวาน มัน เค็ม และขาดการมีกิจกรรมทางกาย ที่เพียงพอ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสรีรวิทยา ได้แก่ ไขมันในเลือดสูง ความดันโลหิตสูง น้ำตาลในเลือดสูง ภาวะน้ำหนักเกินและอ้วน ซึ่งทำให้เป็นโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง โรคความดันโลหิตสูงหนึ่งในโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง โดยมีค่าความดันโลหิตช่วงบนตั้งแต่ 140 มิลลิเมตรปรอทขึ้นไป และ/หรือความดันโลหิตช่วงล่างตั้งแต่ 90 มิลลิเมตรปรอทขึ้นไป ทั้งนี้ผู้ป่วยด้วยโรคความดันโลหิตสูงมักมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พันธุกรรม โรคเบาหวาน โรคไตเรื้อรัง น้ำหนักตัวเกินและโรคอ้วน ทั้งนี้การขาดการออกกำลังกาย การรับประทานอาหารเค็มอย่างต่อเนื่อง การสูบบุหรี่และการดื่มแอลกอฮอล์ก็เป็นสาเหตุร่วมที่พบในผู้ป่วยดังกล่าว (สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2562) ในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงนั้น ร้อยละ 95 พบว่าเกิดจากสาเหตุที่ไม่ชัดเจนแน่นอน แต่มีความสัมพันธ์กับ การสูงอายุ ภาวะน้ำหนักเกิน โรคอ้วน ภาวะตะกรันไขมันในหลอดเลือด (atherosclerosis) ภาวะน้ำตาลในเลือดสูงเรื้อรัง และการบริโภคเกลือมาก และจากข้อมูลแบบแผนการบริโภคอาหารของคนไทยด้านรสเค็มที่สรุปว่า คนไทยกินเค็ม (เกลือโซเดียมคลอไรด์) มากกว่าที่กำหนดถึง 2 เท่า โดยได้รับจากเครื่องปรุงรส

เค็ม อาหารกึ่งสำเร็จรูป ปลาและน้ำพริก (อาหารในครัวเรือน) อาหารที่กินนอกบ้าน อาหารปรุงสำเร็จ (มันหนา ประทีปะเสน, เรวดี จงสุวัฒน์ และ ฉัตรภา หัตถโกศล, 2554) ผู้ป่วยสูงอายุโรคความดันโลหิตสูงที่เข้าร่วมโปรแกรมการส่งเสริมสมรรถนะแห่งตนและการสนับสนุนทางสังคมต่อพฤติกรรมอาหารบริโภคอาหารเกลือต่ำพบว่า ค่าความดันโลหิตลดลงเมื่อบริโภคอาหารเกลือต่ำในระยะเวลา 4 สัปดาห์และ 17 สัปดาห์ (วรารัตน์ ทิพย์รัตน์ และคณะ, 2557)

DASH ย่อมาจาก Dietary Approaches to stop Hypertension เป็นหลักการบริโภคอาหารที่มีโครงการวิจัยอาหารสนับสนุนว่าสามารถที่จะช่วยยับยั้งโรคความดันโลหิตสูงในสหรัฐอเมริกา ผู้ที่บริโภคอาหารแดชเป็นเวลามากกว่า 12 สัปดาห์พบว่าระดับความดันโลหิตลดลง ช่วยลดความเสี่ยงโรคหัวใจและยังมีส่วนช่วยให้ยาลดความดันโลหิตทำงานได้ดีขึ้น จนได้รับการยอมรับเป็นอาหารแนะนำในการบำบัดความดันโลหิตสูง หลักการบริโภคอาหารแดชคือ การบริโภคอาหารที่มีไขมันต่ำ เป็นไขมันไม่อิ่มตัวเป็นหลัก หลีกเลี่ยงอาหารที่มีไขมันอิ่มตัวและไขมันทรานส์ เลือกดื่มนมไขมันต่ำ เน้นการบริโภคผักและผลไม้สดในปริมาณมากกว่าอาหารกลุ่มอื่น บริโภคธัญพืชชนิดไม่ขัดสีเป็นแหล่งของคาร์โบไฮเดรต บริโภคถั่วเปลือกแข็งซึ่งเป็นแหล่งของใยอาหาร ไขมันไม่อิ่มตัว วิตามินอีและแมกนีเซียม จำกัดแอลกอฮอล์ จำกัดเกลือไม่เกิน 1 ช้อนชาต่อวันและหลีกเลี่ยงอาหารสำเร็จรูป เนื้อสัตว์แปรรูป (มันหนา ประทีปะเสน, เรวดี จงสุวัฒน์ และ ฉัตรภา หัตถโกศล, 2554)

พฤติกรรมบริโภคอาหาร (Food Behavior) เป็นความเชื่อถือ ข้อห้าม ข้อบังคับที่ถือปฏิบัติในสังคมจนกลายเป็นบริโภคนิสัย ในแง่มานุษยวิทยาอาจถือได้ว่าเป็นวัฒนธรรม กล่าวคือ พฤติกรรมบริโภค หมายถึง สิ่งที่คุณกระทำหรือปฏิบัติในการเลือกสรรหาอาหารมาบริโภคและการนำอาหารไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อร่างกาย รวมถึงการเลือกชนิดอาหาร การเตรียม การปรุง ตลอดจนการบริโภคอาหาร การแสดงออกของบุคคลที่สังเกตได้หรือไม่ได้ก็ตาม ทั้งการพูด ความรู้สึกนึกคิด การตัดสินใจเลือก กิริยาการแสดงออกและการกระทำในการบริโภคอาหารถือเป็นพฤติกรรมบริโภคอาหารทั้งสิ้น สามารถแบ่งพฤติกรรมบริโภค ออกเป็น 2 ประเภท คือ พฤติกรรมภายใน และพฤติกรรมภายนอก โดยพฤติกรรมภายใน (Covert Behavior) หมายถึง พฤติกรรมบริโภคที่ไม่สามารถสังเกตได้ เช่น ความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก ความเชื่อ ค่านิยม ความตั้งใจ ซึ่งเป็นพฤติกรรมภายในตัวบุคคลที่สังเกตโดยตรงไม่ได้ หากต้องการทราบว่าบุคคลมีการแสดงออกอย่างไร จำเป็นต้องมีเครื่องมือมาช่วย เช่น แบบทดสอบความรู้ แบบวัดความรู้สึก เป็นต้น วิธีวัดอาจให้บุคคลตอบเองหรือสัมภาษณ์ ส่วนพฤติกรรมภายนอก (Invert Behavior) หมายถึง พฤติกรรมบริโภคที่บุคคลแสดงออก โดยผู้อื่นสามารถสังเกตได้ เช่น ประเภทอาหารที่รับประทาน ปริมาณอาหารในแต่ละมื้อ บริโภคอาหารวันละกี่มื้อ เป็นต้น การวัดพฤติกรรมในลักษณะนี้สามารถใช้วิธีการสังเกตได้โดยตรง การแสดงออกของพฤติกรรมภายนอกมักจะมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับพฤติกรรมภายใน และการแสดงออกของพฤติกรรมภายนอกจึงมักถูกกำหนดโดยพฤติกรรมภายใน พฤติกรรมภายนอกบางอย่างมีการกระทำซ้ำๆ จนเกิดเป็นความเคยชิน ในบางครั้งพฤติกรรมภายในและภายนอกอาจไม่สอดคล้องกันได้ (นิตยา เพ็ญศิริรักษา, 2558)

การรับรู้เกี่ยวกับสุขภาพ เช่น การรับรู้ตามแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ (Health Belief Model) ของ Rosenstock และคณะ ซึ่งพัฒนาออกมาใช้ประมาณปี ค.ศ. 1950 (พ.ศ. 2493) กล่าวถึงองค์ประกอบพื้นฐานของแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพคือ การรับรู้ของบุคคลและแรงจูงใจเป็นตัวบ่งชี้พฤติกรรม โดยบุคคลจะกระทำหรือเข้าใกล้กับสิ่งที่ตนพอใจและคิดว่าสิ่งนั้นจะก่อให้เกิดผลดีต่อตนเองและหนีห่างจากสิ่งที่ตนไม่ปรารถนา การที่บุคคลจะปฏิบัติตนเพื่อหลีกเลี่ยงการเกิดโรคนั้นเพราะบุคคลนั้นมีความเชื่อว่าคุณเป็นผู้ใช้โอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรค และโรคที่เกิดขึ้นมีความรุนแรงและมีผลกระทบต่อชีวิตประจำวัน การปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพจะเป็นประโยชน์ในการลดโอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรคหรือในกรณีที่เกิดขึ้นแล้วก็ช่วยลดความรุนแรงของโรคได้ และในการปฏิบัตินี้ต้องคำนึงถึงปัจจัยสำคัญทางด้านจิตวิทยาสังคม ได้แก่ ค่าใช้จ่าย ความสะดวกสบายในการปฏิบัติ ความยากลำบาก และอุปสรรคต่าง ๆ เป็นต้น องค์ประกอบของแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ ประกอบด้วย การรับรู้โอกาสเสี่ยงของการเป็นโรค (Perceived Susceptibility) การรับรู้ความรุนแรงเมื่อเป็นโรค (Perceived Severity) การรับรู้ประโยชน์ของปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันโรค (Perceived Benefits) การรับรู้อุปสรรคของ

การปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันโรค (Perceived Barriers) และสิ่งชักนำให้เกิดการปฏิบัติ (Cues to Action) (บุญยง เกี่ยวการค้า, 2562) จากการศึกษาของ เสาวณีย์ ขวานเพชร และคณะ (2554) ในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง ชนิดไม่ทราบสาเหตุ ระดับที่ 1 โดยประยุกต์ใช้แบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพและทฤษฎีการรับรู้ความสามารถตนเองในโปรแกรมส่งเสริมโภชนาการต่อพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมความดันโลหิต เป็นระยะเวลา 7 สัปดาห์ พบว่า กลุ่มทดลองมีพฤติกรรมการบริโภค พลังงานรวม ไขมันรวม ไขมันอิ่มตัว คอเลสเตอรอล และโซเดียม หลังทดลอง ลดลงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) และเมื่อเปรียบเทียบการบริโภคอาหารระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ พบว่ากลุ่มทดลองมีการบริโภคไขมันรวม ไขมันอิ่มตัว ลดลงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$)

โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ โรคโควิด-19 คือ โรคติดต่อซึ่งเกิดจากไวรัสโคโรนาชนิดที่มีการค้นพบล่าสุด มีการระบาดในเมืองอู่ฮั่น ประเทศจีนในเดือนธันวาคมปี 2019 ส่งผลกระทบแก่หลายประเทศทั่วโลก โรคนี้สามารถแพร่จากคนสู่คนผ่านทางละอองน้ำมูก น้ำลาย จากจุกหรือปาก ผู้สูงอายุและผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง มีโอกาสเสี่ยงสูงที่จะเสียชีวิตเมื่อเกิดการติดเชื้อโรคโควิด-19 ได้ (กรมควบคุมโรค, 2563) การศึกษาของ Diego Rolando Hernandez-Galdamez และคณะ (2020) ในประเทศเม็กซิโกซึ่งเป็นหนึ่งในประเทศที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดจากการระบาดใหญ่ของโรคโควิด-19 พบว่า ประชากรในเม็กซิโกซึ่งมีอัตราความชุกของโรคไม่ติดต่อเรื้อรังและโรคอ้วนสูง โดยในประชากรที่ติดเชื้อโควิด-19 พบว่าผู้ป่วยด้วยโรคความดันโลหิตสูงมากที่สุดถึงร้อยละ 20.12 ผู้ป่วยกลุ่มดังกล่าวมีอาการรุนแรงและมีความเสี่ยงต่อการเสียชีวิตที่สูงขึ้นด้วย ดังนั้นจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญในการป้องกันการติดเชื้อโรคโควิด-19 ในผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรังเป็นอย่างยิ่ง สำหรับในประเทศไทยช่วงที่มีการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กรมอนามัย ได้มีข้อเสนอแนะมาตรการ 3 ล. ลด เลี่ยง ดูแล เพื่อป้องกันการติดเชื้อโรคโควิด-19 การล้างมือบ่อย ๆ สวมหน้ากากผ้าหรือหน้ากากอนามัย การเว้นระยะห่างอย่างน้อย 1-2 เมตร กินร้อน ช้อนกลางส่วนตัว นอกจากนี้ แล้วการดูแลสุขภาพให้แข็งแรงทั้งการบริโภคอาหารที่ถูกหลักโภชนาการ การออกกำลังกาย การพักผ่อนที่เพียงพอจะช่วยเป็นเกราะป้องกันการติดเชื้อได้ อาหารถือเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทุกกลุ่มวัย โดยการบริโภคอาหารครบ 5 หมู่ หลากหลาย เหมาะสม ให้ได้รับสารอาหารอย่างครบถ้วน เพียงพอ โดยเฉพาะวิตามินและแร่ธาตุที่จำเป็นในการเสริมสร้างภูมิคุ้มกัน เป็นเรื่องที่ต้องเน้นย้ำในช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 กรมอนามัย โดยสำนักโภชนาการได้จัดทำหนังสือ “เมนูอาหารเพื่อสุขภาพ สำหรับทุกวัย ในช่วง COVID-19” เพื่อสื่อสารให้กับประชาชนได้มีความรอบรู้ในการเลือกจัดหาอาหารที่เหมาะสมกับแต่ละกลุ่มวัยและเหมาะสมกับโรคประจำตัวของแต่ละบุคคล ช่วยเสริมสร้างภูมิคุ้มกันให้แข็งแรงห่างไกลจากโรคติดเชื้อได้ โดยแนะนำเมนูที่เป็นแหล่งของวิตามินซี อี ดี ซีลีเนียม สังกะสี และเมนูอาหารที่มีพืชผักสมุนไพร เช่น พริก กระเทียม หอมแดง หอมหัวใหญ่ กะเพรา (สำนักโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2563)

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์และมารับการรักษาที่ศูนย์บริการสาธารณสุขตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ มีจำนวนรวมทั้งหมด 449 ราย งานวิจัยนี้ศึกษาในประชากรที่มาเข้ารับการรักษาในเดือนกันยายน พ.ศ. 2563 จำนวน 174 คน คำนวณกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร Taro Yamane ได้จำนวน 122 คน ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลผู้ป่วยจำนวนทั้งหมด 125 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างคือ เป็นผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่ไม่มีโรคประจำตัวอื่นร่วมด้วย สามารถอ่าน ฟัง เขียน และสื่อสารภาษาไทยได้ และยินยอมให้ข้อมูลในการวิจัย โดยใช้การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญในวันที่ผู้ป่วยมาตรวจตามนัด ในขณะที่รอพบแพทย์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามปลายปิดและปลายเปิด ประกอบด้วย ข้อมูลส่วนบุคคล ข้อมูลด้านสุขภาพ ข้อมูลด้านพฤติกรรมการดูแลตนเองตามแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ พัฒนาขึ้นจากงานวิจัยของ เกจิริย์ พันธุ์เขียน (2549) ได้แก่ 1) การรับรู้โอกาสเสี่ยงในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่ส่งผลต่อความรุนแรงจากการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2) การรับรู้ประโยชน์ของการรักษาและป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 3) การรับรู้อุปสรรคของการดูแลสุขภาพของตนเอง 4) สิ่งชักนำให้ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงดูแลตนเองในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา ซึ่งมีข้อคำถามทั้งหมด 30 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าของลิเคอร์ท 3 ระดับ (ไม่ใช่ ไม่แน่ใจ ใช่) ให้คะแนน 1-3 ส่วนข้อมูลด้านพฤติกรรมการบริโภคอาหาร เป็นรายการอาหารที่เหมาะสมควรบริโภคหรืออาหารควรหลีกเลี่ยงสำหรับผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง (อาหารแคช อาหารจำกัดโซเดียม อาหารไขมัน เครื่องเทศ สมุนไพร) และ อาหารที่ส่งเสริมภูมิคุ้มกันที่แนะนำให้บริโภคในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ประกอบด้วย ข้อคำถาม 30 ข้อ ประเมินโดยใช้ความถี่ในการปฏิบัติ (food frequency questionnaires) แบ่งออกเป็น 7 ระดับ (ไม่ปฏิบัติจนถึงปฏิบัติ 2-3 ครั้ง/วัน) ให้คะแนน 1-7

วิเคราะห์ข้อมูลระดับความเหมาะสมของการดูแลสุขภาพตนเองตามแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ เป็น 3 ระดับคือ พฤติกรรมการดูแลตนเองในระดับดี (2.34-3.00 คะแนน) ระดับปานกลาง (1.67-2.33 คะแนน) และระดับต่ำ (1.00-1.66 คะแนน) วิเคราะห์ระดับความเหมาะสมของพฤติกรรมการบริโภคอาหารได้ 5 ระดับ ได้แก่ พฤติกรรมการบริโภคอาหารระดับเหมาะสมน้อยที่สุด (1.00 - 2.19 คะแนน) เหมาะสมน้อย (2.20-3.39 คะแนน) เหมาะสมปานกลาง (3.40 - 4.59 คะแนน) เหมาะสมมาก (4.60 - 5.79 คะแนน) และเหมาะสมมากที่สุด (5.80 - 7.00 คะแนน) นำเสนอข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5. สรุปผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ร้อยละ 61.60 เป็นผู้สูงอายุ มีประวัติโรคความดันโลหิตสูงในครอบครัวคิดเป็นร้อยละ 55.20 ผู้ป่วยร้อยละ 63.20 มีระดับความดันโลหิตอยู่ในช่วง 120/80-139/89 มิลลิเมตรปรอท เข้ารับการรักษาโรคความดันโลหิตสูงมากกว่า 5 ปี (ร้อยละ 51.20) และรับประทานยาลดความดันโลหิตเป็นประจำตามแพทย์สั่ง (ร้อยละ 88.80) กลุ่มตัวอย่างมีภาวะน้ำหนักเกินและโรคอ้วน คิดเป็นร้อยละ 21.35 และ 40.45 ตามลำดับ ส่วนใหญ่ไม่สูบบุหรี่ (ร้อยละ 92.80) ไม่ดื่มแอลกอฮอล์ (ร้อยละ 68.80) และออกกำลังกายเป็นประจำ (ร้อยละ 63.20)

5.1 พฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงมีพฤติกรรมการดูแลตนเองตามแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพโดยรวมอยู่ในระดับดี แต่เมื่อพิจารณาตามองค์ประกอบย่อยพบว่า พฤติกรรมการดูแลตนเองด้านการรับรู้อุปสรรคในการดูแลสุขภาพตนเองอยู่ในระดับปานกลาง แสดงดังตารางที่ 1 และ 2

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนการดูแลตนเองในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง และการแปลผล พฤติกรรมการดูแลตนเองตามแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ (n=125)

พฤติกรรมการดูแลตนเองตามองค์ประกอบของแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	การแปลผล
- การรับรู้โอกาสเสี่ยงที่ส่งผลต่อความรุนแรงจากการติดเชื้อโควิด-19	2.57	0.42	ระดับดี
- การรับรู้ประโยชน์ของการรักษาและป้องกันการติดเชื้อโควิด-19	2.68	0.22	ระดับดี
- การรับรู้อุปสรรคในการดูแลสุขภาพตนเอง	2.17	0.55	ระดับปานกลาง
- สิ่งชักนำในการดูแลตนเองในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19	2.67	0.31	ระดับดี
รวม	2.52	0.21	ระดับดี

ตารางที่ 2 ร้อยละของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงจำแนกตามระดับพฤติกรรมการดูแลตนเองตามแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ (n=125)

พฤติกรรมการดูแลตนเองตามองค์ประกอบของแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ	ระดับต่ำ	ระดับปานกลาง	ระดับดี	รวม
- การรับรู้โอกาสเสี่ยงที่ส่งผลต่อความรุนแรงจากการติดเชื้อโควิด-19	2.40	23.20	74.40	100.00
- การรับรู้ประโยชน์ของการรักษาและป้องกันการติดเชื้อโควิด-19	0.00	8.00	92.00	100.00
- การรับรู้อุปสรรคในการดูแลสุขภาพตนเอง	17.60	50.40	32.00	100.00
- สิ่งชักนำในการดูแลตนเองในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19	0.80	9.60	89.60	100.00

เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้มีประกาศมาตรการต่างๆ ในการป้องกันการแพร่ระบาด ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการดูแลตนเองของผู้ป่วยทำให้ระดับของพฤติกรรมด้านการรับรู้อุปสรรคต่ำกว่าด้านอื่นๆ ผู้ป่วยมีพฤติกรรมการดูแลตนเองที่ดีเพราะรับรู้ประโยชน์ของการรักษาและป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 ที่ส่งผลต่อโรคประจำตัวของตนเอง อีกทั้งยังมีการแสวงหาข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการดูแลสุขภาพด้วยตนเองเพิ่มขึ้น และผู้ป่วยรู้ว่าต้องดูแลตนเองให้ดีเพราะโรคติดเชื้อโควิด-19 เป็นโรคติดต่อร้ายแรง มีโอกาสเสียชีวิตสูงหากติดเชื้อ

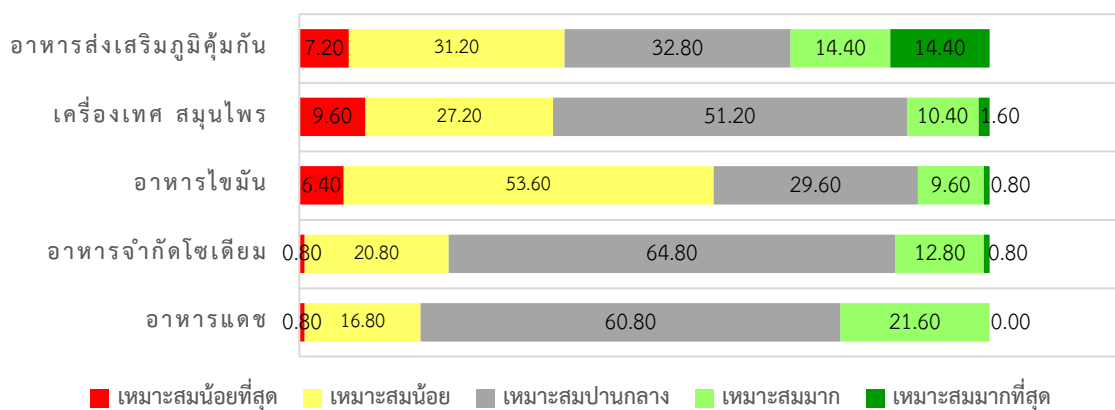
5.2 พฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

พฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงพบว่า ร้อยละ 84.80 ปรงประกอบอาหารเพื่อบริโภคเอง ในครอบครัวเป็นประจำทุกวันเกือบทุกมื้อ โดยทำด้วยตนเองเป็นหลัก รองลงมาคือได้รับการดูแลจากสามีหรือภรรยา บุตรหลาน ระดับความเหมาะสมของพฤติกรรมการบริโภคอาหารสำหรับผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง แสดงดังตารางที่ 3 และแผนภูมิที่ 1พบว่า พฤติกรรมการบริโภคอาหารไขมันมีระดับความเหมาะสมน้อยเมื่อเทียบกับอาหารเค็ม อาหารจำกัดโซเดียม เครื่องเทศ สมุนไพร ซึ่งมีความเหมาะสมในระดับปานกลาง ส่วนพฤติกรรมการบริโภคอาหารส่งเสริมภูมิคุ้มกันมีความเหมาะสมในระดับปานกลาง

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนความถี่การบริโภคอาหาร และการแปลผลความเหมาะสมของพฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงจำแนกประเภทอาหาร (n=125)

ประเภทอาหาร	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความเหมาะสม
อาหารแดช	3.99	0.67	เหมาะสมปานกลาง
อาหารจำกัดโซเดียม	3.92	0.67	เหมาะสมปานกลาง
อาหารไขมัน	3.33	0.92	เหมาะสมน้อย
เครื่องเทศ สมุนไพร	3.50	1.06	เหมาะสมปานกลาง
อาหารส่งเสริมภูมิคุ้มกัน	3.88	1.38	เหมาะสมปานกลาง

แผนภูมิที่ 1 ร้อยละของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในแต่ละระดับความเหมาะสมของพฤติกรรมการบริโภคอาหาร จำแนกตามประเภทอาหาร (n=125)

6. อภิปรายผลการวิจัย

ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงมีพฤติกรรมการดูแลตนเองแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพทั้ง 4 องค์ประกอบอยู่ในระดับสูง ผู้ป่วยมีการรับรู้ว่าจะหากออกนอกบ้านไปในที่สาธารณะจะทำให้มีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อไวรัสโคโรนา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ นภษา สิงห์วีระธรรม (2563) เรื่อง การรับรู้และพฤติกรรมการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของทันตภิบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข แต่อย่างไรก็ตามอุปสรรคที่เกิดขึ้นเนื่องจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 และมาตรการการป้องกันต่างๆ ก็ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยที่จำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือ เพื่อช่วยให้ภาวะการเจ็บป่วยด้วยโรคความดันโลหิตสูงได้รับการดูแลอย่างถูกต้องและลดความเสี่ยงต่อการติดเชื้อโควิด-19 ทั้งนี้ในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงจากการศึกษาของ ลักษณ์า หัสตินทร์ (2563) ในอำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา มีพฤติกรรมการดูแลตนเองตามแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ (ในช่วงก่อนสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19) อยู่ในระดับสูง เช่นกัน

ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงมีพฤติกรรมการบริโภคอาหาร เช่น อาหารแดช อาหารจำกัดโซเดียม เครื่องเทศ สมุนไพร ซึ่งเป็นอาหารที่เหมาะสมสำหรับโรคความดันโลหิตสูง ในระดับเหมาะสมปานกลาง ส่วนพฤติกรรมการบริโภคอาหารไขมันมีความเหมาะสมน้อย ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงจะมีพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่เหมาะสมนั้น มีปัจจัย หรืออุปสรรคที่เกี่ยวข้องหลายประการ เช่น ลักษณะอาหารเฉพาะของภาคเหนือบางชนิดที่ไม่มีไขมันอิ่มตัวสูงเช่น แกงฮังเล แคบหมู ใส่อั่ว การใช้เครื่องปรุงรสเค็ม เช่น เกลือ น้ำปลา ปลาร้า กะปิ ถั่วเน่า เป็นประจำในอาหารทุกประเภท การบริโภคข้าวเหนียวเป็นอาหารหลัก เนื่องจากเป็นลักษณะอาหารพื้นเมืองที่ชาวล้านนาในชนบทมีการบริโภคในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้จากรายงานการศึกษาของ

สุมนหา ท่วงทอง, นพวรรณ เปี้ยชื่อ และ จุฬารักษ์ กวีวิรัชชัย (2556) ในกรณีศึกษาด้านพฤติกรรม ปัญหาและอุปสรรคในการควบคุมความดันโลหิตของผู้ที่มีความดันโลหิตสูงระดับรุนแรงในชุมชนอำเภอตำบเนินสะดวก จ.ราชบุรี พบว่า มีพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่มีโซเดียมและไขมันสูงไม่เหมาะสม ซึ่งอุปสรรคที่สำคัญคือ มีความชอบในรสชาติอาหารที่มีไขมันสูงและโซเดียมสูง ร่วมกับมีความรู้และความเข้าใจไม่เพียงพอเกี่ยวกับการบริโภคอาหารที่มีโซเดียมและไขมันสูง นอกจากนี้ลักษณะของงานที่ปฏิบัติและปัญหาเศรษฐกิจสังคมของครอบครัว ก็เป็นอุปสรรคต่อการมีพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่เหมาะสมของผู้ป่วยด้วยพฤติกรรมการบริโภคอาหารของกลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในงานวิจัยนี้ก็สอดคล้องกับงานวิจัยของธีรวัฒน์ บุญชัย (2560) ศึกษาพฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าผู้ป่วยมีพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่เหมาะสมน้อยในกลุ่มเครื่องปรุงรสเค็มที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ข้าวเหนียวที่บริโภค และอาหารไขมันสูง เช่น แคบหมู แกงฮังเล ข้าวซอย เป็นต้น เจ้าหน้าที่ศูนย์บริการสาธารณสุขจึงควรให้ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องในการบริโภคอาหารที่เหมาะสมแก่ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง โดยคำนึงถึงปัญหาอุปสรรคของผู้ป่วยเป็นสำคัญ เน้นอาหารแลกเปลี่ยนเพื่อแก้ปัญหาประเภทอาหารที่ยังบริโภคไม่เหมาะสม ทั้งนี้แนวทางการส่งเสริมที่เหมาะสมให้ผู้ป่วยมีความตั้งใจปฏิบัติพฤติกรรมการบริโภคอาหารเพื่อป้องกันโรคความดันโลหิตสูง ผ่านกระบวนการกลุ่ม โดยฝึกทักษะการเลือกอาหารการบริโภคอาหารที่เหมาะสมแก่ผู้ป่วย ส่งผลให้ผู้ป่วยมีพฤติกรรมการบริโภคอาหารเพื่อป้องกันโรคความดันโลหิตสูงเหมาะสมเพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนได้รับการส่งเสริมหรือมากกว่ากลุ่มควบคุม และแสดงผลในการลดความดันโลหิตได้อย่างชัดเจน (ธีรวัฒน์ ศรีมงคล และคณะ, 2560)

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ควรเพิ่มระยะเวลาในการเก็บข้อมูล เนื่องจากผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาโรคความดันโลหิตสูงที่ศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาลตำบลสุเทพเดินทางมาตรวจทุก ๆ 3 เดือน แต่ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลงานวิจัยมีเพียง 1 เดือน จากผลการศึกษาพบผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงยังมีพฤติกรรมการบริโภคอาหารไม่เหมาะสม โดยเฉพาะอาหารประเภทไขมัน เจ้าหน้าที่ศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาลตำบลสุเทพ จึงควรมีการให้ความรู้เกี่ยวกับอาหารที่ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงควรบริโภคเพิ่มเติม

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป การศึกษาพฤติกรรมการดูแลตนเองและการบริโภคอาหารในผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรังอื่น ๆ ที่พบร่วมในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง (เนื่องจากเป็นกลุ่มผู้ป่วยที่พบมากเช่นกัน) และศึกษาปัญหาอุปสรรคสำคัญที่มีต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคอาหารเพื่อนำไปสู่แนวทางการแก้ไขปัญหาคือ

8. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาลตำบลสุเทพที่ให้ข้อมูลและอำนวยความสะดวกในการทำวิจัย และขอขอบคุณในความร่วมมือของกลุ่มตัวอย่างที่ได้ให้ข้อมูลอย่างครบถ้วนสมบูรณ์

9. รายการอ้างอิง

กระทรวงสาธารณสุข. (2561). สธ. ห่วง คนไทยเสียชีวิตจากโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ชั่วโงงละ 37 คน เร่งวางแนวทาง ป้องกัน.

สืบค้นจาก https://www.khaosod.co.th/monitornews/news_1421769

กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2560). รายงานสถานการณ์ โควิด-19. สืบค้นจาก

<https://covid19.ddc.moph.go.th/>

- กลุ่มพัฒนาระบบสาธารณสุข สำนักโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค. (2561). **ประเด็นสารรณรงค์วันความดันโลหิตสูงโลก ปี 2561**. สืบค้นจาก http://www.thaincd.com/document/file/info/non-communicable-disease/ประเด็นสารวันความดันโลหิตสูง_61.pdf
- เกจุรีย์ พันธุ์เขียน. (2549). **พฤติกรรมสุขภาพในการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคเบาหวานในศูนย์สุขภาพชุมชน ตำบลสันนาเม็ง-อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่**. สืบค้นจาก <http://cmuir.cmu.ac.th/handle/6653943832/27855>
- ธีรวัฒน์ บุญชัย. (2560). **พฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารและระดับความดันโลหิตของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่มารับบริการในโรงพยาบาลแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาโภชนศาสตร์ศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สืบค้นจาก <http://repository.cmu.ac.th/handle/6653943832/66874>
- ธีทัต ศรีมงคล และคณะ. (2560). “โปรแกรมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารในกลุ่มเสี่ยงสูงโรคความดันโลหิตสูง ตำบลตาจั่น อำเภอคง จังหวัดนครราชสีมา.” *วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี กรุงเทพ*, 33 (1) มกราคม – เมษายน, 77-89.
- นภชา สิงห์วีระธรรม. (2563). **การรับรู้และพฤติกรรมการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของทันตแพทย์** **บัณฑิต สังกัดกระทรวงสาธารณสุข**. สืบค้นจาก <https://he01.tci-thaijo.org/index.php/bamrasjournal/article/view/241731>
- นิตยา เพ็ญศิริรักษา. (2558). “หน่วยที่ 7 โภชนศึกษา.” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาโภชนศาสตร์สาธารณสุข*. (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 2). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- บุญยง เกี่ยวการค้า. (2562). “หน่วยที่ 2 ทฤษฎีสำหรับงานสุขภาพและการส่งเสริมสุขภาพ.” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาการส่งเสริมสุขภาพ การตรวจประเมินและการบำบัดโรคเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- มันทนา ประทีปะเสน, เรวดี จงสุวัฒน์ และ ฉัตรภา หัตถโกศล. (2554). **ชุดความรู้เรื่อง การบริโภคเกินไม่ได้สัดส่วน หวานเกิน มันเกิน เค็มเกิน**. นนทบุรี: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- วรรัตน์ ทิพย์รัตน์ และคณะ. (2557). “ผลของโปรแกรมการส่งเสริม สมรรถนะแห่งตนและการสนับสนุนทางสังคมต่อพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารเกลือต่ำและระดับความดันโลหิตใน ผู้สูงอายุที่มีภาวะความดันโลหิตสูง.” *วารสารพยาบาลโรคหัวใจและทรวงอก*, 25 (1), 70-84.
- ลักขณา หัสตินทร. (2563). “ปัจจัยทำนายพฤติกรรมดูแลตนเองของผู้ป่วยสูงอายุโรคความดันโลหิตสูง งานผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลระนอง.” *วารสารมหาจุฬานาครธรรม์*, 7,7 (กรกฎาคม), 373-386.
- สมณฑา ห่วงทอง, นพวรรณ เปี้ยชื่อ และ จุฬารักษ์ กวีวิชัย. (2556). “กรณีศึกษา: พฤติกรรม ปัญหาและอุปสรรคในการควบคุมความดันโลหิตของผู้ที่มีความดันโลหิตสูงระดับรุนแรงในชุมชน.” *Ramathibodi Nursing Journal*, 19 (1), 129-142.
- เสาวณีย์ ขวานเพชร และคณะ. (2554). “ผลของโปรแกรมส่งเสริมโภชนาการต่อพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารเพื่อควบคุมความดันโลหิตสูงชนิดไม่ทราบสาเหตุ โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเด่นชัย จังหวัดแพร่.” *วารสารสาธารณสุขศาสตร์*, (ฉบับพิเศษ), 9-20.
- สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2562). **โรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCD)**. สืบค้นจาก https://multimedia.anamai.moph.go.th/wp-content/uploads/2019/07/HP-eBook_14.pdf

สำนักโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2563). **เมนูอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับทุกช่วงวัยในช่วง COVID-19**.
นนทบุรี: บริษัท คิว แอดเวอร์ไทซิ่ง จำกัด.

องค์การอนามัยโลก ประเทศไทย. (2563). **โรคโควิด 19 คืออะไร**. สืบค้นจาก <https://www.who.int/docs/default-source/searo/thailand/update-28-covid-19-what-we-know---june2020>

Diego Rolando Hernández-Galdamez, Miguel Ángel González-Block, Daniela Karola Romo-Dueñas, René Lima-Morales, Irma Alejandra Hernández-Vicente, Marivel Lumbreras-Guzmán, Pablo Méndez-Hernández. (2020). “Increased Risk of Hospitalization and Death in Patients with COVID-19 and Pre-existing Noncommunicable Diseases and Modifiable Risk Factors in Mexico.” **Archives of Medical Research**. Volume 51 (Issue 7), P. 683-689.

พฤติกรรมในการป้องกันอันตรายจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของนักศึกษาสาขาวิชา

การจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

PREVENTION BEHAVIOR FROM CORONAVIRUS 2019 AMONG STUDENTS OF COMMUNITY
MANAGEMENT PROGRAM FACULTY OF MANAGEMENT SCIENCE SILPAKORN UNIVERSITY

นายศุภชัย คุ้มสว่าง¹ และ นายวิศรุต ศรีสัมพันธ์²

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของนักศึกษาสาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร จำนวน 103 คน การสุ่มตัวอย่างตามชั้นภูมิ ตามสัดส่วน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามออนไลน์ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง 0.67-1.00 มีค่าความเชื่อมั่น =0.83 สำหรับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษา พบว่า ช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ผ่านสื่อสังคมออนไลน์มากที่สุด ในขณะที่การเข้าถึงสื่อวิทยุน้อยที่สุด (ร้อยละ 59.2) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาอยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 97.1) และพฤติกรรมการป้องกันโรค อยู่ในระดับมาก (\bar{X} =3.25) พฤติกรรมการป้องกันโรคของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้เรื่องโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาอยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} =3.17) มีการปรึกษาแพทย์เพื่อคลายความกังวลเกี่ยวกับโรคโควิด-19จำนวนน้อยที่สุด (\bar{X} =2.36) และมี พฤติกรรมที่มีการติดตามข่าวสารเกี่ยวกับโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 มากที่สุด (\bar{X} =3.71)

คำสำคัญ: พฤติกรรมการป้องกันโรค, โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019, การป้องกันอันตราย

Abstract

This study aims to study behaviors in the prevention of viral infections Corona 2019 of students in Community Management Faculty of Management Sciences, Silpakorn University. The samples used in this study include students at 103 persons by stratified sampling. The tool used to with online questionnaires. The Index of Item – objective congruence between 0.67- 1.00 and the reliability at 0.83. Statistics used to data analysis, including percentage, average, standard deviation and content analysis. This study found that meanwhile, access to radio media was minimal (59.20 %). Most of the samples had a high level of knowledge about coronavirus (97.10 %), and prophylactic behavior was very high. (\bar{X} =3.25) Most of the sample's prophylactic behaviors were moderately knowledgeable about coronavirus infection (\bar{X} =3.17). A doctor has been consulted to ease concerns about coronavirus. The smallest number (\bar{X} =2.36) and the most followed behavior about coronavirus disease 2019 (\bar{X} =3.71).

Keywords: Disease Prevention Behavior CORONAVIRUS Disease 2019, Hazard Prevention

¹⁻² นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

1. บทนำ

จากทั่วโลกมีผู้ติดเชื้อจำนวน 116,660,186 ราย ยอดผู้ติดเชื้อไวรัส โรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019 จากเอเชียมีผู้ติดเชื้อจำนวน 10,000,000 ราย สถานการณ์ในปัจจุบันของประเทศไทยของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาในประเทศไทยมีจำนวนผู้ติดเชื้อจำนวน 26,241 ราย (รายงานสถานการณ์ โควิด-19 อัปเดตข้อมูลล่าสุด : 05/03/2021)

การระบาดของโรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019 แพร่จากคนสู่คนผ่านทางฝอยละอองจากจมูกหรือปากซึ่งขับออกมาเมื่อผู้ป่วย ไอหรือจาม รับเชื้อได้จากการหายใจเอาฝอยละอองเข้าไปจากผู้ป่วยหรือจากการเอามือไปจับพื้นผิวที่มีฝอยละอองเหล่านั้นแล้วมาจับตามใบหน้า ระยะเวลาหลังจากการติดเชื้อและการแสดงอาการ (ระยะฟักตัว) มีตั้งแต่ 1-14 วัน และมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 5-6 วัน เกิน 97% ของผู้ป่วยเริ่มมีอาการภายใน 14 วันการเพิ่มจำนวนของไวรัสเกิดขึ้นในระบบทางเดินหายใจส่วนบนและในปอด(<http://thg-health.com/covid19/77-โรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019.html>) มีงานวิจัยในช่วงแรกระบุว่า การเพิ่มจำนวนของไวรัสได้ในระบบทางเดินอาหารแต่การติดต่อโดยระบบทางเดินอาหารยังไม่เป็นที่ยอมรับโดยที่ผู้ติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019 ขาดความระมัดระวัง การป้องกัน หรืออาจไปสัมผัสกับผู้ติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019 ทำให้เกิดการติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019 เป็นจำนวนมาก

เนื่องจากสถานการณ์โรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019 ในประเทศไทยยังไม่สงบลงซึ่งส่งผลให้นักศึกษามีพฤติกรรมการเรียนหรือการดูแลสุขภาพหรือการป้องกันอันตรายที่ในช่วงที่โรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019 ระบาดอย่างไร ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากโรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019 ของนักศึกษาสาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร ว่ามีพฤติกรรมการป้องกันและการรับรู้ข่าวสาร โรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019 เพื่อนำผลการวิจัยมาเป็นแนวทางในการพัฒนาและกำหนดนโยบายการควบคุมป้องกันโรคนี้ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของนักศึกษาสาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

3.1 ทฤษฎีแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ

ความเชื่อ คือ ความนึกคิดหรือความเข้าใจของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งอาจมีเหตุผลหรือไม่มีเหตุผลก็ได้ และทำให้มนุษย์มีความโน้มเอียงที่จะปฏิบัติตามแนวคิด และความเข้าใจนั้น ความเชื่อจึงเป็นสิ่งที่มอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ เมื่อบุคคลมีความเชื่ออย่างไรความเชื่อนั้นจะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมให้บุคคลประพฤติปฏิบัติตามความคิดเห็นและความเข้าใจนั้นโดยอาจจะรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ได้ และความเชื่อในสิ่งนั้นๆไม่จำเป็นต้องอยู่บนพื้นฐานแห่งความเป็นจริงเสมอไป หรือความเชื่ออาจเป็นเพียงความรู้สึกนึกคิด ความเข้าใจ ความคาดหวัง หรือสมมุติฐานอาจจะมีเหตุผลหรือไม่มีเหตุผลก็ได้

ความเชื่อด้านสุขภาพ เป็นความเชื่อเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยของบุคคล มีอิทธิพลต่อการเจ็บป่วยและการรักษา เมื่อบุคคลเกิดการเจ็บป่วยจะปฏิบัติตัวแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่าง เช่น การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับสาเหตุของโรค อาการและการรักษา การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับความรุนแรง ของโรค ความเชื่อเดิม ความสนใจและค่านิยม

3.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรม

ความหมายของพฤติกรรมได้มีผู้ให้ความหมายของพฤติกรรมไว้หลายแนวทาง ได้แก่

พิมพิลาศ ต้นติพงษ์ (2546: 17) ให้ความหมายของพฤติกรรมว่า เป็นการกระทำของบุคคลที่แสดงออกมาในลักษณะต่างๆ ทั้งที่บุคคลอื่นสามารถสังเกตเห็นได้ชัด หรือต้องใช้เครื่องมือบางชนิดตรวจสอบ ซึ่งมีมูลเหตุจูงใจให้แสดงพฤติกรรมนั้นออกมา

มุกดา ศรียงค์ และคณะ (2547: 5) กล่าวว่าพฤติกรรมของมนุษย์ หมายถึง การกระทำสิ่งต่างๆ ของมนุษย์ เช่น การกิน การนอน การคิด เป็นต้น

จากความหมายต่างๆ ของพฤติกรรม สรุปได้ว่า พฤติกรรม หมายถึง ปฏิกริยาหรือกิจกรรมทุกชนิดของสิ่งมีชีวิตที่มีต่อสิ่งเร้าต่างๆ ในสภาพแวดล้อม จะสังเกตได้ด้วยประสาทสัมผัสหรือไม่ก็ตามแต่เป็นพฤติกรรมที่สามารถวัดได้ รู้ได้ ถ้าเป็นพฤติกรรมภายนอกเราจะสังเกตเห็นได้ชัดเจนส่วนพฤติกรรมภายในจะต้องใช้เครื่องมือวัด ซึ่งเป็นการวัดโดยอ้อม

3.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปริศาคักดี หนูแก้ว วิทยา ผ่องแผ้ว และกิริติ สวยสมรียม (2554) ได้วิจัยเรื่องพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชนตำบลชัยพร อำเภอบึงกาฬ จังหวัดหนองคาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชนตำบลชัยพร อำเภอบึงกาฬ จังหวัดหนองคาย จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 200 คน รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ ตรวจสอบ ความเที่ยงได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาช 0.82 เก็บข้อมูลระหว่างวันที่ 1 - 20 กรกฎาคม 2552 ใช้สถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันและการวิเคราะห์ถดถอย ผลการวิจัยพบว่าพบว่าการกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 59.50 อายุต่ำสุด 15 ปี สูงสุด 81 ปี (Mean = 40.86, S.D. = 11.83) ส่วนใหญ่มีสถานะภาพสมรสร้อยละ 86.50 จบชั้นประถมศึกษาร้อยละ 62.50 ส่วนใหญ่รายได้ต่อปีต่ำกว่า 100,000 บาท (ร้อยละ 65.50) มีความรู้และทัศนคติในการป้องกันโรคไข้เลือดออก อยู่ในระดับดีร้อยละ 97.00 (Mean = 0.86, S.D. = 0.10) และ 91.00 (Mean = 4.12, S.D. = 0.33) พฤติกรรมในการป้องกันโรคไข้เลือดออกอยู่ในระดับดีร้อยละ 62.00 (Mean = 2.46, S.D. = 0.28) โดยพบว่าความรู้มีความสัมพันธ์เชิงผกผันกับพฤติกรรมในการป้องกันโรคไข้เลือดออกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = -0.155, r = 0.028$) โดยความรู้ทำนายพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกได้ร้อยละ 2.40 แสดงให้เห็นว่ายิ่งประชาชนมีความรู้มากพฤติกรรม การป้องกันโรคไข้เลือดออกจะลดลง ดังนั้นเราควรสร้างความตระหนักในด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยเน้น กระบวนการมีส่วนร่วมและสร้างความเข้มแข็งในการป้องกันโรคให้แก่ชุมชน

จารุวรรณ แผลมไธสง ชนัญชิตาคุษฎี ทูลศิริ พรนภา หอมสินธุ์ (2559) ได้ศึกษาพฤติกรรมการป้องกันโรคติดต่อในระบบทางเดินหายใจของผู้ดูแลเด็กปฐมวัยเป็นพฤติกรรมที่มีความสำคัญในการควบคุมการแพร่กระจายของโรคติดต่อในเด็กที่มาใช้บริการภายในศูนย์ เด็กเล็ก การวิจัยนี้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมป้องกันโรคติดต่อในระบบทางเดินหายใจ กลุ่ม ตัวอย่างคือ ผู้ดูแลเด็กปฐมวัยในศูนย์เด็กเล็กเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้มาด้วยการสุ่มแบบกลุ่มโดยการ สุ่มอย่างง่าย จำนวน 157 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ความรู้เกี่ยวกับโรคติดต่อทางเดินหายใจ การรับรู้ข่าวสารโอกาสเสี่ยงของการเกิดโรค การรับรู้ข่าวสารความรุนแรงของ โรค การรับรู้ข่าวสารประโยชน์ของการปฏิบัติ การรับรู้ข่าวสารต่ออุปสรรคของการปฏิบัติ การรับรู้ข่าวสารความสามารถของ ตนเอง การได้รับข้อมูลข่าวสาร และ พฤติกรรมการป้องกันโรคติดต่อทางเดินหายใจ ผลการวิจัยพบว่าพฤติกรรมการป้องกันโรคติดต่อทางเดินหายใจของกลุ่มตัวอย่าง โดย ภาพรวมอยู่ในระดับดี ($M = 60.20, SD = 4.37$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ปัจจัยที่สามารถร่วมทำนายพฤติกรรมการป้องกันโรคติดต่อทางเดินหายใจ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับโรคติดต่อทางเดินหายใจ อายุ การรับรู้ต่ออุปสรรคของการปฏิบัติโดยสามารถร่วมทำนายพฤติกรรมการป้องกันโรคติดต่อทางเดิน หายใจของผู้ดูแลในศูนย์เด็กเล็ก

บุษกร พันธุ์เมธาฤทธิ์ และคณะ (2561) ได้วิจัยเรื่องปัจจัยทำนายพฤติกรรมการดูแลเด็กของผู้ปกครอง ในการป้องกันควบคุมโรคติดต่อที่บ้าน การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยทำนายพฤติกรรมการดูแลเด็กของผู้ปกครองในการป้องกันควบคุมโรคติดต่อที่บ้าน เลือกรูปแบบตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง เป็นผู้ปกครองที่นำ บุตรมารับบริการที่ศูนย์เด็กเล็ก จำนวน 107 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับโรคติดต่อที่พบบ่อยในศูนย์เด็กเล็ก คือ 1) ข้อมูลส่วนบุคคล 2) ความรู้โรคติดต่อ ที่พบบ่อยในศูนย์เด็กเล็ก 3) การรับรู้ความเชื่อด้านสุขภาพ 4) การได้รับข้อมูลข่าวสาร และ 5) พฤติกรรมการดูแลเด็ก เพื่อป้องกันโรคติดต่อของผู้ปกครองที่บ้าน ผลการวิจัย พบว่า พบว่า ด้านการรับรู้ประโยชน์ของการรับรู้ความเชื่อด้านสุขภาพ และการได้รับข้อมูลข่าวสารโดยรวม สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมการดูแลเด็กได้ร้อยละ 29.1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ความถดถอยมาตรฐานเท่ากับ .386 และ .313 ดังนั้น หัวหน้าศูนย์เด็กเล็กควรส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีการรับรู้ประโยชน์ของการปฏิบัติพฤติกรรมป้องกันควบคุมโรคติดต่อ และให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคติดต่อที่พบบ่อยในศูนย์เด็กเล็กให้มากขึ้น เพื่อป้องกันและลดอุบัติการณ์การเกิดโรคติดต่อ

พรทิพย์ พูลประภักย์ (2561) ได้วิจัยเรื่องพฤติกรรมการดูแลเด็กของผู้ปกครองและผู้ดูแลเด็กในการป้องกันควบคุมโรคติดต่อที่บ้านและที่ฝ่ายพัฒนาเด็กปฐมวัยโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยทำนายพฤติกรรมการดูแลเด็กของผู้ปกครองในการป้องกันควบคุมโรคติดต่อที่บ้าน เลือกรูปแบบตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง เป็นผู้ปกครองที่นำ บุตรมารับบริการที่ศูนย์เด็กเล็ก จำนวน 107 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับโรคติดต่อที่พบบ่อยในศูนย์เด็กเล็ก ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิจัย พบว่า คะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการดูแลเด็กของผู้ปกครองและผู้ดูแลเด็กอยู่ในระดับสูง ทั้งโดยรวม ($M \pm SD = 3.88 \pm 0.48$ และ 4.63 ± 0.26) และรายด้าน ได้แก่ ด้านการดูแลสุขอนามัยส่วนบุคคลของเด็ก ($M \pm SD = 3.93 \pm 0.49$ และ 4.65 ± 0.28) ด้านการดูแลสุขอนามัยส่วนบุคคลของผู้ปกครองหรือผู้ดูแล ($M \pm SD = 3.69 \pm 0.83$ และ 4.65 ± 0.42) ด้านการดูแลเด็กเมื่อเด็กป่วยเป็นโรคติดต่อ ($M \pm SD = 3.69 \pm 0.67$ และ 4.69 ± 0.35) ด้านการทำความสะอาดสิ่งของเครื่องใช้และสิ่งแวดล้อม ($M \pm SD = 4.21 \pm 0.57$ และ 4.53 ± 0.26) ผลการทดสอบโดยใช้สถิติที่ พบว่า ผู้ดูแลเด็กมี คะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการดูแลเด็ก ทั้งโดยรวมและรายด้านสูงกว่าผู้ปกครองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .001$) ดังนั้น หัวหน้าฝ่ายพัฒนาเด็กปฐมวัยควรมีการส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีการปฏิบัติพฤติกรรมป้องกันควบคุมโรคติดต่อให้มากขึ้น รวมทั้ง ผู้ดูแลเด็กอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ เพื่อป้องกันการเกิดโรคติดต่อ

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร จำนวน 215 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร ซึ่งได้จากการคำนวณตามสูตรของ Yamane ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 103 คน ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิตามสัดส่วน

เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสอบถามออนไลน์ โดยลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบปลายปิด และแบบปลายเปิด การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และรายงานที่เกี่ยวข้อง สร้างเครื่องมือเกี่ยวกับพฤติกรรมในการป้องกันอันตรายของโรคติดต่อเชื้อโคโรนาไวรัส 2019 ของนักศึกษสาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร นำแบบสอบถามมาทดลองใช้ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จำนวน 3 คน ได้ค่า IOC มีค่าระหว่าง .67-1.00 นำแบบสอบถามมาทดลองใช้ (Tryout) กับนักศึกษสาขาวิชาการจัดการชุมชน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ได้ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) = 0.83 ซึ่งเป็นที่สามารถยอมรับได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล ติดต่อประสานงานกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษา ชั้นปีที่ 1-4 ของคณะวิทยาการจัดการ สาขาวิชาการจัดการชุมชนทุกชั้นปีตามสัดส่วน เพื่อให้ทำแบบสอบถามออนไลน์ โดยมีการให้ลิงค์ไปกับตัวแทนแต่ละชั้นปีเพื่อทำการโพสต์ในไลน์กลุ่ม ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม นำแบบสอบถามใส่รหัสและบันทึกลงคอมพิวเตอร์เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผล ตามเกณฑ์การแปลผลดังนี้ ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 2019 เกณฑ์การแปลผลดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.20 – 5.00 เห็นด้วยมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.40 – 4.19 เห็นด้วยมาก

ค่าเฉลี่ย 2.60 – 3.39 เห็นด้วยปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.80 – 2.59 เห็นด้วยน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.79 เห็นด้วยน้อยที่สุด

การแปลผลความรู้

ความรู้สูง (7-8 คะแนน)

ความรู้ปานกลาง (4-6 คะแนน)

ความรู้ต่ำ (น้อยกว่า 4 คะแนน)

การวิเคราะห์ข้อมูลและค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามและคัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์มาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ กำหนดนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมประมวลผลข้อมูลสำเร็จรูปทางด้านสังคมศาสตร์ วิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีการทางสถิติ สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เนื้อหา

5. สรุปผลการวิจัย

5.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง เป็นนักศึกษาสาขาวิชาการจัดการชุมชนที่กำลังศึกษาในชั้นปีที่ 1-4 ในภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2563 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 68.09 เพศชายมีจำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 31.10 นักศึกษาชั้นปีที่ 1 จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 25.20 ชั้นปีที่ 2 จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 23.30 ชั้นปีที่ 3 จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 25.20 และชั้นปีที่ 4 จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 26.20 ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างจะมีภูมิลำเนาอยู่กรุงเทพฯ จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 18.50 ลำดับที่ 2 คือราชบุรีจำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 15.50 ลำดับที่ 3 คือนครปฐมจำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 11.70 การเดินทางส่วนใหญ่เดินทางในรูปแบบรถส่วนตัวมีจำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 61.20 และเดินทางโดยรถสาธารณะจำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 38.80 ภูมิลำเนาส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมกำบังคือขณะนี้คือจำนวนของผู้ติดเชื้อในต่างจังหวัดที่มีจำนวนเพิ่มขึ้น ซึ่งคาดว่าจะเกิดจากการติดเชื้อจากผู้เดินทางจากกรุงเทพฯ และปริมณฑลกลับภูมิลำเนาในต่างจังหวัด เนื่องจากคนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นคนวัยหนุ่มสาว ซึ่งเมื่อติดเชื้อแล้วมักจะไม่มีอาการหรือมีอาการเพียงเล็กน้อย จึงไม่รู้ตัวว่าตัวเองติดเชื้อ ระหว่างการเดินทางหรือเมื่อถึงบ้านแล้วจึงแพร่เชื้อได้ หรืออาจได้รับเชื้อระหว่างการเดินทางเนื่องจากแต่ละจังหวัดมีมาตรการที่ต่างกันอย่างส่งผลให้มีพฤติกรรมที่แตกต่างกันบางพื้นที่คุมเข้มซึ่งขึ้นอยู่กับจำนวนผู้ติดเชื้อในแต่ละพื้นที่ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	32	31.10
หญิง	71	68.90
ชั้นปี		
ปี4 ชาย 7 หญิง 20 = 27		
ปี3 ชาย 7 หญิง 18 = 25		
ปี2 ชาย 8 หญิง 16 = 24		
ปี1 ชาย 10 หญิง 17 = 27		
ภูมิลำเนา		
กรุงเทพ	19	18.50
กาญจนบุรี	2	1.90
สุพรรณบุรี	2	1.00
ชลบุรี	1	1.00
ชุมพร	3	2.90
นครนายก	1	1.00
นครปฐม	12	11.7
นนทบุรี	4	3.90
ปทุมธานี	2	2.00
ประจวบคีรีขันธ์	14	9.70
เพชรบุรี	10	9.70
ระนอง	1	1.00
ระยอง	2	1.90
ราชบุรี	16	15.5
สมุทรปราการ	4	3.90
สมุทรสงคราม	4	3.90
สมุทรสาคร	4	3.90
อยุธยา	1	1.00

5.2 ช่องทางการรับรู้ข่าวสารของโรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส โรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019 ได้แก่

โทรทัศน์ กลุ่มตัวอย่างรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019 จากสื่อโทรทัศน์ “เป็นประจำสม่ำเสมอ” จำนวนมากที่สุดเท่ากับ 21 คน คิดเป็นร้อยละ 20.40 ในขณะที่ “ไม่เคย” รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019 จากสื่อโทรทัศน์ จำนวนน้อยที่สุด จำนวนเพียง 9 คน คิดเป็นร้อยละ 8.70

วิทยุ กลุ่มตัวอย่าง “ไม่เคย” รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019 จากสื่อวิทยุ จำนวนมากที่สุดเท่ากับ 61 คน คิดเป็นร้อยละ 59.20 ในขณะที่รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019 จากสื่อวิทยุ “เป็นประจำสม่ำเสมอ” จำนวนน้อยที่สุด เท่ากับ 3 คน คิดเป็นร้อยละ 2.90

อินเทอร์เน็ต กลุ่มตัวอย่างรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019 จากสื่อสังคมออนไลน์ “เป็นประจำวันสม่ำเสมอ” จำนวนมากที่สุดเท่ากับ 82 คน คิดเป็นร้อยละ 79.60 ในขณะที่ “ไม่เคย” รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019 จากสื่อสังคมออนไลน์ เป็นจำนวนน้อยที่สุดจำนวนเพียง 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.00

โปสเตอร์,ป้ายประกาศ กลุ่มตัวอย่างรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019 ป้ายโฆษณาและโปสเตอร์ “นานๆครั้ง” จำนวนมากที่สุดเท่ากับ 59 คน คิดเป็นร้อยละ 57.30 ในขณะที่ “ประจำ” รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019 จากป้ายโฆษณาและโปสเตอร์ จำนวน น้อยที่สุด จำนวนเพียง 6 คน คิดเป็นร้อยละ 5.80

เจ้าหน้าที่สาธารณสุข (แพทย์ พยาบาล) กลุ่มตัวอย่างรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019 จากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข(แพทย์ พยาบาล)“นานๆครั้ง” จำนวนมากที่สุดเท่ากับ 51 คน คิดเป็นร้อยละ 49.50 ในขณะที่ “ประจำ” รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019 จากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข(แพทย์ พยาบาล) น้อยที่สุด จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 4.90

อาสาสมัคร กลุ่มตัวอย่างรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019 จากอาสาสมัคร “ไม่เคย” จำนวนมากที่สุดเท่ากับ 55 คน คิดเป็นร้อยละ 53.40 ในขณะที่ “ประจำ” รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019 จากอาสาสมัคร จำนวนน้อยที่สุด จำนวนเพียง 4 คน คิดเป็นร้อยละ 3.90

ครอบครัว, เพื่อน, ครู อาจารย์ กลุ่มตัวอย่างรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019 จากครอบครัว, เพื่อน,ครู อาจารย์ “เป็นประจำ” จำนวนมากที่สุดเท่ากับ 48 คน คิดเป็นร้อยละ 46.60 ในขณะที่ “ไม่เคย” รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019 จากครอบครัว,เพื่อน,ครู อาจารย์ จำนวนน้อยที่สุด จำนวนเพียง 3 คน คิดเป็นร้อยละ 2.90

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างช่องทางการรับรู้ข่าวสารของโรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019

n=103 คน

ข้อ	สื่อ	การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร			
		ประจำ	บ่อย	นานๆครั้ง	ไม่เคย
1	สื่อโทรทัศน์	21 (20.40)	37 (35.90)	36 (35.00)	9 (8.70)
2	วิทยุ	3 (2.90)	4 (3.90)	35 (34.00)	61 (59.20)
3	อินเทอร์เน็ต	82 (79.60)	18 (17.50)	2 (1.90)	1 (1.00)
4	โปสเตอร์,ป้ายประกาศ	6 (5.80)	23 (22.30)	59 (57.30)	15 (14.60)
5	เจ้าหน้าที่สาธารณสุข(แพทย์ พยาบาล)	5 (4.90)	20 (19.40)	51 (49.50)	27 (26.20)
6	อาสาสมัคร	4 (3.90)	7 (6.80)	37 (35.90)	55 (53.40)
7	ครอบครัว,เพื่อน,ครู อาจารย์	48 (46.60)	40 (38.80)	12 (11.70)	3 (2.90)

ส่วนการวิเคราะห์ระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของโรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019 ทางสื่อออนไลน์มากที่สุด ($\bar{x} = 3.74$) รองลงมาจากครอบครัวเพื่อนครู อาจารย์ ($\bar{x} = 3.29$) และข้อต่ำที่สุด คือ วิทย์ ($\bar{x} = 1.50$) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ช่องทางการรับรู้ข่าวสารของโรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019 (n=103 คน)

ข้อ	การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร	\bar{x}	S.D.	ระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร	ลำดับที่
1	สื่อโทรทัศน์	2.67	0.91	ปานกลาง	3
2	วิทย์	1.50	0.71	น้อย	7
3	อินเทอร์เน็ต	3.74	0.55	มาก	1
4	โพสต์เตอร์,ป้ายประกาศ	2.19	0.75	ปานกลาง	4
5	เจ้าหน้าที่สาธารณสุข(แพทย์ พยาบาล)	2.02	0.81	น้อย	5
6	อาสาสมัคร	1.61	0.78	น้อยที่สุด	6
7	ครอบครัว เพื่อน ครู อาจารย์	3.29	0.79	มาก	2

5.3 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละความรู้เกี่ยวกับโรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019 ของกลุ่มตัวอย่าง (n=103 คน)

ข้อ	ข้อความ	ตอบถูกต้อง	ตอบผิด
1	โรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019 เป็นเชื้อชนิดใด	103 (100.00)	0
2	โรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019เริ่มระบาดครั้งแรกที่ไหน	102 (99.00)	1 (1.00)
3	โรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019 แพร่เชื้อจากคนสู่คนได้อย่างไร	97 (94.20)	6 (5.80)
4	เชื้อโรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019ออกมากับสิ่งใดในร่างกาย	95 (92.20)	8 (7.80)
5	ระยะฟักตัวของเชื้อ โรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019	98 (95.10)	5 (4.90)
6	เมื่อเดินทางกลับมาจากพื้นที่เสี่ยงควรกักตัวอย่างน้อยกี่วัน	100 (97.10)	3 (2.90)
7	ควรป้องกันตนเองอย่างไรเพื่อไม่ให้เสี่ยงติดเชื้อ	103 (100.00)	0
8	แอลกอฮอล์ที่ใช้ล้างมือ ควรมีแอลกอฮอล์ผสมอยู่ที่เปอร์เซ็นต์	99 (96.10)	4 (3.90)

ความรู้เกี่ยวกับโรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับโรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019 อยู่ในระดับสูงจำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 97.10 รองลงมาคือ ความรู้ในระดับปานกลางจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 2.90 และไม่มีใครเลยที่ไม่มีควมรู้ระดับต่ำ ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละความรู้เกี่ยวกับเชื้อโคโรนาไวรัส 2019 จำแนกตามระดับคะแนน

ระดับความรู้เกี่ยวกับเชื้อโคโรนาไวรัส 2019	จำนวน	ร้อยละ
ความรู้สูง (7-8 คะแนน)	100	97.10
ความรู้ปานกลาง (4-6 คะแนน)	3	2.90
ความรู้ต่ำ (น้อยกว่า 4 คะแนน)	0	0

5.4 พฤติกรรมในการป้องกันอันตรายของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

พฤติกรรมในการป้องกันอันตรายของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 พบว่า พฤติกรรมที่กลุ่มตัวอย่างปฏิบัติในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.25$) เมื่อพิจารณารายข้อ ข้อที่สูงที่สุด คือ ข้อ ได้มีการติดตามข่าวสารเกี่ยวกับโรคโควิด 2019 อยู่ตลอดเวลา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 3.71$) รองลงมาข้อ เมื่อท่านจำเป็นต้องเดินทางโดยสารสาธารณะ ท่านมีการป้องกันตนเองเป็นอย่างดีอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.58$) และข้อต่ำที่สุด คือข้อ ท่านมีการปรึกษาแพทย์เพื่อคลายความกังวลเกี่ยวกับโรคโควิด 2019 อยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 2.56$) ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างพฤติกรรมในการป้องกันอันตรายของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

(n=103 คน)

ข้อ	พฤติกรรม	พฤติกรรมในการป้องกันอันตรายของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา							
		ไม่เคย	เคย บางครั้ง	บ่อยๆ	ทุกครั้ง	(\bar{x})	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1	ในช่วงของการระบาดของเชื้อไวรัสโรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019 ในประเทศไทยท่านได้มีการศึกษาที่มาและวิธีในการรับมือ	0	14 (13.60)	63 (61.20)	26 (25.20)	3.11	0.61	ปานกลาง	11
2	ท่านได้มีการติดตามข่าวสารเกี่ยวกับโรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019 ในอยู่ตลอดเวลา	0	11 (10.70)	63 (61.20)	29 (28.20)	3.17	0.60	มาก	8
3	ท่านรู้สึกวิตกกังวลเมื่อทราบข่าวว่ามีผู้ติดเชื้อเพิ่มขึ้น	1 (1.00)	19 (18.40)	49 (47.60)	34 (33.00)	3.12	0.73	ปานกลาง	12
4	เมื่อท่านทราบว่าผู้ติดเชื้อมากขึ้นและอยู่ใกล้บริเวณที่ท่านอยู่ ท่านรีบหาวิธีป้องกันตัวเอง	1 (1.00)	13 (12.60)	46 (44.70)	43 (41.70)	3.27	0.71	ปานกลาง	7
		พฤติกรรมในการป้องกันอันตรายของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา							

ข้อ	พฤติกรรม	ไม่เคย	เคย บางครั้ง	บ่อยๆ	ทุกครั้ง	(\bar{x})	S.D.	ระดับ	ลำดับ ที่
5	ท่านหลีกเลี่ยงที่จะออกไปข้างนอกหรือพบเจอกับผู้อื่น	2 (1.90)	25 (24.30)	46 (44.70)	30 (29.10)	3.00	0.78	ปานกลาง	13
6	ท่านสวมหน้ากากอนามัยเมื่อออกไปข้างนอกและคอยล้างมือด้วยเจลแอลกอฮอล์หรือสบู่เหลว	1 (1.00)	7 (6.80)	34 (33.00)	61 (59.20)	3.53	0.62	มาก	2
7	ท่านสั่งซื้ออาหารมากินที่บ้านแทนการนั่งกินที่ร้าน	0	19 (18.40)	48 (46.60)	36 (35.00)	3.16	0.71	ปานกลาง	9
8	การเรียนและการทำงาน ของท่านต้องมีการปรับเปลี่ยนเป็นรูปแบบออนไลน์	0	9 (8.70)	37 (35.90)	57 (55.30)	3.46	0.65	มาก	4
9	ท่านหลีกเลี่ยงการเดินทางโดยใช้รถโดยสารสาธารณะ	1 (1.00)	20 (19.4)	46 (44.7)	36 (35.0)	3.13	0.65	ปานกลาง	10
10	เมื่อท่านจำเป็นต้องเดินทางโดยรถโดยสารสาธารณะ ท่านมีการป้องกันตนเองเป็นอย่างดี	0	5 (4.90)	33 (32.00)	65 (63.10)	3.58	0.58	มาก	1
11	ท่านมีการเว้นระยะห่างกับผู้อื่นอย่างน้อย1เมตรเมื่ออยู่ข้างนอก	1 (1.00)	4 (3.90)	49 (47.60)	49 (47.60)	3.41	0.61	มาก	5
12	เมื่อท่านมีอาการคล้ายๆ กับโรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019 หรือเดินทางมาจากพื้นที่เสี่ยง ท่านมีการกักตัวเองเพื่อดูอาการอย่างน้อย14วัน	6 (5.80)	10 (9.70)	36 (35.00)	51 (49.50)	3.26	0.86	ปานกลาง	8
13	ท่านคิดว่าโรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019ในมีความอันตรายต่อตนเองและครอบครัว	0	6 (5.80)	38 (36.90)	59 (57.30)	3.51	0.60	มาก	3
14	ท่านมีการปรึกษาแพทย์เพื่อคลายความกังวลเกี่ยวกับโรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019	25 (24.30)	28 (27.20)	37 (35.90)	13 (12.60)	2.36	0.99	น้อย	14
	รวม					3.25	0.11	มาก	

7.1.3 จากสรุปผลการศึกษาที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการปรึกษาแพทย์เพื่อคลายความกังวลเกี่ยวกับโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาจำนวนน้อยที่สุด ดังนั้น ทางคณะวิทยาการจัดการ ควรสนับสนุนและส่งเสริมให้มีบุคลากรทางการแพทย์ในการให้คำปรึกษา หรือจัดให้คำแนะนำ ความกังวล หรืออาจใช้แบบวัดความเครียดให้กับนักศึกษา รวมถึงการสร้างความตระหนักในพฤติกรรมกรรมการป้องกันโรคนั้นในสถาบันและที่อยู่อาศัย

7.2 ข้อเสนอแนะในการการวิจัยครั้งต่อไป

7.2.1 ควรมีการศึกษาพฤติกรรมกรรมการป้องกันอันตรายจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (แง่มุมด้านความรุนแรง แง่มุมด้านความปลอดภัย แง่มุมด้านสุขภาพ การเรียน)

7.2.2 ควรศึกษาตัวแปรที่มีผลต่อพฤติกรรมกรรมการป้องกันอันตรายจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019(ด้านการเรียน ด้านการใช้ชีวิต ด้านการเงิน ด้านสังคม ด้านการปรับตัว ด้านที่อยู่อาศัยและกิจกรรมต่างๆ)

7.2.3 ควรมีการศึกษาในสาขาวิชาอื่นๆ ในคณะวิทยาการจัดการหรือ คณะวิชาอื่นๆ

8. รายการอ้างอิง

- ซารีพะห์ เจ๊ะแว. (2560). ปัจจัยคัดสรรตามแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้หมวกนิรภัยในการป้องกันอุบัติเหตุของนักศึกษาสถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตยะลา. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- บุษกร พันธุ์เมธาฤทธิ์ และคณะ. (2559). ปัจจัยทำนายพฤติกรรมดูแลเด็กของผู้ปกครอง ในการป้องกันควบคุมโรคติดต่อที่บ้าน. วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วิชาญ ปาวัน และคณะ. (2560). การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ และพฤติกรรมกรรมการป้องกันโรคและภัยสุขภาพของประชาชนไทย ประจำปี 2559. (นิพนธ์ต้นฉบับ).
- Kapook. (2564). เกาะติดสถานการณ์ โรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019 ในไทย. สืบค้นจาก covid-19.kapook.com.
- Thonburi Healthcare Group (2562). ข้อมูลเกี่ยวกับไวรัสโรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019. สืบค้นจาก <http://thg-health.com/covid19/77-โรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019.html>.
- Yamane, Taro. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. (3rd edition). New York: Harper and Row Publication.

การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้านสุขอนามัยและการออกกำลังกายในช่วงการแพร่ระบาดของโรค

COVID-19 : กรณีศึกษา หมู่บ้านพุกษา เขตบางแค กรุงเทพมหานคร

HEALTH AND EXERCISE BEHAVIOR CHANGES IN THE COVID-19 EPIDEMIC AT PRUKSA VILLAGE

BANGKHAE BANGKOK

พฤษัช บุญญพัฒน์กุล¹ และ เกศราพร พรหมนิมิตกุล²

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้านสุขอนามัยและการออกกำลังกายในช่วงการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 : กรณีศึกษา หมู่บ้านพุกษา เขตบางแค กรุงเทพมหานคร” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้านสุขอนามัยและการออกกำลังกายในช่วงการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ของประชาชนในหมู่บ้านพุกษา เขตบางแค กรุงเทพมหานคร และเพื่อศึกษาผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ที่ส่งผลต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิตของประชาชนในหมู่บ้านพุกษา เขตบางแค กรุงเทพมหานคร มีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ประชาชนในหมู่บ้านพุกษาที่มีพฤติกรรมออกกำลังกายเป็นประจำ รวมทั้งสิ้น 20 คน

ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมด้านสุขอนามัยมีการเปลี่ยนแปลงไป ตั้งแต่ช่วงการประกาศใช้พระราชกำหนด (พ.ร.ก.) การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (ช่วงล็อกดาวน์), ช่วงการผ่อนปรนการใช้พระราชกำหนด (พ.ร.ก.) การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (คลายล็อกดาวน์) และช่วงการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 รอบสอง มีการดูแลสุขภาพสุขอนามัยมากเป็นพิเศษ มีการใส่หน้ากากอนามัยตลอดเวลาที่ออกจากบ้านหรืออยู่ข้างนอก มีการพกเจลแอลกอฮอล์ล้างมือติดตัวไว้ เพื่อป้องกันเชื้อโรคเข้าสู่ร่างกาย และพฤติกรรมด้านการออกกำลังกายมีการเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกัน จากเดิมส่วนใหญ่มีการออกกำลังกายเป็นประจำ บริเวณสนามหญ้าส่วนกลางของหมู่บ้าน และเมื่อแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ส่วนใหญ่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการออกกำลังกายให้เหมาะสมกับสถานการณ์เพื่อความปลอดภัยของตนเอง

ส่วนผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ที่ส่งผลต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิต พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบเรื่องของสุขภาพ ในเรื่องของน้ำหนักที่เพิ่มขึ้นจากการรับประทานอาหารช่วงที่มีการกักตัวและไม่ได้ออกกำลังกาย และการไม่ได้ออกกำลังกายทำให้เกิดความปวดเมื่อยของกล้ามเนื้อได้ และได้รับผลกระทบในเรื่องของความรู้สึกกลัว วิทกกังวล หรือตื่นตระหนกในเรื่องการแพร่ระบาดของเชื้อโรค COVID-19 เนื่องจากเป็นเชื้อโรคที่เกิดขึ้นมาใหม่ ยังไม่ทราบแหล่งเพาะพันธุ์ของเชื้อโรคที่แน่ชัดและกังวลว่าจะได้รับเชื้อโรคเข้าสู่ร่างกายมากที่สุด

คำสำคัญ: สุขอนามัย, การออกกำลังกาย, การแพร่ระบาดของโรค COVID-19

¹ นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

Abstract

This qualitative research “Health and Exercise Behavior changes of the COVID-19 epidemic in Pruksa village BangKhae Bangkok”. The objectives of this research were to study health and exercise behavior changes of the COVID-19 epidemic in Pruksa village BangKhae Bangkok and study the effect of the COVID-19 epidemic on physical and mental health. There is a group of key informants is people in the Pruksa village who had regular exercise behavior totaling 20 people.

Health behavior has changed. Since promulgate Emergency Decree on Public Administration in Emergency Situations, B.E. 2548 (2005), relief from promulgate Emergency Decree on Public Administration in Emergency Situations, B.E. 2548 (2005) and the new COVID-19 epidemic. There is more hygienic care, wear a surgical mask all the time when leaving the outside, carry an alcohol hand sanitizer with yourself. And exercise behavior has changed too. There is changed the style of exercise to suit the situation for safety.

The effect of the COVID-19 epidemic on physical health the effect is weight gain from eating during periods of quarantine and not exercise have muscle aches. And mental health the effect is have fear, anxiety, or panic in the COVID-19 epidemic. Because it is a new disease and worried would get germs into the body.

Keywords : SANITATION, EXERCISE, EPIDEMIC

1. บทนำ

เนื่องจากประเทศไทยได้มีการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ตั้งแต่เมื่อต้นปี 2563 เป็นต้นมา และมีผู้ติดเชื้อเพิ่มขึ้นเกือบทั่วทั้งประเทศจนทำให้ทางรัฐบาลได้มีการประกาศใช้พระราชกำหนด (พ.ร.ก.) การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 เพื่อควบคุมการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โดยเริ่มมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 26 มีนาคม เป็นต้นมา สำหรับข้อกำหนดออกตามความในมาตรา 9 แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 ฉบับที่ 1 โดยในข้อที่ 2 มีการสั่งปิดสถานที่ที่เป็นจุดเสี่ยงในการแพร่กระจายเชื้อ COVID-19 โดยมีเนื้อหา ดังนี้

“ข้อ 2 การปิดสถานที่เสี่ยงต่อการติดโรคติดต่อ ให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและผู้ว่าราชการจังหวัด พิจารณาสั่งปิดสถานที่ซึ่งมีคนจำนวนมากไปทำกิจกรรมร่วมกันและเสี่ยงต่อการแพร่เชื้อ COVID-19 แต่อย่างน้อยให้สั่งปิดสถานที่ต่าง ๆ ได้แก่

1. สนามมวย สนามกีฬา สนามแข่งขัน สนามเด็กเล่น สนามม้า ในทุกจังหวัด ที่ว่าราชอาณาจักร จนกว่าจะมีประกาศเป็นอย่างอื่น

2. พับ สถานบริการ สถานที่แสดงมหรสพ สถานที่มีการแสดงหรือการละเล่นสาธารณะ สถาน ประกอบการ อาบ อบ นวด และนวดแผนโบราณ สปา สถานที่ออกกำลังกาย (ฟิตเนส) สถานบันเทิง

3. สถานที่อื่นนอกจากนี้ เช่น แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ พิพิธภัณฑ์สถาน ห้องสมุด สาธารณสถาน สถานีขนส่งหรือโดยสาร ตลาด ห้างสรรพสินค้า ให้พิจารณาโดยสั่งปิดเฉพาะส่วน หรือทั้งหมด และอาจกำหนดเงื่อนไขและเวลาตามความจำเป็นและเหมาะสมโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการโรคติดต่อจังหวัดหรือกรุงเทพมหานครแล้วแต่กรณี ทั้งนี้ ให้คำนึงถึง

โอกาสเสี่ยงต่อการติดต่อโรค ความจำเป็นในการจัดหาสิ่งอุปโภคบริโภคและการเดินทาง” (พระราชกำหนดการบริหารราชการ
ในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ฉบับที่ 1, 2563)

สืบเนื่องจากเนื้อหาในพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ที่มีการสั่งปิดสถานที่
ออกกำลังกาย (ฟิตเนส) และสวนสาธารณะ ดังนั้นทางคณะกรรมการของหมู่บ้านพุกา เขตบางแค ได้มีการปิดบริเวณสนาม
หญ้าส่วนกลางไม่ให้ในหมู่บ้านมาใช้ประโยชน์หรือออกกำลังกายตามคำสั่งของรัฐบาล ทำให้ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรม
ออกกำลังกายของประชากรในหมู่บ้าน เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่มีการออกกำลังกายและดูแลสุขภาพกันอย่างเป็นประจำ

จากเหตุผลดังกล่าวที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้านสุขอนามัยและ
การออกกำลังกายในช่วงการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ว่ามีการปรับเปลี่ยนอย่างไร มีการดูแลป้องกันตัวเองอย่างไรให้
ห่างไกลจากโรค COVID-19 และได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ในด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต
อย่างไร

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้านสุขอนามัยและการออกกำลังกายในช่วงการแพร่ระบาดของ
โรค COVID-19 ของประชาชนในหมู่บ้านพุกา เขตบางแค กรุงเทพมหานคร
- 2.2 เพื่อศึกษาผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิตของ
ประชาชนในหมู่บ้านพุกา เขตบางแค กรุงเทพมหานคร

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้านสุขอนามัยและการออกกำลังกายในช่วงการแพร่ระบาดของโรค
COVID-19 : กรณีศึกษา หมู่บ้านพุกา เขตบางแค กรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องโดยมีเนื้อหา
และรายละเอียดต่างๆ ดังนี้

3.1 แนวคิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ

กองสุขภาพศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข (2556 : 2) กล่าวถึง พฤติกรรมสุขภาพ หมายถึง
การปฏิบัติหรือการแสดงออกของบุคคลในการกระทำ หรืองดเว้นการกระทำสิ่งที่มีผลต่อสุขภาพของตนเอง ในรูปของความรู้
ความเข้าใจ ซึ่งเรียกว่าพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ความรู้สึกรู้สึก็คึกเจตคติที่ความคิดเห็นที่บุคคลมีต่อบุคคล สิ่งของ
หรือเหตุการณ์ซึ่งเรียกว่า เจตพิสัย (Affective Domain) และในรูปของการกระทำหรือการปฏิบัติของบุคคลในเรื่องใดเรื่อง
หนึ่งซึ่งเรียกว่า ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain)

สรุปความหมายเพื่อใช้ในการศึกษาครั้งนี้ว่า พฤติกรรมสุขภาพ หมายถึง การปฏิบัติหรือการแสดงออกของบุคคลใน
การกระทำ หรืองดเว้นการกระทำสิ่งที่มีผลต่อสุขภาพของตนเอง เพื่อป้องกันโรคและส่งเสริมสุขภาพ ทั้งภายในและภายนอก
ได้แก่ การรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ และการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ

3.2 แนวคิดการออกกำลังกาย

วรศักดิ์ เพียรชอบ (2525 : 25) ได้ให้ความหมายของการออกกำลังกายไว้ว่า การออกกำลังกาย หมายถึง การที่เรา
ทำให้ร่างกายได้ใช้แรงงาน หรือกำลังงานที่มีอยู่ในตัว เพื่อให้ร่างกายหรือส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายเกิดการเคลื่อนไหว เช่น
การเดิน การกระโดด การวิ่ง การทำงาน หรือในการเล่นกีฬาการออกกำลังกายในแต่ละกิจกรรมร่างกายต้องใช้กำลังมากน้อย
แตกต่างกันไปตามลักษณะของงานนั้นว่าจะมากน้อยหรือหนักเบาแค่ไหน

สรุปความหมายเพื่อใช้ในการศึกษาครั้งนี้ว่าการออกกำลังกาย คือ การที่เราทำให้ร่างกายได้ใช้แรงงาน หรือการออก
พลังกำลังในร่างกายให้เกิดความเคลื่อนไหว เพื่อให้เสริมสร้างความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกาย ช่วยให้การดำเนินงานของปอด

หัวใจ และระบบไหลเวียนเลือดดีขึ้น ผ่านการออกกำลังกายในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการเล่นกีฬา หรือการร่วมกิจกรรมที่ทำให้ร่างกายเกิดการเคลื่อนไหว ถือได้ว่าเป็นการออกกำลังกายเช่นเดียวกัน

3.3 แนวคิดสุขอนามัย

องค์การอนามัยโลก (2557) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า สุขอนามัย หมายถึง การมีสุขภาพสมบูรณ์ดีทั้งทางร่างกายและจิตใจ และสามารถดำรงชีพอยู่ในสังคมได้ด้วยดีซึ่งไม่เพียงปราศจากโรค หรือไม่แข็งแรงทุพพลภาพเท่านั้น

สรุปได้ว่า สุขอนามัย คือ การป้องกัน ดูแลรักษาร่างกาย จิตใจ ให้สมบูรณ์แข็งแรง ไม่เป็นโรคภัยไข้เจ็บ

3.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ถวัลย์ แดงไทย และอริพัทธ์ ดาดี (2552) ศึกษาเรื่อง “พฤติกรรมและความต้องการการออกกำลังกายของบุคลากรและนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต” มีวัตถุประสงค์เพื่อพฤติกรรมและความต้องการการออกกำลังกายของบุคลากรและนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมและความต้องการการออกกำลังกายของบุคลากรและนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตรวม 5 ด้าน ในภาพรวมอยู่ระดับค่อนข้างมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีพฤติกรรมและความต้องการออกกำลังกายอยู่ระดับค่อนข้างมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ คือ ด้านพฤติกรรมและความต้องการด้านสถานที่อุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกรองรับลงมา คือ ด้านพฤติกรรม ความต้องการด้านบุคลากรผู้ให้บริการด้านพฤติกรรมและความต้องการด้านช่วงเวลาในการออกกำลังกายและความต้องการด้านวิชาการตามลำดับ

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กำหนดกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาแบบการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ประชาชนในหมู่บ้านพฤษภา เขตบางแค กรุงเทพมหานคร ที่มีพฤติกรรมออกกำลังกายเป็นประจำในบริเวณสนามหญ้าส่วนกลางของหมู่บ้าน เพื่อให้ได้ข้อมูลทั้งเรื่องของการออกกำลังกายและการดูแลสุขภาพให้ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 20 คน แบ่งตามลักษณะการออกกำลังกายแบบกลุ่มและแบบเดี่ยว กลุ่มละจำนวน 10 คน และศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ได้แก่ ข้อมูลที่มีผู้เรียบเรียงและรวบรวมไว้แล้วได้แก่ ตำรา เอกสาร บทความ วารสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและจากเว็บไซต์

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) คำถามจะมีลักษณะของคำถามแบบปลายเปิด โดยแนวคำถามในการสัมภาษณ์ได้พัฒนาขึ้นจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นกรอบในการสัมภาษณ์ให้ได้คำตอบครบถ้วนตามที่ต้องการจะศึกษา เช่น พฤติกรรมออกกำลังกายในแต่ละสัปดาห์เป็นอย่างไร การดูแลสุขภาพความสะอาดภายในบ้านเป็นอย่างไร
2. สมุดจดบันทึกภาคสนาม (Field Note) สำหรับจดบันทึกรายละเอียดที่ได้จากเหตุการณ์ต่างๆ เช่น จากการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ การสังเกต หรือการสัมภาษณ์
3. โทรศัพท์มือถือ (Mobile phone) สำหรับใช้บันทึกข้อมูล บันทึกเสียงในการสัมภาษณ์ และถ่ายภาพ

5. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้านสุขอนามัยและการออกกำลังกายในช่วงการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 : กรณีศึกษา หมู่บ้านพฤษภา เขตบางแค กรุงเทพมหานคร” สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

5.1 การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้านสุขอนามัยและการออกกำลังกาย

5.1.1 พฤติกรรมด้านสุขอนามัยและการออกกำลังกายช่วงก่อนมีการแพร่ระบาดของโรค COVID-19

ด้านสุขอนามัย กลุ่มผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีการดูแลสุขภาพโดยการรับประทานอาหารตามปกติเน้นให้ครบ 5 หมู่ และครบ 3 มื้อ มีทั้งการประกอบอาหารเองและซื้อจากร้านข้างนอก มีบางส่วนที่มีการควบคุมอาหาร รับประทานอาหารเพื่อสุขภาพหรือที่เรียกว่าอาหารคลีนเพื่อรักษารูปร่างให้สุขภาพดี การดูแลรักษาความสะอาดภายในบ้านมีการทำความสะอาดบ้าน กวาดบ้าน ถูพื้น ด้วยน้ำยาทำความสะอาดแบบทั่วไปตามท้องตลาด ส่วนใหญ่มีการทำความสะอาดบ้าน 1 ครั้งต่อสัปดาห์ และทำความสะอาดซักเสื้อผ้า 1 ครั้งต่อสัปดาห์ ด้วยผงซักฟอกแบบทั่วไป จะมีการทำความสะอาดในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ ในส่วนของการดูแลรักษาสุขอนามัยส่วนใหญ่ไม่มีการพกเจลแอลกอฮอล์เวลาไปทำงานหรือออกไปข้างนอก และไม่ได้ใส่หน้ากากอนามัยเวลาออกไปข้างนอก ยกเว้นจะใส่ในเวลาที่ไม่สบายเท่านั้น ดังข้อความจากผู้ให้สัมภาษณ์ว่า “ก็กินอาหารปกติเลยไม่ค่อยได้ควบคุมอาหารเท่าไร ส่วนมากก็จะซื้ออาหารจากร้านข้างนอกบ้านหรือตลาดนัดมากิน ส่วนการรักษาความสะอาดก็ไม่ได้พกเจลแอลกอฮอล์เวลาออกไปข้าง” (พงศธร (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 25 มกราคม 2564)

ด้านการออกกำลังกาย กลุ่มผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ออกกำลังกายด้วยการเดินและวิ่ง เนื่องจากเป็นการออกกำลังกายที่สามารถทำได้โดยไม่ต้องมีอุปกรณ์และสามารถออกกำลังกายเพียงคนเดียวได้ นอกจากนี้ยังมีการเตะฟุตบอล เล่นเปตอง และตีแบดมินตันบ้างเป็นส่วนน้อย โดยสถานที่ที่นิยมมาออกกำลังกาย คือ สนามหญ้าส่วนกลางของหมู่บ้าน ช่วงเวลาที่คนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านมาออกกำลังกาย คือ ช่วงเวลา 18.00 น. เป็นต้นไป หรือช่วงเวลาหลังเลิกงาน และส่วนใหญ่จะมีพฤติกรรมการออกกำลังกายประมาณ 3 วันต่อสัปดาห์ ดังข้อความจากการสัมภาษณ์ว่า “ปกติก็จะออกกำลังกาย เล่นแบดมินตันบ้างและก็มีเตะฟุตบอลบ้างบางครั้ง ออกประมาณ 2 วันต่อสัปดาห์ ประมาณ 1-2 ชั่วโมง หลังเลิกงาน ประมาณ 1 ทุ่มถึง 2 ทุ่ม” (ธวัชชัย (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 มกราคม 2564)

5.1.2 พฤติกรรมด้านสุขอนามัยและการออกกำลังกายช่วงการประกาศใช้พระราชกำหนด (พ.ร.ก.) การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (ช่วงล็อกดาวน์)

ด้านสุขอนามัย ส่วนใหญ่มีการเปลี่ยนแปลงที่แตกต่างจากช่วงก่อนมีการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 มีการใส่ใจในเรื่องการรับประทานอาหารมากขึ้น จากเดิมที่มีการซื้ออาหารจากร้านข้างนอกเปลี่ยนเป็นการประกอบอาหารรับประทานเอง เพื่อให้มั่นใจในความสะอาดและความปลอดภัยมากยิ่งขึ้น การประกอบอาหารรับประทานเองจะเน้นอาหารที่มีประโยชน์ ช่วยให้ร่างกายมีภูมิคุ้มกันต้านทานแข็งแรงมากยิ่งขึ้น เช่น ผักใบเขียวต่างๆ ผลไม้ที่มีวิตามินซีสูง เป็นต้น มีการใช้ช่องกลางในการรับประทานอาหารร่วมกับผู้อื่น

ในด้านการรักษาความสะอาดภายในบ้านมีการเปลี่ยนพฤติกรรมทำความสะอาดภายในบ้านมากขึ้น จากเดิมส่วนใหญ่มีการทำความสะอาดบ้าน กวาดบ้าน ถูพื้น ด้วยน้ำยาทำความสะอาดแบบทั่วไปตามท้องตลาดเพียง 1 ครั้งต่อสัปดาห์ เปลี่ยนเป็นทำความสะอาดภายในบ้าน 2 ครั้งต่อสัปดาห์ ในวันหยุดสุดสัปดาห์และวันธรรมดากลางสัปดาห์ มีการเพิ่มน้ำยาทำความสะอาดที่มีคุณสมบัติที่ช่วยฆ่าเชื้อโรค COVID-19 เป็นพิเศษ และจากเดิมที่มีการทำความสะอาดซักเสื้อผ้า 1 ครั้งต่อสัปดาห์ ด้วยผงซักฟอกแบบทั่วไป เปลี่ยนเป็นการทำความสะอาดซักเสื้อผ้า 2 ครั้งต่อสัปดาห์ โดยจะมีการแยกเสื้อผ้าทั่วไปที่สวมใส่ภายในบ้านและเสื้อผ้าที่สวมใส่ออกไปข้างนอกออกจากกัน เพื่อลดความเสี่ยงในการได้รับเชื้อจากเสื้อผ้าที่สวมใส่ออกไปข้างนอก และจะมีการใช้น้ำยาทำความสะอาดเสื้อผ้าที่ช่วยฆ่าเชื้อโรค COVID-19 เพิ่มลงไปในการทำความสะอาดเสื้อผ้าอีกด้วย

ในด้านการดูแลสุขภาพ มี การดูแลและป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากการติดเชื้อ COVID-19 ตามวิธีการป้องกันโรค COVID-19 โดยการใส่หน้ากากอนามัยตลอดเวลาที่ออกจากบ้านหรืออยู่ข้างนอก และมีการแยกถังขยะสำหรับการทิ้งหน้ากากอนามัยที่ใช้แล้วออกจากขยะทั่วไป เพื่อลดความเสี่ยงในการได้รับเชื้อจากหน้ากากอนามัยได้ พกเจลแอลกอฮอล์ล้างมือติดตัวไว้ล้างมือก่อนรับประทานอาหาร ก่อนสัมผัสใบหน้า และไม่ไปยังสถานที่ที่มีความเสี่ยงที่จะได้รับเชื้อ เช่น ตลาดนัด ห้างสรรพสินค้า เป็นต้น เพื่อลดโอกาสได้รับเชื้อไวรัส COVID-19 และในด้านการดูแลสุขภาพจิต มีการติดตามข่าวสารสถานการณ์ของการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ว่าเป็นอย่างไรบ้าง มีผู้ติดเชื้อจำนวนเท่าใด พื้นที่ไหนเป็นพื้นที่เสี่ยง หรือผู้ติดเชื้อเดินทางไปไหนมาบ้าง เพื่อให้รู้แนวทางในการป้องกันตนเองให้ปลอดภัย เป็นการสร้างความสบายใจให้กับตนเองและครอบครัว ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่พยายามไม่วิตกกังวลจนเกินไปและพยายามหากิจกรรมต่างๆ เช่น การทำอาหาร หรือการดูภาพยนตร์เพื่อไม่ให้เกิดความเครียดมากยิ่งขึ้น ดังข้อความสัมภาษณ์ของ นิตยา (นามสมมุติ) (สัมภาษณ์, 17 มกราคม 2564) “ก็จะพกเจลล้างมือไปด้วยทุกที่ ใส่แมสค์ทุกครั้งก่อนออกจากบ้านไปตลาด ก่อนจะทำอะไรก็ล้างมือก่อนทุกครั้ง เริ่มทำอาหารทานเองมากขึ้นเพราะกลัวจะไม่สะอาด สุขภาพจิตก็จะพยายามดูข่าวมากขึ้นเพื่อจะรู้ว่ามีคนใกล้ตัวติดบ้างหรือยัง จะได้ระวังมากขึ้นเพื่อความสบายใจของเราเอง”

ด้านการออกกำลังกาย ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมออกกำลังกายที่เปลี่ยนไป เนื่องจากได้มีการปิดสนามหญ้า ส่วนกลางไม่อนุญาตให้เข้าไปใช้ทำกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งออกกำลังกายเช่นกัน ดังนั้นจึงทำให้ประชาชนส่วนใหญ่เลือกที่จะไม่ออกกำลังกาย เนื่องจากความไม่สะดวกและเรื่องความปลอดภัยของตนเอง มีส่วนน้อยที่ยังคงมีการออกกำลังกายอยู่บ้าง แต่ได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการออกกำลังกายให้เหมาะสมแทน เช่น การออกกำลังกายตามวิดีโอออนไลน์ภายในบ้านตนเองแทน เป็นต้น ดังข้อความที่ว่า “ก็ไม่ได้ออกเลย สนามมันปิดแล้วก็ไม่อยากจะเสี่ยงด้วย เลยหยุดอยู่บ้านดีกว่าปลอดภัยกว่า และอีกอย่างในบ้านก็ไม่สะดวกที่จะออกเลยพักไว้ก่อน ไว้ค่อยออกตอนที่มันดีขึ้นแล้วดีกว่า” (ประสงค์ (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 25 มกราคม 2564)

5.1.3 พฤติกรรมด้านสุขอนามัยและการออกกำลังกายช่วงการผ่อนปรนการใช้พระราชกำหนด (พ.ร.ก.) การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (คลายล็อกดาวน์)

ด้านสุขอนามัย ส่วนใหญ่ยังคงมีพฤติกรรมดูแลสุขภาพกายและสุขภาพจิตเหมือนช่วงที่มีการประกาศใช้พระราชกำหนด (พ.ร.ก.) การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (ช่วงล็อกดาวน์) ยังคงมีการประกอบอาหารรับประทานเองเป็นส่วนใหญ่ มีบางส่วนเริ่มมีการซื้ออาหารจากร้านค้าข้างนอกบ้างแล้ว เนื่องจากสถานการณ์มีแนวโน้มที่ดีขึ้น แต่ยังคงมีการใช้ช้อนกลางในการรับประทานอาหารร่วมกับคนอื่นอยู่เช่นเดิม ในด้านการรักษาความสะอาดภายในบ้าน ยังคงมีการพฤติกรรมทำความสะอาดภายในบ้านเช่นเดิม คือ ทำความสะอาดภายในบ้าน 2 ครั้งต่อสัปดาห์ ในวันหยุดสุดสัปดาห์และวันธรรมดากลางสัปดาห์ มีการเพิ่มน้ำยาทำความสะอาดที่มีคุณสมบัติช่วยฆ่าเชื้อโรค COVID-19 เป็นพิเศษ และการทำความสะอาดเสื้อผ้ายังคงเป็น 2 ครั้งต่อสัปดาห์ และมีการแยกเสื้อผ้าทั่วไปที่สวมใส่ภายในบ้านและเสื้อผ้าที่สวมใส่ออกไปข้างนอกออกจากกันเพื่อลดความเสี่ยงในการได้รับเชื้อจากเสื้อผ้าที่สวมใส่ออกไปข้างนอก และจะมีการใช้น้ำยาทำความสะอาดเสื้อผ้าที่ช่วยฆ่าเชื้อโรค COVID-19 เพิ่มลงไปในการทำความสะอาดเสื้อผ้าอีกเช่นเคย

ในเรื่องการดูแลตัวเองให้ปลอดภัย ยังคงมีพฤติกรรมเหมือนเดิม คือ มีการใส่หน้ากากอนามัยตลอดเวลาที่ออกจากบ้านหรืออยู่ข้างนอก และมีการแยกถังขยะสำหรับการทิ้งหน้ากากอนามัยที่ใช้แล้วออกจากขยะทั่วไปเพื่อลดความเสี่ยงในการได้รับเชื้อจากหน้ากากอนามัยได้ พกเจลแอลกอฮอล์ล้างมือติดตัวไว้ ล้างมือก่อนรับประทานอาหาร ก่อนสัมผัสใบหน้า และไม่ไปยังสถานที่ที่มีความเสี่ยงที่จะได้รับเชื้อ เช่น ตลาดนัด ห้างสรรพสินค้า เป็นต้น และในด้านการดูแลสุขภาพจิต มีพฤติกรรมดูแลสุขภาพจิตเหมือนเดิม คือ การติดตามข่าวสารสถานการณ์ของการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 อยู่ตลอดเวลาแม้จะมีแนวโน้มที่ดีขึ้นแต่ยังคงต้องติดตามสถานการณ์ต่อไป เพื่อให้รู้แนวทางในการป้องกันตนเองให้ปลอดภัยสร้างความสบายใจ

ให้กับตนเองและคนรอบข้าง ไม่ประมาทในการใช้ชีวิตทำกิจวัตรประจำวัน ต้องระมัดระวังและรักษาความสะอาดอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากเชื้อไวรัส COVID-19 ยังไม่หายไปหรือมียารักษาโรคโดยตรง มีเพียงแต่วัคซีนป้องกันโรคเท่านั้น และยังไม่มีการฉีดวัคซีนในประเทศไทย ดังนั้น คนส่วนใหญ่ยังคงมีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ไม่แตกต่างจากช่วงที่มีการประกาศใช้พระราชกำหนด (พ.ร.ก.) การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 มากนัก ดังข้อความที่ว่า “ก็ยังใช้ชีวิตหรือออกกำลังกายตามปกติเหมือนช่วงที่ล็อกดาวน์ เวลาออกไปไหนก็ใส่แมสค์พกเจลแอลกอฮอล์ติดตัวไว้เหมือนเดิม เพราะโรคยังไม่น่าจะหายไปง่ายๆ ก็ยังต้องดูแลตัวเองเหมือนเดิมกันต่อไป” (ชูศักดิ์ (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 17 มกราคม 2564)

ด้านการออกกำลังกาย ส่วนใหญ่กลับมาออกกำลังกายเหมือนก่อนมีการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 เนื่องจากสถานการณ์มีแนวโน้มที่ดีขึ้นแต่เชื้อโรคยังไม่หายไป ดังนั้นจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการออกกำลังกายให้เหมาะสมกับสถานการณ์ เช่น การเดินรอบสนามมีการเว้นระยะจากคนที่อยู่รอบข้างเพื่อความปลอดภัยหรือการใส่หน้ากากอนามัยในการเล่นเปตอง เพราะเป็นกีฬาที่ต้องใช้จำนวนคนเล่นมากกว่า 1 คน ดังนั้นเพื่อความปลอดภัยจึงใส่หน้ากากอนามัยขณะเล่น และมีบางส่วนที่ยังคงออกกำลังกายเหมือนช่วงที่มีการประกาศใช้พระราชกำหนด (พ.ร.ก.) การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (ช่วงล็อกดาวน์) เพราะเนื่องจากยังไม่มั่นใจในเรื่องความปลอดภัยมากนักจึงยังคงออกกำลังกายแบบเดิมอยู่ นอกจากนี้ระยะเวลาในการออกกำลังกายได้มีการปรับให้น้อยลงจากเดิมใช้ระยะเวลาออกกำลังกาย 1 - 2 ชั่วโมง เหลือเพียง 30 นาที ถึง 1 ชั่วโมง ตามความเหมาะสม เพื่อลดความเสี่ยงในการได้รับเชื้อขณะออกกำลังกายที่สนามหญ้าส่วนกลาง ดังที่ นิตยา (นามสมมุติ) (สัมภาษณ์, 17 มกราคม 2564) กล่าวว่า “กลับมาออกกำลังกายบ้างแต่น้อยลงจากก่อนเมื่อก่อน เปลี่ยนเป็นเดินรอบสนามอย่างเดียว ไม่ต้องไปใช้อุปกรณ์ออกกำลังกายต่อจากใครเพื่อความปลอดภัยของเราดีกว่า”

5.1.4 พฤติกรรมด้านสุขอนามัยและการออกกำลังกายช่วงการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ระลอกที่สอง

ด้านสุขอนามัย ส่วนใหญ่ยังคงมีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพกายและสุขภาพจิต เหมือนช่วงที่มีการประกาศใช้พระราชกำหนด (พ.ร.ก.) การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (ช่วงล็อกดาวน์) ยังคงมีการประกอบอาหารรับประทานเองมากขึ้นกว่าช่วงที่มีการคลายล็อกดาวน์ มีบางส่วนมีการซื้ออาหารจากร้านค้าข้างนอกบ้าง มีการใช้ช้อนกลางในการรับประทานอาหารร่วมกับคนอื่นอยู่เช่นเดิม ในด้านการรักษาความสะอาดภายในบ้านยังคงมีการทำความสะอาดความสะอาดภายในบ้านเหมือนเดิม คือ ทำความสะอาดภายในบ้าน 2 ครั้งต่อสัปดาห์ ในวันหยุดสุดสัปดาห์ และวันธรรมดากลางสัปดาห์ มีการเพิ่มน้ำยาทำความสะอาดที่มีคุณสมบัติที่ช่วยฆ่าเชื้อโรค COVID-19 เป็นพิเศษ และการทำความสะอาดเสื้อผ้ายังคงเป็น 2 ครั้งต่อสัปดาห์ และมีการแยกเสื้อผ้าทั่วไปที่สวมใส่ภายในบ้านและเสื้อผ้าที่สวมใส่ออกไปข้างนอกออกจากกันเพื่อลดความเสี่ยงในการได้รับเชื้อจากเสื้อผ้าที่สวมใส่ออกไปข้างนอก และจะมีการใช้น้ำยาทำความสะอาดเสื้อผ้าที่ช่วยฆ่าเชื้อโรค COVID-19 เพิ่มลงไปในการทำความสะอาดเสื้อผ้าอีกเช่นเดิม การดูแลตัวเองให้ปลอดภัยเวลาออกไปข้างนอกบ้าน มีการใส่หน้ากากอนามัยตลอดเวลาที่ออกจากบ้านหรืออยู่ข้างนอก พกเจลแอลกอฮอล์ล้างมือติดตัวไว้เหมือนเช่นเคย ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงจากการระบาดในรอบแรกมากนัก เนื่องจากมั่นใจในวิธีการดูแลป้องกันของตนเอง ว่าถูกต้องและปลอดภัย ทำให้ไม่กังวลเมื่อมีการแพร่ระบาดในรอบที่สองจึงทำให้มีพฤติกรรมดูแลตัวเองไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ดังที่ กนกวรรณ (นามสมมุติ) (สัมภาษณ์, 29 มกราคม 2564) กล่าวว่า “ไม่ได้เปลี่ยนอะไรนะ เพราะยังดูแลตัวเองเหมือนเดิมตั้งแต่ก่อนจะระบาดรอบที่ 2 แล้วยังคงพกเจลแอลกอฮอล์ ใส่แมสค์ทุกครั้งทีออกจากบ้าน เพราะคิดว่าที่ผ่านมามันก็ป้องกันเราได้เลยก็เลยไม่ได้ดูแลอะไรเพิ่มเติม”

ด้านการออกกำลังกาย ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมออกกำลังกายที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากช่วงการผ่อนปรน การใช้พระราชกำหนด (พ.ร.ก.) การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (คลายล็อกดาวน์) ยังคงมีการออกกำลังกายที่บริเวณสนามหญ้าส่วนกลาง เนื่องจากทางคณะกรรมการไม่ได้มีการสั่งปิดสนามหญ้าส่วนกลางของหมู่บ้าน มีการเปิดให้เข้าไปออกกำลังกายและเข้าไปทำกิจกรรมได้ตามปกติ และคนส่วนใหญ่มีรูปแบบการออกกำลังกายแบบเดิม เช่น การเดินรอบสนามมีการเว้นระยะจากคนที่อยู่รอบข้างเพื่อความปลอดภัยหรือการใส่หน้ากากอนามัยในการเล่นเปตอง และระยะเวลาในการออกกำลังกายแบบเดิม เหมือนช่วงการผ่อนปรนการใช้พระราชกำหนด (พ.ร.ก.) การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (คลายล็อกดาวน์) ระยะเวลาในการออกกำลังกายเหลือเพียง 30 นาที – 1 ชั่วโมง ตามความเหมาะสม เพื่อลดความเสี่ยงในการได้รับเชื้อขณะออกกำลังกายที่สนามหญ้าส่วนกลาง ดังที่ ภาณุพงศ์ เลิศล้ำ (สัมภาษณ์, 29 มกราคม 2564) กล่าวว่า “ก็ออกเหมือนเดิมนะ เพราะที่ออกอยู่ก็ไม่ได้เสี่ยงอะไร เราวิ่งคนเดียวอยู่แล้วเวลามีคนเยอะๆ ยืนอยู่เราก็วิ่งห่างๆ แค่นั้นเอง”

5.2 ผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรค COVID-19

5.2.1 ผลกระทบต่อสุขภาพกาย

ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 มากที่สุดในด้านสุขภาพกาย ส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบในเรื่องของการไม่ได้ออกกำลังกาย เนื่องจากทางรัฐบาลได้มีการสั่งปิดสวนสาธารณะ และสถานที่ออกกำลังกายต่างๆ ทำให้ทางคณะกรรมการหมู่บ้านได้มีการปิดสนามหญ้าส่วนกลางไม่ให้เข้าไปออกกำลังกายหรือทำกิจกรรมต่างๆ ส่งผลให้ประชากรที่มีพฤติกรรมออกกำลังกายเป็นประจำที่เปลี่ยนไป เมื่อมีการปิดสนามหญ้าส่วนกลางไม่ให้เข้าไปออกกำลังกาย จึงเลือกที่จะไม่ออกกำลังกายเลย เพราะไม่สะดวกเรื่องสถานที่และกังวลเรื่องความปลอดภัย หากต้องไปออกกำลังกายในสถานที่อื่น ดังนั้นทำให้ผู้ที่มีพฤติกรรมออกกำลังกายเป็นประจำได้รับผลกระทบเรื่องสุขภาพ ในเรื่องของน้ำหนักที่เพิ่มขึ้นจากการรับประทานช่วงที่มีการกักตัวและไม่ได้ออกกำลังกาย และการไม่ได้ออกกำลังกายทำให้เกิดความปวดเมื่อยของกล้ามเนื้อ และบางส่วนได้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมออกกำลังกายให้เหมาะสมกับสถานการณ์ อาจไม่ได้รับผลกระทบในด้านสุขภาพมากนัก แต่จะได้รับผลกระทบด้านค่าใช้จ่าย ในการซื้ออุปกรณ์การออกกำลังกายในบ้านมาทดแทนการออกกำลังกายที่สนามหญ้าส่วนกลางของหมู่บ้าน ทำให้มีค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น

ต่อมาเมื่อมีการผ่อนปรนการใช้พระราชกำหนด (พ.ร.ก.) การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (คลายล็อกดาวน์) มีการเปิดสนามหญ้าส่วนกลางให้กลับมาออกกำลังกายได้อย่างปกติ ทำให้ผู้ที่มีพฤติกรรมออกกำลังกายเป็นประจำกลับมาออกกำลังกายได้อย่างปกติ แต่มีการป้องกันตนเองให้ปลอดภัยโดยการใส่หน้ากากอนามัยและรักษาระยะห่างจากผู้ที่มาออกกำลังกายร่วมกัน เมื่อกลับมาออกกำลังกายได้อย่างปกติทำให้ไม่ได้รับผลกระทบด้านความแข็งแรงของสุขภาพร่างกายมากนัก แต่จะได้รับผลกระทบในขณะที่ออกกำลังกาย เนื่องจากมีการใส่หน้ากากอนามัยขณะออกกำลังกาย ส่งผลให้บางช่วงที่เกิดการหายใจไม่สะดวกหรือหายใจไม่ทัน ทำให้ต้องหยุดพักการออกกำลังกายเป็นระยะและทำให้ออกกำลังกายได้ไม่เต็มที่เท่าที่ควร ดังข้อความที่ว่า “ก็ได้รับผลกระทบแหละ เราออกกำลังกายทุกวันแล้วอยู่ดีๆ ก็ไม่ได้ออก ก็มีปวดเมื่อยตัวบ้าง เพราะร่างกายมันไม่ชินเลยรู้สึกว่าคุณภาพมันก็แยกลง แต่จะให้ออกไปเดินก็กลัวติดโรคมานะหยุดอยู่บ้านดีกว่า ไว้หายใจเมื่อไหร่ค่อยไปออกละกัน” (ประสงค์ (นามสมมุติ), 25 มกราคม สัมภาษณ์, 2564)

5.2.2 ผลกระทบต่อสุขภาพจิต

ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบมากที่สุด ในด้านสุขภาพจิตโดยได้รับผลกระทบในเรื่องของความรู้สึกกลัววิตกกังวล หรือตื่นตระหนกต่อการแพร่ระบาดของเชื้อโรค เนื่องจากเชื้อโรคที่เกิดขึ้นมาใหม่ยังไม่ทราบแหล่งเพาะพันธุ์ของเชื้อโรคที่แน่ชัดและยังไม่มีวัคซีนป้องกันเชื้อโรคในตอนนั้น ส่งผลให้คนส่วนใหญ่รู้สึกหวาดกลัวกับการแพร่ระบาดของเชื้อโรค และกังวลว่าจะได้รับเชื้อโรคเข้าสู่ร่างกายมากที่สุด นอกจากนี้ยังได้รับผลกระทบในเรื่องของความเครียดของการประกาศใช้พระ

ราชกำหนด (พ.ร.ก.) การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ที่มีการสั่งปิดสถานที่หลายแห่ง ทำให้บางส่วนต้องหยุดทำงานและมีรายได้ที่ลดลงทำให้เกิดความเครียดในการรับภาระค่าใช้จ่ายที่เท่าเดิมแต่รายได้ลดลงอีกด้วย

ต่อมาเมื่อมีการผ่อนปรนการใช้พระราชกำหนด (พ.ร.ก.) การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (คลายล็อกดาวน์) เนื่องจากสถานการณ์มีแนวโน้มที่ดีขึ้น จำนวนผู้ติดเชื้อมีจำนวนที่ลดลง ทำให้หลายสถานที่กลับมาเปิดให้บริการได้ตามปกติ รวมทั้งสนามหญ้าส่วนกลางของหมู่บ้านพฤษภา 84 เขตบางแค ที่กลับมาเปิดให้เข้าไปออกกำลังกายและทำกิจกรรมได้ตามปกติ แต่ยังคงต้องมีการป้องกันตนเองอยู่ ทำให้ประชากรในหมู่บ้านได้กลับมาออกกำลังกายและพบปะพูดคุยกันได้อย่างเช่นเคย ส่งผลให้ประชากรส่วนใหญ่ในหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบในเรื่องของความวิตกกังวลต่อการแพร่ระบาดของเชื้อโรค รู้สึกผ่อนคลายลงบ้างจากการพูดคุยกันของประชากรในหมู่บ้าน แต่ยังคงมีความกังวลต่อสถานการณ์อยู่บ้างเนื่องจากเชื้อโรครยังคงอยู่ไม่ได้หายไปและยังไม่มีวัคซีนที่รักษาโรคได้โดยเฉพาะมีเพียงการรักษาตามอาการเท่านั้น ในด้านความเครียดได้รับผลกระทบที่ลดลง เนื่องจากสถานที่ต่างกลับมาเปิดได้ตามปกติ สามารถกลับมาทำงานได้มากขึ้น และทางรัฐบาลได้มีการออกมาตรการช่วยเหลือแบ่งเบาภาระหนี้สินให้ ทำให้ความเครียดในเรื่องของภาระค่าใช้จ่ายลดลงไป ดังที่ ภัทรพงศ์ (นามสมมุติ) (สัมภาษณ์, 29 มกราคม 2564) กล่าวว่า “มันได้รับทุกคนแหละความเครียดนะ...โรคนั้นใหม่มากและคนติดก็เยอะก็ต้องเครียดเป็นธรรมดา ไหนจะต้องมากังวลว่าเราจะติดไหม ไหนจะต้องมากังวลเรื่องงานอีก แต่ก็พยายามหาอะไรทำจะได้ไม่ต้องเครียดมากเดี๋ยวเราจะแยเสียเอง”

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ในประเทศไทยสามารถแบ่งได้ออกเป็น 4 ช่วง คือ 1) ช่วงก่อนมีการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 2) ช่วงการประกาศใช้พระราชกำหนด (พ.ร.ก.) การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (ช่วงล็อกดาวน์) 3) ช่วงการผ่อนปรนการใช้พระราชกำหนด (พ.ร.ก.) การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (คลายล็อกดาวน์) และ 4) ช่วงการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 รอบสอง จากการสัมภาษณ์ทำให้ทราบถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้านสุขอนามัยและการออกกำลังกายที่แตกต่างกันออกไปสามารถนำมาข้อมูลมาเปรียบเทียบได้ผลการศึกษา ดังนี้

เมื่อเปรียบเทียบช่วงเวลาที่มีการแพร่ระบาดในระยะต่างๆ กับช่วงก่อนมีการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 พบว่าพฤติกรรมด้านสุขอนามัยมีการเปลี่ยนแปลงไปค่อนข้างชัดเจน ตั้งแต่ช่วงการประกาศใช้พระราชกำหนด (พ.ร.ก.) การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (ช่วงล็อกดาวน์), ช่วงการผ่อนปรนการใช้พระราชกำหนด (พ.ร.ก.) การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (คลายล็อกดาวน์) และช่วงการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 รอบสอง มีการดูแลสุขภาพอนามัยมากเป็นพิเศษ เช่น จากเดิมที่มีการทำความสะอาดบ้าน กวาดบ้าน ถูพื้น ด้วยน้ำยาทำความสะอาดแบบทั่วไปตามท้องตลาด เพียง 1 ครั้งต่อสัปดาห์ เปลี่ยนเป็นทำความสะอาดภายในบ้าน 2 ครั้งต่อสัปดาห์ ในวันหยุดสุดสัปดาห์และวันธรรมดากลางสัปดาห์ มีการเพิ่มน้ำยาทำความสะอาดที่มีคุณสมบัติที่ช่วยฆ่าเชื้อโรค COVID-19 เป็นพิเศษ และมีการใส่หน้ากากอนามัยตลอดเวลาที่ออกจากบ้านหรืออยู่ข้างนอก มีการพกเจลแอลกอฮอล์ล้างมือติดตัวไว้ เพื่อป้องกันเชื้อโรคเข้าสู่ร่างกาย และมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมดูแลสุขภาพอนามัยให้เหมาะสมตามสถานการณ์

เมื่อเปรียบเทียบช่วงเวลาที่มีการแพร่ระบาดในระยะต่างๆ กับช่วงก่อนมีการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 พบว่าพฤติกรรมด้านการออกกำลังกายมีการเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกัน จากเดิมส่วนใหญ่มีการออกกำลังกายเป็นประจำ บริเวณสนามหญ้าส่วนกลางของหมู่บ้าน และเมื่อการประกาศใช้พระราชกำหนด (พ.ร.ก.) การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (ช่วงล็อกดาวน์) ส่วนใหญ่เลือกที่จะไม่ออกกำลังกาย เนื่องจากมีการปิดสนามหญ้าส่วนกลางและความไม่สะดวกในการออกกำลังกายภายในบ้านของตนเอง และต่อมากมีการผ่อนปรนการใช้พระราชกำหนด (พ.ร.ก.) การบริหารราชการใน

สถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (คล้ายล็อกดาวน์) ทำให้สนามหญ้าส่วนกลางกลับมาเปิดตามปกติ ส่วนใหญ่กลับมาออกกำลังกาย แต่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการออกกำลังกายให้เหมาะสมกับสถานการณ์ เพื่อความปลอดภัยของตนเอง และเมื่อมีการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 รอบที่สอง ส่วนใหญ่ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมออกกำลังกาย มีลักษณะการออกกำลังกายเหมือนช่วงที่มีการประกาศคล้ายล็อกดาวน์

จากสถานการณ์ข้างต้นสามารถวิเคราะห์และอภิปรายได้ว่าในช่วงเวลาที่มีการแพร่ระบาดของเชื้อโรค COVID-19 ย่อมส่งผลกระทบต่อประชาชนโดยรวม โดยเฉพาะผู้ที่มีความใส่ใจในเรื่องสุขภาพ แม้ว่าในช่วงแพร่ระบาดรอบแรก และช่วงล็อกดาวน์จะทำให้พฤติกรรมต่างๆ เปลี่ยนแปลงไป โดยสาเหตุที่ทำให้ประชากรในหมู่บ้านพฤษภาภิรมย์มีการเปลี่ยนแปลงไปนั้น เพื่อต้องการความปลอดภัย ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ Maslow (2486) ในขั้นที่สองเรื่องความต้องการทางด้านความมั่นคงปลอดภัย จึงทำให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต่างๆ ทั้งการออกกำลังกายและการดูแลสุขภาพมากขึ้น เพื่อให้ตนเองนั้นปลอดภัยจากโรค COVID-19 แต่เมื่อสถานการณ์คลี่คลายบุคคลเหล่านี้ย่อมออกมาใช้ชีวิตและออกกำลังกายเช่นเดิม แม้จะต้องมีการดูแลตนเองมากขึ้นก็ตาม จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่าในช่วงการระบาดระลอกที่สอง ประชาชนมีการผ่อนคลายมากขึ้นทั้งในการดูแลสุขภาพกายและจิตใจ อาจเป็นเพราะเริ่มรู้จักโรครุนแรงมากขึ้น เข้าใจการแพร่ระบาด เข้าใจการรักษา และเริ่มมีแนวโน้มความสำเร็จในเรื่องการผลิตวัคซีน จึงทำให้ความวิตกกังวลและความเข้มงวดในการดูแลสุขภาพเริ่มผ่อนคลายลง

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัยและข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

7.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

7.1.1 จากการสังเกตการณ์ในขณะเก็บข้อมูลพบว่าคณะกรรมการหมู่บ้านไม่ได้มีการจำกัดจำนวนปริมาณคนที่เข้ามาออกกำลังกาย ดังนั้นเพื่อลดความเสี่ยงในการแพร่เชื้อคณะกรรมการควรจำกัดปริมาณคนที่เข้าไปออกกำลังกายบริเวณสนามหญ้าส่วนกลางและทางเข้าออกของสนามหญ้าส่วนกลางให้มีความเหมาะสม ไม่แออัดจนเกินไปเพื่อความปลอดภัยของคนที่มาออกกำลังกาย

7.1.2 คณะกรรมการหมู่บ้านและสมาชิกในหมู่บ้านควรมีการปฏิบัติตามแนวทางการป้องกันอย่างเคร่งครัด เนื่องจากขณะเก็บข้อมูลพบว่ายังมีบางส่วนที่ไม่ได้สวมหน้ากากอนามัยขณะอยู่ข้างนอกบ้าน

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

7.2.1 ควรศึกษาผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ที่ส่งผลด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจ ของประชาชนในหมู่บ้านพฤษภา เขตบางแค กรุงเทพมหานคร

7.2.2 ควรศึกษาหาแนวทางการดูแลและป้องกันโรค COVID-19 แบบมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้านพฤษภา เขตบางแค กรุงเทพมหานคร

8. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชาการจัดการชุมชนทุกท่านที่ให้ความรู้ให้คำแนะนำและประสบการณ์อันมีค่าแก่ผู้วิจัย ขอขอบพระคุณเจ้าของหนังสือ วารสาร เอกสาร และงานวิจัยทุกเล่ม ที่ช่วยให้สารนิพนธ์มีความสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลจากหมู่บ้านพฤษภา เขตบางแค กรุงเทพมหานคร ที่ให้ข้อมูลรวมทั้งให้ความร่วมมืออย่างดีในการเก็บข้อมูลการวิจัย ส่งผลให้ผู้วิจัยสามารถดำเนินการวิจัยจนสำเร็จลุล่วงด้วยดี

ขอขอบพระคุณบิดา มารดา เพื่อนๆ ทุกคน ที่ให้คอยให้กำลังใจและคอยช่วยเหลือสนับสนุนให้ผู้วิจัยสามารถประสบความสำเร็จในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้ด้วยดี

9. รายการอ้างอิง

กนกวรรณ (นามสมมุติ). (2564). สัมภาษณ์, 29 มกราคม.

กองสุศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข. (2563). **ความหมายของพฤติกรรมสุขภาพ.**

สืบค้นเมื่อ 9 กันยายน. สืบค้นจาก

<http://www.hed.go.th/uploads/file/Health%20Literacy/studywork.pdf>

ชูศักดิ์ (นามสมมุติ). (2564). สัมภาษณ์, 17 มกราคม.

ถวัลย์ แต่งไทย และ อธิพัชร์ ดาดี. (2552). **พฤติกรรมและความต้องการการออกกำลังกายของบุคลากรและนักศึกษา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.** (รายงานวิจัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต).

ธวัชชัย (นามสมมุติ). (2564). สัมภาษณ์, 17 มกราคม.

นิตยา (นามสมมุติ). (2564). สัมภาษณ์, 17 มกราคม.

พงศธร (นามสมมุติ). (2564). สัมภาษณ์, 25 มกราคม.

พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ฉบับที่ 1 (2563). **ข้อกำหนดออกตามความในมาตรา 9 แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (ฉบับที่ 1).** สืบค้นเมื่อ 9 กันยายน.

สืบค้นจาก https://www.tosh.or.th/covid-19/images/file/2020/T_0001.PDF?t=1588827974

ภัทรพงศ์ (นามสมมุติ). (2564). สัมภาษณ์, 29 มกราคม.

ภาณุพงศ์ (นามสมมุติ). (2564). สัมภาษณ์, 29 มกราคม.

ประสงค์ (นามสมมุติ). (2564). สัมภาษณ์, 25 มกราคม.

วงศ์ศักดิ์ เพียรชอบ. (2552). **การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติในการดูแลสุขภาพกับพฤติกรรมการออกกำลังกายของบุคคลวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

องค์การอนามัยโลก. (2563). **ระบบสุขภาพของประเทศไทย.** สืบค้นเมื่อ 9 กันยายน. สืบค้นจาก

http://wops.moph.go.th/ops/thp/thp/userfiles/7_%20lesson6.pdf

อับราฮัม มาสโลว์. (2564). **ลำดับชั้นความต้องการของมาสโลว์.** สืบค้นเมื่อ 24 มกราคม. สืบค้นจาก

<th.wikipedia.org/wiki/ลำดับชั้นความต้องการของมาสโลว์>

การปรับตัวของผู้ประกอบการในสถานการณ์ COVID-19 กรณีศึกษา ตลาดน้ำตลิ่งชัน

กรุงเทพมหานคร

THE ADAPTATION OF ENTREPRENEUR IN COVID-19 SITUATION

A CASE STUDY OF TALING CHAN FLOATING MARKET

เบญญา สุทธิสาร¹ สุดารัตน์ เหมือนทิม² และ รชกร วชิรสิทธิ์ม³

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปรับตัวของผู้ประกอบการภายในตลาดน้ำตลิ่งชันในสถานการณ์ COVID-19 การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ประกอบด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการภายในตลาดน้ำตลิ่งชันที่ประกอบกิจการจำนวน 3 ประเภท ได้แก่ ผู้ประกอบการจำหน่ายอาหาร ผู้ประกอบการจำหน่ายของที่ระลึก และผู้ประกอบการจำหน่ายต้นไม้ จำนวน 30 คนแบ่งออกเป็น เพศหญิง 16 คน เพศชาย 14 คน ผลการศึกษาพบว่า ผลกระทบจากสถานการณ์ COVID-19 ส่งผลต่อรายได้ของผู้ประกอบการเนื่องจากรายได้ส่วนใหญ่มาจากการจำหน่ายสินค้าให้แก่นักท่องเที่ยวต่างชาติในสัดส่วนร้อยละ 60 และชาวไทยร้อยละ 40 ของรายได้ ด้านการปรับตัวของผู้ประกอบการ พบว่าผู้ประกอบการส่วนใหญ่มีการปรับตัวโดยปรับลดจำนวนสินค้าที่จำหน่ายให้สอดคล้องกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการ และเพิ่มช่องทางจำหน่ายสินค้าผ่าน Application และผ่าน Facebook Page เพื่อให้มีรายได้สามารถดำเนินกิจการต่อไป

คำสำคัญ: ผู้ประกอบการ, การปรับตัว, สถานการณ์ COVID-19

Abstract

This research aimed to study the adaptation of entrepreneur in covid-19 situation A case study of Taling chan floating market. The qualitative research methodology was conducted by using in-depth interview technique from three types of businesses; food and beverage, souvenir and trees with thirty participants; sixteen female and fourteen male. The result revealed that, most of entrepreneurs are affected in terms of income because of income comes from 60% of foreign tourists and 40% of Thais. In terms of adaptation products must be dropped in accordance with the number of tourists and have more distribution channels to generate income.

Keywords: ENTREPRENEURE, ADAPTATION, COVID-19 SITUATION

^{1,2} นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

³ อาจารย์ ประจำคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

1. บทนำ

ตลาดน้ำตลิ่งชันเป็นที่รู้จักในชื่อว่า "คลองซักพระ" ตั้งอยู่บริเวณหน้าสำนักงานเขตตลิ่งชัน เป็นตลาดน้ำที่มีการผสมผสานวิถีชีวิตริมน้ำกับธรรมชาติได้อย่างลงตัว มีสินค้าที่โดดเด่นเฉพาะตัว เพราะชาวสวนในพื้นที่ผลิตสินค้าขายเองกับมือ ไม่ว่าจะเป็นผักสด ผลไม้ ปลา และอาหาร โดยจะขึ้นอยู่กับฤดูกาลเป็นสำคัญ ที่น่าสนใจคือตลาดน้ำแห่งนี้ยังคงวิถีชีวิตความเป็นชาวสวนริมคลอง ไว้ได้อย่างงดงาม ทั้งพ่อค้าแม่ค้าพายเรือขายอาหารและผักผลไม้ทั้งบนโป๊ะ และในคลอง มีขนมไทยที่ทำทานได้ยากให้ชิม นอกจากนี้ยังมีงานหัตถกรรมฝีมือดีจากภูมิปัญญาชาวบ้าน รวมถึงของดีฝั่งธนให้เลือกซื้อกันได้ไม่มีเบื่อ รวมทั้งจุดเด่นของที่นี่คือมีกิจกรรมให้เลือกมากมาย อาทิ ท่องเที่ยวทางน้ำโดยการนั่ง เรือหางยาวสัมผัสบรรยากาศและธรรมชาติของสองฟากฝั่งคลองตลิ่งชัน เทียวไปตามตลาดน้ำใกล้เคียงอย่างตลาดน้ำ คลองลัดมะยม ตลาดน้ำวัดบางสะพาน มีวันละรอบเท่านั้น มีทัวร์กล้วยไม้ ไหว้พระ ชมตลาด และโปรแกรม กุศล พาทำบุญวัดเกาะ ไหว้หลวงพ่อดำที่มีความเก่าแก่ยาวนานกว่า 312 ปี ไหว้พระพุทธรูปทรายสมัยกรุงศรีอยุธยา และแวะให้อาหารปลาที่วัดปากน้ำฝั่งใต้ นอกจากนี้ยังมีร้านอาหารบนแพริมน้ำคอยให้บริการ เป็นต้น (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย : 2563) ในช่วงต้นปี พ.ศ.2563 ที่ผ่านมานี้ ได้มีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ประเทศไทยได้ผลกระทบกับการแพร่ระบาดของไวรัส จะแพร่กระจายผ่านฝอยละอองเป็นหลัก ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อผู้ติดเชื้อไอ จาม หรือหายใจออก ฝอยละอองเหล่านี้มีน้ำหนักรวมกันเกินกว่าจะลอยอยู่ในอากาศ และจะตกลงบนพื้นหรือ พื้นผิวอย่างรวดเร็ว ซึ่งทำให้เกิดการแพร่ระบาดอย่างรวดเร็วในผู้คนจำนวนมาก โดยเฉพาะแหล่งที่มีผู้คนพลุกพล่าน สถานที่ต่างๆ เมื่อไม่มีการป้องกันตนเองทำให้มีจำนวนผู้ติดเชื้อและเสียชีวิตเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

ในช่วงเดือนเมษายน-มิถุนายน ทางรัฐบาลไทยได้ประกาศออก พ.ร.ก ตามมาตรา 9 แห่งพระราชกำหนด การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน 2548 มีการสั่งปิดสถานที่ต่างๆ ทั้งห้างสรรพสินค้าที่ไม่ได้จำหน่ายสิ่งอุปโภค บริโภค แหล่งท่องเที่ยว โรงแรมที่พัก ร้านค้า สถานบันเทิง หรือกิจกรรมต่างๆที่เป็นแหล่งชุมนุมของผู้คน และจำกัด เวลาห้ามมิให้ผู้ใดออกนอกเคหสถานในช่วงเวลาที่กำหนด และทำให้ผู้คนต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตในรูปแบบใหม่ (New normal) มีการป้องกันตนเองมากขึ้น ปรับเปลี่ยนในเรื่องการทำงาน การเรียน หันมาใช้โซเชียลเน็ตเวิร์คในการสื่อสารกันอย่างแพร่หลาย จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลต่อการดำเนินธุรกิจทั้งในการให้บริการหรือการผลิตสินค้า นอกจากนี้ยังพบว่าพฤติกรรมลูกค้าที่เปลี่ยนแปลงไปในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เช่น ผู้บริโภคตระหนักถึงการใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ผู้บริโภคให้ความสนใจเรื่องสุขภาพ ความสะอาด ความปลอดภัย จึงทำให้ผู้ประกอบการต้องมีการปรับตัว เพื่อให้สามารถรับมือกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และสามารถได้ประโยชน์จากโอกาสทางการตลาดใหม่ ๆ จากสถานการณ์นี้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการปรับตัวของผู้ประกอบการภายในตลาดน้ำตลิ่งชันในสถานการณ์ COVID-19 ที่เกิดขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการปรับตัวและพัฒนาร้านค้าให้ดียิ่งขึ้นให้เท่าทันต่อสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลง และมีการวางแผนรับมือกับสถานการณ์ในอนาคตที่อาจเกิดขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการปรับตัวของผู้ประกอบการภายในตลาดน้ำตลิ่งชันในสถานการณ์ COVID-19

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการปรับตัว

ความหมายของการปรับตัว

การปรับตัว หมายถึง วิธีการที่คนเราปรับตัวให้เป็นไปตามความต้องการของตัวเอง ในสภาพแวดล้อม ซึ่งบางครั้งส่งเสริม บางครั้งขัดขวาง และบางครั้งสร้างความทุกข์ทรมานแก่เรา กระบวนการปรับตัวนี้ เกิดขึ้นจากความจริงที่ว่า มนุษย์ทุกคนมีความต้องการและเราสามารถใช่วิธีการแบบต่าง ๆ ในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุถึงความต้องการในสภาวะแวดล้อมที่ปกติธรรมดาหรือมีอุปสรรคขัดขวาง (มัลม และเจมิสัน Malm & Jamison 1952 : 60 ; อังอิงโน อารีย์ อ่องสว่าง และคนอื่น ๆ. 2547 : 29)

3.2 ทฤษฎีการปรับตัว

การปรับตัวในบริบทของผู้ประกอบการนั้นหมายถึง กระบวนการที่ผู้ประกอบการใช้ในการประมวลข้อมูลต่าง ๆ จากสภาพแวดล้อมภายนอก และใช้ข้อมูลดังกล่าวเพื่อปรับตัว (Mckee et al., 1989) การปรับตัวของผู้ประกอบการ มีความเกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การแข่งขัน และการวางกลยุทธ์ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ต่าง ๆ ไม่มีผู้ประกอบการใดที่สามารถอยู่รอดได้ตลอดโดยไม่มีปรับตัว ผู้ประกอบการจำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับ สภาพแวดล้อมทางสังคม ซึ่งระดับของการปรับตัวขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ การปรับตัวมีความเกี่ยวข้องกับธุรกิจหลาย ๆ มิติ เช่น การผลิตสินค้า บริการ การตลาด ช่องทางการจัดจำหน่าย บุคลากร การเงิน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ นอกจากนั้นการปรับตัวนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องของกิจการ ในบริบทของผู้ประกอบการขนาดเล็กแล้ว การปรับตัวขึ้นอยู่กับความเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม ซึ่งผู้ประกอบการจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงการจัดการหลาย ๆ อย่าง เช่น กลยุทธ์การแข่งขัน โครงสร้างองค์กร (Mile and Snow.,1978) กล่าวไว้ว่า เมื่อสภาพแวดล้อมเป็นอุปสรรคต่อการทำธุรกิจ ผู้ประกอบการจำเป็นต้องมีการปรับกลยุทธ์ให้มีความสามารถในการแข่งขันเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะเรื่องโครงสร้างขององค์กรที่มีความเฉื่อยชา สลับซับซ้อน จำเป็นต้องเปลี่ยนให้มีความคล่องตัวในการบริหารมากขึ้น (มีเดียน จูเม Meedian Chumat : 2562)

3.3 การปรับตัวสู่ยุค New Normal ของผู้ประกอบการ

ราชบัณฑิตยสภา ได้บัญญัติศัพท์ “New Normal” ความปกติใหม่ หมายถึงรูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างใหม่ที่แตกต่างจากอดีต เนื่องจากมีบางสิ่งมากระทบ จนแบบแผนและแนวทางปฏิบัติที่คนในสังคมคุ้นเคยอย่างเป็นปกติและเคยคาดหมายล่วงหน้าได้ จึงต้องเปลี่ยนแปลงไปสู่วิถีใหม่ภายใต้หลักมาตรฐานใหม่ที่คุ้นเคย โดยการปรับเปลี่ยนความปกติใหม่ ซึ่งส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อชีวิตมนุษย์พฤติกรรม รายได้อาชีพ หรือ แม้กระทั่งความต้องการบริโภค อุปโภค ในชีวิตประจำวัน ด้วยกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงดังกล่าว ส่งผลต่อการดำเนินธุรกิจของ MSME ในการให้บริการหรือการผลิตสินค้า ซึ่งพบว่าพฤติกรรมลูกค้าที่เปลี่ยนแปลงไปในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ได้แก่

1. ผู้บริโภคตระหนักถึงการใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ดังนั้นธุรกิจที่ขายสินค้า/บริการที่ฟุ่มเฟือย จะมีความต้องการน้อยลง ขณะที่สินค้า/บริการจำเป็น น่าจะยังขายได้แต่ปริมาณอาจลดลง
2. ผู้บริโภคให้ความสนใจเรื่องสุขภาพ ความสะอาด ความปลอดภัย เป็นเรื่องสำคัญอันดับหนึ่งดังนั้นธุรกิจต้องปรับตัวให้ผู้บริโภครู้สึกเชื่อมั่นและมั่นใจในเรื่องความสะอาด และความปลอดภัยของสินค้า/บริการ
3. ประชาชนต้องทำ social distancing ต่อไปเรื่อยๆ ทำให้ธุรกิจต้องปรับตัวรองรับระยะห่างทางสังคมของผู้บริโภค
4. ผู้บริโภคต้องการความมั่นใจ (trust) คือ การตัดสินใจซื้อสินค้า/บริการใดๆ ผู้บริโภคต้องมีความมั่นใจในแนวทางปฏิบัติของธุรกิจ ซึ่งจะสร้างความมั่นใจให้ผู้บริโภคถึงเรื่องความสะอาด ความปลอดภัยและปลอดภัยเชื้อโรค

ในด้านผู้ประกอบการ MSME ต้องมีการปรับตัว และรูปแบบการดำเนินธุรกิจที่เปลี่ยนไป เพื่อให้สามารถรับมือกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และสามารถได้ประโยชน์จากโอกาสทางการตลาดใหม่ๆ จากสถานการณ์นี้ ดังนี้

1. ผู้ประกอบการพิจารณา product design/ service design และนวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อปรับตัวรองรับ สถานการณ์ COVID-19
2. ช่องทางการขายออนไลน์จะกลายเป็นทั้งช่องทางปกติ และช่องทางรอดในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาด ของ COVID-19
3. บริหารธุรกิจด้วยความยืดหยุ่น เนื่องจากสถานการณ์เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้ประกอบการต้องปรับตัวได้อย่างรวดเร็ว
4. ผู้ประกอบการพิจารณาการปรับเปลี่ยนโครงสร้างต้นทุนของธุรกิจ ให้สามารถอยู่รอดได้ในช่วงสถานการณ์ การแพร่ระบาดของ COVID-19 เช่น ลดการจ้างงาน หรือใช้เทคโนโลยีช่วยในการบริหารจัดการ เพื่อลดต้นทุนในช่วงของการแพร่ระบาดดังกล่าว
5. คาดว่าตลาดในประเทศจะฟื้นตัวจากสถานการณ์ COVID-19 ก่อน ดังนั้นการทำธุรกิจช่วงนี้ควรเน้นตลาดในพื้นที่ในท้องถิ่น และในประเทศก่อน

นอกจากนี้ สถานการณ์ COVID-19 ยังเป็นตัวเร่ง megatrend ที่สำคัญ โดยเฉพาะเรื่อง digital transformation โดยในช่วงของการแพร่ระบาดนี้ เป็นโอกาสให้ผู้บริโภคได้มีความคุ้นเคยกับการซื้อของทางออนไลน์มากขึ้น/ คนนิยมสั่งอาหาร delivery มากขึ้น/ การ work from home ทำให้ค้นพบว่างานบางอย่างสามารถใช้ digital ช่วยได้เช่น งานประชุม/ การเรียนการสอน สามารถทำผ่าน e-learning ได้ซึ่งจากตัวอย่างเหล่านี้ หากธุรกิจสามารถปรับตัวได้ จะสามารถอยู่รอดและอยู่ได้ในระยะยาวเมื่อสถานการณ์ COVID-19 จบลง เช่น บางโรงแรมเริ่มมีการนำเทคโนโลยี touchless มาใช้/ ร้านอาหารต้องพิจารณาช่องทาง delivery/ ร้านขายสินค้าต้องพิจารณาช่องทางขายทั้งออนไลน์และออฟไลน์ (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม : 2563)

3.4 แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบ

แสวง รัตนมงคลมาศ (2538, หน้า 16-17 อ้างอิงใน ปารีชาติ สังชีพ, 2546) ได้กล่าวถึงผลกระทบดังนี้ ผลที่เกิดจากการกระทำใดเรื่องหนึ่งอาจเป็นผลที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบัน และอนาคต เป็นไปทั้งทางบวกและทางลบและอาจเกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมายและมีไขเป้าหมาย หรือ ผลกระทบต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อมสามารถแบ่ง ผลกระทบออกเป็นแง่มุมต่าง ๆ ได้ ดังนี้

1. การแบ่งผลกระทบตามแง่มุมเนื้อหา (Content) สามารถแบ่งออกได้เป็นหลายรูปแบบตัวอย่าง เช่น
 - 1.1 ผลกระทบทางเศรษฐกิจ หมายถึง ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับกระบวนการผลิตและกระบวนการกระจายสินค้า
 - 1.2 ผลกระทบทางกายภาพ หมายถึง ผลกระทบที่เกิดขึ้นทางวัตถุตามธรรมชาติหรือชีวิตวิทยา
 - 1.3 ผลกระทบด้านการเมือง หมายถึง ผลกระทบที่เกี่ยวข้องกับการจัดผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ โดยมุ่งที่จะตอบคำถาม “ใครได้ ใครเสีย” “อะไรอย่างไร และเมื่อไร”
 - 1.4 ผลกระทบทางสังคม หมายถึง ผลกระทบที่เกี่ยวข้องกับวิถีดำเนินชีวิตของราษฎรในแง่ของระบบคุณค่าและพฤติกรรมทางสังคม
2. ผลกระทบตามช่วงเวลา คือ ผลกระทบในระยะสั้น หมายถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นแล้วในปัจจุบัน และ ผลกระทบระยะยาว หมายถึง ผลกระทบที่เกิดขึ้นในอนาคต

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากร คือ ผู้ประกอบการภายในตลาดน้ำตลิ่งชัน

ขอบเขตด้านเนื้อหา มุ่งศึกษาการปรับตัวของผู้ประกอบการในสถานการณ์ COVID-19 กรณีศึกษา ตลาดน้ำตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร

ขอบเขตด้านพื้นที่ ตลาดน้ำตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร

ขอบเขตด้านเวลา ตั้งแต่เดือน กรกฎาคม-ธันวาคม พ.ศ.2563 และเก็บข้อมูลปฐมภูมิ เดือน กุมภาพันธ์ -มีนาคม พ.ศ.2564

4.2 กลุ่มเป้าหมาย

ผู้ประกอบการภายในตลาดน้ำตลิ่งชัน โดยวิธีเลือกการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) แบ่งได้ ดังนี้

ตารางที่ 1 กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย	จำนวน (คน)	ประเภทในการประกอบกิจการ
ผู้ประกอบการภายในตลาดน้ำตลิ่งชัน	30 คน	จำหน่ายอาหาร จำนวน 10 ร้าน
		จำหน่ายของที่ระลึก จำนวน 10 ร้าน
		จำหน่ายต้นไม้ จำนวน 10 ร้าน

4.3 วิธีดำเนินการวิจัย

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการสัมภาษณ์ได้สร้างประเด็น คำถามหลักไว้ล่วงหน้านอกจากนี้ผู้วิจัยใช้การสังเกตระหว่างการสัมภาษณ์รวมทั้งใช้เครื่องบันทึกเสียง และการบันทึก ข้อมูลภาคสนาม (Field Note) โดยอาศัยการสังเกตเพื่อเก็บรายละเอียดทั้งบริบทเมื่อได้ข้อมูลครบจำนวนจะนำมาตรวจสอบ และถอดเทปบันทึกเสียงของผู้ให้ข้อมูลหลัก จับประเด็นหลัก พร้อมจัดหมวดหมู่ข้อมูล เพื่อหาข้อสรุปผล การศึกษา

4.4 เครื่องมือในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นคำถามสำหรับสัมภาษณ์ผู้ประกอบการภายในตลาดน้ำตลิ่งชัน ทั้งหมด 3 ประเภท ได้แก่ จำหน่ายอาหาร จำหน่ายของที่ระลึก จำหน่ายต้นไม้ โดยมีประเด็นคำถาม ประกอบด้วย ประเด็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ (เพศ/อายุ/อาชีพหลัก/อายุ/ระดับการศึกษา) ประเด็นคำถามเกี่ยวกับการประกอบกิจการในสถานการณ์ COVID-19 ประเด็นคำถามเกี่ยวกับผลกระทบที่ได้รับจากสถานการณ์ COVID-19 และประเด็นคำถามเกี่ยวกับการปรับตัวในสถานการณ์ COVID-19

5. สรุปผลการวิจัย

ข้อมูลการปรับตัวของผู้ประกอบการภายในตลาดน้ำตลิ่งชันในสถานการณ์ COVID-19 ผู้ประกอบการจำหน่ายอาหาร ผู้ประกอบการจำหน่ายของที่ระลึก และผู้ประกอบการจำหน่ายต้นไม้ โดยสรุปได้ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้ประกอบการส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย อายุส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 20-30 ปี รองลงมาอายุ 31-40 ปี และช่วงอายุ 41 ปี ระดับการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี รองลงมาคือระดับการศึกษาปริญญาตรี อาชีพหลักของผู้ประกอบการ พบว่า ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพจำหน่ายสินค้าในตลาดน้ำตลิ่ง ชันเป็นหลัก รองลงมาประกอบอาชีพข้าราชการ พนักงานบริษัทเอกชน/ลูกจ้าง ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย และแม่บ้าน/คน สอน โดยตลาดน้ำตลิ่งชัน

มีร้านค้าทั้งหมด 215 ร้าน โดยแบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ จำหน่ายอาหาร จำหน่ายของที่ระลึก จำหน่ายต้นไม้ โดยผู้ประกอบการที่เข้ามาจำหน่ายสินค้าภายในตลาดน้ำตลิ่งชันจะต้องเป็นสมาชิกสามัญ และจะได้รับสวัสดิการจากการเป็นสมาชิกเช่น ค่ารักษาพยาบาล เป็นต้น และจะต้องปฏิบัติตามกฎข้อตกลงอย่างเคร่งครัด โดยเมื่อต้นปี พ.ศ.2563 จากสถานการณ์ COVID-19 ส่งผลให้ตลาดน้ำตลิ่งชันปิดดำเนินการชั่วคราวเป็นระยะเวลา 2 เดือน ซึ่งส่งผลกระทบต่อรายได้ของผู้ประกอบการภายในตลาดน้ำตลิ่งชัน และเปิดให้บริการอีกครั้งโดยปฏิบัติตามมาตรการป้องกันอย่างเคร่งครัด เช่น มีการจำกัดทางเข้าออกของตลาดน้ำเหลือเพียงทางเดียวเพื่อให้สามารถคัดกรองผู้ ที่เข้ามาใช้บริการได้อย่างทั่วถึง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ สามารถจำแนกออกเป็น 6 องค์ประกอบ สรุปผลได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน
หญิง	16
ชาย	14
รวม	30

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 16 คน เพศชาย จำนวน 14 คน

ตาราง 3 จำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน
ต่ำกว่า 20 ปี	-
20-30 ปี	15
31-40 ปี	14
41 ปี	1
รวม	30

จากตาราง 3 พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีอายุ 20-30 ปี จำนวน 15 คน รองลงมา 31-40 ปี จำนวน 14 คน และ 41 ปี จำนวน 1 คน

ตาราง 4 จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน
ต่ำกว่าปริญญาตรี	22
ปริญญาตรี	8
ปริญญาโท	-
สูงกว่าปริญญาโท	-
รวม	30

จากตาราง 4 พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 22 คน มากที่สุด รองลงมา ระดับปริญญาตรี จำนวน 8 คน

ตาราง 5 จำแนกตามอาชีพหลัก

อาชีพ	จำนวน
ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	3
พนักงานบริษัทเอกชน/ลูกจ้าง	2
ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย	5
นักเรียน/นักศึกษา	-
แม่บ้าน/คนสวน	9
ประกอบอาชีพจำหน่ายสินค้าภายในตลาดน้ำเป็นหลัก	11
รวม	30

จากตาราง 5 พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีการประกอบอาชีพจำหน่ายสินค้าภายในตลาดน้ำตลิ่งชันหลักเป็นจำนวน 11 คน รองลงมา แม่บ้าน/คนสวน จำนวน 9 คน ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย จำนวน 5 ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจจำนวน 3 คน และ พนักงานบริษัทเอกชน/ลูกจ้าง จำนวน 2 คน

ตาราง 6 จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

รายได้	จำนวน
ต่ำกว่า 10,000 บาท	-
10,000 – 20,000 บาท	22
21,000 - 30,000 บาท	9
31,000 – 40,000 บาท	-
มากกว่า 40,000 บาท	-
รวม	30

จากตาราง 6 พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนจากอาชีพหลัก 10,000 - 20,000 บาท จำนวน 22 ร้าน รองลงมา รายได้ 21,000 - 30,000 บาท จำนวน 9 ร้าน

ตาราง 7 จำแนกตามประเภทกิจการ

ประเภทกิจการ	จำนวน
จำหน่ายอาหาร	10
จำหน่ายของที่ระลึก	10
จำหน่ายต้นไม้	10
รวม	30

จากตาราง 7 ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ประกอบกิจการภายในตลาดน้ำตลิ่งชัน จำหน่ายอาหาร จำนวน 10 ร้าน จำหน่ายของที่ระลึก จำนวน 10 ร้าน และจำหน่ายต้นไม้ จำนวน 10 ร้าน

ส่วนที่ 2 การประกอบการในสถานการณ์ COVID-19

กลุ่มเป้าหมาย ผู้ประกอบการประเภทจำหน่ายอาหาร

ผู้ประกอบการจำนวน 10 ร้าน เป็นเจ้าของกิจการ หญิง 5 คน ชาย 5 คน ได้แก่ ร้านส้มตำ ร้านปลาเผา กุ้งเผา 2 ร้าน ร้านเครื่องต้ม ร้านผัดไท ร้านหมูสะเต๊ะ ร้านก๋วยเตี๋ยว ร้านก๋วยจั๊บน้ำร้อน ร้านขนมไทย โดยมีอายุส่วนใหญ่ 20-30 ปี 4 คน อายุ 31-40 ปี 6 คน ระดับการศึกษา ต่ำกว่าปริญญาตรี 8 คน ระดับปริญญาตรี 2 คน มีอาชีพหลัก จำนวน 4 คน มีอาชีพหลักแม่บ้าน/คนสวน มีรายได้จากการจำหน่ายอาหาร 10,000 - 20,000 บาท/เดือน 5 ร้าน โดยมี ร้านเครื่องต้ม ร้านหมูสะเต๊ะ ร้านก๋วยเตี๋ยว ร้านขนมไทย และร้านก๋วยจั๊บน้ำร้อน รายได้ 21,000 - 30,000 บาท/เดือน 3 ร้าน โดยมีร้านปลาเผา กุ้งเผา ผัดไท และร้านส้มตำ ซึ่งมีเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวไทยเข้ามาใช้บริการ ร้านอาหารส่วนใหญ่ ยังคงให้บริการ ในช่วงสถานการณ์ COVID-19 ผู้ประกอบการมีรายได้จากการจำหน่ายอาหาร 1,000 - 2,000 บาท ต่อวัน ซึ่งมีจำนวนที่น้อยทำให้การประกอบกิจการมีข้อจำกัดในเรื่องของรายได้เพิ่มขึ้น เช่น จำนวนวัตถุดิบที่นำมา จำหน่ายต้องซื้อเข้ามาในปริมาณที่น้อยลง เครื่องปรุงและวัตถุดิบที่อยู่ได้ไม่นานก็ซื้อน้อยหรือไม่ซื้อเลยขึ้นอยู่กับการตัดสินใจในแต่ละวัน

กลุ่มเป้าหมาย ผู้ประกอบการประเภทจำหน่ายของที่ระลึก

ผู้ประกอบการจำนวน 10 ร้าน เป็นเจ้าของกิจการ หญิง 4 คน ชาย 6 คน ได้แก่ ร้านถ่ายรูป ร้านวาดภาพ ร้านพวงกุญแจ กำไลข้อมือ ร้านเสื้อผ้าท้องถิ่น ร้านผ้าไหมท้องถิ่น ร้านกระเป๋าท้องถิ่น ร้านสบู่แกะสลัก ร้านตะกร้าสาน ร้านที่ระลึกของเล่น สินค้าตามฤดูกาล และร้านดอกไม้ประดิษฐ์ โดยมีอายุส่วนใหญ่ 20-30 ปี 7 คน อายุ 31-40 ปี 3 คน ระดับการศึกษา ต่ำกว่าปริญญาตรี 10 คน มีอาชีพหลัก 6 คน ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย 1 คน แม่บ้าน/คนสวน 5 คน ซึ่งมีรายได้จากการจำหน่ายของที่ระลึก 10,000 - 20,000 บาท/เดือน 7 ร้าน โดยมี ร้านถ่ายรูป ร้านวาดภาพ ร้านพวงกุญแจ กำไลข้อมือ ร้านกระเป๋าท้องถิ่น ร้านสบู่แกะสลัก ร้านที่ระลึกของเล่น สินค้าตามฤดูกาล และร้านดอกไม้ประดิษฐ์ รายได้ 21,000 - 30,000 บาท/เดือน 3 ร้าน โดยมีร้านเสื้อผ้าท้องถิ่น ร้านผ้าไหมท้องถิ่น ร้านกระเป๋าท้องถิ่น ในปัจจุบันการประกอบการพบว่าสามารถขายสินค้าได้ปกติแต่จำนวนที่ลดลง หรือบางครั้งก็ไม่มีผู้บริโภคซื้อสินค้า เช่น ร้านวาดรูป ต้องใช้เวลาในการวาด ทำให้นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่หันไปถ่ายรูปแทนเพื่อลดเวลาในการอยู่ในสถานที่คนเยอะ เพื่อป้องกันตนเองในสถานการณ์ปัจจุบัน และผู้ที่เข้ามาใช้บริการมีเพียงนักท่องเที่ยวชาวไทยเท่านั้นที่เข้ามาซื้อสินค้าเพื่อนำไปเป็นของที่ระลึก ซึ่งส่วนใหญ่ นักท่องเที่ยวมักจะนิยมซื้อของจำพวก กำไลข้อมือ พวงกุญแจ ที่มีเอกลักษณ์แสดงถึงความเป็นตลาดน้ำตลิ่งชัน ทำให้ผู้ประกอบการยังคงมีรายได้ประคองกิจการต่อไป

กลุ่มเป้าหมาย ผู้ประกอบการประเภทจำหน่ายต้นไม้

ผู้ประกอบการจำนวน 10 ร้าน เป็นเจ้าของกิจการ หญิง 4 คน ชาย 6 คน ได้แก่ ร้านเครื่องประดับงานไม้ ร้านต้นไม้และอุปกรณ์ปลูกต้นไม้ 2 ร้าน ร้านต้นไม้และอุปกรณ์การเกษตร 2 ร้าน ร้านต้นไม้และดอกไม้ประดับ 2 ร้าน ร้านอุปกรณ์ตกแต่งสวน 2 ร้าน ร้านกระถางดินเผา ปู๋ ดิน โดยมีอายุส่วนใหญ่ 20-30 ปี 5 คน อายุ 31-40 ปี 5 คน สำเร็จการศึกษาระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี 9 คน ระดับปริญญาตรี 1 คน มีอาชีพหลัก 7 คน ข้าราชการ 3 คน พนักงานบริษัทเอกชน/ลูกจ้าง 2 คน ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย 4 คน ซึ่งมีรายได้จากการจำหน่ายต้นไม้ 10,000 - 20,000 บาท/เดือน 10 ร้าน โดยมี ร้านเครื่องประดับงานไม้ ร้านต้นไม้และอุปกรณ์ปลูกต้นไม้ 2 ร้าน ร้านต้นไม้และอุปกรณ์ การเกษตร 2 ร้าน ร้านต้นไม้และดอกไม้ประดับ 2 ร้าน ร้านอุปกรณ์ตกแต่งสวน 2 ร้าน ร้านกระถางดินเผา ปู๋ ดิน ในสถานการณ์ COVID - 19 ผู้ประกอบการสามารถประกอบกิจการได้และยังคงมีรายได้จากนักท่องเที่ยวที่ขึ้น ชอบการปลูกต้นไม้และตกแต่งสวน และรายได้จากการเพิ่มช่องทางจำหน่ายเพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น โดยการ จำหน่ายสินค้าผ่านออนไลน์ ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวจะนิยมซื้อต้นไม้ที่มีชื่อมงคล และกระถางตกแต่งต้นไม้

ส่วนที่ 3 ผลกระทบที่ได้รับจากสถานการณ์ COVID-19

ด้านการดำเนินชีวิต

ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น ในเรื่องของการเดินทางที่จำกัด ในการดำเนินชีวิตจะต้องปฏิบัติตามมาตรการป้องกัน เช่น การสวมใส่หน้ากากอนามัยเมื่อไปที่สาธารณะ ลดการสัมผัสสิ่งต่างๆ และเว้นระยะห่างจากผู้อื่นจากสถานการณ์ในปัจจุบันทำให้ผู้ประกอบการ ต้องเปลี่ยนเป็นการซื้อวัตถุดิบในการประกอบอาหารและสินค้าที่นำมาจำหน่าย โดยซื้อสินค้าผ่าน Application online เช่น Makro Online 7-11 delivery และสั่งผ่านพ่อค้าคนกลางที่มีบริการจัดส่งสินค้า เพื่อส่งสินค้าผ่าน Delivery แทน ลดการเดินทางออกไปด้านนอก

ด้านเศรษฐกิจ

ในสถานการณ์ COVID-19 ในระลอกแรก ภาครัฐมีการประกาศสั่ง Lockdown ส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการบางรายจำเป็นต้องหันไปกู้เงินเพื่อเยียวยาให้ธุรกิจตนเองยังรักษาสภาพคล่องไว้ได้ เมื่อเงินที่กู้มาหมุนเวียนหมด ก่อให้เกิดผลกระทบอยากหนักเป็นหนี้สินเพิ่มขึ้น แต่ก็ยังมีการเยียวยาให้ผ่อนผันการชำระหนี้ได้ บางส่วน และเมื่อสถานการณ์ดีขึ้น ภาครัฐประกาศให้สามารถกลับมาเปิดให้บริการได้อีกครั้งแต่อยู่ภายใต้มาตรการป้องกัน และผู้ประกอบการจำเป็นต้องลดจำนวนสินค้าลงเพื่อให้สอดคล้องกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการที่น้อยลงเช่นกัน

ด้านรายได้

ในช่วงสถานการณ์ COVID-19 ทางตลาดน้ำตลิ่งชันได้มีการปิดดำเนินการตามมาตรการของภาครัฐ จึงทำให้ผู้ประกอบการต้องหยุดค้าขายสินค้าและบริการ และเมื่อมีการผ่อนปรนมาตรการของภาครัฐ ตลาดน้ำจึงกลับมาเปิดดำเนินการ ในส่วนของผู้ประกอบการ รายได้ส่วนใหญ่มาจากการขายสินค้าและบริการภายในตลาดน้ำ จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการลดลง ทำให้รายได้ลดลงอย่างมากและลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นและหาทางเพิ่มรายได้ให้มากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้

ส่วนที่ 4 การปรับตัวในสถานการณ์ COVID-19

ผู้ประกอบการประเภทจำหน่ายอาหาร

การปรับตัวในการดำเนินกิจการจากสถานการณ์ COVID-19 ผู้บริโภคส่วนใหญ่ลดการออกจากบ้านมา รับประทานที่ร้านผู้ประกอบการจึงเพิ่มช่องทางการจำหน่ายสินค้าเป็น Delivery ผ่าน Application เพื่อให้ผู้บริโภคสามารถซื้อสินค้าได้และ ผู้บริโภคไม่ต้องออกจากที่พักอาศัยเพื่อป้องกันตนเองด้วย และเป็นการเพิ่มช่องทางการจำหน่ายอาหารทำให้ผู้ประกอบการยังมีรายได้ มีการปรับลดต้นทุนและลดปริมาณสินค้าให้สอดคล้องกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการ

ผู้ประกอบการประเภทจำหน่ายของที่ระลึก

ผู้ประกอบการ ได้มีการติดตามสถานการณ์เพื่อนำมาวางแผนในการจำหน่ายสินค้าโดยมีการปรับลดจำนวนสินค้าลงให้สอดคล้องกับจำนวนนักท่องเที่ยวมากขึ้น และจำหน่ายสินค้าที่เป็นสินค้าขายดี และเพิ่มนำสินค้าตาม สถานการณ์ที่ผู้บริโภคต้องการมาจำหน่าย เช่น สายคล้องหน้ากากอนามัย พวงกุญแจหย่อยเจลแอลกอฮอล์ เพื่อให้มีรายได้หมุนเวียนในกิจการ และในอนาคตอาจมีการเพิ่มช่องทางการจำหน่ายผ่านออนไลน์มากขึ้น แต่ก็ยังต้องวางแผน ให้รอบคอบก่อนที่จะเริ่มดำเนินการ

ผู้ประกอบการประเภทจำหน่ายของต้นไม้

ผู้ประกอบการได้มีการเพิ่มช่องทางการจำหน่าย ผ่านช่องทาง Facebook online และได้ปรับลดจำนวนสินค้าลง เช่น ปุ๋ย จากเดิมลงสินค้า 20 ถูกลง 10-15 ถูเท่านั้น เนื่องจากจำนวนผู้ซื้อลดลงและเปลี่ยนการซื้อสินค้าที่นำมาจำหน่าย เป็นการสั่งโดยให้ผู้ค้ารายใหญ่ส่งสินค้าผ่านไปรษณีย์แทนการไปรับสินค้าด้วยตนเอง

ตารางที่ 8 เปรียบเทียบการปรับของกลุ่มเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่ม คือ ผู้ประกอบการจำหน่ายอาหาร ผู้ประกอบการจำหน่ายของที่ระลึก และผู้ประกอบการจำหน่ายต้นไม้

ประเภทประกอบการ	การปรับตัว
ผู้ประกอบการจำหน่ายอาหาร	- เพิ่มช่องทางการจำหน่ายสินค้าเป็น Delivery
ผู้ประกอบการจำหน่ายของที่ระลึก	- ลดจำนวนสินค้าลงให้สอดคล้องกับจำนวนนักท่องเที่ยวมากขึ้น - นำสินค้าตามสถานการณ์ที่ผู้บริโภคต้องการมาจำหน่าย
ผู้ประกอบการจำหน่ายต้นไม้	- เพิ่มช่องทางการจำหน่าย ผ่านช่องทาง Facebook online - ปรับลดจำนวนสินค้าลง - มีบริการจัดส่งภายใน 1 ชั่วโมง ในพื้นที่ใกล้เคียง - ไม่รับสินค้าที่นำมาจำหน่าย โดยให้ผู้ค้ารายใหญ่ส่งสินค้าผ่านไปรษณีย์

จากตาราง 8 พบว่าการปรับตัวในบริบทผู้ประกอบการที่มากที่สุดคือผู้ประกอบการจำหน่ายต้นไม้ รองลงมาคือผู้ประกอบการจำหน่ายของที่ระลึก และผู้ประกอบการจำหน่ายอาหารมีการปรับตัวน้อยที่สุด

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง การปรับตัวของผู้ประกอบการในสถานการณ์ COVID-19 กรณีศึกษา ตลาดน้ำตลิ่งชัน มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการปรับตัว มีประเด็นสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

6.1 ผลกระทบของผู้ประกอบการที่ได้รับในช่วงสถานการณ์ COVID-19 ส่วนมากผู้ประกอบการภายในตลาดน้ำตลิ่งชันได้รับผลกระทบในด้านเศรษฐกิจและรายได้ที่ลดลง เนื่องจากมีหลักการ Social Distancing ที่จำกัดจำนวนคนและการเว้นระยะห่างของผู้ใช้บริการ เมื่อผู้บริโภคน้อยลง กิจกรรมต่าง ๆ ภายในตลาดน้ำ ยังต้องมีภาระค่าใช้จ่าย ทั้งค่าเช่า เงินลงทุนที่ต้องเตรียมไว้สำหรับการประกอบการครั้งต่อไป ซึ่งผลกระทบเหล่านี้สอดคล้องกับแนวคิด (แอสวง รัตนมงคลมาศ (2538), หน้า 16-17 อ้างอิงใน ปารีชาติ สังขิพย์, 2546) ผลที่เกิดจากการกระทำใดเรื่องหนึ่งอาจเป็นผลที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคต เป็นไปทั้งทางบวกและทางลบและอาจเกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมายและมีใช้เป้าหมาย หรือ ผลกระทบต่อสถานการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อผู้ประกอบการจากสถานการณ์ COVID-19 ที่กำลังแพร่ระบาดส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการ ทำให้ต้องหยุดชะงักในการดำเนินกิจการ ส่งผลให้รายได้ที่ลดลงและขาดรายได้จากสถานการณ์ COVID-19 เนื่องจากผู้บริโภคลดการจับจ่ายสินค้าที่ไม่จำเป็นในช่วงสถานการณ์ COVID-19 และรายได้ที่ลดลงส่งผลกระทบต่อภาระหนี้สินที่ต้องรับผิดชอบ ซึ่งเป็นผลกระทบทางอ้อมรวมไปถึงการดำเนินชีวิตที่มีข้อจำกัดมากขึ้น

6.2 ผู้ประกอบการส่วนใหญ่มีการปรับตัวต่อสถานการณ์ COVID-19 ให้สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ ซึ่ง สอดคล้องกับแนวคิดของ มัลม และเจมิสัน (Malm & Jamison. 1952 : 60 ; อ้างถึงใน อารีย์ อ่องสว่าง และคนอื่นๆ. 2547 : 29). กล่าวว่าการปรับตัว หมายถึง วิธีการที่คนเราปรับตัวให้เป็นไปตามความต้องการของตัวเอง ในสภาพแวดล้อมซึ่งบางครั้งส่งเสริม บางครั้งขัดขวาง และบางครั้งสร้างความทุกข์ทรมานแก่เรา กระบวนการปรับตัวนี้ เกิดขึ้นจากความจริงที่ว่า มนุษย์ทุกคนมีความต้องการและเราสามารถใช่วิธีการแบบต่าง ๆ ในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุถึงความต้องการนั้น ๆ ในสภาวะแวดล้อมที่ปกติธรรมดา หรือมีอุปสรรคขัดขวางต่าง ๆ กันไป ซึ่งผู้ประกอบการการได้ปรับจำหน่ายสินค้าลดลงจำเป็นต้องปรับกิจการให้เหมาะสม เพิ่มช่องทางการจำหน่าย รวมถึงปรับตัวให้รวดเร็วเท่าทันต่อสถานการณ์ในปัจจุบัน เพื่อสามารถพัฒนากิจการให้อยู่รอด และเข้าถึงตัวผู้บริโภคให้สามารถซื้อสินค้าได้ด้วยวิธีต่าง ๆ ปรับเปลี่ยนสินค้าบางอย่างให้มี

จุดเด่นและกำลังเป็นที่นิยมของผู้บริโภคในปัจจุบัน ซึ่งผู้ประกอบการที่มีการปรับตัวสอดคล้องกับแนวคิดการปรับตัวในบริษัทของผู้ประกอบการ การปรับตัวมีความเกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การแข่งขัน และการวางกลยุทธ์ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ไม่มีผู้ประกอบการใดที่สามารถอยู่รอดได้ตลอดโดยไม่มีการปรับตัว ผู้ประกอบการจำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางสังคม ซึ่งระดับของการปรับตัวขึ้นอยู่กับความเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม ซึ่งผู้ประกอบการจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงการจัดการหลายๆ อย่าง เช่น กลยุทธ์การแข่งขัน โครงสร้างองค์กร และแนวคิดของ Mintzberg (1979) กล่าวว่า ความอยู่รอดของผู้ประกอบการขึ้นอยู่กับความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมต่างๆ นอกจากนั้นการปรับตัวที่ดีทำให้ผู้ประกอบการเข้าใจ สภาพแวดล้อมได้ดีขึ้น ส่งผลให้สามารถเข้าถึงทรัพยากรหรือข้อมูลต่างๆ ได้ดีขึ้น อีกทั้งทำให้สามารถเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้ดีขึ้น (มีเดีย น จูมะ Meedian Chumat : 2562) เพราะฉะนั้นการปรับตัวของผู้ประกอบการในช่วงสถานการณ์ COVID-19 ภายในตลาดน้ำตลิ่งชัน จะต้องปรับเปลี่ยนวิธีการจำหน่ายสินค้าเพื่อให้สินค้าสามารถเข้าถึงตัวของผู้บริโภคได้ถึงแม้จะอยู่ในช่วงสถานการณ์ที่เป็นอุปสรรคต่อการขายสินค้า เพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถดำเนินกิจการได้ในปัจจุบัน

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีการใช้ข้อมูลมาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interviews) และข้อมูลทุติยภูมิ เช่น บทความทางวิชาการ นำมาวิเคราะห์อ้างอิงเพื่อหาข้อสรุป ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้สามารถต่อยอดด้วยการทำวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมการปรับตัวของกลุ่มเป้าหมายอย่างละเอียดเพิ่มมากขึ้น

8. รายการอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2563). **ตลาดน้ำตลิ่งชัน**. สืบค้นจาก <https://thai.tourismthailand.org/Attraction/ตลาดน้ำตลิ่งชัน>.
- ปาริชาติ สังข์พิชัย. (2546). **ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรมที่ส่งผลต่อชุมชนแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี**. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารทั่วไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- มีเดีย น จูมะ Meedian Chumat. (2562). **ทฤษฎีการปรับตัว (adaptation theory)**. สืบค้นได้จาก <https://pattanieconomy.wordpress.com/2019/04/05/>.
- สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (2563). **วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME) กับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)**. สืบค้นได้จาก https://www.sme.go.th/upload/mod_download/download-20200825165315.pdf
- แสวง รัตนมงคลมาศ. (2538). **ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม**. กรุงเทพฯ. สารมวลชน.
- อารีย์ อ่อนสว่าง และคนอื่นๆ. (2547). **ภาวะเครียดและการปรับตัวของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขต่อสถานการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้**. นราธิวาส : สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนราธิวาส.

การศึกษาผลกระทบและการปรับตัวของชาวประมงพื้นบ้านชายฝั่งทะเล ชุมชนบางไทรย้อย
ตำบลชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี จากสถานการณ์การระบาด
ของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

STUDY OF THE IMPACT AND ADAPTATION OF COASTAL FISHERMEN, BANG SAI YOI COMMUNITY,
CHA-AM SUBDISTRICT, CHA-AM DISTRICT, PHETCHARBURI PROVINCE, FROM THE PANDEMIC
SITUATION OF CORONAVIRUS (COVID-19)

ฉัตรชัย ฤทธิ์เดช¹ ชนกพร พันธุ์จินดา² และ วันชัย เจือบุญ³

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงผลกระทบและการปรับตัวจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของชาวประมงพื้นบ้านชายฝั่งทะเลชุมชนบางไทรย้อย ตำบลชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีวิทยาการศึกษากรณีเฉพาะ (Case Study Approach) ใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interviews) การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participated observation) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์

ผลการศึกษาพบว่า ได้รับผลกระทบ ด้านมาตรการทางสังคม ด้านด้านสุขอนามัยและความปลอดภัยส่วนบุคคล ด้านรายได้ที่ลดลงรายจ่ายเพิ่มสูงขึ้น มีการปรับตัวในการอยู่ร่วมกันจากมาตรการการป้องกัน เพื่อควบคุมการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) กลุ่มชาวประมงพื้นบ้านชายฝั่งทะเล ได้ปรับตัว ในการใช้ชีวิตประจำวันต้องหาซื้อหน้ากากอนามัย เจลแอลกอฮอล์สำหรับทุกคนในครอบครัว การเว้นระยะห่าง การทำกิจกรรมร่วมกัน ด้านอาชีพ ชาวประมงพื้นบ้านชายฝั่งทะเลต้องปรับลดต้นทุนค่าใช้จ่ายในการทำประมง ลดและเลิกจ้างแรงงานชั่วคราว หันมาใช้แรงงานของสมาชิกในครอบครัว และหาช่องทางการสร้างรายได้เพิ่มจากการแปรรูปอาหารทะเลและเปิดช่องทางการตลาดยุคใหม่ ซึ่งกลุ่มชาวประมงพื้นบ้านชายฝั่งทะเลต้องมีการปรับตัวให้เหมาะสมสอดคล้องกับ วิถีชีวิตใหม่ (New normal)

คำสำคัญ: ผลกระทบ, การปรับตัว, การระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19), กลุ่มชาวประมงพื้นบ้านชายฝั่งทะเล

Abstract

The objective of this study was to study the impact and adaptation from the pandemic situation of COVID-19 of coastal fishermen, Bang Sai Yoi Community, Cha-am Subdistrict, Cha-am District, Phetchaburi Province by using qualitative research methodology with case study approach, semi-structured interviews, non-participated observation, and in-depth interview in order to obtain correct and complete information.

The results of the study showed that the coastal fishermen were affected in their Social measures, Personal hygiene and safety, decreased income but increased expenses. There is an adjustment in living

^{1,2} นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

³ อาจารย์ ประจำคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

together from protective and control measures to prevent COVID-19. In daily life, a group of coastal fishermen adapted themselves to buy face masks and hand sanitizers for the whole family, keep physically distance from others, and avoid doing activities. In occupation, they had to reduce the cost of fishing, reduce and temporarily lay off workers, and turned to use family members as a worker, as well as finding ways to generate more income from seafood processing and opening up new marketing channels. In the society, community-based activities, conferences, traditional festivals, and entertainment events avoided being organized. Moreover, checkpoints for travel in and out with the community were established in cooperation with relevant government and private agencies to prevent COVID-19 transmission, which coastal fishermen group must adapt themselves to suit the New Normal.

Keywords: IMPACT , ADAPTATION , COVID-19 , COASTAL FISHERMEN GROUP

1. บทนำ

จากสถานการณ์ของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่เกิดขึ้นและแพร่ระบาดอย่างรวดเร็วในประเทศจีน อีกทั้งยังขยายวงกว้างออกไปทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย ส่งผลกระทบเป็นลูกโซ่ต่อสถานะเศรษฐกิจการค้าโลก รวมถึงธุรกิจด้านบริการและการท่องเที่ยว การประกอบอาชีพต่าง ๆ ของชาวบ้าน ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อช่วงปลายเดือนมกราคม 2563 (ณัฐณี ลักษณะนันท์, 2563) ที่ผ่านมา การเดินทางของนักท่องเที่ยว การคมนาคมขนส่งสินค้าทั้งภายใน และภายนอกประเทศต้องหยุดชะงักลง การส่งออกสินค้าอาหารทะเล สัตว์น้ำอื่น ๆ ของไทยที่เคยส่งไปยังประเทศจีน ซึ่งเป็นตลาดหลักที่สำคัญรองจากสหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น เริ่มมีปัญหาตามมา เนื่องจากผลพวงการระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID -19) แต่ละประเทศจึงได้ออกมาตรการป้องกันและควบคุมมิให้เกิดการแพร่กระจายของเชื้อโรคในวงกว้าง (วิชุดา ครุฑเทิน, 263) มีการยกเลิก และปรับลดเที่ยวบินรวมทั้ง การคมนาคมขนส่งด้านอื่น ๆ ทำให้ส่งผลกระทบต่อธุรกิจด้านบริการ การท่องเที่ยว โรงแรม ที่พัก รีสอร์ท ร้านอาหาร และบริการด้านขนส่งต่าง ๆ (ประชากรกิจวรบรม, 2563) โดยเฉพาะธุรกิจด้านการท่องเที่ยวและบริการ ที่เป็นรายได้หลักสำคัญของประเทศไทย นอกจากนี้กลุ่มอาชีพประมงพื้นบ้านชายฝั่งทะเล ก็เป็นอีกอาชีพหนึ่งที่ได้รับผลกระทบดังกล่าวเช่นกัน สาเหตุมาจากรัฐบาลได้ประกาศเคอร์ฟิวกำหนดเวลาการออกจากเคหสถาน (พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา , 2563) นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศและชาวไทยไม่สามารถเดินทางท่องเที่ยวได้ ทำให้ชาวประมงพื้นบ้านชายฝั่งทะเลไม่สามารถส่งขายอาหารทะเล กุ้ง หอย ปู ปลา ให้กับร้านอาหาร โรงแรม รีสอร์ท ที่พักต่าง ๆ ได้ ตลาดที่เคยเป็นแหล่งรับซื้ออาหารทะเลเดิมก็ลดปริมาณการสั่งซื้อ หรือบางแห่งก็หยุดรับซื้อ ทำให้กลุ่มชาวประมงเหล่านี้จำเป็นต้องมีการปรับตัวให้สอดคล้องและเหมาะสมเพื่อการดำรงอยู่รอดท่ามกลางวิกฤติการณ์การแพร่กระจายและระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) และมาตรการป้องกันควบคุมของรัฐบาลอย่างเข้มงวด ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตแบบเดิมและการประกอบอาชีพของกลุ่มชาวประมงพื้นบ้านชายฝั่งทะเล ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้ศึกษาจึงมีความสนใจศึกษาถึงกลุ่มอาชีพชาวประมงพื้นบ้านชายฝั่งทะเล ที่ได้รับผลกระทบจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ดังกล่าว ว่าได้มีการปรับตัวเพื่อการอยู่รอดและดำรงอยู่ในการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านชายฝั่งทะเลได้อย่างไร โดยได้เลือกพื้นที่ศึกษาและกลุ่มเป้าหมายหลัก คือ กลุ่มประมงพื้นบ้านชายฝั่งทะเลชุมชนบางไทรย้อย ตำบลชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ชุมชนบางไทรย้อยหรือหมู่บ้านบางควาย ประกอบด้วย 5 หมู่บ้าน เรียกตามลักษณะของพื้นที่ตั้งของหมู่บ้าน คือ หมู่บ้านหัววัด หมู่บ้านบ้านใหญ่ หรือหมู่บ้านกลาง หมู่บ้านในตะกาด หมู่บ้านรวมญาติ(บริเวณติดชายทะเล) และหมู่บ้านสี่แยกบางไทรย้อย(บางควาย) ประชาชนส่วนใหญ่ของชุมชนแห่งนี้จะประกอบอาชีพประมง และทำธุรกิจการประมง จนเป็นที่รู้จักของชาวชะอำและบุคคลทั่วไป

2. วัตถุประสงค์การศึกษา

เพื่อศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นและการปรับตัวของชาวประมงพื้นบ้านชายฝั่งทะเลชุมขนบางไทรย้อย ตำบลชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

3. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ค้นคว้า แนวความคิด ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ ตำรา บทความวิชาการ และระบบสืบค้นทางอินเทอร์เน็ต เพื่อเป็นแนวทางการศึกษา ดังนี้

3.1 สถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019

การระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 พบในประเทศไทย ตั้งแต่ 13 มกราคม 2563 โดยประเทศไทยเป็นประเทศที่มีผู้ป่วยยืนยันรายแรกนอกประเทศจีน จากนั้น เริ่มมีการเฝ้าระวังผู้ที่เดินทางมาจากประเทศจีนในเดือนกุมภาพันธ์ ยังพบผู้ป่วยจำนวนน้อย ยืนยันประมาณ 35 ราย ต่อมาพบว่ามีผู้ป่วยมากขึ้น ในกลางเดือนมีนาคม โดยเกิดการแพร่เชื้อเป็นกลุ่มใหญ่ที่พบผู้ป่วยมาก จากสนามมวยลุมพินี และสถานบันเทิงจากย่านทองหล่อ จากนั้น 1 สัปดาห์ต่อมาในประเทศพบสถานการณ์ผู้ป่วยยืนยันเกิน 100 คนต่อวัน ทำให้รัฐบาลต้องประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน ในวันที่ 26 มีนาคม 2563 และประกาศห้ามออกนอกเคหสถานยามวิกาล ตั้งแต่ 3 เมษายน 2563 เป็นต้นมา จากการที่รัฐบาลประกาศสั่งปิดธุรกิจ ห้างร้าน ส่งเสริมให้ประชาชนอยู่บ้านห้ามการเดินทางเข้าประเทศทางอากาศ และลดการเดินทางระหว่างเมือง และเพิ่มประสิทธิภาพการคัดกรองกลุ่มเสี่ยงเพิ่มศักยภาพการบริการทางการแพทย์ให้กับสถานบริการภาครัฐในระดับต่าง ๆ ทำให้สถานการณ์การระบาดโรคโควิด - 19 ในประเทศ มีแนวโน้มดีขึ้นในช่วงปลายเดือน เมษายน 2563 นั้น โดยมีตัวเลขผู้ติดเชื้อรายใหม่ต่ำกว่า 10 คน ในปลายเดือนเมษายน 2563 นั้น

3.2 แนวคิดทฤษฎีการปรับตัวของรอย (Roy's Adaptation Model)

ได้กล่าวถึงว่าการปรับตัวเป็นกระบวนการและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการที่บุคคลมี ความคิดและความรู้สึก จากการใช้ความตระหนักรู้ทางปัญญา และการสร้างสรรค์ในการบูรณาการ ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมให้กลมกลืน โดยใช้แนวคิดจากทฤษฎีระบบมาอธิบายระบบการปรับตัวของบุคคลว่า บุคคลเป็นเหมือนระบบการปรับตัวที่มีความเป็นองค์รวม (Holistic adaptive system) และเป็นระบบเปิด ประกอบด้วยสิ่งนำเข้า (Input) กระบวนการเผชิญปัญหา (Coping process) สิ่งนำออก (Output) และกระบวนการป้อนกลับ (Feedback process) แต่ละส่วนนี้จะทำงาน สัมพันธ์กันเป็นหนึ่งเดียว โดยเมื่อสิ่งเร้าที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทั้งภายนอกและ ภายในผ่านเข้าสู่ระบบการปรับตัว จะกระตุ้นให้บุคคลมีการปรับตัวตอบสนองต่อสิ่งเร้า นั้น โดยใช้ กระบวนการเผชิญปัญหา 2 กลไก คือ กลไกการควบคุม และกลไกการคิดรู้ออกทั้งสองนี้จะ ทำงานควบคู่กันเสมอ ส่งผลให้บุคคลแสดงพฤติกรรมปรับตัวออกมา 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านอัตมโนทัศน์ ด้านบทบาทหน้าที่ และด้านการพึ่งพาระหว่างกัน ผลลัพธ์การปรับตัวมี 2 ลักษณะ คือ ปรับตัวได้และปรับตัวไม่มีประสิทธิภาพ โดยสิ่งนำออกจากระบบนี้จะป้อนกลับไปเป็น สิ่ง นำเข้าระบบเพื่อการปรับตัวที่เหมาะสมต่อไป ทั้งนี้ความสามารถในการปรับตัวของแต่ละบุคคลจะ แตกต่างกันโดยขึ้นอยู่กับความรุนแรงของสิ่งเร้า และระดับความสามารถในการปรับตัวของบุคคล ในขณะนั้น

นอกจากแนวคิดทฤษฎีการปรับตัวของรอย ยังมีอีกหลายทฤษฎีที่เกี่ยวกับการปรับตัว เช่น Rogers (1972) ผู้นำทฤษฎีว่าด้วยตนและทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบผู้รับคำปรึกษาเป็นศูนย์กลางเขาได้พิจารณาการปรับตัวในแง่ของการปรับตัวภายในตนเองโดยเขาเชื่อว่ามนุษย์ทุกคน เป็นศูนย์กลางของประสบการณ์ต่าง ๆ รอบตัวซึ่งเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ส่วนหนึ่งของ ประสบการณ์ที่บุคคลได้รับรู้และมีการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น รวมทั้งการประเมินผลจากการมีปฏิสัมพันธ์นั้น ก่อให้เกิดตัวเรา (Self) หรือ “โครงสร้างของตน” ขึ้นมาเป็นการรับรู้เกี่ยวกับตนในด้านต่าง ๆ เช่น บุคลิกลักษณะความสามารถ

ของตน บทบาทต่าง ๆ ของตนในการเกี่ยวข้องกับผู้อื่น และ สิ่งแวดล้อมทัศนคติและค่านิยมต่าง ๆ ของตัวเราประสบการณ์ที่แต่ละบุคคลได้รับจึงมีส่วน สำคัญในการกำหนดบุคลิกภาพ ของบุคคลให้แตกต่างกันโดยที่แต่ละคนจะเข้าใจและรู้จักโลก ส่วนตัวของเขาได้ดีที่สุด บุคคลที่ปรับตัวได้คือ บุคคลที่เป็นตัวของตัวเอง เข้าใจและยอมรับตนเอง และผู้อื่นรวมทั้งสามารถรับรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ ตามความ เป็นจริง นำประสบการณ์นำ มาจัดให้ สอดคล้องกับโครงสร้างหรือบุคลิกลักษณะของตนอย่าง ไม่ขัดแย้งหรือบิดเบือน จะมีการรับรู้และ ความคิดเกี่ยวกับตนเองในทางบวกส่วนบุคคลที่ปรับตัวไม่ได้จะมีความขัดแย้งระหว่างความคิด เกี่ยวกับตนกับประสบการณ์ที่เกิดขึ้นมาใหม่อย่างมาก ทำให้เกิดความตึงเครียด วิตกกังวล สับสน ไม่แน่ใจ สูญเสียความเป็นตัวของตัวเองและมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ ตนจะเป็นไปในทางลบ

3.3 ประเภทของการปรับตัว

ธวัชกร อินุอร (2549) ได้กล่าวถึงการปรับตัวของมนุษย์เรานั้นล้วนเกิดจากการที่สิ่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้มีการเปลี่ยนแปลงไปซึ่งการเปลี่ยนแปลงนั้นอาจจะเกิดขึ้นอย่างค่อยๆเป็นค่อยๆไป หรือเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว การที่มนุษย์เรามีความสุขและสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุขรวมทั้งใช้ชีวิตอยู่ในสังคมเหมือนกับมนุษย์คนอื่นเนื่องจากเรามีการปรับตัว โดยจำแนกการปรับตัวไว้ 3 ด้านคือ

1. การปรับตัวด้านการประกอบอาชีพ มนุษย์ทุกคนที่เข้าสู่วัยทำงานเนื่องจากการทำงานเป็นสิ่งสำคัญอย่างมาก สำหรับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เพราะนอกจากงานจะเป็นเครื่องบ่งชี้สถานะทางสังคมของมนุษย์แล้วงานยังเป็นแหล่งพบปะทางสังคมและมนุษย์ไม่ได้ให้คุณค่ากับการทำงานเพียงเพราะเหตุผลทางเศรษฐกิจเท่านั้นแต่มนุษย์ล้วนตระหนักว่างานเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของชีวิตซึ่งในการทำงานนั้นมนุษย์จะมีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับงานได้

2. การปรับตัวด้านสุขภาพร่างกาย เมื่อสภาพแวดล้อมรอบ ๆ มีการเปลี่ยนแปลง ที่จะส่งผลกระทบต่อสุขภาพร่างกาย โดยการปรับตัวจึงเป็นสิ่งสำคัญแม้ว่าร่างกายจะยังไม่มีปัญหา แต่เมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่น่าจะเป็นปัญหาที่ต้องมีการป้องกันก่อนที่จะเกิดปัญหาขึ้น และในขณะเดียวกันนั้นแม้ว่าร่างกายจะเกิดปัญหาด้านสุขภาพแล้วนั้นการลดอัตราเสี่ยงหรือการเพิ่มความต้านทานให้กับร่างกายก็เป็นสิ่งสำคัญ

3. การปรับตัวด้านสุขภาพจิต มนุษย์เราเมื่อมีความเครียดเกิดขึ้นสิ่งที่เป็นคือ ต้องปรับตัวให้ได้เพื่อรักษาสมดุลทางจิตใจเอาไว้ทำให้สภาพของความเป็นตัวของตัวรอดอยู่ต่อไป คนที่ปรับตัวไม่ได้ก็จะสูญเสียความเป็นตัวของตัวเองไป

3.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ณัฐทิศา โรจน์ประศาสน (2561) ได้ศึกษาว่าการปรับตัวของกลุ่มสตรีบ้านเกาะมุกด์ ในการแปรรูป สัตว์น้ำเพื่อลดปัญหาเศรษฐกิจของครัวเรือน ในการลดปัญหาเศรษฐกิจของครอบครัวกลุ่มสตรี ได้มีการปรับตัว โดยสร้างอาชีพเสริมที่มาจากความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของตน คือ การแปรรูปสัตว์น้ำ และผลิตภัณฑ์ที่ใช้วัตถุดิบใน

ตฤณ สุขนวล (2555) ได้ศึกษาพบว่าความสามารถในการปรับตัวของชาวประมงพื้นบ้าน จะมีความแตกต่างกันอยู่กับเงื่อนไขต่าง ๆ เงื่อนไขที่สำคัญคือ เงื่อนไขทางทรัพยากร เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ เงื่อนไขทางสังคมและอื่น ๆ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ชาวประมงพื้นบ้านมีเงื่อนไขที่แตกต่างกันทำให้แต่ละครัวเรือนของชาวประมงมีศักยภาพในการปรับตัวที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามชุมชนก็พยายามปรับตัวเพื่อความอยู่รอด ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งมีทั้งครัวเรือนที่มีศักยภาพในการปรับตัวสูง ปานกลาง และต่ำ โดยเฉพาะครัวเรือนที่มีศักยภาพการปรับตัวต่ำและปานกลางบางส่วนไม่สามารถปรับตัวให้ดำรงอยู่ในชุมชน ได้จึงต้องอพยพย้ายออกจากพื้นที่ในที่สุด การปรับตัวมีทั้งสามารถปรับตัวไม่ได้และที่สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับพื้นที่ได้

4. วิธีดำเนินการศึกษา

ผู้ศึกษาได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีวิทยาการศึกษากรณีเฉพาะ (Case Study Approach) ใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interviews) การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participated observation) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์ และตรงตามวัตถุประสงค์ โดยกำหนดขั้นตอนและวิธีการดำเนินการศึกษาดังนี้

4.1 การเลือกพื้นที่ในการศึกษา

ผู้ศึกษาได้เลือกหมู่บ้านชาวประมงพื้นบ้านชายฝั่งทะเล ชุมชนบางไทรย้อย ตำบลชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี เป็นกรณีศึกษาเนื่องจากเป็นชุมชนที่ผลิตอาหารทะเลสดแหล่งใหญ่ของพื้นที่ชาวบ้านประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านชายฝั่งทะเลเป็นอาชีพหลักมาแต่ดั้งเดิม

4.2 กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายการศึกษา คือ ชาวประมงพื้นบ้านชายฝั่งทะเลชุมชนบางไทรย้อย ตำบลชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในช่วงแรกผู้ศึกษาได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบและการปรับตัวของชาวประมงพื้นบ้านที่น่าสนใจ เพื่อเป็นแนวทางการศึกษาดังกล่าว จากนั้นลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามกับกลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มชาวประมงพื้นบ้านชายฝั่งทะเลชุมชนบางไทรย้อย ตำบลชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interviews) การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participated observation) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยมีการจดบันทึกข้อมูล ภาพและเสียง เพื่อที่ข้อมูลได้ครบถ้วนถูกต้องสมบูรณ์มากที่สุดและใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบเจาะจงบุคคล ตามความสะดวกของผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ประธานกลุ่มชาวประมงพื้นบ้านชายฝั่งทะเลชุมชนบางไทรย้อย จำนวน 1 คน ชาวบ้านที่เป็นสมาชิกกลุ่มประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านชายฝั่งทะเล จำนวน 15 คน และพ่อค้าแม่ค้าคนกลางที่รับซื้อสัตว์น้ำในพื้นที่ จำนวน 3 คน รวมทั้งหมดจำนวน 18 คน ซึ่งผู้ศึกษาได้เตรียมแนวคำถามเพื่อการสัมภาษณ์โดยกำหนดประเด็นคำถามตามวัตถุประสงค์การศึกษาไว้ล่วงหน้า

4.4 ระยะเวลาการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ เริ่มตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ.2563 จนถึงช่วงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2564 รวมระยะเวลา 6 เดือน

4.5 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1. แนวคำถามเพื่อการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อช่วยให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับ การใช้ชีวิตประจำวันในการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านชายฝั่งทะเล และผลกระทบและการปรับตัวจากการแพร่ระบาดของ เชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)
2. การสนทนากลุ่มเพื่อให้ได้ข้อมูลความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของกลุ่ม
3. การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม เพื่อช่วยให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับ พฤติกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มประมงพื้นบ้านชายฝั่งทะเลชุมชนบางไทรย้อยแห่งนี้

4.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อผู้ศึกษาได้ทำการค้นคว้าเก็บรวบรวมข้อมูล จากเอกสารงานวิจัย บทความวิชาการที่เกี่ยวข้องต่างๆ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม (Group discussion) และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participated observation) จากนั้นนำมาตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูลด้วยวิธีการแบบสามเส้า (Triangulation) จากนั้นนำมาจำแนกแยกเป็นหมวดหมู่ และวิเคราะห์เนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา จากนั้นมาเขียนบรรยายสรุปผลการศึกษาเชิงพรรณนาต่อไป

5. สรุปผลการศึกษา

ผลการศึกษาเรื่อง “การศึกษาผลกระทบและการปรับตัวจากสถานการณ์การปรับตัวจากสถานการณ์ การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในการประกอบอาชีพของชาวประมงพื้นบ้านชายฝั่งทะเลชุมชนบางไทรย้อย ตำบลชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี” ดังนี้

5.1. ด้านผลกระทบ

ด้านมาตรการทางสังคม

เมื่อก่อนยังไม่มีมาตรการต่าง ๆ ชาวประมงพื้นบ้านชายฝั่งทะเลสามารถออกเรือจับสัตว์น้ำได้ตามความสะดวกแต่เมื่อรัฐบาลประกาศข้อบังคับให้ประชาชนมีการปฏิบัติตัวอย่างเข้มงวดและเคร่งครัดโดยมีมาตรการ “อยู่บ้าน หยุดเชื้อ เพื่อชาติ” ประกาศเคอร์ฟิวทั่วราชอาณาจักร ห้ามบุคคลออกนอกเคสสถานตั้งแต่เวลา 22.00 - 04.00น. และห้ามนั่งรับประทานอาหารที่ร้านอนุญาตให้เพียงส่งกลับบ้านเท่านั้นและในกรณี ที่มีเหตุจำเป็นต้องเดินทางข้ามจังหวัดจะต้องมีหนังสือที่รับรองการเดินทาง และเมื่อถึงจังหวัดปลายทางจะต้องแจ้งไปยังผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ปลายทางว่าเดินทางมาจากจังหวัดใด ด้วยเหตุใด ซึ่งในบางกรณีจะต้องมีการกักตัวอย่างน้อย 14 วัน จากเมื่อก่อน ชาวประมงพื้นบ้านชายฝั่งทะเลเมื่อกลับจากการออกเรือ ชาวประมงส่วนใหญ่จะมีการนั่งรวมกลุ่มพูดคุย พบปะสังสรรค์กัน แต่เมื่อมีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้ไม่สามารถทำแบบเมื่อก่อนได้ ทำให้ต้องงดจัดกิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ เช่น งานเลี้ยงพบปะสังสรรค์ งานบุญ การประชุมประจำเดือน หลีกเลี่ยงการรวมกลุ่มหรือหากมีความจำเป็นที่ต้องเข้าร่วม จะต้องมีการเว้นระยะห่างระหว่างกัน ใช้การสื่อสารประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย การปิดประกาศโฆษณาเข้ามาแทนการจัดประชุมร่วมกัน ผู้นำชุมชน กรรมการหมู่บ้านร่วมกับฝ่ายปกครอง ตำรวจและเจ้าหน้าที่สาธารณสุข จัดตั้งจุดตรวจการเข้า – ออกชุมชนอย่างเข้มงวด

ด้านสุขอนามัยและความปลอดภัยส่วนบุคคล

เมื่อก่อนตอนที่ยังไม่มีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ชาวประมงพื้นบ้านชายฝั่งทะเล ไม่มีการสวมหน้ากากอนามัย ใช้ชีวิตตามปกติ เดินทางไปไหนมาไหนได้ตามความสะดวกของแต่ละบุคคล เมื่อมีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ส่งผลให้ชาวประมงพื้นบ้าน จะต้องสวมใส่หน้ากากอนามัย ล้างมือด้วยเจลแอลกอฮอล์ตลอดเวลา แม้กระทั่งการออกทะเลไปจับปลา เพิ่มเวลาดูแลบุตรหลานที่บ้านมากขึ้นเนื่องจากโรงเรียนประกาศปิด และต้องเรียนผ่านระบบออนไลน์ซึ่งบุตรหลานที่มีอายุน้อยยังต้องการการดูแลเอาใจใส่และแนะนำการเรียนอย่างใกล้ชิด ซึ่งเหตุนี้จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนเวลาในการออกเดินเรือเพื่อประกอบอาชีพ

ด้านรายได้

เมื่อก่อนราคาสัตว์น้ำมีราคาสูง เนื่องจากนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางท่องเที่ยวได้ ภาระค่าใช้จ่ายต่างๆไม่เยอะเท่าตอนนี้ มีเงินเหลือเก็บบ้าง แต่เมื่อมีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลกระทบต่อการค้าขายสัตว์น้ำเป็นอย่างมากเนื่องจาก มีการงดการเดินทางออกนอกพื้นที่เพื่อลดการสัมผัสและการแพร่เชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้ตลาดการค้าขายสัตว์น้ำ มีราคาลดลง รายได้ก็ลดลง จากเมื่อก่อน ราคามูมำ กิโลกรัมละ 350-500 บาท แต่เมื่อเกิดสถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เหลือเพียงกิโลกรัมละ 250-300 บาท เช่นกันกับราคา ปลาทุแล ที่เมื่อก่อนราคา 8-10บาท แต่เมื่อมีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส ทำให้เหลือเพียง 6-7 บาทต่อกิโลกรัม แต่ในทางกลับกันรายจ่ายกลับมีเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากต้องมีการซื้อหน้ากากอนามัย ซื้อเจลแอลกอฮอล์ หน้ากากเฟซชีว อุปกรณ์ป้องกันตนเองจากการแพร่ระบาด เครื่องมือในการเรียนออนไลน์ของบุตรหลาน เช่น ต้องซื้อโทรศัพท์เครื่องใหม่ให้บุตรหลาน เติมน้ำมันเพื่อซื้ออินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในปัจจุบัน ทำให้มีการใช้จ่ายที่มากขึ้น ได้ส่งผลกระทบเป็นอย่างมากต่อการดำรงชีวิตประจำวันของชาวประมงพื้นบ้านชายฝั่งทะเลแห่งนี้

5.2 ด้านการปรับตัว

ด้านมาตรการทางสังคม

จากมาตรการของรัฐบาลส่งผลให้ในพื้นที่แห่งนี้มีการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์โดยการปฏิบัติตามมาตรการของรัฐบาลอย่างเคร่งครัดโดยเมื่อจำเป็นต้องออกจากเคหสถานเพื่อประกอบอาชีพชาวประมงและต้องออกเดินเรือหลังจากเวลาเคอร์ฟิวจำเป็นต้องมีการขออนุญาตออกเดินเรือในเวลาเคอร์ฟิว จากฝ่ายปกครองเพื่อเป็นการทำตามกฎข้อบังคับอย่างเคร่งครัดแล้วจึงจะสามารถออกเดินเรือจับสัตว์น้ำได้

ด้านรายได้

จากผลกระทบในเรื่องของราคาสัตว์น้ำที่ถูกกว่าปกติจากพ่อค้าคนกลางที่มีการผูกขาด ส่งผลให้ชาวประมงพื้นบ้านชายฝั่งทะเลแห่งนี้ ได้มีการปรับตัว โดยการยอมรับกับราคาสัตว์น้ำที่ราคาต่ำ และทำกิจกรรมอื่น เพื่อเป็นการเสริมรายได้ เช่น การหันมาขายปลีก โดยการแปรรูปทำปลาตากแห้ง ปลาเค็ม เพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าและเพิ่มช่องทางการขายโดยการขายปลีกตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น ตลาดนัดบางควาย หรือตลาดสดเทศบาลเมืองชะอำ เนื่องจากต้องเปลี่ยนกลุ่มเป้าหมายจากเดิมที่ขายให้กับนักท่องเที่ยวเป็นหลัก เปลี่ยนเป็นการขายให้กับคนในพื้นที่มากขึ้น หรือปรับเปลี่ยนการขายจากเดิมที่เคยขายอยู่กับที่เป็นการนำสัตว์น้ำที่ผ่านการแปรรูปแล้วและสัตว์น้ำสดนำมาใส่รถเพื่อนำไปขายตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น หมู่บ้านข้างเคียงในเมืองชะอำ เพื่อให้รายได้เพิ่มมากขึ้นสามารถเลี้ยงครอบครัวและเป็นค่าใช้จ่ายในการออกเดินเรือในวันต่อไปได้ และมีการปรับลดค่าใช้จ่ายในส่วนที่ไม่จำเป็นเช่น การซื้ออาหารเพื่อบริโภค จากเดิมที่ซื้อผลไม้ครั้งละ 3-4 ครั้งต่อสัปดาห์ เมื่อเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) จำเป็นต้องปรับลดเหลือเพียงสัปดาห์ละ 1 ครั้ง เท่านั้น เพื่อเป็นการประหยัดให้เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในส่วน อื่น ๆ ที่เพิ่มมาจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019(COVID-19) หรือในบางรายก็เปลี่ยนแปลงอาชีพจากเดิมที่ทำประมงพื้นบ้านชายฝั่งทะเลเป็นหลัก ได้หันมาประกอบอาชีพอื่นแทน เช่น อาชีพค้าขายตามตลาดนัดชุมชน อาชีพรับจ้างทั่วไป เป็นจำนวน 5 รายด้วยกัน

ด้านสุขอนามัยและความปลอดภัยส่วนบุคคล

ชาวประมงพื้นบ้านแห่งนี้ได้มีการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์โดยการปฏิบัติตามมาตรการของรัฐบาลอย่างเคร่งครัด เมื่อมีความจำเป็นต้องออกจากเคหสถานเพื่อไปดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การรับ-ส่งบุตรหลานจากโรงเรียน การเดินทางเพื่อซื้อเครื่องอุปโภค บริโภค จำเป็นต้องมีการสวมหน้ากากอนามัย หน้ากากเฟซชีว ล้างมือด้วยเจลแอลกอฮอล์ หลีกเลี่ยงการเดินทางไปในพื้นที่เสี่ยง พื้นที่คนแออัด หรือเดินทางข้ามจังหวัดโดยที่ไม่มีเหตุจำเป็น และงดกิจกรรมที่มีการรวมกลุ่ม เพื่อหลีกเลี่ยงการสัมผัสเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) และปฏิบัติตามมาตรการของรัฐบาล

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาของผู้ศึกษาพบว่า กลุ่มชาวประมงพื้นบ้านชายฝั่งทะเล ชุมชนบางไทรย้อย ตำบลชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ได้รับผลกระทบและปรับตัวใน 3 ด้าน คือ

ด้านผลกระทบ

1. ผลกระทบด้านมาตรการทางสังคม

รัฐบาลประกาศข้อบังคับให้ประชาชนมีการปฏิบัติตามอย่างเข้มงวดและเคร่งครัดโดยมีมาตรการ “อยู่บ้าน หยุดเชื้อเพื่อชาติ” ประกาศเคอร์ฟิวทั่วราชอาณาจักร ห้ามบุคคลออกนอกเคหสถานตั้งแต่เวลา 22.00 - 04.00น. และห้ามนั่งรับประทานอาหารที่ร้านอนุญาตให้เพียงส่งกลับบ้านเท่านั้นและในกรณี ที่มีเหตุจำเป็นต้องเดินทางข้ามจังหวัดต้องมีหนังสือรับรองการเดินทาง และเมื่อถึงจังหวัดปลายทางจะต้องแจ้งไปยังผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ปลายทางว่าเดินทางมาจากจังหวัดใดด้วยเหตุใด ซึ่งในบางกรณีจะต้องมีการกักตัวอย่างน้อย 14 วัน จากเมื่อก่อน ชาวประมงพื้นบ้านชายฝั่งทะเลเมื่อกลับจากการ

ออกเรือ ชาวประมงส่วนใหญ่จะมีการนั่งรวมกลุ่มพูดคุย พบปะสังสรรค์กัน แต่เมื่อมีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้ไม่สามารถทำแบบเมื่อก่อนได้

2. ผลกระทบด้านสุขอนามัยและความปลอดภัยส่วนบุคคล

เมื่อมีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ส่งผลให้ชาวประมงพื้นบ้าน จะต้องสวมใส่หน้ากากอนามัย ล้างมือด้วยเจลแอลกอฮอล์ตลอดเวลาแม้กระทั่งการออกทะเลไปจับปลา เพิ่มเวลาดูแลบุตรหลานที่บ้านมากขึ้น เนื่องจากโรงเรียนประกาศปิด และต้องเรียนผ่านระบบออนไลน์ซึ่งบุตรหลานที่มีอายุน้อยยังต้องการการดูแลเอาใจใส่และแนะนำ การเรียนอย่างใกล้ชิด ซึ่งเหตุนี้จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนเวลาในการออกเดินเรือเพื่อประกอบอาชีพ

3. ผลกระทบด้านรายได้

ส่งผลกระทบต่อการค้าขายสัตว์น้ำเป็นอย่างมากเนื่องจาก มีการงดการเดินทางออกนอกพื้นที่เพื่อลดการสัมผัสและการแพร่เชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้ตลาดการค้าขายสัตว์น้ำ มีราคาลดลง รายได้ก็ลดลง จากเมื่อก่อนราคาปูม้า กิโลกรัมละ 350-500 บาท แต่เมื่อเกิดสถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เหลือเพียงกิโลกรัมละ 250-300 บาท เช่นกันกับราคา ปลาสิ่กุน ที่เมื่อก่อนราคา 8-10บาท แต่เมื่อมีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส ทำให้เหลือเพียง 6-7 บาทต่อกิโลกรัม แต่ในทางกลับกันรายจ่ายกลับมีเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากต้องมีการซื้อหน้ากากอนามัย ซื้อเจลแอลกอฮอล์ หน้ากากเฟซชีว อุปกรณ์ป้องกันตนเองจากการแพร่ระบาด เครื่องมือในการเรียนออนไลน์ของบุตรหลาน เช่น ต้องซื้อโทรศัพท์ เครื่องใหม่ให้บุตรหลาน เติมเงินเพื่อซื้ออินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในปัจจุบัน ทำให้มีการใช้จ่ายที่มากขึ้น ได้ส่งผลกระทบเป็นอย่างมากต่อการดำรงชีวิตประจำวันของชาวประมงพื้นบ้านชายฝั่งทะเลแห่งนี้

ด้านการปรับตัว

1. การปรับด้านมาตรการทางสังคม

จากมาตรการของรัฐบาลส่งผลให้ในพื้นที่แห่งนี้มีการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์โดยการปฏิบัติตามมาตรการของรัฐบาลอย่างเคร่งครัดโดยเมื่อจำเป็นต้องออกจากเคหสถานเพื่อประกอบอาชีพชาวประมงและต้องออกเดินเรือหลังจากเวลาเคอร์ฟิวจำเป็นต้องมีการขอหนังสืออนุญาตออกเดินเรือในเวลาเคอร์ฟิว จากฝ่ายปกครองเพื่อเป็นการทำตามกฎข้อบังคับอย่างเคร่งครัดแล้วจึงจะสามารถออกเดินเรือจับสัตว์น้ำได้

2. การปรับด้านรายได้

จากผลกระทบในเรื่องของราคาสัตว์น้ำที่ถูกกว่าปกติจากพ่อค้าคนกลางที่มีการผูกขาด ส่งผลให้ชาวประมงพื้นบ้านชายฝั่งทะเลแห่งนี้ ได้มีการปรับตัว โดยชาวประมงพื้นบ้านชายฝั่งทะเลได้มีปรับลดต้นทุนค่าใช้จ่ายในการทำประมงพื้นบ้านลดและเลิกจ้างแรงงานชั่วคราว หันมาใช้แรงงานของสมาชิกในครอบครัว ยอมรับกับราคาสัตว์น้ำที่ราคาต่ำ และทำกิจกรรมอื่น เพื่อเป็นการเสริมรายได้ เช่น การหันมาขายปลีก โดยการแปรรูปทำปลาตากแห้ง ปลาเค็ม เพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าและเพิ่มช่องทางการขายโดยการขายปลีกตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น ตลาดนัดบางควาย หรือตลาดสดเทศบาลเมืองชะอำ เนื่องจากต้องเปลี่ยนกลุ่มเป้าหมายจากเดิมที่ขายให้กับนักท่องเที่ยวเป็นหลัก เปลี่ยนเป็นการขายให้กับคนในพื้นที่มากขึ้นหรือปรับเปลี่ยนการขายจากเดิมที่เคยขายอยู่กับที่เป็นการนำสัตว์น้ำที่ผ่านการแปรรูปแล้วและสัตว์น้ำสดนำมาใส่รถเพื่อนำไปขายตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น หมู่บ้านข้างเคียง ในเมืองชะอำ เพื่อให้รายได้เพิ่มมากขึ้นสามารถเลี้ยงครอบครัวและเป็นค่าใช้จ่ายในการออกเดินเรือในวันต่อไปได้ และมีการปรับลดค่าใช้จ่ายในส่วนที่ไม่จำเป็นเช่น การซื้ออาหารเพื่อบริโภคจากเดิมที่ซื้อผลไม้ครั้งละ 3-4 ครั้งต่อสัปดาห์ เมื่อเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) จำเป็นต้องปรับลดเหลือเพียงสัปดาห์ละ 1 ครั้ง เท่านั้น เพื่อเป็นการประหยัดให้เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในส่วนอื่น ๆ ที่เพิ่มมาจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019(COVID-19) หรือในบางรายก็เปลี่ยนแปลงอาชีพจากเดิมที่ทำประมงพื้นบ้านชายฝั่งทะเลเป็นหลักได้หันมาประกอบอาชีพอื่นแทน เช่น อาชีพค้าขายตามตลาดนัดชุมชน อาชีพรับจ้างทั่วไป การปรับตัวของชาวประมง

พื้นบ้านชายฝั่งทะเลแห่งนี้ได้มีการปรับสอดคล้องกับความหมายของการปรับตัวของ (ลัดดาวลัย เกษมเนตรและทัศนาก ทงภักดี 2543) ได้กล่าวว่าการปรับตัว หมายถึง การที่บุคคลพยายามปรับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นแก่ตน และพยายามปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและความต้องการของตนเอง จนสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขปราศจากความคับข้องใจ

3. การปรับด้านสุขอนามัยและความปลอดภัยส่วนบุคคล

ชาวประมงพื้นบ้านแห่งนี้ได้มีการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์โดยการปฏิบัติตามมาตรการของรัฐบาลอย่างเคร่งครัด เมื่อมีความจำเป็นต้องออกจากเคหสถานเพื่อไปดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การรับ-ส่งบุตรหลานจากโรงเรียน การเดินทางเพื่อซื้อเครื่องอุปโภค บริโภค จำเป็นต้องมีการสวมหน้ากากอนามัย หน้ากากเฟซชีว ล้างมือด้วยเจลแอลกอฮอล์ หลีกเลี่ยงการเดินทางไปในพื้นที่เสี่ยง พื้นที่คนแออัด หรือเดินทางข้ามจังหวัดโดยที่ไม่มีเหตุจำเป็น และงดกิจกรรมที่มีการรวมกลุ่ม เพื่อหลีกเลี่ยงการสัมผัสเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) และปฏิบัติตามมาตรการของรัฐบาล เพื่อป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงชาวประมงพื้นบ้านของชุมชนบางไทร้อย มีการปรับตัวและสอดคล้องกับงานวิจัยของ ตฤณ สุขนวล (2555) ที่ได้ศึกษาว่าความสามารถในการปรับตัวของชาวประมงพื้นบ้านมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับเงื่อนไขต่าง ๆ เช่น เงื่อนไขทางทรัพยากร ทางเศรษฐกิจ ทางสังคม เป็นต้น ชาวประมงพื้นบ้านนั้นก็มียุทธศาสตร์ที่ต่างกัน ทำให้แต่ละครัวเรือนของชาวประมงพื้นบ้าน มีศักยภาพในการปรับตัวที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามชุมชนก็พยายามปรับตัวเพื่อความอยู่รอด ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งแต่ละครอบครัวก็จะมีปรับตัวให้ตัวเองสามารถอยู่รอดต่อไปในสถานการณ์นั้น ๆ ได้

7 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

7.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

7.1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพประมงควรเข้าไปให้การช่วยเหลือและเยียวยาชาวประมงพื้นบ้านชายฝั่งทะเลที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

7.1.2 กรมประมงควรเข้ามาให้การช่วยเหลือในเรื่องของการควบคุมราคาค่าการซื้อขายสัตว์น้ำให้มีความเป็นธรรมและเข้ามาให้คำแนะนำในแปรรูปสัตว์น้ำที่มีคุณภาพมากขึ้น

7.1.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมอาชีพ ควรเข้ามาให้คำแนะนำในการขายสินค้าออนไลน์และ เข้ามาช่วยในการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปให้มีความสวยงามและน่าซื้อมากขึ้น

7.1.4 ชาวประมงพื้นบ้านควรรวมกลุ่มกันจัดทำสินค้าแปรรูปจากสัตว์น้ำชาย เพื่อเป็นช่องทางเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนอีกช่องทางหนึ่ง

7.2 ข้อเสนอในการศึกษาครั้งต่อไป

7.2.1 ควรศึกษาในเรื่องการวิถีชีวิตในการออกเรือว่า ในการออกเรือแต่ครั้งเขาจะต้องมีการเตรียมอะไร มีค่าใช้จ่ายอย่างไร ออกเรือครั้งหนึ่งคุ้มกับค่าใช้จ่ายที่เสียไปหรือไม่

7.2.2 ควรศึกษาในเรื่องของทำไมคนรุ่นใหม่ถึงไม่ทำอาชีพประมงพื้นบ้านชายฝั่งทะเล

8. รายการอ้างอิง

โชคครชิตไชยส. (2563). การระบาดของไวรัสโคโรนา (โควิด-19) ในประเทศไทย. สืบค้นจาก <https://he01-tci-thaijo.org/index.php/JPMAT/article/view/242185>.

ณัฐฉิณิ ลักษณะนันท์. (2563). สถานการณ์โรคโควิด-19 ปัจจุบัน และคำแนะนำการปฏิบัติตัว. สืบค้นจาก <https://sriphat.med.cmu.ac.th/th/knowledge-503>.

- ธนศ ประไพพงษ์และคณะ. (2558). การปรับตัวของชุมชนประมงพื้นบ้านต่อการจัดการทรัพยากรชายฝั่งและมาตรการด้านการจัดการการกัดเซาะชายฝั่ง กรณีศึกษาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอ่าวไทยตอนบน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาเศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ธวัชกร อินอุตร. (2549). การปรับตัวจากผลกระทบ ของการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมของประชาชน ตำบลแม่ตาว อำเภอแม่สวด จังหวัดตาก. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาเศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ธัญมาส วรงค์สิงห์. (2547). แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการปรับตัว. สืบค้นจาก <https://www.bloggang.com/viewdiary.php?id=paperprint&group=1>.
- ประชากรธุรกิจรวบรวม. (2563). โควิด-19” ทุบถ่านฟ้าป่วน “แอร์ไลน์” ปรับลดไฟล์ตบินทั่วเอเชีย. สืบค้นจาก <https://www.prachachat.net/tourism/news-423576>.
- พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา. (2563, 23 กันยายน). โควิด-19 : รัฐบาลอาจประกาศเคอร์ฟิว 24 ชม. หากยอดผู้ติดเชื้อไวรัสโคโรนาไม่ลด ขอประเมินผลทุกวัน ซ้ำฝืนจำคุก 2ปี ปรับ4หมื่น. สืบค้นจาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-52134560>.
- ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และทัศนาก ทอภักดี. (2543). “รูปแบบการแสดงความรักของมารดาไทย และบุคลิกภาพของเด็กที่มีความสัมพันธ์กับลักษณะทางอารมณ์และสังคม” รายงานการวิจัย ฉบับที่ 75. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิชุดา ครุฑเทิน. (2563). โควิด-19: ไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ ภัยคุกคามชาวโลกปี 2020. สืบค้นจาก <https://www.bbc.com/thai/international-55217851>.
- สุจิตรา อุรัตนมณี. (2559). กรอบแนวคิดทฤษฎีการปรับตัวของรอย. สืบค้นจาก http://www.elnurse.ssru.ac.th/sujitra_ur/pluginfile.php000000.

ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ด้านสุขภาพกับพฤติกรรมการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา
2019 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

THE RELATIONSHIP BETWEEN HEALTH LITERACY TO CORONAVIRUS DISEASE
2019 PREVENTION OF STUDENTS IN SILPAKORN UNIVERSITY PHETCHABURI IT
CAMPUS

ชลธิชา แสนมูล¹ และ รชกร วชิรสิโรตม²

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1.) เพื่อสำรวจระดับความรู้ด้านสุขภาพ 2.) เพื่อสำรวจระดับพฤติกรรมการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และ 3.) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ด้านสุขภาพกับพฤติกรรมการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี เป็นการวิจัยเชิงปริมาณใช้การสำรวจกลุ่มตัวอย่างประชากรจำนวน 369 ตัวอย่าง เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามความรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 วิเคราะห์ข้อมูลโดย การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรีมีระดับความรู้ด้านสุขภาพอยู่ในระดับปานกลาง (Mean= 3.39 , S.D.= .26) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความรู้ความเข้าใจด้านสุขภาพ (Mean= 3.54 , S.D.= .39) ด้านการตัดสินใจเลือกที่ถูกต้อง (Mean= 3.46 , S.D.= .32) และด้านการเข้าถึงข้อมูลและบริการด้านสุขภาพ (Mean=3.42 , S.D.= .44) อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการจัดการสุขภาพตนเอง (Mean= 3.39 , S.D.= .36) การรู้เท่าทันสื่อสารสนเทศ (Mean= 3.31 , S.D.= .43) และการสื่อสารเพื่อเพิ่มความเชี่ยวชาญ (Mean= 3.21 , S.D.= .48) ที่อยู่ในระดับปานกลาง พฤติกรรมป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 อยู่ในระดับมาก (Mean=3.79 , S.D.= .37) และความรู้ด้านสุขภาพมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลางกับพฤติกรรมการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 อย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = .404$)

คำสำคัญ: ความรู้ด้านสุขภาพ, โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

Abstract

This study aimed to 1.) survey the health literacy of students in Silpakorn University Phetchaburi IT campus 2.) survey the prevention behavior to coronavirus disease 2019 of students in Silpakorn University Phetchaburi IT campus and 3.) to study the relationship between health literacy and behavior to coronavirus disease 2019 of students in Silpakorn University Phetchaburi IT campus. by employing quantitative methodology. The sampling were 369 students and the questionnaire was distributed. The data was

¹ นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

² อาจารย์ ประจำคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

analyzed by using frequency, percentage, mean, standard deviation, and Pearson's correlation coefficient. The results indicated that the health literacy level to coronavirus disease 2019 of students in Silpakorn University Phetchaburi IT campus was fair level (Mean= 3.39 , S.D.= .26). When considering each aspect, it was found that cognitive skills (Mean= 3.54 , S.D.= .39) , decision skills (Mean= 3.46 , S.D.= .32) and access skills (Mean=3.42 , S.D.= .44) were at a high level while self-management skills (Mean= 3.39 , S.D.= .36) , media literacy skills (Mean= 3.31 , S.D.= .43) and communication skills (Mean= 3.21 , S.D.= .48) were at moderate level. It found that the prevention behavior to coronavirus disease 2019 of students was high level (Mean=3.79 , S.D.= .37) , and relationship between health literacy level and prevention behavior was positive relationship statistically significant at the .01 level with the correlation coefficient (r= .404).

Keywords: HEALTH LITERACY, CORONAVIRUS DISEASE 2019

1. บทนำ

ความรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy) ถือว่าเป็นประเด็นที่ทั่วโลกได้ให้ความสนใจ รวมถึงสาธารณสุขไทยที่ได้เล็งเห็นและให้ความสำคัญกับความรู้ด้านสุขภาพของประชาชนเพิ่มมากขึ้น เห็นได้จากเป้าประสงค์ในแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) ข้อที่หนึ่ง กำหนดว่า ประชาชน ชุมชน ท้องถิ่น และภาคีเครือข่าย มีความรู้ด้านสุขภาพมากขึ้น ส่งผลให้การเจ็บป่วยและเสียชีวิตจากโรคที่ป้องกันได้ลดลง (คณะกรรมการอำนวยการจัดทำแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติฉบับที่ 12 กระทรวงสาธารณสุข, 2559) ซึ่งได้มีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) ที่ได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาให้คนไทยมีสุขภาพที่ดีและมีความสมบูรณ์แข็งแรง (สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2559)

คำว่า Health Literacy หรือ ความรู้ด้านสุขภาพได้มีการเริ่มใช้ครั้งแรกเมื่อปี.ศ.1974 องค์การอนามัยโลก (WHO, 1998) ได้มีการนิยามคำว่าความรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy) เป็นครั้งแรกว่าเป็น ‘ทักษะต่าง ๆ ทางการรับรู้และทางสังคม ซึ่งเป็นตัวกำหนดแรงจูงใจและความสามารถของปัจเจกบุคคลในการที่จะเข้าถึง เข้าใจและใช้ข้อมูลวิธีการต่างๆ เพื่อส่งเสริมและบำรุงรักษาสุขภาพของตนเองให้ดียิ่งขึ้น’ ซึ่งสอดคล้องกับ นิยามของดอน นัทบีม (Nutbeam D, 2000, 2008) ที่ได้มีการนิยามความรู้ด้านสุขภาพไว้ว่า ความรู้ ความเข้าใจและทักษะทางสังคมที่กำหนดแรงจูงใจและความสามารถเฉพาะบุคคลในการเข้าถึง เข้าใจและใช้ข้อมูลเพื่อให้เกิดสุขภาพที่ดี รวมทั้งการพัฒนาความรู้และทำความเข้าใจบริบทด้านสุขภาพ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติและแรงจูงใจเพื่อก่อให้เกิดพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสมด้วยตนเอง ความรู้ด้านสุขภาพถือว่าเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นในการแก้ไขต้นเหตุของปัญหาสุขภาพโดยตรงและเป็นที่ยอมรับทั่วโลก เห็นได้จากการประชุมส่งเสริมสุขภาพโลกครั้งที่ 9 เมื่อวันที่ 21 ถึง 24 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2559 ที่ได้เน้นให้มีการส่งเสริมสุขภาพไว้ในกระบวนการอย่างยั่งยืนรวมทั้งการเสริมสร้างพลังและการสร้างความรู้ด้านสุขภาพให้กับประชาชนเพื่อจะเป็นส่วนสำคัญในการเกิดการณ์มีส่วนร่วมในการผลักดันสุขภาพ (สมาคมส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพไทย: THLA, 2563)

ในปัจจุบันสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ยังคงมีการระบาดไปทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ได้ส่งผลกระทบต่อสุขภาพในรายที่มีอาการรุนแรงจะมีอาการระบบทางเดินหายใจล้มเหลวและอาจถึงขั้นเสียชีวิต โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ถือว่าเป็นโรคติดต่ออันตรายที่สุดซึ่งการแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพและอัตราผู้ป่วยลดลงนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ ซึ่งการแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพและอัตราผู้ป่วยลดลงนั้นควรมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพที่ถูกต้องโดยมีการส่งเสริมและพัฒนาปัจจัยที่เกี่ยวข้องในด้านต่างๆ ได้แก่ ปัจจัยภายในตัวบุคคล (ปัจจัยนำ) เช่น ความรู้ การรับรู้ ความเข้าใจ

และปัจจัยแวดล้อม (ปัจจัยเอื้อ) ให้อย่างเหมาะสม ในการพัฒนาปัจจัยภายในจะต้องมีการปลูกฝังให้ประชาชนในสังคมเกิดความรอบรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy) ซึ่งหมายถึง ความสามารถและทักษะในการเข้าถึงข้อมูลด้านสุขภาพ ความรู้ ความเข้าใจเพื่อวิเคราะห์ ประเมินและการจัดการตนเอง รวมทั้งสามารถชี้แนะเรื่องสุขภาพแก่ครอบครัวและชุมชนได้ การพัฒนาความรอบรู้ด้านสุขภาพจึงเป็นการสร้างและพัฒนาขีดความสามารถในระดับบุคคลและเป็นการรักษาสุขภาพของตนเองอย่างยั่งยืน(กองสุศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ, 2561)

จากการศึกษาพบว่า ความรอบรู้ด้านสุขภาพมีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์สุขภาพ กล่าวคือหากบุคคลที่มีระดับความรู้ด้านสุขภาพที่ต่ำจะส่งผลต่อการใช้ข้อมูลข่าวสารและการรับบริการสุขภาพ เช่น ในเรื่องการดูแลโรคภัยไข้เจ็บตนเอง การป้องกันโรค รวมไปถึงการมีแนวโน้มประสบปัญหาในด้านสุขภาพตั้งแต่อายุน้อยและมีโอกาสป่วยหนักหรือมีสุขภาพที่แย่งจนต้องเข้ารับรักษาตัวที่โรงพยาบาลมากกว่าบุคคลที่มีระดับความรู้ด้านสุขภาพที่สูง (กองสุศึกษา, 2554)

ความรู้ด้านสุขภาพ เปรียบเสมือนกุญแจที่สำคัญสู่กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านสุขภาพที่จะส่งผลต่อการส่งเสริมและสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพในระดับบุคคล จากปัญหาโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่มีแนวโน้มว่าจะเพิ่มขึ้นจนกลายเป็นปัญหาสุขภาพที่สำคัญที่ก่อให้เกิดผลกระทบระยะสั้นและระยะยาวต่อสุขภาพทำให้ต้องพึ่งบริการทางการแพทย์ที่มีราคาแพง ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะสำรวจระดับความรู้ด้านสุขภาพของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี เพราะนักศึกษาถือว่าเป็นกำลังที่สำคัญของครอบครัวและสังคมในอนาคตหากนักศึกษามีความรู้ด้านสุขภาพที่ต่ำและมีปัญหาด้านสุขภาพย่อมจะส่งผลกระทบต่อครอบครัวและสังคมขาดแคลนประชากรวัยทำงานที่มีคุณภาพ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อสำรวจระดับความรู้ด้านสุขภาพ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี
- 2.2 เพื่อสำรวจระดับพฤติกรรมการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา2019 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี
- 2.3 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ด้านสุขภาพกับพฤติกรรมการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

3. สมมติฐานการวิจัย

ความรู้ด้านสุขภาพมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา2019

4. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

4.1 แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ด้านสุขภาพ

องค์รอนามัยโลก (1998) ให้ความหมายของความรู้ด้านสุขภาพคือ ทักษะการเรียนรู้ทางปัญญาและทางสังคม ซึ่งเป็นตัวกำหนดแรงจูงใจและความสามารถของปัจเจกบุคคลในการเข้าถึง เข้าใจ และใช้ข้อมูลวิธีต่างๆที่ได้รับ เพื่อส่งเสริมและบำรุงรักษาสุขภาพของตนเองให้ได้อยู่เสมอ

Nutbeam (2008) ให้ความหมายของความรู้ด้านสุขภาพคือ สมรรถนะของแต่ละบุคคลทางด้านสังคมและการคิดวิเคราะห์ที่กำหนดแรงจูงใจและความสามารถของบุคคลในการเข้าถึง ทำความเข้าใจ ประเมินและใช้สารสนเทศด้านสุขภาพตามความต้องการเพื่อส่งเสริมและรักษาสุขภาพของตนเองให้ดีขึ้น

กองสุศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ (2561) ให้ความหมายของความรู้ด้านสุขภาพคือ ความสามารถและทักษะในการเข้าถึงข้อมูล ความรู้ ความเข้าใจ เพื่อวิเคราะห์ ประเมินการปฏิบัติและการจัดการตนเอง รวมทั้งสามารถชี้แนะเรื่องสุขภาพส่วนบุคคล ครอบครัว และชุมชนเพื่อสุขภาพที่ดี

4.2 องค์ประกอบของความรอบรู้ด้านสุขภาพ

กองสุศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ (2561) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะสำคัญที่จำเป็นต้องพัฒนาเพื่อเพิ่มความรอบรู้ด้านสุขภาพ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก ดังนี้

1. การเข้าถึงข้อมูลสุขภาพและบริการสุขภาพ (Access skill) หมายถึง การใช้ความสามารถในเลือกแหล่งข้อมูลวิธีการในการค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติตนและตรวจสอบข้อมูลจากหลายแหล่งจนข้อมูลมีความน่าเชื่อถือ
2. ความรู้ ความเข้าใจ (Cognitive skill) หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติ
3. ทักษะการสื่อสาร (Communication skill) หมายถึง ความสามารถในการสื่อสารโดยการพูดอ่าน เขียน รวมทั้งสามารถสื่อสารและโน้มน้าวให้บุคคลอื่นเข้าใจและยอมรับข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติตน
4. ทักษะการจัดการตนเอง (Self-management skill) หมายถึง ความสามารถในการกำหนดเป้าหมาย วางแผน และปฏิบัติตามแผนการปฏิบัติพร้อมทั้งมีการทบทวนวิธีการปฏิบัติตามเป้าหมายเพื่อนำมาปรับเปลี่ยนวิธีปฏิบัติตนให้ถูกต้อง
5. ทักษะการตัดสินใจ (Decision skill) หมายถึง ความสามารถในการกำหนดทางเลือกและปฏิเสธ/หลีกเลี่ยงหรือเลือกวิธีการปฏิบัติ โดยมีการใช้เหตุผลหรือวิเคราะห์ผลดี-ผลเสียเพื่อการปฏิเสธ/หลีกเลี่ยงพร้อมแสดงทางเลือกปฏิบัติที่ถูกต้อง
6. การรู้เท่าทันสื่อ (Media literacy skill) หมายถึง ความสามารถในการตรวจสอบความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่สื่อนำเสนอและสามารถเปรียบเทียบวิธีการเลือกรับสื่อเพื่อหลีกเลี่ยงความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นกับสุขภาพของตนเองและผู้อื่น รวมทั้งมีการประเมินข้อความสื่อเพื่อชี้แนะแนวทางให้กับชุมชนและสังคม

4.3 พฤติกรรมการป้องกัน

Harrisand Mc Broom (1979) นิยามว่า การกระทำของบุคคลที่เป็นปกติสม่ำเสมอที่มีความเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ให้เกิดการมีสุขภาพที่ดีซึ่งเป็นการกระทำที่ถือว่ามีความสำคัญในการป้องกันโรค ดังนั้นพฤติกรรมป้องกันโรคจึงถือว่าเป็นพฤติกรรมของการดูแลตนเองในตอนที่ภาวะปกติเป็นการดูแลตนเองเพื่อให้สุขภาพของตนเองและครอบครัวมีสุขภาพที่สมบูรณ์แข็งแรง

มัลลิกา มัตติโก (2543) กล่าวว่า พฤติกรรมป้องกันโรค คือ การดูแลตนเองในภาวะปกติเพื่อให้สุขภาพของตนเองและครอบครัวมีสุขภาพที่สมบูรณ์แข็งแรงโดยเป็นพฤติกรรมที่ทำในขณะที่มีสุขภาพที่แข็งแรง โดยมี 2 ลักษณะ ได้แก่

1. การดูแลส่งเสริมสุขภาพ (health maintenance) เป็นพฤติกรรมที่จะสามารถช่วยรักษาสุขภาพให้มีความแข็งแรงปราศจากความเจ็บป่วย สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติและพยายามหลีกเลี่ยงอันตรายต่างๆที่จะก่อผลเสียกับสุขภาพ เช่น การไม่สูบบุหรี่ การตรวจสุขภาพ
2. การป้องกันโรค (disease prevention) เป็นพฤติกรรมที่กระทำโดยมุ่งเน้นที่จะป้องกันเพื่อไม่ให้เกิดความเจ็บป่วย หรือโรคต่างๆโดยแบ่งได้เป็น 3 ระดับ ดังนี้ การป้องกันการเกิดโรค (primary prevention), การป้องกันการดำเนินของโรค (secondary prevention) และการป้องกันการเกิดโรครภาวะแทรกซ้อนของโรค (tertiary prevention)

สุกาญดา นุรักษ์ (2546) ให้ความหมายว่า การกระทำใดๆของบุคคล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันการเกิดโรคป้องกันการดำเนินโรค และป้องกันการเกิดภาวะแทรกซ้อนของโรคเพื่อส่งผลให้เกิดสภาวะสุขภาพดี

4.4 โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโรคโควิด-19 (COVID-19) ย่อมาจาก Coronavirus disease 2019 เป็นโรคที่เกิดจากไวรัสโคโรนา (Corona Virus) ที่กลายพันธุ์ในธรรมชาติจนเป็นสายพันธุ์ใหม่ โดยมีการสร้างสมมุติฐานว่าไวรัสอาจจะมีแหล่งต้นกำเนิดมาจากค้างคาว โรคโควิด-19 เป็นโรคติดต่อเชื้อทางเดินหายใจที่เกิดจากไวรัสโคโรนา ซึ่งมีชื่อทางการว่า SARS-CoV-2 ทำให้เกิดอาการไข้ ไอและอาจมีปอดอักเสบ เริ่มพบผู้ป่วยครั้งแรกเมื่อต้นเดือนธันวาคม พ.ศ.2562 (ค.ศ.2019) ที่เมืองอู่ฮั่น เมืองหลวงของมณฑลหูเป่ย์ ภาคกลางของประเทศจีน โดยวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2563 องค์การอนามัยโลก (WHO)

ประกาศชื่อที่เป็นทางการสำหรับใช้เรียกโรคทางเดินหายใจที่เกิดจากไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ว่า “โควิด-19” (Covid-19) โดยชื่อนี้มาจากคำย่อในภาษาอังกฤษของคำว่า โครนาไวรัสและดีซีส์ (Disease) ที่แปลว่าโรคภัยไข้เจ็บ รวมทั้งเลข 19 ซึ่งหมายถึงปีที่มีรายงานการแพร่ระบาดครั้งแรก (แพทยโรคติดเชื้อและระบาดวิทยา คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล, 2563)

4.5 ผลกระทบของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

เชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ที่ก่อโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลกระทบต่อร่างกายที่แตกต่างกันออกไป หลายคนอาจไม่แสดงอาการป่วยเลย แต่บางคนอาจต้องรักษาตัวในโรงพยาบาลนานหลายสัปดาห์ โดยเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่สามารถเข้าสู่ร่างกายคนเราได้ทางปาก จมูก หรือ ตา โดยมักไปเกาะติดกับเซลล์ในเยื่อจมูก ช่องคอ ทางเดินหายใจ หรือปอด สำหรับคนส่วนใหญ่ เมื่อติดเชื้อชนิดนี้อาจมีอาการรุนแรงที่สุดคือ มีไข้สูง ไอ และหายใจลำบาก

โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 อาจสร้างความเสียหายต่อหลอดเลือดขนาดเล็กที่อยู่ในปอดทำให้เลือดแข็งตัวเป็นลิ่ม หากเกิดการอักเสบที่รุนแรงจะทำให้เกิดอาการปอดบวม แต่โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อแค่เฉพาะปอด แต่ยังรบกวนระบบภูมิคุ้มกันโดยสาร "ไซโตไคน์" (cytokine) เป็นส่วนหนึ่งของระบบภูมิคุ้มกันซึ่งมีหน้าที่ค้นหาสัญญาณการติดเชื้อ ในผู้ป่วยโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 อาการรุนแรง บางคนระบบนี้อาจถูกกระตุ้นมากเกินไป หากมีการหลั่งสารไซโตไคน์ออกมามากเกินไปก็จะทำให้มีปฏิกิริยาการรุนแรงเกินไปที่อาจสร้างความเสียหายต่อเซลล์สุขภาพดี นอกจากนี้โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สามารถทำให้ผู้ป่วยเกิดอาการชักหรืออาการโคม่าไม่รู้สึกรู้สีกตัว และมันยังทำให้เกิดปัญหาในสมองซึ่งนำไปสู่โรคหลอดเลือดสมองได้ด้วย โดยระบบภูมิคุ้มกันที่มีการตอบสนองมากเกินไปอาจทำให้เลือดแข็งตัว ซึ่งทำให้การส่งเลือดไปเลี้ยงส่วนต่าง ๆ ของสมองหยุดลง ในผู้ป่วยอาการรุนแรงอาจแสดงอาการคล้ายกับโรคสมองอักเสบ โรคจิต และโรคสมองเสื่อมสำหรับระยะเวลาการป่วยโดยเฉลี่ยของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 คือ 14 วัน แต่หลายคนอาจมีอาการป่วยนานกว่านั้น โดยมีปัญหาการหายใจ และอาการอ่อนเพลียหลังติดเชื้อไวรัสอาจอยู่เรื้อรังหลายเดือนสำหรับผู้ป่วยบางคน และผู้มีโอกาสสูงสุดที่จะมีอาการรุนแรงคือ กลุ่มคนชราและผู้มีโรคประจำตัว (แพทยโรคติดเชื้อและระบาดวิทยา คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล, 2563)

5. วิธีดำเนินการวิจัย

5.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้คือ นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี จำนวน 4,709 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 2 มิถุนายน 2563 : มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้ทำการคัดเลือกโดยวิธีการคานวนหาขนาดกลุ่มตัวอย่างตามวิธีของ Taro Yamane ได้จำนวน 369 คน โดยทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างจาก 3 คณะวิชา ได้แก่ คณะวิทยาการจัดการ คณะสัตวศาสตร์และเทคโนโลยีการเกษตร และ คณะเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสารในสัดส่วนที่เหมาะสม และทำการแจกแบบสอบถามออนไลน์ (google form) ให้กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาในแต่ละคณะตามที่กำหนดไว้

5.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมในการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 3 ข้อ ได้แก่ เพศ คณะและระดับชั้นปี

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ด้านสุขภาพ ผู้วิจัยปรับปรุงและดัดแปลงจากแบบสอบถามวัดของกองสุขภาพศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ (2560) จำนวน 30 ข้อ มีลักษณะคำถามแบบให้เลือกรับตามระดับความถี่ ซึ่งแบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ความถี่ในการปฏิบัติ	คะแนน
การปฏิบัติทุกครั้ง	5
การปฏิบัติบ่อยครั้ง	4
การปฏิบัติบางครั้ง	3
การปฏิบัตินานๆครั้ง	2
ไม่ปฏิบัติ	1

แปลความหมายระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพ โดยการรวบรวมคะแนนในแต่ละข้อเพื่อนำมาหาค่าเฉลี่ย แล้วนำค่าเฉลี่ยที่ได้มาเทียบกับค่าพิสัยของระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพ ซึ่งคำนวณจากค่าสูงสุดลบด้วยค่าต่ำสุดแล้วหารด้วยจำนวนชั้น เมื่อแทนค่าจะได้ $(5-1)/5 = 0.80$ จึงแบ่งช่วงคะแนนเพื่อใช้ในการแบ่งระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพ ได้ดังนี้

ระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพ	คะแนน
มากที่สุด	4.21 – 5.00
มาก	3.41 – 4.20
ปานกลาง	2.61 – 3.40
น้อย	1.81 – 2.60
น้อยที่สุด	1.00 – 1.80

ส่วนที่ 3 พฤติกรรมการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ผู้วิจัยปรับปรุงและดัดแปลงจากแบบสอบถามของธานี กลุ่มใจ และคณะ (2563) จำนวน 10 ข้อ มีลักษณะคำถามแบบให้เลือกตามระดับความถี่ ซึ่งแบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ความถี่ในการปฏิบัติ	คะแนน
การปฏิบัติทุกครั้ง	5
การปฏิบัติบ่อยครั้ง	4
การปฏิบัติบางครั้ง	3
การปฏิบัตินานๆครั้ง	2
ไม่ปฏิบัติ	1

แปลความหมายระดับพฤติกรรมการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยการรวบรวมคะแนนในแต่ละข้อเพื่อนำมาหาค่าเฉลี่ย แล้วนำค่าเฉลี่ยที่ได้มาเทียบกับค่าพิสัยของระดับพฤติกรรมการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ซึ่งคำนวณจากค่าสูงสุดลบด้วยค่าต่ำสุดแล้วหารด้วยจำนวนชั้น เมื่อแทนค่าจะได้ $(5-1)/5 = 0.80$ จึงแบ่งช่วงคะแนนเพื่อใช้ในการแบ่งระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพ ได้ดังนี้

ระดับพฤติกรรมการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019	คะแนน
มากที่สุด	4.21 – 5.00
มาก	3.41 – 4.20
ปานกลาง	2.61 – 3.40
น้อย	1.81 – 2.60
น้อยที่สุด	1.00 – 1.80

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามความรอบรู้ด้านสุขภาพเพื่อป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จำนวน 30 ชุด ดำเนินการหาค่าเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ทดสอบความเชื่อมั่นของข้อมูล (Reliability test) ของแบบสอบถามโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach (Cronbach's Alpha) โดยได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach อยู่ที่ 0.81 แสดงว่าแบบสอบถามนั้นมีความน่าเชื่อถือสามารถนำไปทดสอบสมมติฐานและนำไปใช้ในกระบวนการวิจัยได้

5.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลทุติยภูมิจากแหล่งต่างๆ เช่น หนังสือ บทความทางวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นข้อมูลและความรู้พื้นฐานในการกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา
2. การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลปฐมภูมิโดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ (google form) กับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อทำการตอบแบบสอบถามจำนวน 369 ชุด และนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้หลักทางสถิติ

5.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ SPSS Version 25 ในการวิเคราะห์ข้อมูล นำเสนอสถิติพรรณนาได้แก่ การแจกความถี่ (Frequency), ร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean), ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient)

5. สรุปผลการวิจัย

5.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมีจำนวน 188 คน คิดเป็นร้อยละ 50.9 เป็นเพศชายมีจำนวน 181 คน คิดเป็นร้อยละ 49.1 ศึกษาอยู่คณะวิทยาการจัดการจำนวน 141 คน คิดเป็นร้อยละ 38.3 รองลงมาคือ คณะสัตวศาสตร์และเทคโนโลยีการเกษตรจำนวน 119 คน คิดเป็นร้อยละ 32.2 และคณะเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสารจำนวน 109 คน คิดเป็นร้อยละ 29.5 และอยู่ในระดับชั้นปีที่ 4 จำนวน 96 คน คิดเป็นร้อยละ 26.1 รองลงมาคือชั้นปีที่ 1 จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 25.7 และ ชั้นปีที่ 2 จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 25.7 และชั้นปีที่ 3 จำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 22.5 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

(n=369)			
	ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	181	49.1
	หญิง	188	50.9
	รวม	369	100.0
คณะ	วิทยาการจัดการ	141	38.3
	สัตวศาสตร์และเทคโนโลยีการเกษตร	119	32.2
	เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสาร	109	29.5
	รวม	369	100.0

	ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
ชั้นปี	ปี1	95	25.7
	ปี2	95	25.7
	ปี3	83	22.5
	ปี4	96	26.1
	รวม	369	100.0

5.2 ความรอบรู้ด้านสุขภาพของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี
ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

(n=369)

ความรอบรู้ด้านสุขภาพ	Mean	S.D.	แปลผล
	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	
การเข้าถึงข้อมูลและบริการด้านสุขภาพ	3.42	.44	มาก
ความรู้ความเข้าใจด้านสุขภาพ	3.54	.39	มาก
การสื่อสารเพื่อเพิ่มความเชี่ยวชาญ	3.21	.43	ปานกลาง
การจัดการสุขภาพตนเอง	3.39	.36	ปานกลาง
การรู้เท่าทันสื่อสารสนเทศ	3.31	.43	ปานกลาง
การตัดสินใจเลือกปฏิบัติที่ถูกต้อง	3.46	.32	มาก
รวม	3.39	.26	ปานกลาง

ระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี อยู่ในระดับปานกลาง (Mean= 3.39) และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านที่อยู่ในระดับมากคือ ความรู้ความเข้าใจด้านสุขภาพ (Mean= 3.54) รองลงมาคือ การตัดสินใจเลือกปฏิบัติที่ถูกต้อง (Mean=3.46) และด้านที่อยู่ในระดับปานกลางคือ การเข้าถึงข้อมูลและบริการด้านสุขภาพ (Mean=3.42) การจัดการสุขภาพตนเอง (Mean= 3.39) การรู้เท่าทันสื่อสารสนเทศ (Mean= 3.31) และ การสื่อสารเพื่อเพิ่มความเชี่ยวชาญ (Mean= 3.21)

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพด้านการเข้าถึงข้อมูลและบริการสุขภาพของ นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

(n=369)

การเข้าถึงข้อมูลและบริการด้านสุขภาพ	Mean	S.D.	แปรผล
	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	
1.ท่านสามารถค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพด้วยตนเอง เพื่อลดปัญหาสุขภาพที่ท่านกังวลอยู่ได้	3.20	.66	ปานกลาง
2.ท่านสามารถค้นหาแหล่งบริการสุขภาพที่จะให้การช่วยเหลือ ในด้านสุขภาพของท่าน	3.06	.75	ปานกลาง
3.ท่านสามารถค้นหาข้อมูลสุขภาพด้วยตนเองโดยไม่ต้องพึ่งใคร	3.89	.71	มาก
4.ท่านสามารถไปพบแพทย์ บุคลากรสาธารณสุข หรือผู้ ให้บริการสุขภาพได้ทุกเมื่อตามที่ต้องการ	3.79	.84	มาก
5.ท่านสามารถสืบค้นหาแหล่งบริการสุขภาพได้สอดคล้องกับ สภาพปัญหาที่ท่านหรือคนในครอบครัวของท่านเป็นอยู่	3.19	.51	ปานกลาง
รวม	3.42	.44	มาก

ระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพด้านการเข้าถึงข้อมูลและบริการสุขภาพของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขต สารสนเทศเพชรบุรี อยู่ในระดับมาก (Mean=3.42) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ข้อ3.ท่าน สามารถค้นหาข้อมูลสุขภาพด้วยตนเองโดยไม่ต้องพึ่งใคร (Mean=3.89) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ ข้อ5 ท่านสามารถสืบ ค้นหาแหล่งบริการสุขภาพได้สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่ท่านหรือคนในครอบครัวของท่านเป็นอยู่ (Mean= 3.19)

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพด้านความรู้ความเข้าใจด้านสุขภาพของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

(n=369)

ความรู้ความเข้าใจด้านสุขภาพ	Mean	S.D.	แปรผล
	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	
6.ท่านสามารถปฏิบัติตามคำแนะนำในคู่มือเอกสาร หรือแผ่นพับ ที่เกี่ยวกับการป้องกันหรือดูแลรักษาสุขภาพได้	3.43	.66	มาก
7.ท่านสามารถกรอกข้อมูลด้านสุขภาพได้ถูกต้องตาม แบบฟอร์มของแหล่งบริการสุขภาพนั้นได้	3.93	.54	มาก
8.ท่านสามารถอ่านและเข้าใจข้อมูลด้านสุขภาพจากสื่อ เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ใบสั่งยา และสื่อออนไลน์(Facebook, Line) ได้	3.49	.58	มาก
9.ท่านรู้และเข้าใจข้อมูลด้านสุขภาพที่เผยแพร่ทางโทรทัศน์ วิทยุ สื่อออนไลน์	3.41	.66	มาก
10.ท่านรู้และเข้าใจในคำอธิบายของผู้ให้บริการสุขภาพ	3.45	.60	มาก
รวม	3.54	.39	มาก

ระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพด้านความรู้ความเข้าใจด้านสุขภาพของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขต สารสนเทศเพชรบุรี อยู่ในระดับมาก (Mean=3.54) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ข้อ7.ท่าน

สามารถรอกข้อมูลด้านสุขภาพได้ถูกต้องตามแบบฟอร์มของแหล่งบริการสุขภาพนั้นได้ (Mean=3.93) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ ข้อ9.ท่านรู้และเข้าใจข้อมูลด้านสุขภาพที่เผยแพร่ทางโทรทัศน์ วิทยุ สื่อออนไลน์ (Mean= 3.41)

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพด้านการสื่อสารเพื่อเพิ่มความเชี่ยวชาญด้านสุขภาพของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

(n=369)

การสื่อสารเพื่อเพิ่มความเชี่ยวชาญด้านสุขภาพ	Mean ค่าเฉลี่ย	S.D. ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปรผล
11.ท่านสามารถซักถามสิ่งที่ท่านเป็นกังวลหรือต้องการรู้กับ ผู้ให้บริการสุขภาพได้	3.22	.69	ปานกลาง
12.ท่านสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้หรือแนวทางปฏิบัติตน เกี่ยวกับสุขภาพกับผู้ให้บริการสุขภาพได้	3.09	.70	ปานกลาง
13.ท่านซักถามเกี่ยวกับสุขภาพของตนเองกับผู้ให้บริการ สุขภาพเพื่อการดูแลสุขภาพของตนเองได้ดียิ่งขึ้น	3.54	.62	มาก
14.ท่านสามารถติดต่อขอข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพกับผู้รู้ด้าน สุขภาพเพื่อให้หายข้อสงสัยได้	3.04	.73	ปานกลาง
15.ท่านสามารถถ่ายทอดข้อมูลด้านสุขภาพให้บุคคลอื่นยอมรับ และเข้าใจในข้อมูลสุขภาพนั้นได้	3.19	.73	ปานกลาง
รวม	3.21	.43	ปานกลาง

ระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพด้านการสื่อสารเพื่อเพิ่มความเชี่ยวชาญด้านสุขภาพของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี อยู่ในระดับปานกลาง (Mean=3.21) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ 13.ท่านซักถามเกี่ยวกับสุขภาพของตนเองกับผู้ให้บริการสุขภาพเพื่อการดูแลสุขภาพของตนเองได้ดียิ่งขึ้น (Mean=3.54) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ 14.ท่านสามารถติดต่อขอข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพกับผู้รู้ด้านสุขภาพเพื่อให้หายข้อสงสัยได้ (Mean= 3.04)

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพด้านการจัดการสุขภาพตนเองของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

(n=369)

การจัดการสุขภาพตนเอง	Mean ค่าเฉลี่ย	S.D. ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปรผล
16.ท่านหมั่นสังเกตความคิดปกติของร่างกายจิตใจตนเอง เพื่อคอยกำกับดูแลสุขภาพตนเองให้ดีขึ้น	3.30	.70	ปานกลาง
17.ท่านมีข้อมูลด้านสุขภาพเพียงพอที่จะดูแลสุขภาพตนเอง เมื่อยามเจ็บป่วยได้	3.54	.55	มาก
18.ท่านตั้งเป้าหมายที่จะออกกำลังกาย ดูแลสุขภาพตนเองและ จะทำให้ได้ตามที่ตั้งใจไว้	3.27	1.10	ปานกลาง
19.ท่านมีข้อมูลด้านสุขภาพที่จำเป็นเพียงพอต่อการดูแลสุขภาพ สุขภาพตนเอง	3.48	.52	มาก
20.ท่านมีข้อมูลความรู้ด้านสุขภาพเป็นอย่างดีที่จะจัดการ สุขภาพตนเอง	3.37	.52	ปานกลาง
รวม	3.39	.36	ปานกลาง

ระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพด้านการจัดการสุขภาพตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี อยู่ในระดับปานกลาง (Mean=3.21) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ 17. ท่านมีข้อมูลด้านสุขภาพเพียงพอที่จะดูแลสุขภาพตนเอง เมื่อยามเจ็บป่วยได้ (Mean=3.54) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ 18. ท่านตั้งใจว่าจะออกกำลังกาย ดูแลสุขภาพตนเองและจะทำให้ได้ตามที่ตั้งใจไว้ (Mean= 3.27)

ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพด้านการรู้เท่าทันสื่อสารสนเทศของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

(n=369)

การรู้เท่าทันสื่อสารสนเทศ	Mean ค่าเฉลี่ย	S.D. ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปรผล
21. ท่านเชื่อโฆษณาเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพ เช่น อาหารเสริมที่แนะนำให้กิน	3.26	.71	ปานกลาง
22. ท่านนำข้อมูลที่แนะนำให้กินเกี่ยวกับสุขภาพมาตรวจสอบกับผู้รู้หรือผู้ให้บริการทางสุขภาพ	3.27	.73	ปานกลาง
23. ท่านเปรียบเทียบข้อมูลที่แนะนำให้กินเกี่ยวกับสุขภาพในเรื่องเดียวกัน จากหลายๆสื่อ	3.32	.89	ปานกลาง
24. ถ้าท่านคิดว่าข้อมูลจากสื่อเกี่ยวกับสุขภาพนั้นถูกต้อง ท่านจะนำข้อมูลจากสื่อที่คิดว่าถูกต้องมาปฏิบัติก่อน	3.41	.71	มาก
25. หากท่านคิดว่าข้อมูลจากสื่อเกี่ยวกับสุขภาพนั้นถูกต้อง ท่านจะแนะนำข้อมูลทางสุขภาพแก่คนรอบข้างจากสื่อที่มีความถูกต้อง	3.31	.71	ปานกลาง
รวม	3.31	.43	ปานกลาง

ระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพด้านการรู้เท่าทันสื่อสารสนเทศของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี อยู่ในระดับปานกลาง (Mean=3.21) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ 24. ถ้าท่านคิดว่าข้อมูลจากสื่อเกี่ยวกับสุขภาพนั้นถูกต้อง ท่านจะนำข้อมูลจากสื่อที่คิดว่าถูกต้องมาปฏิบัติก่อน (Mean=3.41) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ 21. ท่านเชื่อโฆษณาเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพ เช่น อาหารเสริมที่แนะนำให้กิน (Mean= 3.26)

ตารางที่ 8 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพด้านการตัดสินใจเลือกปฏิบัติที่ถูกต้องของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

(n=369)

การตัดสินใจเลือกปฏิบัติที่ถูกต้อง	Mean ค่าเฉลี่ย	S.D. ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปรผล
26. ท่านมักเปรียบเทียบข้อมูลด้านสุขภาพนั้นก่อนที่จะตัดสินใจเชื่อหรือทำตาม	3.42	.57	มาก
27. เมื่อมีข้อมูลด้านสุขภาพใหม่เข้ามา ท่านจะตรวจสอบความถูกต้องของแหล่งที่มาของข้อมูลนั้นก่อนที่จะตัดสินใจเชื่อหรือทำตาม	3.67	.59	มาก
28. ท่านมักศึกษาเปรียบเทียบข้อมูลด้านสุขภาพจากหลายแหล่ง เพื่อยืนยันข้อมูลนั้นก่อนที่จะเชื่อและทำตาม	3.41	.69	มาก
29. ท่านรู้ว่าจะหาข้อมูลด้านสุขภาพที่ถูกต้องจากแหล่งใด เพื่อนำมายืนยันข้อมูลนั้นก่อนที่จะเชื่อและทำตาม	3.54	.59	มาก

การตัดสินใจเลือกปฏิบัติที่ถูกต้อง	Mean ค่าเฉลี่ย	S.D. ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปรผล
30.ท่านมักสอบถามหรือขอคำปรึกษาจากผู้รู้หรือผู้ให้บริการ สุขภาพเกี่ยวกับข้อควรปฏิบัติในด้านสุขภาพในก่อนที่จะทำ ตาม	3.28	.63	ปานกลาง
รวม	3.46	.32	มาก

ระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพด้านการตัดสินใจเลือกปฏิบัติที่ถูกต้องของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขต
สารสนเทศเพชรบุรี อยู่ในระดับมาก (Mean=3.46) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ 27.เมื่อมีข้อมูล
ด้านสุขภาพใหม่เข้ามา ท่านจะตรวจสอบความถูกต้องของแหล่งที่มาของข้อมูลนั้นก่อนที่จะตัดสินใจเชื่อหรือทำตาม (Mean=
3.67) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ 30.ท่านมักสอบถามหรือขอคำปรึกษาจากผู้รู้หรือผู้ให้บริการสุขภาพเกี่ยวกับข้อควร
ปฏิบัติในด้านสุขภาพในก่อนที่จะทำตาม (Mean= 3.28)

5.3 พฤติกรรมป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา2019ของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี ตารางที่ 9 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับพฤติกรรมกรรมการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา2019ของนักศึกษ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

(n=369)

พฤติกรรมกรรมการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา2019	Mean ค่าเฉลี่ย	S.D. ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปรผล
1.ท่านติดตามข่าวสารสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา2019 ทางโทรทัศน์ สื่อ ออนไลน์วิทูอย่างต่อเนื่อง	3.49	.80	มาก
2.ท่านสวมใส่หน้ากากอนามัยทุกครั้งเมื่อออกจากบ้าน	4.23	.84	มากที่สุด
3.ท่านมักจะสั่งอาหารกลับมาทานที่บ้านเสมอ	2.90	1.02	ปานกลาง
4.ท่านล้างมือทำความสะอาดด้วยสบู่ เจลแอลกอฮอล์ทุกครั้ง หลังสัมผัสสิ่งของ รอบตัวเช่น ธนบัตร รวบันได ลูกบิดประตู เป็นต้น	3.92	.85	มาก
5.ท่านหลีกเลี่ยงการไปในสถานที่แออัด	3.39	.62	ปานกลาง
6.ท่านไม่ใช้ของใช้ร่วมกับผู้อื่น เช่นผ้าเช็ดมือ แก้วน้ำ และหลอดดูดน้ำ เป็นต้น	4.21	.57	มากที่สุด
7.ท่านงดเดินทางไปยังพื้นที่ ที่มีรายงานเป็นพื้นที่เสี่ยงโรคระบาด	4.36	.71	มากที่สุด
8.ท่านรักษาระยะห่าง1-2 เมตรเมื่อจำเป็นต้องพบปะและพูดคุยกับบุคคลอื่น	3.36	.66	ปานกลาง
9.ท่านเลี่ยงการสัมผัสกับผู้ที่มีการคล้ายไข้หวัด หรืออาการติดเชื้อทางเดินหายใจ เฉียบพลันรุนแรง	4.35	.56	มากที่สุด
10.ท่านล้างมือทำความสะอาดด้วยสบู่หลังไอ จาม หรือสั่งน้ำมูกทุกครั้ง	3.69	.66	มาก
รวม	3.79	.37	มาก

พฤติกรรมกรรมการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา2019ของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี
ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก (Mean=3.79) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ข้อ9 ท่านเลี่ยงการสัมผัสกับ
ผู้ที่มีอาการคล้ายไข้หวัด หรืออาการติดเชื้อทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง (Mean=4.35) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ ข้อ
3 ท่านมักจะสั่งอาหารกลับมาทานที่บ้านเสมอ (Mean= 2.90)

5.4 การวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐาน เพื่อทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 10 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างความรอบรู้ด้านสุขภาพกับพฤติกรรมป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา2019 ของ นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

(n=369)

	พฤติกรรมป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา2019	
	(r)	p-value
ความรอบรู้ด้านสุขภาพ	.404**	.000

หมายเหตุ P-value คือ sig (2-tailed), **p-value <.01

การทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันระหว่างความรอบรู้ด้านสุขภาพกับพฤติกรรมป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา2019 พบว่า ความรอบรู้ด้านสุขภาพมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลางกับพฤติกรรมป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา2019 อย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r= .404, p<.01)

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีความรอบรู้ด้านสุขภาพอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า 3 ด้าน คือ ความรู้ความเข้าใจด้านสุขภาพ การตัดสินใจเลือกที่ถูกต้อง และการเข้าถึงข้อมูลและบริการด้านสุขภาพอยู่ในระดับมาก ส่วนอีก 3 ด้าน คือ การจัดการสุขภาพตนเอง การรู้เท่าทันสื่อสารสนเทศ และการสื่อสารเพื่อเพิ่มความเชี่ยวชาญอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้่าจะเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษาซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่มีความรู้พื้นฐานที่สามารถอ่านเขียน และสามารถคิดวิเคราะห์ที่ได้เป็นอย่างดี จึงทำให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการป้องกันโรคโดยรวมในระดับพอใช้ ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรกนก ถิธนันท์ และ จันทร์เพ็ญ นิลวัชรเมณี (2562) พบว่า นักศึกษาทุกชั้นปีมีระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพอยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน และอีกหนึ่งวิจัยที่สอดคล้องเป็นรายด้านคืองานวิจัยของ ศิริวรรณ ขอบธรรมสกุล (2562) ที่พบว่านักศึกษามีความรอบรู้ด้านสุขภาพ ในด้านความรู้ความเข้าใจด้านสุขภาพอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านทักษะการสื่อสารอยู่ในระดับปานกลาง

พฤติกรรมป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา2019 พบว่า พฤติกรรมป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา2019ของนักศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของธานี กล่อมใจ และคณะ (2563) ที่พบว่า พฤติกรรมป้องกันตนเองจากการติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 ของประชาชนในเขตตำบลบ้านสูง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา โดยรวมอยู่ในระดับมาก และงานวิจัยของ สุดา แวหะยี่ (2563) พบว่า พฤติกรรมป้องกันโรคโควิด-19ของวัยรุ่น ในเขตตำบลสะเตงนอก อำเภอเมือง จังหวัดยะลาอยู่ในระดับมาก

ความสัมพันธ์ระหว่างความรอบรู้ด้านสุขภาพกับพฤติกรรมป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา2019 พบว่า ความรอบรู้ด้านสุขภาพของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรีมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลางกับพฤติกรรมป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา2019 อย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ.01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิระภา ขำพิสุทธิ์ (2560) พบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยนครสวรรค์ทางสุขภาพมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (r=.33,p<.01) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ จามจุรี แซ่หลู่ และ นภาพรณ วิริยะศิริกุล (2563) พบว่า ความรอบรู้ด้านสุขภาพมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมป้องกันโรคอ้วนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01(r=.33, p<.01)

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

7.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการศึกษาจะพบว่า ความรอบรู้ด้านสุขภาพในด้านการสื่อสารเพื่อเพิ่มความเชี่ยวชาญของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากรอยู่ในระดับพอใช้ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีนโยบายในการพัฒนาทักษะด้านการสื่อสารเพื่อรู้เท่าทันและสามารถรับการเปลี่ยนแปลงได้

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

7.2.1 ควรศึกษาตัวแปรอื่นๆเพิ่มเติมเพื่อหาสาเหตุและความสัมพันธ์ของความรอบรู้ด้านสุขภาพกับพฤติกรรมการป้องกันโรค เช่น ทศนคติ ค่านิยม

7.2.2 ควรศึกษาถึงผลการส่งเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพในการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา2019

8. รายการอ้างอิง

- กรรณก ลัธธันท์ และ จันทร์เพ็ญ นิลวัชรมณี. (2562). “ความรอบรู้ด้านสุขภาพของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี กรุงเทพฯ.” วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี. 35,1 : 277-289.
- กระทรวงสาธารณสุข. (2559). แผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติฉบับที่12. สืบค้นจาก 20161115144754_1_.pdf (moph.go.th)
- กองสุศึกษา. (2554). ความฉลาดทางสุขภาพ. สืบค้นจาก <http://www.hed.go.th/menuHome/file/413>
- กองสุศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. (2560). แบบวัดความรอบรู้ด้านสุขภาพคนไทย. สืบค้นจาก q9.pdf (swu.ac.th)
- กองสุศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. (2561). การเสริมสร้างการประเมินความรอบรู้ด้านสุขภาพ และพฤติกรรมสุขภาพ. สืบค้นจาก <http://www.hed.go.th/linkhed/file/575>
- จิระภา ขำพิสุทธิ์. (2560). “ความฉลาดทางสุขภาพ และพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพของนิสิตมหาวิทยาลัยนเรศวร.” วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 24,1 : 1-12.
- จามจุรี แซ่หลู่ และ นภาพรธรรม วิริยะศิริกุล. (2563). “ความสัมพันธ์ระหว่างความรอบรู้ด้านสุขภาพกับพฤติกรรมการป้องกันโรคอ้วนของเด็กวัยเรียนที่เริ่มอ้วนและอ้วนในโรงเรียนที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา อำเภอมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช.” วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์. 7,11 : 1-15.
- ธานี กล่อมใจ จรรยา แก้วใจบุญ และ ทักษิภา ชัชวรัตน์. (2563). “ความรู้และพฤติกรรมของประชาชนเรื่องการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019.” วารสารการพยาบาลการสาธารณสุขและการศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พะเยา. 21,2 : 29-39.
- แพทย์โรคติดเชื้อและระบาดวิทยา คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล. (2563). ความรู้พื้นฐานCOVID-19. สืบค้นจาก ความรู้เรื่อง COVID รามา.pdf (phoubon.in.th)
- มัลลิกา มัตติโก. (2543). คู่มือวิจัยพฤติกรรมสุขภาพแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพ. กระทรวงสาธารณสุข: โครงการข่างานวิจัยพฤติกรรมสุขภาพศูนย์ประสานงานการแพทย์และสาธารณสุข. กรุงเทพฯ : กระทรวงสาธารณสุข.
- มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี. (2563). จำนวนนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี. สืบค้นจาก 2-3-64.pdf (su.ac.th)

- ศิริวรรณ ขอบธรรมสกุล. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ด้านสุขภาพกับพฤติกรรมการป้องกันโรคอ้วนของ
นักศึกษาปริญญาตรีในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. สืบค้นจาก
https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3335182
- สุกาญดา หนูรักษ์. (2546). พฤติกรรมการป้องกันภาวะแทรกซ้อนของผู้ป่วยเบาหวานชนิดไม่พึ่งอินซูลินที่คลินิกเบาหวาน
โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทร-
วิโรฒ.
- สมาคมส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพไทย: THLA,2563. (ม.ป.ป.). การส่งเสริมสุขภาพกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน
(SDG) แปลจาก จาการายงาน การประชุมส่งเสริมสุขภาพโลกที่ นครเชียงใหม่ 21-24 Nov 2016. สืบค้นจาก
Promoting health in sdg (9th global health promotion conference : WHO) (hpc.go.th)
- สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี. (2559). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง. สืบค้นจากจาก [ewt_dl_link.php\(nesdc.go.th\)](http://ewt_dl_link.php(nesdc.go.th))
- สุดา แวหะยี. (2563). “การรับรู้ความรุนแรงและพฤติกรรมการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ของ
วัยรุ่นในเขตตำบลสะเตงนอก อำเภอเมือง จังหวัดยะลา.” วารสารวิชาการสาธารณสุขชุมชน. 6,4 :
158-168.
- Harris, D.E.; & Guten, Bom. (1979). **Nursing Concepts of Practice** 2nd. New York: Mc Graw Hill.
- Nutbeam, D. (2008). “The evolving concept of health literacy.” **Social science & medicine** 67,12 :
2072-2078.
- World Health Organization. (1998). **Health Promotion Glossary**. Retrieved from
<https://www.who.int/healthpromotion/about/HPR%20Glossary%201998.pdf?ua=1>
- Yamane, Taro. (1973). **Statistics:An Introductory Analysis** (3rd edition). New York: Harper and
RowPulication.

การปรับตัวด้านการเรียนออนไลน์หลังวิถีใหม่ของนักศึกษา สาขาวิชาการจัดการชุมชน

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

THE ONLINE LEARNING ADAPTATION TO POST- NEW NORMAL OF STUDENTS, COMMUNITY
MANAGEMENT PROGRAM FACULTY OF MANAGEMENT SCIENCE

สรุขกรม ทรัพยธนกิจ¹ และ ญัฐภูมิ สุวรรณเลิศวัฒนา²

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปรับตัวของนักศึกษาสาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากรในการเรียนออนไลน์หลังวิถีใหม่ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาสาขาวิชาการจัดการชุมชน จำนวน 103 คน สุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิตามสัดส่วน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามออนไลน์ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง 0.80-1.00 มีค่าความเชื่อมั่น = 0.85 การวิเคราะห์ด้วยโปรแกรม SPSS สถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 59.20 และ 40.80 มีอายุเฉลี่ย ระหว่าง 18-19 ปี และอาศัยอยู่ในหอพักนอกวิทยาเขตมากกว่าหอในวิทยาเขต คิดเป็นร้อยละ 57.8 และ 42.2 ความคิดเห็นผลกระทบด้านการเรียนจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 4.18, S.D.=0.86) และการปรับตัวของนักศึกษาของสาขาวิชาการจัดการชุมชนอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 4.03, S.D.=0.91).

คำสำคัญ: การปรับตัวด้านการเรียนออนไลน์, หลังวิถีใหม่, นักศึกษา สาขาวิชาการจัดการชุมชน

Abstract

This study aims to study the adaptation of students in Community Management program Faculty of Management Silpakorn University. The samples used in this study include students at 103 persons by stratified random sampling. Research instruments was online questionnaires. The Index of Item – objective congruence between 0.80-1.00 and the confidence value at 0.85. Analysis statistics data with spss program, including percentage, average, standard deviation and content analysis. This result found that most of the samples are more than males accounted for 59.20% and 40.80, which has an average age between 18-19 years and living in the tower outside the campus rather than the campus accounted for 57.8% and 42.2, opinions, learning effects from Corona infectious diseases 2019 the overall level (\bar{X} = 4.18, S.D.= 0.86) and the adaptation of the students of the community management branch is at a high level (\bar{X} = 4.03, S.D.=0.91).

KEYWORDS: ONLINE LEARNING ADAPTATION, POST NEW NORMAL, COMMUNITY MANAGEMENT PROGRAM

¹⁻² นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

1. บทนำ

จากสถานการณ์ของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เป็นโรคติดต่อที่มีความเป็นอันตรายอย่างมากต่อการใช้ชีวิตประจำวัน ซึ่งไวรัสชนิดนี้มีระยะฟักตัวที่นานกว่าไวรัสชนิดอื่น โดยมีระยะเวลาฟักตัวถึง 2 สัปดาห์ และสามารถติดต่อกันได้ง่ายเพียงได้รับสารคัดหลั่งจากร่างกาย ไม่ว่าจะเป็นน้ำลาย น้ำตา น้ำมูก หรือละอองที่ลอยมาโดนจุดที่ไม่มีผิวหนังปกคลุมอย่างดวงตา รวมไปถึงการสูดหายใจก็สามารถทำให้ได้รับเชื้อไวรัสตัวนี้ได้ โดยโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จะมีการก่อให้เกิดอาการปอดอักเสบ และอาจถึงเสียชีวิตหากไม่รักษา ซึ่งเป็นโรคติดต่อที่มีความเป็นอันตราย มีผู้เสียชีวิตจำนวนมากและเกิดการระบาดไปทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย มีผลต่อการใช้ชีวิตประจำวัน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงศึกษาธิการ คือข้อ 2 (1) ห้ามการใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียนและสถาบันการศึกษาทุกประเภท เพื่อจัดการเรียนการสอน การสอบ การฝึกอบรม หรือการทำกิจกรรมใด ๆ ที่มีผู้เข้าร่วมเป็นจำนวนมาก เว้นแต่เป็นการดำเนินการสื่อสารแบบทางไกลหรือด้วยวิธีอิเล็กทรอนิกส์ ข้อ 2 (2) ห้ามผู้ใดจัดให้มีกิจกรรมซึ่งมีผู้เข้าร่วมเป็นจำนวนมากในลักษณะมาชุมนุมกัน หรือมีโอกาสติดต่อสัมผัสกันได้ง่าย เช่น การประชุม การสัมมนา การแจกจ่ายอาหารหรือสิ่งของ การจัดเลี้ยง เว้นแต่เป็นการจัดโดยพนักงานเจ้าหน้าที่หรือได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ และต้องเว้นระยะห่างทางสังคมระหว่างผู้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างน้อยหนึ่งเมตร สถานที่ทำกิจกรรมต้องโล่งแจ้งหรือไม่แออัด ใช้ระยะเวลาทำกิจกรรมไม่นาน และมีมาตรการป้องกันโรคตามที่ทางราชการกำหนด ในกรณีเป็นการประชุม การสัมมนา ควรจัดประชุมด้วยวิธีการตามพระราชกำหนดว่าด้วยการประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2563 ซึ่งมีผลใช้บังคับแล้วตั้งแต่วันที่ 19 เมษายน พ.ศ. 2563 ส่งผลให้การเรียนการสอนในทุกระดับ ต้องเว้นระยะห่างของที่นั่ง และทำให้บางครั้งก็มีความลำบากในการศึกษาในห้องเรียน เช่น แก้วน้ำสำหรับเรียนไม่พอ หรืออยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมากไม่ได้ ทำให้การเรียนการสอนในวิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี ต้องเป็นการเรียนการสอนแบบออนไลน์อย่างเดียวยุติลงทั้งหมด ปลาย ผู้เรียนจึงต้องมีการปรับตัวในการเรียนการสอนขึ้น ซึ่งการปรับตัวครั้งนี้อาจจะเกิดเป็นการศึกษาด้วยแนวทางใหม่ๆ ในอนาคต จึงนำมาเพื่อวิจัยศึกษาถึงประโยชน์ และ โทษ ของการเรียนออนไลน์ รวมถึงการปรับตัวของนักศึกษาของสาขาการจัดการชุมชน โดยใช้ทฤษฎีการปรับตัวของรอยในการอ้างอิง ที่กล่าวว่า การปรับตัวของบุคคลเป็นระบบแบบเปิด และไม่หยุดนิ่ง ซึ่งมีการปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกตลอดเวลา

จากสภาพดังกล่าว ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาการปรับตัวในการเรียนออนไลน์ ซึ่งการเรียนการสอนแบบออนไลน์เข้ามามีบทบาทในการศึกษามากยิ่งขึ้นจนกลายเป็นการเรียนในวิถีใหม่ของนักศึกษา คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงปริมาณ ผลการศึกษาจะเป็นแนวทางในการนำไปแก้ไขปัญหาการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.1. เพื่อศึกษาผลกระทบการเรียนออนไลน์ของนักศึกษาสาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

2.2. เพื่อศึกษาการปรับตัวในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษาสาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัย และ วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง แนวคิดทฤษฎี เพื่อมาครอบคลุมด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการปรับตัว

Coleman (1981) กล่าวว่า การปรับตัว หมายถึง ผลของความพยายามของบุคคลที่พยายามปรับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นแก่ตน ไม่ว่าจะปัญหานั้นจะเป็นปัญหาด้านบุคลิกภาพ ด้านความต้องการหรือด้านอารมณ์ให้เหมาะกับสภาพแวดล้อมที่บุคคลนั้นอยู่

Bernard (1960) ให้ความหมายของการปรับตัวว่าเป็นการที่บุคคลสามารถปรับตัวให้เข้ากับตนเองและโลกภายนอกได้อย่างดี ความพึงพอใจ ความแจ่มใสอย่างสูงสุด มีพฤติกรรมที่เหมาะสมกับสภาพสังคม มีความสามารถที่จะเผชิญและยอมรับความจริงของชีวิต

ลัดดาวัลย์ เกษมเนตรและทัศนาก ทองภักดี (2543) กล่าวว่า การปรับตัว หมายถึง การที่บุคคลพยายามปรับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นแก่ตน และพยายามปรับเปลี่ยน พฤติกรรมของตนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและความต้องการของตนเอง จนสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขปราศจากความคับข้องใจ

จากความหมายของการปรับตัวที่กล่าวมาข้างต้น อาจสรุปได้ว่า การปรับตัวเป็นการแก้ไข ปรับปรุงความคับข้องใจ ด้วยการแสวงหาวิถีทางในการตอบสนองความต้องการของตนเองทั้งการปรับตัวทางภายนอกและภายในร่างกาย ให้สามารถปรับตัวได้ดีต่อสภาวะแวดล้อมในชีวิต รวมทั้งการตอบสนองความต้องการทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม

แนวคิดทฤษฎีการปรับตัวของรอย (Roy's Adaptation Model : อ้างอิงจาก Roy & Andrews, (1999), The Roy's Adaptation Model, Stamford: Appleton & Lange) กล่าวถึงการปรับตัวและการให้ความช่วยเหลือบุคคลที่มีปัญหาในการปรับตัวเมื่อมีเหตุการณ์หรือการเปลี่ยนแปลงเข้ามาในชีวิต โดยการปรับตัวเป็นกระบวนการและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการที่บุคคลมีความคิดและความรู้สึก จากการใช้ความตระหนักรู้ทางปัญญา และการสร้างสรรค์ในการบูรณาการระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมให้กลมกลืน รอยใช้แนวคิดจากทฤษฎีเข้าสู่ระบบการปรับตัว จะกระตุ้นให้บุคคลมีการปรับตัวตอบสนองต่อสิ่งเร้านั้น โดยใช้กระบวนการเผชิญระบบมาอธิบายระบบการปรับตัวของบุคคล

3.2 แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับการเรียนการสอนผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์

ความหมายทางด้านอิเล็กทรอนิกส์ e-Learning หมายถึง กระบวนการและการใช้ประโยชน์จากการเรียนการสอนผ่านเว็บ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน ห้องเรียนเสมือน และการเรียนร่วมมือด้วยเครื่องมือดิจิทัลต่าง ๆ รวมถึงการเรียนผ่านระบบอินเทอร์เน็ต, ระบบอินเทอร์เน็ต ระบบเครือข่าย การเรียนด้วยระบบเสียง ระบบภาพ ระบบดาวเทียม ระบบโทรทัศน์ และซีดีรอม

ความหมายทางด้านอินเทอร์เน็ต e-Learning หมายถึง การเรียนรู้ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต หรือการใช้ความสามารถของระบบอินเทอร์เน็ตเพื่อการเรียนรู้ และความหมายทั่วไป e-Learning หมายถึง การบูรณาการทางการศึกษาที่ไม่ยึดติดกับเวลาและความก้าวหน้าในการเรียนรู้ เมื่อประมวลผลความหมายของทั้ง 3 ลักษณะเข้าด้วยกัน สอดคล้องกับแนวคิดและบริบทในปัจจุบันกล่าวได้ว่า e-Learning หมายถึง การจัดการกระบวนการและการใช้ประโยชน์จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์โดยเฉพาะคอมพิวเตอร์และระบบอินเทอร์เน็ต ที่ออกแบบการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ได้ทุกที่ที่ไม่ยึดติดกับเวลาและความก้าวหน้าในการเรียนรู้

ยุคเทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์เพื่อการศึกษา แนวโน้มการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงแนวคิดจากการใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถทางสติปัญญาสูงขึ้นหรือเพิ่มไอคิว (IQ) มาเป็นการส่งเสริมผู้เรียนให้มีความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) เรียนรู้ที่จะใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข เทคโนโลยีที่ถูกจัดอยู่ในกลุ่มของยุคคือ อาทิ คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต วิดีโอคอนเฟอเรนซ์ มัลติมีเดีย ดาวเทียมเพื่อการศึกษา ฯลฯ ล้วนเป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เข้า

มา มีบทบาทอย่างยิ่งต่อระบบการศึกษา นำเข้ามาใช้ไม่เฉพาะการติดต่อสื่อสารแต่นำมาใช้เพื่อการเรียนรู้คือที่เรียกกันในปัจจุบันว่า อี-เลิร์นนิ่ง

e-Learning อีเลิร์นนิ่งหรือ Electronic Learning อาจจะถูกเป็นแนวคิดทางการศึกษาแบบใหม่ที่เกิดขึ้นจากความก้าวหน้าทางด้านคอมพิวเตอร์ออนไลน์ ทำให้เกิดการเรียนการสอนระบบต่าง ๆ และมีชื่อเรียกขานแตกต่างกันไปไม่ว่าจะเป็น การเรียนการสอนผ่านเว็บ (Web-based Instruction), การเรียนการสอนออนไลน์ (On-line Learning), การเรียนการสอนผ่านอินเทอร์เน็ต (Internet-based Instruction) หรือแม้แต่ว่าจะเรียกว่า คอมพิวเตอร์ช่วยสอนบนเว็บ (CAI on Web) แต่รูปแบบจัดเป็นรูปแบบของการเรียนรู้ผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ทั้งสิ้น

3.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.3.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์

งานวิจัยเรื่องความต้องการในการใช้งาน e-Learning ในการเรียนการสอนของนักศึกษาและอาจารย์ระดับมหาวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความต้องการในการใช้งาน e-learning ในการเรียนการสอนของนักศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนมีความต้องการในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนผ่านเว็บ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทั้ง 6 ด้าน คือ ด้านหลักสูตร ด้านบุคลากร ด้านโครงสร้างพื้นฐานและการสนับสนุน ด้านระบบการเรียนการสอนผ่านเว็บ ด้านการประกันคุณภาพ การเรียนการสอนผ่านเว็บ และด้านการวัดและประเมินผล อยู่ในระดับมาก ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาของสาลินันท์ เทพประสาน และคณะ ที่ศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการในการใช้ e-learning เพื่อการเรียนการสอนในสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพระนครศรีอยุธยา วาสุกกรี และ วิทยา โมระดา ที่ศึกษาเกี่ยวกับสภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของสำนักงานการส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดอำนาจเจริญ

สาลินันท์ เทพประสาน และคณะ (2544) ได้ศึกษาความต้องการของผู้สอนต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนผ่านเว็บ ผลการวิจัยพบว่า ผู้สอนมีความต้องการในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนผ่านเว็บ โดยเฉพาะมุ่งเน้นการพัฒนา ด้านหลักสูตร ด้านบุคลากร ด้านโครงสร้างพื้นฐานและการสนับสนุน และ ด้านระบบการเรียนการสอนผ่านเว็บ อีกทั้งการพัฒนา ด้านการประกันคุณภาพ การเรียนการสอนผ่านเว็บ ด้านการจัดการธุรกิจ และ ด้านการวัดและประเมินผล อยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาของซอร์คชัย คงเสนห์ และคณะ ที่ศึกษาการวิจัยพัฒนาการและทิศทางของ E-Learning ในประเทศไทย สาลินันท์ เทพประสาน และคณะ ที่ศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการในการใช้ e-learning เพื่อการเรียนการสอนในสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพระนครศรีอยุธยา วาสุกกรี และ วิทยา โมระดา ที่ศึกษาเกี่ยวกับสภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของสำนักงานการส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดอำนาจเจริญ

3.3.2 งานวิจัยเกี่ยวกับการปรับตัว

ศุภางค์ สองเมือง (2554) ได้วิจัยศึกษาการกลไกปรับตัวทางสังคมของนักศึกษามัธยม ช่วงอายุ 13-18ปี เป็นนักศึกษา มัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 192 คน ผลวิจัยชี้ว่า ผลการปรับตัวของเด็กนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง และของบุคลากรนั้นอยู่ในระดับดี จากการศึกษากลไกการปรับตัวทางสังคมพบว่า กลไกการปรับตัวทางสังคมนั้นมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมปรับตัวทางสังคม และเมื่อนำกลไกการปรับตัวทางสังคมแต่ละวิธีมาหาความสัมพันธ์กับพฤติกรรมปรับตัวทางสังคมในแต่ละด้าน พบว่า วิธีเผชิญปัญหา การโต้ตอบอัตโนมัติ มีความสัมพันธ์กับการปรับตัวด้านเพื่อน การปรับตัวด้านครู หรือ บุคลากร สื่อมวลชน และใช้การป้องกันทางจิต ในการปรับตัวด้านครอบครัว เพื่อน ครู บุคลากร

มนัสนันท์ ปิ่นพิทักษ์ ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาการปรับตัวของนักศึกษาสาขาวิชานิติศาสตร์ใน 3 ด้านคือ ด้านการเรียน ด้านสังคม และด้านอารมณ์ของแต่ละบุคคล จากข้อมูลทั่วไปผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาเพศหญิงมากกว่านักศึกษาเพศชาย ผลจากการศึกษาพบว่า การปรับตัวด้านการเรียนพบว่านักศึกษามีค่าเฉลี่ยการปรับตัวด้านการเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก แต่มีบางหัวข้อที่นักศึกษาต้องมีการปรับตัวด้านการเรียนเพิ่มขึ้น คือนักศึกษาควรทำงานที่อาจารย์มอบหมายได้เสร็จทันเวลา และนักศึกษาควรซักถามอาจารย์เสมอหากเกิดข้อสงสัยในชั้นเรียนมักจะ ซึ่ง 2 หัวข้อนี้นักศึกษายังต้องมีการพัฒนาขึ้นอีก ส่วนการปรับตัวด้านสังคมพบว่านักศึกษามีค่าเฉลี่ยการปรับตัวด้านสังคมโดยรวมอยู่ในระดับมากและการปรับตัวด้านอารมณ์ของแต่ละบุคคล พบว่านักศึกษามีค่าเฉลี่ยการปรับตัวด้านอารมณ์ของแต่ละบุคคล โดยรวมอยู่ในระดับมาก หัวข้อที่นักศึกษาทำได้มากที่สุด กล่าวคือเมื่อกระทำผิดจะกล่าว ขอโทษ ทันที แต่มีบาง หัวข้อที่นักศึกษายังต้องมีการพัฒนา

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร จำนวน 215 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร ซึ่งได้จากคำนวณ ตามสูตรของ Yamane กำหนดความคาดเคลื่อน .05 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 103 คน ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิตามสัดส่วน

4.2 เครื่องมือที่ใช้เป็น แบบสอบถามแบบออนไลน์

4.3 การสร้างเครื่องมือ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และรายงานที่เกี่ยวข้อง สร้างเครื่องมือเกี่ยวกับการปรับตัวการเรียนออนไลน์หลังวิถีใหม่ ของนักศึกษาสาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร นำแบบสอบถามมาทดลองใช้ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จำนวน 3 คน ได้ค่า IOC มีค่าระหว่าง .80-1.00 นำแบบสอบถามมาทดลองใช้ (Try out) กับนักศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน มีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) =0.85

4.4 การรวบรวมข้อมูล ติดต่อประสานงานกับนักศึกษาชั้นปีที่ 1-4 ของสาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ ตามสัดส่วนของชั้นปี เพื่อให้ทำแบบสอบถามออนไลน์ โดยมีการให้ลิงค์ไปกับตัวแทนแต่ละชั้นปีเพื่อทำการโพสต์ในไลน์กลุ่ม ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม นำแบบสอบถามใส่รหัสและบันทึกลงคอมพิวเตอร์เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูล และประมวลผล

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามและคัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์มาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ กำหนดนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมประมวลผลข้อมูลสำเร็จรูปทางด้านสังคมศาสตร์ วิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีการทางสถิติ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

5. สรุปผลการวิจัย

ตารางที่ 1 แสดงลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง (n=103)

สถานภาพ และข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	42	40.80
หญิง	61	59.20
อายุ		
18	22	21.60
19	31	30.40
20	14	13.61
อายุ		
21	21	20.59
22	12	11.80
25	1	1.00
26	1	1.00
ชั้นปี		
ชั้นปีที่1	28	27.50
ชั้นปีที่2	35	34.50
ชั้นปีที่3	22	21.30
ชั้นปีที่4	18	16.70
ที่พักอาศัย		
หอนอกวิทยาเขต	59	57.80
หอในวิทยาเขต	44	42.20

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่าง เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 59.2 เพศชายมีจำนวนร้อยละ 38.8 โดยอายุส่วนใหญ่ มีอายุ 19 ปี คิดเป็นร้อยละ 30.40และการพักอาศัยอยู่ที่หอนอก วิทยาเขต คิดเป็นร้อยละ 57.80 และหอในวิทยาเขต ร้อยละ 42.20

ตารางที่ 2 ความคิดเห็นของนักศึกษาต่อผลกระทบด้านการเรียนจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (n=103 คน)

ข้อ	รายการ	ระดับความคิดเห็น					ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด				
1	ท่านได้รับผลกระทบในด้านการเรียนการสอนหลังเกิดสถานการณ์การระบาดของไวรัสโควิด	66 (64.1)	30 (29.1)	7 (6.8)	0 (0)	0 (0)	4.57	0.62	มากที่สุด	1
2	ท่านคิดว่าการเรียนการสอนแบบออนไลน์ส่งผลกระทบต่อเกรดเฉลี่ย	41 (39.8)	50 (48.5)	10 (9.7)	1 (1.0)	1 (1.0)	4.25	0.75	มาก	2
3	ท่านมีความพึงพอใจในการเรียนแบบออนไลน์น้อยกว่าการเรียนในวิทยาเขต	49 (47.6)	33 (32.0)	18 (17.5)	1 (1.0)	2 (1.9)	4.22	0.91	มาก	3
4	ท่านเรียนรู้ได้ยาก เมื่อต้องเรียนบนอุปกรณ์สื่อสารอิเล็กทรอนิกส์	49 (47.9)	32 (31.1)	19 (18.4)	1 (1.0)	2 (1.9)	4.21	0.91	มาก	4
5	ท่านมีปัญหาเกี่ยวกับการเดินทางเพื่อที่จะมาเรียนที่วิทยาเขต	36 (35.0)	55 (53.4)	8 (7.8)	3 (2.9)	1 (1.0)	4.18	0.78	มาก	5
6	ท่านได้รับผลกระทบเรื่องค่าใช้จ่ายที่มาจากการเรียนการสอนแบบออนไลน์มากขึ้น เช่น ค่าอินเทอร์เน็ต	48 (46.6)	29 (28.2)	17 (16.5)	6 (5.8)	3 (2.9)	4.10	1.06	มาก	6
7	ท่านคิดว่าท่านมีปัญหาในการเรียนการสอนเพราะสถานะที่มีโรคระบาด เช่น โรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019	24 (17.27)	37 (26.62)	43 (30.93)	28 (20.14)	7 (5.03)	4.07	0.87	มาก	7
8	ท่านมีปัญหาด้านอุปกรณ์ที่ต้องใช้ในการเรียนการสอนแบบออนไลน์	29 (28.2)	45 (43.7)	22 (21.4)	3 (2.9)	4 (3.9)	3.89	0.98	ปานกลาง	8
	รวม						4.19	0.86	มาก	-

จากตารางที่ 2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อผลกระทบด้านการเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 4.19)
 ข้อที่มากที่สุด คือ ได้รับผลกระทบในด้านการเรียนการสอนหลังเกิดสถานการณ์การระบาดของไวรัสโควิดอยู่ในระดับมากที่สุด
 (\bar{X} = 4.57) รองลงมาข้อการเรียนการสอนแบบออนไลน์ส่งผลกระทบต่อเกรดเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 4.25) และข้อที่ต่ำ
 ที่สุด คือ ปัญหาด้านอุปกรณ์ที่ต้องใช้ในการเรียนการสอนแบบออนไลน์ อยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} = 3.89)

ตารางที่ 3 แสดงระดับความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการปรับตัวในการเรียนออนไลน์ของกลุ่มตัวอย่าง (n=103 คน)

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็นการปรับตัวในการเรียนออนไลน์					ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปล ผล	ลำดับ ที่
		มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด				
1	ท่านสามารถปรับตัวในการ เรียนการสอนแบบออนไลน์ ได้โดยไม่มีปัญหาอะไร	42 (41.20)	45 (43.70)	14 (13.70)	1 (1.00)	0 (0)	4.25	0.73	มาก	1
2	ท่านคิดว่าการเรียนการสอน แบบออนไลน์ มีความ น่าสนใจน้อยลงเพราะการ กระตือรือร้นในการเรียนการ สอนน้อยลง	47 (46.10)	35 (34.30)	19 (18.60)	1 (1.00)	0 (0)	4.25	0.79	มาก	1
3	ท่านคิดว่าการปรับตัวมา เรียนออนไลน์ของนักศึกษาที่มี ข้อดีในการจัดการกับ สถานการณ์โควิด	47 (45.60)	35 (34.00)	17 (16.50)	2 (1.90)	1 (1.00)	4.23	0.87	มาก	2
4	ท่านคิดว่าการเรียนการสอน การสบตากับผู้สอนส่งผลต่อ ประสิทธิภาพในการเรียนซึ่ง ทำได้ยากในการเรียน ออนไลน์	39 (38.20)	44 (43.10)	16 (15.70)	3 (2.90)	0 (0)	4.17	0.80	มาก	3
5	ท่านคิดว่าการเรียนการสอน แบบออนไลน์มีระเบียบน้อย กว่า มากกว่าการเรียนใน วิทยาเขต เช่น การแต่งตัว	37 (36.30)	45 (44.10)	17 (16.70)	0 (0)	3 (2.90)	4.11	0.90	มาก	4
6	ท่านคิดว่าการปรับตัวในการ เรียนออนไลน์ สามารถตอบ คำถามได้น้อยกว่าการเรียน ในวิทยาเขต	39 (38.20)	38 (37.30)	17 (16.70)	8 (7.80)	0 (0)	4.06	0.93	มาก	5
7	ท่านคิดว่าในกรณีที่คนเยอะๆ ในการเรียนการสอนออนไลน์ ทำให้ผลการเรียนการสอน ลดลง	32 (31.40)	39 (38.20)	25 (24.50)	5 (4.90)	1 (1.00)	3.94	0.92	ปาน กลาง	6

	ท่านคิดว่าสถานที่เรียนของท่านไม่เหมาะสมในการเรียนออนไลน์ เช่น การสื่อสาร	26	43	28	3	2	3.86	0.90	ปานกลาง	7
8	ความเร็วของสัญญาณในพื้นที่นั้นๆ	(25.20)	(41.70)	(27.50)	(2.90)	(1.90)				
	ท่านคิดว่าการเรียนการสอนออนไลน์เป็นเรื่องปกติในการเรียนการสอนในยุคนี้	18	58	20	4	2	3.84	0.83	ปานกลาง	8
9	ท่านคิดว่าการเรียนการสอนแบบออนไลน์นั้นมีประสิทธิภาพดีกว่าการเรียนในวิทยาเขต	(17.50)	(56.30)	(19.40)	(3.90)	(2.00)				
10		27	28	14	17	16	3.32	1.43	ปานกลาง	9
		(26.20)	(27.20)	(13.60)	(16.50)	(15.50)				
	รวม						4.03	0.91	มาก	-

จากตารางที่ 3 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการปรับตัวของนักศึกษาในการเรียนออนไลน์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 4.03) ข้อที่สูงสุดคือ ความสามารถปรับตัวในการเรียนการสอนแบบออนไลน์ได้โดยไม่มีปัญหาอะไร และข้อ การเรียนการสอนแบบออนไลน์ มีความน่าสนใจน้อยลงเพราะการกระตือรือร้นในการเรียนการสอนน้อยลง อยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 4.25) รองลงมาข้อ คิดว่าการปรับตัวมาเรียนออนไลน์ของนักศึกษามีข้อดีในการจัดการกับสถานการณ์โควิดอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 4.23) และข้อที่ต่ำที่สุดคือ ข้อ การเรียนการสอนแบบออนไลน์นั้นมีประสิทธิภาพดีกว่าการเรียนในวิทยาเขตอยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} = 4.23)

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบสถานการณ์โควิดเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะด้านการศึกษา การเดินทาง ค่าใช้จ่าย และ อุปกรณ์ในการศึกษา รวมถึง นักศึกษาจำนวนมากคิดว่าการเรียนออนไลน์นั้นส่งผลกระทบต่อเกรดเฉลี่ย ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างจึงต้องปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ เพื่อให้สามารถรักษาสภาพการเรียนการสอนหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส ให้สามารถดำเนินการเรียนการสอนต่อไปได้ โดยไม่ต้องหยุดหรือพักการเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการปรับตัว ของ รอย(อ้างอิงจาก Roy & Andrews, (1999), The Roy's Adaptation Model, Stamford: Appleton & Lange)ที่อ้างว่า การปรับตัวนั้นมีจุดประสงค์อยู่ 2 ประการ 1) ปรับตัวเพื่อเอาชนะสิ่งแวดล้อมหรือปัญหา เพื่อถ่วงดุลสิ่งที่ตนเองยังขาดอยู่ 2) ปรับตัวเพื่อให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมหรือปัญหา เมื่อไม่สามารถเอาชนะได้ จึงปรับตนเองให้สอดคล้องตามสิ่งแวดล้อมและปัญหานั้น เพื่อรักษาสมดุลนั้นไว้ ซึ่งในกรณีของกลุ่มตัวอย่างนั้นเป็นกรณีที่ 2 เพราะไม่สามารถที่จะเอาชนะอุปสรรคได้จึง จำเป็นที่จะต้องปรับตัวให้เข้ากับ สถานการณ์ ปัจจุบันเพื่อรักษาสุขภาพสมดุลเอาไว้ ซึ่งคล้ายคลึงกับ รูปแบบการปรับตัวทาง ซึ่งจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของสุภางค์ สองเมือง (ปี 2554) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ เด็กนักเรียนเมื่อเจอสถานการณ์ต่างๆได้วิจัยศึกษาการกลไกปรับตัวทางสังคมของนักศึกษามัธยม ช่วงอายุ 13-18ปี เป็น นักศึกษา มัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 192 คน ผลวิจัยชี้ว่า ผลการปรับตัวของเด็กนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง และของบุคลากรนั้นอยู่ในระดับดี จากการศึกษาการปรับตัวทางสังคมพบว่า กลไกการปรับตัวทางสังคมนั้นมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมปรับตัวทางสังคม และเมื่อนำกลไกการปรับตัวทางสังคมแต่ละวิธีมาหาความสัมพันธ์กับพฤติกรรมปรับตัวทางสังคมในแต่ละด้าน พบว่า วิธีเผชิญปัญหา การโต้ตอบอัตโนมัติ มีความสัมพันธ์กับการปรับตัวด้านเพื่อน ในโรงเรียนซึ่งเป็นสิ่งใหม่ ดังนั้นจึงต้องมีการปรับตัว ตามแนวคิดของรอย ในจุดประสงค์ที่ 2 ที่กล่าวว่า

ปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมหรือปัญหา เมื่อไม่สามารถ เอาชนะกระแสของสถานการณ์ได้ จึงปรับตนเองให้เข้ากับปัญหา และสิ่งแวดล้อมนั้นๆ เพื่อรักษาสภาพสมดุลไว้ ในที่นี้คือการเข้าร่วมกับกลุ่มเพื่อนร่วมชั้นที่อาจจะดูเป็นสิ่งใหม่สำหรับกลุ่ม ตัวอย่างนั้นๆ

จากผลการศึกษาในครั้งนี้ ก็ได้แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างนั้นได้รับผลกระทบจากสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และต้องปรับตัวไปตามสภาพความจำเป็น ตามแนวทางการปรับตัว เพราะไม่สามารถที่จะทำอะไรกับการระบาดได้ จึงต้องปรับตัวให้สามารถอยู่กับสถานการณ์การระบาดให้ได้ จึงเกิดเป็นการเรียนออนไลน์ขึ้นมา แทนการเรียนในห้องเรียน ในปัจจุบันนั้นการเรียนออนไลน์นั้นยังไม่ได้มีการเริ่มใช้ที่นานนัก จึงต้องค่อยๆปรับสภาพไปเรื่อยๆ จนกว่าจะลงตัว หรือ สถานการณ์โควิดในปัจจุบัน กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างได้รับผลกระทบค่อนข้างที่จะสูง ในระดับทั้งหมด 5 ระดับ อยู่ในระดับ 4 ซึ่งนับว่ามาก และมีระดับการแปลผลส่วนมากอยู่ในระดับที่มาก เช่นกัน เมื่อเทียบกับการปรับตัวปรับตัว อยู่ที่ระดับ 4 เช่นกันก็จริง แต่จากการแปลผล ค่าส่วนใหญ่จะอยู่ในระดับปานกลางและมาก พอๆกัน ทำให้เราสามารถรู้ได้ว่าระดับการปรับตัวของนักศึกษานั้นยังไม่ได้มีระดับผลกระทบที่เกิดขึ้น

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

7.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

7.1.1 จากผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาส่วนมากนั้นได้รับผลกระทบจากการระบาดของเชื้อไวรัสโควิด นักศึกษาทุกคนจึงต้องมาเรียนผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์แทน ดังนั้น ผู้สอน ผู้เรียน ควรจะศึกษารูปแบบการเรียนใหม่ที่คิดว่าจะเป็นรูปแบบการเรียนในอนาคตต่อไปอีก เพื่อปรับตัวสภาพเข้ากับการเรียนการสอนในวิถีใหม่ ซึ่งจะเป็นประโยชน์มากในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นด้านการเรียนการสอน การประชุม ทำให้ใช้อุปกรณ์ต่างๆได้อย่างสะดวกขึ้น และมีประสิทธิภาพมากขึ้น

7.1.2 จากผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาส่วนมากนั้นในด้านการปรับตัว นักศึกษาคิดว่าการเรียนออนไลน์นั้นดีกว่าการเรียนในห้อง น้อยที่สุด ดังนั้นผู้เรียน ควรจะตระหนักถึงความจำเป็นในการเรียนออนไลน์ว่ามีความสำคัญกับสถานการณ์ในปัจจุบันมากแค่ไหน ดังนั้นผู้เรียนควรเรียนรู้ และปรับตัวให้เข้ากับ การเรียนออนไลน์ให้ได้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนให้มากขึ้น

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

7.2.1 ควรมีการศึกษาพฤติกรรมกำบังกันอันตรายจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของนักศึกษาศาขาวิชา การจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

7.2.2 ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปรับตัวในด้านต่างๆจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

7.2.3 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการปรับตัวการเรียนออนไลน์ในวิถีใหม่ และการพักที่บ้านกับหอพัก ของ นักศึกษา คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

8. รายการอ้างอิง

นิรมล สุวรรณโคตร. (2553). การปรับตัวของนิสิตระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1มหาวิทยาลัยนเรศวร. วิทยานิพนธ์ปริญญา การศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

พนิดา หนูทวี. (2558). ความต้องการในการใช้งาน e-learning ในการเรียนการสอนของนักศึกษาและอาจารย์ระดับ มหาวิทยาลัย วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษามหาบัณฑิต.

ทวีศักดิ์ กอนันต์กุล. (2545). นโยบาย E-Education. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์ แห่งชาติ.

- มนัสนันท์ ปิ่นพิทักษ์. การปรับตัวในการเรียนในระดับอุดมศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชานิติศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ
เพชรบูรณ์ หมู่เรียน 5611020231 และ 5611020232 ในรายวิชากฎหมายลักษณะนิติกรรมและสัญญา. (การ
ประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ครั้งที่ 2 “งานวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น” ณ อาคารเฉลิม
พระเกียรติฉลองสิริราชสมบัติ 60 ปี มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์).
- ศุภางค์ สองเมือง. (2554). กลไกการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ๔๒
จังหวัดสตูล วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์.
- สาลินันท์ เทพประสาน. (2550). รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการใช้ e-Learning
เพื่อการเรียนการสอนในสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพระนครศรีอยุธยา วาสุกรี.อยุธยา: สถาบัน
เทคโนโลยีราชมงคล.
- Thai PBS News. (2564). สถานการณ์โรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019 ในไทย ชาวไทยพีบีเอส
สืบค้นจาก <https://news.thaipbs.or.th/content/300194>
- The Roy’s Adaptation Model (1999). By Roy & Andrews Stamford: Appleton & Lange.

การศึกษาภูมิปัญญาอาหารไทخين ชุมชนไทخين ตำบลท่าวังพร้าว

อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

THE STUDY IN LOCAL WISDOM CUISINE OF THAI KHUN COMMUNITY, CHIANG MAI, THAILAND

ประภาพรรณ มาลาคุณดี¹ ศุภกิต จันทร์ยอด² และทรงสุตา ภู่อ่าง³

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ประยุกต์วิธีวิจัยทางมานุษยวิทยาเพื่อรวบรวมภูมิปัญญาอาหารชาติพันธุ์ไทخين ในชุมชนไทخين ต.ท่าวังพร้าว อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่ และจัดทำตำรับอาหารไทخينเป็นลายลักษณ์อักษร ศึกษาข้อมูลจากเอกสารและเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ประชาชนผู้สูงอายุ และแม่บ้าน โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม บันทึกตำรับอาหาร ตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีสามเส้าด้านข้อมูลและด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา จัดทำตำรับอาหารไทخينมาตรฐาน และนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา

ชาวไทخين มีภูมิปัญญาด้านอาหารที่สอดคล้องกับวัตถุดิบที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น ตามฤดูกาล ชื่อวิธีปรุงประกอบอาหารมีความคล้ายคลึงกับบางชาติพันธุ์ มีการสืบสานถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านอาหาร ชาวไทخينมีภูมิปัญญาอาหารในประเพณี และพิธีกรรมทั้งพิธีมงคลและอวมงคล มีความเชื่อและวิถีปฏิบัติในการบริโภคอาหาร การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและสภาพแวดล้อมส่งผลให้มีการกลืนกลายและสูญหายของภูมิปัญญาอาหารบางอย่าง ตำรับอาหารไทخينมาตรฐานที่จัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรมี 16 เมนู คือ แกงผักกาดใส่เกลือ แกงผักกาดดองใส่ปลา แกงฮอด แกงเหมือนไก่ น้ำพริกมะเขือส้ม น้ำพริกถั่วเน่า น้ำพริกไข่ น้ำพริกปลาถั่วเน่า ต้มปลาเหนียว ส้าผักม่วง ไบมะผักบั้ง ไข่ป๋าม คั่วผ้า คั่วหน่อไม้ย่า สลัดมะขี้กวยล่าคอ และงาตำอ้อย

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ชาวไทخين, วัฒนธรรมอาหาร, ภูมิปัญญาพื้นถิ่น

Abstract

This qualitative research applied anthropology approach and aimed to study local wisdom of Thai Khun cuisine, Thai Khun community in Tha Wang Prao subdistrict, San Pa Tong district, Chiang Mai. Data collected by In-depth interviewing with semi-structured questionnaires from key informants (sages, monk, seniors and women) and by participatory observation with housewives group during cooking Thai Khun recipes. Data validation by using triangular methods (data and collection validation). Standard recipes of Thai Khun were documented and qualitative contents were analyzed by descriptive technique.

The results show that people in Thai Khun community retained local wisdom cuisine because of availability of local raw food materials with seasonal varieties. The name of cooking methods were similar to some ethnicities of northern region. Thai Khun local food wisdom were legacy in this community and were in local traditions and rituals, both sacred and unfortunate. The Thai Khun food believes were found. Standard recipes of Thai Khun were 16 menus, lettuce curry with salt, fermented lettuce curry with fish,

¹⁻² ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาบ้านและชุมชน ภาควิชามนุษยสัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาบ้านและชุมชน ภาควิชามนุษยสัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

oad curry, chicken curry (kang Meun Kai), tomatoes chili paste, tuo nouw chili paste, local chili paste (nam prik joa), tuo nouw with fish chili paste, spicy fish mixed (tum pla neaun), mango leaves spicy salad (sa pak mueang), winter melon leaves grill (bai ma fuk ping), scramble egg in banana leaf (kai paam), spicy water meal sauté (kuao phum), spicy bamboo shoot sauté (kuao noua), local spicy papaya salad (yam slem ba khuay lam khorr) and brown sugar cane mixed with sesame (nga tum ouay).

Keywords: ETHNIC, THAI KUHN PEOPLE, CULTURAL FOOD, LOCAL WISDOM

1. บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความหลากหลายของวัฒนธรรมสูง มีกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่มากมายกระจายอยู่ตามภูมิภาคต่างๆ ใน 67 จังหวัดของประเทศ จำแนกตามลักษณะการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ต่างๆได้ 4 ลักษณะ คือ 1) กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง หรือ “ชนชาวเขา” จำนวน 13 กลุ่ม ได้แก่ กะเหรี่ยง ม้ง (แม้ว) เย้า (เมี่ยน) ลีซู (ลีซอ) ลาหู่ (มุเซอ) อาข่า (อีเก้อ) ลีวะ ถิ่น ขมุ จินฮ้อ ตองซุ คะฉิ่น และปะหล่อง (ดาลาอั้ง) 2) กลุ่มชาติพันธุ์ตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ราบ จำนวน 37 กลุ่ม ได้แก่ มอญ ไทลื้อ ไทยทรงดำ ไทยใหญ่ ไทยจีน (ไทซิ่น) ไทยยอง ไทยหย่า ไทยยวน ภูไท ลาวครั่ง ลาวแง้ว ลาวกา ลาวตี้ ลาวเวียง แสก เซเร ปรัง บรู (โซ) โข่ง โข (ทะวิง) อิมปี ก่อง กุลา ซอโอง (ซอจั้ง) กูย (ส่วย) ญ้อกรู (ชาวบน) ญ้อ โย้ย เขมรถิ่นไทย เวียดนาม (ญวน) ญ้อ หมี่ซ้อ (บีซู) ของ กระซอง มลายู กะเลิง และลาวโซ่ง (ไทยดำ) 3) กลุ่มชาติพันธุ์ที่ตั้งถิ่นฐานในทะเล หรือ “ชาวเล” จำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ มอแกน มอแกลน และอูรักละโว้ย และกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในป่า จำนวน 2 กลุ่ม ได้แก่ มลารี (ตองเหลือง) และซาไก (มันนิ) (คณะกรรมการกิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการ กลุ่มชาติพันธุ์ และผู้มีความหลากหลายทางเพศ สภาผู้แทนราษฎร, 2563) วิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยมีความหลากหลาย มีวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงและแตกต่างกันไป ซึ่งแต่ละกลุ่มมีสังคม ภูมิปัญญา ความคิด ความเชื่อ ตลอดจนประเพณีวัฒนธรรมด้านอาหารที่แตกต่างกันซึ่งเป็นการปรับตัวให้เข้ากับฐานทรัพยากรธรรมชาติและสภาพภูมิศาสตร์

ภาคเหนือเป็นภูมิภาคที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ได้แก่ ชาติพันธุ์ไทลื้อ ไทจีน/ไทซิ่น ไทยยวน ไทใหญ่ เม็ง (มอญ) ลีวะ เป็นต้น เรียกรวมว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไท ถือได้ว่าเป็นบรรพบุรุษของชาวล้านนา แต่ละชาติพันธุ์มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตเป็นของตนเอง หนึ่งในวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชาติพันธุ์ คือ วัฒนธรรมด้านอาหารซึ่งมีความต่างกันตามแหล่งทรัพยากร ภูมิปัญญา ความเชื่อของตน อาหารชาติพันธุ์ถือเป็นจุดเด่นที่สำคัญอย่างหนึ่งที่แสดงลักษณะเฉพาะชาติพันธุ์นั้นๆ เพราะสามารถบ่งบอกถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ประเพณี พิธีกรรม รวมถึงสุขภาพของคนในชาติพันธุ์นั้นๆ ได้ (เสาวภา ศักยพันธ์, 2556)

ชาวไทซิ่นเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ในตระกูลไทลื้อที่อาศัยอยู่ในประเทศพม่า จีน ไทย และประเทศลาว ดั้งเดิมตั้งชุมชนหนาแน่นที่บริเวณลุ่มแม่น้ำซิ่น เมืองเชียงตุง และมีการอพยพย้ายถิ่นไปหลากหลายที่ เช่น ทางตอนใต้ของตัวเมืองเชียงใหม่ เนื่องจากเชียงใหม่เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ และตั้งเป็นชุมชนชาวไทซิ่น ต.ท่าวังพร้าว อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่ อยู่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำขาน โดยอยู่รวมกลุ่มกันระหว่างเครือญาติ (วัชรภรณ์ ช่างเหล็ก, 2559) ข้อมูลจากศูนย์เรียนรู้ชาติพันธุ์ไทในล้านนา สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2558) กล่าวถึง ข้อมูลด้านอาหารการกินของชาติพันธุ์ไทซิ่นที่รับประทานข้าวเหนียวเช่นเดียวกับชาวไทยวนและไทลื้อ อาหารที่ขึ้นชื่อของชาวไทซิ่น คือ ข้าวซอยหน้อย หรือ ข้าวซอยอ่อน เป็นอาหารประจำถิ่นของชาวไทซิ่น และชาวไทใหญ่ นอกจากนี้ยังมีอาหารอย่างอื่นที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวไทซิ่น เช่น แกงผักแว่น ใส่อั่ว (ใส้ล่องฟัก) พริกข่า ข้าวต้มหัวหงอก การประกอบอาหารของชาวไทซิ่นยังคงนิยมทำกันเกือบทุกครัวเรือน เนื่องจากยังไม่มีบันทึกอย่างชัดเจนด้านวัฒนธรรมอาหารไทซิ่นลุ่มน้ำขาน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารวบรวมข้อมูลภูมิปัญญา

อาหารไทซิน ตำบลท่าวังพร้าว อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์ไทซินและการคงอยู่ของอาหารชาติพันธุ์ไทซิน

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อรวบรวมภูมิปัญญาอาหารชาติพันธุ์ไทซิน
- 2.2 เพื่อจัดทำตำรับอาหารไทซิน เป็นลายลักษณ์อักษร

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

อาหารพื้นเมืองเป็นภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง ที่มีการสืบทอดกันมาแต่โบราณจนถึงปัจจุบันเป็นอาหารที่มีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นเนื่องจากส่วนใหญ่ใช้วัตถุดิบที่หาได้ง่ายในชุมชนมาปรุงอาหาร การรับประทานอาหารพื้นเมืองส่วนใหญ่จะรับประทานข้าวเป็นอาหารหลักคู่กับกับข้าว รวมทั้งน้ำพริก เน้นการปรุงที่เรียบง่าย แหล่งโปรตีนในอดีตส่วนใหญ่จะเป็นปลา เครื่องปรุงอื่นๆ ประกอบด้วยผักพื้นบ้านและสมุนไพรต่างๆ ที่หาได้ทั่วไปในท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นวัตถุดิบตามธรรมชาติหรือการปลูกในครัวเรือน

ณิศา ประดิษฐ์สถาพรและคณะ (2560) ศึกษาตำรับอาหารพื้นบ้านพะเยา ใช้วัตถุดิบจากพืชผักพื้นบ้านในท้องถิ่นที่มาจากสวนครัว ไร่ นา และป่า วัตถุดิบที่เป็นเนื้อสัตว์ มาจากแหล่งน้ำเป็นหลัก ได้แก่ ปลา กุ้ง หอย มีวิธีการปรุงประกอบ เช่น การแกง นึ่ง ปิ้ง/ย่าง เป็นหลัก ซึ่งวัตถุดิบ เครื่องปรุงและกรรมวิธีการปรุงมีความแตกต่างหรือเหมือนกันบ้างในกลุ่มชาติพันธุ์ เมนูอาหารพื้นบ้านพะเยาสามารถแบ่งประเภทและจำแนกตามกลุ่มชาติพันธุ์ แบ่งได้เพียง 10 ประเภทคือ แกง ต้ม/ยำ น้ำพริกปลา ปิ้ง/ย่าง นึ่ง แอ็บ อ้อก หมักดองและอาหารว่าง/ขนม และถ้าหากแบ่งเมนูอาหารพื้นบ้านพะเยาจำแนกตามกลุ่มชาติพันธุ์ แบ่งได้ 4 กลุ่มใหญ่ๆ คือ ไทลื้อ ไทอีสาน-ภูไท ไทใหญ่และคนเมือง (ไทลื้อและไทยวน) การสืบสานอาหารพื้นบ้านพะเยามีการสืบสานผ่านทางวัฒนธรรมภายในครัวเรือน จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง มีผู้ถ่ายทอดคือ คนเฒ่าคนแก่ รุ่นปู่ย่า ตายาย จะเลือกถ่ายทอดให้กับลูกหลานและเครือญาติ ซึ่งมีการถ่ายทอดทางความเชื่อและพิธีกรรม จึงทำให้เกิดพิธีเลี้ยงผีปู่ย่า พิธีศพ จากการสืบสานเหล่านี้จึงจำเป็นต้องปรุงประกอบอาหารอยู่ตลอด การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมมีผลต่อลักษณะของอาหารหรืออาหารอาจจะสูญหายไป เนื่องจากไม่สามารถจัดหาวัตถุดิบมาใช้ในการปรุงประกอบได้

เสาวภา ศักยพันธ์ (2556) ศึกษาอาหารไทลื้อทั้งในล้านนาและสิบสองปันนา เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของอาหารไทลื้อ ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการคงอยู่ เปลี่ยนแปลงหรือกลืนกลาย และสูญหายของอาหารไทลื้อ อาหารไทลื้อในเขตสิบสองปันนามี 12 ประเภท คือ แคนและซี ปิ้งหรือย่าง แอ็บหรือหมก นึ่ง ยำ น้ำพริก ส้า (ลาบ) อ่อม ดอง ทอดหรือจิ้น ข้าวบ้ายและอื่นๆ เช่น คั่ว หุง อ่อง ส่วนอาหารไทลื้อในเขตล้านนามี 13 ประเภท คือ แกง ปิ้งหรือย่าง คั่ว ลาบ อ่อมน้ำพริก ยำหรือส้าหรือตำ จิ้น แอ็บ อ้อกหรืออ้อด อู้ก นึ่งและข้าวบ้าย จากความแตกต่างของประเภทอาหารทั้งในล้านนาและสิบสองปันนา และวิธีการปรุงประกอบมีชื่อเรียกต่างกัน สรุปว่า การที่อาหารมีความแตกต่างเพราะ มีการเคลื่อนย้ายถิ่นที่อยู่อาศัย จึงทำให้การจัดหาวัตถุดิบบางชนิดไม่ได้ และมีการปรับวิธีการปรุงประกอบเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่อาศัย

ศิริเพ็ญ อังสิทธิพนพร (2557) ศึกษาอาหารพื้นบ้านจีนแคะ (ฮากกา) พบว่าการฟื้นฟูอาหารพื้นบ้านจีนแคะนั้นมีโอกาสเป็นไปได้สูง เนื่องจากมีต้นทุนหลายประการ เช่น วัฒนธรรมอาหารจีนแคะที่ได้รับถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ เป็นอาหารที่ยังปรุงรับประทานในชีวิตประจำวัน อีกทั้งยังมีร้านขายอาหารจีนแคะอยู่ในชุมชน ซึ่งได้รับการตอบรับจากคนภายนอกชุมชนจากการบอกเล่าปากต่อปาก การส่งเสริมการฟื้นฟูอาหารพื้นบ้านเพื่อถ่ายทอดสู่รุ่นลูกหลานของชาวจีนแคะ แต่เดิมเป็นการถ่ายทอดโดยพ่อแม่สู่ลูกหลานเนื่องจากเป็นครอบครัวขยายและปรุงอาหารบริโภคในบ้านเอง แต่ปัจจุบันความเปลี่ยนแปลงสู่ความทันสมัยทำให้ลูกหลานไม่สนใจเรียนรู้อาหารพื้นบ้านซึ่งสาเหตุมาจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวข้อง

ทวีศักดิ์ แสงสาย และฤดีมาศ แสงสาย (2559) ศึกษาเรื่อง ภูมิปัญญาอาหารชาติพันธุ์เพื่อสุขภาพของชาวไทยเขมรไทยกวยและไทยลาวในเขตอีสานใต้ โดยศึกษาสำหรับอาหารเพื่อสุขภาพที่นำมารับประทานในชีวิตประจำวัน สรุปได้ว่าอาหารเพื่อสุขภาพของชาวนครราชสีมา ไทยเขมร ไทยกวย และไทยลาว ในเขตอีสานใต้ แต่ละประเภทจะมีส่วนผสมของพืชผักพื้นบ้านซึ่งมีอยู่ตามธรรมชาติ ซึ่งมีความหลากหลายของพืชพันธุ์ธัญญาหารที่ได้จากท้องถิ่น นำมาปรุงเข้ากับเนื้อสัตว์ที่ทำได้ในท้องถิ่นเช่นเดียวกัน นำมาปรุงเป็นอาหารรับประทานกันในชีวิตประจำวัน พืชผักชนิดต่างๆ ที่มีคุณสมบัติทางยา ช่วยป้องกันโรค รวมทั้งการรักษาโรคต่างๆ ได้ถูกนำมาเป็นส่วนหนึ่งของอาหารพื้นบ้าน วิธีการปรุงอาหารมีหลากหลายรูปแบบ รวบรวมได้ 17 วิธี ได้แก่ ลาบ ก้อย หมก อุ๋ อ่อม แกง ต้ม ซุป ปิ้งย่าง คั่ว ลวก นึ่ง ต้ม แก้ว ปั่น และหลาม

4. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ประยุกต์วิธีวิจัยทางมานุษยวิทยา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ชาวไทจีน ที่อาศัยอยู่ในเขต ตำบลท่าวังพร้าว อำเภอสนป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ และสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ ได้ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 13 คน ประกอบด้วย พระสงฆ์ 1 รูป ประชาชนชุมชน 1 คน ผู้สูงอายุ 7 คน และแม่บ้าน 4 คน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง แบบสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในการปรุงประกอบอาหารไทจีน และแบบบันทึกคำรับอาหารไทจีน โดยตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยการตรวจสอบสามเส้า ด้านข้อมูลและด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนกันยายน-ตุลาคม 2562 และศึกษาข้อมูลปฐมภูมิด้านประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์วัฒนธรรม ภูมิปัญญาจากบันทึก เอกสารต่าง ๆ

วิเคราะห์ความสอดคล้องและเชื่อมโยงเนื้อหาการคงอยู่ การเปลี่ยนแปลง การสูญหายของวัฒนธรรมอาหารไทจีนตามข้อมูลที่ปรากฏและตามทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง นำเสนอในเชิงพรรณนา ส่วนข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม รวบรวมข้อมูลเมนูอาหารที่ประกอบด้วย ชื่อเมนู วัตถุดิบ น้ำหนักและปริมาณที่ได้จากการชั่ง ตวง วัด ส่วนประกอบทุกอย่างด้วยเครื่องมือมาตรฐาน ลำดับขั้นตอนการปรุงอาหาร และภาพอาหาร นำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนาเป็นคำรับอาหารมาตรฐานไทจีน

5. สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยใน 3 ประเด็น ดังนี้

5.1 ประวัติความเป็นมาของชาติพันธุ์ไทจีนในอดีต

ชาวไทจีนมีต้นกำเนิดอยู่ที่เมืองเชียงตุง รัฐฉาน ประเทศพม่า โดยได้อพยพเข้ามาในล้านนาทางตอนใต้ของเชียงใหม่ที่อำเภอสนป่าตอง ก่อนจะกระจายไปตามอำเภอต่าง ๆ เช่น สันกำแพง แม่แตง ดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ในเขตอำเภอแม่สาย และจังหวัดน่านในเขตอำเภอเมือง ซึ่งการที่ชาวไทจีนเข้าตั้งถิ่นฐานในอำเภอสนป่าตองนั้น เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ มีแม่น้ำขานไหลผ่าน มีต้นไม้หนานขนาดใหญ่ จึงได้ถือเอาต้นไม้หนานใหญ่เป็นชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านต้นหนานหลวง” ซึ่งก็คือบ้านต้นหนานหลวง ตำบลท่าวังพร้าว อำเภอสนป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ และชาวไทจีนที่ต้นหนานหลวง ได้เรียกตนเองว่า “ชาวไทจีนลุ่มน้ำขาน”

ภาพ: พระครูเชวร์ ศรีพรหม อายุ 60 ปี

“.....ไทจีน แต่ๆเก็บมันมาจากเจียงตุง ประเทศพม่า ละก้านี้
อาตมาได้ไปแอ่วพ่อที่เจียงตุง หันว่า คำว่าซินนิหนา คือมาจากน้ำแม่ซิน
แม่ น้ำซินนิหนา มันบ่าไหลล่อง แต่มันไหลขึ้น คนที่อยู่ลุ่มน้ำซิน เป็นก็ย้อง
ว่าไทจีนนั่นแหละ.....”

(สัมภาษณ์ พระครูเชวร์ ศรีพรหม อายุ 60 ปี, 30 กันยายน 2562)

5.2 ภูมิปัญญาอาหารไทจีน

ชาวไทจีนบริโภคข้าวเหนียวเป็นหลัก ข้าวเหนียวที่บริโภคนั้น เรียกว่า ข้าวเหนียวผาแดงหรือลายแดง ซึ่งเป็นพันธุ์
ข้าวที่นิยมปลูกและบริโภคกันมากในอดีต เนื่องจากมีความทนต่อลมและฝน ชาวไทจีนบริโภคพืชผักที่หาได้ตามฤดูกาลและมี
อยู่ตามบ้าน นา สวน และ ป่า เช่น ผักกาด เป็นผักนิยมปลูกกันมากในชุมชน ผักกุ่มปลา ผักอีลิน เป็นต้น ส่วนเนื้อสัตว์ จะ
บริโภคสัตว์น้ำ เช่น กุ้ง หอย ปู และปลา เพราะหาบริโภคได้ง่าย เนื้อสัตว์ใหญ่หรือสัตว์ 4 เท้า จะไม่นิยมบริโภค เพราะเชื่อว่า
ย่อยได้ยากและมีราคาแพง ส่วนขนมหวานนั้น นางาซึ่มอนตำรวมกับน้ำอ้อย เรียกว่า งาดำอ้อย ใช้บริโภคบรรเทาความหิว
ระหว่างทำงาน

“ตะก่อนนา มีสวนเกาะ ยายของยายป่าไปเก็บผัก สวนลอย
มันดีแคบ 2 วาอันนะ โอ้ แต่ดียาวเน้อ ปูนนะยาวไปตามน้ำ เขาดีปลูก
ผักกันนัก ดินมันดี น้ำมีอิมสวน ตักมาสดผัก บ๊ะเดี้ยวบ่ามิละ”

(สัมภาษณ์ ยายคำป็น ดีเป็ง วัย 77 ปี, 1 ตุลาคม 2562)

ภาพ: ยายคำป็น ดีเป็ง แหล่งอาหารในอดีต

ชาวไทจีนมีวัฒนธรรมการปรุงประกอบที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น การปามแห้ง คือ ห่ออาหารด้วยใบตอง แล้วนำไปวาง
บนถ่านที่เริ่มมอด การปามเปียก คือ การปามบนภาชนะหม้อหรือกระทะที่มีน้ำ

ภาพ: การปรุงประกอบแบบปิ้ง ห่อใบตองทรงแบนปิ้งบนไฟ

นอกจากนี้ ชาวไทจีนยังมีความเชื่อเรื่องอาหารที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม เช่น ในงานอวมงคล เช่น งานศพ อาหารที่ไม่ทำในงานศพ คือ อาหารที่มีลักษณะเป็นเส้นสายเป็นส่วนประกอบ หรือเรียกว่า “แกงร้อน” คือ แกงที่มีการใส่เส้นเส้น (เส้นร้อน) เพราะมีความเชื่อว่าอาหารที่มีเส้นจะทำให้คนตายติดต่อกัน และแกงฟักหม่น (แกงฟักเขียว) ห้ามแกงในงานศพ เพราะมีความเชื่อว่า ฟักมีไว้สำหรับตุกกลิ่นศพ ถ้าหากนำมาปรุงประกอบอาหารก็เหมือนว่าเรากินกลิ่นศพไปด้วย แต่ปัจจุบันนี้ คนก็ทำอาหารประเภทนี้กันอยู่ มีการใส่เส้นในแกง เพื่อเพิ่มปริมาณให้มากขึ้น ให้เพียงพอกับจำนวนคน ทำขนมเงินเลี้ยงแขก ที่มาช่วยงานศพ ทำแกงฟักเลี้ยงแขก เป็นต้น

“ถ้าว่าศพหน้า เป็นบ่าหื้อแกงร้อน มันยาว กลัวคนตายยาว ตายสืบกันไป แกงร้อน ตำส้ม เป็นบ่าหื้อกิน แล้วสมัยบ่าเดวนี้กินหมด”

(สัมภาษณ์ ยายเขียว ฐาวัง อายุ 80 ปี, 1 ตุลาคม 2562)

ภาพ: ยายเขียว ฐาวัง ความเชื่อเรื่องอาหารกับพิธีกรรม

ส่วนแกงฟักต้องนำมาจัดเลี้ยงในงานแต่งงาน เพราะเชื่อว่าคู่รักจะได้ฟุมฟักรักกันนาน ๆ ฟักลูก ฟักหลาน อาหารไทจีนในอดีต ได้แก่ โขมมะฟักปิ้ง คั่วหน่อไม้ ตำปลาเหี่ยว ตำก่ำกี้ ไข่ปาม ยาสเลิมบะก้วยลาคอ แกงผักกาดใส่เกลือ และงาตำอ้อย ซึ่งในปัจจุบัน “ตำก่ำกี้” ไม่มีการปรุงประกอบเพื่อบริโภคแล้ว

5.3 การจัดทำตำรับอาหารไทจีนเป็นสายลักษณะอักษร

แหล่งอาหารของชาวไทจีน ปัจจุบันมีบางครอบครัวไม่ได้ปลูกข้าวเอง มีการซื้อข้าวหรือจ้างคนอื่นทำนาตัวเอง แล้วให้ข้าวเป็นค่าตอบแทน โดยปลูกทั้งข้าวนาปี นาปรัง อาหารที่บริโภคในชีวิตประจำวันเป็นอาหารที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น และยังคงมีการปรุงประกอบในแบบสมัยอดีตที่ปู่ย่า ตายาย พ่อแม่ทำใหกัน ส่วนใหญ่จะปรุงประกอบอาหารเอง มีส่วนน้อยที่จะมีการหาซื้ออาหารสำเร็จรูปในบางมื้อตามภาคแลง (ตลาดเย็น) ในหมู่บ้าน ซึ่งอาหารพื้นบ้านก็มีขายเป็นอาหารสำเร็จรูปบ้าง แต่อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันอาหารบางอย่างก็มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่นิยมการกินอาหารที่ทำได้ง่ายๆ เช่น ประเภทอาหารต้ม ผัด ทอด หรือซื้อกินอาหารนอกบ้าน ไม่ว่าจะเป็นอาหารภาคกลาง อีสานหรือภาคอื่นๆ เป็นต้น ส่วนผลไม้สมัยปัจจุบันนี้หาซื้อได้ง่าย มีให้เลือกหลากหลาย มากกว่าอดีต

“กาดสมัยก่อนกับสมัยนี้ต่างกันนัก สมัยก่อนขาย จะนั่งฮ้านขายกัน เป็นมีมึงหลังคาหื้อเหมือนกัน เป็นมีฮ้านเรียงๆ กัน เมื่อก่อนเป็นจะแลกเปลี่ยนสินค้ากัน คนนี้เอาอันนี้หื้อคนนี้ คนนี้เอาอันนี้หื้อ แลกของกัน จะเสี่ยงก็มี คนดีชอบคอกัน เป็นก่จะแลกกันเอื้อะ เอาอันนั้นหื้อ ขายหยั่งก่แบ่งกัน มันจะเป็นยังอัน”

(สัมภาษณ์ แม่สม มโนทัย วัย 67 ปี, 1 ตุลาคม 2562)

อาหารประเภทเนื้อสัตว์ที่บริโภคเป็นหลัก ได้แก่ ปลาน้ำจืด เนื้อไก่ เนื้อหมู เนื้อวัว กบ เขียด และสัตว์น้ำ เช่น กุ้ง หอย ปูและแมลงต่างๆ เช่น แมงมัน จิ้งกั้ง จิ้งหีด ไข่มดแดง ไข่แมงมัน เป็นต้น ส่วนเนื้อสัตว์ที่อาจมีการบริโภคบ้างนาน ๆ ครั้ง เช่น เนื้อควาย ลูกอ๊อด เป็นต้น แต่ปัจจุบันมักจะซื้อหาเนื้อสัตว์ได้ง่ายตามตลาด ทั้งเนื้อสัตว์เลี้ยงหรือเนื้อสัตว์ป่า

อาหารประเภทผัก ได้แก่ ผักกาดจ้อน ผักเชียงดา บอน ผักเหียด หน่อไม้ มะเขือ เป็นต้น และผักเศรษฐกิจ เช่น แตงกวา ถั่วฝักยาว ผักบุ้ง คะน้า เป็นต้น ปัจจุบันสามารถหาซื้อผักได้ตามตลาดทั่วไป มีแหล่งอาหารประเภทพืชผักที่หาได้จากแหล่งน้ำซึ่งต้องเป็นน้ำสะอาดเท่านั้น เรียกว่า สาหร่ายน้ำจืด เช่น เต้า หรือ ผำ ซึ่งเป็นพืชน้ำชนิดหนึ่งที่ไม่ใช่สาหร่ายสามารถนำมาปรุงประกอบเป็นเมนูอาหารเช่น ยำเต้า คั่วผำ

ตัวอย่างตำรับอาหารไทจีนที่ได้จัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร จำนวน 16 เมนู แยกตามประเภทของการปรุงประกอบต่าง ๆ ได้แก่

1. ต้ม/แกง/จ้อ 3 เมนู ได้แก่ แกงผักกาดใส่เกลือ แกงผักกาดดอกใส่ปลา แกงฮอด (เกี้ยวฮ้า)
2. ตำ/น้ำพริก 5 เมนู ได้แก่ น้ำพริกมะเขือส้ม น้ำพริกถั่วเน่า น้ำพริกโจ๊ะ น้ำพริกปลาถั่วเน่า ตำปลาเหนียว
3. ยำ/ส้า (ผัก) 1 เมนู ได้แก่ ส้าผักม่วง
4. อ่อม 1 เมนู ได้แก่ แกงเหมือนไก่
5. ปิ้ง/ย่าง/อ็อก/ปาม 2 เมนู ได้แก่ ไบมะฟักปิ้ง ไข่ปาม
6. ทอด/คั่ว/ผัด 2 เมนู ได้แก่ คั่วผำ คั่วหน่อไม้
7. ยำ (คลุก) 1 เมนู ได้แก่ ยำสเลิมบะก้วยล้าคอก
8. ขนม/ของหวาน 1 เมนู ได้แก่ งาตำอ้อย

เมนูอาหาร

ภาพ: แกงผักกาดใส่เกลือ

ภาพ: แกงผักกาดดอกใส่ปลา

ภาพ: แกงฮอด (เกี้ยวฮ้า)

ภาพ: น้ำพริกมะเขือส้ม

ภาพ: น้ำพริกถั่วเน่า

ภาพ: น้ำพริกโง้ง

ภาพ: น้ำพริกปลาถั่วเน่า

ภาพ: ตำปลาเหนียว

ภาพ: ส้าผักม่วง

ภาพ: แกงเหมือนไก่

ภาพ: ไบมะฟักปิ้ง

ภาพ: ไช่ป้าม

ภาพ: คั่วผำ

ภาพ: คั่วหน่อไม้

ภาพ: สลิ่มบะก้วยลำค้อ

ภาพ: งาดำอ้อย

สรุปผลการวิจัยได้ว่า ตำรับอาหารไทซินมาตรฐาน ทั้ง 16 เมนู เป็นอาหารที่ชาวไทซินมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาอาหารจากรุ่นสู่รุ่น ถ่ายทอดกันภายในครัวเรือนจึงทำให้เป็นเมนูอาหารที่ยังคงอยู่ในปัจจุบัน ประกอบกับอาหารไทซินตั้งแต่อดีตที่ยังคงเอกลักษณ์ และบางเมนูก็เป็นเมนูอาหารในท้องถิ่นที่มีการกลืนกลายทางวัฒนธรรม เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตถึงปัจจุบัน เช่น แกงเหมือนไก่ ในอดีตคือแกงขาไก่ หรือแกงสุนัข เนื่องจากเวลาผ่านไปคนเริ่มไม่นิยมบริโภคสุนัข จึงใช้เนื้อไก่แทน ซึ่งเมนูที่เป็นอาหารไทซินที่ยังคงปรุงประกอบเพื่อบริโภคในครัวเรือนไทซิน ได้แก่ แกงผักกาดใส่เกลือ ต่ำปลาเหนียว ไบมะฟักปิ้ง ไข่ป๋าม คั่วหน่อไม้ ยำสลิ่มบะก้วยลำค้อ และงาดำอ้อย เป็นต้น

6. อภิปรายผลการวิจัย

ภูมิปัญญาอาหารไทซิน ชุมชนไทซิน ต.ท่าวังพร้าว อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่ เป็นภูมิปัญญาที่มีการถ่ายทอดในครัวเรือนไทซินที่พบการคงอยู่ แต่บางอย่างก็มีการกลืนกลาย หายไป ตามกาลเวลาและการเปลี่ยนแปลงด้านสภาพแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของณิศา ประดิษฐ์สถาพร และคณะ (2560) ที่กล่าวว่า “อาหารพื้นบ้านพะเยามีการสืบสานผ่านทางครัวเรือน และความเชื่อ พิธีกรรม จึงจำเป็นที่จะต้องปรุงประกอบอาหารอยู่ตลอดและการเปลี่ยนของสภาพแวดล้อม มีผลต่อลักษณะของอาหารหรืออาหารอาจจะหายไป เนื่องจากไม่สามารถจัดหาวัตถุดิบมาใช้ในการปรุงได้” จึงสรุปได้ว่าอาหารไทซินที่คงอยู่ เพราะว่ายังมีการสืบสานและถ่ายทอด รวมถึงมีวัตถุดิบที่สามารถหาได้ง่ายตามท้องถิ่น อาหารไทซินที่กลืนกลาย เนื่องจากมีการปรับขั้นตอนให้ง่ายขึ้นและมีเครื่องมืออำนวยความสะดวกในการปรุงประกอบ ซึ่งสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ และอาหารไทซินบางตำรับที่หายไป เพราะว่ามีวัตถุดิบหรือหาวัตถุดิบได้ยาก เป็นต้น วิธีการปรุงประกอบอาหาร

ไทซินที่มีชื่อเรียกบางวิธีคล้ายกับอาหารไทลื้อในการศึกษาของเสาวภา ศักยพันธ์ (2556) เนื่องจากเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไท เป็นบรรพบุรุษของชาวล้านนาที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมมาแต่อดีต ทั้งนี้วัตถุดิบที่ใช้ปรุงประกอบในอาหารไทซินที่มีมาแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ถึงแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อม แต่ส่วนใหญ่ยังเป็นพืชผักพื้นบ้านที่มีคุณค่าและเกิดประโยชน์ในการส่งเสริมสุขภาพ เช่นการศึกษาของทวีศักดิ์ แสงสวาย และฤดีมาศ แสงสวาย (2559) ที่ศึกษาภูมิปัญญาอาหารชาติพันธุ์เพื่อสุขภาพของชาวไทยเขมร ไทยกวย และไทยลาวในเขตอีสานใต้

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาภูมิปัญญาด้านอาหารชาวไทซินลุ่มน้ำขาน ในพื้นที่บ้านต้นแหนหลวง ตำบลท่าวังพร้าว อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นหลักและเป็นการศึกษาในระยะเวลายาว เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องครบถ้วนอย่างแท้จริง จึงจำเป็นต้องวิจัยอย่างต่อเนื่องและสังเกตการณ์เป็นระยะเวลายาวพอ ให้ครอบคลุมชุมชนไทซินอื่นๆ ในตำบลท่าวังพร้าว และครอบคลุมฤดูกาลที่เกี่ยวข้องกับวัตถุดิบอาหาร เนื่องจากวัตถุดิบพืชผักตามฤดูกาลในตำรับอาหารบางอย่างไม่สามารถรวบรวมและบันทึกตำรับอาหารมาตรฐานได้ เพราะไม่สามารถหาวัตถุดิบดังกล่าวได้ในช่วงเวลาวิจัย นอกจากนี้ ภูมิปัญญาอาหารที่ยังคงอยู่และเกี่ยวข้องของงานเทศกาล ประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ จำเป็นต้องอาศัยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตเป็นระยะ ๆ ตลอดปีปฏิทิน

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาภูมิปัญญาอาหารไทซินในพื้นที่อื่นในภาคเหนือ เพื่อรวบรวมเป็นฐานข้อมูลภูมิปัญญาอาหารไทซินเป็นลายลักษณ์อักษรต่อไป และศึกษาแนวทางการสืบสานอนุรักษ์ภูมิปัญญาของชาติพันธุ์ไทซินให้คงอยู่สืบต่อไป ทั้งนี้การศึกษาความเป็นไปได้ของการใช้ประโยชน์ข้อมูลภูมิปัญญาด้านอาหารไทซินเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงอาหาร การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นหัวข้องานวิจัยที่น่าสนใจ

8. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ คุณไพโรวัลย์ ทานวลและคุณพิมพ์ ทานวล ในการประสานงานกับผู้สูงอายุในชุมชนและเอื้อเฟื้อที่พักอาศัยในการลงพื้นที่ ขอบพระคุณเป็นอย่างสูงกับท่านเจ้าอาวาส ผู้อาวุโสในชุมชน กลุ่มแม่บ้านทุกท่านในการสาธิตปรุงประกอบอาหารไทซิน ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องและช่วยเหลือเป็นกำลังใจ ตลอดระยะเวลาในการทำวิจัยจนกระทั่งงานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วง

9. รายการอ้างอิง

- คณะกรรมการกิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการ กลุ่มชาติพันธุ์ และผู้มีความหลากหลายทางเพศ สภาผู้แทนราษฎร. (2563). รายงานผลการพิจารณาการศึกษา เรื่อง สภาพปัญหาและแนวทางส่งเสริมและคุ้มครองกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย. สืบค้นจาก [http://edoc.parliament.go.th/getfile.aspx?id=731811&file=\(4\)+%E0%B8%8A%E0%B8%B2%E0%B8%95%E0%B8%B4%E0%B8%9E%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B8%98%E0%B8%B8%E0%B9%8C.pdf&download=1](http://edoc.parliament.go.th/getfile.aspx?id=731811&file=(4)+%E0%B8%8A%E0%B8%B2%E0%B8%95%E0%B8%B4%E0%B8%9E%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B8%98%E0%B8%B8%E0%B9%8C.pdf&download=1)
- ณิตา ประดิษฐ์สถาพรและคณะ. (2560). “ตำรับอาหารพื้นบ้านพะเยา: การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและคุณค่าทางโภชนาการ.” วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่, 9 (4), 299-312.
- ทวีศักดิ์ แสงสวาย และฤดีมาศ แสงสวาย. (2559). “ภูมิปัญญาอาหารชาติพันธุ์เพื่อสุขภาพของชาวไทยเขมรไทยกวยและไทยลาวในเขตอีสานใต้.” วารสารวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, 11 (พิเศษ), 84-91.
- วัชรภรณ์ ช่างเหล็ก. (2559). รายงานวิจัย การจัดการชุมชนและพิธีกรรมพื้นถิ่นไทเขินบ้านต้นแหนน้อย อำเภอสันป่าตอง จังหวัด เชียงใหม่ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้และพิธีกรรมมีชีวิต. 159-176.

ศิริเพ็ญ อึ้งสิทธิพูนพร.(2557). “การฟื้นฟูอาหารพื้นบ้านจีนแคะ (ฮากกา) ห้วยกระบอก: สิ่งท้าทายในภาวะการณ์ที่สวน
กระแส.” วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร, 34 (3), 43-64.

ศุภย์เรียนรู้ชาติพันธุ์ไทในล้านนา สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2558). **ไทเขิน/ชิน**. สืบค้นจาก
<http://site.sri.cmu.ac.th/~lelc/index.php/2015-11-18-16-02-22>

เสาวภา ศักยพันธ์. (2556). “อาหารไทลื้อในมิติทางประวัตินศาสตร์และคุณค่าทางโภชนาการ.” วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่,
14 (2), 110-120.

ความเชื่อเรื่องเครื่องรางของวิญรูน

กรณีศึกษา นักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

BELIEFS ABOUT THE AMULETS OF ADOLESCENTS A CASE STUDY : STUDENTS OF FACULTY OF
MANAGEMENT SILPAKORN UNIVERSITY

สุภัศมา ศรีอรชรนันท์¹ อาทิตยา ลิ้มไผ่ทอง² และ เกศราพร พรหมนิมิตกุล³

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่อเรื่องเครื่องรางของวิญรูนที่เป็นนักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร และเพื่อศึกษาอิทธิพลความเชื่อเครื่องรางที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของวิญรูนที่เป็นนักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ จากกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง คือ นักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ จำนวน 15 คน แบ่งเป็นชาย 5 คน และ หญิง 10 คน

ผลการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ 1) ความเชื่อเรื่องเครื่องรางของนักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร และ 2) อิทธิพลความเชื่อเครื่องรางที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของนักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร ในการบูชาเครื่องรางของวิญรูนที่เป็นนักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร มีการเลือกบูชาเครื่องราง ตามจุดประสงค์ที่ตนเองต้องการเสริมสิริมงคล มีทั้งเรื่องป้องกันอันตราย เรื่องความรัก เรื่องการเงิน เรื่องการทำงานต่างๆ โดยมีสาเหตุความเชื่อมาที่ได้รับความเชื่อ 1) ศึกษาข้อมูลด้วยตนเอง 2) ข้อมูลจากเพื่อน/คนรอบตัว 3) ข้อมูลจากคนในครอบครัว 4) ข้อมูลจากสื่อ นอกจากนี้ยังพบว่าความเชื่อเครื่องรางมีอิทธิพลที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของวิญรูนที่เป็นนักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็น 2 ทิศทาง คือ อิทธิพลความเชื่อที่ส่งผลในเชิงบวก และ อิทธิพลความเชื่อที่ส่งผลในเชิงลบ

คำสำคัญ: ความเชื่อ, เครื่องราง, อิทธิพล, วิญรูน

Abstract

This research aimed to study the beliefs of amulets among adolescents who are students of the Faculty of Management Science, Silpakorn University. And to study the influence of belief and amulet affecting the lifestyle of adolescents who are students of the Faculty of Management Science, Silpakorn University. It is a qualitative research. From a specific target audience. There are 15 students of the Faculty of Management Science, divided into 5 men and 10 women. The in-depth interviews were analyzed by collecting data from the interviews.

¹⁻² นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

The results of the study were found to be divided into 2 parts : 1) The belief in the talisman of students of the Faculty of Management Science Silpakorn University and 2) Influence of beliefs and amulets that affect the lives of students of the Faculty of Management Science. Silpakorn University.

In worshipping the amulets of adolescents who are students of the Faculty of Management Science Silpakorn University There is a selection of worshipping amulets. According to the purpose that they want to enhance their fortune There are both things to prevent danger. Love story Financial matters various work matters with the causes of belief that have been obtained from 1) Study on your own. 2) Information from friends / people around you 3) Information from family members 4) Information from the media In addition, it was also aware of the influence, belief, amulet on the lifestyle of adolescents who are students of the Faculty of Management Science, Silpakorn University. There are 1) The influence of belief that results in a positive and 2) The influence of belief that results in a negative.

Keywords: BELIEFS, AMULETS, INFLUENCE ON ADOLESCENTS

1. บทนำ

ความเชื่อ คือ การยอมรับอันเกิดอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ ที่เป็นผลดีหรือผลร้ายต่อมนุษย์หรือสังคมมนุษย์นั้น ๆ แม้ว่าพลังอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านั้น ไม่สามารถที่จะพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง แต่มนุษย์ในสังคมหนึ่งยอมรับและให้ความเคารพเกรงกลัวสิ่งเหล่านี้ เรียกว่าความเชื่อ ฉะนั้นความเชื่อจึงมีขอบเขตกว้างขวางมาก ไม่เพียงแต่จะหมายถึงความเชื่อในดวงวิญญาณทั้งหลาย คาถาอาคม โขคลาง ต่างๆ ยังรวมถึงปรากฏการณ์ธรรมชาติที่มนุษย์ยอมรับนับถือ เช่น ต้นไม้ ป่าเขา เป็นต้น (ธวัช ปุณโณทก, 2528 : 350)

เครื่องรางนับได้ว่าเป็นความเชื่ออีกประการหนึ่งของมนุษย์ เป็นสิ่งที่มีมาตั้งสมัยโบราณ ความเชื่อเรื่องเครื่องรางปรากฏอยู่ในทุกกลุ่มชน ชนชาติต่าง ๆ ล้วนมีเครื่องรางใช้กันมานาน โดยเชื่อกันว่าของสิ่งนี้จะสามารถปกป้องคุ้มครองภัยอันตรายได้ รวมทั้งให้คุณในเรื่องของโชคลาภความโชคดี เช่น แมวกวักนำโชคของประเทศญี่ปุ่นที่ช่วยกวักโชคกวัดลาภมาสู่เจ้าของ ปีเซียะเครื่องรางของจีนที่เชื่อว่าช่วยให้เงินทองไหลมาเทมา เก็บทรัพย์สินสมบัติไม่ให้รั่วไหล ทำมาค้าขายเจริญรุ่งเรือง ตาข่ายดักฝันของอเมริกันอินเดียนแดงที่เชื่อว่าจะช่วยกรองฝันดีให้อยู่กับตัวและทำให้ฝันร้ายสลายไป เป็นต้น

คนไทยเป็นกลุ่มชนที่มีความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลังเช่นกัน ดังจะเห็นได้ในวรรณกรรมที่มีการกล่าวถึงเครื่องรางอยู่เสมอ ๆ โดยเฉพาะเครื่องรางที่นักรบใช้ติดตัวในยามออกศึกสงคราม เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้หาญหาญไม่เกรงกลัวข้าศึก โดยเชื่อกันว่า เครื่องรางที่สร้างขึ้นด้วยวิชาไสยศาสตร์ชั้นสูง โดยพระเกจิอาจารย์ผู้มีวิชาอาคมอันเข้มขลัง จะสามารถช่วยคุ้มครองป้องกันภัยรอบตัวได้เป็นอย่างดี วัตถุมงคลและเครื่องรางจึงเป็นศาสตร์อย่างหนึ่งที่มีอยู่คู่กับมนุษย์ตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน

เดิมความเชื่อเรื่องเครื่องรางในสังคมไทยมักนิยมกันในกลุ่มผู้ใหญ่หรือผู้สูงอายุ แต่ปัจจุบันความนิยมนี้กลับแพร่หลายในกลุ่มวัยรุ่นด้วยเช่นกัน วัยรุ่นจำนวนมากให้ความสนใจและสวมใส่เครื่องรางติดตัวเป็นประจำ และที่สำคัญคือเครื่องรางเหล่านั้นก็ถูกออกแบบดีไซน์ให้สวยงาม ทันสมัย จึงทำให้มีความน่าสนใจกว่าในอดีตที่ผ่านมา เพราะมีการใส่ความเป็นแฟชั่นลงไปจนกลายเป็นเครื่องประดับ จึงทำให้เครื่องรางประเภทต่างๆ ได้รับความนิยมแพร่หลายในกลุ่มวัยรุ่นมากขึ้น

โดยเฉพาะเมื่อวัยรุ่นบางคนเคยพบกับความศักดิ์สิทธิ์หรือปาฏิหาริย์จากเครื่องรางและวัตถุมงคลมาแล้วด้วยตนเอง โดยเฉพาะด้านแคล้วคลาดปลอดภัย หรือเมื่อเกิดปัญหาในการดำเนินชีวิตประจำวันก็ยิ่งสร้างความเชื่อและความศรัทธามากยิ่งขึ้น (พรชัย ลิขิตธรรมโรจน์ และ ถาวร เกียรติทับทิว, 2541 : 54 - 55)

ตั้งที่กล่าวมาข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องเครื่องรางของวิญญู โดยศึกษาจาก นักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการศึกษาเรื่องเครื่องราง และยังสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในด้านการเรียนรู้เกี่ยวกับมูลเหตุของความเชื่อและอิทธิพลของความเชื่อเรื่องเครื่องรางอีกด้วย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาความเชื่อเรื่องเครื่องรางของนักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
- 2.2 เพื่อศึกษาอิทธิพลความเชื่อเรื่องเครื่องรางที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของนักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่อง “ความเชื่อเรื่องเครื่องรางของวิญญู : กรณีศึกษานักศึกษา คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร” ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมข้อมูลเอกสาร ดังนี้

3.1 เอกสารที่เกี่ยวกับความเชื่อ

ธวัช ปุณโณทก (2528 : 350) ได้ให้ความหมายของความเชื่อไว้ว่า หมายถึง การยอมรับอันเกิดอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติที่เป็นผลดีหรือผลร้ายต่อมนุษย์หรือสังคม แม้ว่าพลังอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านี้ไม่สามารถจะพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง แต่มนุษย์ในสังคมหนึ่งยอมรับและให้ความเคารพยำเกรง ซึ่งสอดคล้องกับที่ ทศนีย์ ทานตวนิช (2523 : 4) ได้กล่าวไว้ว่า ความเชื่อ คือ การยอมรับนับถือว่าเป็นความจริงหรือมีอยู่จริง การยอมรับหรือการยึดมั่นนี้อาจมีหลักฐานเพียงพอที่จะพิสูจน์ได้หรืออาจไม่มีหลักฐานที่จะพิสูจน์สิ่งนั้นให้เห็นจริงได้

พรรณนะของนักวิชาการดังกล่าวพอจะสรุปได้ว่า ความเชื่อ หมายถึง การยอมรับนับถือหรือยึดมั่นต่อพลังเหนือธรรมชาติว่ามีอยู่จริง และมีอำนาจที่จะบันดาลให้เกิดผลดีหรือผลร้ายต่อมนุษย์หรือสังคมได้ แม้สิ่งนั้นจะไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริงแต่มนุษย์ในสังคมหนึ่งก็ให้การยอมรับ และยึดถือสืบต่อกันมาจนกลายเป็นวัฒนธรรมของกลุ่มชน

3.2 เอกสารที่เกี่ยวกับเครื่องราง

เครื่องรางของขลังมีหลายประเภท ทั้งที่มนุษย์สร้างขึ้นและเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เครื่องรางของขลังที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เป็นสิ่งของต่างๆ ที่เกิดขึ้นหรือมีอยู่ตามธรรมชาติ แต่จะมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากที่เห็นกันอยู่โดยทั่วไป จึงหาได้ยากมาก อาจเกิดจากสัตว์ พิษ หรือแร่ธาตุ จึงเชื่อกันว่าเป็นสิ่งที่มีคุณสมบัติพิเศษ มีความขลังหรือศักดิ์สิทธิ์สามารถให้คุณทางโชคลาภเมตตามหานิยม อยู่ยงคงกระพัน หรือแคล้วคลาดจากภัยอันตรายต่างๆ ได้ ผู้ใดได้เห็นและได้ครอบครองไว้ถือเป็นผู้มีโชคลาภ เครื่องรางของขลังที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติมีหลายชนิด ดังที่ ชัยมงคล อุดมทรัพย์ (2539 : 14 - 21) ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า เครื่องรางของขลังประเภทนี้มีหลายชนิด เช่น เขากวางคูด เขากังคูด เขี้ยวเสือกหลง เม็ดขนุนทองแดง หรือฝักมะขามทองแดง หรือฝักกระถินเทศทองแดง ลูกประคำทองแดง ลูกสะบ้าทองแดง มะค่าทองแดง ปูหิน กระดุกไก่ทองแดง ไช้หิน เหล็กไหล เพชรตาแมว เพชรตาหนู เพชรในหิน เขี้ยวหมูตัน เขี้ยวหมูหักคาคันไม้ งาช้างหักคาคันไม้ เขาวัวเขาควยลูกเป็นแสง คดต่าง ๆ มีคดปลาหมอ คดปลาวาฬ เป็นต้น

เครื่องรางของขลังที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นเครื่องรางของขลังที่มีรูปลักษณะต่าง ๆ โดยการนำเอาวัตถุบางอย่างที่เชื่อถือเป็นมงคลหรือมีความศักดิ์สิทธิ์มาทำเป็นเครื่องรางของขลัง หรืออาจนำองวัตถุหลายอย่างที่มีความเชื่อต่อวัตถุนั้น เช่นเดียวกันมาผสมผสานเข้าด้วยกันแล้วทำเป็นเครื่องรางของขลัง โดยในการสร้างจะมีพิธีกรรมเข้าไปเกี่ยวข้องเพื่อปลุกเสกสิ่งนั้นให้มีความขลังหรือศักดิ์สิทธิ์ ให้คุณทางเมตตามหานิยม แคล้วคลาด หรือป้องกันอันตรายต่างๆ ได้ เครื่องรางของขลังประเภทนี้ที่สำคัญคือ พระเครื่อง นอกจากนั้นยังมีเครื่องรางของขลังชนิดอื่นๆ เช่น ตะกรุด พิสมร ลูกอม ลูกประคัม เป็นต้น ดังที่ ขุนพันธุรัชราชเดช (2526) ได้กล่าวถึงเครื่องรางของขลังประเภทนี้ไว้ว่า เครื่องรางของขลังที่มนุษย์สร้างขึ้นและนิยมกัน

แพร่หลายในภาคใต้ นอกจากพระเครื่องแล้วมีสิ่งอื่น ๆ อีก เช่น ผ้าประเจียด (ผ้าลงเลขยันต์ อักขระต่างๆ) ลูกประคำ ตะกรุด พิสมร ลูกอม เป็นต้น

3.3 แนวคิดเรื่องเครื่องรางกับวัยรุ่น

พรชัย ลิขิตธรรมโรจน์ และ ถาวร เกียรติทับทิว (2541 : 54 - 55) กล่าวว่า ความเชื่อและความศรัทธาในเครื่องรางของขลังและวัตถุมงคลในกลุ่มวัยรุ่น พบว่าวัยรุ่นที่นิยมเครื่องรางของขลังและวัตถุมงคลมีความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของพระเครื่องและวัตถุมงคลแตกต่างกัน โดยวัยรุ่นบางรายเคยพบกับความศักดิ์สิทธิ์หรือปาฏิหาริย์จากเครื่องรางของขลังและวัตถุมงคลมาแล้ว โดยเฉพาะด้านแคล้วคลาดปลอดภัยและเมื่อเกิดปัญหาในการดำเนินชีวิตประจำวันต่างเคยอธิษฐานขออำนาจแห่งความศักดิ์สิทธิ์จากเครื่องรางของขลังและวัตถุมงคลให้คุ้มครองให้พ้นจากภัยอันตราย ช่วงวัยรุ่นที่ยังไม่มีครอบครัว มีความเชื่อด้านเมตตามหาเสน่ห์เพื่อที่จะได้รับความรัก ความสนใจจากเพศตรงข้าม ส่วนกลุ่มที่มีลักษณะการทำงานเกี่ยวข้องกับ การติดต่อระหว่างบุคคล ให้ความสำคัญกับวัตถุมงคลด้านเมตตา เนื่องจากต้องการได้รับความเมตตากรุณาจากหัวหน้างาน เพื่อนร่วมงาน หรือลูกค้า ส่วนใหญ่มีความเชื่อในด้านการปกป้องคุ้มครองให้เกิดความปลอดภัย ซึ่งเชื่อว่าเครื่องรางของขลังและวัตถุมงคลสามารถลดบันดาลให้ผู้ครอบครอง และผู้บูชาปลอดภัยจากอันตรายที่เกิดขึ้นได้ ส่วนมากมีการครอบครองวัตถุมงคลตั้งแต่เด็ก โดยได้รับมอบจากพ่อแม่ หรือผู้ปกครอง เมื่อโตขึ้น และสามารถหาวัตถุมงคลมาครอบครองได้เองแล้ววัยรุ่นจะหาวัตถุมงคลที่สามารถตอบสนองความต้องการในด้านอื่นๆ (ศิวฤทธิ์ พงศกรรังศิลป์ และ ชีรนุช พุคคัตศรีกิจ, 2555)

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเพื่ออธิบายและทำความเข้าใจปรากฏการณ์ความเชื่อและอิทธิพลของเครื่องรางที่ส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตของวัยรุ่นที่เป็นนักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร ซึ่งมีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการ สัมภาษณ์แบบเชิงลึก โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวนทั้งสิ้น 15 คน แบ่งเป็นนักศึกษาชาย จำนวน 5 คน และ นักศึกษาหญิง จำนวน 10 คน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ผ่านทางโทรศัพท์ ดำเนินการตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2563 - เดือน มกราคม พ.ศ. 2564 รวมเป็นระยะเวลา 9 เดือน

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ

ผู้ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลข่าวสาร บทความทางวิชาการ ความเชื่อเรื่องเครื่องราง และอิทธิพลความเชื่อ เครื่องรางที่ส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตของวัยรุ่น และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเครื่องราง โดยสืบค้นทางสื่อออนไลน์ และห้องสมุดต่างๆ

4.1.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ

การเก็บข้อมูลปฐมภูมิเป็นการเก็บข้อมูลจากนักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร จำนวน 15 คน แบ่งเป็นชาย 5 คน และ หญิง 10 คน โดยมีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษารวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องเครื่องรางและอิทธิพลความเชื่อเรื่องเครื่องรางที่ ส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตของนักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร มาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา จากนั้นเรียบเรียงผลการศึกษาและอภิปรายผลการศึกษา

5. สรุปผลการวิจัย

จากการสัมภาษณ์ความเชื่อเรื่องเครื่องรางและอิทธิพลความเชื่อเครื่องรางที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของนักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เห็นได้ว่านักศึกษามีความเชื่อที่แตกต่างกันออกไป และความเชื่อดังกล่าวล้วนส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของนักศึกษาทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ โดยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

5.1 ความเชื่อเรื่องเครื่องรางของนักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

จากการสัมภาษณ์ความเชื่อเรื่องเครื่องรางของวัยรุ่นที่เป็นนักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร ผู้วิจัยได้มีการนำเสนอข้อมูลเป็น สรุปได้ 2 ส่วน ดังนี้

5.1.1. ประเภทของเครื่องราง จากการศึกษาประเภทของเครื่องรางจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล สามารถจำแนกประเภทของเครื่องรางที่นักศึกษาคณะวิทยาการจัดการมีความเชื่อได้ 5 ประเภท ดังนี้

1) เครื่องรางให้โชคลาภ เครื่องรางให้โชคลาภที่นักศึกษาจากคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร มีความเชื่อถือนิยมบูชา มีดังนี้

ปีเซียะ เป็นเครื่องรางที่มีลักษณะเป็นสัตว์มงคล 5 ชนิด คือ มังกร สิงโต อินทรี กวาง แมว ส่วนใหญ่กลุ่มวัยรุ่นมักนำมาบูชาในรูปแบบของกำไลและจี้ เพื่อสะดวกในการพกพาและดูทันสมัย ในการบูชาปีเซียะจะต้องมีการสวดคาถาก่อนที่จะสวมใส่เพื่อเรียกเงินเรียกทอง และสิ่งที่ห้ามปฏิบัติในการบูชาคือห้ามไม่ให้ผู้ใดแตะต้องปีเซียะยกเว้นเจ้าของ เชื่อกันว่าหากมีผู้ใดมาโดนหรือสัมผัสจะทำให้คนนั้นนำเงิน นำทองจากเจ้าของปีเซียะไปด้วย

น้ำเต้า มีลักษณะเป็นถุงน้ำเป็นเลข 8 มีสีตามวันเกิด ส่วนใหญ่กลุ่มวัยรุ่นมักนำมาบูชาในรูปแบบกำไลและจี้ เพื่อสะดวกในการพกพา ในด้านคุณสมบัติของน้ำเต้าช่วยเรื่องการเงินช่วยดูดเงินดูดทองและมีข้อปฏิบัติสำหรับผู้น้ำเต้าจะต้องนำไปวางไว้สูง ไม่นำไปสถานที่อับมงคล เช่น งานศพ เพราะเชื่อกันว่าจะทำให้ดูดสิ่งไม่ดีเข้ามาในน้ำเต้า ในส่วนของพิธีกรรมเกี่ยวกับน้ำเต้าจะต้องมีการอธิษฐานก่อนใส่ทุกครั้ง

พระขุนแผน เป็นพระเครื่องที่มีรูปทรง 5 เหลี่ยมและด้านหลังเป็นหนุมาน มีคุณสมบัติในการช่วยเกี่ยวกับเรื่องการเงิน วัยรุ่นส่วนใหญ่จะนำมาบูชาและสวมใส่ในรูปแบบจี้พระที่ใช้สวมใส่กับสร้อยต่างๆ ตามความสะดวกของผู้ที่บูชา ในข้อปฏิบัติสำหรับผู้ที่บูชาพระขุนแผนจะต้องห้ามนำพระไปอยู่ในตำแหน่งที่ต่ำกว่าเอวและจะต้องถือศีล 5 ในส่วนของพิธีกรรมเกี่ยวกับพระขุนแผนจะต้องทำการสวดมนต์บูชาอย่างสม่ำเสมอ

เทพจำแลงภมร เป็นเทพที่ช่วยเกี่ยวกับเรื่องเงินทองมีลักษณะเป็นหน้าของพระกฤษณะประกบกันเป็นรูปผีเสื้อ วัยรุ่นส่วนใหญ่จะนำมาบูชาในรูปแบบตะกรุดที่ใช้สวมใส่กับกำไลข้อมือเพื่อสะดวกในการบูชา ในข้อปฏิบัติสำหรับผู้ที่บูชาเทพจำแลงภมรจะต้องห้ามนำเข้าในสถานที่อโคจร ห้ามนำไปต่ำกว่าเอวและห้ามลอดราวตากผ้า ตามความเชื่อจะทำให้ไม่เป็นมงคล ในส่วนของพิธีกรรมจะต้องตั้งจิตอธิษฐานและนึกถึงครูบาอาจารย์ก่อนสวดมนต์บูชาทุกครั้งเพื่อให้พรสัมฤทธิ์ผล

ไอ้ไข่ ลักษณะของไอ้ไข่เป็นรูปไม้แกะสลักของเด็กผู้ชายอายุ 9 ขวบ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่บูชาจะเป็นผู้ที่ทำการค้าขาย เพราะไอ้ไข่จะช่วยเสริมเรื่องเงินทอง ค้าขายร่ำรวย และมักจะทำมาบูชาในรูปแบบตะกรุดหรือจี้พระ เพื่อสะดวกในการบูชา ในข้อปฏิบัติสำหรับผู้ที่บูชาไอ้ไข่จะไม่นำไปวางไว้ที่ต่ำ และไม่นำไปใส่อบน้ำ ในส่วนของพิธีกรรมจะต้องตั้งจิตอธิษฐานสวดมนต์ หากสิ่งของที่สัมผัสหรือสัมผัสก็จะนำของเล่นหรือสิ่งที่ได้บอกกล่าวไว้ว่าถ้าพรสำเร็จจะนำของนั้นๆ มาบูชาไอ้ไข่

2) เครื่องรางเพื่อคุ้มครองป้องกันอันตราย เครื่องรางเพื่อคุ้มครองป้องกันอันตรายที่นักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร มีความเชื่อถือนิยมบูชา มีดังนี้

ยันต์จีน หรือ ฮู้ เป็นผ้ายันต์ที่ช่วยคุ้มครองอันตรายตามความเชื่อของคนจีน มีลักษณะเป็นผ้าสี่เหลี่ยมผืนผ้า และมีตัวอักษรจีนสีแดงเขียนไว้ที่ตัวผ้ายันต์ ในข้อปฏิบัติสำหรับผู้ที่บูชาสามารถบูชาได้หลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นการพกผ้ายันต์ไว้ในกระเป๋าหรือผูกขึ้นอยู่กับความสะดวกของผู้ที่บูชา ส่วนสิ่งที่ห้ามปฏิบัติ คือ ห้ามรับประทานเนื้อวัว ห้ามนำไว้ที่ต่ำ และในส่วนของพิธีกรรมจะต้องทำการสวดมนต์บูชาอย่างสม่ำเสมอ

ท้าวเวสสุวรรณ เป็นยักษ์ยืนถือกระบอง กลุ่มผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่จะนำมาบูชาในรูปแบบตะกรุดที่ใส่กับกำไล และพกติดตัวเพื่อป้องกันอันตรายต่างๆ ที่มองไม่เห็นตามความเชื่อ ในข้อปฏิบัติของการบูชาห้ามนำไปอาบน้ำหรือนำไว้ที่ต่ำ ด้านพิธีกรรมจะมีคาถาสวดบูชาก่อนใส่ทุกครั้ง ตามความเชื่อหากสวดบูชาเป็นประจำจะพบเจอแต่สิ่งที่ดีและปลอดภัยจากอันตราย

เบี้ยแก้ มีลักษณะเป็นหอยเบี้ยชนิดหนึ่ง ตามความเชื่อเบี้ยแก้มีคุณสมบัติช่วยแก้คุณไสยมนต์ดำ เปลี่ยนจากสิ่งร้ายกลายเป็นสิ่งที่ดี กลุ่มวัยรุ่นมักนำมาพกติดตัว นำมาห้อยเป็นจี้หรือนำมาห้อยกับพวงกุญแจตามความสะดวกของผู้ที่บูชา ในข้อปฏิบัติของการบูชาต้องไม่นำเข้าไปอาบน้ำหรือนำไว้ที่ต่ำ ห้ามเดินข้ามเด็ดขาด

ยันต์หนุมาน มีลักษณะรูปร่างเหมือนลิง กลุ่มผู้ให้ข้อมูลมักจะสักไว้ที่ตัวด้านหลังเพื่อช่วยให้แคล้วคลาดปลอดภัย ในส่วนข้อปฏิบัติของผู้ที่บูชาจำต้องห้ามพูดโกหก ห้ามพูดคำหยาบ ต้องถือศีล 5 และห้ามไม่ให้ผู้ใดข้ามตัวเพราะเชื่อกันว่าจะทำให้เกิดสิ่งไม่ดีได้ ในด้านพิธีกรรมจะต้องสวดมนต์ก่อนนอนทุกคืน

3) เครื่องรางเสริมสิริมงคล การเรียน การงาน เครื่องรางเพื่อเสริมสิริมงคล การเรียน การงาน ที่นักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร มีความเชื่อถือและนิยมบูชา มีดังนี้

กำไลหินมงคล เป็นลักษณะของหินสีมงคลตามวันเกิดและธาตุต่างๆ มาทำในรูปแบบกำไลข้อมือ มักนำเครื่องรางต่างๆ มาใส่รวมกัน โดยวัยรุ่นเชื่อกันว่ากำไลหินมงคลจะช่วยเสริมบุคลิกภาพให้กับผู้สวมใส่ ในข้อปฏิบัติกำไลหินมงคลผู้ที่บูชาต้องนำไว้ที่สูง ห้ามใส่อาบน้ำ สามารถใส่ได้ในชีวิตประจำวัน

พระพิฆเนศ มีลักษณะพระวรกายเป็นมนุษย์เพศชายอ้วน มีพระเศียรเป็นช้างมีงาข้างเดียวมี 4 พระหัตถ์ พระหัตถ์ขวาบนทรงตรีศูล พระหัตถ์ขวาล่างทรงงาช้าง พระหัตถ์ซ้ายบนทรงปาละ (เชือก) พระหัตถ์ซ้ายล่างทรงขันนํ้ามนต์ เป็นกะโหลกศีรษะมนุษย์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลมักนำมาบูชาเป็นจี้พระและพระพิฆเนศองค์เล็ก โดยเชื่อกันว่าพระพิฆเนศจะช่วยในเรื่องการเรียนและการงาน ในข้อปฏิบัติของผู้ที่บูชาจะต้องตั้งจิตอธิษฐานกราบไหว้บูชา ไม่รับประทานเนื้อวัว ด้านพิธีกรรมจะมีคาถาสวดและมักจะนำผลไม้ นม มาถวายให้กับพระพิฆเนศ

สีผึ้ง มีลักษณะเป็นขี้ผึ้งในรูปแบบตะกรุดมักนำสวมใส่กับกำไลข้อมือ มีคุณสมบัติในการช่วยด้านการงานในเรื่องการเจรจาต่อรองเพื่อให้ผู้ที่ฟังคล้อยตาม ในข้อปฏิบัติสำหรับผู้ที่บูชาห้ามในไว้ต่ำกว่าเอวและห้ามนำไปอาบน้ำ ในส่วนของพิธีกรรมจะมีคาถาสวดให้สวดก่อนใส่ทุกครั้ง

พระขุนแผน เป็นพระเครื่องที่มีรูปทรง 5 เหลี่ยมและด้านหลังเป็นหนุมาน นอกจากจะมีคุณสมบัติให้โชคกลางแล้ว ยังมีคุณสมบัติในการช่วยเกี่ยวกับเรื่องความเฉลียวฉลาด วัยรุ่นส่วนใหญ่จะนำมาบูชาและสวมใส่ในรูปแบบจี้พระที่ใช้สวมใส่กับสร้อยต่างๆ ตามความสะดวกของผู้ที่บูชา

สาริกาลิ้นทอง มีลักษณะเป็นรูปนกทำจากไม้ นำมาประกบกัน ช่วยเรื่องการพูดการเจรจาต่อรองงานต่างๆ ให้ราบรื่น วัยรุ่นส่วนใหญ่จะนำมาบูชาในรูปแบบตะกรุด จี้ และที่ห้อยพวงกุญแจ เพื่อความสะดวกในการพกพาไปยังที่ต่างๆ ด้านพิธีกรรมจะมีคาถาสวดให้สวดก่อนใส่ทุกครั้ง ต้องสวดมนต์ก่อนนอนและแผ่เมตตาอย่างสม่ำเสมอ

4) เครื่องรางเกี่ยวกับความรัก เครื่องรางเกี่ยวกับความรักที่นักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร มีความเชื่อถือและนิยมบูชา มีดังนี้

กำไลด้ายแดง ลักษณะเป็นเส้นด้ายสีแดงใช้ในรูปแบบกำไลมีคุณสมบัติช่วยในเรื่องความรัก วยรุ่นส่วนใหญ่มักนำมาสวมใส่ร่วมกับปี่เซียะหรือน้ำเต้า ในข้อปฏิบัติสำหรับผู้บูชานำมาใส่ที่ข้อมือ ห้ามให้ผู้อื่นโดน ไม่นำไว้ที่ต่ำ เชื่อกันว่าหากผู้อื่นมาโดนกำไลด้ายแดงที่ไม่ใช่ของตนก็จะทำให้ไม่สมหวังกับความรัก พิธีกรรมมีบทสวดและอธิษฐานก่อนใส่ทุกครั้ง

แมลงผู้คำหลวง มีลักษณะเป็นแมลงสีเงินหรือสีทองขึ้นอยู่กับความชอบของผู้บูชา วยรุ่นมักจะนำมาสวมใส่ร่วมกับกำไลหินมงคลและเชื่อกันว่าแมลงผู้คำหลวงจะช่วยให้คนรักคนหลงผู้บูชา ในข้อปฏิบัติสำหรับผู้บูชานำมาใส่ที่ข้อมือ ห้ามให้ผู้อื่นโดน ไม่นำไว้ที่ต่ำ ห้ามใส่อาบน้ำ เชื่อกันว่าหากผู้อื่นมาโดนแมลงผู้คำหลวงที่ไม่ใช่ของตนก็จะทำให้โดนแย่งความรัก ทางด้านพิธีกรรมมีบทสวดและอธิษฐานก่อนใส่ทุกครั้ง

น้ำมันงารับ มีลักษณะเป็นน้ำมันสีแดงอยู่ในขวดแก้วใช้แต้มที่ตัวของเจ้าของเท่านั้น คุณสมบัติของน้ำมันงารับจะช่วยให้คนรักและเอ็นดู ในส่วนของข้อปฏิบัติที่ผู้บูชาจะต้องนำมาแต้มที่ตัวเท่านั้น ห้ามใช้กับคนที่มิใช่เจ้าของแล้วเด็ดขาด และห้ามใช้ร่วมกับผู้อื่นเด็ดขาด ในด้านของพิธีกรรมจะมีคาถาให้สวดก่อนใช้แต้มที่ตัวและจะต้องสวดมนต์แผ่เมตตาก่อนเสมอ

5) เครื่องรางเกี่ยวกับเมตตามหานิยม เครื่องรางเกี่ยวกับเมตตามหานิยมที่นักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร มีความเชื่อถือนิยมบูชา ได้แก่

ยันต์ครุ มีลักษณะเป็นตัวอักษรตามสำนักครุสัจยันต์ โดยผู้ให้ข้อมูลมักจะสักยันต์ครุไว้ที่ตัวโดยการสักจะเป็นการสักน้ำมันที่ด้านหลังหรือจุดต่างๆ ตามร่างกายขึ้นอยู่กับผู้บูชาและเชื่อกันว่ายันต์ครุจะช่วยให้ผู้อื่นเมตตา นอกจากนี้ยังทำให้ผู้บูชามีความเมตตาต่อผู้อื่นเช่นกัน ในข้อปฏิบัติสำหรับผู้บูชาจะต้องถือศีล 5 และห้ามลอดราดตากผ้า ห้ามให้ผู้อื่นข้ามตัว ห้ามด่าว่าบุพการีหรือพูดคำหยาบ ด้านพิธีกรรมมีคาถาสวดมนต์ก่อนจะออกจากบ้านเสมอ

5.1.2. สาเหตุที่ทำให้เกิดความเชื่อเรื่องเครื่องราง มีสาเหตุมาจาก 4 ประการ ดังนี้

สาเหตุจากตนเอง เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลมีความศรัทธาต่อเครื่องรางที่บูชาและด้วยความอยากรู้อยากลองว่าเครื่องรางที่ตนเองบูชาจะสามารถช่วยในเรื่องที่ตนต้องการได้จริงหรือไม่ นอกจากนี้วัยรุ่นบางกลุ่มต้องการที่จะมีเครื่องรางหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ช่วยเสริมเรื่องความเป็นสิริมงคล เรื่องโชคลาภ เรื่องความรัก เรื่องการเงิน ให้ดีขึ้น

สาเหตุจากเพื่อน/คนรอบตัว เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลได้พบเห็นประสบการณ์จากเพื่อนที่ได้บูชาเครื่องรางในการเสริมการทำงานหรือเรื่องดวงต่างๆ แล้วมีผลที่เห็นได้อย่างชัดเจนว่าสัมฤทธิ์ผลตามความต้องการ จึงขอคำแนะนำจากเพื่อนและคนรอบข้างในการที่จะบูชาเครื่องรางที่ตนเองสนใจ

สาเหตุจากครอบครัว ผู้ให้ข้อมูลได้รับความเชื่อจากคนในครอบครัวที่มีการนับถือต่อกันมาและส่งต่อให้ได้พักติดตัวไว้ตลอดเวลา เช่น ครอบครัวที่ทำมาค้าขายและได้บูชาเครื่องรางเกี่ยวกับโชคลาภแล้วเห็นผล พอตนเองได้ทำมาค้าขายจึงบูชาเครื่องรางตามครอบครัว จึงไปหาเช่ามาบูชาเองด้วย ดังที่ ชลิดา (นามสมมุติ) (สัมภาษณ์, 2564) กล่าวว่า “เครื่องรางที่บูชาอยู่เป็นเครื่องรางที่ตกทอดจากรุ่นสู่รุ่นของครอบครัว ก็เลยทำให้เรายิ่งมีความเชื่อและมีความศรัทธาต่อเครื่องรางเหล่านี้โดยปริยายเพราะเราเห็นคุณสมบัติตั้งแต่เด็กจนโต”

สาเหตุจากสื่อ ผู้ให้ข้อมูลบางคนได้เห็นเครื่องรางและคุณสมบัติของเครื่องรางต่าง ๆ จากอินเทอร์เน็ต เฟซบุ๊ก อิน스타그램 ฯลฯ แล้วเกิดความอยากรู้อยากลองว่าเครื่องรางที่ตนได้พบเห็นจากสื่อเหล่านั้น จะสามารถช่วยให้เกิดผลตามคำกล่าวที่มีตามสื่อจริงหรือไม่ วยรุ่นกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ยังไม่ได้มีความเชื่อตั้งแต่แรก แต่เป็นความอยากรู้อยากลองในตัวคุณสมบัติของเครื่องรางจึงนำมาบูชา

5.2 อิทธิพลความเชื่อเรื่องเครื่องรางที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของนักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

จากการสัมภาษณ์อิทธิพลความเชื่อเรื่องเครื่องรางที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของนักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร แบ่งผลการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

5.2.1 อิทธิพลความเชื่อที่ส่งผลในเชิงบวก มีอิทธิพลต่อกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

สบายใจขึ้น วัยรุ่นที่บูชาเครื่องรางต่างๆ จะมีความรู้สึกต่อเครื่องรางว่าเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจให้กับตนเอง เพราะหากมีการพกเครื่องรางติดตัวไว้แล้วรู้สึกสบายใจ รู้สึกมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์อยู่ด้วยเสมอ ไม่ว่าจะเดินทางหรือไปไหนก็ตามย่อมปลอดภัย ดังที่ ชลิตา (นามสมมุติ) (สัมภาษณ์, 2564) กล่าวว่า “เป็นเรื่องของการเดินทางไกลมากกว่า เช่น เวลาจะไปเหนือหรือลงใต้แม้จะให้พกธูปติดตัวไว้ตลอด เดินทางมาเรียนก็จะพกธูปไว้เหมือนกันเพราะว่ามหาวิทยาลัยอยู่ไกลบ้าน เราก็สบายใจด้วยที่มีเครื่องรางพกติดตัวไว้”

ชีวิตความรักราบรื่นขึ้น วัยรุ่นที่บูชาเครื่องรางเกี่ยวกับความรักมีความรู้สึกที่ค่าอธิษฐานขอพรเป็นจริงตามที่ได้ขอหรืออธิษฐานจึงทำให้ชีวิตด้านความรักมีความราบรื่นสูงมากกว่าชีวิตความรักก่อนที่จะบูชาเครื่องรางที่ช่วยเสริมด้านความรัก ดังที่ แพรวเนตร (นามสมมุติ) (สัมภาษณ์, 2564) กล่าวว่า “จุดประสงค์ที่บูชาธูปแดงเป็นเรื่องความรักอย่างเดียว แล้วเวลาไปซื้อที่ร้านมาบูชาเขาก็จะแนะนำให้ใส่ธูปแดงที่เป็นแหวนคล้องกันตรงกลาง เพราะว่าจะทำให้คู่กันตลอดพอบูชาแล้วชีวิตคู่ก็ดีขึ้น แทบไม่มีปัญหากันเลย”

ค้าขายรุ่งเรือง วัยรุ่นที่บูชาเครื่องรางที่ช่วยเรื่องโชคลาภต่างๆ มีความรู้สึกที่เครื่องรางที่ตนเองบูชาอยู่นั้น 70 เปอร์เซ็นต์ที่เชื่อว่าสามารถทำให้กิจการการค้าขายมีผลที่ดีขึ้นอย่างมาก และจากการกระทำของตนเองอีก 30 เปอร์เซ็นต์ ดังที่ วงศ์สิภา (นามสมมุติ) (สัมภาษณ์, 2564) กล่าวว่า “ตอนที่บูชาเทพเจ้าแลงภรมีความเชื่อและศรัทธามาก เลยหาซื้อมาบูชาเพื่อที่จะช่วยในเรื่องค้าขาย พอบูชามาแล้วก็ขอให้ค้าขายดีขึ้นแล้วก็ได้ตามที่ขอ”

มีความปลอดภัย วัยรุ่นที่บูชาเครื่องรางที่เกี่ยวกับการป้องกันภัยอันตราย เมื่อบูชาเครื่องรางแล้วก็มีความรู้สึกว่าเครื่องรางที่ตนเองบูชาสามารถช่วยป้องกันอันตรายต่างๆ ที่ตนเองไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตา เมื่อมีเครื่องรางเหล่านั้นแล้วจึงรู้สึกมีความปลอดภัย ดังที่ ภาคล (นามสมมุติ) (สัมภาษณ์, 2564) กล่าวว่า “เบี้ยแก่น้ำมันเป็นหยอยที่หายากมันช่วยเรื่องแก้พวกคุณไสยมนต์ดำพวกติดตัวไว้เพื่อป้องกันตัวเอง ใครคิดร้ายกับเราก็จะแก้ภัยตัวเอง ให้คุณกับเราในด้านเอาไว้ป้องกันของไม่ดีก็เลยพกไว้เพื่อความปลอดภัย”

พูดแล้วผู้ฟังคล้อยตาม วัยรุ่นที่บูชาเครื่องรางที่ช่วยเสริมด้านการงานการเรียนต่างๆ เมื่อบูชาเครื่องรางแล้วพบว่าในการทำงานที่มีการพูดคุยกะเจรจาในการทำสิ่งต่างๆ ที่เห็นผลดีขึ้นชัดเจน ผู้ฟังคล้อยตามมากขึ้น เห็นด้วยมากขึ้นทำให้การทำงานสามารถผ่านไปได้ด้วยดี ดังที่ วริยาพร (นามสมมุติ) (สัมภาษณ์, 2564) กล่าวว่า “ตั้งแต่บูชาเครื่องรางมาก็รู้สึกว่าเวลาเราพูดอะไรคนที่ฟังเราก็จะคล้อยตามมากขึ้น อย่างตอนที่เคยเข้าเรียนสายก็ขอให้อาจารย์อนุโลมให้เขาก็ไม่ว่าทั้งๆ ที่เป็นอาจารย์ที่ดุมาก”

มีสติมากขึ้น วัยรุ่นที่บูชาเครื่องรางจะต้องมีการรักษาศีล 5 ทำสิ่งใดก็จะคิดทบทวนอยู่เสมอ จึงทำให้มีสมาธิและช่วยดึงสติมากขึ้นไม่ว่าจะทำสิ่งใดก็ตาม เครื่องรางที่ตนเองบูชาจะคอยเตือนสติมากขึ้น ดังที่ สิทธิชัย (นามสมมุติ) (สัมภาษณ์, 2564) กล่าวว่า “ผมจะมีบทที่อาจารย์ให้มาไว้กำกับยันต์เลย ก็เหมือนทำให้เรามีสมาธิเวลาเดินทางไปไหนอย่างเช่นขึ้นรถเราก็ภาวนาของเราไป หรือแม้แต่ตอนเดินไปไหนในบางครั้งมันเหมือนทำให้เราดึงสติกลับมาว่าเราภาวนาเราหายใจอยู่นะ”

5.2.2 อิทธิพลความเชื่อที่ส่งผลในเชิงลบ

เมื่อความเชื่อเครื่องรางมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตในเชิงบวกก็ย่อมต้องมีผลในเชิงลบด้วยเช่นกัน วัยรุ่นที่บูชาเครื่องรางประเภทต่างๆ มักจะเกิดการระแวงในการปฏิบัติตัว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการวางเครื่องรางว่าจะวางไว้ที่ใดได้บ้าง จะวางต่ำไปหรือไม่ หรือระแวงในเรื่องของการกลัวผู้อื่นจะมาสัมผัสโดนเครื่องราง เนื่องจากเครื่องรางบางชนิดห้ามไม่ให้ผู้อื่นแตะต้องยกเว้นเจ้าของเท่านั้น เช่น การบูชากำไลหินมงคลปีเซียะที่มีข้อปฏิบัติห้ามให้ผู้อื่นมาแตะต้องเครื่องราง มิเช่นนั้นจะทำให้โชคลาภของเจ้าของเครื่องรางนั้นไปอยู่กับคนที่มาสัมผัสหรือโดนเครื่องรางนั้นทันที

นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลบางคนก็สับสนกับสิ่งที่ถืออิทธิฐานก็มักเกิดความขี้เกียจมากขึ้น เพราะเชื่อว่าเครื่องรางจะช่วยให้ดีขึ้นเสมอและไม่ปฏิบัติตามความเหมาะสม ดังที่ ภาคล (นามสมมุติ) (สัมภาษณ์, 2564) กล่าวว่า “ถ้าตัดเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์จากตัวเครื่องรางออกไปมันก็คือวัตถุชิ้นหนึ่ง ทุกอย่างเราก็ต้องปฏิบัติให้มันดีควบคู่ไปด้วย ไม่ใช่เชื่อแล้วก็ปฏิบัติตัวขี้เกียจแบบเดิม”

6. อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาเรื่อง “ความเชื่อเครื่องรางของวัยรุ่น : กรณีศึกษานักศึกษา คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร” พบว่าวัยรุ่นมีความเชื่อและมีความศรัทธาในเครื่องรางที่แตกต่างกันตามอายุและเพศสภาพ ในด้านอายุพบว่า นักศึกษาในช่วงชั้นปีที่ 1 - 2 มักมีความเชื่อเครื่องรางที่เกี่ยวกับความรักและการเรียน ส่วนนักศึกษาในช่วงชั้นปีที่ 3 - 4 จะมีความเชื่อเครื่องรางที่เกี่ยวกับการงานและการค้าขายเพิ่มขึ้นมา เนื่องจากนักศึกษาเริ่มประกอบธุรกิจเล็กๆ น้อยๆ เป็นของตนเอง หรือมีความคาดหวังเกี่ยวกับการทำงานเมื่อจบการศึกษา ในด้านเพศสภาพ นักศึกษาหญิงส่วนใหญ่มักบูชาเครื่องรางเกี่ยวกับความรัก โชคลาภ และการเรียน ในขณะที่นักศึกษาชายมักมีความเชื่อเครื่องรางเกี่ยวกับการคุ้มครองความปลอดภัย ประเด็นเรื่องเครื่องรางของวัยรุ่นส่วนใหญ่มักต้องมีเรื่องความสวยงามเป็นหลัก นอกจากคุณสมบัติของเครื่องรางแล้ว ความสวยงามและการออกแบบให้สามารถพกติดตัวหรือสวมใส่ได้จริงในชีวิตประจำวัน ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้เครื่องรางของกลุ่มวัยรุ่นด้วย

มูลเหตุสำคัญแห่งการมีเครื่องรางไว้ในครอบครองของวัยรุ่นพบว่า เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นการให้โชคลาภและเสริมสิริมงคลในด้านต่างๆ และเพื่อเป็นเครื่องคุ้มครองป้องกันภัยอันตรายต่างๆ ในการบูชาเครื่องรางวัยรุ่นส่วนใหญ่เกิดความเชื่อและความศรัทธา รู้สึกมั่นใจเมื่อมีเครื่องรางทำให้เกิดมีพฤติกรรมในการบูชาที่ชัดเจนมากขึ้น และส่วนใหญ่เครื่องรางที่บูชาชิ้นแรกๆ มักได้รับมาจากคนในครอบครัว สอดคล้องกับ พรชัย ลิขิตธรรมโรจน์ และ ถาวร เกียรติทับทิว (2541 : 54 - 55) กล่าวว่า วัยรุ่นมีความเชื่อและความศรัทธาในเครื่องรางมีความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของเครื่องรางที่แตกต่างกัน โดยวัยรุ่นบางรายเคยพบกับความศักดิ์สิทธิ์หรือปาฏิหาริย์จากเครื่องรางมาแล้วโดยเฉพาะด้านให้โชคลาภ ด้านคุ้มครองป้องกันอันตราย ด้านการเสริมสิริมงคลและเมตตามหานิยม เนื่องจากต้องการได้รับความเมตตาจากการทำงาน ส่วนใหญ่มีความเชื่อในด้านการปกป้องคุ้มครองให้เกิดความปลอดภัย ซึ่งเชื่อว่าเครื่องรางสามารถดลบันดาลให้ผู้ครอบครองและผู้บูชาปลอดภัยจากอันตรายที่เกิดขึ้นได้ ส่วนมากมีการครอบครองเครื่องรางตั้งแต่เด็ก โดยได้รับมอบจากพ่อแม่หรือผู้ปกครองเมื่อโตขึ้นและสามารถหาเครื่องรางได้เองแล้ววัยรุ่นจะหาเครื่องรางที่สามารถตอบสนองความต้องการในด้านต่าง ๆ

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

7.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

7.1.1 ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับเครื่องรางควรให้คำแนะนำกับวัยรุ่นที่สนใจเครื่องรางเพื่อประกอบการตัดสินใจในการเช่าหรือซื้อเครื่องรางนั้นๆ

7.1.2 วัยรุ่นที่ต้องการบูชาเครื่องราง ควรมีการศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับเครื่องรางที่จะบูชาอย่างถ่องแท้เพื่อช่วยให้เข้าใจคุณสมบัติและการปฏิบัติตนได้ชัดเจน

7.1.3 หน่วยงานที่เป็นผู้สร้างหรือจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อควรทำการตลาดที่สร้างความเชื่อและความศรัทธาให้แก่วัยรุ่นโดยให้ข้อมูลที่เป็นจริง และให้ความสำคัญกับเครื่องรางในเรื่องความสุข ความปลอดภัย การประสบความสำเร็จในชีวิต เพื่อตอบสนองต่อความเชื่อในการบูชาเครื่องรางของวัยรุ่น

7.2 ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

7.2.1 ควรศึกษาพฤติกรรมในการบูชาเครื่องรางของวัยรุ่น แยกตามประเภทของเครื่องราง เช่น เครื่องรางให้โชค เครื่องรางเพื่อคุ้มครองป้องกันอันตราย เครื่องรางเสริมสิริมงคล เครื่องรางเกี่ยวกับความรัก เพื่อให้ทราบถึงพฤติกรรมในการบูชาที่ชัดเจนมากขึ้น

7.2.2 ควรศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมการบูชาและความเชื่อความศรัทธาในเครื่องรางของวัยรุ่นในพื้นที่อื่นๆ

8. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จลงได้ด้วยดีด้วยความอนุเคราะห์ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน ผู้วิจัยหวังว่างานวิจัยฉบับนี้จะมีประโยชน์ต่อวงวิชาการอยู่ไม่น้อย จึงขอมอบส่วนดีทั้งหมดนี้แด่คณาจารย์ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาจนทำให้ผลงานวิจัยเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง และขอมอบความกตัญญูแก่เวทิตาคุณ แต่บิดา มารดา และผู้มีพระคุณทุกท่าน สำหรับข้อบกพร่องต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นนั้น ผู้วิจัยขอน้อมรับ และยินดีที่จะรับฟังคำแนะนำจากทุกท่านที่ได้เข้ามาศึกษา เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนางานวิจัยต่อไป

9. รายการอ้างอิง

กรุงเทพธุรกิจ มีเดีย จำกัด. (2564). **พุทธศรัทธาและพุทธพาณิชย์ในสื่อ หนังสือพิมพ์และโซเชียลมีเดีย.**

เข้าถึงเมื่อ 15 มีนาคม. เข้าถึงได้จาก <https://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/652062>

ขุนพันธรักษ์ราชเดช. (2526). **ความเชื่อทางไสยศาสตร์ในภาคใต้.** เข้าถึงเมื่อ 25 กันยายน 2563.

เข้าถึงได้จาก <https://clib.psu.ac.th/southerninfo/content/4/03f471b5>

เชมณัฐ หล่อศรีศุภชัย และปรเมษฐ์ เมธี. (2556). **ตะกรุดขลังขมังเวทย์.** ม.ป.ท. : บ้านครู.

ชัยมงคล อุดมทรัพย์. (2539). **อภินิหารพระเครื่องและเวทมนต์คาถาศักดิ์สิทธิ์.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทวีกิจการพิมพ์.

โดมภ์ ทิพย์สุดา. (2555). **ยันต์ไทยยอดนิยม.** ม.ป.ท. : ไทยควอลิตี้บุคส์.

ทินกร นกุล. (2554). **มายาคติจากเครื่องรางของขลังไทย.** เข้าถึงเมื่อ 6 สิงหาคม 2563. เข้าถึงได้จาก

<http://cmuir.cmu.ac.th/jspui/handle/6653943832/27524>

ไทยรัฐ. (2562). **ไม่เชื่ออย่าลบหลู่ สูดยอดเครื่องรางของขลังอาถรรพณ์โลก.**

เข้าถึงเมื่อ 6 สิงหาคม 2563. เข้าถึงได้จาก <https://www.thairath.co.th/news/foreign/1576015>

ทัศนีย์ ทานตวนิช (2523). **คติชาวบ้าน.** ชลบุรี : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน.

ธวัช ปุณโณทก. (2528). “วัฒนธรรมพื้นบ้าน คติความเชื่อ” ใน **วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ.** กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- นภัทร วงศ์คม และศิริรักษ์ ศิวารมย์. (2555). ความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลังของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ
ชั้นปีที่ 3 วิทยาลัยเทคนิคแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่. เข้าถึงเมื่อ 15 สิงหาคม 2563. เข้าถึงได้จาก
<https://dric.nrct.go.th/index.php?/Search/SearchDetail/252720>
- พรชัย ลิขิตธรรมโรจน์ และถาวร เกียรติทับทิว. (2541). พระเครื่องกับสังคมไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีผลกระทบที่มีต่อภาวะ
ความเป็นอยู่ทางสังคมของคนไทย. สงขลา : คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- พีนิทาน. (2559). ไม่ได้มีแค่เมืองไทย “เครื่องรางของขลัง” จากทั่วโลก. เข้าถึงเมื่อ 15 สิงหาคม 2563. เข้าถึงได้จาก
<https://www.dek-d.com/studyabroad/44014/>
- ภริมา วินธาสถิตย์กุล. (2558). คติชนวิทยา : ความเชื่อกับสังคมไทย. เข้าถึงเมื่อ 15 สิงหาคม 2563. เข้าถึงได้จาก
<https://so03.tci-thaijo.org/index.php/human/article/view/138018>
- วัชรพงษ์ กงเวียน. (2558). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจบูชาวัตถุมงคลของผู้บริโภคในจังหวัดสมุทรสาคร.
เข้าถึงเมื่อ 25 กันยายน 2563. เข้าถึงได้จาก
https://archive.lib.cmu.ac.th/full/T/2558/mba60858wkv_ch2.pdf
- ศิริพร เจนวิฑายอมรเวช. (2554). พฤติกรรมการเข้าบูชา ความเชื่อและความศรัทธาในพระเครื่องและวัตถุมงคลของ
เภสัชกร. เข้าถึงเมื่อ 25 กันยายน 2563. เข้าถึงได้จาก <http://proceedings.su.ac.th/e2/NGSC/data/217.pdf>
- ศิวฤทธิ์ พงศกรรังศิลป์ และ ชีรนุช พุคคัตติศรีกิจ. (2555). “ความเชื่อและพฤติกรรมการบริโภคเครื่องรางของขลังและวัตถุ
มงคลของชาวไทย.” วารสารสงขลานครินทร์ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 18,3 : 57 - 92.
- สมสวัสดิ์ เตชพทุทธินันท์. (2553). ความรู้ความเชื่อ และพฤติกรรมเรื่องกฎแห่งกรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
ในกรุงเทพมหานคร. เข้าถึงเมื่อ 7 พฤศจิกายน 2563. เข้าถึงได้จาก
<http://libdcms.nida.ac.th/thesis6/2553/b166468.pdf>
- เสมา ท่าพระ, ผู้แปลและเรียบเรียง. (2553). สูดยอตเครื่องรางของขลังเมืองสยาม. ม.ป.ท. : แสงดาว

การจัดการผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเครื่องเบญจรงค์เพื่อรองรับตลาดสากล

ชุมชนดอนไถ่ อำเภอกะทู้ม่วน จังหวัดสมุทรสาคร

LOCAL PRODUCT MANAGEMENT OF BENJARONG WARE TO SERVE THE INTERNATIONAL MARKET,
DON KAI DEE COMMUNITY, KRATHUM BAEN DISTRICT, SAMUTSAKHON PROVINCE

ศุภิสรา นันทะเส¹ และ ทิพย์สุตา พุฒจร²

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเครื่องเบญจรงค์เพื่อรองรับตลาดสากลของชุมชนดอนไถ่ อำเภอกะทู้ม่วน จังหวัดสมุทรสาคร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสังเกต และการสัมภาษณ์จากกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้ประกอบการ นักวิชาการพัฒนาชุมชน และการพาณิชย์ จำนวน 11 คน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า 1) การจัดการผลิตภัณฑ์เป็นลำดับขั้นตอนตั้งแต่กระบวนการผลิต ประเภทผลิตภัณฑ์ ลวดลาย บรรจุภัณฑ์ และตราสินค้า 2) การจัดการราคาตามคุณภาพของสินค้า ตามภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ ความประณีต ชนิดของวัสดุ ปริมาณของวัสดุที่ใช้ และปริมาณการสั่งซื้อ 3) การจัดการช่องทางการจำหน่ายทั้งแบบทางตรง จำหน่ายผ่านหน้าร้านในชุมชน และการขนส่งทางเรือสำหรับกลุ่มลูกค้าต่างประเทศ และแบบทางอ้อมผ่านการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนจัดจำหน่ายให้เข้าถึงกลุ่มลูกค้า 4) การส่งเสริมการตลาด ด้วยการประชาสัมพันธ์ทางออนไลน์ การจัดกิจกรรมสาธิตให้นักท่องเที่ยวลงมือทำด้วยตนเอง การใช้พนักงานขายผลิตภัณฑ์หน้าร้าน และการบริการหลังการขาย เพื่อสร้างความมั่นใจและความพึงพอใจสูงสุดแก่ลูกค้า

คำสำคัญ: การจัดการ, ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น, ตลาดสากล

Abstract

This qualitative research study aimed to study local product management of Benjarong ware to serve the international market at Don Kai Dee community, Krathum Baen District, Samut Sakhon Province. Data collection in qualitative research, including interview and observation and interviews from specific target groups: entrepreneurs, academics, community development and commerce of 11 persons and conducted content analysis. The results of the study showed that 1) Product management is a sequence of steps from the production process. Types of products, pattern, packaging and branding 2) Price management according to product quality, according to product image, refinement, type of material, quantity of material used and order quantity 3) Management of distribution channels, both direct sold through the store in the community and shipping by sea for foreign customers and indirectly through support from the public and private sectors 4) Marketing promotion with online publicity, organizing

¹ นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

demonstration activities for tourists to do by themselves, using store product sales person and after-sales service to create the confidence and maximum satisfaction of the customers.

Keywords: MANAGEMENT, LOCAL PRODUCTS, INTERNATIONAL MARKET

1. บทนำ

การเดินทางตามกระแสโลกาภิวัตน์ด้วยการเร่งให้ประเทศขยายตัวด้านการผลิต ด้านอุตสาหกรรม และส่งเสริมการส่งออกโดยใช้ทุนและเทคโนโลยีจากต่างประเทศที่มีมากเกินความต้องการ ปัญหาการบริโภคของคนในประเทศ สถาบันการเงิน และภาคอุตสาหกรรมมีปัญหาหนี้สินเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ส่งผลต่อความเชื่อถือ ทำให้ค่าเงินบาทลดลง ในปี พ.ศ.2540 ประเทศไทยเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจเกิดผลกระทบต่าง ๆ ตามมาเป็นลูกโซ่สู่ประชาชนทุกสาขาอาชีพ ภาครัฐบาลและภาคประชาชนส่วนใหญ่หันกลับไปมองพื้นฐานหรือชุมชนซึ่งเป็นรากฐานของประเทศ (ธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์, 2556:166) การแก้ไขปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจและสังคมของประเทศจึงต้องเริ่มจากภาคชุมชนชนบทซึ่งมีประชากรเป็นส่วนใหญ่ของประเทศ รัฐบาลจึงมุ่งหวังส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน สนับสนุนกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น สร้างชุมชนให้เข้มแข็ง และการพึ่งพาตนเองของประชาชน โดยนำทุนของชุมชนที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตนเองมาเป็นปัจจัยนำเข้าเพื่อให้แต่ละชุมชนได้นำภูมิปัญญาและทรัพยากรมาใช้ให้เกิดมูลค่า สร้างผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นสามารถทำรายได้ให้กับชุมชน ในสภาวะการณ์การเปลี่ยนแปลงจากเศรษฐกิจที่กำลังอ่อนแอ แต่ด้วยรากเหง้ามรดกของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ไม่เคยเสื่อมรางและแปรเปลี่ยนไปตามการผันแปรของโลก เอกลักษณะ และความงดงามของวิถีชีวิตไทยยังคงอยู่ สะท้อนออกมาหลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นงานหัตถศิลป์ หลากหลายแขนง หรืองานฝีมือพื้นบ้าน เครื่องเบญจรงค์จึงเป็นหนึ่งในชิ้นงานที่สะท้อนเอกลักษณ์ไทยได้ดีที่สุดอย่างหนึ่ง (ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ, 2558 : 26)

หมู่บ้านเบญจรงค์ดอนไก่ดี ตำบลดอนไก่ดี อำเภอกะทู้มแบน จังหวัดสมุทรสาคร เป็นหนึ่งในหลายชุมชนที่มีภูมิปัญญาการผลิตเครื่องเบญจรงค์ขนาดใหญ่ที่มีชื่อเสียง และมีความประณีต สวยงามมีคุณภาพและอ้างเอกลักษณ์ความเป็นไทย เป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนที่มีการประยุกต์ กำหนดตลาดขาย แบบของผลิตภัณฑ์ รวมทั้งประโยชน์ใช้สอย ด้วยการดำเนินการจัดการผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น การคิดและสร้างสรรค์โดยชุมชน จากเอกลักษณ์เครื่องเบญจรงค์ของชุมชนดอนไก่ดี ผ่านฝีมือช่างที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นมานานนับสิบปี ทำให้ได้รับรางวัลการันตีในคุณภาพของผลิตภัณฑ์เป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ หรือ OTOP 5 ดาว และด้วยปัจจุบันกำลังอยู่ในกระแสบริโภคนิยม สินค้าที่อิงกับวัฒนธรรม หรือสินค้าที่ช่วยสนับสนุนชุมชน รวมถึงประเทศไทยนั้นรัฐบาลได้มีนโยบาย THAILAND 4.0 ที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยดิจิทัล จึงสามารถเปิดโอกาสช่วยให้ภาคชุมชนมีช่องทางการตลาดเพิ่มขึ้นทั้งในประเทศและต่างประเทศ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน, 2558) ชุมชนดอนไก่ดีเป็นชุมชนหนึ่งที่มีตลาดต่างประเทศให้ความสนใจในผลิตภัณฑ์เครื่องเบญจรงค์ และได้ทำการส่งออกสร้างรายได้ส่วนนี้มาอย่างต่อเนื่อง ได้สร้างชื่อเสียงให้แก่ประเทศไทยอย่างมาก นับว่าเป็นชุมชนที่มีการผลิตและมีผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่ได้มาตรฐาน

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา การจัดการผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเครื่องเบญจรงค์เพื่อรองรับตลาดสากล ของชุมชนดอนไก่ดี อำเภอกะทู้มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งผลการศึกษาอาจเป็นกรณีตัวอย่างให้ชุมชนหรือผู้ประกอบการได้สนใจ สามารถนำไปประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม เพื่อเตรียมการปรับตัว หรือพัฒนาให้สามารถรองรับความเปลี่ยนแปลง และความต้องการของตลาดสากลในปัจจุบันและอนาคตที่มีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการจัดการผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเครื่องเบญจรงค์เพื่อรองรับตลาดสากล ของชุมชนดอนไก่อี อำเภอกะทู้มแบน จังหวัดสมุทรสาคร

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยนี้ได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เป็นกระบวนการสร้างรายได้จากผลิตภัณฑ์ในแต่ละหมู่บ้าน ชุมชนหรือตำบล เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้แต่ละชุมชนได้นำทรัพยากรภูมิปัญญาในท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์และบริการให้มีคุณภาพ มีจุดเด่นและเพิ่มมูลค่าของสินค้าให้เป็นที่ต้องการของตลาด โดยให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของท้องถิ่นยึดหลักการพึ่งตนเองของชุมชน รัฐพร้อมที่จะช่วยเหลือในด้านความรู้สมัยใหม่ และการบริหารจัดการเชื่อมโยงสินค้าชุมชนสู่ตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อที่จะเกิดการสร้างงานสร้างรายได้และนำไปสู่เป้าหมายของการกินดีอยู่ดี คุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจ ขนาดกลางและขนาดย่อม, 2558) ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งที่เสนอขายโดยชุมชน โดยอาจเป็นทั้งสิ่งที่จับต้องได้หรือจับต้องไม่ได้ นำเสนอแก่ผู้บริโภคภายนอกเพื่อให้เกิดการซื้อขายและการสร้างรายได้กลับมายังชุมชน และสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าของอัตลักษณ์หรือความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ชุมชน (จิตพนธ์ ชุมเกต, 2560 : 6)

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการผลิตภัณฑ์มีเป้าหมายสำคัญด้านการจำหน่ายผลิตภัณฑ์และสร้างคุณค่าจนเกิดรายได้ และเป็นกระบวนการเพิ่มความสำเร็จให้กับตัวสินค้าหรือบริการโดยการเพิ่มคุณภาพและกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดให้เหมาะสม และตอบสนองความต้องการของตลาดอย่างต่อเนื่อง สร้างความสามารถทางการแข่งขันในตลาดสร้างศักยภาพของบุคลากร และระบบการจัดการเพื่อกระตุ้นยอดขายในตลาดเดิมและเปิดโอกาสทางตลาดในกลุ่มเป้าหมายใหม่อย่างต่อเนื่อง (ชลธิศ ดาราวงค์, 2560:44)

แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยทางด้านส่วนประสมทางการตลาด การสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย หรือเพื่อกระตุ้นให้กลุ่มลูกค้าเป้าหมายเกิดความต้องการในสินค้าและบริการของตน จะใช้ส่วนประสมทางการตลาดเป็นเครื่องมือ นำมาใช้ในการวางกลยุทธ์เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางการตลาด โดยการตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค (ภาวิณี กาญจนภา, 2558 : 13) ต้องมีการตัดสินใจเกี่ยวกับส่วนประสมการตลาด ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ (Product) ราคา (Price) ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) และการส่งเสริมการตลาด (Promotion) (จันทร์รา เทพอวยพร, 2553 : 146)

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้ศึกษาในพื้นที่หมู่บ้านเบญจรงค์ดอนไก่อี อำเภอกะทู้มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลหลัก ด้วยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เฉพาะผู้ผลิตที่มีทักษะและประสบการณ์ชำนาญงานภูมิปัญญาในการผลิตเครื่องเบญจรงค์ และผู้ที่ร่วมทำงานเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ และฝึกอบรมในการดำเนินงานพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาดกับหมู่บ้านเบญจรงค์ดอนไก่อี แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ประกอบด้วย ผู้นำอย่างเป็นทางการ ได้แก่ ประธานกลุ่มหมู่บ้านเบญจรงค์ดอนไก่อี คณะกรรมการกลุ่มหมู่บ้านเบญจรงค์ดอนไก่อี ผู้ประกอบการธุรกิจผลิตภัณฑ์เบญจรงค์ และ ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ที่ทำงานพัฒนาร่วมกับกลุ่มหมู่บ้านเบญจรงค์ดอนไก่อี รวมจำนวน 11 คน โดยการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ด้วยการสัมภาษณ์บุคคล โดยใช้แนวคำถามสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง เป็นข้อคำถามที่เกี่ยวข้องกับการจัดการผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเครื่องเบญจรงค์เพื่อรองรับตลาดสากล และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม รวมถึงการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ด้วยการศึกษาค้นคว้าเอกสาร สิ่งตีพิมพ์ เอกสารทางวิชาการ

วิทยานิพนธ์ วารสารและบทความต่าง ๆ รวมถึงข้อมูลจากสื่ออินเทอร์เน็ต ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูล นำมาทำการตรวจสอบความครบถ้วน ความสอดคล้อง ความถูกต้อง จัดระบบข้อมูล ทำการสังเคราะห์ข้อมูล และทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

5. สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษา “การจัดการผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเครื่องเบญจรงค์เพื่อรองรับตลาดสากล ชุมชนคอนโก๊ต อำเภอกะทู้มแบบ จังหวัดสมุทรสาคร” สามารถนำเสนอผลการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ส่วน มีรายละเอียดดังนี้

5.1 บริบทของหมู่บ้านเบญจรงค์คอนโก๊ต

หมู่บ้านเบญจรงค์คอนโก๊ต ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 1 ชุมชนคอนโก๊ต ตำบลกะทู้มแบบ จังหวัดสมุทรสาคร ประชาชนในหมู่บ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม บางส่วนประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำสวน และอุตสาหกรรมขนาดเล็กกึ่งครัวเรือน เช่น การทำเครื่องเคลือบเบญจรงค์ ชื่อหมู่บ้านคอนโก๊ตมีที่มาจากลักษณะพื้นที่ของหมู่บ้านเป็นที่ดอนน้ำท่วมไม่ถึง ชาวบ้านส่วนใหญ่มักจะเลี้ยงไก่ชนเอาไว้เพื่อขาย เมื่อนำไปชนกับไก่ชนหมู่บ้านอื่นมักจะชนะเสมอ และมีการทำเสาที่มีตัวไก่อยู่ด้านบนเสาเป็นสัญลักษณ์ที่วัดคอนโก๊ต (วัดประจำตำบลในอดีต) จุดเริ่มต้นของการเป็น “หมู่บ้านเบญจรงค์คอนโก๊ต” ชาวบ้านที่ได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากวิทยากรชาวไทย-จีนโบราณ ซึ่งทางโรงงานเสถียรภาพ ผู้ผลิตเครื่องเบญจรงค์เก่าแก่ของจังหวัดสมุทรสาคร เชิญมาสอนการเขียนลวดลายบนเครื่องถ้วยชาม จึงได้รวมกลุ่มกันขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2536 โดยนำองค์ความรู้และทักษะการทำเครื่องเบญจรงค์มาประยุกต์ใช้ ภายใต้กลุ่มหมู่บ้านเบญจรงค์คอนโก๊ต โดยผู้ริเริ่มทำหมู่บ้านเบญจรงค์คอนโก๊ตมี 3 คน ได้แก่ คุณอุไร แต่งเอี่ยม (ประธานกลุ่มหมู่บ้านเบญจรงค์คอนโก๊ต) คุณรัชณี ทองเพ็ญ (รองประธานกลุ่ม) และ คุณประภาศรี พงษ์เมธา (เลขาธิการกลุ่ม) โดยทุกคนเป็นผู้ริเริ่มทำหมู่บ้านเบญจรงค์คอนโก๊ตจนมีชื่อเสียงมาจนถึงทุกวันนี้ เมื่อครั้งแรกเริ่มนั้นมีจำนวนสมาชิก 1-3 คน และเริ่มมีจำนวนสมาชิกเพิ่มเป็น 20 คน ในปี พ.ศ. 2544 และเริ่มขยายเป็น 5 หลังคาเรือน ในแต่ละหลังคาเรือนมีสมาชิกมากกว่า 50 คนขึ้นไป จากความทุ่มเทของสมาชิกและความคิดสร้างสรรค์สร้างผลงานเครื่องเบญจรงค์ หมู่บ้านเบญจรงค์คอนโก๊ต จึงได้รับรางวัลชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวรางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย ในปี พ.ศ.2550 จากกระทรวงการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ทำให้ได้รับความร่วมมือจากทางหน่วยงานของรัฐเข้ามาสนับสนุน ยกกระดับชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งการเรียนรู้ เพื่อสร้างประโยชน์ต่อการเรียนรู้ระหว่างสมาชิกในชุมชนและบุคคลทั่วไป โดยมีกิจกรรมสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของชุมชน มีการสาธิตขั้นตอนการทำเครื่องเบญจรงค์อย่างละเอียดให้แก่ผู้สนใจ นักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างชาติสามารถแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน ทำให้หมู่บ้านเบญจรงค์คอนโก๊ตเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ มีแหล่งความรู้ ภูมิปัญญา วิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตเบญจรงค์ จนกลายเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้เกี่ยวกับเครื่องเบญจรงค์ที่มีคุณค่าแห่งหนึ่งของประเทศไทย

5.2 การจัดการผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเครื่องเบญจรงค์เพื่อรองรับตลาดสากล

หมู่บ้านเบญจรงค์คอนโก๊ต เป็นแหล่งผลิตเบญจรงค์ที่ใหญ่ที่สุดของประเทศไทย คนในชุมชนมีการสืบทอดการผลิตเครื่องเบญจรงค์มาหลายชั่วอายุคน จนปัจจุบันได้รับรางวัลสินค้า OTOP ระดับ 5 ดาว เป็นมาตรฐานระดับสากล ได้รับการยอมรับจากผู้บริโภค ไม่เพียงผู้บริโภคชาวไทยเท่านั้น ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเครื่องเบญจรงค์คอนโก๊ตสามารถขยายฐานลูกค้าไปยังต่างประเทศ ชาวต่างชาติเกิดความนิยมในคุณค่าและเอกลักษณ์เฉพาะตัวของสินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย เป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นประเภทหัตถศิลป์ส่งออกที่มีประสิทธิภาพ ด้านลวดลายอันเป็นเอกลักษณ์ของไทย เป็นของหายาก ทรงคุณค่าในทางศิลปะ มีลวดลายเอกลักษณ์เฉพาะตัว สีสันสวยงาม ตัดทอนนาน และคุณภาพของเบญจรงค์ที่ผ่านกรรมวิธีการเผาด้วยอุณหภูมิที่เหมาะสม ทำให้เครื่องเบญจรงค์มีความทนทาน ได้ดึงดูดใจแก่ผู้บริโภคต่างชาติ เหมาะแก่การซื้อเป็นของขวัญหรือประดับตกแต่ง การจัดการผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเครื่องเบญจรงค์ หมู่บ้านเบญจรงค์คอนโก๊ต สามารถแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ประกอบด้วย

การจัดการด้านผลิตภัณฑ์ การจัดการด้านราคาสินค้า การจัดการด้านช่องทางการจำหน่าย และการจัดการด้านการส่งเสริมการตลาด สามารถสรุปผลการศึกษาดังนี้

5.2.1 การจัดการด้านผลิตภัณฑ์

การจัดการด้านผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเครื่องเบญจรงค์ดอนไก่ดี ได้ทำการตลาดสื่อสารด้านผลิตภัณฑ์ ด้วยกลยุทธ์การสร้างเรื่องราวผ่านผลิตภัณฑ์โดยการร้อยเรียงเรื่องราวของคุณค่าผลิตภัณฑ์ที่ถูกสร้างสรรค์ ด้วยความมานะอดทนสาหะในการฝึกฝนทุ่มเทของคนในชุมชน ตลอดจนการเพิ่มเสน่ห์ด้วยการตั้งเรื่องราวจากภูมิปัญญาความสามารถในการถ่ายทอดคุณค่าเป็นผลิตภัณฑ์ ใช้ศิลปะแบบโบราณได้อย่างประณีตบรรจงทั้งการใช้สีและวาดลวดลาย ทางกลุ่มหยิบยกขึ้นมาใช้เพื่อแสดงอัตลักษณ์ท้องถิ่น ส่งผลให้ผู้บริโภคชาวต่างชาติในตลาดสากลได้เชื่อมต่อกับเรื่องราว เพื่อให้ผู้บริโภคเกิดการจดจำเนื้อหาของผลิตภัณฑ์ได้ดียิ่งขึ้น และสร้างความโดดเด่นให้กับผลิตภัณฑ์เบญจรงค์ดอนไก่ดีให้เกิดความแตกต่างจากคู่แข่งทางผู้ประกอบการดำเนินการใช้หลักการวิธีจำแนกการตลาด (Market Segmentation) ประกอบด้วย การกำหนดขอบเขตพื้นที่ ที่ทำการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ซึ่งได้วางเป้าหมายในระดับการส่งออกสู่ผู้บริโภคชาวต่างชาติซึ่งเป็นตลาดสากล ทางหมู่เบญจรงค์ดอนไก่ดี ได้มีการศึกษาด้านข้อมูลประกอบการวางแผน ของกลุ่มเป้าหมายในข้อมูลทางด้านจิตวิทยาที่เกี่ยวกับพฤติกรรม การดำเนินชีวิต กิจกรรม และความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย

ผู้บริโภคชาวต่างชาติในตลาดสากลของทางหมู่บ้านเบญจรงค์ดอนไก่ดี ประกอบด้วย ตลาดสากลภูมิภาคยุโรป ส่วนใหญ่ในประเทศ สหรัฐอเมริกา สวิตเซอร์แลนด์ เนเธอร์แลนด์ ฝรั่งเศส อิตาลี ตลาดสากลภูมิภาคเอเชีย ประกอบด้วย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย สิงคโปร์ อินเดีย จีน เกาหลีใต้ และ ญี่ปุ่น เป็นต้น ซึ่งการดำเนินงานจะมีการปรับเปลี่ยนผลิตภัณฑ์สะท้อนให้เห็นความเชื่อมโยงของวัตถุดิบและกระบวนการผลิตดั้งเดิมตามภูมิปัญญาวิถีชีวิตไทยที่สืบทอดกันมา และพัฒนารูปแบบการใช้งานให้ตรงกับไลฟ์สไตล์ของคนรุ่นใหม่ในตลาดสากล โดยสร้างสรรค์งานที่มีความผสมผสานระหว่างเครื่องเบญจรงค์ไทยกับ Lifestyle Modern เป็นการประยุกต์ความทันสมัยมาผสานกับเครื่องเบญจรงค์ที่สามารถนำมาใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน เช่น ที่วางโทรศัพท์ ที่เขี่ยกันบูห์ ที่วางปากกา และเครื่องประดับ (กำไลเบญจรงค์ ตุ้มหู) ซึ่งเป็นที่ชื่นชอบแก่ลูกค้าชาวต่างชาติ โดยชุมชนได้ผลิตขึ้นมาจากรแรงบันดาลใจในหัตถศิลป์ไทยโบราณ มีการจัดการด้านผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วย กระบวนการผลิต ประเภทผลิตภัณฑ์ ลวดลายผลิตภัณฑ์ การบรรจุภัณฑ์ และ ราคาสินค้า ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) กระบวนการผลิตเครื่องเบญจรงค์ของหมู่บ้านเบญจรงค์ดอนไก่ดี ประกอบด้วย 9 ขั้นตอน

1.1) การเตรียมวัตถุดิบและของขาว เป็นวัสดุขั้นต้นในการผลิต โดยใช้ชิ้นงานที่ผลิตสำเร็จแล้วจากแหล่งผู้ประกอบการในหมู่บ้านเบญจรงค์ดอนไก่ดี และโรงงานภายในอำเภอกระทุ่มแบน บางส่วนดำเนินการผลิตของขาวหรือเซรามิกส์เคลือบขาวขึ้นรูปทรงเอง เพื่อเป็นการควบคุมคุณภาพตั้งแต่กระบวนการเตรียมวัตถุดิบ ซึ่งดินที่นำมาใช้ได้แก่ เนื้อดินประเภทพอร์ซเลน (Porcelain Ware) เนื้อดินโบนไชน่า (Bone China) และเนื้อดินเผาเคลือบประเภทศิลาดล จาก 3 แหล่ง ได้แก่ ดินระนอง ดินสุราษฎร์ และดินลำปาง

1.2) การร่อนทอง นำของขาวมาร่อนทอง เพื่อแบ่งส่วนในการเขียนลายหลักและลายลูกคั่น ผู้เขียนลายมักจะเป็นผู้ร่อนทองเพื่อแบ่งส่วนเอง ของขาว 1 ใบอาจมีลายลูกคั่นได้หลายชั้น ขึ้นอยู่กับผู้เขียนลายและความเหมาะสมกับขนาดของขาว

1.3) การเขียนลาย เริ่มเขียนลายด้วยปากกาสริงค์ ชุมนำเทคนิคมาใช้กับผลิตภัณฑ์ 3 ลักษณะ ได้แก่ การเขียนลวดลายโดยไม่เว้นพื้นที่ว่าง เช่น ลายบนแจกัน โถปริก โถใส่ข้าว ฯลฯ การเขียนลายของขาวโดยเว้นพื้นที่ว่างไว้เพื่อประโยชน์ใช้สอย เช่น การเขียนลายบนขอบจาน และการเขียนลายโดยเติมรายละเอียด ให้เข้ากับรูปทรงและสัญลักษณ์

ของของชาว เช่น การเขียนลายบนชุดน้ำชา ซึ่งผู้เขียนลายจะเป็นผู้ออกแบบ โดยพิจารณาความเหมาะสมของรูปทรง ขนาด และรูปลักษณ์

1.4) การลงสี หลังจากเขียนลายบนของชาวเรียบร้อยแล้ว ตั้งทิ้งไว้ให้ทองแห้งประมาณ 30 นาที ถึง 1 ชั่วโมง จากนั้นนำไปลงสี ซึ่งจะใช้สีควบคู่กับน้ำทองเป็นหลัก

1.5) การรวนขอบทอง หลังจากลงสีเรียบร้อยแล้วตั้งทิ้งไว้ให้สีแห้งประมาณ 1-2 ชั่วโมง จากนั้นนำมารวนขอบทองเพื่อเก็บลายครั้งสุดท้ายด้วยฟู่กัน โดยช่างจะต้องใช้ความแข็งแรงของมือ มือต้องนิ่งและไม่สั่น นิ้วต้องมั่นคง เพื่อให้การเขียนออกมาชัดเจนและงดงาม

1.6) ตรวจสอบความเรียบร้อยก่อนเข้าเตาเผา เก็บรายละเอียดต่าง ๆ แล้วจึงนำไปรวนขอบทองและทาทองบริเวณฝาปิดของชิ้นงาน เพื่อเพิ่มความโดดเด่นให้ชิ้นงาน

1.7) การจัดเรียงนำเข้าเตาเผา ขึ้นอยู่กับขนาดรูปทรง มีการจัดเรียงของชาวที่เขียนลาย ลงสี และรวนขอบทองที่สมบูรณ์เรียบร้อย เข้าเตาเผาทั้งรูปทรงขนาดใหญ่ ขนาดปานกลาง และขนาดเล็ก รวมเข้าด้วยกัน จัดเรียงชิ้นงานลงเตาให้มีความพอดีเพื่อไม่ให้เสียรูปทรง ไม่เปลืองเนื้อที่ และประหยัดพลังงานไฟฟ้าในขั้นตอนการเผา

1.8) ขั้นตอนการเผา ใช้อุณหภูมิประมาณ 800 องศาเซลเซียส เป็นเวลาประมาณ 6 ชั่วโมง เพื่อให้สีและทองสุก ขั้นตอนนี้มีความสำคัญมาก เนื่องจากแต่ละสีสุกไม่เท่า ต้องใช้ความชำนาญของผู้ควบคุมเตาเผาในการปรับระดับอุณหภูมิ เมื่อสีสุกพร้อมกัน จึงตั้งไว้ให้เย็นตัวลงประมาณ 2-3 ชั่วโมง จึงนำออกจากเตา

1.9) ตรวจสอบความเรียบร้อยหลังจากการเผา เพื่อให้ได้เครื่องถ้วยเบญจรงค์ที่มีคุณภาพตรงตามต้องการ และได้มาตรฐาน จึงนำไปบรรจุภัณฑ์และจำหน่ายต่อไป

2) ประเภทผลิตภัณฑ์ หมูบ้านเบญจรงค์คอนโกตีจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วย เครื่องเบญจรงค์ขนาดเล็ก ได้แก่ ถ้วยกาแฟ แก้วม็อค โฟบ ตุ๊กตารูปสัตว์มงคล และเครื่องประดับ เครื่องเบญจรงค์ขนาดกลาง ได้แก่ ชุดถ้วยน้ำชา ชุดจานขนาดต่าง ๆ ชุดสำหรับอาหารไทย และชุดบูชาพระ และเครื่องเบญจรงค์ขนาดใหญ่ ได้แก่ ตุ๊กตารูปสัตว์มงคลขนาดใหญ่ แจกัน โถพญาคู และชุดเขียนหมาก ตรงตามรสนิยม ความชื่นชอบ และความต้องการของลูกค้า

3) ลวดลายผลิตภัณฑ์ มีความแตกต่างกัน เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ไม่ซ้ำกัน เพื่อให้เกิดความหลากหลาย และกระจายรายได้ รูปแบบลวดลายของผลิตภัณฑ์แต่ละหลังคาเรือน มีรายละเอียดดังนี้

3.1) บ้านอุไรเบญจรงค์ เน้นเครื่องเบญจรงค์ที่มีลวดลายโบราณในสมัยรัชกาลที่ 2 และรัชกาลที่ 5 ลวดลายที่สร้างชื่อเสียงและได้รับความนิยม คือ ลวดลายวิถีไทย ลายประเพณีสงกรานต์และลายตลาดน้ำ

3.2) บ้านหนูเล็กเบญจรงค์ มีเอกลักษณ์ และความถนัดด้านลายไทย ประกอบภาพบอกเรื่องราวรามเกียรติ์ ลายหนุมานมังฉา นางเบญจกาย ลายพุทธประวัติ ลายธรรมชาติพฤกษา และลายสัตว์มงคล ลายที่มีจุดเด่น คือ เบญจรงค์พุทธประวัติ ลายพุ่มข้าวบิณฑ์ ลายไม้เลื้อย ลายจักรี ซึ่งมีความโดดเด่น สวยงาม

3.3) บ้านแดงเบญจรงค์ มีเอกลักษณ์ลายครามแบบจีน เน้นผลิตของที่ระลึกชิ้นเล็ก

3.4) บ้านป่านรดาเบญจรงค์ ลวดลายที่โดดเด่นและเป็นที่น่าสนใจต่อลูกค้าชาวต่างชาติ คือ ลายนกยูง

3.5) บ้านสังวาลย์เบญจรงค์ มีการวาดลวดลาย และโรงปั้น ผลิตภัณฑ์ชิ้นต้นของชาวสงให้กับเครือข่ายผู้ประกอบการในหมู่บ้านเบญจรงค์คอนโกตีเพื่อทำการลงสีและเขียนลาย

4) การบรรจุภัณฑ์ ตามปกติทางร้านจะจัดหาบรรจุภัณฑ์ห่อสินค้าให้ลูกค้า เพื่อป้องกันสินค้าให้คงอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ ซึ่งทางผู้ประกอบการได้คำนึงถึงจุดนี้เป็นส่วนสำคัญอย่างมาก ได้ทำการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่คำนึงถึงลักษณะทางกายภาพของผลิตภัณฑ์ ให้มีความกะทัดรัด และพอดีกับผลิตภัณฑ์ภายใน เพื่อให้พร้อมต่อการเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าประทับใจแก่ผู้รับ ในกรณีลูกค้าชาวต่างชาติส่วนใหญ่จะมีความชื่นชอบต่อสภาพของบรรจุภัณฑ์ภายนอกที่แสดงถึง

ความเป็นไทย ทางผู้ประกอบการ จึงได้กำหนดรูปแบบของบรรจุภัณฑ์ให้เลือกสรรหลากหลายแบบ หลากราคา ตั้งแต่กล่องบุผ้าไหม หรือกล่องบุกำมะหยี่ กล่องกระดาษรูปทรงต่าง ๆ รวมทั้งกล่องกระดาษแข็งทั้งชนิดกล่องสี่เหลี่ยม และชนิดพิมพ์ลวดลายสวยงาม เพื่อให้ผู้ลูกค้าชาวต่างชาติมีทางเลือกหลากหลายตรงตามความต้องการ ซึ่งจะต้องสั่งทำพิเศษโดยเพิ่มค่าใช้จ่ายประมาณ 300-500 บาท

5) ตราสินค้า มีการออกแบบตราสินค้าที่เชื่อมโยงให้เข้ากับอัตลักษณ์ของท้องถิ่น สะท้อนผ่านตราสัญลักษณ์รูปไก่ที่สื่อให้เห็นถึงที่มาของผลิตภัณฑ์ เพื่อเป็นการสร้างภาพลักษณ์และคุณค่าของตราสินค้า โดยได้รับความช่วยเหลือในการออกแบบจากสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสาคร มีการนำความคิดเกี่ยวกับตราสินค้านำไปสู่ความไว้วางใจในผลิตภัณฑ์ สร้างการรับรู้ถึงคุณภาพของผลิตภัณฑ์ เพื่อให้มีการตอบสนองความต้องการกับพฤติกรรมผู้บริโภค สามารถสร้างความชื่นชอบในตราสินค้านำไปถึงส่งผลต่อความต้องการซื้อสินค้าให้เพิ่มมากขึ้นในระดับสากล

5.2.2 การจัดการด้านราคาสินค้า

การกำหนดราคาสินค้าของผลิตภัณฑ์เครื่องเบญจรงค์ดอนไก่ดี คำนึงความสมเหตุสมผลของคุณภาพสินค้า การบริการ กัปราคา ให้มีความสมเหตุสมผล โดยการกำหนดราคาทำเป็นมาตรฐานเดียวกัน ด้วยวิธีการกำหนดราคาแบบ (Cost Plus) เป็นการกำหนดราคาของผลิตภัณฑ์จากต้นทุนวัตถุดิบทางตรงในการผลิตเครื่องเบญจรงค์ ประกอบด้วย ของขาวหรือเซรามิกเคลือบขาว เนื้อดิน และทองคำเหลว ซึ่งราคาที่แตกต่างกันเนื่องจากต้นทุนวัตถุดิบเนื้อดิน ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากดินเนื้อโบนโซน่า (Bone China) มีความขาวและเป็นมันวาว เนื้อละเอียด โปร่งแสง และแกร่ง จะมีราคาที่สูงกว่า ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากเนื้อดินประเภทพอร์ซเลน (Porcelain Ware) ที่มีคุณสมบัติโปร่งแสงเหมือนแก้ว และผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากเนื้อดินเผาเคลือบประเภทสีลาด ผลิตภัณฑ์เครื่องเบญจรงค์แบบลายน้ำทองที่มีกระบวนการผลิตที่มีความละเอียดในการทำลวดลาย และใช้วัตถุดิบที่มีคุณภาพเกรด A ขึ้นไป นำเข้ามาจากต่างประเทศ เช่น สีทองจากเยอรมัน และสีเงินจากอิตาลี ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์มีคุณสมบัติที่แตกต่างจากวัตถุดิบทั่วไป จึงมีการกำหนดราคาขายผลิตภัณฑ์ตั้งแต่ราคาหลักพันจนถึงหลักแสนบาท นอกจากนี้มีการพิจารณาราคาตามภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ เช่น ความประณีต ความละเอียดของลวดลายในการเขียนกรรมวิธีการผลิตเครื่องเบญจรงค์ที่มีความซับซ้อนต่างกัน ล้วนเป็นปัจจัยร่วมในการกำหนดราคาสินค้าเครื่องเบญจรงค์ดอนไก่ดี หากมีปริมาณการสั่งซื้อและจำนวนชิ้นของสินค้าที่มาก ทางผู้ประกอบการมีส่วนลดให้ 10-30% ให้ลูกค้าเพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจ

5.2.3 การจัดการด้านช่องทางการจำหน่าย

ช่องทางการจัดจำหน่ายของผลิตภัณฑ์เครื่องเบญจรงค์ดอนไก่ดี ประกอบด้วย 2 ช่องทาง คือ ช่องทางการจัดจำหน่ายทางตรงและช่องทางการจัดจำหน่ายทางอ้อม โดยช่องทางการจัดจำหน่ายทางตรง ผู้ผลิตสามารถนำสินค้าสู่กลุ่มเป้าหมายได้โดยตรง และช่องทางการจัดจำหน่ายทางอ้อม เป็นการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ช่องทางการจัดจำหน่ายทางตรง ผลิตภัณฑ์เครื่องเบญจรงค์มีช่องทางการจัดจำหน่ายที่หน้าร้านของผู้ประกอบการทั้ง 5 หลังคาเรือน เพื่อรองรับผู้บริโภคที่เดินทางมายังหน้าร้านให้เพียงพอต่อความต้องการเลือกชมผลิตภัณฑ์ ในแต่ละร้านล้วนมีเอกลักษณ์เฉพาะ มีการจัดแสดงผลิตภัณฑ์เครื่องเบญจรงค์รูปลักษณะสวยงามและสีสันลวดลายบริเวณหน้าร้าน เพื่อจูงใจแก่ผู้บริโภคเข้ามาเยี่ยมชมภายในร้าน มีการจัดแสงไฟโทนอุ่นเพื่อให้เกิดความผ่อนคลายและใช้เวลาในร้านนานขึ้น เกิดความรู้สึกอยากเดินเลือกชมสินค้า ภายในร้านมีการจัดเรียงสินค้าเป็นหมวดหมู่ชัดเจน โดยจัดให้สินค้าที่มีรูปทรงและลวดลายที่เป็นที่นิยมอยู่ในระดับสายตา จัดเรียงสินค้าขนาดเล็ก น้ำหนักเบาไว้ด้านบน สินค้าที่มีน้ำหนักมาก ขนาดใหญ่อยู่ด้านล่าง เพื่อเพิ่มความสะดวกในการเลือกซื้อ ในกรณีผู้บริโภคชาวต่างชาติไม่สามารถเดินทางมายังหมู่บ้านได้ มีการจำหน่ายและกระจายสินค้าทางการขนส่งทางเรือ (Sea Freight) ใช้เวลาในการขนส่ง 15-30 วัน

2) ช่องทางการจัดจำหน่ายทางอ้อม ผลิตภัณฑ์เครื่องเบญจรงค์ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ช่วยส่งเสริมนำผลิตภัณฑ์จัดจำหน่ายสู่ตลาดสากล ได้แก่ กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงพาณิชย์ บริษัทการบินไทย สามารถลดข้อจำกัดในการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มผู้ประกอบการที่ไม่สามารถดำเนินการเองได้ มีการช่วยเหลือและส่งเสริมให้กลุ่มผู้ประกอบการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายทางการตลาดได้โดยตรง ด้วยวิธีการกระจายจัดตั้งร้านผ่านกิจกรรมทางการตลาด เช่น จัดแสดงผลิตภัณฑ์ชุมชน การออกร้าน เป็นการช่วยเพิ่มโอกาสช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าได้มากขึ้น สามารถเพิ่มช่องทางการพบกลุ่มผู้มีความต้องการสินค้าซึ่งเป็นกลุ่มลูกค้าเฉพาะ

5.2.4 การจัดการด้านการส่งเสริมการตลาด

หมู่บ้านเบญจรงค์ดอนไถ่ได้มีการจัดการด้านการตลาด ด้วยกลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการ (Integrated Marketing Communication) ผ่านการสื่อสารหลากหลายรูปแบบ โดยมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มจำนวนลูกค้าและสร้างความภักดีของลูกค้าต่อสินค้า จึงทำให้เป็นที่รู้จักระดับแถวหน้า ประกอบกับการมีชื่อเสียงที่ดีเป็นที่ไว้วางใจ และได้รับการยอมรับจากลูกค้าชาวต่างชาติ โดยมีใช้กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ ดังนี้

1) การโฆษณา และการประชาสัมพันธ์ (Advertising) ทางสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook Fanpage ภายใต้ชื่อ เบญจรงค์ เซรามิกส์ไทยแลนด์ ดอนไถ่ เพื่อเป็นช่องทางในการนำเสนอเรื่องราวของผลิตภัณฑ์ ประชาสัมพันธ์โปรโมชั่น ติดต่อสื่อสารกับผู้บริโภค ซึ่งค่อนข้างมีบทบาทสำคัญและมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของลูกค้าชาวต่างชาติ นอกจากนี้ยังเป็นพื้นที่สำหรับแลกเปลี่ยน แสดงความคิดเห็น ตั้งคำถามเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ได้สะดวก เป็นช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่ไม่มีค่าใช้จ่าย สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย สร้างการรับรู้และนำไปสู่การซื้อขาย การสื่อสารการตลาดผ่านสื่อสังคมอิเล็กทรอนิกส์ถือเป็นจุดแข็งของกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการอีกรูปแบบหนึ่งที่ทางกลุ่มหมู่บ้านเบญจรงค์ดอนไถ่เลือกใช้ อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน อาทิ บริษัทการบินไทยประชาสัมพันธ์ข้อมูลผลิตภัณฑ์บนเว็บไซต์ <https://sawadeemagazine.com> มีการสื่อสารเรื่องราว ประวัติความเป็นมาของกลุ่มเบญจรงค์ดอนไถ่ให้ลูกค้าชาวต่างชาติสนใจได้ศึกษาข้อมูล และรายละเอียดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ และเว็บไซต์ <https://www.thailandmall.com> โดยมีการบรรยายรายละเอียดของผลิตภัณฑ์ 3 ภาษา คือ อังกฤษ จีน และญี่ปุ่น ถือเป็นกระจายข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สู่กลุ่มเป้าหมายผู้บริโภคชาวต่างชาติมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นที่ให้ความสำคัญกับการหาข้อมูลก่อนตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กับทางกลุ่มเบญจรงค์ดอนไถ่ นอกจากนี้ยังได้รับความช่วยเหลือจากกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศไทย กระทรวงพาณิชย์ ประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์แก่ผู้ซื้อในต่างประเทศบนเว็บไซต์ <https://Thaitrade.com> เสมือนเป็นหน้าร้านให้ผู้สนใจเข้ามาเลือกซื้อและติดต่อกับผู้ประกอบการโดยตรง

ทางกลุ่มเบญจรงค์ดอนไถ่ให้ความร่วมมือกับกรมการพัฒนาชุมชน ในโครงการโอท็อปขึ้นเครื่องบินที่ภาครัฐจัดขึ้น โดยทางสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสาครได้ทำการคัดเลือกจากกลุ่มผู้ประกอบการ OTOP ทั้งหมดจากจังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ผลิตภัณฑ์ทางกลุ่มเบญจรงค์ดอนไถ่ ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องเบญจรงค์ได้รับความนิยมและชื่นชอบของผู้บริโภคชาวต่างชาติ ซึ่งถูกมองว่าเป็นชิ้นงานศิลปะเหมาะสมต่อเป็นของที่ระลึก และของขวัญที่มีความเป็นเอกลักษณ์สวยงาม และทรงคุณค่าเหมาะสำหรับใช้ในโอกาสพิเศษ เป็นอีกหนึ่งช่องทางการตลาดเพื่อเพิ่มอัตราการรับรู้ของผู้บริโภคให้กับผลิตภัณฑ์ของทางกลุ่มและเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น บริษัทการบินไทย ในฐานะสายการบินแห่งชาติ เป็นอีกหนึ่งช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่มีศักยภาพต่อกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติ เป็นการประชาสัมพันธ์เชิญชวนผู้บริโภคชาวต่างชาติให้มาเที่ยวชมภายในหมู่บ้านเบญจรงค์ และเพิ่มยอดการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นมากขึ้น โดยบริษัทการบินไทยได้นำแค็ตตาล็อกของผลิตภัณฑ์เครื่องเบญจรงค์มาจำหน่ายบนเครื่องบิน มีการแนะนำผลิตภัณฑ์เครื่องเบญจรงค์ รายละเอียดของผลิตภัณฑ์ให้ผู้โดยสารทั้งชาวไทยและต่างประเทศได้รู้จักและซื้อหาเป็นของฝากหรือที่ระลึกจากประเทศไทย โดยจัดให้มีการวางแค็ตตาล็อกกราย 4 เดือน ในทุกเที่ยวบินของการบินไทย รวมทั้งสำนักงานการบินไทยทั่วโลกสับเปลี่ยนหมุนเวียนตลอดทั้งปี

นอกจากนี้ยังได้รับการสนับสนุนจากสื่อมวลชนทุกสาขาที่สนใจเข้าไปทำข่าว ประชาสัมพันธ์ข้อมูลเกี่ยวกับหมู่บ้านเบญจรงค์ ตอนไถ่ดี และสารคดีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญากรรมวิธีผลิตเครื่อง เบญจรงค์ไทยอย่างต่อเนื่อง ได้เป็นอีกช่องทางในการ ส่งเสริมการตลาดให้แก่ผลิตภัณฑ์ได้เป็นที่รู้จักกว้างขวางยิ่งขึ้น

2) การตลาดเชิงกิจกรรม (Event Marketing) การจัดทำกิจกรรมส่งเสริมการตลาดเชิงกิจกรรมภายในหมู่บ้าน เบญจรงค์ตอนไถ่ดีเป็นการกระตุ้นความสนใจให้เกิดการบริโภคจากชาวต่างชาติซึ่งเป็นเป้าหมายในตลาดสากล และเป็นสร้าง การความเชื่อมั่นในคุณภาพของผลิตภัณฑ์ที่มากกว่าการสื่อสารทางประชาสัมพันธ์และโฆษณา โดยมีการจัดกิจกรรมสาธิตที่ เป็นการดึงดูดให้ผู้บริโภคเดินทางมาท่องเที่ยว เช่น โครงการสืบสาน สีสน สายเส้น เบญจรงค์ตอนไถ่ดี ร่วมกับหน่วยงาน ภาครัฐ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสมุทรสาคร โดยให้ผู้บริโภคได้ศึกษาและเรียนรู้ขั้นตอนการทำเครื่องเบญจรงค์อย่างละเอียด เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้มาเยือนได้ลงมือทำด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมของประเทศไทย การ ได้สัมผัสกับผลิตภัณฑ์นำไปสู่ความเข้าใจและเกิดความรู้สึกร่วม เป็นการกระตุ้นให้ผู้บริโภคเกิดการตัดสินใจซื้อสินค้าที่มีการจัด จำหน่ายในบริเวณสถานที่จัดกิจกรรม เป็นอีกทางที่สามารถเพิ่มยอดขายให้กลุ่มได้ รวมถึงและทำให้ทราบถึงผลการตอบรับ จากกลุ่มเป้าหมาย ที่สามารถนำข้อมูลไปวางแผนการตลาดและพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่อไปในอนาคต

3) การใช้พนักงานขายหน้าร้าน (Personal Selling) การใช้พนักงานขายหน้าร้านเป็นส่วนหนึ่งของกลยุทธ์การ สื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการ เป็นการส่งเสริมการตลาดในเชิงรุก ในลักษณะติดต่อสื่อสารทางตรงแบบเห็นหน้ากัน ระหว่างผู้ประกอบการในกลุ่มเบญจรงค์และผู้บริโภค โดยมีการให้ข้อมูลและรายละเอียดผลิตภัณฑ์กับกลุ่มผู้บริโภค ชาวต่างชาติเป็นการสื่อสารภาษาอังกฤษ เพื่อสร้างการรับรู้และเข้าใจร่วมกัน สามารถสอบถามแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับ ผลิตภัณฑ์ ถือเป็น การสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อผู้บริโภค กระตุ้นให้เกิดความต้องการและตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ของทางกลุ่ม หมู่บ้านเบญจรงค์ตอนไถ่ดี

4) การบริการหลังการขาย (After Sales Service) ผู้ประกอบการภายในกลุ่มหมู่บ้านเบญจรงค์ตอนไถ่ดี คำนึงถึงบริการหลังการขายเป็นสำคัญ เช่น ในกรณีที่ผู้บริโภคซื้อไปแล้วเกิดการชำรุดทางผู้ประกอบการจะเปลี่ยนสินค้าให้ ฟรี เพื่อเป็นการสร้างความเชื่อมั่น เพื่อให้เกิดความพึงพอใจมากที่สุดและเป็นการรักษาสถานะผู้บริโภค

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเครื่องเบญจรงค์เพื่อรองรับตลาดสากล ชุมชนตอนไถ่ดี อำเภอ กระทุ่มแบนจังหวัดสมุทรสาคร หมู่บ้านเบญจรงค์ตอนไถ่ดีได้รับการยกย่องให้เป็นแหล่งผลิตเครื่องเบญจรงค์แหล่งใหญ่ที่สุด ของประเทศ อีกทั้งยังเป็นที่ยินยอมของชาวต่างชาติซึ่งต่างให้การยอมรับในเรื่องฝีมือของการผลิตเครื่องเบญจรงค์ที่ผสมผสานไว้ทั้ง ศาสตร์และศิลป์อย่างลงตัว ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพและรูปแบบตรงตามความต้องการของตลาด กระบวนการผลิตทั้งหมดมาจากการ เรียนรู้และประสบการณ์จนเป็นภูมิปัญญาที่ตกผลึกการเรียนรู้และบูรณาการความคิดที่นำไปสู่การสร้างสรรคผลงาน ศิลปหัตถกรรมที่มีคุณค่า พร้อมกับได้พัฒนารูปแบบของเครื่องเบญจรงค์ให้สอดคล้องกับสมัยนิยม ได้สร้างผลงานจนมีชื่อเสียง สู่สากลที่ทำรายได้จากการเป็นสินค้าส่งออก ด้านหัตถศิลป์เซรามิกที่สำคัญ ส่งผลให้เครื่องเบญจรงค์จากหมู่บ้านเบญจรงค์ตอน ไถ่ดีได้รับรางวัล OTOP ระดับ 5 ดาว ซึ่งเป็นเครื่องการันตีถึงคุณภาพ สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550-2554 ซึ่งเป็นแผนพัฒนาที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในประเทศทั่วทุกภูมิภาค ในการสร้างความเข้มแข็ง ตั้งแต่ในระดับของชุมชนให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการกระบวนการชุมชน เข้มแข็งอย่างเป็นขั้นตอน มีการส่งเสริมเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกชุมชน และส่งเสริมการเป็นวิสาหกิจชุมชน ต่อไป นอกจากนี้หมู่บ้านเบญจรงค์ตอนไถ่ดียังมีรูปแบบการจัดการผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมาตรฐาน และนำไปสู่การยอมรับใน

ตลาดระดับสากล สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริพร หมื่นหัสดี และคณะ (2562:167) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดการอย่างยั่งยืนเพื่อสร้างเสริมคุณภาพและเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์จากต้นจากตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยได้กล่าวถึงรูปแบบการจัดการอย่างยั่งยืนเพื่อเสริมสร้างคุณค่าของผลิตภัณฑ์ชุมชนซึ่งจะนำไปสู่การเพิ่มมูลค่าของสินค้าตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยการนำเอาภูมิปัญญาในอดีตมาต่อยอดและสืบทอดรุ่นต่อรุ่นเพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญตลอดจนการมีเรื่องราวซึ่งช่วยเพิ่มความน่าสนใจให้แก่ผลิตภัณฑ์มากยิ่งขึ้น

การจัดการด้านผลิตภัณฑ์ได้มีการกำหนดรูปแบบการจัดการโดยเป็นการประยุกต์ความทันสมัยมาผสมผสานกับเครื่องเบญจรงค์ที่สามารถนำมาใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน บวกกับความต้องการที่เพิ่มสูงขึ้นของตลาดสากลซึ่งชื่นชอบผลิตภัณฑ์ที่สร้างผ่านเรื่องราวและมีประวัติความเป็นมา ตลอดจนมีการเชื่อมโยงของวัตถุดิบและกระบวนการผลิตดั้งเดิมตามภูมิปัญญาวิถีชีวิตของคนในชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุธิกาญจน์ แก้วคงบุญ และคณะ (2558:38) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาช่องทางการกระจายผลิตภัณฑ์ชุมชน OTOP ของไทยสู่ตลาดอาเซียน เพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนกรณีศึกษาผลิตภัณฑ์ชุมชน OTOP ลูกจันทน์เทศแปรรูป อำเภออ่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีการกำหนดเป้าหมายที่สำคัญด้านการจำหน่ายผลิตภัณฑ์และสร้างคุณค่าจนเกิดรายได้ และเป็นกระบวนการเพิ่มความสำเร็จให้กับตัวสินค้าหรือบริการโดยการเพิ่มคุณภาพและกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดให้เหมาะสม ตอบสนองความต้องการของตลาดอย่างต่อเนื่อง สร้างความสามารถทางการแข่งขันในตลาด สร้างศักยภาพของบุคลากร และระบบการจัดการเพื่อกระตุ้นยอดขายในตลาดเดิมและเปิดโอกาสทางการตลาดในกลุ่มเป้าหมายใหม่อย่างต่อเนื่อง หมู่บ้านเบญจรงค์ดอนไถ่ ได้มีการกำหนดรูปแบบการจัดการผลิตภัณฑ์ออกเป็น 5 ส่วน ประกอบด้วย กระบวนการผลิต การแบ่งประเภทผลิตภัณฑ์ ลวดลายผลิตภัณฑ์ และการบรรจุภัณฑ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชลดา จันทุม (2559:39) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การจัดการผลิตภัณฑ์เชิงวัฒนธรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าดั้งเดิม บ้านหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร โดยกล่าวว่ากระบวนการจัดการผลิตภัณฑ์เป็นการปรับเปลี่ยนรูปแบบดั้งเดิมของผลิตภัณฑ์ชุมชนทั้งในส่วนของลวดลายและสีสันทันตรงกับความต้องการของตลาดมาก อีกทั้งยังมีการนำเอาสื่อสังคมออนไลน์เพื่อประชาสัมพันธ์สินค้าและบริการ โดยพบว่าช่องทาง facebook นั้น เป็นเครื่องมือทางการตลาดที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการตัดสินใจของกลุ่มลูกค้าชาวต่างชาติ นอกจากนี้ยังได้รับการสนับสนุนทั้งจากภาครัฐและเอกชนในการจัดการแสดงสินค้าเพื่อเป็นอีกหนึ่งช่องทางการติดต่อสื่อสารกับลูกค้าในอนาคต มีการจัดการด้านการส่งเสริมการตลาดด้วยกลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการ มีการตลาดเชิงกิจกรรม ซึ่งมีการส่งเสริมแก่นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมลงมือทำกิจกรรมการใช้พนักงานหน้าร้านในการให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ เพื่อสร้างความประทับใจแก่ลูกค้า สอดคล้องกับแนวคิด ภาวิณี ภาณุณาภา (2558:20) ส่วนประสมทางการตลาด เป็นการสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย หรือเพื่อกระตุ้นให้กลุ่มลูกค้าเป้าหมายเกิดความต้องการในสินค้าและบริการของตน จะใช้ส่วนประสมทางการตลาดเป็นเครื่องมือนำมาใช้ในการวางกลยุทธ์เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางการตลาด โดยการตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคต่อไป

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

7.1 ภาครัฐและผู้ที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมการพัฒนาออกแบบบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์เครื่องเบญจรงค์ให้มีความน่าสนใจ และมีความหลากหลายในการใช้ประโยชน์ เพื่อเป็นทางเลือกที่หลากหลายให้กลุ่มลูกค้าชาวต่างชาติ สามารถเป็นส่วนเสริมกลยุทธ์การขายให้ผลิตภัณฑ์เครื่องเบญจรงค์มีความแตกต่างจากคู่แข่งในตลาดสากลมากขึ้น

7.2 ผู้สนใจในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาวิจัยพัฒนาภาพลักษณ์ตราสินค้าของผลิตภัณฑ์เครื่องเบญจรงค์กับกลุ่มผู้ประกอบการหมู่บ้านเบญจรงค์ดอนไก่อี เพื่อส่งเสริมให้ผลิตภัณฑ์มีจุดแข็งทางการตลาดด้านภาพลักษณ์ตราสินค้า เพื่อนำไปสู่การเกิดพฤติกรรมของผู้บริโภคต่อตราสินค้าที่มีอิทธิพลทางบวกในการสร้างความพึงพอใจ และความเชื่อมั่นในผลิตภัณฑ์ และสามารถสร้างกลยุทธ์การตลาดสำหรับพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นในระดับสากลเพื่อสู่ความยั่งยืน

8. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทิพย์สุดา พุฒจรรย์ ที่ช่วยขัดเกลางานวิจัยจนกระทั่งมีความสมบูรณ์ เกิดเป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่า นอกจากนี้ยังได้รับความเอื้อเฟื้อจากนักวิชาการจากสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสาคร นักวิชาการพาณิชย์จังหวัดสมุทรสาคร และผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเครื่องเบญจรงค์ ชุมชนดอนไก่อี อำเภอกะทู้ม้วน จังหวัดสมุทรสาคร ที่กรุณาเสียสละเวลาสัมภาษณ์ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการทำสารนิพนธ์เล่มนี้

9. รายการอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน. (2558). **ข้อมูลโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์**. สืบค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2564, สืบค้นจาก <http://www.thaitambon.com/OTOP/Info/Info1A.htm>.2558.
- จิตพนธ์ ชุมเกตุ. (2559). รายงานการวิจัยกองทุนพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมจังหวัดสมุทรสาคร ปีงบประมาณ พ.ศ. 2557. **การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนไทยมุสลิม อำเภอกะทู้ จังหวัดเพชรบุรี**. เพชรบุรี: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จันทร์ เทพอวยพร. (2553). “การประยุกต์แนวคิดทางการตลาดเพื่อการพัฒนาคลังปัญญาสถาบัน”. **วารสารบรรณศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**, 3 (1). 144-149. สืบค้นจาก <http://ejournals.swu.ac.th/index.php/jlis/article/view/2999>
- ชลธิศ ดาราวงศ์. (2560). **การจัดการผลิตภัณฑ์และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ธนาเพรส.
- ชลดา จันปุม. (2559). **การจัดการผลิตภัณฑ์เชิงวัฒนธรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าดั้งเดิม บ้านหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร**. (ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร. สืบค้นจาก <http://www.sure.su.ac.th/xmlui/handle/123456789/14844>
- ธนศ ศรีวิชัยลำพันธ์. (2556). **เอกสารประกอบการสอนวิชาการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน**. สืบค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2564, สืบค้นจาก <http://fuangfah.econ.cmu.ac.th/teacher/thanes/files/Perfect%20Book2017.pdf>
- ภาวิณี กาญจนานา. (2558). **หลักการตลาด**. กรุงเทพฯ: ท้อป.
- ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ. (2558). **เครื่องเบญจรงค์ไทยกับวิถีชีวิตอาเซียน Thai Benjarong Porcelain with ASEAN Life**. กรุงเทพฯ: แบรินด์มาร์ท.
- ศิริพร หมั่นหส์ถ์ วีรวรรณ จงจิตร ศิริจิรกาล และ ลดาวัลย์ แก้วสินวล. (2562). “รูปแบบการจัดการอย่างยั่งยืนเพื่อสร้างเสริมคุณภาพและเพิ่มมูลค่าของ ผลิตภัณฑ์จากต้นจากตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.” **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา**, 6 (4). 177-188. สืบค้นจาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php>.
- สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (2558). **โอกาสและผลกระทบ ของ OTOP กับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC)**. สืบค้นเมื่อ 7 มีนาคม 2564, สืบค้นจาก <http://ce.nesdb.go.th>.
- สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2549). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-**

2554). สืบค้นเมื่อ 13 มีนาคม 2564, สืบค้นจาก

https://www.nesdc.go.th/ewt_news.php?nid=5747&filename=develop_issue

สุธิกาญจน์ แก้วคงบุญ และคณะ. (2558). “การศึกษาช่องทางการกระจายผลิตภัณฑ์ชุมชน OTOP ของไทยสู่ตลาดอาเซียน เพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนกรณีศึกษาผลิตภัณฑ์ชุมชน OTOP ลูกจันทน์เทศแปรรูป อำเภออ่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช.” วารสารสหวิทยาการวิจัย ฉบับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 4 (2). 35-41. สืบค้นจาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JIRGS/issue/view/1544>

บทบาทของสภาผู้นำชุมชนในการพัฒนาชุมชนบ้านฝ้ายท่า ตำบลพงศ์ประศาสน์ อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

THE ROLE OF THE COMMUNITY LEADERS COUNCIL IN THE DEVELOPMENT OF BAN FAITHA
COMMUNITY, PONGPRASAS SUBDISTRICT, BANG SAPHAN DISTRICT, PRACHUAP KHIRI KHAN PROVINCE

เพ็ญพิชชา มากจันทร์¹ สุทธิดา มุลทองขุน² และ ทิพย์สุดา พุฒจรัส³

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 1) โครงสร้างและการดำเนินงานของสภาผู้นำชุมชนบ้านฝ้ายท่า และ 2) บทบาทของสภาผู้นำชุมชนในการพัฒนาชุมชนบ้านฝ้ายท่า เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์และการสังเกต จากกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ตัวแทนชาวบ้าน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และนำผลการศึกษามาทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า 1) โครงสร้างของสภาผู้นำชุมชนมีลักษณะเป็นลำดับชั้น ประกอบด้วยประธานสภา รองประธานสภา และสมาชิกสภา ซึ่งสมาชิกสภาแบ่งการบริหารงาน 3 กลุ่มงาน ได้แก่ กลุ่มงานเศรษฐกิจ กลุ่มงานสังคมและวัฒนธรรม กลุ่มงานสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม แต่ละกลุ่มงานประกอบด้วยตัวแทนจากกลุ่มกิจกรรมภายในชุมชน ตัวแทนคุ้มบ้าน ประชาชนชุมชน และมีที่ปรึกษาของสภาผู้นำชุมชนซึ่งเป็นตัวแทนจากภาคีที่เกี่ยวข้อง การดำเนินงานของสภาผู้นำชุมชนมี 2 รูปแบบ ได้แก่ แบบงานประจำ และแบบงานพิเศษประจำปี มีการดำเนินงาน 6 ขั้นตอน ได้แก่ การรับเรื่องจากส่วนราชการ การประชุมสภาภาคประชาสังคม การนำข้อมูลเข้าที่ประชุมสภาผู้นำชุมชน การร่วมวางแผน การนำเสนอกิจกรรมให้ชาวบ้านร่วมคิดตัดสินใจ และการประเมินผลการดำเนินงาน 2) บทบาทของสภาผู้นำชุมชนในการพัฒนาชุมชนบ้านฝ้ายท่า ได้แก่ บทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนา ทั้งเป็นที่ปรึกษาประสานงาน และสร้างการมีส่วนร่วม ในด้านอาชีพ สาธารณสุข สาธารณูปโภค ทรัพยากรบุคคล วัฒนธรรมและประเพณี

คำสำคัญ: บทบาท, สภาผู้นำชุมชน, การพัฒนาชุมชน

Abstract

This research aimed to study 1) the structure and operation of Ban Faitha community leaders council and 2) the role of the community leaders council of Ban Faitha community development. Data collection in qualitative research, including interview and observation from the formal and informal community leaders, villager and representative related departments. And the results of the study were analyzed for content analysis. 1) The structure is hierarchical, the chairman is the highest position. The vice chairman has a secondary power. The administration is divided into 3 groups, including the economic group social and cultural group, public health and environment division group, each work group consists of representatives from all activity groups within the community, representatives of house group, community local philosopher and advisor from representing relevant partners. There are two types of community leadership councils operating: regular and special. There are 6 steps of operation, including receiving matters

^{1,2} นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์วิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

from government agencies, monthly council meeting, present information to the community leadership council meeting, co-planning, decisions making, and performance evaluation. 2) The role of the community leaders' council in the development of the Ban Faitha community. These include roles in promoting and supporting for development as a consultant, coordination, participation in health careers, public utilities, human resources, culture and tradition.

Keywords: ROLE, COMMUNITY LEADERS COUNCIL, COMMUNITY DEVELOPMENT

1. บทนำ

การพัฒนาชุมชน ผู้นำอาจมีบทบาททั้งในระดับกลุ่ม องค์กรชุมชน หรือ ชุมชน โดยทั่วไประดับชุมชนจะมีโครงสร้างผู้นำในการพัฒนาชุมชนโดยลักษณะของคณะกรรมการหมู่บ้าน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการเป็นต้น ซึ่งตำแหน่งเหล่านี้มาจากการแต่งตั้งของส่วนราชการ และเป็นกลุ่มของผู้นำหรือเป็นแกนหลักผลักดันชุมชนให้เกิดการพัฒนา (กรมการพัฒนาชุมชน, 2559) นอกจากนี้มีหลายชุมชนได้มีการจัดตั้งกลุ่มผู้นำขึ้นมา เป็นการทำงานคนละส่วนกับคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งเรียกว่า “สภาผู้นำชุมชน” จังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นพื้นที่หนึ่งที่มีหลายชุมชนได้มีการจัดตั้งสภาผู้นำชุมชน โดยมีชุมชนบ้านฝายท่า หมู่ 1 ตำบลพงศประศาสน์ อำเภอบางสะพาน มีรูปแบบการจัดตั้งสภาผู้นำชุมชนที่มีจุดเริ่มต้นแตกต่างจากชุมชนอื่น โดยมีจุดเริ่มต้นมาจากโครงการรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ของบริษัท สหวิริยาสตีลอินดัสตรี จำกัด (มหาชน) ซึ่งบริษัทได้ตั้งอยู่ในพื้นที่อำเภอบางสะพาน ได้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาชุมชนในอำเภอบางสะพานให้ควบคู่ไปกับการเติบโตขององค์กร จึงได้มีการจัดตั้งโครงการหลายโครงการขึ้น ซึ่งสภาผู้นำชุมชนเป็นหนึ่งในโครงการที่บริษัท สหวิริยาสตีลอินดัสตรี จำกัด (มหาชน) ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งขึ้นในแต่ละชุมชน โดยเป็นการรวมคนดีและคนเก่งที่มีในแต่ละชุมชนให้มารวมกลุ่มกันเพื่อพัฒนาชุมชนของตนเอง โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งสภาผู้นำชุมชน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วม ความรัก ความสามัคคีของชุมชน สร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนให้เกิดการใช้ทรัพยากรต่างๆในชุมชนอย่างคุ้มค่าและประสานงานพัฒนาชุมชนให้ครอบคลุมทุกด้าน

สภาผู้นำชุมชนบ้านฝายท่าได้เข้าร่วมโครงการกับบริษัท สหวิริยา และก่อตั้งสภาผู้นำชุมชนขึ้นครั้งแรกในเดือนธันวาคม ปีพ.ศ. 2556 แต่ประสบความล้มเหลวเพราะเหตุจากความแตกต่างในความคิดเห็นทางการเมืองท้องถิ่น จึงได้หยุดดำเนินการไปเป็นเวลา 1 ปี ก่อนที่จะก่อตั้งสภาผู้นำชุมชนขึ้นอีกครั้งในปี พ.ศ.2559 ซึ่งหลังจากก่อตั้งสำเร็จ อำเภอบางสะพานได้เจอวิกฤตน้ำท่วมครั้งใหญ่ในปี พ.ศ. 2560 โดยชุมชนบ้านฝายท่าได้รับความเสียหายอย่างหนัก บ้านเรือนของชาวบ้านพังเสียหายสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติ และระบบนิเวศในชุมชนถูกทำลาย เมื่อผ่านพ้นวิกฤตไปได้มีการฟื้นฟูชุมชนครั้งใหญ่ มีการทำงานของจิตอาสาในชุมชนเข้ามาช่วยฟื้นฟูจนกลับเข้าสู่ภาวะปกติ ชุมชนบ้านฝายท่าจึงได้เริ่มการดำเนินกิจกรรมพัฒนาต่าง ๆ ในชุมชน เช่น การก่อตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวชุมชนเชิงอนุรักษ์บ้านคลองปากปิด

ตลอดระยะเวลาการดำเนินงานของสภาผู้นำชุมชนบ้านฝายท่าได้มีการพัฒนาการทำงานอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เป็นสภาผู้นำชุมชนต้นแบบ และเกิดเป็นศูนย์การเรียนรู้ หรือฝึกอบรมให้กับบุคคลภายใน และภายนอกชุมชน รวมถึงให้ชาวบ้านได้ร่วมจัดการความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน และถ่ายทอดให้กับบุคคลอื่นที่สนใจ (บริษัท สหวิริยาสตีลอินดัสตรี จำกัด มหาชน, 2562) สภาผู้นำชุมชนบ้านฝายท่าได้รับรางวัลสภาผู้นำชุมชนต้นแบบ (รุ่นที่ 2) หมู่บ้านต้นแบบ OTOP เพื่อการท่องเที่ยว ซึ่งได้รับการพิจารณาคัดเลือกจากสำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมให้เป็นหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยวของอำเภอบางสะพาน พร้อมทั้งยังเป็นต้นแบบหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง (บริษัท สหวิริยาสตีลอินดัสตรี จำกัด มหาชน, 2562)

คณะผู้วิจัยจึงได้เห็นถึงความสำคัญของสภาผู้นำชุมชนบ้านฝายท่า การริเริ่มดำเนินกิจกรรมและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ภายในชุมชนด้วยกระบวนการทำงานของกลุ่มผู้นำชุมชนในรูปแบบสภาผู้นำชุมชน จึงสนใจศึกษาโครงสร้างและการดำเนินงานของสภาผู้นำชุมชนบ้านฝายท่า และศึกษาบทบาทของสภาผู้นำชุมชนในการพัฒนาชุมชนบ้านฝายท่า ซึ่งคณะผู้วิจัยคาดหวังว่า ผลของการวิจัยจะเป็นประโยชน์สำหรับชุมชนอื่นที่สนใจสามารถใช้เป็นแนวทางนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการชุมชนได้อย่างเหมาะสมต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาโครงสร้างและการดำเนินงานของสภาผู้นำชุมชนบ้านฝายท่า ตำบลพงศัประศาสน์ อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- 2.2 เพื่อศึกษาบทบาทของสภาผู้นำชุมชนในการพัฒนาชุมชนบ้านฝายท่า ตำบลพงศัประศาสน์ อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดผู้นำชุมชนของ มัทนา บำรุงเชื้อ และ ชื่นกมล หนองหลวง (2560) ผู้นำชุมชนเป็นผู้ดูแล ประสานให้ชาวบ้านอยู่ร่วมกันผู้นำมีหน้าที่อยู่ใกล้ชิดกับชุมชน มีความสัมพันธ์อันดีต่อชาวบ้าน และเป็นที่ยอมรับหรือได้รับความไว้วางใจให้เป็นผู้นำจากชาวบ้าน ผู้นำชุมชนจะเป็นผู้ที่ปฏิบัติภารกิจของชุมชนจนบรรลุวัตถุประสงค์ของงาน มีความรับผิดชอบในการทำงาน เข้าใจในงานที่ทำอย่างแท้จริง มีการสนับสนุนให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วม และส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์อันดีต่อกันของชาวบ้าน มีการติดต่อสื่อสารที่ดีกับชาวบ้าน อำนวยความสะดวกให้กับสมาชิกในการทำงาน ส่วนแนวคิดของสภาผู้นำชุมชน ทางบริษัท สหวิริยาสตีลอินดัสตรี จำกัด (มหาชน) (2562 : 27) ได้อธิบายถึงสภาผู้นำชุมชน เป็นเวทีของตัวแทน คุ่มบ้าน กลุ่มต่างๆ ในชุมชนเข้ามาร่วมกันทำหน้าที่กำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชน โดยการประชุม พุดคุยปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เป็นการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนกับภาคีที่เกี่ยวข้อง ร่วมหนุนเสริมกระบวนการสร้างสภาผู้นำ เพื่อให้ชุมชนเป็นผู้กำหนดชีวิต กำหนดอนาคตตนเอง และกำหนดทิศทางการบริหารจัดการทรัพยากรท้องถิ่นตนเอง โดยมีกระบวนการสำคัญด้วยการสร้างความเข้าใจ ได้แก่ สร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลง สรรหาคนดีคนเก่ง สร้างการมีส่วนร่วม กำหนดสัดส่วนจำนวนสมาชิกสภา โดยขึ้นอยู่กับฐานกลุ่มกิจกรรมในแต่ละพื้นที่ เกิดเป็นสภาผู้นำชุมชน เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นจากฐานข้อมูลชุมชน และสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมทั้งภาครัฐ และภาคประชาชน (การจัดการองค์การ, 2554)

ส่วนของบทบาทของสภาผู้นำชุมชน ได้ศึกษาความหมายของบทบาทจากราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 (2554) เป็นการทำตามบทและการทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ และทฤษฎีบทบาท (Role Theory) ทำให้สามารถมองบทบาทได้ใน 2 ลักษณะ หากมองในทางทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ บทบาทจะเป็นสิ่งที่สังคมได้กำหนดกฎเกณฑ์ไว้ สังคมจะคาดหวังกับบุคคลว่าควรจะมีบทบาทอย่างไร หากมองในทางทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์ จะเน้นกระบวนการความสามารถในความคิดของมนุษย์ที่จะควบคุมการตอบสนอง หรือเลือกตอบสนองโดยเป็นผลจากบุคคล และให้ความสำคัญกับทัศนคติของบุคคลอื่นที่มีผลต่อการพัฒนาความเป็นตัวของตัวเองด้วยการแสดงบทบาท (เสาวลักษณ์ วินัยธรรม, 2552 : 7) และลักษณะของบทบาทของผู้นำแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ประกอบด้วยบทบาทผู้นำในอุดมคติของสังคม เป็นชุดของพฤติกรรมที่สังคมกำหนดสิทธิและหน้าที่ของผู้ที่เป็นผู้นำไว้ให้บุคคลยึดถือปฏิบัติ บทบาทที่ผู้นำเข้าใจหรือรับรู้ เป็นชุดของพฤติกรรมที่ผู้นำเข้าใจรับรู้ และบทบาทที่

ผู้นำแสดงออกจริง เป็นชุดของพฤติกรรมที่ผู้นำประพฤติปฏิบัติหรือกระทำจริง โดยได้รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมทางกายภาพและทางสังคม (ธวัช บุญยณณ์, 2550 : 28-29)

บทบาทในการพัฒนาชุมชนได้ทำการศึกษาแนวความคิดการพัฒนาชุมชนของ โกวิท วัฒนกุล (2553 : 126- 129) การพัฒนาชุมชนมีแนวคิดพื้นฐาน การสรรหากระบวนการ แนวทาง รูปแบบของกิจกรรม หรือโครงการ หนุนเสริมการพัฒนาโดยเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของตน ให้ความสำคัญกับคน สร้างความเชื่อมั่นในศักยภาพและพลังความสามารถของคน และยึดหลักการมีส่วนร่วม พัฒนาให้คนพึ่งตนเองได้ โดยรัฐให้การช่วยเหลือสนับสนุนส่วนที่เกินขีดความสามารถของคนตามโอกาสและหลักเกณฑ์ที่เหมาะสม ใช้วิถีแห่งประชาธิปไตย และให้การศึกษาก่อให้เกิดความคิด แสดงออก และความคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อหมู่บ้าน ตำบล จนเกิดการพัฒนาตามความต้องการที่แท้จริง มีการใช้ทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์ เป็นการร่วมมือกันระหว่างรัฐกับประชาชน เกิดการพัฒนาแบบบูรณาการ เกิดความสมดุลในการพัฒนา การพัฒนาชุมชนจึงเป็นวิธีการ โครงการ ขบวนการ หรือกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของความสัมพันธ์แนวราบระหว่างชาวบ้าน โดยการพัฒนาศักยภาพ และกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมสนับสนุนให้ สามารถร่วมกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนด้วยการกระทำร่วมกันของชาวบ้าน (กรมการพัฒนาชุมชน, 2559 : 22)

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ กำหนดผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เฉพาะบุคคลโดยมีคุณสมบัติเป็นชาวบ้านบ้านฝายท่า และมีความรู้หรือมีประสบการณ์ทำงานเกี่ยวข้องกับสภาผู้นำชุมชนบ้านฝายท่า ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งสภาผู้นำชุมชนจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กองเลขา ตัวแทนจากทุกกลุ่มกิจกรรมในชุมชน ตัวแทนคุ้มบ้าน นายอำเภอบางสะพาน สมาชิกจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล พระสงฆ์ ครู เจ้าหน้าที่จากบริษัท สหวิริยาสตีลอินดัสตรี จำกัด (มหาชน) และพัฒนากรจากสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอบางสะพาน รวมจำนวน 39 คน มีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งแบบปฐมภูมิด้วยการสัมภาษณ์รายบุคคล และรายกลุ่ม โดยใช้แนวคำถามสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง และประเด็นในการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือในการศึกษา โดยได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือจากอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ และได้ทำการปรับแก้ไขเพิ่มเติมจนเครื่องมือในการศึกษามีความครบถ้วนและสมบูรณ์ก่อนดำเนินการจัดเก็บข้อมูล และการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบทุติยภูมิ ด้วยการศึกษเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งในพื้นที่ และจากแหล่งองค์กรต่าง ๆ นำมาสังเคราะห์ข้อมูล ตรวจสอบความถูกต้องและครบถ้วนของข้อมูลให้เป็นไปตามตามวัตถุประสงค์ในการศึกษา แล้วจึงจัดระบบข้อมูล และทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis)

5. สรุปผลการวิจัย

5.1 โครงสร้างและการดำเนินงานของสภาผู้นำชุมชนบ้านฝายท่า ตำบลพงศประศาสน์ อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

5.1.1 โครงสร้างของสภาผู้นำชุมชนบ้านฝายท่า จุดเริ่มต้นเมื่อในปี พ.ศ.2551 บริษัท สหวิริยาสตีลอินดัสตรี จำกัด (มหาชน) มีนโยบายดำเนินโครงการความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างยั่งยืนในชุมชนรอบ ๆ พื้นที่ตั้งของโรงงาน ในพื้นที่เขตอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยได้พัฒนาโครงสร้างสภาผู้นำชุมชนจากการได้ศึกษาดูงานการจัดตั้งสภาผู้นำชุมชนจากชุมชนหนองกลางดง อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ชุมชนบ้านจ่ารุง อำเภอแกลง จังหวัดระยอง และชุมชนหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี แล้วจัดทำโครงสร้างสภาผู้นำชุมชนต้นแบบเข้ามาส่งเสริมให้มีการจัดตั้งสภาผู้นำชุมชนในเขตพื้นที่อำเภอบางสะพาน พร้อมให้ความรู้และคำแนะนำแก่ชุมชน จนในปี พ.ศ.2556 จึงได้มีการจัดตั้งสภาผู้นำชุมชนบ้านฝายท่าขึ้น แต่ด้วยความแตกต่างทางความคิดเห็นด้านการเมืองท้องถิ่น ทำให้สภาผู้นำชุมชนบ้านฝายท่าหยุดดำเนินการใน 1 ปี ก่อนจะจัดตั้งสภาผู้นำชุมชนขึ้นอีกครั้งในปี พ.ศ.2559

จากเดิมโครงสร้างสภาผู้นำชุมชนต้นแบบในปี พ.ศ.2556 มีจำนวนประมาณ 30 คน แต่ในปี พ.ศ.2559 มีจำนวน 37 คน และในปัจจุบัน มีจำนวน 39 คน ซึ่งเป็นโครงสร้างของสภาผู้นำชุมชนที่ได้มีการพัฒนาจากเดิมให้มีความเหมาะสมกับบริบทชุมชน และแนวทางการพัฒนาของชุมชนที่ต้องการสร้างการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการพัฒนาชุมชนทั้งภายในและภายนอกชุมชนมากขึ้น ประกอบด้วยตำแหน่งต่างๆ ดังนี้

1) ประธานสภาผู้นำชุมชน กำหนดให้ผู้ใหญ่บ้านชุมชนบ้านฝายท่าดำรงตำแหน่ง มีหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการประชุมตั้งแต่ต้นจนจบการประชุม และสร้างการมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นของสมาชิกสภาผู้นำชุมชน จำนวน 1 คน

2) รองประธานสภาผู้นำชุมชน กำหนดให้ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านของชุมชนบ้านฝายท่าดำรงตำแหน่ง จำนวน 2 คน

3) กองเลขามีหน้าที่ประสานงาน จัดเตรียมสถานที่ในการประชุม อำนวยความสะดวกการประชุม จัดเตรียมเอกสาร จดบันทึกการประชุม สรุปประเด็น และเขียนบนกระดานให้ผู้เข้าประชุมได้เห็นชัดเจน จำนวน 1 คน

4) สมาชิกสภาผู้นำชุมชน จำนวน 35 คน มีหน้าที่เข้าร่วมประชุม แสดงความคิดเห็น นำเสนอข้อมูล ปัญหาและความต้องการของชาวบ้านหรือสมาชิกในกลุ่มกิจกรรม รายงานความก้าวหน้าของกลุ่มกิจกรรม และนำข้อสรุปจากการประชุมสภาผู้นำชุมชนแจ้งให้กับสมาชิกกลุ่มของตนเองให้รับทราบ ประกอบไปด้วย 3 กลุ่มงาน ดังนี้

4.1) กลุ่มงานเศรษฐกิจ ตัวแทนกลุ่มละ 1 คน ประกอบด้วย ตัวแทนกลุ่มเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กลุ่มออมทรัพย์พัฒนา กลุ่มประมงชายฝั่ง และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน รวมจำนวน 5 คน

4.2) กลุ่มงานสังคมและวัฒนธรรม ตัวแทนกลุ่มละ 1 คน ประกอบด้วย ตัวแทนคุ้มวัดเขาถ้ำม้าร้อง คุ้มปู่แสม คุ้มสารธาร คุ้มเฉลิมชัย คุ้มสันติสุข ตัวแทนกลุ่มสตรี กลุ่มผู้สูงอายุ ชุติรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน กลุ่มโฮมสเตย์ กลุ่มกองทุนแม่ รวมทั้งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 2 คน ตัวแทนคุ้มรวมพลัง 2 คน และปราชญ์ชุมชน 3 คน รวมจำนวน 17 คน

4.3) กลุ่มงานสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ตัวแทนกลุ่มละ 1 คน ประกอบด้วย ตัวแทนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน กลุ่มอาหารพื้นถิ่น กลุ่มตลาดคลองปากปิด กลุ่มเลี้ยงโค กลุ่มแปรรูป กลุ่มท่องเที่ยว และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล 2 คน รวมจำนวน 8 คน

5) ที่ปรึกษาของชุมชนบ้านฝายท่า กำหนดให้นายอำเภอบางสะพานเป็นประธานที่ปรึกษาและองค์กรหรือบุคคลที่มีส่วนที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เป็นที่ปรึกษาร่วมด้วย ตัวแทนละ 1 คน ได้แก่ สมาชิกจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล พระสงฆ์ ครู และสมาชิกจากบริษัท สหวิริยาสตีลอินดัสตรี จำกัด (มหาชน) รวมจำนวน 5 คน

โครงสร้างของสภาผู้นำชุมชนบ้านฝายท่า สามารถปรับเปลี่ยนโครงสร้างได้ทุก 1 ปี ให้สอดคล้องตามสถานการณ์ตามความเหมาะสม และตามความพร้อมของบุคคล เพื่อให้ได้บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถมาดำรงตำแหน่งในสภาผู้นำชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.1.2 การดำเนินงานของสภาผู้นำชุมชนบ้านฝายท่า ด้วยการใช้สภาผู้นำชุมชนเป็นเครื่องมือหนึ่งในการบริหารจัดการชุมชน เป็นเวทีของตัวแทนชุมชน คุ้มบ้าน กลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มารวมกลุ่มกันร่วมกันทำหน้าที่กำหนดทิศทางในการพัฒนาหมู่บ้านโดยการประชุม พุดคุย ปรึกษา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน สามารถแยกประเภทการดำเนินงานของสภาผู้นำชุมชนบ้านฝายท่า ออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) การดำเนินงานประจำ เป็นการทำหน้าที่ตามภารกิจทั่วไปเป็นประจำ และสม่ำเสมอ ประกอบด้วย การประชุมประจำเดือน ทุกวันที่ 4 ของเดือน มีผู้เข้าร่วมประชุมตามโครงสร้างของสภาผู้นำชุมชนบ้านฝายท่า นำเสนอข้อมูล ความเคลื่อนไหวภายในกลุ่มกิจกรรม หรือคุ้มบ้านของตนเอง นำเสนอปัญหา ความต้องการ การระดมสมอง การแสดงความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อหาแนวทางในการดำเนินการแก้ไขร่วมกัน การร่วมจัดทำและเสนอแผนพัฒนาชุมชน สภาผู้นำชุมชนดำเนินการร่วมกับบริษัท สหวิริยาสตีลอินดัสตรี จำกัด (มหาชน) จัดทำแผนพัฒนาชุมชนทุก ๆ 6 เดือน แล้วจึงนำเสนอแผนพัฒนาชุมชนต่อที่ประชุมสภาผู้นำชุมชนและให้ทางบริษัท สหวิริยาสตีลอินดัสตรี จำกัด (มหาชน) ได้นำไป

พิจารณาดำเนินการในส่วนที่สามารถส่งเสริมและสนับสนุนร่วมกับชุมชน และการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนปีละ 2 ครั้ง เพื่อนำผลการประเมินแต่ละปีนำมาปรับปรุงในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนของปีถัดไป มีการจัดโครงการและดำเนินงานกิจกรรมพัฒนาชุมชนร่วมกับชาวบ้าน รวมถึงการเป็นที่ปรึกษาให้กับชาวบ้าน

2) การดำเนินงานพิเศษ (ประจำปี) เป็นการทำหน้าที่ตามความพร้อม ความต้องการ สถานการณ์ หรือตามโอกาสต่าง ๆ ซึ่งมีความไม่แน่นอนในแต่ละปี ได้แก่ พัฒนาศักยภาพของผู้นำ ส่งตัวแทนเข้าร่วมกิจกรรม การฝึกอบรม ศึกษาดูงาน แล้วนำความรู้ที่ได้รับมาถ่ายทอดให้กับสภาผู้นำชุมชนและชาวบ้านเพื่อให้ได้เรียนรู้ ร่วมประเมินผลการดำเนินงานประจำปี เพื่อปรับปรุงกระบวนการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง การเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ดูงานของผู้สนใจทั่วไป เมื่อมีการศึกษาดูงานสภาผู้นำชุมชนทำหน้าที่ต้อนรับ ให้ข้อมูลกับคณะดูงานในประเด็นที่สนใจ และสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน การจัดกิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น กิจกรรมวันปีใหม่ กิจกรรมวันเด็ก กิจกรรมรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ กิจกรรมแห่เทียนพรรษา เป็นต้น

สภาผู้นำชุมชนบ้านฝายท่ามีขั้นตอนการดำเนินงาน เพื่อการปฏิบัติและเป็นไปตามเป้าหมายเพื่อการพัฒนาพัฒนาชุมชน สามารถอธิบายการดำเนินงานของสภาผู้นำชุมชนตามลำดับขั้นตอนได้ดังนี้

1) ประชุมร่วมกับส่วนงานราชการในพื้นที่ ผู้ใหญ่บ้านร่วมประชุมกับกำนัน และผู้บริหารหรือเจ้าหน้าที่ของที่ว่า การอำเภอบางสะพาน ทุกวันที่ 2 ของเดือน เพื่อรับฟังข่าวสาร นโยบาย และโครงการต่าง ๆ ในส่วนที่ทางภาครัฐจะดำเนินการในชุมชนหรือขอให้ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ

2) ประชุมสภาสภาแพสัญจร การประชุมในหมู่บ้านอย่างไม่เป็นทางการ จัดขึ้นทุกเช้าวันอาทิตย์ของต้นเดือน มีการจัดประชุมหมุนเวียนไปตามหมู่บ้าน เพื่อนำปัญหาภายในหมู่บ้านมาพิจารณาร่วมกัน โดยหัวหน้าคุ้มบ้านในชุมชนบ้านฝายท่าเป็นผู้จัดประชุม รวบรวมข้อมูลและปัญหาเพื่อนำเสนอต่อที่ประชุมสภาผู้นำชุมชนได้พิจารณาร่วมกัน

3) การนำข้อมูลเข้าประชุมสภาผู้นำชุมชน นำผลจากการประชุมสภาสภาแพสัญจรเข้าวาระการประชุมสภาผู้นำชุมชน และนำข้อมูลที่ได้จากผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งมาจากการประชุมร่วมกับกำนัน และผู้บริหารหรือเจ้าหน้าที่ของที่ว่า การอำเภอบางสะพานเข้าสู่วาระการประชุมในเวทีสภาผู้นำชุมชน เพื่อแจ้งให้ทางสภาผู้นำชุมชนทราบ

4) ร่วมวางแผนแก้ไขปัญหาและพัฒนา สภาผู้นำชุมชนร่วมกันวางแผนกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาและตามความต้องการของชาวบ้าน รวมถึงวางแผนดำเนินกิจกรรมตามส่วนงานราชการได้ขอให้ดำเนินการผ่านเวทีการประชุมสภาผู้นำชุมชน

5) นำเสนอกิจกรรมให้ชาวบ้านได้รับทราบและร่วมตัดสินใจ สภาผู้นำชุมชนนำเสนอกิจกรรมที่ผ่านการร่วมคิดของสภาผู้นำชุมชนให้ชาวบ้านได้รับทราบในวันประชุมหมู่บ้าน ทุกวันที่ 6 ของเดือน โดยให้ชาวบ้านได้ใช้สิทธิ์ตัดสินใจและให้ความเห็นชอบ จึงสามารถดำเนินกิจกรรมตามแผนที่ได้วางไว้ได้ หากชาวบ้านไม่เห็นชอบ จะยกเลิกกิจกรรมนั้น และนำกลับเข้าสู่ที่ประชุมสภาผู้นำชุมชน ดำเนินการร่วมคิดและกำหนดกิจกรรมใหม่เพื่อนำเสนอต่อไป

6) ประเมินผลการดำเนินงาน กิจกรรมเมื่อดำเนินการจนเสร็จสิ้น มีกระบวนการประเมินผลการดำเนินงานของสภาผู้นำชุมชน โดยให้ชาวบ้านเป็นผู้ประเมินผลด้วยการสะท้อนผลในที่ประชุมหมู่บ้าน แล้วสภาผู้นำชุมชนได้นำผลที่ได้จากการประเมินไปปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น

5.2 บทบาทของสภาผู้นำชุมชนในการพัฒนาชุมชนบ้านฝายท่า ตำบลพงศัประศาสน์ อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

สภาผู้นำชุมชนบ้านฝายท่ามีบทบาทในการพัฒนาชุมชนและมีส่วนในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยแบ่งบทบาทออกเป็น 5 ด้าน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

5.2.1 บทบาทด้านอาชีพ สภาผู้นำชุมชนมีบทบาทในการส่งเสริมและสร้างอาชีพให้กับชาวบ้านที่ว่างงานเพื่อลดปัญหาการอพยพของแรงงานในพื้นที่ และชาวบ้านสามารถมีอาชีพเลี้ยงตนเองได้ สภาผู้นำชุมชนได้ส่งเสริมอาชีพ โดยการส่งเสริมให้จัดตั้งกลุ่มกิจกรรมด้านอาชีพขึ้น เพื่อให้ชาวบ้านที่เป็นสมาชิกสามารถหารายได้เสริมจากการรวมกลุ่ม ได้แก่ อาชีพการเลี้ยงผึ้งโพรงไทย (ชันโรง) และอาชีพเพาะเห็ดนางฟ้า นอกจากนี้ได้ส่งเสริมอาชีพโดยการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทยบ้านฝ้ายท่า และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์คลองปากปิดบ้านฝ้ายท่า โดยในกลุ่มนี้ประกอบด้วยกลุ่มกิจกรรมย่อย ได้แก่ กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์คลองปากปิด กิจกรรมผ้าผ้ามัดย้อมสโตร์ชิโบริแบบบ้านฝ้ายท่าผสมผสานญี่ปุ่น ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ตลาดน้ำคลองปากปิด กลุ่มโฮมสเตย์บ้านฝ้ายท่า และกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ นอกจากนี้การส่งเสริมอาชีพให้กับชาวบ้านแล้ว ยังทำหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเสริมสร้างอาชีพให้กับชาวบ้าน ได้ส่งผลให้ชาวบ้านต่างมีการประกอบอาชีพที่หลากหลายเพิ่มมากขึ้น เป็นการส่งเสริมการกระจายรายได้ให้ชาวบ้านในอีกทางหนึ่ง

5.2.2 บทบาทด้านสาธารณสุข สภาผู้นำชุมชนบ้านฝ้ายท่ามีบทบาทในการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในด้านสาธารณสุขภายในชุมชน เพื่อให้ทราบถึงสถานการณ์ปัญหาหรือแนวทางในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาด้านสาธารณสุขที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยสภาผู้นำชุมชนบ้านฝ้ายท่าร่วมมือกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านต้นทองหลาง อำนาจความสะอาดให้กับชาวบ้านในการตรวจสุขภาพ และให้ความรู้เกี่ยวกับโรคระบาดหรือวิธีการป้องกัน ฝ้าระวังในเบื้องต้น โดยสภาผู้นำชุมชนมอบหมายให้กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ลงพื้นที่ให้บริการตรวจสุขภาพกับชาวบ้านถึงครัวเรือน รวมถึงการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร ข้อควรปฏิบัติ และการฝ้าระวัง นอกจากนี้สภาผู้นำชุมชนร่วมกับบริษัท สหวิริยาสตีล อินดัสตรี จำกัด (มหาชน) และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านต้นทองหลาง ร่วมจัดกิจกรรมเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียง และผู้สูงอายุภายในหมู่บ้าน และด้วยปัจจุบันปัญหาการแพร่ระบาดโรคไวรัสโคโรนา 2019 สภาผู้นำชุมชนจึงให้กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน ฝ้าดูแล คัดกรอง และติดตามผู้ที่เดินทางข้ามจังหวัดมาในพื้นที่

5.2.3 บทบาทด้านสาธารณูปโภค สภาผู้นำชุมชนมีบทบาทเป็นผู้รับฟังปัญหาและความต้องการของชาวบ้าน จากตัวแทนของคุ้มบ้าน โดยตัวแทนคุ้มบ้านนำปัญหาและความต้องการของชาวบ้านมารวบรวมและสรุป เพื่อนำเสนอในที่ประชุมสภาผู้นำชุมชน เช่น ปัญหาด้านไฟฟ้า หรือไฟข้างทางแต่ละคุ้มบ้านเสีย ปัญหาน้ำประปาของชุมชนไม่ไหล น้ำไหลน้อย เป็นต้น โดยสภาผู้นำชุมชนทำหน้าที่ประสานงานกับสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลหรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องให้เข้าร่วมประชุมของสภาผู้นำชุมชน เพื่อรับทราบถึงปัญหา และร่วมวางแผนทางการดำเนินการแก้ไขปัญหาให้เกิดการพัฒนาที่ดีขึ้น ซึ่งสภาผู้นำชุมชนได้มีการดำเนินการทำอย่างสม่ำเสมอตั้งแต่เริ่มก่อตั้งสภาผู้นำชุมชนจนถึงปัจจุบัน ถือเป็นการแก้ไขปัญหาที่ตรงจุด โดยให้หน่วยงานที่ทำหน้าที่รับผิดชอบเป็นผู้ดูแลและแก้ไขปัญหาโดยตรง

5.2.4 บทบาทด้านทรัพยากรบุคคล สภาผู้นำชุมชนมีบทบาทพัฒนาทรัพยากรบุคคลทางตรง ด้วยการเสริมสร้างองค์ความรู้และประสบการณ์ให้กับชาวบ้าน จัดโครงการอบรมให้ความรู้กับชาวบ้านในหลาย ๆ ด้าน ทั้งด้านการประกอบอาชีพ ด้านการดูแลตนเอง การอบรมให้ความรู้เสริมทักษะให้กับเยาวชนและชาวบ้าน รวมถึงการพาชาวบ้านศึกษาดูงานนอกพื้นที่ โดยให้สมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ภายในสภาผู้นำชุมชนไปศึกษาดูงานเพื่อนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาดูงานกลับมาเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชน โดยมีตัวแทนสภาผู้นำชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้นำในการศึกษาดูงาน ซึ่งหลังจากการไปศึกษาดูงานจะมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันในสภาผู้นำชุมชน และการพัฒนาทรัพยากรบุคคลทางอ้อม ทางสภาผู้นำชุมชนสร้างความตระหนักให้กับชาวบ้านร่วมพัฒนาให้ชุมชนเป็นพื้นที่ปลอดภัยเสถียร ผ่านโครงการกองทุนแม่ซึ่งเป็นโครงการต่อต้านยาเสพติดในชุมชน มีการทำงานร่วมกับสำนักงานพัฒนาชุมชน โดยสภาผู้นำชุมชนร่วมทำหน้าที่ตักเตือน และประชาสัมพันธ์ รวมทั้งมีบทบาทพัฒนาเยาวชนด้วยการจัดตั้งสภาเยาวชนในชุมชน เป็นการนำเยาวชนตัวอย่างให้เยาวชนใน

พื้นที่ได้เห็นเป็นแบบอย่าง และเสริมสร้างกิจกรรมต่าง ๆ สร้างประสบการณ์ในการทำงาน สร้างรายได้ และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เช่น กิจกรรมผ้าม้าย้อม ดูแลนักท่องเที่ยวที่คลองปากปิดในกิจกรรมพายเรือคายัค เป็นต้น

5.2.5 บทบาทด้านวัฒนธรรมและประเพณี สภาผู้นำชุมชนมีบทบาทอนุรักษ์วัฒนธรรมที่มีค่าของชุมชนให้คงอยู่ และส่งเสริมให้มีการสืบทอดวัฒนธรรมและประเพณีที่มีคุณค่าให้คงอยู่ และยังส่งเสริมให้ชาวบ้านเกิดความสามัคคีและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชน เช่น การจัดแสดงกลองยาวสีพื้นน้องให้กับผู้ที่เข้ามาศึกษาดูงานหรือเข้ามาเยี่ยมเยือนชุมชนได้รับชม รวมทั้งให้การสนับสนุนงบประมาณ และจัดหางานแสดงเพื่อเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมของชุมชน และการจัดกิจกรรมเพื่อสืบสานวัฒนธรรมและประเพณีในชุมชนอย่างต่อเนื่อง เช่น กิจกรรมวันสงกรานต์ จัดให้ชาวบ้านมาร่วมรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ เพื่อแสดงความเคารพและแสดงความรักที่มีต่อกัน จัดกิจกรรมแห่เทียนพรรษา ชาวบ้านของบ้านฝ้ายทำร่วมกันตกแต่งเทียนพรรษาและร่วมทำบุญ และจัดประเพณีแข่งเรือยาว มีการแข่งเรือในคลองปากปิดซึ่งเป็นคลองประจำหมู่บ้าน เป็นกิจกรรมที่ชาวบ้านและคนนอกพื้นที่ให้ความสนใจประเพณีนี้เป็นอย่างมาก

6. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษา “บทบาทของสภาผู้นำชุมชนในการพัฒนาชุมชนบ้านฝ้ายท่า ตำบลพงศัประศาสน์ อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” นำมาอภิปรายตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

6.1 โครงสร้างและการดำเนินงานของสภาผู้นำชุมชนบ้านฝ้ายท่า

สภาผู้นำชุมชนบ้านฝ้ายท่ามาจากการส่งเสริมของบริษัท สหวิริยาสตีลอินดัสทรี จำกัด (มหาชน) กับสภาองค์กรชุมชนที่ได้รับการส่งเสริมโดยภาครัฐ แม้ว่าจะมีชื่อเรียกและที่มาของการจัดตั้งที่แตกต่างกัน แต่มีจุดมุ่งหมายมุ่งเน้นการพัฒนาชุมชนเหมือนกัน การจัดตั้งของสภาผู้นำชุมชนและสภาองค์กรชุมชนเป็นไปตามความพร้อมของชุมชน แต่สิ่งที่มีความแตกต่างกัน คือ สภาองค์กรชุมชนเน้นการสร้างเครือข่าย โดยมีเครือข่ายตั้งแต่ระดับชุมชน ตำบล อำเภอ จังหวัดจนถึงระดับประเทศ ภายใต้กรอบกฎหมายพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน ปี พ.ศ.2551 (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2551) แต่สภาผู้นำชุมชนที่ได้รับการส่งเสริมจากบริษัท สหวิริยาสตีลอินดัสทรี จำกัด (มหาชน) มีเครือข่ายเพียงแคในอำเภอบางสะพานเท่านั้น

โครงสร้างและการดำเนินงานของสภาผู้นำชุมชนบ้านฝ้ายท่า มีจุดเด่นอย่างมากในส่วนของสมาชิกสภาที่เป็นตัวแทนจากทุกกลุ่มกิจกรรมในชุมชน รวมไปถึงกลุ่มตัวแทนคุ่มบ้านมาเป็นสมาชิกร่วมกับตัวแทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้สภาผู้นำชุมชนสามารถดูแล รับฟังปัญหาความต้องการของชาวบ้านได้อย่างทั่วถึง อีกทั้งได้กำหนดคุณสมบัติและบทบาทหน้าที่ของสมาชิกของสภาผู้นำชุมชนได้ชัดเจน และการคัดเลือกผู้ที่มีความรู้ความสามารถโดยให้ชาวบ้านเป็นผู้ร่วมตัดสินใจ ทำให้สมาชิกสภาผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติตรงตามที่กำหนด คือ เป็นคนเก่ง คนดี เสียสละ มีทักษะในการสื่อสาร เชื่อมั่นตนเอง เชื่อมั่นกันและกัน กล้าคิด กล้าพูด กล้าทำ ประสานงานเป็นและถ่ายทอดความรู้สู่ผู้อื่นได้ เป็นบุคคลที่ชาวบ้านให้การยอมรับ และเป็นผู้สามารถรับผิดชอบกับบทบาทหน้าที่ของตนเองได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของ สุรัชย์ เตชปัญโญ (2551 : 89) ศึกษาบทบาทผู้นำท้องถิ่นด้านการบริหารจัดการชุมชนในเขตเทศบาลเมืองพะเยา อำเภอมืองฯ จังหวัดพะเยา “ผู้นำชุมชนส่วนใหญ่มีคุณลักษณะเด่นหลายประการที่ชาวบ้านให้การยอมรับ ได้แก่ ผู้นำที่มีความเสียสละ มีความสนใจใฝ่รู้ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในการสื่อสาร มีจรรยาบรรณในการบริหารจัดการชุมชน มีความกล้าเผชิญหน้ากับความ เป็นจริง สร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นกับชาวบ้าน มีบุคลิกภาพที่ดี น่าเชื่อถือ และมีความสามารถในการนำ ทำให้ทุกคนเกิดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน คุณสมบัติเหล่านี้เป็นต้นแบบของผู้นำชุมชนที่มีคุณภาพ” ซึ่งสมาชิกสภาผู้นำชุมชนบ้านฝ้ายท่า ล้วนแล้วแต่เป็นผู้ที่มีความเป็นจิตอาสา และเต็มใจในการทำหน้าที่ในสภาผู้นำชุมชน มีการเสียสละเวลาส่วนตัวเพื่อมาปฏิบัติหน้าที่ให้กับชุมชน ให้มีความต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ด้วยการประชุมร่วมกันในทุกเดือน ร่วมกำหนดแผนพัฒนาชุมชน ทุก 6 เดือน ทำให้ชุมชนบ้านฝ้ายท่ามีแผนพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง

6.2 บทบาทของสภาผู้นำชุมชนบ้านฝ้ายท่า

บทบาทของสภาผู้นำชุมชนบ้านฝ้ายท่า จำแนกเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านอาชีพ ด้านสาธารณสุข ด้านทรัพยากรบุคคล ด้านสาธารณูปโภค และด้านวัฒนธรรมและประเพณี สภาผู้นำชุมชนบ้านฝ้ายท่าได้ใช้บทบาทที่แสดงออกจริงในการพัฒนาชุมชนบ้านฝ้ายท่า โดยมีบทบาทส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่มกิจกรรมตามนโยบายของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนจนเกิดเป็นกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มกองทุนแม่แห่งแผ่นดิน กลุ่มแปรรูป กลุ่มโฮมสเตย์ อันเป็นผลจากการส่งเสริมอาชีพให้แก่ชาวบ้าน เปิดโอกาสให้ชาวบ้านเข้าร่วมกลุ่มและมีคนรุ่นใหม่เข้ามาเป็นแกนนำเพื่อสืบทอดการดำเนินงาน มีการส่งเสริมให้ชาวบ้านมีความรู้และพัฒนาทักษะผ่านโครงการอบรม ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การอบรมโครงการทำผ้ามัดย้อมจากสีเปลือกโกโก้ เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของจิรัฐ ขวนชม และคณะ (2557) ศึกษาแนวทางการพัฒนาบทบาทผู้นำชุมชนในการสร้างความเข้มแข็ง กรณีศึกษา ชุมชนวัดญาณสังวราราม อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี มีแนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้นำชุมชน ควรพัฒนาทางด้านความรู้ของชาวบ้าน โดยการส่งเสริมให้ชาวบ้านมีความรู้ที่เพิ่มมากขึ้นนำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้เกิดเป็นชุมชนเข้มแข็ง

สภาผู้นำชุมชนบ้านฝ้ายท่ามีบทบาทสนับสนุนทั้งเงินทุนและสิ่งของให้กับกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยการเขียนโครงการเพื่อของบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีงบประมาณที่เพียงพอต่อการดำเนินการ และมีบทบาทการเป็นที่ปรึกษาด้านความรู้ให้กับชาวบ้านในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้ เช่น การให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการเพาะปลูกพืชผักทางการเกษตร ซึ่งเป็นไปตามงานวิจัยของ อธิศักดิ์ พลศรี (2551) ศึกษาบทบาทผู้นำในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษาบ้านซาด ตำบลหนามแท่ง อำเภอศรีเมืองใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี โดยผู้นำทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาและเป็นผู้สร้างศรัทธาให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของกลุ่มหรือชุมชนในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน นอกจากนี้มีบทบาทการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกของชุมชน เพื่อให้มาติดตามแก้ไขปัญหาในชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพานุชร คชเวช (2556) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินงานของสภาผู้นำชุมชนกับความเข้มแข็งของชุมชนในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า บทบาทการประสานงานของสภาผู้นำชุมชนในอำเภอบางสะพานที่ประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานราชการ หรือบริษัท สหวิริยาสตีลอินดัสทรี จำกัด (มหาชน) เพื่อขอความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมพัฒนา

บทบาทสร้างการมีส่วนร่วม ตั้งแต่ขั้นตอนในการคัดเลือกผู้ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้นำชุมชน การประชุมหมู่บ้าน หรือการตัดสินใจดำเนินโครงการ ชาวบ้านจะเป็นผู้ที่มีส่วนในการตัดสินใจ มีการจัดกิจกรรมเพื่อให้ชาวบ้านได้ทำกิจกรรมร่วมกัน และการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ กับชาวบ้าน นอกจากนี้สภาผู้นำชุมชนบ้านฝ้ายท่า มีแนวทางการพัฒนาบทบาทผู้นำชุมชน สอดคล้องตามงานวิจัยของ อภิชาติ พานสุวรรณ และอดิสร ภูสาระ (2562) ศึกษาบทบาทผู้นำในการพัฒนาชุมชนบ้านลาว อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง แนวทางการพัฒนาบทบาทผู้นำในการพัฒนาชุมชน ต้องพัฒนาตัวผู้นำให้มีความรู้ มีทักษะการทำงาน เข้าใจกฎระเบียบ มีความรู้เกี่ยวกับชุมชน มีความรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความสามารถด้านการประสานงาน การจัดหาและบริหารงบประมาณ มีการสื่อสารที่ดี และสร้างความร่วมมือในชุมชนได้ ส่งผลให้สภาผู้นำชุมชนบ้านฝ้ายท่าประสบความสำเร็จในการพัฒนาชุมชน และได้รับรางวัลการันตีความสำเร็จในระดับจังหวัด

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

7.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

สภาผู้นำชุมชนควรกำหนดวาระการดำรงตำแหน่งให้ชัดเจน และเมื่อครบวาระควรจัดให้มีการเลือกตั้งผู้ดำรงตำแหน่งใหม่อย่างเป็นระบบ และควรให้มีการจัดอบรมให้ความรู้ชาวบ้านเกี่ยวกับสภาผู้นำชุมชน เพื่อให้ชาวบ้านได้เห็นถึงความสำคัญของสภาผู้นำชุมชน เข้าใจบทบาทและลักษณะการทำงานของสภาผู้นำชุมชนมากขึ้น อาจส่งผลทำให้ชาวบ้านหรือคนรุ่นใหม่ให้ความสนใจเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาชุมชนมากขึ้น

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้สนใจเกี่ยวกับสภาผู้นำชุมชนควรศึกษาการมีส่วนร่วมของกลุ่มกิจกรรมในสภาผู้นำชุมชนกับการร่วมดำเนินงานกับสภาผู้นำชุมชนบ้านฝายท่า หรือศึกษาแนวทางการพัฒนาของสภาผู้นำชุมชนในการพัฒนาชุมชนบ้านฝายท่า หรือศึกษาความพึงพอใจของชาวบ้านที่มีต่อการดำเนินงานของสภาผู้นำชุมชนในการพัฒนาชุมชน ซึ่งผลการศึกษาคงจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาโครงสร้าง การดำเนินงาน และบทบาทการพัฒนาชุมชนที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

8. กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาอย่างสูงจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทิพย์สุตา พุฒจร ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ คณาจารย์สาขาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ ขอขอบพระคุณแผนกพัฒนาชุมชน และแผนกมวลชนสัมพันธ์ ฝ่ายโครงการพิเศษเครือข่ายสหวิทยาการศึกษาศิลปวัฒนธรรม จักรกัต (มหาชน) สมาชิกสภาผู้นำชุมชนบ้านฝายท่า ตำบลพงศัประศาสน์ อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่ได้สละเวลาในการให้ข้อมูล และขอกราบขอบพระคุณ คุณแม่ ญาติพี่น้อง เพื่อนพ้อง ที่คอยให้กำลังใจ ล้วนได้มีส่วนทำให้การจัดทำสารนิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

9. รายการอ้างอิง

การจัดการองค์กร. (2554). สืบค้นเมื่อ 19 เมษายน 2563. สืบค้นจาก

<https://th.hrnote.asia/orgdevelopment/190704-posdc-management-concept/>

กรมการพัฒนาชุมชน. (2559). **แผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. 2560 - 2564**. กรุงเทพฯ: กองแผนงานกรมการพัฒนาชุมชน.

โกวิท พวงงาม. (2553). **การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จิรัฐ ขวนชม และคณะ. (2557). “แนวทางการพัฒนาบทบาทผู้นำชุมชนในการสร้างความเข้มแข็ง กรณีศึกษา ชุมชนวัด

ญาณสังวราราม อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี.” **วารสารการเมืองการปกครอง**, 5 (1), 89.

ธวัช บุญยมน. (2550). **ภาวะผู้นำและการเปลี่ยนแปลง**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

บริษัท สหวิทยาการศึกษาศิลปวัฒนธรรม จักรกัต มหาชน. (2562). **คู่มือชุมชน**. ม.ป.ท: ม.ป.ท.

มัทนา บำรุงเชื้อ และชื่นกมล หนองหลวง. (2560). **บทบาทหน้าที่ของผู้นำ สมาชิกที่ดีของชุมชนและสังคม**. สืบค้นเมื่อ 5 เมษายน 2563, สืบค้นจาก<http://lkbfnfe-s.blogspot.com/2017/11/61.html>

ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554**. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. (2550). **สภาองค์กรชุมชน**. สืบค้นเมื่อ 8 สิงหาคม 2563. สืบค้นจาก

<http://cocesan.blogspot.com/>

- สุพานุชร คชเวช. (2556). ความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินงานของสภาผู้นำชุมชนกับความเข้มแข็งของชุมชนในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (ปริญญาบัณฑิต). เพชรบุรี: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุรัชย์ เตชปญโญ. พระภิกษุ. (2551). บทบาทผู้นำท้องถิ่นด้านการบริหารจัดการชุมชนในเขตเทศบาลเมืองพะเยา อำเภอเมืองฯ จังหวัดพะเยา. (ปริญญามหาบัณฑิต). เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- เสาวลักษณ์ วินัยธรรม. (2552). บทบาทของเทศบาลระยองต่อการแก้ไขปัญหาประชากรแฝง : กรณีศึกษาหญิงอาชีพพิเศษ. (ปริญญามหาบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อภิชาติ พานสุวรรณ และอดิสร ภู่อาระ. (2562). “บทบาทผู้นำในการพัฒนาชุมชนบ้านลาว อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง.” *วิทยาการจัดการปริทัศน์*, 21 (1), 53.
- อิทธิศักดิ์ พลศรี. (2551). บทบาทผู้นำในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษาบ้านชาติ ตำบลหนามแท่ง อำเภอศรีเมืองใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี. (ปริญญามหาบัณฑิต). อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

สภาพการณ์และการปรับตัวในอาชีพการแสดงละครชาตรีของคณะพรหมสุวรรณ

THE SITUATION AND CAREER ADJUSTMENTS OF THE “LAKHON CHATRI”,
A CASE STUDY OF PHROM-SUWAN TROUPE

พิชชามณูช คุมมีผล¹ ภัทรวรรณ ขำเพชร² และ สุนี คำนวลศิลป์³

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพการณ์และการปรับตัวในอาชีพการแสดงละครชาตรี และ 2) แนวทางการสืบทอดและอนุรักษ์การแสดงละครชาตรี ของคณะพรหมสุวรรณ จังหวัดเพชรบุรี เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลจากเจ้าของคณะและสมาชิกคณะพรหมสุวรรณ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

ผลการศึกษาพบว่า คณะพรหมสุวรรณได้มีการปรับตัวในการแสดงละครชาตรีให้สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบันและสถานการณ์โรคไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) โดยมีการปรับตัวโดยเนื้อหาและลักษณะการแสดง รวมทั้งปรับรูปแบบการแสดง ด้านแนวทางการสืบทอดและการอนุรักษ์ศิลปะการแสดงละครชาตรีของคณะพรหมสุวรรณ นอกจากจะถ่ายทอดกันในกลุ่มเครือญาติแล้ว ยังสอนให้กับบุคคลอื่นที่สนใจ แต่เพื่อป้องกันการแข่งขันทางธุรกิจตามที่บรรพบุรุษถือปฏิบัติกันมา การถ่ายทอดความรู้ทางละครชาตรีให้กับบุคคลอื่นจึงมุ่งเพียงให้สามารถแสดงเป็นอาชีพ เพื่อเป็นศิษย์ไว้แสดงในคณะ แต่ไม่มีความรู้ในเรื่องพิธีกรรม ราชัดชาตรี ซึ่งจะถ่ายทอดกันเฉพาะในกลุ่มเครือญาติเท่านั้น

คำสำคัญ : ละครชาตรี, การปรับตัว, การอนุรักษ์, การสืบทอด

Abstract

This research aims to study 1) the situation and adaptation of the theatrical profession 2) the conservation and transmission of Lakhon Chatri performances of Phrom-suwan troupe, Phetchaburi province. It is the qualitative study, Data was collected from the owner and members of the Phrom-suwan troupe, by methods of an in-depth interviews and non-participating observations.

The results showed that the troupe of Phrom-suwan had adapted the theatrical performances in accordance with the current social conditions and the situation of Coronavirus 2019 (Covid-19). The adaptation is adapted by the content and performance characteristics, as well as the reshape of the performances, the approach to inheritance and preservation of the performing arts of Phrom-suwan troupe. In addition to being passed on to kinship groups, it also teaches to other interested parties, but to prevent business competition as practiced by their ancestors. The transfer of theatrical knowledge to other persons

¹⁻² นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

³ อาจารย์ ดร. ประจักษ์คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

is aimed only at being able to perform as a profession, to be a disciple, to perform in the faculty, but to have no knowledge of rituals. This is transmitted only to kinship groups.

Keywords: LAKHON CHATRI (A GENRE OF DANCE-DRAMA), ADJUSTMENT, CONSERVATION, TRANSMISSION

1. บทนำ

ละครชาตรีเป็นละครราชชนิดหนึ่งซึ่งพัฒนามาจากการแสดงพื้นบ้าน มีรูปแบบการ แสดงมาจากละครโนห์รา (โนราห์ชาตรี) ผสมผสานกับรูปแบบละครหลวงและละครนอกในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์มีลักษณะพิเศษ คือเป็นการแสดงมหรสพที่ใช้ในการบวงสรวงต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อที่เชื่อว่าสรรพสิ่งรอบตัวในธรรมชาติมีอำนาจเร้นลับแฝงอยู่สามารถดลบันดาลประทานความสำเร็จได้ และเมื่อทำงานลุล่วงตามเป้าหมายจะต้องจัดการแก้บนถวายสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเคารพนับถือด้วยละครตามที่ได้กล่าวบนบานไว้ จึงปรากฏรูปแบบพิธีกรรมในช่วงการแสดงละคร นอกจากนี้ในอดีตมีความเชื่อว่าผู้แสดงละครชาตรีมีคาถาอาคม การแสดงละครชาตรีจึงกลายเป็นสื่อที่ใช้ติดต่อกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือเทพเจ้า ทำให้มีบทบาทสัมพันธ์กับผู้คน สะท้อนความเชื่อและวิถีการดำเนิน ชีวิตของคนในสังคมไทย รวมถึงเป็นเครื่องมือในการปลูกฝังคุณธรรมตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ละครชาตรียังคงมีแสดงทั่วไปในหลายจังหวัดแถบภาคกลางได้แก่ กรุงเทพมหานคร นนทบุรี พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง ลพบุรี สิงห์บุรี อุทัยธานี สุพรรณบุรี ราชบุรี สมุทรสงคราม สมุทรปราการ ฉะเชิงเทรา นครปฐม ประจวบคีรีขันธ์ และเพชรบุรี (จุฑารัตน์ การะเกตุ, 2562)

ในบรรดาละครชาตรีที่มีชื่อเสียงสืบมาจนถึงปัจจุบัน ละครชาตรีเมืองเพชรนับเป็นละครที่เก่าแก่และ เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง สืบประวัติสันนิษฐานว่าเริ่มมีมาตั้งแต่เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ แปรพระราชฐานไปประทับแรม ณ พระราชวังพระนครคีรี (เขาวัง) จังหวัดเพชรบุรีในครั้งนั้นมีคณะละครจากกรุงเทพฯ ไปแสดงที่เพชรบุรีหลายคณะ เช่น คณะละครผู้หญิงของหลวงคณะละครของ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นมเหศวรศิววิลาส คณะละครของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ทำให้ชาวเพชรบุรีได้มีโอกาสชมละครและเกิดความตื่นตัวจัดตั้งเป็นคณะละครเอกชนขึ้น เป็นการแสดงละครนอกซึ่งเรียกว่า “ละครไทยรับจ้าง” มีอยู่ทั้งหมด 5 คณะ คือ คณะหลวงอภัยพลรักษ์ คณะหลวงทิพย์อาชญา คณะตาไปล์ คณะยายปู้ และคณะบางแก้ว ในปัจจุบันละครชาตรีเมืองเพชรที่มีอายุยาวนานกว่า 25 ปี สืบทราบได้มีจำนวนทั้งสิ้น 5 คณะ คือ คณะพรหมสุวรรณ คณะ พ. เทพประสิทธิ์ คณะประทีนทิพย์ คณะปทุมศิลป์ และคณะเบญจจา (ศิษย์) ฉลองศรี ภายหลังจากการสำรวจในปี พ.ศ.2538 พบว่ามีคณะละครชาตรี 28 คณะที่รับงานแสดงและมีการแสดงอยู่เนืองๆ โดยยังคงรักษาแบบแผนของการแสดงละครชาตรีไว้เป็นอย่างดี กล่าวได้ว่าในเวลานั้นละคร ชาตรีมีความเฟื่องฟูตลอดจนมีการอนุรักษ์และพัฒนาละครชาตรีทั้งของภาครัฐและของชาวบ้าน เช่น กองการสังคีต กรมศิลปากร ได้จัดให้มีการแสดงละครชาตรีที่โรงละครศิลปากร ซึ่งได้มีการปรับปรุงใหม่ มี 2 เรื่อง “มโนห์รา” และเรื่อง “เสน” ทำให้ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ปัจจุบันจังหวัดเพชรบุรียังมีคณะ ละครชาตรีอยู่มากมายหลายโรง ละครชาตรีเมืองเพชร ถือเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านอย่างหนึ่งของคนเพชรบุรี มีลักษณะและขั้นตอนการแสดง เป็นเอกลักษณ์ที่คนเพชรบุรีมีความภูมิใจ เป็นทั้งอาชีพและงาน ศิลป์ที่มีผู้สืบสานสร้างงานมา หลายรุ่น นักวิชาการ นักพัฒนา จากองค์กรภาครัฐและเอกชนได้ให้ความสนใจ เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี (กรกฎ คำแหง, 2560: 157)

คณะพรหมสุวรรณ เป็นคณะละครชาตรีที่เก่าแก่ของเมืองเพชร มีอายุยาวนานกว่า 25 ปี และยังคงมีการสืบทอดละครชาตรีต่อรุ่นสู่รุ่นจนมาถึงในยุคปัจจุบัน จุดเด่นของคณะพรหมสุวรรณคือการแสดงละครชาตรี ให้มีความสอดคล้องกับยุคสมัยในปัจจุบันด้วยการเปลี่ยนท่าทางบทบาทให้มีความทันสมัยขึ้น เพื่อให้ผู้ชมการแสดงชมแล้วไม่ก่อให้เกิดความเบื่อหน่ายในการรับชม การใช้ถ้อยคำเป็นภาษาถิ่นในบทเจรจาและบทตลกแต่ง เป็นบทกลอนรวบรัดดำเนินเรื่องให้มีความไพเราะ และเข้าใจง่าย เพื่อเพิ่มอรรถรสในการแสดง นอกจากนี้จะมีการไปแสดงนอกพื้นที่แล้ว คณะพรหมสุวรรณได้มีการแสดงละครชาตรีผ่านทางสื่อออนไลน์อีกด้วย เพื่อเพิ่ม ความทันสมัยและสะดวกต่อการถ่ายทอดให้กับผู้ชมได้รับชม ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสภาพการณ์และการปรับตัวในอาชีพการแสดง ตลอดจนการสืบทอดและอนุรักษ์การแสดงละครชาตรีของคณะพรหมสุวรรณ เพื่อเผยแพร่และยังประโยชน์ในส่งเสริมการแสดงละครชาตรีต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพการณ์และการปรับตัวในอาชีพการแสดงละครชาตรีของคณะพรหมสุวรรณ
- 2.2 เพื่อศึกษาแนวทางการสืบทอดและอนุรักษ์การแสดงละครชาตรีของคณะพรหมสุวรรณ

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

มัลม และจามีสัน (Malm and Jamison, 1952 อ้างถึงใน นิภา นิธิยาน, 2530) ได้อธิบาย ความหมายของการปรับตัวไว้ว่า การปรับตัว หมายถึง วิธีการที่คนเราปรับตัวให้เป็นไปตามความต้องการ ของตัวเองในสภาพแวดล้อมซึ่งบางครั้งส่งเสริม บางครั้งขัดขวาง และบางครั้งสร้างความทุกข์ทรมาน กระบวนการปรับตัวนี้เกิดขึ้นจากความจริงที่ว่า มนุษย์ทุกคนมีความต้องการและเราสามารถใช่วิธีการต่างๆ เพื่อให้บรรลุถึงความต้องการนั้น ในสภาวะแวดล้อมที่ปกติหรือมีอุปสรรคขัดขวางต่างๆ กันไป ซึ่งสอดคล้องกับโคลแมนและแฮมเมน (Coleman and Hammen. n.d. อ้างถึงใน ลักขณา สิริรัตน์, 2545) ที่ได้ให้ความหมายของการปรับตัว ว่า การปรับตัว หมายถึงผลของความพยายามของบุคคลที่พยายามปรับตัวกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับ ตนเองไม่ว่าจะเป็นด้านบุคลิกภาพ ด้านความต้องการ หรือด้านอารมณ์ให้สามารถเผชิญหรือปรับตัวได้อย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมจนสามารถอยู่ในสภาพแวดล้อมนั้นๆ ได้อย่างมีความสุข ดังนั้นจากความหมายการปรับตัวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การปรับตัว หมายถึง กระบวนการปรับ หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลในสถานการณ์หรือในภาวะคับข้องใจให้สามารถอยู่ใน สภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์นั้นๆ ได้

อมรา พงศาพิชญ์ (2547 : 31-32) อธิบายเกี่ยวกับ การสืบทอดวัฒนธรรม โดยกล่าวว่า เมื่อวัฒนธรรมคือ ระบบสัญลักษณ์ที่มนุษย์สร้างขึ้นและมีไ้ระบบที่เกิดขึ้น โดยสัญลักษณ์ วัฒนธรรมจะต้องเรียนรู้ และต้องมีการถ่ายทอดวัฒนธรรม หลักที่สมาชิกของสังคมใช้ยึดถือเป็นแนวประกอบการ ประพฤติปฏิบัติก็คือบรรทัดฐานและค่านิยม บรรทัดฐาน คือ แนวทางการปฏิบัติที่สมาชิกของสังคมส่วนใหญ่ยึดถือ และค่านิยมคือความคิดและแนวปฏิบัติที่สมาชิกของสังคม ส่วนใหญ่เห็นว่าถูกต้องดีงาม เมื่อบรรทัดฐานและค่านิยม ของสังคมเป็นแกนกลางให้สมาชิกของสังคมยึดเป็นหลัก พฤติกรรมแนวความคิด วิธีการทำงาน ตลอดจนการประดิษฐ์ สิ่งของเครื่องใช้ย่อมจำเป็นที่จะต้องสอดคล้องกับค่านิยม ของสังคมนั้นโดยอัตโนมัติ การถ่ายทอดทางวัฒนธรรมบาง ลักษณะได้เปลี่ยนไปบ้างตามกาลเวลา แต่ค่านิยมและหลัก ใหญ่ที่ใช้เป็นกฎเกณฑ์ของสังคมก็ยังไม่เปลี่ยนแปลง

4. วิธีการดำเนินงานวิจัย

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลเอกสาร ผู้ศึกษาได้ค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการปรับตัว แนวทางการสืบทอดวัฒนธรรม การแสดงละครชาตรีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยสืบค้นจากหนังสือและแหล่งข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต

การเก็บข้อมูลลงภาคสนาม ลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากคณะพรหมสุวรรณ จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ และการสังเกต ผู้ศึกษาสัมภาษณ์เจ้าของละครชาตรี คณะพรหมสุวรรณ คือ แม่ครูบุญธรรม และสมาชิกคณะพรหมสุวรรณอีก 2 ท่าน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกถึงประเด็นที่ศึกษา โดยใช้แนวคำถามในการสัมภาษณ์ที่เตรียมไว้ล่วงหน้า และใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เช่น สังเกตการสาธิตต่าง ๆ ที่ผู้ให้ข้อมูลแสดงให้ดู

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการศึกษามาจำแนกออกเป็นหมวดหมู่ตามตรงตามวัตถุประสงค์ จากนั้นวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และเรียบเรียงผลการศึกษาเชิงพรรณนา

5. ผลการศึกษา

ละครชาตรีคณะพรหมสุวรรณหนึ่งในคณะละครชาตรีเมืองเพชรที่มีชื่อเสียงโด่งดัง คณะพรหมสุวรรณ ซึ่งอดีตอยู่ภายใต้การดูแลของพ่อครูไพฑูรย์และแม่ครูบุญธรรม จันทรสข ทั้งสองท่านถือได้ว่าเป็นผู้ฝึกสอนวิชานาฏศิลป์ละครชาตรีและการละเล่นพื้นบ้านของกลุ่มอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรีมาเป็นเวลานาน

ในอดีตพ่อครูไพฑูรย์ จันทรสข ทายาทคณะละครชาตรีพรหมสุวรรณ ได้รับการถ่ายทอดวิชาการแสดงละครชาตรีมาจากคณะละครเทพพิมาน โดยคุณยายทองอยู่ จันทรสข ซึ่งเป็นยายของพ่อครูไพฑูรย์ จันทรสข อีกต่อหนึ่ง ส่วนแม่ครูบุญธรรม จันทรสข แต่เดิมเป็นผู้สนใจการแสดงละครชาตรีอยู่แล้ว เมื่อเรียนในระดับประถมศึกษาได้รับการถ่ายทอดวิชาละครชาตรีและลิเกจากคุณยายสมควร มณีทิพย์ จนกระทั่งได้มาอยู่กับคณะละครพรหมสุวรรณ ทั้งพ่อครูไพฑูรย์และแม่ครูบุญธรรมได้แสดงละคร ชาตรีมาอย่างต่อเนื่อง และมีชื่อเสียงโด่งดังเป็นที่แพร่หลายไปในพื้นที่ต่าง ๆ เช่น สงขลา ปัตตานี อุตรดิตถ์ นครสวรรค์ ฯลฯ ภายหลังจึงได้เริ่มหันมาสนใจแสดงลิเก โดยพ่อครูไพฑูรย์มีโอกาสดแสดงลิเกร่วมกับคณะสมศักดิ์ ภัคดี จนเป็นที่รู้จักและได้รับฉายาว่า “ผิวคล้ำร่ำเตี้ยยอดเพชร ภัคดี เทพบุตรนักรำแห่งจังหวัดเพชรบุรี” ปัจจุบันพ่อครูไพฑูรย์ จันทรสข ได้ถึงแก่กรรมแล้ว ทำให้คณะละครพรหมสุวรรณยังคงดำรงอยู่ได้ด้วยแม่ครูบุญธรรม จันทรสข รวมถึงลูกหลานและลูกศิษย์จำนวนหนึ่งที่ได้รับการ ถ่ายทอดการแสดงละคร และด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้ส่งผลกระทบต่ออาชีพการแสดงละครชาตรี จึงได้มีการปรับตัว ดังนี้

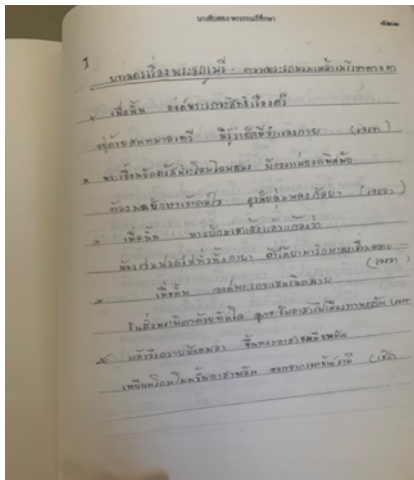
5.1 สภาพการณ์และการปรับตัวในอาชีพการแสดงละครชาตรีของคณะพรหมสุวรรณ

ละครชาตรีคณะพรหมสุวรรณมีการสืบทอดส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นมาเป็นทอด ๆ ปรากฏการณ์เปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัยที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว จะเห็นได้ว่าคณะพรหมสุวรรณมีการปรับตัวอยู่เสมอ เพื่อให้ทันต่อยุคสมัยนิยม ซึ่งในปัจจุบันยังมีเจ้าภาพที่จัดหาละครชาตรีไปแสดงเพื่อความบันเทิงและประกอบพิธีกรรมต่างๆ เมื่อเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ในปัจจุบันส่งผลกระทบต่อประชาชนคนไทยหลากหลายอาชีพ หลายคนกลายเป็นคนว่างงานและสูญเสียรายได้จากการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะผู้ที่มียาได้รายวัน คนหาเช้ากินค่ำ รวมไปถึงนักแสดงละครชาตรีเมืองเพชร ที่นิยมเล่นในงานกิจกรรมด้านวัฒนธรรมต่าง ๆ งานแก้สินบนในวัดและสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ก็ได้รับผลกระทบอย่างชัดเจน กิจกรรมบันเทิงต่าง ๆ กลายเป็นของสิ่งต้องห้าม คอนเสิร์ตยกเลิก ละครเวทีงดแสดง เพราะปฏิบัติตามมาตรการป้องกันเชื้อ

ไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ทางคณะพระมหามกุฏราชวิทยาลัยได้มีการปรับตัวโดยเนื้อหาและลักษณะการแสดง รวมทั้งปรับรูปแบบการแสดง ดังนี้

5.1.1 การปรับเนื้อหาและลักษณะการแสดง

ในการปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน แม่ครู-บุญธรรม ได้เขียนบทขึ้นใหม่ จากความทรงจำที่ได้เค้าโครงมาจากคุณยายสมควร มณีทิพย์ ประกอบกับความสามารถของ แม่ครูบุญธรรมที่จดจำท่ารำของตัวละครได้หลายบทบาทไม่ว่าจะเป็นตัวพระรถเสน นางเมรี หรือ ตัวเบ็ดเตล็ด จึงไม่ใช่เรื่องยากที่จะเรียบเรียงบทดังกล่าวขึ้นมาใหม่

ภาพที่ 1 บทละครเรื่องพระรถเมรี

ในสภาวะปัจจุบัน เนื่องจากเจ้าภาพที่ว่าจ้างละครไปแสดงว่าจ้างมาเพื่อแก้บนเป็นส่วนใหญ่ ไม่ใช่เพื่อความบันเทิงอย่างแต่สมัยก่อน ผู้ว่าจ้างจึงต้องการให้แสดงเป็นชุด ๆ สั้น ๆ ระยะเวลา คณะละครจึงมีการปรับเปลี่ยนจากที่เล่นละครเป็นเรื่องที่ใช้ระยะเวลาแสดงแต่ละเรื่องยาวนานพอควร

บางครั้งก็ปรับให้เป็นการรำ ระบุว่า ฟ้อน ชุดสั้น ๆ ให้เหมาะสม ตามที่เจ้าภาพต้องการ แต่คงไว้ซึ่งการรำตัด สืบบนตามรูปแบบของละครชาตรีไว้ เล่นแต่เพียงละครชาตรีเป็นคณะละครรำ เนื่องจากการรำรำที่หลากหลายมากขึ้นไม่เพียงแต่ละครชาตรี

5.1.2 การปรับตัวทางด้านรูปแบบการแสดง

ภาครัฐมีคำสั่ง ปิดสถานที่ต่าง ๆ เป็นการชั่วคราว รวมถึงงดทำการแสดงมหรสพโรงหนัง โรงละคร โรงลิเก ลดความเสี่ยงในการแพร่ระบาดของโรคโคโรนา 2019 (Covid-19) เพื่อความอยู่รอด จากสถานการณ์ที่กล่าวมาข้างต้น กลุ่มศิลปินนักแสดง ละครชาตรีเมืองเพชรคณะพระมหามกุฏราชวิทยาลัย จึงได้มีการปรับตัวในการแสดงอาชีพ โดยการเปิดแสดงละครชาตรีออนไลน์ ผ่านการถ่ายทอดสดทางหน้าเพจของเฟซบุ๊ก “สืบสานและอนุรักษ์ละครชาตรีเพชรบุรี” ให้ผู้ชมทางบ้านได้รับชมผ่านโทรศัพท์มือถือ พร้อมทั้งขอรับการสนับสนุนเพื่อเป็นรายได้ไว้ใช้จ่ายในครอบครัว

ภาพที่ 2 การแสดงละครชาตรีในรูปแบบการถ่ายทอดสดทางหน้าเพจของเฟซบุ๊ก
ที่มา : ไทยรัฐออนไลน์ (18 พ.ค. 2563)

ภาพที่ 3 เบื้องหลังการแสดงละครชาตรีในรูปแบบการถ่ายทอดสดทางหน้าเพจของเฟซบุ๊ก
ที่มา : ไทยรัฐออนไลน์ (18 พ.ค. 2563)

5.2 แนวทางการสืบทอดและอนุรักษ์การแสดงละครชาตรีของคณะพรหมสุวรรณ

คณะพรหมสุวรรณมีแนวทางการสืบทอดและอนุรักษ์การแสดงละครชาตรีของคณะ จำแนกดังนี้

5.2.1 การสืบทอดด้านการบริหารจัดการ

ละครชาตรีคณะพรหมสุวรรณ มีการบริหารจัดการโดยแม่ครู บุญธรรม เป็นผู้ดูแลเรื่องการรับจ้างงาน การคัดเลือกตัวละคร การเลือกเรื่องที่จะแสดง การจ่ายค่าแรงนักแสดงและนักดนตรี การฝึกซ้อมนักแสดง การสร้างเครื่องละครเอง รวมไปถึงด้านการจัดเครื่องดนตรี มีการออกกฎระเบียบและการควบคุมดูแลในคณะละคร คือ นักแสดงทุกคนห้ามนอนและห้ามสวมชุดแสดงเดินออกนอกโรง

5.2.2 การสืบทอดการแสดง

นักแสดงจะเป็นลูกหลานเครือญาติหรือเป็นผู้ที่เรียนทางด้านนาฏศิลป์จากสถาบันใกล้เคียงหรือเป็นลูกหลานที่มีพรสวรรค์และใจรักในการแสดงละคร มาเรียนรู้และฝึกซ้อมให้เกิดความชำนาญการฝึกซ้อมจะใช้เวลาฝึกซ้อมในวันหยุด เวลาว่างตอนเย็น ช่วงปิดเทอม นักแสดงส่วนใหญ่อาศัยอยู่ไม่ไกลกันมากจึง สะดวกต่อการฝึกซ้อม คณะละครชาตรี จะฝึกหัดลูกหลานและลูกศิษย์ของตนภายในบ้าน แม่ครูประจำคณะจะเริ่มหัดเด็กที่เป็นลูกหลาน หรือพวกที่สนใจมาทำการฝึกรำ เพลงที่ใช้เป็นหลักในการฝึกรำ คือ เพลงช้า เพลงเร็ว ซึ่งเป็นเพลงสำหรับรำถวายมือ ต่อจากนั้นก็ฝึกท่วงทละคร แล้วจึงหัดร้องเป็นทำนอง และหัดเป็นลูกคู่ในการร้องรับ เมื่อฝึกฝนจนชำนาญในเบื้องต้นแล้ว จึงหัดแสดงเข้าเรื่อง เริ่มตั้งแต่การแสดงเป็นตัวประกอบ การฝึกหัดละครมักเป็นการสอนตัวต่อตัวในบางครั้งก็สอนกันระหว่างแสดงหากคนไหนเล่นไม่ถูกก็จะมีนักแสดงที่

อาวุโสกว่าคอยแนะนำการหัดและการแสดงละครชาตรีจะกระทำไปพร้อมกันเพราะถือเป็นการหัดโดยประสบการณ์ไปพร้อม ๆ กับการสร้างความชำนาญในการแสดง

5.2.3 การสืบทอดด้านธรรมเนียมการแสดง

ละครคณะพรหมสุวรรณสืบทอดมาจากบรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน โดยแม่ครูบุญธรรม จันทร์สุข ผู้เป็นเจ้าของคณะมีเจตนาธรรมที่ต้องการให้การละครคงไว้ในปัจจุบันต่อไป ท่านได้อนุรักษ์ สืบสานการละคร ดังนี้

- 1) เป็นวิทยากรให้กับโรงเรียนต่าง ๆ
- 2) สอนลูกหลาน และนักเรียนที่มีความสนใจ ในศิลปะการละคร
- 3) เป็นวิทยากรให้สถาบันต่าง ๆ ในเรื่องบทร้อง
- 4) ออกแบบลายชุดละครต่าง ๆ และสิ่งตัดเย็บ
- 5) เป็นครูภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงละคร

นอกจากจะถ่ายทอดกันในกลุ่มเครือญาติแล้ว แม่ครูยังสอนให้กับบุคคลอื่นที่สนใจ แต่เพื่อป้องกันการแข่งขันทางธุรกิจตามที่บรรพบุรุษถือปฏิบัติกันมา การถ่ายทอดความรู้ทางละครชาตรีให้กับบุคคลอื่น จึงมุ่งเพียงให้สามารถแสดงเป็นอาชีพ เพื่อเป็นศิษย์ไว้แสดงในคณะ แต่ไม่มีความรู้ในเรื่องพิธีกรรม ราชัดชาตรี ซึ่งจะถ่ายทอดกันเฉพาะในกลุ่มเครือญาติเท่านั้น

6. อภิปรายผล

จากการศึกษาของผู้ศึกษาพบว่า ละครชาตรีคณะพรหมสุวรรณจังหวัดเพชรบุรี ยังคงมีการสืบทอดอนุรักษ์รูปแบบการแสดงอย่างเคร่งครัด โดยมี 2 ลักษณะคือ 1) การถ่ายทอดในกลุ่มเครือญาติเป็นการถ่ายทอดความรู้ทางละครชาตรีให้ทั้งหมดเต็มความสามารถในลักษณะตัวตายตัวแทน โดยจะถ่ายทอดให้กับบุตรหลานญาติเท่านั้น 2) การถ่ายทอดให้แก่บุคคลอื่นที่สนใจในฐานะครูกับศิษย์

ผู้แสดงละครของคณะพรหมสุวรรณ ยึดอาชีพการแสดงละครชาตรีเป็นหลัก แต่ด้วยสภาพการณ์ในปัจจุบันทำให้ละครชาตรีไม่เป็นที่นิยมอย่างแต่ก่อนแม่ครูบุญธรรมเจ้าของละครชาตรีคณะพรหมสุวรรณ จึงได้มีการปรับตัว ปรับเปลี่ยนรูปแบบของการแสดงอีกทั้งยังได้มีการปรับบทบาทของการแสดงให้ทันสมัย เน้นประยุกต์ความบันเทิงที่เข้าถึงกลุ่มผู้ชมทุกเพศทุกวัย และเนื่องจากสถานการณ์โรคระบาดไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้ละครชาตรีคณะพรหมสุวรรณ ไม่สามารถไปแสดงตามสถานที่ต่าง ๆ ได้ ทำให้ได้มีการปรับตัวโดยการแสดงละครชาตรีผ่านการถ่ายทอดสดในแอปพลิเคชันเฟซบุ๊ก ซึ่งถือว่าเป็นอีกหนึ่งช่องทางในการหารายได้และยังเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมการแสดงละครชาตรีให้กับบุคคลอื่นอีกด้วย จากรูปแบบดังกล่าวสอดคล้องตามแนวคิดวิธีการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมของ สิริชัยชาญ พักจำรูญ (2539 : 29 อ้างถึงใน ปิติมา โฆจิตเกษม, 2554 : 33) ที่ระบุวิธีการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมว่า “ควรพัฒนาทรัพยากรวัฒนธรรม โดยวิธีการ 1) การสะสม มนุษย์เกิดมาในสังคมใดก็มีวัฒนธรรมของสังคมนั้นเป็นประการแรก คือการเรียนรู้จากคนอื่น ถ่ายทอดให้หรือเรียนรู้จากประสบการณ์ตนเองเป็นลำดับ นับว่าเป็นการรับมรดกวัฒนธรรมมาจากอดีตสร้างและสะสมเอาไว้มาปรับปรุงเสริมสร้างสิ่งใหม่สืบทอดกันมาชั่วอายุคนและถ่ายทอดกันอย่างต่อเนื่อง 2) การปรับปรุง ผู้รับมรดกวัฒนธรรมหากรับไว้เป็นแต่เพียงรักษาไว้ฝ่ายเดียว ไม่รู้จักประดิษฐ์สร้างขึ้นใหม่ สังคมและวัฒนธรรมนั้นจะมีสภาพที่ไม่เจริญงอกงาม เพื่อรักษาเสถียรภาพและเอกลักษณ์ของสังคมตนไว้ เพราะวัฒนธรรมย่อมมีเสถียรภาพแต่วัฒนธรรมเป็นพลวัตด้วยใจตัว อาจเกิดการเปลี่ยนแปลงต่อไปอย่างสม่ำเสมอ และ 3) การถ่ายทอดวัฒนธรรมจะมีสภาพเจริญงอกงามก็เพราะสังคมผู้เป็นเจ้าของรู้จักเผยแพร่ให้แพร่หลาย

ทั้งโดยตรงและโดยปริยาย เพื่อสืบเนื่องกันไปไม่ขาดตอน ” ซึ่งสอดคล้องกับ จันทิมา แสงเจริญ (2539) ได้ศึกษาละครชาตรีเมืองเพชร โดยศึกษาในด้านประวัติโครงสร้างการประกอบของการแสดง และสถานภาพการประกอบอาชีพตั้งแต่ พ.ศ.2537-2539 ผลการศึกษาพบว่า ละครชาตรีเมืองเพชรเป็นละครราชชนิดหนึ่งซึ่งพัฒนามาจากการแสดงพื้นบ้านปรับเปลี่ยนไปตามสภาพสังคมและเศรษฐกิจ

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัยและข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

7.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของทุกหน่วยงานทั้งภาครัฐบาล รัฐวิสาหกิจ และเอกชนควรส่งเสริมสนับสนุนและร่วมมือกันในการขับเคลื่อนให้เกิดกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งการตระหนักถึงคุณค่าของละครชาตรีเมืองเพชร เพื่ออนุรักษ์ให้คงสืบต่อไป

7.2 บทบาทของผู้แสดงที่น่าศึกษา เช่น บทบาทตัวนาง บทบาทตัวตลก และแม่บท ซึ่งมีองค์ความรู้ที่น่าสนใจตลอดจนกระบวนการทำรำต่างๆในการแสดงละครชาตรี

8. กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำ ตลอดจนตรวจแก้ไข และขอขอบคุณเจ้าของคณะและสมาชิกคณะพรหมสุวรรณทุกท่านซึ่งให้ข้อมูลสำหรับการวิจัยในครั้งนี้

9. รายการอ้างอิง

กรกฎ คำแหง. (2560). ละครชาตรีเรื่องพระรถเมรี คณะพรหมสุวรรณ จังหวัดเพชรบุรี. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

จันทิมา แสงเจริญ. (2539). ละครชาตรีเมืองเพชร. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จุฑารัตน์ การะเกตุ. (2562). “ละครชาตรีเมืองเพชรบุรี รูปแบบการแสดงที่เปลี่ยนไปในโลกที่เปลี่ยนแปลง.”

วารสารนิเทศสยามปริทัศน์ 18 (2), 23-26.

ไทยรัฐออนไลน์. (2563). ศิลปินพื้นบ้านสู่วิดีโอไวรัส แสดงละครชาตรีออนไลน์ .สืบค้นเมื่อ 18 พฤษภาคม 2563 .สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/tags/>

นิภา นิธยานน. (2530). การปรับตัวและบุคลิกภาพ : จิตวิทยาการศึกษาและชีวิต. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

บุญธรรม จันทรสขุ, เจ้าของคณะพรหมสุวรรณ, สัมภาษณ์, 26 สิงหาคม 2563.

ปัทมา โฆษิตเกษม. (2554). แนวทางการจัดการศึกษาเพื่ออนุรักษ์งานช่างศิลป์ไทยของวิทยาลัยช่างศิลปสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ลักขณา สริวัฒน์. (2545). สุขภาพจิตและการปรับตัว. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

สิริชัยชาญ พักจำรูญ. (2539). วิวัฒนาการและอนาคตภาพของวิทยาลัยนาฏศิลป์ในการพัฒนาศิลปวัฒนธรรมไทย. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุภัทรชัย จีบแก้ว. (2560). การสืบทอดละครชาตรีกรณีศึกษาคณะลำไยศิลป์ อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี.

วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.

อมรา พงศาพิชญ์. (2547). มนุษย์กับวัฒนธรรม.ในสังคมและวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การศึกษาประเพณีดั้งเดิมของตำบลดอนยายหอม อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม
THE STUDY OF TRADITIONAL TRADITIONS OF DON YAI HOM, MUEANG NAKHON PATHOM DISTRICT,
NAKHON PATHOM PROVINCE

กฤษณ ตุ่มฉิม¹ วิรุณชญา ก.ศรีสุวรรณ² และ เกศราพร พรหมนิมิตกุล³

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อศึกษาประเพณีดั้งเดิมของตำบลดอนยายหอม อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม และเพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีดั้งเดิมของตำบลดอนยายหอม อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม โดยกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาทั้งหมด 22 คน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ผู้นำที่เป็นทางการ ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ และผู้เข้าร่วมพิธี โดยเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาจะใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการแยกจัดหมวดหมู่ข้อมูล และนำมาวิเคราะห์

จากการศึกษาพบว่า ประเพณีดั้งเดิมของตำบลดอนยายหอม อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม พบว่าในตำบลดอนยายหอมมีประเพณีดั้งเดิมทั้งหมด 7 ประเพณี คือ ประเพณีการทำขวัญข้าว ประเพณีขอทาน กระจายสารท บุญเดือนสิบ ประเพณีบวชพระม้าหาม ประเพณีการแห่นางแมว ปันตาเถรยายชีขอฝน ประเพณียกหม้อยายท้าวและสู่วัยเด็ก ประเพณีคลุมบาตร และประเพณีการยกครุฑถวายประจำปีหรือประจำบ้าน ประเพณีดังกล่าวเป็นประเพณีที่ชาวบ้านคงสืบสานต่อมาจนปัจจุบัน

ในด้านแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีดั้งเดิมของตำบลดอนยายหอม อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม พบว่า ผู้นำชุมชน ครู ชาวบ้าน และผู้เกี่ยวข้องที่วัดดอนยายหอม ได้มีการประชุมหารือกันซึ่งผลจากการประชุมคือจะให้ประเพณีดั้งเดิมของตำบลดอนยายหอมกลับมาเป็นที่สนใจของชาวบ้านอีกครั้ง โดยให้ทางโรงเรียนได้มีการจัดกิจกรรมประเพณีต่างๆ ให้เด็กนักเรียนในพื้นที่ได้ลงมาศึกษาด้วยตนเอง และมาร่วมพิธีกรรมกับชาวบ้านและวัด มีหน่วยงานต่างๆ และผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฟื้นฟูประเพณี รวมถึงควรมีการถ่ายทอดประเพณีไปสู่เยาวชนในโรงเรียนและควรมีการส่งเสริมประเพณีดั้งเดิมให้ได้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้นควรนำประเพณีดั้งเดิมทั้ง 7 ประเพณีมาจัดแสดงในโอกาสสำคัญของงานวัด เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สร้างความตระหนักให้เห็นถึงคุณค่าของประเพณี

คำสำคัญ : วัฒนธรรม, ประเพณี, พิธีกรรม, การอนุรักษ์และการฟื้นฟู

Abstract

This study has educational objectives. 1) To study the traditional traditions of Don Yai Hom Subdistrict, Mueang Nakhon Pathom District, Nakhon Pathom Province and 2) To study the conservation and restoration of traditional traditions of Don Yai Hom Subdistrict, Mueang Nakhon Pathom District, Nakhon

¹⁻² นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

Pathom Province. The target group used in the study totaled 22 people divided into 3 groups of Formal Leaders, Informal Leaders and Attendant. The study tools consisted of semi-structured interviews, participatory and non-participatory observation and group discussions. Data were analysed by classification of data and analyze the data.

The results of the study show that. Traditional traditions of Don Yai Hom Subdistrict, Mueang Nakhon Pathom District, Nakhon Pathom Province. It was found that there are 7 traditional traditions in Don Yai Hom subdistrict is Khwan Khao making tradition, Krayasart begging Boon month ten tradition, ordination traditions, monks carrying monks tradition, Lady Cat Parade tradition and mold Ta Taen Yai Chi ask for rain, The tradition of raise the pot Yai Thao and Su Khwan tradition of children, Cover the alms bowl tradition and Annual tradition of offer teachers Or home. This tradition is a tradition that villagers continue to carry on until the present.

And in terms of conservation and restoration of traditional traditions of Don Yai Hom Subdistrict, Mueang Nakhon Pathom District, Nakhon Pathom Province. It was found that community leaders, teachers, villagers and related persons at Don Yai Hom. There was a meeting and discussion, which resulted from the meeting that the traditional tradition of Don Yai Hom subdistrict will return to the attention of villagers again By allowing the school to organize various traditional activities Allowing students in the area to come down to study by themselves And come to join the rituals with the villagers, including temples, and with various departments Community leaders take part in preserving and reviving traditions. In addition, the traditions should be passed on to the youth in the school and should be promoted to be more recognizable by the traditional traditions. All 7 traditions should be exhibited on important occasions of the temple fair. In order to exchange knowledge and see the value of tradition.

Keywords: CULTURE, TRADITION, RITE, CONSERVATION AND RESTORATION

1. บทนำ

มนุษย์เกิดมาอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม เป็นสังคมย่อมสร้างวัฒนธรรมและประเพณีขึ้นมาใช้เอง ประเพณีเป็นกิจกรรมที่มีการปฏิบัติสืบเนื่องกันมาเป็นเอกลักษณ์และมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของสังคม ซึ่งคำว่าประเพณีตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554 : 59) ได้กำหนดความหมายของคำว่าประเพณีไว้ว่า สิ่งที่ยึดถือประพฤติปฏิบัติสืบๆ กันมาจนเป็นแบบแผน ขนบธรรมเนียม หรือจารีตประเพณี ต่อมาเมื่อมีวัฒนธรรมของสังคมเชื้อชาติต่างๆ เข้ามา ย่อมมีการรับวัฒนธรรมจากสังคมนั้นๆ เข้ามาใช้ และวัฒนธรรมที่นำเอามาใช้ในสังคมของตน อาจนำเอามาใช้โดยตรง แต่บางอย่างก็อาจนำมาปรับปรุงดัดแปลงให้เหมาะสมกับสังคมที่ตนอาศัยอยู่

วัฒนธรรมประเพณีเป็นสิ่งที่มีความค่า สะท้อนถึงวิถีชีวิตของชุมชนในท้องถิ่น วัฒนธรรมจึงมีความเกี่ยวข้องกับทุกคนตลอดเวลา เพราะการดำรงชีวิตประจำวันของคนล้วนแล้วแต่ความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม อีกทั้งวัฒนธรรมประเพณีเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นมาความเจริญรุ่งเรืองของท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งแต่ละท้องถิ่นก็มีวัฒนธรรมประเพณีที่หลากหลาย

ในแต่ละพื้นที่ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2551 : 1) เป็นเครื่องสะท้อนวิถีชีวิตของมนุษย์ ซึ่งแสดงถึงความเชื่อมโยงจากอดีตมาสู่ปัจจุบัน

ประเทศไทยเปรียบเสมือนเครื่องมือของมนุษย์ เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของหมู่คนจำนวนมาก ทำให้คนได้รู้จักถึงความเป็นไทยได้อย่างชัดเจนขึ้น รวมไปถึงวิถีชีวิตของมนุษย์แต่ละสังคมได้ดียิ่งขึ้น ในปัจจุบันสังคมไทย ในส่วนที่เป็นสังคมเมือง คนในสังคมไม่ค่อยเน้นในเรื่องของวัฒนธรรมประเพณี แต่เน้นไปในด้านวัตถุนิยม และเทคโนโลยี คนในกลุ่มสังคมเมืองจึงไม่สนใจด้านวัฒนธรรมประเพณีมากเท่าใดนัก แต่ในสังคมท้องถิ่นชนบท ยังให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมประเพณีอยู่ ซึ่งเห็นถึงวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ค่อนข้างมาก ซึ่งเห็นถึงวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ และความเจริญในด้านวัฒนธรรมประเพณี ในท้องถิ่นชนบทที่ยังมีการสืบทอดปฏิบัติและรักษาไว้ ซึ่งยังมีการปฏิบัติให้เห็นอย่างชัดเจน ซึ่งในแต่ละท้องถิ่นก็มีวัฒนธรรมประเพณีที่หลากหลายไปตามพื้นที่และลักษณะความเป็นอยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ

ตำบลดอนยายหอม ตั้งอยู่ในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม มีทั้งหมด 9 หมู่บ้าน เป็นหมู่บ้านเก่าแก่ ที่พบหลักฐานทางด้านวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ อาชีพส่วนใหญ่ของชาวบ้านเป็นอาชีพเกษตรกรรม บริเวณพื้นที่เป็นพื้นที่ที่ราบลุ่ม ซึ่งเหมาะแก่การทำเกษตร ที่มีวัฒนธรรมและประเพณี สะท้อนวิถีชีวิตของชุมชนได้เป็นอย่างดี ชาวบ้านในตำบลมีความเชื่อ และบูชาสิ่งเหนือธรรมชาติ เพราะมีความเชื่อว่า มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คอยปกปักรักษา เช่น การทำขวัญ เพราะเชื่อว่าแม่โพสพจะคุ้มครองให้ข้าวในนาแข็งแรงออกรวงให้ได้เก็บเกี่ยว รวมถึงการอ่อนน้อมธรรมชาติ เพื่อร้องขอฝน น้ำอันเป็นทรัพยากรที่สำคัญ ผ่านจากสิ่งที่ตนหามาแลกเปลี่ยนหรือต่อรองได้ เช่น การแห่นางแมว เป็นต้น

ประเพณีดั้งเดิมในตำบลดอนยายหอมมีความเป็นเอกลักษณ์ เช่น ประเพณีการทำขวัญข้าว ประเพณีขอทานกระยาสารทบุญเดือนสิบ ประเพณีบวชพระม้าหาม ประเพณีการแห่นางแมว บันตาดเถรยายชีขอฝน ประเพณียกหม้อยายท้าวและสู้ขวัญเด็ก ประเพณีคลุมบาตร และประเพณีการยกครุถวายประจำปี หรือประจำปีบ้าน เป็นต้น ประเพณีที่กล่าวมาเป็นประเพณีดั้งเดิมของตำบลดอนยายหอม และประเพณียังสะท้อนถึงการดำรงวิถีชีวิตของชาวตำบลดอนยายหอม แต่ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าประเพณีต่างๆ เริ่มที่จะค่อยๆ หายไป ในอดีตยังมีการให้ความสำคัญกับประเพณีอยู่มาก แต่ในปัจจุบันคนเริ่มที่จะไม่ค่อยเห็นคุณค่าของประเพณีแล้ว สาเหตุนี้จึงเป็นปัญหาที่สำคัญมากในปัจจุบัน ที่ต้องเร่งหาแนวทางอนุรักษ์ฟื้นฟูประเพณีท้องถิ่นดั้งเดิมเหล่านี้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นถึงความสำคัญของประเพณีต่างๆ ที่มีขึ้นในตำบลดอนยายหอม อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ได้เห็นประเพณีที่มีความสำคัญต่อการวิถีชีวิตของชาวบ้านจึงสนใจที่จะศึกษาประเพณีดั้งเดิมของตำบลดอนยายหอม อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม เพื่อจะศึกษาถึงประเพณีดั้งเดิมต่าง ๆ ของตำบลดอนยายหอมให้เกิดองค์ความรู้ รวมไปถึงศึกษาขั้นตอนการประกอบพิธีกรรม และแนวทางการอนุรักษ์ฟื้นฟูประเพณีให้กลับมาเหมือนเดิม เพื่อให้เยาวชนรุ่นหลังได้เรียนรู้ รู้ถึงคุณค่าของความเป็นไทย จะได้นำไปสืบสานประเพณี และวัฒนธรรมที่เป็นดั้งเดิมเอาไว้อยู่กับคนไทยตลอดไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาประเพณีดั้งเดิมของตำบลดอนยายหอม อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม
- 2.2 เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีดั้งเดิมของตำบลดอนยายหอม อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “ประเพณีดั้งเดิมของตำบลดอนยายหอม อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม” ผู้ศึกษาได้รวบรวมแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาโดยแบ่งสาระสำคัญได้ดังนี้

3.1 แนวคิดเกี่ยวกับพิธีกรรม

คมพศ ด้วงคง และปิยนันท์ เหล่าบัณฑิตเจริญ (2550 : 15) กล่าวว่า พิธีกรรม คือ การทำกิจกรรม อย่งใดอย่างหนึ่งเพื่อการบูชาสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จนกลายเป็นความเชื่อ ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีที่สืบทอดต่อกันมา และทำให้สมาชิกในสังคมมาปฏิบัติร่วมกันจนเกิดเป็นความผูกพัน นำไปสู่ความสามัคคีและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิกภายในสังคม

สุเมธ เมธาวิทยกุล (2532 : 2) กล่าวถึงลักษณะสำคัญของพิธีกรรม คือ พิธีกรรม เน้นเป็นสื่อสัญลักษณ์แสดงถึงความ เป็นจริง และเน้นเรื่องจิตเป็นสำคัญ ทำให้เกิดความสบายใจ เกิดกำลังใจ จะทำให้การประกอบพิธีกรรมนั้น มีความหวังว่าสิ่งเหล่านั้นจะทำให้สมหวัง

วิเชียร รักการ (2529 : 27) ได้กล่าวถึงรูปแบบของพิธีกรรม คือ งานพิธี แสดงให้เห็นถึงความมีหน้ามีตาหรือ เพื่อ แสดงถึงสถานภาพทางสังคมของเจ้าภาพ และพิธีการ แสดงให้เห็นถึงความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นเรื่องของกลุ่มบุคคล เกี่ยวข้องเท่านั้น

ประสาน ทองภักดี (2520 : 54-55) กล่าวถึงองค์ประกอบของพิธีกรรมว่ามี 6 ประการ คือ 1) ประธานของพิธี 2) ผู้ประกอบพิธี 3) ผู้ร่วมพิธี 4) สถานที่ประกอบพิธี 5) ระยะเวลาประกอบพิธี และ 6) อุปกรณ์ในการทำพิธี

3.2 แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์และการฟื้นฟู

3.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์

เกษม จันทรแก้ว (2530 : 45) กล่าวว่า การอนุรักษ์ หมายถึง การเก็บรักษา สงวน ซ่อมแซม ปรับปรุง และการ ใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อจะได้เอื้ออำนวยให้คุณภาพสูงในการสนองความเป็นอยู่ของมนุษย์ตลอดไป

สัณชัย อินสิน (2555 : ไม่ปรากฏเลขหน้า) การอนุรักษ์ประเพณีไทยให้ดำรงอยู่สืบไปจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากคนไทยทุกคน ซึ่งมีหลายวิธีการด้วยกัน คือ 1) การค้นคว้าวิจัย 2) การอนุรักษ์ 3) การฟื้นฟู 4) การพัฒนา 5) การ ถ่ายทอด 6) ส่งเสริมกิจกรรม 7) การเผยแพร่แลกเปลี่ยน และ 8) การเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่น ซึ่งทั้ง 8 วิธีนี้สามารถที่จะ นำไปอนุรักษ์ประเพณีของท้องถิ่นได้

3.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการฟื้นฟู

นิภา พิลากิต (2559 : 16) กล่าวว่า การฟื้นฟู หมายถึง การเปรียบเทียบสิ่งมีชีวิตซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแนวคิด การฟื้นฟู โดยถือว่าสังคมมนุษย์เป็นสิ่งที่มีความมีชีวิต และวัฒนธรรมก็เป็นรูปแบบพฤติกรรมของสังคมที่ต้องเรียนรู้กันอย่างเป็นระบบ โดยสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการกระทำของวัฒนธรรม คือ การรักษาวรรณธรรมให้มีความสมบูรณ์ที่สุดและทำให้เกิดความแปรผันให้ น้อยที่สุด

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2550 : 7 - 8) กล่าวว่า การฟื้นฟูวัฒนธรรมถือเป็นสิ่งที่จำเป็น การดำเนินงานด้านการฟื้นฟูวัฒนธรรมให้มีประสิทธิภาพ สรุปได้ 12 แนวทาง คือ 1) การฟื้นฟู 2) การถ่ายทอด 3) การ ส่งเสริมสนับสนุน 4) การสร้างสรรค์ 5) การเสริมสร้างความสัมพันธ์ต่างประเทศ 6) การพัฒนา 7) การศึกษา 8) การเสริมสร้าง ประชาธิปไตยทางวัฒนธรรม 9) การเผยแพร่ 10) การค้นคว้าวิจัย 11) การลงทุนทางวัฒนธรรม และ 12) การมีส่วนร่วม ซึ่งทั้ง 12 วิธีนี้สามารถที่จะนำไปฟื้นฟูประเพณีของท้องถิ่นได้

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่องประเพณีดั้งเดิมของตำบลดอนยายหอม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีการศึกษา ดังนี้

4.1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก

การศึกษาในครั้งนี้ผู้ศึกษาได้เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจงออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

4.1.1 ผู้นำที่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้นำชุมชน พระสงฆ์ และครูในโรงเรียน จำนวน 4 คน

4.1.2 ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน หรือผู้ประกอบการพิธี จำนวน 3 คน

4.1.3 ผู้เข้าร่วมพิธี ได้แก่ กลุ่มชาวบ้าน จำนวน 15 คน

4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาในครั้งนี้ผู้ศึกษาได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาออกเป็น 2 วิธี คือ

4.2.1 ข้อมูลทุติยภูมิ การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมินั้นศึกษาค้นคว้าในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ โดยค้นคว้าจากข้อมูลในหนังสือ วารสาร บทความทางวิชาการ เอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจากห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่างๆ รวมทั้งการค้นคว้าข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการศึกษา

4.2.2 ข้อมูลปฐมภูมิ การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิได้จากการสัมภาษณ์แบบรายบุคคลจะได้ข้อมูลจากผู้ที่เป็นทางการและผู้ที่ไม่เป็นทางการ กับสัมภาษณ์การสนทนากลุ่ม (Focus Group) จะได้ข้อมูลจากผู้เข้าร่วมพิธี และการสังเกต

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

4.3.1 แบบสัมภาษณ์ เป็นแนวคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง ประกอบด้วยแนวคำถามที่เกี่ยวกับ ความเป็นมาของประเพณีดั้งเดิม แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีดั้งเดิมของตำบลดอนยายหอม อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม

4.3.2 การสังเกต การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม มีทำกิจกรรมร่วมกันกับคนในชุมชน ทำให้ได้เห็นถึงองค์ประกอบต่างๆ ของประเพณีดั้งเดิมในตำบลดอนยายหอม และการสังเกตจากพฤติกรรมของผู้ที่ให้สัมภาษณ์ข้อมูล

4.3.3 สมุดจดบันทึก การจดบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

4.3.4 อุปกรณ์บันทึกเสียงและภาพ ใช้การบันทึกเสียงเพื่อเป็นวิธีช่วยให้ข้อมูลมีความสมบูรณ์มากขึ้นและมีกรเก็บภาพไว้เป็นหลักฐานเพื่อแสดงถึงความสมบูรณ์ของกิจกรรมในขณะนั้น

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบรายบุคคลกับสัมภาษณ์แบบการสนทนากลุ่ม (Focus Group) และการสังเกต นำข้อมูลที่ได้มาทำการแยกจัดหมวดหมู่ข้อมูล แล้วมาเข้าสู่ขั้นตอนของการวิเคราะห์ข้อมูล โดยในการวิเคราะห์ข้อมูลนั้นยึดวัตถุประสงค์เป็นหลัก

5. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาประเพณีดั้งเดิมของตำบลดอนยายหอม อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม สามารถแบ่งผลการศึกษาออกเป็น 2 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ประเพณีดั้งเดิมของตำบลคอนยายหอม อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม

การศึกษาประเพณีดั้งเดิมของตำบลคอนยายหอม อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยศึกษาถึงความเป็นมาของประเพณี ผู้ประกอบพิธีกรรม สถานที่ประกอบพิธีกรรม อุปกรณ์ประกอบพิธีกรรม ช่วงวันและเวลาในการประกอบพิธีกรรม และขั้นตอนการประกอบพิธีกรรม ซึ่งประเพณีดั้งเดิมของตำบลคอนยายหอมมีทั้งหมด 7 ประเพณี ดังนี้

5.1 ประเพณีการทำขวัญข้าว

ประเพณีการทำขวัญข้าวเป็นประเพณีที่สร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ชาวนาเกษตรกร รวมถึงเป็นการขอพรต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ช่วยเหลือผลผลิตของตนเองให้มีความเจริญงอกงามมีความเจริญก้าวหน้า และเป็นการปิดเป่าภัยธรรมชาติ โดยผู้ประกอบพิธีกรรมในอดีต คือ คุณปู่ชม แก้ววัฒน์ และผู้สืบทอดต่อมา คือ คุณยายสง่า แก้ววัฒน์ เป็นผู้ประกอบพิธีกรรม สถานที่ประกอบพิธีกรรม คือ ศาลแม่โพสพ ที่ตั้งอยู่ในชุมชนคอนยายหอม

ลักษณะการประกอบพิธีกรรม ผู้ประกอบพิธีพร้อมคณะผู้เข้าร่วมพิธีจะจัดเตรียมอาหาร เพื่อถวายภัตตาหารเช้าแด่พระภิกษุสงฆ์รวมถึงเครื่องสังเวยที่จะใช้เช่นสรวงแม่โพสพและถวายเทพดาทั้งหลายที่สิงสถิตอยู่ ณ ศาลแม่โพสพ เพื่อเป็นการสักการบูชาให้เทพดาพึงพอใจ และรับเครื่องบูชาให้อำนวยสำราญจากข้าวปลาอาหารขนมผลไม้ที่ชาวบ้านได้นำมาสังเวย หลังจากการถวายเครื่องสังเวยแด่แม่โพสพแล้ว ผู้ประกอบพิธีรวมถึงผู้เข้าร่วมพิธีจะทำขวัญข้าว การประกอบพิธีเริ่มโดยการกล่าวบทสวดเพื่อชุมนุมเทวดา หลังจากนั้นจะกล่าวบทเสภาในการทำขวัญข้าว ผู้ประกอบพิธีและผู้เข้าร่วมพิธีขับบทเสภาพร้อมเพรียงกันเป็นทำนองช้า เพื่อเป็นการอ่อนน้อมเชื่อเชิญวิญญาณของแม่โพสพและขวัญข้าวที่อยู่ตามทุ่งนามาสู่เมล็ดข้าวเปลือก

ชาวบ้านมีความเชื่อว่าหากเมล็ดข้าวตกหล่นอยู่ตามทุ่งนา ขณะเก็บเกี่ยวไม่ได้นำมาไว้ที่ยังฉาง จะทำให้ขวัญของแม่โพสพนั้นตกอยู่ด้วยจึงต้องกล่าวเชิญขวัญนั้นมาให้หมด เพื่อให้ขวัญมาอยู่รวมกลุ่มกันดังบทเสภาที่ว่า “ขวัญแม่อยู่ในรู่ระแหง ขวัญแม่แฝงอยู่ในกอหญ้า เชิญขวัญแม่มาเถิดนะแม่เอ๋ย” (สง่า แก้ววัฒน์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 2564) โดยผู้ประกอบพิธีกรรมจะอวยพรและพูดแต่สิ่งดีๆ ด้วยเป็นประโยคที่คล้องจองกันเช่น “ต้นละหม้อกอละเกวียน” และ “ข้าวสุกเต็มหม้อส้มมะละกอเต็มต้น” (สง่า แก้ววัฒน์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 2564) โดยหมายความว่าในทุ่งนาที่ปลูกข้าวนั้น 1 ต้นกล้าขอให้ได้ข้าวเปลือกที่สามารถอยู่ได้ 1 หม้อ และใน 1 กอต้นข้าวขอให้ได้จำนวนรวงข้าวได้ 1 เกวียน รวมถึงผลไม้ในไร่สวนให้ออกผลผลิตเต็มต้นกินไม่ไหวใช้ไม่หมด เป็นการพูดอวยพรสร้างขวัญกำลังใจแก่ชาวนา และเป็นการขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์บันดาลเป็นไปตามปรารถนาของชาวนาดังที่ขอพร

5.2 ประเพณีขอทานกระยาสารทบุญเดือนสิบ

ประเพณีขอทาน กระยาสารท บุญเดือนสิบ มีความเป็นมาจากการที่ชาวบ้านต้องการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลส่งไปให้แก่ผู้ล่วงลับและวิญญาณบรรพบุรุษเปรตชนทั้งหลาย โดยในงานบุญเดือนสิบที่เรียกว่า ‘สารทไทย’ ชาวบ้านจะต้องทำขนมซึ่งเป็นขนมเฉพาะในพิธีเรียกว่า ‘ขนมกระยาสารท’ ในขนมกระยาสารท ประกอบไปด้วยถั่ว งา น้ำตาล กวนให้เข้ากัน หลังจากนั้นนำขนมที่กวนมาเช่นสังเวทพระภูมิเจ้าที่และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในหมู่บ้านโดยนิยมถวายคู่กับกล้วยไข่

หลังจากนั้นในช่วงเพลชาวบ้านจะนำสำหรับกับข้าวอาหารคาวหวาน ขนมกระยาสารท ไปถวายแด่พระภิกษุสงฆ์ที่วัดตอนยายหอม และในช่วงเย็นชาวบ้านจัดตั้งขบวนโดยตั้งลำเรือจากต้นคลองเพื่อล่องมายังชุมชน ขบวนนั้นเรียกว่า ‘ขบวนขอทานกระยาสารท’ ในขบวนประกอบด้วยเรือ 3 ลำ ลำแรกเป็นลำของเครื่องดนตรีนิยมใช้กลองยาว ปี ขบวนเรือลำที่ 2 เป็นเรือที่ชาวบ้านแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่สวยงาม เพื่อตะโกนบอกกล่าวและร้องเพลงว่าขบวนขอทานกระยาสารทนั้นได้มาถึงหน้าบ้านแล้ว และในส่วนเรือลำที่ 3 เป็นเรือที่นำไว้ใส่กระยาสารท

โดยขบวนขอทานกระยาสารทจะเริ่มต้นในช่วงเวลาประมาณ 19.00 น. ในขบวนเรือชาวบ้านจะลงมาต้อนรับและนำขนมกระยาสารทลงมาให้ เพื่อเป็นการทำทานและอุทิศผลบุญไปสู่ญาติผู้ล่วงลับ ในขบวนจะประกอบด้วยการเล่นอย่างสนุกสนาน ส่วนมากนิยมร้องเพลงอีแซว เพลงฉ่อย เป็นการร้องเย้าแหย่ให้ชาวบ้านในแต่ละบ้านมีความเขินอาย โดยเฉพาะบ้านใดที่มีลูกสาวที่ยังไม่ได้ออกเรือน หนุ่มๆ ในขบวนจะพูดแซวหยอกล้อเป็นการเกี่ยวพาราสีอีกด้วย ดังคำพูดที่คล้องจองกันว่า “การรักการหวังใครไม่สู้พ่อ การพวยการถ่อพ่อไม่สู้ใคร” (ทองแพรว พูลเปรม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 2564) โดยหมายความว่าผู้ชายในขบวนเรือที่พูดสื่อความหมายถึง ความรัก ความหวังหญิงสาวนั้นไม่มีใครสู้ตนได้ แต่การพวยเรือและถ่อเรือในขบวนตนเองนั้นไม่สามารถสู้ใครได้

5.3 ประเพณีบวชพระม้าหาม

ประเพณีบวชพระม้าหามเป็นประเพณีที่จำลองแบบอย่างในพุทธประวัติ ตอนที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จออกผนวช โดยได้ขี่ม้ากัณฐกะในการออกผนวช ประเพณีบวชพระม้าหามจึงเป็นประเพณีที่สำคัญของชาวตำบลตอนยายหอม การจัดงานนิยมจัดในช่วงวันที่มีงานอุปสมบทของนาคในช่วงเดือน 4 ถึง เดือน 8 และ เดือน 12 ถึง เดือน 3 ยกเว้นช่วงเข้าพรรษาที่ไม่มีการอุปสมบท มักจัดที่บ้านของผู้จัดงานอุปสมบทและที่วัดตอนยายหอม

ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมชาวบ้านจะจัดเตรียมตัดต้นไม้เพื่อทำม้ากัณฐกะจำลอง จากนั้นตกแต่งเป็นรูปม้าให้สวยงาม แล้วชาวบ้านจะยกธง 7 สีขึ้นพร้อมทั้งตั้งศาลเพียงตาเพื่อเป็นการบอกกล่าวแก่เทพยดาทั้งปวงว่าจะมีการอุปสมบทของนาคและให้เทพเทวาเหล่านั้นคุ้มครอง เมื่อเวลานาคขึ้นไปบนหลังม้าแล้วจะได้ไม่เกิดภัยอันตรายตกลงมาบาดเจ็บ ซึ่งหากเป็นเช่นนั้นจะไม่สามารถอุปสมบทได้ หลังจากนั้นจะพานาคไปโกนหัวเพื่อบวชนาค จากนั้นจะนำม้าหามาเตรียมไว้หน้าคานจากวัดเพื่อมาสวดฉลองไตรยังบ้านเจ้าภาพ ในรุ่งเช้าของวันบวชจะนำนาคขึ้นคานม้าและใช้ขาม้า 4 ขาประกอบด้วยคน 4 คน

หามม้าไปวัดในช่วงระหว่างทางในการหามจะมีการข่มตัวม้า เพื่อเป็นการแสดงถึงอุปสรรคในช่วงสมัยที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงผนวชได้ข้ามอุปสรรคมากมายจนได้ผนวช จึงเป็นการจำลองโดยการข่มม้าเพื่อให้ภาคประกอบร่างกายให้คงอยู่บนม้าจนถึงวัดและทำพิธีอุปสมบทต่อไป

5.4 ประเพณีการแห่นางแมว ปันตาเถรยายชีขอฝน

ในตำบลคอนยายหอมมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์มากมาย นอกจากคุณยายหอมแล้วยังมีสิ่งสำคัญอีกหนึ่งสิ่ง คือ ‘คุณย่าบางยาง’ หรือชาวบ้านจะเรียกต่างกันอย่างออกไปว่า ‘แม่ย่าบางยาง’ หรือ ‘เจ้าย่าบางยาง’ บ้าง ศาลเจ้าย่าบางยางเป็นศาลทรงไทยอยู่ที่ หมู่ 1 ตำบลคอนยายหอม เป็นที่สักการะและบูชาของชาวตำบลคอนยายหอมที่บูชาเจ้าย่าบางยางตลอดมาจนถึงปัจจุบัน ในแต่ละปีชาวบ้านจะบูชาสักการะเจ้าย่าบางยางปีละ 1 ครั้ง เรียกว่างานประจำปีศาลเจ้าย่าบางยาง

เจ้าย่าบางยางมีความศักดิ์สิทธิ์ช่วยเหลือชาวบ้านตำบลคอนยายหอมมาอย่างยาวนานโดยเฉพาะเรื่องของการขอฝน ในปีไหนที่เกิดภาวะแห้งแล้งชาวบ้านจะต้องทำการขอฝนจากเจ้าย่าบางยาง แล้วทุกครั้งฝนก็จะตกลงมาทำให้ชาวบ้านมีน้ำใช้ในการเกษตรกรรม การจัดงานจะจัดในช่วงวันพุธและพฤหัสบดีที่ 2 ของเดือน 6 ในทุกปีในปีที่มีเดือน 8 สองหนจะจัดงานในช่วงเดือน 7 โดยขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมนั้นในช่วงเช้าของวันพุธจะทำการปันตาเถรยายชีพร้อมทั้งจัดสำรับอาหารคาวหวาน หมากพลู บุหรี่ เช่นสังเวชเชียวดวงวิญญาณตาเถรยายชีมายังหุ่นที่ปั้นเอาไว้ หลังจากนั้นนำไม้สลักที่สลักเป็นรูปอวัยวะเพศชายเรียกว่า ‘ปลัดขิก’ ลงมาจากศาล เพื่อใช้ในการแห่นางแมว

ในช่วงสายจะจับแมวสีสวาดใส่ในตะข้องแล้วแห่ไปรอบๆ หมู่บ้าน มีการขับกล่อมบทแห่นางแมวเข้ากับจังหวะเครื่องดนตรีไปรอบๆ เมื่อร้องบทแห่นางแมวจบชาวบ้านผู้เข้าร่วมพิธีจะนำปลัดขิกกระทุ้งไปยังบ้านเรือนในรอบๆ หมู่บ้านเพื่อเป็นการเหยยให้เทวดาประจำบ้านต่างๆ โกรธและบันดาลให้ฝนตกลงมา เมื่อแห่นางแมวรอบหมู่บ้านเสร็จ ในช่วงเย็นจะนิมนต์พระภิกษุสงฆ์ 9 รูป มาเจริญพระพุทธมนต์เย็น จากนั้นในช่วงเช้าวันพฤหัสบดีมีการถวายภัตตาหารพระภิกษุสงฆ์ 9 รูป และนำปลัดขิกขึ้นไว้บนศาลยังที่เดิมเป็นการเสร็จพิธี

ในช่วงเวลา 3 วัน หลังจากทำการแห่นางแมวหากฝนตกถือว่าพิธีสำเร็จ หากฝนไม่ตกชาวบ้านจะรวมตัวกันเพื่อที่จะมาเขียนรูปปันตาเถรยายชีโดยใช้ไม้เรียวพาดไปยังหุ่น เพื่อให้เกิดความเจ็บปวดเป็นการทำให้วิญญาณตาเถรยายชีโกรธและบันดาลฝนมาในที่สุด

5.5 ประเพณีหม้อยายท้าวและสู่ขวัญเด็ก

ประเพณีหม้อยายท้าวเป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอำนาจในการปกป้องคุ้มครองเด็กทารกที่เกิดใหม่จนอายุ 12 ปี ‘ยายท้าว’ คือ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านคอนยายหอมให้ความนับถือหรือท่องถ้อยอื่นเรียกกันว่า ‘แม่ซ้อ’ ยายท้าวมีหน้าที่คุ้มครองไม่ให้เด็กเกิดอันตรายและไม่ทำให้เด็กเกิดการเจ็บไข้ได้ป่วย โดยจะต้องมีการบูชายายท้าวเพื่อให้อายท้าวพอใจ ลักษณะการบูชาผีหม้อคือใช้หม้อดินเป็นที่สถิตดวงวิญญาณของยายท้าว ภายในหม้อดินจะบรรจุเครื่องสังเวชพร้อมทั้งหมาก ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับคนแก่ในอดีตที่นิยมบริโภคหมาก และปิดปากหม้อด้วยผ้าขาวบูชาไว้บนหิ้งหรือที่สูงเป็นต้น

การจัดงานจะจัดในช่วงวันจันทร์ข้างขึ้นของเดือน 4 เดือน 6 และเดือน 12 โดยสถานที่ที่จะจัดในบริเวณบ้านที่มีเด็กทารกเกิดใหม่ ในมุมอันสมควรที่ไม่มีการรบกวนของสัตว์เลี้ยงและผู้คน เป็นมุมสงบสะอาดสำหรับเป็นที่ตั้งผีหม้อยายท้าว โดยขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมนั้นเมื่อจัดเตรียมสำรับอาหารคาวหวานเครื่องสังเวชเรียบร้อยแล้ว ผู้ประกอบพิธีจะเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์แม่ซ้อและคุณยายท้าวมารับเครื่องสังเวช หลังจากนั้นผู้ประกอบพิธีนำไข่ดิบขมิ้นน้ำมันหอมแล้ววางลงในหม้อดินตามด้วยรูปเทียน หมากพลู เงินก้านัล พร้อมอัญเชิญยายท้าวมาปกป้องรักษาคุ้มครองเด็ก แล้วนำผ้าขาวปิดปากหม้อมัดด้วยสายสิญจน์ หลังจากนั้นผู้ประกอบพิธีทำการเรียกขวัญเด็กโดยการผูกด้วยสายสิญจน์และเรียกขวัญ เป็นการเสร็จพิธีการยกหม้อยายท้าว ทุก ๆ ปีจะต้องเปลี่ยนหม้อยายท้าว 1 ครั้ง จนกว่าเด็กจะมีอายุ 1 รอบ คือ 12 ปีนักซ์ตร

5.6 ประเพณีคลุมบาตร

ประเพณีคลุมบาตรเป็นประเพณีทำบุญอุทิศบุญกุศลให้แก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว โดยถือว่าเป็นงานบุญใหญ่และเป็นงานบุญที่สำคัญ ซึ่งผู้ที่สามารถจัดงานนี้ได้ต้องเป็นบุคคลที่มีฐานะหรือมีปัจจัยมากพอที่จะจัดงาน เพราะในงานคลุมบาตรมีค่าใช้จ่ายค่อนข้างมาก นอกจากจะมีการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษยังมีการจัดมหรสพสมโภช ในช่วงเวลากลางคืนมีการฉายหนังเพื่อให้ชาวบ้านได้มาร่วมสนุกเป็นการทำทานอีกชนิดหนึ่ง

การจัดงานสามารถจัดได้ทุกวันถ้าเจ้าภาพมีความพร้อมและมีความสะดวก โดยสถานที่ที่จะจัดพิธีคลุมบาตรจะต้องประกอบพิธีกรรมที่วัดเท่านั้น ห้ามประกอบพิธีกรรมที่บ้านเป็นอันขาด ขั้นตอนการประกอบพิธีคลุมบาตรจะจัดด้วยกัน 2 วัน ในวันแรกเวลาประมาณ 17.00 น. จะนิมนต์พระภิกษุสงฆ์ 9 รูป ขึ้นสวดบทธรรมนิยามว่าด้วยเรื่องของการปลงสังขาร หลังจากที่พระภิกษุสงฆ์สวดจบแล้ว เจ้าภาพจะนิมนต์พระภิกษุสงฆ์อาวโสขึ้นเป็นองค์เทศนาเพื่อประกอบการเทศน์ 1 กัณฑ์ หน้าอัฐิบรรพบุรุษ เมื่อเทศน์จบแล้วจะถวายเครื่องกัณฑ์เทศน์พร้อมทั้งซีกผ้าบังสุกุลให้แก่ผู้ที่ล่วงลับพร้อมกรวดน้ำ

หลังจากนั้นในช่วงเวลากลางคืนจะมีมหรสพสมโภชเพื่อเป็นการแสดงถึงเกียรติยศของบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ในช่วงรุ่งเช้าของอีกวันจะนิมนต์พระภิกษุสงฆ์จำนวน 9 รูป ขึ้นรับบาตรฉันทาอาหารเช้า โดยทางเจ้าภาพจะจัดเตรียมสำหรับคาวหวานพร้อมทั้งบาตร 9 ลูก วางอยู่ตรงหน้าพระภิกษุสงฆ์พร้อมใช้ผ้าขาวคลุมบาตรไว้ และนิมนต์พระภิกษุสงฆ์เจริญบทถวายพรพระหรือเรียกสั้นๆ ว่า ‘บทพาหุงมหากา’ เจ้าภาพนำข้าว ไข่ต้ม ขนมเปียะ ใส่นิมนต์พระภิกษุสงฆ์ ในขณะที่พระภิกษุสงฆ์กำลังสวดบทพาหุงจะเปิดผ้าขาวที่คลุมบาตรออก เพื่อให้ทางเจ้าภาพได้นำสิ่งของต่างๆ ใสลงในบาตร เมื่อนำของใส่บาตรพระภิกษุสงฆ์จำนวน 9 รูป แล้วทางเจ้าภาพจะนำอาหารคาวหวานเพื่อถวายสังฆทานอุทิศ หรือเรียกว่า ‘ถวายมตกะสังฆทาน’ หลังจากนั้นเมื่อทางเจ้าภาพได้ถวายแล้ว พระภิกษุสงฆ์รูปถัดจากรูปแรกจะทำการอุปโลกน์ (อุปโลกน์ คือ สังฆทานที่นำมาถวายแต่พระภิกษุสงฆ์สามารถคืนให้ญาติโยมไปบริโภคได้โดยไม่เกิดบาปอันใด) จากนั้นจึงประเคนอาหารคาวหวาน ขณะที่พระภิกษุสงฆ์ฉันทาอาหารทางเจ้าภาพจะนำเครื่องสังเวยแก้อัฐิบรรพบุรุษเพื่ออัญเชิญบรรพบุรุษมารับเครื่องสังเวย หลังจากนั้นพระสงฆ์จึงสวดยะถาและให้พรทางเจ้าภาพกรวดน้ำรับพรเป็นอันจบพิธีคลุมบาตร

5.7 ประเพณีการยกครูถวายประจำปี หรือประจำบ้าน

ประเพณียกครูถวายประจำปี หรือประจำบ้าน เป็นประเพณีสำคัญของชาวตำบลดอนยายหอม เพราะตำบลดอนยายหอมเป็นตำบลเก่าแก่มีตำนานเกี่ยวกับการสร้างองค์พระปฐมเจดีย์ ในชุมชนที่มีความเก่าแก่อ้อมมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คอยปกปักรักษา บ้านเรือนของชาวบ้านมีการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไว้ปกป้องรักษา สิ่งศักดิ์สิทธิ์เชื่อกันว่ามีฤทธิ์แตกต่างกันออกไป บางบ้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์อาจจะเป็นผู้ชายจะเรียกกันว่า ‘เจ้าพ่อ’ ถ้าเป็นผู้หญิงก็จะเรียกกันว่า ‘เจ้าแม่’ บ้านเรือนแต่ละหลังจะมีหิ้งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เรียกว่า ‘หิ้งครูบาอาจารย์’ โดยในแต่ละปีจะต้องทำการยกครูปีละ 1 ครั้ง

ในวันที่กระทำพิธีแต่ละบ้านจะทำพิธีคนละเดือนโดยยึดถือเดือนคู่เป็นหลัก เช่น เดือน 4 เดือน 6 เดือน 12 เป็นต้น โดยวันที่ใช้ในการประกอบพิธีนิยมใช้วันพฤหัสบดี ถือว่าเป็นวันครู การจัดเตรียมเครื่องสักการะสังเวยประกอบด้วย หัวหมู ไก่ สุรา อาหารคาวหวาน ผลไม้ตามฤดูกาล เครื่องแต่งตัวเรียกว่าเครื่องทรง ซึ่งบางบ้านที่มีฐานะก็จะจัดหาปีที่พาทย์มโหรีมาบรรเลง เพื่อเป็นการถวายให้แก่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้มีความเพลิดเพลินในระหว่างการรับเครื่องสังเวย การประกอบพิธีกรรมนั้นเจ้าภาพจะทำพิธีการถวายเครื่องสังเวย เพื่อเป็นการบูชาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในบ้านเรือนของตน หากในบ้านนั้นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต้องการที่จะประทับทรงของคนในบ้านก็จะมีการประทับทรงเพื่อทำการร่ายรำและอวยพรให้คนในบ้านได้อยู่เย็นเป็นสุข

ตอนที่ 2 แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีดั้งเดิมของตำบลดอนยายหอม อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม

แนวทางการอนุรักษ์ฟื้นฟูประเพณีดั้งเดิมของชาวตำบลดอนยายหอมเป็นข้อมูลที่ได้จากการประชุมร่วมกันของผู้นำชุมชน ครู ชาวบ้าน และผู้เกี่ยวข้องที่วัดดอนยายหอม โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ประเพณีสำคัญของตำบลดอนยายหอมยังคงอยู่ต่อไป เช่น ประเพณีทำขวัญข้าว แห่นางแมวปั่นตาเถรยายซี ยกหม้อยายท้าว เป็นต้น ดังที่ พระครูปฐมวรจารย์ (สัมภาษณ์, 2564) ได้กล่าวว่า “ฉันเองก็เป็นคนในพื้นที่เห็นประเพณีเก่าแก่มาดั้งแต่เด็ก จนตอนนี้แก่แล้วก็อยากให้เด็กมาสานต่อประเพณีจะได้ไม่หาย” โดยมีผู้นำชุมชนเข้าร่วมในการประชุมครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 3 ครูจากโรงเรียนพระปฐมวิทยาลัยและพระปฐมวิทยาลัย 2 รวมถึงพระครูปฐมวรจารย์ (หลวงพ่อดวยพร ฐิติญาโณ) เจ้าอาวาสวัดดอนยายหอม

ผลจากการประชุมทำให้ประเพณีดั้งเดิมของตำบลดอนยายหอมกลับมาเป็นที่สนใจของชาวบ้านอีกครั้ง ทางโรงเรียนได้ออกความเห็นว่าการจัดกิจกรรมประเพณีต่างๆ เด็กนักเรียนในพื้นที่ควรได้ลงมาศึกษาด้วยตนเองผ่านทางโรงเรียน โดยให้มาร่วมพิธีกรรมกับชาวบ้าน รวมถึงวัดโดยเรียกรวม 3 สถาบันว่า ‘บวร’ โดยมีหน่วยงานต่างๆ ผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฟื้นฟู

เดิมการจัดประเพณีของชาวบ้านยังไม่มีเทคโนโลยีหรือสิ่งอำนวยความสะดวกเข้ามาเกี่ยวข้อง ทางหน่วยงานหัวหน้าชุมชนได้แสดงความคิดเห็นว่าทางฝ่ายผู้นำชุมชนจะให้การสนับสนุนในด้านเทคโนโลยี เช่น เครื่องขยายเสียง เครื่องไฟ การจัดระเบียบจราจร รวมถึงการประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนได้ทราบถึงข่าวสารเรื่องการจัดประเพณีและกิจกรรมต่างๆ

รวมถึงควรมีการถ่ายทอดประเพณีไปสู่เยาวชนในโรงเรียน เช่น การตัดกระดาษเพื่อที่จะนำมาประกอบในตุ้มม้าหาม การฉลุลายลงในกระดาษผ่านซี่โม่กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และเดิมที่ทางโรงเรียนได้มีการปลูกแปลงนาสาธิตจำลอง ทางโรงเรียนจึงได้มีการนำประเพณีการทำขวัญข้าวไปถ่ายทอดให้แก่อย่างนักเรียนเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ถึงประเพณีทำขวัญข้าวของชาวตำบลดอนยายหอม

จากนั้นผู้นำชุมชนได้แสดงความคิดเห็นว่าควรส่งเสริมประเพณีดั้งเดิมของชาวตำบลดอนยายหอมให้ได้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้นควรนำประเพณีดั้งเดิมทั้ง 7 ประเพณีมาจัดแสดงในโอกาสสำคัญของงานวัด เพื่อเป็นการส่งเสริมประเพณีและแลกเปลี่ยน ซึ่งในตำบลดอนยายหอมได้ยกย่องบุคคลสำคัญให้เป็นปราชญ์ชาวบ้าน คือ ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับประเพณีดั้งเดิมอย่างเชี่ยวชาญ และเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมของชาวตำบลดอนยายหอม ได้แก่ นางสาวสง่า แก้ววัฒน์ ผู้ประกอบพิธีทำขวัญข้าว, คุณครูชัยศรี วาสนุมา ผู้ประกอบพิธียกหม้อยายท้าว, คุณครูสาธิต กุญแจ ผู้จัดตั้งชมรมกระดาษตอกม้าหาม, นางกลม ขำไข ผู้ประกอบพิธีแห่นางแมวปั่นตาเถรยายซี, นายสุจินต์ ศักดิ์สุภาพ ผู้ประกอบพิธีคลุมบาตร และนางทองแพรว พูลเปรม ผู้ประกอบพิธียกครูเจ้า

6. อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาของงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาประเพณีดั้งเดิมของตำบลดอนยายหอม อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม” พบว่าประเพณีดั้งเดิมของชาวตำบลดอนยายหอมที่เก่าแก่เป็นประเพณีที่แฝงไปด้วยพิธีกรรมที่เกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และการบูชาสิ่งที่ยังมองไม่เห็น รวมถึงโลกหลังความตาย โดยในตัวประเพณีนั้นสะท้อนถึงความเคารพ ความกตัญญูต่อดวงวิญญาณ ทั้งต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์รวมถึงบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว และแสดงถึงความศรัทธาในพระพุทธศาสนาเพราะในแต่ละประเพณี จะมีพิธีกรรมในทางศาสนาทุกครั้ง แต่ในปัจจุบันได้เริ่มมีการสูญหายเนื่องจากในสมัยอดีตชาวบ้านยึดสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นที่พึ่งและช่วยเหลือในด้านการดำรงชีพและการประกอบอาชีพ แต่ในปัจจุบันได้มีเทคโนโลยีเข้ามาแทนที่ชาวบ้านได้มีการพึ่งพาเทคโนโลยีมากกว่าการประกอบพิธีกรรม รวมถึงการดำรงชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงไป เช่น การจราจรซึ่งในสมัยก่อนได้มีการสัญจรทางน้ำ ในปัจจุบันได้มีการสัญจรทางบกแทน รวมถึงชาวบ้านในสมัยก่อนประกอบอาชีพเกษตรกรรมแต่ด้วยในสมัยนี้คนในชุมชนประกอบอาชีพทางหน่วยงานเอกชนมากขึ้น จึงทำให้ประเพณีดั้งเดิมของชาวตำบลดอนยายหอมเริ่มสูญหายไป

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

7.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

การศึกษาประเพณีดั้งเดิมของตำบลดอนยายหอม อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากการศึกษาดังต่อไปนี้

7.1.1 หน่วยงานราชการ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยในการสนับสนุน หรือมีการส่งเสริมให้กับชาวบ้านตำบลดอนยายหอมเพิ่มขึ้น เพื่อให้ชาวบ้านเป็นการร่วมกันอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีดั้งเดิมของตำบลดอนยายหอมให้กลับมาเหมือนเดิม

7.1.2 ชาวบ้านตำบลดอนยายหอมควรมีการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับเยาวชนรุ่นต่อไป ไปให้มีความสนใจและมีการตระหนักถึงคุณค่าในการที่จะอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีดั้งเดิม ซึ่งในการส่งเสริมและทำกิจกรรมให้เยาวชนนั้นได้เข้ามาเรียนรู้เกี่ยวกับประเพณีทั้ง 7 ประเพณีนี้ ให้รู้ถึงความสำคัญของแต่ละประเพณีมีความสำคัญอย่างไร และให้ชาวบ้านนั้นได้สอนเยาวชนในเรื่องของการประกอบพิธีกรรม เพื่อให้เยาวชนนั้นได้มีการถ่ายทอดให้กับคนรุ่นหลังได้

7.1.3 ชุมชนตำบลดอนยายหอมควรมีการประชาสัมพันธ์ หรือมีสื่อในเรื่องประเพณีดั้งเดิมทั้ง 7 ประเพณีนี้ เพื่อให้ชาวบ้านและเยาวชนได้มาทำกิจกรรมต่างๆ ที่วัดเกี่ยวกับประเพณีของท้องถิ่น

7.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาประเพณีดั้งเดิมของตำบลดอนยายหอม อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป คือ ควรมีการศึกษาถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีดั้งเดิมของตำบลดอนยายหอม

8. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีเนื่องด้วยความอนุเคราะห์ของผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ นายสาธิต กุญชง นายชัยศรี วาสนุนมา นางสาวสง่า แก้ววัฒน์ นางต๋น รอดพลอย นายประพันธ์ รอดพลอย นางสุดใจ ตุ่มฉิม และผู้ให้ข้อมูลทุกท่านเป็นอย่างยิ่งที่ทำให้งานวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

9. รายการอ้างอิง

- เกษม จันทร์แก้ว. (2530). **วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพฯ : อักษรสยามการพิมพ์.
- คณพศ ด้วงคง และ ปิยนันท์ เหล่าบัณฑิตเจริญ. (2550). **ความเชื่อเกี่ยวกับพระคเณศ ในมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี**. สารนิพนธ์ปริญญาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการชุมชน มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ทองแพรว พูลเปรม. (2564). **ปราชญ์ชาวบ้าน**. สัมภาษณ์, วันที่ 23 กุมภาพันธ์.
- นิภา พิลาเกิด. (2559). **กระบวนการฟื้นฟู “แห่ปราสาทผึ้ง” บ้านท่ากกแก อำเภอลำลูกเกด จังหวัดเพชรบูรณ์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ประสาน ทองภักดี. (2520). **ระบบการศึกษาของพระพุทธเจ้า**. กรุงเทพฯ : ดำรงการพิมพ์.
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (2554). **ประเพณี**. สืบค้นเมื่อ 24 กรกฎาคม 2563. สืบค้นจาก <https://dictionary.orst.go.th>
- พระครูปฐมวรารจารย์ (อวยพร จิตติญาโณ). (2564). **เจ้าอาวาสวัดดอนยายหอม**. สัมภาษณ์, วันที่ 23 กุมภาพันธ์.
- วิเชียร รักการ. (2529). **วัฒนธรรมและพฤติกรรมของไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โอ เอส พริ้นติ้งเฮ้าส์
- สง่า แก้ววัฒน์. (2564). **ปราชญ์ชาวบ้าน**. สัมภาษณ์, วันที่ 23 กุมภาพันธ์.
- สันชัย อินสิน. (2555). **วัฒนธรรมไทยและประเพณีไทย**. สืบค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2563. สืบค้นจาก <https://sites.google.com>
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม. (2550). **เอกสารประกอบการประชุมชี้แจงแนวทางการดำเนินงานวัฒนธรรมร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**. ณ จังหวัดร้อยเอ็ด. วันที่ 19 สิงหาคม 2550.
- _____. (2551). **ประเพณีสงกรานต์**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- สุเมธ เมธาวิทยกุล. (2532). **สังกัปพิธีกรรม**. กรุงเทพฯ: โอ เอส พริ้นติ้งเฮ้าส์

พิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับเทศกาลกินเจ : กรณีศึกษา ศาลเจ้าโจวซืออิงง ตลาดน้อย

แขวงตลาดน้อย เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

CEREMONY AND FAITH OF VEGITARIAN FESTIVAL CASE STUDY SHRINE JOE SU KOONG TLAD NOY

ZONE TLAD NOY SAMPHANTHAWONG AREA BANGKOK

มรุชา อมรสันต์¹ จีรวรรณ หวลหอม² และ ศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว³

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อศึกษาพิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับเทศกาลกินเจ ณ ศาลเจ้าโจวซืออิงง ตลาดน้อย แขวงตลาดน้อย เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลตั้งแต่วันที่ 8 เดือนตุลาคม 2563 ถึง วันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2564 โดยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้ดูแลศาลเจ้าศาลเจ้าโจวซืออิงง 5 คน และประชาชนที่มาร่วมงานเทศกาลกินเจ 5 คน ผลการศึกษาพบว่า พิธีกรรมที่เกี่ยวกับเทศกาลกินเจ ณ ศาลเจ้าโจวซืออิงงที่จัดขึ้นในวันที่ 16 - 26 เดือนตุลาคม 2563 แบ่งออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่ ช่วงก่อนวันเทศกาลกินเจ ช่วงเทศกาลกินเจ และช่วงหลังเทศกาลกินเจ ในแต่ละช่วงมีพิธีกรรมมีขั้นตอนปฏิบัติ ดังนี้ ช่วงก่อนวันเทศกาลกินเจมีการเตรียมงาน และมี "พิธีปะะป่วย" ช่วงเทศกาลกินเจมีพิธีกรรม 8 วัน ได้แก่ วันซาจั๊บ วันชิวอิก วันชิวซา วันชิวลัก วันชิวฉิก วันชิวโปย วันชิวเก๊า และวันชิวจั๊บ ช่วงหลังเทศกาลกินเจมี "พิธีเสี่ยซิ่ง" ส่วนความเชื่อเกี่ยวกับเทศกาลกินเจของศาลเจ้าโจวซืออิงง มี 2 ความเชื่อ คือ ความเชื่อเรื่องตัวเลข เช่น เลขมงคล คือเลข 3 6 9 และความเชื่อเรื่องอาหาร เช่น น้ำเต้าหู้ แป๊ะก๊วย พุทราจีน นอกจากนี้ พิธีกรรมและความเชื่อในช่วงเทศกาลกินเจมีข้อห้าม คือ ห้ามกินเนื้อสัตว์ ห้ามกินอาหารรสจัด ห้ามกินผักหรือเครื่องเทศที่มีกลิ่นแรง เช่น กระเทียม หัวหอม กุยช่าย หลักเกียว ใบยาสูบ ห้ามดื่มสุรา ตะเกียงในบริเวณศาลเจ้าทั้ง 9 ดวงห้ามดับ ห้ามใช้จานปะปนกัน และห้ามถวายข้าวพระด้วยผลไม้ 5 อย่าง ได้แก่ แดงโม ฝรั่ง มะละกอ มะม่วง และกล้วยน้ำว้า

คำสำคัญ: พิธีกรรม, ความเชื่อ, เทศกาลกินเจ

Abstract

This study aimed to study the rituals and beliefs about vegetarian festivals at the Chao Zhou Kung Shrine, Talat Noi, Talat Noi Subdistrict, Samphan Wong District Bangkok. It is a qualitative study. Data collection from 8 October 2020 to 27 February 2021. By collecting information from the main information provider is the curator of Zhou Shigong Shrine, 5 people who join the event totaling 5 people. The results of the study showed the vegetarian festivals at the Chao Zhou Kung Shrine held on October 16 - 26, 2020 divided into 3 periods Including during the day before the vegetarian, festival During the vegetarian festival And after the vegetarian festival Each ritual has its own steps. Before the vegetarian festival "Pawapuey ceremony" During the vegetarian festival, there are 8 days of rituals, including Sajab Day, Chewic

¹⁻² นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

Day, Chewluck Day, Chew Chik Day, Chew Bui Day, Chew Kao Day and Chwe jab Day After the Vegetarian Festival "Sia Sing Ceremony". The beliefs about the vegetarian festival of Zhou Shogong Shrine there are 2 beliefs: beliefs about numbers such as the auspicious number, 3, 6, 9, and food beliefs such as curd juice, ginkgo biloba, and Chinese jujube. In addition, rituals and beliefs during the vegetarian festival are prohibited is forbidden to eat meat Do not eat spicy food. Do not eat vegetables or spices that smell strong such as garlic, onion, chives, staple, tobacco leaves, no drinking alcohol, 9 lanterns in the shrine grounds, do not extinguish, do not mix dishes. And do not offer rice to the monks with 5 fruits, namely watermelon, guava, papaya, mango and banana

Keywords: RITUALS, BELIEFS, VEGITARIAN FESTIVAL

1. บทนำ

ศาลเจ้าโจวซือกงมีชื่อเสียงด้านการจัดประเพณีกินเจได้ยิ่งใหญ่ตามประเพณีจีนโบราณและเป็นศูนย์กลางของชาวจีนฮกเกี้ยนในกรุงเทพมหานคร ดังที่ Mthai (2563) บอกเล่าความเป็นมาไว้ว่า ศาลเจ้าโจวซือกง ตลาดน้อย หรือ ชุนเฮงเกียงเฉ่ง จั๊ยจ้อซุงกเปี้ยต้ดลัดอา เป็นศาลเจ้าเก่าแก่อายุประมาณ 200 ปี ณ ตลาดน้อย ศาลเจ้าโจวซือกง สร้างเมื่อใดยังไม่เป็นที่แน่ชัด แต่ตามหินศิลาบันทึกลงของศาลเจ้าบ้านที่กไว้ว่า สร้างเมื่อวันดี มีการจัดงานเทศกาลกินเจที่มีชื่อเสียงเป็นวัฒนธรรมประเพณีอันทรงคุณค่าจากบ้านเกิดเมืองนอนมาปฏิบัติและสืบทอดกันมาอีก ทั้งยังมีในเรื่องของพิธีกรรมและความเชื่อในเทศกาลกินเจที่ถ่ายทอดกันมาจนถึงคนรุ่นหลังอีกทั้งยังถ่ายทอดวิถีชีวิตวัฒนธรรมไปยังคนในท้องถิ่นอีกด้วย

พิธีกรรมและความเชื่อ เป็นสิ่งที่อยู่คู่กับคนไทย สังคมไทยมาแต่อดีตในทุกชุมชนโดยมีความเชื่อว่า หากกระทำถูกต้องแล้วจะนำความสุขและความเป็นสิริมงคลมาให้แก่ตนเอง ครอบครัว และวงศ์ตระกูล ปัจจุบันยังคงยึดถือสืบทอดต่อกันมา เป็นการรักษาเอกลักษณ์ของความเป็นไทย และเป็นการ เชื่อมโยงในเรื่องความเชื่อของคนในชาติที่มีความหลากหลายผสมผสานกัน

นอกจากนี้ พิธีกรรมและความเชื่อที่คนไทยยึดถือปฏิบัติในโอกาสต่าง ๆ นั้น บางอย่างเป็นความเชื่อดั้งเดิม ของท้องถิ่นเห็นความสำคัญของพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อสร้างและส่งเสริมให้ผู้ประกอบพิธี มีความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมและประเพณีโบราณที่ถูกต้อง เป็นที่นิยมหรือมีความเชื่อสืบทอด มาถึงปัจจุบัน และส่งผลให้กลุ่มคนที่มีความเชื่อเกิดพลังศรัทธาขึ้นมาและพยายามแสดงออก ในรูปแบบของการทำกิจกรรม แสดงพฤติกรรมตามแนวทางที่ปฏิบัติและข้อห้ามต่างๆ พลังศรัทธานี้ ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคม เกิดการรวมกลุ่ม รวมตัวจัดกิจกรรมในเวลา สถานที่ มีการเคลื่อนไหวอย่างเป็นทางการทางสังคมและวัฒนธรรม ต่อเนื่องตามสภาวารณ (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2552)

ความเชื่อในชุมชนจะเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่กำหนดให้กลุ่มคนที่มีความเชื่อนั้น แสดงพฤติกรรม หรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ชุมชนเป็นเขตพื้นที่ที่มีครอบครัวจำนวนมากมาตั้งบ้านเรือนพักอาศัย ชุมชนแต่ละแห่งมักจะมีลักษณะสาธารณูปโภค และบริการสาธารณะตามความจำเป็นพื้นฐานของชีวิต แต่จะมีลักษณะเฉพาะตามบริบททางสังคม แต่ละชุมชนจะมีการเรียนรู้ พัฒนาและปรับตัว สร้างวัฒนธรรมชุมชนขึ้นมา กำหนดวิถีการดำเนินชีวิตในชุมชน ในส่วนนี้จะมีความเชื่อเข้ามามีอิทธิพลต่อสมาชิกในชุมชนอยู่ด้วย และรูปแบบเกี่ยวกับความเชื่อจะขึ้นอยู่กับปัจจัยทางสังคมหลายประการ กลุ่มเชื้อชาติเดียวเป็นชนกลุ่มใหญ่ในชุมชน ภาษาและขนบธรรมเนียมประเพณีเดียวกันที่ต่างจาก ชุมชนข้างเคียงที่รายรอบ กระทั่งไม่

สามารถแยกจากกันได้ เป็นสิ่งที่ชาวบ้านมีความเชื่อร่วมกันเพื่อให้ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยว ทางจิตใจ โดยเชื่อว่าสามารถลด บันดาลให้ในสิ่งที่ชาวบ้านต้องการได้และในการที่จะได้ในสิ่งที่ต้องการก็ต้องมีรูปแบบของพิธีกรรม ในการอ้อนวอน ร้องขอ และการจัดสิ่งตอบแทนด้วยสิ่งของ ต่าง ๆ ความเชื่อในประเพณีนี้ยังคงมีปรากฏให้เห็นในสังคมไทยยุคปัจจุบัน (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2552)

จากที่กล่าวมาข้างต้นจึงทำให้ผู้ศึกษาสนใจที่จะศึกษาพิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับเทศกาลกินเจที่ศาลเจ้าโจวซือกง ตลาดน้อย แขวงตลาดน้อย เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาพิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับเทศกาลกินเจ ณ ศาลเจ้าโจวซือกง ตลาดน้อย แขวงตลาดน้อย เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ผู้ศึกษาศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับ แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณี แนวคิดเกี่ยวกับพิธีกรรม แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อ ความรู้เกี่ยวกับเทศกาลกินเจ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำความเข้าใจถึงประเด็นสำคัญที่สามารถ เชื่อมโยงศึกษาการศึกษาในครั้งนี้ โดยมีรายละเอียดของทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร วารสาร งานวิจัย ดังต่อไปนี้

3.1. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณี

อมรา พงศาพิชญ์ (2547: 25) นิยามว่าวัฒนธรรม คือ สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น กำหนดขึ้น มิใช่สิ่งที่มีมนุษย์ทำตาม สัญชาตญาณ อาจเป็นการประดิษฐ์วัตถุสิ่งของขึ้นใช้หรืออาจเป็น การกำหนดพฤติกรรมหรือความคิด ตลอดจนวิถีการหรือ ระบบการทำงาน ฉะนั้นวัฒนธรรมก็คือ ระบบในสังคมมนุษย์ที่สร้างขึ้นมิใช่ระบบที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติตามสัญชาตญาณ

ผู้ศึกษาสรุปได้ว่า วัฒนธรรม หมายถึง วิถีในการดำเนินชีวิตที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อใช้ในสังคมส่วนรวม ไม่ว่าจะ เป็น ภาษา ศิลปะ ความเชื่อ ระเบียบ ประเพณี ที่ถ่ายทอดมารุ่นสู่รุ่น วัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่มีความเหมือนและความแตกต่างกัน การสืบทอดวัฒนธรรมอาจมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้มีความเป็นสมัยนิยมมากขึ้น รวมทั้งสามารถประเพณีปฏิบัติกันได้อย่างทั่วถึง

दनัย ไชโยธา (2546 :117) ประเพณี หมายถึงแบบความคิดความเชื่อการกระทำค่านิยม ทศนคติศีลธรรม จารีต ระเบียบแบบแผนที่ทำในโอกาสต่างๆ ลักษณะสำคัญของประเพณีคือ สิ่งที่ปฏิบัติเชื่อถือมานานจนกลายเป็นแบบอย่าง ความคิดหรือการกระทำที่ได้สืบทอดกันมาและยังมี อิทธิพลอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นที่ยอมรับของส่วนร่วม สิ่งใดเมื่อประเพณีซ้ำๆ กันอยู่บ่อยๆ จนเป็น ความเคยชินก็เกิดเป็นนิสัยขึ้นมา ความประพฤติเหมือนๆ กันเป็นส่วนใหญ่ในหมู่คณะ เรียกว่า ประเพณี หรือนิสัยสังคม หรืออาจกล่าวได้ว่า ประเพณีคือความประพฤติของคนส่วนรวมที่ถือกัน เป็นธรรมเนียม หรือเป็นระเบียบแบบ แผนและสืบทอดกันมาจนเป็นพิมพ์เดียวกัน และยังคงอยู่ได้ เพราะมีสิ่งใหม่เข้ามาช่วยเสริมสร้างสิ่งเก่าอยู่เสมอและกลมกลืนเข้า กันได้ดีจนทำให้ประเพณีเดิม ยังคงอยู่ต่อไปได้

ผู้ศึกษาสรุปได้ว่า ประเพณี หมายถึง ขนบธรรมเนียมความประพฤติปฏิบัติของกลุ่มคนที่สืบทอดต่อกันมาที่เกิดมาจากความเชื่อ มีระเบียบแบบแผนหากใครประพฤตินอกแบบแผนถือเป็นการผิดประเพณี

3.2. แนวคิดเกี่ยวกับพิธีกรรม

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (2552) พิธีกรรม หมายถึง พฤติกรรมที่มนุษย์ถือปฏิบัติตามความเชื่อ ความศรัทธาต่อศาสนา ของตนในแต่ละศาสนาที่มีการปฏิบัติสืบทอดต่อกันมากกลายเป็นพิธีกรรมทางศาสนา ที่ถือว่าเป็น กิจกรรมบูชาหรือการปฏิบัติพิธี ซึ่งพิธีกรรมเหล่านั้นส่วนมากจะสัมพันธ์กับวิถีการดำรงชีวิตประจำวัน

ผู้ศึกษาสรุปได้ว่า พิธีกรรม หมายถึง การปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานทางวัฒนธรรมอันเกี่ยวกับสัญลักษณ์ในโอกาสต่างๆ หรือหมายถึงพฤติกรรมทางสังคมอันละเอียดอ่อนที่ถูกกำหนดขึ้นโดยขนบธรรมเนียม กฎหมายหรือระเบียบของสังคมซึ่งแสดงออกถึงสัญลักษณ์ของค่านิยมหรือความเชื่อ

3.3. แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อ

ศิริพร สุเมธรัตน์ (2553) ความเชื่อ หมายถึง สิ่งที่เกิดจากความหวาดกลัวภัยธรรมชาติระยะแรกๆ ของมนุษย์ ต่อมาก็มีความหวาดกลัวเรื่องวิญญาณของบรรพบุรุษและผู้กล้าหาญในชุมชนของตนที่ล่วงลับไปแล้ว เมื่อเกิดความหวาดกลัวในสิ่งเหนือธรรมชาติจึงต้องมีการบวงสรวงเช่นไหว้บูชา ซึ่งความเชื่อเหล่านี้ยัง ยึดถืออยู่ คือเป็นความเชื่อดั้งเดิมที่คนในชุมชนนั้นยึดถืออยู่

ประชิต สกุนะพัฒน์ (2546) อธิบายว่า ความเชื่อ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของคนในอดีตที่สืบทอดต่อ ๆ กันมา และมีผลต่อพฤติกรรมการแสดงออกของบุคคลหรือกลุ่มชนโดยไม่คำนึงถึงเหตุผล ความเชื่อและจะมีลักษณะสอดคล้องกับสภาพสิ่งแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น

ผู้ศึกษาสรุปได้ว่า ความเชื่อ หมายถึง สิ่งที่เกิดจากความหวาดกลัว หรือการใช้ปัญญาประกอบจากความรู้สึก นึกคิดของคนในอดีตที่สืบทอดต่อ ๆ กันมาจนถึงปัจจุบัน จนเป็นการยอมรับนับถือในหลักการอย่างใดอย่างหนึ่งที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริงด้วยเหตุผล แต่เป็นที่ยอมรับกันในกลุ่มชนหรือสังคม ด้วยความมั่นใจ ความไว้วางใจ และมีลักษณะสอดคล้องกับสภาพสิ่งแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น

3.4. ความรู้เกี่ยวกับเทศกาลกินเจ

เทศกาลกินเจ เป็นวัฒนธรรมและประเพณีที่สืบทอดต่อกันมาของคนไทยเชื้อสายจีน เพื่อเป็นการถือศีลกินเจด้วยจิตเมตตา และกินเพื่อละเว้นกรรม เทศกาลกินเจ จึงเป็นประเพณีที่คนเข้าร่วมต้องรักษาศีลและปฏิบัติตนอย่างสงบและสำรวมงดเว้นสิ่งที่จะนำมาซึ่งความมัวหมองแก่พิธีที่จะกระทำการสักการะต่อเจ้าที่ตนนับถือ และงดเว้นการฆ่าสัตว์ ทั้งปวง ประเพณีกินเจจะจัดขึ้นตั้งแต่วันแรกของเดือนเก้า จีนหรือเดือนสิบเอ็ดของไทย ตรงกับช่วงเดือนตุลาคมของการนับแบบสากล ประเพณีกินเจเชื่อกันว่าได้เริ่มขึ้นที่มณฑลกังไสในประเทศจีน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1. ขั้นตอนการดำเนินการศึกษา

ผู้ศึกษาแบ่งขั้นตอนการดำเนินการศึกษาเป็น 2 ส่วน ได้แก่ การเตรียมการก่อนการศึกษาและการดำเนินการศึกษามีรายละเอียดต่อไปนี้ 1) การเตรียมการก่อนการศึกษา เป็นการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องก่อนที่จะลงพื้นที่เพื่อสำรวจชุมชนและเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้ศึกษาได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสือ ข้อมูลข่าวสารจากห้องสมุดและอินเทอร์เน็ตเพื่อนำมาประกอบในการวิเคราะห์ข้อมูล และ 2) การดำเนินการศึกษา ผู้ศึกษาได้ติดต่อ

ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบดูแลที่ศาลเจ้าโจวซือกง ตลาดน้อย แขวงตลาดน้อย เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร เพื่อขอความอนุเคราะห์และเพื่อขออนุญาตให้สามารถดำเนินการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลได้ครบถ้วนสมบูรณ์

4.2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งเป็น 2 ส่วนคือ ข้อมูลทุติยภูมิ และ ข้อมูลปฐมภูมิ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้ 1) ข้อมูลทุติยภูมิ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการศึกษาบทวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม วัฒนธรรม ความเชื่อ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับข้อมูลพื้นที่ที่ศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยสืบค้นจากเอกสาร หนังสือ บทความทางวิชาการ รายงานการวิจัย และสืบค้นทางอินเทอร์เน็ต และ 2) ข้อมูลปฐมภูมิ ผู้ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ผู้ดูแลศาลเจ้าโจวซือกง จำนวน 5 คน และประชาชนที่เข้าร่วมงาน จำนวน 5 คน ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม จัดบันทึกข้อมูลจากการสังเกตขั้นตอนการทำพิธีกรรม ความเชื่อเพื่อนำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

4.3. การวิเคราะห์และสรุปผล

ผู้ศึกษานำข้อมูลทุติยภูมิและข้อมูลปฐมภูมิมารวบรวมวิเคราะห์ เรียบเรียง และสรุปผลตามวัตถุประสงค์การศึกษา

5. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาพิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับเทศกาลกินเจ กรณีศึกษา ศาลเจ้าโจวซือกง ตลาดน้อย แขวงตลาดน้อย เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.1. พิธีกรรมในช่วงเทศกาลกินเจ

พิธีกรรมในช่วงเทศกาลกินเจ แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ ช่วงก่อนเริ่มเทศกาลกินเจ ช่วงงานเทศกาลกินเจ และช่วงหลังงานเทศกาลกินเจ

5.1.1. ช่วงก่อนเริ่มเทศกาลกินเจ

เทศกาลกินเจเริ่มตั้งแต่วันที่ 16 - 26 ตุลาคม 2563 ในส่วนการเตรียมงานก่อนเทศกาลนั้นต้องเริ่มก่อนหน้านั้นเป็นเวลา 1 เดือน คือในช่วงเดือนกันยายนและเดือนตุลาคม เจ้าหน้าที่ศาลเจ้าและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องกินเจล่วงหน้าก่อน 3 วัน และต้องจัดเตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ภายในงาน แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบเป็น 4 ฝ่าย คือ 1. ผู้ที่มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบข้างในศาลเจ้า 2. ผู้ที่มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบด้านข้างนอกศาลเจ้า 3. ผู้ทำหน้าที่ฝ่ายเสมียนและ 4. ผู้ทำหน้าที่ฝ่ายครัว โดยแต่ละฝ่ายมีหน้าที่ดังนี้

ผู้ที่มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบข้างในศาลเจ้า เรียกว่า ไหล่ตัว จะต้องเป็นผู้ชาย จำนวนไม่เกิน 10 คน มีหน้าที่เก็บรูป ให้บริการแนะนำบุคคลที่มาไหว้ภายในศาลเจ้า จะต้องเป็นคนที่มีความรู้ความเข้าใจ ว่าต้องเริ่มไหว้เจ้าจากจุดไหน เจ้าองค์ใดก่อน และไปไหว้เจ้าองค์ไหนต่อในลำดับถัดไป มีความต่างจากคนที่อยู่ด้านหน้าศาลเจ้า คือคอยแนะนำการไหว้เจ้าที่ประทับอยู่ที่ศาลเจ้าอยู่ตั้งแต่แรก แต่คนที่อยู่ด้านนอกต้องมีจำนวนมาก ทำหน้าที่แนะนำการไหว้เจ้าในช่วงเทศกาล เพราะถ้ามีเจ้าหน้าที่ฝ่ายนี้น้อยจะจัดงานไม่ได้ เนื่องจากต้องใช้คนเป็นจำนวนมาก

ผู้ที่มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบด้านหน้าศาลเจ้า จะเรียกว่า กังปั้ง มีหน้าที่คอยจุดเทียนและรูป ซึ่งจะอยู่ด้านในศาลเจ้า จะมีเทียน 1 เล่ม รูป 9 อัน น้ำมัน 1 ขวด เพื่อนำไปไหว้เจ้า จะมีการแขวนแพ้ว คือชุดถวายเจ้า แขนงต่งฮวง ที่มีลักษณะเป็นลูกกลม ๆ สีแดง ที่นำมาแขวนเพราะใครที่มาไหว้มาขอมาบออะไรแล้วสำเร็จตามที่ขอ ก็จะนำมาแขวน

ผู้ที่ทำหน้าที่ฝ่ายเสมียน มีหน้าที่ดูแลเรื่องการเงินภายในศาลเจ้า จัดซื้ออุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการทำพิธีกรรม เช่น รูปใหญ่ ที่มีขนาดใหญ่กว่าปกติ รูปมังกร เป็นรูปที่มีลายและตัวมังกรปูนปั้นนูนออกมาจากรูป กระจกที่ขายภายในงาน เรียกว่า "เพ้า" ชุดเจ้าต่าง ๆ 4 ชุด ได้แก่ พ้าดิน กิ่งข้าว ซุกโจ้ว กวนอิม ใครที่ขอหรือบนอะไรไว้แล้วสำเร็จก็จะมาแขวนเพ้าเป็นการแก้บน และกระจกที่จะนำมาพับเพื่อไว้ใช้สำหรับวันทิ้งกระจาด โดยทางศาลเจ้าจะสั่งซื้อกระจกเข้ามาเพื่อนำมาใช้สำหรับการทำพิธี เพื่อเป็นการให้ทานทั้งดวงวิญญาณและคนที่ให้ดวงวิญญาณก็มีอาหาร และของใช้ กระจกเงิน กระจกทอง ส่วนที่ให้คนก็เป็นอาหารเจ ข้าวสาร และของใช้ต่าง ๆ ผู้ที่ทำหน้าที่ฝ่ายครัว มีหน้าที่ จัดเตรียมและทำอาหารเจ ตั้งโต๊ะ กั้นทางเดินที่ต้องกั้นเพราะจะมีการทำพิธีกรรมในส่วนของคนที่ทานเจและเตรียมอุปกรณ์การทำครัว ทางครัวจะทำอาหารเจกินก่อน 3 วัน เพื่อให้เจ้าหน้าที่ศาลเจ้าได้เริ่มกินเจไปพร้อมกัน อาหารที่ทานก็เป็นอาหารเจปกติ ทำวันต่อวัน อาหารแต่ละวันละก็จะเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ ซึ่งไม่ได้มีความเชื่ออะไร แต่เป็นการทำบุญให้คนยากจนได้รับประทานอาหาร พิธี

ผู้ที่ทำหน้าที่ฝ่ายครัว มีหน้าที่จัดเตรียมและทำอาหารเจ ตั้งโต๊ะ กั้นทางเดินเพื่อแยกบุคคลที่กินเจและบุคคลที่ไม่ได้กินเจแยกจากกันเพื่อการทำพิธีกรรม และเตรียมอุปกรณ์การทำครัว ทางครัวจะทำอาหารเจกินก่อน 3 วัน เพื่อให้เจ้าหน้าที่ศาลเจ้าได้เริ่มกินเจไปพร้อมกัน อาหารที่ทางศาลเจ้าใจซื้อจะทำเป็นประจำก็คือ กะหล่ำปลี ต้มเห็ด ข้าวเหนียวเปียก ผัดหมี่ ผัดซีอิ้ว ถั่วลันเตา และ เต้าหู้ ซึ่งในแต่ละวันอาหารที่ทางศาลเจ้าทำจะผลัดเปลี่ยนกันไปตามวัตถุดิบที่มี

ก่อนเริ่มวันถือศีลกินเจมีพิธีบวงสรวง จัดในวันที่ 15 เดือนตุลาคม วัน 29 ค่ำ เดือน 8 คือ การเสี่ยงทายจากเทพเจ้าเพื่อกำหนดฤกษ์ในการอัญเชิญซุกโจ้วมาเป็นประธานในพิธีกินเจชาวไทยเชื้อสายจีนในชุมชนตลาดน้อยและชาวไทยเชื้อสายจีนจากถิ่นกึ่งย่นบถือและนิยมมาราบไหว้ขอพรเพื่อความเป็นสิริมงคล

5.1.2. พิธีกรรมช่วงงานเทศกาลกินเจ

พิธีกรรมช่วงงานกินเจ ที่ศาลเจ้าโจวซือกง มีเจ้าหน้าที่และคณะกรรมการผู้รับผิดชอบหรือเกี่ยวข้องในงานคอยจัดเตรียมสิ่งของทุกชนิดที่ใช้ในงานเทศกาลกินเจและพิธีกรรมกินเจ ศาลเจ้าโจวซือกง ตลอด 9 วัน 9 คืน มีกำหนด 10 วัน เริ่มตั้งแต่ 30 ค่ำ เดือน 8 ถึง วันขึ้น 10 ค่ำ เดือน 9 มีพิธีกรรมดังนี้ คือ

- 1) วันชาจี้บ พิธีกรรมอัญเชิญเทพเจ้าตามฤกษ์ที่ได้บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา ใน วัน 30 ค่ำ เดือน 8
- 2) วันชิวอิก วันแรกในเทศกาลกินเจ ใน วัน 1 ค่ำ เดือน 9 มีการสักการะเทพเจ้าละเตมน้ำมันถวายเทียนและรูปใหญ่ ถ่วงฮวง ปวงเซียงและเพ้าเต็งลั้ง คือ เป็นของที่ใช้ถวายเจ้า เพื่อความเป็นสิริมงคล
- 3) วันชิวซา วันพระแรกในเทศกาลกินเจ นิยมทำบุญ ใน วัน 3 ค่ำ เดือน 9
- 4) วันชิวลัก ทำใน วัน 6 ค่ำ เดือน 9 วันพระใหญ่ในช่วงเทศกาลกินเจ นิยมบั้งแซ คือ การทำบุญ ปล่อยปลา ปล่อยเต่า เพื่อสร้าง กุศลโดยการทานให้ชีวิต เชื่อว่าการให้ชีวิตเป็นทานจะช่วยต่ออายุขัยให้ตนและคนใน ครอบครัวมีอายุยืนยาว
- 5) วันชิวฉิก เป็นพิธีลอยกระทงในแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งกระทงจะมีความคล้ายกระทงของไทย มี รูป เทียน และดอกไม้ ปักไว้ โดยมีเรือแห่มังกรนำขบวน 3 ลำ มีพิธีไหว้เจ้าบนเรือล่องไปยังศาลเจ้าอื่นๆ เป็นการมาเยี่ยมเยียนกันของลูกจีนฮกเกี้ยนในไทย ทำใน วันขึ้น 7 ค่ำ เดือน 9
- 6) วันชิวโปย ช่วงเช้าถึงบ่ายพิธีทิ้งกระจาด คือ การทำบุญอุทิศให้แก่ผีไม่มีญาติ โดยนำอาหาร ของใช้ต่าง ๆ เป็นต้น ใส่กระจาดเล็ก ๆ แล้วโยนลงมาแบบโปรยทานให้คนยากจน ในวันขึ้น 8 ค่ำ เดือน 9 โดยช่วงเย็นถึงค่ำ เดินรูปแห่มังกรเดินเข้าประตูสวรรค์ ช่วงเที่ยงคืน เดินรูปในบริเวณศาลเจ้า

7) วันชีวเก่า วันสุดท้ายของเทศกาลกินเจ โดยศาลเจ้าจะเผาชุดเพ้า ถ่วงฮวง เต็งเส็งและฮุกปี้ (ข้าวสารทิพย์) แจกให้ผู้เข้าร่วม ทำขึ้นใน วัน 9 ค่ำ เดือน 9

8) วันชีวจ๊ับ จัดขึ้นใน วัน 10 ค่ำ เดือน 10 พิธีอัญเชิญเทพเจ้ากลับสรวงสวรรค์บริเวณแม่น้ำเจ้าพระยานับเป็นการสิ้นสุดพิธีกรรมต่างๆในเทศกาลกินเจ

ภาพที่ 1 พิธีกรรมอัญเชิญเจ้า

ที่มา : มูลนิธิศาลเจ้าโจวซือกง ตลาดน้อย

ภาพที่ 2 พิธีลอยกระทงในแม่น้ำเจ้าพระยา

ที่มา : มูลนิธิศาลเจ้าโจวซือกง ตลาดน้อย

ภาพที่ 3 พิธีทิ้งกระจาด โปรยทานให้แก่คนยากจน

ที่มา : มูลนิธิศาลเจ้าโจวซือกง ตลาดน้อย

5.1.3. พิธีกรรมช่วงหลังงานเทศกาลกินเจ

ช่วงหลังหลังงานเทศกาลกินเจ มีพิธีเสี๋ยซิ่ง เป็นการไหว้ขอบคุณเทพเจ้าทั้งหมด ขอขอบคุณสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ช่วยเหลือ ค้ำจุน คุ้มครอง มาตลอดทั้งปี

5.2. ความเชื่อเกี่ยวกับเทศกาลกินเจ

ความเชื่อเกี่ยวกับเทศกาลกินเจที่ ศาลเจ้าโจวซืออิง ผู้ศึกษาพบว่า มีอยู่ 2 ประเด็นความเชื่อ คือ ความเชื่อเกี่ยวกับตัวเลข และความเชื่อเกี่ยวกับอาหาร มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.2.1. ความเชื่อเรื่องตัวเลข

ในช่วงเทศกาลกินเจวันที่ 16 – 26 ตุลาคม 2563 วันที่คนส่วนใหญ่นิยมมาที่ศาลเจ้าคือ วันที่ 3 วันที่ 6 วันที่ 9 ของงานเทศกาลกินเจ เพราะเชื่อว่าเป็นวันที่ มาไหว้เจ้าแล้วจะมีโชคมีลาภ

วันที่ 3 เรียกว่า ตัวแกจี้ วันพระแรกในเทศกาลกินเจ ส่วนใหญ่นิยมทำบุญกัน

วันที่ 6 เรียกว่า บั้งแซ หมายถึง การปล่อยเต่า ปล่อยนก ปล่อยปลา การปล่อยชีวิตสัตว์

วันที่ 9 เรียกว่า ชิวเก้าเป็นวันสุดท้ายของการกินเจ มีการแจกข้าวสารอาหารให้คนยากคนจน

5.2.2. ความเชื่อเรื่องอาหาร

อาหารที่นิยมใช้ประกอบอาหารในช่วงเทศกาลกินเจ เช่น เต้าหู้ เห็ดหอม เม็ดแปะก๊วย และพุทราจีน ซึ่งมีความเชื่อดังนี้

1) เต้าหู้ ที่ทำมาจากนมทั่วเหลืองทุกประเภท ทั้งเต้าหู้แข็ง เต้าหู้อ่อน สามารถนำมาทำอาหารได้หลายเมนู เช่น เต้าหู้ทอด เต้าหู้ยว เต้าหู้ เต้าหู้เป็นตัวแทนของการอวยพรให้พบแต่ความสุขและความร่ำรวยคุณประโยชน์ เพราะเต้าหู้มีเส้นใยจึงช่วยในเรื่องของการป้องกันท้องผูกและเสริมในเรื่องของแคลเซียม

2) เห็ดหอม สามารถนำมาทำ หมี่เตี๋ยวหรือผัดหมี่ เห็ดหอม มีความเชื่อเกี่ยวข้องกับความสุขสมหวังในทุกสิ่งที่ปรารถนา คุณประโยชน์ ช่วยกระตุ้นให้เลือดลมไหลเวียนดีและลดคอเลสเตอรอลในเส้นเลือดได้

3) เม็ดแปะก๊วย สามารถนำมาทำเป็นท็อปปิ้งขนมหวาน เช่น น้ำต้มขิงใส่แปะก๊วย เต้าหู้ยวแปะก๊วย แปะก๊วย มีความเชื่อว่าแสดงถึงความรักที่แน่นแฟ้นและเหนียวแน่น มีคุณประโยชน์ที่คนจีนเชื่อว่าแปะก๊วยเป็นยาอายุวัฒนะที่ช่วยบำรุงสมอง บำรุงปอดและขับเสมหะ

4) พุทราจีน สามารถนำมาทำเป็นอาหารกินเล่น ผลไม้อบแห้ง มีความเชื่อว่า ช่วยเสริมความมั่นคงทางการเงิน ร่ำรวยไปด้วยเงินทอง คุณประโยชน์ ช่วยในเรื่องการนอน ทำให้นอนหลับสบายขึ้นและช่วยในการบำรุงโลหิตให้ไหลเวียนดีขึ้น

6. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้พบว่า พิธีกรรมที่เกี่ยวกับเทศกาลกินเจ ณ ศาลเจ้าโจวซืออิง จัดขึ้นในวันที่ 16 - 26 เดือนตุลาคม 2563 แบ่งออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่ ช่วงก่อนวันเทศกาลกินเจ ช่วงเทศกาลกินเจ และช่วงหลังเทศกาลกินเจ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ วิรัตน์ แก้วแทน (2537) และ ปิยะพงศ์ ทับทิมทอง (2554) ที่กล่าวว่า ขั้นตอนการปฏิบัติในประเพณีกินเจที่ปฏิบัติกันมี 3 ขั้นตอน คือ ก่อนวันประเพณี วันประเพณี และหลังวันประเพณี โดยพิธีกรรมที่ต้องปฏิบัตินั้นเป็นพิธีกรรมที่ถูกกำหนดขึ้นมาตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นจนมาถึงปัจจุบัน ซึ่งแสดงออกถึงสัญลักษณ์ของค่านิยมหรือความเชื่อ สอดคล้องกับ ประชิต สกุนะพัฒน์ (2546) กล่าวว่า ความเชื่อ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของคนในอดีตที่สืบทอดต่อกันมา และมีผลต่อพฤติกรรมการแสดงออกของบุคคลหรือกลุ่มชนโดยไม่คำนึงถึงเหตุผล ความเชื่อและจะมีลักษณะสอดคล้องกับสภาพสิ่งแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น ส่งผลทำให้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคมจากพลังศรัทธา เกิดการรวมกลุ่มเชื่อมโยงสายใยชุมชนกับวัฒนธรรมเข้าไว้ด้วยกันทำให้สังคมมีการเติบโต ความเชื่อ

ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่สืบต่อกันมาที่เกิดจากบริบททางสังคมในช่วงเวลานั้น และความเชื่อได้จัดระบบบุคคลให้อยู่ร่วมกันตามแนวทางที่ผ่านมา อิทธิพลและพลังของความเชื่อ อาจจะผันแปรไปตามสถานการณ์ทางสังคมบ้างแต่บทบาทของพิธีกรรมและความเชื่อจะอยู่ในจิตสำนึกของกลุ่มคนที่มีความเชื่ออย่างช้านาน

7. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

7.1 ศึกษาประวัติความเป็นมา ความเชื่อ และพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ศาลเจ้าโจวซือ กง ตลาดน้อย แขวงตลาดน้อย เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร เพิ่มเติมจากเทศกาลกินเจเพื่อเชื่อมโยงให้เห็นถึงพิธีกรรมและความเชื่อของคนไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่ได้ชัดเจนขึ้น

7.2 ศึกษาวัฒนธรรมความเชื่อและความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับเรื่องอาหารในเทศกาลต่าง ๆ ของคนไทยเชื้อสายจีนว่ามีสิ่งใดที่ยังคงอยู่และมีสิ่งใดที่ปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย

7.3 ศึกษาเปรียบเทียบพิธีกรรมความเชื่อเกี่ยวกับเทศกาลกินเจหรือเทศกาลอื่น ๆ ของคนไทยเชื้อสายจีนเพื่อเชื่อมโยงให้เห็นถึงความคิด วิถีชีวิต ภูมิปัญญา วัฒนธรรมดั้งเดิมและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในแง่มุมต่าง ๆ

8. กิตติกรรมประกาศ

บทความเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของสารนิพนธ์ซึ่งสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีเพราะได้รับความกรุณาจากอาจารย์ที่ปรึกษาและกรรมการสอบสารนิพนธ์ทุกท่านที่ให้ความรู้ ให้คำแนะนำ ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณนายสมชาย เกตุมนี ผู้ดูแลศาลเจ้าโจวซือ กง ตลาดน้อย คณะกรรมการศาลเจ้าทุกท่าน ที่กรุณาสละเวลาอำนวยความสะดวกและให้ความร่วมมืออย่างดียิ่งในการให้ข้อมูลสำหรับการทำสารนิพนธ์ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์สาขาการจัดการชุมชนและกรรมการสอบสารนิพนธ์ทุกท่านที่ให้ความรู้ ให้คำแนะนำที่มีอันมีค่ายิ่งแก่ผู้ศึกษา

ขอขอบพระคุณเจ้าของหนังสือ วารสาร เอกสาร และวิทยานิพนธ์ทุกเล่ม ที่ช่วยให้สารนิพนธ์มีความสมบูรณ์ ขอขอบคุณพี่ ๆ เพื่อน ๆ และน้อง ๆ ทุกคนที่ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนและกำลังใจอย่างดียิ่งเสมอมา

9. รายการอ้างอิง

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2552). **พิธีกรรมและประเพณี**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด

दनัย ไชโยธา. (2548). **ลัทธิศาสนาและระบบความเชื่อกับประเพณีนิยมในท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

ประชิด สกฤษพัฒน์. (2546). **วัฒนธรรมพื้นฐานประเพณีไทย**. กรุงเทพฯ : ภูมิปัญญา

ปิยพงษ์ ทับทิมทอง. (2554). **ประเพณีกินเจชาวภูเก็ต กรณีศึกษาศาลเจ้าจู้ต่วยเต้าโบ้เก้ง**. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ศิริพร สุขธรรตน์. (2553). **ประวัติศาสตร์ถิ่นเมืองสุรินทร์**. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์: ส. พันธุ์เพ็ญ

วีรัตน์ แก้วแทน. (2537). **การศึกษาประเพณีกินเจของชาวไทยเชื้อสายจีนในอำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง**. (ปริญญาโทศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อมรา พงศาพิชญ์. (2547). “มนุษย์กับวัฒนธรรม.” สังคมและวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ :สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Mthai.com. (2563). ชาวไทยซื้อสายเงินร่วมพิธีเชิญเจ้า ก่อนเริ่มเทศกาลกินเจ. สืบค้นจาก
<https://mthai.com/news/15213.html>

กลยุทธ์การพัฒนาการเข้าร่วมรับผิดชอบของประชาชนในการบริหารงานร้านค้าชุมชน

กรณีศึกษา: ตำบลโนนสะอาด อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

THE DEVELOPMENT STRATEGIES OF CITIZEN ENGAGEMENT IN THE COMMUNITY STORE

MANAGEMENT: A CASE STUDY OF NON SA-AT SUB-DISTRICT NONG RUEA DISTRICT

KHON KAEN

พชรพร เดชกวีเลิศ¹ และ สถาพร เริงธรรม²

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการเข้าร่วมรับผิดชอบในการบริหารงานร้านค้าชุมชนที่มีต่อการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน และศึกษากลยุทธ์การพัฒนาเข้าร่วมรับผิดชอบและความเข้มแข็งของร้านค้าชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากในชุมชน ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group) และการสัมภาษณ์ (Interviews) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ผู้นำร้านค้าชุมชน คณะกรรมการร้านค้าชุมชน สมาชิกร้านค้าชุมชน และประชาชนในชุมชน รวมทั้งสิ้น 19 คน และใช้วิธีการ SWOT Analysis ในการวิเคราะห์กลยุทธ์เพื่อการพัฒนาความเข้มแข็งของร้านค้าชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า การเข้าร่วมรับผิดชอบของประชาชนในการบริหารงานร้านค้าชุมชน ในด้านการร่วมคิดร่วมแก้ปัญหา การร่วมบริหารจัดการ และการร่วมประเมินผล พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และรับทราบรายละเอียดการดำเนินงานต่างๆ ของร้านค้าแต่ไม่ทราบรายละเอียดในเชิงลึก การมีบทบาทในการบริหารงานร้านค้าชุมชน สมาชิกร้านค้าชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและประสานงานเมื่อเกิดกิจกรรมภายในร้านค้า และประชาชนบางส่วนมีส่วนร่วมโดยการจ้างงานของร้านค้าชุมชนและมีรายได้เพิ่มขึ้น ส่วนการเข้าร่วมรับผิดชอบของผู้นำชุมชน ผู้นำร้านค้าชุมชน และคณะกรรมการร้านค้า มีส่วนร่วมรับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่และเป็นผู้ดำเนินโครงการหลัก มีเพียงประชาชนกลุ่มน้อยเท่านั้นที่ไม่มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการบริหารจัดการร้านค้าแต่อย่างใด ดังนั้น กลยุทธ์การพัฒนาเข้าร่วมรับผิดชอบและความเข้มแข็งของร้านค้าชุมชน จึงมีการเสนอให้เปิดศูนย์การเรียนรู้เพื่อให้ นักวิชาการและประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนและพัฒนาาร่วมกัน ฝึกอบรมทักษะและสร้างความเชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่แก่บุคลากร จัดทำแฟ้มเอกสารต่างๆที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ง่าย กำหนดกรอบในการดำเนินงาน เป้าหมาย และตัวชี้วัดความสำเร็จในการดำเนินงานของร้านค้าชุมชนที่ชัดเจน

คำสำคัญ: การเข้าร่วมรับผิดชอบ, การบริหารร้านค้าชุมชน, เศรษฐกิจฐานรากของชุมชน

¹ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

² รองศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Abstract

The objectives of research aim to study about the engagement of the community store management for stimulate the grassroots economy. And study to the development strategies for engagement and strength of community store for strengthen the grassroots economy in the community. The researchers used qualitative research methods by collecting data from focus groups and interviews. The key informants are including the community leader, community store leader, board of community store, members of the community store and population including 19 people. And Use the SWOT Analysis method to analyze strategies for the strengthening of community store.

The research results were found that the citizen engagement about the community store management. In the area of collaboration for solving problems, co-management, and evaluation, it was found that most of the people are took part in expressing opinions and acknowledging about the details of the store's operations but did not know any details in depth. In the part of community stores management, the members of community store participate by operate and coordinate when the community store have occurred some activities. Some of the people participate by employment of community store and earn more income from that employment. The engagement of community leader, community store leader and board of community store be responsible by the role and as the main project operators. Only some of people do not take part in the community store management. Therefore, Strategies for developing the strength of community stores for strengthen grassroots economy in the community as follows making a learning center for academics and people can take information and analyzing the problems to developing together, building the confidence for board of community store and members, preparing various documents that people easily to access, and last one set a clear framework for the operations, goals, and indicators of success.

Keywords: CITIZEN ENGAGEMENT, COMMUNITY STORE MANAGEMENT, GRASSROOT ECONOMY

1. บทนำ

จากการที่รัฐบาลได้มีนโยบายการกระจายรายได้และความเจริญไปสู่ส่วนภูมิภาค เพื่อลดปัญหาการกระจุกตัวของเศรษฐกิจในส่วนกลาง ซึ่งเป็นสาเหตุของการถูกเอาเปรียบทางการซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคและการไม่ได้รับความเป็นธรรมในการขายผลผลิตของประชาชนในท้องถิ่น ประกอบกับผลกระทบจากวิกฤตของประเทศทำให้ประชากรมีรายได้ลดลง ดังนั้น คณะรัฐมนตรีจึงมีมติจัดตั้งโครงการเพิ่มความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากตามแนวทางประชารัฐโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานในชุมชนและเพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆที่ชุมชนเป็นว่ามีประโยชน์ในการส่งเสริมศักยภาพในการประกอบอาชีพและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของชุมชน(สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, ม.ป.ป) ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐจึงร่วมมือกันเสริมสร้างการดำเนินกิจกรรมให้แก่ชุมชนและกลุ่มอาชีพ โดยดำเนินตามนโยบายของรัฐบาลในการเพิ่มความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากตามแนวทางประชารัฐ และให้การสนับสนุนการรวมกลุ่มของประชาชนเพื่อส่งเสริมการต่อ

ยอดกิจการภายในชุมชน และส่งเสริมการจัดตั้งร้านค้าชุมชนในชนบท เพื่อความเป็นธรรมของราคาสินค้า อีกทั้งร้านค้าชุมชนยังถือเป็นศูนย์การเรียนรู้ภายใต้การบริหารของกลุ่มคนในชุมชนโดยมีภาครัฐให้การสนับสนุนด้านเงินทุน และเป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านการบริหารจัดการ การบัญชี ร้านค้าชุมชนจึงการเปรียบเสมือนเป็นศูนย์รวมทางกิจกรรมของชุมชน อีกทั้งยังเป็นศูนย์รวมทางเศรษฐกิจในชุมชน และเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน ซึ่งประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการเป็นหุ้นส่วนร้านค้าและมีบทบาทในการกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชนตนเอง การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนจึงเป็นสิ่งสำคัญและเป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนาเศรษฐกิจระดับชาติ

เศรษฐกิจชุมชนถือเป็นระบบเศรษฐกิจที่มีความสำคัญและเป็นระบบเศรษฐกิจพื้นฐานของระบบเศรษฐกิจรวมระดับประเทศ โดยเศรษฐกิจชุมชนจะให้ความสำคัญและมุ่งเน้นไปที่ความร่วมมือของคนในชุมชนมากกว่าการแข่งขัน เนื่องจากกิจการต่าง ๆ ในชุมชนถือเป็นกิจการที่คนในชุมชนล้วนเป็นเจ้าของร่วมกันซึ่งตัวชี้วัดเศรษฐกิจชุมชนสามารถวัดได้จากตัวเลขทางเศรษฐกิจ และความอยู่ดีมีสุขของคนในชุมชน(อรรชรณ เกสร, ม.ป.ป) ดังนั้น เศรษฐกิจชุมชนจึงเป็นแนวคิดที่สำคัญสำหรับประเทศกำลังพัฒนา เนื่องจากการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้แข็งแรงและมั่นคง จะส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศมั่นคงและแข็งแรงด้วยเช่นกัน ร้านค้าชุมชนเปรียบเสมือนจุดเริ่มต้นของการพัฒนาชุมชน เนื่องจากร้านค้าชุมชนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้และพัฒนาความเป็นอยู่ของคนในชุมชน รวมไปถึงการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้มีเงินทุนหมุนเวียนในชุมชนและยกระดับเศรษฐกิจชุมชนให้ดีขึ้น ซึ่งร้านค้าชุมชนที่มีการบริหารจัดการที่ดีและประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่งนั้นไม่เพียงแต่จะทำให้เศรษฐกิจชุมชนคงอยู่เท่านั้น แต่จะทำให้เศรษฐกิจของชุมชนนั้นเติบโตขึ้นเรื่อย ๆ ด้วยการพึ่งตนเองของชุมชน นอกจากนี้ร้านค้าชุมชนยังสามารถกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ตามมาอีกจากเงินทุนหมุนเวียนของชุมชนเอง

เนื่องจากนโยบายของรัฐบาลต้องการเพิ่มความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากตามแนวทางประชารัฐ โดยให้การสนับสนุนการรวมกลุ่มของประชาชนเพื่อส่งเสริมการต่อยอดกิจการภายในชุมชน โดยมีสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งที่ 5 จังหวัดขอนแก่น เป็นหนึ่งในตัวกลางในการขับเคลื่อนนโยบายจากทางภาครัฐลงสู่หน่วยงานระดับท้องถิ่น โดยร้านค้าชุมชนในตำบลโนนสะอาด อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น เป็นหนึ่งในร้านค้าที่ได้รับการสนับสนุน

โดยร้านค้าชุมชนในตำบลโนนสะอาด อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น เป็นร้านค้าชุมชนที่กำลังได้รับการพัฒนาและยังดำเนินการอยู่ในขณะที่ร้านค้าชุมชนในหลายพื้นที่ได้ปิดตัวลงไป และยังคงได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลตามโครงการเพิ่มความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากตามแนวทางประชารัฐ มาต่อยอดด้วยการสร้างร้านค้าชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สิ่งที่เห็นได้ชัดคือ การทำให้คนในชุมชนมีรายได้หมุนเวียนและประชาชนในชุมชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจากการเป็นสมาชิกร้านค้าชุมชนแห่งนี้ ถึงแม้ว่าร้านค้าชุมชนตำบลโนนสะอาดจะอยู่ท่ามกลางการแข่งขันทางตลาดสูงและในพื้นที่ใกล้เคียงมีร้านสะดวกซื้อสมัยใหม่ มีทั้งอำนาจต่อรองต่อผู้ผลิตสินค้าต่างๆ ซึ่งอาจเป็นสาเหตุให้ผู้บริโภคเลือกเข้าร้านค้าชุมชนน้อยลง ซึ่งร้านค้าชุมชนแห่งนี้ได้มีการวางแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการร้านค้าชุมชน และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมรับผิดชอบของประชาชนในชุมชนจึงทำให้ร้านค้าชุมชนแห่งนี้เป็นร้านค้าชุมชนแห่งหนึ่งที่กำลังพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพตามนโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของภาครัฐ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความต้องการที่จะศึกษาแนวทางการเข้าร่วมรับผิดชอบในการบริหารร้านค้าชุมชน และกลยุทธ์ในการพัฒนาของร้านค้าชุมชนในตำบลโนนสะอาด อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นร้านค้าชุมชนแห่งหนึ่งที่น่าเอาแนวทางประชารัฐมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อแก้ไขปัญหาในชุมชนและพัฒนาชุมชน โดยการพัฒนานี้จะเป็นการสร้างกลยุทธ์ในการพัฒนาให้ร้านค้าชุมชนแห่งนี้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน และร้านค้าชุมชนในพื้นที่ต่าง ๆ สามารถ

นำแนวทางการดำเนินงานไปเป็นแม่แบบในการพัฒนา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนอื่น ๆที่กำลังพัฒนาและเริ่มพัฒนาต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาแนวทางการเข้าร่วมรับผิดชอบในการบริหารร้านค้าชุมชนที่มีต่อการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของตำบลโนนสะอาด อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น
- 2.2 เพื่อศึกษากลยุทธ์ในการพัฒนาเข้าร่วมรับผิดชอบและความเข้มแข็งของร้านค้าชุมชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจฐานรากของตำบลโนนสะอาด อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

3.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการบริหาร

ทฤษฎีการบริหารจัดการ POSDCoRB ของลูเธอร์ กูลิค และลินดอลล์ เออร์วิค ได้สรุป กระบวนการบริหาร (Process of Administration) หรือหน้าที่ของนักบริหาร (Executive's Function) เป็นกระบวนการบริหารจัดการมีจำนวน 7 ขั้นตอน เรียกว่า "POSDCoRB" ดังนี้ (สำนักงานศึกษาธิการภาค 1, 2561)

1. การวางแผน (Planning) หมายถึง วางแผนให้เกิดการทำงานออกไปได้อย่างกว้างขวาง โดยกำหนดขอบข่ายของงานและคาดคะเนผลที่อาจเกิดขึ้นมาได้
2. การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง สร้างแนวทางที่แน่นอนเพื่อให้เกิด โครงสร้างที่มีระบบอันเป็นแนวทางที่ทำให้เกิดการปฏิบัติงาน ซึ่งจะออกมาในรูปการแบ่งสรรหน้าที่ การงานตามแต่ละแผนก แต่ละฝ่ายเพื่อให้การปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์การได้ทำงานตามหน้าที่ ที่ตนได้รับมอบหมาย และเป็นการจำแนกความรับผิดชอบของแต่ละคนแต่ละแผนก
3. การจัดบุคลากรปฏิบัติงาน (Staffing) เพื่อให้เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่การงานของตนเองและของบุคคลอื่นซึ่งต้องทำงานร่วมกันภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดเอาไว้ การบริหารงานที่มีประสิทธิภาพบุคลากรที่มีอยู่ในองค์การจะต้องได้รับการพิจารณาให้ได้รับการฝึกฝนอยู่เสมอ
4. การอำนวยการ (Directing) หมายถึง กำหนดหน้าที่ในการปฏิบัติงานของโครงการอย่างต่อเนื่องกันไป และเป็นการกำหนดแนวทางการคิดให้ประจักษ์ในกิจการเฉพาะอย่างหรือในกิจการทั่วไป เพื่อให้ผู้ปฏิบัติได้เห็นทิศทางของการปฏิบัติงานในองค์การ
5. การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การร่วมมือของผู้ร่วมงานทุกระดับและผู้บริหารในการบริหารงานขององค์การให้ดำเนินไปด้วยดีและมีประสิทธิภาพ
6. การรายงาน (Reporting) หมายถึง การจัดเก็บข้อมูลต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในองค์การ เพื่อทำไว้เป็นหลักฐานในการที่ผู้บริหาร ผู้ร่วมงาน หัวหน้างานระดับย่อยลงมาจะได้มีหลักฐานต่าง ๆ ในการพิจารณาดำเนินการสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามความประสงค์ของผู้ปฏิบัติงาน
7. การจัดทำงบประมาณ (Budgeting) หมายถึง การจัดทำงบประมาณเพื่อนำมาใช้จ่าย

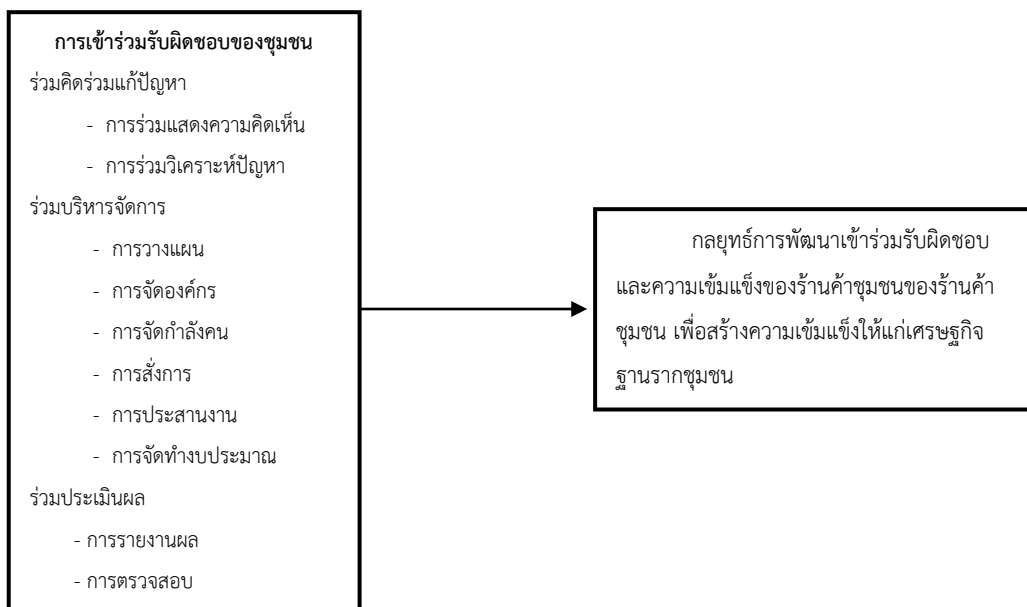
3.2 แนวคิดการเข้าร่วมรับผิดชอบของพลเมือง (Citizen Engagement)

สถาพร เจริญธรรม และอัญญา แสงแก้ว (2561) ได้ให้ความหมายว่า การเข้าร่วมรับผิดชอบของพลเมือง หมายถึง การที่ประชาชนทั่วไป ได้เกิดการเปลี่ยนแปลง ตนเองจากการที่เป็นที่เฉื่อยชา และรอคอยรับความช่วยเหลือจากองค์กร บริหารส่วนตำบลและเทศบาล ตำบลแต่เพียงอย่างเดียว กลายเป็นพลเมืองที่มีการตื่นรู้ ตื่นตัว และพร้อมที่จะเข้าร่วม รับผิดชอบในการ ดำเนินกิจการสาธารณะต่างๆ รวมถึงการเข้าร่วมรับผิดชอบในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นร่วมกับ องค์กร บริหารส่วนตำบลและเทศบาลตำบลอยู่เสมอ โดยที่ไม่จำเป็นจะต้องได้รับการร้องขอ

Ehrlich (2000) ได้ให้ความหมายว่า การมีเข้าร่วมรับผิดชอบของพลเมือง หมายถึง การทำงานเพื่อสร้างความ แตกต่างในชีวิตของพลเมืองในชุมชนของเราและพัฒนาความรู้ทักษะค่านิยมและแรงจูงใจเพื่อสร้างความแตกต่าง มันหมายถึง การส่งเสริมคุณภาพชีวิตในชุมชนผ่านกระบวนการทางการเมืองและไม่ใช่ทางการเมือง

จากการสังเคราะห์ความหมายของการเข้าร่วมรับผิดชอบของพลเมือง สรุปได้ว่า การเข้าร่วมรับผิดชอบของพลเมือง หมายถึง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือการทำงานร่วมกันของประชาชนในชุมชน ซึ่งมีเป้าหมายในการส่งเสริมคุณภาพชีวิต และจัดการปัญหาในชุมชน โดยผ่านการร่วมตัดสินใจประเด็นต่างๆที่สำคัญ เช่น การทำงานร่วมกับชุมชน การเข้าไปมีส่วน ร่วมในองค์กร

3.3 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ หมู่ที่ 1 ตำบลโนนสะอาด อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น และเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับร้านค้าชุมชน ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้นำชุมชน หมู่ 1 ตำบลโนนสะอาด 1 คน ผู้นำร้านค้าชุมชน 1 คน คณะกรรมการร้านค้าชุมชน 7 คน สมาชิกร้านค้าชุมชน 5 คน และประชากรในชุมชน

5 คน รวมประชากรจำนวนทั้งสิ้น 19 คน โดยเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก มีความแตกต่างตามความรู้และความเชี่ยวชาญของแต่ละบุคคล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แนวคำถามในการสัมภาษณ์ (Research guidelines) โดยการสัมภาษณ์เป็นแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured or guided interviews) ประกอบด้วยประเด็นคำถามจำนวน 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานโดยทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับแนวทางการเข้าร่วมรับผิดชอบในการบริหารร้านค้าชุมชนที่มีต่อการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนของตำบลโนนสะอาด อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับกลยุทธ์การพัฒนาการเข้าร่วมรับผิดชอบและความเข้มแข็งของร้านค้าชุมชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนของตำบลโนนสะอาด อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้ศึกษาใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีต่างๆ ดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร (Desk Study) โดยจะใช้เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ เอกสารทางวิชาการ วารสาร เอกสารประเภทต่างๆของทางราชการ เอกสารองค์กรชุมชน และอินเทอร์เน็ต เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. การสัมภาษณ์ (Interview) โดยจะใช้เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเฉพาะบางคน เช่น สมาชิกร้านค้าชุมชน และประชากรในชุมชน เพื่อสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับการเข้าร่วมรับผิดชอบในการบริหารร้านค้าชุมชน ตลอดจนลักษณะการเข้าร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงาน

3. การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) โดยจะใช้เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในลักษณะของความคิดเห็น ทศนคติเกี่ยวกับการประเมินผลสำเร็จของร้านค้าชุมชนและกลยุทธ์การพัฒนาความเข้มแข็งของร้านค้าชุมชน โดยการสนทนากลุ่มมีผู้ให้ข้อมูลดังนี้ ผู้นำชุมชน, ผู้นำร้านค้าชุมชน และคณะกรรมการร้านค้าชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูลแบบการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีลำดับขั้นตอนดังนี้ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการจดบันทึกและถอดความจากเครื่องบันทึกเสียงในการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มเฉพาะ มาเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างของข้อมูล จัดลำดับความสำคัญและคุณลักษณะของข้อมูล แล้วนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลทางเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นแนวคิดทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อที่จะทราบถึงลักษณะที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกันของข้อมูล เมื่อเรียบเรียงข้อมูลเสร็จสิ้น จึงมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) คือ การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูลและด้านทฤษฎี และวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันอย่างเป็นระบบ นำไปสู่การเชื่อมโยงข้อมูลเข้าด้วยกัน ในเชิงพรรณนาที่มีรายละเอียดและมีการอ้างอิงโดยตรงเกี่ยวกับที่มาของข้อมูลไม่ว่าจะเป็นข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าหรือข้อมูลทางเอกสาร และการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการ SWOT Analysis เพื่อให้ได้ข้อมูลทางกลยุทธ์การพัฒนาความเข้มแข็งของร้านค้าชุมชนที่สามารถสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนทั้งในเชิงเหตุและผล ซึ่งการวิเคราะห์จะออกมาในลักษณะของการพรรณนาและนำไปสู่คำตอบในการศึกษาและสรุปตามหลักวิชาการประกอบการเขียนรายงาน

5. สรุปผลการวิจัย

5.1 แนวทางการเข้าร่วมรับผิดชอบในการบริหารร้านค้าชุมชนที่มีต่อการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประการ ดังนี้

5.1.1 การร่วมคิดร่วมแก้ปัญหา

การเข้าร่วมรับผิดชอบในการร่วมคิดร่วมแก้ปัญหา เป็นการเข้าร่วมรับผิดชอบของทุกส่วน ได้แก่ ผู้นำร้านค้าชุมชน คณะกรรมการร้านค้าชุมชน ผู้นำชุมชน สมาชิกร้านค้าชุมชน และประชาชนในชุมชน โดยมีบทบาทที่แตกต่างกันออกไปดังนี้ ผู้นำร้านค้าชุมชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน และร่วมแสดงความคิดเห็น ผู้นำชุมชนเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและเล็งเห็นว่าร้านค้าชุมชนที่มีอยู่เดิมเป็นเครื่องมือที่ดีในการส่งเสริมให้ชุมชนเกิดรายได้และกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชน จึงได้มีการนำเสนอโครงการที่จะช่วยพัฒนาร้านค้าชุมชนต่อผู้นำร้านค้าและคณะกรรมการร้านค้า ด้านคณะกรรมการร้านค้าชุมชนและผู้นำร้านค้าชุมชนได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการร่วมวิเคราะห์และร่วมแสดงความคิดเห็น โดยมีการจัดประชุมเพื่อร่วมกันวิเคราะห์ถึงปัญหาของชุมชนและหาข้อสรุปในการนำร้านค้าที่มีอยู่เดิมมาเป็นเครื่องมือในการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน ส่วนบทบาทของสมาชิกร้านค้าชุมชนและประชาชนในชุมชนในการเข้าร่วมวิเคราะห์ปัญหาและร่วมแสดงความคิดเห็นนั้น ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในระดับหนึ่ง โดยการเสนอความต้องการและออกสิทธิออกเสียงเกี่ยวกับการนำร้านค้าที่มีอยู่เดิมมาพัฒนา เนื่องจากเบื้องต้นเป็นการลงความคิดเห็นกันเพียงภายในกลุ่มของคณะกรรมการหมู่บ้านและคณะกรรมการร้านค้าเพื่อวิเคราะห์ถึงปัญหาของชุมชนเท่านั้น จึงจะมีการจัดประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน ซึ่งประชาชนบางกลุ่มไม่เห็นด้วยในการพัฒนาร้านค้าชุมชน

5.1.2 การร่วมบริหารจัดการ

เนื่องจากร้านค้าชุมชนแห่งนี้ เป็นร้านค้าชุมชนที่กำลังพัฒนา จึงยังไม่มีแผนการดำเนินงาน เป้าหมายในการดำเนินงาน และตัวชี้วัดความสำเร็จที่ชัดเจนเป็นของตนเอง นอกจากนี้ยังได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากโครงการของรัฐในการต่อยอดร้านค้าที่มีอยู่เดิมของชุมชนเพื่อเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน ซึ่งการเข้าร่วมรับผิดชอบในการร่วมคิดร่วมบริหารจัดการ มีการเข้าร่วมรับผิดชอบจากทุกส่วน ได้แก่ ผู้นำร้านค้าชุมชน คณะกรรมการร้านค้าชุมชน ผู้นำชุมชน สมาชิกร้านค้าชุมชน และประชาชนในชุมชน แต่จะมีบทบาทที่แตกต่างกันออกไปดังนี้

คณะกรรมการร้านค้าและผู้นำร้านค้า มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการวางแผน การจัดทำลิ้งคน การประสานงาน และการบริหารงบประมาณเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นคณะกรรมการในการบริหารงานตามบทบาทหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ โดยในส่วนของการดำเนินงานนั้นจำเป็นต้องดำเนินการตามแนวทางการดำเนินงานโครงการพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนอย่างยั่งยืนโดยศาสตร์พระราชชาติตามแนวทางพระราชดำริ ซึ่งคณะกรรมการร้านค้าและผู้นำร้านค้าคือผู้ประสานงานหลักที่จะต้องนำหลักการต่าง ๆ มาตีความและประยุกต์ใช้กับชุมชนของตน ในส่วนของการบริหารงบประมาณ คณะกรรมการร้านค้าสามารถบริหารจัดการได้เป็นอย่างดี โดยสังเกตได้จากที่ร้านค้าชุมชนมีเงินมีเงินหมุนเวียนภายในร้านค้า

สมาชิกร้านค้าชุมชน มีส่วนร่วมรับผิดชอบในดำเนินงานโดยการเป็นหุ้นส่วนร้านค้าชุมชน และเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์จากร้านค้าชุมชนในรูปแบบของการปันผล และมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการประสานงานเมื่อเกิดกิจกรรมต่างๆ ของร้านค้าชุมชนขึ้น เช่น การศึกษาดูงาน การประชุม และการเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะของการเข้ามารับฟังความก้าวหน้าในที่ประชุม แต่ในส่วนของการบริหารงบประมาณยังไม่มีส่วนเข้าร่วมรับผิดชอบที่ชัดเจน

ประชาชนในชุมชน มีส่วนร่วมในการบริหารงานของร้านค้าชุมชนในรูปแบบของการเป็นผู้ถูกจ้างเป็นพนักงานขายในร้านค้าชุมชน และเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์จากเงินปันผลส่วนที่ใช้เพื่อการพัฒนาหมู่บ้านและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของประชาชนในชุมชน แต่ทั้งนี้การมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการบริหารงาน การประสานงานและการบริหารงบประมาณนั้นยังเป็นไปได้น้อย เนื่องจากยังเป็นการมีส่วนร่วมรับผิดชอบเป็นครั้งคราวเท่านั้น

ผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมในการสั่งการและการประสานงาน ระหว่างร้านค้าชุมชนและประชาชนในชุมชนในการประชาสัมพันธ์และการขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากทางภาครัฐ แต่ในส่วนของความร่วมมือรับผิดชอบในการดำเนินงานนั้น เป็นหน้าที่หลักของคณะกรรมการร้านค้าและผู้นำร้านค้า ซึ่งผู้นำชุมชนทำได้เพียงแค่ชี้แนะและรับทราบผลการดำเนินงานและปัญหาในการดำเนินงานของร้านค้าเท่านั้น

5.1.3 การร่วมประเมินผล

เนื่องจากร้านค้าชุมชนแห่งนี้เป็นยังไม่สิ้นสุดโครงการ การประเมินผล จึงเป็นการประเมินผลรายปีเท่านั้น โดยการติดตามประเมินผลผ่านการให้ข้อมูลเชิงประจักษ์และการสะท้อนการมีส่วนร่วมรับผิดชอบจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของร้านค้าชุมชน ซึ่งการเข้าร่วมรับผิดชอบในการประเมินผลนั้นมีการเข้าร่วมรับผิดชอบจากทุกส่วน ได้แก่ ผู้นำร้านค้าชุมชน คณะกรรมการร้านค้าชุมชน ผู้นำชุมชน สมาชิกร้านค้าชุมชน และประชาชนในชุมชน แต่จะมีบทบาทที่แตกต่างกันออกไปดังนี้

คณะกรรมการร้านค้าและผู้นำร้านค้าชุมชน มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการรายงานผล โดยการเก็บรวบรวมเอกสารเกี่ยวกับการดำเนินงานที่ผ่านมา เพื่อรายงานความคืบหน้าต่อหน่วยงานเจ้าของโครงการที่ให้การสนับสนุนงบประมาณ และจัดทำเอกสารเพื่อการประชาสัมพันธ์ต่อชุมชน นอกจากนี้คณะกรรมการร้านค้าชุมชน (ผู้ตรวจสอบ) มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการตรวจสอบการทำบัญชีรายรับรายจ่าย และผลการดำเนินงานที่ผ่านมาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อความโปร่งใสและประชาชนสามารถตรวจสอบได้ ในส่วนของสมาชิกร้านค้าชุมชนและประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบเพียงการตรวจสอบเท่านั้น แต่ไม่มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการรายงานผล เนื่องจากร้านค้าชุมชนมีการบริหารจัดการที่โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ จึงส่งผลให้สมาชิกร้านค้าชุมชนและประชาชนเข้าถึงรายละเอียดในการประเมินผล แต่ทั้งนี้ในการมีส่วนร่วมในการเสนอข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินผลนั้นเป็นไปได้ไม่มากเท่าที่ควร

5.2 กลยุทธ์ในการพัฒนาการเข้าร่วมรับผิดชอบและความเข้มแข็งของร้านค้าชุมชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากในชุมชน

ร้านค้าชุมชนมีจุดแข็งที่แตกต่างจากร้านค้าเอกชนทั่วไปคือ มีฐานสมาชิกร้านค้าที่ให้การสนับสนุน จึงจำเป็นต้องมีการประชาสัมพันธ์และการบริหารสมาชิกให้มีประสิทธิภาพ เช่น การนำระบบบัตรสมาชิกมาใช้อย่างจริงจัง ซึ่งจะทำให้สมาชิกเกิดความสนใจมากขึ้นและอยากเข้ามามีส่วนร่วมในร้านค้าที่ตนเองเป็นเจ้าของร่วมด้วย นอกจากนี้การบริหารสมาชิกที่

มีประสิทธิภาพจะทำให้เกิดการหมุนเวียนรายได้ภายในรายค้ามากขึ้น มีโอกาสในการค้าขายเพิ่มมากขึ้น และไม่จำเป็นต้องพึ่งพากำลังซื้อจากบุคคลภายนอก

กลยุทธ์ที่เหมาะสมในการขับเคลื่อนการพัฒนาร้านค้าชุมชนแห่งนี้ มี 2 ด้าน ได้แก่ 1) กลยุทธ์เชิงรุก ซึ่งกลยุทธ์การสร้างการมีส่วนร่วมรับผิดชอบทุกภาคส่วน โดยการรับฟังความต้องการและการสำรวจปัญหาของชุมชนที่มาจากเสียงประชาชนและเปิดแหล่งเรียนรู้เพื่อให้นักวิชาการและประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนและพัฒนาาร่วมกัน และกลยุทธ์พัฒนาศักยภาพบุคลากร คือ การเปิดโอกาสให้เกิดการจ้างงานภายในชุมชนเพิ่มมากขึ้น ประชาชนในชุมชนมีรายได้จากการจ้างงานของร้านค้าชุมชน คณะกรรมการร้านค้าจำเป็นต้องได้รับการฝึกอบรมฝึกทักษะและมีความเชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ และกลยุทธ์การพัฒนาการประชาสัมพันธ์ โดยการจัดทำสื่อต่างๆที่เป็นการสร้างความเข้าใจและแนวทางในการดำเนินงานของร้านค้า รวมทั้งจัดทำแฟ้มเอกสารต่างๆที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ง่าย และง่ายต่อการประเมินผลจากทางโครงการ 2) กลยุทธ์เชิงแก้ไข เป็นการนำเอากลยุทธ์การเสริมสร้างการบริหารจัดการร้านค้าอย่างมีประสิทธิภาพมาใช้เป็นส่วนในการพัฒนาความเข้มแข็งของร้านค้า เนื่องจากร้านค้าชุมชนมีความพร้อมในเรื่องของงบประมาณและการได้รับการสนับสนุนจากทางรัฐบาล แต่ยังไม่มีการอบในการดำเนินงานและเป้าหมายในการดำเนินงานของร้านค้าที่ชัดเจน จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาในส่วนนี้

6. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษากลยุทธ์การพัฒนาการเข้าร่วมรับผิดชอบของประชาชนในการบริหารงานร้านค้าชุมชน โดยการรวบรวมวิเคราะห์ และสรุปผลข้อมูลที่ได้ สามารถนำมาอภิปรายผลวิจัยได้ดังนี้

จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 แนวทางการเข้าร่วมรับผิดชอบในการบริหารร้านค้าชุมชนที่มีต่อการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน ผลการวิจัยพบว่า การเข้าร่วมรับผิดชอบในการร่วมคิดร่วมแก้ปัญหา การร่วมบริหารจัดการ และการร่วมประเมินผล โดยได้รับความร่วมมือจากทั้งผู้นำชุมชน ผู้นำร้านค้าชุมชน คณะกรรมการร้านค้าชุมชน สมาชิกร้านค้าชุมชน และประชาชนในชุมชน การร่วมคิดร่วมแก้ปัญหา พบว่า คณะกรรมการร้านค้า ผู้นำร้านค้า และผู้นำชุมชน มีการจัดประชุมและจัดทำข้อเสนอเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในชุมชน ซึ่งประชาชนในชุมชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ในการเสนอความต้องการที่เป็นผลประโยชน์แก่ชุมชน โดยเห็นความสำคัญในการพัฒนาร้านค้าที่มีอยู่เดิมให้เป็นเครื่องมือในการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการบริหารจัดการงานของร้านค้าชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ เสถียร มุ่งดี (2551) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ การศึกษาปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อความยั่งยืนของกลุ่มร้านค้าชุมชน พบว่า การก่อตั้งกลุ่มโดยความพยายามและการผลักดันของคนในชุมชนโดยมีการประชุมประชาคมหมู่บ้าน ร่วมแสดงความคิดเห็นและวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้น ทำให้การก่อตั้งกลุ่มตอบสนองกับปัญหาและความต้องการของคนในชุมชนและการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการต่างๆจึงเป็นปัจจัยที่ทำให้กลุ่มมีเป้าหมายที่ชัดเจนและมุ่งสู่ความสำเร็จร่วมกัน และสอดคล้องกับ ศานติกร พินยงค์ และ สุธิดา สองสีดา (2561) ที่ศึกษาแนวทางการดำเนินการกลุ่มร้านค้าสวัสดิการชุมชนที่มีประสิทธิภาพ พบว่า ปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินการกลุ่มร้านค้าสวัสดิการชุมชนคือ การพลิกฟื้นปัญหาเป็นโอกาส ความไว้วางใจในชุมชน การพึ่งตนเองของชุมชน และการมีส่วนร่วมของชุมชน

การร่วมบริหารจัดการ ประกอบด้วย การวางแผน, การจัดองค์กร, การจัดกำลังคน, การสั่งการ, การประสานงาน, และการจัดทำงบประมาณ มีการเข้าร่วมรับผิดชอบของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในประเด็นต่างๆแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้การบริหารจัดการร้านค้า ยึดหลักการบริหารตามระเบียบของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการบริหารโครงการเพิ่มความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากตามแนวทางพระราชบัญญัติ (พ.ศ. 2559) และการบริหารโครงการพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองอย่างยั่งยืนโดยศาสตร์พระราชทานตามแนวทางพระราชบัญญัติ (พ.ศ.2561) พบว่า ประชาชนไม่มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการกำหนดแผนการบริหารจัดการมากนัก อาจเป็นเพราะว่าการประสานงานและการบริหารงบประมาณ เป็นการดำเนินการของคณะกรรมการร้านค้าเป็นหลักและสมาชิกร้านค้า ซึ่งไม่สอดคล้องกับ เสถียร มุ่งดี (2551) ที่ศึกษาเกี่ยวกับ การศึกษาปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อความยั่งยืนของกลุ่มร้านค้าชุมชน พบว่า การบริหารจัดการกลุ่มโดยเน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกและชาวบ้าน หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องมีกฎระเบียบ ข้อบังคับ ที่เกิดจากสมาชิกทุกคนร่วมกันกำหนดให้ความสำคัญของการศึกษา อบรม การประสานงานกลุ่มเครือข่าย พร้อมทั้งส่งเสริมจริยธรรม คุณธรรม หลักการบริหารบ้านเมืองที่ดีเป็นแนวทางในการดำเนินงาน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องหาแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมรับผิดชอบของประชาชนในการบริหารจัดการเสมือนเป็นเจ้าของกิจการต่อไป ทั้งนี้ ร้านค้าชุมชนแห่งนี้สามารถบริหารจัดการได้อย่างต่อเนื่อง เกิดจากการบริหารเงินงบประมาณได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการมีเงินหมุนเวียนภายในร้านค้าและส่งผลให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการปันผล เกิดการจ้างงานภายในชุมชน และสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ โกวิท กุลวิเศษ และลำปาง แม่นมาตย์ (2558) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทร้านค้าชุมชนกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน พบว่า บทบาทร้านค้าชุมชนกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนารายได้ในชุมชน และการปันผลรายได้ที่เกิดจากกำไรที่ได้จากการขายสินค้า

การร่วมประเมินผล พบว่า การเข้าร่วมรับผิดชอบของสมาชิกร้านค้าและประชาชนเป็นการมีส่วนร่วมในการรับฟังการรายงานผลแต่ไม่ได้มีหน้าที่ในการประเมินผล อาจเป็นเพราะว่า หน้าที่ในการประเมินผลเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการร้านค้าและผู้นำร้านค้า อีกทั้งการดำเนินงานของร้านค้าชุมชนที่ยังไม่เป็นที่สิ้นสุด จึงใช้วิธีการรายงานผลและประมวลปัญหาในแต่ละปี โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการศึกษาความก้าวหน้าของโครงการเป็นช่วง ๆ และรายงานผลการดำเนินงานตามที่โครงการตามแนวทางการดำเนินงานโครงการเพิ่มความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากตามแนวทางพระราชบัญญัติ ซึ่งสอดคล้องกับ Stufflebeam (1990 อ้างถึงใน สุวิมล ตีรกีกันท์, 2547) ได้ให้ความหมายของการประเมินไว้ว่าเป็นกระบวนการบรรยายเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเป้าหมาย การวางแผน การดำเนินการ และผลกระทบเพื่อนำไปเป็นแนวทางในการตัดสินใจ เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ และเพื่อส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจในสถานการณ์ของโครงการ

จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 กลยุทธ์ในการพัฒนาการเข้าร่วมรับผิดชอบและความเข้มแข็งของร้านค้าชุมชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากในชุมชน พบว่า ร้านค้าชุมชนแห่งนี้เป็นร้านค้าที่กำลังได้รับการพัฒนาแต่ยังมีช่องว่างในการเข้าไปมีส่วนร่วมรับผิดชอบของประชาชนในการบริหารร้านค้าชุมชน จึงจำเป็นต้องมีแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งเพิ่มเติม ดังนี้ 1) เปิดแหล่งเรียนรู้เพื่อให้นักวิชาการและประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนและพัฒนาาร่วมกัน 2) เปิดโอกาสให้มีการจ้างงานภายในชุมชนเพิ่มมากขึ้น 3) ฝึกอบรมฝึกทักษะและสร้างความเชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่แก่บุคลากร 4) จัดทำสื่อสร้างสรรค์เพื่อสร้างความเข้าใจแนวทางในการดำเนินงานของร้านค้า

รวมทั้งจัดทำแฟ้มเอกสารต่างๆที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ง่าย 5) กำหนดกรอบในการดำเนินงาน เป้าหมาย และตัวชี้วัดความสำเร็จในการดำเนินงานของร้านค้าที่ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับ ศานติกร พินยงค์ และ สุธิดา สองสีดา (2561) ซึ่งศึกษาเรื่องแนวทางการดำเนินการกลุ่มร้านค้าสวัสดิการชุมชนที่มีประสิทธิภาพ พบว่า ข้อเสนอแนวทางการดำเนินการกลุ่มร้านค้าสวัสดิการชุมชนที่มีประสิทธิภาพนั้นองค์ประกอบสำคัญของการดำเนินการกลุ่มร้านค้าสวัสดิการชุมชนที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ การร่วมวิเคราะห์ชุมชน การบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วม และการจัดสรรประโยชน์อย่างทั่วถึง และสอดคล้องกับ เพ็ญพยม สุ่มประดิษฐ์ (2553) ศึกษาเรื่องการบริหารจัดการกลุ่มร้านค้าชุมชนบ้านหนองสระ องค์การบริหารส่วนตำบลวังใหญ่ อำเภอนาทะโก จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า การวางแผนการดำเนินงาน การติดต่อสื่อสาร สร้างความเข้าใจและความร่วมมือของสมาชิกกลุ่ม มีการกำหนดวัตถุประสงค์อย่างชัดเจน มีการดำเนินงานกลุ่ม คือปัจจัยสนับสนุนให้การบริหารจัดการกลุ่มร้านค้าชุมชนบ้านหนองสระให้ประสบผลสำเร็จ

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

7.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า กลยุทธ์ในการเข้าร่วมรับผิดชอบประชาชนในการบริหารงานร้านค้าจะต้องพัฒนาปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของร้านค้าชุมชนในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการให้ความสำคัญและการปลูกฝังให้ประชาชนในชุมชนตระหนักและเข้าใจถึงความสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาเครื่องมือ(ร้านค้าชุมชน) เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนโดยการกำหนดกรอบการดำเนินงาน แผนการดำเนินงาน เป้าหมายการดำเนินงานที่ชัดเจน และต้องสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในชุมชน ตามที่ระเบียบการบริหารโครงการได้กำหนดไว้ และจัดให้มีกิจกรรมที่สามารถสอดแทรกการสร้างวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เป็นรูปธรรม

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

7.2.1 ควรศึกษาการมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบของทุกภาคส่วนในการบริหารและดำเนินงานของร้านค้าชุมชนในพื้นที่อื่นๆเพิ่มเติม ไม่เพียงแต่ศึกษาร้านค้าที่ประสบผลสำเร็จเท่านั้น แต่ควรศึกษาร้านค้าชุมชนที่ยังอยู่ระหว่างการพัฒนาด้วย เพื่อหากกลยุทธ์ในการพัฒนาในรูปแบบต่างๆเพิ่มเติมต่อไป

7.2.2 ควรนำข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิจัยในครั้งนี้ ไปศึกษาวิจัยเพื่อคิดค้นวิธีการในการพัฒนาความเข้มแข็งของร้านค้าชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจฐานรากอย่างเป็นระบบ และควรศึกษาเพื่อสร้างรูปแบบ (Model) ที่เหมาะสม และส่งผลต่อประสิทธิผลของการบริหารงานร้านค้าชุมชน

8. รายการอ้างอิง

โกวิทย์ กุลวิเศษ และลำปาง แม่นมาตย์. (2558). บทบาทร้านค้าชุมชนกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน: กรณีศึกษาตำบลหินตั้ง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดขอนแก่น. รายงานการประชุมสัมมนาวิชาการนำเสนองานวิจัยระดับชาตินานาชาติ ครั้งที่ 15. (หน้า 29). เครือข่ายบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ.

- เพ็ญพยม สุ่มประดิษฐ์. (2553). การบริหารจัดการกลุ่มร้านค้าชุมชนบ้านหนองสระ องค์การบริหารส่วนตำบลวังใหญ่ อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์. รายงานการศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ศานติกร พินยงค์ และสุธิดา สองสีดา. (2561). “แนวทางการดำเนินการกลุ่มร้านค้าสวัสดิการชุมชนที่มีประสิทธิภาพ กรณีศึกษากลุ่มสวัสดิการร้านค้าชุมชนบ้านทุ่งสีหล่ง ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม.” วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี(เพื่อพัฒนาท้องถิ่น), 13(2), 65-76.
- สถาพร เรืองธรรม และอัญชญา แสงแก้ว. (2561ก). โครงการการพัฒนาการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหาร ส่วนตำบล และเทศบาลตำบลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. [ม.ป.ท.]: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุวิมล ตีรกีกันท์. (2547). การประเมินโครงการ:แนวทางสู่การปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่5. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสถียร มุ่งดี. (2551). การศึกษาปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อความยั่งยืนของกลุ่มร้านค้าชุมชน: กรณีศึกษา บ้านโนนโพธิ์ องค์การบริหารส่วนตำบลขานูมาน อำเภอขานูมาน จังหวัดอำนาจเจริญ. รายงานการศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. [ม.ป.ป.]. โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากฯ (พระราชรัฐ). สืบค้นเมื่อ 27 มิถุนายน 2561, สืบค้นจาก <http://www.villagefund.or.th/document/>
- สำนักงานศึกษาธิการภาค 1. (2561). แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ. (รายงานวิจัย). ปทุมธานี: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- อรรวรรณ เกสร. [ม.ป.ป.]. การส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนกับกฎหมายที่ควรรู้ ตอนที่ 1. สืบค้นเมื่อ 25 กรกฎาคม 2561, สืบค้นจาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw_parcy/ewt_dl_link.php?nid=2169
- Ehrlich, T. (2000). The Definition of Civic Engagement. *The New York Time*. Retrieved March 25, 2019, from https://www.archive.nytimes.com/www.nytimes.com/ref/college/collegespecial2/coll_aascu_defi.html

ภาพอนาคตของเยาวชนต่อการเตรียมความพร้อมการเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ

อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

FORESIGHT OF YOUTH TO THE PREPARATION FOR AGING IN SAN SAI DISTRICT,

CHIANG MAI PROVINCE

ณิชาร สุวรรณรินทร์¹ อมรรัตน์ ภัยปัด² และ ธงชัย ภูวนาถวิจิตร³

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเข้าใจของเยาวชนต่อการเตรียมความพร้อมการเป็นผู้สูงอายุ และภาพอนาคตของเยาวชนต่อการเตรียมความพร้อมการเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงผสม เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างเยาวชนอำเภอสันทรายที่มีอายุ 13-18 ปี รวมจำนวน 250 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติวิเคราะห์ และข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม เยาวชนอำเภอสันทรายจำนวน 11 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

จากการศึกษาพบว่า เยาวชนอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมในการเป็นผู้สูงอายุ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยรวม 4.08 โดยเฉพาะการเตรียมความพร้อมด้านเทคโนโลยี มากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านจิตใจ ร่างกาย สังคม การศึกษา และเศรษฐกิจ มีการเตรียมความพร้อมอยู่ในระดับมาก มีความคาดหวังต่อวิถีการดำเนินชีวิตช่วงเป็นผู้สูงอายุในอนาคต โดยมีครอบครัวที่อบอุ่น มีความเป็นอยู่ที่ดี มีความสุข สุขภาพแข็งแรง และมีความมั่นคงทางการเงิน โดยมีภาพอนาคตต่อแนวทางการเตรียมความพร้อมการเป็นผู้สูงอายุ ที่สำคัญ ได้แก่ 1) ด้านเทคโนโลยี เป็นการเรียนรู้และปรับตัวให้เท่าทันสื่อเทคโนโลยี 2) ด้านจิตใจ เป็นการยอมรับ เข้าใจ และปรับตัว 3) ด้านร่างกาย การดูแลสุขภาพร่างกาย 4) ด้านสังคม การเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวและสังคม 5) ด้านการศึกษา การสร้างความรู้ความเข้าใจสู่การพึ่งตนเอง 6) ด้านเศรษฐกิจ การวางแผนการเงิน และ 7) ด้านอื่นๆ คือ การมีอาชีพที่มั่นคง

คำสำคัญ: เยาวชน, การเตรียมความพร้อมการเป็นผู้สูงอายุ

Abstract

This research aimed to study the understanding of the youths toward the preparation for elderly as well as the future of the youths in San Sai district, Chiang Mai toward the preparation for quality elderly. The research was conducted by mixed method. The data was collected by questionnaire from 250 San Sai district youths aging between 13-18 years old. Data analysis was done by statistics analysis and qualitative

¹⁻² นักศึกษาปริญญาตรี สาขาวิชาบ้านและชุมชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

³ รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาบ้านและชุมชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

data, in-depth interview and focused group discussion with 11 San Sai district youths. Data was analyzed by content analysis.

The study found that the youths in San Sai district, Chiang Mai possessed knowledge and understanding about the preparation for elderly. The overview level was in high level with average scores of 4.08. The technological aspect preparation ranked the highest, then mental aspect, physical aspect, social aspect, educational aspect and economical aspect with high level preparation. The expectation toward the elderly life in the future focused on a happy family, well-led and happy life, healthy life and financial stability. The important future images toward the preparation for elderly were 1) Technological aspect was the learning and adjusting with technology. 2) Mental aspect was the acceptance, understanding and adjustment. 3) Physical aspect referred to the good care of one's health. 4) Social aspect referred to the fostering of good family and social relationships. 5) Educational aspect referred the creating of knowledge and understanding to self-reliance. 6) Economical aspect referred to financial planning and 7) Others referred to stable career.

Keywords: YOUTHS, PREPARATION FOR ELDERLY

1. บทนำ

การเตรียมความพร้อมเข้าสู่วัยผู้สูงอายุได้กำหนดไว้ในแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545 - 2564) มีเป้าหมายที่ต้องการสร้างจิตสำนึกให้กับคนในสังคม ตระหนักถึงความสำคัญของผู้สูงอายุและความสำคัญของการเตรียมความพร้อมเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรี พึ่งตนเองได้ รวมถึงมีหลักประกันชีวิตที่มั่นคงเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ จึงจะเห็นได้ว่าการเตรียมความพร้อมเข้าสู่วัยผู้สูงอายุนั้นมีความสำคัญกับประชาชนทุกช่วงวัย เยาวชนก็เป็นช่วงวัยที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาและเตรียมความพร้อมในทุกด้าน เพื่อพร้อมในการดำรงชีวิตและสามารถก้าวสู่ช่วงวัยผู้สูงอายุได้อย่างมีศักยภาพและคุณภาพในอนาคต

จากการลงพื้นที่ศึกษาชุมชนในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า พบครัวเรือนส่วนใหญ่มีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ด้วยเป็นจำนวนมาก แม้ว่าชุมชนจะเต็มไปด้วยประชากรผู้สูงอายุ แต่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต่างมีศักยภาพในการพึ่งตนเองระดับหนึ่ง ในมิติของผู้วิจัยจึงมองเห็นเยาวชนที่เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาและก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในอนาคต เยาวชนจะมีแนวคิด มุมมอง และเตรียมความพร้อมในการเป็นผู้สูงอายุมากขึ้นเพียงใด ในขณะที่อยู่ท่ามกลางสังคมผู้สูงอายุในชุมชน

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาภาพอนาคตของเยาวชนต่อการเตรียมความพร้อมการเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้เยาวชนสามารถพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวเข้าสู่วัยสูงอายุอย่างที่มีศักยภาพและคุณภาพในอนาคต อีกทั้งผลการวิจัย หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โรงเรียน และชุมชน สามารถนำไปประกอบการวางแผนกำหนดเป็นแนวทางหรือรูปแบบการเตรียมความพร้อมที่เหมาะสม ครอบคลุม และตรงความต้องการ พัฒนาเป็นหลักสูตรสำหรับจัดการเรียนการสอนได้ต่อไป

2. วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจของเยาวชนต่อการเตรียมความพร้อมการเป็นผู้สูงอายุ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
- 2.2 เพื่อศึกษาภาพอนาคตของเยาวชนต่อการเตรียมความพร้อมในการเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในครั้งนี้ เป็นลักษณะของการบูรณาการแนวคิดและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ เยาวชน การเตรียมความพร้อม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำความเข้าใจถึงประเด็นสำคัญที่สามารถเชื่อมโยงกับการวิจัยในครั้งนี้ สามารถอธิบายถึงภาพอนาคตและการเตรียมความพร้อมในการเป็นผู้สูงอายุของเยาวชนได้ โดยมีรายละเอียดของทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร วารสารงานวิจัย ดังต่อไปนี้

3.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ

คำว่า ผู้สูงอายุ ใช้เกณฑ์อายุเป็นหลักในการเรียก ซึ่งเกณฑ์การเรียกมีความแตกต่างกันในแต่ละสังคม ในต่างประเทศส่วนใหญ่กำหนดอายุ 65 ปีขึ้นไปเป็นเกณฑ์ในการเรียก แต่สำหรับประเทศไทยใช้เกณฑ์อายุ 60 ปี โดยในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 กำหนดไว้ในมาตรา 3 ให้ความหมายว่า “บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย” ประกอบกับใช้เป็นเกณฑ์ในการเกษียณอายุราชการ

กล่าวโดยสรุป ผู้สูงอายุ หมายถึง ประชากรซึ่งมีอายุมากกว่า 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป มีความเสื่อมถอยในการทำงานของร่างกายหรือเกษียณอายุการทำงาน และในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้สูงอายุ หมายถึง ประชากรทั้งเพศชายและเพศหญิงที่มีอายุมากกว่า 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป

การเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุมีทั้งหมด 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ที่สามารถสังเกตเห็นได้ เช่น การมีผิวหนังเหี่ยวย่น ความบกพร่องทางสายตาและการได้ยิน ด้านจิตใจ ที่เกิดจากการสูญเสียทางสัมพันธภาพ การถูกทอดทิ้ง ภาวะของระบบสมองที่ถดถอย ความจำแยลง เกิดอาการหลงลืม มีผลต่อสภาพจิตใจที่สับสนและซึมเศร้า ด้านสังคม เกิดการเปลี่ยนแปลงทางบทบาท สถานภาพ ทั้งทางครอบครัว สังคมภายนอก หน้าที่การทำงาน และด้านเศรษฐกิจ เกิดจากการไม่ได้ประกอบอาชีพ รายได้ลดลง หรือไม่มีรายได้ (วันทนี นวลละออง, 2553)

ทฤษฎีกิจกรรมทางสังคม (Active Theory) เสนอโดย Robert Havighurst ได้อธิบายถึง สถานภาพ บทบาทของผู้สูงอายุทางสังคม และถือว่าทฤษฎีนี้นำมาเป็นหลักในการอธิบายผู้สูงอายุ เป็นการเน้นสัมพันธภาพเชิงบวกในการทำกิจกรรมกับความพึงพอใจของผู้สูงอายุ ยิ่งถ้าบุคคลที่ทำกิจกรรมหลากหลาย ก็จะสามารถปรับตัวได้ดีมากขึ้นและความพึงพอใจก็จะสูงขึ้นตาม ทำให้เกิดความสุขในการดำเนินชีวิตต่อไป

3.2 แนวคิดผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ

ผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ หมายถึง ผู้ที่มีศักยภาพและความสามารถเป็นหลัก (productive aging) แต่ขณะเดียวกันก็มีได้ละเลยนำแนวคิดการเป็นผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จ มาพิจารณาร่วมด้วย ทั้งนี้ เพราะในอนาคตผู้สูงอายุจะต้องเผชิญกับสถานการณ์ในด้านต่าง ๆ ในลักษณะองค์กรรวมรอบด้าน ดังนั้น ผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ หมายถึง ผู้ที่ดูแลตนเองได้ (self-care)

พึ่งตนเองได้ (self-reliance) และสามารถทำประโยชน์ต่อตัวเอง ผู้อื่น และสังคม มีความพึงพอใจชีวิตความเป็นอยู่ในปัจจุบัน และเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

3.3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมในการเป็นผู้สูงอายุ

การเตรียมความพร้อม หมายถึง บุคคลที่มีการเตรียมตัวต่อสิ่งที่จะทำ มีความพร้อมสมบูรณ์ในด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับเรียนรู้หรือทำสิ่งต่างๆ ให้บรรลุผลความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ องค์ประกอบของความพร้อม ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) องค์ประกอบทางร่างกาย 2) องค์ประกอบทางอารมณ์ 3) องค์ประกอบทางด้านสังคม และ 4) องค์ประกอบทางสติปัญญา

นอกจากนี้ ความพร้อมจะประกอบไปด้วย ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ มาเชื่อมโยงสอดคล้องกันให้เกิดความพร้อมในการบรรลุผลตามที่ตั้งเป้าหมายเอาไว้ (นิศาชล กิจชะระภูมิ, 2556)

1) ความรู้ หมายถึง การรับรู้ข้อเท็จจริง ความจริง และข้อมูล ซึ่งมีผลมาจากการเรียนรู้ โดยผ่านกระบวนการทางสังคม คือ ประสบการณ์ที่ผ่านมาในชีวิต นำมาปรับใช้ในการแก้ปัญหาและสนองต่อความต้องการ

2) ทักษะ หมายถึง ความคิดเห็น ความเชื่อของแต่ละบุคคลต่อสิ่งต่าง ๆ ซึ่งมีผลมาจากการเรียนรู้ ประสบการณ์ ที่ส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในแต่ละบุคคลว่ามีทิศทางไปอย่างไร

3) ทักษะ หมายถึง ความสามารถในการนำความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ที่ได้มาใช้ในการปฏิบัติ

3.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเยาวชน

องค์การสหประชาชาติ ให้ความหมายของเยาวชนว่า หมายถึง คนในวัยหนุ่มสาว ผู้ที่มีอายุระหว่าง 15-24 ปี หรือเป็นช่วงของวัยหนุ่มสาว วัยหัวเลี้ยวหัวต่อระหว่างการเป็นเด็กและผู้ใหญ่ และเป็นช่วงที่กังวลเกี่ยวกับรูปลักษณ์และสิ่งรอบตัวมากเป็นพิเศษ

ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2559 มาตรา 4 ให้ความหมายว่า “เยาวชน” หมายความว่า บุคคลที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 15 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ และไม่ใช่นักโทษที่พ้นโทษแล้วจากการจดทะเบียนสมรส ในทางกฎหมายก็ถือว่าบุคคลที่มีอายุระหว่างนี้เป็นเยาวชนและหากต้องระวางโทษก็จะพิจารณาโทษแตกต่างจากผู้ใหญ่

กล่าวโดยสรุป เยาวชน หมายถึง บุคคลที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 15 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ อยู่ในช่วงอายุที่เรียกว่า วัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยแห่งการเปลี่ยนแปลงของพัฒนาการด้านต่าง ๆ

วัยรุ่น (Adolescence) จะอยู่ในช่วงอายุประมาณ 12 – 20 ปี นับว่าเป็นวัยที่มีความสำคัญวัยหนึ่งของมนุษย์ เนื่องจากเป็นวัยที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นทางร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา เพื่อเปลี่ยนจากความเป็นเด็กไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะร่างกาย ทำให้เด็กวัยนี้เกิดการปรับตัวให้สอดคล้องกับสิ่งใหม่ ๆ ถ้าเด็กสามารถปรับตัวได้ดี ปัญหาที่เกิดขึ้นในช่วงวัยรุ่นก็ลดน้อยลง ถ้าปรับตัวไม่ได้ก็จะทำให้เกิดปัญหาด้านอื่นตามมา ทำให้เด็กขาดความสุข ในช่วงเวลานี้ไป อาจส่งผลถึงพัฒนาการในวัยผู้ใหญ่ขึ้นได้ พัฒนาการด้านต่างๆ ของวัยรุ่น มีดังนี้

- 1) การเจริญเติบโตและพัฒนาการ (Growth & Physical Development)
- 2) พัฒนาการทางอารมณ์ (Emotional Development)
- 3) พัฒนาการทางสังคม (Social Development)
- 4) พัฒนาการทางสติปัญญา (Intellectual Development)

3.5 แนวคิดทัศนคติ

ทัศนคติ เป็นความสัมพันธ์ที่คาบเกี่ยวกันระหว่างความรู้สึกและความเชื่อหรือการรับรู้ของบุคคลกับแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมใดต่อในทางใดทางหนึ่งต่อเป้าหมาย เป็นเรื่องของจิตใจ ท่าที ความรู้สึกนึกคิด และความโน้มเอียงของบุคคลที่มีต่อข้อมูลข่าวสาร และการเปิดรับรายการกรองสถานการณ์ที่ได้รับมา ซึ่งเป็นไปได้ทั้งเชิงบวก และเชิงลบ ทัศนคติมีผลให้มีการแสดงพฤติกรรมออกมา จะเห็นได้ว่าทัศนคติประกอบด้วยความคิดที่มีผลต่ออารมณ์และความรู้สึก แสดงออกมาโดยทางพฤติกรรม (Zimbardo and Ebbesen ,1970) สามารถแยกองค์ประกอบของทัศนคติได้ 3 ประการ คือ

1) องค์ประกอบด้านความรู้ (The Cognitive Component) คือ ส่วนที่เป็นความเชื่อของบุคคล ที่เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ทั่วไป ทั้งที่ชอบและไม่ชอบ

2) องค์ประกอบด้านความรู้สึก (The Affective Component) คือ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ ซึ่งมีผลแตกต่างกันไปตามบุคลิกภาพของคนนั้น

3) องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (The Behavioral Component) คือ การแสดงออกของบุคคลต่อสิ่งหนึ่ง หรือบุคคลหนึ่ง ซึ่งเป็นผลมาจากองค์ประกอบด้านความรู้ ความคิด และความรู้สึก

ดังนั้นส่วนประกอบทางด้านความคิด หรือ ความรู้ ความเข้าใจ จึงนับได้ว่าเป็นส่วนประกอบขั้นพื้นฐานของทัศนคติ และส่วนประกอบนี้จะเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับความรู้สึกของบุคคล อาจออกมาในรูปแบบแตกต่างกันทั้งในทางบวกและทางลบ ซึ่งขึ้นอยู่กับประสบการณ์และการเรียนรู้

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาภาพอนาคตของเยาวชนต่อการเตรียมความพร้อมในการเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ ในครั้งนี้เป็นการวิจัยด้วยการใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผสมผสานเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

4.1 ประชากร ประกอบด้วย

4.1.1 เยาวชนอำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ที่มีอายุ 13-18 ปี ทั้งเพศชายและเพศหญิง

4.1.2 ผู้สูงอายุอำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ทั้งเพศชายและเพศหญิง

4.2 กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย

4.2.1 เยาวชนที่กำลังศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 1 – 6 โรงเรียนสนทรายวิทยาคม ทั้งเพศชายและเพศหญิง จำนวน 239 คน โดยผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Yamane (1973) โดยกำหนดความเชื่อมั่นไว้ที่ 95% และค่าความคาดเคลื่อนจากการสุ่มตัวอย่างไว้ที่ 5% จากเยาวชนที่กำลังศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 1 – 6 โรงเรียนสนทรายวิทยาคมทั้งหมด 591 คน ได้ว่าขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่จะใช้ในการศึกษามีจำนวน 239 คน

4.2.2 เยาวชนบ้านสบแฝกที่มีอายุ 13-18 ปี ทั้งเพศชายและเพศหญิง จำนวน 11คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยมีเกณฑ์การเลือก คือ เลือกจากผู้ที่มีสมัครใจ ยินดี และเต็มใจให้ข้อมูล

สรุปได้ว่าขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่จะใช้ในการศึกษามีจำนวนทั้งสิ้น 250 คน โดยมี 11 คน เป็นเยาวชนบ้านสบแฝก เนื่องจากในตอนแรกนั้นคณะวิจัยจะไปเก็บข้อมูลที่บ้านสบแฝก อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ แต่เนื่องจากเยาวชนที่บ้านสบแฝกนั้นมีจำนวนแค่ 11 คน จึงขาดความน่าเชื่อถือของข้อมูลได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการคำนวณประชากรและกลุ่มตัวอย่าง โดยสุ่มกลุ่มตัวอย่างของโรงเรียนสนทรายวิทยาคม ได้จำนวนประชากรมา จำนวน 239 คน ใช้วิธีการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane (1969) ระดับความเชื่อมั่นที่ 0.05 รวมจำนวนเป็น 250 คน

4.2.3 ผู้สูงอายุบ้านสบแฝกที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ทั้งเพศชายและเพศหญิงจำนวน 6 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยมีเกณฑ์การเลือก คือ เลือกจากผู้ที่มีสมัครใจ ยินดี และเต็มใจให้ข้อมูล

4.3 เครื่องมือที่ใช้วิจัย

1) แบบประเมินระดับความรู้ ความเข้าใจ ทศนคติ และการเตรียมความพร้อมการเป็นผู้สูงอายุของเยาวชน ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ประเมินค่า 5 ระดับ

2) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับเยาวชนและผู้สูงอายุ

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล 1) ทำหนังสือขออนุญาตเข้าเก็บข้อมูลโดยแบบสอบถามในโรงเรียนสนทรายวิทยาคม

2) การสัมภาษณ์ ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง โดยมีโครงสร้างคำถามใช้เป็นแนวทางการสัมภาษณ์

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้ 1) สถิติวิเคราะห์ และ 2) วิเคราะห์เนื้อหา

5. สรุปผลการวิจัย

จากการรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ด้วยวิธีการเก็บแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก นำมาสู่การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยผลการศึกษาที่ได้มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.1 วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาความรู้ ความเข้าใจของเยาวชนต่อการเตรียมความพร้อมการเป็นผู้สูงอายุ

จากการศึกษาความรู้ ความเข้าใจของเยาวชนอำเภอสนทราย ข้อมูลทั่วไปของเยาวชนอายุ 13-18 ปี ทั้งเพศชายและเพศหญิง อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 250 คน พบว่า เยาวชนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 155 คน คิดเป็นร้อยละ 62.00 และเพศชาย จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 38.00 มีเยาวชนอายุ 16 ปี มากที่สุด จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 23.20 รองลงมาอายุ 13 ปี จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00 และอายุ 17 ปี จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 15.60 ตามลำดับ ส่วนใหญ่ศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 148 คน คิดเป็นร้อยละ 59.20 และมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 102 คน คิดเป็นร้อยละ 40.80

เยาวชนมีระดับความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุในภาพรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยรวม 3.98 โดยความรู้ด้านร่างกาย มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ 4.28 ซึ่งมีระดับความรู้มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ สังคม และจิตใจ มีค่าเฉลี่ยรวม 3.96, 3.92 และ 3.77 มีระดับความรู้ในระดับมาก เช่นเดียวกับระดับความเข้าใจของเยาวชนเกี่ยวกับผู้สูงอายุ พบว่า โดยภาพรวมมีระดับความเข้าใจในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยรวม 4.06 และมีระดับความเข้าใจด้านร่างกายมากที่สุด

เยาวชนมีทัศนคติต่อการเป็นผู้สูงอายุในภาพรวมมีทัศนคติที่เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยรวม 3.83 โดยทัศนคติต่อการเป็นผู้สูงอายุด้านพฤติกรรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ 4.05 รองลงมาได้แก่ ความรู้และความรู้สึก มีค่าเฉลี่ยรวม 3.94 และ 3.51

และระดับการเตรียมความพร้อมในการเป็นผู้สูงอายุของเยาวชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยรวม 4.08 โดยเฉพาะการเตรียมความพร้อมด้านเทคโนโลยี ด้านจิตใจ และร่างกาย มีค่าเฉลี่ยรวมที่ใกล้เคียงกัน คือ 4.18, 4.16 และ 4.15 ส่วนด้านสังคม การศึกษา และเศรษฐกิจ มีค่าเฉลี่ยรวม 4.06, 4.01 และ 3.94 มีการเตรียมความพร้อมอยู่ในระดับมาก

ตาราง 1 แสดงภาพรวมการประเมินระดับการเตรียมความพร้อมในการเป็นผู้สูงอายุของเยาวชน

การเตรียมความพร้อมในการเป็นผู้สูงอายุ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	การแปรผล
ด้านเทคโนโลยี	4.18	0.86	มาก
ด้านจิตใจ	4.16	0.81	มาก
ด้านร่างกาย	4.15	0.93	มาก
ด้านสังคม	4.06	0.85	มาก
ด้านการศึกษา	4.01	0.85	มาก
ด้านเศรษฐกิจ	3.94	0.86	มาก
รวม	4.08	0.86	มาก

5.2 วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาภาพอนาคตของเยาวชนต่อการเตรียมความพร้อมในการเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ

จากการศึกษา พบว่า เยาวชนมีความคาดหวังต่อวิถีการดำเนินชีวิตช่วงเป็นผู้สูงอายุในอนาคต โดยมีกรอบคร่าวๆ 7 ข้อ มีบุตรหลานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องดูแล มีความเป็นอยู่ที่ดี มีความสุขในชีวิตการเป็นผู้สูงอายุ สุขภาพร่างกายแข็งแรง และมีความมั่นคงทางการเงินและการทำงาน โดยมีภาพอนาคตต่อแนวทางการเตรียมความพร้อม การเป็นผู้สูงอายุที่สำคัญ ได้แก่ 1) ด้านเทคโนโลยี เป็นการเรียนรู้และปรับตัวให้เท่าทันสื่อเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคต 2) ด้านจิตใจ เป็นการยอมรับ เข้าใจ และปรับตัว เพื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุอย่างมีความสุขและมีสุขภาพจิตที่ดี 3) ด้านร่างกาย การดูแลรักษาสุขภาพร่างกายให้แข็งแรง รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ นอนหลับพักผ่อนอย่างเพียงพอ ตรวจร่างกายประจำปี และการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ 4) ด้านสังคม การเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว ใช้เวลาว่างทำกิจกรรมหรืองานอดิเรกที่สนใจ พบปะสังสรรค์และเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม เพื่อสามารถปรับตัวเข้าสู่วัยผู้สูงอายุได้อย่างมีความสุข และใช้เวลาว่างอย่างเกิดประโยชน์ 5) ด้านการศึกษา การสร้างความรู้ความเข้าใจสู่การพึ่งตนเอง การมีการศึกษาที่ดีเป็นรากฐานของการมีอาชีพที่ดีและมั่นคง 6) ด้านเศรษฐกิจ การออมและสะสมสินทรัพย์ ลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น เรียนรู้ที่จะวางแผนการเงินเพื่อใช้จ่ายอย่างเหมาะสมและเพียงพอไว้ใช้ในอนาคตร และ 7) ด้านอื่นๆ การมีอาชีพที่มั่นคง นำไปสู่การมีรายได้ที่มั่นคงในอนาคต

และจากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมสำหรับการเป็นผู้สูงอายุในอนาคตของเยาวชน พบว่าผู้สูงอายุได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมสำหรับการเป็นผู้สูงอายุของเยาวชนว่า การเตรียมความพร้อมของเยาวชนนั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ การออมเงินหรือมีเงินเก็บเพื่อการใช้จ่ายในอนาคตซึ่งเป็นปัจจัยหลักในการใช้ชีวิตเมื่อสูงอายุขึ้น ลำดับต่อมาคือ การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมในอนาคตเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ เพราะอนาคตสภาพสังคมจะเปลี่ยนไปจากเดิม เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทต่อการใช้ชีวิตเป็นอย่างมาก การเรียนรู้และปรับตัวจึงเป็นสิ่งสำคัญเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ การดูแลสุขภาพร่างกายให้แข็งแรง เช่น การออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอและรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ และสุดท้ายคือการเตรียมพร้อมเรื่องอาชีพเสริมหรือมีรายได้เสริมหลังเกษียณอายุงานและสูงอายุ

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษา ภาพอนาคตของเยาวชนต่อการเตรียมความพร้อมการเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เยาวชนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมในการเป็นผู้สูงอายุ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านเทคโนโลยี มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านจิตใจ ร่างกาย สังคม การศึกษา และเศรษฐกิจ โดยมีภาพอนาคตต่อแนวทางการเตรียมความพร้อมการเป็นผู้สูงอายุที่สำคัญ ได้แก่ 1) ด้านเทคโนโลยี เป็นการเรียนรู้ และปรับตัวให้เท่าทันสื่อเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคต 2) ด้านจิตใจเป็นการยอมรับ เข้าใจ และปรับตัว เพื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุอย่างมีความสุขและมีสุขภาพจิตที่ดี 3) ด้านร่างกาย การดูแลรักษาสุขภาพร่างกายให้แข็งแรง รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ นอนหลับพักผ่อนอย่างเพียงพอ ตรวจร่างกายประจำปี และการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ 4) ด้านสังคม การเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว ใช้เวลาว่างทำกิจกรรมหรืองานอดิเรกที่สนใจ พบปะสังสรรค์ และเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม เพื่อสามารถปรับตัวเข้าสู่วัยผู้สูงอายุได้อย่างมีความสุขและใช้เวลาว่างอย่างเกิดประโยชน์ 5) ด้านการศึกษา การสร้างความรู้ ความเข้าใจสู่การพึ่งตนเอง การมีการศึกษาที่ดีเป็นรากฐานของการมีอาชีพที่ดีและมั่นคง 6) ด้านเศรษฐกิจ การออมและสะสมสินทรัพย์ ลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น เรียนรู้ที่จะวางแผนการเงินเพื่อใช้จ่ายอย่างเหมาะสมและเพียงพอไว้ใช้ในอนาคต และ 7) ด้านอื่น ๆ คือ การมีอาชีพที่มั่นคง นำไปสู่การมีรายได้ที่มั่นคงในอนาคต แต่ผู้สูงอายุนั้นมองภาพอนาคตของเยาวชนต่อการเตรียมความพร้อมสำหรับการเป็นผู้สูงอายุในอนาคตของเยาวชนว่า สิ่งที่สำคัญที่สุดคือการออมเงินหรือมีเงินเก็บเพื่อการใช้จ่ายในอนาคตซึ่งเป็นปัจจัยหลักในการใช้ชีวิตเมื่อสูงอายุขึ้น และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมในอนาคต เทคโนโลยีจะเข้ามามีบทบาทต่อการใช้ชีวิต การเรียนรู้และปรับตัวจึงเป็นสิ่งสำคัญ รวมถึงการดูแลสุขภาพร่างกายให้แข็งแรง และเตรียมพร้อมเรื่องอาชีพเสริมหรือมีรายได้เสริมหลังเกษียณอายุงานและสูงอายุ

ผลการวิจัยที่ได้สอดคล้องกับผลวิจัยของณิชาภัทร ชันสาคร และคณะ (2560) ที่ได้ศึกษาเรื่องการเตรียมความพร้อมของประชากรก่อนวัยสูงอายุ อำเภอหนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี ที่มีการเตรียมความพร้อมด้านเศรษฐกิจในระดับต่ำ มีการวางแผนทางการเงินและการเก็บออมไม่มากนัก เช่นเดียวกับ การเตรียมความพร้อมของเยาวชนด้านเศรษฐกิจที่มีระดับการเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับการออมและการสะสมทรัพย์สินในระดับปานกลาง แต่ไม่สอดคล้องกับผลวิจัยของชนัญญา ปัญจพล (2558) ที่ได้ศึกษาเรื่องการเตรียมความพร้อมผู้สูงอายุ กรณีศึกษา สำนักงานปลัด ที่ว่า การเตรียมความพร้อมในด้านเศรษฐกิจ อยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากการเตรียมตัวก่อนเกษียณที่สำคัญ คือ การวางแผนทางการเงินและทรัพย์สิน

ซึ่งเห็นได้ว่าปัจจัยส่วนบุคคล ด้านอายุ และรายได้ มีผลต่อการเตรียมความพร้อมในการเป็นผู้สูงอายุในอนาคต เพราะเยาวชนและผู้ที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุอย่างแท้จริงนั้นมองความต้องการที่ต่างกัน

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

7.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลวิจัยพบว่า เยาวชนมีการเตรียมความพร้อมในการเป็นผู้สูงอายุในภาพรวมในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก ยกเว้น ด้านเศรษฐกิจที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ซึ่งควรจะต้องมีการพัฒนา ส่งเสริม ปรับปรุง และเตรียมพร้อมเพื่อให้เยาวชนเข้าสู่วัยสูงอายุได้อย่างมีคุณภาพ

7.1.1 ด้านเทคโนโลยี เยาวชนต้องมีความตระหนัก เรียนรู้ ปรับตัว และเท่าทันสื่อเทคโนโลยีใหม่ๆที่เข้ามามีบทบาทในทุกช่วงของการดำรงชีวิต

7.2.2 ด้านจิตใจ การมีทัศนคติที่ดีต่อการเป็นผู้สูงอายุ รวมถึงการยอมรับและเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆที่จะเกิดขึ้น จะส่งผลให้สามารถปรับตัวเข้าสู่วัยสูงอายุได้อย่างเหมาะสมและเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพได้

7.2.3 ด้านร่างกาย ต้องมีความตระหนักในเรื่องการดูแลสุขภาพ เรียนรู้ที่เข้าใจร่างกายของตนเองเพื่อการปฏิบัติตนในการดูแลสุขภาพได้อย่างเหมาะสม ทั้งในเรื่องการรับประทานอาหาร และการออกกำลังกาย เป็นต้น

7.2.4 ด้านสังคม การปรับตัวและสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น เรียนรู้ที่จะเข้าร่วมกิจกรรมหรืองานอดิเรกที่สนใจ เพื่อเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในสถานภาพและบทบาททางสังคมได้

7.2.5 ด้านการศึกษา การเรียนรู้ตลอดชีวิต เรียนรู้ในเรื่องที่สนใจและเปิดรับความรู้ใหม่ๆตามสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อการเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพในอนาคตได้

7.2.6 ด้านเศรษฐกิจ เยาวชนต้องเรียนรู้ที่จะวางแผนทางการเงินเพื่อใช้จ่ายในอนาคตได้อย่างเหมาะสม และมีเพียงพอเหลือเก็บไว้ใช้ในอนาคต

7.2 ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

7.2.1 ควรศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) โดยใช้ครอบครัวและชุมชนเป็นฐานในการศึกษาเตรียมความพร้อมในการเป็นผู้สูงอายุ จะทำให้สามารถเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นและเตรียมความพร้อมความต้องการได้อย่างครอบคลุมและตรงจุด

7.2.2 หากต้องการข้อมูลการเตรียมความพร้อมอย่างครอบคลุมทั้งอำเภอ ควรทำการศึกษาวิจัยในทุกเขตตำบล เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างในเรื่องของการเตรียมความพร้อมเข้าสู่วัยสูงอายุในบริบทที่แตกต่างกัน

8. กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยนี้สำเร็จได้ด้วย เนื่องจากความกรุณาจาก รองศาสตราจารย์ ดร. ธงชัย ภูวนาถวิจิตร อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยที่ให้คำปรึกษา คำแนะนำ และข้อคิดเห็นต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัย ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง และขอขอบคุณความร่วมมือของกลุ่มตัวอย่างที่ให้สัมภาษณ์และตอบแบบสอบถาม รวมถึงขอขอบพระคุณผู้เกี่ยวข้องในการทำวิจัยครั้งนี้ ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

9. รายการอ้างอิง

- กาญจนา สนิท, นาวิณ พรหมใจสา และศิวาพร วัจสมบัติ. (2560). “แนวทางการเตรียมความพร้อมเข้าสู่วัยสูงอายุของประชาชนในเขตเทศบาลเชียงราย.” *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*, 10(1), 31-48.
- ณิชชาภัทร ชันสาคร และคณะ. (2560). “การเตรียมความพร้อมของประชากรก่อนวัยสูงอายุเพื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุคุณภาพ ตำบลหนองหญ้าไซ อำเภอหนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี.” *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี*, 11(1), 259-271.
- ชนัญญา ปัญจพล. (2558). *การเตรียมความพร้อมเข้าสู่ผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข (ส่วนกลาง)*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สืบค้นจาก <https://tdc.thailis.or.th/tdc>

ถอดประเด็นโครงการวิจัยของนักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ในรอบ 1 ทศวรรษที่ผ่านมา

ANALYZE THE LSSUE OF RESEARCH PROJECT OF STUDENTS IN BACHELOR OF ARTS
(COMMUNITY STUDIES), FACULTY OF LIBERAL ARTS, PRINCE OF SONGKHLA UNIVERSITY
1 DECADE AGO

ตรีภพ อธิรัตนชัย¹ สมนกร จันทจิต² ศรีตุลา ชูชาติ³ สุธัญญา แก้วชู⁴ และอุทัย ปริญาสุทินันท์⁵

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงเอกสารนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์โครงการวิจัยของนักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ในรอบ 1 ทศวรรษที่ผ่านมา และ 2) สังเคราะห์ข้อมูล สำหรับการกำหนดทิศทางการเรียนการสอนและการวิจัยของคณาจารย์และนักศึกษาในหลักสูตรฯ ให้ดียิ่งขึ้น วิเคราะห์โครงการวิจัยตั้งแต่ปี 2554-2562 จำนวน 180 เล่ม โดยใช้แบบประเมินคุณภาพงานวิจัย และแบบบันทึกข้อมูลงานวิจัย เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูล แล้วจึงรายงานผลด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย พบว่า ชุดคิดด้านภูมิปัญญา ความเชื่อ และพิธีกรรม ชุดคิดด้านปรากฏการณ์ทางสังคม และชุดคิดด้านการบริหารการพัฒนา มีปีการศึกษาที่พบความไม่สมบูรณ์ คือ ปี 2556, ปี 2558, และปี 2560 และปี 2561 ตามลำดับ ขณะที่ข้อสังเกตต่อโครงการวิจัยที่มีความไม่สมบูรณ์ พบว่า ด้านตัวงานวิจัย พบในปีการศึกษา 2562 ด้านแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง พบในปีการศึกษา 2558 และปี 2562 และด้านระเบียบวิธี พบในปีการศึกษา 2555 ส่วนแนวทางการพัฒนาในอนาคต ได้แก่ การเรียนการสอนต้องเป็นไปในรูปแบบบูรณาการ การสร้างเครือข่ายกับองค์กรชุมชน การเสริมสร้างการมีส่วนร่วม และการกำหนดทิศทางการวิจัยโดยมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: งานวิจัยเชิงเอกสาร, โครงการวิจัย, ชุมชนศึกษา

¹⁻⁴ นักศึกษาชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

⁵ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

Abstract

The objectives of this research were 1) to analyze the project in the last decade of students in Bachelor of Arts (Community Studies), Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkhla University, 2) to synthesize the information for controlling the directions for the instructions and the researches of instructors and students in the program to be better. They were the documentary researches. The population who were used in this research. There were 180 researches of students in this program since 2011- 2019. The tools were the research assessment form and the research record form. The information and the research project were categorized into 3 kits: the part of intellect and belief and rites, the part of social phenomenon, and the part of administration and development. Then the results of the research study document. To plan the direction for the development of future research projects. Through interviews with the committee of the program.

The research result found that 1) the kits were for the part of intellect and belief and rites, the outstanding academic year was 2013; for the part of social phenomenon, the outstanding academic year was 2015; and for the part of administration and development, the outstanding academic years were 2017-2018. While observing the work, which is to find the imperfection of the research, it was found that Research model the outstanding academic year was 2019. Concepts and theories the outstanding academic year was 2015 and 2019. Methodology the outstanding academic year was 2012. The direction of future development such as teaching and learning must be in an integrated format. There is networking with community organizations. Strengthen participation and there must be a planning and research direction to be clearly defined for sustainable development.

Keywords: DOCUMENTARY ANALYSIS, RESEARCH PROJECT, COMMUNITY STUDIES

1. บทนำ

ผลงานที่เกิดจากกระบวนการศึกษาวิจัยในปัจจุบันถือเป็นที่ยอมรับและเข้าใจกันโดยแพร่หลายในหมู่นักวิชาการและบุคคลโดยทั่วไปทุกชาติทุกภาษา เพราะการวิจัยเป็นเครื่องมือหรือวิธีการศึกษาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงได้ดีที่สุดในปัจจุบัน การแสวงหาความรู้จากประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่มนุษย์ไม่รู้และต้องการแสวงหาคำตอบ การวิจัยทำให้มนุษย์มีความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติของมนุษย์บนโลก และของจักรวาล การวิจัยทำให้มนุษยชาติมีความเจริญก้าวหน้า มีการพัฒนา มีความเจริญรุ่งเรืองอยู่ตลอดเวลาไม่มีที่สิ้นสุด ดังนั้น ชาติใดที่ให้ความสำคัญกับการวิจัยย่อมมีผลทำให้ชาตินั้น ๆ มีความเจริญรุ่งเรืองและพัฒนาเป็นชาติที่มีความเข้มแข็งในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การทหาร การเมือง วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และด้านอื่น ๆ ตามมา (พูนทรัพย์ เศษศรี, 2558, น. 1) ซึ่งการวิจัยนั้นจะกระทำได้โดยไม่ต้อง

ทำควบคู่ไปกับการประเมินด้วย ถือเป็นกลไกสำคัญที่จะนำไปสู่การปรับปรุงและการพัฒนาในหลายด้าน โดยการประเมินทางการศึกษาเป็นกระบวนการตัดสินคุณค่าในบริบทของช่วยทางการศึกษาต่าง ๆ เช่น การประเมินสื่อการสอน การประเมินการเรียนรู้ การประเมินการสอน การประเมินหลักสูตร การประเมินโครงการ การประเมินพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน การประกันคุณภาพ และการประเมินองค์การทางการศึกษา เป็นต้น

จากความสำคัญของการวิจัยและการประเมินดังที่กล่าวมา ปัจจุบันได้มีบัณฑิตจบใหม่ออกมาเป็นจำนวนมาก ก่อนที่จะสำเร็จการศึกษาได้นั้น ว่าที่บัณฑิตทุกคนจะต้องทำวิจัยจบเพื่อนำเสนอให้แก่อาจารย์และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ได้เห็นถึงคุณภาพความสามารถของว่าที่บัณฑิตที่ได้ไปศึกษาเรียนรู้ เรื่องราวที่น่าสนใจ หรือเรื่องราวที่ต้องการนำเสนอให้คนอื่นได้รับรู้ เพื่อนำเสนอและเผยแพร่วิจัยของตนเองสู่สาธารณชนให้บุคคลภายนอกได้เห็น และเชื่อมั่นในศักยภาพของว่าที่บัณฑิต จึงต้องมีการประเมินผลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยและประเมินในระดับบัณฑิตศึกษา และจากการศึกษาค้นคว้าของผู้วิจัยพบว่า งานวิจัยเชิงประเมินของวิทยานิพนธ์สาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยและประเมินทางการศึกษาจากกลุ่มสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีทั้งจุดเหมือนและจุดต่าง โดยงานวิจัยเชิงประเมินบางเล่มแม้จะจัดอยู่ในประเภทการประเมินแบบเดียวกัน หรือผู้ประเมินเลือกใช้รูปแบบการประเมินรูปแบบเดียวกัน แต่วิธีการดำเนินการประเมินอาจจะแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของผู้ประเมินและบริบทของการประเมินนั้น ซึ่งจากข้อค้นพบจุดเหมือนกันและจุดต่างของงานวิจัยเชิงประเมินตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สามารถนำไปสู่การสรุปลักษณะการทำงานวิจัยเชิงประเมินตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้ โดยอาศัยระเบียบวิธีวิจัยที่เหมาะสม (ณัฐพิพัฒน์ ดอกเทียน และสุนทร ทับบัว, 2561, น. 71-72)

หนึ่งในรอบ 1 ทศวรรษที่ผ่านมา หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้มีโครงการวิจัยมากกว่า 100 ผลงาน จากบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาและนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ โดยโครงการวิจัยดังกล่าวนี้สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ชุดคิด ได้แก่ 1) ด้านภูมิปัญญา ความเชื่อ และพิธีกรรม 2) ด้านปรากฏการณ์ทางสังคม และ 3) ด้านการบริหารการพัฒนา ผลจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะช่วยให้ให้นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ได้ ข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับใช้พัฒนางานวิจัยของตนเองให้ดียิ่งขึ้น รวมทั้งยังช่วยให้หลักสูตรฯ ได้ข้อมูลสำหรับใช้กำหนดทิศทางการเรียนการสอนและการวิจัยของคณาจารย์และนักศึกษาในหลักสูตรฯ อันจักเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนและสังคมต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อวิเคราะห์โครงการวิจัยของนักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ในรอบ 1 ทศวรรษที่ผ่านมา
- 2.2 เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลสำหรับใช้กำหนดทิศทางการเรียนการสอนและการวิจัยของคณาจารย์และนักศึกษาในหลักสูตรฯ ให้ดียิ่งขึ้น อันจักเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนและสังคมต่อไป

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

เนื่องจากผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการรวบรวมเอกสาร (Documentary research) ทำให้ผู้วิจัยออกแบบข้อมูลโดยมีการยึดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาข้อมูลเนื้อหาของงานวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับ ประภัสสร จันท์สถิตย์พร (2560) โดยมีรายละเอียดดังนี้

การวิจัยเชิงเอกสาร หรือการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) เป็นหนึ่งในเครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพที่นักวิจัย นักวิชาการหรือ ผู้ที่มีความสนใจแสวงหาคำตอบทางสังคมศาสตร์หรือมานุษยวิทยาสังคมวิทยามักเลือกใช้เมื่อปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษาวิจัยนั้นมีข้อ จำกัดในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลหรือหลักฐานที่เป็น “บุคคลผู้รู้” โดยทั่วไปแล้วการวิจัยเชิงเอกสารมักใช้วิธีการ เช่น การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์เนื้อความ (Textual Analysis) เป็นวิธีการหลักๆ ซึ่งทั้งสองส่วนนี้ช่วยให้เกิดการทำความเข้าใจเอกสารในฐานะข้อมูลทางการศึกษาทั้งในระดับที่เป็นการอธิบาย แจกแจงจัดประเภทให้กับข้อมูลเอกสารเหล่านั้นจนไปถึงขั้นตีความหรือค้นหาความหมายที่อยู่เบื้องลึกของเอกสาร

นอกเหนือจากการเลือกใช้วิธีการและสามารถเลือกเอกสารในการศึกษาได้แล้ว การกำหนดกรอบความคิดที่ใช้ประกอบการอธิบายเอกสาร ก็ถือเป็นการสร้างความน่าเชื่อถือในเชิงวิชาการที่สำคัญยิ่ง ด้วยเหตุที่การศึกษาวิจัยเอกสารในมุมมองทางวาทวิทยาและสื่อสารการ แสดงให้เห็นความสำคัญกับการพิจารณาความคิดและวิธีถ่ายทอดความคิดของมนุษย์ทั้งในรูปแบบที่เป็นสารัตถคติ (Fiction) และจินตคติ (non-fiction) ทั้งที่ผ่านวัจนภาษา (Verbal) และอวัจนภาษา (non-verbal) ด้วยการ วิเคราะห์พฤติกรรมสื่อสารที่ได้จากเอกสารในเชิงจิตวิทยา การวิเคราะห์ปฏิบัติการทางความคิดของเอกสารที่มีต่อสังคม หรืออาจด้วย การวิเคราะห์กลวิธีในการสื่อสาร ซึ่งถือเป็นแนวคิดที่ได้รับความสนใจศึกษาอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน

การสังเคราะห์งานวิจัยเชิงประเมิณครั้งนี้ มุ่งสังเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อสรุปในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ 1) ประเภทการประเมิณ 2) รูปแบบการประเมิณ 3) วิธีการดำเนินการประเมิณ และ 4) แนวโน้มของประเภทและการเลือกใช้รูปแบบการประเมิณตั้งแต่อดีตจนถึง ปัจจุบัน นอกจากนี้ ยังทำให้ทราบถึงจุดเด่นและจุดด้อยในการทำงานวิจัยเชิงประเมิณของวิทยานิพนธ์สาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยและประเมิณทางการศึกษา (ณัฐพิพัฒน์ ดอกเทียน และสุนทรา โทบัว, 2561)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงอาศัยหลักเกณฑ์และแนวคิดเหล่านี้และนำมาสรุปเป็นกรอบแนวความคิดในการศึกษาโครงการวิจัยจำนวน 180 เล่ม โดยแบ่งกลุ่มข้อมูลออกเป็น 3 ประเภท และใช้แบบประเมิณคุณภาพที่สร้างขึ้นในการประเมิณคุณภาพงานวิจัย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) ที่ถูกเสริมด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยคัดเลือกโครงการวิจัยในรอบ 1 ทศวรรษที่ผ่านมา (พ.ศ.2554-2562) ของนักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาชุมชนศึกษาศิลปะศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่สืบค้นได้จากฐานข้อมูลของห้องสมุดคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จำนวน 180 เล่ม โดยแบ่งกลุ่มของข้อมูลตามปีการศึกษาของนักศึกษา โดยผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การประเมิณเพื่อนำมาใช้ในข้อสังเกตต่อการวิจัย ตามแนวทางของ Scott (1990; 2006, อ้างถึงใน พิชญาวพร พิรพันธุ์ และ

ประสพชัย พสุนนท์, 2563) ดังนี้ 1) ความจริง (Authenticity) 2) ความถูกต้องน่าเชื่อถือ (Credibility) 3) การเป็นตัวแทน (Representativeness) 4) ความหมาย (Meaning)

ผู้วิจัยยังกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกงานวิจัยเพิ่มเติมโดยจำแนกโครงการวิจัยออกเป็น 3 ชุดคิด ได้แก่ ด้าน ภูมิปัญญาความเชื่อ และพิธีกรรม ด้านปรากฏการณ์ทางสังคม และด้านการบริหารการพัฒนา รวมทั้งใช้แบบบันทึกข้อมูลงานวิจัย โดยบันทึกข้อมูลที่ได้ในลักษณะการตรวจสอบงานวิจัย และจัดหมวดหมู่โดยใช้เกณฑ์ของแบบสำรวจข้อมูลเพื่อสังเคราะห์แนวโน้มการเลือกทำวิจัย จากนั้นนำโครงการวิจัยที่เป็นไปตามคุณสมบัติที่ผู้วิจัยกำหนดมาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประเมินคุณภาพงานวิจัยด้วยแบบประเมินที่สร้างขึ้นมา เพื่อนำมาหาแนวทางการพัฒนาโครงการวิจัยในอนาคต ผ่านการสัมภาษณ์กรรมการบริหารหลักสูตรชุมชนศึกษา และรายงานผลการวิจัยด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

4. ผลการวิจัย

ผู้วิจัยขอเสนอข้อค้นพบ อันได้แก่ (1) ชุดคิดของโครงการวิจัย (2) ข้อสังเกตต่อโครงการวิจัย และ (3) แนวทางการพัฒนาโครงการวิจัยในอนาคต รายละเอียดมีดังนี้

4.1 ชุดคิดของโครงการวิจัย

ในที่นี้หมายถึงชุดคิดในด้านต่าง ๆ เหล่านี้ ได้แก่ 1) ภูมิปัญญา ความเชื่อ และพิธีกรรม 2) ปรากฏการณ์ทางสังคม และ 3) การบริหารการพัฒนา กล่าวคือ

ภูมิปัญญา ความเชื่อ และพิธีกรรม เป็นสิ่งที่มีมาตั้งแต่อดีตหรือสิ่งที่บรรพบุรุษทำสืบต่อกันมานาน อาจจะเป็นความรู้ความสามารถ วิธีการต่าง ๆ ที่แต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกันออกไป ซึ่งก็ได้มาจากการสะสมความรู้ การแก้ไขปัญหาของเขา หรือการใช้ชีวิตประจำวันของเขา แต่กลับกลายมาเป็นภูมิปัญญาโดยไม่รู้ตัว การปรับตัวปรับเปลี่ยนจนเกิดเป็นสิ่งใหม่ขึ้นมา

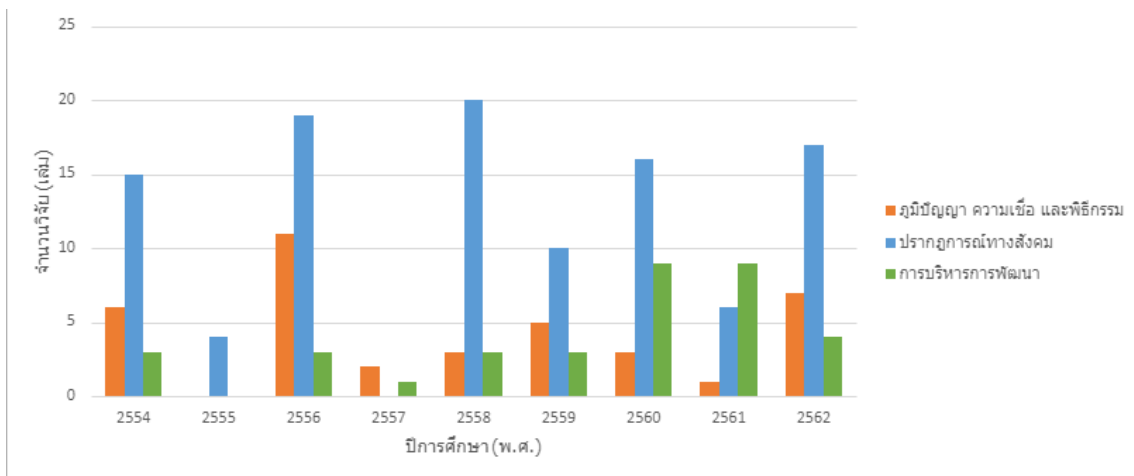
ผลการวิจัย พบว่า ปีการศึกษาที่นักศึกษาเลือกทำวิจัยในชุดคิดนี้มากที่สุด ได้แก่ ปีการศึกษา 2556 จำนวน 11 เล่ม รองลงมา ได้แก่ ปีการศึกษา 2562 จำนวน 7 เล่ม ปีการศึกษา 2554 จำนวน 6 เล่ม ปีการศึกษา 2559 จำนวน 5 เล่ม ซึ่งปีการศึกษาที่มีจำนวนเล่มวิจัยเท่ากัน ได้แก่ ปีการศึกษา 2558 และ ปีการศึกษา 2560 จำนวน 3 เล่ม ถัดไปปีการศึกษา 2557 จำนวน 2 เล่ม และสุดท้ายคือ ปีการศึกษา 2561 จำนวน 1 เล่ม

ปรากฏการณ์ทางสังคม เป็นการศึกษาสาเหตุหรือเงื่อนไขของปรากฏการณ์หรือปัญหาที่เกิดขึ้นภายในสังคม โดยมองปัญหาหรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นมีลักษณะอย่างไร มีเงื่อนไขใดที่เกื้อหนุนให้เกิดปัญหาหรือปรากฏการณ์ ซึ่งสาเหตุและเงื่อนไขไม่ได้มีเพียงประเด็นเดียว อาจจะมีมากกว่าหนึ่งได้ และแต่ละประเด็นมีความสำคัญไม่เท่ากัน จึงต้องมองว่าอะไรที่เป็นขับเคลื่อนให้เกิดปรากฏการณ์หรือปัญหาเหล่านั้นขึ้น

ผลการวิจัย พบว่า ปีการศึกษาที่นักศึกษาเลือกทำวิจัยในชุดคิดนี้มากที่สุด ได้แก่ ปีการศึกษา 2558 จำนวน 20 เล่ม รองลงมา ได้แก่ ปีการศึกษา 2556 จำนวน 19 เล่ม ปีการศึกษา 2562 จำนวน 17 เล่ม ปีการศึกษา 2560 จำนวน 16 เล่ม ปีการศึกษา 2554 จำนวน 15 เล่ม ปีการศึกษา 2559 จำนวน 10 เล่ม ปีการศึกษา 2561 จำนวน 6 เล่ม และสุดท้ายคือ ปีการศึกษา 2555 จำนวน 4 เล่ม

การบริหารการพัฒนา เป็นการนำแนวคิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ไปดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จ รวมทั้งการพัฒนาการบริหาร หรือการทำให้การบริหารมีขีดความสามารถเพิ่มมากขึ้น ซึ่งหมายถึง การเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น

ผลการวิจัยพบว่า ปีการศึกษาที่นักศึกษาเลือกทำวิจัยในชุดคิดนี้มากที่สุด ได้แก่ ปีการศึกษา 2560 และปีการศึกษา 2561 ซึ่งทั้งสองปีการศึกษาที่มีจำนวนเล่มวิจัยเท่ากัน จำนวนปีละ 9 เล่ม รองลงมา ได้แก่ ปีการศึกษา 2562 จำนวน 4 เล่ม ลำดับถัดมาเป็นปีการศึกษาที่มีจำนวนเล่มวิจัยเท่ากัน ได้แก่ ปีการศึกษา 2554 ปีการศึกษา 2556 ปีการศึกษา 2558 และ ปีการศึกษา 2559 จำนวนปีละ 3 เล่ม สุดท้ายคือปีการศึกษา 2557 จำนวน 1 เล่ม (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 ชุดคิดของโครงการวิจัย

ที่มา : วิเคราะห์ข้อมูลโดยผู้วิจัย (2564)

สรุปได้ว่า ปีการศึกษา 2556 โครงการวิจัยมีความโดดเด่นในชุดคิดภูมิปัญญา ความเชื่อ และพิธีกรรมมากที่สุด และปีการศึกษา 2558 โครงการวิจัยมีความโดดเด่นในชุดคิดปรากฏการณ์ทางสังคม ปีการศึกษา 2560 และปีการศึกษา 2561 โครงการวิจัยมีความโดดเด่นในชุดคิดการบริหารการพัฒนา

4.2 ข้อสังเกตต่อโครงการวิจัย

ในที่นี้หมายถึงข้อสังเกตต่อโครงการวิจัยในด้านต่าง ๆ เหล่านี้ ได้แก่ 1) ระเบียบวิธีวิจัย 2) แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และ 3) งานวิจัย กล่าวคือ

ระเบียบวิธีวิจัย ได้แก่ ประการแรก พื้นที่วิจัย ส่วนใหญ่เลือกพื้นที่วิจัยอยู่ในจังหวัดสงขลา ทำให้ไม่มีความหลากหลายทางด้านพื้นที่วิจัย ประการที่สอง แหล่งข้อมูล บางปีการศึกษาระบุไม่ชัดเจน แต่โดยรวมแล้วได้ระบุชัดเจน ประการที่สาม ชื่อวิจัย ในบางเล่มไม่สอดคล้องหรือไม่แสดงให้เห็นถึงบริบทพื้นที่การวิจัย และวัตถุประสงค์ในการศึกษา ประการที่สี่ วัตถุประสงค์ ส่วนใหญ่กำหนดวัตถุประสงค์ได้ถูกต้องและสอดคล้องกับงานวิจัย แต่ในบางเล่มเรื่องที่ศึกษานั้น วัตถุประสงค์ที่ตั้งกับสรุปและอภิปรายผลไม่สอดคล้องกัน ประการที่ห้า การวิเคราะห์ข้อมูล บางปีการศึกษา ผู้วิจัยไม่ทราบว่า จะต้องวิเคราะห์ข้อมูลอย่างไร ใช้อะไรเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ จึงทำให้วิเคราะห์ได้ไม่ตรงประเด็น แต่ส่วนใหญ่วิเคราะห์

ได้ถูกต้อง และประการที่หก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยไม่ได้ระบุเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยให้ชัดเจนและมีความสับสนกับเครื่องมือที่ใช้ โดยบางเล่มผู้วิจัยนำเครื่องมือที่ใช้ระบุรวมกับการรวบรวมข้อมูล

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ประการแรก แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ส่วนใหญ่ใช้ออกสารอ้างอิงที่ไม่ร่วมสมัย เกินกว่า 5 ปี และประการที่สอง กรอบแนวคิดการวิจัย บางเล่มไม่ได้ระบุกรอบแนวคิดการวิจัย หรือนำไปใส่ไว้ในบทอื่นนอกเหนือจากบทที่ 2

งานวิจัย ได้แก่ ประการแรก รูปเล่ม ส่วนใหญ่ไม่เรียบร้อยและไม่ถูกต้องตามระเบียบการวิจัย ซึ่งรูปเล่มหรือระเบียบวิธีวิจัยในแต่ละปีนั้นมีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก ประการที่สอง การศึกษาหัวข้อตามวัตถุประสงค์ บางปีการศึกษา ในบทที่ 4 การวิเคราะห์และนำเสนอไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัย ไม่ตรงประเด็น ประการที่สาม ประโยชน์ของงานวิจัย มีบ้างที่ไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือตั้งเกินจากวัตถุประสงค์ ประการที่สี่ การสรุปและอภิปรายผล บางปีการศึกษา ไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย และประเด็นเนื้อหาไม่ครบถ้วน และประการที่ห้า การให้ข้อเสนอแนะ ส่วนใหญ่มีความสมเหตุสมผลและสอดคล้องกับงานวิจัย แต่พบว่าบางปีให้ข้อเสนอแนะที่เข้าใจยากเกินไป ทำให้ไม่สมเหตุสมผล (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ข้อสังเกตต่อโครงการวิจัย

ปีการศึกษา	ข้อสังเกตต่อโครงการวิจัย		
	แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	ระเบียบวิธีวิจัย	ตัวงานวิจัย
2554	- รายการอ้างอิงไม่ร่วมสมัย - ไม่ได้เสนอกรอบแนวคิดการวิจัยในบทที่ 2 - รายการอ้างอิงในบทนำไม่ร่วมสมัย		- รายการอ้างอิงในบรรณานุกรมไม่ร่วมสมัย - เนื้อหาในภาคผนวกน้อยเกินไป - ไม่ได้เสนอแผนภาพสรุปในบทที่ 4
2555		- นิยามศัพท์เฉพาะเกิน 5 คำ - การวิเคราะห์ข้อมูลไม่ถูกต้อง	- เนื้อหาในภาคผนวกน้อยเกินไป - ไม่ได้เสนอแผนภาพสรุปในบทที่ 4 - การวิเคราะห์และนำเสนอไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์
2556	- รายการอ้างอิงไม่ร่วมสมัย - ไม่ได้เสนอกรอบแนวคิดการวิจัยในบทที่ 2	- ชื่อวิจัยเข้าใจยากหรือคลุมเครือ	- ความไม่ร่วมสมัยของอ้างอิงบรรณานุกรม - เนื้อหาในภาคผนวกน้อยเกินไป - รายการอ้างอิงในบทนำไม่ร่วมสมัย - ไม่ได้เสนอแผนภาพสรุปในบทที่ 4
2557	- รายการอ้างอิงของแนวคิดไม่ร่วมสมัย - ไม่ได้เสนอกรอบแนวคิดการวิจัยในบทที่ 2		- เนื้อหาในภาคผนวกน้อยเกินไป - ไม่ได้เสนอแผนภาพสรุปในบทที่ 4

ปีการศึกษา	ข้อสังเกตต่อโครงการวิจัย		
	แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	ระเบียบวิธีวิจัย	ตัวงานวิจัย
2558	<ul style="list-style-type: none"> - รายการอ้างอิงในบทนำไม่ร่วมสมัย - รายการอ้างอิงของแนวคิดไม่ร่วมสมัย - ไม่ได้เสนอกรอบแนวคิดการวิจัยในบทที่ 2 		<ul style="list-style-type: none"> - ความไม่ร่วมสมัยอ้างอิงบรรณานุกรม - เนื้อหาในภาคผนวกน้อยเกินไป - รูปแบบบรรณานุกรมไม่ถูกต้อง - ความไม่เรียบร้อยของบรรณานุกรม - ไม่ได้เสนอแผนภาพสรุปในบทที่ 4
2559	<ul style="list-style-type: none"> - รายการอ้างอิงในบทนำไม่ร่วมสมัย - รายการอ้างอิงของแนวคิดไม่ร่วมสมัย 		<ul style="list-style-type: none"> - ความไม่ร่วมสมัยอ้างอิงบรรณานุกรม - เนื้อหาในภาคผนวกน้อยเกินไป - รูปแบบบรรณานุกรมไม่ถูกต้อง - ความไม่เรียบร้อยของบรรณานุกรม - ไม่ได้เสนอแผนภาพสรุปในบทที่ 4
2560	<ul style="list-style-type: none"> - ความไม่ร่วมสมัยของอ้างอิงในแนวคิด - ไม่ได้เสนอกรอบแนวคิดการวิจัยในบทที่ 2 		<ul style="list-style-type: none"> - ความไม่ร่วมสมัยอ้างอิงบรรณานุกรม - เนื้อหาในภาคผนวกน้อยเกินไป - ไม่ได้เสนอแผนภาพสรุปในบทที่ 4
2561	<ul style="list-style-type: none"> - รายการอ้างอิงในบทนำไม่ร่วมสมัย - ความไม่ร่วมสมัยของอ้างอิงในแนวคิด 		<ul style="list-style-type: none"> - เนื้อหาในภาคผนวกน้อยเกินไป - ความไม่ร่วมสมัยอ้างอิงบรรณานุกรม - ไม่ได้เสนอแผนภาพสรุปในบทที่ 4
2562	<ul style="list-style-type: none"> - รายการอ้างอิงในบทนำไม่ร่วมสมัย - รายการอ้างอิงของแนวคิดไม่ร่วมสมัย - ไม่ได้เสนอกรอบแนวคิดการวิจัยในบทที่ 2 	<ul style="list-style-type: none"> - จำนวนคำศัพท์นิยามเกินจำนวน 5 คำ 	<ul style="list-style-type: none"> - ความไม่ร่วมสมัยอ้างอิงบรรณานุกรม - เนื้อหาในภาคผนวกน้อยเกินไป - รูปแบบบรรณานุกรมไม่ถูกต้อง - ไม่ได้เสนอแผนภาพสรุปในบทที่ 4

ที่มา: วิเคราะห์ข้อมูลโดยผู้วิจัย (2564)

สรุปได้ว่า โครงการวิจัยของนักศึกษาที่ใน 1 ทศวรรษที่ผ่านมาจะพบความผิดพลาดในด้านของตัวงานวิจัยมากที่สุด ซึ่งจะเห็นได้จากความไม่ถูกต้องของรูปเล่มและบรรณานุกรม ส่งผลให้เล่มโครงการวิจัยไม่สมบูรณ์ ปีที่พบว่าค่อนข้างมีข้อผิดพลาด คือ ปีการศึกษา 2562 ต่อมาคือด้านแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง โดยข้อมูลที่นำมาอ้างอิงทั้งในวิจัยนั้นไม่ร่วมสมัย ส่งผลให้ตัวโครงการวิจัยไม่มีความน่าเชื่อถือ ปีที่พบว่าค่อนข้างมีข้อผิดพลาด คือ ปีการศึกษา 2562 และ 2558 และในด้านสุดท้ายคือ ด้านระเบียบวิธีวิจัย โดยจะพบข้อผิดพลาดที่เด่นชัดคือ จำนวนคำศัพท์นิยามมากเกินไป ชื่อวิจัยเข้าใจยาก ทำให้สืบสวนว่าวิจัยเล่มนั้นต้องการจะศึกษาสิ่งใด ปีที่พบว่าค่อนข้างมีข้อผิดพลาดคือ ปีการศึกษา 2555

4.3 แนวทางการพัฒนาโครงการวิจัยในอนาคต

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์คณะกรรมการบริหารหลักสูตรฯ เพื่อให้สะท้อนมุมมองเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาโครงการวิจัยในอนาคต ซึ่งสามารถกล่าวโดยสังเขปได้ดังนี้ ประการแรก การเรียนการสอนต้องเป็นไปในรูปแบบเชิงบูรณาการ โดยต้องทำความเข้าใจและวางแผนการเรียนการสอนร่วมกันระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน เพื่อให้การวิจัยออกมาในทิศทางเดียวกันตั้งแต่ต้นจนถึงเสร็จงาน ประการที่สอง การสร้างเครือข่ายระหว่างผู้เรียนกับองค์กรพัฒนาชุมชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถทำการวิจัยควบคู่ไปกับการพัฒนาชุมชนได้ ทั้งจากการออกแบบเพื่อเพิ่มศักยภาพชุมชนผ่านการวิเคราะห์ SWOT ระหว่างชุมชนกับผู้เรียน เพื่อให้เกิดการต่อยอดอย่างมีส่วนร่วม และการศึกษาข้อมูลย้อนหลังเพื่อนำมาสะท้อนให้แก่องค์กร และประการที่สาม การพัฒนาและศึกษาชุมชน ต้องมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง มีการเสริมสร้างพลังชุมชน สร้างการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับผู้เรียน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

5. สรุปและอภิปรายผล

ผู้วิจัยขอเสนอข้อค้นพบที่ได้มาอภิปรายผลในประเด็นต่าง ๆ อันได้แก่ 1) มุมมองการวิจัยกับการเรียนรู้ทางสังคม 2) มุมมองการเรียนรู้ทางสังคมกับการพัฒนาชุมชน และ 3) มุมมองการพัฒนาชุมชนกับการเสริมพลังชุมชน รายละเอียดมีดังนี้

5.1 มุมมองการวิจัยกับการเรียนรู้ทางสังคม

ชุดคิดการวิจัยทั้งในด้านภูมิปัญญา ความเชื่อ และพิธีกรรม ด้านปรากฏการณ์ทางสังคม และด้านการบริหารการพัฒนาล้วนได้มาจากปฏิบัติการวิจัยทั้งสิ้น ซึ่งการวิจัยควรเป็นไปในลักษณะของการเรียนการสอนเชิงบูรณาการที่ผู้สอนต้องวางแผนการเรียนการสอนร่วมกันกับผู้เรียนเพื่อให้ออกมาเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยต้องร่วมกันออกแบบการวิจัยตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสิ้นงานวิจัย เพื่อให้วิจัยออกมามีคุณค่า รวมถึงนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง สอดคล้องกับ สุบิน ยุระรัช (2559) ที่อธิบายว่า การวิจัยจะนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่หรือนวัตกรรม ไม่ว่าจะเป็นการวิจัยพื้นฐานที่เป็นรากฐานความแข็งแกร่งของสาขาวิชา หรือการวิจัยประยุกต์ที่มุ่งนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในด้านใดด้านหนึ่ง โดยงานวิจัยที่ดีจะต้องมีคุณค่าเพียงพอที่จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ เช่นนี้ ผู้เรียนจึงต้องปฏิบัติการวิจัยภาคสนามกับภาคีเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ทางสังคมควบคู่ไปกับการพัฒนาที่แท้จริง เช่นเดียวกับ Bandura (1986 อ้างโดย วชิรพันธ์ ชัยนนดี, 2554) ที่กล่าวถึงทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมไว้ว่า วิธีการเรียนรู้จะเกิดขึ้นจากประสบการณ์ตรงของตนเอง การสังเกตวิธีประกอบพฤติกรรมของผู้อื่นเป็นวิธีการเรียนรู้ของมนุษย์อย่างหนึ่ง การเรียนรู้จากการสังเกตเป็นวิธีที่สำคัญมากวิธีหนึ่ง เพราะการสังเกตทำให้มนุษย์สามารถเข้าใจและลึกซึ้งจากพฤติกรรมได้แตกต่างกัน การได้พบกับประสบการณ์ที่แตกต่างกันทำให้มนุษย์เรียนรู้แตกต่างกันได้ นอกจากนี้ มนุษย์เรายังสามารถสื่อสารด้วยสัญลักษณ์ เพราะสัญลักษณ์ทำให้มนุษย์ถ่ายทอดความรู้ซึ่งกันและกันได้สะดวก กว้างขวาง และรวดเร็วมากขึ้น

5.2 มุมมองการเรียนรู้ทางสังคมกับการพัฒนาชุมชน

การปฏิบัติการวิจัยภาคสนามอย่างต่อเนื่อง เพื่อศึกษาและพัฒนาในอันที่จะต่อยอดงานวิจัย โดยผู้เรียนจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชน เพื่อช่วยยกระดับในเรื่องการเรียนรู้ รวมถึงการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ซึ่งในเรื่องนี้เอง สุภางค์ จันทวานิช (2531 อ้างโดย วิไลพร อัจฉนตรี, ธนวัฒน์ พิมลจิตา และสุรเมศวร์ พิริยะวัฒน์, 2559) อธิบายว่า การมีส่วนร่วมที่ทุกฝ่ายที่เข้าร่วมกิจกรรมวิจัย แล้วร่วมในกระบวนการตัดสินใจและดำเนินการ จนกระทั่งสิ้นสุดการวิจัย โดยมีความหมายรวมถึงวิธีการที่ให้ผู้ถูกวิจัยหรือชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัย ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย นับตั้งแต่การระบุปัญหา การดำเนินการ การช่วยให้ข้อมูลและการช่วยวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนช่วยหาวิธีการแก้ไขปัญหาหรือส่งเสริมในกิจกรรมนั้น ๆ ในการวิจัยในลักษณะนี้ เน้นการเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยข้อมูลจากการทำวิจัยชาวบ้านเป็นผู้ร่วมกำหนดปัญหาและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ในลักษณะการแลกเปลี่ยนความเห็นระหว่างชาวบ้านกับผู้วิจัย สอดคล้องกับ พีรพัฒน์ พันศิริ (2559 อ้างโดย วนิดา เสรีจกิจ, 2563) ที่อธิบายถึงการพัฒนาชุมชนไว้ว่า การพัฒนาชุมชนคือกระบวนการในการหนุนเสริมให้พื้นที่และกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้น มีพัฒนาการที่ดีขึ้นทั้งในด้านบริบทในการดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตของผู้คน โดยมีกระบวนการในการพัฒนาผ่านคนที่อาศัยอยู่ในชุมชน ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม การเรียนรู้ร่วมกัน และร่วมกันพัฒนา โดยอาศัยทรัพยากรและทุนที่มีอยู่ในชุมชน และการหนุนเสริมจากหน่วยงานภาครัฐในลักษณะการมีส่วนร่วมจากภายในและภายนอก หากกระบวนการในการพัฒนาที่มีการจัดการที่ดีย่อมส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของคนที่อยู่ในชุมชนและนำไปสู่ความเจริญด้านกายภาพในเชิงพื้นที่ด้วย

5.3 มุมมองการพัฒนาชุมชนกับการเสริมพลังชุมชน

การพัฒนาชุมชนต้องมีการศึกษาข้อมูลย้อนหลังเพื่อวิเคราะห์ถึงจุดเด่นและจุดด้อยของชุมชน และใช้การวิจัยสกัดเป็นข้อเท็จจริงออกมาเพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนา โดยสิ่งสำคัญในการพัฒนาชุมชนคือการเตรียมความพร้อมให้แก่เยาวชน และเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่ได้เข้ามาอยู่ในกระบวนการพัฒนาด้วยการลงมือปฏิบัติจริง โดยต้องกระจายอำนาจให้แก่ชุมชนในการจัดการทรัพยากรของตน โดยเฉพาะขั้นตอนการวางแผนและการตัดสินใจ สอดคล้องกับ อุทัย ปริญญาสุทธินันท์ (2560, น. 204-205) ที่อธิบายว่า การเสริมพลังชุมชนเป็นการได้รับอำนาจและโอกาสของผู้ปฏิบัติงานในชุมชนจากผู้นำชุมชน ไม่ว่าจะผู้ปฏิบัติงานจะเป็นคนนอกชุมชนหรือคนในชุมชนก็ตาม แน่นนอนว่าความยั่งยืนระหว่างการพัฒนาชุมชนที่คนนอกชุมชนมีให้แก่คนในชุมชน เพื่อให้เกิดสิ่งที่ดีขึ้นหรือเจริญขึ้น และการเสริมพลังชุมชนโดยคนในชุมชนที่ให้โอกาสและอำนาจแก่คนนอกชุมชนหรือคนในชุมชนก็ตาม เพื่อปฏิบัติงานให้บรรลุตามเป้าหมาย รวมถึงความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ทั้งหมดนี้ย่อมดำรงอยู่ท่ามกลางทวิลักษณ์ของการทำงานเพื่อชุมชนต่อไปอีกนาน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า จากการถอดประเด็นโครงการวิจัยของนักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ในรอบ 1 ทศวรรษที่ผ่านมา สามารถจำแนกประเภทงานวิจัยออกเป็น 3 ชุดคิดด้วยกัน อัน ได้แก่ ด้านภูมิปัญญา ความเชื่อ และพิธีกรรม ด้านปรากฏการณ์ทางสังคม และด้านการบริหารการพัฒนา ซึ่งโครงการวิจัยทั้งหมดมีจำนวน 180 เล่มนั้น ทำให้ได้ข้อค้นพบถึงความไม่สมบูรณ์ของตัวงานวิจัย แต่ถึงกระนั้น แนวทางใน

การพัฒนาโครงการวิจัยในอนาคต อันได้แก่ ประการแรก การเรียนการสอนต้องเป็นไปในรูปแบบเชิงบูรณาการร่วมกันระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน เพื่อให้การวิจัยออกมาในทิศทางเดียวกันตั้งแต่ต้นจนถึงเสร็จงาน ประการที่สอง การสร้างเครือข่ายระหว่างผู้เรียนกับองค์กรพัฒนาชุมชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถทำการวิจัยควบคู่ไปกับการพัฒนาชุมชนได้ และประการที่สาม การพัฒนาและศึกษาชุมชน ต้องมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งหมดนี้ย่อมช่วยให้เกิดปัญหาปฏิบัติสำหรับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนในที่สุด

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้

6.1.1 สถาบันการศึกษาเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของสาขาวิชาชุมชนศึกษา ควรทบทวนหลักสูตรที่เน้นทางการศึกษาและการพัฒนาชุมชน โดยปรับปรุงให้มีสาระของการศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ผ่านกิจกรรมโดยเชื่อมโยงกับหลักการแนวคิดพื้นฐานร่วมสมัยที่ช่วยสนับสนุน เพื่อให้นักศึกษาที่ศึกษาในหลักสูตรมีความเข้าใจในการพัฒนาชุมชนมากขึ้น

6.1.2 ควรมีการเตรียมแผนสำรองในการรับมือกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจากการถูกตัดการเข้าถึงของแหล่งข้อมูล ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ ไม่ครอบคลุมเนื้อหาอย่างละเอียด เนื่องจากติดสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 19

6.1.3 สถาบันการศึกษาควรให้ความสำคัญแก่การเขียนเชิงวิชาการ โดยการจัดกิจกรรมหรือรายวิชาเพื่อให้ความรู้และฝึกทักษะการเขียนเชิงวิชาการแก่นักศึกษา ควรจัดหาเอกสารตำรา หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ไว้บริการในห้องสมุด และเน้นย้ำให้อาจารย์ผู้สอนของสถาบันให้ความสำคัญในเรื่องนี้ด้วย

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

6.2.1 ควรศึกษาวิจัยแนวทางในการศึกษาโครงการวิจัยของนักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ในรอบ 1 ทศวรรษที่ผ่านมาในด้านอื่นด้วย เช่น ด้านสิทธิและสวัสดิการสังคม ด้านการันวัตกรรมสังคม ซึ่งจะนำมาซึ่งข้อค้นพบที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยและการพัฒนาหลักสูตรของสาขาวิชาชุมชนศึกษา

6.2.2 ควรดำเนินการสังเคราะห์ผลของการศึกษาวิจัยโดยใช้แนวคิดทฤษฎีอื่นที่ปรากฏเกี่ยวข้อง เช่น การวิเคราะห์ SWOT มาสนับสนุนการสรุปผลการวิจัยให้มีประสิทธิภาพ เพื่อนำไปสู่การสร้างข้อสรุปของการวิจัยที่ตอบคำถามการวิจัย เพื่อให้วิจัยประสบผลสำเร็จมากขึ้น

7. รายการอ้างอิง

- ณัฐพิพัฒน์ ดอกเทียน และสุนทรา โตบัว. (2561). “การสังเคราะห์งานวิจัยเชิงประเมินของวิทยานิพนธ์สาขาที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยและการประเมินทางการศึกษา.” วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี, 12(27), 70-78.
- ประภัสสร จันทรสถิตย์พร. (2560). การวิจัยเชิงเอกสารในฐานะเครื่องมือการศึกษาเชิงวาทวิทยาและสื่อสารการแสดง. สืบค้นจาก <https://scn.ncath.org/articles/documentary-research-in-sppa-studies/>
- พิชญาพร พิรพันธุ์ และประสพชัย พสุนนท์. (2563). “การวิจัยเชิงเอกสารเพื่อสังเคราะห์รูปแบบการบริการสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย.” วารสารร่วมพฤษ, 38(3), 52-64.
- พิพิชญ์ สิทธิศักดิ์. (2554). กระบวนการวิจัย. สืบค้นจาก <https://rforvcd.filepuns.wordpress.com/2011/11>
- พูนทรัพย์ เศษศรี. (2558). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการวิจัย. สืบค้นจาก http://www.elfhs.sru.ac.th/poonsub_sa
- ภมรรัตน์ สุธรรม. (2555). “การเสริมสร้างพลังทุนของชุมชนสู่ความเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ : กรณีศึกษากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในพื้นที่ภาคใต้ตอนบน.” วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 4(1), 101-124.
- วัชรภรณ์ เจียรวาป. (2558). ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (สารนิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสยาม, กรุงเทพฯ.
- วชิรพันธ์ ชัยนนธ์. (2554). “การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนและการเรียนรู้ทางสังคม.” วารสารกระแสวัฒนธรรม, 12(22), 2-29.
- วนิดา เสรีจกิจ. (2563). “การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในบริบทของการพัฒนาประเทศ.” วารสารเศรษฐศาสตร์การเมือง บุรพา, 8(1), 73-98.
- วิไลพร อางมนตรี, ธนวัฒน์ พิมลจิตา และสุรเมศวร์ พิริยะวัฒน์. (2559). “การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการสร้างเขื่อนในประเทศไทย.” วารสารชุมชนวิจัย, 10(2), 51-60.
- สัญญา เคนาภูมิ. (2562). “หลักการและแนวทางการสังเคราะห์งานวิชาการ.” วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น, 3(2), 89-106.
- สุบิน ยุระรัช. (2559). “ความจริงเกี่ยวกับการวิจัยทางสังคมและมนุษยศาสตร์และแนวทางการเลือกวิธีวิทยาให้เหมาะสมกับปัญหาวิจัย.” วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกล, 6(1), 1-29.
- อภิชาติ ทองน้อย, บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์ และภิเชก จันทรเอี่ยม. (2555). “การเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.” วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์, 6(3), 145-153.
- อุทัย ปริญญาสุทธานันท์. (2560). การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทัศนคติและพฤติกรรมที่มีต่อการใช้งานแพลตฟอร์มไทยชนะ ของประชากรในเขตอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ATTITUDE AND BEHAVIOR ON USING THAI CHANA PLATFORM OF PEOPLE
AT HUA HIN DISTRICT IN PRACHUAP KHIRI KHAN PROVINCE

จิรภิญญา แก่นจันทร์¹ ทวีวัฒน์ แพนทัด² ทิศพร ทองประมูล³ และ สุนธธา สมใจ⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้วัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาลักษณะทางประชากรศาสตร์ 2) ศึกษาพฤติกรรมการใช้งาน 3) ศึกษาทัศนคติที่มีต่อแพลตฟอร์มไทยชนะของประชากรในเขตอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบเชิงปริมาณ โดยกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชากรในเขตอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีทัศนคติต่อการใช้งานแพลตฟอร์มไทยชนะในภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง โดยอันดับ 1 คือ การใช้งานแพลตฟอร์มไทยชนะทำให้การใช้ชีวิตยุ่งยากมากขึ้น อันดับสุดท้าย คือ การใช้แพลตฟอร์มไทยชนะมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต และพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมความถี่การใช้งาน 1-2 วันต่อสัปดาห์ และยังเลือกวิธีในการใช้งานแพลตฟอร์มไทยชนะโดยใช้โทรศัพท์มือถือสแกน QR code และสถานที่ที่ใช้ส่วนใหญ่ คือ ร้านค้าในห้างสรรพสินค้า

คำสำคัญ: ไทยชนะ, ทัศนคติ, พฤติกรรม

Abstract

This research was aimed to study demographic, the attitude and behavior of using Thai Chana platform of people in Hua Hin District, Prachuap Khiri Khan Province. The qualitative method used with the sample was 400 people who lived in Hua Hin District, Prachuap Khiri Khan Province. This study was descriptive research using questionnaires to collect data by survey method, and the data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation. The results showed that samples demonstrated a moderate level of attitudes on using Thai Chana platform. Using this platform complicated their everyday life was rated the highest, and the platform was important for their living was rated the latest. The results of this study also revealed that the samples generally used the platform around 1-2 days per week. In addition, to access Thai Chana platform, the samples used their mobile phones to scan QR code. The majority of the samples used the method at shops in department stores.

Keywords: THAI CHANA, ATTITUDE, BEHAVIOR

¹⁻³ นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

⁴ อาจารย์ ประจำคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

1. บทนำ

หลายประเทศทั่วโลกประสบกับปัญหาการระบาดของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่หรือโรคโควิด-19 ที่แพร่กระจายอย่างรวดเร็วในช่วงต้นปี พ.ศ.2563 โดยมีจุดเริ่มต้นจากเมืองอู่ฮั่น ประเทศจีน ตั้งแต่ราวเดือนธันวาคม พ.ศ.2562 ก่อนจะแพร่ระบาดไปยังประเทศอื่น ๆ ทั่วโลก ประเทศไทยก็เริ่มได้รับผลกระทบจากโควิด-19 ในช่วงต้นเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563 โดยมีผู้ติดเชื้อในประเทศจำนวนมาก และเกิดการแพร่กระจายอย่างรวดเร็วในวงกว้าง ส่งผลกระทบต่อทั้งทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ ทั้งนี้ ผลกระทบทางเศรษฐกิจเนื่องจากการมีจำนวนผู้ติดเชื้อที่เพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้รัฐบาลไทยดำเนินมาตรการปิดประเทศ เพื่อจำกัดการเดินทางออกจากเคหสถาน การยกเลิกกิจกรรมในพื้นที่สาธารณะ ไปจนถึงการกักตัวบุคคลที่มีความเสี่ยงให้อยู่แต่ภายในที่พัก และรัฐบาลยังมีการออกมาตรการติดตามความเคลื่อนไหว ตลอดจนพฤติกรรมของประชาชนอย่างใกล้ชิด เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความปลอดภัยในสังคม มาตรการหนึ่งที่รัฐบาลนำมาใช้เพื่อรับมือการระบาดของโรคโควิด-19 คือ แพลตฟอร์มไทยชนะ เพื่อใช้สำหรับติดตามความเคลื่อนไหวของบุคคลกรณีที่น่าจะเกิดความเสี่ยงต่อการติดเชื้อโควิด-19 ที่อาจเกิดขึ้นเมื่อไปใช้บริการหรือทำกิจกรรมในสถานที่ต่าง ๆ และจากการออกมาตรการผ่อนปรนระยะ 2 ของทางภาครัฐตั้งแต่วันที่ 17 พฤษภาคม 2563 จึงมีการเตรียมการเพื่อรองรับลูกค้าที่มาใช้บริการร้านค้าและป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 และเพื่อความสะดวกต่อการติดตามตัวผู้ใช้งานระบบและแจ้งข่าวสาร กรณีพบผู้ติดเชื้อ โดยไทยชนะเป็นระบบลงทะเบียนของ ศบค. (ศูนย์บริหารสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019) ที่ใช้สำหรับการลงทะเบียนเข้าใช้บริการร้านค้า โดยผ่านการสแกน QR Code ที่เว็บไซต์ www.ไทยชนะ.com (ทวีศิลป์ วิษณุโยธิน, 2563) ด้วยที่มาและความสำคัญข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการทำวิจัยในหัวข้อ ทักษะคิดและพฤติกรรมที่มีต่อการใช้งานแพลตฟอร์มไทยชนะของประชากรในเขตอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยใช้ทฤษฎีด้านประชากรศาสตร์ และทฤษฎีเกี่ยวกับทัศนคติของผู้บริโภคและพฤติกรรมของผู้บริโภคเข้ามาช่วยในการวิเคราะห์ผลการวิจัย และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ต่อกิจการทุกประเภท รวมถึงกระทรวงสาธารณสุข และสามารถนำไปต่อยอดได้ในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้ใช้งานแพลตฟอร์มไทยชนะ ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรในเขตอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- 2.2 เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้งานแพลตฟอร์มไทยชนะ ของประชากรในเขตอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- 2.3 เพื่อศึกษาทัศนคติที่มีต่อการใช้งานแพลตฟอร์มไทยชนะ ของประชากรในเขตอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

3.1 แนวคิดและทฤษฎีด้านประชากรศาสตร์

ประชากรศาสตร์ หมายถึง การศึกษาทางสถิติเกี่ยวกับประชากรในแง่อัตราการเกิด การตาย การย้ายถิ่น และการกระจาย เป็นต้น รวมทั้งผลกระทบที่มีต่อสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554)

Hanna and Wozniak (2001), Shiffman and Kanuk (2003) ได้ให้ความหมายของลักษณะทางประชากรศาสตร์ไว้คล้ายคลึงกันโดยกล่าวว่า ลักษณะทางประชากรศาสตร์ หมายถึง ข้อมูลเกี่ยวกับตัวบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ การศึกษา อาชีพ รายได้ ศาสนาและเชื้อชาติ ซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมผู้บริโภค โดยทั่วไปแล้วนักการตลาดมักจะนำมาพิจารณาสำหรับการแบ่งส่วนตลาด (Market Segmentation) โดยนำมาเชื่อมโยงกับความต้องการ ความชอบ และอัตราการใช้จ่ายสินค้าของผู้บริโภค

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2538, หน้า 53-55) กล่าวว่า ลักษณะประชากรศาสตร์ (Demographic) เป็นเกณฑ์ที่นิยมใช้ในการแบ่งส่วนตลาด ลักษณะด้านประชากรศาสตร์เป็นสิ่งที่สำคัญที่ช่วยกำหนดตลาดเป้าหมาย ซึ่งประกอบไปด้วย

3.1.1 อายุ (Age) กลุ่มผู้บริโภคที่มีอายุแตกต่างกัน จะมีความต้องการในสินค้าและบริการที่แตกต่างกัน นักการตลาดจึงใช้ประโยชน์จากอายุเป็นตัวแปรด้านประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกัน และได้ค้นหาคำความต้องการของส่วนตลาดส่วนเล็ก (Niche Market) โดยมุ่งความสำคัญที่ตลาดของกลุ่มอายุนั้นๆ

3.1.2 เพศ (Sex) มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านการบริโภคมาก เพศที่แตกต่างกันมักจะมีทัศนคติ การรับรู้ และการตัดสินใจในเรื่องการซื้อสินค้าบริโภคที่ต่างกัน

3.1.3 สถานภาพครอบครัว (Marital Status) มีความสำคัญยิ่งขึ้นในส่วนที่เกี่ยวกับหน่วยผู้บริโภค นักการตลาดจึงสนใจจำนวนรวมทั้งลักษณะของบุคคลในครัวเรือนที่ใช้สินค้าใดสินค้าหนึ่ง และยังสนใจพิจารณาลักษณะด้านประชากรศาสตร์ เพื่อช่วยในการพัฒนากลยุทธ์การตลาดให้เหมาะสม

3.1.4 รายได้ ระดับการศึกษา และอาชีพ (Income Education and Occupation) มีแนวโน้มความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันในเชิงเหตุและผล ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่มีระดับการศึกษาสูง บุคคลที่มีการศึกษาต่ำ โอกาสที่จะหางานระดับสูงยาก จึงทำให้มีรายได้ต่ำ ในขณะที่เดียวกันการเลือกซื้อสินค้าที่แท้จริงอาจเป็นเกณฑ์รูปแบบการดำรงชีวิต ค่านิยม อาชีพ ระดับการศึกษา ฯลฯ นักการตลาดจะเชื่อมโยงเกณฑ์รายได้รวมกับตัวแปรทางด้านประชากรศาสตร์ด้านอื่น ๆ เพื่อให้การกำหนดตลาดเป้าหมายได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

3.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค

พฤติกรรมผู้บริโภค (Consumer Behavior) หมายถึง พฤติกรรมซึ่งผู้บริโภคแสวงหาเพื่อการซื้อ การประเมินผล การบริโภคผลิตภัณฑ์และบริการ ซึ่งคาดว่าจะตอบสนองความต้องการของตนเอง (Schiffman and Kanuk, 1994) นอกจากนี้ พฤติกรรมผู้บริโภค (Consumer Behavior) หมายถึง กลุ่มบุคคลหรือครัวเรือนที่ซื้อหรือต้องการสินค้าหรือบริการเพื่อการบริโภคส่วนตัว หรือพฤติกรรมที่ตัดสินใจและการกระทำของผู้บริโภคที่เกี่ยวข้องกับการซื้อ และการใช้บริการ และบริโภคสินค้าเพื่อตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจ การศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคเป็นการประเมินกระบวนการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ เพื่อให้ได้รับความพอใจสูงสุดจากงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัด (วันดี รัตนกาย, 2554)

จากความหมายดังกล่าวอาจกล่าวได้ว่า พฤติกรรมผู้บริโภคเป็นพฤติกรรมของบุคคลที่แสวงหาสินค้าและบริการเพื่อบริโภคสินค้าและบริการที่จะสามารถตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจของตนเอง ซึ่งจะเกิดขึ้นหลังจากกระบวนการตัดสินใจซื้อ โดยการวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภคเป็นการค้นคว้า หรือวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการซื้อและการบริโภค มีส่วนเกี่ยวข้องกับการโฆษณาสินค้าและบริการทั้งที่เป็นบุคคล กลุ่มบุคคล หรือแม้กระทั่งองค์กร เพื่อให้ทราบถึงลักษณะความต้องการและพฤติกรรมการซื้อการบริโภค การเลือกบริการแนวคิด หรือประสบการณ์ที่จะทำให้ผู้บริโภคพึงพอใจ (ปณิศา ลัญจนาพันธ์, 2548) โดยสามารถใช้ 7 คำถาม (6Ws 1H Model) ดังนี้

3.2.1 Who คือ การวิเคราะห์ว่ากลุ่มผู้บริโภคว่าเป็นใคร โดยสามารถแบ่งกลุ่มเป้าหมายได้จากข้อมูล เช่น เพศ อายุ รายได้ เป็นต้น ซึ่งการกำหนดกลุ่มผู้บริโภคจะทำให้สามารถวางแผนการใช้กลยุทธ์ได้ง่ายขึ้น

3.2.2 What คือ การวิเคราะห์ถึงความต้องการของผู้บริโภคว่าต้องการจะซื้ออะไร หรืออะไรเป็นเหตุผลให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อ เช่น ราคา คุณภาพ ตราสินค้าหรือแบรนด์ เป็นต้น

3.2.3 Where คือ การคัดเลือกช่องทางการเลือกซื้อสินค้าและบริการของผู้บริโภค ซึ่งช่องทางจัดจำหน่ายต้องเป็นทางเลือกที่ทำให้ลูกค้ารู้สึกสะดวกสบายและเข้าถึงสินค้าได้ง่าย ช่องทางจัดจำหน่าย เช่น ร้านค้าทั่วไป ร้านค้าออนไลน์ หรือร้านสะดวกซื้อต่าง ๆ เป็นต้น

3.2.4 When คือ การพิจารณาถึงผู้บริโภคจะซื้อสินค้าเมื่อไหร่ หรือช่วงเวลาไหนที่ผู้บริโภคมีแนวโน้มจะตัดสินใจซื้อสินค้ามากที่สุด เช่น เทศกาลปีใหม่ เทศกาลสงกรานต์ หรือเทศกาลตรุษจีน เป็นต้น นอกจากนี้ อาจเป็นวันสำคัญของลูกค้าเอง อาทิ วันเกิด หรืออาจเป็นช่วงที่ไม่ใช่เทศกาลก็ได้ เช่น การเลือกซื้อเครื่องปรับอากาศในช่วงฤดูร้อน

3.2.5 Why คือ การวิเคราะห์ว่าทำไมผู้บริโภคถึงเลือกซื้อสินค้าและบริการ โดยสามารถสืบค้นนำไปใช้ประโยชน์ในด้านใด ตอบสนองความต้องการในด้านใดของผู้บริโภค เช่น การซื้อผลิตภัณฑ์ล้างเครื่องสำอางของ กลุ่มผู้บริโภคที่แต่งงานในชีวิตประจำวัน เพื่อใช้ในการล้างเครื่องสำอางจากแต่งงาน หรือการซื้อยาหยอดตาสำหรับผู้บริโภคที่มีปัญหาตาแห้ง เพื่อเพิ่มความชุ่มชื้นให้กับดวงตา

3.2.6 Who คือ การระบุบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อสินค้าและบริการของผู้บริโภค อาทิ การเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางโดยพิจารณาจากพรีเซ็นเตอร์สินค้า หรือการได้รับคำแนะนำมาจากบุคคลรอบข้าง

3.2.7 How คือ การวิเคราะห์ลูกค้ามีการตัดสินใจซื้อสินค้าอย่างไร ตัวอย่างเช่น ลูกค้าตัดสินใจซื้อเนื่องจากสินค้ามีราคาสูง แต่ใช้วิธีผ่อนชำระได้และมีดอกเบี้ยในการผ่อนชำระ หรือแม้กระทั่งสามารถชำระค่าสินค้าผ่านบัตรเครดิตได้

3.3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติ

ทัศนคติ หมายถึง แนวความคิดเห็น (พจนานุกรมฉบับ ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554) Kotler, Philip (อ้างถึงใน ยงยุทธ พงศ์ศิริพันธ์ และคณะ, 2547, หน้า 269) นิยามความหมายของทัศนคติหมายถึง ความรู้สึกทางอารมณ์และวิวัฒนาการด้านความชอบหรือไม่ชอบของมนุษย์ การแสดงออกจึงมีแนวโน้มที่แสดงถึงนิสัยหรือความคิดบางอย่างได้

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2520, หน้า 12) ได้ให้ความหมายว่า ทัศนคติ เป็นความคิดเห็นซึ่งมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบ เป็นส่วนที่พร้อมจะมีปฏิกิริยาเฉพาะอย่างต่อสถานการณ์ภายนอกในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง อาจเป็นในเชิงสนับสนุน หรือการโต้แย้งคัดค้านก็ได้ ในขณะที่เฉลียว บุรีภักดี (2540, หน้า 28) ได้ให้ความหมายว่า ทัศนคติเป็นความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบที่มีต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือสิ่งหนึ่งสิ่งใด เกิดจากประสบการณ์หรือการเรียนรู้ทั้งสิ้น ดังนั้น อาจเกิดการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาตามประสบการณ์และการเรียนรู้ที่ได้รับเพิ่มเติม แต่กระบวนการเปลี่ยนแปลงอาจเร็วหรือช้าแล้วแต่รูปแบบของทัศนคติและประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับ

3.4 ลักษณะสำคัญของทัศนคติ

นักจิตวิทยาได้ศึกษาความหมายที่ต่างกักันดังนั้นจึงควรกล่าวถึงลักษณะรวมของทัศนคติที่ทำให้เกิดความเข้าใจในคำว่าทัศนคติมากขึ้น ซึ่งสามารถสรุปลักษณะของทัศนคติได้ดังนี้ (ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร, 2545, หน้า 138)

1. ทัศนคติสามารถเรียนรู้ได้
2. ทัศนคติมีลักษณะที่คงทนถาวรอยู่นานพอสมควร
3. ทัศนคติมีลักษณะของการประเมินค่าอยู่ในตัว คือ บอกลักษณะดี-ไม่ดี และชอบ-ไม่ชอบ
4. ทัศนคติทำให้บุคคลที่เป็นเจ้าของพร้อมที่จะตอบสนองต่อที่หมายของทัศนคติ
5. ทัศนคติบอกลถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบุคคล บุคคลกับสิ่งของ และบุคคลกับสถานการณ์

3.5 องค์ประกอบของทัศนคติ

1. ทัศนคติที่มี 3 องค์ประกอบ นักจิตวิทยาที่สนับสนุนการแบ่งทัศนคติเป็น 3 องค์ประกอบ ได้แก่ Kretch, Crutchfield, Pallachey (1962) และ Triandis (1971) ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 3 ได้แก่

1.1 องค์ประกอบด้านปัญญา (Cognitive Component) ประกอบด้วย ความเชื่อ ความรู้ ความคิด และความคิดเห็น

1.2 องค์ประกอบด้านอารมณ์ ความรู้สึก (Affective Component) หมายถึง ความรู้สึกชอบ-ไม่ชอบ หรือดี-ไม่ดี

1.3 องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral Component) หมายถึง แนวโน้มหรือความพร้อมที่บุคคลจะปฏิบัติ

2. ทักษะที่มี 2 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบด้านปัญญา (Cognitive Component) และ องค์ประกอบด้านอารมณ์ ความรู้สึก (Affective Component) นักจิตวิทยาที่สนับสนุนการแบ่งทักษะนี้ออกเป็น 2 องค์ประกอบ ได้แก่ Katz (1950) และ Rosenberg (1956, 1960, 1965)

3. ทักษะที่มีองค์ประกอบเดียว คือ อารมณ์ความรู้สึกในทางชอบหรือไม่ชอบที่บุคคลมีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด นักจิตวิทยาที่สนับสนุนแนวคิด นี้ ได้แก่ Bem (1970) Fishbein และ Ajzen (1975) Insko (1976)

3.6 ประเภทของทัศนคติ

การแสดงออกทางทัศนคติเมื่อจะต้องมีการเผชิญหน้ากับสถานการณ์ต่อในช่วงเวลาต่างๆสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท (ดารณี, 2542, หน้า 43) ได้แก่

1. ทัศนคติในทางบวก (Positive Attitude) คือ ความรู้สึกต่อสิ่งแวดล้อมในทางที่ดีหรือยอมรับ และการสร้างความพึงพอใจ

2. ทัศนคติในทางลบ (Negative Attitude) คือ การแสดงออก หรือความรู้สึกต่อสิ่งแวดล้อม ในทางที่ไม่พอใจ ไม่ดี ไม่ยอมรับ ไม่เห็นด้วย

3. การไม่แสดงออกทางทัศนคติ หรือมีทัศนคติเฉย ๆ (Negative Attitude) คือ มีทัศนคติเป็นกลางอาจมีสาเหตุมาจากการขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องนั้น ๆ หรือไม่มีแนวโน้มทัศนคติอยู่เดิมและการไม่มีแนวทางความรู้ในเรื่องนั้นมาก่อน

3.7 การก่อตัวของทัศนคติ (The Formation of Attitude)

การเกิดทัศนคติแต่ละประเภทที่ก่อตัวขึ้นมาและเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากปัจจัยหลายประการด้วยกัน ซึ่งไม่ได้มีการเรียงลำดับตามความสำคัญแต่อย่างใด โดยปัจจัยจะมีความสำคัญมากกว่ากัน ขึ้นอยู่กับการอ้างอิง เพื่อก่อตัวเป็นทัศนคตินั้น บุคคลดังกล่าวได้เกี่ยวข้องกับสิ่งของ หรือแนวความคิดที่มีลักษณะแตกต่างกันไปอย่างไร ซึ่ง Newsom และ Carrell ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดทัศนคติ และอธิบายว่าการเกิด ทัศนคติประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก ได้แก่

1. พื้นฐานของแต่ละบุคคลหรือเบื้องหลังทางประวัติศาสตร์ (Historical Setting) หมายถึง ลักษณะทางด้านชีวประวัติของแต่ละคน ได้แก่ ภูมิฐานะ สถานที่เจริญเติบโต สภาพภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่ผ่านมาซึ่งทั้งหมดจะเชื่อมโยงเป็นบุคลิกภาพของแต่ละบุคคล และกลายเป็นปัจจัยนำไปสู่การเกิดทัศนคติของคนคนนั้น

2. สิ่งแวดล้อมทางสังคม (Social Environment) หมายถึง การปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ที่มีต่อกันและกัน อาทิ การเปิดรับข่าวสาร กลุ่มและบรรทัดฐานของกลุ่ม สภาพการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับบุคคลและประสบการณ์

3. กระบวนการสร้างบุคลิกภาพ (Personality Process) และสิ่งที่เกิดขึ้นมาก่อน (Predispositions) หมายถึง กระบวนการขั้นพื้นฐานในการสร้างทัศนคติของแต่ละบุคคล รวมถึงความคิดเห็นเกี่ยวกับบุคลิกภาพของแต่ละบุคคล

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

4.1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ใช้บริการร้านค้า ห้างร้าน สถานประกอบการ รวมทั้งสำนักงานต่าง ๆ ที่มีกรลงทะเบียนใช้งานแพลตฟอร์มไทยชนะ ในเขตอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

4.1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ตัวแทนผู้ใช้บริการร้านค้า ห้างร้าน สถานประกอบการ รวมทั้งสำนักงานต่าง ๆ ที่มีการลงทะเบียนใช้งานแพลตฟอร์มไทยชนะ ในเขตอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แต่เนื่องจาก มีผู้ใช้งานแพลตฟอร์มไทยชนะเพื่อลงชื่อเช็คอินและเช็คอินเป็นจำนวนมากในแต่ละวันและสถานที่ จึงส่งผลกระทบต่อการตรวจวัดจำนวนประชากรที่แน่นอนจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้ ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Non-probability Sampling) ผู้วิจัยจึงใช้สูตร Cochran ในการคำนวณขนาดตัวอย่าง (Cochran, 1977, อ้างถึงใน อีรุฒิ เอกะกุล, 2543) โดยกำหนดให้ความแปรปรวนสูงสุด คือ $p = 0.5$ ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างที่สามารถยอมรับได้ร้อยละ 8 หรือ $e = 0.05$ และค่าความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 ดังนั้นขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมที่สามารถคำนวณได้ 384 ตัวอย่าง อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้เพิ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่างอีก 16 คน รวมเป็นจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 400 ตัวอย่างเพื่อป้องกันความผิดพลาดที่เกิดจากแบบสอบถาม

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้การวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองประกอบด้วย 3 ตอน คือตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และอาชีพโดยลักษณะเป็นแบบสอบถาม แบบตรวจสอบรายการ (Check List) จำนวน 4 คำถาม ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้บริโภคในการใช้งานแพลตฟอร์มไทยชนะ มีคำถาม ได้แก่ ความถี่ในการใช้งานแพลตฟอร์มไทยชนะในแต่ละวัน ใช้งานในสถานที่ใดบ้าง และใช้งานด้วยวิธีการอะไร โดยลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ จำนวน 3 คำถาม และตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามทัศนคติของผู้บริโภคที่ใช้บริการแพลตฟอร์มไทยชนะ จำนวน 13 คำถาม ส่วนนี้มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scales) โดยอาศัยมาตราวัดของลิเคิร์ต (Likert Scales) ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนน 5 ระดับ

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

4.3.1 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากผู้ใช้บริการร้านค้า ห้างร้าน สถานประกอบการ รวมทั้งสำนักงานต่าง ๆ ที่มีการลงทะเบียนใช้งานแพลตฟอร์มไทยชนะในเขตอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และใช้กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาจำนวน 400 คน โดยกระจายแบบสอบถามผ่านทางเครือข่ายสังคมออนไลน์ เช่น Facebook, Line, Instagram และ Twitter เป็นต้น

ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า ข้อมูลที่มีผู้ทำการรวบรวมไว้แล้วจากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในรูปแบบเอกสารที่ตีพิมพ์และเผยแพร่ตามเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องของหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ ประชากร พฤติกรรมผู้บริโภคและทัศนคติก่อน

4.3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยนี้ทำการตรวจสอบเพื่อให้คะแนนและทำการประมวลผลด้วยซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์ทางสถิติเพื่อหาค่าสถิติและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ที่เกี่ยวกับลักษณะประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

5. สรุปผลการวิจัย

5.1 ข้อมูลลักษณะทางประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง มีจำนวน 225 คน คิดเป็นร้อยละ 56.25 ตามด้วยผู้ชายจำนวน 146 คน คิดเป็นร้อยละ 36.50 และเพศทางเลือก 29 คน คิดเป็นร้อยละ 7.25 ซึ่งกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 20 – 29 ปี มีจำนวน 270 คน หรือร้อยละ 67.50 มีรายได้น้อยกว่า 10,000 บาทต่อเดือน จำนวน 195 คน หรือร้อยละ 48.75 และเป็นนักเรียนหรือนักศึกษา 234 คน คิดเป็นร้อยละ 58.50 จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

5.2 ข้อมูลการใช้งานแพลตฟอร์มไทยชนะของกลุ่มตัวอย่าง

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างมีความถี่ในการใช้งานแพลตฟอร์มไทยชนะ 1-2 วันต่อสัปดาห์มากที่สุด มีจำนวน 175 คน คิดเป็นร้อยละ 43.75 รองลงมาคือ ความถี่ในการใช้งาน 3-4 วันต่อสัปดาห์ มีจำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 21.00 กลุ่มตัวอย่างที่มีความถี่ในการใช้งานทุกวันในสัปดาห์ จำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 18.00 และกลุ่มตัวอย่างมีความถี่ในการใช้งาน 5-6 วันต่อสัปดาห์ มีจำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 17.25 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

สถานที่ที่กลุ่มตัวอย่างใช้งานแพลตฟอร์มไทยชนะมากที่สุด ได้แก่ ร้านค้าในห้างสรรพสินค้า มีผู้ใช้บริการจำนวน 204 คน คิดเป็นร้อยละ 20.99 รองลงมาคือร้านอาหาร มีจำนวน 183 คน คิดเป็นร้อยละ 18.83 โรงเรียนหรือสถาบันการศึกษามีผู้ใช้งานจำนวน 110 คน คิดเป็นร้อยละ 11.32 ธนาคารหรือสถาบันการเงิน มีจำนวน 102 คน คิดเป็นร้อยละ 10.49 ร้านค้าในตลาด มีจำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 7.00 บริการขนส่งสาธารณะมีจำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 6.89 ร้านเสริมสวยและร้านตัดผม มีจำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 3.19 โรงเรียนและสถาบันการศึกษามีจำนวน 110 คนคิดเป็นร้อยละ 11.32 บริการขนส่ง

สาธารณะมีจำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 6.89 หน่วยงานและสถานที่ราชการมีจำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 5.76 ธุรกิจที่พัก โรงแรม และแหล่งท่องเที่ยวมี จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 4.94 โรงภาพยนตร์มีจำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 5.86 และสถานบริการทางการแพทย์มีผู้ใช้บริการ จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 4.73 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

จำนวนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ใช้งานโดยสแกน QR Code ผ่านโทรศัพท์มือถือ จำนวน 335 คน คิดเป็นร้อยละ 83.75 และใช้การกรอกข้อมูลลงสมุด จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 16.25 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

5.3 ทศนคติของผู้บริโภคที่ใช้บริการแพลตฟอร์มไทยชนะ

กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติที่มีต่อที่ใช้งานแพลตฟอร์มไทยชนะโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.24 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.17 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านของทัศนคติ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า การใช้งานแพลตฟอร์มไทยชนะทำให้การใช้ชีวิตยุ่งยากมากขึ้น เป็นอันดับ 1 อยู่ในระดับที่เห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 3.71 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.12 รองลงมา คือ แพลตฟอร์มไทยชนะทำให้เกิดความล่าช้าในการเข้าใช้บริการสถานที่ต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ย 3.61 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.12 และลำดับสุดท้าย คือ การใช้แพลตฟอร์มไทยชนะมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต มีค่าเฉลี่ย 2.69 และเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.23

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ทัศนคติและพฤติกรรมที่มีต่อการใช้งานแพลตฟอร์มไทยชนะของประชากร ในเขตอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้ใช้งานแพลตฟอร์มไทยชนะ ศึกษาพฤติกรรมการใช้งานแพลตฟอร์มไทยชนะ และศึกษาทัศนคติที่มีต่อการใช้งานแพลตฟอร์มไทยชนะ ของประชากรในเขตอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยมีการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive

Statistic) ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) พบว่า

6.1 ข้อมูลลักษณะทางประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง

จากการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีจำนวน 225 คน คิดเป็นร้อยละ 56.25 เพศชายมีจำนวน 146 คน คิดเป็นร้อยละ 36.50 กล่าวคือประชากรกลุ่มตัวอย่างมีจำนวนเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ส่วนใหญ่จะมีอายุอยู่ระหว่าง 20 - 29 ปี คิดเป็นร้อยละ 67.50 มีรายได้ไม่น้อยกว่า 10,000 บาท จำนวน 195 คน คิดเป็นร้อยละ 48.75 และมีอาชีพเป็นนักศึกษาและนักเรียน 234 คน คิดเป็นร้อยละ 58.50 จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

6.2 ข้อมูลพฤติกรรมการใช้งานแพลตฟอร์มไทยชนะ

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความถี่ในการใช้งาน 1-2 วันต่อสัปดาห์ มีจำนวน 175 คน คิดเป็นร้อยละ 43.75 โดยสถานที่ที่กลุ่มตัวอย่างเข้าใช้งานมากที่สุดคือร้านค้าในห้างสรรพสินค้า ซึ่งมีจำนวน 204 คน คิดเป็นร้อยละ 20.99 และใช้งานแพลตฟอร์มด้วยการสแกน QR code โดยผ่านโทรศัพท์มือถือ จำนวน 335 คน คิดเป็นร้อยละ 83.75 จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

6.3 ทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการใช้งานแพลตฟอร์มไทยชนะ

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่ากลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยมากกับความเห็นว่าแพลตฟอร์มไทยชนะทำให้การใช้ชีวิตยุ่งยากมากขึ้นโดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.71 รองลงมา คือ ความเห็นว่าการใช้งานแพลตฟอร์มไทยชนะทำให้เกิดความล่าช้าในการเข้าใช้บริการสถานที่ต่าง ๆ โดยมีค่าเฉลี่ยที่ 3.61 และให้ความสำคัญกับการใช้ข้อมูลที่อ่านเข้าใจได้ง่ายและมีวิธีการใช้งานที่ชัดเจน โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.60 จึงสรุปได้ว่ากลุ่มตัวอย่างในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่ใช้งานแพลตฟอร์มไทยชนะให้ความสำคัญกับการใช้ชีวิตที่สะดวกสบาย มีความรวดเร็ว และมีความต้องการให้แพลตฟอร์มไทยชนะตอบสนองด้านการใช้งานได้ง่ายและไม่ยุ่งยากซับซ้อน

ดังนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อความสะดวกสบายในการใช้งานแพลตฟอร์มไทยชนะเป็นหลัก เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นไปทางที่ต้องการให้แพลตฟอร์มใช้งานง่าย สะดวกรวดเร็วและสื่อสารให้เข้าใจง่ายเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความพึงพอใจของกลุ่มผู้ใช้งานในยุคปัจจุบันที่ชีวิตประจำวันอย่างเร่งรีบได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model หรือ TAM) ที่ระบุว่าการรับรู้ประโยชน์ การรับรู้ความง่าย และการรับรู้ความเพลิดเพลินของเทคโนโลยี จะส่งผลให้เกิดทัศนคติ และนำไปสู่พฤติกรรมการใช้งานใดก็ตาม (นักสำรวจ โพรไฟศาลกิจ, 2560)

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

7.1 ข้อจำกัดของงานวิจัย

ผู้วิจัยใช้เวลาค่อนข้างน้อยในการเก็บรวบรวมตัวอย่าง จึงมีการกระจายแบบสอบถามผ่านช่องทางออนไลน์เพียงอย่างเดียว คือ Google form จึงได้ข้อมูลเพียงกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เครือข่ายออนไลน์เป็นส่วนใหญ่ ทำให้ข้อมูลที่ได้อาจไม่มีความหลากหลายอย่างเหมาะสมตามที่ควรจะเป็น ดังนั้นผู้ที่นำผลการวิเคราะห์และข้อมูลต่าง ๆ ในงานวิจัยนี้ไปใช้ประโยชน์ควรพิจารณาการนำข้อมูลเชิงสถิติต่าง ๆ ไปประยุกต์ใช้ เนื่องจากข้อมูลอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามช่วงระยะเวลาได้

7.2 ข้อเสนอแนะงานวิจัยต่อเนื่อง

7.2.1 ควรเก็บข้อมูลจากหลากหลายช่องทางมากขึ้น เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ควบคู่ไปกับการแจกแบบสอบถาม

7.2.2 ขยายขอบเขตของงานวิจัยให้มากขึ้น กำหนดเวลาการเก็บรวบรวมที่เหมาะสมและชัดเจน ทำให้ข้อมูลที่ได้มีค่าความคลาดเคลื่อนน้อยที่สุด เลือกกลุ่มตัวอย่างจากหลากหลายภูมิภาคเพื่อให้ข้อมูลที่ได้มีการกระจายตัวมากที่สุด

7.2.3 วิเคราะห์ปัจจัยอื่น ๆ เพิ่มเติมที่มีความเป็นไปได้ว่าจะส่งผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมของผู้บริโภค เนื่องจากการวิเคราะห์ปัจจัยด้านลักษณะประชากรศาสตร์ และทัศนคติของผู้บริโภคที่ใช้งานแพลตฟอร์มไทยขณะยังไม่สามารถอธิบายถึงทัศนคติและพฤติกรรมการใช้งานแพลตฟอร์มไทยขณะของประชากรในเขตอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้ครอบคลุมมากนัก โดยใช้สถิติเชิงอนุมานเพื่ออธิบายความสัมพันธ์ของปัจจัย

8. รายการอ้างอิง

- ทรงสิทธิ์ สงวนศักดิ์. (2559). **ทัศนคติและพฤติกรรมที่มีต่อแอปพลิเคชันไลน์ (LINE) บนเครือข่ายสังคมออนไลน์: กรณีศึกษานิสิตระดับปริญญาตรี คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา**. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ติตาทพร รุ่งสถาพร. (2562). **พฤติกรรมผู้บริโภคต่อการซื้อสินค้าบนช่องทางออนไลน์ในภาวะวิกฤตโควิด-19 ในเขต กรุงเทพมหานคร ปริมณฑล และพิษณุโลก**. การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ศิวัช จันทนาสุภาภรณ์. (2554). **ทัศนคติที่มีต่อการเปิดรับสื่อออนไลน์บนเครือข่ายสังคมออนไลน์: กรณีศึกษา นักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย เทคโนโลยี ราชมงคลธัญบุรี.
- นภัสวรรณ ไพโรไพศาลกิจ. (2560). **ทัศนคติ และพฤติกรรมการใช้แอปพลิเคชันสำหรับการรับส่งอาหารและบริการจัดส่งของกลุ่มเจนเนอเรชั่นวาย**. การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ส.อ.ถนอม บริคุต. (2557). **ทฤษฎีพฤติกรรมผู้บริโภค (Consumer Behavior)**. สืบค้น 8 ตุลาคม 2563, จาก <https://fifathanom.wordpress.com/2014/12/07/บทที่-2-ทฤษฎีพฤติกรรมผู้>
- ราช ศิริวัฒน์. (2560). **แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับ พฤติกรรมของผู้บริโภค**. สืบค้น 8 ตุลาคม 2563, จาก <https://doctemple.Wordpress.com/2017/01/28/บทที่-2-แนวคิดทฤษฎีและงา/>
- Thai PBS. (2553). **รู้จัก www.ไทยชนะ.com พร้อมรับ New Normal**. สืบค้น 8 ตุลาคม 2563, จาก <https://news.thaipbs.or.th/content/>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2563). **"ไทยชนะ" คืออะไร? วิธีลงทะเบียนสำหรับร้านค้าและประชาชนทั่วไป**. สืบค้น 8 ตุลาคม 2563, จาก <https://www.thairath.co.th/lifestyle/tech/>
- Sanook. (2563). **ทำความเข้าใจจักแอปพลิเคชัน “ไทยชนะ” แอปฯ สแกนเข้าออกร้านค้า อยากรู้มัยคืออะไร**. สืบค้น 8 ตุลาคม 2563, จาก <https://wwwwww.sanook.com/hitech/>
- O’Cass, A. and McEwen, H. (2004). “Exploring Consumer Status and Conspicuous Consumption”. **Journal of Consumer Behaviour**, 4(1), 25-39.
- DeVellis, R. F. (2016). **Scale Development: Theory and Applications**. (Vol. 26): Sage Publications.

การวิเคราะห์องค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนและความตั้งใจมีส่วนร่วมในการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลน บ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด

COMPOSITION ANALYSIS OF COMMUNITY PARTICIPATION AND PARTICIPATION INTENTION IN
MANGROVE FOREST ECOTOURISM MANAGEMENT AT BAN THA RANA, TRAT PROVINCE

ชุตินา ขำน้อย¹ และ เลิศพร ภาระสกุล²

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจมีส่วนร่วมจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนในชุมชนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด จำนวน 284 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจและหมุนแกนองค์ประกอบแบบมูมฉากด้วยวิธีแวนดิเมทซ์ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบสามารถสกัดตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ 2 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ ประกอบด้วย 9 ตัวแปร ค่าไอแกนเท่ากับ 10.805 และองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมแก้ปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 6 ตัวแปร ค่าไอแกนเท่ากับ 1.477 ค่าความแปรปรวนสะสมขององค์ประกอบที่สกัดได้คิดเป็นร้อยละ 78.632 ผลการวิเคราะห์โมเดลการถดถอย พบว่า องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมแก้ปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยวและองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์มีอิทธิพลต่อความตั้งใจมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญอำนาจการพยากรณ์ร้อยละ 45 ($R = 0.45$) ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์และการมีส่วนร่วมแก้ปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความตั้งใจมีส่วนร่วมของชาวบ้านท่าระแนะต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลน

คำสำคัญ : การวิเคราะห์องค์ประกอบ, การมีส่วนร่วม, การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

Abstract

This research aimed to study the components related to community involvement in ecotourism management. And factors affecting the willingness to participate in ecotourism management. The sample consisted of 284 people in Ban Tha Rana community, Trat Province, using a questionnaire as a research tool. The data was analyzed by the exploratory element analysis method and orthogonal rotation of the component axis using the verimax method. The component analysis results were able to extract two variables related to community participation in ecotourism management: the participative component of the beneficiary consisting of 9 variables, the Eigen Value of 10.805 and the participation component. Solving tourism-related problems consisted of 6 variables, the Eigen Value was 1.477, the cumulative variance of the extracted component was 78.632%. And the participatory component has a significant influence on

¹ สาขาการจัดการการท่องเที่ยว คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

² สาขาการจัดการการท่องเที่ยว คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

the willingness to participate in tourism management. 45% predictive power ($R = 0.45$) The results of the study showed that the components of participation, benefit and participation in solving problems arising from tourism were the key factors in determining participation intent. Participate in Tha Rana villagers to manage mangrove forest ecotourism.

Keywords: FACTOR ANALYSIS, COMMUNITY PARTICIPATION, ECOTOURISM

1. บทนำ

ปัจจัยการมีส่วนร่วมและการรับรู้ต่อศักยภาพที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด มีความสอดคล้องกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด ถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงได้เพราะหากมีนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวจำนวนมาก แต่การจัดการดูแลยังไม่ดีเกิดจากการร่วมมือของทุกฝ่าย รวมถึงความร่วมมือของชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชน ช่วยกันดูแลและรักษาป่าชายเลนเพื่อให้อุดมสมบูรณ์ไปถึงรุ่นลูกหลาน จึงทำให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนเพื่อให้เกิดความยั่งยืนไป จึงควรมีการบริหารจัดการที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ สิ่งจำเป็นที่ขาดไม่ได้ คือ การมีส่วนร่วมของชุมชน ที่มีทัศนคติเชิงบวกมีส่วนช่วยในการพิจารณาตัดสินใจในการบริหารจัดการ ย่อมก่อให้เกิดแรงสนับสนุนที่มากกว่า และโอกาสที่ดีกว่าในการพัฒนาและดำเนินการจัดการแหล่งท่องเที่ยวบ้านท่าระแนะ เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างยั่งยืน และการท่องเที่ยวยังก่อให้เกิดผลดีกับชุมชนท้องถิ่นเป็นการสร้างงานสร้างรายได้ให้แก่ชาวชุมชนท้องถิ่น เกิดการพัฒนาด้านสาธารณูปโภค เกิดผลดีกับระบบนิเวศและเศรษฐกิจในระยะยาว และทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวชุมชนดีขึ้นทั้งหมดนี้เกิดขึ้นได้ต้องเกิดจากความร่วมมือของชาวชุมชนท้องถิ่นเป็นสำคัญ และความร่วมมือจากทุกส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน และเพื่อทราบถึงทัศนคติความคิดเห็นของประชาชนที่อยู่อาศัยอยู่ในพื้นที่ท่องเที่ยวป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ เมื่อนักท่องเที่ยวมาเยือน คือ ให้นักท่องเที่ยวจับรางวัล ซึ่งเป็นการสุ่มชื่อของชุมชนท่าระแนะ และพานักท่องเที่ยวปลูกหัวไร่อยู่ เพราะถ้าหากนำมาบริโภคอย่างเดียวแต่ไม่มีการปลูกเพิ่มก็จะทำให้สูญพันธุ์ได้ ปัจจุบันชาวบ้านจึงได้เข้ามาปกป้องและเชื่อมโยงการอนุรักษ์ด้วยการนำมาให้นักท่องเที่ยวปลูกหัวไร่อยู่ ชมการสาธิต ยอมยุทธ์คิปปู คือ พี่ท่านนิ่งแขนเสีย 1 ข้าง ประกอบอาชีพหาปูมาขาย มีจุดเด่นคือการจับและมัดปูดำ ด้วยแขนเดียวในเวลาไม่เกิน 20 วินาที จากนั้นนักท่องเที่ยวร่วมกันปล่อยปูดำคืนสู่ธรรมชาติเพื่อการขยายพันธุ์ต่อไป และชมความมหัศจรรย์ของลานตะบูนที่ให้ความรู้สึกเหมือนยุคดึกดำบรรพ์ (KohkoodTravel, 2557) จากแต่เดิมที่ป่าชายเลนแห่งนี้เคยเป็นป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์มากมาก่อนในอดีต เป็นแหล่งทำมาหากิน และจับสัตว์น้ำของชาวบ้านชุมชนท่าระแนะ นั้นหากมีนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวจำนวนมาก แต่การจัดการดูแลยังไม่ดีเกิดจากการร่วมมือของทุกฝ่าย ที่สำคัญคือการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว ช่วยกันดูแลและรักษาทรัพยากรป่าชายเลนเพื่อให้อุดมสมบูรณ์ไปถึงรุ่นลูกหลานนั้น ย่อมก่อให้เกิดแรงสนับสนุนที่มากกว่า และโอกาสที่ดีกว่าในการพัฒนาและดำเนินการจัดการแหล่งท่องเที่ยวบ้านท่าระแนะ เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่สำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด

2.2 เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อความตั้งใจในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ป่าชายเลน บ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาการวิเคราะห์องค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด ผู้วิจัยได้ศึกษาทบทวนแนวทฤษฎีจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ การมีส่วนร่วมนั้นก่อให้เกิดผลดีต่อการขับเคลื่อนองค์กรหรือเครือข่าย เพราะมีผลในทางจิตวิทยา คือ ผู้ที่มีส่วนร่วมย่อมเกิดความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร และความรู้สึกในการเป็นเจ้าของย่อมเป็นพลังในการขับเคลื่อนเครือข่ายที่ดีที่สุด ทั้งนี้การเข้าใจระดับการมีส่วนร่วมจึงเป็นเรื่องสำคัญ ซึ่งได้มีนักวิชาการได้กล่าวถึงระดับการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้ (Pretty, 1995) ได้แบ่งระดับการมีส่วนร่วม (Ladder of Participation) ออกเป็น 7 ระดับ ดังนี้ 1. การมีส่วนร่วมแบบถูกควบคุมไว้ซึ่งอำนาจ (Manipulation Participation) การมีส่วนร่วมเพียงแค่ปรากฏตัว เช่น การได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการโครงการแต่ไม่มีอำนาจใด ๆ 2. การมีส่วนร่วมแบบนั่งเฉย (Passive Participation) ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับรู้การตัดสินใจของหน่วยงานหรือองค์กร ข้อมูลอยู่ที่ผู้เชี่ยวชาญภายนอก อำนาจและการควบคุมอยู่ที่บุคคลภายนอกพื้นที่ 3. การมีส่วนร่วมในการให้คำปรึกษา (Participation by consultation) ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้คำปรึกษาหรือตอบคำถาม และให้ข้อมูลต่าง ๆ แต่ไม่มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ 4. การมีส่วนร่วมโดยมีสิ่งแลกเปลี่ยน (Participation for Material Incentives) ประชาชนมีส่วนร่วมโดยการสนับสนุนสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น แรงงาน หรือการให้ใช้พื้นที่ โดยได้รับสิ่งตอบแทน เช่น เงิน อาหาร หรือสิ่งของตอบแทนอื่น ๆ 5. การมีส่วนร่วมตามหน้าที่ (Functional Participation) เมื่อหน่วยงานหรือองค์กรภายนอกต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมเพื่อให้การดำเนินงานทำได้ง่าย และประหยัดมากขึ้น ประชาชนอาจมีส่วนร่วมโดยการรวมกลุ่มเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า แต่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจมากนัก 6. การมีส่วนร่วมแบบปฏิสัมพันธ์ (Interactive Participation) ประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ การพัฒนาแผนปฏิบัติงาน และก่อตั้งหรือทำให้เกิดความเข้มแข็งของกลุ่มในท้องถิ่นหรือสถาบัน เป็นการมีส่วนร่วมตามสิทธิไม่ใช่แค่เพื่อการบรรลุตามวัตถุประสงค์ โดยร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ ถือว่ามีส่วนร่วมทั้งในเชิงโครงสร้างการบริหารและการปฏิบัติ และ 7. การดำเนินการด้วยตนเอง (Self-mobilization) ประชาชนเป็นผู้ริเริ่มโครงการอย่างอิสระ โดยประสานงานผู้เชี่ยวชาญภายนอกเพื่อขอคำแนะนำหรือความช่วยเหลือที่จำเป็น ประชาชนยังคงเป็นผู้ดูแลและตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization อ้างโดย ยูพิน ระพีพันธุ์, 2544) ได้เสนอปัจจัยพื้นฐานในการระดมการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ ปัจจัยของสิ่งจูงใจจากสภาพความเป็นจริงชาวบ้านที่จะเข้าร่วมกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งในแง่การร่วมแรง ร่วมทรัพยากร หรืออื่น ๆ นั้นมีเหตุผลอยู่ 2 ประการ คือ 1. การมองเห็นว่าตนเองจะได้รับผลประโยชน์ตอบแทนในสิ่งที่ตนทำไป ซึ่งถือเป็นการกระตุ้นให้เกิดสิ่งจูงใจ และ 2. การได้รับจำบอกกล่าวหรือชักชวนจากเพื่อนบ้านให้เข้าร่วมโดยมีสิ่งจูงใจเป็นตัวนำ ซึ่งถือเป็นเรื่องการก่อให้เกิดมีสิ่งจูงใจ

ส่วนความหมายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมไว้ว่า ดร.ชนิ เอมพันธุ์ (2550) ได้ให้ความหมายไว้ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่ดำเนินการโดยชุมชนเอง นับตั้งแต่การวางแผน การดำเนินการ และการติดตามประเมินผล เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนรักษาสภาพแวดล้อมตลอดจนเกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมในชุมชนบรรลุเป้าหมายที่กำหนดบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง จากความหมายของการมีส่วนร่วมที่กล่าวมาข้างต้นจึงสรุปได้ว่า หมายถึง การเปิดโอกาสให้

ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนจัดการ ตัดสินใจและดำเนินงานในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง รวมถึงร่วมพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชนซึ่งมีผลต่อตัวประชาชนเอง

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาการวิเคราะห์องค์ประกอบที่มีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ คนในชุมชนท้องถิ่น หมู่ 2 บ้านท่าระแนะ ตำบลหนองคันทร้ง อำเภอเมือง จังหวัดตราด จากการข้อมูลสถิติของคนในชุมชนท้องถิ่น หมู่ที่ 2 บ้านท่าระแนะพบว่า มีจำนวนคนในชุมชน 990 คน (ศูนย์วนศาสตร์ชุมชนเพื่อคนกับป่า-ประเทศไทย หรือ RECOFTC-Thailand, 2536) ผู้วิจัยจึงใช้ประชากรกลุ่มนี้เพื่อนำมาคำนวณหากลุ่มตัวอย่างด้วยการใช้สูตรการคำนวณขนาดตัวอย่างของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1960) โดยกำหนดระดับค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และระดับค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ในการคำนวณนั้นได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างอย่างน้อย 284 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Convenience Sampling)จนได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างครบตามจำนวนที่ต้องการ

ข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบสอบถามนั้นจะนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติเพื่อคำนวณหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจด้วยการทดสอบค่าสหสัมพันธ์ว่ามีความแตกต่างจากศูนย์หรือไม่ ด้วยค่า Bartlett's Test of Sphericity ค่าดัชนี Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) มากกว่า 0.5 และสกัดองค์ประกอบหลัก (Principal Component Analysis) โดยการจับกลุ่มองค์ประกอบตัดสินจากค่าไอเกน (Eigen Value) มากกว่าร้อยละ 1 ของความแปรปรวนสะสมร้อยละ 60 ขึ้นไป และถ้าไม่สามารถจัดองค์ประกอบได้เหมาะสม ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการหมุนแกนองค์ประกอบแบบตั้งฉากด้วยวิธีแวนแมกซ์ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามตามวัตถุประสงค์ และกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยศึกษาและค้นคว้าแนวคิดทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรแล้วนำมาสร้างข้อคำถามที่มีความครอบคลุมและสัมพันธ์กับนิยามศัพท์ของตัวแปรทั้งหมดที่จะใช้ในการวัดผล โดยแบบสอบถามการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในพื้นที่ ลักษณะคำถามเป็นคำถามปลายปิด ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามสามารถเลือกตอบได้เพียง 1 คำตอบ (Checklist) ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำนวน 16 ข้อคำถามโดยแบบสอบถามส่วนนี้เป็นแบบเลือกตอบ 5 ระดับ (Rating Scale) ตามรูปแบบของ Likert's Scale และได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นสำหรับการวิจัยครั้งนี้ไปทดสอบความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือดังนี้ (พวงรัตน์, 2543)

- 1.) การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยนำแบบสอบถามไปเสนอขอคำปรึกษาจากคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอคำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้ตรงตามเนื้อหา และครอบคลุมวัตถุประสงค์ในการวิจัยตลอดจนถึงการใช้ภาษาที่ง่ายต่อความเข้าใจจากนั้นนำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไข และ 2.) การตรวจสอบความน่าเชื่อถือ (reliability) โดยการนำแบบสอบถามที่ได้ตรวจสอบ ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาแล้วไปทดสอบ (pre-test) กับกลุ่มประชากรที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน จากนั้นนำข้อมูลจากแบบสอบถามมาพิจารณาจากค่า

สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) รายข้อ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (cronbach's alpha coefficient) (พวงรัตน์, 2543) ซึ่งใช้ในกรณีที่เครื่องมือสร้างขึ้นมีการให้ค่าคะแนนเป็นแบบจัดอันดับ หรือมาตราส่วนประมาณค่า

5. สรุปผลการวิจัย

5.1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis; EFA) ผลการทดสอบความเหมาะสมของชุดตัวแปรที่ทำการศึกษาจากค่านัยสำคัญทางสถิติของ Bartlett's test of Sphericity มีค่าเท่ากับ 0.00 นั้นหมายถึงตัวแปรต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 จึงสามารถนำไปทำการวิเคราะห์ความสอดคล้องกับค่าดัชนี Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) พบว่ามีค่าเท่ากับ 0.942 ซึ่งมากกว่า 0.50 และเข้าใกล้ 1 แสดงว่าตัวแปรชุดนี้มีความสัมพันธ์กันและเหมาะสมที่จะนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบในระดับมากที่สุด

5.2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบการมีส่วนร่วมต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวจากการวิเคราะห์ตัวแปร 16 ตัวแปร ผู้วิจัยได้สกัดปัจจัยเพื่อจัดองค์ประกอบ และได้หมุนแกนองค์ประกอบแบบมุมฉาก (Orthogonal Rotation) ด้วยวิธีการแวนริแมกซ์ ได้จำนวนองค์ประกอบ 2 องค์ประกอบที่มีค่าไอเกนมากกว่า 1 แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลการจำแนกองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ป่าชายเลน บ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด

การมีส่วนร่วม	Factor loading
การมีส่วนร่วม 1: การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์และจัดการสิ่งแวดล้อม	
ท่านมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการนำนักท่องเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยว	.824
ท่านมีรายได้เพิ่มขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น ขายอาหารทะเลสด บริการที่พัก	.824
ท่านได้มีอาชีพเสริม จากการขายอาหารทะเลให้กับนักท่องเที่ยว และการบริการเรือเพื่อพานักท่องเที่ยวไปชมลานตะบูน	.800
ท่านมีส่วนร่วมในการติดป้ายเพื่อสื่อความหมาย เช่น ป้ายบอกทาง ป้ายชื่อต้นไม้ต่าง ๆ ในป่าชายเลน	.772
ท่านมีส่วนร่วมปฏิบัติกิจกรรม เช่น เก็บขยะในแหล่งท่องเที่ยว	.753
ท่านมีส่วนร่วมในการประเมินผลกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม เช่น ปลูกป่าชายเลน	.704
ปล่อยปละละเลยสู่ธรรมชาติ ปลูกสมุนไพร ร้อยรู	
ท่านมีส่วนร่วมในการควบคุมการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลน เช่น การจับสัตว์น้ำ	.693
ท่านมีส่วนร่วมในการนำนักท่องเที่ยวชมป่าชายเลน	.693
ท่านมีส่วนร่วมในการบอกต่อบุคคลภายนอกให้รู้จักป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ	.642
Eigen Values	11.267
Reliability coefficient Cronbach's alpha	0.745

การมีส่วนร่วม	Factor loading
การมีส่วนร่วม 2 : การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว	
ท่านมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดในแหล่งท่องเที่ยว	.863
ท่านมีส่วนร่วมโดยเข้าไปลงมือแก้ไขปัญหาในชุมชน	.805
ท่านได้มีส่วนร่วมในการรับรู้ต่อปัญหาในพื้นที่ท่องเที่ยวพาชายเลนบ้านท่าระแนะ เช่น ปัญหาขยะ ปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม	.799
ท่านมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความแออัดในแหล่งท่องเที่ยว	.726
ท่านมีส่วนร่วมในการให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว เช่น ใบบริการที่จอดรถ ห้องน้ำ แก้วน้ำ เย็น	.682
ท่านมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมให้กับนักท่องเที่ยว เช่น สาธิตการย้อมผ้า หรือทำอาหาร	.637
Eigen Values	1.314
Reliability coefficient Cronbach's alpha	0.752
Total Variance Explained	78.632
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.	.942

จากตารางที่ 1 พบว่า ค่าไอเกนซึ่งเป็นผลบวกกำลังสองของน้ำหนักองค์ประกอบของแต่ละตัวแปรทั้ง 16 ตัวแปร ในแต่ละองค์ประกอบที่มีค่าไอเกนมากกว่า 1 ขึ้นไป ต้ององค์ประกอบทั้งหมด 2 องค์ประกอบ ค่าร้อยละความแปรปรวนสะสม ทั้ง 6 องค์ประกอบ มีค่าเท่ากับ 78.632 สามารถอธิบายได้ว่า องค์ประกอบของการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศพาชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด ประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 2 องค์ประกอบ โดยองค์ประกอบทั้ง 2 องค์ประกอบสามารถเป็นองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศพาชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด ได้ร้อยละ 78.632

ค่า Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) เท่ากับ .942 ซึ่งมากกว่า 0.50 สามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พาชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด มีความเหมาะสมและสามารถนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบได้

ตารางที่ 2 ความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศพาชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด

ลำดับ	ความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับความตั้งใจ
1	การท่องเที่ยวชุมชนทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น	3.16	0	ปานกลาง
2	การท่องเที่ยวชุมชนทำให้ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนดีขึ้น	3.15	0.500	ปานกลาง
3	ข้าพเจ้ายินดีที่จะช่วยเหลือและสนับสนุนการท่องเที่ยว	3.13	0.506	ปานกลาง
4	ข้าพเจ้าอยากเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว	3.15	0.520	ปานกลาง
	ความตั้งใจรวม	3.20	0.59	ปานกลาง

จากตารางที่ 2 ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 284 คน ส่วนใหญ่มีระดับความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราดอยู่ในระดับปานกลางในทุกประเด็น โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การท่องเที่ยวชุมชนทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.20

6. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด เมื่อได้ทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเพื่อทำการจัดกลุ่มตัวแปร เมื่อทำการหมุนแกนแบบมุมฉากด้วยวิธีแวกซ์ มีตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบจำนวน 16 ตัวแปร สามารถสกัดองค์ประกอบได้ 2 องค์ประกอบ ประกอบด้วย องค์ประกอบที่ 1 ด้านการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์และจัดการสิ่งแวดล้อม จำนวน 9 ตัวแปร มีค่าความแปรปรวนเท่ากับ เท่ากับ 10.805 สามารถอธิบายความผันแปรทั้งหมดได้ร้อยละ 78.632 และองค์ประกอบที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว จำนวน 6 ตัวแปร มีค่าความแปรปรวนเท่ากับ 1.477

โดยสามารถอภิปรายผลแต่ละองค์ประกอบได้ ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 ด้านการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์และจัดการสิ่งแวดล้อม ตัวแปรที่สามารถอธิบายการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราดได้ดีที่สุด 3 อันดับแรก คือ ตัวแปรการมีส่วนร่วมในการมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการนำนักท่องเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยว ตัวแปรการมีส่วนร่วมในการมีรายได้เพิ่มขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น ขายอาหารทะเลสด บริการที่พัก และตัวแปรการมีส่วนร่วมในการมีอาชีพเสริม จากการขายอาหารทะเลให้กับนักท่องเที่ยว และการบริการเรือเพื่อพานักท่องเที่ยวไปชมลานตะบูน ตามลำดับ จะเห็นได้ว่าเมื่อแหล่งท่องเที่ยวมีการพัฒนาและมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเยือน คนในชุมชนจะมีอาชีพและมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นอาชีพเสริม สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization อ้างถึงใน ยุพิน ระพีพันธุ์, 2544) ที่ได้เสนอปัจจัยพื้นฐานในการระดมการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ประชาชนมองเห็นว่าตนเองจะได้รับผลประโยชน์ตอบแทนในสิ่งที่ตนทำไป ถือเป็นภาระกระตุ้นให้เกิดสิ่งจูงใจในการเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งการที่ชาวชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมได้นั้นย่อมต้องมองเห็นว่าตนจะได้รับประโยชน์ใดบ้างจากการเข้าร่วมกิจกรรมนั้น

องค์ประกอบที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว ตัวแปรที่สามารถอธิบายการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราดได้ดีที่สุด 3 อันดับแรก คือ ตัวแปรการมีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางในการจัดการกับปัญหาที่พบในพื้นที่ท่องเที่ยว ตัวแปรการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดในแหล่งท่องเที่ยว และตัวแปรการมีส่วนร่วมโดยเข้าไปลงมือแก้ไขปัญหาในชุมชนตามลำดับ เห็นได้ว่าในปัจจุบัน การให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นเรื่องที่ต้องสร้างความตระหนักรู้อย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเป็นการลดมลภาวะที่เกิดขึ้นภายในแหล่งท่องเที่ยวได้ โดยคนในชุมชนรู้สึกว่าคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชน สอดคล้องกับทฤษฎีระดับการมีส่วนร่วม (Ladder of Participation) ของ (Pretty, 1995) ในระดับที่ 6 คือ การมีส่วนร่วมแบบปฏิสัมพันธ์ (Interactive Participation) โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ การพัฒนาแผนปฏิบัติงาน และก่อตั้งหรือทำให้เกิดความเข้มแข็งของกลุ่มในท้องถิ่น

หรือสถาบัน เป็นการมีส่วนร่วมตามสิทธิไม่ใช่แค่เพื่อการบรรลุตามวัตถุประสงค์ โดยร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ ถือว่ามีส่วนร่วมทั้งในเชิงโครงสร้างการบริหารและการปฏิบัติ

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยที่พบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนของชาวชุมชนท้องถิ่น บ้านท่าระแนะ จังหวัดตราดนั้น สามารถจำแนกได้ 2 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 ด้านการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ และจัดการสิ่งแวดล้อม และองค์ประกอบที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว ซึ่งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งหน่วยงานภาครัฐภาคเอกชน คนในชุมชน ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการจัดกิจกรรมและการใช้ทรัพยากรภายใน แหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้การจัดการจัดกิจกรรมเป็นประโยชน์กับทุกฝ่าย รวมทั้งเมื่อเกิดปัญหา คนในชุมชนต้องมีส่วนเกี่ยวข้องเพราะ คนในชุมชนจะมีความรู้ ความเข้าใจในแหล่งท่องเที่ยวของตนเองมากที่สุดด้านการจัดการปัญหาและการส่งเสริมคุณภาพชีวิต ภายในแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมจากทางองค์การบริหารส่วนตำบลหนองคันทร่งที่ควรให้การสนับสนุน ชาวชุมชนในการดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวเนื่องจากชาวชุมชนมีส่วนร่วมทั้งในส่วนของการรับผลประโยชน์ที่เกิด จากการท่องเที่ยว และร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว ในอนาคตอาจมีประเด็นปัญหาที่ทำนายหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง จึงควรเข้ามาช่วยหนุนเสริมอีกทางหนึ่ง เช่น การจัดอบรมเพิ่มพูนความรู้ หรือการจัดตั้งกองทุนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ สินค้าที่ระลึกเพื่อเป็นรายได้เสริมให้แก่ชุมชน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการวิจัยเพิ่มเติมในส่วนของรูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เหมาะสม ของชุมชนบ้านท่าระแนะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ให้ร่วมกันคิดและวางแผนเพื่อการรับผลประโยชน์ร่วมกัน และควรมี การวิจัยเพื่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านท่าระแนะอย่างเป็นระบบ รวมถึงแนวทางในการติดตามและ ประเมินผลจากการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้นในอนาคต

8. รายการอ้างอิง

การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน. สืบค้น 18 สิงหาคม 2563, จาก <http://www.tatreviewmagazine.com/article/cbt-thailand>.

การศึกษาแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน แหล่งน้ำพุร้อนหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี. (2561). การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 2.

กุลจิรา เสวลักษณ์จินดา. (2555). การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยว : กรณีศึกษา อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต วิชาเอกการจัดการทั่วไป มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

คมลักษณ์ สงทิพย์. (2557). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษา ตลาดน้ำวัด ตะเคียน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

จริยาภรณ์ เจริญชีพ. (2560). “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษา ตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี”. วารสารสารสนเทศ. 16,2.

จิรัชยา บุญไตร, คุณ โทซันธ. (2554). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของหาดบึงเกลือ. สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- ชรินทร์พรรณ อະสีรัตน์. (2553). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กับวิถีชุมชน กรณีศึกษา ตลาดน้ำอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม.
- ธรา สุขศิริ . (2559). แรงจูงใจและทัศนคติของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อคุณลักษณะด้านสภาพแวดล้อมและการจัดการท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2543). วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- พัฒมณัฐ เพ็ชรมาตย์. (2561). การรับรู้ศักยภาพทางการท่องเที่ยวที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการมาเยือนจังหวัดอุทัยธานี. (การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 2 “Graduate School Conference 2018”) กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ยุพิน ระพีพันธุ์. (2544). ความรู้ ทัศนคติและการจัดการที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการจำแนกประเภทมรดกฟอยที่ใช้ในชีวิตประจำวันก่อนถึงในเขตเทศบาลเมืองพนัส อำเภอพนสนิมคม จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รุ่งตะวัน เกิดโกคา. (2553) การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของจังหวัดอุทัยธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วิภา ศรีระนุ. (2551). ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศใน อำเภอเขาควง จังหวัดเพชรบูรณ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วรวิญญ์ สัจจาภิรัตน์, กฤษ จรินทร์. (2556). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาชุมชนทุ่งเพล ตำบลฉนวน อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี. (การประชุมวิชาการมหาวิทยาลัยกรุงเทพ).
- ศูนย์วนศาสตร์ชุมชนเพื่อคนกับป่า-ประเทศไทย.สืบค้น 19 ตุลาคม 2563, จาก <https://archive.recoftc.org/country/Thailand>.
- สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. สืบค้น 16 กันยายน 2563,จาก <http://saranukromthai.or.th/sub/book/book.php?book=27&chap=3&page=t27-3-infodetail01.html>
- อรทัย พระทัต. (2558). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ กรณีศึกษา ชุมชนป้อมมหากาฬ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อรรธรณ เกิดจันทร์. (2557) การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนคลองโคโคน จังหวัดสมุทรสงคราม. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- อัศวิน แสงพิบูล. (2556). ระเบียบวิจัยด้านการท่องเที่ยวและการโรงแรม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- Chan Roger, Kishan Datta Bhatta. (2013). *Tourism Development in Annapurna Conservation Area*.
- Juan Pedro Ibarra-Michel, Jorge Ramos, Monica Velarde. (2018). “Community-Based Ecotourism Management : The Case of a Cooperative in Mazatlan, Sinaloa, Mexico”. *Czech Journal of Tourism* (155-170).
- Jarkko Saarinen. (2010). *Local Tourism Awareness : Community Views in Katutura and King Nehale Conservancy, Namibia*.

-
- Komang Trisna Pratiwi Arcana, Kadek Wiweka (2015). **The potential Development of Community Based Tourism at Ambengan Village, Buleleng Regency, Bali.** Article The International Bali Institute of Tourism.
- Limpho Lekaota (2014). **Perceptions on Local Communities' Role and Awareness in Rural Tourism Development : A Case Study From Lesotho.** Faculty of Economic and Management Sciences at the University of Pretoria.
- Paul Stapleton. (2011). **The community Participation process in ecotourism development : A case study of the community of Sogoog, Bayan-Ulgii, Mongolia.** The Education University of Hong Kong.
- Yamane, Y. (1967). **Statistics: An introductory analysis.** (2nd ed.). New York: Harper & Row.
- Yeboah Tomas. (2013). **Assessing community participation in selected ecotourism projects in the Brong- Ahafo Region, Ghana.** Sunyani Polytechnic, School of Applied Science and Technology, Department of Hospitality and Tourism Management, P.O.Box 206, Sunyani, Ghana.

การศึกษาแนวโน้มและรูปแบบการท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศส หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19)

A STUDY OF TOURISM TRENDS AND PATTERNS IN THAILAND FOR FRENCH TOURISTS
AFTER THE COVID-19 PANDEMIC

กรวรรณ ใจยาว¹ มนัสสินี บุญมีศรีสง่า² และ สันติภาพ คำสะอาด³

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวโน้มและปัจจัยของการเดินทางกลับมาท่องเที่ยวซ้ำในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศส หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19, 2) ศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศส หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 และ 3) ศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสที่มีต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยในอนาคต วิธีดำเนินการวิจัยแบบคุณภาพ กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง จำนวน 17 คน เป็นนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศส ผลการศึกษาพบว่า ภายหลังจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 นักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสมีแนวโน้มที่จะกลับมาท่องเที่ยวซ้ำในประเทศไทย เพราะจากประสบการณ์ทางการท่องเที่ยวที่น่าจดจำครั้งก่อน และรูปแบบการท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศส มี 5 รูปแบบ ได้แก่ 1) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอาหาร 3) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ 4) รูปแบบการท่องเที่ยวแบบเนิบช้า และ 5) รูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หรือ รูปแบบการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ สำหรับมุมมองของนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสต้องการให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศไทยเน้นการพัฒนาในเรื่องการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: แนวโน้มการท่องเที่ยว, รูปแบบการท่องเที่ยว, นักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศส, การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19

Abstract

The objectives of this research are to 1) Study the tourism trends and the factors of revisit in Thailand of French tourists after the COVID-19 pandemic 2) Study the tourism patterns in Thailand of French tourists after the COVID-19 pandemic and 3) Study the perspectives of French tourists on the future development of Thailand's tourism industry. The research method is a qualitative research method with identifying the key informant of purposive sampling as 17 respondents of French tourists. The research results found that French tourists are likely to return to Thailand after the COVID-19 pandemic because of social and cultural factor, natural environmental factor, economic factor, and comfort factor, as well as their previous memorable tourism experience. In addition, the tourism patterns in Thailand of French tourists after the COVID-19 pandemic will be 1) Cultural tourism 2) Gastronomy tourism 3) Natural tourism

¹ นักศึกษาปริญญาโทสาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และอสังหาริมทรัพย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และอสังหาริมทรัพย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

³ อาจารย์ ดร. สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และอสังหาริมทรัพย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

4) Slow travel and 5) Sustainable tourism or Responsible tourism. From the perspectives of French tourists, they would like Thailand tourism industry to focus on the development of sustainable tourism.

Keywords: TOURISM TRENDS, TOURISM PATTERNS, FRENCH TOURISTS, COVID-19 PANDEMIC

1. บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่สร้างรายได้จำนวนมากให้หลายประเทศ ส่งผลให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจโลก ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่มีรายได้หลักมาจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว จากข้อมูลของฐานเศรษฐกิจ (2563) รายงานผลของสภาการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมท่องเที่ยวโลกของ (World Travel and Tourism Council) พบว่า ในปี พ.ศ. 2562 ประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวคิดเป็นร้อยละ 19.7 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศหรือ GDP แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยมีส่วนรายได้จากการท่องเที่ยวสูงกว่าประเทศอื่น ๆ ในอาเซียน

นักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสเป็นนักท่องเที่ยวอันดับที่ 11 ที่สร้างรายได้ให้แก่ประเทศไทยจากการท่องเที่ยวมากที่สุด และเป็นนักท่องเที่ยวอันดับที่ 3 ของกลุ่มประเทศยุโรปที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยมากที่สุด รองลงมาจากนักท่องเที่ยวชาวอังกฤษและนักท่องเที่ยวชาวเยอรมัน ตามลำดับ (ศูนย์วิจัยด้านการตลาดนักท่องเที่ยว, 2563) แม้ว่านักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสไม่ได้เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวหลักที่สร้างรายได้ให้แก่ประเทศไทย อย่างไรก็ตามผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวไม่ควรมองข้ามนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ จากข้อมูลจาก (2559) กล่าวถึง ผลสำรวจในนิตยสารท่องเที่ยวออนไลน์ของประเทศฝรั่งเศส Tourmag พบว่า นักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสเลือกรูปแบบการเดินทางไปเยือนประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพราะความหลากหลายทางการท่องเที่ยวของประเทศไทยส่งผลให้บริษัทนำเที่ยวสามารถเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวที่ผสมผสานทั้งด้านวัฒนธรรม ธรรมชาติ เช่น กิจกรรมการท่องเที่ยวชายหาด และกิจกรรมผจญภัย รวมถึงยังได้ประโยชน์จากสายการบินหลายแห่งที่เสนอบัตรโดยสารในอัตราไม่สูงนัก ทั้งนี้ สมาคมบริษัทนำเที่ยวแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส หรือ SETO (2016) เผยว่าประเทศไทยเป็นหนึ่งในจุดหมายปลายทางที่ชาวฝรั่งเศสนิยมที่สุด เพราะประเทศไทยเป็นประเทศในภูมิภาคเอเชียที่มีความคุ้มค่ามากที่สุดแห่งหนึ่ง

ในช่วงปลายเดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 ได้เกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) และได้แพร่กระจายไปทั่วโลกอย่างรวดเร็ว ในวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2563 World Health Organization (2020) ได้ประกาศให้การระบาดของโควิด-19 เป็นการระบาดใหญ่ระดับโลก เมื่อสถานการณ์เริ่มทวีความรุนแรง ในวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2563 ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส Emmanuel Macron ได้ประกาศมาตรการล็อกดาวน์ประเทศ ปิดน่านฟ้า และไม่อนุญาตให้ประชาชนออกจากเคหสถานเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 (Vie publique au cœur du débat public, 2020) ต่อมารัฐบาลไทยประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ให้มีผลในวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2563 โดยกำหนดให้มีมาตรการปิดน่านฟ้าและล็อกดาวน์ประเทศ ทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมการบริการอื่นๆ ได้รับผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (ประชาชาติธุรกิจ, 2563) ส่งผลให้ประเทศไทยมีรายได้รวมจากการท่องเที่ยวจำนวน 0.81 ล้านล้านบาท ประกอบด้วย นักท่องเที่ยวต่างชาติจำนวน 6.70 ล้านคน รายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติ 0.33 ล้านล้านบาท และ นักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 90.53 ล้านคน ทั้งนี้โดยการนับการท่องเที่ยวต่อ

ครั้งของนักท่องเที่ยวแต่ละคน รายได้จากนักท่องเที่ยวชาวไทย 0.48 ล้านล้านบาท (กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา, 2563)

อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด-19 Johann Jones ผู้เชี่ยวชาญด้านความปลอดภัยและอดีตผู้อำนวยการนาโต (NATO) ได้คาดการณ์และจัดอันดับจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับข้อกำหนดด้านความปลอดภัยในเว็บไซต์ของผู้ให้คำปรึกษาด้านการท่องเที่ยวของประเทศฝรั่งเศส Tourlane จากการพิจารณาหลักเกณฑ์ทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านสุขภาพ คือ 1.1) การแจ้งจำนวนผู้ป่วยโควิด-19 ภายหลัง 14 วัน ตามระเบียบ European Center for Disease Prevention and Control (ECDC) หากภายหลัง 14 วัน ไม่มีผู้ติดเชื้อรายใหม่เพิ่มขึ้นหมายความว่านักท่องเที่ยวจะมีโอกาสเสี่ยงน้อยในการสัมผัสเชื้อไวรัสโควิด-19 และ 1.2) รายงานการประเมินของประเทศเกี่ยวกับความสามารถในการตอบสนองต่อภาวะฉุกเฉินด้านสาธารณสุขที่เป็นประเด็นระหว่างประเทศ (PHEIC) 2) ด้านประชากร คือ ความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่ของประเทศ 3) ด้านอากาศ คือ สภาพอากาศเหมาะแก่การทำกิจกรรมกลางแจ้ง โดยมีแสงแดดอย่างน้อย 3.8 ชั่วโมงต่อวัน และ 4) ด้านการเดินทาง คือ ประเทศที่มีสายการบินตรง (Direct flight) จากประเทศฝรั่งเศส สรุปผลการจัดอันดับ ประเทศไทยถูกจัดเป็นจุดหมายปลายทางที่ปลอดภัยที่สุดในอันดับที่ 5 รองจากประเทศอียิปต์ ประเทศออสเตรเลีย ประเทศจีน และ ประเทศนิวซีแลนด์ (Tourlane, 2021) มากไปกว่านั้น ศิริภรณ์ เขียวสมุทร รองผู้อำนวยการด้านตลาดยุโรป การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กล่าวในกรุงเทพธุรกิจ (2564) ว่า หลังจากที่มีการประกาศความสำเร็จของวัคซีนต้านโควิด-19 นักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสได้ค้นหาเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในแพลตฟอร์มท่องเที่ยวออนไลน์เพิ่มขึ้นร้อยละ 15 โดยแหล่งท่องเที่ยวที่มีการค้นหาเพิ่มขึ้นมากที่สุดหลังการประกาศเรื่องวัคซีน ได้แก่ ดูไบ เพิ่มขึ้นร้อยละ 49, มารากซ์ เพิ่มขึ้นร้อยละ 27 และ กรุงเทพมหานคร เพิ่มขึ้นร้อยละ 25

ยุทธศักดิ์ สุภสร ผู้ว่าการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ให้สัมภาษณ์ในไทยรัฐ (2564) ว่า ในปี พ.ศ. 2564 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ปรับเป้าหมายการทำงานให้สอดคล้องกับแผนแม่บทเฉพาะกิจภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติอันเป็นผลมาจากสถานการณ์โควิด-19 พ.ศ. 2564 - 2565 ด้วยการวางแผนฟื้นฟูอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทย ปี พ.ศ. 2564 - 2565 โดยเป้าหมายปี 2564 จะมีรายได้จากการท่องเที่ยวรวม 1.2 ล้านล้านบาท และเป้าหมายปี 2565 จะมีรายได้ทางการท่องเที่ยวรวม 2.5 ล้านล้านบาท สำหรับปี 2564 ยุทธศักดิ์ สุภสร ประเมินว่า ตลาดนักท่องเที่ยวต่างประเทศจะกลับเข้ามาในช่วงไตรมาสที่ 3 และ คาดว่านักท่องเที่ยวจากตลาดระยะไกล คือ นักท่องเที่ยวยุโรปและอเมริกาจะสามารถเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยได้ก่อนนักท่องเที่ยวอาเซียนและเอเชียตะวันออก นอกจากนี้ วรภา อังคสิทธิ์พัย ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งชาติในปารีส สัมภาษณ์ในเว็บไซต์ L'echo tourisme (2021) ว่า ประเทศไทยใช้มาตรการที่จำเป็นทั้งหมดในแง่ของความมั่นคงด้านสุขภาพ ภายหลังจากการระบาดของไวรัสโควิด-19 อุตสาหกรรมท่องเที่ยวจะเปิดประตูต้อนรับนักท่องเที่ยวต่างชาติรวมถึงนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศส

เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการเปิดรับนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสให้กลับมาท่องเที่ยวในประเทศไทยอีกครั้ง ผู้ศึกษาวิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวโน้มและรูปแบบการท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศส ภายหลังจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ผลการวิจัยที่ได้จะเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวในประเทศไทยให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสในอนาคตเพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาแนวโน้มและปัจจัยของการเดินทางกลับมาท่องเที่ยวซ้ำในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศส หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19
- 2.2 เพื่อศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศส หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19
- 2.3 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสที่มีต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยในอนาคต

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

3.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

3.1.1 ความหมายทางการท่องเที่ยว

“การท่องเที่ยว” เป็นปรากฏการณ์ทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ นำไปสู่การเคลื่อนย้ายของผู้คนไปยังประเทศหรือสถานที่สภาพแวดล้อมปกติ เพื่อวัตถุประสงค์ส่วนตัวหรือทางธุรกิจ (UNWTO, 2010)

3.1.2 รูปแบบการท่องเที่ยว

Goeldner and Ritchie (2009) ได้กำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวของประเทศไทย 3 รูปแบบเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ได้แก่

1) รูปแบบการท่องเที่ยวแหล่งธรรมชาติ ประกอบด้วย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ecotourism), การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล (marine ecotourism), การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (geo tourism), การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (agro tourism) และ การท่องเที่ยวเชิงดาราศาสตร์ (astrological tourism)

2) รูปแบบการท่องเที่ยวแหล่งวัฒนธรรม ประกอบด้วย การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (historical tourism), การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและประเพณี (cultural and traditional tourism) และ การท่องเที่ยววิถีชีวิตในชนบท (rural tourism)

3) รูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ ประกอบด้วย การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (health tourism), การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาและศาสนา (edu-meditation tourism), การท่องเที่ยวเพื่อศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ (ethnic tourism), การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (sport tourism), การท่องเที่ยวแบบผจญภัย (adventure travel), การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ (home stay & farm stay), การท่องเที่ยวพำนักระยะยาว (long stay), การท่องเที่ยวแบบให้รางวัล (incentive travel), การท่องเที่ยวเพื่อการประชุม (MICE) และการท่องเที่ยวแบบผสมผสาน

3.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศส

เหรียญ หล่อวิมล (2547) ได้กล่าวว่า นักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสเป็นหนึ่งในตลาดที่มีศักยภาพสูงในการนำรายได้เข้าประเทศ เนื่องจากนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสมีวันหยุดพักผ่อนในขณะท่องเที่ยวในประเทศไทยนาน มีพฤติกรรมการใช้จ่ายซื้อของและสนใจแหล่งประวัติศาสตร์ โบราณสถานและสถานที่ท่องเที่ยวชายทะเล รวมถึงมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จึงนับเป็นนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและจะไม่ทำความเสียหายให้กับภาพโดยรวมของประเทศไทย

อินทซ์ รีเสิร์ช แอนด์ คอนซัลแทนซี (2560) กล่าวว่า ประเด็นการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสกลุ่มคุณภาพสูง ว่า นักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสกลุ่มคุณภาพสูงมีความสนใจที่จะเปิดโลกทัศน์มุมมองใหม่ๆ มีความมั่นคงทั้งอาชีพและการเงินผสมผสานไปกับพลังความต้องการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพและมีคุณค่า นอกจากนี้นักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสกลุ่มคุณภาพสูงมีกิจกรรมระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวมากมาย ส่วนใหญ่เป็นการเสพความสุขจากการได้เห็นและได้เรียนรู้สังคมและวัฒนธรรม ความหลากหลายของวัฒนธรรม ศิลปะและวิถีชีวิตชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้กลุ่มคุณภาพสูงชาวฝรั่งเศสเดินทางมาประเทศไทย และการเข้าถึงนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสกลุ่มคุณภาพสูงต้องมียุทธศาสตร์ประกอบอย่างน้อย 3 องค์ประกอบด้วยเสมอ ได้แก่ ความเป็นของแท้ ความสงบ และความเป็นมิตร

อินทซ์ รีเสิร์ช แอนด์ คอนซัลแทนซี (2563) กล่าวถึง พฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวประเทศไทยของนักท่องเที่ยวตลาดฝรั่งเศส จากผลการสำรวจพบว่า นักท่องเที่ยวตลาดฝรั่งเศสเดินทางเข้าสู่ประเทศไทย ในช่วงเดือน ม.ค.-มิ.ย. ปี 2563 ส่วนใหญ่ เดินทางมาประเทศไทยครั้งแรก (First visit) ร้อยละ 53.39 และเดินทางมาประเทศไทยมากกว่า 1 ครั้ง (Revisit) ร้อยละ 46.61 สัดส่วนของนักท่องเที่ยวตลาดฝรั่งเศสที่ทำกิจกรรม และ มูลค่าเฉลี่ยที่นักท่องเที่ยวใช้จ่ายในแต่ละกิจกรรม 3 อันดับแรก ได้แก่ 1.รับประทานอาหารไทย ร้อยละ 96.70 มูลค่าเฉลี่ยต่อคนต่อทริป 4,047.34 บาท 2.กิจกรรมชายหาด ร้อยละ 83.78 มูลค่าเฉลี่ยต่อคนต่อทริป 2,961.35 บาท และ 3.ชมสถานที่ทางประวัติศาสตร์ วัด พิพิธภัณฑน์ ร้อยละ 70.47 มูลค่าเฉลี่ยต่อคนต่อทริป 1,886.41 บาท สัดส่วนความภักดีต่อประเทศไทย หรือ “Advocate” ของนักท่องเที่ยวตลาดฝรั่งเศส ช่วงเดือน ม.ค.-มิ.ย. ปี 2563 ร้อยละ 71.33

3.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำ

3.3.1 ความหมายของประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำ

Kerstetter & Cho (2004) ได้ให้ความหมายของประสบการณ์ การท่องเที่ยวที่น่าจดจำ หมายถึง ประสบการณ์ที่สร้างขึ้นโดยคัดเลือกจากประสบการณ์การท่องเที่ยวและสามารถจำจดได้หลังจากการเดินทาง มีความสำคัญเพราะจะมีเพียงประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำเท่านั้นที่มีอิทธิพลการตัดสินใจในอนาคตของนักท่องเที่ยว

3.3.2 ผลลัพธ์ของประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำ

1) ความตั้งใจกลับมาท่องเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยว (Intention to Revisit) เมื่อนักท่องเที่ยวมีประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำ ซึ่งอาจเกิดจากความประทับใจในบุคคลหรือสถานที่ท่องเที่ยว ทำให้เมื่อเดินทางในอนาคตจะนึกถึงสถานที่ท่องเที่ยวเดิมเป็นอันดับแรก เกิดเป็น ความตั้งใจกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ (Kim, 2009)

2) การแนะนำและบอกต่อของนักท่องเที่ยว (Intention to Recommend) หลังจากการเดินทาง หากนักท่องเที่ยวมีประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำในเชิงบวก ทำให้นักท่องเที่ยวอยากที่จะถ่ายทอด แนะนำ และบอกต่อประสบการณ์ไปยังคนใกล้ชิด หรือญาติพี่น้องได้ (Thoo et al., 2019)

3.4 การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 (COVID-19)

มหาวิทยาลัยมหิดล (2563) กล่าวว่า โควิด-19 (COVID - 19, ย่อมาจาก Coronavirus Disease 2019) มีชื่อทางการว่า “SARS – CoV - 2” เป็นโรคติดต่อซึ่งเกิดจากไวรัสโคโรนา ต้นตอของไวรัสน่าจะมาจากการที่ไวรัสจากสัตว์ตัวกลางระบาดมาสู่มนุษย์ เมื่อวันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2563 ผู้ป่วยรายแรกที่รับการรักษาในประเทศไทยเป็นคนจีนที่รับเชื้อจากการระบาดในประเทศจีนและได้เดินทางมาประเทศไทย ผู้ป่วยจากการติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ทั้งผู้ที่มีอาการน้อยหรืออาจไม่มีอาการ จนถึงผู้มีอาการหนัก จึงควบคุมการระบาดได้ยากกว่าโรคระบาดอื่นๆ

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้ศึกษาวิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และ ใช้การสัมภาษณ์แบบเชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (In-depth interviewing) เพื่อศึกษาแนวโน้มและรูปแบบการท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด19 (COVID-19) และได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) แบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 17 คน โดยกำหนดคุณสมบัติดังนี้ 1). เป็นผู้มีสัญชาติฝรั่งเศส ไม่จำกัดเพศ ไม่จำกัดอายุ ไม่จำกัดอาชีพ 2). เป็นผู้ที่มีประสบการณ์การท่องเที่ยวในประเทศไทยก่อนสถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด -19

5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างของเนื้อหาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนเอกสารวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ต้องการศึกษาทั้งหมด 5 ส่วน

5.1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างของเนื้อหาเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

5.2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างของเนื้อหาเกี่ยวกับรูปแบบการท่องเที่ยวและประสบการณ์การท่องเที่ยวในประเทศไทย หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19

5.3 แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างของเนื้อหาเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศส

5.4 แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างของเนื้อหาเกี่ยวกับการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวฝรั่งเศส หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19

5.5 แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างของเนื้อหาเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสที่มีต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยในอนาคต

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกันแบบสามเส้า (Triangulation) กล่าวคือ 1.ด้านข้อมูล ใช้การรวบรวมเอกสารข้อมูลเรื่องเดียวกันที่มาจากแหล่งที่มาต่างกันและรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันจากหลายบุคคล 2.ด้านทฤษฎี ใช้ทฤษฎีตามที่กล่าวไว้ในวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเป็นเครื่องตรวจสอบ 3.ด้านผู้วิจัย ใช้ข้อมูลจากผู้วิจัยหลายคนที่วิจัยในเรื่องเดียวกันมาตรวจสอบว่าได้ผลการวิจัยตรงกันหรือไม่ (สุภางค์ จันทวานิช. 2553)

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interviewing) เป็นขั้นตอนการสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างของเนื้อหา (Content Guideline of interviewing) กับผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

วิเคราะห์ข้อมูลโดยนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการสัมภาษณ์เป็นภาษาฝรั่งเศสมาสรุปคำตอบทีละคน จากนั้นนำมาจัดกลุ่มคำตอบ วิเคราะห์ และสรุปผลวิจัยตามประเด็นที่ศึกษา (Thematic Analysis) แล้วนำมาแปลเป็นภาษาไทย สรุป และอภิปรายผลในรูปของความเรียง

6. สรุปผลการวิจัย

6.1 แนวโน้มและปัจจัยของการเดินทางกลับมาท่องเที่ยวซ้ำในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศส หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19

จากการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่ระบุว่า ภายหลังจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 มีแนวโน้มที่จะเดินทางกลับมาท่องเที่ยวในประเทศไทยซ้ำ แม้ว่าวิถีการท่องเที่ยวจะเปลี่ยนไปแต่พวกเขาจะกลับมาท่องเที่ยวในประเทศไทยอีกครั้ง เนื่องจากความประทับใจของการท่องเที่ยวในครั้งก่อน ปัจจัยของการเดินทางกลับมาท่องเที่ยวซ้ำในประเทศไทย ประการแรก คือ ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม การต้อนรับอันแสนอบอุ่นของคนไทย วิถีชีวิต อาหารไทย และสถาปัตยกรรมไทย ประการที่สอง คือ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติทำให้พวกเขาอยากกลับมาท่องเที่ยวอีกครั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหมู่เกาะต่างๆ ทะเล และชายหาด รวมถึงแสงแดดและอากาศที่อบอุ่นของประเทศไทย เพื่อการพักผ่อนและบำบัดจิตใจ ประการที่สาม คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ค่าใช้จ่ายถูกกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นและเป็นการช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศไทย และ ประการที่สี่ ปัจจัยด้านความสะดวกสบายเมื่อมาถึงประเทศไทยและไม่จำเป็นต้องมีวีซ่าเมื่อมาท่องเที่ยวในประเทศไทย อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญบางท่านระบุว่า นักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสจะยังไม่ออกเดินทางท่องเที่ยวระยะไกล โดยเฉพาะประเทศในแถบทวีปเอเชียเนื่องจากเป็นต้นกำเนิดของเชื้อไวรัสโควิด-19 รวมทั้งวิกฤตทางการเงินจะเป็นอุปสรรคทางการเดินทางท่องเที่ยว เช่น ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง และค่าใช้จ่ายในการกักตัว 14 วัน (Quarantine) เมื่อเดินทางมาถึงในประเทศไทยตามมาตรการสาธารณสุขของไทย

6.2 รูปแบบการท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศส หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญระบุว่า ภายหลังจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 รูปแบบการท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสจะเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural tourism) เพื่อค้นพบสิ่งที่น่าสนใจใหม่ ๆ ทางวัฒนธรรม สัมผัสประสบการณ์ถิ่น (Local Experience) นักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสมีลักษณะนิสัยชอบการเรียนรู้วัฒนธรรมและแบ่งปันวัฒนธรรมที่แตกต่าง รวมถึงแลกเปลี่ยนพูดคุยเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และประเพณีของประเทศ อีกทั้งนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสจะให้ความสนใจในรูปแบบการท่องเที่ยวแบบเนิบช้า (Slow travel) เพราะต้องการทุ่มเทเวลาในการท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนอย่างแท้จริง และ/หรือ เพื่อการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวที่เลือกอย่างลึกซึ้ง ในทางตรงกันข้ามหากเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะรีบเร่ง (Travel Rush) หรือมีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก (Mass tourism) รูปแบบการท่องเที่ยวประเภทดังกล่าวจะไม่ใช่ว่ารูปแบบที่นักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสปรารถนา นอกจากนี้ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอาหาร (Gastronomy tourism / Culinary tourism) ความหลากหลายของอาหารไทย กรรมวิธีการทำ และรสชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาหารพื้นบ้าน ล้วนเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสต้องการกลับมาลิ้มลองอีกครั้ง มากไปกว่านั้น รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ (Natural tourism) ยังคงเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวเลือกและต้องการที่จะกลับมาท่องเที่ยว ความสวยงามและความเงียบสงบทางธรรมชาติจะตอบสนองความต้องการพักผ่อนหย่อนใจของนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศส นอกจากนี้ รูปแบบการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อสังคม (Responsible tourism) หรือ รูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) จะเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสปรารถนาเช่นกัน ภายหลังจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 กล่าวคือ นักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสจะให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงเคารพประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนไทย การท่องเที่ยวประเภทนี้ ไม่เพียงจะช่วยรักษาความสวยงามของประเทศและความแท้จริงของวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังทำ

ให้นักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสได้สัมผัสใกล้ชิดกับสภาพภูมิประเทศและสภาพความเป็นอยู่ดั้งเดิมของประเทศไทย สิ่งเหล่านี้จะเป็นประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีคุณค่าสำหรับนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศส

6.3 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสที่มีต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยในอนาคต

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ระบุว่า อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและมีการพัฒนาในหลายมิติ แต่อย่างไรก็ตามผู้ให้ข้อมูลสำคัญต้องการให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยเน้นการพัฒนาในเรื่องการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) เนื่องจาก โดยทั่วไปแล้วการท่องเที่ยวจะนำมาซึ่งขยะ, มลพิษและการเสื่อมสภาพของพื้นที่ รวมถึงต้องมีการลดหรือไม่นิยมนำมาซึ่งการท่องเที่ยวในรูปแบบ Mass Tourism คือ การท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเดินทางไปแหล่งท่องเที่ยวแห่งหนึ่งในเวลาเดียวกัน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญยังระบุอีกว่า การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 แสดงให้เห็นว่าเศรษฐกิจของประเทศไทยจะดำเนินไปในทิศทางใดย่อมขึ้นอยู่กับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เมื่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวหยุดชะงัก เศรษฐกิจของประเทศไทยก็จะประสบปัญหาตามไปด้วย ดังนั้นการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จะเป็นการช่วยรักษาทรัพยากรต่างๆทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่มีอยู่ในประเทศไทย นอกจากนี้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะต้องพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานบนเส้นทางท่องเที่ยว อำนาจความสะดวกด้านการขนส่งสาธารณะให้สามารถเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวได้ง่ายและมีความปลอดภัยในการเดินทาง รวมถึงการสร้างสรรค์เส้นทางท่องเที่ยวและนำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวแบบใหม่ที่มีความผสมผสานความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศส ประเด็นเรื่องราคาของสินค้าและบริการที่นักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสจะต้องจ่ายใช้สอยเมื่อท่องเที่ยวในประเทศไทย เป็นหนึ่งในประเด็นที่จะต้องได้รับการแก้ไขเช่นกัน เนื่องจากไม่มีการควบคุมราคาและมีราคาที่ไม่ยุติธรรมบ่อยครั้งที่นักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสต้องเจอจากรอราคาของซื้อหรือรับบริการนั้น มากไปกว่านั้นควรมีการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเพื่อสามารถเข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสได้ง่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสกลุ่ม Generation Y และ Generation Z นอกจากนี้นวัตกรรมและเทคโนโลยีจะช่วยในการเก็บบันทึกข้อมูล (Data base) และส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ทางการท่องเที่ยวในระยะยาว

7. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาแนวโน้มและรูปแบบการท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศส หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

7.1 นักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสมีแนวโน้มที่จะกลับมาท่องเที่ยวซ้ำในประเทศไทย หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ทั้งนี้เพราะ ประสบการณ์ทางการท่องเที่ยวที่น่าจดจำในอดีต ด้วยเหตุปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ด้านเศรษฐกิจ และ ด้านความสะดวกสบาย ทำให้นักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสอยากกลับมาท่องเที่ยวซ้ำในประเทศไทย สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Yu et al. (2019) พบว่า ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำ มีอิทธิพลต่อความตั้งใจกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ (revisit intentions) และการแนะนำบอกต่อ (word-of-mouth) นอกจากนี้ผลการวิจัย ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Barnes et al. (2016) พบว่า ประสบการณ์ที่จำได้ในระยะยาว กล่าวคือ ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจกลับมาท่องเที่ยวซ้ำมากกว่าประสบการณ์ในระหว่างการเดินทางและประสบการณ์ทันทีหลังจากการเดินทาง เช่นเดียวกับกับ ผลการศึกษาของ Sthapit (2013) พบว่า ประสบการณ์การท่องเที่ยว

ที่น่าจดจำด้านบทบาททางสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น และด้านความแปลกใหม่ มีอิทธิพลต่อความตั้งใจกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ (Intention to Revisit)

7.2 รูปแบบการท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศส ภายหลังจากแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา-19 ประกอบด้วย 5 รูปแบบ ได้แก่

7.2.1 รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) ค้นหาลึกลับที่น่าสนใจใหม่ๆทางวัฒนธรรม สัมผัสประสบการณ์ถิ่น (Local Experience) ทั้งนี้เพราะนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสมีลักษณะนิสัยชอบการเรียนรู้วัฒนธรรมและแบ่งปันวัฒนธรรมที่แตกต่าง รวมถึงแลกเปลี่ยนพูดคุยเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และประเพณีของประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับผลการสำรวจของ Atout France (2020) พบว่า แนวโน้มหลังการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา-19 ชาวฝรั่งเศสเลือกการเดินทางไปยังพื้นที่ท่องเที่ยวมากขึ้น หรือ เดินทางไปท่องเที่ยวสถานที่ที่เป็นต้นกำเนิดในภูมิภาคของพวกเขาเพื่อค้นหาและศึกษาความเป็นมาทางประวัติศาสตร์อย่างละเอียด และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อินทัช รีเสิร์ช แอนด์ คอนซัลแทนซี (2560) พบว่า ความหลากหลายของวัฒนธรรม ศิลปะ/ วิถีชีวิตชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้กลุ่มคุณภาพสูงชาวฝรั่งเศสเดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทย นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Chaire de tourisme Transat & ESG UQAM (2015) พบว่า นักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสส่วนใหญ่ชอบท่องเที่ยวรอบเมืองเพื่อทำความรู้จักวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของเมืองนั้นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเดินทางท่องเที่ยวชมเมือง มากไปกว่านั้น นักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสสนใจประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของจุดหมายปลายทางท่องเที่ยว ด้วยเหตุนี้ นักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสจึงกระตือรือร้นที่จะไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่บอกเล่าเรื่องราวในอดีต เช่น พิพิธภัณฑสถาน และ/หรือ สถานที่ทางประวัติศาสตร์มากที่สุด เช่นเดียวกับกับ ผลการศึกษานี้ของ เทรียญ หลอว์มิล (2547) พบว่า พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสมีความสนใจแหล่งประวัติศาสตร์และโบราณสถาน

7.2.2 รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอาหาร (Gastronomy Tourism / Culinary Tourism) ความหลากหลายของอาหารไทย กรรมวิธีการทำ และรสชาติ รวมถึงการให้บริการภายในร้านอาหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาหารท้องถิ่นที่ขายริมทางในลักษณะหาบแร่แผงลอย (Street Food) ทำให้นักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสต้องการกลับมาประเทศไทยเพื่อลิ้มรสอีกครั้ง ภายหลังจากแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา-19 สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Salvador & El Euch Maalej (2020) เกี่ยวกับประสบการณ์ท่องเที่ยวที่น่าจดจำ กรณีศึกษาอาหารท้องถิ่น พบว่า ปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวและอาหารที่เป็นสัญลักษณ์ของภูมิภาคหรือประเทศนั้นมีแนวโน้มที่จะสร้างความทรงจำที่เป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำทำให้นักท่องเที่ยวต้องการกลับไปท่องเที่ยวในประเทศนั้นอีกครั้ง ถึงกระนั้น นักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสไม่ได้ปรารถนาเพียงแค้รับประทานอาหารไทยเท่านั้น แต่ต้องการที่จะรู้กรรมวิธีการทำอาหารไทยด้วย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Bessière et al. (2016) พบว่า ความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์และการเตรียมอาหารอันเป็นสัญลักษณ์ของภูมิภาคที่เดินทางไปท่องเที่ยวนั้น เป็นตัวขับเคลื่อนที่สำคัญของประสบการณ์การท่องเที่ยวเช่นเดียวกับความสนใจในสถานที่ทางธรรมชาติหรือในสถาปัตยกรรมและอนุสรณ์สถานที่สำคัญ การค้นพบอาหารบ่งบอกถึงการเดินทางของนักท่องเที่ยวและมีส่วนช่วยในการแสวงหาอัตลักษณ์และการเพิ่มคุณค่าทางวัฒนธรรม และ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอาหาร (Gastronomy tourism / Culinary tourism) สอดคล้องกับ ผลการสำรวจของ อินทัช รีเสิร์ช แอนด์ คอนซัลแทนซี (2563) ในโครงการสำรวจเพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมนักท่องเที่ยวเชิงลึก ข้อมูลเดือน มกราคม-มิถุนายน 2563 จัดทำเพื่อกองวิจัยการตลาดการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พบว่า สัดส่วนของนักท่องเที่ยวตลาดฝรั่งเศสที่ทำกิจกรรม และมูลค่าเฉลี่ยที่นักท่องเที่ยวใช้จ่ายในแต่ละกิจกรรม อันดับที่ 1 คือ รับประทานอาหารไทย ร้อยละ 96.70 มูลค่าเฉลี่ยต่อคนต่อทริป 4,047.34 บาท สัดส่วน

ประเภทกิจกรรมรับประทานอาหารของนักท่องเที่ยวตลาดฝรั่งเศส 3 อันดับแรก ได้แก่ 1.Street food ร้อยละ 83.85 2.Fine dining –Thai Cuisine ร้อยละ 50.95 และ 3.Local Cuisine Tour/Local Table/Local restaurant ร้อยละ 35.46

7.2.3 รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ (Natural tourism) ความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติทำให้นักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสอยากกลับมาท่องเที่ยวอีกครั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหมู่เกาะต่างๆ ทะเล และชายหาด รวมถึงแสงแดดและอากาศที่อบอุ่นของประเทศไทย เพื่อการพักผ่อนและบำบัดจิตใจ ซึ่งสอดคล้องกับผลศึกษา Buckley (2020) พบว่า ในยุคปัจจุบัน (ยุคการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19)ความเชื่อมโยงระหว่างการท่องเที่ยวธรรมชาติและสุขภาพจิตมีความสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับผลการสำรวจของ Vignon (2020) พบว่า ตั้งแต่เริ่มมีการระบาดเชื้อไวรัสโควิด-19 มีคำแนะนำที่เกี่ยวข้องกับการเข้าพักที่ทำให้นักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสเพลิดเพลินไปกับธรรมชาติร้อยละ 44 และมีความสุขง่าย ๆ กับการเดินป่าร้อยละ 94 อากาศบริสุทธิ์ร้อยละ 50 และการพักผ่อนร้อยละ 33 ผลสำรวจของแพลตฟอร์มดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า นักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสร้อยละ 57 จะแสวงหาประสบการณ์ในชนบทและท่องเที่ยวในเส้นทางที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติ

7.2.4 รูปแบบการท่องเที่ยวแบบเนิบช้า (Slow Travel) เพราะต้องการทุ่มเทเวลาในการท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนอย่างแท้จริง และ/หรือ เพื่อการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวที่น้อยอย่างลึกซึ้ง ในทางตรงกันข้ามหากเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะรีบเร่ง (Travel Rush) หรือมีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก (Mass tourism) รูปแบบการท่องเที่ยวประเภทดังกล่าวจะไม่ใช่รูปแบบที่นักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสปรารถนา ผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Skyscanner France (2020) พบว่า หลังจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 นักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสจะไม่ได้มีจุดหมายในการเดินทางท่องเที่ยวทั่วโลกตาม Travel Bucket List ของตนเองอีกต่อไปแล้ว แต่นักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสมีจุดหมายใหม่ คือ การเดินทางท่องเที่ยวแบบเนิบช้าเพื่อต้องการอยู่ในจุดหมายปลายทางนั้นให้นานขึ้นและเพื่อการค้นพบสถานที่นั้นในเชิงลึก และยังคงสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุบัญญัติ ศรีสง่า (2561) พบว่า ความตั้งใจจะเดินทางท่องเที่ยวแบบเนิบช้าเพิ่มมากขึ้นในอนาคตมีระดับการเห็นด้วยมากที่สุด และ การกลับมาเที่ยวแบบเนิบช้าครั้งหน้ามีความตั้งใจจะร่วมกิจกรรมอื่นที่ยังไม่เคยทำมีระดับการเห็นด้วยมากที่สุด และยังคงสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Sarioglan & Avcikurt (2016) ซึ่งได้กล่าวไว้ว่านักท่องเที่ยวมีความต้องการการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าเพื่อจุดประสงค์ในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับคนในท้องถิ่น อาทิ การแลกเปลี่ยนความรู้ด้านวัฒนธรรม ความเชื่อ และความคิดเห็น

7.2.5 รูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) หรือ รูปแบบการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ (Responsible Tourism) นักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสจะให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงเคารพประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนไทย การท่องเที่ยวประเภทนี้ ไม่เพียงแค่ว่าจะช่วยรักษาความสวยงามของประเทศและความแท้จริงของวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังทำให้นักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสได้สัมผัสใกล้ชิดกับสภาพภูมิประเทศและสภาพความเป็นอยู่ดั้งเดิมของประเทศไทยสิ่งเหล่านี้จะเป็นประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีคุณค่าสำหรับนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศส ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของ La redaction (2020) กล่าวว่า วิกฤตโควิด-19 ได้ขยายกระแสความนิยมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนหรือการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อสังคม โดยการกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสค้นพบมรดกทางการท่องเที่ยวของตน มากไปกว่านั้น ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Portet (2020) กล่าวว่า วิกฤตโควิด-19 ทำให้กระแสการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อสังคมเพิ่มขึ้น การท่องเที่ยวมุ่งเน้นไปที่ประสบการณ์มากกว่าปริมาณผู้เยี่ยมชม และการเลือกจุดหมายปลายทางนั้นนักท่องเที่ยวจะคำนึงถึงความกังวลของพลเมืองประเทศนั้นเป็นสำคัญ ทั้งยังสอดคล้องกับผลการ

สำรวจของ Booking.com (2020) พบว่า นักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสร้อยละ 47 ต้องการเดินทางในรูปแบบที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้นในอนาคต นักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสร้อยละ 63 คาดหวังว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะเสนอทางเลือกเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมากขึ้นนอกจากนี้ชาวฝรั่งเศสจะนิยมสถานที่ท่องเที่ยวที่ไม่ค่อยมีคนรู้จักมากนักเพื่อหลีกเลี่ยงฝูงชนในช่วงไฮซีซั่นร้อยละ 40 และเพื่อต่อต้านการท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากร้อยละ 46 ผลพวงของการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ยังกระตุ้นให้นักเดินทางชาวฝรั่งเศสร้อยละ 57 พยายามลดปริมาณขยะอันจะเกิดจากพวกเขา และ/หรือ รีไซเคิลพลาสติกในช่วงหลังการเข้าพัก นอกจากนี้นักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสต้องการที่จะรักษาความสะอาดในสถานที่ที่พวกเขาเยี่ยมชมอีกด้วย

8. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

8.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

8.1.1 จากการศึกษาพบว่า แนวโน้มรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอาหาร (Gastronomy Tourism / Culinary Tourism) จะได้รับความนิยมสำหรับนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศส ภายหลังจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ดังนั้น ควรผลักดันอาหารไทย (Thai Food) และอาหารริมทาง (Street Food) ให้เป็นหนึ่งในนโยบายต่างประเทศในการพัฒนาการท่องเที่ยว เนื่องจาก อาหารไทยและอาหารริมทาง เป็นทรัพยากร Soft Power ที่มีศักยภาพสูง นอกจากนี้ อาหารไทยและอาหารริมทางเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำ (Memorable Tourism Experience) ทำให้เกิดความต้องการท่องเที่ยวซ้ำ (Intention to Revisit) ของนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศส อย่างไรก็ตามควรแก้ปัญหาที่บั่นทอนศักยภาพของอาหารไทยและอาหารริมทางในประเทศไทยด้วยเช่นกัน โดยการกำหนดมาตรฐานด้านความสะอาด ด้านความปลอดภัยในสถานประกอบการและอาหารริมทาง, จัดระเบียบผู้ประกอบการ รวมถึงควบคุมราคาของอาหารให้มีความสมเหตุสมผล

8.1.2 จากการศึกษาพบว่า รูปแบบการท่องเที่ยวในประเทศไทยที่นักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสหลีกเลี่ยง คือ สถานที่ท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก (Overtourism) หรือ รูปแบบการท่องเที่ยวที่มีกลุ่มนักท่องเที่ยวจำนวนมาก มีการเดินทางท่องเที่ยวในรายการเดียวกัน และทำกิจกรรมการท่องเที่ยวอื่น ๆ ในแบบเดียวกัน (Mass Tourism) ดังนั้น ควรมีมาตรการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทั่วประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่เป็นที่นิยมของประเทศไทย อาทิ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม (วัดพระแก้ว) วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (วัดโพธิ์) วัดอรุณราชวราราม ฯลฯ เพื่อพัฒนาศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว (Carrying capacity), เพื่อเป็นการทำนุบำรุงแหล่งท่องเที่ยวไม่ให้บอบช้ำ และ เพื่อหลีกเลี่ยงการเป็นพื้นที่ต้นเหตุของการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวนั้น แม้ว่าจะส่งผลกระทบต่อรายได้ทางการท่องเที่ยวแต่เป็นราคาคุ้มค่าที่จะต้องจ่าย

8.1.3 จากการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสส่วนน้อยจะยังไม่ออกเดินทางท่องเที่ยวระยะไกล โดยเฉพาะประเทศในแถบทวีปเอเชียเนื่องจากเป็นต้นกำเนิดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ดังนั้น ควรประชาสัมพันธ์ข้อมูลที่ต้องการเพื่อสร้างความเข้าใจและความเชื่อมั่นให้แก่นักท่องเที่ยว ภาพลักษณ์ของประเทศเป็นสิ่งสำคัญที่มีอิทธิพลดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มีการตัดสินใจในการเลือกเดินทางมาท่องเที่ยวและโน้มน้าวให้นักท่องเที่ยวเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำ

8.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

8.2.1 ควรศึกษาความพร้อมและแนวทางการรับมือของผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวตลาดฝรั่งเศสในประเทศไทย เพื่อรองรับการเดินทางกลับมาท่องเที่ยวอีกครั้งของนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศส ภายหลังจากแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19

8.2.2 ควรสำรวจกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable tourism) หรือ การท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ (Responsible tourism) เพื่อสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสที่ปรารถนาให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยเน้นการพัฒนาในรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ภายหลังจากแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19

8.2.3 ควรศึกษาแนวทางการแก้ไขรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากในสถานที่เดียวกัน (Mass tourism) ในประเทศไทยเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยในอนาคตตามผลของการศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศส

9. รายการอ้างอิง

- กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา. (2563). **สถานการณ์ท่องเที่ยว เดือนธันวาคม 2563 จำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้สะสม (ม.ค. - ธ.ค. 63)**. กรุงเทพฯ: กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- กรุงเทพธุรกิจ. (2564). **กางผลสำรวจ ‘ทัวร์ยุโรป’ เล็งเที่ยวไทยไฮซีซั่นรับวัคซีน**. สืบค้น 25 กุมภาพันธ์ 2564 , จาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/924415?fbclid=IwAR0T628KJcJBuV4f5ZsEoS3AabQJ5TZDWmBA0rJ2Dfnoh0PFKGxYkom1g>
- ฐานเศรษฐกิจ. (2563). **โควิด-19ผลกระทบต่อความท้าทายโอกาสการท่องเที่ยวแบบสร้างสรรค์**. สืบค้น 7 ตุลาคม 2563, จาก <https://www.thansettakij.com/content/columnist/451799>
- ไทยรัฐ. (2564). **ททท.ส่งสัญญาณพร้อมทำการตลาด ดึงนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้าไทย 10 ล้านคน**. สืบค้น 25 มกราคม 2564, จากจาก <https://www.thairath.co.th/news/local/2019276>
- ประชาชาติธุรกิจ. (2564). **เที่ยวไทย'63 สะดุด “โควิด” นักท่องเที่ยวต่างชาติหาย-รายได้เป็นศูนย์**. สืบค้น 1 มกราคม 2564, จาก <https://www.prachachat.net/tourism/news-584487>
- มหาวิทยาลัยมหิดล. (2563). **ความรู้พื้นฐาน COVID - 19 การติดเชื้ออาการป่วย การดูแลรักษา การป้องกันการแพร่เชื้อ และการติดเชื้อ**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศูนย์วิจัยการตลาดนักท่องเที่ยว. (2563). **อันดับรายได้จากท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ**. สืบค้น 10 มกราคม 2563, จาก <https://intelligencecenter.tat.or.th/articles/23003>
- สุบัญญัติ ศรีสง่า. (2561). **โมเดลเชิงสาเหตุของความตั้งใจกลับมาท่องเที่ยวแบบเนิบช้าโดยมีพฤติกรรมเป็นตัวแปรส่งผ่าน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการบริการและการท่องเที่ยว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2553). **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ**. (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เหรียญ หล่อวิมล. (2547). **พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศส**. มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 24(3), 35-50.

- อาคม. (2559). ยอดชาวฝรั่งเศสเที่ยวไทยพุ่ง:มีดีอาหารระดับ Michelin ยังฮิต [Web blog message]. สืบค้น 7 พฤษภาคม, จาก <http://oknation.nationtv.tv/blog/akom/2016/05/07/entry-1>
- อินทัช รีเสิร์ช แอนด์ คอนซัลแทนซี. (2560). **นักท่องเที่ยวคุณภาพสูงชาวฝรั่งเศส**. โครงการศึกษาตลาดนักท่องเที่ยวต่างประเทศกลุ่มคุณภาพสูง เยอรมัน ฝรั่งเศส และสวีเดน (ฉบับประเทศฝรั่งเศส) รายงานครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: กองวิจัยการตลาด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- อินทัช รีเสิร์ช แอนด์ คอนซัลแทนซี. (2563). **รายงานความก้าวหน้า (ข้อมูลเดือน มกราคม-มิถุนายน ปี 2563). โครงการสำรวจข้อมูลเพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเชิงลึกปี 2563**. กรุงเทพฯ: กองวิจัยการตลาดการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- Atout France. (2020). **Conjoncture : Atout France public de nouvelles analyses de tendance [Atout France public of new trend analyses]**.Atout France. Retrieved from <http://www.atout-france.fr/actualites/conjoncture-atout-france-publie-de-nouvelles-analyses-de-tendances>
- Barnes, S. J., Mattsson, J., & Sørensen, F. (2016). “Remembered experiences and revisit intentions: A longitudinal study of safari park visitors”. *Tourism Management*, 57, 286-294.
- Bessière, J., Mognard, E., & Tibère L. (2016). **Tourisme et expérience alimentaire [Tourism and food experience]**. *Téoros*.35,2. Retrieved from <http://journals.openedition.org/teoros/2928>
- Booking.com. (2020). **Sécurité, simplicité et bienveillance: Booking.com dévoile ses 9 prédictions sur l’avenir du voyage [Safety, simplicity and kindness: Booking.com unveils its 9 predictions for the future of travel]**. *Booking.com*. Retrieved from <https://news.booking.com/securite-simplicite-et-bienveillance---bookingcom-devoile-ses-9-predictions-sur-lavenir-du-voyage/>
- Buckley, R. (2020). “Nature Tourism and Mental Health: Parks, Happiness, and Causation”. *Journal of Sustainable Tourism*, 28(9), 1409-1424.
- Goeldner, C. R., & Ritchie, J. R. Brent. (2009). **Tourism Principles, Practices, Philosophies**. Canada: John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey.
- Chaire de tourisme Transat & ESG UQAM. (2015). **Lumière sur les habitudes touristiques des Français [Light on the tourist habits of the French]**. *Réseau Veille Tourisme*. Retrieved from <https://veilletourisme.ca/2015/06/18/lumiere-sur-les-habitudes-touristiques-des-francais/>
- Kerstetter, D., & Cho, M. (2004). “Tourists’ Information Search Behavior: The Role of Prior Knowledge and Perceived Credibility”. *Annals of Tourism Research*, 31(4), 961-85.
- Kim, J. H. (2009). **Development of a scale to measure memorable tourism experiences. (Unpublished doctoral dissertation)**. Indiana University : United State.
- La redaction. (2020). **Monde d’après : Le tourisme est mort, vive l’écotourisme ! [World according to: Tourism is dead, long live ecotourism!]**. *T.O.M Le media du tourisme digital*. Retrieved from <https://www.tom.travel/2020/11/13/monde-dapres-tourisme-est-mort-vive-ecotourisme/>

- L'echo tourisme. (2021). **Voyager en Thaïlande, c'est possible ! [Travel in Thailand, it's possible!]**. **L'echo tourisme**. Retrieved from <https://www.lechotouristique.com/article/voyager-en-thaïlande-cest-possible>
- Portet, S. (2020). **Ce qui va changer après le COVID19 pour le tourisme [What will change after COVID19 for tourism]**. **Compétences Tourisme Grand Est**. Retrieved from <https://formation.art-grandest.fr/2020/04/21/ce-qui-va-changer-apres-le-covid19-pour-le-tourisme/>
- Salvador, M., & El Euch Maalej, M. (2020). L'expérience touristique mémorable : une approche par le produit alimentaire emblématique d'une région [The memorable tourist experience: an approach through the emblematic food product of a region]. **Management & Avenir**, 2020/2(116), 61-84.
- Sarioglan, M. & Avcikurt, C. (2016). The Role of Gastronomy Tourism in Slow Cities: Case of Turkey. **Global Issues and Trends in Tourism**, 68-72.
- Skyscanner France. (2020). **8 tendances de voyage post-covid sur le point d'apparaître dans votre flux Instagram [8 travel trends post-covid about to appear in your Instagram feed]**. **Skyscanner France**. Retrieved from <https://www.skyscanner.fr/actualites/tendances-de-voyage-post-covid>
- Sthapit, E. (2013). **Tourists' perceptions of memorable experiences: Testing the memorable tourism experience scale (MTEs) among tourists to Rovaniemi, Lapland**. (Master's dissertation). University of Lapland.
- Tourlane. (2021). **Coronavirus : où et comment voyager dans le monde ? [Coronavirus: where and how to travel in the world ?]**. **Tourlane**. Retrieved from <https://www.tourlane.fr/coronavirus-ou-voyager-dans-le-monde/>
- Thoo, P. Y., Johari, S., Ismail, M. H., & Yee, L. L. (2019). Understanding the role of memorable tourism experiences in loyalty at giant panda conservation centre, Zoo Negara Malaysia. **International Journal of Recent Technology and Engineering**, 7(5), 63-68.
- UNWTO. (2010). **Glossary of tourism terms**. New York: UNWTO. Retrieved from <https://www.unwto.org/glossary-tourism-terms>
- Vie publique au cœur du débat public. (2020). Déclaration de M. Emmanuel Macron [Statement by Mr. Emmanuel Macron]. (2020, March 16). **Vie publique au cœur du débat public**. Retrieved from <https://www.vie-publique.fr/discours/273933-emmanuel-macron-16-mars-2020-coronavirus-confinement-municipales>
- Vignon, E. (2020). **Quelles seront les tendances du voyage post-covid ? [What will be the travel trends in post-covid ?]**. **L'écho touristique**. Retrieved from <https://www.lechotouristique.com/article/quelles-seront-les-tendances-du-voyage-post-covid>

- World Health Organization. (2020). WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19 - 11 March 2020. World Health Organization. Retrieved from <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020>
- Yu, C. P., Chang, W. C., & Ramanpong, J. (2019). Assessing Visitors' Memorable Tourism Experiences (MTEs) in Forest Recreation Destination: A Case Study in Xitou Nature Education Area. *Forests*, 10(8), 636.

องค์ประกอบทางการท่องเที่ยวและภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความ
พึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยเจนเนอเรชันเอ็กซ์ที่มาท่องเที่ยวเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
TOURISM ELEMENTS AND DESTINATION IMAGE AFFECTING SATISFACTION OF THAI TOURISTS
GENERATION X TO VISIT KOH KRET, NONTHABURI PROVINCE

ชัชชาติ จูเล็ก¹ ศิริประภา มีทรัพย์² ชลธิชา คำเมือง³ อธิป รัตนะ⁴ วงศ์ลัดดา วีระไพบุลย์⁵

และจิตศักดิ์ พุฒจร⁶

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้นำแนวคิดองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวและภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวมาประยุกต์ใช้ โดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) ศึกษาระดับองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว 2) ศึกษาอิทธิพลของภาพลักษณ์การท่องเที่ยว และองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณโดยมีเครื่องมือวิจัยคือแบบสอบถาม มีกลุ่มตัวอย่างเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยเจนเนอเรชันเอ็กซ์ที่มาท่องเที่ยวเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี จำนวน 384 ราย ผลการวิจัยพบว่า ระดับองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวอยู่ในระดับมากและมากที่สุด ผลการทดสอบสมมติฐานทั้งสองสมมติฐานได้รับการยอมรับ คือองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวที่ส่งเชิงบวกต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวที่ส่งผลเชิงบวกต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ซึ่งผลการวิจัยนี้สามารถเป็นข้อมูลนำเสนอให้กับชุมชนและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียนำมาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้านองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวและภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว เพื่อสนองตอบความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มาเยือนเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ในอนาคต

คำสำคัญ : องค์ประกอบทางการท่องเที่ยว, ภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยว, ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว, เจนเนอเรชัน X

Abstract

The concept of tourism elements and destination image were applied in this study. The objectives of this study were to: 1) the level of tourism elements, destination image and tourists satisfaction and 2) the effect of tourism elements and destination image on tourists satisfaction. This study was quantitative research and questionnaire was employed. The 384 samples were Thai tourists Generation X who visited to Koh Kret, Nonthaburi Province. The results revealed: All of variables were high level and two hypotheses were supported. Tourism elements had positive effect on tourists satisfaction and destination image had

¹⁻⁴ นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

⁵⁻⁶ อาจารย์ ดร. ประจำคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

positive effect on tourists satisfaction. The research results can be provided for community and stockholder in order to develop tourism elements and image of destination for supply to the tourists who visit Koh Kert, Nonthaburi Province in the future.

Keywords: TOURISM ELEMENTS; DESTINATION IMAGE; TOURISTS SATISFACTION; GENERATION X

1. บทนำ

ประเทศไทยมีภูมิประเทศที่อุดมสมบูรณ์ และมีวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ในแต่ละท้องถิ่น อันนำมาซึ่งความเจริญเติบโตด้านเศรษฐกิจตั้งแต่ชุมชนจนถึงระดับประเทศ หากมีการนำทรัพยากรทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรมที่มีมาอย่างยาวนานและความหลากหลายมาพัฒนาหรือบูรณาการกับการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมแล้ว ก็จะทำให้ผู้ประกอบการการท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ได้ ประเทศไทยจัดมีความโดดเด่นมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากมาย เช่น โบราณสถาน แหล่งเรียนรู้ ซึ่งในการท่องเที่ยวรูปแบบนี้ นักท่องเที่ยวจะได้เข้าไปเยี่ยมชม พักอาศัยในชุมชน และดำเนินชีวิตเช่นเดียวกับชาวบ้าน เป็นการก่อให้เกิดความเข้าใจในวัฒนธรรมที่ต่างกันของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่มีความนิยมชมชอบในการท่องเที่ยวรูปแบบนี้ ซึ่งไม่เพียงแต่ให้ความสุขเท่านั้น การท่องเที่ยวเช่นนี้ยังเป็นการสื่อสารและเผยแพร่เรื่องราวในความเป็นไทยอย่างลึกซึ้งอีกด้วย ดังเช่น “เกาะเกร็ด” จังหวัดนนทบุรี เป็นแหล่งท่องเที่ยวในเกาะเล็กๆ ที่ตั้งอยู่กลางแม่น้ำเจ้าพระยาใกล้กรุงเทพมหานคร และยังเป็นหมู่บ้าน OTOP ต้นแบบภาคกลาง (Knowledge-based Village Cluster) เป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีศูนย์กลางการเรียนรู้ในด้านการผลิตสินค้าหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวไทยรามัญที่ได้สืบทอดกันมายาวนาน และการทำขนมมงคล รวมถึงวิถีชีวิตวัฒนธรรมของชาวไทยรามัญ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2563) จากเสน่ห์ของพื้นที่และผู้คนที่นี่ ทำให้แต่ละวันมีผู้มาเยือนเกาะเกร็ดเป็นหลักร้อย และหากเป็นวันหยุดสุดสัปดาห์จะมีนักท่องเที่ยวถึงหลักพัน ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเกาะเกร็ดช่วยสร้างรายได้ สร้างอาชีพให้กับคนในชุมชน ชุมชนมีชีวิตที่ดีขึ้น ช่วยประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวรู้จักสถานที่นี้และได้เรียนรู้สัมผัสวิถีชีวิตของคนในชุมชน อีกทั้งยังเป็นการช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนอีกด้วย ซึ่งภาพลักษณ์และองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวของเกาะเกร็ดมีความสำคัญอย่างมากในการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่ได้มาเยือนที่แห่งนี้ หากนักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจต่อแหล่งท่องเที่ยวมาก ก็จะทำให้เกิดเป็นผลตอบรับที่ดีต่อแหล่งท่องเที่ยว

ปัจจุบันตามโครงสร้างประชากรไทยมีกลุ่มใหญ่ของประเทศคือ กลุ่มคนเจนเนอเรชั่นวายที่เกิดช่วงปี พ.ศ. 2523-2540 และรองลงมาคือ กลุ่มคนเจนเนอเรชั่นเอ็กซ์ ที่เกิดช่วงปี พ.ศ. 2508-2522 (ฐานเศรษฐกิจ, 2560) ซึ่งกลุ่มคนเจนเนอเรชั่นเอ็กซ์ เป็นกลุ่มคนวัยทำงานมาระยะเวลาหนึ่งแล้ว ทำให้ฐานะของคนเจนเนอเรชั่นเอ็กซ์ค่อนข้างที่จะมั่นคง และคนกลุ่มนี้มีความต้องการสินค้าที่เกี่ยวกับการแสดงออกถึงความสำเร็จและการให้รางวัลชีวิต เช่น เครื่องประดับที่บอกฐานะ รถยนต์ สินค้าหรูหรา รวมไปถึงการท่องเที่ยว (Greedisgoods, 2019) พฤติกรรมและลักษณะนิสัยที่เด่นชัดของคนรุ่นนี้ คือมีความมั่นใจในตนเองสูงมาก เป็นตัวของตัวเองสูง ชอบทำงานแบบ Work smart, not harder ทำให้พวกเขาชอบการเปลี่ยนแปลง ไม่อยู่นิ่ง ชอบพัฒนางาน แต่มีชีวิตที่สมดุลระหว่างงานกับชีวิต (Work-Life balance) และเชื่อว่าการทำงานหนักเพื่อการหาเงินและนำเงินที่ได้ไปใช้ในการพักผ่อน มีความคิดเปิดกว้าง มีความคิดที่สร้างสรรค์ (Posttoday, 2019) นอกจากนี้กลุ่มคนเจนเนอเรชั่นนี้มีกำลังซื้อสูงและมักจะมองหากิจกรรมหรืองานอดิเรกทำ (TCEB, 2019) ดังนั้น จะเห็นได้ว่ากลุ่มคนเจนเนอเรชั่นเอ็กซ์เป็นกลุ่มคนที่มีจำนวนประชากรจำนวนมากเป็นอันดับสองรองจากกลุ่มคนเจนเนอเรชั่นวาย ซึ่งสิ่งสำคัญก็คือกลุ่ม

เจนเนอเรชั่นเอ็กซ์มีศักยภาพการใช้จ่ายสูงรวมถึงสามารถเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ จึงเป็นการเหมาะสมที่จะศึกษาในเรื่องของความพึงพอใจของกลุ่มคนเจนเนอเรชั่นเอ็กซ์ต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

จากความสำคัญข้างต้นทำให้คณะผู้วิจัยมีความประสงค์ศึกษา เรื่ององค์ประกอบทางการท่องเที่ยวและภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยเจนเนอเรชั่นเอ็กซ์ที่มาท่องเที่ยวเกาะเกร็ด จ.นนทบุรี ซึ่งผลการวิจัยสามารถนำข้อมูลไปใช้เป็นแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ด้านองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวและภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสม เพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว อีกทั้งยังสามารถเป็นแนวทางในการวางกลยุทธ์ทางการตลาดท่องเที่ยว เพื่อกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวชาวไทยเจนเนอเรชั่นเอ็กซ์ตัดสินใจมาเที่ยวเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรีมากขึ้น

2. วัตถุประสงค์

- 2.1 ศึกษาระดับองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยเจนเนอเรชั่นเอ็กซ์ที่มาท่องเที่ยวเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
- 2.2 ศึกษาองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวและภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยเจนเนอเรชั่นเอ็กซ์ที่มาท่องเที่ยวเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

3.1 แนวคิดองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว (Tourism Elements)

องค์ประกอบทางการท่องเที่ยวเป็นแนวคิดที่อธิบายความหมายเกี่ยวกับพื้นฐานทางการท่องเที่ยวในบริบทต่าง ๆ ที่หลากหลาย ซึ่งทาง อมราวดี คำบุญ และตฤทัย โกวรธนะกุล (2556) กล่าวว่าความพร้อมด้านการท่องเที่ยวสามารถที่จะช่วยให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจที่จะเลือกเดินทางมาสู่สถานที่แห่งนั้น ถึงแม้ว่าจะไม่ใช่สิ่งตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวโดยตรง แต่ก็มีอิทธิพลมากที่จะสามารถเลือกตัดสินใจเดินทางมายังสถานที่แห่งนั้นด้วยความที่สนใจทางด้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมรวมถึงกิจกรรมที่น่าสนใจในทีแห่งนั้น ซึ่งทาง Buhalis, D. (2000) ได้วิเคราะห์ถึงองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว (6A's) ได้แก่ 1) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) 2) เส้นทางคมนาคมเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) 3) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (Amenities) 4) การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary services) 5) ที่พักในแหล่งท่องเที่ยว (Accommodations) 6) กิจกรรมทางการท่องเที่ยว (Activities) จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ทราบได้ว่าแหล่งท่องเที่ยวที่ศึกษามีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวมากน้อยเพียงใดมีความสำคัญมากต่อการกำหนดแนวทางการพัฒนาความพร้อมทางการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่อย่างต่อเนื่องได้

3.2 แนวคิดภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว (Destination Image)

ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวถือได้ว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งทาง พิมลพรรณ ณ สมบูรณ์ (2558) ได้ให้ความหมายของภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวว่า ครอบคลุมถึงรูปแบบการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยว / สินค้าการท่องเที่ยวทุกประเภททั้งรูปธรรมและนามธรรม อาทิเช่น ทรัพยากรธรรมชาติ ทิวทัศน์ วัฒนธรรม ประเพณี แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณคดี ตลอดจนการบริการนำเที่ยว และเมื่อนำมาประกอบกับความหมายของคำว่า “ภาพลักษณ์” คำว่า “ภาพลักษณ์การท่องเที่ยว” (Destination Image) จึงหมายถึง “ลักษณะที่ปรากฏเป็นเอกลักษณ์ของการท่องเที่ยวในพื้นที่นั้น ๆ” สามารถกำหนดองค์ประกอบของสิ่งที่ปรากฏใหม่เห็นเป็นภาพลักษณ์ได้ 2 ส่วน คือ 1) ภาพลักษณ์ทางกายภาพและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว พิจารณาได้จากสภาพทางภูมิศาสตร์ ตำแหน่งที่ตั้ง รูปร่าง การแสดงออก อันบ่งบอกลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งสามารถจำแนกประเภทได้ เช่น แหล่งท่องเที่ยวประเภท

ธรรมชาติทางบก มีลักษณะทางกายภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติมีที่ตั้งอยู่บนแผ่นดิน ได้แก่ ภูเขา น้ำตก น้ำพุร้อน และ 2) ภาพลักษณ์อันเกิดจากการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว พิจารณาจากหน้าที่ตามกฎหมายรูปแบบการบริหารจัดการของหน่วยงานที่รับผิดชอบ และหน่วยงานที่มีส่วนร่วมกับการดูแล ลักษณะทางกายภาพและสภาพการจัดการในแหล่งท่องเที่ยวเป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏให้เห็น การศึกษาภาพลักษณ์ต้องอาศัยมุมมองของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอันเป็นองค์ประกอบของการท่องเที่ยว โดยแต่ละฝ่ายอาจมีมุมมองต่อสิ่งที่ปรากฏให้เห็นแตกต่างกัน ทั้งนี้อาจขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ เช่น บทบาทความคิดเห็น และประสบการณ์

3.3 แนวคิดความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (Tourists Satisfaction)

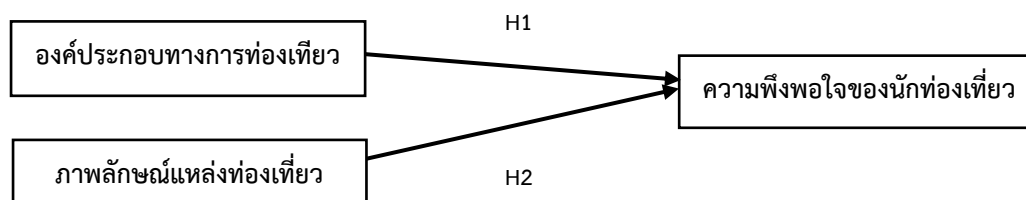
ความพึงพอใจเป็นหัวใจสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ ซึ่งทาง วิวัฒน์ จันทรกึ่งทอง (2559) กล่าวว่าความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว หมายถึง ท่าที ความรู้สึก หรือเจตคติในทางที่ดีของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยว โดยการเปรียบเทียบกันระหว่างการรับรู้ของนักท่องเที่ยวกับความคาดหวังของนักท่องเที่ยวในคุณภาพบริการในสถานที่ท่องเที่ยว และการรับรู้คุณภาพบริการของนักท่องเที่ยวมีมากกว่าความคาดหวังของนักท่องเที่ยวก็จะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจมาก (Noe, Uysal, & Magnini, 2010) และผลลัพธ์ของความพึงพอใจก็จะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความรู้สึกอยากกลับมาท่องเที่ยวสถานที่เดิมอีกครั้ง อาจมีการแนะนำและบอกต่อในทางบวกต่อผู้อื่นด้วย รวมถึงเต็มใจที่จะจ่ายค่าบริการทางการท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น ซึ่งในงานวิจัยนี้ ความพึงพอใจ หมายถึงนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจที่มีต่อองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวและภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

3.4 สมมติฐานการวิจัย

H:1 ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวส่งผลเชิงบวกต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยเจนเนอเรชันเอ็กซ์

H:2 องค์ประกอบการท่องเที่ยวส่งผลเชิงบวกต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยเจนเนอเรชันเอ็กซ์

กรอบแนวความคิดการวิจัย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษา คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยเจนเนอเรชันเอ็กซ์ที่มาท่องเที่ยวเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากไม่สามารถทราบจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาท่องเที่ยวเกาะเกร็ดที่เป็นตัวเลขปัจจุบันได้ ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างสามารถคำนวณได้จากสูตรไม่ทราบขนาดประชากรของ W.G. Cochran (กัลยา วานิชนปัญญา, 2550) โดยกำหนดระดับค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และ ระดับความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ได้กลุ่มตัวอย่าง 384 ตัวอย่าง และวิจัยนี้มีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling)

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว โดยลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบระบุรายการ (Checklist) โดยครอบคลุมข้อมูลเกี่ยวกับ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษาสูงสุด และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ตอนที่ 2 องค์ประกอบทางการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 6 ด้าน ซึ่งทางคณะวิจัยได้ตัดองค์ประกอบด้านที่พัก (Accommodation) ออก เนื่องจากนักท่องเที่ยวจะมาเที่ยวแบบไปเช้าเย็นกลับ ดังนั้น จึงใช้วัดองค์ประกอบทั้งหมด 5 ด้าน ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจ 5 ข้อ สิ่งอำนวยความสะดวก 6 ข้อ ความเป็นมิตรไมตรี 3 ข้อ การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว 3 ข้อ กิจกรรมการท่องเที่ยว 5 ข้อ จำนวนรวมทั้งสิ้น 22 ข้อคำถาม เป็นการปรับปรุงมาจาก วิชสุตา ร้อยพิลา และ ปรีดา ไชยา (2558)

ตอนที่ 3 ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว จำนวน 5 ข้อคำถาม ปรับปรุงมาจาก วิไลวรรณ สว่างแก้ว (2560)

ตอนที่ 4 ความพึงพอใจในการท่องเที่ยว จำนวน 4 ข้อคำถาม ปรับปรุงมาจาก กชพรรณ ใจแก้ว (2559)

ทั้งนี้สำหรับแบบสอบถามส่วนที่ 2-4 เป็นลักษณะคำถามแบบประเมินค่าระดับความคิดเห็นตามแบบของลิเคิร์ต (Likert Rating Scale) 5 ระดับ (ไม่เห็นด้วยมากที่สุด ถึง เห็นด้วยมากที่สุด)

4.3 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

คณะวิจัยได้ทำการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยโดยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นจากแนวกรอบความคิด ให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องความเที่ยงทางเนื้อหา (Content Validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Item-Objective Congruence Index: IOC) ผลคือได้ค่า IOC ≥ 0.7 ถือว่ามีความเหมาะสม จากนั้นนำแบบสอบถามที่แก้ไขตามที่คุณเชี่ยวชาญไปทดสอบ (Try-Out) กับกลุ่มตัวอย่าง 30 ตัวอย่าง เพื่อวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม พบว่าตัวแปรทุกตัวมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาคมากกว่า 0.7 (Cronbach, 1951) โดยที่ค่าความเชื่อมั่นที่ระดับ 0.95 สรุปได้ว่าแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลของงานวิจัยครั้งนี้มีความเชื่อมั่น

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะวิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล 2 แบบ คือมีการลงพื้นที่เก็บข้อมูลงานวิจัยที่เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ขณะเดียวกันมีการส่งแบบสอบถามออนไลน์ (<https://forms.gle/cthtBmg7f5XBLqCj8>) กับกลุ่มตัวอย่าง ตั้งแต่เดือนกันยายน 2563 จนถึงเดือนพฤศจิกายน 2563 (รวมเวลา 2 เดือน) ซึ่งได้รับแบบสอบถามและทำการตรวจสอบความถูกต้องและมีความมีความสมบูรณ์สามารถนำมาวิเคราะห์ได้รวม 384 ตัวอย่าง การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม SPSS สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือสถิติเชิงพรรณนา (ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ความถี่) ค่าความสัมพันธ์เพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression)

5. ผลการวิจัย

จากงานวิจัยเรื่ององค์ประกอบทางการท่องเที่ยวและภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยเจนเนอเรชันเอ็กซ์ที่เดินทางมาท่องเที่ยวเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (n = 384)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม		จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม (n = 384)	ร้อยละ
เพศ	ชาย	153	39.8
	หญิง	231	60.2
อายุ	42 – 45 ปี	156	40.6
	46 – 49 ปี	128	33.3
	50 – 53 ปี	91	23.7
	54 – 57 ปี	9	2.3
สถานภาพ	โสด	112	29.2
	สมรสแล้ว	242	63.0
	หย่าร้าง	30	7.8
ระดับการสูงสุด	มัธยมต้น / มัธยมปลาย	171	44.5
	ปริญญาตรี	204	53.1
	ปริญญาโท	6	1.6
	ปริญญาเอก	3	0.8
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	10,000 บาท หรือ ต่ำกว่า	16	4.2
	10,001 – 20,000 บาท	97	25.3
	20,001 – 30,000 บาท	80	20.8
	30,001 – 40,000 บาท	71	18.5
	40,001 บาท ขึ้นไป	120	31.3

จากตารางที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง 231 คน คิดเป็นร้อยละ 60.2 อายุระหว่าง 42-45 ปี จำนวน 156 คน คิดเป็นร้อยละ 40.6 สถานภาพสมรสแล้ว จำนวน 242 คน คิดเป็นร้อยละ 63.0 มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 204 คน คิดเป็นร้อยละ 53.1 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 40,001 บาท จำนวน 120 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 31.3

ผลระดับความคิดเห็นองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวและภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

ตารางที่ 2 แสดงผลระดับความคิดเห็นตัวแปร

องค์ประกอบทางการท่องเที่ยวที่เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี	ระดับ	
	MEAN	S.D.
1. ด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attraction)		
1.1 เกาะเกร็ดมีสินค้าที่ระลึกที่เป็นเอกลักษณ์	4.32	0.63
1.2 เกาะเกร็ดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่แสดงประเพณีวิถีชีวิตของคนในชุมชน	4.22	0.60
1.3 เกาะเกร็ดมีคุณค่าในเชิงวัฒนธรรมและประเพณี	4.13	0.61

องค์ประกอบทางการท่องเที่ยวที่เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี (ต่อ)	ระดับ	
	MEAN	S.D.
2. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)		
2.1 เกาะเกร็ดมีระบบไฟฟ้า-ประปาเพียงพอสำหรับบริการนักท่องเที่ยว	4.20	0.61
2.2 ความปลอดภัยในการเดินทางของการมาเที่ยวเกาะเกร็ด	4.13	0.63
2.3 มีบริการขนส่งสาธารณะให้บริการจากตัวเมืองถึงเกาะเกร็ด	4.00	0.73
รวม	4.11	0.66
3. ด้านความเป็นมิตรไมตรี (Amities)		
3.1 คนในชุมชนเกาะเกร็ดให้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว	4.10	0.66
3.2 คนในชุมชนเกาะเกร็ดยินดีให้ความช่วยเหลือเมื่อประสบปัญหา	4.10	0.68
3.3 คนในชุมชนเกาะเกร็ดมีมิตรจิตที่ดี	4.04	0.71
รวม	4.08	0.68
4. ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility)		
4.1 สามารถเดินทางไปถึงเกาะเกร็ดได้โดยง่าย	4.08	0.73
4.2 บริเวณเกาะเกร็ดมีการคมนาคมขนส่งทางบกและทางน้ำที่เหมาะสมเพียงพอ	4.05	0.72
4.3 มีสภาพการคมนาคมไปสู่แหล่งท่องเที่ยวเกาะเกร็ดอย่างสะดวกสบาย	3.90	0.75
รวม	4.01	0.73
5. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities)		
5.1 เลือกซื้ออาหาร ของฝากหรือผลิตผลทางการเกษตรที่มีหลากหลายบนเกาะเกร็ด	4.30	0.66
5.2 เข้าวัดในเกาะเกร็ดเพื่อไหว้พระสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือทำบุญ	4.27	0.65
5.3 นั่งเรือเที่ยวรอบเกาะเกร็ดชมวิถีชีวิตริมน้ำ แวะสถานที่ท่องเที่ยวและวัดวาอาราม	4.10	0.71
รวม	4.22	0.67
1. เกาะเกร็ดเป็นที่ท่องเที่ยวที่มีความสะอาด	3.71	0.71
2. เกาะเกร็ดเป็นที่ท่องเที่ยวที่มีความปลอดภัย	3.92	0.65
3. เกาะเกร็ดเป็นที่ท่องเที่ยวที่มีความน่าสนใจเป็นเอกลักษณ์	4.12	0.59
4. ผู้ดูแลสถานที่ท่องเที่ยวของเกาะเกร็ดให้บริการที่ดี	4.18	0.60
5. คนในชุมชนเกาะเกร็ดมีความเป็นกันเอง	4.31	0.60
รวม	4.01	0.63
1. ท่านมีความพึงพอใจกับภาพรวมของการเดินทางท่องเที่ยวเกาะเกร็ด	4.12	0.72
2. ท่านมีความสุขกับการเดินทางมาท่องเที่ยวเกาะเกร็ดในครั้งนี้	4.18	0.60
3. ท่านมีความปรารถนาในการหาประสบการณ์การท่องเที่ยวเกาะเกร็ดครั้งนี้	4.20	0.60
4. ท่านคิดว่าการตัดสินใจมาท่องเที่ยวเกาะเกร็ดในครั้งนี้เป็นการตัดสินใจที่ถูกต้อง	4.30	0.61
รวม	4.20	0.63

จากตารางที่ 2 พบว่า ด้านองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวทั้ง 5 ด้าน ของเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ได้แก่ ด้านที่ 1 สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.22$) และส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในข้อ “เกาะเกร็ดมีสินค้าที่ระลึกที่เป็นเอกลักษณ์” มากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย \bar{X} อยู่ที่ 4.32 (S.D. = 0.63) ด้านที่ 2 สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.11$) และส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในข้อ “เกาะเกร็ดมีระบบไฟฟ้า-ประปาเพียงพอสำหรับ

บริการนักท่องเที่ยว” มากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย \bar{X} อยู่ที่ 4.20 (S.D. = 0.61) ด้านที่ 3 ความเป็นมิตรไมตรี (Amities) โดยรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 4.08) และส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในข้อ “คนในชุมชนเกาะเกร็ดให้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว” มากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย \bar{X} อยู่ที่ 4.10 (S.D. = 0.66) ด้านที่ 4 การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) โดยรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 4.01) และส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในข้อ “สามารถเดินทางไปถึงเกาะเกร็ดได้โดยง่าย” มากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย \bar{X} อยู่ที่ 4.08 (S.D. = 0.73) ด้านที่ 5 กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.22) และส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในข้อ “เลือกซื้ออาหาร/ของฝากหรือผลิตผลทางการเกษตรที่มีอย่างหลากหลายบนเกาะเกร็ด” โดยมีค่าเฉลี่ย \bar{X} อยู่ที่ 4.30 (S.D. = 0.66)

ด้านภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวของเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี อยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 4.01) โดยส่วนใหญ่ในข้อ “คนในชุมชนเกาะเกร็ดมีความเป็นกันเอง” มากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย \bar{X} อยู่ที่ 4.31 (S.D. = 0.60) รองลงมาคือ “ผู้ดูแลสถานที่ท่องเที่ยวของเกาะเกร็ดให้บริการที่ดี” โดยมีค่าเฉลี่ย \bar{X} อยู่ที่ 4.18 (S.D. = 0.60) และ “เกาะเกร็ดเป็นที่ท่องเที่ยวที่มีความน่าสนใจเป็นเอกลักษณ์” โดยมีค่าเฉลี่ย \bar{X} อยู่ที่ 4.18 (S.D. = 0.60) ตามลำดับ

ด้านความพึงพอใจในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยเจนเนอเรชันเอ็กซ์ที่เดินทางมาท่องเที่ยวเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี อยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.20) โดยส่วนใหญ่ในข้อ “การตัดสินใจมาท่องเที่ยวเกาะเกร็ดในครั้งนี้เป็นการตัดสินใจที่ถูกต้อง” มากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย \bar{X} อยู่ที่ 4.30 (S.D. = 0.61) รองลงมาคือ “เรื่องมีความปรารถนาในการหาประสบการณ์การท่องเที่ยวเกาะเกร็ดครั้งนี้” โดยมีค่าเฉลี่ย \bar{X} อยู่ที่ 4.20 (S.D. = 0.60) และ “ท่านมีความสุขกับการเดินทางมาท่องเที่ยวเกาะเกร็ดในครั้งนี้” โดยมีค่าเฉลี่ย \bar{X} อยู่ที่ 4.12 (S.D. = 0.59) ตามลำดับ

ตารางที่ 3 : แสดงผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร (Pearson Correlation)

ตัวแปร	Mean	SD.	Tourism Elements	Destination Image	Tourists Satisfaction
Tourism Elements	4.045	0.459			
Destination Image	4.041	0.464	0.772*		
Tourists Satisfaction	4.201	0.538	0.686*	0.627*	

หมายเหตุ * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ผลการวิเคราะห์หองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ด้วยค่า $r = 0.686^*$ ($R^2 = 0.471$) มีความสัมพันธ์ระดับสูงและไปในทิศทางเดียวกัน ขณะที่ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ด้วยค่า $r = 0.627^*$ ($R^2 = 0.393$) มีความสัมพันธ์ระดับสูงและไปในทิศทางเดียวกัน

ผลการทดสอบสมมติฐาน

จากการทดสอบสมมติฐานในครั้งนี้ ใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression) ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 : แสดงผลการทดสอบสมมติฐานโดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression)

สมมติฐาน	Beta (β)	S.E.	t	p	ผลการทดสอบ
TE \longrightarrow TS	0.824	0.392	8.724	0.00*	ยอมรับสมมติฐาน
DI \longrightarrow TS	0.727	0.420	4.212	0.00*	ยอมรับสมมติฐาน

หมายเหตุ * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 องค์ประกอบทางการท่องเที่ยว (TE) ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว (DI) ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (TS)

สมมติฐานที่ 1 องค์ประกอบทางการท่องเที่ยวส่งผลเชิงบวกต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

พบว่าผลการวิเคราะห์องค์ประกอบทางการท่องเที่ยว ทั้ง 5 ด้าน (ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านความเป็นมิตรไมตรี ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว) ส่งผลเชิงบวกต่อความพึงพอใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p = 0.00$) และมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน $\beta = 0.824$ จึงยอมรับสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 2 ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวส่งผลเชิงบวกต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

พบว่าผลการวิเคราะห์ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวที่ส่งผลเชิงบวกต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p = 0.00$) และมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน $\beta = 0.727$ จึงยอมรับสมมติฐาน

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่ององค์ประกอบทางการท่องเที่ยวและภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยเจนเนอเรชั่นเอ็กซ์ที่เดินทางมาท่องเที่ยวเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า สมมติฐานที่ 1 องค์ประกอบทางการท่องเที่ยวส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเจนเนอเรชั่นเอ็กซ์ และสมมติฐานที่ 2 ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเจนเนอเรชั่นเอ็กซ์ ซึ่งองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวมีอิทธิพลสูงกว่าภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวที่ส่งผลเชิงบวกต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

โดยผลการสรุปข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวที่ของเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรีแต่ละองค์ประกอบแตกต่างกัน ได้อภิปรายเป็น 5 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 ด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attraction) สรุปได้ว่าองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวในด้านสิ่งดึงดูดใจส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยเจนเนอเรชั่นเอ็กซ์สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐพัชร์ กาญจนรัตน์ และกุลพิชญ์ โภไคยอุดม (2563) พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นขององค์ประกอบทางการท่องเที่ยวโดยรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) รองลงมาคือ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (Amenities) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibilities) และ ด้านกิจกรรม (Activities) ตามลำดับ องค์ประกอบการท่องเที่ยวด้านสิ่งดึงดูดใจ พบว่านักท่องเที่ยวให้ความสำคัญในเรื่องของเกาะเกร็ดมีสินค้าที่ระลึกที่เป็นเอกลักษณ์ เกาะเกร็ดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่แสดงประเพณีวิถีชีวิตของคนในชุมชน เกาะเกร็ดมีคุณค่าในเชิงวัฒนธรรมและประเพณี ตามลำดับ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีความโดดเด่น เฉพาะตัวมากกว่า

เพราะจากการยุคสมัยมีความเปลี่ยนแปลงไปทำให้เอกลักษณ์ของเกาะเกร็ดเลื่อนหายไปตามกาลเวลา จึงปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัย โดยที่ความเป็นเอกลักษณ์นั้นก็ยังคงอยู่ เพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยว

องค์ประกอบที่ 2 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) สรุปได้ว่าองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยเจนเนอเรชั่นเอ็กซ์สอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฎฐ์พัชร กัญจนรัตน์ และกุลพิชญ์ โภโคยอุดม (2563) พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นขององค์ประกอบทางการท่องเที่ยวโดยรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก องค์ประกอบการท่องเที่ยวด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่านักท่องเที่ยวให้ความสำคัญในเรื่องของเกาะเกร็ดมีระบบไฟฟ้า-ประปาเพียงพอสำหรับบริการนักท่องเที่ยว ความปลอดภัยในการเดินทางของการมาเที่ยวเกาะเกร็ด มีบริการขนส่งสาธารณะให้บริการจากตัวเมืองถึงเกาะเกร็ด ตามลำดับ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพัฒนาหรือปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้มีความพร้อมต่อการบริการนักท่องเที่ยวในด้านต่างๆ อยู่เสมอ โดยเฉพาะห้องน้ำที่สะอาด ซึ่งปัจจุบันจำนวนห้องน้ำสำหรับนักท่องเที่ยวมีจำนวนค่อนข้างน้อยและไม่เพียงพอ ในบางครั้งนักท่องเที่ยวต้องขอใช้ห้องน้ำจากบ้านของชุมชนเกาะเกร็ด ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดมีให้บริการห้องน้ำสาธารณะให้เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว

องค์ประกอบที่ 3 ด้านความเป็นมิตรไมตรี (Amities) สรุปได้ว่าองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวในด้านความเป็นมิตรไมตรีส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยเจนเนอเรชั่นเอ็กซ์ ซึ่งคนในชุมชนเกาะเกร็ดมีมิตรไมตรีจิตต่อนักท่องเที่ยวผู้มาเยือน มีการให้ความร่วมมือและยินดีช่วยเหลือเมื่อนักท่องเที่ยวถามทาง รวมถึงมีโบสถ์น้ำอัมมัยอยู่เสมอเมื่อพบเจอนักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิชชุดา ร้อยพิลา และปริดา ไชยา (2558) พบว่า มี 4 องค์ประกอบของปัจจัยทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีผลต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดกาฬสินธุ์ คือ องค์ประกอบด้านสิ่งอำนวยความสะดวก องค์ประกอบด้านความเป็นมิตรไมตรี องค์ประกอบด้านสิ่งดึงดูดใจ และองค์ประกอบด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว

องค์ประกอบที่ 4 ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) สรุปได้ว่าองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวในด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยเจนเนอเรชั่นเอ็กซ์ การเดินทางไปท่องเที่ยวเกาะเกร็ดเป็นการโดยสารเรือข้ามฟาก และมีรถโดยสารสาธารณะหลายสายผ่านไปมายังด้านนอกของท่าเรือข้ามฟาก รวมถึงมีบริการที่จอดรถบริเวณใกล้ท่าเรือข้ามฟาก ถือได้ว่าการคมนาคมเพื่อที่จะเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเกาะเกร็ดค่อนข้างสะดวก

องค์ประกอบที่ 5 ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) สรุปได้ว่าองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวในด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยเจนเนอเรชั่นเอ็กซ์ ในเกาะเกร็ดมีรูปแบบกิจกรรมทางการท่องเที่ยวค่อนข้างหลากหลาย เช่น นั่งเรือชมรอบเกาะเกร็ด ดูวิถีชีวิตการทำขนมมงคล การทำเครื่องปั้นดินเผา นอกจากนี้ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ของทุกปีจะมีการฉลองของชาวรามัญ เป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีเก่า ๆ โดยมีรูปแบบกิจกรรมและการละเล่นให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม

ด้านภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยวส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยเจนเนอเรชั่นเอ็กซ์ที่มาท่องเที่ยวเกาะเกร็ด จ.นนทบุรี นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวในเรื่องของคนในชุมชนเกาะเกร็ดที่มีความเป็นกันเอง ดังนั้นควรมีการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวแก่คนในชุมชนให้พร้อมรับมือกับนักท่องเที่ยว รวมถึงผู้ประกอบการทางการท่องเที่ยวควรมีแนวทางปฏิบัติที่เป็นไปอย่างมีระเบียบแบบแผนและเป็นไปในแนวทางเดียวกัน รองลงมาเป็นผู้ดูแลสถานที่ท่องเที่ยวของเกาะเกร็ดให้บริการที่ดี “เกาะเกร็ดเป็นที่ท่องเที่ยวที่มีความน่าสนใจเป็นเอกลักษณ์” “เกาะเกร็ดเป็นที่ท่องเที่ยวที่มีความปลอดภัย” และ “เกาะเกร็ดเป็นที่ท่องเที่ยวที่มีความสะอาด” ตามลำดับ หน่วยงานที่ดูแลแหล่งท่องเที่ยวควรมีมาตรการ

ในการดูแลความสะอาด ความปลอดภัย การให้บริการนักท่องเที่ยวในด้านต่างๆ รวมถึงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวและปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยในปัจจุบัน

นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจกับภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยว สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีของ Echtner & Ritchie (2003) ได้กล่าวว่า ภาพลักษณ์สถานที่ คือองค์รวมความประทับใจที่มีต่อสถานที่หนึ่งๆ หรือการรับรู้เกี่ยวกับสถานที่หนึ่งๆ ซึ่งเป็นภาพลักษณ์ที่เกิดจากการที่นักท่องเที่ยวประเมินต่อสถานที่หรือประเมินต่อสภาพแวดล้อมของสถานที่นั้น ๆ โดยภาพลักษณ์สถานที่จะมีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกเดินทางของนักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่าง ๆ นักท่องเที่ยวมีแนวโน้มที่จะเลือกเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ที่มีภาพลักษณ์ที่ดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ กชพรรณ ใจเกล้า(2559) พบว่าภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวมีอิทธิพลในเชิงบวกต่อความพึงพอใจ และความพึงพอใจมีอิทธิพลในเชิงบวกต่อความตั้งใจเชิงพฤติกรรมจากผลการวิจัยด้านความพึงพอใจ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการสำรวจความพึงพอใจอยู่เสมอ เพื่อที่จะได้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ตรงและตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว ดึงดูดนักท่องเที่ยวใหม่และนักท่องเที่ยวที่จะกลับมาท่องเที่ยวอีกครั้ง เกิดการบอกต่อในทางที่ดี ซึ่งจะเป็นผลดีแก่แหล่งท่องเที่ยว

7. ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ได้ทำการสำรวจในช่วงระยะสั้น เป็นการวิจัยแบบ Cross sectional studies จึงได้ผลการศึกษาในช่วงระยะเวลาเดียวเท่านั้น ควรมีการศึกษาแบบระยะยาว (Longitudinal studies) และต่อเนื่อง อาจจะเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อจะได้ข้อมูลเชิงลึกและที่มีความเฉพาะเจาะจง ซึ่งจะมีประโยชน์ในการลดข้อจำกัดในงานวิจัยได้ สำหรับงานวิจัยในครั้งต่อไป ผู้ที่สนใจสามารถเพิ่มหรือปรับเปลี่ยนตัวแปรตามอื่น ๆ ที่อาจมีความเกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ทำการศึกษานี้ เพื่อจะได้มีผลของข้อมูลใหม่ๆ ที่มีประโยชน์มากขึ้น เช่น ความภักดีต่อแหล่งท่องเที่ยว การบอกต่อ การกลับมาเยือนซ้ำ รวมถึงอาจนำตัวแปรในงานวิจัยครั้งนี้ไปศึกษากับกลุ่มนักท่องเที่ยวอื่น ๆ เช่น กลุ่มนักท่องเที่ยววัยเกษียณ กลุ่มนักท่องเที่ยวเจนเอเรชั่นวาย เป็นต้น

8. รายการอ้างอิง

กชพรรณ ใจเกล้า. (2559). ปัจจัยคุณภาพการเดินทางพักผ่อนและภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความพึงพอใจและความตั้งใจเชิงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2550). การวิเคราะห์สถิติ: สถิติสำหรับบริหารและวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2563). เกาะเกร็ดและวัดประมัยยิกาวาส. สืบค้น 8 มีนาคม 2563 ,จาก

<https://sukjaistation.tourismthailand.org/view/tour/662>

ฐานเศรษฐกิจ. (2560). ประชากรไทย Gen Y ใหญ่สุด พฤติกรรมสร้างโอกาส-ความเสี่ยง(1). สืบค้น 4 มีนาคม

2563 ,จาก <https://www.thansettakij.com/content/234315>

ณัฐพัชร์ กาญจนรัตน์ และกุลพิชญ์ โภโคยอุดม. (2563). “องค์ประกอบทางการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความสนใจท่องเที่ยวเชิงไทยหาอดีตของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร.” วารสารวิทยาศาสตร์การกีฬาและสุขภาพ, 21(2), 283-294.

- พิมลพรรณ ณ สมบูรณ์. (2558). คุณลักษณะเว็บไซต์การสื่อสารแบบปากต่อปากอิเล็กทรอนิกส์ และภาพลักษณ์สถานที่ท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความตั้งใจเลือกซื้อแพ็คเกจท่องเที่ยวออนไลน์ของคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- วิษุตา ร้อยพิลา และปรีดา ไชยา. (2558). องค์ประกอบของทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีผลต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดกาฬสินธุ์. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาการจัดการท่องเที่ยวและโรงแรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วิไลวรรณ สว่างแก้ว. (2560). อิทธิพลภาพลักษณ์การท่องเที่ยว องค์ประกอบแหล่งท่องเที่ยว และแรงจูงใจที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกท่องเที่ยวตลาดน้ำของนักท่องเที่ยวชาวไทย กรณีศึกษาตลาดคลองพระองค์เจ้าไชยานุชิต อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- วิวัฒน์ จันทร์กิ่งทอง. (2559). “ตัวแบบสมการโครงสร้างของปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวภายหลังการซื้อของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่ออุทยานแห่งชาติ ธารเสด็จ-เกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี.” วารสารวิชาการมหาวิทยาลัย หอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 39(3), 91-105.
- อมราวดี คำบุญ และดลฤทัย โกวรรณกุล. (2556). การประเมินความพร้อมทางการท่องเที่ยวของเมืองท่องเที่ยวขนาดเล็ก อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Buhalis, D. (2000). Marketing the competitive destination of the future. *Tourism management*, 21(1), 97-116.
- Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16(3), 297-334.
- Echtner, C. M., & Ritchie, J. B. (2003). The meaning and measurement of destination image: [Reprint of original article published in v. 2, no. 2, 1991: 2-12.]. *Journal of tourism studies*, 14(1), 37-48.
- Greedisgoods. (2019). **Generation X หรือ Gen X คือ อะไร? มาทำความเข้าใจกับ Generation X.** สืบค้น 8 มีนาคม 2563, จาก <https://greedisgoods.com/gen-x-คือ/>
- Noe, F. P., Uysal, M., & Magnini, V. P. (2010). *Tourist customer service satisfaction: An encounter approach.* Routledge.
- Posttoday. (2019). **เข้าใจความต่างคน 4 เจเนอเรชั่น ทลายช่องว่างเพื่อการทำงานที่แฮปปี้.** สืบค้น 8 มีนาคม 2563, จาก <https://www.posttoday.com/life/healthy/587633>
- TCEB. (2019). **ประชากรสูงวัยและแนวโน้มในอนาคต.** สืบค้น 4 มีนาคม 2563, จาก <https://intelligence.bussinesseventsthailand.com/th/insight/aging-trends-0th>

อิทธิพลของวัฒนธรรมองค์กร

ที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมบริการผ่านทัศนคติที่เกี่ยวกับงาน

THE INFLUENCE OF ORGANIZATIONAL CULTURE ON JOB PERFORMANCE OF EMPLOYEE
IN HOSPITALITY INDUSTRY WITH WORK ATTITUDES AS THE MEDIATORนฤมล บุญเจริญกิจ¹ และ ปรียานุช อภิบุญโยภาส²

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) อิทธิพลของวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งผลต่อทัศนคติที่เกี่ยวกับงานของพนักงานในอุตสาหกรรมบริการ 2) อิทธิพลของทัศนคติที่เกี่ยวกับงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมบริการ 3) อิทธิพลของวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมบริการ และ 4) อิทธิพลของวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมบริการผ่านทัศนคติที่เกี่ยวกับงาน กลุ่มตัวอย่าง คือ พนักงานในอุตสาหกรรมบริการธุรกิจโรงแรมระดับ 5 ดาวในพื้นที่เขตกรุงเทพมหานคร ที่ดำรงตำแหน่งในแผนกการบริการส่วนหน้าของโรงแรม (Front of the House) จำนวน 200 ตัวอย่าง โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Non-Probability Sample) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการศึกษาพบว่า 1) วัฒนธรรมองค์กรมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อทัศนคติที่เกี่ยวกับงาน มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ 0.64 โดยตัวแปรอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลง ร้อยละ 41 2) วัฒนธรรมองค์กรมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ 0.16 โดยมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงได้ร้อยละ 47 3) วัฒนธรรมองค์กรมีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานโดยผ่านตัวแปรคั่นกลางทัศนคติที่เกี่ยวกับงาน มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยรวม 0.36 และ 4) ทัศนคติที่เกี่ยวกับงานมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ 0.57 โดยมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงได้ร้อยละ 47 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

คำสำคัญ: วัฒนธรรมองค์กร, ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน, ทัศนคติที่เกี่ยวกับงาน

Abstract

This study aims to study 1) The influence of organizational culture on work attitudes of employees in hospitality industry. 2) The influence of work attitudes on the performance of employees in hospitality industry .3) The influence of organizational culture on the performance of employees in hospitality industry. and 4) The influence of the organizational culture on the performance of employees in hospitality industry with work attitudes as the mediator. The sample was 200 of 5-star hotel service staff in Bangkok area who held positions in the front of the house department. The non-probability sampling method was employed in this study.

¹ นิสิตระดับปริญญาโท โครงการบัณฑิตศึกษา (ภาคปกติ) คณะบริหารธุรกิจ ภาควิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน

² รองศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์ภาควิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน

The research instrument was questionnaire in data collection. The data was analyzed the hypothesis testing by using Structural Equation Modeling (SEM) by computer programs. Results indicated that 1) Organizational culture had a positive direct influence on work attitudes with a regression coefficient was 0.64 and variable influence on change 41 percentage. 2) Organizational culture had a positive direct influence on job performance with a regression coefficient was 0.16 and variable influence on change 47 percentage. 3) Organizational culture had a positive indirect influence on job performance through work attitudes as the mediator with a regression coefficient was 0.36. and 4) Work attitudes had a positive direct influence on performance efficiency with regression coefficient was 0.57 with variable influence on change 47 percentage at a significant level of 0.05.

Keywords: ORGANIZATIONAL CULTURE, JOB PERFORMANCE, WORK ATTITUDES

1. บทนำ

ปัจจุบันมีการนำเอาวัฒนธรรมองค์กรเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการบริหารงานภายในองค์กร เนื่องจาก “วัฒนธรรมองค์กร” ทำหน้าที่เป็นกลไกเชิงพฤติกรรมที่ชี้นำและกำหนดรูปร่างทัศนคติและพฤติกรรมของพนักงาน เช่น ความพึงพอใจในงาน ความผูกพันต่อองค์กร (Sikorska-Simmons, 2006) โดยวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็งจะสามารถกำหนดพฤติกรรมของพนักงานได้ (Greenberg and Baron, 2003) การนำวัฒนธรรมองค์กรเข้ามาใช้ในการบริหารงานจึงสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการบริหารงานในด้านอื่น เป็นที่น่าสนใจว่าพฤติกรรมของพนักงานในองค์กรนั้น สามารถสร้างได้ด้วยการกำหนดวัฒนธรรมองค์กรขึ้นมาหรือไม่ มีงานวิจัยที่ได้ทำการศึกษาถึงอิทธิพลของวัฒนธรรมองค์กรที่มีผลต่อคุณภาพการบริการ พฤติกรรมการทำงาน และทัศนคติของพนักงาน (Manaschuen Tespong, 2017; Abd Halim, Alremawi and Tambi, 2018; ณัฐธิดา ชู เจริญพิพัฒน์, 2555; Uddin, Luva and Hossain, 2013) พบว่า วัฒนธรรมองค์กร สภาพแวดล้อมในการทำงาน ความผูกพันต่อองค์กร และแรงจูงใจในการทำงาน มีอิทธิพลต่อคุณภาพการบริการ ความภักดี โดยรวม ทั้งยังส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงาน ทำให้พนักงานมีความมุ่งมั่น และมีค่านิยมที่สอดคล้องเป็นไปในทิศทางเดียวกับองค์กร ในขณะที่มีเพียงส่วนน้อยที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของวัฒนธรรมองค์กรที่มีต่อประสิทธิภาพในการทำงานผ่านทัศนคติในการทำงาน (Awadh and Wan Ismail, 2012; Suchyadi, 2017) เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นการส่งผ่านทัศนคติในการทำงานกับประสิทธิภาพในการทำงาน และวัฒนธรรมองค์กร บทความวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาความสัมพันธ์ของทัศนคติในการทำงานกับประสิทธิภาพในการทำงาน และวัฒนธรรมองค์กรในอุตสาหกรรมบริการว่ามีอิทธิพลต่อกันหรือไม่

บทความนี้มีองค์ประกอบ ดังนี้ การทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์กร ทัศนคติในการทำงาน และประสิทธิภาพในการทำงาน จากนั้นเป็นการกล่าวถึงระเบียบวิธีวิจัย ผลการวิจัย และอภิปรายผลในตอนท้ายของงานวิจัย ผู้เขียนได้ให้ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรใหม่ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมบริการต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาอิทธิพลของวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งผลต่อทัศนคติที่เกี่ยวกับงานของพนักงานในอุตสาหกรรมบริการ
- 2.2 เพื่อศึกษาอิทธิพลของทัศนคติที่เกี่ยวกับงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมบริการ
- 2.3 เพื่อศึกษาอิทธิพลของวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมบริการ
- 2.4 เพื่อศึกษาอิทธิพลของวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมบริการผ่านทัศนคติที่เกี่ยวกับงาน

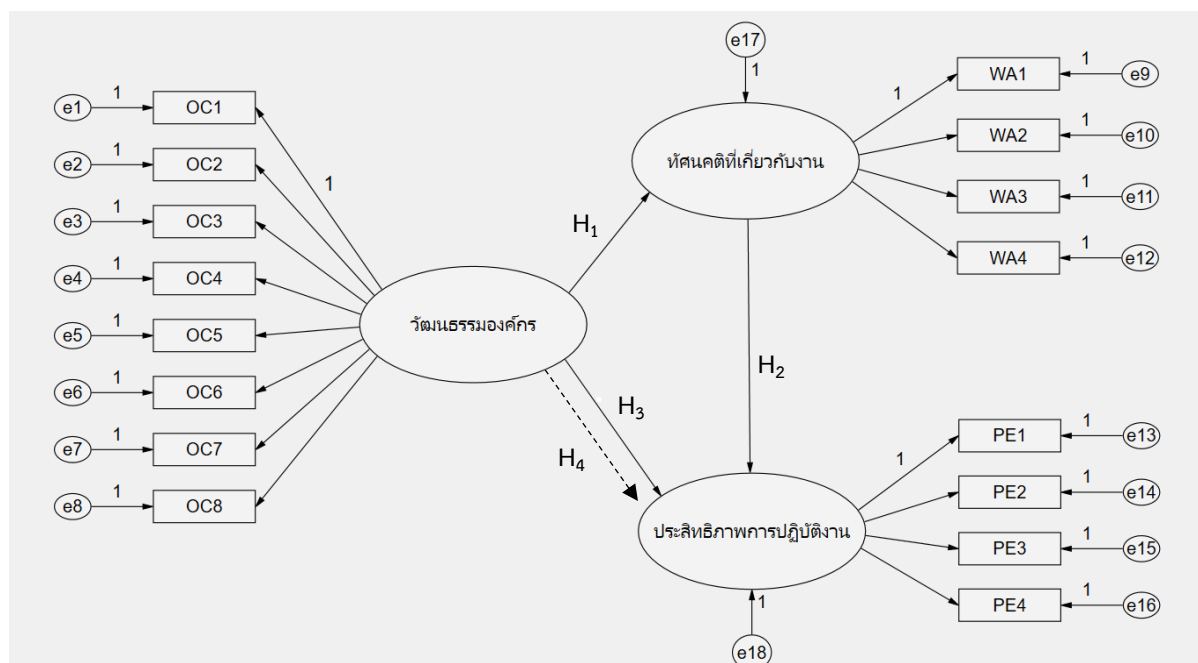
3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

3.1 วัฒนธรรมองค์กร คือ ความเชื่อ ค่านิยม หรือแบบแผนทางพฤติกรรมที่ได้รับยอมรับ และนำมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดพฤติกรรมของคนในองค์กร และปฏิบัติโดยสมาชิกภายในองค์กร เป็นสิ่งที่อธิบายถึงสภาพแวดล้อมภายในองค์กร แสดงให้เห็นถึงสัญลักษณ์ต่าง ๆ เช่น ปรัชญา เรื่องราว หรือภาษาพิเศษ อาจกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมองค์กรจึงเป็นเสมือน “บุคลิกภาพ” หรือ “จิตวิญญาณ” ขององค์กร (Gordon, 1999; วิรัช สงวนวงศ์วาน, 2547) จากการการสังเคราะห์แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมองค์กรได้นำเอาทฤษฎีของ Cameron และ Quinn (1999) และ Robbins และ Coulter (2001) มาประยุกต์ใช้ ได้แก่ 1) วัฒนธรรมองค์กรที่เน้นลำดับขั้น 2) วัฒนธรรมองค์กรที่เน้นรายละเอียด 3) วัฒนธรรมองค์กรเน้นผลงาน 4) วัฒนธรรมองค์กรที่เน้นบุคลากร 5) วัฒนธรรมองค์กรที่เน้นการปฏิบัติงานเป็นทีม 6) วัฒนธรรมองค์กรที่เน้นการแข่งขันและการเอาชนะคู่แข่งทางธุรกิจ 7) วัฒนธรรมที่เน้นความมั่นคง 8) วัฒนธรรมองค์กรที่เน้นนวัตกรรมและการยอมรับความเสี่ยง อาจกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมองค์กรมีบทบาทมากมายภายในองค์กร เริ่มแรกวัฒนธรรมองค์กรกำหนดอัตลักษณ์ขององค์กร ซึ่งหมายถึงการสร้างขอบเขตระหว่างองค์กร รวมทั้งบุคคลภายในองค์กรด้วยวัฒนธรรมองค์กร และยังสามารถเปลี่ยนความสนใจของบุคคลหนึ่งให้กลายเป็นสิ่งที่ใหญ่กว่าเพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กร นอกจากนี้วัฒนธรรมองค์กรยังทำหน้าที่ในการควบคุมพฤติกรรมของพนักงาน (Sikorska-Simmons, 2006) ได้ทำการศึกษาอิทธิพลของวัฒนธรรมองค์กรกับทัศนคติที่เกี่ยวกับงาน พบว่าวัฒนธรรมองค์กรมีอิทธิพลอย่างมากต่อทัศนคติที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของพนักงาน เช่น ความพึงพอใจในงาน ความผูกพันต่อองค์กร นอกจากนี้ Greenberg และ Baron (2003) กล่าวว่า วัฒนธรรมขององค์กรที่เข้มแข็งจะสามารถกำหนดพฤติกรรมของพนักงานได้ ซึ่งพฤติกรรมของพนักงานจะส่งผลไปยังผลการปฏิบัติงานขององค์กร

3.2 ทัศนคติในการทำงาน คือ การประเมินงานซึ่งเป็นการแสดงถึงความรู้สึกที่มีต่องานนั้น ไม่ว่าจะมีความเชื่อหรือความผูกพันกับงานงานหนึ่ง โดยคำจำกัดความนี้ครอบคลุมทั้งองค์ประกอบในด้านความรู้ ความเข้าใจ และอารมณ์ในการประเมิน โดยแง่มุมของความรู้ ความเข้าใจและอารมณ์เหล่านี้ไม่จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์กัน โดยปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติในการทำงานที่ได้จากการสรุปแนวคิดในการวิเคราะห์ ทัศนคติในการทำงาน และสังเคราะห์รูปแบบทัศนคติที่เกี่ยวกับงานโดยประยุกต์จากทฤษฎีและงาน งานวิจัย จากนักวิจัย จำนวน 7 คน คือ Vroom (1964), Smith, Kendall และ Hulin (1969), Locke (1976), Glimmer (1971), Talei (2002), Josephat และ Ismail (2012) และ วีราภรณ์ บุตรทองดี (2557) ได้แก่ 1) ความพึงพอใจในงาน (Job Satisfaction) ประกอบด้วย ด้านลักษณะของงาน ด้านโอกาสก้าวหน้าในงาน และด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา 2) ความผูกพันกับองค์กร

3.3 ประสิทธิภาพในการทำงาน โดยมีหลายปัจจัยที่ส่งผลต่อในขณะทีพฤติกรรมหรือความสามารถในการทำงาน อาทิเช่น ความพึงพอใจในการทำงาน และความผูกพันต่อองค์กร Peterson และ Plowman (1953 อ้างโดย อุสุมา ศักดิ์ไพศาล, 2556) ให้แนวคิดด้านองค์ประกอบในการวัดประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน จำแนกออกเป็น 4 องค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ 1) ด้านคุณภาพของงาน (Quality) ด้านปริมาณของงาน (Quantity) ด้านเวลา (Time) และด้านค่าใช้จ่าย (Cost)

3.4 กรอบแนวคิดงานวิจัย

ภาพที่ 1 : กรอบแนวคิดการวิจัย

3.5 สมมติฐานงานวิจัย

สมมติฐานที่ 1 (H₁) อิทธิพลของวัฒนธรรมองค์กรมีผลต่อทัศนคติที่เกี่ยวกับงานของพนักงานในอุตสาหกรรมบริการ
สมมติฐานที่ 2 (H₂) อิทธิพลของทัศนคติที่เกี่ยวกับงานมีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมบริการ

สมมติฐานที่ 3 (H₃) อิทธิพลของวัฒนธรรมองค์กรมีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมบริการ

สมมติฐานที่ 4 (H₄) อิทธิพลของวัฒนธรรมองค์กรมีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมบริการผ่านทัศนคติที่เกี่ยวกับงาน

4 วิธีดำเนินการวิจัย (ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล)

4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ คือ พนักงานในอุตสาหกรรมบริการธุรกิจ โรงแรมระดับ 5 ดาว ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานจากสมาคมโรงแรมไทยในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวนทั้งสิ้น 22 โรงแรม โดยผู้วิจัยได้ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Non-Probability Sample) ใช้วิธีการเก็บตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยผู้เก็บแบบสอบถามจะเลือกเฉพาะพนักงานในโรงแรมระดับ 5 ดาว ที่ดำรงตำแหน่งในแผนกการบริการส่วนหน้าของโรงแรม (Front of the House) จำนวน 200 ตัวอย่าง ซึ่งจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้กำหนดขนาด

ของกลุ่มตัวอย่างตาม Çelik และ Yilmaz (2013) ที่ได้แนะนำการกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้างควรมีขนาดกลุ่มตัวอย่าง อย่างน้อย 200 ตัวอย่าง ซึ่งสอดคล้องกับกับคำแนะนำของ Kline (2010) ว่ากลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาไม่ควรต่ำกว่า 200 ตัวอย่าง

4.2 เครื่องมืองานวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งได้มาจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยในอดีตที่เกี่ยวข้องโดยพิจารณาจากแบบสอบถามที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารทางวิชาการที่เชื่อถือได้ อีกทั้งยังมีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) และค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) อยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ซึ่งเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างพนักงานในอุตสาหกรรมบริการในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวนทั้งหมด 200 คน ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลาในการเก็บข้อมูลตั้งแต่เดือน มกราคม พ.ศ. 2564 ถึงเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564 โดยผู้วิจัยทำการส่งจดหมายเพื่อขอความอนุเคราะห์ความร่วมมือไปโรงแรมระดับ 5 ดาว ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานจากสมาคมโรงแรมไทยในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 13 โรงแรม โดยมีโรงแรมที่ได้อนุญาตให้เผยแพร่แบบสอบถาม 6 โรงแรม โดยเป็นการส่งแบบสอบถามให้กับเจ้าหน้าที่ฝ่ายบุคคลของแต่ละโรงแรมเป็นผู้กระจายแบบสอบถาม

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) เป็นการรวมกันของสถิติวิเคราะห์เชิงเส้น 2 ประเภท เข้ากันได้ด้วยกัน ได้แก่ การวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพล (Path Analysis) และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (Factor Analysis)

5 สรุปผลการวิจัย

5.1 การตรวจสอบปัญหาสหสัมพันธ์ของตัวแปร

ผลการวิเคราะห์เพื่อทำการตรวจสอบปัญหาสหสัมพันธ์ตัวแปร มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง 0.179 – 0.891 ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ในเชิงบวกและไม่เกิน 0.90 แสดงให้เห็นว่าตัวแปรอิสระมีความเป็นอิสระต่อกันไม่มีความสัมพันธ์กันมากไม่มีการควบคุมตัวแปรใด ๆ ไว้ มีความเที่ยงตรงมีความเป็นเอกภาพตัวแปรแฝงเป็นไปตามเกณฑ์นำเข้าโมเดลแบบจำลองสมการโครงสร้างได้ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 : ผลการตรวจสอบปัญหาสหสัมพันธ์ตัวแปรแบบจำลองอิทธิพลของวัฒนธรรมองค์กรที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมบริการผ่านทัศนคติที่เกี่ยวข้องกับงาน

Variable	ด้านวัฒนธรรมองค์กร								ด้านทัศนคติที่เกี่ยวกับงาน				ด้านประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน			
	OC1	OC2	OC3	OC4	OC5	OC6	OC7	OC8	WA1	WA2	WA3	WA4	PE1	PE2	PE3	PE4
OC1	1.000	0.670	0.391	0.394	0.507	0.286	0.420	0.448	0.277	0.243	0.339	0.359	0.453	0.439	0.382	0.286
		0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**
OC2		1.000	0.479	0.337	0.552	0.276	0.277	0.228	0.299	0.348	0.270	0.311	0.202	0.178	0.335	0.185
			0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.009*
OC3			1.000	0.720	0.758	0.188	0.295	0.369	0.358	0.346	0.200	0.505	0.370	0.235	0.356	0.203

Variable	ด้านวัฒนธรรมองค์กร								ด้านทัศนคติที่เกี่ยวกับงาน				ด้านประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน			
	OC1	OC2	OC3	OC4	OC5	OC6	OC7	OC8	WA1	WA2	WA3	WA4	PE1	PE2	PE3	PE4
				0.000**	0.000**	0.016*	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.001*	0.000**	0.004*
OC4			1.000	0.746	0.315	0.179	0.232	0.399	0.289	0.362	0.516	0.363	0.209	0.365	0.406	
				0.000**	0.000**	0.011*	0.001*	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.003*	0.000**	0.000**
OC5				1.000	0.267	0.370	0.437	0.416	0.457	0.306	0.496	0.427	0.362	0.499	0.438	
					0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**
OC6				1.000	0.253	0.259	0.473	0.332	0.582	0.434	0.191	0.229	0.236	0.460		
					0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.007*	0.001*	0.001*	0.000**	
OC7					1.000	0.828	0.456	0.530	0.324	0.503	0.383	0.549	0.315	0.318		
						0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	
OC8						1.000	0.444	0.540	0.331	0.508	0.401	0.508	0.289	0.289		
							0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	
WA1								1.000	0.675	0.737	0.891	0.566	0.572	0.633	0.648	
									0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	
WA2									1.000	0.491	0.671	0.308	0.306	0.408	0.512	
										0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	
WA3										1.000	0.749	0.386	0.459	0.366	0.746	
											0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	
WA4											1.000	0.583	0.571	0.571	0.666	
												0.000**	0.000**	0.000**	0.000**	
PE1												1.000	0.889	0.807	0.425	
													0.000**	0.000**	0.000**	
PE2													1.000	0.781	0.461	
														0.000**	0.000**	
PE3														1.000	0.408	
															0.000	
PE4																1.000

5.2 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

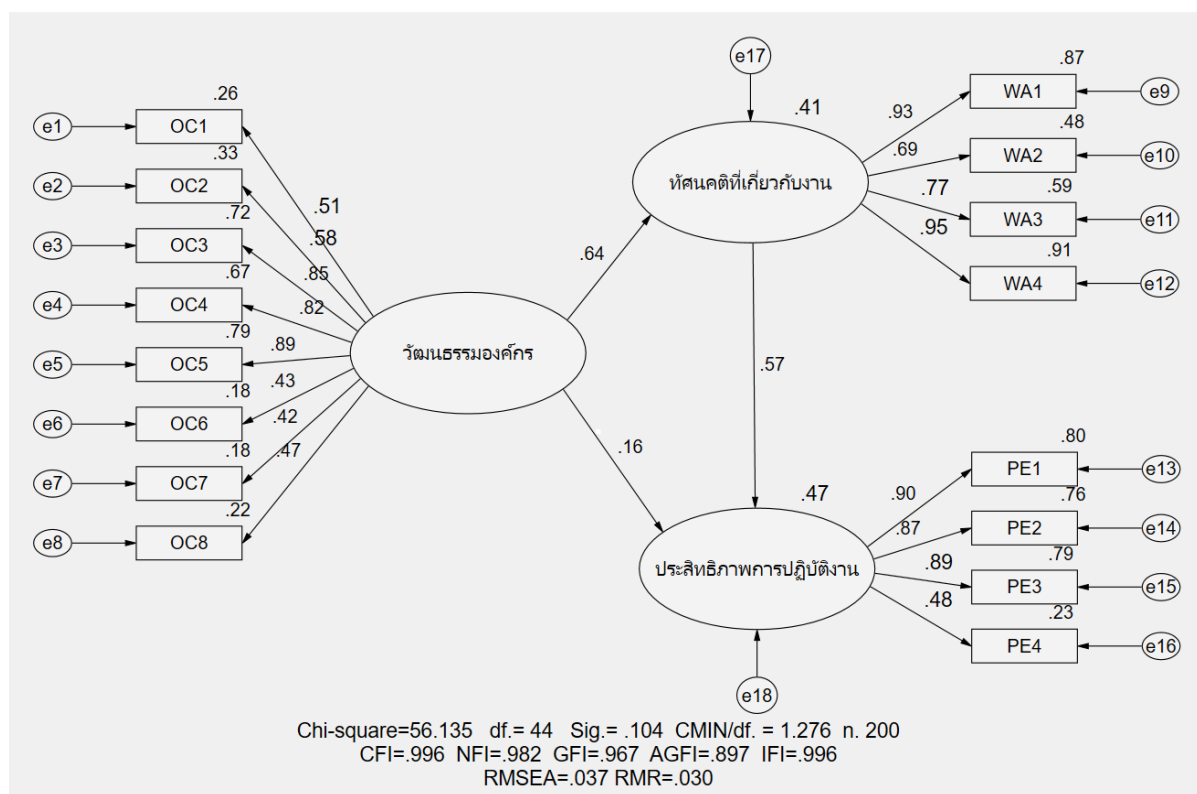
ผลการวิเคราะห์เชิงยืนยันของแบบจำลองโครงสร้างอิทธิพลของวัฒนธรรมองค์กรที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมบริการผ่านทัศนคติที่เกี่ยวกับงาน มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ตามเงื่อนไข และเป็นไปตามเกณฑ์ในระดับการยอมรับทางสถิติ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 : ค่าสถิติประเมินความกลมกลืนของแบบจำลองสมการโครงสร้างอิทธิพลของวัฒนธรรมองค์กรที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมบริการผ่านทัศนคติที่เกี่ยวกับงาน

ดัชนี	เกณฑ์วัด	ผลลัพธ์	ผลสรุป	แนวคิดในการอ้างอิง
CMIN/df.	< 2.000	1.283	มีความสอดคล้อง	(Hair et al, 2006)
CFI	> 0.900	0.996	มีความสอดคล้อง	(Hair et al, 2006)
GFI	> 0.900	0.973	มีความสอดคล้อง	(Hair et al., 2006; Mueller,1996)
AGFI	> 0.800	0.903	มีความสอดคล้อง	(Gefen et al, 2000)
NFI	> 0.900	0.984	มีความสอดคล้อง	(Hair et al., 2006; Mueller,1996)
IFI	> 0.900	0.996	มีความสอดคล้อง	(Hair et al., 2006; Mueller,1996)
RMR	< 0.050	0.017	มีความสอดคล้อง	(Diamantopoulos and Siguaw, 2000)
RMSEA	< 0.050	0.038	มีความสอดคล้อง	(Browne and Cudeck, 1993)

5.3 การวิเคราะห์สมการโครงสร้าง

ผลการวิเคราะห์สมการโครงสร้างแบบจำลองอิทธิพลของวัฒนธรรมองค์กรที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมบริการผ่านทัศนคติที่เกี่ยวกับ พบว่า วัฒนธรรมองค์กรมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อทัศนคติที่เกี่ยวกับงาน มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ 0.64 และวัฒนธรรมองค์กรมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ 0.16 และวัฒนธรรมองค์กรมีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกต่อด้านประสิทธิภาพการปฏิบัติงานผ่านทัศนคติที่เกี่ยวกับงาน มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยรวม 0.36 และทัศนคติที่เกี่ยวกับงานมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ 0.57 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ดังภาพที่ 2 และสามารถสรุปเส้นทางอิทธิพลของแบบจำลองสมการโครงสร้างอิทธิพลได้ดัง ตารางที่ 3

ภาพที่ 2 : สมการโครงสร้างแบบจำลองวัฒนธรรมองค์กรที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมบริการผ่านทัศนคติที่เกี่ยวกับงาน

ตารางที่ 3 : ผลการวิเคราะห์เส้นอิทธิพลแบบจำลองสมการโครงสร้างอิทธิพลของวัฒนธรรมองค์กรที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมบริการผ่านทัศนคติที่เกี่ยวกับงาน

ตัวแปร	อิทธิพล	ทัศนคติที่เกี่ยวกับงาน	ประสิทธิผลการปฏิบัติงาน
วัฒนธรรมองค์กร	อิทธิพลทางตรง	0.64	0.16
	อิทธิพลทางอ้อม	-	0.36
	อิทธิพลโดยรวม	0.64	0.53
ทัศนคติที่เกี่ยวกับงาน	อิทธิพลทางตรง	-	0.57
	อิทธิพลทางอ้อม	-	-
	อิทธิพลโดยรวม	-	0.57
R ²		41.0%	47.0%

จากภาพที่ 2 เมื่อพิจารณาโครงสร้างระหว่างตัวแปรแฝง วัฒนธรรมองค์กร ทักษะคติที่เกี่ยวกับงาน และประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ 0.42 ถึง 0.93 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.40 (Nunnally, 1978) เมื่อพิจารณาลำดับความสำคัญของตัวแปรสังเกตได้ในแต่ละตัวแปรแฝง แสดงดังนี้

ตัวแปรวัฒนธรรมองค์กร พบว่า องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดที่สามารถอธิบายองค์ประกอบของวัฒนธรรมองค์กร คือ วัฒนธรรมองค์กรที่เน้นความมั่นคง มีค่าน้ำหนักตัวแปรเท่ากับ 0.89 รองลงมา วัฒนธรรมองค์กรที่เน้นผลงาน มีค่าน้ำหนักตัวแปรเท่ากับ 0.85 วัฒนธรรมองค์กรที่เน้นรายละเอียด มีค่าน้ำหนักตัวแปรเท่ากับ 0.82 วัฒนธรรมองค์กรที่เน้นบุคคล มีค่าน้ำหนักตัวแปรเท่ากับ 0.58 วัฒนธรรมองค์กรที่เน้นลำดับชั้น มีค่าน้ำหนักตัวแปรเท่ากับ 0.51 วัฒนธรรมองค์กรที่เน้นนวัตกรรมและการยอมรับความเสี่ยง มีค่าน้ำหนักตัวแปรเท่ากับ 0.47 วัฒนธรรมองค์กรที่เน้นการทำงานเป็นทีม มีค่าน้ำหนักตัวแปรเท่ากับ 0.43 และ วัฒนธรรมองค์กรที่เน้นการแข่งขันและการเอาชนะคู่แข่ง มีค่าน้ำหนักตัวแปรเท่ากับ 0.42 ตามลำดับ

ตัวแปรทักษะคติที่เกี่ยวกับงาน พบว่า องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดที่สามารถอธิบายองค์ประกอบของทักษะคติที่เกี่ยวกับงาน คือ ด้านความผูกพันต่อองค์กร มีค่าน้ำหนักตัวแปรเท่ากับ 0.95 รองลงมา ด้านลักษณะของงาน มีค่าน้ำหนักตัวแปรเท่ากับ 0.93 ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา มีค่าน้ำหนักตัวแปรเท่ากับ 0.77 และด้านโอกาสก้าวหน้าในงาน มีค่าน้ำหนักตัวแปรเท่ากับ 0.69 ตามลำดับ

ตัวแปรประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน พบว่า องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดที่สามารถอธิบายองค์ประกอบของทักษะคติที่เกี่ยวกับงาน คือ ด้านคุณภาพของงาน มีค่าน้ำหนักตัวแปรเท่ากับ 0.90 รองลงมา ด้านปริมาณของงาน มีค่าน้ำหนักตัวแปรเท่ากับ 0.89 ด้านเวลา มีค่าน้ำหนักตัวแปรเท่ากับ 0.87 และด้านค่าใช้จ่าย มีค่าน้ำหนักตัวแปรเท่ากับ 0.48 ตามลำดับ

5.4 การสรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

จากผลการวิเคราะห์แบบจำลองสมการเชิงโครงสร้างอิทธิพลของวัฒนธรรมองค์กรที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมบริการผ่านทักษะคติที่เกี่ยวกับงานนำมาสรุปผลการทดสอบสมมติฐานได้ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 (H₁) ผลการทดสอบยอมรับ H₁ หรือ อิทธิพลของวัฒนธรรมองค์กรมีอิทธิพลทางตรงต่อทักษะคติที่เกี่ยวกับงานของพนักงานในอุตสาหกรรมบริการ มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง 0.64 โดยมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงได้ร้อยละ 41.0 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

สมมติฐานที่ 2 (H₂) ผลการทดสอบเป็นการยอมรับ H₂ หรือ อิทธิพลของทักษะคติที่เกี่ยวกับงานมีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมบริการ มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง 0.57 โดยมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงได้ร้อยละ 47.0 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

สมมติฐานที่ 3 (H₃) ผลการทดสอบเป็นการยอมรับ H₃ หรือ อิทธิพลของวัฒนธรรมองค์กรมีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมบริการ มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง 0.16 โดยมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงได้ร้อยละ 47.0 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

สมมติฐานที่ 4 (H₄) ผลการทดสอบเป็นการยอมรับ H₄ หรือ อิทธิพลของวัฒนธรรมองค์กรมีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของ พนักงานในอุตสาหกรรมบริการผ่านทักษะคติที่เกี่ยวกับงาน มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง 0.53 โดยมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงได้ร้อยละ 47.0 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

6 อภิปรายผลการวิจัย

6.1 ผลการวิจัยพบว่า วัฒนธรรมองค์กร ประกอบด้วยปัจจัยที่มีน้ำหนักมากไปน้อย ดังนี้ 1) วัฒนธรรมองค์กรที่เน้นความมั่นคง 2) วัฒนธรรมองค์กรที่เน้นผลงาน 3) วัฒนธรรมองค์กรที่เน้นรายละเอียด 4) วัฒนธรรมองค์กรที่เน้นบุคคล 5) วัฒนธรรมองค์กรที่เน้นลำดับชั้น 6) องค์กรที่เน้นนวัตกรรมและการยอมรับความเสี่ยง 7) วัฒนธรรมองค์กรที่เน้นการทำงานเป็นทีม และ 8) วัฒนธรรมองค์กรที่เน้นการแข่งขันและการเอาชนะคู่แข่ง ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่า วัฒนธรรมองค์กรที่เน้นความมั่นคง และวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นผลงาน มีความสำคัญต่ออิทธิพลของวัฒนธรรมองค์กรมีผลต่อทัศนคติที่เกี่ยวกับงานของพนักงานในอุตสาหกรรมบริการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐธิดา ชูเจริญพิพัฒน์ (2555) เรื่อง วัฒนธรรมองค์กรที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของพนักงานไทยพาณิชย์ เขตนครสวรรค์ ผลการศึกษาพบว่า วัฒนธรรมองค์กรที่เน้นความมั่นคงมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงาน ด้านความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน และวัฒนธรรมที่เน้นรายละเอียดมีสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานด้านความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน และด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน และจากผลการทดสอบสมมติฐานอิทธิพลของวัฒนธรรมองค์กรมีผลต่อทัศนคติที่เกี่ยวกับงานของพนักงานในอุตสาหกรรมบริการ พบว่า อิทธิพลของวัฒนธรรมองค์กรมีอิทธิพลทางตรงต่อทัศนคติที่เกี่ยวกับงานของพนักงานในอุตสาหกรรมบริการ มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง 0.64 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย Nam และ Kim (2016) เรื่อง อิทธิพลของลักษณะวัฒนธรรมองค์กรที่มีต่อทัศนคติในการทำงานของสมาชิกองค์กรในอุตสาหกรรมเคมีคอนกรีต ผลการศึกษาพบว่า อิทธิพลของลักษณะวัฒนธรรมองค์กรมีผลต่อทัศนคติในการทำงานของสมาชิกองค์กรในอุตสาหกรรมเคมีคอนกรีต

6.2 ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรทัศนคติที่เกี่ยวกับงาน ประกอบด้วยปัจจัยที่มีน้ำหนักมากไปน้อย ดังนี้ 1) ด้านความผูกพันต่อองค์กร 2) ด้านลักษณะของงาน 3) ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา และ 4) ด้านโอกาสก้าวหน้าในงาน ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่า ด้านความผูกพันต่อองค์กรมีความสำคัญต่อทัศนคติที่เกี่ยวกับงานซึ่งมีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมบริการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ บัณฑิต ผังนิรันดร์ (2550) เรื่อง อิทธิพลของลักษณะขององค์กร นโยบายการบริหาร และการปฏิบัติงาน สภาพแวดล้อมการทำงานภายในองค์กร แรงจูงใจในการทำงาน ความพึงพอใจในงาน และความผูกพันต่อองค์กรที่มีต่อประสิทธิผลของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ผลการศึกษาพบว่าความผูกพันต่อองค์กร เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา และสอดคล้องกับงานวิจัยของ มารวย วิชาญยุทธนากุล (2560) เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานโรงแรมระดับ 5 ดาว ผลการวิจัยพบว่า เจตคติต่องานด้านความผูกพันต่อองค์กรมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานโรงแรมระดับ 5 ดาว และจากผลการทดสอบสมมติฐาน อิทธิพลของทัศนคติที่เกี่ยวกับงานมีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมบริการ พบว่า อิทธิพลของทัศนคติที่เกี่ยวกับงานมีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมบริการ มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง 0.57 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วีราภรณ์ บุตรทองดี (2559) เรื่อง ทัศนคติต่อการทำงาน องค์กร และความจงรักภักดีของพนักงานที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานโรงงาน ในเขตนิคมอุตสาหกรรม จังหวัดปทุมธานี พบว่าทัศนคติในการทำงานด้านลักษณะงานส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานโรงงานในเขตนิคมอุตสาหกรรม จังหวัดปทุมธานี

6.3 ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ประกอบด้วยปัจจัยที่มีน้ำหนักมากไปน้อย ดังนี้ 1) ด้านคุณภาพของงาน 2) ด้านปริมาณของงาน 3) ด้านเวลา และ 4) ด้านค่าใช้จ่าย ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ รุ่งทิวา คำเป็กเครือ และบุญญาดา นาสุมบูรณ์ (2560) เรื่อง วัฒนธรรมองค์กรมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน กรณีศึกษา บริษัทไทย-ญี่ปุ่น ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะวัฒนธรรมองค์กรมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ด้านคุณภาพของงาน ในระดับสูง ด้านปริมาณของงาน ด้านเวลาที่ใช้ทำงาน และด้านค่าใช้จ่ายในงาน ในระดับปานกลาง ตามลำดับ และจากผลการทดสอบสมมติฐาน อิทธิพลของวัฒนธรรมองค์กรมีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมบริการ พบว่า อิทธิพลของวัฒนธรรมองค์กรมีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมบริการ มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง 0.16 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Manaschuen Tespong (2560) ได้ศึกษาเรื่อง วัฒนธรรมองค์กร สภาพแวดล้อมในการทำงาน แรงจูงใจในการทำงานที่มีผลต่อคุณภาพการบริการและความภักดีของพนักงานแผนกห้องพักรงโรงแรมในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า วัฒนธรรมองค์กรมีผลต่อคุณภาพการบริการของโรงแรม

6.4 จากสมมติฐานที่อิทธิพลของวัฒนธรรมองค์กรมีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมบริการผ่านทัศนคติที่เกี่ยวกับงาน ผลการทดสอบพบว่า อิทธิพลของวัฒนธรรมองค์กรมีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมบริการผ่านทัศนคติที่เกี่ยวกับงาน มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางรวม 0.53 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Suchyadi (2017) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการทำงานกับวัฒนธรรมองค์กรในการเสริมสร้างทัศนคติทางวิชาชีพของอาจารย์มหาวิทยาลัยปากพนัง พบว่า ทัศนคติในวิชาชีพของอาจารย์สามารถปรับปรุงให้ดีขึ้น ผ่านการสร้างแรงจูงใจในการทำงานและวัฒนธรรมองค์กร

7 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

7.1 ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา

7.1.1 จากผลการวิจัยที่พบว่า อิทธิพลของวัฒนธรรมองค์กรมีผลต่อทัศนคติที่เกี่ยวกับงานของพนักงานในอุตสาหกรรมบริการ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญในการเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ตรงกับวิสัยทัศน์ พันธกิจและยุทธศาสตร์ขององค์กร โดยในการสื่อสารค่านิยม วัฒนธรรมองค์กร ต้องอาศัยการเป็นแบบอย่างที่ดีจากผู้บริหารและผู้บังคับบัญชาทุกระดับ และส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่พนักงานเห็นคุณค่าของการเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร เพื่อให้พนักงานเกิดทัศนคติในเชิงบวก อีกทั้งยังเป็นการสร้างความผูกพันต่อองค์กร

7.1.2 จากผลการวิจัยที่พบว่า อิทธิพลของทัศนคติมีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมบริการ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงาน โดยผู้ที่จะสร้างความผูกพันองค์กรได้ดี คือ บุคคลในระดับบริหาร ผู้จัดการ และหัวหน้างาน ต้องตระหนักถึงความสำคัญของการสื่อสาร ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความผูกพัน ต้องสื่อสารให้พนักงานรับรู้ว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร และงานที่พวกเขาได้รับมอบหมายมีความสำคัญต่อองค์กรอย่างยิ่ง เพื่อที่จะให้บุคลากรเต็มใจที่จะทุ่มเทกำลังกาย ใจ เพื่อปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายของตนเองและองค์กร นอกจากนี้การคัดสรรบุคลากรที่มีทัศนคติเหมาะสมกับองค์กรก็เป็นเรื่องที่สำคัญ

เพราะถ้าหากบุคลากรมีความรู้ ความสามารถเหมาะสม แต่มีทัศนคติที่ไม่เหมาะสมกับองค์กร ก็เป็นเรื่องที่ยากที่จะผูกพันและรู้สึกรักองค์กร

7.1.3 จากผลการวิจัยที่พบว่า อิทธิพลของวัฒนธรรมองค์กรมีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมบริการผ่านทัศนคติที่เกี่ยวกับงาน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญในการส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่ดี เพื่อสร้างทัศนคติเชิงบวกของพนักงานในการปฏิบัติงาน และในการสื่อสารค่านิยมวัฒนธรรมองค์กรให้กลายเป็นพฤติกรรม องค์กรจำเป็นต้องกำหนดพฤติกรรมของบุคลากรที่องค์กรมุ่งหวังให้เหมาะสม และชัดเจนตามค่านิยม เพื่อผลักดันให้บุคลากรประพฤติตนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ จากผลการวิจัยองค์กรควรสนับสนุนให้พนักงานมีการตัดสินใจที่คำนึงถึงความมั่นคงขององค์กร และวิธีปฏิบัติงานที่ให้ความสำคัญต่อการรักษาสถานภาพขององค์กร และคำนึงถึงสิ่งที่จะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงขององค์กร

7.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

7.2.1 การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมบริการผ่านทัศนคติที่เกี่ยวกับงาน ซึ่งมีกลุ่มตัวอย่างเพียงพนักงานในอุตสาหกรรมบริการ ธุรกิจโรงแรม 5 ดาว เพียงเท่านั้น หากมีงานวิจัยครั้งต่อไป ควรทำในอุตสาหกรรมบริการในธุรกิจด้านอื่นๆ เช่น ธุรกิจขนส่ง ธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม และธุรกิจนำเที่ยว เพราะอาจจะทำให้ผลที่ได้มีความแตกต่างกัน เนื่องจากแต่ละธุรกิจมีข้อจำกัดที่ต่างกันออกไป ไม่ว่าจะเป็นสภาพแวดล้อมในการทำงานหรือวัฒนธรรมองค์กรที่แตกต่างกัน เพื่อผลการศึกษจะทำให้ทราบความแตกต่างของคุณลักษณะขององค์กรจะส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมองค์กรที่มีผลต่อการปฏิบัติงานและผลการดำเนินงานขององค์กรเป็นอย่างไร

7.2.2 งานวิจัยครั้งต่อไปควรพัฒนาแบบจำลองและพัฒนาตัวแปรเพิ่มเติมเพื่อผลการศึกษากจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาแบบจำลองและเพื่อขยายผลและต่อยอดงานวิจัยให้เกิดประโยชน์ยิ่งขึ้น

8. รายการอ้างอิง

- ณัฐธิดา ชูเจริญพิพัฒน์. (2555). วัฒนธรรมในองค์กรที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของพนักงานธนาคารไทยพาณิชย์เขต นครสวรรค์ ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- บัณฑิต ผึ้งนรินทร์. (2550). อิทธิพลของลักษณะขององค์การนโยบายการบริหารและการปฏิบัติงานสภาพแวดล้อมการทำงานภายในองค์การแรงจูงใจการทำงาน ความพึงพอใจในงานและความผูกพันต่อองค์การ ที่มีต่อประสิทธิผลของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. ปริญญาโทบริหารศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการอุดมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (สำเนา)
- มารวย วิชาญยุทธนากุล. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานโรงแรมระดับ 5 ดาว. การค้นคว้าอิสระปีนส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- รุ่งทิวา คำเป็กเครือ และบุญญาดา นาสุมบุรณ์ (2560). วัฒนธรรมองค์กรมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานกรณีศึกษา บริษัทไทย-ญี่ปุ่น.สาขาบริหารธุรกิจญี่ปุ่น, กรุงเทพฯ : สถาบันเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น.
- วิรัช สงวนวงค์วาน. (2547). การจัดการและพฤติกรรมองค์กร. กรุงเทพฯ: เพียร์สัน เอ็ดดูเคชั่น อินโดไชน่า.

- วีราภรณ์ บุตรทองดี. (2557). การศึกษาทัศนคติต่อการทำงาน องค์กร และความจงรักภักดีของ พนักงานที่ส่งผลต่อ ประสิทธิภาพการ ปฏิบัติงานของพนักงานโรงงาน ในเขตนิคม อุตสาหกรรม จังหวัดปทุมธานี. การค้นคว้าอิสระ ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- อุสุมา ศักดิ์ไพศาล. (2556). คุณภาพชีวิตในการท างานที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ของพนักงานบริษัท อินเทอร์เน็ต เรือลดี แมนเจเม้นท์ จำกัด. การค้นคว้าอิสระหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- Abd Halim, M. S. B., Alremawi, M. S. A. A., & Tambi, A. M. B. A. (2018). The Mediating Role of Organizational Culture on the Relationship between Employee Performance and Antecedents in the Hotel Sector. *Journal of Reviews on Global Economics*, 6, 489-497.
- Awadh, A.M. & Wan Ismail, W. (2012). The impact of personality traits and employee work-related attitudes on employee performance with the
- Browne (M. W.; & Cudeck, R. (1993). "Alternative Way of Assessing Model Fit." In *Testing Structural Equation Models*. Bollen, K. A.; & Long, J. S. editors. pp. 136-162. Newbury Park, CA: Sage
- Cameron, Kim S. and Quinn, Robert E. (1999). *Diagnosing and Changing Organization Culture*. Massachusetts: Addison-Wesley.
- Çelik, H. E., & Yılmaz, V. (2013). *Lisrel 9.1 ile Yapısal Eşitlik Modellemesi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Diamantopoulos, A. , & Siguaw, A.D. (2000). *Introducing LISREL: A guide for the uninitiated*. Sage Publications, London.
- Glimmer, E. (1971). *A Glimmer of their own beauty: Black sounds of the twenties*. n.p
- Gordon, J. R. (1999). *Organizational Behavior: A Diagnostic Approach*. 6th ed. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Greenberg, Jerald and Baron, Robert A. (2003). *Behavior in Organizations: Under Stanading and Managing the Human Side of Work*. 8 th ed. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Hair, J. F. Jr. Black, W. C., Babin, B. J. Anderson, R. E. and Tatham, R. L. (2006). *Multivariate data analysis*. (6th ed). New Jersey: Prentice Hall
- Josephat, P., & Ismail, A. (2012). *Job and work attitude determinants: An application of multivariate analysis*.
- Kline, R. B. (2010). *Principles and practice of structural equation modeling* (3rd ed.). New York, NY: Guilford Press.
- Locke. E.A. (1976). *The Nature and Causes of Job Satisfaction in Marvin D. Dunnette Edition. Handbook of Industrial and Organizational Psychology*. Chicago: Ran McNally.
- Mueller, R.O. (1996). *Basic Principles of Structural Equation Modeling. An Introduction to LISREL and EQS*. New York: Springer-Verlag, p.62-128.

- Nam, Y., & Kim, H. (2016). "Influences of organizational culture characteristics on job attitudes of organizational members in semiconductor industry." *Procedia Computer Science*, 91, 1106-1115.
- Nunnally, J. C. 1978. *Psychometric Theory*. New York: McGraw-Hill
- Robbins, S. P. (2001). *Organizational Behavior*. 9th ed. PrenticeHall, 643p.
- Sikorska-Simmons, E. (2006). "Organizational culture and work-related attitudes among staff in assisted living." *Journal of Gerontological Nursing*, 32(2), 19-27.
- Smith, P.C., L.M. Kendall and C.L. Hulin. (1969). *The Measurement of Job Satisfaction in Work and Retirement*. Chicago: Rand McNally.
- Suchyadi, Y. (2017). "Relationship between Work Motivation and Organizational Culture in Enhancing Professional Attitudes of Pakuan University Lecturers." *JHSS (JOURNAL OF HUMANITIES AND SOCIAL STUDIES)*, 1(1), 41-45.
- Talei, A. (2002). *Job Attitudes*. New York: John Wiley and Sons.
- Tespong, Manaschuen. "วัฒนธรรมองค์กร สภาพแวดล้อมในการทำงาน แรงจูงใจในการทำงาน ที่มีผลต่อ คุณภาพการบริการและความภักดีของพนักงาน แผนกห้องพักของโรงแรมในเขตกรุงเทพมหานคร." *Journal of Thai Hospitality and Tourism* 12.2 (2017): 57-70.
- Uddin, M. J., Luva, R. H., & Hossian, S. M. M. (2013). "Impact of organizational culture on employee performance and productivity: A case study of telecommunication sector in Bangladesh." *International Journal of Business and Management*, 8(2), 63.
- Vroom, H Victor. 1964. *Work and Motivation*. Now York: Wiley and Sons Inc.

การจัดการความรู้ของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพและการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)

บ้านม่วงคำ อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่

THE KNOWLEDGE MANAGEMENT OF AGRICULTURAL LEARNING CENTER

AT BAN MUANG KHAM, MAE RIM DISTRICT, CHIANG MAI PROVINCE

มลิวลย์ แซ่หัน¹ วัชรภรณ์ ตีบเตปิน² และ ณิชทร วิศวะกุล³

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1.สภาพการจัดการความรู้ ของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพและการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) บ้านม่วงคำ 2.แนวทางการพัฒนาการจัดการความรู้ ของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพและการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) บ้านม่วงคำ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กลุ่มตัวอย่าง คือ สมาชิกศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพและการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) บ้านม่วงคำ 12 คน และนักวิชาการเกษตร 1 คน รวม 13 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง แบบบันทึกกระบวนการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ผลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) ผลการวิจัยพบว่า สภาพการจัดการความรู้ของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพและการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) บ้านม่วงคำ 1) ขั้นตอนการกำหนดความรู้ มีการกำหนดความรู้โดยยึดเอาเป้าประสงค์ของชุมชนในการเปลี่ยนรูปแบบการทำเกษตรมาเป็นการทำเกษตรปลอดภัย 2) ขั้นตอนการแสวงหาและการยึดกุมความรู้ ความรู้ที่ได้มาจากการสั่งสมประสบการณ์ 3) ขั้นตอนการสร้างความรู้ มีการสร้างความรู้จากประสบการณ์เดิมรวมเข้ากับความรู้ที่ได้จากการเข้าร่วมอบรมจากนักวิชาการเกษตร 4) ขั้นตอนการประมวลความรู้เป็นหมวดหมู่ ยังไม่มีการประมวลความรู้เป็นหมวดหมู่ 5) ขั้นตอนการแลกเปลี่ยนความรู้ มีการแลกเปลี่ยนความรู้และทำงานร่วมกันสม่ำเสมอ 6) ขั้นตอนการจัดเก็บความรู้เป็นหมวดหมู่ ยังไม่มีการจัดเก็บความรู้ 7) ขั้นตอนถ่ายทอดความรู้ การถ่ายทอดความรู้ โดยประธานกลุ่มและสมาชิกเพียง 1 คน 8) ขั้นตอนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ มีการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้โดยการปรับเปลี่ยนวิธีการ และ 9) ขั้นตอนติดตามและการประเมินผลความรู้ มีการติดตามและประเมินผลโดยการเปรียบเทียบปริมาณผลผลิตที่ได้ในแต่ละครั้ง แนวทางการพัฒนาการจัดการความรู้ พบว่า ควรมีการจัดการความรู้ การประมวลความรู้ และจัดทำคู่มือการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ : การจัดการความรู้, ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพและการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) บ้านม่วงคำ

Abstract

This research was Qualitative Research. The purposes of this research were to 1) study about state of Knowledge Management (KM) and 2) study about the ways of development of Knowledge Management (KM) of Agricultural Learning Center at Ban Muang Kham. There are 13 people who were the Knowledge Acquisition and Capture—they had knowledge from collective experience. 3) Knowledge Creation—

¹⁻² นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาบ้านและชุมชน ภาควิชามนุษยสัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

they have been created knowledge from their experience and incorporate new knowledge from agricultural scientist. 4) Knowledge Codification—they did not had knowledge codification. 5) Knowledge Sharing—they have been shared their knowledge and work together. 6) Knowledge Storage—they did not had knowledge storage. 7) Knowledge Transfer—the knowledge transfer found in leader of group and only one member. 8) Knowledge Utilization or Application—they used new knowledge to apply by change procedure. And 9) Evaluative Knowledge—they evaluated by compare the product quantity in each time. The way to development they should had knowledge management, quantity in each time. The way to development they should had knowledge management, knowledge codification and made systematized knowledge management guidebook.

Keywords : KNOWLEDGE MANAGEMENT (KM), AGRICULTURAL LEARNING CENTER AT BAN MUANG KHAM

1. บทนำ

ชุมชนบ้านม่วงคำ อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นชุมชนเกษตรกรรม ที่มีวิถีชีวิต วัฒนธรรมแบบชุมชนดั้งเดิม ซึ่งในอดีตมีการทำเกษตรแบบดั้งเดิม แต่ในปัจจุบันได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการเกษตรมาเป็นเกษตรปลอดภัย เกษตรกรมีความรู้ด้านการทำเกษตรปลอดภัยจากการอบรมให้ความรู้จากสำนักงานเกษตรอำเภอมะริม โดยมีการกำหนดระยะเวลา ปริมาณ และชนิดของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ปลอดภัยต่อผู้บริโภค ผลผลิตทางการเกษตรส่วนใหญ่ คือ ผักสลัดกรีนโอ๊ค และเรดโอ๊ค ทั้งนี้ เกษตรกรกลุ่มดังกล่าวยังไม่มีกระบวนการรวบรวมข้อมูล ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการที่ทำให้ได้มาซึ่งผลผลิตทางการเกษตรที่ตรงตามมาตรฐานและเป้าหมายของกลุ่มอย่างแท้จริง ส่วนใหญ่เป็นความรู้ที่ฝังลึกอยู่ในตัวบุคคล (Tacit Knowledge) และมีความรู้ที่ได้รับ (Explicit Knowledge) จากการอบรมให้ความรู้จากนักวิชาการเกษตร (เกษตรินทร์ ถาคำดี, 2563) ทั้งนี้เพื่อให้ได้ผลผลิตที่ตรงตามมาตรฐานและเป้าหมายของกลุ่ม สิ่งที่สำคัญคือ การรวบรวมความรู้นำมาพัฒนาให้ตรงกับบริบทของบุคคลและกลุ่ม นำมาปรับใช้อย่างได้ผลจนเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ ความรู้ดังกล่าวที่มีอยู่นั้นจะถูกส่งต่อและถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น และมีการนำความรู้จากภายนอกกรรมถึงประสบการณ์ที่เกิดจากปัญหาและอุปสรรคที่ผ่านการแก้ไขจนประสบความสำเร็จ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการจัดการความรู้ (Knowledge Management [KM]) เพื่อให้ความรู้ที่มีอยู่ได้รับการถ่ายทอด แลกเปลี่ยน และนำมาใช้ในการปฏิบัติหรือประยุกต์ใช้ จนกลายเป็นความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการของกลุ่ม

การจัดการความรู้ (Knowledge Management [KM]) เป็นกระบวนการที่จะช่วยให้เกิดพัฒนาการ ของความรู้ หรือการจัดการความรู้ที่จะเกิดขึ้นภายในองค์กร และการรักษาความรู้ไว้ไม่ให้สูญหาย ความรู้ขององค์กร นอกจากความรู้ที่เป็นแบบแผนที่ชัดเจนแล้ว ความรู้ความชำนาญของบุคคลที่ในองค์กรถือเป็นทรัพยากรความรู้เช่นกัน กระบวนการจัดการความรู้ จึงต้องเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาการดำเนินการของทุกองค์กรให้อยู่ในรูปแบบมาตรฐาน เป็นต้นแบบเดียวกัน เพื่อให้มีความเข้าใจตรงกัน สามารถที่จะถ่ายทอดได้ และที่สำคัญต้องมีความน่าเชื่อถือ (วิจารณ์ พานิช, 2555)

จากข้อมูลข้างต้น กลุ่มเกษตรกรบ้านม่วงคำได้มีการรวมกลุ่มในการทำเกษตรปลอดภัยมาเป็นระยะเวลา 3 ปี แต่ยังไม่มีการศึกษากระบวนการจัดการความรู้ของกลุ่มออกมาอย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยร่วมกับศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพและการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) บ้านม่วงคำ อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่ จึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพการจัดการความรู้

และศึกษาแนวทางการพัฒนากระบวนการจัดการความรู้ของกลุ่มเกษตรกรปลอดภัยของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพและการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) บ้านม่วงคำ อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการจัดการความรู้ ให้กลุ่มสามารถนำไปใช้พัฒนากระบวนการดำเนินงานของกลุ่ม และสามารถนำองค์ความรู้ไปเผยแพร่และถ่ายทอดให้กับสมาชิกและผู้สนใจได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

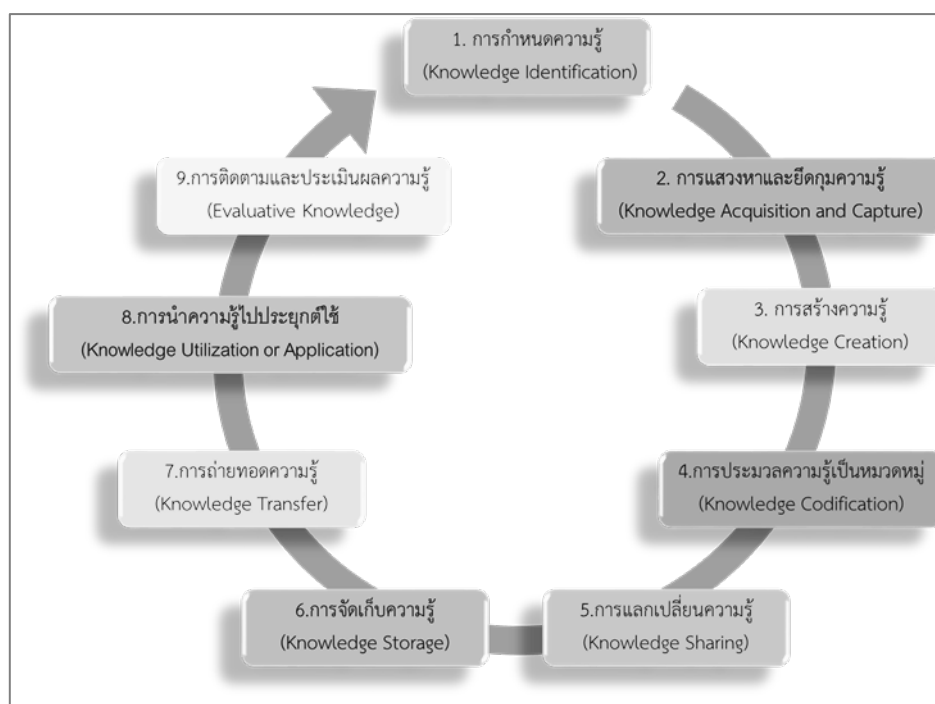
- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพการจัดการความรู้ของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพและการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) บ้านม่วงคำ อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่
- 2.2 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการความรู้ของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพและการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) บ้านม่วงคำ อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษา เรื่อง การจัดการความรู้การเกษตรปลอดภัยของกลุ่มผู้ปลูกผักเพื่อจำหน่าย กรณีศึกษากลุ่มเกษตรกรศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพและการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) บ้านม่วงคำ อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

การจัดการความรู้เป็นกระบวนการจัดการที่เป็นระบบตั้งแต่การประมวลผลข้อมูล (Data) สารสนเทศ (Information) ความคิด (Knowledge) ตลอดจนประสบการณ์ของบุคคล ทั้งความรู้ที่เป็น ความรู้ที่ฝังลึก (Tacit knowledge) และความรู้ที่ชัดเจน (Explicit knowledge) จากภายในและภายนอกองค์กร เพื่อสร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่ เพื่อให้สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้งาน โดยมีการจัดเก็บความรู้ในลักษณะที่ผู้ใช้ สามารถเข้าถึงได้โดยอาศัยช่องทางที่สะดวก และมีการเผยแพร่ความรู้ ตลอดจนนำความรู้ไปใช้อย่างเป็นระบบ โดยการศึกษาครั้งนี้ประยุกต์ใช้ กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ (ณภัทร วิตะกุล, 2560) ซึ่งประกอบด้วย 9 ขั้นตอน ได้แก่

- 1) การกำหนดความรู้ (Knowledge Identification) 2) การแสวงหาและยึดกุมความรู้ (Knowledge Acquisition and Capture) 3) การสร้างความรู้ (Knowledge Creation) 4) การประมวลความรู้เป็นหมวดหมู่ (Knowledge Codification) 5) การแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Sharing) 6) การจัดเก็บความรู้ (Knowledge Storage) 7) การถ่ายทอดความรู้ (Knowledge Transfer) และ 8) การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ (Knowledge Utilization or Application) 9) การติดตามและประเมินผลความรู้ (Evaluative Knowledge)

การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ 9 ขั้นตอน (ณภัทร วิศวะกุล, 2560)

1) การกำหนดความรู้ (Knowledge Identification) เป็นสิ่งแรกที่ต้องร่วมกันตั้งคำถามว่าอะไรคือ ความรู้ที่สำคัญและจำเป็นกับองค์กร ความรู้ที่ต้องการใช้ในการดำเนินกิจกรรม 2) การแสวงหาและยึดกุมความรู้ (Knowledge Acquisition and Capture) การแสวงหาความรู้เป็นความสามารถในการเรียนรู้ของคนส่วนใหญ่ในองค์กรซึ่งองค์ประกอบที่จะสนับสนุนการแสวงหาความรู้ได้แก่ เครื่องมือที่ช่วยในการรวบรวมข้อมูลที่มีความสามารถในการกรองข้อมูล 3) การสร้างความรู้ (Knowledge Creation) โดยพื้นฐานแล้วความรู้นั้นถูกสร้างมาจากภายในจิตใจของมนุษย์ ที่มีลักษณะเป็นนามธรรมหรือเป็นความรู้แบบซ่อนเร้น (Tacit Knowledge) และมีการถ่ายทอดออกมาในรูปของความรู้แบบชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ซึ่งการสร้างความรู้เกี่ยวข้องกับความรู้ที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ (Generative) และเกี่ยวข้องกับแรงผลักดันการหยั่งรู้และความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในสิ่งที่เกิดขึ้นของแต่ละบุคคลและองค์กร 4) การประมวลความรู้เป็นหมวดหมู่ (Knowledge Codification) โดยวัตถุประสงค์ของการประมวลความรู้คือ การจัดความรู้ให้อยู่ในรูปแบบที่ผู้ใช้สามารถเข้าถึงได้และนำไปประยุกต์ใช้อย่างสะดวก 5) การแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Sharing) คือการส่งผ่านความรู้ระหว่างบุคคลหรือองค์กร และผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการโดยกระบวนการหรือกิจกรรมที่เป็นทางการเน้นการแลกเปลี่ยนความรู้แบบชัดแจ้งเนื่องจากความรู้แบบชัดแจ้งสามารถแลกเปลี่ยนแบบตรงไปตรงมาไม่ยุ่งยากซับซ้อน 6) การจัดเก็บความรู้ (Knowledge Storage) เป็นการนำเอาความรู้ที่ได้จากสร้าง และพัฒนา มากำหนดสิ่งสำคัญที่จะเก็บไว้เป็นองค์ความรู้ โดยต้องพิจารณาถึงวิธีการในการเก็บและการนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ตามความต้องการขององค์กร 7) การถ่ายทอดความรู้ (Knowledge Transfer) การถ่ายทอดความรู้ นั้น มีความจำเป็นเนื่องจากองค์กรจะมีการเรียนรู้ที่ดีขึ้น เมื่อความรู้มีการกระจายถ่ายทอดไปอย่างรวดเร็ว และเหมาะสมกับบริบทของแต่ละองค์กร นอกจากนี้การถ่ายทอดความรู้ยัง

เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนที่ของข้อมูลสารสนเทศและความรู้ระหว่างบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่งนั้นอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ 8) การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ (Knowledge Utilization or Application) คุณค่าของความรู้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อได้ถูกนำไปใช้การใช้ความรู้คือการนำความรู้ที่ได้รับจากการเผยแพร่หรือถ่ายทอดความรู้มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการทำงานสามารถนำความรู้มาช่วยในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม 9) การติดตามและประเมินผลความรู้ (Evaluative Knowledge) เป็นขั้นตอนที่สำคัญและช่วยให้องค์กรทราบถึงประเด็นในการพัฒนาหรือปรับปรุงกระบวนการจัดการความรู้ของตนเองได้ชัดเจนยิ่งขึ้นนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของกลุ่ม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กิตติยา ขอเชือกกลาง และสุกิจ ขอเชือกกลาง (2562) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการจัดการความรู้เพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมของวิสาหกิจชุมชนน้ำพริกสำเร็จรูปพร้อมรับประทานในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก เครื่องมือที่ใช้คือ การวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และการสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยคือ ประธานกลุ่มและสมาชิกของวิสาหกิจชุมชนน้ำพริกเพื่อรับประทาน (กวชน.) จังหวัดพิษณุโลก มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการ 2) วิเคราะห์การจัดการความรู้ และ 3) เสนอแนวทางการจัดการความรู้สู่การสร้างนวัตกรรม ผลการวิจัยพบว่า การจัดการความรู้ในกรอบการแสวงหาความรู้ การถ่ายทอดความรู้ การแบ่งปัน และการประยุกต์ใช้ความรู้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนน้ำพริกเพื่อรับประทาน ทุกกลุ่มมีอัตลักษณ์เฉพาะของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิตน้ำพริก แต่ยังขาดระบบการจัดการความรู้ตั้งแต่การแสวงหาจนถึงการประยุกต์ใช้ ด้านการพัฒนาการจัดการความรู้ ได้แก่ การพัฒนาอย่างต่อเนื่องของทรัพยากรมนุษย์(ประธานและสมาชิก) และการสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็ง

ศุภชัย เกิดเจริญ (2560) ศึกษาเรื่อง การจัดการความรู้เศรษฐกิจแบบพอเพียงด้านเกษตรธรรมชาติ กรณีศึกษาของศูนย์การเรียนรู้ทฤษฎีใหม่ อําเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี วิธีการที่ใช้ในการศึกษาเป็นการใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ เจ้าหน้าที่ของศูนย์การเรียนรู้ทฤษฎีใหม่ ๆ ที่มีการปฏิบัติงานจริงภายในศูนย์การเรียนรู้ทฤษฎีใหม่ ๆ จำนวน 20 คน ทำการตรวจสอบความครบถ้วนถูกต้องของข้อมูลแบบสามเส้าและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content analysis) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจแบบพอเพียงด้านเกษตรธรรมชาติ รวมถึงการจัดการความรู้เศรษฐกิจแบบพอเพียงด้านเกษตรธรรมชาติของศูนย์การเรียนรู้ทฤษฎีใหม่อําเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนชาวบ้านมีการค้นหาและสะสมองค์ความรู้ ทั้งจาก ประสบการณ์ตรง การเข้ารับการฝึกอบรม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้แล้วนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงมาเป็นแนวทาง ในการประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ อีกทั้งยังเป็น แหล่งเรียนรู้ ในการถ่ายทอดแนวคิด และวิธีการปฏิบัติเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ไปยังเจ้าหน้าที่ เกษตรกร และผู้สนใจ เพื่อเป็นหนทางในการหลุดพ้นความยากจน ที่เห็นผลเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน และเป็นต้นแบบให้ผู้คนไปศึกษาเรียนรู้ได้ ทั้งนี้ เมื่อองค์ความรู้ของประชาชนชาวบ้านได้ผ่าน กระบวนการยอมรับ และนำไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่องทำให้องค์ความรู้อยู่กับชุมชนต่อไปอย่างยั่งยืน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการความรู้ และศึกษาแนวทางการจัดการความรู้ของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพและการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) บ้านม่วงคำ อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ โดยผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ สมาชิกศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพและการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) บ้านม่วงคำ 12 คน และนักวิชาการเกษตร 1 คน รวม 13 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ด้านการจัดการความรู้ โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป, ส่วนที่ 2 สภาพการจัดการความรู้ของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพและการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) บ้านม่วงคำ, และส่วนที่ 3 ปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการพัฒนาการจัดการความรู้ของกลุ่ม และแบบบันทึกกระบวนการสนทนากลุ่ม ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยอาจารย์ที่ปรึกษา และ นำเครื่องมือไปทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยดำเนินการทดสอบกับกลุ่มเกษตรกรบ้านโป่งแยงใน อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เทคนิคแบบสามเส้า การปฏิบัติงานลงพื้นที่ภาคสนาม (Field Work) เก็บข้อมูลด้วยตนเอง นำข้อมูลที่ได้มาถอดบทสัมภาษณ์ ประมวลข้อมูล และนำมาวิเคราะห์ผลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) สรุปผลเรียงเนื้อหาโดยการพรรณนา

5. สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาสภาพการจัดการความรู้ ของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพและการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) บ้านม่วงคำ ในแต่ละขั้นตอน พบว่า

1) การกำหนดความรู้ (Knowledge Identification) ภายในกลุ่มมีการกำหนดความรู้ด้านการทำเกษตรปลอดภัย โดยในปัจจุบันสมาชิกมีความรู้เพียงพอในระดับหนึ่ง ยังพร้อมเปิดรับความรู้ใหม่ ๆ เพิ่มเติมได้ และยังเห็นความสำคัญของการมีความรู้ในสมาชิกกลุ่ม

2) การแสวงหาและการยึดกุมความรู้ (Knowledge Acquisition and Capture) สมาชิกกลุ่มมีการแสวงหาความรู้ด้วยการทดลอง ลองผิดลองถูกด้วยตนเอง มีการสอบถามจากสมาชิกในกลุ่ม และมีการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากสื่ออื่นๆ

3) การสร้างความรู้ (Knowledge Creation) สมาชิกกลุ่มมีการสร้างความรู้จากประสบการณ์การทำเกษตรมาก่อน และสร้างความรู้จากการลองผิดลองถูกด้วยตนเอง และได้รับการอบรมจากนักวิชาการเกษตรประจำอำเภอ

4) การประมวลความรู้เป็นหมวดหมู่ (Knowledge Codification) สมาชิกกลุ่มยังไม่มี การประมวลความรู้เป็นหมวดหมู่ แต่สมาชิกทุกคนมีความรู้ที่อยู่ในตัวเอง จากประสบการณ์ การอบรม หรือการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองที่สามารถนำมาบอกกล่าว ถ่ายทอดให้กับผู้อื่นได้

5) การแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Sharing) สมาชิกมีการแลกเปลี่ยนความรู้แบบไม่เป็นทางการระหว่างกันอยู่เสมอภายในกลุ่ม เพื่อนำไปเป็นแนวทางการปรับเปลี่ยนกระบวนการทำเกษตรปลอดภัย

6) การจัดเก็บความรู้ (Knowledge Storage) สมาชิกกลุ่มยังไม่มี การจัดเก็บความรู้ออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร หรือสื่ออื่น ๆ เป็นเพียงความรู้ที่ฝังลึกอยู่ในตัวบุคคลเท่านั้น แต่สมาชิกเห็นด้วยกับการจัดเก็บความรู้ที่เป็นองค์ความรู้เฉพาะของกลุ่ม เพื่อไม่ให้ความรู้นั้นสูญหายไปกับสมาชิกชุดเดิม และสามารถนำไปถ่ายทอดให้กับผู้ที่สนใจศึกษาได้ง่าย

7) การถ่ายทอดความรู้ (Knowledge Transfer) สมาชิกกลุ่มมีการถ่ายทอดความรู้ให้กันและกันภายในกลุ่ม ส่วนผู้ถ่ายทอดความรู้ให้กับบุคคลภายนอกที่เข้ามาศึกษาดูงาน มีเฉพาะประธานกลุ่มและสมาชิกเพียง 1 คนเท่านั้น

8) การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ (Knowledge Utilization or Application) สมาชิกกลุ่มมีการนำความรู้ด้านเกษตรปลอดภัยมาประยุกต์ใช้ความรู้การทำเกษตรแบบดั้งเดิม เพื่อพัฒนากระบวนการทำเกษตรเพื่อให้ได้มาซึ่งผลผลิตทางการเกษตรให้มีคุณภาพมากขึ้น

9) การติดตามและประเมินผลความรู้ (Evaluative Knowledge) สมาชิกกลุ่มมีการติดตามและประเมินผลความรู้ของตนเอง โดยใช้การเปรียบเทียบผลผลิตที่ได้ในแต่ละครั้ง แล้วนำกระบวนการที่ได้มาซึ่งผลผลิตที่มากนำไปต่อยอดในการทำครั้งต่อไป ส่วนกระบวนการที่ได้มาซึ่งผลผลิตที่น้อยก็จะหาสาเหตุแล้วนำไปปรับปรุง และพัฒนากระบวนการในครั้งต่อไป แต่ยังไม่มีการบันทึกการประเมินอย่างเป็นระบบ

ผลการจากการศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการความรู้ของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพและการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) บ้านม่วงคำ อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ควรมี

9.1) กระบวนการจัดการความรู้ให้เป็นระบบเพื่อให้สามารถนำไปเผยแพร่ต่อได้อย่างถูกต้องและครบถ้วน

9.2) การประมวลความรู้ให้ออกมาเป็นองค์ความรู้เฉพาะของกลุ่ม เพื่อไม่ให้ความรู้ที่ซ่อนเร้นอยู่ในตัวบุคคลสูญหายไป

9.3) การจัดทำคู่มือการจัดเก็บความรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถนำคู่มือที่ได้ไปเผยแพร่ให้กับบุคคลที่สนใจได้อย่างถูกต้องและครบถ้วน

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการจัดการความรู้ของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพและการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) บ้านม่วงคำ อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

6.1 การกำหนดความรู้ : สมาชิกในกลุ่มมีการกำหนดความรู้ด้านการทำเกษตรปลอดภัย โดยยึดเป้าประสงค์ของชุมชนที่จะเปลี่ยนแปลงจากรูปแบบการทำเกษตรแบบดั้งเดิมมาเป็นการทำเกษตรปลอดภัย เห็นได้ว่าการกำหนดความรู้เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญ จะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในการทำเกษตรปลอดภัยของกลุ่ม ซึ่งสมาชิกกลุ่มเห็นความสำคัญของการมีความรู้ และพร้อมที่จะเปิดรับความรู้ใหม่เพื่อนำความรู้ที่นำมาพัฒนาสนับสนุนความสำเร็จของกลุ่มได้ สอดคล้องกับการศึกษาของฉันทวิ วิชากุล (2560) พบว่า การกำหนดความรู้เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นกับองค์กร โดยความรู้ที่ต้องการใช้ในการดำเนินกิจกรรม หรือการประกอบกิจการของกลุ่ม จะทำให้สามารถทราบการกำหนดความรู้ที่จำเป็น นำสู่การแสวงหาความรู้ที่ต้องจัดหา หรือสร้างขึ้นมาใช้ในองค์กรต่อไป

6.2 การแสวงหาและการยึดกุมความรู้ : สมาชิกในกลุ่มมีการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โดยการทดลอง ลองผิดลองถูก เป็นการแสวงหาความรู้ผ่านประสบการณ์การลงมือทำ นอกจากนี้ยังมีการแสวงหาความรู้ จากการไปสอบถามผู้รู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่ม มีการค้นคว้าหาข้อมูลผ่านสื่อออนไลน์ อีกทั้งยังมีการเข้ารับการอบรมจากการเข้ามาให้ความรู้ของนักวิชาการเกษตรอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของฉันทวิ วิชากุล (2560) พบว่าความรู้ที่นำมาพัฒนาทั้งภายในและภายนอกองค์กรได้ สามารถแสวงหาความรู้จากภายนอก และจากภายใน เป็นความสามารถในการเรียนรู้จากทุกส่วนขององค์กร ซึ่งความรู้จะเกิดจากการเรียนรู้จากประสบการณ์การดำเนินงานต่าง ๆ ขององค์กรทั้งในส่วนบุคคลหรือในภาพรวมขององค์กร

6.3 การสร้างความรู้ : สมาชิกมีการสร้างความรู้จากประสบการณ์การทำเกษตรแบบดั้งเดิมมาก่อน โดยเป็นความรู้ซ่อนเร้นที่อยู่ในตัวบุคคล มีการพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการปลูกผักอย่างสม่ำเสมอ จากการแก้ไขปัญหาที่ประสบมา สามารถนำความรู้ที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ไปถ่ายทอดให้กับสมาชิกท่านอื่นได้ในรูปแบบของความรู้ที่ชัดแจ้ง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของศุภชัย เกิดเจริญ (2560) พบว่าโดยพื้นฐานแล้วความรู้นั้นถูกสร้างมาจากภายในจิตใจของมนุษย์ ที่มีลักษณะเป็นนามธรรมหรือเป็นความรู้แบบซ่อนเร้น (Tacit Knowledge) และมีการถ่ายทอดออกมาในรูปของความรู้แบบชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ซึ่งการสร้างความรู้เกี่ยวข้องกับความรู้ที่สร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ และเกี่ยวข้องกับแรงผลักดันการหยั่งรู้และความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในสิ่งที่เกิดขึ้นของแต่ละบุคคลและองค์กร

6.4 การประมวลความรู้เป็นหมวดหมู่ : สมาชิกยังไม่มีมีการประมวลความรู้เป็นหมวดหมู่ แต่สมาชิกมีความรู้ที่อยู่ในตัวหรือความรู้แบบซ่อนเร้น ไม่ได้ถูกถ่ายทอดออกมาในลักษณะของเอกสารหรือสื่อต่าง ๆ สอดคล้องกับการศึกษาของมานัส ปันหล้า (2555) ได้กล่าวว่า ความรู้ในองค์กรส่วนใหญ่จะเป็นความรู้ที่ฝังในตัวคน เปรียบเทียบเป็นอัตราส่วนกับความรู้ที่ชัดแจ้ง อาจได้เป็น 80 : 20 ซึ่งทางศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพและการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) บ้านม่วงคำ อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่ ควรมีการประมวลความรู้ไว้เป็นหมวดหมู่เพื่อให้ผู้ที่สนใจศึกษาสามารถเข้าถึงได้ และนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างสะดวก

6.5 การแลกเปลี่ยนความรู้ : สมาชิกมีการแลกเปลี่ยนความรู้กันอยู่สม่ำเสมอ โดยสมาชิกทุกคนมีการทำงานร่วมกัน มีการสอบถามข้อมูลจากสมาชิกท่านอื่น ถือเป็นแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้กันภายในกลุ่มแบบไม่เป็นทางการ เช่น เรื่องการเลือกใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืช ทั้งแมลง และโรคที่เกิดกับพืชเป็นต้น เพื่อให้สามารถนำไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการทำเกษตรของผู้สอบถามต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสำนักงาน ก.พ.ร. และสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ (2547) พบว่าความสำเร็จดำเนินงานขององค์กรปัจจัยหนึ่งมาจากการแลกเปลี่ยนความรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งขึ้นอยู่กับทัศนคติและวัฒนธรรมองค์กร ดังนั้นองค์กรจึงควรทำให้เห็นถึงประโยชน์ร่วมกันของการแลกเปลี่ยนความรู้

6.6 การจัดเก็บความรู้ : สมาชิกยังไม่มีมีการจัดเก็บความรู้ออกมาในรูปแบบลายลักษณ์อักษรหรือสื่อต่าง ๆ แต่มีความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล ความรู้ดังกล่าวควรได้รับการจัดเก็บไว้ให้เป็นองค์ความรู้เฉพาะของกลุ่ม เพื่อที่จะได้นำไปเป็นเป็นสื่อหรือแหล่งข้อมูลให้กับผู้ที่สนใจจะศึกษาทั้งสมาชิกในกลุ่มหรือบุคคลภายนอก อีกทั้งยังเป็นการเก็บความรู้ไว้ไม่ให้สูญหายไปกับสมาชิกรุ่นเดิม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ดวงเดือน จันทรเจริญ (2549) พบว่า การจัดการความรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่กระจัดกระจายในองค์กร จึงเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง การจัดการฐานความรู้ให้สามารถสะสมและรวบรวม มีการส่งเสริมและนำองค์ความรู้มาแบ่งกันใช้งานให้กับทุกคนในองค์กรทำการต่อยอดภูมิปัญญาเหล่านั้นยิ่งขึ้นไป และนำไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยมีสมาชิกขององค์กรเป็นบุคคลเรียนรู้ในที่สุด

6.7 การถ่ายทอดความรู้ : การถ่ายทอดความรู้ให้กับบุคคลภายนอกนั้นประธานกลุ่มและสมาชิกอีก 1 คน เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้แบบเป็นทางการเป็นหลัก โดยมีการถ่ายทอดให้กับคณะที่มาศึกษาดูงานกระบวนการเกษตรปลอดภัยของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพและการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) บ้านม่วงคำ อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนสมาชิกท่านอื่นมีการถ่ายทอดความรู้ในเชิงแลกเปลี่ยนกับสมาชิกภายในกลุ่มด้วยกันเพียงเท่านั้น ไม่ได้ถ่ายทอดให้กับบุคคลภายนอก การถ่ายทอดความรู้เป็นกระบวนการที่จำเป็นเพราะจะทำให้กลุ่มมีการเรียนรู้ที่ดีขึ้น เมื่อความรู้นั้นมีการกระจายถ่ายทอดไปอย่างรวดเร็วและเหมาะสมกับกลุ่ม สอดคล้องกับการศึกษาของ Smith (2013) พบว่าการจัดการความรู้จำเป็นต้องมีการเรียนรู้

อย่างต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลาเพราะการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจะทำให้บุคคลมีโลกทัศน์และวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล รู้ว่าควรทำอะไร ไม่ควรทำอะไรในช่วงเวลาไหน รับรู้ถึงข้อดีข้อเสียจากการเลือกปฏิบัติในแนวทางใดทางหนึ่ง สามารถส่งถ่ายความรู้ให้บุคลากรได้รวดเร็ว มีการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา เป็นเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลการดำเนินงานขององค์กรทำให้ได้เปรียบต่อองค์กรอื่น ๆ

6.8 การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ : สมาชิกกลุ่มมีการประยุกต์ใช้ความรู้เกษตรปลอดภัยกับเกษตรแบบดั้งเดิม โดยเป็นการใช้ ความรู้ที่ได้รับมาอย่างรู้คุณค่า ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ Trapp (1999) ด้านการนำความรู้มาใช้ พบว่า ความรู้จะมีประสิทธิภาพได้ก็ต่อเมื่อมีการนำความรู้ใหม่นั้นมาใช้ประโยชน์ในองค์กร

6.9 การติดตามและประเมินผลความรู้ : สมาชิกกลุ่มมีการติดตามและประเมินผลความรู้โดยการเปรียบเทียบ ผลผลิตทางการเกษตรที่ได้ในแต่ละครั้ง ครั้งที่ได้ผลผลิตมากจะนำกระบวนการรูปแบบดังกล่าวไปต่อยอดในการทำครั้งถัดไป หากครั้งที่ได้ผลผลิตน้อยกว่าเดิมก็จะมองย้อนไปว่าเป็นเพราะอะไร เกิดข้อผิดพลาดจากกระบวนการใด หรือเป็นเพราะปัจจัย ใดที่ส่งผลให้ผลผลิตลดลง เมื่อทราบแล้วก็จะนำกระบวนการดังกล่าวไปปรับปรุงและพัฒนาให้ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ การศึกษาของ พรธิดา วิเชียรปัญญา (2547) พบว่าการจัดการความรู้ คือ การนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพของการดำเนินงานภายในองค์กร โดยการจัดการความรู้มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อปรับปรุง ติดตาม ประเมินการ ดำเนินงานที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการใหม่ และเพื่อปรับปรุงเทคนิคและกระบวนการการทำงาน อัน จะนำไปสู่การพัฒนาและต่อยอดความรู้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการนำไปใช้ทางการปฏิบัติงาน

จากผลการศึกษานวทางการพัฒนาการจัดการความรู้ของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพและการผลิตสินค้า เกษตร (ศพก.) บ้านม่วงคำ อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าควรมี การประมวลความรู้ให้ออกมาเป็นองค์ความรู้เฉพาะของ กลุ่ม เพื่อไม่ให้ความรู้ที่ซ่อนเร้นอยู่ในตัวบุคคลสูญหายไป และควรจัดทำคู่มือการจัดเก็บความรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ สามารถนำคู่มือที่ได้ไปเผยแพร่ให้กับบุคคลที่สนใจได้อย่างถูกต้องและครบถ้วน สอดคล้องกับการศึกษาของ ศุภชัย เกิดเจริญ (2560) พบว่า การประมวลความรู้ ช่วยให้การจัดการความรู้ให้อยู่ในรูปแบบที่ผู้ใช้สามารถเข้าถึงได้และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ ได้สะดวกและถูกต้องยิ่งขึ้น

การดำเนินงานแต่ละขั้นตอนของการจัดการความรู้และนวัตกรรมการพัฒนาการจัดการความรู้ของศูนย์เรียนรู้การเพิ่ม ประสิทธิภาพและการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) บ้านม่วงคำ อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ขับเคลื่อนกระบวนการสำคัญ ได้แก่ ประธานกลุ่ม ซึ่งจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากสมาชิกกลุ่มและความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยแต่ละ ขั้นตอนและแนวทางดังกล่าวสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับการดำเนินงานเพื่อเพิ่มประสิทธิผลของกลุ่ม ซึ่งจะก่อให้เกิด รูปแบบการดำเนินงานที่มีประโยชน์ เป็นระบบต่อกลุ่มบนพื้นฐานของความพอเพียงและยั่งยืน

7. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัยที่พบว่าการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของ ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพ และการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) บ้านม่วงคำ อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ มีผลต่อประสิทธิภาพต่อการจัดการความรู้ และการดำเนินงานของกลุ่ม ดังนั้นประธานกลุ่มจำเป็นต้องมีศักยภาพในการสร้างความร่วมมือระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม

และสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่น สำนักงานเกษตรจังหวัด เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ โดยผู้นำร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการสำรวจ ประเมินศักยภาพของกลุ่ม จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ของกลุ่มโดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของกรรมการและสมาชิกของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง

7.2 ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพและการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) บ้านม่วงคำ อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างขั้นตอนการจัดการความรู้กับประสิทธิผลของการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพและการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) บ้านม่วงคำ อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

7.3 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัยสามารถใช้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาการจัดการความรู้ให้แก่ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพและการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ในพื้นที่สำนักงานเกษตรอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่เพื่อเพิ่มประสิทธิผลของการดำเนินงานของศูนย์ฯต่อไป

8. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณภัทร วิตะกุล ที่สละเวลาให้ความรู้ ข้อเสนอแนะ และคำปรึกษาอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำวิจัยครั้งนี้ รวมไปถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คุณอินทูล จันทกิจ ผู้ใหญ่บ้านม่วงคำ ซึ่งดำรงตำแหน่งประธานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพและการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) บ้านม่วงคำ อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ และคุณเกศรินทร์ ถาคำดีบ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ สำนักงานเกษตรอำเภอแม่ริม ที่ให้ข้อมูลด้านการจัดการความรู้เกษตรปลอดภัย รวมไปถึงข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการความรู้ของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพและการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) บ้านม่วงคำ ให้ประสบผลสำเร็จ สุดท้ายนี้ผู้วิจัยคาดหวังว่าการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้สนใจต่อไป

9. รายการอ้างอิง

กิตติยา ขอเชื้อกลาง และ สุกิจ ขอเชื้อกลาง. (2562). “การพัฒนาการจัดการความรู้เพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมของวิสาหกิจชุมชนน้ำพริกสำเร็จรูปพร้อมรับประทานในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก.” วารสารบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์ และการสื่อสาร, 15 (1), 51 – 73.

เกศรินทร์ ถาคำดีบ.(2563). ข้อมูลกลุ่มเกษตรกรบ้านม่วงคำ อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่. สำนักงานเกษตรอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่.

ณภัทร วิตะกุล. (2560). การพัฒนากลยุทธ์การส่งเสริมการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มประสิทธิผลของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ดวงเดือน จันทร์เจริญ. (2549). “การจัดการความรู้กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์.” วารสารการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, 2 ,(1) :252-263.

- พรธิดา วิเชียรปัญญา. (2547). การจัดการความรู้: พื้นฐานและการประยุกต์ใช้. กรุงเทพฯ :ธรรมมกลการพิมพ์.
- มานัส ปันหล้า. (2555). ความหมายของความรู้. สืบค้น 27 กันยายน 2563, จาก
<https://www.gotoknow.org/posts/396638>
- วิจารณ์ พานิช. (2555). องค์การแห่งการเรียนรู้และการจัดการความรู้. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : ตถตาพลับบลิเคชั่น.
- ศุภชัย เกิดเจริญ. (2560). การจัดการความรู้เศรษฐกิจแบบพอเพียงด้านเกษตรธรรมชาติ กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้
ทฤษฎีใหม่ อำเภอสตึก จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
บูรพา. สืบค้นจาก <http://www2.gspa.buu.ac.th/library/is/mpa58/58930274>
- สำนักงาน ก.พ.ร. และสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. (2548). คู่มือจัดทำแผนการจัดการความรู้. กรุงเทพฯ : สำนักงาน ก.พ.ร.
- Trapp, Holger. (1999). **Benefits of an Intranet-based Knowledge Management System Measuring the Effects.** Retrieved 24 September 2020, From : <http://www.avinci.de/competence/publikationen/diplomarbeit/holgertrapp.pdf>. (2019, September).
- Smith, Heather A. and McKeen, James D. (2013). **Developments in Practice IX : The Evolution of the KM Function.** Retrieved 24 September 2020, From : <http://aisel.aisnet.org/cais/vol12/iss1/4>.

ผลพวงจากสถานการณ์และมาตรการป้องกันการระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19)

ที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ : กรณีศึกษาในประเทศไทย

THE IMPACT OF SITUATION AND VIGILANT MEASURES AGAINST THE SPREAD OF
CORONAVIRUS 2019 (COVID-19) ON NATURAL ENVIRONMENT : A CASE STUDY OF THAILANDปิยธิดา ช่างต่อ¹ พิษชาพร รอดบุญคง² และ สุนี คำนวลศิลป์³

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลพวงจากสถานการณ์และมาตรการป้องกันการระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในประเทศไทย เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลข่าวสารจากสื่อออนไลน์ ได้แก่ เว็บไซต์ข่าว เว็บไซต์และเพจเฟซบุ๊กของหน่วยงานด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบกับการสัมภาษณ์บุคลากรของหน่วยงาน ได้แก่ กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรมควบคุมมลพิษ กรมทรัพยากรน้ำ และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช จำนวน 4 คน ด้วยวิธีสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ตีความเนื้อหา (Content analysis)

ผลการศึกษาพบว่า ผลพวงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในประเทศไทยมีทั้งด้านที่ดีและด้านที่ไม่ดี ด้านที่เป็นผลดี คือ 1) สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติได้รับการฟื้นฟู คือ คุณภาพอากาศดีขึ้น ป่าไม้ได้รับการฟื้นฟู คุณภาพน้ำดีขึ้น และทัศนียภาพบริเวณชายฝั่งทะเลได้รับการฟื้นฟู 2) การปรากฏตัวของสัตว์หายากและความชุกชุมของสัตว์มากขึ้น นั่นคือมีการปรากฏตัวและการออกมาวางไข่ของสัตว์ทะเล การออกมาหากินของสัตว์ป่า สำหรับผลพวงด้านที่ไม่ดีพบว่า 1) เกิดมลพิษจากขยะประเภทบรรจุภัณฑ์อาหารและขยะที่เกิดจากทางการแพทย์ และ 2) ภาวะสัตว์เครียดและปรับตัวไม่ได้

คำสำคัญ: ผลพวง, สถานการณ์และมาตรการป้องกันการระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19), สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

Abstract

The objective of this research is to study the impact of situation and vigilant measures against the spread of Coronavirus 2019 (Covid-19) on the natural environment in Thailand. It is a qualitative study. Data was collected from social media online; the news website, the website and Facebook page of the relevant department responsible for natural resources and environment, together with interviews 4 officers of the Department of Coastal Marine Resources, Pollution Control Department of Water Resources, the Department of National Parks Wildlife, and Plant Conservation. This was did by telephone interviewing. Data analysis used method of the content analysis.

¹⁻² นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

³ อาจารย์ ดร. ประจำคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

The findings show that the impact of situation and vigilant measures against the spread of Coronavirus 2019 (Covid-19) on the natural environment is found into 2 aspects: the good and the bad. For the good side impact 1) The natural environment has been restored, that is, the air quality is improved. Forests have been restored. Improved water quality and the coastal scenery has been restored 2) The presence of rare animals was found and the animal abundance increased by the presence and spawning of marine animals, coming out for a living of wild animals. For the bad side impact, it was found that: 1) Pollution from food packaging and medical waste. 2) Some animals are stressed and unable to adapt in their live.

Keywords : IMPACT, SITUATION AND VIGILANT MEASURES AGAINST THE SPREAD OF CORONAVIRUS 2019 (COVID-19), NATUAL ENVIRONMENT

1. บทนำ

ปัจจุบันสถานการณ์ไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (Covid-19) แพร่ระบาดหนักในประเทศจีนและอีกหลายประเทศทั่วโลก รวมถึงประเทศไทยด้วย และจากวิกฤติการณ์ของการแพร่ระบาดในปัจจุบันของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลกระทบให้ผู้ติดเชื้อและเสียชีวิตเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทุกประเทศได้มีมาตรการป้องกัน ควบคุมและดูแล รวมถึงให้ความสำคัญในการป้องกันเพื่อหยุดการแพร่เชื้อ ในประเทศไทยรัฐบาลได้มีประกาศล็อกดาวน์เมือง ครั้งแรกเมื่อวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2563 ถึงวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2563 โดยห้ามประชาชนเดินทางเข้า-ออกนอกประเทศ และประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินหรือ พ.ร.ก.ฉุกเฉินทั่วประเทศ ให้ประชาชนปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ห้ามประชาชนออกนอกเคหสถานระหว่างเวลา 22.00 น. – 04.00 น. และมีมาตรการประกาศปิดสถานประกอบการ 6 ประเภท คือ สนามมวย สถานบริการ กิจการอาบ อบ นวด สถานที่อาบน้ำ อบไอน้ำ อบสมุนไพร กิจการโรงมหรสพ และสถานที่ออกกำลังกายที่เป็นพื้นที่เสี่ยง และเน้นให้ประชาชนเก็บตัวอยู่ที่บ้านเป็นหลัก ลดการเดินทาง หรือพบปะพูดคุยกับผู้อื่น (กรุงเทพธุรกิจ, 2563) หลังรัฐบาลมีมาตรการหลายอย่างออกบังคับใช้ ไม่ว่าจะเป็น พ.ร.ก.ฉุกเฉินหรือเคอร์ฟิวสกัดการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ในประเทศไทย พร้อม ๆ มาตรการเยียวยาประชาชนในแต่ละสาขาอาชีพ ก่อนคลายล็อกผ่อนปรนระยะ 1 อนุญาตให้ดำเนินกิจกรรม 6 กลุ่ม 6 กิจการ อาทิ ตลาด ร้านขายอาหาร กิจการค้าปลีกส่ง ทั้งซูเปอร์มาร์เก็ตและกิจกรรมในสวนสาธารณะ (Marketingoops,2563) เมื่อสถานการณ์ในประเทศไทยดีขึ้นเรื่อยมา ก็มีประกาศมาตรการผ่อนปรนที่ระยะ ให้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ ตั้งแต่ระยะที่ 1 เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ.2563 (กรมควบคุมโรค, 2563)

จากนโยบายและมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (Covid-19) ของรัฐบาล ส่งผลให้หลายธุรกิจต้องปรับแผนการทำงานเพื่อป้องกันการระบาดของโรคในองค์กร และลดความเสี่ยงที่พนักงานจะติดเชื้อจากภายนอกหลังจากมีประกาศการใช้ พ.ร.ก.ฉุกเฉิน เพื่อควบคุมสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (Covid-19) ทำให้หลายบริษัทเห็นชอบนโยบายในการทำงานแบบ Work from Home (ทำงานที่บ้านหรือนอกสถานที่ โดยไม่ต้องเข้าออฟฟิศ) มากขึ้น และหลาย ๆ องค์กรรับนโยบายอยู่บ้าน หยุดเชื้อ เพื่อชาติของรัฐบาล หลายองค์กรเลือกใช้วิธีการประชุมงานผ่านวิดีโอทางไกล (VDO Conference) หรือผ่านแอปพลิเคชันต่าง ๆ เพื่อให้งานขับเคลื่อนต่อไปได้ตามปกติ โดยอาจมีข้อกำหนดที่แตกต่างกันไป (แต่่นโยบายการ Work from Home นี้ ใช้ได้เพียงแค่บางธุรกิจเท่านั้น ธุรกิจการให้บริการที่ต้องมีการสัมผัสผู้คนคงหลีกเลี่ยงได้ยาก) และนโยบายป้องกันการระบาดที่ต้องงดกิจกรรมในที่สาธารณะ ทำให้

ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว การจัดอีเวนต์และคอนเสิร์ตต้องหยุดชะงักลง ตามมาด้วยการปิดห้างสรรพสินค้า ร้านอาหาร ร้านค้า ร้านอาหาร เป็นต้น และยังมีนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการกักตัว มีการกักตัวพนักงานที่เดินทางไปยังต่างประเทศเป็นเวลา 14 วัน และในปัจจุบันมีการขยายพื้นที่เสี่ยงจากต่างประเทศมาเป็นคนที่สัมผัสและไปในพื้นที่เสี่ยงเดียวกันกับผู้ติดเชื้อโคโรนา แต่ละราย รวมไปถึงการห้ามเดินทางออกต่างจังหวัด จากสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (Covid-19) ทำให้ผู้คนได้ตระหนักถึงเรื่องหนึ่งที่สำคัญ และอยู่ใกล้ตัวเรามาโดยตลอด นั่นก็คืออินเทอร์เน็ตได้ถูกนำมาปรับใช้ เพื่ออำนวยความสะดวกให้หลาย ๆ กิจกรรมในชีวิตประจำวันของคนทั่วโลกยังคงดำเนินต่อไปได้ ท่ามกลางมาตรการจำกัดวงการแพร่ระบาด เช่น การงดเดินทาง และการเพิ่มระยะห่างทางสังคม หรือ Social Distancing (Jobsdb, 2563)

จะเห็นได้ว่าจากสถานการณ์ไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ได้ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก และสร้างการเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน เช่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม รวมถึงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น การหยุดกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้งหลายในช่วงเวลาที่มีการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาและการผลจากมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ส่งผลให้คนอยู่บ้านมากขึ้น ก็มีผลพวงในทางที่ติดอยู่บ้างต่อสิ่งแวดล้อมนั่นก็คือการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมที่เป็นไปในทางที่ดีขึ้น มลพิษทางอากาศลดลง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมฟื้นฟูไปจากเดิม แต่กระนั้นก็ยังคงมีผลกระทบในด้านที่ไม่ดีตามมาด้วยเช่นกัน อาทิเรื่องปริมาณขยะติดเชื้อจำพวกหน้ากากอนามัย (ภาควิชา วิทยาลัยราชภัฏ, 2563) ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาผลพวงที่เกิดจากสถานการณ์ไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติทั้งด้านที่เป็นผลดีและด้านที่เป็นผลเสีย เพื่อให้ทราบถึงผลกระทบที่ได้จากสถานการณ์ดังกล่าว และเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการจัดการ ดูแล ป้องกันและแก้ไขปัญหาให้แก่องค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในประเทศไทยต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลพวงจากสถานการณ์และมาตรการป้องกันการระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในประเทศไทย

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สรุปได้ว่า สิ่งแวดล้อมธรรมชาติว่า เป็นสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ซึ่งเกิดจากการกระทำของมนุษย์หรือมีอยู่ตาม ธรรมชาติ เช่น อากาศ ดิน หิน แร่ธาตุ น้ำ ห้วย หนอง คลอง บึง ทะเลสาบ ทะเล มหาสมุทร พืช พรรณ สัตว์ต่าง ๆ สิ่งแวดล้อมดังกล่าวจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอโดยมนุษย์เป็นตัวการสำคัญที่ทำให้สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงทั้งในทางเสริมสร้างและทำลาย

แนวคิดผลกระทบสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนแปลงสภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติทั้งด้านขนาด (magnitude) และทิศทาง (direction) จากการกระทำของมนุษย์ (โครงการพัฒนา) หรือปรากฏการณ์ธรรมชาติ ผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของทั้งมนุษย์และสิ่งมีชีวิตทั้งหมดถูกทำลาย และส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม จากนั้นศึกษาสถานการณ์และมาตรการป้องกันไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ของประเทศไทย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาผลพวงทั้งด้านที่เป็นผลดีและผลเสียที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์และมาตรการป้องกันการระบาดของไวรัสโคโรนา (Covid-19) ที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติเฉพาะในประเทศไทย ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พ.ศ.2563 - เดือนมกราคม พ.ศ. 2564 มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลข่าวสาร บทความทางวิชาการ เกี่ยวกับผลพวงจากสถานการณ์และมาตรการป้องกันไวรัสโคโรนา (Covid-19) ที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในประเทศไทย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยสืบค้นจากห้องสมุดต่างๆ และข่าวสารจากสื่อออนไลน์ ได้แก่ เว็บไซต์ข่าว เว็บไซต์และเพจเฟซบุ๊กของหน่วยงานด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ เป็นการเก็บข้อมูลจากหน่วยงานเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ กรมทรัพยากรทางทะเลชายฝั่ง กรมควบคุมมลพิษ กรมทรัพยากรน้ำ และกรมอุทยานธรรมชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช โดยสัมภาษณ์หัวหน้าหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบ รวมทั้งหมด 4 คน ด้วยวิธีสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับผลพวงจากสถานการณ์และมาตรการป้องกันไวรัสโคโรนา (Covid-19) และจากการสัมภาษณ์วิเคราะห์ เนื้อหา (Content analysis) ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา จากนั้นเรียบเรียงผลการศึกษาและอภิปรายผล

5. สรุปผลการวิจัย

สถานการณ์และมาตรการป้องกันไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ส่งผลให้หลายธุรกิจต้องปรับแผนการทำงานเพื่อป้องกันการระบาดของโรคในองค์กร หลังจากรัฐบาลมีประกาศการใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินเพื่อควบคุมสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ทำให้หน่วยงานต่าง ๆ ใช้นโยบายในการทำงานแบบ Work from Home คือทำงานที่บ้านหรือนอกสถานที่โดยไม่ต้องเข้าออฟฟิศและการเพิ่มระยะห่างทางสังคม หรือ Social Distancing ส่งผลให้คนอยู่บ้านมากขึ้น ก็มีผลพวงในทางที่ดีอยู่บ้างต่อสิ่งแวดล้อมนั่นก็คือการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมที่เป็นไปในทางที่ดีขึ้น ขณะเดียวกันก็มีผลกระทบในด้านที่ไม่ดีตามมาด้วยเช่นกัน สรุปได้ดังต่อไปนี้

5.1 ผลพวงในด้านที่ดีจากสถานการณ์และมาตรการป้องกันการระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในประเทศไทย

ผลดีที่ตามมาหรือที่เกิดขึ้นจากจากสถานการณ์และมาตรการป้องกันการระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ พบว่าสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติได้รับการฟื้นฟู การปรากฏตัวของสัตว์หายากและความชุกชุมของสัตว์มีมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการฟื้นฟูสภาพของการทำประมงพื้นบ้าน สรุปได้ดังนี้

5.1.1 สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติได้รับการฟื้นฟู

การฟื้นฟูของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ หมายถึงการคืนสภาพและซ่อมแซมสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่ถูกทำลายหรือลดลงและเสื่อมโทรมลง ให้สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติกลับมาอยู่ในสภาพที่ดีขึ้น และจากสถานการณ์และมาตรการป้องกันไวรัสโคโรนา 2019 พบว่าส่งผลให้สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติได้รับการฟื้นฟู นั่นคือ คุณภาพอากาศดีขึ้น ป่าไม่ได้รับการฟื้นฟู คุณภาพน้ำดีขึ้น และทัศนียภาพบริเวณชายฝั่งทะเลได้รับการฟื้นฟู

5.1.1.1 ด้านอากาศ

คุณภาพอากาศดีขึ้น หมายถึงอากาศที่ปราศจากสิ่งปนเปื้อนหรือฝุ่นละอองในอากาศ และเป็นอากาศที่คนส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่บริเวณนั้นแล้วรู้สึกสบาย หายใจสะดวก ซึ่งในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดไวรัสโคโรนา 2019 พบว่า มาตรการการลดควันที่ส่งผลให้เกิดการลดกิจกรรมเศรษฐกิจและขนส่ง รวมถึงการจำกัดการเดินทางของประชาชนทั่วไปและนักท่องเที่ยว ปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจึงลดลง ทำให้คุณภาพทางอากาศดีขึ้น ดังที่ ศศิกร แสงพงศ์ชัย (สัมภาษณ์, 2564) นักวิชาการสิ่งแวดล้อมศูนย์ควบคุมมลพิษจังหวัดระยอง ให้ข้อมูลว่า “ในช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ.2563 ทางศูนย์ควบคุมมลพิษ จังหวัดระยอง ได้ตรวจพบค่าฝุ่น pm2.5 ในจังหวัดระยอง ซึ่งค่าที่วัดไม่น่าเป็นห่วงถ้าเทียบกับสถานการณ์ปกติ ถือว่าเป็นผลที่ดีมาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดไวรัสโคโรนา 2019”

5.1.1.2 ด้านป่าไม้

เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดไวรัสโคโรนา 2019 กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืชได้มีการปิดอุทยานทุกแห่งในประเทศไทย ส่งผลให้ไม่มีการบุกรุกพื้นที่ป่า ป่าจึงไม่ถูกทำลายและเกิดการฟื้นฟูแทน จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช (ธัญญาธรัตน์ ศาสตราศรี, สัมภาษณ์, 2564) ได้ข้อมูลมาว่ากรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืชได้รับผลพวงที่เห็นได้ชัดคือ การสำรวจพื้นที่ป่าไม้ในเขตอุทยานทุกแห่งพบว่าต้นไม้มีความเขียวขจีกว่าเดิม พืชพันธุ์ต่าง ๆ ก็เจริญเติบโตงอกงามเพิ่มขึ้น อาจจะเป็นผลมาจากมาตรการป้องกันสถานการณ์การแพร่ระบาดไวรัสโคโรนา 2019 ที่รัฐบาลกำหนดออกมาให้ปิดอุทยานชั่วคราว ทำให้ช่วงที่ปิดอุทยานทุกแห่งในประเทศไทย ป่าไม้ก็ได้รับการฟื้นฟู

5.1.1.3 ด้านคุณภาพน้ำ

คุณภาพน้ำที่ดีหมายถึงสถานะของน้ำที่มีค่ามาตรฐาน น้ำใส ไม่มีสี ไม่มีกลิ่น และไม่มีสิ่งเจือปนอยู่ในน้ำ สามารถนำไปอุปโภคหรือบริโภคได้ และในช่วงในสถานการณ์การแพร่ระบาดไวรัสโคโรนา 2019 พบว่า แม่น้ำลำคลองและน้ำทะเล มีคุณภาพที่ดีขึ้น จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สำนักงานทรัพยากรน้ำภาคที่ 5 จังหวัดนครราชสีมา (อินธร บรรทม, สัมภาษณ์, 2564) ได้ข้อมูลว่า แหล่งน้ำในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดไวรัสโคโรนา 2019 แม่น้ำมีความใสสะอาดกว่าเดิม เนื่องจากการที่คนทำงานอยู่บ้านมากขึ้น ไม่มีการทำกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อแม่น้ำ ลำคลอง ปัญหาน้ำเน่าเสียตามแหล่งน้ำก็มีน้อยลง นอกจากนี้ ผู้อำนวยการส่วนอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 6 จังหวัดพังงา (ประจวบ โมฆรัตน์, สัมภาษณ์, 2564) กล่าวว่า น้ำทะเลในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดไวรัสโคโรนา 2019 คุณภาพน้ำทะเลดีขึ้น ในส่วนงานอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และศูนย์วิจัยทางทะเลและชายฝั่ง จังหวัดพังงา ได้ทำการสำรวจปะการัง บริเวณเกาะต่าง ๆ ในจังหวัดพังงา พบว่าแนวปะการังยังอยู่ในสภาพปกติ ไม่เกิดการฟอกขาวเนื่องจากคุณภาพน้ำดีขึ้น และพบขยะทะเลลดลง

5.1.1.4 ทักษะสุขภาพบริเวณชายฝั่งทะเล

ทักษะสุขภาพบริเวณชายฝั่งทะเล หมายถึงสภาพความเป็นอยู่บริเวณชายฝั่งที่มีความน่าดึงดูดสายตา เป็นภาพที่มีความสวยงามและน่ามองให้กับผู้พบเห็น ในช่วงสถานการณ์ไวรัสโคโรนา 2019 ทะเลหาดบางแสนมีความสะอาด ขยะมูลฝอยลดลง เพราะไม่มีนักท่องเที่ยว สืบเนื่องจากมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จากคณะกรรมการโรคติดต่อจังหวัดชลบุรีมีคำสั่งงดจำหน่ายสินค้า งดรับประทานอาหารส่งผลให้ชายหาดบางแสนเงียบสงบ

รูปที่ 1 : หาดบางแสนในช่วงสถานการณ์ไวรัสโคโรนา 2019 ที่ไม่มีนักท่องเที่ยว
ที่มา : <https://www.thairath.co.th/news/local/east/2016453>

5.1.2 การปรากฏตัวของสัตว์หายากและความชุกชุมของสัตว์มากขึ้น

สัตว์หายากหรือสัตว์ป่าสงวนและสัตว์คุ้มครอง หมายถึง สัตว์ใกล้จะสูญพันธุ์หรืออาจจะสูญพันธุ์ไปแล้ว และได้กำหนดตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า ซึ่งสัตว์ป่าหายากเป็นสัตว์ที่ห้ามล่า ห้ามค้า ห้ามครอบครอง ห้ามเพาะพันธุ์ และห้ามนำเข้าหรือส่งออก เว้นแต่จะได้รับอนุญาต ผู้ฝ่าฝืนมีโทษจำคุกหรือมีการปรับตามข้อกฎหมาย สืบเนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 มีผู้คนพบเห็นสัตว์หายาก ทั้งสัตว์ทะเล สัตว์ป่า รวมถึงการวางไข่และผสมพันธุ์ของสัตว์นานาชนิด

5.1.2.1 การปรากฏตัวและการออกมาวางไข่ของสัตว์ทะเล

สัตว์ทะเลที่พบเห็นบ่อยครั้งในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ส่วนใหญ่พบแต่ทะเลเพื่อพะยูน ปลาโลมาอิรวตี ปลาฉลามหูดำ และปลิงปลาอื่น ๆ อีกมากมาย ส่งผลมาจากสถานการณ์และมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ที่ทะเลเงียบสงบ ไม่มีนักท่องเที่ยว ไม่มีสิ่งรบกวน สัตว์ทะเลหายากจึงออกมาใช้ชีวิตและปรากฏตัวให้เห็นบ่อยครั้ง เช่นเดียวกับบริเวณบริเวณหมู่เกาะห้อง ในเขตอุทยานแห่งชาติธารโบกขรณี จ.กระบี่ ได้พบฝูงฉลามหูดำขึ้นมาแหวกว่ายตามแนวชายหาดหลายสิบตัว

รูปที่ 2 ฝูงฉลามหูดำบริเวณหมู่เกาะห้อง ในเขตอุทยานแห่งชาติธารโบกขรณี จ.กระบี่
หลังนักท่องเที่ยวหายากจากสถานการณ์โควิด-19
ที่มา : <https://www.thairath.co.th/news/local/south/1824898>

ในปัจจุบันเต่ามะเฟืองเป็นสัตว์ทะเลหายาก ตกอยู่ในสถานะใกล้สูญพันธุ์สาเหตุสำคัญก็เนื่องจากผลกระทบจากการทำประมง แหล่งวางไข่ถูกรบกวนจากการขยายตัวของธุรกิจท่องเที่ยว การลักลอบเก็บไข่เต่า และขยะทะเล แต่เมื่อเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 และมาตรการการป้องกันต่าง ๆ ส่งผลให้ประเทศไทยพบเต่ามะเฟืองขึ้นมาวางไข่จำนวนมากที่สุดในรอบ 20 ปี ดังที่ ผู้อำนวยการส่วนอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 6 จังหวัดพังงา (ประจวบ โมฆรัตน์, สัมภาษณ์, 2564) เล่าให้ฟังว่า ในส่วนทะเลฝั่งอันดามัน สัตว์ทะเลที่ใกล้จะสูญพันธุ์หรือหายากได้กลับมาใช้ชีวิต คือพบการวางไข่ของเต่ามะเฟืองในหลายพื้นที่ และที่จังหวัดพังงาในช่วงเดือนตุลาคม ถึงสิ้นปีพ.ศ.2563 นับได้ว่าพบเต่ามะเฟืองวางไข่จำนวน 14 รัง เทียบกับต้นปีพ.ศ.2563 พบเพียง13รัง ซึ่งมีจำนวนการวางไข่เยอะกว่าเดิมเรียกว่าเป็นเรื่องที่ดี

รูปที่ 3 ไข่เต่ามะเฟืองหาดบางขวัญ จังหวัดพังงา ที่มา : เฟซบุ๊กกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

5.1.2.2 การออกมามาหากินของสัตว์ป่า

ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 พบสัตว์ป่าหายากหรือสัตว์ป่าสงวนออกมามาหากินบริเวณเขตอุทยานแห่งชาติในหลายพื้นที่ ซึ่งการที่สัตว์หายากกล้าที่จะออกมามาหากินและใช้ชีวิตบริเวณบนท้องถนนของอุทยานนั้นก็สืบเนื่องมาจากสถานการณ์การและมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ที่มีมีการประกาศปิดอุทยานแห่งชาติทั้งหมดทั่วประเทศ ดังที่เจ้าหน้าที่กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช (ธัญญารัตน์ ศาสตรศรี, สัมภาษณ์, 2564) ให้ข้อมูลว่า ช่วงปิดอุทยานแห่งชาติทุกแห่งสัตว์ป่าจำนวนมากได้ออกมาใช้ชีวิตภายนอก จากที่พวกมันอยู่กินแต่ในป่า แต่เมื่อมีสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 สัตว์ป่าหายาก สัตว์สงวนและสัตว์ป่าคุ้มครองที่อยู่ในอุทยานก็ได้ออกมาใช้ชีวิตเช่น เลียงผา และฝูงช้างที่ออกมาเล่นน้ำและสัตว์อื่นๆ อีกมากมาย จากที่ผู้คนไม่เคยเห็นก็ได้เห็น ถือว่าเป็นเรื่องที่ดี

รูปที่ 4 จระเข้พันธุ์ไทยดั้งเดิมที่อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ที่มา : เฟซบุ๊กอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน

ผลสืบเนื่องจากการที่มีสัตว์ออกมาวางไข่และปรากฏตัวมากขึ้น ในช่วงเวลานี้ชาวบ้านได้พบสัตว์น้ำและฝูงปลา มากมาย โดยเฉพาะปลาไทย ทำให้ชาวประมงพื้นบ้านที่มีอาชีพหาปลาชาย สามารถหาปลาได้จำนวนมาก

5.2 ผลพวงในด้านที่ไม่ดีจากสถานการณ์และมาตรการป้องกันไวรัสโคโรนา 2019 ที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

เมื่อวิกฤตการระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ได้เข้ามาเปลี่ยนวิถีชีวิตของมนุษย์และสิ่งแวดล้อมให้ต่างไปจากเดิม ไม่ ว่าจะเป็นการทำงาน from home หรือ Social distancing ในด้านของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติก็ได้รับผลพวงที่ไม่ดีด้วย เช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาในด้านขยะที่มีปริมาณเพิ่มสูงขึ้น สัตว์ในศูนย์สัตว์มีอาการซึมเศร้าและเครียด และสัตว์ป่าในอุทยาน แห่งชาติไม่สามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง นำไปสู่ปัญหาการสูญเสียถิ่นที่อยู่อาศัยทางธรรมชาติและสูญเสียความ หลากหลายทางชีวภาพ ผลพวงด้านที่ไม่ดีเนื่องจากสถานการณ์และมาตรการป้องกันไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ต่อ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในประเทศไทย พบในเรื่องของปริมาณขยะและภาวะสัตว์เครียดและปรับตัวไม่ได้ ดังนี้

5.2.1 มลพิษจากขยะ

สืบเนื่องจากการประกาศการใช้ พ.ร.ก.ฉุกเฉินหรือมาตรการล็อกดาวน์ และมีการเว้นระยะทางสังคม รวมทั้งการ ชะลอการบริโภคเพื่อรอสถานการณ์คลี่คลาย ตลอดจนการปรับตัวทำงานที่บ้าน ทำให้ประชาชนต้องอยู่บ้าน และเมื่อ ประชาชนอยู่บ้านมากขึ้น ก็มีการให้บริการธุรกิจร้านอาหารควบคู่กับการให้บริการจัดส่งอาหารให้ ผู้บริโภค หรือที่เรียกว่าฟู้ด เดลิเวอรี ที่ส่งผลให้ประเทศไทยมีปริมาณขยะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งขยะประเภทบรรจุภัณฑ์อาหารจากการสั่งเดลิเวอรีและ ขยะทางการแพทย์ เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม

5.2.1.1 มลพิษจากขยะประเภทบรรจุภัณฑ์อาหาร

จากสถานการณ์ไวรัสโคโรนา 2019 บริการการส่งอาหารหรือเดลิเวอรี ก็ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก โดยแต่ละร้านจะต้องมีบรรจุภัณฑ์ที่เอาไวใส่อาหารต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่จะเป็นประเภทพลาสติก และขยะที่พบมากที่สุดคือ กล่องโฟม ถูพลาสติก ขวดน้ำ แก้วน้ำ และเศษอาหาร

5.2.1.2 มลพิษจากขยะทางการแพทย์

ขยะทางการแพทย์ หรือเรียกอีกอย่างว่าขยะติดเชื้อ จัดอยู่ในหมวดของขยะอันตราย ซึ่งเป็นขยะที่มีเชื้อ โรคหรือสิ่งสกปรกปะปนอยู่ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้คน หน้ากากอนามัยจัดเป็นขยะทางการแพทย์ประเภทหนึ่ง ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ดร.วิจารย์ สิมาฉายา ผู้อำนวยการสถาบันสิ่งแวดล้อมไทยเปิดเผย ว่าพบปริมาณขยะที่เกิดจากหน้ากากอนามัยใช้แล้วเพิ่มสูงขึ้น เป็นขยะพิษหรือขยะติดเชื้อ โดยช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาด ไวรัสโคโรนา 2019 มีปริมาณการทิ้งขยะติดเชื้อเพิ่มสูงขึ้นทั่วประเทศ (สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย, 2564)

รูปที่ 5 มลพิษจากขยะทางการแพทย์ ที่มา : <https://www.bbc.com/thai/international>

5.2.2 ภาวะสัตว์เครียดและปรับตัวไม่ได้

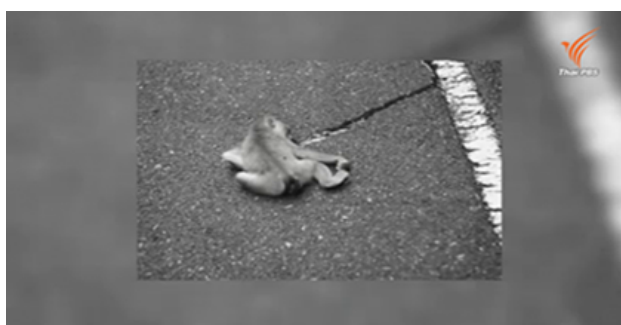
เนื่องจากสัตว์ในสวนสัตว์ต้องพึ่งการดูแลจากคน เมื่อสวนสัตว์ปิดการให้บริการชั่วคราวสัตว์ในสวนสัตว์ก็ได้รับผลพวง เพราะไม่มีปัจจัยสนับสนุนจากภายนอก และสัตว์ที่อาศัยอยู่ในอุทยานแห่งชาติหรือสัตว์ป่าที่อาศัยอยู่ตามธรรมชาติก็ได้รับผลพวงเช่นกัน เนื่องจากทางอุทยานแห่งชาติได้ทำการปิดอุทยานชั่วคราว พวกมันจึงออกมาหากินนอกพื้นที่อุทยาน

5.2.2.1 สัตว์ที่ไม่ได้อยู่ตามธรรมชาติ

สัตว์ที่ไม่ได้ใช้ชีวิตอยู่ตามธรรมชาติ ในด้านของสัตว์ที่ไม่ได้ใช้ชีวิตอยู่ตามธรรมชาติ เช่น สัตว์ในสวนสัตว์ หรือในศูนย์แสดงสัตว์ต่าง ๆ นั้นก็ได้รับผลพวงจากการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 เนื่องจากสัตว์จำพวกนี้ต้องพึ่งการดูแลจากคน เมื่อสวนสัตว์ปิดการให้บริการชั่วคราวสัตว์ในสวนสัตว์ก็ได้รับผลพวง เพราะไม่มีปัจจัยสนับสนุนจากภายนอก ขาดอาหาร ทำให้สัตว์เหล่านี้เกิดอาการเครียด ซึมเศร้า ไม่ร่าเริง

5.2.2.2 สัตว์ที่อาศัยอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติปรับตัวไม่ได้

สัตว์ที่อาศัยอยู่ในอุทยาน หมายถึงสัตว์ป่าที่อาศัยอยู่ตามธรรมชาติ เกิดและใช้ชีวิตอยู่ในป่า และในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 สัตว์ในเขตอุทยานแห่งชาติไม่สามารถปรับตัวให้ทันต่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 การที่พบเห็นสัตว์หายากในเขตอุทยานแห่งชาติในเขตพื้นที่ต่างๆ ถือว่าเป็นสิ่งที่ดี แต่อย่างไรก็ตาม สัตว์ในเขตอุทยานก็ไม่สามารถปรับตัวได้ทัน พวกมันยังคงออกมาหากินและนอนเล่นบนท้องถนนในเขตอุทยานแห่งชาติ ซึ่งส่งผลให้พวกมันเกิดอุบัติเหตุ

รูปที่ 6 : ภาพลูกสิงอุกรถชน ช่วงเปิดให้เที่ยวเขาใหญ่วันแรก

ที่มา : <https://www.bbc.com/thai/internationalhttps://news.thaipbs.or.th/>

6. อภิปรายผลการวิจัย

ผลพวงจากสถานการณ์และมาตรการป้องกันการระบาดไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-2019) ที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในประเทศไทย มีทั้งผลด้านที่ดีและด้านที่ไม่ดี ในด้านที่ดี ได้แก่ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติได้รับการฟื้นฟู สืบเนื่องจากมาตรการป้องกันการแพร่เชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ไม่ว่าจะเป็น มาตรการสร้างเสริมความรู้ด้านสุขภาพ มาตรการทางสาธารณสุข มาตรการด้านการแพทย์ มาตรการด้านสุขอนามัยส่วนบุคคล มาตรการบังคับปิดกิจการและสถานที่เสี่ยง มาตรการห้ามออกนอกเคหสถาน มาตรการจำกัดการเดินทาง มาตรการเพิ่มระยะห่างทางสังคม ซึ่งมาตรการเหล่านี้ส่งผลให้คนอยู่บ้านมากขึ้น ทำงานที่บ้านมากขึ้น กิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ก็หยุดชะงักลง ส่งผลให้สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติได้พัก ไม่มีสิ่งรบกวนหรือเกิดการทำลายสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติจึงได้รับการฟื้นฟู ต้นไม้ฟื้นฟูงอกงาม

คุณภาพอากาศและคุณภาพน้ำดีขึ้น พบสัตว์หายากมากมายหลายชนิดทั้งสัตว์ป่าและสัตว์ทะเล ทศนิยมภาพบริเวณชายฝั่งทะเล ได้รับการฟื้นฟูเพราะไม่มีนักท่องเที่ยว และอาชีพประมงพื้นบ้านก็สามารถหาปลาได้มากขึ้นเช่นกัน ในประเด็นนี้ ผู้อำนวยการส่วนอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 6 จังหวัดพังงา (ประจวบ โมฆรัตน์, สัมภาษณ์, 2564) ได้ในทิศทางเดียวกันว่า “การมีมาตรการและนโยบายต่าง ๆ ที่รัฐออกมากในสถานการณ์ดังกล่าว ได้ช่วยให้สิ่งแวดล้อมทางทะเลฟื้นฟูขึ้นมาก ธรรมชาติได้พัก และเกิดปรากฏการณ์ที่ดีต่อสิ่งแวดล้อมมากมาย” และก็สอดคล้องกับ แสงชัย วสุนธรา (2559) ศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมใต้ท้องทะเลอย่างยั่งยืนของจังหวัดกระบี่ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผลการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมใต้ท้องทะเลอย่างยั่งยืน ของจังหวัดกระบี่ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีองค์ประกอบในการบริหารจัดการของภาครัฐ คือ มีการจัดการตามแผนพัฒนาจังหวัดกระบี่ พ.ศ.2557-2560 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลรวมถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในทะเลและการมีส่วนร่วมของภาครัฐภาคเอกชนและประชาชน เช่นเดียวกับการจัดการและดูแลสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในระยะนี้ ที่ทะเลฟื้นฟู ปะการังงอกงาม ไม่เกิดการฟอกขาว เนื่องจากมีมาตรการและนโยบายของภาครัฐในการจัดการและดูแล ป้องกันการระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ที่งดการเดินทาง งดท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวจึงน้อยลง จึงเป็นผลให้ทะเลและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติอื่นๆ ได้รับการฟื้นฟู

ในขณะเดียวกันสถานการณ์และมาตรการป้องกันการระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนวิถีชีวิตของมนุษย์และสิ่งแวดล้อมให้ต่างไปจากเดิมก็ส่งผลที่ไม่ดีตามมาด้วย กล่าวคือ การที่คนอยู่บ้านมากขึ้นได้เกิดการกระทำของมนุษย์ที่ส่งผลให้สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติได้เปลี่ยนแปลงสถานะ เกิดบริการการสั่งอาหารหรือเดลิเวอรี่ ที่บรรจุภัณฑ์อาหารเป็นพลาสติกส่งผลให้เป็นปัญหามลพิษจากขยะที่มีปริมาณเพิ่มสูงขึ้น รวมทั้งขยะทางการแพทย์ที่มาจากกาป้องกันและรักษาโรคไวรัสโคโรนา 2019 ซึ่งการที่ปริมาณขยะเพิ่มสูงขึ้นเป็นผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในด้านมลพิษอากาศ มลพิษน้ำ และมลพิษดิน เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบปัญหาสัตว์ป่าในอุทยานแห่งชาติก็ไม่สามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งการกระทำของมนุษย์ดังกล่าวได้สอดคล้องกับแนวคิดของ สามัคคี บุญยะวัฒน์ (2563) ที่ให้ความหมายผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ไว้ว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงสถานะแวดล้อมทางธรรมชาติทั้งด้านขนาด (magnitude) และทิศทาง (direction) จากการกระทำของมนุษย์ (โครงการพัฒนา) หรือปรากฏการณ์ธรรมชาติ ผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของทั้งมนุษย์และสิ่งมีชีวิตทั้งหมดถูกทำลาย และส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

หากสถานการณ์และมาตรการป้องกันไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 หายไปหรือกลับคืนสู่สภาวะปกติ สิ่งที่จะเป็นผลตามมานอกจากประชาชนต้องมีการปรับตัวแล้ว นั่นก็คือสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติอาจจะเกิดการบุกรุกหรือถูกทำลายจากมนุษย์ขึ้นอีกครั้ง ซึ่งผลจากการศึกษานำมาให้ผู้คนเกิดความตระหนักต่อเรื่องธรรมชาติสิ่งแวดล้อม สามารถเป็นแนวทางในด้านการวางแผนหรือออกนโยบายในการจัดการ ดูแล ป้องกันสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในระยะยาวให้กับองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในประเทศไทย และสิ่งสะท้อนจากผลพวงในด้านที่ไม่ดีนั้นเป็นแง่ลบสำหรับพัฒนาและปรับปรุงให้ไปในทางที่ดีขึ้นได้ เช่น ในเรื่องของสัตว์ต่าง ๆ ที่อาศัยในอุทยาน เจ้าหน้าที่ในอุทยานต้องคิดวิธีการรับมือต่าง ๆ ได้ว่าหลังจากผ่านสถานการณ์นั้นไปแล้วจะสามารถปรับตัวให้กับสัตว์เหล่านั้นได้อย่างไร และจะต้องทำอะไรให้สัตว์เหล่านั้นสามารถกลับสู่สภาวะปกติเหมือนตอนก่อนเกิดสถานการณ์นั้นได้ เป็นต้น

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

7.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

7.1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการอบรมให้ความรู้ประชาชนในเรื่องการอนุรักษ์ ดูแลและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในระยะยาว เพื่อเป็นความรู้ให้กับประชาชนในการดูแลและป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในประเทศไทย

7.1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการรณรงค์ให้ประชาชนมีจิตสำนึกและวางแผนสิ่งแวดล้อมทางชาติเพื่อที่จะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติมากยิ่งขึ้นในสถานการณ์วิกฤตต่างๆ ที่เกิดขึ้น

7.2 ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

7.2.1 ควรศึกษาแนวทางการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่เกิดจากสถานการณ์ไวรัสโคโรนา 2019

7.2.2 ควรศึกษาพฤติกรรมมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติจากสถานการณ์ไวรัสโคโรนา 2019

7.2.3 ควรศึกษาบทบาทของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ ดูแลและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

8. กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงไปได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณา การให้ความช่วยเหลือและให้คำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา ที่สละเวลาให้คำปรึกษา ให้กำลังใจ ช่วยเหลืออย่างเต็มที่ ในการแก้ไขข้อบกพร่องด้วยความเอาใจใส่ และขอขอบคุณหัวหน้าหน่วยงานและเจ้าหน้าที่กรมทรัพยากรทางทะเลชายฝั่ง กรมควบคุมมลพิษ กรมทรัพยากรน้ำ และกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช ที่สละเวลาให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ จนทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลง

9. รายการอ้างอิง

- กรมควบคุมโรค. (2563). **ประกาศมาตรการผ่อนปรนการควบคุมโรคโควิด-19**. เข้าถึงเมื่อ 30 พฤษภาคม 2563. เข้าถึงได้จาก https://ddc.moph.go.th/viralpneumonia/gui_covid19_phase.php
- กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. (2564, 31 มกราคม). **เจ้าหน้าที่ สำนักงาน ทช. ที่ 6 ติดตามพัฒนาการของไข่เต่ามะเฟืองหาดบางขวัญ จังหวัดพังงา**. เข้าถึงเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2564. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/DMCRTH/photos/a.523671231013712/3632503873463750/?type=3>
- กรุงเทพธุรกิจ. (2563). **อัปเดตสถานการณ์ 'โควิด-19' จากไวรัสโคโรนา**. เข้าถึงเมื่อ 30 พฤษภาคม 2563. เข้าถึงได้จาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/878140>
- เกษม จันทร์แก้ว. (2563). **นิยามและความหมายสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ**. เข้าถึงเมื่อ 7 กรกฎาคม 2563. เข้าถึงได้จาก <https://www.truelookpanya.com/knowledge/content/59815/-env->
- ไทยรัฐออนไลน์. (2564ก). **หาดบางแสนในช่วงสถานการณ์ไวรัสโคโรนา 2019 ที่ไม่มีนักท่องเที่ยว**. เข้าถึงเมื่อ 28 มกราคม 2564. เข้าถึงได้จาก <https://www.thairath.co.th/news/local/east/2016453>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2564ข). **พบฝูงฉลามหูดำบริเวณหมู่เกาะห้อง ในเขตอุทยานแห่งชาติธารโบกขรณี จ.กระบี่ หลังนักท่องเที่ยวหายจากสถานการณ์โควิด-19**. เข้าถึงเมื่อ 17 มกราคม 2564. เข้าถึงได้จาก <https://www.thairath.co.th/news/local/south/1824898>
- ธัญญารัตน์ ศาสตรศรี, **เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริการกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช, สัมภาษณ์, 15 มกราคม 2564.**

ประจวบ โมฆรัตน์, ผู้อำนวยการส่วนอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 6 จังหวัดพังงา, สัมภาษณ์, 15 มกราคม 2564. ภาคิน วลัยวารงกูร. (2563). **จริงหรือไม่ที่ไวรัสโคโรนากำลังเี่ยวยาสิ่งแวดลอมโลก**. เข้าถึงเมื่อ 30 พฤษภาคม 2563. เข้าถึงได้จาก <https://www.prachachat.net/d-life/news-454416>.

ศศิกร แสงพงศ์ชัย, นักวิชาการสิ่งแวดล้อมศูนย์ควบคุมมลพิษจังหวัดระยอง, สัมภาษณ์, 22 มกราคม 2564.

สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย. (2563). **ขยะจากโควิด-19 ชุกวันนี้ รอดจัดการวันหน้า**. เข้าถึงเมื่อ 22 ตุลาคม 2564. เข้าถึงได้จาก http://www.tei.or.th/th/highlight_detail.php?event_id=625

สามัคคี บุญยะวัฒน์, “การประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม” สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่37, (2555), 1421.

แสงชัย วสุนธรา. (2559). “รายงานวิจัยการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมใต้ท้องทะเลอย่างยั่งยืนของจังหวัดกระบี่ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.” วิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. 6, 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม): 281.

อินทร บรรทม, เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารงานทั่วไปสำนักงานทรัพยากรน้ำภาคที่ 5 จังหวัดนครราชสีมา, สัมภาษณ์, 21 มกราคม 2564.

อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน. (2564, 23 มกราคม). **ระเซ้พันธุ้ไทยตั้งเดิมที่อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี**. เข้าถึงเมื่อ 23 มกราคม 2564. เข้าถึงได้จาก

<https://www.facebook.com/1100476636696396/posts/3551085141635521/?d=n>

BBC NEW. (2563). **โควิด-19: ปัญหาขยะทางการแพทย์แก้ไขอย่างไรดี เพื่อรักษาทั้งชีวิตและสิ่งแวดล้อม**. เข้าถึงเมื่อ 22 ตุลาคม 2563. เข้าถึงได้จาก <https://www.bbc.com/thai/international-53828652>

Jobsdb. (2563). **นโยบายบริษัทช่วงโควิด-19 ระบาด**. เข้าถึงเมื่อ 30 พฤษภาคม 2563. เข้าถึงได้จาก <https://th.jobsdb.com/th-th/articles/covid-19->

Marketingoops. (2563). **ไฟเขียวผ่อนปรนเฟสแรกใน 6 กิจการ ตลาด-ร้านอาหารนอกร้าง-ร้านตัดผม-ร้านสะดวกซื้อ**. เข้าถึงเมื่อ 25 สิงหาคม 2563. เข้าถึงได้จาก <https://www.marketingoops.com/news/measure-6-business-covid-19>

Thai PBS New. (2563). **ภาพลูกสิงูกรถชน ช่วงเปิดให้เที่ยวเขาใหญ่วันแรก**. เข้าถึงเมื่อ 1 กรกฎาคม 2563. เข้าถึงได้จาก <https://news.thaipbs.or.th/content/294172>

เทคนิคการให้บริการที่เป็นเลิศของแผนกบริการส่วนหน้าโรงแรม ในยุค COVID-19

TECHNIQUES FOR EXCELLENCE IN HOTEL FRONT DESK SERVICES IN THE COVID-19 ERA

อนิรุทธิ์ เจริญสุข¹

บทคัดย่อ

สถานการณ์การท่องเที่ยวของประเทศไทยได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การระบาดของโคโรนาไวรัสสายพันธุ์ใหม่ 2019 (COVID-19) เกิดผลกระทบซ้ำเติมต่อธุรกิจโรงแรม บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอเทคนิคการให้บริการที่เป็นเลิศของแผนกบริการส่วนหน้าโรงแรมในยุค COVID-19 โดยการศึกษาจากวิจัยเอกสาร สรุปได้ว่า ความเป็นเลิศในการบริการเชื่อมโยงกับความภักดีของลูกค้า จึงต้องกระตือรือร้นที่จะปรับปรุงเพิ่มเติม ให้ความสำคัญกับการบริการ และสร้างความเชื่อมั่นในการรับบริการ การบริการที่เป็นเลิศของแผนกบริการส่วนหน้าโรงแรมในยุค COVID-19 ต้องผนวกกัน 3 ด้าน คือ การตอบรับนโยบายของทางรัฐบาล (SHA) คุณภาพการให้บริการ Servqual Model และเทคนิคการให้บริการ โดยการนำนวัตกรรมเทคโนโลยีเข้ามาใช้ จะทำให้การบริการของแผนกส่วนหน้าโรงแรมมีความปลอดภัยจาก COVID-19 และทำให้ลูกค้าประทับใจได้

คำสำคัญ: เทคนิคการให้บริการ, แผนกบริการส่วนหน้าโรงแรม, COVID-19

Abstract

Thailand's tourism situation was affected by the outbreak of the widespread corona virus 2019 (COVID-19). Causing affecting the hotel business. This article aimed to offer excellent service techniques for the COVID-19 hotel front desk. Study from the documentary research. It was found that; Service excellence is tied to customer loyalty. Need to eager to improve further service importance and build confidence in the service. Excellent service of the hotel front desk in the COVID-19 era. There must be a combination of 3 aspects of Government Policy Response (SHA), Service Quality, Servqual Model, and Service Technique. Bringing innovative technology cause the hotel front desk service is secured by COVID-19 and impress to customers

Keyword: SERVICE TECHNIQUES, HOTEL FRONT DESK DEPARTMENT, COVID-19

¹ อาจารย์ ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตจันทบุรี

1. บทนำ

กรมควบคุมโรครายงานสถานการณ์ โควิด-19 อัปเดตข้อมูลวันที่ 03/03/2021 พบผู้ป่วยรายใหม่ 35 ยอดสะสม 26,108 คน ผู้ติดเชื้อทั่วโลกจำนวน 115,283,476 คนจากข้อมูลการระบาดของโรค COVID-19 แสดงให้เห็นถึงความสำคัญในการรักษาความมั่นคงทางสุขภาพ ภาครัฐจึงมีมาตรการขยายระยะเวลาการ ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินคราวที่ 8 มีระยะเวลาตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคม 2563 –15 มกราคม 2564 และเนื่องจากจำนวนผู้ป่วยโรค COVID-19 ในประเทศไทยมีจำนวนอยู่ในระดับที่สามารถควบคุมการระบาดของโรค ส่งผลให้การประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ตั้งแต่วันที่ 25 มีนาคม 2563 (ฉบับที่ 1) ต่อเนื่องมาจนถึงเดือนกันยายน 2563 (ฉบับที่ 14) อนุญาตให้กิจกรรมทางสังคมและเศรษฐกิจ ภายในประเทศกลับมาดำเนินการได้เป็นปกติแต่ยังคงให้มีมาตรการป้องกันโรคในสถานประกอบการ (กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา, 2563) สถานการณ์โควิด-19 ที่ได้กลับมาระบาดระลอกใหม่ทั้งในและต่างประเทศ ทำให้การฟื้นตัวของภาคการท่องเที่ยวสะดุดลง รวมถึงแผนการดำเนินนโยบายการท่องเที่ยวของทางราชการอย่างแผนการเปิดรับนักท่องเที่ยวต่างชาติให้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยต้องชะลอออกไปจนกว่าสถานการณ์จะดีขึ้น จากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ภาคการท่องเที่ยวของไทยในปี 2564 นี้ ยังไม่น่าจะกลับมามีขึ้น โดยเฉพาะตลาดนักท่องเที่ยวต่างชาติ (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2564)

สถานการณ์การท่องเที่ยวของประเทศไทยได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การระบาดของโคโรนาไวรัสสายพันธุ์ใหม่ 2019 (COVID-19) ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติและคนไทยที่ท่องเที่ยวภายในประเทศลดลงอย่างมาก จำนวนทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวไทยลดลงจากความวิตกกังวล จนเกิดผลกระทบซ้ำเติมต่อธุรกิจที่พักที่หวังพึ่งรายได้จากนักท่องเที่ยวไทย เพื่อเป็นการสร้างภาพลักษณ์การให้บริการที่เป็นเลิศของธุรกิจโรงแรม พบว่า แผนกส่วนหน้าของโรงแรม มีความสำคัญอย่างสูงเนื่องจากต้องพบกับแขกผู้เข้าพัก และเป็นศูนย์กลางในการประสานงาน

การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อเสนอเทคนิคการให้บริการที่เป็นเลิศของแผนกบริการส่วนหน้าโรงแรมในยุค COVID-19 โดยการศึกษาจากวิจัยเอกสาร (Documentary Research) จากเอกสารอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เอกสารราชการ บทความ วารสาร งานวิจัย สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ในการนำมาวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการตีความเอกสาร เพื่อวิเคราะห์และสร้างข้อสรุปแนวทางการศึกษา พัฒนาการบริการของแผนกส่วนหน้าโรงแรมในยุค COVID-19 สร้างความมั่นใจในความปลอดภัยระหว่างเข้าพัก และส่งผลต่อความพึงพอใจของลูกค้าได้

2. โควิด 19 ส่งผลต่อธุรกิจโรงแรม

ธุรกิจโรงแรม ปี 2563 หดตัวแรง โดยได้รับผลกระทบสำคัญจากทั้งเศรษฐกิจและการค้าโลกที่หดตัวและยังถูกซ้ำเติมจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid 19 ทำให้หลายประเทศรวมทั้งประเทศไทยออกมาตรการปิดเมือง-ปิดประเทศ (Lockdown) เพื่อควบคุมการแพร่ระบาด จนทำให้เกิดการหยุดชะงักอย่างฉับพลันของเศรษฐกิจทั่วโลก ซึ่งส่งผลกระทบต่อการทำงาน รายได้และการดำเนินชีวิตของประชาชน เป็นเหตุให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเลื่อนหรือยกเลิกแผนการเดินทางทั้งหมด ทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมขาดรายได้อย่างฉับพลันและส่งผลกระทบต่อภาพรวมของธุรกิจหดตัวรุนแรงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งผู้ประกอบการบางรายที่ทนแบกรับภาระค่าใช้จ่ายและหนี้สินไม่ไหวจำเป็นต้องยุติการดำเนินธุรกิจ และประกาศขายกิจการ (ศูนย์วิจัยธนาคารออมสิน, 2563) ประชาชาติธุรกิจ (2563) ได้สัมภาษณ์ นายภัทรชัย ทวีวงศ์ รองผู้อำนวยการฝ่ายวิจัยและการสื่อสาร บริษัท คอลลิเออร์ส อินเตอร์เนชั่นแนล ประเทศไทย กล่าวว่า สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด

ส่งผลกระทบต่อภาคธุรกิจโรงแรมอย่างหนัก โดยเฉพาะในโรงแรมกลุ่มระดับลักเซอรี (โรงแรมหรู) โดยช่วง 2-3 ปีก่อนหน้านี้มีการลงทุนก่อสร้าง และเริ่มทยอยเปิดบริการในปี 2563 โดยขณะนี้พบว่าโรงแรมระดับลักเซอรีในกรุงเทพมหานครไม่ต่ำกว่า 6-8 แห่งที่กำลังเผชิญความท้าทายอย่างมากในภาวะที่อุปสงค์ ปรับตัวลดลงอย่างรุนแรงจากผลกระทบของโควิด และนางมารีสา สุโกศล นายนภามคมโรงแรมไทย (THA) กล่าวว่า ยอมรับว่าในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมามีกลุ่มทุนขนาดใหญ่ประกาศแผนลงทุนโรงแรมระดับลักเซอรีอย่างต่อเนื่อง และเริ่มทยอยเปิดตัวเป็นระยะ โดยเฉพาะในปี 2563 นี้กลุ่มทุนรายใหญ่ยังเดินหน้าลงทุนต่อ มีโรงแรมหลายแห่งที่ก่อสร้างเสร็จและพร้อมจะเปิดให้บริการ แต่ยังไม่เปิดได้ เพราะประเทศยังไม่มียุทธศาสตร์เปิดรับนักท่องเที่ยวต่างชาติอย่างชัดเจน จึงจำเป็นต้องชะลอแผนการเปิดให้บริการไปก่อน

สรุปได้ว่า โควิด 19 ส่งผลกระทบต่อธุรกิจโรงแรมอย่างมาก ซึ่งธุรกิจโรงแรมได้รับผลกระทบสำคัญจากทั้งเศรษฐกิจ การค้าโลกที่หดตัว และธุรกิจโรงแรมเริ่มมีสัญญาณอุปทานล้น (Oversupply) และยังคงถูกซ้ำเติมจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 รัฐบาลได้มีมาตรการล็อกดาวน์ ปิดการเข้า-ออก ประเทศ ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวลดลง ส่งผลให้โรงแรมขาดรายได้อย่างฉับพลัน บางแห่งปิดตัว และประกาศขายกิจการ

3. การจัดการโควิด 19 ในโรงแรม

Amazing Thailand Safety and Health administration (SHA) เป็นโครงการความร่วมมือระหว่างกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) กระทรวงสาธารณสุข โดยกรมควบคุมโรค กรมอนามัย กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ และหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว มีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับมาตรฐานสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวของไทยให้เป็นส่วนหนึ่งของมาตรฐานควบคุมโรค เพื่อผลักดันให้ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวปรับปรุงสินค้าและบริการให้เป็นไปตามมาตรการควบคุมโรค เพื่อป้องกันและลดความเสี่ยงในการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ทำให้นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ มีประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ดี มีความสุข และมีความเชื่อมั่นในความปลอดภัยด้านสุขอนามัย

มาตรฐานเบื้องต้นของทุกสถานประกอบการ

1. สุขลักษณะอาคารและอุปกรณ์เครื่องใช้ที่มีอยู่ในอาคาร ทำความสะอาดอาคารบริเวณโดยรอบ และบริเวณที่อาจมีการปนเปื้อนหรือบริเวณที่มีการสัมผัสบ่อยๆ ด้วยน้ำยาทำความสะอาดอย่างสม่ำเสมอ เช่น พื้น ผนัง ประตู กลอนหรือลูกบิดประตู ราวจับหรือราวบันได จุดประชาสัมพันธ์ จุดชำระเงิน สวิตช์ไฟ ปุ่มกดลิฟต์ รีโมท ทำความสะอาดห้องส้วมและสุขภัณฑ์ทั้งหมดให้สะอาด เช่น โถส้วมฝารองนั่ง ที่กดชักโครก หรือโถปัสสาวะ สายฉีดน้ำชำระ กลอนหรือลูกบิดประตู ก๊อกน้ำและอ่างล้างมือ ด้วยน้ำยาทำความสะอาดสม่ำเสมอ มีส่วนร่วมใช้งานตลอดเวลา เพียงพอและปลอดภัยแก่ผู้ใช้บริการทุกเพศทุกวัย รวมถึงผู้พิการหรือผู้มีปัญหาด้านสุขภาพ มีระบบการระบายอากาศและถ่ายเทอากาศภายในอาคารที่เหมาะสม โดยทำความสะอาด ระบบการระบายอากาศและถ่ายเทอากาศอย่างสม่ำเสมอ

2. การจัดอุปกรณ์ทำความสะอาดเพื่อป้องกันการแพร่กระจายเชื้อโรค เตรียมเจลล้างมือที่มีแอลกอฮอล์อย่างน้อย 70% ขึ้นไป ไว้ในบริเวณพื้นที่ส่วนกลาง เช่น จุดประชาสัมพันธ์ประตูทางเข้า-ออก หรือหน้าลิฟต์ เป็นต้น บริเวณอ่างล้างมือและห้องส้วมต้องสะอาด และจัดให้มีสบู่ล้างมืออย่างเพียงพอ จัดเตรียมอุปกรณ์น้ำยาทำความสะอาดอาคาร อุปกรณ์ สิ่งของเครื่องใช้ เช่น น้ำยาทำความสะอาดพื้น น้ำยาล้างห้องน้ำ และเหล็กคีบด้ามยาวสำหรับเก็บขยะมูลฝอย เป็นต้น

จากหัวข้อเรื่องบริการที่เป็นเลิศ ผู้เขียนได้ศึกษาบทวนจากโรงแรม 5 ดาว และแบรนด์ที่มีชื่อเสียงระดับโลกมีมาตรฐานการบริการในช่วง Covid-19 โดยมีรายละเอียดดังนี้ Hilton, 2020 มีมาตรฐานการบริการ Hilton Clean Stay รายละเอียดจะปรากฏอยู่บนเว็บไซต์ Hilton.com/clean stay เพื่อให้แขกทุกท่านได้รับทราบถึงข้อมูลของมาตรฐานการบริการดังกล่าวในส่วนต่างๆ ตลอดการเข้าพัก แอปพลิเคชัน Hilton Honors เป็นอีกหนึ่งทางเลือกสำหรับแขกที่มีความประสงค์ในการเลี่ยงการสัมผัสในขั้นตอนการเช็คอิน โดยให้บริการเช็คอินแบบดิจิทัล บริการเลือกห้องพัก ดิจิทัลคีย์ เพื่อใช้แทนคีย์การ์ดในการเข้า-ออกห้องพัก และเช็คเอาท์ได้บนโทรศัพท์มือถือ ทางเลือกในการเช็คอินเลี่ยงการสัมผัสนี้ ในกรณีที่แขกทำการสำรองห้องพักของโรงแรมผ่านทางแอปพลิเคชัน Hilton Honors หรือบนเว็บไซต์ Hilton.com หากมีความประสงค์เช็คอินด้วยการให้บริการจากพนักงาน จะมีมาตรการการเว้นระยะห่างระหว่างบุคคล เพื่อการเช็คอินและเช็คเอาท์อย่างปลอดภัย Accor, 2020 ได้กำหนดมาตรฐานด้านสุขอนามัยและมาตรการป้องกันรูปแบบใหม่ โดยโรงแรมทุกแห่งจะต้องได้รับการตรวจสอบเพื่อได้รับสัญลักษณ์ ALLSAFE ซึ่งเป็นตรารับรองความปลอดภัยในการให้บริการ มีบริการเจลล้างมือหรือสเปรย์ฆ่าเชื้อ ผ้าเช็ดมือ และหน้ากากอนามัยให้กับแขกทุกท่าน เพิ่มความความถี่และความเคร่งครัดในการทำความสะอาดพื้นที่สาธารณะและบริเวณที่มีผู้ใช้บริการร่วมกันจำนวนมาก ทำความสะอาดและฆ่าเชื้อบ่อยครั้งในพื้นที่ห้องที่มีผู้ใช้ร่วมกันจำนวนมากและห้องน้ำ เพิ่มมาตรการรักษาระยะห่างในพื้นที่สาธารณะ มีบริการเจลล้างมือวางไว้ตามจุดต่างๆ (บริเวณแผนกต้อนรับ ลิฟต์ ห้องอาหาร และอื่นๆ) เพิ่มมาตรการด้านความปลอดภัยและการประกอบอาหารและระเบียบปฏิบัติใหม่ในการให้บริการอาหารแบบบุฟเฟต์ บริการเช็คอิน เช็คเอาท์และชำระเงินแบบไร้การสัมผัส พนักงานทุกคนต้องได้รับการอบรมด้านการให้บริการอย่างปลอดภัยและถูกสุขอนามัย IHG Hotel and Resort, 2020 มาตรฐานด้านสุขภาพและความปลอดภัยขั้นต่ำช่วงโควิด-19 สำหรับโรงแรม ดังนี้ การปฏิบัติตามหน่วยงานสาธารณสุขในท้องถิ่นและในประเทศ การจัดให้มองเห็นข้อความด้านการตระหนักที่สำคัญ การรักษาระยะห่างทางสังคม การฝึกอบรมและนโยบาย ระเบียบการด้านการทำความสะอาด สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับเด็ก ร้านอาหารและจุดบริการอาหาร การผลิตและการจัดอาหาร Mandarin Oriental, 2020 โครงการ We Care มาตรการอาจแตกต่างกันไปตามจุดหมายปลายทางและแนวทางของรัฐบาลท้องถิ่น มั่นใจได้ถึงความปลอดภัยและความสะอาดตลอดเวลา โดยมีมาตรการดังนี้ แบบฟอร์มประกาศสุขภาพที่จำเป็นเมื่อเดินทางมาถึงตามความเหมาะสมของแต่ละจุดหมายปลายทาง ดำเนินการตรวจสอบอุณหภูมิสำหรับแขกและเพื่อนร่วมงานทุกคน กล้องวงจรปิดแบบเทอร์โมกราฟฟิคในโรงแรม มีอุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล "We Care" (PPE) トラแมนดารินโอเรียนเต็ล ให้แขกทุกท่านใช้ระหว่างการเข้าพักซึ่งรวมถึงมาสก์หน้า น้ำยาฆ่าเชื้อและถุงมือแบบใช้แล้วทิ้ง พนักงานทุกคนทุกคนสวมใส่ อุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคลที่เหมาะสมทั่วทั้งโรงแรมมีการกำหนดมาตรการฝึกอบรมด้านสุขภาพและความปลอดภัยที่เพิ่มขึ้นสำหรับพนักงานทุกคนรวมถึงขั้นตอนที่ถูกต้องในการสวมใส่อุปกรณ์ PPE การตระหนักถึงระยะห่างทางสังคม Centara Hotel and resort, 2020 โรงแรมและรีสอร์ทในเครือเซ็นทาราทุกแห่งได้จัดตั้งทีมดูแลด้านสุขอนามัยขึ้นมาใหม่ เพื่อทำหน้าที่ดูแลความปลอดภัยและกำกับการดำเนินงานในโรงแรมทุกแห่งในเครือให้ถูกต้องตามหลักปฏิบัติ 12 ข้อ สอดรับกับแนวทางปฏิบัติด้านสุขภาพขององค์การอนามัยโลก (WHO) สภาการเดินทางและการท่องเที่ยวโลก (WTTC) และหน่วยงานด้านสาธารณสุขในทั้ง 6 ประเทศที่เซ็นทาราดำเนินธุรกิจอยู่ เช่น การเว้นระยะห่าง หลักปฏิบัติด้านสุขอนามัย การยกระดับด้านการทำความสะอาด และฆ่าเชื้อ การให้บริการการเข้าพัก การฝึกอบรมพนักงาน และการดูแลคุณภาพและตรวจสอบ

จะเห็นได้ว่าเทคนิคการให้บริการของโรงแรมในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) มีการปรับตัวอย่างมาก โดยผู้เขียนได้ค้นพบจากการทบทวนในสิ่งนี้ว่า การให้บริการที่เป็นเลิศในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดมีการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยเสริมบทบาท ไม่ว่าจะเป็น แอปพลิเคชัน เว็บไซต์ที่มีมาตรฐาน บางโรงแรมอาจจะมีอยู่แล้ว แต่เพิ่มการลงทุนเข้าพัสดุการสัมผัสและการติดต่อจากผู้คน แต่ยิ่งไปกว่านั้นยังค้นพบว่า นวัตกรรมบริการในยุคปัจจุบันเป็นสิ่งที่เข้ามาแก้ปัญหาโดยบางครั้งมีอาจแยกแยะกันได้ โรงแรม 5 ดาวและโรงแรมที่มีชื่อเสียงปรับตัวได้ง่ายเนื่องจากมีทุนสนับสนุน แต่โรงแรมที่บริหารงานด้วยตนเอง อาจประยุกต์ใช้บางประเด็นที่สามารถนำมาปรับใช้ได้ เช่น แอปพลิเคชันไลน์ติดต่อกับลูกค้า เพื่อลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นนำเทคโนโลยีมาปรับใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

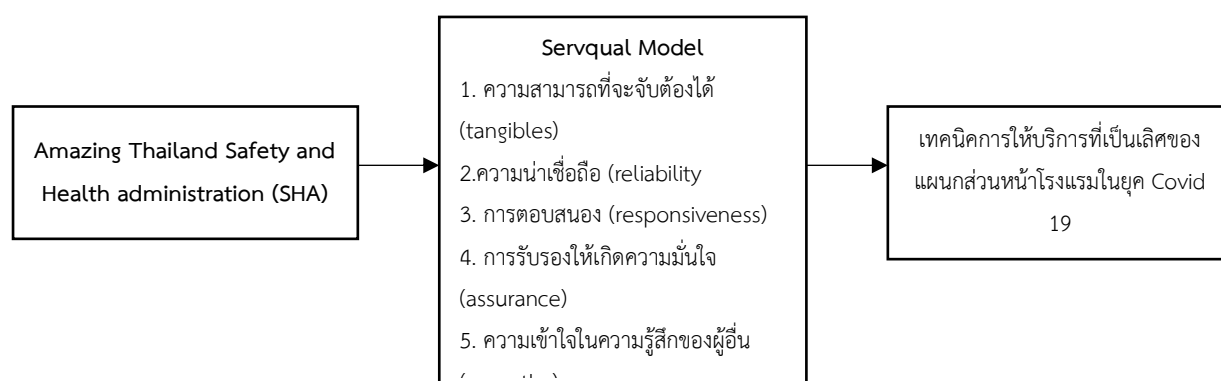
4. ความสำคัญของแผนกบริการส่วนหน้าโรงแรม

Gary K. Vallen, Jerome J. Vallen. (2009). กล่าวว่า แผนกบริการส่วนหน้าของโรงแรมเป็นแผนกที่มองเห็นได้ง่าย ตั้งอยู่จุดศูนย์กลางของโรงแรม ติดต่อกับผู้มาเข้าพักมากที่สุด มีบทบาทสำคัญในการให้บริการที่แยกคาดหวังระหว่างการเข้าพักของโรงแรม ทำหน้าที่รับลงทะเบียนเข้าพัก กำหนดห้องพักและจุดคืนห้องพัก รวมไปถึงเก็บเงินจากผู้เข้าพักและการประสานงานบริการและสร้างความพึงพอใจ Michael L. Kasavana, Richard M. Brooks (2001) กล่าวว่า ความสำคัญของแผนกบริการส่วนหน้าโรงแรม 1. เป็นจุดแรก (first contact point) ที่บุคคลภายนอกและแขกพักของโรงแรมจะได้พบและมีปฏิสัมพันธ์ก่อนแผนกอื่นๆ ทั้งหมด 2. เป็นศูนย์รวมข่าวสารข้อมูล (Information center) สำหรับแขกพักในโรงแรมรวมทั้งบุคคลภายนอกที่เข้ามาติดต่อสอบถามข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับโรงแรม 3. เป็นศูนย์กลางของงานโรงแรม (nerve center) 4. เป็นจุดสุดท้าย (last contact point) ที่แขกพักของโรงแรมจะได้พบก่อนที่จะออกจากโรงแรมไป 5. เป็นจุดช่วยขายหลักของโรงแรม (Important sales point) ลักษณะงานและสถานที่ตั้งของแผนกบริการส่วนหน้ายังเอื้ออำนวยให้พนักงานช่วยขายบริการอื่นๆ ที่มีในโรงแรม เช่น ภัตตาคาร ความบันเทิง บริการด้านกีฬา เป็นต้น ซึ่งจะเห็นว่าแผนกบริการส่วนหน้าของโรงแรมเป็นหน้าด่านสำคัญในการต้อนรับลูกค้า จึงสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของแผนกนี้มากที่สุด ที่จำเป็นต้องมีเทคนิคการให้บริการที่เลิศในการบริการ ไม่ว่าจะเป็นสถานการณ์ปกติและในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) การให้ข้อมูลแขกที่มาติดต่อและทำให้แขกรู้สึกประทับใจ “first impression are often the most lasting ones” ความรู้สึกประทับใจครั้งแรกมักจะเป็นความรู้สึกที่ติดตรึงใจไปนานแสนนานต่อการบริการของโรงแรมจะทำให้แขกเหล่านั้นกลับมาใช้บริการของโรงแรมอีก

5. เทคนิคการให้บริการที่เลิศของแผนกบริการส่วนหน้าโรงแรม ในยุค COVID-19

ความเป็นเลิศในการบริการเชื่อมโยงกับความภักดีของลูกค้า จึงกระตือรือร้นที่จะปรับปรุงเพิ่มเติมให้มีความสำคัญกับการบริการลูกค้า และทุกแผนกให้ความสำคัญกับความเป็นเลิศด้านการบริการสำหรับลูกค้าภายในและภายนอก Eiglier P and Langeard E (1987) กล่าวว่า คุณภาพการบริการหมายถึงศักยภาพในการที่จะตอบสนองความคาดหวังของลูกค้า ถ้าความคาดหวังของลูกค้าไม่ได้รับการตอบสนอง ลูกค้าจะประเมินการบริการนั้นว่ามีคุณภาพต่ำ และเมื่อความคาดหวังของลูกค้าได้รับการตอบสนองเท่ากับที่คาดหวังไว้หรือสูงกว่าที่คาดหวังไว้ ลูกค้าจะประเมินคุณภาพการบริการนั้นว่ามีคุณภาพสูง

มาตรการคุณภาพการบริการได้รับความสนใจจากทั่วโลก การประยุกต์ใช้โมเดลคุณภาพการบริการ SERVQUAL ของ Parasuraman, A., Zeithaml, V. A., & Berry, L. L. (1985) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพการบริการและได้เสนอโมเดลสำหรับคุณภาพการบริการที่เรียกว่า SERVQUAL โดยมี 5 มิติที่มีความอิสระจากกัน ได้แก่ ความสามารถที่จะจับต้องได้ (tangibles) ความน่าเชื่อถือ (reliability) การตอบสนอง (responsiveness) การรับรองให้เกิดความมั่นใจ (assurance) และความเข้าใจในความรู้สึกของผู้อื่น (empathy) (Zeithaml, 1988) แต่งานวิจัยคุณภาพการบริการล่าสุดได้แสดงการวิพากษ์วิจารณ์เนื่องจากการให้ความสำคัญกับการประเมินเฉพาะธุรกิจ (Voss et al., 2008) ประสบการณ์ของลูกค้ารวมเอาคำจำกัดความคุณภาพการบริการเข้ากับวัตถุประสงค์เพื่อปรับแต่งการวัดคุณภาพการบริการแบบคงที่ (Berry et al., 2002) ประสบการณ์ของลูกค้าคือการสังเกตการเดินทางที่เกิดขึ้นก่อนการเผชิญหน้ากับการบริการผ่านการส่งมอบบริการและดำเนินต่อไปแม้หลังจากส่งมอบบริการแล้ว (Berry et al., 2002) ก่อนที่จะส่งมอบบริการหรือซื้อบริการลูกค้าจะได้สัมผัสกับการสื่อสารทางตรงหรือทางอ้อม (Brakus et al., 2009) และได้รับการบอกเล่าปากต่อปากจากลูกค้ารายอื่น (Kwortnik & Ross 2007) หรือการติดต่อผ่านสื่อของเว็บไซต์ (Sautter et al., 2004) การติดต่อสภาพแวดล้อมทางกายภาพยังนำเสนอประสบการณ์ให้กับลูกค้า (Pullman & Gross 2004) หลังจากส่งมอบบริการลูกค้าจะบริโภคผลิตภัณฑ์ / บริการที่ก่อให้เกิดประสบการณ์การบริโภค

ภาพที่ 1 การจัดการเทคนิคการให้บริการที่เป็นเลิศของแผนกส่วนหน้าโรงแรม

ในส่วนนี้ถือเป็นสิ่งที่ท้าทายในการค้นหาคำตอบว่าการบริการที่เป็นเลิศจะเป็นอย่างไร ดังนั้นผู้เขียนจึงใช้ทั้งแนวทางการปฏิบัติพื้นฐานในการจัดการในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) มาตรฐาน Amazing Thailand Safety and Health administration (SHA) เป็นการรับรองว่าหากนำแนวทางไปปรับใช้จะผ่านการรับรองมาตรฐาน SHA แต่อย่างนั้นยังไม่พอเพื่อค้นหาการบริการที่เป็นเลิศ ผู้เขียนใช้เทคนิคคุณภาพการบริการของนักวิชาการระดับโลก Parasuraman และคณะ เทคนิค Servqual Model ผสมกับโรงแรมชั้นนำที่มีมาตรการในการจัดการ จึงใช้ทั้ง 3 ส่วนนี้มาสังเคราะห์อีกครั้งเพื่อเสนอเทคนิคการให้บริการที่เป็นเลิศของแผนกบริการส่วนหน้าโรงแรม โดยอธิบายภาพที่ 1.1 ได้ดังนี้

ตารางที่ 1 เทคนิคการให้บริการที่เป็นเลิศของแผนกส่วนหน้าโรงแรม

Amazing Thailand Safety and Health administration (SHA)	Servqual Model	เทคนิคการให้บริการที่เป็นเลิศของแผนกส่วนหน้าโรงแรม
<p>หมวดที่ 1 จุดคัดกรอง จัดให้มีทางเข้า-ออกทางเดียวสำหรับผู้รับบริการ ในกรณีที่มีทางเข้า-ออกหลายทาง ต้องมีจุดคัดกรองทุกเส้นทางและทำสัญลักษณ์ให้กับผู้ที่ผ่านการคัดกรอง (ถ้ามีอุณหภูมิสูงเกิน 37.5 องศาเซลเซียส ห้ามปฏิบัติงานหรือให้บริการ และแนะนำให้พบแพทย์)</p>	<p>ความเป็นรูปธรรมการบริการ (Tangibility) หมายถึง ลักษณะทางกายภาพที่ปรากฏให้เห็นถึงสิ่งอำนวยความสะดวกที่ชัดเจน ได้แก่ สถานที่ บุคลากร เครื่องมือและเอกสารที่ใช้ในการติดต่อ เช่น สถานที่ตั้ง อยู่ในทำเลที่ดีสามารถเข้าถึงได้ง่าย</p>	<p>ใช้ความสามารถที่จะจับต้องได้ (tangibles) นั่นคือทางเข้าออกต้องมีหัวหน้างาน และพนักงานรักษาความปลอดภัยควบคุมใส่ชุดมีที่วัดอุณหภูมิแบบอัตโนมัติ ใช้นวัตกรรมพร้อมจอขนาด 8 นิ้ว และเสียงเตือนเมื่อร่างกายอุณหภูมิสูง ประมวลผลด้วยระบบ AI แจ้งเตือนให้สวมหน้ากากอนามัย หรือและบอกอุณหภูมิเสียงเป็นภาษาอังกฤษ และเจลล้างมือแอลกอฮอล์ ฟู๊ดเกรดแบบอัตโนมัติ หรือตู้พ่นฆ่าเชื้อไวรัสใช้น้ำแร่ผสมกับแอลกอฮอล์ และมีพรมพลาสติกเพื่อให้แขกได้เหยียบทำความสะอาดพื้นรองเท้า ทุก 15 นาทีต้องมีแม่บ้านมาเปลี่ยนพรม</p>
<p>หมวดที่ 2 ลงทะเบียนเข้าพัก ลงทะเบียนประวัติพนักงานและผู้รับบริการ รวมทั้งประวัติการเดินทาง อนุญาตให้เฉพาะผู้รับบริการที่สวมหน้ากากผ้าหรือหน้ากากอนามัยเข้าใช้บริการ เท่านั้น จัดให้มีที่ล้างมือด้วยน้ำและสบู่ หรือเจลแอลกอฮอล์ สำหรับทำความสะอาดมือไว้บริการอย่างเพียงพอ</p>	<p>การตอบสนองความต้องการ (Responsiveness) หมายถึง ความพร้อมของผู้ให้บริการ ในการส่งมอบการบริการได้ทันทั่วทั้ง มีความพร้อมที่จะให้บริการอยู่เสมอ อีกทั้งหมายรวมถึงการที่ผู้รับบริการสามารถเข้าถึงการบริการได้ง่าย และได้รับความสะดวกสบาย</p>	<p>ใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการลงทะเบียนเข้าพักผ่านทางแอปพลิเคชัน หรือเว็บไซต์โรงแรม ให้บริการลงทะเบียนได้ที่ห้องพักส่วนตัว หรือห้องรับรองพิเศษ ต้อนรับด้วย Welcome Drink ที่มีฟลาปิดมิติดอย่างดี จัดเตรียมชุดอุปกรณ์ความปลอดภัยให้กับแขก โดยมีหน้ากากอนามัยปกโลโก้ของโรงแรม เจลแอลกอฮอล์แบบพกพา Face Shield และทิชชู่เปียกที่มีส่วนผสมของ แอลกอฮอล์ เสริมการบริการแบบไทย เช่น เจลแอลกอฮอล์กลิ่นตะไคร้ มะนาว หรือสมุนไพรไทยต่างๆ สลัปอ่างล้างมือ ช่างแว่นช่าง และมีเครื่องฉีดสเปรย์แอลกอฮอล์อัตโนมัติในห้องน้ำ</p>

Amazing Thailand Safety and Health administration (SHA)	Servqual Model	เทคนิคการให้บริการที่เป็นเลิศของแผนกส่วนหน้าโรงแรม
<p>หมวดที่ 3 การจัดการสถานที่ จัดพื้นที่ รอคิว และต้องมีระยะห่างระหว่างบุคคล 1-2 เมตรจัดพื้นที่สำหรับการต้อนรับให้เหมาะสม และเว้นระยะห่างระหว่างบุคคล 1-2 เมตร ทำความสะอาดสถานที่อย่างสม่ำเสมอ และผิวสัมผัสร่วมอย่างน้อยทุก 2 ชั่วโมง เช่น ลูกบิด มือจับประตู ราวบันได ลิฟต์ จัดให้มีถังขยะที่มีฝาปิดมิดชิด คัดแยกขยะ เก็บรวบรวมไว้ยังที่ พักขยะอย่างถูกสุขลักษณะ รอหน่วยงานที่รับผิดชอบนำไปกำจัดอย่างถูกต้อง จำกัดจำนวนผู้รับบริการในสัดส่วนที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงการป้องกันการแพร่เชื้อเป็นหลัก จัดให้มีการระบายอากาศที่มีการไหลเวียนของอากาศภายในอาคาร หรือมีการฟอกอากาศที่มีประสิทธิภาพสามารถกรองฝุ่น PM 2.5 เพื่อไม่ให้ เป็นแหล่งสะสมเชื้อแบคทีเรียและไวรัสได้ ควรมีเส้นทางหรือแนวบอกเส้นทางอย่างชัดเจนในการเข้าใช้บริการ เช่น การตีเส้น หรือจุดสี เพื่อแสดง จำกัดจำนวนผู้รับบริการในสัดส่วนที่เหมาะสม โดย</p>	<p>การให้ความมั่นใจ (Assurance) หมายถึง ความสามารถในการสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นกับผู้รับบริการ โดยพนักงานหรือผู้ให้บริการจะต้องมีทักษะ และความรู้ ความเชี่ยวชาญในตัวสินค้าและบริการ เป็นอย่างดี ให้ข้อมูลและนำเสนอสินค้าและบริการ ด้วยความมั่นใจ จริงใจและให้ข้อมูลได้อย่างถูกต้องแม่นยำ ด้วยความสุภาพอ่อนน้อม น้ำเสียงไพเราะ นุ่มนวล การเข้าใจและรับรู้ความต้องการของผู้รับบริการ (Empathy) หมายถึง ความสามารถในการเข้าใจความต้องการที่แตกต่างของผู้รับบริการแต่ละคนและสามารถให้บริการได้อย่างถูกต้องตามที่ผู้รับบริการแต่ละคนต้องการอย่างมืออาชีพ ความน่าเชื่อถือหรือไว้วางใจได้ (Reliability) หมายถึง ความสามารถในการส่งมอบการบริการให้ตรงตามที่สัญญาไว้กับผู้รับ บริการ มีการให้บริการตรงตามมาตรฐาน อย่างมืออาชีพ มีความถูกต้อง ชัดเจน สม่ำเสมอ เพื่อให้ผู้รับบริการเกิดความเชื่อถือน่าเชื่อถือและไว้วางใจเลือกใช้บริการอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังเป็นการรักษาสถานลูกค้าเดิมและเพิ่มเติมสู่กลุ่มลูกค้าใหม่จากการ</p>	<p>ใช้ระบบจัดการคิวผ่าน Application ช่วยที่ตอบโจทย์ความต้องการได้เป็นอย่างดี ใช้สมาร์ตโฟนในการจองคิว แม้ไม่ได้อยู่ในพื้นที่รอคิวแต่ก็สามารถจองและบริหารเวลาในระหว่างรอได้ ลงทะเบียนเข้าพัก และใช้ QR Code แทนการใช้ Key Card จัดห้องรับรองพิเศษสำหรับการลงทะเบียนเข้าพัก ที่จอดรถส่วนตัว ใช้วิดีโอแนะนำโรงแรมและมาตรการป้องกัน Covid-19 ขั้นตอนการเช็คอินจะเพิ่มแบบสอบถามด้านสุขภาพ รวมถึงการเพิ่มทางเลือกด้านการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์ ใช้หนังสือพิมพ์แบบดิจิทัล ประสานงานกับแผนกแม่บ้าน ถึงการทำทำความสะอาดทุกๆ 15 นาที และสวมชุด PPE ในระหว่างการปฏิบัติ เสริมเจ้าหน้าที่โรงแรมทำการฆ่าเชื้อทุกจุดจัดโครงการ Big Cleaning Day ทุกวัน จัดระบบการระบายอากาศที่ได้มาตรฐาน และมีเครื่องฟอกอากาศ</p>

<p>คำนึงถึงการป้องกันการแพร่เชื้อเป็นหลัก พัฒนาเทคโนโลยีใหม่ๆ ในโรงแรม เพื่อช่วยลดการสัมผัส เช่น การสร้าง QR Code แทนการใช้ Key Card สื่อสารให้ความรู้ข้อแนะนำในช่องทางต่างๆ เพื่อลดความเสี่ยงในการแพร่กระจาย เชื้อไวรัส Covid - 19 เช่น จัดให้มีป้ายแสดงคำเตือน แนวปฏิบัติของผู้ใช้บริการ</p>	<p>แนะนำ บอกต่อของผู้ที่เคยใช้บริการจริง</p>	
--	--	--

จากตารางที่ 1 พบว่า มาตรฐาน Amazing Thailand Safety and Health administration (SHA) ประเภทโรงแรม ที่พัก สถานที่จัดประชุม พื้นที่ส่วนกลางที่เกี่ยวข้องกับงานส่วนหน้าโรงแรม มีทั้งหมด 14 ข้อ โดยผู้เขียนได้จัดหมวดหมู่ได้ 3 หมวดหมู่หลัก ได้แก่ หมวดที่ 1 จุดคัดกรอง หมวดที่ 2 ลงทะเบียนเข้าพัก และหมวดที่ 3 การจัดการสถานที่ เนื่องจากมีเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติที่คล้ายคลึงกัน จากนั้นเพื่อยกระดับคุณภาพการบริการจึงใช้เทคนิค Servqual Model 5 ด้านได้แก่ ความเป็นรูปธรรมการบริการ (Tangibility) การตอบสนองความต้องการ (Responsiveness) การให้ความมั่นใจ (Assurance) การเข้าใจและรับรู้ความต้องการของผู้รับบริการ (Empathy) และความน่าเชื่อถือหรือไว้วางใจได้ (Reliability) และได้นำเสนอเทคนิคการให้บริการที่เป็นเลิศของแผนกส่วนหน้าโรงแรม ได้ดังนี้ หมวดที่ 1 จุดคัดกรอง ใช้ความสามารถที่จะจับต้องได้ (tangibles) โดยวัดอุณหภูมิแบบอัตโนมัติ ใช้นวัตกรรม พร้อมจอขนาด 8 นิ้ว เจลล้างมือแอลกอฮอล์ฟูดเกรด ตู้พ่นฆ่าเชื้อไวรัสใช้น้ำแร่ผสมกับแอลกอฮอล์ หมวดที่ 2 ลงทะเบียนเข้าพัก การตอบสนองความต้องการ (Responsiveness) ใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการลงทะเบียนเข้าพักผ่านทางแอปพลิเคชัน หรือเว็บไซต์โรงแรมต้อนรับด้วย Welcome Drink ที่มีฝาปิดมิดชิดอย่าง เสิร์มการบริการแบบไทย และหมวดที่ 3 การจัดการสถานที่ การให้ความมั่นใจ (Assurance) การเข้าใจและรับรู้ความต้องการของผู้รับบริการ (Empathy) และความน่าเชื่อถือหรือไว้วางใจได้ (Reliability) โดยใช้ระบบจัดการคิวผ่าน Application จัดห้องรับรองพิเศษสำหรับการลงทะเบียนเข้าพัก วิดีโอแนะนำโรงแรมและมาตรการป้องกัน Covid-19 และประสานงานกับแผนกแม่บ้านทำความสะอาดทุกๆ 15 นาที

6. บทสรุป

บทความวิชาการนี้ได้เสนอวิธีการจัดการป้องกันโควิด 19 ของแผนกส่วนหน้าโรงแรม ซึ่งแผนกส่วนหน้ามีความสำคัญอย่างสูง เป็นด่านหน้าต้อนรับลูกค้า สร้างความประทับใจเมื่อลูกค้าพบ และยังเป็นจุดศูนย์กลางของการบริการในโรงแรม ผู้เขียนได้เสนอแนวทางการให้บริการที่เป็นเลิศ โดยการศึกษาสังเคราะห์จากวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ทบทวนจากโรงแรมที่มีมาตรฐานการบริการระดับสูง เพื่อให้ผู้ประกอบการโรงแรมในประเทศไทยได้นำเทคนิคการให้บริการไปปรับใช้ พัฒนาคุณภาพการบริการเพื่อการส่งมอบความมั่นใจในการใช้ บริการของผู้เข้าพักได้ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการให้บริการที่เป็นเลิศของแผนกบริการส่วนหน้าในช่วง Covid 19 ต้องผนวกกัน 3 ด้าน คือ การตอบรับนโยบายการของทางรัฐบาล (SHA)

คุณภาพการให้บริการ Servqual Model และเทคนิคการให้บริการ โดยการใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีเข้ามาใช้ จะทำให้การบริการของแผนกส่วนหน้าโรงแรมมีความปลอดภัยในการทำงานในยุค COVID-19 และมีเทคนิคการให้บริการที่เป็นเลิศ ทำให้ลูกค้าประทับใจได้

7. ข้อเสนอแนะ

ผู้ประกอบการโรงแรมระดับต่ำกว่า 3 ดาวสามารถใช้เป็นแนวทางการในพัฒนาคุณภาพให้บริการของแผนกส่วนหน้าของโรงแรมได้ ขึ้นอยู่กับบริบทความพร้อมของสถานประกอบการ เมื่อทำการปรับปรุงแล้ว สามารถยื่นขอใบประกาศนียบัตรรับรองมาตรฐานด้าน Safety and Health Administration หรือ SHA จากกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้ทันที เพื่อเป็นเครื่องหมายการันตีความปลอดภัย สร้างความเชื่อมั่นให้กับแขกผู้เข้าพัก

8. รายการอ้างอิง

- กรมควบคุมโรค. (2564). รายงานสถานการณ์ โควิด-19 อัปเดตข้อมูลล่าสุด. สืบค้นจาก <https://covid19.ddc.moph.go.th/>
- กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา, (2563). สถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2563. สืบค้นจาก www.mots.go.th/download/article/article
- ประชาชาติธุรกิจ. (2563). โควิดทุบโรงแรมใหม่ทั่วกรุง. สืบค้นจาก <https://www.prachachat.net/property/news-544176>
- ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2564). มาตรการช่วยเหลือธุรกิจโรงแรมเปิดทางเลือกในการต่อลมหายใจธุรกิจ กระแสทรรศน์ ฉบับที่ 3188 สืบค้นจาก <https://kasikomresearch.com/th/analysis>
- ศูนย์วิจัยธนาคารออมสิน. (2563). ธุรกิจโรงแรม. สืบค้นจาก <https://www.gsbresearch.or.th>
- Brakus, J.J., Schmitt, B.H. & Zarantonello, L. (2009). Brand experience: what is it? How is it measured? Does it affect loyalty? *Journal of marketing*, 73(3), 52-68.
- Berry, L.L., Carbone, L.P. & Haeckel, S.H. (2002). Managing the total customer experience, MIT Sloan. *Management Review*, 43(3), 85-89
- Centara Hotel and Resort. (2020). **Centara Complete Care**. Retrieved from www.centarahotelsresorts.com
- Deevana. (2020). **A new way of hotel service**. Retrieved from deevanaplazaphuket.com
- Eiglier, P. & Langeard, E. (1987). "Servuction, le Marketing des Services," McGraw-Hill, Paris. *Journal of Service Science and Management*, Vol.6 No.1, March 25, 2013.
- Gary K. Vallen, Jerome J. Vallen. (2009). **Check-in Check-out Management Hotel Operations**. Pearson Prentice Hall.
- Hilton. (2020). **A Cleaner Stay from Check-In to Check-Out**. Retrieved from <https://www.hilton.com/en/corporate/cleanstay/>
- WHO. (2019). **WHO Coronavirus Disease COVID-19** Retrieved from <https://covid19.who.int/>
- IHG Hotel and Resort. (2020). **IHG Way of Clean and Clean Promise**. Retrieved from <https://www.ihg.com/content/th/th/customer-care/mrmrsmith-health-safety>
- Kwortnik, R. J. & Ross, W.T. (2007). The role of positive emotions in experiential

- decisions, **International Journal of Research in Marketing**, 24,324–335.
- Mandarin Oriental. (2020). We Care' Health and Safety Programme. Retrieved from <https://www.mandarinoriental.com/special-notice>
- Michael L. Kasavana, Richard M. Brooks. (2001). **Managing Front Office Operations**. Sixth Edition. Educational Institute of The American Hotel & Lodging Association.
- Parasuraman, A., Zeithaml, V. A., & Berry, L. L. (1985). A conceptual model of service quality and its implications for future research. **Journal of marketing** 49, Fall: 41-50.
- Pullman, M.E. & Gross, M.A. (2004). Ability of experience design elements to elicit emotions and loyalty behaviours, **Decision Sciences**, 35, 551– 578.
- Sautter, P., Hyman, M.R. & Lukosius, V. (2004). E-tail atmospherics: a critique of the literature and model extension, **Journal of Electronic Commerce Research**, 5, 14–24.
- Restdetailhotel. (2020). **Hotel standards / accommodation, clean, safe, prevent COVID- 19 disease**. Retrieved from www.restdetailhotel.com
- Tourism Authority of Thailand. (2020). **Amazing Thailand Safety and Health administration (SHA)**. Retrieved from <https://thailandsha.tourismthailand.org>
- Voss, C., Roth, A.V. & Chase, R.B. (2008). Experience, service operations strategy, and services as destinations: foundations and exploratory investigation, **Production and Operations Management**, 17, 247–266.
- Zeithaml, V.A. (1988). Consumer perceptions of price, quality, and value: a means-end model and synthesis of evidence, **The Journal of Marketing**,52(3), 2-22.

รูปแบบพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) กรณีศึกษาเขตกรุงเทพมหานคร

TOURISM BEHAVIOR OF THAI TOURISTS AFTER THE CORONAVIRUS 2019
(COVID 19) PANDEMIC CASE STUDY IN BANGKOK

พิมพ์เดือน สุวรรณ¹ มนต์สินี บุญมีศรีสง่า² และ สันติภาพ คำสะอาด³

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด 19) และ เพื่อเสนอแนวทางการท่องเที่ยวหลังสถานการณ์การแพร่ระบาด ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 17 คน ใช้วิธี (Snowball) เป็นเพศชาย 4 คน และ เป็นเพศหญิง 13 คน ได้แก่ นักท่องเที่ยววัยทำงาน และจากการแนะนำปากต่อปาก ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการท่องเที่ยวมี 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ (พักผ่อน) 2) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ 3) การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย และ 4) การท่องเที่ยวแบบสังคมเมือง (การท่องเที่ยวซื้อของในตัวเมือง) ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่ให้ความสนใจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และรูปแบบการท่องเที่ยวสามารถจัดผสมกันได้ เช่น การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติท่องเที่ยวพักผ่อนในที่สงบ ท่ามกลางธรรมชาติ รวมไปถึงการรักษาเยียวยาจิตใจ การหลีกเลี่ยงจากความวุ่นวาย และมองหาสิ่งใหม่ๆที่ไม่เคยทำไม่เคยไป รูปแบบพฤติกรรมของผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่ชอบท่องเที่ยวแบบธรรมชาติ เน้นไปในทางพักผ่อนหย่อนใจ และหลีกเลี่ยงความวุ่นวายจากสังคมเมือง ผู้ศึกษาวิจัยขอเสนอหลักการท่องเที่ยวหลังสถานการณ์โควิด 19 คือ 5C over Model เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงกาให้บริการในด้านต่างๆของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับสถานประกอบการจะได้ให้บริการตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว และก่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ : รูปแบบพฤติกรรมการท่องเที่ยว, นักท่องเที่ยวชาวไทย, โควิด19

Abstract

This research aimed to study tourism behavior of Thai tourists after the coronavirus outbreak 2019 (COVID 19) pandemic and to propose tourism guidelines after the COVID 19 pandemic. A qualitative research method was applied through in-depth interviews 17 key informants, 4 were male and 13 were female. i.e. travelers, working people and word-of-mouth advice. The results of the study showed that there are 4 types of tourism: 1) natural tourism (leisure) 2) health tourism 3) adventure tourism

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาการจัดการการท่องเที่ยว โรงแรมและโอเวนด์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประจำสาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และโอเวนด์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

³ อาจารย์ ดร.ประจำสาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และโอเวนด์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

4) urban social tourism (Tourism shopping in the city). Thai tourists most of them pay attention to health tourism and the style of tourism can be blended together, such as leisure tourism in a peaceful place and in the midst of nature including healing and healing the mind an escape from the hustle and bustle and looking for new things that have never been done. Tourism behavior of most Thai tourists therefore prefer to travel and relax in the nature and escape the hustle and bustle of the urban society. The researcher then discovered and proposed the 5C over the tourism model for arrangements to prepare for travel after COVID 19 is to use a service model that are consumer's exact and choose to use the services of consumers To provide services that meet the needs of the most customers.

Keywords : TOURISM BEHAVIOR PATTERNS, THAI TOURISTS, COVID 19

1. บทนำ

ประเทศไทย อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวถือได้ว่ามีบทบาทและมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ รายได้ที่เกิดจากการเข้ามาท่องเที่ยวของชาวต่างชาติมีส่วนช่วยในการสร้างรายได้สู่ประเทศในรูปแบบเงินตราต่างประเทศ รวมไปถึงการส่งออกสินค้าของประเทศไทย รายได้จากนักท่องเที่ยวต่างประเทศเป็นอันดับ 3 รองจากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน และประเทศออสเตรเลีย (39.67 , 25.6 , 15.90 ล้านเหรียญสหรัฐ ตามลำดับ) อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทำให้เกิดการจ้างงานมากขึ้น รายได้จากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวถือเป็นรายได้ที่กระจายสู่ประชาชนในท้องถิ่นต่างๆ ดังนั้น ในทุกภูมิภาคจึงได้มีการพัฒนา และ สร้างสิ่งใหม่ๆ เพิ่มขึ้น ก่อให้เกิดอาชีพใหม่ ๆ และเกิดการจ้างแรงงานมากขึ้น การท่องเที่ยวยังมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการนำเอาทรัพยากรภายในประเทศมาพัฒนาต่อยอด และใช้ประโยชน์อย่างสูงสุด เป็นอุตสาหกรรมเชิงซ้อน (Multifaced Industry) ที่มีผลทางด้านเศรษฐกิจทั้งทางตรงและทางอ้อม (Direct Effects and Indirect Effects) (นิศา ชัชกุล, 2557)

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทย ถือเป็นอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพในการพัฒนาให้กลายเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของโลกได้ จากรายงานผลการจัดอันดับประเทศที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเยือน และมีรายได้จากการท่องเที่ยวมากที่สุด 10 อันดับแรก ที่จัดอันดับโดยองค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (UNWTO) ได้รวบรวมข้อมูลการท่องเที่ยวจากทั่วโลกในระหว่างปี พ.ศ. 2559 พบว่า ประเทศไทยมีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มาเยือนประเทศมากเป็นอันดับที่ 9 ของโลก (จำนวน 32.6 ล้านคน) เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2558 ร้อยละ 8.9 มีอัตราการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นเป็นอันดับที่ 2 รองจากประเทศสเปน อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทยที่โดดเด่นกว่าประเทศอื่นในภูมิภาคอาเซียน โดยประเทศไทยสามารถพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวให้ขึ้นมาอยู่ในลำดับต้น ๆ ของโลกได้ จนกลายเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของภูมิภาคอาเซียน และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวถือเป็นภาคการบริการที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบเศรษฐกิจของไทย เนื่องจากเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของประเทศ (United Nations World Tourism Organization, 2560)

จากวิกฤตการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด 19) ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรม การดำเนินชีวิตของประชาชนในหลายๆด้าน เช่น การทำงาน จากเดิมต้องไปทำงานที่ทำงาน เปลี่ยนมาเป็นทำงานที่บ้าน เป็นต้น เป็นการดำเนินชีวิตแบบวิถีใหม่ ทั้งนี้ การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ส่งผลกระทบโดยตรงต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทย ในการเดินทางท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวชาวไทยได้ให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพมากขึ้น รูปแบบ

การท่องเที่ยวจึงเปลี่ยนแปลงไป เป็นการท่องเที่ยววิถีใหม่ เช่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เป็นการเดินทางท่องเที่ยวที่นำเอา กิจกรรมเชิงสุขภาพเข้ามารวมอยู่ด้วยจุดมุ่งหมาย คือ พื้นฟูสุขภาพให้ดีขึ้น ทั้งทางตรงและทางอ้อม ที่ผู้คนส่วนใหญ่เริ่มให้ความสนใจมากขึ้น (ททท., ออนไลน์, 2561) พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของ โควิด 19 จึงเปลี่ยนแปลงไป นักธุรกิจหรือนักการตลาดจำเป็นต้องมีการสำรวจตลาดและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่มีความ ต้องการเปลี่ยนแปลงไป

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้ศึกษาวิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารูปแบบพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด 19) และเพื่อเสนอแนวทางการท่องเที่ยวหลัง สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด 19) ของนักท่องเที่ยวเพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ประโยชน์ทางธุรกิจ ต่อไปได้ในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษารูปแบบพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของ เชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด 19)
- 2.2 เพื่อเสนอแนวทางการท่องเที่ยวหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด 19)

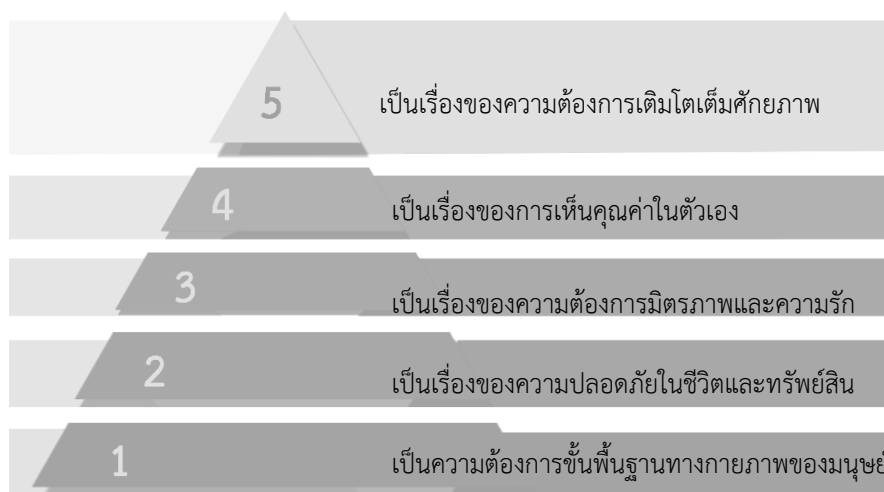
3. การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

3.1 การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

โคโรนาไวรัส หรือ ถูกค้นพบครั้งแรกเมื่อปี 1960 เป็นไวรัสที่สามารถติดต่อได้ทั้งในมนุษย์และสัตว์มีการค้นพบ 6 สายพันธุ์ และที่กำลังระบาดอยู่ในปัจจุบันคือสายพันธุ์ที่ 7 เรียกว่า “ไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่” หรือ โควิด 19 อาการของ โรค คือ มีไข้ ไอแห้ง เจ็บคอ น้ำมูกไหล และ หายใจหอบเหนื่อย กลุ่มเสี่ยง คือ เด็ก คนชรา กลุ่มคนอ้วน (น้ำหนักเกิน มาตรฐาน) กลุ่มคนที่มีภูมิคุ้มกันต่ำ กลุ่มคนที่มีโรคประจำตัว และกลุ่มคนที่เดินทาง และพบปะกับคนหมู่มาก วิธีป้องกัน เลี่ยง จากพื้นที่ที่มีคนแออัด เว้นระยะห่าง ใส่หน้ากากอนามัย ล้างมือให้บ่อย ไม่ใช้ของปนกับคนอื่น และรับประทานอาหารสุก (มหาวิทยาลัยมหิดล คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล ศูนย์การแพทย์กาญจนาภิเษก, 2563) ภายหลังการแพร่ระบาดของ เชื้อโควิด 19 เมื่อปลายปี 2019 ได้ส่งผลให้เศรษฐกิจหยุดชะงัก เนื่องจากการที่ภาคธุรกิจ และ ภาคประชาชน ไม่สามารถ ดำเนินการต่อไป จากการสำรวจดัชนีความเชื่อมั่นผู้ประกอบการท่องเที่ยวในไตรมาสที่ 1/2563 พบว่า ภูมิภาคที่ได้รับ ผลกระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อโควิด 19 มากที่สุด คือ ภาคตะวันออก รองลงมา คือ ภาคใต้ และภาคเหนือ ตามลำดับ ธุรกิจที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อโควิด 19 มากที่สุด คือ สวนสนุก และอิมปาร์ค รองลงมา คือ บริษัททัวร์นำ เที่ยวและธุรกิจขนส่ง ตามลำดับ แต่หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อ โควิด 19 การท่องเที่ยวยังต้องใช้ระยะเวลาในการ พื้นฟูเนื่องจากกำลังซื้อที่ลดลงของประชาชนทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ อีกทั้งมาตรการเว้นระยะห่างและการรักษาสุขอนามัย ต่างๆ ยังทำให้ทุนของผู้ประกอบการสูงขึ้น สุดท้ายจะส่งผลให้ราคาของการท่องเที่ยวแพงขึ้น รวมไปถึงบรรยากาศของการ ท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงไป ประชาชนยังไม่ชินกับ “การดำเนินวิถีชีวิตใหม่” อย่างไรก็ตาม ศูนย์วิจัยกสิกรไทยมองว่ากลุ่ม นักท่องเที่ยวตลาดบนจะฟื้นตัวได้เร็วที่สุด เนื่องจากเป็นกลุ่มที่ไม่ค่อยได้รับผลกระทบจากเศรษฐกิจที่ชะลอตัวมากนัก (รพีพัฒน์ มัณฑนะรัตน์, 2563)

3.2 ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's hierarchy of needs Theory)

อับราฮัม มาสโลว์ นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน และผู้นำสำคัญของกลุ่มแนวคิดทางจิตวิทยาแนวมนุษยนิยม หรือ Humanistic psychology เริ่มถือกำเนิดในช่วงกลางศตวรรษที่ 20 มาสโลว์ ซึ่งอธิบายเกี่ยวกับพื้นฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์ เชื่อว่าการตอบสนองต่อแรงจูงใจจะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเบื้องหลังของมนุษย์ และได้อธิบายถึงลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ ที่มีแนวโน้มความต้องการอันใหม่ที่สูงขึ้น เมื่อความต้องการพื้นฐานได้รับการตอบสนองแล้วอธิบายแรงจูงใจของมนุษย์โดยใช้ลำดับขั้นความต้องการที่มีลักษณะเป็นรูปประมิต (Maslow's Hierarchy of Needs) ดังนี้

ภาพประกอบที่ 1 แสดงพีระมิตความต้องการขั้นพื้นฐานของมาสโลว์

ความต้องการลำดับที่ 1 เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานทางกายภาพของมนุษย์ เช่น น้ำ อาหาร อากาศ การนอนหลับ ที่อยู่อาศัย เป็นต้น

ความต้องการลำดับที่ 2 เป็นเรื่องของความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ทั้งในยามปกติและในยามที่มีความเปราะบางทางสังคมและการเมือง (Safety and Security)

ความต้องการลำดับที่ 3 เป็นเรื่องของความต้องการมิตรภาพและความรัก (Love and Belonging) คือ การได้รับการยอมรับมีเพื่อน มีครอบครัว มีที่ยืนในสังคม

ความต้องการลำดับที่ 4 เป็นเรื่องของการเห็นคุณค่าในตัวเอง (Self Esteem) การเคารพตัวเอง (Self Respect) และความรู้สึกเชิงบวกกับตัวเอง

ความต้องการลำดับที่ 5 เป็นเรื่องของความต้องการเติมโตเติมศักยภาพ หรือ การเข้าถึงความหมายของชีวิต (Self Actualization) เป็นความต้องการที่จะ “เป็นทุกอย่างที่บุคคลมีความสามารถที่จะเป็นได้” (สำนักพิมพ์ทกเหลี่ยม, 2562)

สรุปได้ว่า ภายหลังจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด 19) แรงจูงใจในด้านความปลอดภัยของการเดินทางท่องเที่ยว และการต้องการการยอมรับจากสังคม ยังรวมถึงสภาพคล่องของการใช้จ่ายใช้สอย เป็นปัจจัยที่ส่งผลให้รูปแบบและพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเปลี่ยนไปจากเดิม

เจ.ปีลาสโซ (2012) กล่าวถึง องค์ประกอบที่สำคัญของการท่องเที่ยว ว่ามี 6 ประการ หรือ 6A's ได้แก่ 1) Accessibility การเข้าถึง การเดินทางที่สะดวก และการบริการรับส่งผู้โดยสาร และเส้นทางการเดินทาง 2) Attraction สิ่ง

ดึงดูดใจ 3) Amenities สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ที่พัก คนคอยประสานงาน 4) Ancillary Service การให้บริการสถานที่ และ แหล่งท่องเที่ยว 5) Accommodation ที่พักอาศัย ค้างแรม และ 6) Activities กิจกรรมต่างๆ (กล่าวถึงใน อมราวดี คำบุญ, 2556 : 98)

3.3 ความหมายพฤติกรรมนักท่องเที่ยว

Swarbrooke และ Horner (1999) กล่าวว่า นักท่องเที่ยว หมายถึง บุคคลที่ซื้อทัวร์เหมามาจากบริษัททัวร์ และนักเดินทาง หมายถึง บุคคลที่จัดและออกแบบการเดินทางด้วยตัวเอง (เลิศพร ภาระสกุล, 2555)

ราณี อธิชัยกุล (2014) กล่าวว่า พฤติกรรมนักท่องเที่ยว หมายถึง การแสดงออกของนักท่องเที่ยวที่มีการเลือกสรรสิ่งต่าง เช่น การเลือกซื้อ และการบริโภคสินค้าต่างๆ และการประเมินการบริการที่มีผลต่อความพึงพอใจในประสบการณ์การท่องเที่ยว (รจิต ไชยเอื้อ, 2559)

สรุป พฤติกรรมนักท่องเที่ยว หมายถึง การกระทำใดๆ และการคัดเลือกสิ่งต่างๆ และบริการ ของนักท่องเที่ยวที่มีผลต่อความพึงพอใจต่อประสบการณ์การท่องเที่ยวต่างๆ

3.4 รูปแบบพฤติกรรมนักท่องเที่ยว

โคเฮน (1979) ได้จำแนกประเภทนักท่องเที่ยวออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ 1) นักท่องเที่ยวที่ต้องการพักผ่อนหย่อนใจ เป็นการท่องเที่ยวเพื่อผ่อนคลายความเครียด 2) นักท่องเที่ยวที่ต้องการพบเจอสิ่งใหม่ๆ เป็นกลุ่มที่ต้องการหลีกเลี่ยงจากความจำเจ และความน่าเบื่อของชีวิตประจำวัน 3) นักท่องเที่ยวเพื่อหาประสบการณ์ เป็นกลุ่มที่ต้องการพบเจอกับประสบการณ์ที่แท้จริง ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 4) นักท่องเที่ยวที่ชอบทดลอง เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ต้องการเข้าไปสัมผัสและเรียนรู้วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น รวมไปถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของคนในท้องถิ่น เช่น การทำอาหาร การเรียนรู้งานประเพณีต่างๆ การตกบาตร เป็นต้น และ 5) นักท่องเที่ยวที่ต้องการเข้าไปใช้ชีวิตอยู่ เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ต้องการเข้าไปฝังตัวอยู่ในพื้นที่ และวัฒนธรรมนั้นๆโดยไม่สนใจสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ (เลิศพร ภาระสกุล, 2555)

3.5 การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่างๆ เพื่อชื่นชมความงามของธรรมชาติ และ วัฒนธรรม เพื่อศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิต รวมไปถึงการพักผ่อนหย่อนใจ และแบ่งเวลาเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ ที่ช่วยส่งเสริมสุขภาพ หรือการบำบัดฟื้นฟูร่างกาย สามารถแบ่งได้ 2 ประเภทหลัก คือ 1) การท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ 2) การท่องเที่ยวเพื่อบำบัดสุขภาพ โดยการท่องเที่ยวทั้ง 2 ประเภทนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อดูแลรักษาสุขภาพกาย และสุขภาพจิต 1) การท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ คือ การเดินทางไปยังสถานที่ หรือประเทศนั้นๆ เพื่อการรับบริการทางการแพทย์ เช่น การรักษาฟัน การผ่าตัด และการเสริมความงาม เป็นต้น ซึ่งเป็นที่นิยมในชาวต่างชาติเพราะเนื่องจากความต่างทางด้านค่ารักษา 2) การท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ คือ การเดินทางเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ รวมไปถึงการเดินทางท่องเที่ยว ทางธรรมชาติ (ACCESSTRADETH, 2563) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เป็นการท่องเที่ยวโดยมีจุดมุ่งหมายการเดินทางเพื่อฟื้นฟูสุขภาพกายและสุขภาพใจที่ย่ำแย่จากสภาพสังคมการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งกำลังเป็นที่นิยมในกลุ่มคนเมืองที่ต้องการแสวงหาทางเลือกในด้านสุขภาพ และคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ จะผสมไปกับการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ และผสมไปกับการทำกิจกรรมเพื่อสุขภาพโดยเน้นความสงบสบายเป็นหลัก เช่น สปา อาบน้ำแร่ แช่น้ำนม นวดเพื่อสุขภาพ ธรรมชาติบำบัด อโรมาเทอราพี อบสมุนไพร รับประทานอาหารสุขภาพ ออกกำลังกายโยคะ ไทเก๊ก กายบริหารฤๅษีดัดตน สุนทรบำบัดหรือแอโรบิกในน้ำ และพักผ่อน

ท่ามกลางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอันสงบและสดชื่น การท่องเที่ยวประเภทนี้ ต้องมีช่วงเวลากำหนดเพื่อให้ได้เห็นผล เช่น 3 วัน 5 วัน 7 วัน แล้วแต่กิจกรรม โดยสามารถเลือกเข้ากิจกรรมได้ทั้งแบบธรรมชาติและแบบหรูหรา ผ่านทาง บริษัทนำเที่ยว โรงแรม รีสอร์ท โรงพยาบาล ชุมชน และหรือสถานประกอบการอื่นๆ (นรินทร์ ราชบุรี , 2558) การท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ และ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ มีแนวโน้มเติบโตในยุคการดำเนินชีวิตวิถีใหม่ การท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ และสุขภาพ เป็นตลาดที่สำคัญของโลก ข้อมูลจากการประชุมสมัชชา BCG ระบุว่า Global Tourism Industry ทั่วโลกในปี 2555 มูลค่า 96 ล้านล้านบาท เป็นสัดส่วน การท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ ร้อยละ 1.6 หรือ 1.5 ล้านล้านบาท และ การท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ ร้อยละ 14 หรือ 13.2 ล้านล้านบาท ในขณะที่ปี 2560 มูลค่าตลาดการท่องเที่ยวอยู่ที่ 125 ล้านล้านบาท เติบโต ร้อยละ 4.6 จากปี 2555 โดยสัดส่วนเฉพาะ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ คิดเป็น ร้อยละ 17 หรือ 20.4 ล้านล้านบาท ปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนหันมาสนใจสุขภาพ มากขึ้นเนื่องจากความสนใจดูแลสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ มีจำนวนนักท่องเที่ยว 12.5 ล้านคนต่อครั้ง รายได้จากการท่องเที่ยว 409,200 ล้านบาท และเกิดการจ้างงานมากกว่า 530,000 คน “ทพ.อาคม ประดิษฐฐาน สุวรรณ” รองอธิบดีกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ (สบส.) กล่าวว่า ในปี 2547 มีการจัดทำยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนประเทศสู่เป็น ศูนย์กลางบริการด้านสุขภาพ โดยกำหนดแนวทางการพัฒนาการเป็นศูนย์กลางทางการแพทย์ออกเป็น 4 ด้านประกอบด้วย 1) เป็นศูนย์กลางบริการด้านเวชศาสตร์ ที่เป็นการบริการอย่างครบวงจร โดยมีร้านสปา ร้านนวด ราว 10,500 แห่ง ที่ขึ้นทะเบียนกับ สบส. 2) เป็นศูนย์กลางบริการสุขภาพ ซึ่งถือเป็นจุดแข็งของประเทศไทยและเป็นจุดหนึ่งที่หลายประเทศเข้ามาใช้บริการ ซึ่งปัจจุบัน มีโรงพยาบาลเอกชนราว 400 แห่ง คลินิกเอกชนราว 30,000 แห่ง 3) เป็นศูนย์กลางการศึกษาวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ และ 4) เป็นศูนย์กลางยา และผลิตภัณฑ์คุณภาพ ปีที่ผ่านมาสร้างเม็ดเงินราว 5 หมื่นล้านบาท ส่วนใหญ่เป็นการขายในประเทศ (กรุงเทพธุรกิจ, 2563)

จากหนังสือ “9 แนวโน้มในอนาคตการท่องเที่ยว” ได้กล่าวถึงแนวโน้มใหม่ของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในระดับโลก และในระดับประเทศไทย ทั้งส่งผลในระดับภาพรวมเศรษฐกิจ ตลอดจนทิศทางและรูปแบบการท่องเที่ยว ที่มีมูลค่าสูง เป็นการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวมุ่งแสวงหาความพึงพอใจจากการได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกที่ได้รับการบริการที่ดีเยี่ยม การท่องเที่ยวในลักษณะการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Promotion Tourism) การนวดสมุนไพร การฝึกโยคะ การบริการ สุคนธ์บำบัด (Aroma Therapy) หรือ วารีบำบัด (Water Therapy) การท่องเที่ยวเชิงบำบัดสุขภาพ (Health Healing Tourism) การตรวจร่างกาย การรักษาโรคต่างๆ ทันตกรรม ความงาม และอื่นๆ เป็นหนึ่งในเป้าหมายในการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวกลุ่มท่องเที่ยวมูลค่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกลุ่มรายได้สูง (ททท., 2564)

รูปแบบการท่องเที่ยวที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัยและโรคภัยต่างๆย่อมต้องเกิดการปรับตัวเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ต่อไปให้ได้ การดูแลและใส่ใจตัวเองจึงไม่ใช่เรื่องแปลก และในช่วงสถานการณ์ที่เกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด 19) ผู้คนย่อมหันมาใส่ใจและดูแลสุขภาพของตนเองและครอบครัวมากขึ้น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่ผู้คนให้ความสนใจ

4. ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview-IDI) โดยผู้ศึกษาวิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การเก็บข้อมูลดำเนินไปในลักษณะการพูดคุยสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และประสบการณ์ระหว่างกันสร้างการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างทั้ง 2 ฝ่ายให้เกิดความมีส่วนร่วมอย่างเข้มข้น โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการการศึกษาในครั้งนี้ ข้อมูล 2 ลักษณะประกอบด้วย

4.1 แหล่งข้อมูล

1. แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 17 คน เป็นเพศชาย 4 คน และ เป็นเพศหญิง 13 คน ได้แก่ นักท่องเที่ยววัยทำงาน และจากการแนะนำปากต่อปาก ใช้วิธี Snowball จนข้อมูลอิ่มตัว และตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีสามเส้า

2. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ

จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรูปแบบการท่องเที่ยว พฤติกรรมนักท่องเที่ยว สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด 19) รวมถึงเอกสารอื่นๆที่เกี่ยวข้องเพื่อวิเคราะห์เอกสาร (Document analysis) จากนั้นนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์ตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์และนำเสนอผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

4.2 ขอบเขตการวิจัย

การศึกษา “รูปแบบพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) กรณีศึกษาเขตกรุงเทพมหานคร” ผู้ศึกษาวิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาดังนี้ ได้แก่ ขอบเขตด้านพื้นที่ ขอบเขตด้านประชากร และขอบเขตด้านเวลา โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ การศึกษาครั้งนี้ ใช้พื้นที่ในการศึกษาคือ เขตกรุงเทพมหานคร

2. ขอบเขตด้านประชากร การศึกษาครั้งนี้มีผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ นักท่องเที่ยววัยทำงาน และจากการแนะนำปากต่อปาก ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 17 คน

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา การศึกษาครั้งนี้ได้เก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ 2564 – มีนาคม 2564

4.3 การตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูล

ผู้ศึกษาวิจัยได้นำวิธีตรวจสอบข้อมูลแบบ 3 เส้า (methodology triangulation) มาใช้เพื่อความแม่นยำของข้อมูล (validity) และความเชื่อถือได้ (reliability) ของข้อมูลโดยเริ่มจากรูปแบบการรวบรวมข้อมูลในหลากหลายวิธี ทั้งการเก็บข้อมูล แบบการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก ประกอบการถอดข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริง รวมถึงเพื่อให้ข้อมูลที่ได้นั้นมีความน่าเชื่อถือมากที่สุด จึงได้มีการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล ด้านทฤษฎี และการตรวจสอบวิธีการเก็บข้อมูล (สุภางค์ จันทวานิช, 2539)

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยเชิงคุณภาพนั้น ได้วิเคราะห์ในลักษณะพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) เมื่อผู้ศึกษาวิจัยรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว จึงนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์ว่ารูปแบบพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด 19) และ เพื่อเสนอแนวทางการท่องเที่ยวหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดต่อไป

5. สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า รูปแบบพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด 19) มีรูปแบบการท่องเที่ยวอยู่ 4 รูปแบบ 1) การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ (พักผ่อน) 2) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ 3) การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย 4) การท่องเที่ยวแบบสังคมเมือง (การท่องเที่ยวซื้อของในตัวเมือง)

การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ (พักผ่อน) เป็นการเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติเพื่อการพักผ่อน หลังจากอาการเมื่อล้าจากการทำงาน ได้แก่ การท่องเที่ยวทางทะเล การดำน้ำ ดูปะการัง เล่นน้ำ การล่องแพ เล่นน้ำตก การเที่ยวชมสวนผลไม้ การท่องเที่ยวตามฤดูกาล และ ตามเทศกาลต่างๆ ฯลฯ ส่วนใหญ่นิยมเดินทางท่องเที่ยวที่หาดชะอำ จังหวัดเพชรบุรี หาดพิทยา จังหวัดชลบุรี ล่องแพที่จังหวัดกาญจนบุรี เป็นต้น เนื่องจากใกล้กรุงเทพฯ และเดินทางไม่ไกล สามารถเดินทางท่องเที่ยวแบบเช้าไปเย็นกลับหรือพักค้างคืน เที่ยวแบบสองวันหนึ่งคืนได้ หรือช่วงวันหยุดยาวตามเทศกาล หรือ ฤดูกาล เช่น ไปเที่ยวเชียงใหม่ เชียงราย ช่วงฤดูหนาว และจะลงใต้ ในช่วงฤดูร้อน เป็นต้น

การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เป็นการเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆรวมถึงการไปพักผ่อนท่ามกลางธรรมชาติที่ช่วยทำให้รู้สึกผ่อนคลายเพื่อลดความตึงเครียดจากการทำงานและเพื่อให้จิตใจรู้สึกสงบ เช่น การนวด / อบ / ประคบสมุนไพร การบริการสวดคนบำบัด (Aroma Therapy) และวารีบำบัด (Water Therapy) เช่น การไปเที่ยวพุร้อนหินดาด ที่จังหวัดกาญจนบุรี และการนวดแผนไทย ที่วัดโพธิ์ กรุงเทพมหานคร กิจกรรมการแช่เท้าด้วยเกลือสปา และนวดแผนไทยที่อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ไปร่วมกิจกรรมในรูปแบบของอาหารสมุนไพร ชมฟาร์มผลไม้ ที่สวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี เป็นต้น

การท่องเที่ยวเชิงผจญภัยเป็นการออกไปท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและเข้าร่วมกิจกรรม หรือทำกิจกรรมต่างๆ เช่น กางเต็นท์ ปีนผา ดินป่า เป็นต้น เช่นกิจกรรมแอดเวนเจอร์ พาร์ค กิจกรรมการล่องแพ จังหวัดกาญจนบุรี การไปเที่ยวสวนน้ำ ที่หัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ การไปดูทะเลหมอก ทำกิจกรรมแอดเวนเจอร์ พายเรือคายัค ที่สวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี การเดินขึ้นภูกระดึง ไปกางเต็นท์ จังหวัดชัยภูมิ เป็นต้น

การท่องเที่ยวแบบสังคมเมือง (การท่องเที่ยวซื้อของในตัวเมือง) เป็นการเดินทางท่องเที่ยวในย่านตัวเมืองที่มีความเจริญเข้าถึง และรวมถึงการซื้อของตามห้างสรรพสินค้าต่างๆ เช่น สยามพารากอน สำเพ็ง ประตูนํ้า ไอคอนสยาม หรือเป็นการท่องเที่ยวในย่านชุมชนเมืองเก่าในจังหวัดต่าง ๆ ที่เดินทางไปท่องเที่ยว เช่น จังหวัดกาญจนบุรี เพชรบุรี อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และราชบุรี เป็นต้น

จากการศึกษาผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 17 คน พบว่า การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ สามารถผสมกันได้หลายรูปแบบ การท่องเที่ยวเชิงพักผ่อนในที่สงบสุข และท่ามกลางธรรมชาติ รวมไปถึงการรักษาเยียวยาจิตใจ การหลีกเลี่ยงจากความวุ่นวาย และมองหาสิ่งใหม่ๆที่ไม่เคยทำไม่เคยไป หลังจากสถานการณ์โควิด 19 ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่มีการวางแผนเดินทางท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ เพราะจากการล็อกดาวน์ประเทศ ส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติได้รับการฟื้นฟูและกลับคืนสู่ความสวยงาม จึงมีส่วนดึงดูดให้นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่อยากที่จะไปเห็นไปเที่ยวชมและไปสัมผัสกับธรรมชาติอย่างแท้จริง และผู้ให้ข้อมูลหลักบางท่านที่ชอบเดินทางท่องเที่ยวต่างประเทศ แต่จากสถานการณ์ดังกล่าวทำให้ไม่สามารถเดินทางไปท่องเที่ยวได้ จึงหันมาเดินทางท่องเที่ยวในประเทศแทน และได้วางแผนเดินทางท่องเที่ยวในระยะใกล้ โดยแบ่งเป็นการท่องเที่ยวในระยะใกล้ ๆ และวางแผนการท่องเที่ยวหลายครั้ง ประมาณ 1 ถึง 2 ครั้งต่อเดือน กรณีที่เป็นทริปไกลๆ จะวางแผนไว้ประมาณ 1 ถึง 2 ครั้งต่อปี ส่วนใหญ่จะเป็นการเดินทางไปเพื่อพักผ่อน ไปชมวิทิวทัศน์ที่สวยงามของธรรมชาติ ไปทะเล แม่น้ำ และภูเขา เช่น ถ้าอากาศร้อนก็เป็นการท่องเที่ยวดำน้ำชมความงามใต้ท้องทะเล ถ้าอากาศหนาวก็ขึ้นภูดูหมอกสัมผัสอากาศหนาว เป็นต้น โดยส่วนมากจะนิยมเดินทางท่องเที่ยวกับครอบครัว และกลุ่มเพื่อนที่สนิท นิยมเดินทางโดยใช้รถยนต์ส่วนตัว เนื่องจากสะดวกเป็นส่วนตัว และที่สำคัญยังมีความเกรงกลัวต่อการแพร่ระบาดของเชื้อโควิด 19 อยู่ และไม่อยากเดินทาง

ร่วมกับคนแปลกหน้า ระยะทางในการเดินทางท่องเที่ยวจะเป็นการเดินทางระยะใกล้ ไม่เกิน 200 กม. จากที่พัก แต่ถ้าหากต้องเดินทางไปท่องเที่ยวในจังหวัดไกลๆ จะเลือกเดินทางโดยเครื่องบินแทนเนื่องจากประหยัดเวลา และคิดว่าการเดินทางโดยเครื่องบินปลอดภัยกว่ารถยนต์สาธารณะ ส่วนด้านที่พัก ส่วนใหญ่จะเน้นไปที่ความสะอาด และความปลอดภัย เป็นปัจจัยสำคัญ ที่นักท่องเที่ยวคำนึงถึงมาตรการการรักษาความปลอดภัยตามหลัก Amazing Thailand Safety & Health Administration (SHA) คือ ความตั้งใจของ ททท. ที่ต้องการที่จะเพิ่มความเชื่อมั่นให้กับนักท่องเที่ยว ทั้งในด้านความปลอดภัยในการเดินทาง และในด้านการสร้างแรงจูงใจให้กับนักท่องเที่ยวหลังจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (ยูทศศักดิ์ สุภสร ผู้ว่าการ ททท.) ทั้งนี้จะพิจารณาจากราคาที่ไม่แพงจนเกินไป หรือเลือกในช่วงเวลาที่จัดโปรโมชั่น เนื่องจากจะคำนึงถึงความคุ้มค่าเป็นสำคัญ และอีกประการหนึ่งคือ ทางโรงแรม ที่พัก จะต้องมีการบริการที่ดี โดยส่วนมากจะหาข้อมูลจากสื่อโซเชียลมีเดีย และอินเทอร์เน็ต โดยพิจารณาจากการให้ข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยวที่เคยเข้าไปใช้บริการและเขียนในเว็บไซต์ต่างๆ ด้านร้านอาหาร จะเลือกที่ดูแล้วสะอาด โล่ง โปร่ง มากกว่านั่งรับประทานอาหารในห้องแอร์ ทั้งนี้ต้องมีมาตรการป้องกันอย่างดี มีการจำกัดจำนวนผู้ใช้บริการไม่แออัดจนเกินไป มีเจลหรือแอลกอฮอล์ให้บริการ มีการวัดไข้ และมีแอปพลิเคชันไทยชนะ หรือ มีการให้จดบันทึกรายชื่อ วัน เวลา ในการเข้าใช้บริการ เป็นต้น ด้านงบประมาณในการเดินทางท่องเที่ยวแต่ละ จะมีค่าใช้จ่ายต่อคน ไม่เกิน 2,000 บาท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานที่ท่องเที่ยวหรือกิจกรรมที่เข้าร่วม การท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ จะขึ้นอยู่กับความชอบของสมาชิกในครอบครัว รวมไปถึงพิจารณาจากช่วงอายุ ฤดูกาล การดูรีวิว และช่วงเวลาวันหยุดที่เหมาะสมกับตนเองเนื่องจากเป็นพนักงานประจำ และผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นกลุ่มคนทำงาน พนักงานออฟฟิศ เวลาในการท่องเที่ยวมีมากที่สุดโดยเฉลี่ย อยู่ที่ 3 วัน 2 คืน และอีกปัจจัยที่มีผลอย่างมากต่อการตัดสินใจในการเดินทางท่องเที่ยว คือ งบประมาณ ค่าใช้จ่าย ที่จะตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว และจากสถานการณ์ปัจจุบันส่งผลกระทบต่อทุกภาคส่วน จึงจำเป็นต้องพิจารณาให้รอบคอบและคุ้มค่าที่สุด

จากการศึกษาพบว่า ลักษณะพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของ โควิด 19 คือ 1) ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับการดูแลเรื่องความสะอาดและสุขอนามัย มีการเตรียมตัวคือ พกเจลแอลกอฮอล์ สวมใส่หน้ากากอนามัย และ เว้นระยะห่างทางสังคม ทุกครั้งที่ออกจากบ้านหรือเดินทางท่องเที่ยว 2) ราคา ค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยว มีผลอย่างมากต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว เนื่องจากผลสืบเนื่องจากผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ ดังนั้น การตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวจะพิจารณาจากความคุ้มค่า คุ้มราคา 3) การเลือกสถานที่ท่องเที่ยวในประเทศ ส่วนใหญ่ จะเลือกสถานที่ที่มีการดูแลและใส่ใจในการรักษาความปลอดภัย ความสะอาดในด้านการป้องกันโรค ตามมาตรการ Amazing Thailand Safety & Health Administration (SHA) และ 4) รูปแบบการเดินทาง ส่วนใหญ่จะเน้นสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และการพักผ่อน โดยมีระยะทางไม่เกิน 200 กิโลเมตร และสามารถเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัวได้

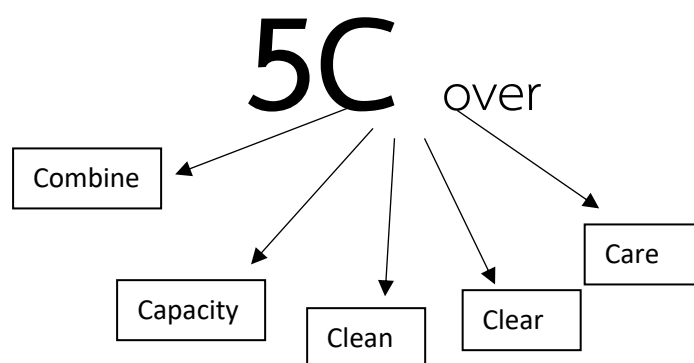
6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ด้านนักท่องเที่ยว ควรจะมีส่วนร่วมในการช่วยกันรักษา และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติต่างๆ เพื่อให้ความสวยงามเหล่านี้อยู่ตลอดไป และการที่มีการจำกัดจำนวนคนเพื่อเข้าไปยังสถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติต่างๆ ต้องยังคงใส่ใจในเรื่องความสะอาด และสุขอนามัยที่ดี การเว้นระยะห่าง สวมหน้ากากอนามัยไม่ไปในที่ที่มีคนแออัด

6.2 ด้านรัฐบาล ควรให้มีมาตรการรักษาความปลอดภัยในด้านของการควบคุมโรค การควบคุมจำนวนคนในสถานที่ท่องเที่ยวต่อไปอีก และยังคงโครงการเราเที่ยวด้วยกันไว้ หรือนำเสนอโครงการต่างๆ เพื่อเป็นการกระตุ้น และเป็นแรงดึงดูดทางการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย

6.3 ด้านผู้ประกอบการในธุรกิจบริการ ควรมีความสอดคล้องกับผู้ใช้บริการ ทั้งในเรื่องของราคา คุณภาพ และข้อมูลที่ถูกต้อง ไม่ปกปิดข้อมูล รวมไปถึงมาตรฐานการบริการไม่ฉกฉวยโอกาสในยามที่ทุกคนเดือดร้อน การพัฒนาระบบขนส่งเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ และต้องใส่ใจแก่นักท่องเที่ยวชาวไทยให้เท่าเทียมกับนักท่องเที่ยวต่างชาติ เพราะเมื่อในวันที่โควิด 19 ผ่านพ้นไปนักท่องเที่ยวต่างชาติจะกลับมา และการท่องเที่ยวจะเป็นไปในรูปแบบคู่ขนาน ทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติ

จากผลการวิจัยดังกล่าวผู้ศึกษาวิจัย ขอนำเสนอหลักการท่องเที่ยวหลังสถานการณ์โควิด 19 คือ 5C over Model ที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาวิจัย เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนำมาพัฒนาและปรับปรุงการให้บริการในด้านต่างๆ ทางการท่องเที่ยว เพื่อเป็นแนวทางการจัดการที่ครอบคลุมและเตรียมพร้อมที่จะเปิดรับนักท่องเที่ยว เพื่อนำเสนอรูปแบบการให้บริการที่ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวตลอดจน การตัดสินใจเลือกใช้บริการของผู้นักท่องเที่ยวในอนาคต เพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป โดยสามารถอธิบายโมเดล ได้ดังนี้

ภาพประกอบที่ 2 รูป 5C over โดยผู้วิจัย

5C over เป็น 5C over และ 5Cover

5C over หมายถึง การใช้ทฤษฎี 5C อยู่บนหลักการทำงานของการให้บริการแก่ผู้ใช้บริการให้ตรงตามความต้องการของผู้บริโภคที่เปลี่ยนไปในปัจจุบัน เพื่อสร้างความมั่นใจ และเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีผลสำคัญต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ

5Cover หมายถึง การใช้ทฤษฎี 5C ในการครอบคลุม และโออบอุ้มในการทำงานการให้บริการของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และ รวมไปถึงตัวผู้บริโภคเองก็ใช้หลักทฤษฎี 5C นี้ในการเลือกสรรสิ่งที่ดีที่สุดให้กับตัวคุณเองและครอบครัว

1. Combine หมายถึง การรวมตัวของนักท่องเที่ยวที่มากกว่าหนึ่งอย่างขึ้นไป เช่น การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ การพักผ่อนที่สบาย + สุขภาพ + วัฒนธรรม เป็นต้น เพื่อมุ่งเน้นไปในทางการจัดกิจกรรมให้มีความหลากหลายและมีความน่าสนใจมากขึ้น

2. Capacity หมายถึง ความพร้อมของพื้นที่ในการรองรับนักท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน รวมไปถึง

ถึงความเพียงพอของพื้นที่ที่จะรองรับนักท่องเที่ยวในจำนวนที่เหมาะสม

3. Clean หมายถึง ความสะอาดที่ได้มาตรฐาน การรักษาความสะอาด ความเรียบร้อยของสถานที่ท่องเที่ยว และพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

4. Clear หมายถึง ความชัดเจนในด้านข้อมูล ราคา ความเป็นจริงความสมเหตุสมผล และสามารถตรวจสอบได้

5. Care หมายถึง การดูแล เอาใจใส่ในรายละเอียดของธุรกิจในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การสร้างความประทับใจให้แก่ผู้ใช้บริการ มีการบริการที่ดี เต็มใจให้บริการ รวมไปถึงใส่ใจในวัย (ช่วงอายุ) และอาชีพการงาน ของผู้ใช้บริการ เพื่อจะได้จัดสรรสิ่งที่ดีและเหมาะสมกับผู้มาใช้บริการ ได้อย่างลงตัวและเหมาะสม

โดย 5C over Model มุ่งเน้นเพื่อพัฒนารูปแบบการให้บริการของผู้ประกอบการที่มีความใส่ใจ และ ตรงตามความต้องการของผู้ใช้บริการที่สูงสุด รวมไปถึงการจํกรูปแบบการท่องเที่ยวที่แปลกใหม่ ความถูกต้องของข้อมูล พื้นที่ในการรองรับที่พอเหมาะสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน และความสะอาดที่ได้มาตรฐาน ช่วยเพิ่มความความสนใจให้กับการตัดสินใจเลือกใช้บริการจากผู้ให้บริการ

7. รายการอ้างอิง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) (2561). **เข็มทิศท่องเที่ยวไตรมาส 3**. สืบค้นเมื่อ 25 กุมภาพันธ์ 2564, จาก <https://marketingdb.tat.or.th/documents/10181/58221/Compass-Q3-2561/8d6f919d-8c54-409a-a965-20105e391aea>

_____. (2564). **9 แนวโน้มในอนาคตการท่องเที่ยว**. สืบค้นเมื่อ 4 มีนาคม 2564, จาก <https://thai.tourismthailand.org/Articles/9tat>

กรุงเทพฯธุรกิจ. (2563). **Medical and Wellness Tourism มีแนวโน้มเติบโตในยุค New Normal**. สืบค้นเมื่อ 25 กุมภาพันธ์ 2564, จาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/903875>

นิตา ชัชกุล. (2557). **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นรินทร์ ราชบุรี. (2558). **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.

_____. (2558). **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.

มหาวิทยาลัยมหิดล คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล ศูนย์การแพทย์กาญจนาภิเษก. (2563). **โควิด – 19 คืออะไร?**. สืบค้นเมื่อ 8 มีนาคม 2564, จาก <https://www.gj.mahidol.ac.th/main/covid19/covid19is/>

มติชน. (2563). **โรครระบาด ในประวัติศาสตร์ไทย เราผ่านพ้นมาได้อย่างไร**. สืบค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2564, สืบค้นได้จาก https://www.matichon.co.th/prachachuen/prachachuen-scoop/news_2069826

รจิต ไชยเอื้อ. (2559). **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวแบบไร้ความเร่งรีบของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติในจังหวัดเชียงใหม่**. สืบค้นจาก

http://mdc.library.mju.ac.th:8080/mm/fulltext/thesis/2560/Rajit_Chaiuae/fulltext.pdf

รพีพัฒน์ มั่นทนระรัตน. (2563). **สถานการณ์การท่องเที่ยวในวิกฤต COVID-19**. สืบค้น 27 กุมภาพันธ์ 2564, จาก

<https://www.cea.or.th/th/single-research/cultural-heritage-tourism-industry-covid-19>

เลิศพร ภาระสกุล. (2555). **พฤติกรรมนักท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทีมงานสำนักพิมพ์หกเหลี่ยม. (2562). **ลำดับชั้นความต้องการของมาสเตอร์**. สืบค้นเมื่อ 9 มีนาคม 2564 จาก.

<https://bit.ly/37OK6LS>

อมราวดี คำบุญ. (2556). **การวิเคราะห์ ข้อมูลจากแบบสอบถาม**. สืบค้นเมื่อ 8 มีนาคม 2564 จาก.

http://mslib.kku.ac.th/elib/multim/books/Tourism2556/AMARAWADEE%20%20KUMBOON/07_ch4.pdf

ACCESSTRADE TH. (2563). **การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพหลังโควิด 19**. สืบค้นเมื่อ 25 กุมภาพันธ์ 2564 จาก.

<https://accesstrade.in.th>

Amazing Thailand Safety & Health Administration. (2563). **2 กระทรวงจับมือ สร้างมาตรฐานท่องเที่ยวมั่นใจปลอดภัยด้วยสาธารณสุขมอบลัญลักษณ์ “SHA” แก่ผู้ประกอบการที่ผ่านเกณฑ์**. สืบค้นเมื่อ 26 มีนาคม 2564, จาก <https://thailandsha.tourismthailand.org/news/4>

United Nations World Tourism Organization. (2017). **Tourism Highlights 2017 edition**. สืบค้นเมื่อ 24

กุมภาพันธ์ 2564, จาก https://people.unica.it/carlamassidda/files/2017/06/UNWTO_Tourism-Highlights_2017.pdf

พฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาใช้บริการโฮมสเตย์

ของแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน อำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร

TOURIST BEHAVIOR AND SATISFACTION TOWARDS HOMESTAY OF COMMUNITY-BASED TOURISM
DESTINATION, PHATHIO DISTRICT, CHUMPHON PROVINCEอำนาจ รักษาพล¹ เมธินี พันธุ์รัตน์² และ เบญจมาศ ณ ทองแก้ว³

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและเสนอแนวทางยกระดับความพึงพอใจในการใช้บริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน อำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร โดยใช้เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย คือ แบบสอบถามความพึงพอใจนักท่องเที่ยว จำนวน 250 ชุด วิเคราะห์ผลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา คือ ความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 54.0) มีอายุอยู่ระหว่าง 19 – 30 ปี (ร้อยละ 36.8) มีความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการใช้บริการโดยรวมในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.71) โดยเฉพาะการจัดการกิจกรรมที่มีความหลากหลายและมีความน่าสนใจ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.98) รองลงมาคือเจ้าของโฮมสเตย์มีการให้บริการด้วยความสุภาพเป็นมิตร (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.82) และเจ้าของโฮมสเตย์ให้บริการด้วยความสะดวกรวดเร็ว (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.80) อย่างไรก็ตามพบว่า สิ่งที่ยังไม่พึงพอใจ คือ แผลงจำนวนมากในพื้นที่ (ร้อยละ 56.0) และลักษณะของห้องน้ำ (ร้อยละ 21.7) ทั้งนี้ ส่วนใหญ่ต้องการกลับมาเยือนซ้ำ (ร้อยละ 85.6) แนวทางยกระดับความพึงพอใจควรมุ่งเน้นการรักษามาตรฐานการบริการ และลำดับขั้นตอนการให้บริการที่เป็นระบบและให้ความสำคัญเรื่องการดูแลความสะอาดภายในพื้นที่อย่างสม่ำเสมอ

คำสำคัญ: ความพึงพอใจ, โฮมสเตย์, การท่องเที่ยวโดยชุมชน

Abstract

The main aims of this study were to study behavior and satisfaction of tourists and to propose guidelines for enhancing satisfaction of tourists visiting community-based tourism destinations in Pathio district, Chumphon province. A self-administered survey was used to collect data from 250 tourists and the data were analyzed using descriptive statistics: frequency, mean, percentage and standard deviation (S.D.).

The results showed that most of the tourists were female (54.00%) and aged between 19 to 30 years (36.80%). The overall level of satisfaction was at the highest level, with the mean score of 4.71. The majority of tourists were most satisfied with interested and diversified activities (\bar{X} = 4.98),

^{1,3} ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำคณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้-ชุมพร มหาวิทยาลัยแม่โจ้

² นักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้-ชุมพร

friendly services ($\bar{x} = 4.82$) and prompt services ($\bar{x} = 4.80$). However, the tourists were unsatisfied with the large amount of insects in the area (51.0%) and restroom quality (21.70%). 85.60% of the tourists indicated their intention to revisit in the future. Therefore, the key guidelines for improving satisfaction of tourists include maintaining service standards, providing logical service processes and keeping the area tight and clean regularly.

Keywords: BEHAVIOR, SATISFACTION, HOMESTAY, COMMUNITY-BASED -TOURISM

1. บทนำ

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ชุมชนขับเคลื่อนการท่องเที่ยวและเป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน กล่าวคือชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางพัฒนาและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยวในรูปแบบของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การอนุรักษ์มากกว่าการท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน สันทนาการและการบันเทิงอย่างเดียว ถือเป็น การสร้างคุณค่าของการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก สำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนในปัจจุบัน พบว่าเกิดการกระจายตัวอยู่ในพื้นที่ต่างๆ ทั่วทุกภาคของประเทศที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน (เบญจมาศ ฌ ทองแก้ว, 2553)

จังหวัดชุมพร มีความหลากหลายทางธรรมชาติ วัฒนธรรมและวิถีชีวิต โดยเฉพาะการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่นำแนวคิดต่างๆ รวมถึงหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นเครื่องมือด้านการจัดการการท่องเที่ยวให้มีประโยชน์และสร้างคุณค่าสูงสุด สำหรับการท่องเที่ยวอำเภอปะทิว ถือเป็นพื้นที่ซึ่งมีความหลากหลายทางชีวภาพของทรัพยากรทั้งทางทะเลและทางบก มีลักษณะชายหาดที่สวยงามเชื่อมต่อกันหลายกิโลเมตร เช่น อ่าวบางสน อ่าวบ่อเมา และอ่าวทุ่งนาง เป็นต้น ที่ผ่านมาชุมชนมีการรวมตัวกันจากหลายตำบลของอำเภอปะทิวที่เป็นสมาชิกอยู่ในเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร เพื่อดำเนินการจัดตั้งโฮมสเตย์รองรับนักท่องเที่ยว จำนวน 6 หลัง โดยเน้นการนำเสนอวิถีชีวิตและกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ เช่น ดำน้ำดูปะการัง พายเรือคายัค ตกปลา/ตกหมึก พักผ่อนในบรรยากาศที่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ เป็นต้น รวมถึงมีการนำเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง คือ แหล่งดูเหยี่ยวอพยพระดับโลกจุดชมวิวดินสอเกาะไข่ เกาะเตียบ แหล่งเรียนรู้ธนาคารปูม้า เป็นต้น ซึ่งชุมชนมีแนวคิดร่วมกันในการช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยใช้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือ โดยการขับเคลื่อนมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 จนถึงปัจจุบัน ได้รับรางวัลการท่องเที่ยวดีเด่น ในปี พ.ศ. 2560-2561 ด้านการจัดการทรัพยากร กลายเป็นการท่องเที่ยวที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีชีวิตของคนในชุมชนให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือน และเป็นอาชีพเสริมแก่คนในชุมชน นำไปสู่การตระหนักถึงคุณค่าด้านทรัพยากรและมีการบริหารจัดการแหล่งภายใต้แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

สำหรับปัจจัยด้านความพึงพอใจ ถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งของตัวชี้วัดที่สำคัญต่อการติดตาม และประเมินผลการดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านจิตวิทยา ที่สะท้อนความรู้สึกและการรับรู้ของนักท่องเที่ยวต่อคุณภาพการบริการ ดังนั้นเพื่อสร้างมาตรฐานการบริหารจัดการ และพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดประสิทธิภาพ งานวิจัยชิ้นนี้ จึงทำการสำรวจพฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาใช้บริการโฮมสเตย์แหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน อำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร ทั้งด้านที่พัก สิ่งอำนวยความสะดวก ความปลอดภัย กิจกรรมท่องเที่ยว ความคุ้มค่า และการบริการ เป็นต้น เพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการการท่องเที่ยวภายใต้หลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อการศึกษา พฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาใช้บริการโฮมสเตย์ของแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน อำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร
- 2.2 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการให้บริการของโฮมสเตย์ในแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนอำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ความพึงพอใจ หมายถึง ทศนคติและความรู้สึกในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนนั้นๆ ต่อองค์ประกอบต่างๆ อาทิ ความพึงพอใจต่อทัศนียภาพ ความเป็นธรรมชาติ กิจกรรมท่องเที่ยว ความรู้ความเพลิดเพลิน สิ่งอำนวยความสะดวก และความคุ้มค่า เป็นต้น เบญจมาศ ณ ทองแก้ว (2564) ซึ่งซูชีพ อ่อนโคกสูง (2522) เพิ่มเติมว่าการที่บุคคลที่จะมีความพึงพอใจต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งต้องมีประสบการณ์ทางตรงหรือทางอ้อมต่อสิ่งนั้นมาก่อน ดังนั้น คุณภาพในการบริการ สินค้า ราคา ปัจจัยภายนอก และปัจจัยส่วนบุคคลจึงมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม อุทัย หิรัญโต (2519) เห็นว่าความพึงพอใจเป็นเรื่องเกี่ยวกับอารมณ์ความรู้สึกและทัศนคติของบุคคลอื่นเนื่องจากสิ่งเร้าและสิ่งจูงใจโดยอาจเป็นไปได้ในเชิงประเมินค่าว่า ความรู้สึกหรือทัศนคติต่อสิ่งเหล่านั้นเป็นไปได้ในทางลบหรือบวกก็ได้ สอดคล้องกับ วีระพล ทองมา (2547) สรุปว่าการดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชนย่อมส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชนทั้งด้านบวกและด้านลบ ทั้งนี้ Department of National Park Wildlife and Plant Conservation (2008) กล่าวถึงการเลือกปัจจัยชี้วัดเพื่อติดตามผลกระทบขึ้นอยู่กับประเด็นปัญหาในพื้นที่เป็นสำคัญ และชุมชนสามารถเข้าใจเกณฑ์ในการประเมินนั้นๆ เป็นอย่างดี ซึ่งการกำหนดค่าเกณฑ์การตัดสินใจ จะแสดงให้เห็นความจำเป็นในการจัดการการท่องเที่ยวก่อนที่จะก่อความเสียหายอย่างรุนแรง หากตรวจวัดได้ว่ามีผลกระทบทางลบมากเกินกว่าที่กำหนดเป็นเกณฑ์มาตรฐาน ต้องมีการพิจารณาปรับปรุงแก้ไข เช่น ลดจำนวนนักท่องเที่ยว เพิ่มมาตรการป้องกันผลกระทบ ให้มีความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยว เป็นต้น อย่างไรก็ตาม หากการท่องเที่ยวส่งผลกระทบด้านบวกทางการท่องเที่ยว ก็จะทำให้ชุมชนมีจิตสำนึกในการพัฒนาตนเอง พึ่งพาตนเอง คิดเป็นทำเป็น มีความพยายามในการเรียนรู้พัฒนา เกิดรายได้เพิ่มขึ้น มีการรวมตัวกัน สร้างความเข้มแข็งในชุมชน ตามหลักการพัฒนายั่งยืน ซึ่งความพึงพอใจเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะประเมินความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งนี้ ตัวชี้วัดด้านความคาดหวังและความพึงพอใจโดยทั่วไปจะประกอบด้วย ความพึงพอใจโดยรวม ความคาดหวัง ความตระหนักคุณค่าการท่องเที่ยว และความต้องการเดินทางกลับมาเยือนซ้ำ Chalisa Kallayanamitra and Piyaluk Buddhawongsa (2014) และ WTO (1997)

อำนาจ รักษาพล (2563) กล่าวโดยสรุปการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือการท่องเที่ยวที่มีการพัฒนารูปแบบกิจกรรมอย่างเหมาะสมกับบริบทพื้นที่ โดยชุมชนมีบทบาท สิทธิในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเพื่อสร้างคุณภาพประสบการณ์แก่นักท่องเที่ยวภายใต้กฎ กติกาของชุมชนเอง มีการจัดระเบียบแบ่งปันผลประโยชน์หรือดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ตามมาตรฐานที่ชุมชนนั้นๆ ร่วมกันกำหนดไว้ รวมถึงดำเนินการภายใต้เงื่อนไขด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยลักษณะสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้หลักการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือ เป็นการท่องเที่ยวที่สมดุลกับสิ่งแวดล้อม เป็นการท่องเที่ยวที่ยังคงเอกลักษณ์ด้านวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวหน้าใหม่และหน้าเก่าเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่สามารถแข่งขันกับแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ ได้

4. วิธีการดำเนินการวิจัย

4.1 พื้นที่ศึกษา

การวิจัยครั้งนี้คัดเลือกโฮมสเตย์อำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร ครอบคลุม 6 พื้นที่คือ 1) บ้านไม้ชายคลองโฮมสเตย์ 2) บ้านไม้ชายสวนโฮมสเตย์ 3) โฮมสเตย์บ้านทุ่งมหา 4) น่องเตี้ยโฮมสเตย์บ้านเกาะเตียบ 5) บ้านธรรมชาติโฮมสเตย์ 6) แพรวป่าหนั่นโฮมสเตย์ โดยทำการศึกษาปัจจัยการรับรู้ด้านความพึงพอใจ ประกอบด้วย ด้านที่พัก อาหาร ความปลอดภัย การเป็นเจ้าของที่ดี ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยว ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม และความคุ้มค่าต่อการมาเยือน

4.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวหรือทำกิจกรรมการท่องเที่ยวที่โฮมสเตย์ของแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนอำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร โดยผู้วิจัยทำการสุ่มตัวอย่างประชากรแบบไม่ทราบจำนวนประชากร จำนวน 250 ตัวอย่าง ด้วยวิธีการเลือกแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) คือการเลือกตัวอย่างโดยเลือกตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่ให้ความร่วมมือตามจำนวนที่ต้องการ

โดยมีสูตรในการคำนวณ ดังนี้

$$n = \frac{p(1-p)Z^2}{e^2}$$

เมื่อ n = จำนวนตัวอย่าง

p = สัดส่วนของประชากรที่ผู้วิจัยต้องการสุ่มโดยกำหนด 50%

z = ค่าคะแนนมาตรฐาน ณ ระดับความเชื่อมั่นที่กำหนดไว้ (= 1.96 เมื่อกำหนดค่าเชื่อมั่นในการทดสอบคือ 95%)

e = ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้นได้ (= 0.05 หรือ 5%)

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เป็นการศึกษาและเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามนักท่องเที่ยว เพื่อศึกษาพฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ข้อมูลลักษณะพฤติกรรมนักท่องเที่ยว ตอนที่ 3 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อปัจจัยด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย ด้านที่พัก อาหาร ความปลอดภัย การเป็นเจ้าของที่ดี ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยว ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม และความคุ้มค่าต่อการมาเยือน

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary) เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน อำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร จำนวน 250 ชุด โดยทำการสุ่มแบบบังเอิญจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางไปท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ในชุมชน

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) รวบรวมค้นคว้าจากเอกสาร บทความ ข้อมูลทางสถิติ และข้อมูลจาก Website ต่างๆ และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นข้อมูลเบื้องต้นและเป็นแนวคิดพื้นฐานในการศึกษาวิจัย

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้รับมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของคำตอบ และนำมาจัดหมวดหมู่ รวมถึงวิเคราะห์หาค่าสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทั้งนี้ ทำการการแปลความหมายคะแนนการรับรู้และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ระดับ คือ ค่าคะแนน 1.00 - 1.80 ระดับความพึงพอใจ/การรับรู้ต่ำมาก ค่าคะแนน 1.81 - 2.60 ระดับความพึงพอใจ/การรับรู้ต่ำ ค่าคะแนน 2.61 - 3.40 ระดับความพึงพอใจ/การรับรู้ปานกลาง ค่าคะแนน 3.41 - 4.20 ระดับความพึงพอใจ/การรับรู้มาก และค่าคะแนน 4.21- 5.00 ระดับความพึงพอใจ/การรับรู้มากที่สุด

5. สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลภูมิหลังของนักท่องเที่ยว

ผลการศึกษา พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่เดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนอำเภอปะทิวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 54.0 มีอายุในช่วง 19-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 36.8 สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 63.2 และมีอาชีพเป็นนักเรียน/นักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 38.0 ส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 33.2 และมีภูมิลำเนาอยู่ในภาคใต้ คิดเป็นร้อยละ 62.2 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 พฤติกรรมการท่องเที่ยวและแรงจูงใจการท่องเที่ยว

ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เคยเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่มาก่อน คิดเป็นร้อยละ 86.8 ขณะที่กลุ่มที่มาเยือนซ้ำนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อเดินทางมาพักผ่อนหย่อนใจ คิดเป็นร้อยละ 66.4 สำหรับกลุ่มในการเดินทางพบว่าส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเพื่อน ขนาดกลุ่มที่ร่วมเดินทางมีสัดส่วนใกล้เคียงกันระหว่าง 2 - 7 คน คิดเป็นร้อยละ 37.6 โดยแหล่งท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนเป็นบ้านไม้ชายคลองโฮมสเตย์ คิดเป็นร้อยละ 52.8 พักค้างในพื้นที่จำนวน 2 วัน 1 คืน คิดเป็นร้อยละ 62.0 พาหนะในการเดินทางเป็นรถส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 71.2 ขณะเดียวกันนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ประกอบกิจกรรมจริงในพื้นที่ ขณะที่เดินทางมาเยือนแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ กิจกรรมถ่ายภาพ ไหว้สักการะบูชากรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ถ่ายภาพ เล่นน้ำทะเล ชมวิวนวนวัดเขาเจดีย์ คิดเป็นร้อยละ 74.4 71.6 68.4 56.8 และ 56.0 ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ประทับใจมากที่สุด พบว่าเป็นเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงามในพื้นที่ ขณะที่ไม่ประทับใจเรื่องของแมลงที่มีจำนวนมากและลักษณะของห้องน้ำ สำหรับความต้องการกลับมาเยือนซ้ำของกลุ่มตัวอย่าง พบว่าส่วนใหญ่ต้องการกลับมาเยือนซ้ำอย่างแน่นอน คิดเป็นร้อยละ 85.6 และมีบางส่วนยังไม่แน่ใจในการเดินทางกลับมาเยือนซ้ำ คิดเป็นร้อยละ 13.6 ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงร้อยละของข้อมูลพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนอำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร

n= 250

รายการ	ร้อยละ	รายการ	ร้อยละ
จำนวนครั้งในการมาเยือน		แหล่งท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือน	
ไม่เคยมาเยือน	86.8	บ้านไม้ชายคลองโฮมสเตย์	52.8
เคยมาเยือน 1 ครั้ง	2.0	บ้านไม้ชายสวนโฮมสเตย์	12.8
เคยมาเยือน 2 ครั้ง	8.8	โฮมสเตย์บ้านทุ่งมหา	12.4
เคยมาเยือน 3 ครั้ง	2.4	น้องเต้ยโฮมสเตย์บ้านเกาะเตียบ	10.8

รายการ	ร้อยละ	รายการ	ร้อยละ
ประเภทกลุ่มในการเดินทาง (n=220)		บ้านธรรมชาติโฮมสเตย์	7.2
ครอบครัว	14.4	แพรวาพานันโฮมสเตย์	4.0
กลุ่มเพื่อน	45.2	จำนวนวันพักค้างแรม	
หน่วยงาน/ศึกษาดูงาน	28.4	พักค้าง 1 คืน	62.0
คนรัก	10.4	พักค้าง 2 คืน	8.0
บริษัททัวร์	1.6	พักค้าง 3 คืน	9.6
จำนวนสมาชิกในกลุ่มเดินทาง		ไม่พักค้าง	20.4
1 คน	0.8	พาหนะที่ใช้ในการเดินทางมาเยือน	
2 – 7 คน	56.8	รถส่วนตัว	71.2
8 – 13 คน	37.6	รถโดยสารประจำทาง	8.4
14 – 19 คน	-	รถโดยสารไม่ประจำทาง	19.6
มากกว่า 20 คน	4.8	อื่น ๆ	0.8
$\bar{X} = 2.51$ S.D. = .75			
กิจกรรมที่ประกอบจริง ในขณะมาเยือน		สิ่งที่ประทับใจมากที่สุด	
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		อาหาร	15.3
ถ่ายภาพ	68.4	ความเป็นธรรมชาติ	44.2
เล่นน้ำทะเล	56.8	ความหลากหลายของกิจกรรม	26.5
ดำน้ำ/ ดูปะการัง	53.2	ความเป็นเจ้าบ้านที่ดี	14.0
พักผ่อนหย่อนใจ	74.4	สิ่งที่ไม่ประทับใจ (n=23)	21.7
พายเรือคายัค/ แคนู	52.8	กิจกรรมในป่าชายเลน	
ตกปลา / ตกหมึก	44.4	ลักษณะห้องน้ำ	21.7
ชมพระอาทิตย์ขึ้น / ตก	54.4	ยุ่ง/แมลงเยอะ	56.6
ชมวิวนบนเขาดินสอ	50.0	ความต้องการกลับมาเยือนซ้ำ	
ล่องแพ	45.6	กลับมาซ้ำ	85.6
ไหว้สักการะบูชากรมหลวงชุมพร	71.6	ไม่แน่ใจ	13.6
		ไม่กลับมา	0.8

ตอนที่ 3 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว

ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชนอำเภอปะทิวส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวทุกด้านในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะด้านกิจกรรมและพื้นที่ประกอบกิจกรรมมีความปลอดภัย ($\bar{X} = 4.98$, S.D. = .20) เจ้าของโฮมสเตย์มีการให้บริการด้วยความสุภาพเป็นมิตร ($\bar{X} = 4.82$, S.D. = .64) และเจ้าของโฮมสเตย์ให้บริการด้วยความสะดวกรวดเร็ว ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = .57) ตามลำดับ และมีความพึงพอใจโดยรวมในการเดินทางมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนอำเภอปะทิว อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = .36) รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนและร้อยละของความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่องuesthouseที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว

(n = 250)

รายการ	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1) เจ้าของโฮมสเตย์มีการให้บริการด้วยความสุภาพเป็นมิตร	4.82	.64	มากที่สุด
2) เจ้าของโฮมสเตย์ให้บริการด้วยความสะดวก รวดเร็ว	4.80	.57	มากที่สุด
3) เจ้าของโฮมสเตย์ดูแลเอาใจใส่ กระตือรือร้น เต็มใจให้บริการ	4.74	.61	มากที่สุด
4) เจ้าของโฮมสเตย์มีความรู้และทักษะในการให้บริการ	4.64	.66	มากที่สุด
5) ชุมชนมีความพร้อมในการให้บริการ	4.59	.60	มากที่สุด
6) การให้บริการเป็นระบบ และเป็นขั้นตอน	4.50	.76	มากที่สุด
7) มีคำแนะนำด้านการท่องเที่ยว (เอกสารหรือป้ายบอกอย่างชัดเจน)	4.59	.65	มากที่สุด
8) มีสถานที่จอดรถอย่างเพียงพอ เหมาะสม สะดวกและปลอดภัย	4.62	.64	มากที่สุด
9) มีห้องสุขาที่สะอาด เพียงพอ และสะดวกต่อการใช้บริการ	4.57	.67	มากที่สุด
10) อาหารมีความโดดเด่น สะอาด และมีคุณภาพ	4.65	.64	มากที่สุด
11) การประชาสัมพันธ์มีความน่าสนใจ	4.65	.53	มากที่สุด
12) สถานที่บริการมีเอกลักษณ์	4.70	.55	มากที่สุด
13) การเข้าถึงได้ง่ายและมีช่องทางการติดต่อสื่อสาร	4.74	.52	มากที่สุด
14) มีความคุ้มค่าต่อการจ่ายในการเดินทางมาเยือน	4.74	.46	มากที่สุด
15) อาหารมีความสด สะอาด และสวยงาม	4.65	.58	มากที่สุด
16) มีความปลอดภัยในพื้นที่ และแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยง	4.58	.62	มากที่สุด
17) แหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนมีภาพลักษณ์ที่ดี	4.68	.52	มากที่สุด
18) มีความโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม	4.70	.53	มากที่สุด
19) ที่พักโฮมสเตย์มีมาตรฐาน	4.70	.62	มากที่สุด
20) กิจกรรมมีความหลากหลายและน่าสนใจ	4.64	.59	มากที่สุด
21) กิจกรรม และพื้นที่ประกอบกิจกรรมมีความปลอดภัย	4.98	.20	มากที่สุด
ความพึงพอใจโดยรวม	4.71	.36	มากที่สุด

ตอนที่ 4 แนวทางการพัฒนาการให้บริการทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนอำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร

1) ด้านการให้บริการ พบว่านักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายชื่อพบว่าด้านการให้บริการเป็นระบบและเป็นขั้นตอนมีคะแนนความพึงพอใจน้อยกว่าด้านอื่น ดังนั้น โฮมสเตย์ของแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนอำเภอปะทิวควรเพิ่มความความรู้ ความเข้าใจเรื่องการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้หลักการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และสร้างแนวทางการพัฒนาระบบการให้บริการให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่มากยิ่งขึ้น โดยใช้วิธีติดตามและประเมินความพึงพอใจจากนักท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอผ่านรูปแบบสมุดเยี่ยมหรือแบบสอบถามออนไลน์ หรือ สแกนQR-code

ซึ่งถือเป็นเครื่องมือหนึ่ง ในการประเมินความพึงพอใจ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของกลุ่มนักท่องเที่ยวเพื่อติดตามผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้น นอกจากนั้น ควรคำนึงถึงหลักการบริหารจัดการตามเกณฑ์มาตรฐานโฮมสเตย์ไทยของกรมการท่องเที่ยว อันหมายถึงบ้านที่จัดบริการในชุมชนอยู่ในระดับมาตรฐาน 10 ด้าน ประกอบไปด้วย ด้านที่พัก อาหาร ความปลอดภัย อรรถศาสตร์ของเจ้าบ้านและสมาชิก รายการนำเที่ยว ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม การสร้างคุณค่าและมูลค่าของผลิตภัณฑ์ชุมชน และการประชาสัมพันธ์

2) ด้านอาหาร พบว่านักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด แต่เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าอาหารมีรสชาติ สด สะอาด และสวยงามมีคะแนนความพึงพอใจน้อยกว่าด้านอื่น ดังนั้น โฮมสเตย์ในอำเภอปะทิวแต่ละหลังควรที่จะต้องพัฒนา และให้ความใส่ใจต่อการให้บริการอาหารและเครื่องดื่มให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทุกหลัง เช่น เมนูอาหาร วัตถุดิบการทำอาหาร และการตกแต่งจานให้ดูสวยงาม เป็นต้น

3) ด้านความปลอดภัยในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงมีระดับความพึงพอใจน้อยกว่าด้านอื่น ดังนั้น ทางโฮมสเตย์ในอำเภอปะทิวจึงต้องมีให้ความปลอดภัยทั้งด้านชีวิตและทรัพย์สิน ควรมีการสื่อความหมายเรื่องราวทรัพยากร ภูมิปัญญา ภูมิทัศน์ และสาธิตวิธีการประกอบกิจกรรมนันทนาการกรณีต้องใช้ทักษะอย่างชัดเจน ทั้งก่อนนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว ระหว่างประกอบกิจกรรม และหลังจากประกอบกิจกรรมนันทนาการแล้ว

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 ด้านสถานภาพ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางลักษณะประชากรศาสตร์ของนักท่องเที่ยวชาวไทย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีช่วงอายุระหว่าง 19 – 30 ปี ระดับปริญญาตรี ส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นนักเรียน/นักศึกษา สอดคล้องกับ วิภา วัฒนพงศ์ชาติ (2542) และสายทิพย์ บัวเผือก (2550) เห็นว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวที่เลือกเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์โดยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง การศึกษาปริญญาตรี ทั้งนี้ เนื่องจากจากเพศหญิงเป็นเพศที่ชอบเข้าสังคม ต้องการความเอาใจใส่จากคนรอบข้าง ขณะที่ปาริชาติ ชัยสร (2547) กล่าวว่าความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับเพศหญิง

6.2 ด้านพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยว จากผลการศึกษานักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่เคยเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่มาก่อน ขณะที่กลุ่มที่เคยมาเยือนช้านั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการเดินทางมาเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ และเป็นกลุ่มเพื่อน ขนาดกลุ่มอยู่ระหว่าง 2 - 7 คน สอดคล้องกับงานวิจัยของก้องชาติ เลี้ยวสมทรัพย์ (2549) พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่นิยมเดินทางเข้ามาเพื่อท่องเที่ยวและพักผ่อน โดยส่วนใหญ่เดินทางโดยใช้รถส่วนตัว ขนาดกลุ่ม 2-4 คน เหตุผลที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดนครราชสีมา คือ ความสวยงามของธรรมชาติ และสวยงาม สยาม (2549) พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางท่องเที่ยวและพักผ่อนกับครอบครัวโดยรถยนต์ส่วนตัว มีกิจกรรมที่ชื่นชอบอยู่ในระดับมากที่สุด คือ การท่องเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวและการแสดง นอกจากนี้ จากการวิเคราะห์พฤติกรรมกรรมการประกอบกิจกรรมนันทนาการในพื้นที่ พบว่านักท่องเที่ยวชอบกิจกรรมพักผ่อนหย่อนใจ ถ่ายภาพ เล่นน้ำ และดำน้ำดูปะการัง ทั้งนี้เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนมีความสวยงามของสภาพภูมิทัศน์และมีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรป่าชายเลน ประกอบกับมีแหล่งดำน้ำดูปะการังบริเวณเกาะไขซึ่งตั้งอยู่ใกล้เคียงกับพื้นที่ สอดคล้องกับผลการศึกษาด้านสถานภาพซึ่งพบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่มาเยือนแหล่งท่องเที่ยวเป็นมีอายุ 19-30 ปี อาชีพนักเรียน นักศึกษา ซึ่งถือเป็นกลุ่มวัยรุ่นที่ต้องการค้นหาความรู้และ

ประสบการณ์ทางการท่องเที่ยวและศึกษาสิ่งแวดล้อมไปพร้อมๆกัน อันจะนำไปสู่พฤติกรรมการณ์อนุรักษ์ทรัพยากรให้เกิดความยั่งยืนต่อไป (ทวีลาภ รัตนราช, 2553)

6.3 ผลการศึกษานักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวมีความพึงพอใจโดยรวมในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านความเหมาะสมการเดินทาง การบริการ กิจกรรม และความคุ้มค่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด จากระดับความพึงพอใจดังกล่าว ถือว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการยอมรับการรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน แม้ว่าลักษณะการบริหารจัดการดังกล่าวเป็นแนวคิดและวิธีการที่ใหม่สำหรับกลุ่มตัวอย่างก็ตาม แสดงให้เห็นว่าการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่เป็นที่นิยมมากขึ้นในประเทศไทย ดังนั้น การสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ชุมชนเรื่องแนวทางการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบและการใช้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนแก่ผู้มาเยือนจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่ต้องเร่งดำเนินการเพื่อเป็นเกราะป้องกันให้ชุมชนรับมือกับรูปแบบการดำเนินชีวิตที่อาจจะเปลี่ยนไป และแก้ปัญหาด้านการท่องเที่ยวได้อย่างถูกวิธี โดยยึดมั่นรากฐานของวัฒนธรรมชุมชนที่รักษารากเหง้าของวิถีไทยที่เป็นรายได้เสริม อันจะนำมาซึ่งการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ วิถีชีวิตชุมชนที่มั่นคงและยั่งยืน นอกจากนี้ งานวิจัยของ (Chalisa Kallayanamitra and Piyaluk Buddhawongsa, 2014) เห็นว่าปัจจัยที่นำไปสู่ความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนซึ่งเป็นตัวชี้วัดด้านความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว คือ ความพึงพอใจโดยรวม ความตระหนักของคุณค่าการท่องเที่ยว ทศคติต่อการเดินทางมาเยือน และความต้องการเดินทางกลับมาเยือนซ้ำ ทั้งนี้ สอดคล้องกับผลการศึกษาพบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่รายด้านมีความพึงพอใจโดยรวมในระดับมากที่สุด ต้องการเดินทางกลับมาเยือนซ้ำมากกว่าร้อยละ 80

6.4 ผลการศึกษาด้านสถานที่ท่องเที่ยวและสุขลักษณะ พบว่า นักท่องเที่ยวบางส่วนยังต้องการให้ปรับปรุงห้องสุขาที่สะอาด เพียงพอ และสะดวกต่อการใช้บริการ ซึ่งจากผลการสำรวจพบว่าห้องน้ำส่วนใหญ่เป็นโถสุขภัณฑ์แบบราดน้ำและไม่ได้แยกห้องน้ำและห้องสุขาออกจากกัน กล่าวได้ว่านักท่องเที่ยวบางกลุ่มอาจไม่คุ้นเคยกับการพักในรูปแบบโฮมสเตย์จึงทำให้มีความคาดหวังในเรื่องดังกล่าวห้องน้ำ ห้องสุขาค่อนข้างสูง เจ้าบ้านจึงควรสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการและข้อจำกัดของพื้นที่แก่ผู้มาเยือน อย่างไรก็ตาม งานวิจัยของ Lui (2006) ทำการศึกษาเรื่องการท่องเที่ยวเชิงชนบทในเมืองกิตติ ประเทศมาเลเซียศึกษาเกี่ยวกับการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในชนบทและการทำโฮมสเตย์เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยว เนื่องจากเห็นว่าสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการและความคาดหวังต่างๆ เพื่อเป็นข้อมูลสำคัญของนักท่องเที่ยวในการนำไปปรับปรุงและแก้ไขการปฏิบัติงานในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Kotler and Armstrong (2002) ที่ได้อธิบายถึงความพึงพอใจว่า ความพึงพอใจนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเมื่อลูกค้าได้รับสินค้าหรือบริการแล้วและมีความสัมพันธ์กับความคาดหวังของลูกค้าก่อนที่จะได้รับสินค้าหรือบริการนั้นๆ ถ้าสินค้าหรือบริการที่ลูกค้าได้รับตรงตามความคาดหวังลูกค้าจะเกิดความพึงพอใจ และสินค้าหรือบริการที่ลูกค้าได้รับมากกว่าความคาดหวังก็จะส่งผลให้เกิดความพึงพอใจมากขึ้น หรือสินค้าหรือบริการที่ลูกค้าได้รับน้อยกว่าความคาดหวังก็จะส่งผลให้เกิดความพึงพอใจน้อยลง

7. ข้อเสนอแนะจากงานวิจัยและข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

7.1 นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจด้านสิ่งอำนวยความสะดวกอยู่ในระดับมากที่สุด แต่มีข้อสังเกตด้านความสะอาด เช่น ห้องสุขาที่สะอาด เพียงพอ และความสะดวกต่อการใช้บริการในระดับความพึงพอใจน้อยกว่าด้านอื่นๆ ดังนั้น โฮมสเตย์ในอำเภอปะทิวควรให้ความสำคัญและพัฒนาเรื่องการบริหารห้องน้ำให้มีความเหมาะสมกับนักท่องเที่ยวทั้งในช่วงที่มี

นักท่องเที่ยวน้อยและมาก เช่น การให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ห้องน้ำห้องสุขาที่ถูกต้อง การดูแลความสะอาดอย่างสม่ำเสมอ มีอุปกรณ์สำหรับดูแลห้องน้ำห้องสุขา เป็นต้น

7.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมให้ครอบคลุมทุกมิติ ได้แก่ (1) ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ เช่น การยกระดับคุณภาพชีวิตโดยรวมของประชาชนท้องถิ่น เป็นต้น การเพิ่มขึ้นของรายได้จากการท่องเที่ยว (2) ผลกระทบด้านสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เช่น ผลกระทบโดยรวมด้านสิ่งแวดล้อม ผลกระทบและความต่อเนื่องของกิจกรรมด้านสังคมวัฒนธรรม ภาษา และการรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของคนในท้องถิ่น (3) ด้านการเข้ามาหนุนเสริมของภาคีที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและเอกชนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น และ (4) รูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้หลักการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน

8. รายการอ้างอิง

- ก้องชาติ เลี้ยงสมทรัพย์. (2549). **พฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มาเที่ยว จังหวัดนครราชสีมา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการตลาด บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล.
- ชูชีพ อ่อนโคกสูง. (2522). **จิตวิทยาการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช.
- ทวีลาภ รัตนราช. (2553). **พฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อการท่องเที่ยวเชิงสัมผัสวัฒนธรรม ในรูปแบบโฮมสเตย์ ชุมชนบ้านคลองเรือ อำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร**. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต การจัดการนันทนาการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เบญจมาศ ณ ทองแก้ว และอำนาจ รักษาพล. (2557). “การศึกษาขีดความสามารถในการรองรับได้ทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะพิทักษ์ จังหวัดชุมพร ระยะที่ 1.” **วารสารนานาชาติมหาวิทยาลัยขอนแก่นด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**. 4(3), 49-71.
- สุวัจชัย เสมอ. (2550). **ความพึงพอใจในการท่องเที่ยวพืชยาและบางแสน : กรณีศึกษาเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวไทย**. การศึกษาหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานท้องถิ่น มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สายทิพย์บัวเผือก. (2550). **พฤติกรรมความพึงใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเกาะเกร็ดจังหวัดนนทบุรี**. สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาดคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วีระพล ทองมา และ ประเจต อำนาจ. (2547). **ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อประชาชนในพื้นที่ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่**. (รายงานการวิจัย). เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- วิภา วัฒนพงศ์ชาติ. (2542). **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดเพชรบุรี**. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อุทัย หิรัญโต. (2519). **สังคมวิทยาประยุกต์**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- Chalisa Kallayanamitra and Piyaluk Buddhawongsa. (2014). “Sustainability of Community- Based Tourism: Comparison of Mae Kam Pong Village in Chaing Mai Province and Ta Pa Pao Village in Lamphun Province.” **Journal of Economic**. 18(1), 85-111.
- Kotler P. & Armstrong G. (2006). **Principles of marketing**. (11^{Ed}). Pearson Australia ; New Jersey. Australia.
- Liu, A. (2006). Tourism in rural areas: Kedah, Malaysia. **Tourism Management Journal**. 27(5), 878-889.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบอกต่อของลูกค้าที่ซื้อรถจักรยานยนต์ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล

FACTORS AFFECTING WORD OF MOUTH OF CUSTOMERS WHO PURCHASE MOTORCYCLE IN BANGKOK
AND METROPOLITAN REGION

จตุพร ราษฎร์¹

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ (1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของลูกค้าที่ซื้อรถจักรยานยนต์ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล อันได้แก่ คุณภาพการให้บริการ ปัจจัยด้านคุณภาพ และปัจจัยด้านราคา (2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันของลูกค้าที่ซื้อรถจักรยานยนต์ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล อันได้แก่ ปัจจัยด้านคุณภาพ คุณภาพการให้บริการ ปัจจัยด้านราคา และความพึงพอใจของลูกค้า และ (3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบอกต่อของลูกค้าที่ซื้อรถจักรยานยนต์ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล อันได้แก่ ความพึงพอใจ และความผูกพันของลูกค้า

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยทำการวิจัยเชิงปริมาณ ด้วยการวิจัยเชิงประจักษ์ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากลูกค้าที่ซื้อรถจักรยานยนต์ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 400 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ การหาค่าร้อยละ การหาค่าเฉลี่ย การหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านคุณภาพ คุณภาพการให้บริการ และปัจจัยด้านราคาส่งผลทางบวกต่อความพึงพอใจของลูกค้า ขณะที่ปัจจัยด้านคุณภาพ คุณภาพการให้บริการ ปัจจัยด้านราคา และความพึงพอใจส่งผลทางบวกต่อความผูกพันของลูกค้า และความพึงพอใจ และความผูกพันส่งผลทางบวกต่อการบอกต่อของลูกค้า

คำสำคัญ: ความพึงพอใจ, ความผูกพัน, การบอกต่อ

Abstract

This research is intended (1) to study the factors affecting satisfaction of customers who purchase motorcycle in Bangkok and metropolitan region, which consist of service quality, quality factor and price factor; (2) to study the factors affecting the commitment of customers who purchase motorcycle in Bangkok and metropolitan region, which consist of quality factor, service quality, price factor, and customer satisfaction; and (3) to study the factors affecting the word of mouth of customers who purchase motorcycle in Bangkok and metropolitan region, which consist of customer satisfaction and commitment.

This research was conducted by quantitative and empirical research. Questionnaires are used as a tool to collect data from 400 customers who purchase motorcycle in Bangkok and metropolitan region. The statistics used for data analysis are frequency distribution, percentage, mean, standard deviation, and multiple regression analysis.

The research results found that quality factor, service quality and price factor positively affected customer satisfaction; quality factors, service quality, price factor and customer satisfaction positively

¹ หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการนวัตกรรมการบริหารธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

affected customer commitment and customer satisfaction; and customer commitment positively affected customer word of mouth.

Keywords: CUSTOMER SATISFACTION, CUSTOMER COMMITMENT, WORD OF MOUTH

1. บทนำ

ปัจจุบันการเดินทางสัญจรไม่สะดวกรวดเร็วเหมือนในอดีต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเดินทางในเขตเมือง ดังเช่น กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล สืบเนื่องมาจากหลายปัจจัยที่เป็นสาเหตุ อาทิ จำนวนผู้ใช้รถยนต์ส่วนตัวมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น การเพิ่มจำนวนที่พักอาศัยในเขตเมือง การเพิ่มขึ้นของประชากร โดยการเข้ามาทำงานของคนต่างจังหวัด และแรงงานต่างด้าวที่เพิ่มจำนวนมากขึ้น ล้วนเป็นสาเหตุทำให้การจราจรหนาแน่น และติดขัดมากขึ้น (ธนวัฒน์ เกิดผล, 2561) จึงเป็นเหตุปัจจัยที่ทำให้รถจักรยานยนต์ได้รับความนิยม เนื่องจากความสะดวกรวดเร็ว และความคล่องตัวในการเข้าถึงจุดหมายของการเดินทาง อีกทั้งราคาของรถจักรยานยนต์สำหรับผู้ที่มีรายได้น้อยถึงปานกลางที่สามารถหาเช่าซื้อได้ อย่างไรก็ตามการใช้รถจักรยานยนต์ก็แฝงไว้ด้วยอันตรายที่มักจะถูกมองข้ามโดยกลุ่มผู้ใช้ นั่นคือ ความเสี่ยงในการได้รับบาดเจ็บ และการเสียชีวิตของผู้ขับขี่ที่เกิดจากอุบัติเหตุบนท้องถนน (กัณวีร์ กนิษฐพงษ์, 2558)

การบอกต่อ หมายถึง พฤติกรรมของผู้คนที่แนะนำ หรือบอกต่อให้แก่บุคคลรอบข้าง หรือคนรู้จัก ซึ่งการบอกต่อเป็นตัวช่วยในการตัดสินใจของผู้บริโภค หรือผู้รับบริการได้อีกด้วย (Thirirot, 2018) จากผลการวิจัยที่ผ่านมาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบอกต่อ ได้แก่ ความผูกพันของลูกค้า (Meirani, 2019) และความพึงพอใจของลูกค้า (ณัฐพล อัสสระรัตน์ และอริวัฒน์ รัตนพันธ์, 2563) นอกจากนี้ยังพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจ และความผูกพันของลูกค้า คือ ปัจจัยด้านคุณภาพ (Ariyanto, Akbar, & Khoir, 2021) คุณภาพการให้บริการ (Depiana & Hartelina, 2021) และปัจจัยด้านราคา (Putro & Nurmahdi, 2020) ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำเสนองานวิจัยนี้เพื่อเป็นแนวทางให้กับธุรกิจผู้ค้ารถจักรยานยนต์ในการพัฒนาพฤติกรรมของลูกค้าให้เกิดการบอกต่อภายหลังการซื้อรถจักรยานยนต์ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของลูกค้าที่ซื้อรถจักรยานยนต์ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล อันได้แก่ ปัจจัยด้านคุณภาพ คุณภาพการให้บริการ และปัจจัยด้านราคา
- 2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันของลูกค้าที่ซื้อรถจักรยานยนต์ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล อันได้แก่ ปัจจัยด้านคุณภาพ คุณภาพการให้บริการ ปัจจัยด้านราคา และความพึงพอใจของลูกค้า
- 2.3 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบอกต่อของลูกค้าที่ซื้อรถจักรยานยนต์ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล อันได้แก่ ความพึงพอใจ และความผูกพันของลูกค้า

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของลูกค้า

ความพึงพอใจของลูกค้า หมายถึง การตัดสินใจของลูกค้าว่าสินค้า หรือบริการที่ใช้แล้วก่อให้เกิดระดับความพอใจในการบริโภคสินค้า หรือบริการนั้น ๆ (Oliver, 1997) ปัจจัยที่ทำให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจ ได้แก่ ปัจจัยด้านคุณภาพ (Ariyanto et al., 2021) คุณภาพการให้บริการ (Depiana & Hartelina, 2021) และปัจจัยด้านราคา (Putro & Nurmahdi, 2020) ผู้วิจัยจึงกำหนดสมมติฐานดังนี้

H1 ปัจจัยด้านคุณภาพส่งผลทางบวกต่อความพึงพอใจของลูกค้า

H2 คุณภาพการให้บริการส่งผลทางบวกต่อความพึงพอใจของลูกค้า

H3 ปัจจัยด้านราคาส่งผลทางบวกต่อความพึงพอใจของลูกค้า

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันของลูกค้า

ความผูกพันของลูกค้า คือ ทัศนคติของลูกค้าที่ตั้งใจจะมีความสัมพันธ์ในระยะยาวกับองค์กร สามารถลดความไม่แน่นอนในการตัดสินใจในการซื้อสินค้า และรับบริการจากองค์กร (Thakur, 2018) ความผูกพันของลูกค้าเกิดจากเมื่อลูกค้ารับรู้ถึงปัจจัยด้านคุณภาพของสินค้าว่า มีคุณภาพดี (Ariyanto et al., 2021) มีคุณภาพการบริการที่ดี (Depiana & Hartelina, 2021) มีราคาที่คุ้มค่าเมื่อเทียบกับสินค้าที่ซื้อไป (Putro & Nurmahdi, 2020) นอกจากนี้ หากลูกค้าเกิดความพึงพอใจก็จะก่อให้เกิดความผูกพัน (Meirani, 2019) ผู้วิจัยจึงกำหนดสมมติฐานดังนี้

H4 ปัจจัยด้านคุณภาพส่งผลทางบวกต่อความผูกพันของลูกค้า

H5 คุณภาพการให้บริการส่งผลทางบวกต่อความผูกพันของลูกค้า

H6 ปัจจัยด้านราคาส่งผลทางบวกต่อความผูกพันของลูกค้า

H7 ความพึงพอใจส่งผลทางบวกต่อความผูกพันของลูกค้า

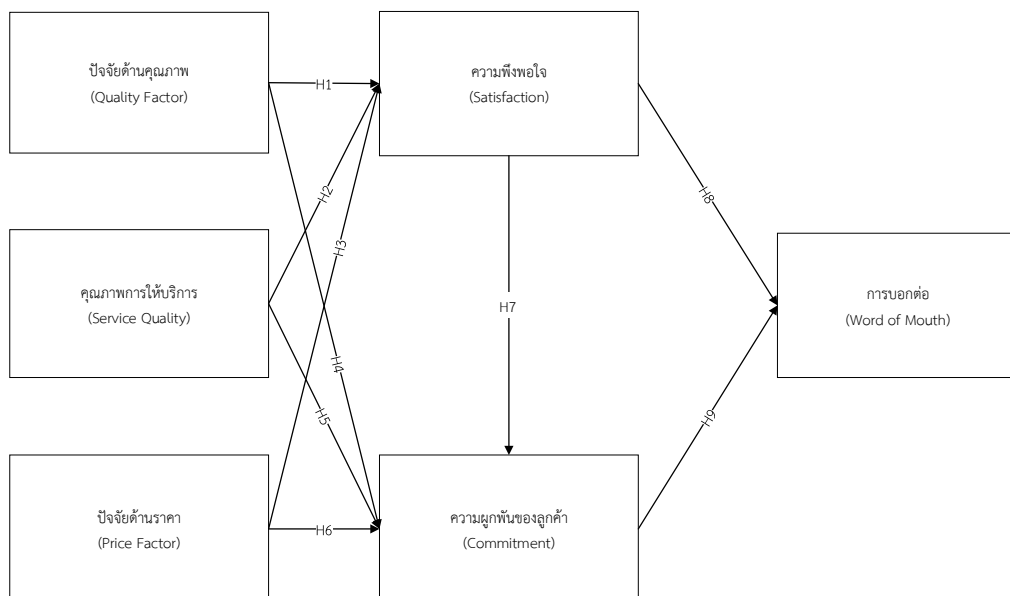
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบอกต่อของลูกค้า

การบอกต่อ หมายถึง เป็นความตั้งใจเชิงพฤติกรรมที่ผู้คนพูดถึงประสบการณ์ดี ๆ ที่ได้รับโดยการแนะนำ ครอบครัว มิตรสหาย เพื่อนร่วมงาน และบุคคลอื่น ๆ ให้มาซื้อสินค้า (Anderson, Fornell, & Lehmann, 1994) การบอกต่อเชิงบวกนั้นขึ้นอยู่กับระดับความพึงพอใจของลูกค้า (ณัฐพล อัสสระรัตน์ และอริวัฒน์ รัตนพันธ์, 2563) และเป็นผลมาจากความผูกพันของลูกค้า (Meirani, 2019) ผู้วิจัยจึงกำหนดสมมติฐานดังนี้

H8 ความพึงพอใจส่งผลทางบวกต่อการบอกต่อของลูกค้า

H9 ความผูกพันของลูกค้าส่งผลทางบวกต่อการบอกต่อของลูกค้า

จากการทบทวนวรรณกรรมนำมาสู่กรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการโดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณซึ่งเป็นการวิจัยเชิงประจักษ์ โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ ลูกค้าที่ซื้อรถจักรยานยนต์ ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล อย่างน้อย 1 ครั้ง ขนาดตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีจำนวน 400 คน โดยการเลือกตัวอย่างแบบกำหนดโควตา (Quota Sampling) เนื่องจากไม่ทราบขอบเขตของประชากรที่แน่นอน ซึ่งสามารถแบ่งพื้นที่เพื่อกำหนดสัดส่วนของจำนวนกลุ่มตัวอย่างได้ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การแบ่งพื้นที่ในการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

ลำดับที่	พื้นที่เป้าหมาย	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
1	กรุงเทพมหานคร	150
2	นครปฐม	50
3	นนทบุรี	50
4	ปทุมธานี	50
5	สมุทรปราการ	50
6	สมุทรสาคร	50
รวม		400

4.2 เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม โดยแบ่งออกได้เป็น 7 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ เป็นแบบเลือกตอบคำตอบเดียว ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านคุณภาพ ส่วนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการ ส่วนที่ 4 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านราคา ส่วนที่ 5 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านความพึงพอใจของลูกค้า ส่วนที่ 6 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านความผูกพันของลูกค้า ส่วนที่ 7 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการบอกต่อของลูกค้า ส่วนที่ 2-7 แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ

ผู้วิจัยทำการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยการวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability Analysis) ทั้งข้อมูลทดลองใช้ และข้อมูลที่เก็บจริงพบว่า แต่ละตัวแปร มีค่า Cronbach's Alpha Coefficient ของแต่ละตัวแปรต้องมีค่ามากกว่า .70 ผลการวิเคราะห์ความเที่ยงพบว่า ตัวแปรทั้งหมดมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค สำหรับข้อมูลทดลองใช้ (n=39) มีค่าตั้งแต่ 0.911 ถึง 0.960 สำหรับข้อมูลที่เก็บจริง (n=400) มีค่าตั้งแต่ 0.854 ถึง 0.939 จากนั้นผู้วิจัยทำการตรวจสอบภาวะร่วมเส้นตรงพหุคูณ (Multicollinearity) พบว่า ค่า Tolerance อยู่ระหว่าง 0.224 ถึง 0.557 ค่า VIF อยู่ระหว่าง 1.796 ถึง 4.467

จะเห็นได้ว่าผ่านเกณฑ์ที่กำหนด โดยค่า Tolerance มีค่ามากกว่า 0.1 และค่า VIF มีค่าน้อยกว่า 10 ทุกค่าของผลการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุทั้ง 3 สมการ แสดงผลการวิเคราะห์ความเชื่อมั่น ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความเที่ยง (Reliability) ของตัวแปรด้วยข้อมูลทดลองใช้ (Pre-test) และข้อมูลที่เก็บจริง

ตัวแปร	Cronbach's Alpha (n=39)	Cronbach's Alpha (n=400)
คุณภาพการให้บริการ	0.938	0.939
คุณค่าการรับรู้ด้านคุณภาพ	0.911	0.854
คุณค่าการรับรู้ด้านราคา	0.960	0.873
ความพึงพอใจ	0.393	0.880
ความผูกพัน	0.927	0.912
การบอกต่อ	0.926	0.909

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยขอความร่วมมือจากตัวแทนร้านขายจักรายานต์ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลเพื่อทำการแจกแบบสอบถาม ทั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามได้ทั้งสิ้นจำนวน 400 ชุด

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติเชิงพรรณนา สำหรับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ การแจกแจงความถี่ และค่าร้อยละ สำหรับข้อมูลตัวแปร คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สถิติเชิงอ้างอิง สำหรับการทดสอบสมมติฐาน คือ การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุ

5. สรุปผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 400 คน ส่วนใหญ่เป็น เพศชาย คิดเป็นร้อยละ 63.00 มีอายุ 20-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 51.00 มีสถานภาพโสด คิดเป็นร้อยละ 65.50 มีระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ ปวช. คิดเป็นร้อยละ 47.00 มีอาชีพพนักงาน/ลูกจ้างบริษัทเอกชน คิดเป็นร้อยละ 50.50 และมีรายได้ต่อเดือน 10,001-30,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 53.00

กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีการรับรู้ต่อปัจจัยด้านคุณภาพ คุณภาพการให้บริการ ปัจจัยด้านราคา ความพึงพอใจ ความผูกพัน และการบอกต่ออยู่ในระดับสูง

ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า

1. ปัจจัยด้านคุณภาพส่งผลทางบวกต่อความพึงพอใจของลูกค้า โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ 0.146 ($t=3.278, Sig=.001$)
2. คุณภาพการให้บริการส่งผลทางบวกต่อความพึงพอใจของลูกค้า โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ 0.380 ($t=7.585, Sig=.000$)
3. ปัจจัยด้านราคาส่งผลทางบวกต่อความพึงพอใจของลูกค้า โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ 0.306 ($t=9.482, Sig=.000$)
4. ปัจจัยด้านคุณภาพส่งผลทางบวกต่อความผูกพันของลูกค้า โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ 0.234 ($t=6.926, Sig=.000$)
5. คุณภาพการให้บริการส่งผลทางบวกต่อความผูกพันของลูกค้า โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ 0.479 ($t=15.025, Sig=.000$)

6. ปัจจัยด้านราคาส่งผลกระทบต่อความผูกพันของลูกค้า โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ 0.213
($t=4.756$, $Sig=.000$)
7. ความพึงพอใจส่งผลกระทบต่อความผูกพันของลูกค้า โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ 0.179
($t=2.840$, $Sig=.005$)
8. ความพึงพอใจส่งผลกระทบต่อการบอกต่อของลูกค้า โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ 0.447
($t=11.258$, $Sig=.000$)
9. ความผูกพันของลูกค้าส่งผลกระทบต่อการบอกต่อของลูกค้า โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ 0.463 ($t=11.655$, $Sig=.000$)

ทั้งนี้ ตัวแปรปัจจัยด้านคุณภาพ ตัวแปรคุณภาพการให้บริการ และตัวแปรปัจจัยด้านราคาสามารถร่วมกันอธิบายความพึงพอใจของลูกค้าได้ร้อยละ 77.60 ขณะที่ตัวแปรปัจจัยด้านคุณภาพ ตัวแปรคุณภาพการให้บริการ ตัวแปรปัจจัยด้านราคาและความพึงพอใจของลูกค้าสามารถร่วมกันอธิบายความผูกพันของลูกค้าได้ร้อยละ 64.80 และความพึงพอใจ และความผูกพันของลูกค้าร่วมกันอธิบายการบอกต่อของลูกค้าได้ร้อยละ 72.20

6. อภิปรายผลการวิจัย

ปัจจัยด้านคุณภาพส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจของลูกค้า สอดคล้องกับงานวิจัยของ Ariyanto et al. (2021) กล่าวคือ หากสินค้าของตัวแทนจำหน่ายฯ มีคุณภาพดี จะส่งผลให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจในคุณภาพสินค้า และหากสินค้าของตัวแทนจำหน่ายฯ มีความโดดเด่นในเมื่อเทียบกับคู่แข่งก็จะส่งผลให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจต่อคุณภาพของสินค้าของตัวแทนจำหน่ายฯ ทำให้สามารถสรุปได้ว่า หากลูกค้ารับรู้ถึงปัจจัยด้านคุณภาพเพิ่มมากขึ้น จะส่งผลให้เกิดความพึงพอใจที่เพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย

คุณภาพการให้บริการส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจของลูกค้า สอดคล้องกับงานวิจัยของ Depiana and Hartelina (2021) กล่าวคือ หากพนักงานของตัวแทนจำหน่ายฯ มีความสามารถในการให้บริการได้ในระยะเวลาที่เหมาะสมจะส่งผลให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจต่อการบริการที่ได้จากตัวแทนจำหน่ายฯ และหากพนักงานของตัวแทนจำหน่ายฯ มีมนุษยสัมพันธ์ดีจะส่งผลให้ลูกค้าเกิดความทันท่วงทีพอใจต่อพนักงานขายตัวแทนจำหน่ายฯ ทำให้สามารถสรุปได้ว่า หากลูกค้ารับรู้ถึงคุณภาพในการบริการที่ดีขึ้นก็จะส่งผลให้เกิดความพึงพอใจที่เพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย

ปัจจัยด้านราคาส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจของลูกค้า สอดคล้องกับงานวิจัยของ Putro and Nurmahdi (2020) กล่าวคือ หากสินค้าของตัวแทนจำหน่ายฯ มีราคาที่สมเหตุสมผลจะส่งผลให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจในภาพรวมสินค้าของตัวแทนจำหน่ายฯ และหากราคาสินค้าของตัวแทนจำหน่ายฯ มีความคุ้มค่ากับเงินที่จ่ายไป จะส่งผลให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจต่อราคาสินค้าของตัวแทนจำหน่ายฯ ทำให้สามารถสรุปได้ว่า หากลูกค้ารับรู้ถึงปัจจัยด้านราคาของสินค้าเพิ่มมากขึ้นก็จะส่งผลให้เกิดความพึงพอใจที่เพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย

ปัจจัยด้านคุณภาพส่งผลกระทบต่อความผูกพันของลูกค้า สอดคล้องกับงานวิจัยของ Hanafi, Kamase, Djamereng and Serang (2019) กล่าวคือ หากสินค้าของตัวแทนจำหน่ายฯ มีคุณภาพดีจะส่งผลให้ลูกค้าเลือกตัวแทนจำหน่ายฯ เป็นตัวเลือกแรกในการเลือกซื้อรถจักรยานยนต์ และหากคุณภาพสินค้าของตัวแทนจำหน่ายฯ มีความเสมอต้นเสมอปลาย จะส่งผลให้ลูกค้าเกิดความผูกพันต่อตัวแทนจำหน่ายฯ ทำให้สามารถสรุปได้ว่า หากลูกค้ารับรู้ถึงปัจจัยด้านคุณภาพเพิ่มมากขึ้นก็จะส่งผลให้เกิดความผูกพันที่เพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย

คุณภาพการให้บริการส่งผลทางบวกต่อความผูกพันของลูกค้า สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรัช ภูภัทรจินดา และ รัชดา ภักดิ์ยิ่ง (2563) กล่าวคือ หากพนักงานของตัวแทนจำหน่ายฯ ให้บริการรวดเร็ว ว่องไวจะส่งผลให้ลูกค้าเลือกตัวแทนจำหน่ายฯ เป็นตัวเลือกแรกในการซื้อรถจักรยานยนต์ และหากพนักงานของตัวแทนจำหน่ายฯ ให้บริการด้วยความสุภาพ อ่อนโยนจะส่งผลให้ลูกค้าพูดถึงตัวแทนจำหน่ายฯ ในทางที่ดีเสมอ ทำให้สามารถสรุปได้ว่า หากลูกค้ารับรู้ถึงคุณภาพในการบริการที่ดีขึ้น จะส่งผลให้เกิดความผูกพันที่เพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย

ปัจจัยด้านราคาส่งผลทางบวกต่อความผูกพันของลูกค้า สอดคล้องกับงานวิจัยของ มานะ เจริญชัย มณฑิรา ลีลา ประชากุล นิพิฐพนธ์ สนิทเหลือ เฉลิมชาติ มรหมด และกริณา แก้วสุน (2563) กล่าวคือ หากสินค้าของตัวแทนจำหน่ายฯ มีราคาที่ถูกกว่ากับเงินที่จ่ายไปจะส่งผลให้ลูกค้าเลือกตัวแทนจำหน่ายฯ เป็นตัวเลือกแรกในการซื้อรถจักรยานยนต์ และหากราคาสินค้าของตัวแทนจำหน่ายฯ มีความเหมาะสมเมื่อเทียบกับสินค้าของคู่แข่งจะส่งผลให้ลูกค้าไม่ซื้อสินค้าจากที่อื่นหากตัวแทนจำหน่ายฯ ยังเปิดให้บริการ ทำให้สามารถสรุปได้ว่า หากลูกค้ารับรู้ถึงปัจจัยด้านราคาของสินค้าเพิ่มมากขึ้นก็จะส่งผลให้เกิดความผูกพันที่เพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย

ความพึงพอใจส่งผลทางบวกต่อความผูกพันของลูกค้า สอดคล้องกับงานวิจัยของ Meirani (2019) กล่าวคือ หากลูกค้าพึงพอใจต่อการบริการที่ได้จากตัวแทนจำหน่ายฯ จะส่งผลให้ลูกค้าพูดถึงตัวแทนจำหน่ายฯ ในทางที่ดีเสมอ และหากโดยภาพรวมลูกค้าพึงพอใจต่อสินค้า และบริการของตัวแทนจำหน่ายฯ ก็ส่งผลให้ลูกค้ามีความผูกพันต่อตัวแทนจำหน่ายฯ ทำให้สามารถสรุปได้ว่า หากลูกค้ามีความพึงพอใจที่เพิ่มมากขึ้น จะก่อให้เกิดความผูกพันที่เพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย

ความพึงพอใจส่งผลทางบวกต่อการบอกต่อของลูกค้า สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐพล อัสสะรัตน์ และอริวัฒน์ รัตนพันธ์ (2563) กล่าวคือ หากลูกค้าพึงพอใจต่อราคาสินค้าของตัวแทนจำหน่ายฯ จะส่งผลให้ลูกค้าแนะนำครอบครัว มิตรสหาย เพื่อนร่วมงาน หรือบุคคลอื่น ๆ ให้มาซื้อสินค้าของตัวแทนจำหน่ายฯ และหากโดยภาพรวมลูกค้าพึงพอใจต่อสินค้า และบริการของตัวแทนจำหน่ายฯ ก็ส่งผลให้ลูกค้าบอกต่อให้ครอบครัว มิตรสหาย เพื่อนร่วมงาน หรือบุคคลอื่น ๆ ให้มาเลือกซื้อสินค้าของตัวแทนจำหน่ายฯ ทำให้สามารถสรุปได้ว่า หากลูกค้ามีความพึงพอใจที่เพิ่มมากขึ้น จะก่อให้เกิดการบอกต่อที่เพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย

ความผูกพันของลูกค้าส่งผลทางบวกต่อการบอกต่อของลูกค้า สอดคล้องกับงานวิจัยของ Wu, Ai, and Chang (2021) กล่าวคือ หากลูกค้ามีความผูกพันต่อตัวแทนจำหน่ายฯ จะส่งผลให้ลูกค้าบอกต่อให้ครอบครัว มิตรสหาย เพื่อนร่วมงาน หรือบุคคลอื่น ๆ ให้มาเลือกซื้อสินค้าของตัวแทนจำหน่ายฯ และหากลูกค้าพูดถึงตัวแทนจำหน่ายฯ ในทางที่ดีเสมอจะส่งผลให้ลูกค้าพูดถึงประสบการณ์ดี ๆ ที่ได้รับจากสินค้าของตัวแทนจำหน่ายฯ ให้กับครอบครัว มิตรสหาย เพื่อนร่วมงาน หรือบุคคลอื่น ๆ ฟัง ทำให้สามารถสรุปได้ว่า หากลูกค้ามีความผูกพันที่เพิ่มมากขึ้น จะก่อให้เกิดการบอกต่อที่เพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

7.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัยผู้วิจัยเสนอแนะให้ตัวแทนร้านจำหน่ายรถจักรยานยนต์ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ส่งเสริม และมุ่งเน้นคุณภาพการให้บริการ ปัจจัยด้านราคา และปัจจัยด้านคุณภาพตามลำดับ ดังต่อไปนี้

7.1.1 ควรมุ่งเน้นคุณภาพการให้บริการ โดยต้องให้บริการรวดเร็ว ว่องไว ในระยะเวลาที่เหมาะสม พนักงานมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สุภาพ อ่อนน้อม มีความน่าเชื่อถือ ให้บริการด้วยความเต็มใจ ฟังพวาอาศัยได้ เข้าใจความต้องการของลูกค้าเป็นอย่างดี ยินดีรับฟังในสิ่งที่ลูกค้าร้องขอ นอกจากนี้การตกแต่งทั้งภายใน และภายนอกของศูนย์จำหน่ายควรมีความสวยงาม และสะอาด โต๊ะ เก้าอี้ ควรจัดเตรียมไว้อย่างเพียงพอต่อการให้บริการแก่ลูกค้า

7.1.2 ควรมุ่งเน้นปัจจัยด้านราคา โดยการกำหนดราคาสินค้าไม่แพงจนเกินไป คำนึงถึงความเหมาะสมกับสถานะเศรษฐกิจปัจจุบัน และความคุ้มค่ากับเงินที่ลูกค้าจ่ายไป ควรทำการเปรียบเทียบราคา และของสมนาคุณที่มอบให้กับลูกค้ากับคู่แข่งอยู่เสมอ

7.1.3 ควรมุ่งเน้นปัจจัยด้านคุณภาพ ถึงแม้ว่าสินค้าหลักซึ่งคือ รถจักรยานยนต์การควบคุมคุณภาพการผลิตทั้งหมดจะขึ้นอยู่กับบริษัทผู้ผลิตรถจักรยานยนต์ยี่ห้ออื่น ๆ ทางตัวแทนจำหน่ายควรมีสินค้าที่คุณภาพดี เป็นของแท้ มีความหลากหลาย และความโดดเด่นเหนือกว่าคู่แข่ง สินค้าต้องมีคุณภาพที่เสมอด้านเสมอปลาย

7.2 ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

7.2.1 ควรทำการศึกษาเกี่ยวกับลูกค้าที่ซื้อรถจักรยานยนต์ในเขตเมืองใหญ่อื่น ๆ เช่น เชียงใหม่ นครศรีธรรมราช เป็นต้น เพื่อเป็นการยืนยันผลการวิจัย

7.2.2 ควรทำการศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจ และความผูกพันของลูกค้าเพิ่มเติม เช่น ภาพลักษณ์ตราสินค้า เป็นต้น

8. รายการอ้างอิง

- กัณวีร์ กนิษฐพงษ์. (2558). **โครงการศึกษาแนวทางการวิจัยด้านความปลอดภัยของรถจักรยานยนต์**. สืบค้นเมื่อ 14 กุมภาพันธ์ 2564, จาก http://www.roadsafetythai.org/edoc/doc_20181212145228.pdf
- ณัฐพล อัสสระรัตน์ และอริวัฒน์ รัตนพันธ์. (2563). **อิทธิพลคุณภาพบริการและการรับรู้ราคาของศูนย์บริการรถยนต์ต่อความพึงพอใจ การบอกต่อ และการซื้อซ้ำในแบรนด์รถยนต์**. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 19(1), 31-47.
- ธนวัฒน์ เกิดผล. (2561). **ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อปัญหาการจราจรในจังหวัดปทุมธานี และปริมณฑล**. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยปทุมธานี, 10(1), 229-236.
- มานะ เจริญชัย มณฑิรา สีสลาประชากุล นิธิฐพนธ์ สนิทเหลือ เฉลิมชาติ มรชแต และกริมา แก้วสุ่น. (2563). **ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าใช้บริการหลังการจำหน่ายของศูนย์บริการโตโยต้ามหานคร สาขาเทพารักษ์อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ**. Journal of Suvarnabhumi Institute of Technology (Humanities and Social Sciences), 6(1), 495-506.
- สุรัช ภูภัทรจินดา และรัชดา ภัคดียิ่ง. (2563). **คุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อความภักดีของลูกค้าธุรกิจ ร้านอะไหล่รถยนต์ในจังหวัดหนองบัวลำภู**. Journal of Modern Learning Development, 5(6), 116-127.
- Ariyanto, A., Akbar, M. F., & Khoir, A. (2021). **The influence of service quality and product ouality toward purchase decision of Honda Motorcycle at AHM Bintaro**. Paper presented at the Proceeding The First International Conference on Government Education Management and Tourism.
- Anderson, E.W., Fornell, C., & Lehmann, D.R. (1994). **Customer satisfaction, market share, and profitability: Findings from Sweden**. The Journal of Marketing, 58, 53-66.
- Depiana, E., & Hartelina, H. (2021). **Marketing service on customer satisfaction of Yamaha Motorcycles at PT Ramarayo Perdana Karawang**. Aptisi Transactions on Management (ATM), 5(1), 11-19.
- Hanafi, M. A. N., Kamase, J., Djamereng, A., & Serang, S. (2019). **The Effect of Brand Awareness and Quality Perception of Customer Satisfaction through Purchasing Decisions Honda and Yamaha Motors (Case study of Maros Muslim University Students)**. Business and Economic Research, 9(4), 210-230.

- Meirani, M. (2019). **Effect of Customer Brand Engagement, Customer Satisfaction and Brand Love, to Customer- Based Brand Equity on Brand Honda Motorcycle in Faculty of Economic in Universitas Negeri Padang.** Third Padang International Conference On Economics Education, Economics, Business and Management, Accounting and Entrepreneurship (PICEEBA 2019), Atlantis Press.
- Oliver, R.L. (1997). **Satisfaction: A behavioral perspective on the consumer.** New York: McGraw-Hill.
- Putro, C. H. and A. Nurmahdi. (2020). **Analysis of Purchase Decision and Its Impacts Towards Honda Beat Motorcycle's Customer Satisfaction Viewed Through Product Quality and Price Perception Variables at Tangerang City Area.** International Journal of Innovative Science and Research Technology, 5(6), 1222-1229.
- Thakur, R. (2018). **Customer engagement and online reviews .** Journal of Retailing and Consumer Services, 41, 48-59.
- Thiriot, S. (2018). **Word-of-mouth dynamics with information seeking: Information is not (only) epidemics.** Physica A: Statistical Mechanics and its Applications, 492, 418-430.
- Wu, H.-C., Ai, C.-H., & Chang, Y.-Y. (2021). **What drives experiential sharing intentions towards motorcycle touring? The case of Taiwan.** Journal of China Tourism Research, 17(1), 90-119.

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ความคาดหวังของผู้รับบริการ ที่ใช้บริการของโรงพยาบาลเอกชน

EXPLORATORY FACTOR ANALYSIS OF CLIENT'S EXPECTATION IN PRIVATE HOSPITALS

อรรถพล องค์กรชัยวัฒน์¹

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบความคาดหวังของผู้รับบริการ ที่มาใช้บริการของโรงพยาบาลเอกชน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ป่วยนอกที่มารับบริการของโรงพยาบาลเอกชน จำนวน 1,240 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามความคาดหวังของผู้รับบริการ ที่มาใช้บริการของโรงพยาบาลเอกชน สถิติที่ใช้ประกอบด้วย สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอนุมาน โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) ผลการศึกษาพบว่า การบริการของโรงพยาบาลเอกชนควรมีการดำเนินงานที่ประกอบไปด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านการบริการ โดยการบริการที่เหมาะสมจะต้องประกอบไปด้วยการมีเจ้าหน้าที่ที่มีความกระตือรือร้น ในการให้บริการ 2) ด้านความเชี่ยวชาญของแพทย์ โดยการบริการที่เหมาะสมจะต้องประกอบไปด้วยการมีแพทย์อธิบายผลการตรวจ และแผนการรักษาชัดเจน 3) ด้านบริการเสริมจากโรงพยาบาล โดยการบริการที่เหมาะสมจะต้องประกอบไปด้วยการมีค่าบริการ เมื่อเทียบกับการบริการ มีความเหมาะสม 4) ด้านโครงสร้างพื้นฐานโดยการบริการที่เหมาะสมจะต้องประกอบไปด้วยการมีป้ายบอกทิศทาง และที่ตั้งของหน่วยบริการชัดเจน อ่านง่าย และ 5) ด้านความพร้อมของแพทย์โดยการบริการที่เหมาะสมจะต้องประกอบไปด้วยการมีระยะเวลารอพบแพทย์ ใช้เวลาไม่นาน แพทย์ มีจำนวนเพียงพอสำหรับการให้บริการ และแพทย์มีความพร้อมให้บริการทันที

คำสำคัญ: ความคาดหวัง, ผู้รับบริการ, การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ

Abstract

. The purpose of this research was to analyze the components of clients' expectation that come to use the services of private hospitals. This is a quantitative research that sample consisted of 1,240 private hospital outpatients. The statistics used consist of Descriptive statistics were mean, standard deviation, inferred statistics and Exploratory Factor Analysis. The result of the study was found that private hospital services should have operations that consist of 5 components: 1) Proper service must include enthusiastic staff. 2) Doctors' expertise including the presence of a doctor, explain the results clearly and apparent treatment plan. 3) Additional services from hospitals where reasonable and appropriate between services and fee. 4) Hospital Infrastructure including clear direction signs and easily to read, and the location of that service unit is vivid. 5) The availability of physicians, where appropriate waiting period has been met, enough number of doctors for servicing, and doctors are ready to serve immediately.

Keywords: EXPECTATIONS, OUTPATIENTS, EXPLORATORY FACTOR ANALYSIS

¹ อาจารย์ ดร. ประจักษ์คณะวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

1. บทนำ

ปี พ.ศ. 2562 ประเทศไทยมีระบบสุขภาพที่ดีที่สุดในโลก และเป็นอันดับหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (CEOWORLD, 2019) โดยพิจารณาจากปัจจัยต่างๆ ได้แก่ 1.โครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณสุข 2.ประสิทธิภาพของบุคลากรด้านสาธารณสุข ตั้งแต่แพทย์ พยาบาล และบุคลากรอื่นๆ 3.ค่าใช้จ่ายในระบบ 4.การเข้าถึงยาคุณภาพ และ 5.ความพร้อมของรัฐบาลในการจัดการระบบ ประเทศไทยได้คะแนนทั้งหมด 67.99 จาก 100 โดยแบ่งเป็นด้านโครงสร้างพื้นฐาน 92.58 คะแนน ด้านบุคลากรผู้เชี่ยวชาญ 17.37 คะแนน ด้านค่าใช้จ่าย 96.22 คะแนน ด้านการเข้าถึงยา 67.51 คะแนน และ ความพร้อมของรัฐบาล 89.91 คะแนน

ประเทศไทยจัดสรรการรักษาพยาบาลไว้อย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย 1) หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า คือ บัตรทอง และบัตร 30 บาท สำหรับคนไทยทั่วประเทศ 49 ล้านคน 2) ประกันสังคม สำหรับพนักงานเอกชน 13 ล้านคน และ 3) สิทธิการรักษาพยาบาลจากกรมบัญชีกลาง สำหรับข้าราชการและครอบครัว ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า “ทุกคน” มีพื้นที่สำหรับรักษาพยาบาลยามเจ็บป่วยหรือเกิดอุบัติเหตุฉุกเฉิน (สมาคมโรงพยาบาลเอกชน, 2557) จากเหตุผลดังกล่าว จึงเป็นสาเหตุให้การปฏิบัติงานของแพทย์ในโรงพยาบาลภาครัฐไม่เอื้อต่อประสิทธิภาพการทำงาน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้บริการและผู้รับบริการอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ และก่อให้เกิดความไม่สะดวกสบาย ลำช้า แออัดของผู้มารับการบริการในโรงพยาบาลของรัฐ แม้ว่าทางภาครัฐจะมีแนวนโยบายต่างๆ ออกมาเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว และได้ผลดีขึ้นในระดับหนึ่งก็ตาม เช่น การขยายจำนวนโรงพยาบาลศูนย์ นักศึกษาที่ได้รับทุนต้องกลับไปทำงานกับโรงพยาบาลชุมชน เป็นต้น ประเทศไทยก็ยังประสบกับเงื่อนไขการเปลี่ยนแปลง ภายใต้บริบทของความต้อการด้านสุขภาพของปัจเจกบุคคล การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจการเมือง และความตื่นตัวของสังคมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ความคาดหวังในคุณภาพของการบริการในขณะทีระบบสุขภาพที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ทำให้มีข้อจำกัดเชิงนโยบายหลายประการที่กำลังคนด้านสุขภาพไม่สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบกับยังขาดกลไกหลักระดับประเทศที่สามารถวางยุทธศาสตร์เรื่องกำลังคน การกำกับดูแลทิศทางการนโยบาย และประสานเชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่างๆ ทั้งในส่วนการวางแผน การผลิต และการใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การแก้ไขปัญหาเรื่องกำลังคนด้านสุขภาพของประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพ จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง (รายงานทรัพยากรสาธารณสุข สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข, 2557)

จากสาเหตุดังกล่าวข้างต้น โรงพยาบาลเอกชนจึงได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในระบบสาธารณสุขของประเทศ เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว โดยปัจจัยสำคัญที่มีส่วนผลักดันให้เกิดการจัดตั้งโรงพยาบาลเอกชนเพิ่มขึ้นมากในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ประกอบด้วยปัจจัยหลายประการ เช่น 1) จำนวนเตียงของโรงพยาบาลยังมีไม่พอสอดคล้องกับความต้องการ 2) การบริการตามระบบโดยเจ้าหน้าที่ของภาครัฐ ยังไม่ทันใจของผู้ไปใช้บริการ 3) การบริการในด้านความสะดวกสบายรวดเร็ว คล่องตัวและอบอุ่นใจยังไม่เต็มที่ในโรงพยาบาลของรัฐ 4) ประชาชนมีจิตสำนึกในเรื่องคุณภาพชีวิตที่ดี สุขภาพที่ดีและอายุยืนยาว เนื่องจากเศรษฐกิจดีขึ้น

การศึกษาความคาดหวังของผู้รับบริการ หรือคนไข้ หรืออีกนัยหนึ่งคือลูกค้า ในการเลือกใช้บริการโรงพยาบาลเอกชน จึงมีความสำคัญในการสนองตอบความต้องการให้ตรงตามความต้องการของผู้รับบริการ เพื่อการปรับปรุงการให้บริการของโรงพยาบาลให้ดีขึ้น และสอดคล้องกับแนวทางในการบริหารจัดการของโรงพยาบาลจากมุมมองของผู้รับบริการ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ความคาดหวังของผู้รับบริการ ที่มาใช้บริการของโรงพยาบาลเอกชน

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดทฤษฎีความคาดหวัง (Expectancy Theory)

ความหมายของความคาดหวัง

ความคาดหวัง เป็นความคิด ความเชื่อ ความต้องการ ความมุ่งหวังหรือความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่ง เช่น บุคคล การกระทำหรือเหตุการณ์จึงเป็นการคิดล่วงหน้า โดยมุ่งหวังในสิ่งที่เป็นไปได้ว่าจะเกิดตามที่ตนคิดไว้ (ฤทัย นิธิธนวิจิต, 2553) นอกจากนี้พบว่าความคาดหวังจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบพื้นฐาน 3 องค์ประกอบ คือ ความคาดหวังในความพยายาม ต่อผลการปฏิบัติงาน ความคาดหวังในผลการปฏิบัติงานต่อผลลัพธ์ และความคาดหวังในคุณค่าของผลลัพธ์ ซึ่งบุคคลจะทุ่มเท ความพยายามในการทำงานหรือไม่ขึ้น ขึ้นอยู่กับการพิจารณาองค์ประกอบทั้งสามภายใต้สถานการณ์ที่กำหนด (Bartol and Martin, 1991) และความคาดหวังต่อการกระทำหรือสถานการณ์ว่าเป็นการคาดการณ์ล่วงหน้าถึงอนาคตที่ดี เป็นความมุ่งหวังที่ดีงาม เป็นระดับหรือค่าความน่าจะเป็นของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่หวังไว้ (Clay, 1988) หากพิจารณาถึงความคาดหวังของผู้รับบริการ เป็นการแสดงออกถึงความต้องการของผู้รับบริการที่จะได้รับบริการจากหน่วยงานหรือองค์การที่ทำหน้าที่ในการให้บริการ โดย ความคาดหวังของผู้รับบริการนี้ ย่อมมีระดับแตกต่างกันไปมากหรือน้อย ขึ้นกับปัจจัยหลายประการ เช่น ความต้องการส่วนบุคคล การได้รับรู้ที่ได้รับฟังมา ประสบการณ์ที่ผ่านมา เป็นต้น (Zeithaml, Parasuraman and Berry, 1990) กล่าวโดยสรุป ความคาดหวัง หมายถึง ความรู้สึก ความต้องการต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีการคาดคะเนหรือคาดการณ์ ไว้ล่วงหน้า ซึ่งระดับความคาดหวังขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของบุคคลต่อสิ่งนั้น

ความคาดหวังกับการรักษาพยาบาล

โรงพยาบาลมีความเกี่ยวข้องกับธุรกิจบริการเป็นอย่างมาก และอาจจะมากกว่าในธุรกิจการผลิตสินค้าอื่นอีกด้วย (Snyder. 1986; cited in Bloemer; et al. 1999) จากการที่ลูกค้ามีภูมิความรู้ที่มีความเสี่ยงสูงในการซื้อบริการต่างๆ (Zeithaml et al, 1990) อาทิ ต้องเสี่ยงกับการประเมินสิ่งที่จับต้อง มองเห็นไม่ได้ (Kasper; et al. 1999; Rust; et al. 1996) ทำให้ธุรกิจบริการนั้น คุณภาพของการบริการมีบทบาทสำคัญในการสร้าง และรักษาความภักดี เพราะคุณภาพของการบริการสามารถลด ความรู้สึกเสี่ยงในการตัดสินใจ และทำให้ผู้รับบริการมีความมั่นใจในการให้บริการมากขึ้น (Dick; & Basu. 1994; Wayland; & Cold. 1997; cited in Koskela. 2002) โดยการวัดคุณภาพของการบริการ แบ่งเป็นมิติต่างๆได้ 5 มิติ (Parasuraman; Zeithaml; & Berry (1990)) คือ 1) ความเป็นรูปธรรมของบริการ (Tangibles) ซึ่งหมายถึง ลักษณะทางกายภาพที่ปรากฏ ให้เห็นถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ และทำให้บริการนั้นมีความเป็นรูปธรรมรับรู้ได้ 2) ความน่าเชื่อถือไว้วางใจได้ (Reliability) ซึ่งหมายถึง ความสามารถในการให้บริการ นั้นตรงกับสัญญาที่ให้ไว้กับผู้รับบริการ บริการที่ให้ทุกครั้งมีความถูกต้อง เหมาะสม และมีความสม่ำเสมอในทุกครั้งของบริการ 3) การตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ (Responsiveness) หมายถึง ความพร้อมและความเต็มใจที่จะให้บริการ โดยสามารถตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการได้อย่างทันท่วงที 4) การให้ความเชื่อมั่นแก่ผู้รับบริการ (Assurance) ซึ่งหมายถึง ผู้ให้บริการมีทักษะ ความรู้ ความสามารถในการให้บริการและตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการด้วยความสุภาพ มีกริยาท่าทางและมารยาทที่ดี 5) การเข้าใจ รู้จัก รับรู้ ความต้องการของผู้รับบริการ (Empathy) ซึ่งหมายถึงความสามารถในการดูแล ความเอื้ออาทรเอาใจใส่ผู้รับบริการตามความต้องการที่แตกต่างกันของผู้รับบริการแต่ละคน โดยสรุปคือ การตอบสนองให้ตรงความคาดหวังของผู้บริการด้านต่างๆ ของโรงพยาบาล ซึ่งเป็นผู้ให้บริการ จะสร้างความพึงพอใจและกลับมาใช้บริการอย่างต่อเนื่อง

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้รับบริการซึ่งเป็นผู้ป่วยนอก จากโรงพยาบาลเอกชนจำนวน 20 แห่ง การสุ่มตัวอย่างวิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) (วรณีย์ แกมเกตุ, 2551, หน้า 221) และผู้วิจัยได้นำแนวคิดของแฮร์และคณะ (Hair Joseph et al, 2010) ที่เสนอว่า กลุ่มตัวอย่างควรมีขนาดอย่างน้อย 20 เท่าของตัวแปรที่สังเกตได้ ในการวิจัยนี้ มีข้อคำถามสำหรับแบบสอบถามชุดนี้จำนวน 40 ข้อ ทำให้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม ต้องไม่ต่ำกว่า 800 ตัวอย่าง

โดยดำเนินการขออนุมัติในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารโรงพยาบาลเอกชนที่สะดวกให้ความร่วมมือ และทำจดหมายขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามเพื่อประกอบการศึกษาเท่านั้น แบบสอบถามถูกส่งทางไปรษณีย์ไปที่โรงพยาบาลเอกชนตามขนาดของโรงพยาบาล และถูกแจกให้ผู้รับบริการที่เป็นผู้ป่วยนอกโดยพยาบาล หรือแผนกการตลาด ซึ่งเป็นผู้เก็บรวบรวมแบบสอบถามทั้งหมดหลังจากผู้รับบริการตอบแล้วเสร็จ และเมื่อครบจำนวนตามที่ได้ตกลงกันแล้ว จะดำเนินการส่งกลับคืนที่ผู้วิจัยทางไปรษณีย์ที่ผู้วิจัยเตรียมกล่องและแสตมป์ไว้ให้ล่วงหน้า ระยะเวลาการเก็บข้อมูลตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน – ธันวาคม 2563 โดยผู้วิจัยแจกแบบสอบถามเพิ่มเพื่อป้องกันการสูญหายอีกร้อยละ 10 ดังนั้น จึงต้องส่งแบบสอบถามทั้งหมดจำนวน 1,500 ชุด และได้รับแบบสอบถามคืนทั้งหมด 1,240 ชุด คิดเป็นร้อยละ 82.66

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษานี้ เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) ซึ่งถูกพัฒนาจากการวิจัยเอกสาร แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความคาดหวังของการรับบริการ (Snyder, 1986; cited in Bloemer; et al. (1999), Zeithaml et al, (1990), Kasper; et al. (1999); Rust; et al. (1996), Dick; & Basu. (1994); Wayland; & Cold. (1997), Parasuraman; Zeithaml; & Berry (1990)) โดยแบบสอบถามเป็นลักษณะปลายปิด แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นคำถามแบบให้เลือกตอบ (Check List) และตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความคาดหวังและคุณภาพการบริการ 40 ข้อ กำหนดระดับความคิดเห็นตามแบบมาตรฐานค่าของ Likert Rating Scale โดยแต่ละข้อแบ่งเป็น 5 ระดับ (Lozano et al., 2008) ตั้งแต่น้อยที่สุด คือ 1 ถึงมากที่สุดคือ 5

4.3 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ มีการวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability Test) โดยใช้จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ชุด ด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's Alphas Coefficient) ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.7 แบบสอบถามได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.887 แสดงว่า เครื่องมือมีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับที่สูงและยอมรับได้ (ชไมพร กาญจนกิจสกุล, 2555)

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

การวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

การวิเคราะห์โดยใช้สถิติอนุมาน โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) ได้แก่ ค่าสถิติไค-สแควร์ เป็นค่าสถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐานทางสถิติว่าฟังก์ชันความสอดคล้องมีค่าเป็นศูนย์ ถ้าค่าสถิติไค-สแควร์มีค่าต่ำมากหรือยิ่งเข้าใกล้ศูนย์มากเท่าใด แสดงว่า ข้อมูลโมเดลลิสเรลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Jöreskog&Sörbom, 1993: 122; Diamantopoulos & Siguaw, 2000: 83) การตรวจสอบด้วยค่าสถิติไคสแควร์สามารถตรวจสอบได้สองทางคือ 1) ดูจากค่านัยสำคัญทางสถิติ (p-value) หากค่า p-value มีค่ามากกว่า 0.05 แสดงว่า ข้อมูลโมเดล

ลิสรเรล มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เพราะแสดงถึงการที่ข้อมูลโมเดลลิสรเรลแตกต่างจากข้อมูลเชิงประจักษ์ อย่างไม่มีนัยสำคัญ 2) ดูจากจำนวนเท่าของค่าสถิติไค-สแควร์ต่อค่าองศาอิสระ หากค่าสถิติไค-สแควร์มีค่าน้อยกว่า 3 เท่า ของค่าองศาอิสระ (Hair; et al. 2010: 668) ถือได้ว่าข้อมูลโมเดลลิสรเรล มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และค่าประมาณความคลาดเคลื่อนของรากกำลังสองเฉลี่ย (Root Mean Square of Approximation: RMSEA) เป็นค่าที่บ่งบอกถึงความไม่สอดคล้องของแบบจำลองที่สร้างขึ้นกับเมทริกซ์ความแปรปรวนร่วมของประชากร ซึ่งบราวน์และคูเดค (Browne; & Cudeck. 1993: 144) ได้อธิบายว่าค่า RMSEA ที่น้อยกว่า .05 แสดงว่ามีความกลมกลืนสนิท (close fit)

5. สรุปผลการวิจัย

5.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามในการศึกษาวิจัย ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (72%) มีอายุระหว่าง 20 - 30 ปี (52%) มีสถานภาพโสด (77%) ระดับการศึกษาปริญญาตรี (74%) ประกอบอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน (64%) มีรายได้ส่วนตัวต่อเดือน 10,000 – 20,000 บาท (52%)

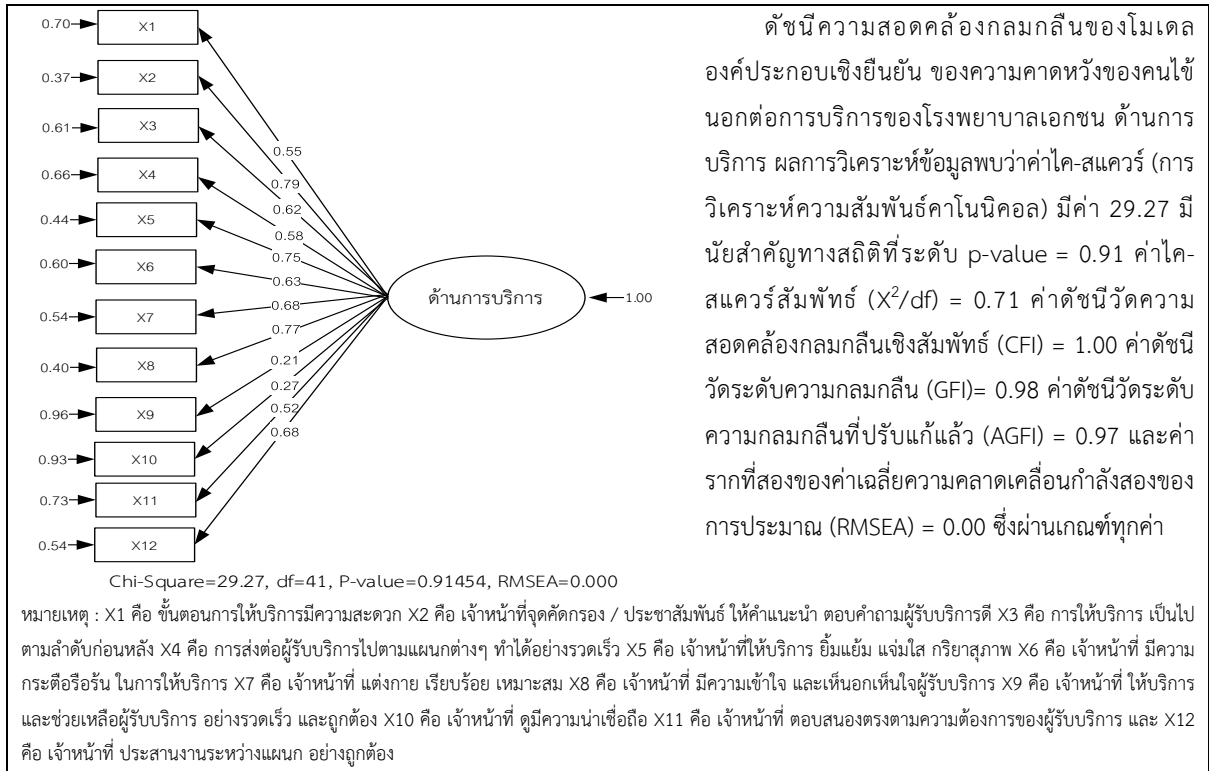
5.2 ความคาดหวังของผู้รับบริการต่อการบริการของโรงพยาบาลเอกชน

ความคิดเห็นเกี่ยวกับความคาดหวังของผู้รับบริการต่อการบริการของโรงพยาบาลเอกชน มีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ได้แก่ 1) เจ้าหน้าที่ แต่งกาย เรียบร้อย เหมาะสม 2) อุปกรณ์ เครื่องมือแพทย์ทันสมัย และพร้อมใช้งานตลอดเวลา และ 3) แพทย์ มีความมั่นใจในการใช้เครื่องมือในการตรวจรักษา ตามลำดับ ในขณะที่คาดหวังของคนไข้นอกต่อการบริการของโรงพยาบาลเอกชนที่อยู่ในระดับน้อยที่สุดเป็น 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) โรงพยาบาล มีมุมพักผ่อนสำหรับผู้รับบริการ เช่น สวนหย่อม 2) ระยะเวลารอพบแพทย์ ใช้เวลาไม่นาน (ไม่เกิน 10 – 20 นาที) และ 3) โรงพยาบาลมีสัญญาณไวไฟฟรี ที่มีคุณภาพ สำหรับผู้รับบริการ ตามลำดับ

5.3 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis)

5.3.1 ด้านการบริการ

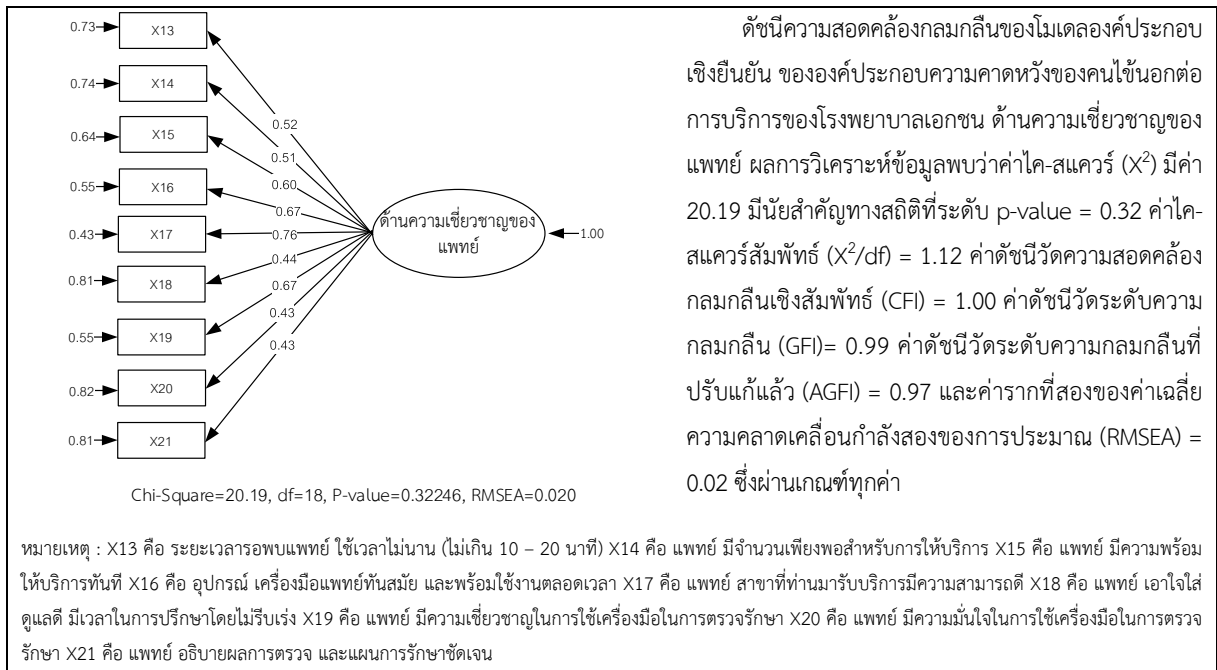
การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ขององค์ประกอบความคาดหวังของผู้รับบริการต่อการบริการของโรงพยาบาลเอกชน ด้านการบริการ ปรากฏดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 โมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ขององค์ประกอบความคาดหวังของผู้รับบริการโรงพยาบาลเอกชน ด้านการบริการ

5.3.2 ด้านความเชี่ยวชาญของแพทย์

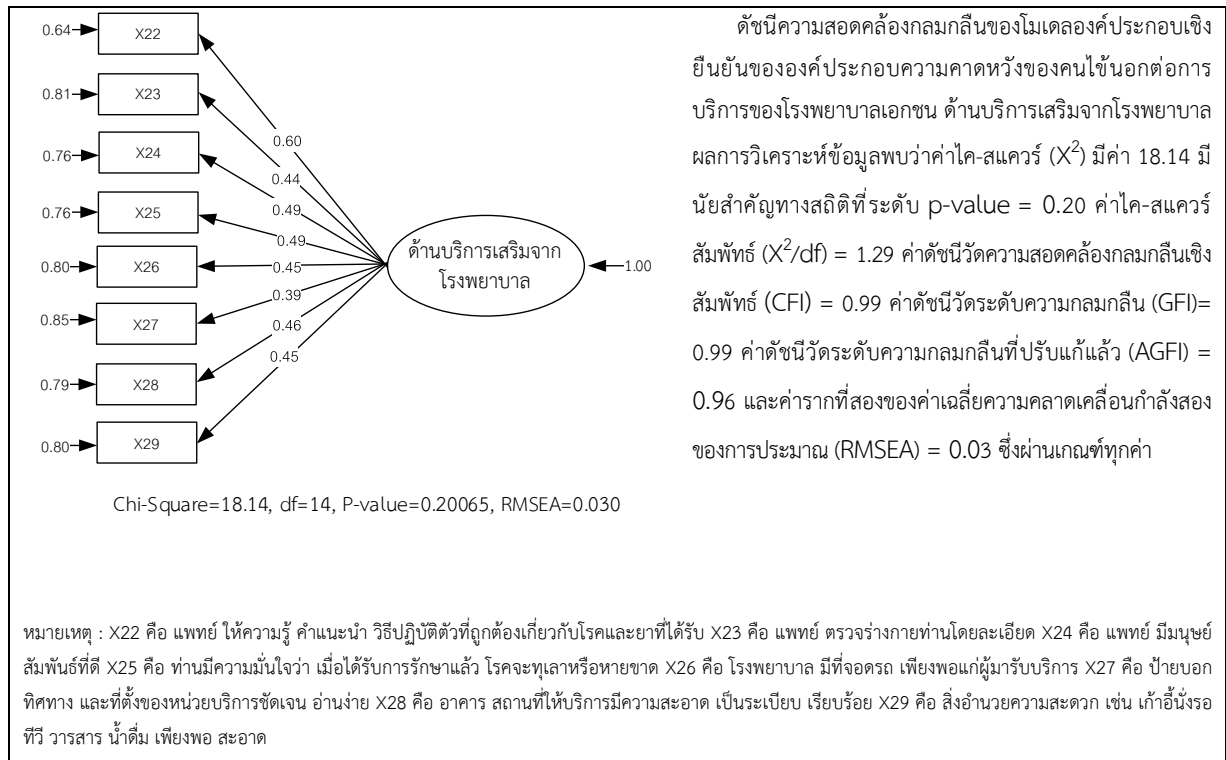
การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ขององค์ประกอบความคาดหวังของผู้รับบริการต่อการบริการของโรงพยาบาลเอกชน ด้านความเชี่ยวชาญของแพทย์ ปรากฏดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 โมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ขององค์ประกอบความคาดหวังของผู้รับบริการโรงพยาบาลเอกชน ด้านความเชี่ยวชาญของแพทย์

5.3.3 ด้านบริการเสริมจากโรงพยาบาล

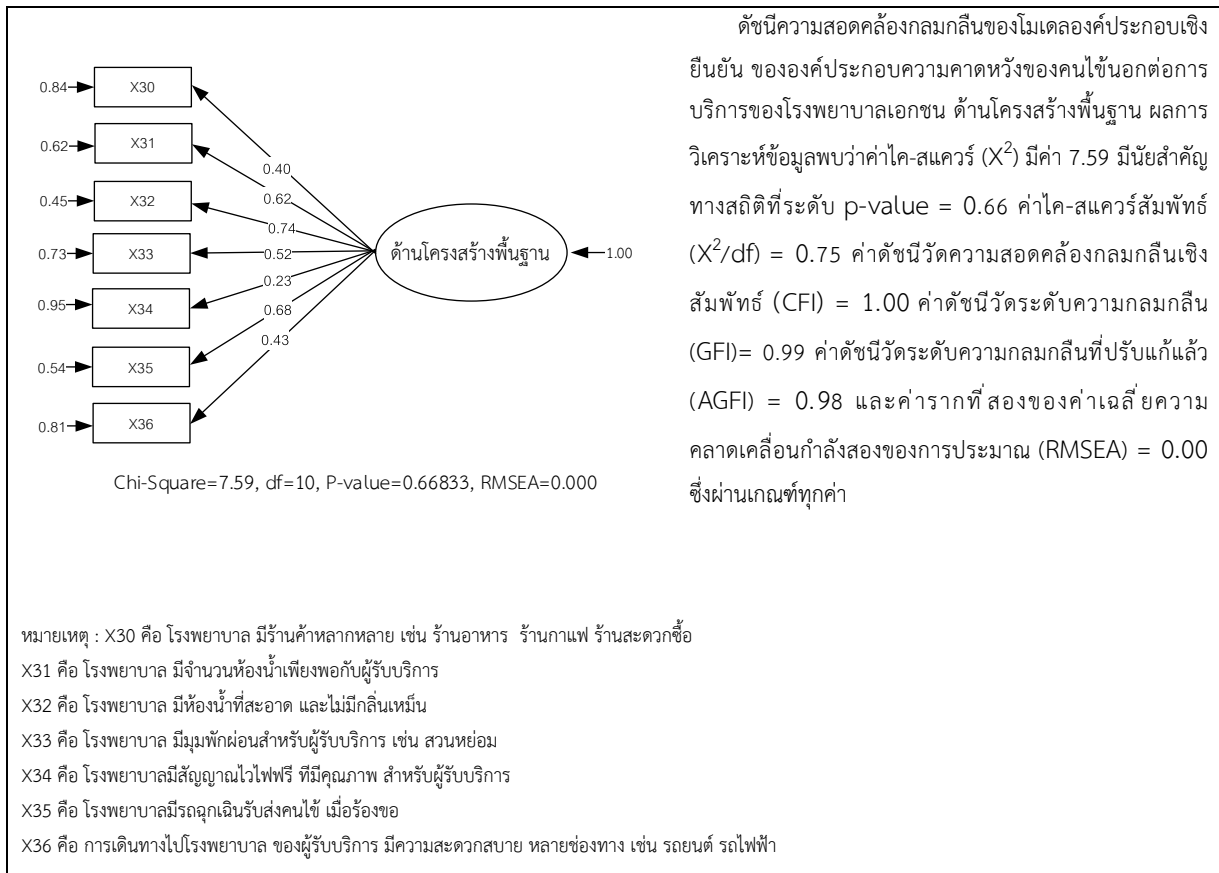
การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ขององค์ประกอบความคาดหวังของผู้รับบริการต่อการบริการของโรงพยาบาลเอกชน ด้านบริการเสริมจากโรงพยาบาล ปรากฏดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 โมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ขององค์ประกอบความคาดหวังของผู้รับบริการโรงพยาบาลเอกชน ด้านบริการเสริมจากโรงพยาบาล

5.3.4 ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

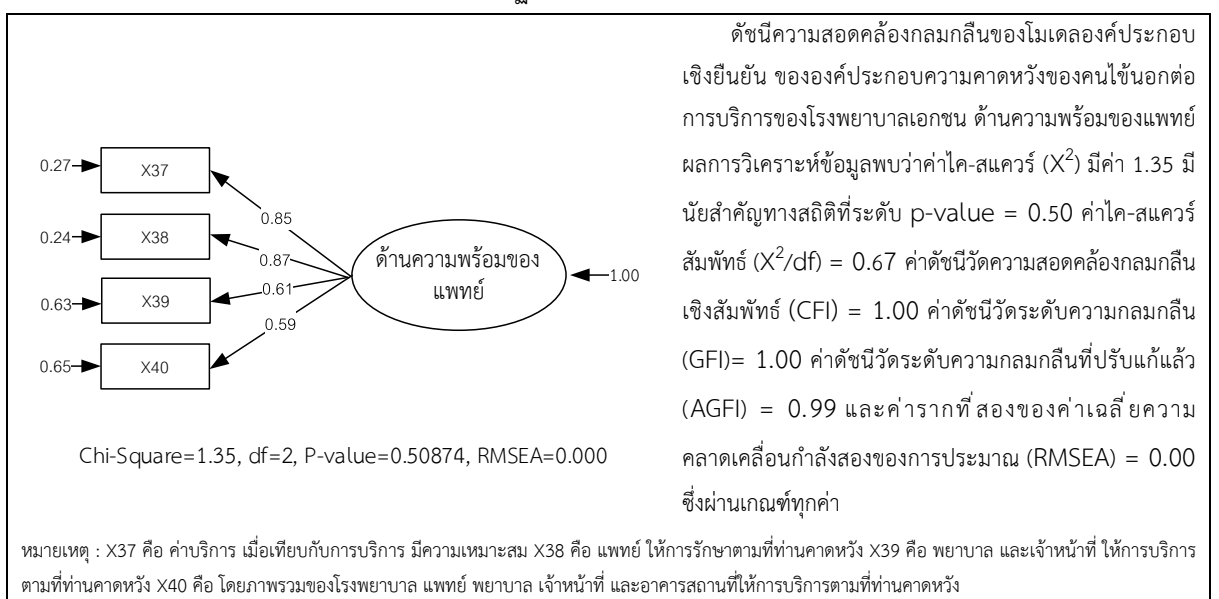
การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ขององค์ประกอบมาตรฐานความคาดหวังของผู้รับบริการต่อการบริการของโรงพยาบาลเอกชน ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ปรากฏดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 โมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจขององค์ประกอบความคาดหวังของผู้รับบริการโรงพยาบาลเอกชน ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

5.3.5 ด้านความพร้อมของแพทย์

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจขององค์ประกอบความคาดหวังของผู้รับบริการต่อการบริการของโรงพยาบาลเอกชน ด้านความพร้อมของแพทย์ ปรากฏดังภาพที่ 5

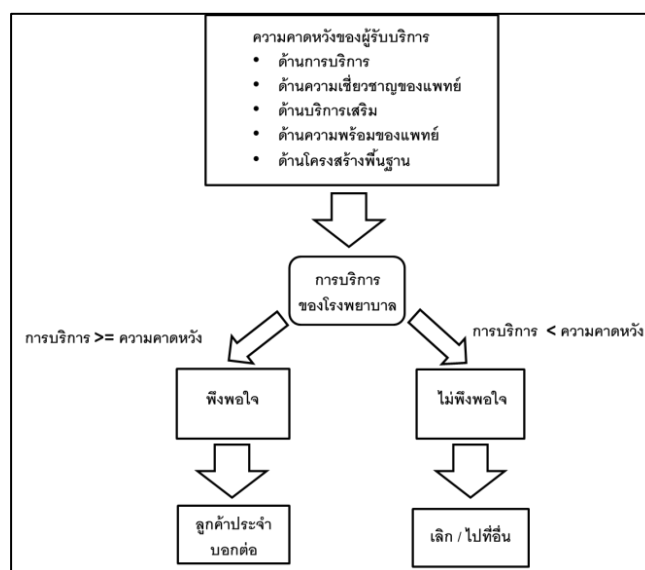

ภาพที่ 5 โมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจขององค์ประกอบความคาดหวังของผู้รับบริการโรงพยาบาลเอกชน ด้านความพร้อมของแพทย์

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาผลการวิเคราะห์องค์ประกอบความคาดหวังของผู้รับบริการ โรงพยาบาลเอกชนพบว่า ผู้รับบริการมีความคาดหวังมากที่สุด คือ เจ้าหน้าที่ แต่งกาย เรียบร้อย เหมาะสม อุปกรณ์ เครื่องมือแพทย์ทันสมัย และพร้อมใช้งานตลอดเวลา และแพทย์ มีความมั่นใจในการใช้เครื่องมือในการตรวจรักษา สอดคล้องกับงานวิจัยของวิสัย คตะตา และคณะ (2557) ศึกษาคุณภาพการบริการตามความคาดหวังและการรับรู้ของผู้ใช้บริการ แผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลนครพนม จังหวัดนครพนม พบว่า ความคาดหวังและการรับรู้ของผู้ใช้บริการต่อคุณภาพบริการโดยรวมอยู่ในระดับมากและมากที่สุดตามลำดับ

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบความคาดหวังของผู้รับบริการโรงพยาบาลเอกชนนั้น พบว่า การบริการของโรงพยาบาลเอกชน ควรมีการดำเนินงานที่ประกอบไปด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านการบริการ โดยการบริการที่เหมาะสมจะต้องประกอบไปด้วยการมีเจ้าหน้าที่ที่มีความกระตือรือร้น ในการให้บริการ เจ้าหน้าที่จุดคัดกรอง / ประชาสัมพันธ์ ให้คำแนะนำ ตอบคำถามผู้รับบริการดี และเจ้าหน้าที่ มีความเข้าใจ และเห็นอกเห็นใจผู้รับบริการ สำหรับ 2) ด้านความเชี่ยวชาญของแพทย์ โดยการบริการที่เหมาะสมจะต้องประกอบไปด้วยการมีแพทย์ อธิบายผลการตรวจ และแผนการรักษาชัดเจน และแพทย์ มีความเชี่ยวชาญในการใช้เครื่องมือในการตรวจรักษา 3) ด้านบริการเสริมจากโรงพยาบาล โดยการบริการที่เหมาะสมจะต้องประกอบไปด้วยการมีค่าบริการ เมื่อเทียบกับการบริการ มีความเหมาะสม แพทย์ ให้การรักษาตามที่คาดหวัง และการเดินทางไปโรงพยาบาล ของผู้รับบริการ มีความสะดวกสบาย หลายช่องทาง เช่น รถยนต์ รถไฟฟ้าในขณะ(ที่)4) ด้านโครงสร้างพื้นฐานโดยการบริการที่เหมาะสมจะต้องประกอบไปด้วยการมีป้ายบอกทิศทาง และที่ตั้งของหน่วยบริการชัดเจน อ่านง่าย มีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น เก้าอี้นั่งรอ ทีวี วารสาร น้ำดื่ม เพียงพอ สะอาด และโรงพยาบาล มีร้านค้าหลากหลาย เช่น ร้านอาหาร ร้านกาแฟ ร้านสะดวกซื้อ ตลอดจน 5) ด้านความพร้อมของแพทย์โดยการบริการที่เหมาะสมจะต้องประกอบไปด้วยการมีระยะเวลาการพบแพทย์ ใช้เวลาไม่นาน (ไม่เกิน 10 – 20 นาที) แพทย์ มีจำนวนเพียงพอสำหรับการให้บริการ และแพทย์ มีความพร้อมให้บริการทันที สอดคล้องกับ Bjertnaes, Ingeborg Strømseng Sjetne, Hilde Hestad Iversen (2012) ศึกษาความพึงพอใจของคนไข้ต่อโรงพยาบาล ผลกระทบต่อประสบการณ์และการตอบสนองความคาดหวังของคนไข้

ภาพที่ 6 ข้อมูลเชิงประจักษ์ของความคาดหวังของผู้รับบริการ โรงพยาบาลเอกชน ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

7.1 ผู้รับบริการทั้งผู้ป่วยในและผู้ป่วยนอก ต่างมีความคาดหวังในการบริการที่ดีจากโรงพยาบาลเอกชนในด้านต่างๆกัน โรงพยาบาลควรเพิ่มคุณภาพการให้บริการของบุคลากร โดยส่งเสริมให้บุคลากรมีความตระหนักต่อการให้บริการที่ดี และมีคุณภาพอยู่เสมอ ซึ่งเป็นหัวใจหลักของธุรกิจบริการ ควรส่งเสริมให้บุคลากรได้มีโอกาสในการอบรมเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถในด้านต่างๆ เช่น กิริยา มารยาท ภาษาอังกฤษ การให้ข้อมูลการรักษาในเบื้องต้นแก่ผู้มารับบริการ ให้มีการบริการด้วยมาตรฐานเดียวกัน และเพิ่มทักษะในการสื่อสาร เป็นต้น

7.2 นำกรอบแนวคิด และแนวทางปฏิบัตินี้ไปปรับปรุง แก้ไข พัฒนาเพื่อดำเนินการทำให้ในกลุ่มตัวอย่างทั้งผู้รับบริการในโรงพยาบาลรัฐบาล โรงพยาบาลเอกชน เพื่อเปรียบเทียบ และปรับปรุงเทคนิคในการเก็บข้อมูลเชิงลึกให้มีประสิทธิภาพ เหมาะสมมากขึ้น

7.3 ศึกษาความคิดเห็น ทศนคติในมุมมองของผู้ให้บริการส่วนหน้า เพื่อได้ทราบถึงภาพรวม ปัญหาและอุปสรรคของ การงาน การให้บริการ เพื่อนำมาพัฒนาปรับปรุงการให้บริการให้เหมาะสมต่อไป

8. รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- ไข่มพร กาญจนกิจสกุล. (2555). **ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์**. ศูนย์บรรณสารและการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยพะเยา. พิมพ์ครั้งที่ 2.
- ภัสรา เชษฐโชติศักดิ์. (2557). รายงานทรัพยากรสาธารณสุข สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข, โรงพยาบาลจิตเวชขอนแก่นราชนครินทร์.
- ฤทัย นิธิวิจิตร (2553). **ความคาดหวังและสิ่งที่ได้รับของผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ**. กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วรรณิ แกมเกตุ. (2551). **วิธีวิทยาการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิสัย คตะ และคณะ (2557). **ความรู้และเจตคติเรื่องการป้องกันการมีเพศสัมพันธ์ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในอำเภอศรีสงคราม**. นครพนม : มหาวิทยาลัยนครพนม.

สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข (2557). รายงานทรัพยากรสาธารณสุข 2557
สมาคมโรงพยาบาลเอกชน (2557). **การเติบโตของโรงพยาบาลเอกชนในประเทศไทย**. สืบค้นจาก
http://www.thaiprivatehospitals.org/09-misk/about-us_tpha/

ภาษาต่างประเทศ

- "Hair, J.F., Black, W.C., Babin, B.J., & Anderson, R.E. (2010). **Multivariate Data Analysis**. Seventh Edition.
- Bartol, K. M. & Martin, D. C. (1991). **Management**. NewYork: McGraw - Hill.
- Bjertnæs, Øyvind Andresen; Iversen, Hilde Hestad. **User-experience surveys with maternity services: a randomized comparison of two data collection models**. International Journal for Quality in Health Care 2012; Volum 24.(4) s. 433-438
- Browne, M.W. & Cudeck, R. (1993). **Alternative ways of assessing model fit**. In Bollen, K.A. & Long, J.S. [Eds.] Testing structural equation models. Newbury Park, CA: Sage, 136–162.

- CEOWORLD (2019). **Healthcare Global Survey**. สืบค้นจาก <https://ceoworld.biz/2019/08/05/revealed-countries-with-the-best-health-care-systems-2019>
- Clay. Clay, R. (1988). **Chambers English Dictionary**. Great Britain : bunay Suffolk.
- Diamantopoulos, A. & Siguaw, A. D. (2000). **Introducing LISREL: A guide for the uninitiated**. London : Sage Publications.
- Dick, A. S., & Basu, K. (1994). **Customer loyalty: Toward an integrated conceptual framework**. Journal of the Academy of Marketing Science, 22(2), 99–113.
- J. Bloemer, K. de Ruyter, M. Wetzels. (1999). **Linking Perceived Service Quality and Service Loyalty: A Multi-dimensional Perspective** European Journal of Marketing, 33 (1999), pp. 1082-1106
- Joreskog, K.G. and Sorbom, D. (1993). **LISREL 8 Structural Equation Modelling with the SIMPLIS Command Language**. Scientific Software.
- Kasper LH, Brindle PK, Schnabel CA, Pritchard CE, Cleary ML, van Deursen JM . (1999). **CREB binding protein interacts with nucleoporin-specific FG repeats that activate transcription and mediate NUP98-HOXA9 oncogenicity**. Mol Cell Biol 19: 764–776.
- Lozano, Luis M.; García-Cueto, Eduardo; Muñiz, José (2008). **Effect of the number of response categories on the reliability and validity of rating scales**. In: **Methodology: European**. Journal of Research Methods for the Behavioral and Social Sciences, Vol 4(2), 73-79.
- Oliver, R.L., Rust, R. T., and Varki, S. (1997), "**Customer Delight: foundations, findings, and managerial insight**". Journal of Retailing, 73 (3), 311-336.
- Parasuraman, A., Zeithaml, V. A. & Berry, L. L. (1990). **Communication and control process in delivery of service quality**. Journal of Marketing, 52(April).
Prentice Hall, Upper Saddle River, New Jersey.
- Snyder M, et al. (1986). **Bent DNA at a yeast autonomously replicating sequence**. Nature 324 (6092): 87-89
- Zeithaml, V. A., Berry, L., & Parasuraman , A. (1990). **Delivery quality service : Balancing customer perception and expectations**. NY: Free Press

แบบจำลองสมการโครงสร้างความภักดีทางอิเล็กทรอนิกส์: กรณีศึกษาการซื้อสินค้า จากแอปพลิเคชัน Shopee ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

STRUCTURAL EQUATION MODELLING OF ELECTRONIC LOYALTY: A CASE STUDY OF PURCHASING
PRODUCTS FROM SHOPEE APPLICATION OF CONSUMERS IN MUEANG DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE

จินดาณะห์ ดินพนม¹ ทศทรง บุญอินโท² และ อนุวัต สงสม³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแบบจำลองสมการโครงสร้างความภักดีทางอิเล็กทรอนิกส์ของการซื้อสินค้าผ่านทางแอปพลิเคชัน Shopee กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำนวน 210 ราย จากวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และตรวจสอบความสอดคล้องของแบบจำลองด้วยการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่า แบบจำลองที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\chi^2/df = 1.96$, CFI=0.94, RMSEA=0.048, SRMR=0.041) โดยพบว่าปัจจัยด้านการยอมรับเทคโนโลยี มีอิทธิพลทางตรงต่อความไว้วางใจและความภักดีของลูกค้าด้วยขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.48, 0.37 นอกจากนี้ ยังพบว่าความไว้วางใจของลูกค้ามีอิทธิพลทางตรงต่อการภักดีทางอิเล็กทรอนิกส์ ด้วยขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.68

คำสำคัญ: การยอมรับเทคโนโลยี, ความไว้วางใจ, ความภักดีทางอิเล็กทรอนิกส์

Abstract

This research aimed to develop the structural equation modelling of electronic loyalty to Shopee application. The samples consisted of 210 customers in Muang District, Songkhla Province which multi-stage random sampling. The questionnaire was used as a research tool. Fundamental data analysis using descriptive statistics and verify the consistency of the model by analyzing the structural equation model. The research results were found that the model developed was consistent with the empirical data ($\chi^2/df = 1.96$, CFI = 0.94, RMSEA = 0.048, SRMR = 0.041) It was found that the factor of technology adoption has a positive direct effect to customer trust and customer loyalty with an effect size of 0.48 and 0.37. Moreover, It was also found that the customer trust had a positive direct effect to customer loyalty with an effect size of 0.68

Keywords: TECHNOLOGY ADOPTION, TRUST, ELECTRONIC LOYALTY

^{1,2} นักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรการจัดการธุรกิจการค้าสมัยใหม่ คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำคณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

1. บทนำ

ในปัจจุบันอินเทอร์เน็ตมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สัญญาณอินเทอร์เน็ตขยายตัวครอบคลุมเกือบทุกพื้นที่ รวมทั้งมีความเสถียรและรวดเร็วมากกว่าในอดีต ทำให้พฤติกรรมผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงไปจากที่นิยมซื้อสินค้าและบริการจากร้านค้าทั่วไป มาเป็นการซื้อขายผ่านระบบออนไลน์หรืออินเทอร์เน็ต หรือที่เรียกกันว่า พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-commerce) กันมากขึ้น ส่งผลให้มูลค่าการเติบโตของตลาดพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในทุกปี โดยในปี 2559 มูลค่าของตลาดพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย มีมูลค่าจำนวน 2.5 ล้านล้านบาท โดยเติบโตเพิ่มขึ้นจากปี 2558 สูงถึง ร้อยละ 12.42 และมีส่วนแบ่งทางการตลาดมากที่สุดคือ ตลาดพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์แบบผู้ประกอบการกับผู้ประกอบการ (Business to Business: B2B) มีมูลค่า 1.5 ล้านล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 60.27 รองลงมาคือ แบบผู้ประกอบการกับผู้บริโภค (Business to Consumer: B2C) มูลค่า 7 แสนล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 27.47 และแบบผู้ประกอบการกับรัฐบาล (Business to Government: B2G) มูลค่า 3 แสน ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 12.29 (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2560)

การยอมรับเทคโนโลยี เป็นการนำเทคโนโลยีที่ยอมรับมาใช้งานซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตัวบุคคลหรือการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ พฤติกรรมทัศนคติ และการใช้งานเทคโนโลยีที่ง่ายขึ้น นอกจากนี้ การยอมรับเทคโนโลยีเป็นพฤติกรรมของผู้ใช้ที่ทำความเข้าใจในเทคโนโลยีและตระหนักถึงการนำเทคโนโลยีมาใช้จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องจึงตัดสินใจยอมรับเทคโนโลยีนั้นไปประยุกต์ใช้ (เกวรินทร์ ละเอียดตินันท์ และนิธนา ฐานิตธนกร, 2559) ความไว้วางใจเป็นความมั่นใจในการซื้อสินค้าของผู้บริโภคความซื่อสัตย์ในการบริการรวมไปถึงการที่ร้านค้ามีการเก็บข้อมูลส่วนตัวของผู้ซื้อเป็นความลับ เช่น ชื่อ ที่อยู่ และหมายเลขโทรศัพท์ (จิตภา ทัดหอม, 2560) ทั้งนี้มีผู้บริโภคจำนวนไม่น้อยที่ให้ความสนใจในการซื้อสินค้าผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ เนื่องจากราคาสินค้าที่ต่ำกว่าร้านค้าสมัยใหม่ในรูปแบบเดิมเพราะช่องทางการจำหน่ายดังกล่าวมีต้นทุนสินค้าในด้านการส่งเสริมการตลาดที่ต่ำกว่าร้านค้าสมัยใหม่ในรูปแบบเดิมที่มีหน้าร้าน (บุษยา วงษ์สวัสดิกุล และคณะ, 2560)

จากบทบาทและความสำคัญของการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าว งานวิจัยนี้จึงต้องการเพื่อพัฒนาแบบจำลองสมการโครงสร้างความภักดีทางอิเล็กทรอนิกส์ของการซื้อสินค้าผ่านทางแอปพลิเคชัน Shopee ทั้งนี้ เนื่องจากการสร้างความภักดีนั้นเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญขององค์กร และมีต้นทุนที่ต่ำกว่าการหาลูกค้าใหม่ โดยงานวิจัยฉบับนี้ พิจารณาความภักดีทางอิเล็กทรอนิกส์จากตัวแปรที่สำคัญ ซึ่งได้จากการทบทวนวรรณกรรม 3 ตัวแปร คือ การยอมรับเทคโนโลยี ความไว้วางใจ และความภักดีทางอิเล็กทรอนิกส์ โดยเลือกศึกษาในบริบทของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมืองจังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นเขตพื้นที่ ที่เป็นสถานที่ตั้งของหลายสถาบันทางการศึกษา ซึ่งใช้ชีวิตกับการเชื่อมต่ออยู่ตลอดเวลา มีอินเทอร์เน็ต เป็นส่วนประกอบของชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการซื้อของ การหาข้อมูล รับข่าวสาร ความบันเทิง และการใช้โซเชียลมีเดีย เพื่ออัปเดตข้อมูลข่าวสารของตนเอง ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีการซื้อสินค้าจากร้านค้าออนไลน์ค่อนข้างสูง ทั้งนี้ ผลลัพธ์จากการวิจัย จะสามารถนำไปเป็นแนวทางในการกำหนดแนวปฏิบัติและกลยุทธ์สำหรับธุรกิจร้านค้าออนไลน์ในเขตจังหวัดสงขลาต่อไป (นิธิ นิมปรางค์ และอนุวัต สงสม, 2562)

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาแบบจำลองสมการโครงสร้างความภักดีทางอิเล็กทรอนิกส์ของการซื้อสินค้าผ่านทางแอปพลิเคชัน Shopee ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

Davis, Bagozzi and Warshaw ได้นำเสนอโมเดลการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM) ซึ่งการยอมรับเทคโนโลยี หมายถึง การตัดสินใจที่จะนำเทคโนโลยีนั้นไปใช้ได้อย่างเต็มที่ โดยการยอมรับของบุคคลเกิดขึ้นเป็นกระบวนการเริ่มตั้งแต่บุคคลได้สัมผัสกับเทคโนโลยีนั้น ๆ และถูกชักจูงให้ยอมรับปฏิบัติตาม การตัดสินใจและยืนยันการปฏิบัตินั้น กระบวนการนี้อาจจะใช้เวลาช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สำคัญ คือ ตัวบุคคลและลักษณะของเทคโนโลยี จากงานวิจัยของนอร์ตัน ช่วยบุญชู และคณะ (2562) และงานวิจัยของวรรณิกา จิตนารกร (2559) พบว่า การยอมรับเทคโนโลยีวัดได้จาก 3 มิติ คือ การรับรู้ประโยชน์ (Perceived Usefulness) ความง่ายต่อการใช้งาน (Perceived Ease of Use) และการรับรู้ความเสี่ยง (Perceived Risk) จากการทบทวนวรรณกรรมของมนตรี พิริยะกุล และคณะ (2558) เรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจใช้การทำธุรกรรมทางอินเทอร์เน็ตพบว่า การยอมรับเทคโนโลยีมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความไว้วางใจของลูกค้า โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.87 ซึ่งจากงานวิจัยของนิลเนตร แก้วโรจน์ (2562) เรื่องศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบอกต่อ ความไว้วางใจ และการยอมรับเทคโนโลยีต่อความตั้งใจซื้อประกันผ่านระบบออนไลน์ พบว่าการยอมรับเทคโนโลยีที่มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความภักดีทางอิเล็กทรอนิกส์ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.32 ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 จึงนำมากำหนดเป็นสมมุติฐานดังนี้

H1: การยอมรับเทคโนโลยีมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความไว้วางใจของลูกค้า

H2: การยอมรับเทคโนโลยีที่มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความภักดีทางอิเล็กทรอนิกส์

ความไว้วางใจของลูกค้า (Customer Trust) หมายถึง ความไว้วางใจที่ลูกค้ามีต่อธุรกิจแบบอิเล็กทรอนิกส์เกิดขึ้นจากความง่ายในการเข้าถึงผลิตภัณฑ์และบริการความง่ายในการสั่งซื้อการยืนยันคำสั่งซื้อการติดตามคำสั่งซื้อและการบริการหลังการขาย ธุรกิจเริ่มมีการสร้างคำมั่นสัญญา (Make the Promise) ให้เกิดขึ้นผ่านสื่อต่างๆ เช่น การโฆษณาผ่านแบนเนอร์หรือการส่งอีเมลไปยังกลุ่มเป้าหมายลูกค้าก็เกิดความสนใจและเต็มใจ (Trusting Intention) ที่จะเข้ามาที่เว็บไซต์เพื่อพิจารณาสินค้าและบริการและคาดหวังว่าคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้จะได้รับการตอบสนอง (Enable the Promise) ธุรกิจเองต้องอำนวยความสะดวกในการซื้อขายสินค้าด้วยการมีเครื่องมือค้นหาสินค้าที่ซึ่งง่ายรวมไปถึงการสร้างจุดติดต่อที่พร้อมจะให้บริการกรณีลูกค้าเกิดปัญหาเมื่อลูกค้าพึงพอใจกับการที่ธุรกิจทำตามสัญญาก็จะเริ่มชื่นชอบและไว้วางใจมากยิ่งขึ้น (Trusting Behavior) นอกจากนั้นเมื่อลูกค้าทำการสั่งซื้อสินค้าและบริการเรียบร้อยแล้วต้องมีระบบการชำระเงินที่สะดวกตลอดจนการจัดส่งที่รวดเร็ว (Keep the Promise) ลูกค้าจะทำการเปรียบเทียบบริการที่ได้รับกับความคาดหวังที่เกิดจากคำมั่นสัญญาของธุรกิจหากลูกค้าพึงพอใจก็จะนำไปสู่ความไว้วางใจและถ้าความไว้วางใจดังกล่าวเข้มแข็งและต่อเนื่องจะพัฒนาไปเป็นความภักดีในที่สุด (ธัญนันท์ วรเศรษฐพงษ์, 2558)

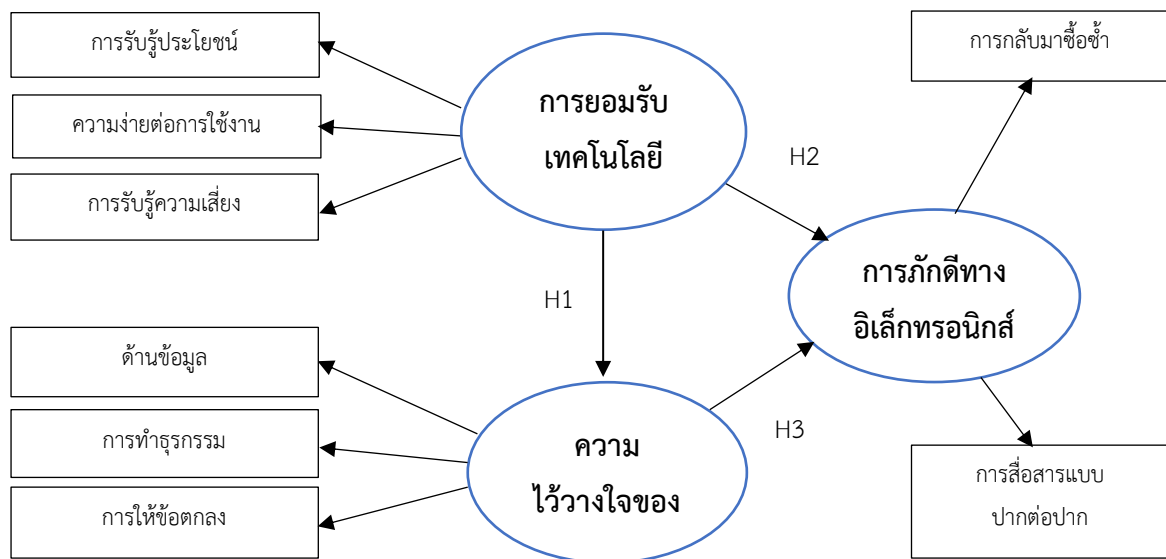
จากการทบทวนวรรณกรรมของสุตาทภัทร คงเกิด (2559) พบว่า ความไว้วางใจทางอิเล็กทรอนิกส์สามารถวัดได้จาก 3 มิติ คือ ด้านข้อมูล การทำธุรกรรม และการให้ข้อตกลง จากการทบทวนวรรณกรรมของอนุวัต สงสม (2561) เรื่องปัจจัยเชิงเหตุของความภักดีทางอิเล็กทรอนิกส์: กรณีศึกษาการซื้อสินค้าจากร้านค้าออนไลน์ของกลุ่มผู้บริโภคเจนเนอร์เรชันซี พบว่าความไว้วางใจของลูกค้า มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความภักดีของลูกค้าผู้ใช้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.43 ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ เท่ากับ 0.05 จึงนำมากำหนดเป็นสมมุติฐานดังนี้

H3: ความไว้วางใจของลูกค้า มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความภักดีทางอิเล็กทรอนิกส์

ความภักดีทางอิเล็กทรอนิกส์ (E-Loyalty) คือการที่ผู้บริโภคมีทัศนคติที่ดีและชอบซื้อสินค้าจากร้านค้าออนไลน์ส่งผลให้มีการซื้อซ้ำในอนาคตและบอกต่อให้เพื่อน โดยผู้บริโภคที่มีทัศนคติชื่นชอบกับบริษัทที่ทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งจะส่งผลให้เกิดมีความตั้งใจซื้อซ้ำจากร้านค้าออนไลน์ (อนุวัต สงสม, 2561)

จากการทบทวนวรรณกรรมงานวิจัยของชาญเดช เจริญวิริยะกุล และกรณีและกรณีการ สุขเกษม (2558) พบว่า ความภักดีอีเล็กทรอนิกส์ สามารถวัดได้จาก 2 มิติ คือ การกลับมาซื้อซ้ำ และการสื่อสารแบบปากต่อปาก ซึ่งเป็นทัศนคติในเชิงบวกส่งผลต่อการซื้อซ้ำ รวมถึงการแนะนำหรือบอกต่อให้บุคคลอื่นมาใช้เว็บไซต์นี้ด้วยวิธีการอื่น ๆ เช่นการโพสต์ข้อความกล่าวชื่นชมเว็บไซต์ที่ใช้อยู่ในทางที่ดี เพื่อให้ลูกค้าเกิดความเชื่อใจเกี่ยวกับสินค้า และนำไปสู่การเกิดความภักดีทางพาณิชย์อีเล็กทรอนิกส์ในด้านพฤติกรรมมากขึ้น

ผลจากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับตัวแปรทั้ง 3 ข้างต้น สามารถกำหนดสมมุติฐานแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรแฝง 3 ตัวแปร และตัวแปรสังเกตได้ 8 ตัวแปรและพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัย รายละเอียดดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้กำหนดขนาดหรือจำนวนตัวอย่าง โดยอาศัยเกณฑ์ตามแนวคิดของ Jackson (2003) ที่เสนอว่า อัตราส่วนระหว่างจำนวนตัวอย่างและตัวแปรสังเกตได้ ควรจะเท่ากับ 20 ต่อ 1 และเกณฑ์ของ Hair, et al. (2010) ที่เสนอว่า ควรพิจารณาจากค่าพารามิเตอร์ที่ต้องการประมาณค่าในแบบจำลอง ให้ใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 5-10 คน ต่อ 1ค่าพารามิเตอร์ โดยงานวิจัยนี้มีตัวแปรสังเกตได้ 8 ตัวแปร จำนวนตัวอย่างขั้นต่ำจึงควรเท่ากับ 160 ราย แต่ผู้วิจัยกำหนดตัวอย่างเพิ่มขึ้นเป็น 210 ราย เพื่อให้สอดคล้องกับวิธีการสุ่มตัวอย่าง โดยสุ่มแบบหลายขั้นตอน เริ่มต้นจากการแบ่งชั้นภูมิตามตำบลโคเวตา แบ่งเป็น 3 ตำบล ประกอบด้วย ตำบลพะวง ตำบลเขารูปช้าง และตำบลบ่อทราย ในแต่ละตำบลกำหนดโควตาจำนวนเท่าๆ กัน ตำบลละ 70 ราย หลังจากนั้นใช้การสุ่มแบบเจาะจง กำหนดเงื่อนไขของผู้ตอบแบบสอบถาม จะต้องเคยใช้บริการแอปพลิเคชัน Shopee ภายในระยะเวลา 2 เดือนที่ผ่านมา อย่างน้อย 2 ครั้ง และกำหนดให้เป็นคำถามคัดกรอง เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลโดยแบบสอบถามนั้น แบ่งออกเป็น 4 ตอน กล่าวคือ ตอนที่ 1 คำถามคัดกรอง ตอนที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน เป็นข้อคำถามแบบเลือกตอบ ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการซื้อสินค้าผ่านทางแอปพลิเคชัน Shopee เป็นข้อคำถามแบบเลือกตอบ และตอนที่ 4 เป็นคำถามเกี่ยวกับการวัดตัวแปรแฝงต่างๆ ซึ่งข้อคำถามเป็น มาตราวัดแบบประมาณค่าตามแนวทางของลิเคิร์ท (Likert Scale) 5 ระดับ โดยการวัดตัวแปรแฝงการยอมรับเทคโนโลยี พิจารณาจากข้อคำถามที่

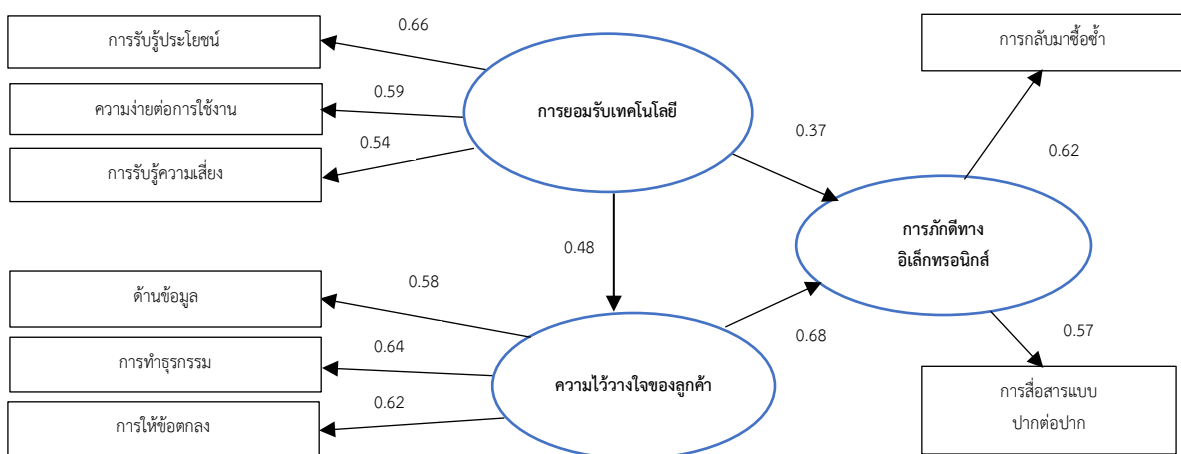
ปรับปรุงจากงานวิจัยของนวรรตน์ ช่วยบุญชู และคณะ (2562) จำนวน 8 ข้อ ตัวแปรแฝงความไว้วางใจของลูกค้า พิจารณาจากข้อคำถามที่ปรับปรุงจากงานวิจัยของธัญนันท์ วรเศรษฐพงษ์ (2558) จำนวน 8 ข้อคำถาม และตัวแปรแฝงความภักดีทางอิเล็กทรอนิกส์ พิจารณาจากข้อคำถามที่ปรับปรุงจากงานวิจัยของอนุวัต สงสม (2561) จำนวน 5 ข้อคำถาม

5. สรุปผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่างผู้บริโภค 210 ราย พบว่าโดยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 61.9) มีอายุระหว่าง 21-30 ปีมากที่สุด (ร้อยละ 67.6) โดยเป็นกลุ่มนักศึกษา (ร้อยละ 29.5) มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท (ร้อยละ 40.5) ความถี่ในการซื้อสินค้า 2-3 ครั้งต่อเดือน (ร้อยละ 39.5) ระยะเวลาการเข้า ใช้งานเฉลี่ย 10-30 นาทีต่อวัน (ร้อยละ 50.5) มีพฤติกรรมการซื้อสินค้าจากร้านค้าออนไลน์ ส่วนใหญ่ซื้อสินค้าประเภทเครื่องนุ่งห่มร่างกาย (ร้อยละ 31.9) และราคาเฉลี่ยของสินค้าที่ซื้อจากร้านค้าออนไลน์ส่วนใหญ่ 100-500บาท (ร้อยละ 69.5)

ผลการพัฒนาแบบจำลองการวัด (Measurement Model) ซึ่งประกอบด้วย 3 ตัวแปรแฝง และ 8 ตัวแปรสังเกตได้ พบว่า มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ค่าความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้างของมาตรวัด (Construct Reliability) ของตัวแปรแฝงทั้ง 3 ตัวแปร มีค่าอยู่ระหว่าง 0.63-0.83 และค่าความแปรปรวนเฉลี่ยที่ถูกสกัดได้ (Average Variance Extracted) มีค่าอยู่ระหว่าง 0.54-0.75 แสดงว่าองค์ประกอบมีความเชื่อมั่นสูง และอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรในองค์ประกอบได้ดี (Hair, et al., 2010) แสดงให้เห็นว่าตัวแปรแฝงที่นำมาพัฒนาแบบจำลองในงานวิจัยนี้ รวมถึงข้อคำถามในแบบสอบถามที่ใช้วัดตัวแปรสังเกตได้มีความเหมาะสม

สำหรับผลการวิเคราะห์แบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความภักดีทางอิเล็กทรอนิกส์ พบว่า มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($X^2/df = 1.96$, CFI=0.94, RMSEA=0.048, SRMR=0.041) เมื่อพิจารณาแต่ละตัวแปรแฝง พบว่า ตัวแปรแฝงการยอมรับเทคโนโลยี ด้านการรับรู้ถึงประโยชน์ ที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด เท่ากับ 0.66 ($p < .05$) ตัวแปรแฝงความไว้วางใจ ด้านการทำธุรกรรม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด เท่ากับ 0.64 ($p < .05$) ตัวแปรแฝงความภักดีอิเล็กทรอนิกส์ ด้านการกลับมาซื้อซ้ำ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด เท่ากับ 0.62 ($p < .05$) ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย เพื่อวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพลระหว่างตัวแปรแฝงในแบบจำลอง พบว่าการยอมรับเทคโนโลยีมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความไว้วางใจของลูกค้าโดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.48 เช่นเดียวกับการยอมรับเทคโนโลยีที่มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการภักดีทางอิเล็กทรอนิกส์ เท่ากับ 0.37 ขณะเดียวกันพบว่าความไว้วางใจของลูกค้า มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการภักดีทางอิเล็กทรอนิกส์ เท่ากับ 0.68 รายละเอียดดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

6. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามสมมติฐานที่ 1 ซึ่งพบว่า การยอมรับเทคโนโลยีมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความไว้วางใจของลูกค้า ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของมนตรี พิริยะกุล และคณะ (2558) และ Wong, et., al (2014) ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า การตัดสินใจที่จะนำเทคโนโลยีนั้นไปใช้ได้อย่างเต็มที่ โดยการยอมรับของบุคคลเกิดขึ้นเป็นกระบวนการเริ่มตั้งแต่บุคคลได้สัมผัสกับเทคโนโลยีนั้น ๆ และถูกชักจูงให้ยอมรับปฏิบัติตามการตัดสินใจและยืนยันการปฏิบัตินั้น กระบวนการนี้หากจะใช้เวลาช้าหรือเร็ว ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สำคัญ คือ ตัวบุคคลและลักษณะของเทคโนโลยี ยังช่วยลดระยะเวลาและขั้นตอนในการทำงานหากสิ่งเหล่านั้นทำให้ลูกค้าเกิดรับรู้ถึงประโยชน์ ความง่ายในการใช้งาน การรับรู้ว่าจะไม่มีความเสี่ยง หากสิ่งเหล่านี้เป็นไปตามที่ลูกค้าคาดหวังจะส่งผลให้ลูกค้าเกิดความไว้วางใจต่อระบบการซื้อของออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชัน Shopee

ผลการวิจัยตามสมมติฐานที่ 2 ซึ่งพบว่า การยอมรับเทคโนโลยีที่มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความภักดีทางอิเล็กทรอนิกส์ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของนิลเนตร แก้วโรจน์ (2562) และ ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า การที่ผู้บริโภคมีทัศนคติที่ดีและชอบซื้อสินค้าจากร้านค้าออนไลน์ส่งผลให้มีการซื้อซ้ำในอนาคตและบอกต่อให้เพื่อน โดยผู้บริโภคที่มีทัศนคติชื่นชอบกับบริษัทที่ทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดมีความตั้งใจซื้อซ้ำจากร้านค้าออนไลน์ การกลับมาซื้อซ้ำ และการสื่อสารแบบปากต่อปาก ซึ่งเป็นทัศนคติในเชิงบวกส่งผลต่อการซื้อซ้ำ รวมถึงการแนะนำหรือบอกต่อให้บุคคลอื่นมาใช้เว็บไซต์นี้ด้วยวิธีการอื่น ๆ เช่นการโพสต์ข้อความกล่าวชื่นชมเว็บไซต์ที่ใช้อยู่ในทางที่ดี เพื่อให้ลูกค้าเกิดความเชื่อใจเกี่ยวกับสินค้า และนำไปสู่การเกิดความภักดีทางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ในด้านพฤติกรรมมากขึ้น

ผลการวิจัยตามสมมติฐานที่ 3 ซึ่งพบว่า ความไว้วางใจของลูกค้า มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความภักดีทางอิเล็กทรอนิกส์ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของสุตาทิร คงเกิด (2559); Daud, et., al (2018) และ Wong, et., al (2019) ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า ความไว้วางใจที่ลูกค้าที่มีต่อธุรกิจแบบอิเล็กทรอนิกส์เกิดขึ้นจากความง่ายในการเข้าถึงผลิตภัณฑ์และบริการความง่ายในการสั่งซื้อการยืนยันคำสั่งซื้อติดตามคำสั่งซื้อและการบริการหลังการขาย ธุรกิจเริ่มมีการสร้างค่านับสัญญาให้เกิดขึ้นผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น การโฆษณาผ่านแบนเนอร์หรือการส่งอีเมลไปยังกลุ่มเป้าหมายลูกค้าก็เกิดความสนใจและเต็มใจ นอกจากนั้นเมื่อลูกค้าทำการสั่งซื้อสินค้าและบริการเรียบร้อยแล้วต้องมีระบบการชำระเงินที่สะดวกตลอดจนการจัดส่งที่รวดเร็วและมีการรอบคอบในด้านข้อมูล การทำธุรกรรม และการให้ข้อมูลลูกค้าจะทำการเปรียบเทียบบริการที่ได้รับกับความคาดหวังที่เกิดจากค่านับสัญญาของธุรกิจหากลูกค้าพึงพอใจก็จะนำไปสู่ความไว้วางใจและถ้าความไว้วางใจดังกล่าวเข้มแข็งและต่อเนื่องจะพัฒนาไปเป็นความภักดีในที่สุด

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะในการนำผลจากการวิจัยไปใช้ประโยชน์ จากข้อค้นพบว่าความไว้วางใจของลูกค้ามีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการภักดีอิเล็กทรอนิกส์ ดังนั้นกิจการออนไลน์ควรดำเนินการสร้างความไว้วางใจของลูกค้า โดยผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญในด้านความไว้วางใจของลูกค้า โดยมุ่งเน้นความปลอดภัยของการทำธุรกรรม ต้องมีมาตรการในการรักษาความปลอดภัยให้กับลูกค้า มีการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลเก็บข้อมูลของลูกค้าไว้เป็นความลับของระบบการซื้อขายผ่านช่องทางออนไลน์ ขณะเดียวกันร้านค้าออนไลน์ควรแสดงความเป็นตัวตนที่มีอยู่จริงที่ผู้บริโภคสามารถตรวจสอบได้ เช่น เลขทะเบียนการค้าหรือใบรับรองมาตรฐานสินค้าที่จำหน่าย การนำเสนอเอกสารหรือใบรับรองจากหน่วยงานด้านการคุ้มครองของผู้บริโภค เป็นต้น นอกจากนี้การออกแบบเว็บไซต์ที่มีความสวยงาม การจัดระเบียบ บอกรายละเอียดข้อมูลผลิตภัณฑ์อย่างชัดเจนทั้งตัวอักษรและรูปภาพประเด็นเหล่านี้ หากผู้ขายสินค้าออนไลน์สามารถดำเนินการได้อย่างตรงไปตรงมาตามความคาดหวังของลูกค้าจะส่งผลให้เกิดความไว้วางใจต่อผู้ให้บริการ ซึ่งความไว้วางใจดังกล่าว จะทำให้ลูกค้าเกิดการภักดีต่อร้านค้า

ออนไลน์ ทั้งในแง่ของการกลับมาซื้อซ้ำ และการสื่อสารปากต่อปาก ซึ่งการภักดีของลูกค้าดังกล่าวมีต้นทุนที่ต่ำกว่าการแสวงหาลูกค้าใหม่

สำหรับข้อเสนอแนะของการวิจัยครั้งต่อไป อาจดำเนินการวิจัยแบบผสมผสานวิธีการ (Mixed Methods) โดยในส่วนของวิจัยเชิงคุณภาพควรมีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับลูกค้า เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นปัจจัยนำที่มีอิทธิพลต่อความไว้วางใจของลูกค้าและการภักดีทางอิเล็กทรอนิกส์ที่หลายมิติมากขึ้น ขณะเดียวกันอาจมีการวิเคราะห์โครงสร้างกลุ่มพหุ เพื่อทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนของโมเดลระหว่างกลุ่มลูกค้าที่แตกต่างกัน เพื่อประโยชน์ในการนำไปแบ่งส่วนตลาด (Market Segmentation) ต่อไป

8. รายการอ้างอิง

- เกวรินทร์ ละเอียดดีนันท์, และนิดนา ฐานิตชนกร. (2559). การยอมรับเทคโนโลยีและพฤติกรรมผู้บริโภคทางออนไลน์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. ในการประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา. ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- จิตภา ทัดหอม. (2560). การตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ความไว้วางใจและคุณภาพของระบบสารสนเทศที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อ สินค้าผ่านช่องทางทางการถ่ายทอดสดเฟซบุ๊กไลฟ์ (Facebook Live) ของผู้บริโภคออนไลน์ในกรุงเทพมหานคร. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ชาญเดช เจริญวิริยะกุล และกรรณิการ์ สุขเกษม. (2558). อิทธิพลของปัจจัยทางการตลาดต่อความภักดีของลูกค้าในธุรกิจพาณิชย์.วารสารการวิจัยการพัฒนากิจการ. 8(2), 15-16.
- ธัญนันท์ วรเศรษฐพงษ์. (2558). ความไว้วางใจในธุรกิจE-COMMERCE ของบริษัท LAZADA. ดุษฎีนิพนธ์สาขาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.
- นิลเนตร แก้วโรจน์. (2562). ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบอกต่อ ความไว้วางใจและการยอมรับเทคโนโลยีต่อความตั้งใจซื้อประกันผ่านระบบออนไลน์. การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษาระดับชาติ.ครั้งที่ 14 กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- นวรรตน์ ช่วยบุญชู, อรจันทร์ ศิริโชค, และเจษฎา นกน้อย. (2562). การยอมรับเทคโนโลยีและคุณภาพการบริการที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของผู้ใช้บริการธนาคารอิเล็กทรอนิกส์. วารสารเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ. 11(1): 33-34.
- นิธิ นิมปรางค์, และอนุวัต สงสม. (2562). ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างการยอมรับเทคโนโลยีคุณภาพของเว็บไซต์ ความไว้วางใจ และความภักดีทางอิเล็กทรอนิกส์: การซื้อสินค้าจากร้านออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมืองจังหวัดสงขลา. วารสารเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ. 11(1): 3.
- บุษยา วงษ์ชวลิตกุล, สงวน วงษ์ชวลิตกุล, ธนกร ลิ้มศรีณีย์, อรุมา ปราชญ์ปรีชา, ทศพล ปราชญ์ปรีชา, และจอมศักดิ์ จันทะคัต. (2560). พฤติกรรมการซื้อและการวิเคราะห์องค์ประกอบปัจจัยที่มีผลต่อการซื้อสินค้าหรือบริการผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ของผู้บริโภคในเขตเทศบาลนครนครราชสีมาจังหวัดนครราชสีมา. วารสารวิชาการบริหารธุรกิจ สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย. 6(1): 95-113.
- มนตรี พิริยะกุล, ระพีพรรณ พิริยะกุล, orte ชั่วเจริญ, มานัส บุญยัง, ประทานพร พิริยะกุล, และอินทกะ พิริยะกุล. (2558). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจใช้การทำธุรกรรมทางอินเทอร์เน็ตซ้ำ. วารสารลานนาวิชาการ. 1(1): 17.

- วรรณิการ จิตตินรากร. (2559). การยอมรับเทคโนโลยีและพฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ สินค้าจากบริษัทขายตรงผ่านช่องทางออนไลน์. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. ETDA เผยผลสำรวจพฤติกรรมใช้อินเทอร์เน็ตและ มูลค่าอีคอมเมิร์ซโชว์ความพร้อมไทยก้าวขึ้นเป็นเจ้าอีคอมเมิร์ซอาเซียน. (อ้างเมื่อ 24 ตุลาคม 2563).
จาก: <https://www.etda.or.th/content/thailand-internet-user-profile-2017-and-value-of-e-commerce-survey-in-thailand-2017l-press-conference.html/>
- สุดาภัทร คงเกิด. (2559). การพัฒนาแบบจำลองของความภักดีอิเล็กทรอนิกส์ ในการซื้อสินค้าทางเว็บไซต์. วิทยานิพนธ์การจัดการมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- อนุวัต สงสม. (2561). ปัจจัยเชิงเหตุของความภักดีทางอิเล็กทรอนิกส์ กรณีศึกษาการซื้อสินค้าจากร้านค้าออนไลน์ของกลุ่มผู้บริโภคเจนเนอร์เรชั่นซี. วารสารวิชาการ Veriddian EJournal. 11(1), 2515-2529..
- Daud, A., Farida, N. Andriyansah and Razak, M. (2018). **Impact of customer trust toward loyalty: the mediating role of perceived usefulness and satisfaction.** Journal of Business and Retail Management Research (JBRMR). 13(2),235-242.
- Davis, F. D., Bagozzi, R.P. and Warshaw, P.R. (1989). “**User acceptance of computer technology: A comparison of two theoretical models.** Management Science. 35(8), 982-1003.
- Hair, J., Black, W., Babin, B., Anderson, R. and Tatham, R. (2010). **Multivariate data analysis** (7th ed.). New Jersey: Pearson Educational International.
- Jackson, D. L. (2003). **Revisiting Sample Size and Number of Parameter Estimates: Some Support for the N: Q Hypothesis.** Structural Equation Modeling. 10(1), 128-141.
- Wong, W. P-M., Tan, K-M., Inkgo, I. and Lim, C-Y. (2019). **The effect of technology trust on customer E-loyalty in online shopping and the mediating effect of trustworthiness.** Journal of Marketing Advances and Practices (JMAP). 1(2), 39-52.
- Wong, W. P-M., Lo, M-C., Ramayah, T. (2014). **The effects of Technology acceptance factors on customer e-loyalty and e-satisfaction in Malaysia.** International Journal of Business and Society. 15(3), 477-502.

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อผักอินทรีย์ของผู้บริโภคในเมืองพัทยา

จังหวัดชลบุรี : กรณีศึกษา เกษตรเลิฟเวอร์ฟาร์ม

MARKETING MIX FACTORS AFFECTING CONSUMER'S INTENTION TO PURCHASE ORGANIC VEGETABLES IN PATTAYA CITY, CHONBURI PROVINCE : A CASE STUDY OF KASET LOVER FARM

อนพัทธ์ กาญจนวัฒน์¹ และ ปัญญา หมั่นเก็บ²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อผักอินทรีย์ของผู้บริโภคในเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี : กรณีศึกษา เกษตรเลิฟเวอร์ฟาร์ม โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากผู้บริโภคผักอินทรีย์ ซึ่งซื้อจากเกษตรเลิฟเวอร์ฟาร์ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานโดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดต่อระดับความตั้งใจซื้อผักอินทรีย์ของผู้บริโภคในเมืองพัทยา กรณีเกษตรเลิฟเวอร์ฟาร์ม ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และระดับความตั้งใจซื้อในภาพรวมอยู่ในระดับมาก จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่ามี 2 ปัจจัยที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อผักอินทรีย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .05$) ได้แก่ ช่องทางการจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการตลาด เป็นความสัมพันธ์เชิงบวก ซึ่งสามารถพยากรณ์ได้ร้อยละ 76.63 ดังนั้น ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ในด้านช่องทางการจัดจำหน่ายและด้านส่งเสริมการตลาด

คำสำคัญ: ส่วนประสมทางการตลาด, ผักอินทรีย์, การตั้งใจซื้อ, เกษตรเลิฟเวอร์ฟาร์ม

Abstract

The objective of this research was to study the marketing mix factors affecting consumer's intention to purchase organic vegetables in Pattaya City, Chon Buri Province: a case study of Kaset Lover Farm (KLF). Questionnaires were used to collect data from consumers who purchased from KLF. The data were analyzed using descriptive statistics such as frequency, percentage, mean, standard deviation, and hypothesis testing were applied multiple regression analysis.

The results showed that the level of marketing mix factors affecting consumer's intention to purchase organic vegetables in Pattaya City, a case study of KLF was at the highest level and the purchase intention level was at a high level, respectively. The hypothesis testing found that two factors were had a statistically significant effect on the purchase intention of organic vegetables ($P < .05$); distribution channels and marketing promotion which positive relationship that can be predicted 76.63% of the amount spent. Thus, entrepreneurs should pay attention to marketing mix factors in terms of distribution channels and marketing promotion.

Keywords: MARKETING MIX; ORGANIC VEGETABLES; PURCHASE INTENTION; KASET LOVER FARM

¹ นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต หลักสูตรพัฒนาการเกษตร คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

² รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำคณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

1. บทนำ

ในประเทศไทย ทางภาครัฐได้ผลักดันเกษตรอินทรีย์ในเชิงนโยบายเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2544 มีการรณรงค์ให้เกษตรกรทำเกษตรอินทรีย์ 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) เกษตรอินทรีย์ตามวิถีพื้นบ้านเพื่อการบริโภคในครัวเรือนหรือจำหน่ายในท้องถิ่น และ 2) เกษตรอินทรีย์เชิงพาณิชย์ เพื่อจำหน่ายในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งต้องผ่านการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุล เป็นธรรมและยั่งยืน ครอบคลุมมิติสิ่งแวดล้อม สุขภาพ สังคม รวมถึงเศรษฐกิจ (ปทุมพร ปวงจันทร์, 2562) ต่อมาได้ผลักดันให้เกิดยุทธศาสตร์เกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2551-2554 ฉบับที่ 1 และ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560-2564 ซึ่งอยู่ระหว่างการดำเนินการในปัจจุบัน เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ให้เป็นรูปธรรม ตอบรับกระแสความต้องการสินค้าเกษตรเพิ่มมากขึ้นทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายด้านอาหารปลอดภัยของประเทศ ตามกรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย (พ.ศ. 2561 – 2580) โดยมีวิสัยทัศน์ที่สนับสนุน ประเทศไทยมีความมั่นคงด้านอาหารและโภชนาการเป็นแหล่งอาหารที่มีคุณภาพสูงปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการแก่ชาวไทยและประชาคมโลก (นงลักษณ์ สิทธิเจริญชัย, 2562)

จากกระแสการรักสุขภาพกำลังเป็นที่นิยมอย่างต่อเนื่อง ผู้บริโภคได้หันมาให้ความสำคัญกับการบริโภคผักปลอดภัยไร้สารเคมีหรือการบริโภคผักอินทรีย์เพิ่มมากขึ้น รวมไปถึงกระแสการผลิตที่มีความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และตระหนักถึงความปลอดภัยทั้งของผู้ผลิตและผู้บริโภค (ฉัตรพันธ์ ศรีกรม และคณะ, 2558) โดยผักอินทรีย์ที่ผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์ เป็นระบบเกษตรที่เป็นทางเลือกหนึ่ง ที่จะนำมาแทนระบบการเกษตรที่ใช้สารเคมี ซึ่งการผลิตผักอินทรีย์ มีวิธีการปลูกด้วยวิถีธรรมชาติ ไม่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและไม่ใช้เมล็ดพันธุ์ที่ผ่านการตัดต่อพันธุกรรม (GMOs) การผลิตเน้นการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ ทำให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ ไม่มีสารพิษตกค้าง และเกิดความปลอดภัยแก่ผู้บริโภค (กรีนเนท, 2551)

สำหรับเกษตรเลิฟเวอร์ฟาร์ม (Kaset Lover FARM Pattaya) ตั้งอยู่ถนนสายพญาเหนือ กลางเมืองพญา จังหวัดชลบุรี เป็นฟาร์มเกษตรอินทรีย์ ตั้งอยู่ใจกลางเมืองพญาที่อยู่ใกล้แหล่งของธุรกิจ ใกล้ห้างสรรพสินค้า ภัตตาคาร โรงแรม และสถานบันเทิง ต่างๆ โดยมี นายสันติสุข มหัทธัญญาวาณิช เป็นเจ้าของฟาร์ม ซึ่งเป็นเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer: YSF) ที่หันมาทำฟาร์มเกษตรอินทรีย์ หลังจบการศึกษาจากคณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ในปี พ.ศ. 2561 ที่ให้ความสำคัญถึงการปลูกผักสดเป็นหลัก มีการทำปุ๋ยหมักจากหญ้าสด ปุ๋ยน้ำหมักปลา การเลี้ยงไส้เดือน มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 7 ไร่ แต่ใช้พื้นที่ในการทดลองทำแปลงเกษตรและชุดบ่อในรูปแบบโคกหนองนา โมเดล สำหรับเก็บกักน้ำเพื่อใช้รดน้ำพืชผัก (สันติสุข มหัทธัญญาวาณิช, 2563) ปัจจุบันกำลังพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านการเกษตร และเป็นที่รู้จักในสื่อสังคมออนไลน์ ในการปลูกกระแสการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเมืองพญา ท่ามกลางกระแสการท่องเที่ยวของเมืองพญาที่ซบเซา จากผลกระทบการเกิดโรคระบาดไวรัสโคโรนา (Covid-19) (พทยานิวส์, 2564) ซึ่งปัจจุบันมีลูกค้าประจำหรือผู้บริโภคผักอินทรีย์ทั้งหมด จำนวน 57 คน มีการจ่ายอยู่ทั่วไปในเมืองพญา รวมทั้งลูกค้าทั่วไปที่เป็นแฟนคลับ ติดตามจากสื่อสังคมออนไลน์

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อผักอินทรีย์ของผู้บริโภคในเมืองพญา ผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อการวางกลยุทธ์ทางการตลาดของเกษตรเลิฟเวอร์ฟาร์ม ให้สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้ามากยิ่งขึ้นต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคผักอินทรีย์ของผู้บริโภคในเมืองพัทยา กรณีศึกษาเกษตรกรเลิฟเวอร์ฟาร์ม
- 2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดต่อระดับความตั้งใจซื้อผักอินทรีย์ของผู้บริโภคในเมืองพัทยา กรณีศึกษาเกษตรกรเลิฟเวอร์ฟาร์ม
- 2.3 เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อผักอินทรีย์ของผู้บริโภคในเมืองพัทยา กรณีศึกษาเกษตรกรเลิฟเวอร์ฟาร์ม

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดส่วนประสมทางการตลาด

Philip Kotler (2001) ได้อธิบายเกี่ยวกับส่วนประสมการตลาดว่าเป็นเครื่องมือทางการตลาดที่นำมาประสมกันเพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ผลิตภัณฑ์ (Product) คือ สิ่งที่ถูกนำเสนอเพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งหมายรวมถึงสินค้า บริการ ประสบการณ์สถานที่ข้อมูล แนวความคิด กิจกรรมและ บุคคล 2) ราคา (Price) คือราคาที่ผู้บริโภคต้องจ่ายให้แก่สินค้าหรือบริการที่ต้องการ ซึ่งการชำระค่าสินค้าและบริการนั้นแบ่งได้หลายรูปแบบได้แก่การเช่า ค่าธรรมเนียม ค่าแรง ค่านายหน้า 3) ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) คือ เส้นทางที่สินค้าหรือบริการจะไปต่อหลังจากผ่านกระบวนการผลิตแล้ว โดยจะดำเนินไปจนถึงการซื้อและการใช้โดยผู้ใช้สินค้าหรือบริการ และ 4) การส่งเสริมการตลาด (Promotion) คือ การสื่อสารระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขายผ่านเครื่องมือต่างๆ ได้แก่ การโฆษณา พนักงานขาย การส่งเสริมการตลาด การประชาสัมพันธ์ และการตลาดทางตรง เพื่อสร้างการรับรู้และทัศนคติเพื่อกระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายซื้อสินค้าหรือบริการ

แนวคิดด้านเกษตรอินทรีย์

สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (2557) กล่าวว่า เกษตรอินทรีย์คือ การทำการเกษตรด้วยหลักธรรมชาติ บนพื้นที่การเกษตรที่ไม่มีสารพิษตกค้างและหลีกเลี่ยงจากการปนเปื้อนของสารเคมีทางดิน ทางน้ำ และทางอากาศ เพื่อส่งเสริมความอุดมสมบูรณ์ของดิน ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศน์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมให้กลับคืนสู่สมดุลธรรมชาติ โดยไม่ใช้สารเคมีสังเคราะห์หรือสิ่งที่ได้มาจากการตัดต่อพันธุกรรม ใช้ปัจจัยการผลิตที่มีแผนการจัดการอย่างเป็นระบบในการผลิตภายใต้มาตรฐานการผลิตเกษตรอินทรีย์ให้ได้ผลผลิตสูง อุดมไปด้วยคุณค่าทางอาหารและปลอดภัย โดยไม่ต้นทุนการผลิตต่ำเพื่อคุณภาพชีวิต ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แก่มวลมนุษยชาติ และสรรพชีวิต

แนวคิดเกี่ยวกับความต้องการซื้อ

นงนุช กั้นระชัย (2558) กล่าวว่า ทฤษฎีความตั้งใจในเชิงพฤติกรรม (Perceived Behavioral Intention: TBI) คือ ความตั้งใจที่จะพยายามสร้างพฤติกรรม ซึ่งเป็นปัจจัยการจูงใจที่มีอิทธิพลต่อการแสดงออก เป็นตัวบ่งชี้ว่าบุคคลได้ทุ่มเทความพยายามที่จะกระทำพฤติกรรมด้วยความยินดีและเต็มใจที่จะใช้บริการ รวมทั้งการแนะนำบุคคลอื่นให้มาใช้บริการ การกลับมาใช้บริการนั้นอีก ซึ่งสอดคล้องกับ Das (2014) กล่าวว่า ความตั้งใจซื้อเป็นความพยายามของผู้บริโภค โดยจะขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ได้แก่ ราคาสินค้า ผู้จัดจำหน่าย และเวลา การซื้อสินค้าและบริการต่างๆ เป็นประสบการณ์ที่เพลิดเพลิน เช่น ความพึงพอใจ ความตั้งใจซื้อที่มีผลโดยตรงต่อปริมาณการซื้อสินค้าและบริการจากผู้จัดจำหน่าย โดยความตั้งใจซื้อของผู้บริโภคมักเกิดขึ้นภายหลังจากที่ผู้บริโภคได้รับรู้ ถึงประโยชน์ใช้สอย และคุณค่าของสินค้าและบริการ นอกจากนี้ความตั้งใจซื้อที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อในทางผลลัพธ์ ด้วยปริมาณการซื้อ

ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดทางการตลาดที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อผักอินทรีย์ของผู้บริโภคในเมืองพัทยา กรณีศึกษาเกษตรกรเลิฟเวอร์ฟาร์ม ซึ่งเป็นฟาร์มเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer: YSF) ตั้งอยู่บนสายพัทยาเหนือ กลางเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อการวางกลยุทธ์ทางการตลาดและขยายฐานลูกค้าของเกษตรกรเลิฟเวอร์ฟาร์ม ต่อไป

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากผู้บริโภคผักอินทรีย์ที่ซื้อผักอินทรีย์ที่เกษตรกรเลิฟเวอร์ฟาร์ม เมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี จำนวนทั้งหมด 57 คน (สันติสุข มหัทธัญญาวาณิชย์, 2563) โดยมีการทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 แล้วจึงนำไปทดลองใช้ (Tryout) กับผู้บริโภคผักอินทรีย์ จำนวน 30 คน ที่ตลาดองค์การตลาดเพื่อเกษตรกร (อตก.) เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร และหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีของ Cronbach (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.937 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเป็นแบบสอบถามที่มีความเที่ยงตรงและมีความน่าเชื่อถือเพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลต่อไป วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis: MRA) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือน พฤศจิกายน - ธันวาคม 2563

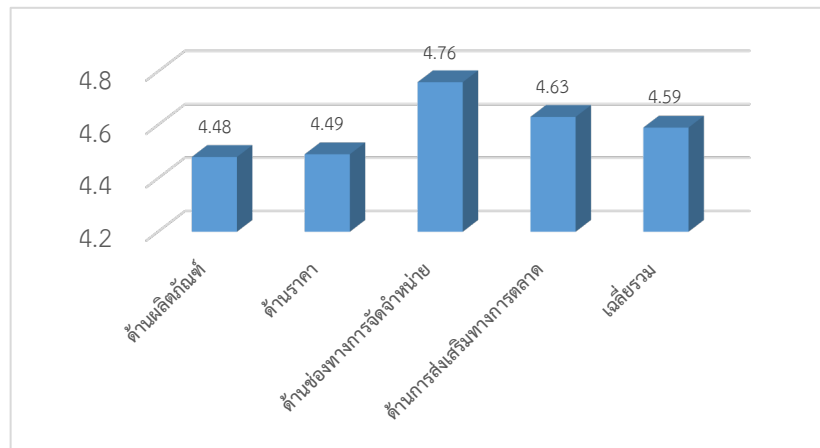
5. สรุปผลการวิจัย

5.1 พฤติกรรมผู้บริโภคผักอินทรีย์ของผู้บริโภคในเมืองพัทยา กรณีศึกษาเกษตรกรเลิฟเวอร์ฟาร์ม

จากการศึกษาพบว่า ผู้บริโภคส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 57.89) มีอายุอยู่ในช่วง 31-40 ปี (ร้อยละ 31.58) มีสถานภาพโสด (ร้อยละ 57.90) ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 66.67) ประกอบอาชีพค้าขาย/ประกอบธุรกิจส่วนตัวมากที่สุด (ร้อยละ 35.09) มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ในช่วง 20,001-30,000 บาท (ร้อยละ 38.60) เหตุผลที่ผู้บริโภคเลือกซื้อผักอินทรีย์ เกินครึ่งมีแรงจูงใจด้านการดูแลสุขภาพ (ร้อยละ 56.14) โดยซื้อเดือนละ 2-3 ครั้ง (ร้อยละ 52.63) ค่าใช้จ่ายในการซื้อ 100-500 บาท (ร้อยละ 84.21) บุคคลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผักอินทรีย์ส่วนใหญ่คือเพื่อน (ร้อยละ 82.46) ผักที่ซื้อส่วนใหญ่เป็นผักสลัด (ร้อยละ 77.19) เดินทางมาซื้อโดยรถยนต์ส่วนตัว (ร้อยละ 78.95) โดยผู้บริโภคส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่จะซื้อผักอินทรีย์ที่เกษตรกรเลิฟเวอร์ฟาร์มต่อไป (ร้อยละ 91.23)

5.2 ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดต่อระดับความตั้งใจซื้อผักอินทรีย์ของผู้บริโภคในเมืองพัทยา กรณีศึกษาเกษตรกรเลิฟเวอร์ฟาร์ม

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดต่อระดับความตั้งใจซื้อผักอินทรีย์ของผู้บริโภค จากการศึกษพบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยรวม 4.59 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาด อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.76 และ 4.63 ตามลำดับ ส่วนด้านราคาและด้านผลิตภัณฑ์อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.48 ตามลำดับ ดังภาพที่ 1

Note: ค่าเฉลี่ย 4.50-5.00=มากที่สุด; 3.50-4.49=มาก; 2.50-3.49=ปานกลาง; 1.50-2.49=น้อย; 1.00-1.49=น้อยที่สุด

ภาพที่ 1 ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อระดับความตั้งใจซื้อผักอินทรีย์ของผู้บริโภค

ส่วนระดับความตั้งใจซื้อของผู้บริโภค ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.09 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้บริโภคสนใจจะซื้อผักอินทรีย์มากขึ้นอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.53 รองลงมาคือผู้บริโภคมีการวางแผนที่จะซื้อผักอินทรีย์เพื่อรับประทานในชีวิตประจำวันอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.46 โดยหัวข้อที่มีค่าน้อยที่สุดคือ การไปหาซื้อผักอินทรีย์ที่ห้างโลตัสหรือที่ทำงาน มีค่าเฉลี่ย 3.51 (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ระดับความตั้งใจซื้อผักอินทรีย์ของผู้บริโภค

การตั้งใจซื้อ	\bar{x}	S.D.	ระดับ	ลำดับ
ท่านสนใจที่จะปลูกพืชอินทรีย์เพื่อใช้บริโภคในครัวเรือน	4.05	0.69	มาก	4
ท่านจะซื้อผักอินทรีย์ในอนาคตอันใกล้	4.42	0.78	มาก	3
ท่านจะไปหาซื้อผักอินทรีย์แม้ว่าจะต้องเดินทางไกลออกจากบ้านหรือที่ทำงาน	3.51	0.76	มาก	6
ท่านสนใจจะซื้อผักอินทรีย์มากขึ้น	4.53	0.66	มากที่สุด	1
ท่านวางแผนที่จะซื้อผักอินทรีย์เพื่อรับประทานในชีวิตประจำวัน	4.46	0.76	มาก	2
ท่านตั้งใจจะซื้อผักอินทรีย์เพื่อบริโภคต่อไปในระยะยาว	3.60	0.70	มาก	5
เฉลี่ยรวม	4.09	0.72	มาก	

Note: ค่าเฉลี่ย 4.50-5.00=มากที่สุด; 3.50-4.49=มาก; 2.50-3.49=ปานกลาง; 1.50-2.49=น้อย; 1.00-1.49=น้อยที่สุด

5.3 ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อผักอินทรีย์ของผู้บริโภค

จากการทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis: MRA) พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อผักอินทรีย์ของผู้บริโภค กรณีศึกษาเลิฟเวอร์ฟาร์ม พบว่า ตัวแปรด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (p_3) และด้านการส่งเสริมการตลาด (p_4) มีผลต่อความตั้งใจซื้อของผู้บริโภคอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .05$) ซึ่งสามารถพยากรณ์ได้ร้อยละ 76.63 (R^2) และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรทั้ง 2 มีค่าเป็นบวก โดยด้านการ

ส่งเสริมการตลาด (p4) มีผลต่อความตั้งใจซื้อมากที่สุด ($\beta=0.524$) รองลงมา คือ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (p3) ($\beta=0.504$) (ตารางที่ 2)

จากผลการวิเคราะห์สามารถนำมาสร้างสมการพยากรณ์ความตั้งใจซื้อผักอินทรีย์ของผู้บริโภค (Y) ในรูปแบบคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐาน ตามลำดับดังนี้

$$\text{สมการคะแนนดิบ} \quad \hat{Y} = 2.063 - 0.035p_1 - 0.047p_2 + 0.272*p_3 + 0.239*p_4$$

$$\text{สมการคะแนนมาตรฐาน} \quad \hat{Z} Y = -0.065Zp_1 + -0.087Zp_2 + 0.504*Zp_3 + 0.524*Zp_4$$

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อผักอินทรีย์ของผู้บริโภค

รายการ	B	Std.Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	2.063	0.205		10.077	0.000
ด้านผลิตภัณฑ์ (p1)	-0.035	0.094	-0.065	-0.377	0.707
ด้านราคา (p2)	-0.047	0.093	-0.087	-0.502	0.618
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (p3)	0.272	0.108	0.504	2.524	0.015*
ด้านการส่งเสริมทางการตลาด (p4)	0.239	0.119	0.524	2.006	0.050*

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

Multiple R = 0.873 F = 41.759 Durbin Watson = 1.914

Multiple R² = 0.763 Sig. F = 0.000

Adjusted R² = 0.744 SE_{est} = 0.116

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 ลักษณะทางประชากรศาสตร์และพฤติกรรมผู้บริโภคผักอินทรีย์

6.1.1 ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้บริโภคผักอินทรีย์

ผู้บริโภคผักอินทรีย์ในเมืองพัทยา กรณีศึกษาเกษตรเลิฟเวอร์ฟาร์ม จากการศึกษาพบว่า ผู้บริโภคส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ทั้งนี้เนื่องจากผู้หญิงมีความตระหนักในเรื่องสุขภาพของตนเองและครอบครัวมากกว่าผู้ชาย เพราะผู้หญิงจะต้องดูแลด้านอาหารการกินในครัวเรือน ผู้บริโภคมีอายุระหว่าง 31-40 ปี เพราะเมื่อคนมีอายุเพิ่มมากขึ้น ก็จะเริ่มใส่ใจในสุขภาพของตนเองและสมาชิกในครอบครัวมากขึ้น ขณะเดียวกันเมื่อมีอายุเพิ่มมากขึ้นย่อมมีอาชีพที่มั่นคงและมีรายได้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งสามารถซื้อผักอินทรีย์ที่มีราคาสูงกว่าผักทั่วไปในท้องตลาดมาบริโภคได้ (Roitner-Schobesberger et al., 2008) เช่นเดียวกับการศึกษา ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ซึ่งจะมีความสัมพันธ์กับอาชีพที่ทำ ขณะเดียวกัน ผู้บริโภคที่มีระดับการศึกษาสูงสามารถหาความรู้เกี่ยวกับผักอินทรีย์จากสื่อต่าง ๆ ได้มากขึ้น ทำให้มีทัศนคติที่ดี จึงส่งผลต่อการตั้งใจซื้อผักอินทรีย์ได้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ปีลันธนา แปนปลี้ม และ ประสพชัย พสุนนท์ (2559) พบว่า ผู้บริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์ในตลาดนัดสีเขียวและร้านค้าเฉพาะด้านแบบมีสาขาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 30-39 ปี สถานภาพโสด จบการศึกษาระดับปริญญาตรี มีรายได้ในครอบครัวระหว่าง 20,001-40,000 บาท

6.1.2 พฤติกรรมผู้บริโภคผักอินทรีย์ของผู้บริโภค

เหตุผลที่ผู้บริโภคเลือกซื้อผักอินทรีย์ ส่วนใหญ่มีแรงจูงใจด้านการดูแลสุขภาพ โดยซื้อเดือนละ 2-3 ครั้ง ค่าใช้จ่ายในการซื้อ 100-500 บาท บุคคลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผักอินทรีย์ส่วนใหญ่คือเพื่อน ผักที่ซื้อส่วนใหญ่เป็นผักสลัด เดินทางมาซื้อผักอินทรีย์โดยรถยนต์ส่วนตัว และผู้บริโภคส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่จะซื้อผักอินทรีย์ที่เกษตรเลิฟเวอร์ฟาร์มนี้ต่อไป ดังนั้น จะเห็นได้ว่ากลุ่มผู้บริโภคผักอินทรีย์เป็นกลุ่มเฉพาะ เหตุผลในการเลือกซื้อผักอินทรีย์ส่วนใหญ่เนื่องจากตระหนักต่อสุขภาพของตนเองและสมาชิกในครอบครัว รวมทั้งในเรื่องความปลอดภัยและการปนเปื้อนของสารเคมี ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ปีลันธนา แบนปลัม และ ประสพชัย พสุนนท์ (2559); Roitner-Schobesberger et al. (2008); Sangkumchalianga et al (2012) พบว่าส่วนใหญ่ผู้บริโภคเหลือซื้อสินค้าเกษตรอินทรีย์ เหตุผลหลักคือเรื่องสุขภาพ และความปลอดภัยจากสารพิษ เพราะ ผักที่ผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์ มีวิธีการปลูกด้วยวิธีด้วยหลักธรรมชาติ ไม่มีสารพิษตกค้าง และหลีกเลี่ยงจากการปนเปื้อนของสารเคมีทางดิน ทางน้ำ ทางอากาศ และเกิดความปลอดภัยแก่ผู้บริโภค (กรีนเนท, 2551; สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร, 2557)

6.2 ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดต่อระดับความตั้งใจซื้อผักอินทรีย์ของผู้บริโภค

6.2.1 ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดต่อระดับความตั้งใจซื้อผักอินทรีย์ของผู้บริโภค จากการศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาด อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านราคาและด้านผลิตภัณฑ์อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายข้อ โดยเฉพาะด้านช่องทางการจำหน่ายที่อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ความสะดวกของสถานที่จอดรถ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 4.88 รองลงมา คือ การสั่งซื้อผ่านช่องทางออนไลน์ การบริการจัดส่งผักอินทรีย์ และที่ตั้งของฟาร์มอยู่ในทำเลที่เดินทางสะดวก มีค่าเฉลี่ย 4.84, 4.82 และ 4.51 ตามลำดับ ดังนั้นเรื่องทำเลที่ตั้ง ความสะดวกของสถานที่จอดรถ ช่องทางการสั่งซื้อผ่านออนไลน์และการบริการจัดส่งของ ถือเป็นจุดเด่นของเกษตรเลิฟเวอร์ฟาร์ม ส่วนด้านการส่งเสริมการตลาด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า หัวข้อที่อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ มีการแนะนำข้อมูลการปลูกและการดูแลได้อย่างถูกต้อง มีค่าเฉลี่ย 4.88 รองลงมา คือ มีการแนะนำประชาสัมพันธ์ ผักอินทรีย์ผ่านช่องทางออนไลน์ มีค่าเฉลี่ย 4.82 และมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการขาย เช่น ลดราคา แคมเปญสินค้า เป็นต้น มีค่าเฉลี่ย 4.53 ทั้งนี้เนื่องจากภูมิหลังของเจ้าของฟาร์มจบจากสถาบันการศึกษาด้านการเกษตร จึงมีความรู้ในเชิงวิชาการทั้งหลักการและการปฏิบัติ เป็นวิทยากรให้กับหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชนและชุมชนอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งเป็นเกษตรกรรุ่นใหม่ที่เข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ที่หลากหลาย ในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ จึงมีกลุ่มแฟนคลับติดตามอย่างต่อเนื่อง

6.2.2 ระดับความตั้งใจซื้อของผู้บริโภค จากการศึกษาพบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าผู้บริโภคสนใจจะซื้อผักอินทรีย์มากขึ้นอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ผู้บริโภคมีการวางแผนที่จะซื้อผักอินทรีย์เพื่อรับประทานในชีวิตประจำวันอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริโภคได้รับฟังประโยชน์ของผักอินทรีย์โดยการมองเห็นและสัมผัสโดยตรงจากการรับประทาน และการโดยหัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การไปหาซื้อผักอินทรีย์ที่ห่างไกลบ้านหรือที่ทำงาน เนื่องจากการเดินทางในระยะทางไกลๆ ทำให้ผู้บริโภคเหนื่อยจากการเดินทาง ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อน้อยลง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Das (2014) ที่กล่าวว่า ความตั้งใจซื้อเป็นความพยายามในการซื้อสินค้าและบริการของผู้บริโภค โดยจะขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ อาทิ ราคาสินค้า ผู้จัดจำหน่าย และเวลา การซื้อสินค้าและบริการต่างๆ โดยความตั้งใจซื้อของผู้บริโภคมักเกิดขึ้นภายหลังจากที่ผู้บริโภคได้รับรู้ถึงประโยชน์ใช้สอย และคุณค่าของสินค้าและบริการ เนื่องจากผักอินทรีย์ที่ผลิตและผู้บริโภคได้มีการสื่อสารกัน เห็นทั้งภาพและเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ รวมทั้งได้มาซื้อเองที่ฟาร์มย่อมเข้าใจและเห็นใจผู้ผลิตมากขึ้น

6.3 ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อผักอินทรีย์ของผู้บริโภค

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อผักอินทรีย์ของผู้บริโภค มี 2 ปัจจัยที่มีผลต่อความตั้งใจซื้ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .05$) ได้แก่ ช่องทางการจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการตลาด เป็นความสัมพันธ์เชิงบวก ซึ่งสามารถพยากรณ์ได้ร้อยละ 76.63 โดยด้านการส่งเสริมการตลาด มีผลต่อความตั้งใจซื้อมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย กล่าวคือเมื่อ เพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายและการส่งเสริมการตลาดมากขึ้นย่อมส่งเสริมความตั้งใจซื้อผักอินทรีย์ของผู้บริโภคมากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องสถานที่จอดรถ ทำเลที่ตั้งไม่ไกลเกินไป ในขณะที่การรับรู้ข่าวสารผ่านช่องทางสังคมออนไลน์และช่องทางการจัดจำหน่ายผ่านระบบออนไลน์ ทำให้ความตั้งใจซื้อในเชิงพฤติกรรมเพิ่มขึ้น ซึ่งได้แก่ ความเต็มใจที่จะใช้บริการ แนะนำบุคคลอื่นให้มาใช้บริการ และกลับมาใช้บริการนั้นอีก สอดคล้องกับการศึกษาของ โคศิษฐา แดงตา และคณะ (2563) พบว่า ส่วนประสมทางการตลาด ได้แก่ ช่องทางการจัดจำหน่ายและด้านการส่งเสริมการตลาด มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจด้านความสะอาดในการซื้อผลิตภัณฑ์อินทรีย์ของผู้บริโภคในจังหวัดเพชรบูรณ์ และด้านการส่งเสริมการตลาด มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการซื้อผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ของผู้บริโภคในจังหวัดเพชรบูรณ์ ส่วนด้านปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์ และด้านราคา ไม่มีผลต่อความตั้งใจซื้อผักอินทรีย์ของผู้บริโภค ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ไมตรี เสถะรักษ์ (2558) ที่พบว่า ส่วนประสมทางการตลาดด้านผลิตภัณฑ์ไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าเกษตรอินทรีย์ ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริโภคมีความเชื่อมั่นในตัวผลิตภัณฑ์ของฟาร์ม และมีราคาที่เหมาะสม โดยส่วนใหญ่ร้อยละ 78.95 เดินทางไปซื้อผักอินทรีย์เองที่เกษตรเลิฟเวอร์ฟาร์ม ด้วยตัวเอง

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

7.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

7.1.1 จากการศึกษาค้นคว้าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายและด้านการส่งเสริมการตลาด มีผลต่อความตั้งใจซื้อผักอินทรีย์ของผู้บริโภคอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้นผู้ประกอบการ เกษตรเลิฟเวอร์ฟาร์ม ควรรักษาและพัฒนาจุดเด่นนี้ ในการสร้างกลยุทธ์การตลาดต่อไปอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในเรื่องสถานที่ ทำเลที่ตั้ง ที่จอดรถ การบริการผ่านช่องทางออนไลน์ การมีข้อมูลการปลูก การดูแล และข้อมูลเชิงวิชาการที่ถูกต้อง รวมทั้งการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางออนไลน์

7.1.2 การสร้างเครือข่ายผู้บริโภคหรือแฟนคลับ ผ่านสื่อออนไลน์ ควรจะทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อขยายฐานลูกค้าหรือผู้บริโภคให้กว้างขวางต่อไป

7.2 ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

7.2.1 ควรมีการขยายขอบเขตการศึกษาให้กว้างขึ้น นอกจากกลุ่มผู้ซื้อหรือลูกค้าประจำในการศึกษานี้ เช่น กลุ่มผู้บริโภคผักอินทรีย์ในเมืองพัทยา แต่ไม่เคยซื้อผลผลิตจากเกษตรเลิฟเวอร์ฟาร์มเพื่อเปรียบเทียบกับผลการศึกษานี้ รวมทั้งจะเป็นประโยชน์ในการเพิ่มการผลิตและกำหนดกลยุทธ์การตลาดที่เหมาะสมต่อไป

7.2.2 ควรมีการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เพื่อกำหนดกลยุทธ์เป้าหมายและแนวทางการยกระดับฟาร์มผักอินทรีย์ของเกษตรเลิฟเวอร์ฟาร์ม ให้สอดคล้องกับจุดเด่นของฟาร์ม กระแสสังคมและความต้องการของผู้บริโภค โดยการยกระดับฟาร์มผักอินทรีย์ไปสู่การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และศูนย์การเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ สำหรับประชาชนทั่วไป และเกษตรกรที่สนใจทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่เข้ามาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมทั้งการสร้างเครือข่ายเกษตรกรอินทรีย์ในพื้นที่และระดับจังหวัด เพื่อความยั่งยืน ต่อไป

8. กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณ คุณสันติสุข มหัทธัญญาวาณิชย์ เจ้าของ Kaset Lover FARM เมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี และผู้บริโภคน ที่ให้ความอนุเคราะห์สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยในครั้งนี้ เป็นอย่างยิ่ง

9. รายการอ้างอิง

กรีนเนท. (2551). **เกษตรอินทรีย์คืออะไร**. สืบค้นจาก <https://www.greennet.or.th/principleoa/>.

ฉัตรพันธ์ ศรีกรม, สุนทรีย์ ศักดิ์ประวุฒิ, พรพรรณ ปะทาเส, เกษร เม้าทอง และ มาลากุล ณ อยุธยา. (2558). รายงาน

การศึกษารูปแบบการจัดการการตลาดผักอินทรีย์กรณีศึกษาเกษตรกรผู้ผักอินทรีย์ ตำบลแม่ทา อำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่. สืบค้นจาก

https://www.alro.go.th/research_plan/download/article/article_20190731141312.pdf.

นงนุช กันระชัย. (2558). **ความตั้งใจเชิงพฤติกรรมในการใช้บริการของนักท่องเที่ยวภายในประเทศ กรณีศึกษา**

นักท่องเที่ยว จังหวัดเชียงราย. ปรินญาคุณภูมิติต คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรังสิต.

นงลักษณ์ สิทธิเจริญชัย. (2562). **นโยบายด้านอาหารปลอดภัยของประเทศ การขับเคลื่อนนโยบายทิศทางการดำเนินงาน**

อาหารปลอดภัยลงสู่พื้นที่ ข้อเสนอแนะการดำเนินงานของพื้นที่. สืบค้นจาก https://ddc.moph.go.th/uploads/ckeditor2//9.%20%E0%B9%80%E0%B8%AD%E0%B8%81%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%81%E0%B8%99%E0%B8%9A%206_%E0%B8%AA%E0%B8%A3%E0%B8%B8%E0%B8%9B%E0%B8%AD%E0%B8%B2%E0%B8%AB%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%9B%E0%B8%A5%E0%B8%AD%E0%B8%94%E0%B8%A0%E0%B8%B1%E0%B8%A2%2011%20%E0%B8%98.%E0%B8%84.%2062.pdf.

ปฐมพร ปวงจันทร์. (2562). “การนำนโยบายการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ไปปฏิบัติต่อเกษตรกรรายย่อยในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย”. **วารสารสหวิทยาการวิจัย**. ฉบับบัณฑิตศึกษา, 8(2) 175-184.

ปัทมธนา แป้นปลั่ง และ ประสพชัย พสุนนท์. (2559). “ปัจจัยที่มีผลต่อการเต็มใจจ่ายเงินเพื่อซื้อสินค้าเกษตรอินทรีย์ของผู้บริโภคในตลาดนัดสีเขียวและร้านค้าเฉพาะด้านแบบมีสาขาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล”. **วารสารการจัดการสมัยใหม่**, 14(1) 169-178.

พัทยานิวส์. (2564). **ปลูกกระแสท่องเที่ยวเชิงเกษตรเปิดศูนย์การเรียนรู้เกษตรกลางเมืองพัทยา**. สืบค้นจาก

<https://www.77kaoded.com/news/sangk/2060789>.

ไมตรี เสถะรักษ์. (2558). **ส่วนประสมทางการตลาดและการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคอาหารออร์แกนิก**. บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

โคศิษฐา แดงตา, ปาณิสรา คงปัญญา, และอำพล ชะโยมช. (2563). “ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและแรงจูงใจที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ของผู้บริโภคในจังหวัดเพชรบูรณ์”. **วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. 10(3) 41-54.

สันติสุข มหัทธัญญาวาณิชย์. (2563). **ผู้บริหารเกษตรเลิฟเวอร์ฟาร์ม**. สัมภาษณ์.

สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร. (2557). **เกษตรอินทรีย์ คือ อะไร และทำไมต้องเกษตรอินทรีย์**. สืบค้นจาก

http://www.arda.or.th/knowledge_detail.php?id=17.

Cronbach, Lee. J. (1990). **Essentials of Psychology Testing**. New York : HarperCollins.

- Das, G. (2014). “Linkages of retailer personality, perceived quality and purchase intention with retailer loyalty: A study of Indian non-food retailing”. **Journal of Retailing and Consumer Services**, 21(3), 407-414.
- Kotler, P. and Armstrong, G. (2001). **Principles of Marketing**. New Jersey : Prentice-Hall.
- Roitner-Schobesberger, B, Darnhofer, I, Somsook, S and Vogl, C.R. (2008). “Consumer perceptions of organic foods in Bangkok, Thailand”. **Food Policy**, 33(2) 112-121. Retrieved from <https://econpapers.repec.org/RePEc:eee:jfpoli:v:33:y:2008:i:2:p:112-121>.
- Sangkumchalianga, P and Wen-Chi Huang, W.C. (2012). “Consumers’ perceptions and attitudes of organic food products in northern Thailand”. **International Food and Agribusiness Management Review**, 15(1) Retrieved from http://www.academia.edu/5137295/Consumers_Perceptions_and_Attitudes_of_Organic_Food_Products_in_Northern_Thailand.

การตลาดเชิงประสบการณ์และความพึงพอใจที่ส่งผลต่อความภักดีของลูกค้า: กรณีศึกษา

ตลาดกรีนเวย์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

EXPERIENTIAL MARKETING AND SATISFACTION INFLUENCE CUSTOMER LOYALTY: A CASE STUDY OF GREENWAY MARKET, HAT YAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE

ประกายวรรณ ขุนทอง¹ ภริตา สวัสดิ์รักษา² และ อนุวัต สงสม³

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างการตลาดเชิงประสบการณ์ ความพึงพอใจที่ส่งผลต่อความภักดีของลูกค้าที่มาใช้บริการตลาดกรีนเวย์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา กลุ่มตัวอย่างคือลูกค้าจำนวน 250 ราย จากการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือการวิจัย แบบจำลองสมการโครงสร้างที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 3 ตัวแปรแฝง และ 10 ตัวแปรสังเกตได้ การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และตรวจสอบความสอดคล้องของแบบจำลองด้วยการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่า แบบจำลองมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($X^2/df = 2.07$, $CFI=0.94$, $RMSEA=0.041$, $SRMR=0.048$) โดยพบว่าความพึงพอใจของลูกค้ามีอิทธิพลต่อความภักดีมากที่สุด ด้วยขนาดอิทธิพล เท่ากับ 0.69 รองลงมาคือการตลาดเชิงประสบการณ์ ด้วยขนาดอิทธิพล เท่ากับ 0.60 นอกจากนี้ ยังพบว่าการตลาดเชิงประสบการณ์ มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของลูกค้า ด้วยขนาดอิทธิพล เท่ากับ 0.63

คำสำคัญ: การตลาดเชิงประสบการณ์, ความพึงพอใจ, ความภักดี

Abstract

The purpose of this research was to analyze the causal relationship between an experiential marketing, satisfaction and customer loyalty to Greenway Market, Hat Yai District, Songkhla Province. The sample consisted of 250 customers by purposive sampling. A set of questionnaires was used as a research instrument which measured on five-point Likert scales. The developed Structural Equation Model consisted of 3 latent variables and 10 observed variables. The primary data were analyzed by descriptive statistics, and the goodness of fit of the model was assessed by using structural equation modeling. The results revealed that measurement model was valid and fitted the empirical data ($X^2/df=2.07$, $CFI=0.94$, $RMSEA=0.041$, $SRMR=0.048$). The satisfaction factor was found to mostly affect customer loyalty with an effect size of 0.69, followed by experiential marketing with an effect size of 0.60. Additionally, experiential marketing positively affected the customer satisfaction with an effect size of 0.63.

Keywords: EXPERIENTIAL MARKETING, SATISFACTION, LOYALTY

^{1,2} นิสิตระดับปริญญาตรี หลักสูตรการจัดการธุรกิจการค้าสมัยใหม่ คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำคณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

1. บทนำ

ในอดีตสังคมมนุษย์มีระบบเศรษฐกิจแบบเลี้ยงตัวเอง แต่ละครอบครัวสามารถผลิตพืชผลไว้รับประทานในครัวเรือนของตนได้ ข้าวของเครื่องใช้ในครัวเรือน ก็เป็นสิ่งที่ทำได้ไม่ยาก เพราะอาศัยวัตถุดิบ ที่มีตามธรรมชาติเป็นหลัก แม้แต่เสื้อผ้าก็ทอขึ้นใช้เอง เมื่อสังคมพัฒนาขึ้น และคนสามารถผลิตพืชพันธุ์ธัญญาหาร ตลอดจนสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็น ได้ในปริมาณที่มากเกินไปกว่าความต้องการ จนเหลือเป็นส่วนเกิน จึงนำผลผลิตส่วนเกินนั้น ไปแลกเปลี่ยนกับสิ่งของ หรืออาหาร ที่ตนและครอบครัวไม่สามารถผลิตขึ้นมาได้ การแลกเปลี่ยนนี้อาจเป็นการแลกเปลี่ยนระหว่างหมู่บ้าน หรือระหว่างเมือง ที่อยู่ห่างไกลออกไป โดยอาศัยพ่อค้าวัวต่างถิ่น หรือกองคาราวานหรืออาจไปซื้อขายแหล่งซื้อขายแลกเปลี่ยน (วารภรณ์ จิวชัยศักดิ์, 2559)

ตลาดนัดชุมชน (Flea Market) เป็นตลาดที่จัดให้มีขึ้นเฉพาะวันและสถานที่ที่กำหนด อาจเป็นตลาดบก หรือตลาดน้ำก็ได้ ตามลักษณะการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนถิ่นนั้น อาจเกิดขึ้นเพียงบางวัน วันใดวันหนึ่งของสัปดาห์ และจะเป็นเช่นนี้เรื่อย ๆ จนเป็นที่รู้จักของคนในชุมชน สำหรับสถานที่ที่ใช้เป็นตลาดนัดส่วนใหญ่จะเป็น บริเวณพื้นที่ว่างเปล่าที่โล่งแจ้งตามลานวัด ข้าง ๆ สวนสาธารณะ หรือบนทางเท้าริมถนนที่มีรถวิ่งผ่านไปมา เพื่อให้คนสัญจรไปมาและคนในพื้นที่นั้นเข้ามาจับจ่ายซื้อของกินของใช้ได้สะดวก ขนาดของตลาดนี้ขึ้นอยู่กับพื้นที่ และความเจริญของชุมชนนั้น ๆ เป็นสำคัญ (วารภรณ์ จิวชัยศักดิ์, 2559)

ตลาดกรีนเวย์เป็นตลาดหนึ่งในรูปแบบของตลาดชุมชน ซึ่งตั้งอยู่ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ที่เปิดให้นักท่องเที่ยว ผู้ซื้อและผู้ขายได้เจอกัน ตั้งแต่วันอังคาร-วันอาทิตย์ ตลาดจะแบ่งเป็น 3 โซนหลักอย่างชัดเจน คือในส่วนหน้าทั้งทางด้านซ้ายมือและขวามือ จะเป็นสินค้ามือสอง สินค้าที่มีพ่อค้าแม่ค้า ตั้งแต่ นักศึกษา ไปจนถึงผู้ใหญ่้วยทำงานนำเอาสินค้าหลากหลายชนิด ไม่ว่าจะเป็น กระเป๋า ตุ๊กตา รองเท้า เสื้อผ้า ของเก่า มาแยะดิน ขายกันง่าย ๆ ราคาก็ไม่แพง(แถมต่อรองได้) เริ่มตั้งแต่หลักสิบไปจนถึงหลักพัน และโซนที่ 2 เป็นพื้นที่โซนใหม่ซึ่งจะจัดสินค้าให้อยู่ในห้าง ที่แบ่งเป็นล็อกๆ ไว้อย่างมีระเบียบ สินค้าบริเวณนี้จะ เป็นสินค้าใหม่แกะกล่อง โดยเน้นไปทาง เสื้อผ้า และของที่ระลึก รวมไปถึงงานด้านศิลปะ และโซนสุดท้ายเป็นที่ตั้ง ของร้านค้าขายอาหารและเครื่องดื่ม (สุรศักดิ์ บุญรอด และเก็ตถาวา บุญปรากร, 2557)

การบริหารจัดการตลาดชุมชนให้ประสบความสำเร็จ มีลูกค้ามาใช้บริการอย่างต่อเนื่องนั้น การตลาดเชิงประสบการณ์ (Experiential Marketing) เป็นกลยุทธ์การตลาดอีกรูปแบบหนึ่งที่มุ่งเสริมสร้างประสบการณ์ที่ดีและสามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้ นอกจากการสร้างความผูกพันให้กับผู้บริโภคแล้ว ยังมุ่งเน้นการสร้างความรักกับผู้บริโภคอีกด้วย เนื่องจากสินค้าและบริการที่ผู้บริโภคๆ ได้รับนั้นไม่ใช่แค่ตัวสินค้าหรือบริการที่ดีเพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็นประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับผู้บริโภค (ณัฐตา กัลป์ศรี และสุชาดา พงศ์กิตติวิบูลย์, 2562) อย่างไรก็ตาม การสร้างความพึงพอใจ (Satisfaction) ให้แก่ผู้บริโภคนั้น เนื่องจากความพึงพอใจเป็นสภาวะการแสดงออกถึงความรู้สึกในทางบวกที่ได้รับจากประสบการณ์ที่ดีของผู้บริโภค ดังนั้น เมื่อผู้บริโภคมมีความพึงพอใจต่อสิ่งที่ได้รับจากการเดินทางมาใช้บริการมากเท่าไร จะส่งผลให้มีโอกาสที่จะแนะนำหรือบอกต่อ (Word of Mouth) ประสบการณ์ที่ดีให้กับบุคคลอื่น ๆ ต่อไปอีกด้วย (ตุ๊กตา ไสมณี และชาตยา นิลพลับ, 2562) ซึ่งการบอกต่อดังกล่าวเป็นรูปแบบหนึ่งของความภักดี

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการตลาดเชิงประสบการณ์และความพึงพอใจที่ส่งผลต่อความภักดี เพื่อวิเคราะห์หืออิทธิพลระหว่างตัวแปรดังกล่าว โดยเลือกศึกษาในบริบทของผู้บริโภคที่มาใช้บริการตลาดกรีนเวย์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งผลการวิจัยในครั้งนี้สามารถใช้เป็นแนวทางและเป็นประโยชน์ให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง และผู้ที่สนใจ เพื่อใช้ในการวางแผนและพัฒนากลยุทธ์สำหรับตลาดกรีนเวย์ต่อไปในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างการตลาดเชิงประสบการณ์ ความพึงพอใจที่ส่งผลต่อความภักดีของผู้บริโภคที่มาใช้บริการตลาดกรีนเวย์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การตลาดเชิงประสบการณ์ (Experiential Marketing) ในยุคของการแข่งขันทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงนี้ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ภาคธุรกิจต่าง ๆ จะต้องใช้กลยุทธ์ทางการตลาดมาชักจูงคนให้ตัดสินใจซื้อสินค้าของตน โดยกลยุทธ์การตลาดแบบเดิม ๆ แบบส่วนประสมทางการตลาด (4P) ถึงแม้จะยังคงเป็นแกนสำคัญ แต่ก็เริ่มที่จะใช้ไม่ได้ผลนักกับช่วงเวลาของการแข่งขันที่รุนแรงนี้ กลยุทธ์การตลาดเชิงประสบการณ์ เป็นหนึ่งในการตลาดสมัยใหม่ ที่มุ่งเน้นให้ผู้บริโภคได้สัมผัสประสบการณ์ของการใช้สินค้าหรือบริการนั้น ๆ การตลาดเชิงประสบการณ์จึงเป็นกุญแจหลักของการสร้างประสบการณ์ และจะต้องเป็นประสบการณ์เชิงบวกที่ทำให้เกิด "ความสุข ความสนุก และความสบายใจจากการลองบริโภค เพื่อให้คนได้รับรู้และสัมผัสถึงคุณภาพของสินค้า (ชลิดา อุผลเจริญ, 2558) จากการทบทวนวรรณกรรมของสุพรรณิ สมศรี และพัชนี เขยจรรยา (2561) พบว่า การตลาดเชิงประสบการณ์ วัดได้จาก 5 องค์ประกอบ คือ ประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส ประสบการณ์ทางความรู้สึก ประสบการณ์ทางความคิด ประสบการณ์ทางการกระทำ และประสบการณ์ทางการเชื่อมโยงซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมของแววมยุรา คำสุข และคณะ (2562) ที่ศึกษารูปแบบปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคในการใช้แอปพลิเคชันอสังหาริมทรัพย์ของเงินในประเทศไทย พบว่า การตลาดเชิงประสบการณ์มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความพึงพอใจโดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.95 ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติเท่ากับ 0.01 พบว่าการตลาดเชิงประสบการณ์มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความภักดี โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.71 ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติเท่ากับ 0.01 จากข้อมูลดังกล่าว จึงนำมากำหนดเป็นสมมติฐานได้ดังนี้

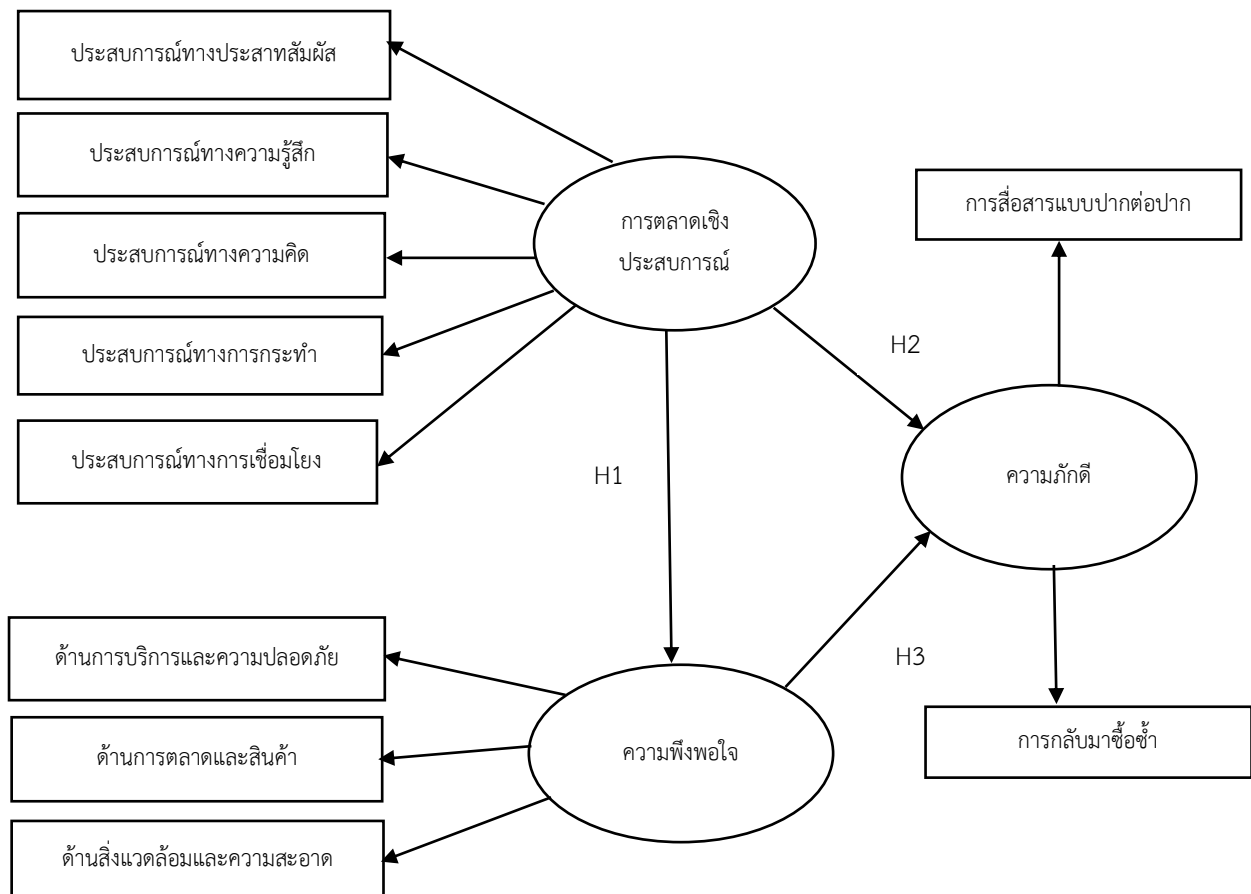
H1: การตลาดเชิงประสบการณ์ มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความพึงพอใจ

H2: การตลาดเชิงประสบการณ์ มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความภักดี

ความพึงพอใจ หมายถึง เป็นความรู้สึกรักชอบยินดีเต็มใจ หรือมีเจตคติที่ดีของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความพอใจจะเกิดเมื่อได้รับตอบสนองความต้องการ ทั้ง ด้านวัตถุและด้านจิตใจ ความพึงพอใจเป็นเรื่องเกี่ยวกับอารมณ์ ความรู้สึก และทัศนคติของบุคคล อันเนื่องมาจากสิ่งเร้าและสิ่งจูงใจ โดยอาจเป็นไปในเชิงประเมินค่า ว่าความรู้สึกหรือทัศนคติต่อ สิ่งเหล่านั้น เป็นไปในทางลบหรือบวก (อุทัยพรรณ สุดใจ, 2558) จากการทบทวนวรรณกรรมของเจตน์สฤกษ์ สัมพันธ์ และคณะ (2559) พบว่า ความพึงพอใจสามารถวัดได้ 3 องค์ประกอบ คือ ด้านการบริการและความปลอดภัย ด้านสถานที่ท่องเที่ยวและสินค้า ด้านสิ่งแวดล้อมและความสะอาด และจากงานวิจัยของประภาวรรณ ตระกูลเกษมสุข และคณะ (2561) พบว่า ความพึงพอใจของผู้บริโภคมีอิทธิพลทางตรงต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภค โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.61 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 จึงนำมากำหนดสมมติฐานได้ดังนี้

H3: ความพึงพอใจของผู้บริโภคมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความภักดีของผู้บริโภค

ตัวแปรผลของงานวิจัยนี้ คือ ความภักดี ซึ่งเป็นการที่ผู้บริโภคมีทัศนคติที่ดีและชอบซื้อสินค้าจากตลาดแห่งนี้ ส่งผลให้มีการซื้อซ้ำในอนาคตและบอกต่อให้ จากงานวิจัยของชาญเดช เจริญวิริยะกุล และภรณ์กาน์ สุขเกษม (2558) พบว่า ความภักดี สามารถวัดได้จาก 2 มิติ คือ การกลับมาซื้อซ้ำ และการสื่อสารแบบปากต่อปาก ผลจากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับตัวแปรทั้ง 3 ข้างต้น สามารถกำหนดสมมติฐานแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรแฝง 3 ตัวแปร และตัวแปรสังเกตได้ 10 ตัวแปรและพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัยได้ ดังภาพที่ 1

4. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้กำหนดประชากร คือ กลุ่มผู้บริโภคทุกคนที่มาใช้บริการตลาดกรีนเวย์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน สำหรับขนาดหรือจำนวนตัวอย่าง กำหนดเท่ากับ 250 ราย โดยอาศัยเกณฑ์ตามแนวคิดของ Jackson (2003) ที่เสนอว่า อัตราส่วนระหว่างจำนวนตัวอย่างและตัวแปรสังเกตได้ ควรจะเท่ากับ 20 ต่อ 1 และเกณฑ์ของ Hair, et al. (2010) ที่เสนอว่า ควรพิจารณาจากค่าพารามิเตอร์ที่ต้องการประมาณค่าในแบบจำลอง ให้ใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 5-10 คน ต่อ 1 ค่าพารามิเตอร์ โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กล่าวกลุ่มตัวอย่างต้องมาใช้บริการตลาดกรีนเวย์ในระยะเวลา 1 เดือนที่ผ่านมา อย่างน้อย 2 ครั้ง

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลโดยแบบสอบถามนั้น แบ่งออกเป็น 5 ตอน กล่าวคือ ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับตลาดเชิงประสบการณ์และความพึงพอใจที่ส่งผลต่อความภักดี กรณีศึกษาผู้บริโภคที่มาใช้บริการตลาดกรีนเวย์ เป็นข้อคำถามเลือกตอบ สำหรับตอนที่ 3-5 เป็นคำถามเกี่ยวกับการวัดตัวแปรแฝงต่าง ๆ ซึ่งข้อคำถามเป็น มาตราวัดแบบประมาณค่าตามแนวทางของ ลิเคิร์ท (Likert Scale) 5 ระดับ โดยการวัดตัวแปรแฝงการตลาดเชิงประสบการณ์ พิจารณาจากข้อคำถามที่ปรับปรุงจากงานวิจัยของ สุพรรณิ สมศรี และพัชนี เขยจรรยา (2561) จำนวน 18 ข้อ ตัวแปรแฝงความพึงพอใจ พิจารณาจากข้อคำถามที่ปรับปรุงจากงานวิจัยของอุทัยพรรณ สุดใจ (2558) จำนวน 6 ข้อ และตัวแปรแฝงความภักดี พิจารณาจากข้อคำถามที่ปรับปรุงจากงานวิจัยของชาญเดช เจริญวิริยะกุล และกรรณิการ์ สุขเกษม (2558) จำนวน 5 ข้อ

การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง ใช้ค่าความถี่ร้อยละ เพื่ออธิบายลักษณะเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ซึ่งมหาวิทยาลัยเป็นผู้ซื้อลิขสิทธิ์ โดยวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปร โดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความเบ้ ความโด่งของตัวแปรสังเกตได้เพื่อตรวจสอบการแจกแจงตัวแปร ด้วยการประมาณค่าด้วยวิธีภาวะน่าจะเป็นสูงสุด และใช้โปรแกรมสำเร็จรูป LISREL version student เพื่อทดสอบแบบจำลองการวัด การทดสอบแบบจำลองสมการโครงสร้างกับข้อมูลเชิงประจักษ์

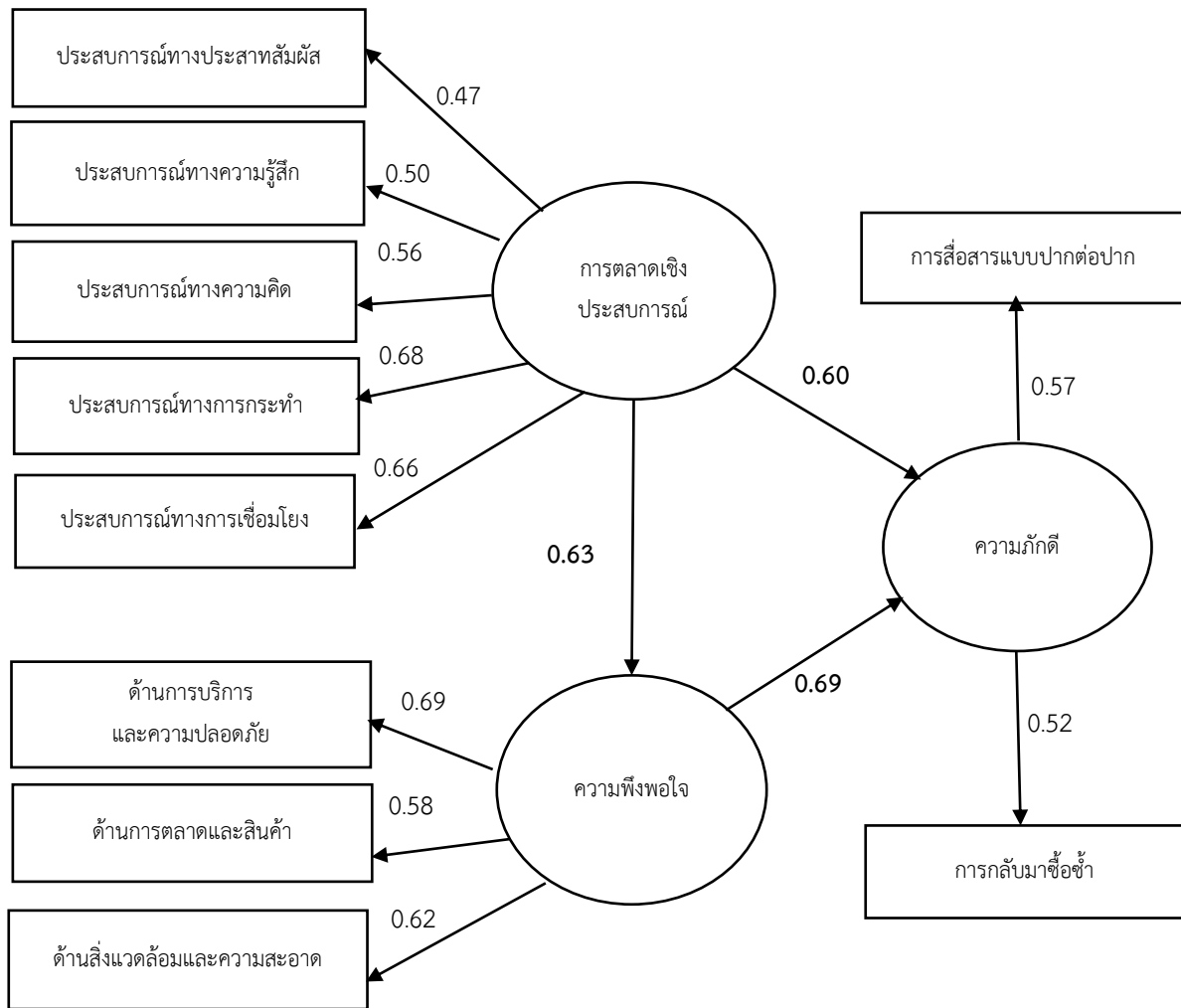
5. สรุปผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่างผู้บริโภคจำนวน 250 ราย พบว่าโดยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 67.2) มีอายุอยู่ระหว่าง 20 – 30 ปีมากที่สุด (ร้อยละ 54.0) โดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพนักเรียนนักศึกษา มากที่สุด (ร้อยละ 49.2) โดยส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ต่ำกว่า 10,000 บาท (ร้อยละ 43.6) วัตถุประสงค์ของผู้บริโภคที่มาใช้บริการตลาดกรีนเวย์ พบว่า ส่วนใหญ่ มาเพื่อท่องเที่ยวและเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ (ร้อยละ 71.2) รองลงมาเพื่อมาซื้อผลิตภัณฑ์ (ร้อยละ 16.0) ผู้ร่วมทางในการเดินทางมาใช้บริการตลาดกรีนเวย์ โดยส่วนใหญ่จะมาใช้บริการตลาดกรีนเวย์กับเพื่อน (ร้อยละ 57.6) ผู้บริโภคได้รับข้อมูลเกี่ยวกับตลาดกรีนเวย์จากการบอกต่อ (ร้อยละ 82.8)

ผลการพัฒนาแบบจำลองการวัด (Measurement Model) ซึ่งประกอบด้วย 3 ตัวแปรแฝง และ 10 ตัวแปรสังเกตได้ พบว่า มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ค่าความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้างของมาตรวัด (Construct Reliability) มีค่าอยู่ระหว่าง 0.65-0.83 และค่าความแปรปรวนเฉลี่ยที่ถูกสกัดได้ (Average Variance Extracted) มีค่าอยู่ระหว่าง 0.54-0.71 แสดงว่าองค์ประกอบมีความเชื่อมั่นสูง และสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรในองค์ประกอบได้ดี (Hair, et al., 2010) แสดงให้เห็นว่าตัวแปรแฝงที่นำมาพัฒนาแบบจำลองในงานวิจัยนี้ รวมถึงข้อคำถามในแบบสอบถามที่ใช้วัดตัวแปรสังเกตได้มีความเหมาะสม

สำหรับผลการวิเคราะห์แบบจำลอง ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผู้บริโภคที่มาใช้บริการตลาดกรีนเวย์ พบว่า แบบจำลองมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($X^2/df = 2.07$, CFI=0.94, RMSEA=0.041, SRMR=0.048) เมื่อพิจารณาแต่ละตัวแปรแฝง พบว่า การตลาดเชิงประสบการณ์ ด้านประสบการณ์ทางการกระทำ ที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด เท่ากับ 0.68 ตัวแปรแฝงความพึงพอใจ ด้านการบริการและความปลอดภัย ที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด เท่ากับ 0.69 ตัวแปรแฝงความภักดีด้านการสื่อสารแบบปากต่อปาก ที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด เท่ากับ 0.57

ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย เพื่อวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพลระหว่างตัวแปรแฝงในแบบจำลอง พบว่า การตลาดเชิงประสบการณ์มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความพึงพอใจของลูกค้า โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.63 เช่นเดียวกับการตลาดเชิงประสบการณ์มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความจงรักภักดี โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.60 ขณะเดียวกันพบว่าความพึงพอใจของลูกค้ามีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความภักดี โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.69 รายละเอียดดังภาพที่ 2

6. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามสมมติฐานที่ 1 ซึ่งพบว่า การตลาดเชิงประสบการณ์ มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความพึงพอใจ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของชลิตา อุฬเจริญ (2558) และ Resul Ozturk (2015). ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า การทำให้ผู้บริโภคได้สัมผัสกับกิจกรรมที่หลากหลาย จะทำให้เขาเกิดความรู้สึกพึงพอใจ นั่นคือการมุ่งเน้นการรับรู้ผ่านประสาทสัมผัสของลูกค้าด้วยการสื่อสารผ่านการได้ยิน การมองเห็น การสัมผัส การได้กลิ่น รวมถึงการรับรส ซึ่งการทำให้ลูกค้าพึงพอใจจะต้องคำนึงถึงภาพลักษณ์ ทำให้มีความสัมพันธ์กับประสาทสัมผัสตึงตูดสายตาของลูกค้า และการทำให้ลูกค้ารู้สึกดีและเข้าใจลูกค้ามากขึ้น รวมถึงการใช้ความคิดสร้างสรรค์ เช่นการตกแต่งให้สถานที่ให้มีเอกลักษณ์ ซึ่งส่งผลให้ลูกค้าเกิดความคิดจินตนาการที่สร้างสรรค์เกิดขึ้น และการให้ลูกค้ามีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่าง ๆ เมื่อประสบการณ์ทั้งหมดเชื่อมโยงกันกลายเป็นประสบการณ์เฉพาะบุคคล และส่งผลให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจ

ผลการวิจัยตามสมมติฐานที่ 2 ซึ่งพบว่า การตลาดเชิงประสบการณ์ มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความภักดี ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของอุทัยพรรณ สุดใจ (2558) และ Chao (2015). ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า การตลาดเชิงประสบการณ์ เป็นกระบวนการที่ระบุถึงความต้องการของผู้บริโภค โดยมีการสร้างความรู้สึกที่ดี ประทับใจ หากสามารถสร้างประสบการณ์ที่ดีต่อลูกค้าเป้าหมายแล้ว ลูกค้าเกิดความชื่นชอบและนำไปสู่การผูกพันกับสินค้าหรือบริการ

ส่งผลให้ลูกค้ากลับมาซื้อซ้ำหรือเกิดการสื่อสารแบบปากต่อปากของบริการนั้น ๆ การตลาดเชิงประสบการณ์ที่ได้รับนั้น ทำให้เกิดความรู้สึกทั้งหมดเป็นประสบการณ์ และถูกเชื่อมโยงนำไปสู่การสื่อสารแบบปากต่อปาก ผู้บริโภคที่เดินทางมาใช้บริการรับรู้จากประสบการณ์ตนเองแล้ว จะมีการบอกต่อครอบครัว เพื่อน และครอบครัวต่อไป

ผลการวิจัยตามสมมติฐานที่ 3 พบว่าความพึงพอใจของผู้บริโภคมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความภักดีของผู้บริโภค ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของชาญเดช เจริญวิริยะกุล และกรรณิการ์ สุขเกษม (2558) Lee and Shin (2012). ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า ความพึงพอใจของผู้บริโภคเป็นการประเมินผลที่เกิดจากประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการใช้บริการในเชิงบวกของผู้บริโภค ดังนั้นความพึงพอใจจึงทำหน้าที่เชื่อมโยงกระบวนการในการรับบริการ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ที่เข้มแข็ง หรือความภักดีของผู้บริโภค เมื่อผู้บริโภคพึงพอใจต่อการใช้บริการตลาดกรีนเวย์ ผู้บริโภคเหล่านี้ มักถ่ายทอดประสบการณ์ของตนเองผ่านการสื่อสารแบบปากต่อปากไปยังบุคคลรอบข้าง และส่งผลต่อการกลับมาซื้อซ้ำ

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยเชิงสำรวจในครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์อิทธิพลระหว่างการตลาดเชิงประสบการณ์ ความพึงพอใจ และความภักดีของผู้บริโภคที่เข้ามาใช้บริการตลาดกรีนเวย์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งข้อค้นพบที่สำคัญ พบว่า การตลาดเชิงประสบการณ์ที่เกิดจากการสื่อสารแบบปากต่อปากได้กระทำผ่านการซื้อสินค้า การใช้บริการต่าง ๆ รวมถึงการมีส่วนร่วมของกิจกรรมภายในตลาดกรีนเวย์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ประสบการณ์ในเชิงบวกเหล่านี้ มีอิทธิพลโดยตรงต่อความพึงพอใจของผู้บริโภค ขณะเดียวกันยังมีอิทธิพลต่อการสื่อสารแบบปากต่อปากไปยังบุคคลอื่น ๆ ทั้งเพื่อนสนิท บุคคลในครอบครัว

จากข้อสรุปข้างต้น สามารถนำผลจากการวิจัยไปใช้ประโยชน์ กล่าวคือจากข้อค้นพบดังกล่าว ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการสร้างประสบการณ์แก่ผู้บริโภค โดยเฉพาะผู้ขายสินค้าในตลาดตลาดกรีนเวย์ ควรเปิดโอกาสให้ผู้บริโภคได้มีประสบการณ์ทั้งจากการชิมอาหาร เพื่อให้ผู้บริโภคเกิดประสบการณ์ในเชิงบวก ขณะเดียวกันเทศบาลเมืองหาดใหญ่หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการตลาดกรีนเวย์ ควรกำหนดกลยุทธ์การดำเนินงาน โดยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เปิดโอกาสให้ผู้บริโภคเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมเหล่านั้น อาจจูงใจให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับของแจกหรือของรางวัล กิจกรรมดังกล่าวจะช่วยสร้างประสบการณ์เชิงบวกแก่ผู้บริโภค และจะมีผลต่อการสื่อสารแบบปากต่อปากไปยังบุคคลอื่น ๆ ทั้งในรูปแบบคำพูดหรือการบอกต่อผ่านการโพสต์ การแชร์ ในช่องทางออนไลน์ต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้ตลาดกรีนเวย์เป็นที่รู้จัก และสามารถขยายฐานผู้บริโภคให้กว้างมากขึ้น

สำหรับข้อเสนอแนะของการวิจัยครั้งต่อไป อาจดำเนินการวิจัยแบบผสมผสานวิธีการ (Mixed Methods) โดยในส่วนของกรีนเวย์เชิงคุณภาพควรมีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับลูกค้า เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายมากขึ้น ขณะเดียวกันอาจมีการวิเคราะห์โครงสร้างกลุ่มพหุ เพื่อทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนของโมเดลระหว่างกลุ่มลูกค้าที่แตกต่างกัน เพื่อประโยชน์ในการนำไปแบ่งส่วนตลาด (Market Segmentation) ต่อไป

8. รายการอ้างอิง

- เจตน์สฤษดิ์ สังข์พันธ์, เกตติภา บุญปรากฏ, ชุตินา หวังเบญจรัตน์ และอรุณพร อธิมาตรไมตรี. (2559). “ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการตลาดน้ำคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา”. วารสารวิทยาการจัดการ. 33(1), 26.
- ชาญเดช เจริญวิริยะกุล และกรรณิการ์ สุขเกษม. (2558). “อิทธิพลของปัจจัยทางการตลาดต่อความภักดีของลูกค้าในธุรกิจพาณิชย์”. วารสารการวิจัยการพัฒนารับราชการ. 8(2), 15-16.

- ชลิดา อุ้มผลเจริญ. (2559). “การวิเคราะห์องค์ประกอบการตลาดเชิงประสบการณ์ที่ใช้เทคโนโลยีความจริงเสริมผ่านแคมเปญสื่อสารการตลาด”. *วารสารนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการนิเทศศาสตร์*. 3(2), 6-7.
- ณัฐตา กัลป์ศรี และสุชาดา พงศ์กิตติวิบูลย์. (2562). *กลยุทธ์และประสิทธิผลการสื่อสารการตลาดเชิงประสบการณ์ของเขาเขียวเอสตาเต้แคมป์ปิ้งรีสอร์ท แอนด์ซาฟารี จังหวัดชลบุรี*. การค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี. 21(35), 137-156.
- ตุ๊กตา ไสมณี และชาตยา นิลพลับ. “ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวและความพึงพอใจที่ส่งผลต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวในนครหลวงเวียงจันทน์สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว”. *วารสารวิทยาการจัดการ*. 6(11), 26-141.
- ประภาวรรณ ตระกูลเกษมสุข, สิริธร ลินจินดาวงศ์ และชารี มณีศรี. (2561). “ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความภักดีของนักศึกษาต่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไทย”. *วารสารวิชาการบริหารธุรกิจ*. 7(1), 113-114.
- วรภรณ์ จิวชัยศักดิ์. (2559). ประเภทของตลาด. *วารสารคนรักตลาด*. 2(6), 66-86.
- แววมยุรา คำสุข, มรกต กำแพงเพชร, อารณ ภูเฝือก, ปรียา ศิวเวชช, พัฒนพงศ์ เพ็งจันทร์ และ ฉัตรแก้ว ฮาตระกูล. (2562). “รูปแบบปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคในการใช้แอปพลิเคชันอาลีเอ็กซ์เพรสของจีนในประเทศไทย”. *วารสารธุรกิจปริทัศน์*. 11(1), 121-122.
- สุพรรณณี สมศรี และพัชนี เขยจรรยา. (2561). “การศึกษากลยุทธ์การสื่อสารแนวคิดการตลาดเชิงประสบการณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวดาตาแกลเลอรี”. *วารสารนิเทศศาสตร์*. 36(2), 66- 82.
- สุรศักดิ์ บุญรอด และเก็ดถาวา บุญปรากฏ. (2557). “พลวัตของตลาดนัดเกาะหมี:จากตลาดผลผลิตทางการเกษตรสู่ตลาดการค้าเสื้อผ้ามือสอง”. *วารสารศิลปศาสตร์*. 6(2), 118-128.
- อุทัยพรรณ สุดใจ. (2558). *ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการที่มีต่อการให้บริการขององค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย จังหวัดชลบุรี*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาสังคมวิทยาประยุกต์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Chao, R-F. (2015). “The Impact of Experimental Marketing on Customer Loyalty for Fitness Clubs: Using Brand Image and Satisfaction as the Mediating Variables”. *The Journal of International Management Studies*. 10(2), 52-60.
- Hair, J., Black, W., Babin, B., Anderson, R. and Tatham, R. (2010). *Multivariate data analysis* (7th ed.). New Jersey: Pearson Educational International.
- Jackson, D. L. (2003). “Revisiting Sample Size and Number of Parameter Estimates : Some Support for the N: Q Hypothesis”. *Structural Equation Modeling*. 10(1), 128-141.
- Lee, T. Y., and Shin, H.Y. (2012). “The influence of experiential marketing and activity involvement on the loyalty intentions of wine tourists in Taiwan”. *Leisure Studies*. 31(1), 103–121
- Resul Ozturk, (2015). “Exploring the Relationships between Experiential Marketing, Customer Satisfaction and Customer Loyalty: An Empirical Examination in Konya”. *International Scholarly and Scientific Research & Innovation*. 9(8), 2817-2820.

การรับรู้ตราสินค้าฟาร์มเจ้าคุณของผู้บริโภคใน สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

BRAND AWARENESS ACKNOWLEDGEMENT FOR CUSTOMERS IN KING MONGKUT'S INSTITUTE OF
TECHNOLOGY LADKRABANG

กรรณก นนทโชติ¹ และ จิรนนท์ เข็มจันทร์²

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ข้อมูลทั่วไปของลูกค้าฟาร์มเจ้าคุณสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง 2) การรับรู้ตราสินค้าฟาร์มเจ้าคุณของผู้บริโภคในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง 3) เปรียบเทียบความแตกต่างของข้อมูลทั่วกับการรับรู้ตราสินค้าฟาร์มเจ้าคุณ ใช้แบบสอบถามออนไลน์เก็บข้อมูลจากบุคลากรและนักศึกษาในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบังจำนวนทั้งหมด 282 ราย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติ T-Test, F-Test ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมมีการรับรู้ตราสินค้าอยู่ในระดับมากทั้งหมด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีการรับรู้ตราสินค้าด้านวัฒนธรรมองค์กรมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านคุณประโยชน์สินค้า ด้านบุคลิกภาพ ด้านคุณค่า ด้านคุณสมบัติ และด้านผู้ใช้/ผู้ซื้อ และพบว่า ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่ต่างกัน มีการรับรู้ตราสินค้าฟาร์มเจ้าคุณแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

คำสำคัญ: ตราสินค้า, การรับรู้ตราสินค้า, ฟาร์มเจ้าคุณ

Abstract

This research has the objectives: 1. Taking assessment for the general information of farm customers in King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang 2. Taking assessment of farm brand acknowledgement of customers in King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang 3. Making comparison for the different data types of the farm brand acknowledgement for King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang In this case, it used the online questionnaire to gather data from the personnel and the students in King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang with totals of two hundred and eighty-two people, and it was analyzed by using with descriptive statistics, such as frequencies, percentages and Standard Aviation, T-Test and F-Test.

According to the result, it was represented in the most level from the overall of the brand acknowledgement, and when it considered in each field it was found that the brand acknowledgement in organizational culture was in the most level followed by the benefits of products, the personality, the values, and the properties. Similarly, according to the users or the purchasers it was found that it is involving

¹ หลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต (พัฒนาการเกษตร) ภาควิชาสัตวกรรมการสื่อสารและพัฒนาการเกษตร คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

² อาจารย์ประจำคณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

with the general information of the respondents, such as genders, ages, education background, careers, and average salary per month in different levels by gaining the differences of the farm brand acknowledgement as significance in the level of 0.05

Keyword: PRODUCT BRAND, PRODUCT BRAND ACKNOWLEDGEMENT, FARM OF KING MONKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG

1. บทนำ

จากการทำการตลาดสมัยใหม่ในยุคปัจจุบัน ตราสินค้าจะถูกใช้ประโยชน์ในการทำการตลาดมากขึ้นและมีความสำคัญต่อผลิตภัณฑ์มากขึ้นด้วย เมื่อมีการผลิตมากขึ้นผลิตภัณฑ์ได้รับการพัฒนามากขึ้น ทำให้ผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ เกิดขึ้น ในขณะที่ผลิตภัณฑ์เดิมก็ได้รับการพัฒนาทำให้มีผลิตภัณฑ์ที่วางจำหน่ายมากมาย และหลายผลิตภัณฑ์มีคุณลักษณะต่าง ๆ มากขึ้น ทำให้ไม่มีผลิตภัณฑ์ใดต่อยกว่ากัน การแข่งขันทางการตลาดจึงมีความซับซ้อนมากขึ้น ทำให้ผู้ผลิตทำการขายที่ตัวผลิตภัณฑ์อย่างเดียวไม่ได้ เพราะไม่ได้แข่งขันในระดับผลิตภัณฑ์เท่านั้น แต่เป็นการแข่งขันในระดับตราสินค้าด้วย (ณัฐกาญจน์ สุวรรณธารา, 2557) ตราสินค้า เป็นการเสนอคุณค่าที่มีความหมายในสายตาของลูกค้าทั้งทางด้านคุณประโยชน์ คุณค่าความพึงพอใจ และคุณค่าเชิงสัญลักษณ์ที่สะท้อน ถึงภาพลักษณ์ของผู้ซื้อ นอกจากนี้ตราสินค้ายังเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ขายและผู้ซื้อทำให้ลูกค้าเกิดความมั่นใจในคุณภาพของสินค้ามีความพึงพอใจในการใช้สินค้าและเกิดความภักดีได้ในที่สุด (Randall, 1997)

ปัจจุบันคณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบังมีการสร้างแบรนด์ใหม่เกิดขึ้น นั่นก็คือ แบรินด์ฟาร์มเจ้าคุณ ซึ่งเป็นแบรนด์ที่จัดทำขึ้นเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้การทำธุรกิจเกษตรแบบครบวงจรตั้งแต่การผลิต การแปรรูป การทำการตลาด และการสร้างเครือข่ายธุรกิจ โดยมีวิสัยทัศน์ “มุ่งสู่การเป็นสินค้าพรีเมียม ปรับการเรียนรู้สู่ธุรกิจ การหารายได้ และเพื่อสังคม” เป็นแหล่งผลิตอาหารที่ปลอดภัย มีคุณภาพ ดูแลจัดการโดยอาจารย์ นักวิชาการ และนักศึกษาของคณะ ซึ่งผลิตผลทางการเกษตรที่ได้เกิดจากการวิจัย การเรียน การสอน โดยมีการนำผลผลิตที่ได้จากฟาร์มเจ้าคุณมาแปรรูปเป็นสินค้าที่มีตราสินค้าหลากหลาย เช่น ไข่กรอกนมควั่นชานอ้อย มีทโลฟ ไข่ไก่อารมณ์ดี ไข่เปิดอารมณ์ดี ไข่เค็มโซเดียมต่ำ ต้นไม้พอกอากาศ ไม้ดอก และไม้ประดับ แบรินด์ฟาร์มเจ้าคุณถือเป็นแบรนด์ที่เพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรและเป็นการเรียนรู้ของนักศึกษา อีกทั้งยังเป็นแหล่งเรียนรู้เทคโนโลยีการเกษตรให้แก่เกษตรกรและผู้สนใจอีกด้วย แต่เนื่องจากแบรนด์ฟาร์มเจ้าคุณเป็นแบรนด์ที่เปิดตัวได้ไม่นาน ดังนั้นตัวตนของแบรนด์ยังไม่มีความชัดเจนและไม่ทราบว่าผู้บริโภคตราสินค้าของลูกค้าเป็นอย่างไร จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาเรื่องการค้าตราสินค้าของผู้บริโภค

การศึกษานี้ศึกษาการรับรู้ตราสินค้าของผู้บริโภคที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของฟาร์มเจ้าคุณ เพื่อเป็นประโยชน์ต่ออาจารย์ นักวิชาการ และนักศึกษาของคณะ เพื่อให้สื่อสารกับผู้บริโภคได้ตรงจุด เพิ่มจำนวนผู้บริโภค หรือเพิ่มยอดขายได้มากขึ้น และสามารถนำไปเป็นข้อมูลเพิ่มขีดความสามารถในการทำการตลาดระยะยาวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไปของลูกค้าฟาร์มเจ้าคุณสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
- 2.2 เพื่อศึกษาการรับรู้ตราสินค้าของลูกค้าฟาร์มเจ้าคุณสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
- 2.3 เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของข้อมูลทั่วไปกับกรรับรู้ตราสินค้าฟาร์มเจ้าคุณ

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

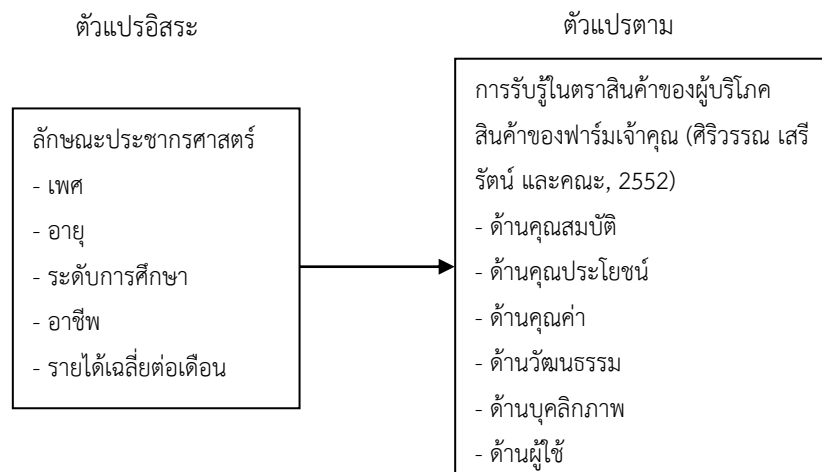
3.1 แนวคิดเกี่ยวกับตราสินค้า ตราสินค้า หมายถึง สัญลักษณ์ เครื่องหมายการค้า ชื่อเรียกสินค้าที่สร้างสรรค์ให้ผู้บริโภคสนใจและจดจำเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างไปจากผลิตภัณฑ์อื่น แต่ไม่ใช่เพียง Logo หรือ ชื่อสินค้าเพียงอย่างเดียว ยังรวมถึงความประทับใจต่อสินค้า หรือประสบการณ์การใช้สินค้า ภาพลักษณ์ขององค์กร และบุคลากรจากสินค้าและบริการของ แบรินด์ นั้นด้วย (โครงการส่งเสริมพัฒนาตลาดอิเล็กทรอนิกส์ สำหรับ SMEs, 2560) โดยคุณสมบัติของตราสินค้า ประกอบไปด้วย คุณสมบัติ (attribute) ผลประโยชน์ (benefit) คุณค่า (value) วัฒนธรรมองค์กร (culture) บุคลิกภาพ (personality) และผู้ใช้/ผู้ซื้อ (user) (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2552)

3.2 แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ เป็นการแปลความหมายจากการสัมผัส โดยเริ่มตั้งแต่ การมีสิ่งเร้ามากระทบกับอวัยวะรับสัมผัสทั้งห้าและส่งกระแสประสาทไปยังสมอง เพื่อการแปลความ (อริสา สำรอง, 2551:12) โดยกระบวนการของการรับรู้ (Process) เป็นกระบวนการที่คาบเกี่ยวกันระหว่างเรื่องความเข้าใจ การคิด ความรู้สึก (Sensing) ความจำ (Memory) การเรียนรู้ (Learning) การตัดสินใจ (Decision Making) Sensing Memory Learning Decision Making

3.3 แนวคิดการรับรู้ตราสินค้า การที่ผู้บริโภคได้รู้จักตราสินค้าที่ไม่เคยรู้จักมาก่อน และสามารถจดจำตราสินค้าหรือบริการนั้นๆ ได้ว่ามีลักษณะคุณสมบัติอย่างไร แสดงถึงว่าตราสินค้านั้นได้รับการยอมรับ และมีความน่าเชื่อถือ มีคุณภาพที่ดีจนสามารถทำให้ผู้บริโภคจดจำและระลึกถึงตราสินค้านั้นได้เป็นอันดับต้นๆ ในกระบวนการตัดสินใจซื้อ (ศรีกาญญา มงคลศิริ, 2547)

3.4 แนวคิดการตัดสินใจซื้อ ทั้งนี้กระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค จะมีขั้นตอนในการตัดสินใจซื้อ 5 ขั้นตอน ได้แก่ การตระหนักถึงปัญหาหรือความต้องการ การแสวงหาความรู้ การประเมินทางเลือก การตัดสินใจซื้อ และพฤติกรรมหลังซื้อ (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, ปริญ ลักขิตานนท์ และศุภกร เสรีรัตน์, 2552)

กรอบแนวคิดการวิจัยการรับรู้ตราสินค้าฟาร์มเจ้าคุณของผู้บริโภคใน สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ บุคลากรและนักศึกษาในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง จำนวน 27,414 ราย โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการใช้ตารางสำเร็จรูป Yamane (1967) ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 จึงได้กลุ่มตัวอย่าง 400 ราย วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนประชากร บุคลากรกลุ่มเป้าหมาย 34 ราย และนักศึกษากลุ่มเป้าหมาย 366 ราย เนื่องจากผู้ตอบแบบสอบถามที่เคยซื้อสินค้าของฟาร์มเจ้าคุณมี จำนวน 282 ราย ในบทความนี้จะนำเสนอข้อมูลในส่วนของคนที่เคยซื้อสินค้าของฟาร์มเจ้าคุณ 282 ราย โดยมีการทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยผู้เชี่ยวชาญได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of Item Objective Congruence) อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 แล้วนำไปทดลองใช้ (tryout) กับผู้ที่ไม่ใช่เป้าหมายในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จำนวน 30 คน และหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีของ Cronbach (Cronbach's alpha coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.931 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเป็นแบบสอบถามที่มีความเที่ยงตรงและมีความน่าเชื่อถือเพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลต่อไป โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือน พฤศจิกายน - ธันวาคม

4.2 เครื่องมือการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามออนไลน์ (Online Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยสร้างขึ้นจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย สามารถแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ผู้ที่เคยซื้อ และไม่เคยซื้อสินค้าของฟาร์มเจ้าคุณ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ส่วนที่ 2 การรับรู้ตราสินค้าในด้านต่าง ๆ จำนวน 6 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณสมบัติ (Attribute) ด้านคุณประโยชน์ (Benefit) ด้านคุณค่า (Values) ด้านวัฒนธรรมองค์กร (Cultures) ด้านบุคลิกภาพ (Personality) และด้านผู้ใช้ (User) (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2552) โดยกำหนดการรับรู้ตราสินค้าด้านต่าง ๆ 5 ระดับ โดยวิธี Likert Scale ดังนี้ (ศิริวรรณ เสรีรัตน์และ คณะ, 2549)

ระดับคะแนน 5	หมายถึง	มีผลต่อระดับความคิดเห็นมากที่สุด
ระดับคะแนน 4	หมายถึง	มีผลต่อระดับความคิดเห็นมาก
ระดับคะแนน 3	หมายถึง	มีผลต่อระดับความคิดเห็นปานกลาง
ระดับคะแนน 2	หมายถึง	มีผลต่อระดับความคิดเห็นน้อย
ระดับคะแนน 1	หมายถึง	มีผลต่อระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.3.1 ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถามที่เป็นเอกสารและใช้ระบบแบบสอบถามออนไลน์

4.3.2 ผู้วิจัยอธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับเนื้อหาภายในแบบสอบถามและวิธีการตอบแก่ผู้ตอบแบบสอบถาม โดยทำการแจกแบบสอบถามออนไลน์ผ่านช่องทางเพจเฟซบุ๊กของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง โดยขอความร่วมมือในการทำแบบสอบถามจากบุคลากรและนักศึกษาในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล หลังจากผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามออนไลน์แล้วจึงนำข้อมูลมาประมวลผล และวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปโดยใช้ค่าสถิติอธิบายผลการวิจัยดังนี้

4.4.1 สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ในการอธิบายข้อมูลทั่วไปและการรับรู้ตราสินค้าในด้านต่าง ๆ ของผู้ตอบแบบสอบถาม

4.4.2 สถิติอนุมาน (inferential statistics) ได้แก่ สถิติ t-test และการวิเคราะห์ความแปรปรวน (One-way ANOVA) หรือ F-test เพื่อเปรียบเทียบข้อมูลทั่วไปกับการรับรู้ตราสินค้าในด้านต่าง ๆ ของผู้ตอบแบบสอบถาม

5. สรุปผลการวิจัย

5.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 282 ราย พบว่าโดยส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย (ร้อยละ 55.7) ซึ่งมีอายุระหว่าง 20-30 ปี (ร้อยละ 87.6) ระดับการศึกษาปริญญาตรี (ร้อยละ 91.5) มีอาชีพนักศึกษา (ร้อยละ 87.9) มีรายได้ไม่เกิน 20,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ (87.6)

5.2 การรับรู้ตราสินค้าในด้านต่าง ๆ ของลูกค้าฟาร์มเจ้าคุณสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ผลการศึกษารับรู้ตราสินค้าของผู้บริโภคที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของฟาร์มเจ้าคุณ ทั้งหมด 5 ด้าน พบว่าในภาพรวมมีการรับรู้ตราสินค้า อยู่ในระดับมากที่สุดทั้งหมด ($\bar{X} = 3.95$) โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านวัฒนธรรมองค์กร ($\bar{X} = 4.09$) ด้านคุณประโยชน์สินค้า ($\bar{X} = 4.07$) ด้านบุคลิกภาพ ($\bar{X} = 3.97$) ด้านคุณค่า ($\bar{X} = 3.93$) ด้านคุณสมบัติ ($\bar{X} = 3.92$) และด้านผู้ใช้/ผู้ซื้อ ($\bar{X} = 3.73$) (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การรับรู้ตราสินค้าในด้านต่าง ๆ ของผู้บริโภคสินค้าฟาร์มเจ้าคุณ ภาพรวมทุกด้าน

การรับรู้ตราสินค้าในด้านต่างๆของผู้บริโภคสินค้าฟาร์มเจ้าคุณ	ค่าสถิติ		แปลค่า	ลำดับ
	\bar{X}	S.D.		
1. ด้านคุณสมบัติ	3.92	0.60	มาก	5
2. ด้านคุณประโยชน์สินค้า	4.07	0.56	มาก	2
3. ด้านคุณค่า	3.93	0.55	มาก	4
4. ด้านวัฒนธรรมองค์กร	4.09	0.54	มาก	1
5. ด้านบุคลิกภาพ	3.97	0.54	มาก	3
6. ด้านผู้ใช้/ผู้ซื้อ	3.73	0.69	มาก	6
เฉลี่ยรวม	3.95	0.55	มาก	

Note: ค่าเฉลี่ย 4.21-5.00=มากที่สุด; 3.41-4.20=มาก; 2.61-3.40=ปานกลาง; 1.18-2.60=น้อย; 1.00-1.80=น้อยที่สุด

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบหลายระยะเยียดดังนี้

ด้านคุณสมบัติ (attribute) โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทั้งหมด ($\bar{X} = 3.92$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีการรับรู้ตราสินค้าที่อยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับ 3 อันดับที่สำคัญ ได้แก่ เป็นสินค้าที่มีความน่าเชื่อถือมากที่สุด ($\bar{X} = 3.99$) เป็นสินค้าที่ผลิตโดยผู้เชี่ยวชาญ ($\bar{X} = 3.98$) และเป็นสินค้าที่มีงานวิจัยรับรอง ($\bar{X} = 3.94$) (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การรับรู้ตราสินค้า ด้านคุณสมบัติ

ด้านคุณสมบัติ	ค่าสถิติ		แปลค่า	ลำดับ
	\bar{X}	S.D.		
1. เป็นสินค้าที่ผลิตด้วยเครื่องมือที่ทันสมัย	3.89	0.61	มาก	4
2. เป็นสินค้าที่มีความน่าเชื่อถือ	3.99	0.56	มาก	1
3. เป็นสินค้าที่มีงานวิจัยรับรอง	3.94	0.65	มาก	3
4. เป็นสินค้าที่ผลิตโดยผู้เชี่ยวชาญ	3.98	0.65	มาก	2
5. สินค้ามีความโดดเด่น เป็นเอกลักษณ์	3.78	0.70	มาก	5
เฉลี่ยรวม	3.92	0.63	มาก	

ด้านคุณประโยชน์สินค้า (benefit) โดยรวมอยู่ในระดับมากทั้งหมด ($\bar{X} = 4.07$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีการรับรู้ตราสินค้าที่อยู่ในระดับมากโดยเรียงลำดับ 3 อันดับที่สำคัญ ได้แก่ ช่วยอุดหนุนนักศึกษามากที่สุด ($\bar{X} = 4.13$) สินค้าคุณภาพดี ปลอดภัย ($\bar{X} = 4.09$) และสินค้ามีความสดใหม่เสมอ ($\bar{X} = 4.04$) (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การรับรู้ตราสินค้า ด้านคุณประโยชน์สินค้า

ด้านคุณประโยชน์สินค้า	ค่าสถิติ		แปลค่า	ลำดับ
	\bar{X}	S.D.		
1. สินค้าคุณภาพดี ปลอดภัย	4.09	0.54	มาก	2
2. สินค้ามีความสดใหม่เสมอ	4.04	0.53	มาก	3
3. เป็นการช่วยอุดหนุนนักศึกษา	4.13	0.65	มาก	1
4. ช่วยสร้างรายได้ตอบแทนผู้สังคม	4.01	0.64	มาก	4
เฉลี่ยรวม	4.07	0.59	มาก	

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การรับรู้ตราสินค้า ด้านคุณค่า

ด้านคุณค่า (value) โดยรวมอยู่ในระดับมากทั้งหมด ($\bar{X} = 3.93$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีการรับรู้ตราสินค้าที่อยู่ในระดับมากโดยเรียงลำดับ 3 อันดับที่สำคัญ ได้แก่ เป็นสินค้าที่ผลิตขึ้นจากผู้น้องค์ความรู้ด้านการเกษตรมากที่สุด ($\bar{X} = 3.98$) รู้สึกปลอดภัยเมื่อบริโภคสินค้า ($\bar{X} = 3.97$) และให้ความรู้สึกว่ามีคุณภาพที่คุ้มค่างบราคาที่จ่ายไป ($\bar{X} = 3.83$) (ตารางที่ 4)

ด้านคุณค่า	ค่าสถิติ		แปลค่า	ลำดับ
	\bar{X}	S.D.		
1. ให้ความรู้สึกว่ามีคุณภาพที่คุ้มค่างบราคาที่จ่ายไป	3.83	0.63	มาก	3
2. รู้สึกปลอดภัยเมื่อบริโภคสินค้า	3.97	0.54	มาก	2
3. เป็นสินค้าที่ผลิตขึ้นจากผู้น้องค์ความรู้ด้านการเกษตร	3.98	0.54	มาก	1
เฉลี่ยรวม	3.93	0.57	มาก	

ด้านวัฒนธรรมองค์กร โดยรวมอยู่ในระดับมากทั้งหมด ($\bar{X} = 4.18$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีการรับรู้ตราสินค้าที่อยู่ในระดับมากโดยเรียงลำดับ 3 อันดับที่สำคัญ ได้แก่ การรับรู้ว่ามีบุคลากรมีความเชี่ยวชาญ น่าเชื่อถือมากที่สุด ($\bar{X} = 4.18$) บุคลากรมีความรู้ ความสามารถ ($\bar{X} = 4.16$) และมีความเชี่ยวชาญด้านผลิตภัณฑ์อาหาร ($\bar{X} = 4.07$)

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การรับรู้ตราสินค้า ด้านวัฒนธรรมองค์กร

ด้านวัฒนธรรมองค์กร	ค่าสถิติ		แปลค่า	ลำดับ
	\bar{X}	S.D.		
1. บุคลากรมีความรู้ ความสามารถ	4.16	0.57	มาก	2
2. บุคลากรมีความเชี่ยวชาญ น่าเชื่อถือ	4.18	0.60	มาก	1
3. มีความเชี่ยวชาญด้านผลิตภัณฑ์อาหาร	4.07	0.57	มาก	3
4. เป็นผู้นำนวัตกรรมการผลิตสินค้าเกษตรใหม่ๆ	3.96	0.56	มาก	4
เฉลี่ยรวม	4.09	0.58	มาก	

ด้านบุคลิกภาพ โดยรวมอยู่ในระดับมากทั้งหมด ($\bar{X} = 3.97$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีการรับรู้ตราสินค้าที่อยู่ในระดับมากโดยเรียงลำดับ 3 อันดับที่สำคัญ ได้แก่ เป็นผู้รู้จักด้านการผลิตอาหารและการเกษตรมากที่สุด ($\bar{X} = 3.99$) ตราสินค้าแสดงถึงความมุ่งมั่นในการพัฒนาสินค้าเกษตร ($\bar{X} = 3.97$) และตราสินค้าแสดงถึงความน่าไว้วางใจและน่าเชื่อถือ ($\bar{X} = 3.96$) (ตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การรับรู้ตราสินค้า ด้านบุคลิกภาพ

ด้านบุคลิกภาพ	ค่าสถิติ		แปลค่า	ลำดับ
	\bar{X}	S.D.		
1. ตราสินค้าแสดงถึงความน่าไว้วางใจ และน่าเชื่อถือ	3.96	0.55	มาก	3
2. ตราสินค้าแสดงถึงความมุ่งมั่นในการพัฒนาสินค้าเกษตร	3.97	0.55	มาก	2
3. เป็นผู้รู้จักด้านการผลิตอาหารและการเกษตร	3.99	0.54	มาก	1
เฉลี่ยรวม	3.97	0.55	มาก	

ผู้ใช้/ผู้ซื้อ โดยรวมอยู่ในระดับมากทั้งหมด ($\bar{X} = 3.73$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีการรับรู้ตราสินค้าที่อยู่ในระดับมากโดยเรียงลำดับ 3 อันดับ ที่สำคัญ ได้แก่ ลูกค้าเป็นคนทันสมัยมากที่สุด ($\bar{X} = 3.75$) ลูกค้าเป็นคนฉลาดเลือก ($\bar{X} = 3.74$) และลูกค้าเป็นคนมีรสนิยม ($\bar{X} = 3.74$) (ตารางที่ 7)

ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การรับรู้ตราสินค้า ด้านผู้ใช้/ผู้ซื้อ

ด้านผู้ใช้/ผู้ซื้อ	ค่าสถิติ		แปลค่า	ลำดับ
	\bar{X}	S.D.		
1. ลูกค้าเป็นคนรักและคำนึงถึงสุขภาพ	3.69	0.72	มาก	5
2. ลูกค้าเป็นคนฉลาดเลือก	3.74	0.70	มาก	3
3. ลูกค้าเป็นคนทันสมัย	3.75	0.67	มาก	1
4. ลูกค้าเป็นคนมีรสนิยม	3.74	0.67	มาก	2
5. ลูกค้าเป็นผู้คำนึงถึงสังคม	3.72	0.72	มาก	4
เฉลี่ยรวม	3.73	0.70	มาก	

เปรียบเทียบความแตกต่างของข้อมูลทั่วไปกับการรับรู้ตราสินค้าฟาร์มเจ้าคุณ

ผลการศึกษา พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ที่แตกต่างกัน มีการรับรู้ตราสินค้าฟาร์มเจ้าคุณแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 (ตารางที่ 8)

ตารางที่ 8 วิเคราะห์การเปรียบเทียบข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามกับการรับรู้ตราสินค้าฟาร์มเจ้าคุณ

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม		\bar{X}	S.D.	t/F	P-value	เปรียบเทียบรายคู่
เพศ	ชาย	3.67	0.50	-11.478	0.000	-
	หญิง	4.30	5.40			
อายุ	ต่ำกว่า 20 ปี	5.00	0.00	73.125	0.000	2>1, 2>3, 2>4, 2>5
	20-30 ปี	3.80	0.41			
	31-40 ปี	5.00	0.00			
	41-50 ปี	5.00	0.00			
	51 ปีขึ้นไป	3.95	0.00			
ระดับการศึกษา	ต่ำกว่าปริญญาตรี	5.00	0.00	47.138	0.000	2>1, 2>3, 2>4
	ปริญญาตรี	3.85	0.47			
	ปริญญาโท	5.00	0.00			
	ปริญญาเอก	5.00	0.00			
อาชีพ	นักศึกษา	3.80	0.42	91.532	0.000	1>2, 1>3, 1>4
	อาจารย์	5.00	0.00			
	พนักงานประจำ	5.00	0.00			
	พนักงานชั่วคราว	5.00	0.00			
	อื่นๆ	5.00	0.00			
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	ไม่เกิน 20,000	3.80	0.41	58.289	0.000	1>2, 1>3, 1>4, 1>5, 1>6
	20,001-30,000	5.00	0.00			
	30,001-40,000	5.00	0.00			
	40,001-50,000	5.00	0.00			
	50,001-60,000	5.00	0.00			
	60,001 ขึ้นไป	5.00	0.00			

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 การรับรู้ตราสินค้าของผู้บริโภคสินค้าฟาร์มเจ้าคุณ โดยรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 3.95) (S.D.=0.55) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มากที่สุดคือด้านวัฒนธรรมองค์กร รองลงมา ด้านคุณประโยชน์สินค้า ด้านบุคลิกภาพ ด้านคุณค่า ด้านคุณสมบัติ และด้านผู้ใช้/ผู้ซื้อ ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรีย์ เนียมสกุล ได้ศึกษาเรื่อง การรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้ารถยนต์โตโยต้า คัมรี ไฮบริด พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับรู้ภาพลักษณ์ด้านความแข็งแกร่งในตราสินค้าอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาเป็นด้านเอกลักษณ์ อยู่ในระดับมากที่สุด และรองลงมาเป็นด้านสื่อสารการตลาดอยู่ในระดับมาก ด้านวัฒนธรรมองค์กรอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีการรับรู้ตราสินค้าที่อยู่ในระดับมากโดยเรียงลำดับ 3 อันดับที่สำคัญ ได้แก่ การรับรู้ว่าคุณภาพมีความเชี่ยวชาญ น่าเชื่อถือมากที่สุด (X =4.18) คุณภาพมีความรู้ ความสามารถ (X =4.16) และมีความเชี่ยวชาญด้านผลิตภัณฑ์อาหาร (X =4.07) สอดคล้องกับแนวคิดของวิไลวรรณ ศิริอำไพ (2555) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อสินค้าของนักท่องเที่ยวตลาดโบราณ บ้านสะแกกรัง (ถนนคนเดินตรอกโรงยา) จังหวัดอุทัยธานี พบว่า ด้านบุคลากร ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด บุคลากรของตลาดโบราณ บ้านสะแกกรัง (ถนนคนเดินตรอกโรงยา) จังหวัดอุทัยธานี มีความสำคัญต่อการซื้อสินค้าของนักท่องเที่ยวโดยรวมอยู่ในระดับมาก

6.2 การเปรียบเทียบความแตกต่างของข้อมูลทั่วไปกับการรับรู้ตราสินค้าฟาร์มเจ้าคุณ พบว่า ผู้บริโภคที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน แตกต่างกัน มีการรับรู้ตราสินค้าฟาร์มเจ้าคุณแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ผู้บริโภคที่มีเพศ อาชีพ สถานภาพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ที่แตกต่างกัน มีการรับรู้ตราสินค้าที่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ผกามาศ ไชยวิสุทธิกุล และณัฏช กุณิสร์ (2557) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจซื้อกระเป๋าแบรนด์เนมของวัยรุ่นในเขต กรุงเทพฯ พบว่า เพศ อาชีพ สถานภาพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ในด้านการค้นหาข้อมูล การรับรู้ปัญหาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

7.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

7.1.1 จากการศึกษาพบว่า การรับรู้ตราสินค้าของผู้บริโภคสินค้าฟาร์มเจ้าคุณ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มากที่สุดคือด้านวัฒนธรรมองค์กร รองลงมา ด้านคุณประโยชน์สินค้า ด้านบุคลิกภาพ ด้านคุณค่า ด้านคุณสมบัติ และด้านผู้ใช้/ผู้ซื้อ ตามลำดับ โดยเฉพาะด้านวัฒนธรรมองค์กร ผู้ประกอบการ ฟาร์มเจ้าคุณ ควรส่งเสริม และฝึกอบรมพนักงานให้มีการบริการที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์กับผู้ที่มาซื้อสินค้าให้มากขึ้น เพื่อสร้างความประทับใจต่อตราสินค้านั้นๆ เพื่อให้เกิดการซื้อซ้ำในตราสินค้านั้น

7.1.2 ผู้ประกอบการภายใต้ตราสินค้า ควรใช้วัตถุดิบในการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีความรับผิดชอบต่อสังคมให้มากขึ้น เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ และสร้างการรับรู้ภาพลักษณ์ของตราสินค้าให้เป็นที่รู้จักในตลาดให้มากขึ้น เพื่อส่งเสริมการขายอีกทางหนึ่ง

7.2 ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

7.2.1 การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ไม่ได้มีการเก็บข้อมูล หรือการสัมภาษณ์โดยตรง แต่เป็นเพียงการเก็บแบบสอบถามผ่านทางออนไลน์เท่านั้น ทำให้ถ้าหากมีการเก็บข้อมูลทีนอกเหนือจากการเก็บแบบสอบถาม ก็อาจจะได้ข้อมูลที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

7.2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยการรับรู้ตราสินค้าของตราสินค้าอื่นๆ เพื่อทำการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการรับรู้ตราสินค้าของฟาร์มเจ้าคุณกับการรับรู้ตราสินค้าอื่นๆ

7.2.3 การศึกษาการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาสินค้าและบริการในลักษณะตราสินค้าใหม่ เป็นภาพรวมทุกประเภท ไม่ได้เจาะจงรายละเอียด แต่ละประเภทสินค้า ฉะนั้น ในการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาแบบเฉพาะเจาะจง แต่ละประเภทสินค้าเพื่อทราบถึงระดับการให้ความสำคัญและขยายรายละเอียดการศึกษาในเชิงลึกได้เพิ่มขึ้น

8. กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณ ฟาร์มเจ้าคุณ และทุนรายได้ของคณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลและสนับสนุนงบประมาณในการทำวิจัยครั้งนี้

9. รายการอ้างอิง

โครงการส่งเสริมพัฒนาตลาดอิเล็กทรอนิกส์ สำหรับ SMEs (2560). **ตราสินค้า หรือ แบนด์.** สืบค้นจาก

www.smego.rmutt.ac.th

ณัฐกาญจน์ สุวรรณธรา และธีระ เตชะมณีสถิตย์. (2557). “รูปแบบการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการที่ส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้าระหว่างผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางตราสินค้าไทยกับตราสินค้าต่างประเทศในระบบขายตรง.” **วารสารเทคโนโลยีสุรนารี.** 8(2): 41-59.

- ผกา มาศ ไชยวิสุทธิกุล และ ณัฏช์ กุลสิริ. (2557 : มกราคม – มิถุนายน.). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจซื้อ กระเป๋าเลียนแบบแบรนด์เนมของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารบริหารธุรกิจศรีนครินทรวิโรฒ 5(1).
- วิไลวรรณ ศิริอำไพ. (2555). ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการซื้อสินค้าของนักท่องเที่ยวตลาดโบราณ บ้านสะแกกรัง ถนนคนเดินตรอกโรงยาง จังหวัดอุทัยธานี. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ. (2549). การวิจัยธุรกิจ. กรุงเทพฯ : ไดมอนด์อินบิสซิเนสเวิลด์
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์, ปริญ ลักษิตานนท์ และศุภร เสรีรัตน์. (2552). การบริหารตลาดยุคใหม่. กรุงเทพฯ : พัฒนาศึกษา.
- ศรีกัญญา มงคลศิริ. (2547). Brand Management. กรุงเทพฯ : BrandAge
- สุรีย์ เนียมสกุล. (2556). การรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้ารถยนต์ โตโยต้า คัมรี่ ไฮบริด ของผู้บริโภคในเขต กรุงเทพมหานคร. การค้นคว้าอิสระ ศิลปศาสตร มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
- อริสา สำรอง. (2551). จิตวิทยาการตลาดและผู้บริโภค = Psychology of marketing and consumer. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง Randall, G. (1997). Branding. Great Britain: Clay.

การสร้างอัตลักษณ์ตราผลิตภัณฑ์ชุมชนจังหวัดนครปฐม

CREATING A BRAND IDENTITY FOR COMMUNITY PRODUCTS IN NAKHON PATHOM PROVINCE

พรชนก บุญญานันท์กุล¹ ภูมิพัฒน์ ธารสารสมบุรณ์² บุญญิสสา ถึงถิ่น³ และ อภิวิชญ์ ศรีรัตน์⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการสร้างเอกลักษณ์ตราผลิตภัณฑ์ชุมชนจังหวัดนครปฐม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงปัจจัยและลำดับความสำคัญของปัจจัยในการสร้างเอกลักษณ์ตราผลิตภัณฑ์ชุมชนและเพื่อเสนอแนวทางการสร้างเอกลักษณ์ให้ตราผลิตภัณฑ์ชุมชนในจังหวัดนครปฐม โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยประกอบด้วย 1) การค้นหาศักยภาพของเอกลักษณ์ท้องถิ่นเป็นกระบวนการเริ่มต้นเพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้เกี่ยวกับเอกลักษณ์ท้องถิ่นที่มีศักยภาพสำหรับนำมาสร้างเอกลักษณ์ตราผลิตภัณฑ์ชุมชนโดยมีคำถามหลัก ดังนี้ เอกลักษณ์ท้องถิ่นใดบ้างที่มีผลต่อความรู้สึกนึกคิดของประชาชนและนักท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐม ในด้านคุณประโยชน์ (Benefit) ที่มีอยู่จริงของสินค้า ด้านรูปร่างลักษณะ (Attribute) ที่มองเห็นได้ของสินค้า ด้านคุณค่า (Value) ของสินค้าที่มีผลต่อความรู้สึกของผู้บริโภค และด้านบุคลิกภาพ (Personality) ของสินค้าที่สะท้อนไปถึงผู้บริโภค 2) การตัดสินใจเลือก ผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เหมาะสมเพื่อนำมาสร้างตราให้สอดคล้องกัน ได้นำกระบวนการ AHP มาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์การตัดสินใจเลือกเอกลักษณ์ชุมชนที่เหมาะสมสำหรับนำมาพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการวิเคราะห์ตามลำดับขั้น 3) วิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างผลิตภัณฑ์ชุมชนกับการเอกลักษณ์ให้ตราผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยประเมินความสอดคล้องของผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในปัจจุบันกับเอกลักษณ์ท้องถิ่น การเก็บรวบรวมจากบุคลากรจากภาครัฐ ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ชุมชนและนักท่องเที่ยวในจังหวัดนครปฐม ตามหลักการของเทคนิคกระบวนการวิเคราะห์เชิงลำดับขั้น โดยมี 4 ปัจจัย ได้แก่ บรรจุภัณฑ์ ประโยชน์ใช้สอย คุณค่าผลิตภัณฑ์ และบุคลิกภาพผลิตภัณฑ์

ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยเรียงตามลำดับน้ำหนักความสำคัญ คือ ด้านประโยชน์การใช้สอย (0.581) ด้านบรรจุภัณฑ์ (0.358) ด้านคุณค่าผลิตภัณฑ์ (0.255) และด้านบุคลิกภาพผลิตภัณฑ์ (0.042) เมื่อนำค่าน้ำหนักความสำคัญแต่ละปัจจัยมาพิจารณาร่วมกับค่าระดับคะแนนแต่ละผลิตภัณฑ์ชุมชน ทำให้ทราบว่าผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ควรนำมาพัฒนาเพื่อสร้างเอกลักษณ์ตราผลิตภัณฑ์ชุมชนจังหวัดนครปฐม โดยเรียงตามลำดับน้ำหนักความสำคัญ คือ โพรทิว ผัก ผลไม้ กรอบ (0.447) หมูย่างผู้ใหญ่มูย (0.384) ขนมเปียะครูสมทรง (0.250) และ เค้กมะพร้าวธูปานี (0.154)

คำสำคัญ: เอกลักษณ์ท้องถิ่น , ผลิตภัณฑ์ชุมชน, กระบวนการวิเคราะห์ตามลำดับขั้น

Abstract

This research aimed to Creating a Brand Identity for Community Products In Nakhon Pathom Province. The objective of this study was to study the factors and priorities of factors in creating a community brand identity and to propose guidelines for creating a community brand identity in Nakhon Pathom Province. The research process consists of 1) Finding the potential of local identity. It is an initial process to acquire knowledge of local identity that has the potential to be used to create a community brand identity with the following main questions: What local identity affects people's perceptions and tourist Nakhon Pathom Province. In terms of the physical benefit (Benefit) of the product. The visible

¹⁻⁴ อาจารย์ ประจำคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

attribute of the product. The value of the product affects the feeling of the consumer. And Personality of the product that reflects the consumer 2) Decision-making Community products that are appropriate to create a consistent and bring The AHP process was applied in the analysis of deciding on the appropriate community identity for product development. The criteria for the analysis were set in hierarchy. 3) Analyze the consistency between community products and community brand identity. It evaluates the consistency of the current product with local identity. Collections from government personnel Product entrepreneurs, communities and tourists in Nakhon Pathom Province According to the principle of process technique A hierarchical analysis with 4 factors: Packaging, Utility, Product Value and Product Personality.

The results of the research revealed that the important factors for the development of community products. In order of weight, the priorities were Utility (0.581), Packaging (0.358), Product Value (0.255) and Product Personality (0.042). When the weight of each factor is taken into account with the rating scale for each community product. It showed that community products that should be developed to create a community brand identity in Nakhon Pathom Province. In order of weight, the importance were crispy fried okra (0.447), grilled pork, Headman Mui (0.384), Kru Somsong chinese cake (0.250) and coconut cake thapani (0.154).

Keywords : LOCAL IDENTITY, COMMUNITY PRODUCTS, HIERARCHICAL ANALYSIS PROCESS

1. บทนำ

การสร้างอัตลักษณ์ตราสินค้ามีความสำคัญต่อการดำเนินธุรกิจที่จะสร้างความแตกต่างของ “ตราสินค้า” (Brand) ให้สามารถแข่งขันกับธุรกิจประเภทเดียวกัน โดยการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยร่วมกับความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ซึ่งกระบวนการวิจัยและพัฒนาถูกนำมาเชื่อมโยงที่มีทิศทางด้านสังคมและวัฒนธรรมสู่การสร้างนวัตกรรมที่สามารถขับเคลื่อนชุมชน เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและคุณค่าในการรับรู้แก่สังคม ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายถูกผลักดันให้เกิดความคิดอย่างต่อเนื่องภายในแนวคิดเชิงสร้างสรรค์ ทั้งวิธีการค้นหาความรู้เก่าหรือความรู้ใหม่ภายในพื้นที่เพื่อให้เกิดสินค้ารูปแบบใหม่ ทั้งภาคการเกษตร ภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการ เพื่อเชื่อมโยงกลุ่มตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ พร้อมทั้งส่งเสริมให้ชุมชนร่วมกันสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจในรูปแบบของวิสาหกิจชุมชนและการสร้างเครือข่ายร่วมกันระหว่างผู้ประกอบการแต่ละราย เริ่มต้นจากการพัฒนาพื้นที่ให้มีทรัพยากรตามหลักภูมิศาสตร์ให้มีความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งบทบาทหน้าที่ของผู้ประกอบการต้องเรียนรู้การพัฒนาสินค้าท้องถิ่นด้วยตราสัญลักษณ์ สามารถนำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของการประชาสัมพันธ์ในระดับจังหวัด ซึ่งจะเห็นได้ว่าแนวคิดของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ยังคงต้องการแรงงานทักษะฝีมือและความคิดสร้างสรรค์จำนวนมาก อีกทั้งทางภาครัฐบาลยังสนับสนุนการเพิ่มปริมาณบุคลากรอย่างเร่งด่วนจากรัฐสถานศึกษาต่างๆ เพื่อเข้ามาเป็นบุคลากรสนับสนุนภาคอุตสาหกรรม (พิริยะ ผลพิรุฬห์, 2556) ทั้งนี้การสร้างอัตลักษณ์ให้แบรนด์ หรือ Brand Identity เป็นการออกแบบลักษณะเฉพาะให้ตราสินค้าหรือชุมชน ลักษณะสำคัญของ Identity ด้วยการสร้างสัญลักษณ์(symbol) เพื่อการสร้างสัมผัสแรกผ่านการมองเห็น ดังนั้นการสร้างอัตลักษณ์จึงมักอยู่ในรูปของ ชื่อ โลโก้ สี สโลแกน ซึ่งทั้งหมดที่ถูกออกแบบจะต้องย้อนกลับมาสร้างคุณค่าให้แบรนด์ และส่งต่อคุณค่านั้นสู่ลูกค้า แต่ก็ยังมีองค์ประกอบอื่นอีกมากมายที่เกื้อหนุนให้การสร้าง Brand Identity ประสบผลสำเร็จ

นครปฐม เป็นจังหวัดที่อยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร เป็นเมืองแห่งปูชนียสถานเก่าแก่ที่สำคัญ คือ “พระปฐมเจดีย์” ซึ่งนับเป็นร่องรอยแห่งแรกของการเผยแพร่ อารยธรรมพุทธศาสนาเข้ามาในประเทศไทย ทั้งยังเป็นเมืองที่อุดมสมบูรณ์มากมายไปด้วยผลไม้และอาหารขึ้นชื่อนานาชนิดเมืองนครปฐมเดิมตั้งอยู่ริมทะเลเคยเป็นเมืองเก่าแห่งหนึ่งซึ่งเจริญรุ่งเรืองมากในสมัยทวารวดีเพราะเป็นราชธานีที่สำคัญ มีหลักฐานเชื่อว่าศาสนาพุทธและอารยธรรมจากประเทศอินเดียเผยแพร่เข้ามา รัฐบาลได้มีนโยบายเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการโครงการ หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) เพื่อให้แต่ละชุมชนสามารถใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาผลิตภัณฑ์จังหวัดนครปฐมจึงได้จัดทำเอกสารประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ OTOP ของจังหวัดนครปฐมที่ผ่านการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย (OTOP Product Champion : OPC) เพื่อประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักเพิ่มขึ้น รวมถึงเป็นการเพิ่มช่องทางการตลาดให้กับสินค้า OTOPจังหวัดนครปฐม หวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารฉบับนี้จะประโยชน์กับหน่วยงานและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งนี้การสร้างอัตลักษณ์ให้ตราผลิตภัณฑ์ชุมชนจังหวัดนครปฐม เกิดจากการแสวงหาความรู้ความเข้าใจร่วมกับชาวบ้านนี้ถือว่าเป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ความเข้าใจจากทัศนะของคนในชุมชน แทนที่จะเป็นทัศนะของนักวิจัย กระบวนการดังกล่าวจะทำให้ ผู้วิจัยเข้าใจวิถีคิด มุมมองและกระบวนการแก้ปัญหาของชุมชน จากนั้นจึงแสวงหาแนวทางร่วมกันระหว่างชุมชน และนักวิจัย เพื่อเปลี่ยนแปลงสถานการณ์นับเป็นขั้นตอนต่อไปของการทำงานระหว่างดำเนินการนี้จะสรุปบทเรียนที่เกิดขึ้นเป็นระยะ ๆ เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์ตรา ไม่ว่าจะเป็นนั้นจะสำเร็จหรือล้มเหลวถือเป็นขั้นตอนในการเรียนรู้ด้วยกัน ทั้งหมดนี้เรียกว่าเป็นกระบวนการทำงานของนักวิจัยที่สนใจงานวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน

ข้อค้นพบเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ตราสินค้า และการตลาดช่วยสร้างโอกาสในการนำเสนอสินค้าที่มีความแตกต่างและให้ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าแก่ผู้บริโภค โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านคุณภาพและเอกลักษณ์ของสินค้า (Ozsomer and Altaras, 2008 : 2011) และหากนำอัตลักษณ์ท้องถิ่นมาใช้ในการสร้างความโดดเด่นหรือจุดขายของผลิตภัณฑ์ชุมชน จะยิ่งเพิ่มความพอใจและความต้องการของผู้บริโภคได้จากข้อค้นพบเกี่ยวกับเอกลักษณ์ท้องถิ่นสามารถเชื่อมโยงสู่การพัฒนาอัตลักษณ์ตราผลิตภัณฑ์ชุมชนจังหวัดนครปฐมได้อย่างดี

เอกลักษณ์ท้องถิ่นเป็นสิ่งที่แสดงถึงลักษณะเฉพาะของชุมชนที่แตกต่างจากชุมชนอื่น ๆ เช่น ลักษณะเด่นทางธรรมชาติ สังคม ประเพณี วัฒนธรรม เป็นต้น ในปัจจุบันเอกลักษณ์ท้องถิ่นได้ถูกนำมาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนอย่างกว้างขวาง ซึ่ง พรพิมล ศักดาและวรารัตน์ วัฒนชนิโบล (2558). ได้นำเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมมาใช้ในการออกแบบบรรจุภัณฑ์กล้วยอบแผ่นเพื่อเพิ่มภาพลักษณ์และมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ สอดคล้องกับ สมศักดิ์ ทองแก้ว, พิชัย สดภิบาล และอุดมศักดิ์ สาริบุตร (2558) ได้นำเอกลักษณ์ท้องถิ่นภูมิปัญญาด้านอาชีพงานหัตถกรรมจักสานของจังหวัดฉะเชิงเทรา มาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์โคมไฟรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งจะเห็นได้ว่าเอกลักษณ์ท้องถิ่นมีหลายมุมมองขึ้นอยู่กับทางเลือกนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ จึงเป็นแนวทางให้ไปถึงความสำเร็จในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยเอกลักษณ์ท้องถิ่น

จากการศึกษาลักษณะทั่วไปของจังหวัดนครปฐม และข้อค้นพบต่าง ๆ เกี่ยวกับเอกลักษณ์ท้องถิ่นในการสร้างเอกลักษณ์ให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน จึงทำให้ผู้วิจัยตัดสินใจเลือกเอกลักษณ์ท้องถิ่นเพื่อนำมาสร้างตราผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยอาศัยกระบวนการตัดสินใจร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ชุมชนและนักท่องเที่ยวในจังหวัดนครปฐม ซึ่งวิธีการตัดสินใจอย่างเป็นระบบเป็นที่นิยมใช้วิธีหนึ่ง คือ กระบวนการวิเคราะห์ตามลำดับชั้น (Analytic Hierarchy Process : AHP) โดยเป็นเทคนิคการวิเคราะห์การตัดสินใจแบบหลายหลักเกณฑ์ ผ่านโครงสร้างของกระบวนการมีลักษณะเป็นแผนภูมิลำดับชั้นที่เลียนแบบกระบวนการคิดของมนุษย์ (Saaty, 2008 ; Sharma, Moon and Bae, 2008) ทำให้การตัดสินใจมีการใช้เหตุผลอย่างเป็นระบบ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายภายใต้หลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขที่กำหนดไว้

ดังนั้น ในการวิจัยการสร้างอัตลักษณ์ให้ตราผลิตภัณฑ์ชุมชนจังหวัดนครปฐม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงปัจจัยและลำดับความสำคัญของปัจจัยในการสร้างอัตลักษณ์ให้ตราผลิตภัณฑ์ชุมชนและเพื่อเสนอแนวทางการสร้างอัตลักษณ์ตราผลิตภัณฑ์ชุมชนในจังหวัดนครปฐม โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคลากรจากภาครัฐ ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ชุมชนและนักท่องเที่ยวในจังหวัดนครปฐม ในการเลือกเอกลักษณ์ท้องถิ่นและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้จากงานวิจัย ผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญของการสร้างตราผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยนำกระบวนการ คือ ทุก ๆ อย่างที่เกี่ยวข้องกับตราสินค้าเพื่อผลิตภัณฑ์ชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการออกแบบบรรจุภัณฑ์ สโลแกน การตอบคำถามชื่อของสินค้า ร้านค้าที่จำหน่าย หรือประสบการณ์เกี่ยวกับตราผลิตภัณฑ์ชุมชน ซึ่งเป็นการผสมผสานและประสานช่องทางการสื่อสารหลาย ๆ ทาง เพื่อสื่อเนื้อหาเกี่ยวกับตราสินค้าโดยเน้นประเด็นด้านภูมิปัญญาให้ชัดเจน สอดคล้อง และเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

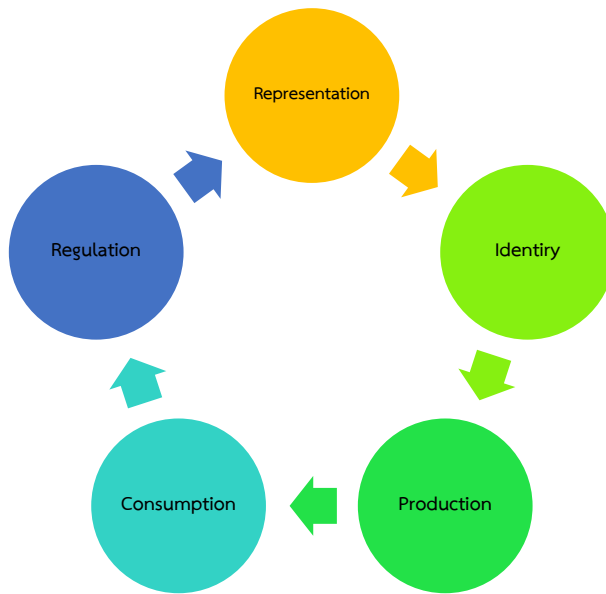
- 2.1 เพื่อศึกษาถึงปัจจัยและลำดับความสำคัญของปัจจัยในการสร้างอัตลักษณ์ตราผลิตภัณฑ์ชุมชน
- 2.2 เพื่อเสนอแนวทางการสร้างอัตลักษณ์ตราผลิตภัณฑ์ชุมชนในจังหวัดนครปฐม

3. วรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การสร้างอัตลักษณ์ตรา (Brand Identity)

การนิยามความหมายของตนเองและแสดงตนเองต่อบุคคลหรือสังคมว่าเราเป็นใครนั้น เป็นกระบวนการของการเลือกใช้และแสดงออกซึ่งจะทำให้รู้ว่าเราเหมือนหรือแตกต่างจากคนอื่นหรือกลุ่มอื่นอย่างไรโดยผ่านระบบของการใช้สัญลักษณ์ (Symbol) หรือเครื่องหมายอัตลักษณ์ (Identitis Markers) ซึ่งเป็นสิ่งที่ประกอบกันทั้งด้านอารมณ์ความรู้สึกภายในตัวเราและกระบวนการของโลกภายนอกที่เราเกี่ยวพัน เพราะมนุษย์เลือกใช้ความหมายหรือเปลี่ยนแปลงความหมายที่เกี่ยวกับตนเองทั้งในกระบวนการที่เขาสัมพันธ์กับโลกและในส่วนของตัวตนที่มันซ้อนทับกันอยู่ ดังนั้นจึงมีการจัดแบ่งประเภทของอัตลักษณ์เป็น 2 ระดับคือระดับอัตลักษณ์ส่วนบุคคล (Personal Identity) และระดับอัตลักษณ์ทางสังคม (Social Identity) สัญลักษณ์ที่เราเลือกหยิบมาใช้ในการนิยามตนเองทั้งต่อสังคมและต่อตัวเองนั้นเกิดขึ้นได้โดยผ่านระบบการสร้างภาพแทนความจริง (Representation) เพราะการแสดงออกซึ่งความสัมพันธ์ต่าง ๆ จะกระทำโดยผ่านระบบสัญลักษณ์ที่หลากหลายรูปแบบ เช่นบุคคลเลือกแต่งกายเพื่อแสดงความเป็นสมาชิกของสถาบัน หรือแต่ละสถานศึกษามีการเลือกใช้สี สัญลักษณ์หรือเครื่องแบบที่แตกต่างกันออกไป ก็เพื่อแสดงความเป็นตัวตนให้กับบุคคลรับรู้ แต่อย่างไรก็ตาม การที่เรามองตัวเราและพยายามเลือกนิยามความหมายเพื่อแสดงความเป็นตัวตนของแต่ละบุคคล กับสิ่งที่คนอื่นมองเห็นในตัวเราว่าอย่างไรนั้นมันอาจไม่สอดคล้องกันเสมอไป

Hall (1996) อธิบายลักษณะของอัตลักษณ์ว่า ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ หรือเกิดขึ้นลอย ๆ แต่ก่อรูปขึ้นมาภายในวัฒนธรรม ณ ช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง โดยที่วัฒนธรรมก็เป็นสิ่งถูกประกอบสร้างทางสังคม (Social Construct) และไม่ใช่สิ่งที่ยุติกันตายตัวหากแต่เป็นวงจรซึ่งมีผู้เรียกว่า “วงจรแห่งวัฒนธรรม” (Circuit of Culture)

ภาพที่ 1 การแสดงวงจรแห่งวัฒนธรรมกับการสร้างอัตลักษณ์ ที่มา: Phimsri, P. (2008)

จากภาพที่แสดงวงจรวัฒนธรรมกับการสร้างอัตลักษณ์ อธิบายได้ว่า อัตลักษณ์ทั้งหลายมีกระบวนการถูกผลิต (Produced) ให้เกิดขึ้น สามารถถูกบริโภค (Consumed) และถูกควบคุมจัดการ (Regulated) อยู่ในวัฒนธรรมเหล่านั้น และทั้งนี้ยังมีการสร้างความหมายต่าง ๆ (Creating Meanings) ผ่านทางระบบต่าง ๆ ของการสร้างภาพตัวแทน (Symbolic Systems of Representation) ที่เกี่ยวกับตำแหน่งแห่งที่ต่าง ๆ ทางอัตลักษณ์อันหลากหลายที่เราเลือกใช้ หรือนำเอามาสร้างเป็นอัตลักษณ์ของเรา

Hall, A. (1996). อธิบายว่า เราสามารถสร้างภาพตัวแทนต้นแบบได้โดยเลือกดึงเอาคุณสมบัติบางอย่างที่เด่นชัด มีชีวิตชีวา เข้าใจง่าย เป็นที่รับรู้ทั่วไปออกมาและลดทอนอัตลักษณ์บุคคลที่มีความน่าสนใจน้อยกว่าลงไป วิธีการลดทอนคือ (1) ทำให้คุณสมบัติเหล่านั้นสุดขีดเกินจริง เพื่อให้เข้าใจได้ง่าย (2) การสร้างอัตลักษณ์คู่ตรงข้ามออกมา (3) ให้ค่ากับคู่ตรงข้ามที่ถูกสร้างขึ้นไม่เท่ากัน การสร้างภาพตัวแทนนี้ต้องทำให้สอดคล้องกับบริบททางชนชั้นของกลุ่มเป้าหมายด้วยในการศึกษาอัตลักษณ์ของบุคคลหรือชุมชนน่าจะศึกษาได้จากภาพตัวแทนที่แสดงออกมาเป็นสัญลักษณ์ หรือเครื่องหมายอัตลักษณ์ซึ่งอาจจะแสดงผ่านสื่อต่าง ๆ หรือแสดงให้ผู้อื่นรับรู้ เช่นการใช้ภาษา ศาสนา เครื่องแต่งกาย และการบริโภค เป็นต้น

ประเภทของอัตลักษณ์

Erving Goffman นักสังคมวิทยา ได้แบ่งอัตลักษณ์ออกเป็น 2 ประเภทและอธิบายลักษณะความแตกต่างและความเหมือนกันไว้ ดังนี้

1) อัตลักษณ์ส่วนบุคคล (Personal Identity) คือ ภาพของปัจเจกในสายตาคณะอื่น ในฐานะที่เป็นบุคคลที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยสังคมนจะมีวิธีการระบุอัตลักษณ์ส่วนบุคคลแตกต่างกันไป ในขณะที่ Littlejohn และ Foss (2008) อธิบายว่าอัตลักษณ์ส่วนบุคคลคือลักษณะเฉพาะของบุคคล ที่เกิดขึ้นจากการมองตนเอง และเกิดขึ้นจากรู้จักการมีปฏิสัมพันธ์กับคนในครอบครัว ในช่วงเริ่มแรกของชีวิต และจากสังคม

2) อัตลักษณ์ทางสังคม (Social Identity) ของบุคคล คือ สถานภาพทางสังคม เช่น อาชีพ ชนชั้น เพศ ชาติพันธุ์ หรือศาสนาที่ปัจเจกบุคคลนั้นสังกัดอยู่ สังคมจะมีความคาดหวังหรือ เรียกร้องว่า ปัจเจกบุคคลในวัย เพศ ชนชั้นนั้น ๆ ควรวางตนอย่างไร

นอกจากนี้จากการค้นคว้าพบว่า มีอัตลักษณ์อีกประเภทหนึ่งเรียกว่า อัตลักษณ์ร่วม(Collective Identity) สารานุกรมสังคมวิทยาแบล็คเวล ได้นิยามไว้ว่า หมายถึงการมีความหมายร่วมกันของกลุ่ม ซึ่งความหมายร่วมเหล่านี้เกิดจากความสนใจและประสบการณ์ร่วมกันของสมาชิกกลุ่ม เป็นการตอบคำถามว่าพวกเราเป็นใคร อัตลักษณ์ร่วมไม่ใช่สิ่งตายตัว เกิดขึ้นผ่านการต่อสู้ทางการเมือง ผ่านการเคลื่อนไหวทางสังคม ปฏิสัมพันธ์ และปฏิกริยาทางสังคม Ritzer, George. (2003). ในขณะที่ Peter, J. P. & Olson, J. C. (2010). อธิบายว่าหมายถึงชุดของความรู้สึกร่วมกันที่เกิดขึ้นจากการเป็นสมาชิกของกลุ่ม ซึ่งอัตลักษณ์ร่วมนี้จะเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ในระดับปัจเจกหรืออัตลักษณ์ของบุคคล ตัวอย่างของอัตลักษณ์ร่วม เช่นบุคลิกภาพของกลุ่มโดยรวม เพศสภาพ ชาติพันธุ์ สภาพภาพ อาชีพ เป็นต้น จากคำอธิบายข้างต้นจะพบว่าอัตลักษณ์ทางสังคม (Social Identity) และอัตลักษณ์ร่วม (Collective Identity) มีลักษณะใกล้เคียงกัน

การสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์

Littlejohn, S.W., & Foss, K.A. (2008). ได้อธิบายว่าเมื่อตั้งคำถามว่า “ฉันคือใคร” เรากำลังค้นหาภาพที่ประกอบขึ้นเป็นตัวเรา ที่เรียกว่า อัตลักษณ์บุคคล (Personal Identity) ทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์มีความหมายกว้างไปถึงเรื่องวัฒนธรรมด้วยโดย Michael และคณะ (2008 อ้างใน อภิญญา เฟื่องฟูสกุล, 2546) ได้นำเสนอทฤษฎีการสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ (The Communication Theory of Identity-CTI) ไว้ โดยอธิบายว่าอัตลักษณ์เป็นจุดเชื่อมกันระหว่างปัจเจกบุคคล (Individual) และสังคม (Societal) ส่วนการสื่อสารคือส่วนเชื่อมโยง จริง ๆ แล้วอัตลักษณ์คือรหัสที่อธิบายความเป็นสมาชิกของชุมชนของตัวเราที่สเหล่านี้ประกอบด้วยสัญลักษณ์ เช่น เสื้อผ้า คำพูด เป็นต้น

สำหรับการวิจัยนี้ อัตลักษณ์เป็นเรื่องที่มีส่วนร่วมกันอยู่ หลายประการ เช่น อัตลักษณ์เป็นเรื่องของปัจเจกบุคคล อัตลักษณ์เป็นเรื่องของการสร้างจากบริบทเชิงพื้นที่และเวลา (วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์) อัตลักษณ์เป็นเรื่องของการให้ค่านิยมและตีความ มีความหมายเชิงคุณค่า ซึ่งคุณค่าเหล่านั้นไม่จำเป็นต้องได้รับความเป็นสากล แต่ความหลากหลายทางวัฒนธรรมหรือการสร้างตัวตน จากวัฒนธรรมย่อยก็ได้ในชุมชนที่มีความแตกต่าง ซึ่งไม่เหมือนกับเอกลักษณ์ในค่านิยมสมัยแรกที่จะต้องสร้างเพื่อความเป็นปึกแผ่นของสังคมเท่านั้น แต่อัตลักษณ์เป็นเรื่องของการยอมรับในการมีอยู่ของปัจเจกอย่างจริงจัง

ผลิตภัณฑ์ชุมชน จังหวัดนครปฐม

มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน คือ ข้อกำหนดด้านคุณภาพที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ชุมชนให้เป็นที่เชื่อถือ เป็นที่ยอมรับ และสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภคในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ โดยมุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อยกระดับคุณภาพของผลิตภัณฑ์ชุมชนให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด และสอดคล้องกับนโยบาย OTOP

สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ให้การคุ้มครองผู้บริโภค ควบคู่กับการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศให้แข่งขันในตลาดโลกได้ด้วยการขจัดปัญหาและอุปสรรคด้านมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ได้ดำเนินโครงการมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อรองรับการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชนจากภูมิปัญญาและเอกลักษณ์ของท้องถิ่นต่าง ๆ ในประเทศไทย ให้มีคุณภาพและมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค

โครงการดังกล่าว ถือเป็น การสนับสนุนโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ หรือ OTOP ของรัฐบาลในแต่ละสมัย ในด้านการเชื่อมโยงให้ผลิตภัณฑ์ชุมชนของไทย สู่ตลาดผู้บริโภค ทั้งภายในและต่างประเทศได้สะดวกยิ่งขึ้น

โครงการมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ของ สมอ. จึงเป็นการดำเนินงานที่ตอบสนองให้วิสาหกิจชุมชนที่เป็นรากฐานสำคัญของระบบเศรษฐกิจไทย มีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน จากการพัฒนาและปรับปรุงผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยภูมิปัญญาชาวบ้าน และทรัพยากรท้องถิ่นต่าง ๆ ของไทย ให้มีมูลค่าเพิ่ม เป็นที่รู้จักและยอมรับในตลาดโลก

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้รวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง กำหนดพื้นที่วิจัยในจังหวัดนครปฐม เครื่องมือที่ใช้กระบวนการ AHP (Saay, 2003 ; ชนิดาและคณะ, 2561 ; Karanik, M., et.al. (2016).

ในขั้นตอนนี้จะเป็นการกำหนดรายละเอียดผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งเป็นการสุ่มโดยใช้ดุลยพินิจของผู้วิจัยที่เลือกมานี้มีลักษณะเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักในครั้งนี้ คือ บุคลากรภาครัฐในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ชุมชนในจังหวัดนครปฐม และนักท่องเที่ยวในจังหวัดนครปฐม จำนวน 25 คน โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ที่เลือกผลิตภัณฑ์ชุมชนมาศึกษา คือ ขนมเปียะครุสมทรง หมูย่างผู้ใหญ่มุย ไพโรทิว ผัก ผลไม้กรอบ และเค้กมะพร้าวธูปนี้

การเลือกเอกลักษณ์ท้องถิ่นสำหรับพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. การค้นหาศักยภาพของเอกลักษณ์ท้องถิ่น

การค้นหาศักยภาพของเอกลักษณ์ท้องถิ่น เป็นกระบวนการเริ่มต้นเพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้เกี่ยวกับเอกลักษณ์ท้องถิ่นที่มีศักยภาพสำหรับนำมาสร้างอัตลักษณ์ให้ตราผลิตภัณฑ์ชุมชนโดยมีคำถามหลัก ดังนี้ เอกลักษณ์ท้องถิ่นใดบ้างที่มีผลต่อความรู้สึกนึกคิดของประชาชนในจังหวัดนครปฐมและนักท่องเที่ยว ในด้านคุณประโยชน์ (Benefit) ที่มีอยู่จริงของสินค้า 2) รูปร่าง หน้าตา (Attribute) ที่มองเห็นได้ของสินค้า 3) คุณค่า (Value) ของสินค้าที่มีผลต่อความรู้สึกของผู้บริโภค 4) บุคลิกภาพ (Personality) ของสินค้าที่สะท้อนไปถึงผู้บริโภค

2. การตัดสินใจเลือกเอกลักษณ์ชุมชนที่เหมาะสมเพื่อนำมาพัฒนาผลิตภัณฑ์

การวิจัยได้นำกระบวนการ AHP ของ Saaty (2008) มาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์การตัดสินใจเลือกเอกลักษณ์ผลิตภัณฑ์ชุมชนจังหวัดนครปฐม ที่เหมาะสมสำหรับนำมาตราผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการวิเคราะห์ตามลำดับชั้น เป้าหมายของการวิเคราะห์ (Goal) คือ การคัดเลือกเอกลักษณ์ที่เหมาะสมและเป็นไปได้ในการพัฒนาตราผลิตภัณฑ์ชุมชน หลักเกณฑ์ (Criteria) ซึ่งเกี่ยวข้องกับความเหมาะสมของการพัฒนาเอกลักษณ์ผลิตภัณฑ์ (Rezaei, Fahim and Tavasszy, 2014) หลักเกณฑ์ย่อย (Sub-Criteria) แบ่งเป็นหลักเกณฑ์ย่อย มี 4 หลักเกณฑ์ ได้แก่ ด้านคุณประโยชน์ (Benefit) ที่มีอยู่จริงของสินค้า 2) รูปร่าง หน้าตา (Attribute) ที่มองเห็นได้ของสินค้า 3) คุณค่า (Value) ของสินค้าที่มีผลต่อความรู้สึกของผู้บริโภค 4) บุคลิกภาพ (Personality) ของสินค้าที่สะท้อนไปถึงผู้บริโภคทางเลือก (Alternative) เอกลักษณ์ที่เป็นทางเลือก

เนื่องจากการคัดเลือกเอกลักษณ์ที่เหมาะสม (Place holder 1) ขึ้นอยู่กับการให้ความสำคัญหรือน้ำหนักขององค์ประกอบจากเป้าหมาย หลักเกณฑ์ และหลักเกณฑ์ย่อย ซึ่งมีความแตกต่างกันไปตามประสบการณ์ ความรู้และทักษะของผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละราย ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ จึงอาศัยวิธีการเปรียบเทียบเป็นคู่ (Pair-Wise Comparison) ให้บุคลากรในหน่วยงานรัฐ ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวในจังหวัดนครปฐม ร่วมกันให้คะแนนใน 9 ระดับ แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงความหมายของการเปรียบเทียบเป็นรายคู่

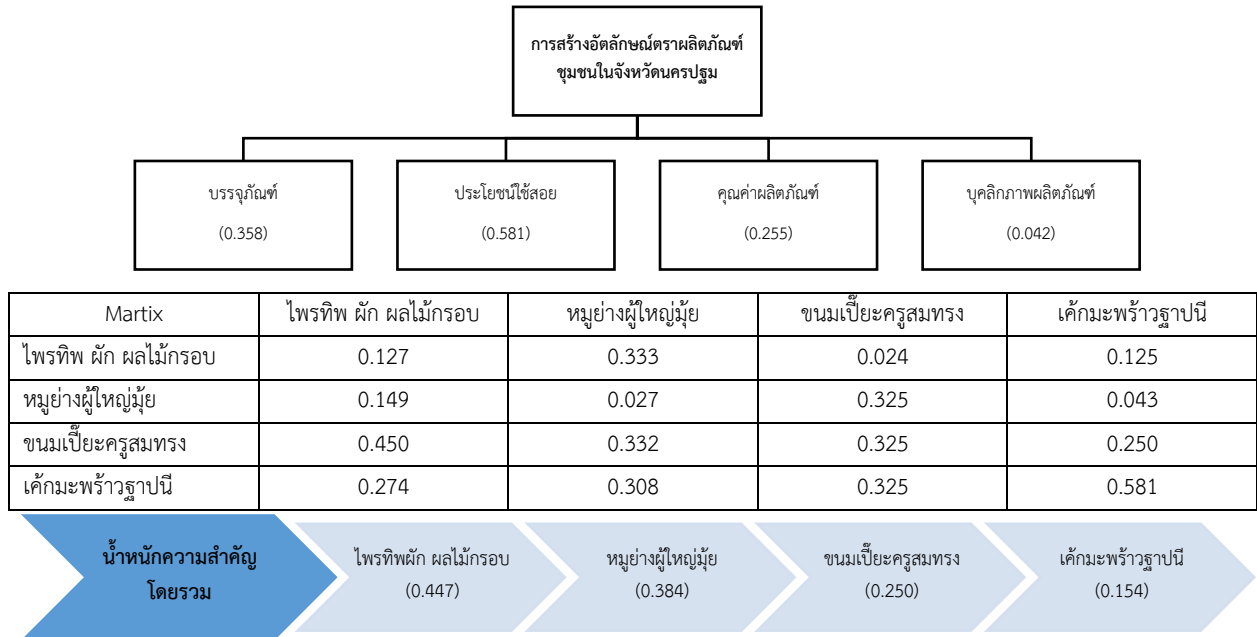
ระดับความสำคัญ	ความหมาย	คำอธิบาย
1	สำคัญเท่ากัน	ทั้ง 2 เกณฑ์ส่งผลกระทบต่อวัตถุประสงค์เท่า ๆ กัน
3	สำคัญกว่าปานกลาง	ผู้วิจัยให้ความสำคัญเห็นว่าเกณฑ์หนึ่งสำคัญกว่าอีกเกณฑ์หนึ่งอยู่ในระดับปานกลาง
5	สำคัญกว่ามาก	ผู้วิจัยให้ความสำคัญเห็นว่าเกณฑ์หนึ่งสำคัญกว่าอีกเกณฑ์หนึ่งอยู่ในระดับมาก
7	สำคัญกว่ามากที่สุด	ผู้วิจัยให้ความสำคัญเห็นว่าเกณฑ์หนึ่งสำคัญกว่าอีกเกณฑ์หนึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด
9	สำคัญกว่ามากที่สุด	ผู้วิจัยให้ความสำคัญเห็นว่าเกณฑ์หนึ่งสำคัญกว่าอีกเกณฑ์หนึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด
2,4,6,8	อยู่ระหว่างระดับที่ได้อธิบายข้างต้น	

จากกระบวนการวิเคราะห์ตามลำดับชั้นข้างต้น ทำให้ได้อัตลักษณ์ท้องถิ่น ที่มีความสำคัญสำหรับนำมาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนผ่านวิเคราะห์ตามลำดับชั้นอัตลักษณ์ท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน

5. สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาการสร้างอัตลักษณ์ตราผลิตภัณฑ์ชุมชนในจังหวัดนครปฐม โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาถึงปัจจัยและลำดับความสำคัญของปัจจัยในการสร้างเอกลักษณ์ให้ตราผลิตภัณฑ์ชุมชน พบว่า จังหวัดมีเอกลักษณ์และภูมิปัญญาที่มีผลต่อความรู้สึกของนักท่องเที่ยว โดยเป็นเมืองแห่งปูชนียสถานเก่าแก่ คือ พระปฐมเจดีย์ ซึ่งนับเป็นร่องรอยแห่งแรกของการเผยแพร่อารยธรรมพุทธศาสนาเข้ามาในประเทศไทย ทั้งยังเป็นเมืองที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืช ผัก ผลไม้ ตามคำขวัญจังหวัด "ส้มโอหวาน ข้าวสารขาว ลูกสาวงาม ข้าวหลามหวานมัน สนามจันทร์งามล้น พุทธมณฑลคู่ธานี พระปฐมเจดีย์เสียดฟ้า สวยงามตาแม่น้ำท่าจีน" เป็นสิ่งยืนยันถึงความสำคัญของการสร้างอัตลักษณ์ให้ตราผลิตภัณฑ์ชุมชน นอกจากนี้กระบวนการค้นหาคำศัพท์ของอัตลักษณ์ตราผลิตภัณฑ์ชุมชนทำให้เกิดองค์ความรู้ คือ เอกลักษณ์ที่มีศักยภาพในการนำมาพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนจังหวัดนครปฐม ได้แก่ ไพรทิว ผัก ผลไม้กรอบ หมูย่างผู้ใหญ่มู่ย ขนมเปี้ยะครูสมทรง และ เค้กมะพร้าวราปนี ตามลำดับ ดังนั้นจึงเลือกเป็นเอกลักษณ์หลักเพื่อไปพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน บรรจุภัณฑ์ และตราสินค้าของจังหวัดนครปฐม

ผลการเลือกเอกลักษณ์ผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เหมาะสมสำหรับการสร้างตราผลิตภัณฑ์ชุมชน ทำให้เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ได้แก่ ไพรทิว ผัก ผลไม้ กรอบ หมูย่างผู้ใหญ่มู่ย ขนมเปี้ยะครูสมทรง และ เค้กมะพร้าวราปนี ถูกเลือกให้เป็นทางเลือกของเอกลักษณ์ที่โดดเด่นสำหรับใช้ในกระบวนการ AHP เพื่อคัดเลือกเอกลักษณ์ที่เหมาะสมสำหรับพัฒนาการสร้างตราผลิตภัณฑ์ชุมชนจังหวัดนครปฐม ซึ่งผลการวิเคราะห์ (รูปภาพที่ 2) พบว่า เอกลักษณ์ที่มีความเหมาะสมตามลำดับ คือ ไพรทิว ผัก ผลไม้กรอบ (0.447) หมูย่างผู้ใหญ่มู่ย (0.384) ขนมเปี้ยะครูสมทรง (0.250) และ เค้กมะพร้าวราปนี (0.154) ทั้งนี้เนื่องจากจังหวัดนครปฐม เป็นเมืองเกษตรกรรมที่มีการปลูกพืช ผัก ผลไม้และการเลี้ยงสัตว์ เช่น ปลูกข้าว ปลูกกระเจี๊ยบ ส้มโอ เลี้ยงหมู เลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ เพื่อนำไข่เป็นส่วนผสมในการทำขนมหวานที่มีชื่อเสียง

รูปภาพที่ 2 ค่าคะแนนความสำคัญโดยรวมของการเลือกอัตลักษณ์ท้องถิ่นที่เหมาะสมด้วยวิธีการAHP

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาปัจจัยและลำดับความสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ตราผลิตภัณฑ์ชุมชน พบว่า การสร้างอัตลักษณ์ตราผลิตภัณฑ์ชุมชนในจังหวัดนครปฐม โดยวิธีการกระบวนการ AHP ที่เป็นการร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ประชาชนในชุมชนและนักท่องเที่ยว ซึ่งข้อดีของกระบวนการวิเคราะห์ตามลำดับขั้นในการเลือกเอกลักษณ์ท้องถิ่นสำหรับนำมาสร้างอัตลักษณ์ให้ตราผลิตภัณฑ์ จะให้ผลที่น่าเชื่อถือเนื่องจากการเปรียบเทียบและจัดลำดับความสำคัญของเอกลักษณ์ท้องถิ่นโดยใช้ข้อมูลเชิงปริมาณที่พิจารณาลำดับขั้นอย่างเป็นระบบ ทำให้กลุ่มตัวอย่างสามารถจัดการตัดสินใจแบบมีอคติหรือเอนเอียงออกไปได้ ซึ่งถือว่าเป็นวิธีการที่ทำให้เกิดการประนีประนอมและการสร้างประสามติในการตัดสินใจ นอกจากนี้ การสังเกตในระหว่างดำเนินการกระบวนการวิเคราะห์ตามลำดับขั้น พบว่ากระบวนการนี้ทำให้ชุมชนมีส่วนร่วมพูดคุยเปรียบเทียบทางเลือกและเหตุผลที่อยู่เบื้องหลังการตัดสินใจ ทำให้เกิดการยอมรับของชุมชนและเกิดการตระหนักว่าการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนต้องร่วมกันเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม จากวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อเสนอแนวทางการสร้างอัตลักษณ์ตราผลิตภัณฑ์ชุมชนในจังหวัดนครปฐม โดยเสนอแนะเมื่อได้ผลิตภัณฑ์ที่แสดงถึงเอกลักษณ์ท้องถิ่น คือ ที่มีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่งแล้ว ชุมชนต้องพัฒนาและสร้างความแตกต่าง เพื่อนำมาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ต้นแบบซึ่งเป็นการสร้างจุดขายและสามารถดึงดูดผู้บริโภค ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Darby, K., Batte et al. (2008). ที่กล่าวว่า ผู้บริโภคยินดีจะจ่ายเพิ่มขึ้นสำหรับสินค้าที่มีป้ายแสดงถึงแหล่งผลิตท้องถิ่นหรือเอกลักษณ์ท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม การตอบสนองผู้บริโภค โดยสร้างความหลากหลายของรูปแบบและการใช้ประโยชน์ในผลิตภัณฑ์ รวมถึงการสื่อสารการตลาด และการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้บริโภคก็ถือว่ามีความสำคัญด้วยเช่นกัน

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย พบว่า อัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์ชุมชนและการสร้างตราสินค้า เป็นเครื่องมือทางการตลาดที่สำคัญ มีส่วนผลักดันให้การบริหารการตลาดประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตราสินค้าสามารถสร้างขึ้นและดำรงอยู่ได้ ต้องอาศัยการดำเนินงานการพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างมีประสิทธิภาพ ที่เกิดจากการผลักดันของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารตราสินค้าของผลิตภัณฑ์ทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ เพื่อสร้างชื่อเสียงให้แก่ผลิตภัณฑ์ชุมชนจังหวัดนครปฐมอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเพียงจังหวัดนครปฐม จึงควรนำแนวทางดังกล่าวไปใช้กับจังหวัดอื่น ๆ ในบริบทของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยการสร้างอัตลักษณ์ตรา เพื่อยืนยันผลการวิจัยและเพื่อให้การศึกษามีความครอบคลุม สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

8. กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยฉบับนี้ ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยภายใต้โครงการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อพัฒนาชุมชน ดำเนินการวิจัยโดยคณาจารย์และนักศึกษาศาขาวิชาการตลาด ในรายวิชาการวิจัยการตลาด ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่าให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการวิจัย ประกอบด้วย 1) หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดนครปฐม ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ชุมชน ได้แก่ ไพโรทิว ผัก ผลไม้ กรอบ หมูย่าง ผู้ใหญ่มุ่ย ขนมเป็ยะครูสมทรง เค้กมะพร้าวธัญปณี และนักท่องเที่ยวยในจังหวัดนครปฐม จากแหล่งต่าง ๆ เช่น พระปฐมเจดีย์ ตลาดน้ำดอนหวาย และแหล่งอื่น ๆ

9. รายการอ้างอิง

- ชนิดา พันธุ์มณี และคณะ. (2561). การพัฒนาเครือข่ายผลิตภาพสีเขียวในวิสาหกิจลำไยแห้งเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลผลิตและยกระดับความสามารถในการแข่งขันในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- พรพิมล ตักดาและวารรัตน์ วัฒนชนโนบล (2558). การออกแบบกราฟฟิกในแบบฉบับเอกลักษณ์ท้องถิ่นสำหรับบรรจุภัณฑ์กล้วยอบแผ่นของกลุ่มอาชีพสตรีผลิตกล้วยอบแผ่นตำบลบางรักน้อยจังหวัดนนทบุรี. นครปฐม : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.
- พิริยะ ผลพิรุฬห์. 2556. “เศรษฐกิจสร้างสรรค์กับการพัฒนาประเทศไทย”. วารสารเศรษฐศาสตร์ปริทรรศน์ สถาบันพัฒนา ศาสตร์ 1(7) : 1-69.
- สมศักดิ์ ทองแก้ว และคณะ (2558). “การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัด”. วารสารวิชาการ AJNU ศิลปะสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร, 6(2), 133-147.
- สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม, In website, Retrieved December 18, 2015 from http://app.tisi.go.th/otop/std_draft/91otopstd.html, <http://www.agriman.doae.go.th/home/Research/Herb57/5.pdf>
- อภิัญญา เฟื่องฟูสกุล. (2546). การทบทวนทฤษฎี และกรอบแนวคิด. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- Darby, K., Batte et.al. (2008). “Decomposing local : A conjoint analysis of locally produced foods. American” *Journal of Agricultural Economics*, 90, 476-486.
- Dong, Q., & Cooper, O. (2016). “A peer-to-peer dynamic adaptive consensus reaching model for the group AHP decision making”. *European Journal of Operational Research*, 250, 521-530.
- Hall, A. (1996). *Igneous petrology*. Essex : Longman Group Ltd.

- Littlejohn, S.W., & Foss, K.A. (2008). **Theories of human communication**. Belmont CA : Thomson/Wadsworth
- Ozsomer, A., & Altaras, S. (2008). “Global brand purchase likelihood : A critical synthesis and an integrated conceptual framework”. **Journal of International Marketing**, 16(4), 1-28.
- Peter, J. P. & Olson, J. C. (2010). **Consumer behavior and marketing strategy** (9th ed.). New York: McGraw-Hill Irwin.
- Ritzer, George. (2003). **The Structure of Sociological Theory**. 7th ed. Belmont California : Wadsworth.
- Karanik, M., et.al. (2016). “Reconstruction methods for AHP pairwise matrices : How reliable are they?”. **Applied Mathematics and computation**, 279, 103-124
- Saaty, T.L. (2003). “Decision-making with the AHP : Why is the principal eigenvector necessary”. **European Journal of Operational Research**, 145(1), 85-91.
- Saaty, T.L. (2008). “Decision making with the analytic hierarchy process”. **International Journal Services Sciences**, 1(1), 83-98.

แนวทางการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจฟู้ดทรัค

THE GUIDELINE OF COMPETITIVE ADVANTAGE CREATION OF FOOD-TRUCK ENTERPRISES

ธัญญามาศ อุไรวรรณ¹ และ นิमित ชูณสัน²

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้านี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจฟู้ดทรัคในจังหวัดภูเก็ต ซึ่งใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างด้วยการสัมภาษณ์จากผู้ประกอบการที่ดำเนินธุรกิจฟู้ดทรัคตั้งแต่ 2 ปีขึ้นไป จำนวน 15 คน และใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา ด้วยการวิเคราะห์คำพูด ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจฟู้ดทรัคในจังหวัดภูเก็ต มีดังนี้ การเลือกทำเลและสถานที่ให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เอกลักษณ์เฉพาะตัวของการดำเนินธุรกิจ และการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีทันสมัย ทำให้ผลการศึกษาค้นคว้านี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์กับธุรกิจต่อไปได้ในอนาคต

คำสำคัญ: ความได้เปรียบ, การแข่งขัน, ผู้ประกอบการ, ร้านอาหาร

Abstract

The objectives of this research were to study guidelines for creating a competitive advantage for food truck in Phuket. The qualitative method was used in this study. Data was collected with semi-interview by in-depth interview by fifteen entrepreneurs who have operated food truck more than two years. The narration with coding analysis was used in this study. The results were found that the guidelines for creating a competitive advantage for food trucks in Phuket were as follows: location and place selection to match the target group, the identity of running a business, and communication with modern technology. Therefore, the results of this study could be applied to benefit the business in the future.

Keywords: Advantage, competitive, entrepreneur, restaurant

1. บทนำ

การขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคมส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบการดำเนินชีวิตภายใต้ความเร่งรีบที่ทำให้พฤติกรรมการบริโภคอาหารที่ต้องการความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการรับประทานอาหารนอกบ้านหรืออาหารริมทาง (Street food) ที่มีความสะดวกและมีทางเลือกอย่างหลากหลายตามความต้องการของผู้บริโภค (Petersen, 2014) ซึ่งรูปแบบของฟู้ดทรัค (Food truck) หรือรถขายอาหารเคลื่อนที่ เป็นรูปแบบที่เติบโตรวดเร็วในสังคมไทย (Esparza et al., 2014; Suwetwethin, 2020) ได้รับความนิยมเพิ่มสูงขึ้นจากผู้บริโภค ทำให้จำนวนผู้ประกอบการมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นทุกปี เนื่องจากสามารถนำสินค้าไปจำหน่ายได้อย่างสะดวก อาทิ แหล่ง ชุมชน ตลาดนัด ลานหน้าห้างสรรพสินค้า ฯลฯ โดยเฉพาะจังหวัดที่เป็นหัวเมืองใหญ่อย่างเชียงใหม่ และภูเก็ต (Wimvipa, 2019) ผนวกกับกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมได้สนับสนุนงบประมาณเพื่อ

¹ คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

² คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

พัฒนาธุรกิจฟู้ดทรัคในภูมิภาคเพื่อกระตุ้นให้เกิดเงินหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจได้ถึง 2 หมื่นล้านบาท (ฐานเศรษฐกิจ, 2562) นอกจากนี้กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬาได้วางแผนกำหนดจัดงาน “World’s largest parade of food truck” ซึ่งเป็นงานที่แสดงศักยภาพของฟู้ดทรัคที่ใหญ่ที่สุดของโลก เพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงอาหารของประเทศไทย พร้อมทั้งสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอาหารอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม (มติชนออนไลน์, 2563) ดังนั้นจึงแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของธุรกิจฟู้ดทรัคในปัจจุบันได้เป็นอย่างมากที่ช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจได้สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป

การดำเนินการบริการของฟู้ดทรัคมีการจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่มที่หลากหลาย ความแปลกใหม่ในการนำเสนออาหารและเครื่องดื่ม และความสะดวกสบายที่ง่ายต่อการซื้อและการบริโภคของลูกค้า สามารถตอบสนองต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้บริโภคที่ต้องการความแปลกใหม่ มีความสะอาด มีเสน่ห์ดึงดูด และรสชาติอาหารจึงทำให้เกิดความนิยมรับประทานต่อฟู้ดทรัคกันอย่างแพร่หลาย ดังนั้นฟู้ดทรัคจึงเป็นทางเลือกใหม่ในการบริโภคอาหารได้เป็นอย่างดี (กล้าสร้อยสิงห์ และคณะ, 2562; Wessel et al., 2016) แต่อย่างไรก็ตามการดำเนินธุรกิจฟู้ดทรัคยังคงเป็นธุรกิจใหม่ ยังคงมีองค์ความรู้ในการบริหารธุรกิจให้ประสบความสำเร็จและปัจจัยที่ทำให้ผู้บริโภคตัดสินใจเลือกใช้บริการอย่างจำกัด (Shin et al., 2018; Wessel, 2012) โดยเฉพาะฟู้ดทรัคที่ดำเนินธุรกิจในประเทศไทยมีภาพลักษณ์ของร้านฟู้ดทรัคที่มีหน้าร้านสวยงาม มีรูปลักษณ์ของอาหารที่มีความแปลกใหม่ ทำให้ราคาขายสูงกว่าปกติ จึงเหมาะสมกับกลุ่มลูกค้าที่มีกำลังทรัพย์ มีรสนิยมในการบริโภค และชอบทดลองสิ่งใหม่ ซึ่งมีลักษณะแตกต่างไปจากวิถีวัฒนธรรมการบริโภคร้านอาหารริมทางแบบในอดีต (ชุตินันท์ ปัญญาพร, 2559) ดังนั้นการศึกษาความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบธุรกิจฟู้ดทรัคจะทำให้พัฒนาแนวทางของธุรกิจได้อย่างเหมาะสม

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบธุรกิจฟู้ดทรัคในจังหวัดภูเก็ต

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ฟู้ดทรัค (Food truck) หมายถึงการใช้ยานพาหนะ เช่น รถบรรทุกขนาดเล็ก รถกระบะหรือรถตู้นำมาดัดแปลง ตกแต่งให้เป็นร้านอาหารที่มีรูปลักษณ์สวยงามและมีห้องประกอบอาหารเพื่อเคลื่อนที่ไปตามจุดชุมชนต่าง ๆ สำหรับการให้บริการด้านอาหารแก่กลุ่มลูกค้า สำหรับประเทศไทยจะมีลักษณะคล้าย ๆ กับรถเข็นขายอาหารที่เคลื่อนย้ายไปเรื่อยตามความสะดวก แต่ปรับการบริการให้เข้ากับรูปแบบพฤติกรรมของคนไทย ด้วยการจัดเตรียมที่นั่งและสร้างบรรยากาศด้วยเสียงเพลงสำหรับลูกค้า (Department of Business Development, 2015)

การศึกษาที่ผ่านมาแสดงให้เห็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกใช้ฟู้ดทรัคที่แตกต่างกัน ซึ่งปัจจัยที่ศึกษามีปัจจัยที่ต่างต่างกัน ทั้งลักษณะหรือรายการอาหาร ราคาอาหาร ความต้องการสนใจหรือทดลองในสิ่งแปลกใหม่ จากการศึกษาของ ชุตินันท์ ปัญญาพร (2559) พบว่าลูกค้ามีความยินดีที่จะจ่ายร้านฟู้ดทรัคมากกว่าร้านอาหารในอาคารคือ กลุ่มลูกค้าที่มีให้ความสำคัญมากต่อปัจจัยด้วยความหลากหลายของรายการอาหารและชื่อเสียงของร้านค้า แต่ให้ความสำคัญน้อยต่อปัจจัยด้านราคา เมื่อเปรียบเทียบมูลค่าความยินดีที่จะจ่ายให้ร้านฟู้ดทรัคมากกว่าร้านอาหารริมทางคือ กลุ่มลูกค้าที่ใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่นอกบ้านได้รับอิทธิพลของสื่อสังคมออนไลน์และสื่อสิ่งพิมพ์ และให้ความสำคัญมากต่อปัจจัยด้านความแปลกใหม่ของอาหาร ด้านชื่อเสียงความนิยมของร้าน ในขณะที่ให้ความสำคัญน้อยต่อปัจจัยด้านราคา ความสะอาด และสิ่งอำนวยความสะดวก ส่วนคเซนทร์ ห้วยหงษ์ทอง (2559) พบว่า ฟู้ดทรัคมีเมนูให้เลือกหลากหลาย พนักงานที่คอยให้บริการแต่งกายดูดี และใช้บริการร้านฟู้ดทรัคตามกระแสสังคมที่มีรูปภาพอาหารของร้านที่สวยงามน่ารับประทาน ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ จะทำให้ลูกค้ากลับมาใช้บริการซ้ำ นอกจากนี้ลูกค้ายังตัดสินใจซื้ออาหารจากฟู้ดทรัคเพราะมั่นใจในคุณภาพของอาหารอีกด้วย สอดคล้องกับ

Jamroonwat (2016) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกใช้บริการฟู้ดทรัค (Food Truck) ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกใช้บริการเป็นปัจจัยด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ความเหมาะสมของราคา ความสะดวกในการเดินทาง และควมมีเอกลักษณ์ทางกายภาพ นอกจากนี้การนำเสนอรูปแบบผลิตภัณฑ์ ชื่อเสียง ความหลากหลายของฟู้ดทรัค ด้านความโดดเด่นและความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ก็ยิ่งส่งผลให้ลูกค้าเลือกใช้บริการฟู้ดทรัคอีกด้วย

การศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของฟู้ดทรัคในอดีตพบผลลัพธ์การศึกษาที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งการศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ (7Ps) ของการใช้บริการร้านฟู้ดทรัคในเขตเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรีพบว่า การนำเสนอทางกายภาพของเมนูอาหารส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อในระดับมากที่สุด นอกจากนี้การตกแต่งร้านมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น ร้านมีเอกลักษณ์/สัญลักษณ์ที่สามารถจดจำได้ง่ายอยู่ และมีป้ายแสดงราคาอาหารที่ชัดเจน ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้ออาหารของลูกค้าในระดับมาก (กัลยา สร้อยสิงห์ และคณะ, 2562) ส่วน การศึกษาของ นลินี พานสายตา, ประวิมา คาไซ และจตุพล จรุงโรจน์ ณ อยุธยา (2561) ชี้ให้เห็นว่า การสร้างตราสินค้าที่สามารถเป็นที่จดจำได้และการสร้างเอกลักษณ์ของสินค้าโดยใช้วัตถุดิบและเครื่องปรุงในท้องถิ่น ผลิตภัณฑ์มีความแปลกใหม่เฉพาะตัว ให้ความสำคัญเรื่องคุณภาพของผลิตภัณฑ์ การคัดเลือกวัตถุดิบ การสร้างเมนูที่หลากหลาย การสร้างความโดดเด่นที่แตกต่างจากร้านอื่น รวมถึงการสร้างรสชาติอาหารที่แปลกใหม่เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อและใช้บริการฟู้ดทรัคทั้งสิ้น นอกจากนี้แล้วเมื่อวิเคราะห์การศึกษาอื่น ๆ ฟู้ดทรัคต้องตั้งราคาให้สามารถแข่งขันได้ทั้งกับคู่แข่งทางตรงและทางอ้อม การตั้งราคาที่เหมาะสมกับคุณภาพ ปริมาณ และรสชาติ และคำนึงถึงความสามารถในการซื้อของลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย (Bandaru and Venkateshwarlu, 2017)

มุมมองของลูกค้าที่มีต่อการดำเนินธุรกิจมีลักษณะที่แตกต่างกัน ทำให้การสร้างความสำเร็จได้เปรียบทางการแข่งขันมีปัจจัยที่แตกต่างกันด้วย จากการศึกษาของ ปรัชญา เหมินสว่าง และชาญชัย จิวจินดา (2563) พบว่าปัจจัยพื้นฐานของความสำเร็จในการประกอบธุรกิจร้านอาหาร ประกอบด้วย ด้านแรงงาน ด้านเงินทุน ด้านวัตถุดิบในการผลิต และด้านเครื่องมือและอุปกรณ์ ส่วนการศึกษาของ ญาณิศา เชิดชูถิ่น (2561) คุณลักษณะผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จ แบ่งได้เป็น 2 รูปแบบหลัก ได้แก่ คุณลักษณะพื้นฐานของผู้ประกอบการธุรกิจอาหารต้องมีความชอบส่วนตัว ความอดทน ความขยัน ซื่อตรงต่อลูกค้า ความมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว การยอมรับ การเปลี่ยนแปลงของโลกภายนอก และคุณลักษณะเฉพาะของผู้ประกอบการธุรกิจอาหารต้องมีความเข้าใจการบริหารจัดการภายในร้านอย่างเป็นระบบ การรักษาสูตรลับซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ความคิดสร้างสรรค์ในการดัดแปลงเมนูอาหารให้น่าสนใจ การเพิ่มมูลค่าอาหาร เอกลักษณ์เฉพาะด้าน รสชาติอาหาร และ ความรวดเร็วในการบริการ นอกจากนี้ สว่างพงษ์ แซ่จิ่ง (2559) พบว่าปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบธุรกิจร้านอาหาร ผู้ประกอบการต้องมีทักษะและความรู้เกี่ยวกับธุรกิจ มีการเตรียมความพร้อมของผู้ประกอบการ และเข้าใจคุณลักษณะของธุรกิจ และเอกลักษณ์ของธุรกิจร้านอาหาร

พัชรินทร์ บุญนุ่น และคณะ (2563) ศึกษาและวิเคราะห์องค์ประกอบพฤติกรรมของผู้จำหน่ายอาหารริมทางและวิเคราะห์องค์ประกอบความสำเร็จในการประกอบการของกิจการร้านอาหารริมทาง ถนนย่านฉือฉาง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบของพฤติกรรมของผู้จำหน่ายอาหารริมทาง ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบย่อย คือ (1) ด้านสุขอนามัยของบุคคลที่เกี่ยวข้องร้านอาหาร (2) ด้านสุขาภิบาลของร้านอาหาร นอกจากนี้การวิเคราะห์องค์ประกอบความสำเร็จในการประกอบกิจการร้านอาหารริมทาง ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย คือ (1) กลยุทธ์ทางการตลาดร้านอาหารอย่างมืออาชีพ (2) การบริหารจัดการร้านอาหาร (3) ผลิตภัณฑ์และราคา (4) การให้บริการลูกค้าและระบบครัวร้านอาหาร (5) ทำเล ที่ตั้ง และการตกแต่งร้าน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative method) ซึ่งได้กำหนดพื้นที่เป็นผู้ประกอบการในจังหวัดภูเก็ตเนื่องด้วยองค์การยูเนสโกประกาศให้จังหวัดภูเก็ตเป็นเมืองแห่งสร้างสรรค์ด้านอาหาร (Phuket City of Gastronomy) โดยจังหวัดภูเก็ตมีความหลากหลายทางพหุสังคมวัฒนธรรมด้านอาหาร และอาหารของจังหวัดภูเก็ตเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของทุกเทศกาล พิธีการ ความเชื่อ ประเพณี และวิถีชีวิตในครอบครัว นอกจากนี้อาหารท้องถิ่นภูเก็ตมีอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นที่ผ่านการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นภายในครอบครัว ไม่สามารถหารับประทานที่อื่นได้ อีกทั้งรายการอาหารใช้วัตถุดิบที่มีเฉพาะในจังหวัดภูเก็ต อีกทั้งยังมีความร่วมมือของทุกภาคส่วนทำให้มีการสร้างสรรค์นวัตกรรมบนพื้นฐานวิชาการด้านอาหารหลากหลายอย่าง และประชาชนชาวจังหวัดภูเก็ตมีน้ำใจและอัธยาศัยที่ดีงาม และมีการร่วมแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ประสบการณ์ กับเมืองอื่น ๆ ในเครือข่าย

ผู้ให้ข้อมูลหลักคือผู้ประกอบการธุรกิจฟู้ดทรัคในจังหวัดภูเก็ต โดยคัดเลือกจากประสบการณ์ในการดำเนินธุรกิจตั้งแต่ 2 ปีขึ้นไป จำนวน 15 คน แล้วจึงดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์ ซึ่งพัฒนาจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ระหว่างวันที่ 14 เดือนมกราคม พ.ศ.2563 ถึง วันที่ 30 เดือนมกราคม พ.ศ.2563 โดยมีเวลาในการสัมภาษณ์เฉลี่ย 35.13 นาที แล้วนำข้อมูลทั้งหมดวิเคราะห์และจัดแยกหมวดหมู่ เพื่อสังเคราะห์หาข้อสรุป ซึ่งการตรวจสอบความเชื่อมั่นดำเนินการตรวจสอบด้วยผู้วิจัยทั้ง 2 คน และที่ปรึกษางานวิจัยจำนวน 1 คนเพื่อให้ข้อมูลมีความถูกต้อง นอกจากนี้แล้ว การศึกษาครั้งนี้ให้การพิทักษ์สิทธิกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ด้วยการแนะนำตัวก่อนเริ่มการสัมภาษณ์ และขอความร่วมมือในการให้ข้อมูล พร้อมทั้งแจ้งว่าผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เป็นความลับและจะให้ความระมัดระวังในการเผยแพร่ข้อมูลผ่านการตรวจสอบความถูกต้องแล้วเท่านั้น

5. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า “อาหาร ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยทำให้ธุรกิจมีความได้เปรียบในการแข่งขัน ปัจจัยพื้นฐานของการประกอบธุรกิจเกี่ยวกับอาหารนั้นต้องให้ความสำคัญของการปรุงอาหาร คุณภาพของอาหาร และรสชาติ แต่อย่างไรก็ตามผู้ให้ข้อมูลหลักสรุปว่าปัจจัยที่ทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจฟู้ดทรัคสามารถสร้างแนวทางการได้เปรียบทางการแข่งขัน ประกอบด้วย 3 ปัจจัย ได้แก่ การเลือกทำเลและสถานที่ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เอกลักษณ์เฉพาะตัวของการดำเนินธุรกิจ และการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีทันสมัย ซึ่งในแต่ละปัจจัยนั้นสามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้ 1) การเลือกทำเลหรือสถานที่ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายฟู้ดทรัค หรือรถจำหน่ายอาหารเคลื่อนที่โดยมีความสะดวกสบายสร้างความได้เปรียบสามารถย้ายไปตามสถานที่จำหน่ายต่าง ๆ ในการเคลื่อนย้ายไปขายอีกสถานที่ได้อย่างง่ายดาย การเข้าถึงการบริโภคของลูกค้าใหม่ ซึ่งเป็นโอกาสในการเข้าถึงตรงกลุ่มเป้าหมาย ความแปลกใหม่ที่สนองตอบความต้องการของลูกค้า 2) เอกลักษณ์เฉพาะตัวของการดำเนินธุรกิจ จากการออกแบบให้ดูน่าสนใจ บ่งบอกถึงประเภทของอาหารที่จำหน่าย ลวดลายสีสันทันสมัยเหมือนงานศิลปะอย่างสร้างสรรค์ การเลือกใช้โทนสีที่ดึงดูดและสะดุดตาผู้พบเห็น โดยสร้างสัญลักษณ์ความเป็นจุดเด่นโดดเด่นให้ดูทันสมัยเพื่อให้เกิดความน่าสนใจ ดังคำกล่าวที่ว่า “การสร้างจุดเด่น หรือความโดดเด่นต่าง ๆ ไม่ว่าจะทางด้านในเรื่องความครีเอทีฟ หรือการดีไซน์งานต่าง ๆ แล้วก็ต้องมีการปรับรูปแบบหรือเลือกแบบต่าง ๆ ให้ได้ตามความต้องการของลูกค้ามากที่สุด...” (ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 1) รวมถึงการตกแต่งภาพเพื่อนำเสนอขาย มีการแสดงป้ายราคาที่ชัดเจน มีความหลากหลายในผลิตภัณฑ์ที่ตรงกลุ่มเป้าหมาย การเลือกคัดสรรใส่ใจในคุณภาพ ปริมาณที่เหมาะสมกับราคาของผลิตภัณฑ์ ดังคำกล่าวที่ว่า “สินค้าที่เราผลิตไป หรือว่าสินค้าที่เราเตรียมให้กับลูกค้าจะต้องได้รับจุดที่ลูกค้า มีความพึงพอใจมากที่สุด บนพื้นฐานของมาตรฐานที่ถูกต้องและราคาที่รับได้...” (ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 10) และ 3) การสื่อสารด้วยเทคโนโลยีทันสมัย ที่ฟู้ดทรัคต้องใช้อินเตอร์เน็ต อินเทอร์เน็ต สื่อสังคมออนไลน์ เพื่อช่วยสร้างการรับรู้ที่เข้ามาช่วยการสร้างความ

จดจำของภาพลักษณ์ ด้วยส่งเสริมการขายในการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายเฉพาะเจาะจงและหลากหลายกลุ่ม ดังคำกล่าวสนับสนุนที่ว่า “เทคโนโลยีปัจจุบันก้าวมาเร็วมาก ใช้สิ่งนี้ให้เป็นประโยชน์และเหมาะสม...” (ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 8) และ “การที่ผู้ผลิตจะนำสินค้าไปสู่ผู้บริโภค มันจะต้องผ่านกระบวนการหลากหลาย ทั้งการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ ทั้งการทดลองสินค้า รวมไปถึงอีเว้นท์ที่จะทำให้คนได้รู้จักและสัมผัสกับสินค้าได้อย่างง่ายขึ้น...” (ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 6)

6. อภิปรายผลการวิจัย

แนวทางการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจฟู้ดทรัค ผลการศึกษาพบว่า มีลักษณะความแตกต่างทั้งในการบริการ มีมนุษย์สัมพันธ์ที่ทักทายยิ้มแย้ม ดูแลในเรื่องบุคลิกภาพ การแต่งกายให้สะอาดตบสนองตรงตามความต้องการ มีความรวดเร็ว ให้ความสำคัญคุณภาพของผลิตภัณฑ์ มีความแปลกใหม่จึงเป็นทางเลือกในการบริโภคมีหลากหลายและมีความโดดเด่น มีความสอดคล้องกับ (คเชนทร์ ห้วยหงษ์ทอง, 2559 และ Jamroonwat, 2016) นอกจากนี้ การเตรียมความพร้อมของผู้ประกอบการ ต้องมีการพัฒนาทักษะความรู้ ให้ความสำคัญการใช้เทคโนโลยี โฆษณา ประชาสัมพันธ์สื่อสังคมออนไลน์ รวมถึงคุณลักษณะพื้นฐานของผู้ประกอบการในการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ (สว่างพงษ์ แซ่จิ่ง, 2559; ญาณิศา เชิดชูถิ่น, 2561 และชุตินันท์ ปัญญาพร, 2559) ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้เป็นแนวทางในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจฟู้ดทรัค

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

ผลการศึกษาเรื่องแนวทางการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจฟู้ดทรัค มีข้อเสนอแนะจากการวิจัยดังนี้ ในเรื่องความพร้อมของผู้ประกอบการที่จะลงทุนควรศึกษาข้อมูล การวางแผนการทำงาน และวิธีแก้ปัญหา ไม่ว่าจะเป็นด้านตลาด ด้านเงินทุน ด้านทำเลที่ตั้งไม่สามารถจอดได้ทุกสถานที่ บริเวณจอดขายรวมถึงตรวจเช็คสภาพอากาศ เพื่อไม่เป็นอุปสรรค และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป แนวทางการปรับตัวของผู้ประกอบการธุรกิจฟู้ดทรัคในสภาวะการแพร่กระจายโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19)

8. รายการอ้างอิง

- กัลยา สร้อยสิงห์, เกษมสุข เขียวทอง, เสริมศักดิ์ เคลือบทอง และฉานิกา ศรีวรรณวิทย์. (2562).” ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้บริการร้านฟู้ดทรัคของผู้บริโภคในเขตเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี”. วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี, 13(2), 230-247.
- คเชนทร์ ห้วยหงษ์ทอง. (2559). การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการ แรงจูงใจและการใส่ใจสุขภาพที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้ออาหารจากฟู้ดทรัคของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร (การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยกรุงเทพ: กรุงเทพมหานคร.
- ชุตินันท์ ปัญญาพร. (2559). ความยินดีที่จะจ่ายในสินค้าและบริการของร้านฟู้ดทรัคในเขตกรุงเทพมหานคร (การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์: กรุงเทพมหานคร.
- ฐานเศรษฐกิจ (2562, 4 กันยายน). กสอ. อัดบ 20 ล้านปี 63 ดันธุรกิจฟู้ดทรัคสร้างเงินหมุนเวียน 2 หมื่นล. สืบค้นจาก <https://www.thansettakij.com/content/408839>
- นลินี พานสายตา, ประวีณา คาไซ และจตุพล จรุงโรจน์ ณ อุษยา (2561). “กลยุทธ์การบริหารร้านอาหารและเครื่องดื่มแบบฟู้ดทรัคให้ประสบความสำเร็จ”. วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี, 12(2), 446-462.

- ปรัชญา เหมินสว่าง และชาญชัย จินดา. (2563). “ปัจจัยความสำเร็จของการประกอบธุรกิจร้านอาหารไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา”. วารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการ, 8(3)
- พัชรินทร์ บุญนุ่น, วันประชา นวนสร้อย, อรุณรักษ์ ตันพานิช, และสุหัตถิ นิเช็ง (2563). “วิเคราะห์องค์ประกอบความสำเร็จในการประกอบกิจการร้านอาหารริมทาง: กรณีศึกษาเมืองฉางสปริทฟู้ด อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา”. วารสารวิชาการ, 40(4), 109.
- มติชนออนไลน์. (2563, 6 กุมภาพันธ์). ก.ท่องเที่ยว จับมือ ‘ททท.’ และฟู้ดทรัคคลับ ดัน ‘ฟู้ดทรัคไทย’ ไปไกลระดับโลก. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/news-monitor/news_1950647
- สว่างพงษ์ แซ่จี้. (2559). ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบธุรกิจแฟรนไชส์ร้านอาหาร ประเภทก๋วยเตี๋ยว ในเขตจังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Bandaru, R, & Venkateshwarlu, H. (2017). Customer’s perception towards food truck products in India. *Global Journal of Engineering Science and Research Management*, 4(8), 15-19.
- Department of Business Development. (2015). *Rising Business in June 2015: Restaurant and Food Business*. Retrieved from http://www.dbd.go.th/download/document_file/Statistic/2558/T26_201506.pdf
- Esparza, N., Walker, E. T., & Rossman, G. (2014). “Trade associations and the legitimation of entrepreneurial movements: Collective action in the emerging gourmet food truck industry”. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 43(2), 143-162.
- Jamroonwat, Sanjutha. (2016). *Factors Affecting Food Truck Selection of Customers in Bangkok* (Master’s independent study). Thammasat University, Faculty of Commerce and Accountancy.
- Petersen, D., (2014). *Food Truck Fever: A Spatio-Political Analysis of Food Truck Activity in Kansas City, Missouri* (Master’s thesis). Kansas State University: Kansas.
- Shin, Y. H., Kim, H., & Severt, K. (2018). “Antecedents of consumers’ intention to visit food trucks”. *Journal of Foodservice Business Research*, 21(3), 239-256.
- Suwetwethin, D. (2020). “ฟู้ดทรัค” ธุรกิจมาแรง เพิ่มมูลค่าอาหารริมทาง. Retrieved from <https://www.thaihealth.or.th/Content/49713-ฟู้ดทรัค%20ธุรกิจมาแรง%20เพิ่มมูลค่าอาหารริมทาง.html>
- Wessel, G. (2012). “From place to nonplace: A case study of social media and contemporary food Trucks”. *Journal of Urban Design*, 17(4), 511-531.
- Wessel, G., Ziemkiewicz, C., & Sauda, E. (2016). “Revaluating urban space through tweets: An analysis of Twitter-based mobile food vendors and online communication”. *New Media & Society*, 18(8), 1636-1656.
- Wimvipa (2019, 8 March). ในอีก 5 ปี ข้างหน้ารถ “ฟู้ดทรัค” จะเพิ่มขึ้นอีก 2,500 คัน. Retrieved from <https://cheechongruay.smartsme.co.th/content/23738>

การศึกษาพฤติกรรมการซื้อสินค้าในร้านสะดวกซื้อของผู้บริโภค

กรณีศึกษา : ร้านสะดวกซื้อเซเว่นอีเลฟเว่นในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล

A STUDY OF CONSUMER BEHAVIOR AT CONVENIENCE STORES

CASE STUDY 7-ELEVEN IN BANGKOK METROPOLITAN REGION

สุนภา สุขพันธ์¹ อุทัยรัตน์ ทองใบ² และ ชุมพล แดงพรม³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของผู้บริโภคที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการซื้อสินค้าในร้านสะดวกซื้อ กรณีศึกษา : ร้านสะดวกซื้อเซเว่นอีเลฟเว่นในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล 2) ศึกษาปัจจัยที่มีต่อส่วนประสมทางการตลาดของร้านสะดวกซื้อกับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคกลุ่มตัวอย่าง และ 3) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคกลุ่มตัวอย่าง กรณีศึกษา : ร้านสะดวกซื้อเซเว่นอีเลฟเว่นในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งการวิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งกำหนดให้เป็นกลุ่มนักศึกษาภาคปกติและภาคสมทบของมหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ เนื่องจากกลุ่มนักศึกษาเป็นกลุ่มที่สามารถรับลิงค์แบบสอบถามด้วยระบบออนไลน์และสามารถส่งต่อลิงค์ให้กับคนรู้จักได้ง่าย ผู้วิจัยได้สุ่มแจกแบบสอบถามและกำหนดระยะเวลาการตอบกลับ มีผู้ตอบแบบสอบถามกลับตามระยะเวลาเป็นจำนวนรวมทั้งสิ้น 309 คน ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริโภคกลุ่มตัวอย่างร้านสะดวกซื้อ (ร้านเซเว่นอีเลฟเว่น) ส่วนใหญ่เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ผู้บริโภคกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 21-30 ปี อาชีพนักเรียน/นักศึกษา และรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 15,000 บาท ส่วนการศึกษาปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาดของร้านสะดวกซื้อพบว่า ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ผู้บริโภคกลุ่มตัวอย่างเห็นว่าสินค้าที่นำมาจำหน่ายมีความหลากหลาย ปัจจัยด้านราคา มีระดับราคาที่หลากหลายให้เลือก ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย มีสาขาจำนวนมาก และปัจจัยด้านการส่งเสริมทางการตลาด ร้านสะดวกซื้อ (ร้านเซเว่นอีเลฟเว่น) มีการจัดทำบัตรเพื่อใช้สะสมคะแนน แจกข้อมูลข่าวสารและโปรโมชั่นต่าง ๆ อย่างเหมาะสม ในส่วนของปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคกลุ่มตัวอย่าง ปัจจัยด้านบุคลากรของร้านสะดวกซื้อมีการแต่งกายสุภาพเรียบร้อยและพูดจาไพเราะ รวมถึงพนักงานให้ความช่วยเหลือในการหาสินค้าเป็นอย่างดี ปัจจัยด้านการนำเสนอลักษณะทางกายภาพ ร้านมีการปรับอากาศและอุณหภูมิภายในมีความเหมาะสม และปัจจัยด้านกระบวนการให้บริการ ร้านสะดวกซื้อมีการจัดให้เกิดความสะดวกในการหยิบจับสินค้าและบริการจัดส่งสินค้าอย่างเหมาะสม ในภาพรวมของปัจจัยที่กล่าวมา มีผลอยู่ในระดับมาก จะมีเพียงส่วนน้อยที่พบว่าร้านสะดวกซื้อ ให้บริการไม่ดี ทำให้ผู้ตอบแบบสอบถามให้ข้อเสนอแนะไปในทางลบ

คำสำคัญ: ร้านสะดวกซื้อ, เซเว่นอีเลฟเว่น, ส่วนประสมทางการตลาด, ความพึงพอใจของผู้บริโภค

Abstract

This research aims to 1) study the personal factors of consumers purchasing products in convenience stores, a case study: 7-Eleven convenience stores in Bangkok and metropolitan area 2) to study the factors of marketing mix of convenience store buyers. (7-Eleven store), and 3) study the factors

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

^{2,3} อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการนวัตกรรมการค้า คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

of purchasing behavior in convenience stores. (7-Eleven store). The research was collected using questionnaires from sample groups. Which is designated as a group of regular and associate students of Southeast Asia University. This is because the student group is a group that can receive a link online and can easily pass the link to their acquaintances. The researcher randomly distributed questionnaires and the response time was determined a total of 309 respondents responded by time. Mostly male have education at the bachelor level age between 21-30 years career student / student and monthly income is less than 15,000 baht. The study of factors of marketing mix of convenience stores found that product factor. The products that are sold are diverse. Price factor there are various price levels to choose from. Distribution channel factors there are many branches and marketing promotion factors a card is created to be used to accumulate points. Provide appropriate news and promotions regarding factors affecting consumer behavior. Convenience store staff are dressed modestly and speak well. Including staff to assist in finding products as well the store has air conditioning and the internal temperature is reasonable and there is an arrangement to facilitate the handling of the product moreover, a proper delivery service. In the overview of the factors mentioned has a very high level of effect only a small percentage of those found that convenience stores serve bad causing respondents to give negative feedback.

Keywords: CONVENIENCE STORES , 7-ELEVEN , MARKETING MIXES , CUSTOMER PURCHASING BEHAVIOR

1. บทนำ

ร้านสะดวกซื้อซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของธุรกิจค้าปลีกในการให้บริการที่ขายความสะดวกสบายและเน้นกลุ่มเป้าหมายเฉพาะที่ใช้ชีวิตเร่งรีบ ร้านค้าปลีกรูปแบบใหม่ซึ่งเป็นร้านค้าปลีกที่เรียกว่าร้านสะดวกซื้อที่เปิดให้บริการตลอด 24 ชั่วโมงจัดเป็นธุรกิจที่ให้ความสนใจกับพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ปัจจุบันมีผู้บริโภคเข้าร้านสะดวกซื้อ เซเว่นอีเลฟเว่น เฉลี่ยวันละ 10.9 ล้านคน โดยมุ่งเน้นกลยุทธ์การเป็นร้านอิมสะดวกของคนไทย ซึ่งให้ความสำคัญกับอาหารพร้อมทานที่สด สะอาด ที่ปลอดภัย รวมทั้งยังมีการพัฒนาสินค้าใหม่ร่วมกับคู่ค้าหรือแม่แต่พัฒนาสินค้าใหม่เอง เพื่อนำเสนอสินค้าใหม่ที่หลากหลายสร้างทางเลือกเพิ่มให้กับผู้บริโภคและมีจำหน่ายเฉพาะที่ร้านเซเว่นอีเลฟเว่น ร้านเซเว่นอีเลฟเว่นยังเป็นธุรกิจลักษณะรูปแบบของแฟรนไชส์ที่ได้รับความนิยมในประเทศไทยในขณะนี้ เนื่องจากว่ามีลักษณะตรงตามความต้องการของผู้มาซื้อแฟรนไชส์ เพราะมีตราสินค้าที่เป็นที่รู้จัก เพื่อรองรับความต้องการของผู้บริโภคในปัจจุบันมากขึ้น จุดเริ่มต้นตรงนี้ก็พบว่าร้านเซเว่นอีเลฟเว่นก็ได้มีการเติบโตอย่างรวดเร็ว จึงมีธุรกิจของร้านสะดวกซื้อเกิดขึ้นเรื่อย ๆ และในปัจจุบันการทำธุรกิจร้านสะดวกซื้อได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ผู้วิจัยในฐานะผู้สอนในมหาวิทยาลัยได้มีการทำความเชื่อมโยงกับหน่วยงานที่เป็นธุรกิจร้านสะดวกซื้อ (ร้านเซเว่นอีเลฟเว่น) โดยในกระบวนการเรียนการสอนมีการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ (การฝึกงานในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล) ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องมีฐานข้อมูลสำหรับบูรณาการให้กับนักศึกษาได้เรียนรู้และเตรียมความพร้อมสำหรับการฝึกงาน ผู้วิจัยจึงจัดทำงานวิจัยนี้ขึ้นโดยใช้เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งกำหนดให้เป็นกลุ่มนักศึกษาภาคปกติและภาคสมทบของมหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ เนื่องจากกลุ่มนักศึกษาเป็นกลุ่มที่สามารถรับลิงค์แบบสอบถามด้วยระบบออนไลน์และสามารถส่งต่อลิงค์ให้กับคนรู้จักได้ง่าย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของผู้บริโภคที่ซื้อสินค้าในร้านสะดวกซื้อ กรณีศึกษา : ร้านสะดวกซื้อเซเว่นอีเลฟเว่น ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล
- 2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของผู้ซื้อสินค้าร้านสะดวกซื้อ (ร้านเซเว่นอีเลฟเว่น)
- 2.3 เพื่อศึกษาปัจจัยด้านพฤติกรรมในการซื้อสินค้าในร้านสะดวกซื้อ (ร้านเซเว่นอีเลฟเว่น)

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับส่วนประสมการตลาดส่วนประสมการตลาดมีส่วนสำคัญในการสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้บริโภคซึ่งมีส่วนสำคัญในการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภค ส่วนประสมการตลาด โดยมีรายละเอียดของส่วนประสมการตลาด (ศิริฤทธิ์ พงศกรรังศิลป์, 2555) ได้แก่ 1) สินค้าและบริการ (Product) 2) ราคา (Price) 3) ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) และ 4) การส่งเสริมการตลาด (Promotion)

พิบูล ทีปะปาล (2543) กล่าวว่า ความรู้เกี่ยวกับแรงจูงใจและพฤติกรรมผู้บริโภคเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งต่อความสำเร็จในการดำเนินงานการตลาด ต้องวิเคราะห์ถึงความต้องการ ทักษะ และพฤติกรรมของผู้บริโภคอย่างถ่องแท้ เพื่อนำข้อมูลต่างๆ มากำหนดช่องทางการจัดจำหน่าย การโฆษณา การกำหนดราคา และเครื่องมือทางการตลาดอย่างอื่นให้สอดคล้องกับตลาดที่เราเลือกสรรไว้

พิสิทธิ์ พิพัฒน์โกคากุล (2560) ได้แบ่งคุณลักษณะของคุณภาพบริการ ได้แก่ ความถูกต้องแม่นยำ ความสุภาพ มีมารยาท ความสอดคล้องคงเส้นคงวา การเข้าถึงได้ง่ายและสะดวก การตอบสนอง ความครบถ้วน สมบูรณ์ และเวลา

ความพึงพอใจของลูกค้าในการตัดสินใจที่จะเลือกซื้อสินค้าหรือบริการ ส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากการให้บริการของพนักงานและความพึงพอใจต่อสินค้าและบริการที่ได้รับมากกว่าเหตุผลทางด้านคู่แข่ง ราคาและคุณภาพ หรืออิทธิพลจากปัจจัยอื่น ๆ ซึ่งตรงกับผลการศึกษาวิจัยของ The American Society of Quality (ASQ) ทำการศึกษาวิจัยสาเหตุที่ทำให้ธุรกิจต้องสูญเสียลูกค้า (ณัฐพัชร์ ล้อประดิษฐ์พงษ์, 2549, หน้า16) ผลการศึกษาพบว่า เหตุผลที่ทำให้บริษัทไม่ประสบความสำเร็จในการสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า มีสัดส่วนเหตุผลหลักเกิดจาก 71% ของลูกค้าที่หันไปใช้สินค้าและบริการของคู่แข่ง เพราะพนักงานขายขาดการเอาใจใส่ลูกค้า มีการบริการที่ไม่ดี

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการกำหนดประชากรที่ใช้ในการสำรวจ ผู้วิจัยได้พิจารณาถึงกลุ่มตัวอย่างโดยกำหนดให้เป็นกลุ่มนักศึกษาภาค ปกติและภาคสมทบของมหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ เนื่องจากกลุ่มนักศึกษาเป็นกลุ่มที่สามารถรับลิงค์แบบสอบถามด้วยระบบออนไลน์และสามารถส่งต่อลิงค์ให้กับคนรู้จักได้ ผู้วิจัยได้สุ่มแจกแบบสอบถามและกำหนดระยะเวลาการตอบกลับ ซึ่งมีผู้ตอบแบบสอบถามกลับตามระยะเวลาเป็นจำนวนรวมทั้งสิ้น 309 คน

4.2 เครื่องมือการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบปฐมภูมิ โดยใช้เครื่องมือได้แก่แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยที่ผู้วิจัยที่ตั้งไว้ เป็นแบบสอบถามในระบบออนไลน์ แบบสอบถามการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการซื้อสินค้าในร้านสะดวกซื้อ (ร้าน 7-11) ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด และส่วนที่ 4 ความคิดเห็นเพิ่มเติม โดยใช้ระดับความคิดเห็น (Rating Scale) 5 ระดับ

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากกลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์โดยวิธีการดังต่อไปนี้

4.3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์นำเสนอในรูปแบบของตารางและบรรยายประกอบ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ดังนี้

- 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล ใช้ค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)
- 2) การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม จะใช้การหาค่าเฉลี่ย (Mean : \bar{X}) และส่วน

เบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation : SD.)

4.3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากคำถามปลายเปิดและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม จะใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วนำเสนอข้อมูลในรูปแบบเชิงพรรณนา

5. สรุปผลการวิจัย

จากการกำหนดประชากรที่ใช้ในการสำรวจ ผู้วิจัยได้พิจารณาถึงกลุ่มตัวอย่างโดยกำหนดให้เป็นกลุ่มนักศึกษาภาคปกติและภาคสมทบของมหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ เนื่องจากกลุ่มนักศึกษาเป็นกลุ่มที่สามารถรับลิงค์แบบสอบถามด้วยระบบออนไลน์และสามารถส่งต่อลิงค์ให้กับคนรู้จักได้ ผู้วิจัยได้สุ่มแจกแบบสอบถามและกำหนดระยะเวลาการตอบกลับ ซึ่งมีผู้ตอบแบบสอบถามกลับตามระยะเวลาเป็นจำนวนรวมทั้งสิ้น 309 คน สรุปผลการวิจัยแยกเป็นรายละเอียดต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 1 แสดงปัจจัยพื้นฐาน ด้านเพศ ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ปัจจัยพื้นฐาน	จำนวน (คน)	คิดเป็นอัตราร้อยละ
เพศชาย	188	60.80
เพศหญิง	121	39.20
จำนวนทั้งสิ้น	309	100

จากตารางที่ 1 พบว่าปัจจัยพื้นฐานด้านเพศ ของผู้ตอบแบบสอบถาม มีผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชาย มากกว่าเพศหญิง โดยเพศชาย คิดเป็นอัตราร้อยละ 60.80 และเพศหญิง คิดเป็นอัตราร้อยละ 39.20

ตารางที่ 2 แสดงปัจจัยพื้นฐาน ด้านอายุ ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ปัจจัยพื้นฐาน	จำนวน (คน)	คิดเป็นอัตราร้อยละ
อายุต่ำกว่า 21 ปี	84	27.20
อายุ 21 – 30 ปี	199	64.40
อายุ 31 – 40 ปี	12	3.90
อายุ 41 – 50 ปี	9	2.90
อายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไป	5	1.60
จำนวนทั้งสิ้น	309	100

จากตารางที่ 2 พบว่าปัจจัยพื้นฐานด้านอายุ ของผู้ตอบแบบสอบถาม มีผู้ตอบแบบสอบถาม ช่วงอายุ 21 – 30 ปี ตอบแบบสอบถาม มากที่สุด คิดเป็นอัตราร้อยละ 64.40 รองลงมาเป็นช่วงอายุ ต่ำกว่า 21 ปี คิดเป็นอัตราร้อยละ 27.20

ตารางที่ 3 แสดงปัจจัยพื้นฐาน ด้านระดับการศึกษา ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ปัจจัยพื้นฐาน	จำนวน (คน)	คิดเป็นอัตราร้อยละ
ระดับ ต่ำกว่าปริญญาตรี	122	39.50
ระดับ ปริญญาตรี หรือเทียบเท่า	169	54.70
ระดับ ปริญญาโท หรือเทียบเท่า	8	2.60
ระดับ สูงกว่าปริญญาโท	9	2.90
อื่น ๆ (ผู้ตอบแบบสอบถาม ระบุว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย)	1	0.30
จำนวนทั้งสิ้น	309	100

จากตารางที่ 3 พบว่าปัจจัยพื้นฐานด้านระดับการศึกษา ของผู้ตอบแบบสอบถาม มีผู้ตอบแบบสอบถามที่มีระดับการศึกษา ปริญญาตรี หรือเทียบเท่า ตอบแบบสอบถาม มากที่สุด คิดเป็นอัตราร้อยละ 54.70 รองลงมาเป็นระดับต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นอัตราร้อยละ 39.50

ตารางที่ 4 แสดงปัจจัยพื้นฐาน ด้านอาชีพ ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ปัจจัยพื้นฐาน	จำนวน (คน)	คิดเป็นอัตราร้อยละ
นักเรียน / นักศึกษา	220	71.20
รับราชการ / รัฐวิสาหกิจ	3	1.00
พนักงานเอกชน	10	3.20
ธุรกิจส่วนตัว	50	16.20
แม่บ้าน	3	1.00
รับจ้างทั่วไป	23	7.40
จำนวนทั้งสิ้น	309	100

จากตารางที่ 4 พบว่าปัจจัยพื้นฐานด้านอาชีพ ของผู้ตอบแบบสอบถาม มีผู้ตอบแบบสอบถาม มีผู้ตอบแบบสอบถาม ที่เป็น นักเรียน/นักศึกษา ตอบแบบสอบถาม มากที่สุด คิดเป็นอัตราร้อยละ 71.20 รองลงมาเป็นอาชีพ ธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นอัตราร้อยละ 16.20 และอาชีพ รับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 7.40 ตามลำดับ

ตารางที่ 5 แสดงปัจจัยพื้นฐาน ด้านรายได้เฉลี่ย ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ปัจจัยพื้นฐาน	จำนวน (คน)	คิดเป็นอัตราร้อยละ
รายได้ ต่ำกว่า 15,000 บาท	178	57.60
รายได้ 15,001 – 30,000 บาท	105	34.00
รายได้ 30,001 – 45,000 บาท	9	2.90
รายได้ 45,001 – 60,000 บาท	5	1.60
รายได้ 60,001 – 75,000 บาท	4	1.30
รายได้ มากกว่า 75,000 บาท	8	2.60
จำนวนทั้งสิ้น	309	100

จากตารางที่ 5 พบว่าปัจจัยพื้นฐานด้านรายได้เฉลี่ยมีผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มีรายได้ต่ำกว่า 15,000 บาท ตอบแบบสอบถาม มากที่สุด คิดเป็นอัตราร้อยละ 57.60 รองลงมาเป็นรายได้ 15,000 - 30,000 บาท คิดเป็นอัตราร้อยละ 34.00

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมกรซื้อสินค้าในร้านสะดวกซื้อ (ร้านเซเว่นอีเลฟเว่น)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลค่าตอบของผู้ตอบแบบสอบถามด้านข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมกรซื้อสินค้าในร้านสะดวกซื้อ (ร้านเซเว่นอีเลฟเว่น) โดยผู้วิจัยได้มีการตั้งคำถามไว้ดังนี้

2.1 จากผลการวิจัยพบว่า ผู้บริโภคมีการซื้อสินค้าทุกวัน มีจำนวนมากที่สุด รองลงมา เป็นซื้อ 5 - 6 ครั้งต่อเดือน และซื้อมากกว่า 6 ครั้งต่อเดือน ตามลำดับ

2.2 จากผลการวิจัยพบว่า ผู้บริโภคมีการใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าโดยเฉลี่ยครั้งละไม่เกิน 500 บาท มีจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามมากที่สุด และรองลงมา มีการใช้จ่ายประมาณ 500 - 1,000 บาทต่อครั้ง

2.3 จากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มอาหารสด-อาหารแช่แข็ง-เบเกอรี่ ผู้บริโภคมีการซื้อมากที่สุด รองลงมาเป็นกลุ่มของเครื่องดื่ม-ขนมคบเคี้ยว-ของหวาน และกลุ่มอาหารแห้ง-อาหารกระป๋อง ตามลำดับ

2.4 จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่ตอบมากที่สุด คือมีสินค้าให้เลือกหลากหลายตามต้องการและรองลงมา คือใกล้บ้าน ใกล้ที่ทำงาน สะดวกสบาย

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด

ผู้วิจัยได้มีสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ได้แก่ ปัจจัยด้านสินค้าและบริการ(Product) ปัจจัยด้านราคา (Price) ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) และปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion) รวมถึงได้มีการสอบถามเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัจจัยด้านบุคลากร ปัจจัยด้านการนำเสนอลักษณะทางกายภาพ และปัจจัยด้านกระบวนการให้บริการจากการวิจัยพบว่าปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่ได้สอบถามมีระดับของความคิดเห็นและความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ทุกปัจจัย โดยมีรายละเอียดแยกได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 6 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์

ปัจจัย	ค่าเฉลี่ย	ค่า S.D.	การแปลความหมาย	ระดับความสำคัญ
สินค้าที่นำมาจำหน่ายที่คุณภาพและมาตรฐาน	3.73	0.81	มาก	
สินค้าที่นำมาจำหน่ายสดใหม่เสมอ	3.75	0.79	มาก	ลำดับ 2
สินค้าที่นำมาจำหน่ายมีความหลากหลาย	3.76	0.89	มาก	ลำดับ 1
สินค้าที่นำมาจำหน่ายสะอาดน่าจับต้อง	3.74	0.79	มาก	
สินค้าที่นำมาจำหน่ายมีจำนวนเพียงพอ	3.73	0.79	มาก	
สินค้ามีความแปลกใหม่และทันสมัย	3.73	0.78	มาก	
มีการรับประกันคุณภาพของสินค้าที่น่าเชื่อถือ	3.73	0.80	มาก	
ชื่อของร้านสะดวกซื้อ (ร้านเซเว่นอีเลฟเว่น) มีความน่าเชื่อถือ	3.74	0.82	มาก	

จากตารางที่ 6 พบว่าข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ มีผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าร้านสะดวกซื้อ (ร้านเซเว่นอีเลฟเว่น) มีสินค้าที่นำมาจำหน่ายมีความหลากหลาย มาเป็นอันดับแรก มีค่าเฉลี่ย 3.76 แต่หากมีการพิจารณาจากค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานแล้ว ปัจจัยลำดับรองลงมา คือสินค้าที่นำมาจำหน่ายสดใหม่เสมอ ค่าเฉลี่ย 3.75 มีการกระจายตัวน้อยกว่า

ตารางที่ 7 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ปัจจัยด้านราคา

ปัจจัย	ค่าเฉลี่ย	ค่า S.D.	การแปล ความหมาย	ระดับ ความสำคัญ
ราคาสินค้าเหมาะสมกับคุณภาพของสินค้า	3.71	0.78	มาก	ลำดับ 2
ราคาสินค้าต่ำกว่าไฮเปอร์มาร์เกตทั่วไป	3.70	0.82	มาก	
ระดับราคามีความหลากหลายให้เลือก	3.73	0.82	มาก	ลำดับ 1

จากตารางที่ 7 พบว่าข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ปัจจัยด้านราคา มีผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าร้านสะดวกซื้อ (ร้านเซเว่นอีเลฟเว่น) มีระดับราคามีความหลากหลายให้เลือก มาเป็นอันดับแรก มีค่าเฉลี่ย 3.73 แต่หากมีการพิจารณาจากค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานแล้ว ปัจจัยลำดับรองลงมา คือราคาสินค้าเหมาะสมกับคุณภาพของสินค้า ค่าเฉลี่ย 3.71 มีการกระจายตัวน้อยกว่า

ตารางที่ 8 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย

ปัจจัย	ค่าเฉลี่ย	ค่า S.D.	การแปล ความหมาย	ระดับ ความสำคัญ
ทำเลที่ตั้งของร้านสะดวกต่อการเดินทางมาใช้บริการ	3.72	0.78	มาก	
สถานที่จอดรถกว้าง	3.67	0.79	มาก	
มีสาขาจำนวนมาก	3.77	0.78	มาก	ลำดับ 1
มีการแสดงราคาไว้ที่จุดจำหน่ายชัดเจน	3.74	0.78	มาก	ลำดับ 3
เวลาในการเปิดให้บริการเหมาะสม	3.75	0.79	มาก	ลำดับ 2

จากตารางที่ 8 พบว่าข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย มีผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าร้านสะดวกซื้อ (ร้านเซเว่นอีเลฟเว่น) มีสาขาจำนวนมาก มาเป็นอันดับแรก มีค่าเฉลี่ย 3.77 รองลงมา คือมีเวลาในการเปิดให้บริการเหมาะสม มีค่าเฉลี่ย 3.75 และมีการแสดงราคาไว้ที่จุดจำหน่ายชัดเจน ค่าเฉลี่ย 3.74 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาจากค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในปัจจุบันนี้แล้ว ปรากฏว่าเป็นค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ในระดับที่ไม่กระจายมาก จึงเห็นได้ว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นที่ไปในแนวทางเดียวกัน

ตารางที่ 9 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ปัจจัยด้านการส่งเสริมทางการตลาด

ปัจจัย	ค่าเฉลี่ย	ค่า S.D.	การแปล ความหมาย	ระดับ ความสำคัญ
มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการขาย เช่น การลด แลก แจก แถม อย่างเพียงพอ	3.86	0.75	มาก	ลำดับ 3
มีการจัดรายการโปรโมชั่น ส่วนลดพิเศษอย่างต่อเนื่อง	3.87	0.76	มาก	ลำดับ 2
มีการจัดทำบัตรเพื่อใช้สะสมคะแนน แจ้างข้อมูลข่าวสารและ โปรโมชั่นต่าง ๆ อย่างเหมาะสม	3.89	0.75	มาก	ลำดับ 1
มีการจัดโปรโมชั่นลดราคาสินค้าเหมาะสมกับช่วงเทศกาล	3.85	0.76	มาก	
ประชาสัมพันธ์กิจกรรมการส่งเสริมการขายผ่านสื่อต่าง ๆ อย่าง ทั่วถึง	3.82	0.77	มาก	

จากตารางที่ 9 พบว่าข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ปัจจัยด้านการส่งเสริมทางการตลาดมีผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าร้านสะดวกซื้อ (ร้านเซเว่นอีเลฟเว่น) มีการจัดทำบัตรเพื่อใช้สะสมคะแนน แจกข้อมูลข่าวสารและโปรโมชั่นต่าง ๆ อย่างเหมาะสม มาเป็นอันดับแรก มีค่าเฉลี่ย 3.89 รองลงมา คือมีการจัดรายการโปรโมชั่น ส่วนลดพิเศษอย่างต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ย 3.87 และมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการขาย เช่น การลด แลก แจก แถม อย่างเพียงพอค่าเฉลี่ย 3.86 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาจากค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในปัจจุบันแล้ว ปรากฏว่าเป็นค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ในระดับที่ไม่กระจายมาก จึงเห็นได้ว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นไปในแนวทางเดียวกัน

ตารางที่ 10 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านบุคลากร

ปัจจัย	ค่าเฉลี่ย	ค่า S.D.	การแปลความหมาย	ระดับความสำคัญ
พนักงานมีอัธยาศัยและมนุษยสัมพันธ์ที่ดีมีความกระตือรือร้นในการบริการ	3.70	0.80	มาก	
พนักงานพูดจาไพเราะเรียบร้อย	3.75	0.80	มาก	ลำดับ 1
พนักงานแต่งกายสุภาพเรียบร้อย	3.75	0.78	มาก	ลำดับ 1
พนักงานขายมีความชำนาญในการแนะนำเกี่ยวกับสินค้าและให้ข้อมูลที่ประโยชน์	3.72	0.80	มาก	
พนักงานให้ความช่วยเหลือในการหาสินค้าเป็นอย่างดี	3.74	0.77	มาก	ลำดับ 2

จากตารางที่ 10 พบว่าข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านบุคลากร มีผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าร้านสะดวกซื้อ (ร้านเซเว่นอีเลฟเว่น) มีพนักงานแต่งกายสุภาพเรียบร้อย และพูดจาไพเราะเรียบร้อย มาเป็นอันดับแรก มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน 3.75 รองลงมาคือพนักงานให้ความช่วยเหลือในการหาสินค้าเป็นอย่างดี มีค่าเฉลี่ย 3.74 แต่หากมีการพิจารณาจากค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานแล้ว ปัจจัยลำดับรองลงมา คือพนักงานให้ความช่วยเหลือในการหาสินค้าเป็นอย่างดี มีการกระจายตัวน้อยกว่า ซึ่งเป็นจุดที่เน้นให้เห็นว่าพนักงานมีความสนใจและใส่ใจลูกค้าเป็นอย่างดี

ตารางที่ 11 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านการนำเสนอลักษณะทางกายภาพ

ปัจจัย	ค่าเฉลี่ย	ค่า S.D.	การแปลความหมาย	ระดับความสำคัญ
การจัดบรรยากาศภายในมีความสะอาด สวยงาม แสงสว่างพอเหมาะสม อากาศถ่ายเทได้ดี	3.78	0.77	มาก	
การปรับอากาศและอุณหภูมิภายในมีความเหมาะสม	3.82	0.74	มาก	ลำดับ 1
เสียงภายในร้านและกลิ่นภายในร้านมีความเหมาะสม	3.78	0.76	มาก	
การจัดเรียงสินค้าสวยงาม ทันสมัย ดึงดูดใจ	3.80	0.76	มาก	ลำดับ 2
การจัดวางสินค้าเป็นหมวดหมู่ ชัดเจนมองหาสินค้าได้ง่าย	3.80	0.76	มาก	ลำดับ 2
จัดร้านสวยงามเข้ากับเทศกาล	3.79	0.79	มาก	

จากตารางที่ 11 พบว่าข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านการนำเสนอลักษณะทางกายภาพ มีผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าร้านสะดวกซื้อ (ร้านเซเว่นอีเลฟเว่น) มีการปรับอากาศและอุณหภูมิภายในมีความเหมาะสม มาเป็นอันดับแรก มีค่าเฉลี่ย 3.82 รองลงมา คือการจัดเรียงสินค้าสวยงาม ทันสมัย ดึงดูดใจ มีค่าเฉลี่ย 3.80 และการจัดวางสินค้าเป็นหมวดหมู่ ชัดเจนมองหา

สินค้าได้ง่าย ค่าเฉลี่ย 3.80 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาจากค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในปัจจุบันนี้แล้ว ปรากฏว่าเป็นค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ในระดับที่ไม่กระจายมาก จึงเห็นได้ว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นที่ไปในแนวทางเดียวกัน

ตารางที่ 12 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านกระบวนการให้บริการ

ปัจจัย	ค่าเฉลี่ย	ค่า S.D.	การแปลความหมาย	ระดับความสำคัญ
ความถูกต้องในการคิดราคาของสินค้าที่ซื้อ	3.72	0.76	มาก	
ความสะดวกในการหยิบจับสินค้า	3.75	0.75	มาก	ลำดับ 1
สะดวก รวดเร็ว ในการชำระสินค้า	3.73	0.78	มาก	ลำดับ 2
บริการจัดส่งสินค้ามีความเหมาะสม	3.75	0.76	มาก	ลำดับ 1

จากตารางที่ 12 พบว่าข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านกระบวนการให้บริการมีผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าร้านสะดวกซื้อ (ร้านเซเว่นอีเลฟเว่น) มีความสะดวกในการหยิบจับสินค้า ค่าเฉลี่ย 3.75 และบริการจัดส่งสินค้ามีความเหมาะสม ค่าเฉลี่ย 3.75 มาเป็นอันดับแรก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน รองลงมา คือสะดวก รวดเร็ว ในการชำระสินค้า มีค่าเฉลี่ย 3.73 เมื่อพิจารณาจากค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในปัจจุบันนี้แล้ว ปรากฏว่าเป็นค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ในระดับที่ไม่กระจายมาก จึงเห็นได้ว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นที่ไปในแนวทางเดียวกัน

ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นเพิ่มเติม

ในแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้เปิดโอกาสให้ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความคิดเห็นเพิ่มเติม มีเพียงส่วนน้อยที่อาจจะพบร้านสะดวกซื้อ (ร้านเซเว่นอีเลฟเว่น) ที่ให้บริการไม่ดี ทำให้ผู้ตอบแบบสอบถามให้ข้อเสนอแนะไปในทางลบ

6. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยนี้มีประเด็นสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ ได้แก่ 1) การศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภค โดยมีความสอดคล้องกับ พิสิษฐ์ พิพัฒน์โกศากุล (2560) ได้แบ่งคุณลักษณะของคุณภาพบริการได้แก่ ความถูกต้องแม่นยำ ความสุภาพ มีมารยาท ความสอดคล้องคงเส้นคงวา การเข้าถึงได้ง่ายและสะดวก การตอบสนอง ความครบถ้วน สมบูรณ์ และเวลา โดยผลของงานวิจัยมีปัจจัยด้านบุคลิกภาพในคุณลักษณะของคุณภาพบริการด้านความสุภาพมีมารยาท การเข้าถึงได้ง่ายและสะดวก นอกจากนี้มีความสอดคล้องกับความพึงพอใจของลูกค้าในการตัดสินใจที่จะเลือกซื้อสินค้าหรือบริการตามผลการศึกษาวิจัยของ The American Society of Quality (ASQ) ได้ศึกษาวิจัยสาเหตุที่ทำให้ธุรกิจต้องสูญเสียลูกค้า (ณัฐพัชร์ ล้อประดิษฐ์พงษ์ . 2549, หน้า 16) ผลการศึกษาพบว่า เหตุผลที่ทำให้บริษัทไม่ประสบความสำเร็จในการสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า มีสัดส่วนเหตุผลหลักเกิดจาก 71% ของลูกค้าที่หันไปใช้สินค้าและบริการของคู่แข่ง เพราะพนักงานขายขาดการเอาใจใส่ลูกค้า มีการบริการที่ไม่ดี สำหรับการศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด จะเห็นว่าในงานวิจัย มีการศึกษาครบทุกส่วนประสม ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับส่วนประสมการตลาดส่วนประสมการตลาดมีส่วนสำคัญในการสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้บริโภคซึ่งมีส่วนสำคัญในการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภค (ศิวฤทธิ์ พงศกรรังศิลป์ , 2555) และการศึกษาปัจจัยด้านพฤติกรรมในการซื้อสินค้าจะเห็นได้ว่าผู้บริโภคมีพฤติกรรมที่ต้องการความสะดวกและมีการใช้จ่ายในอัตราที่ไม่สูงมากนัก จึงเลือกที่จะใช้บริการร้านสะดวกซื้อ (ร้านเซเว่นอีเลฟเว่น) โดยมีความสอดคล้องกับ พิบูล ทีปะปาล (2543) ซึ่งกล่าวไว้ว่า การศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคจะช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผู้บริโภคเป็นอย่างดี เพื่อนำข้อมูลต่าง ๆ มากำหนดช่องทางการจัดจำหน่าย การโฆษณา การกำหนดราคา และเครื่องมือทางการตลาดอย่างอื่นให้สอดคล้องกับตลาดที่เราเลือกสรรไว้

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

จากการทำวิจัยในเรื่องนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเป็น 2 ส่วน ดังต่อไปนี้

7.1 ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเพียงอย่างเดียว และเป็นแบบสอบถามแบบออนไลน์ จึงควรมีการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกเพิ่มเติมในครั้งต่อไปเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและได้ความหลากหลายมากยิ่งขึ้น

7.2 งานวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งเป็นพื้นที่กว้างเกินไป ทำให้ไม่เกิดความเจาะจง เพราะร้านสะดวกซื้อ (ร้านเซเว่นอีเลฟเว่น) แต่ละสาขาอาจมีปัจจัยที่แตกต่างกัน ในการวิจัยครั้งต่อไปจึงควรกำหนดพื้นที่ให้แคบลง เพื่อไม่ให้เกิดความแตกต่างและมีความชัดเจนมากขึ้น

8. รายการอ้างอิง

- กรกมล จันทรพัทธ์ , ศรีไพร คักดีรุ่งพงศากุล และจิรวุฒิ หลอมประโคน. (2560). พฤติกรรมการซื้อสินค้าที่ร้านสะดวกซื้อของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร. การประชุมสัมมนาวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ ครั้งที่ 17, 2191-2201.
- จิรภัทร ทวีวัฒน์ และสรินทิพย์ ทวีเดช. (2558). การศึกษาพฤติกรรมการซื้อสินค้าในร้านสะดวกซื้อของผู้บริโภคในเขตพื้นที่อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, คณะบริหารศาสตร์ , มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- ชนาธิป ผลารธรรม และจิรวรรณ ดีประเสริฐ. (2556). “พฤติกรรมการซื้อสินค้าและบริการของกลุ่มเบบี้บูมเมอร์ที่ร้านสะดวกซื้อในเขตกรุงเทพมหานคร”. วารสารปัญญาภิวัฒน์ , ปีที่ 5 (ฉบับที่ 1), 121-134.
- ทศพล ภู่อานงค์ . (2559). การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อค่าใช้จ่ายของผู้บริโภค กรณีศึกษา ร้านสะดวกซื้อเซเว่นอีเลฟเว่น. เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ, คณะเศรษฐศาสตร์ , มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ .
- ธัญยานี เคนคำภา. (2559). กลยุทธ์การค้าปลีก (ร้านสะดวกซื้อ) ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการซื้อสินค้าของผู้บริโภคในร้าน Banthon Oriental Supermarket in Bath, United Kingdom. ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- นภาพร สุนาสวน. (2559). ความพึงพอใจของลูกค้าที่มีต่อสินค้าและบริการของร้านเซเว่น อีเลฟเว่นและร้านแฟมิลี่มาร์ท ในจังหวัดนครปฐม. ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ .
- สิริวิชญ์ ปิ่นคำ, เกษศิริรินทร์ ภิญญาคง, กฤษณา ทองจอก และอภิญญา เครื่องพาที. (2559). พฤติกรรมการเลือกซื้อสินค้าในร้านสะดวกซื้อของผู้บริโภคในเขตเทศบาลตำบลเสลภูมิ อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด. การประชุมวิชาการระดับชาติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ครั้งที่ 1, 573-585.
- สุพัตรา ดีเลียบ และวิภาวรรณ กลิ่นหอม. (2559). “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการซื้อสินค้าในร้านสะดวกซื้อ และร้านค้าปลีกแบบดั้งเดิมของผู้บริโภค ในเขตอำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช”. วารสารการจัดการ (WMS Journal of Management) มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ , ปีที่ 5 (ฉบับที่ 2) (พฤษภาคม - สิงหาคม 2559), 56-67.
- อดิศักดิ์ คงขำ. (2558). การตัดสินใจใช้บริการร้านสะดวกซื้อภายในสถานบริการน้ำมันของผู้บริโภค ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่ตั้งอยู่บนถนนสายเอเชียและถนนมิตรภาพ. ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต วิชาเอกการตลาด, คณะบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

การปรับตัวของชุมชนตลาดโต้รุ่ง อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

ADAPTATION OF THE NIGHT MARKET COMMUNITY IN HUA HIN DISTRICT, PRACHUAP KHIRI KHAN PROVINCE IN THE ECONOMIC, SOCIAL, CULTURAL AND ENVIRONMENTAL CONTEXT

จิรัชยา พรหมเชื้อ¹ นัฐริณีย์ พันแจ่ม² และ ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร³

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ และการปรับตัวของชุมชนตลาดโต้รุ่งหัวหิน ในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือ ประชาชนที่อาศัยในพื้นที่ ผู้ประกอบการในภาคธุรกิจต่าง ๆ เช่น ขายสินค้า ขายอาหารหรือเครื่องดื่ม เป็นต้น ที่อยู่ในพื้นที่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง ด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มประชากร จำนวน 30 คน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์บริบทเชิงเนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า สภาพทางกายภาพของชุมชน ในพื้นที่ปัจจุบันเป็นแหล่งชุมชนที่ขยายตัวมากขึ้น และเป็นแหล่งสำคัญทางเศรษฐกิจ เนื่องจากมีสถาบันการเงิน เช่น ธนาคารพาณิชย์มาตั้งอยู่เป็นจำนวนมาก และมีวัดเก่าแก่ คือ วัดหัวหิน ตั้งอยู่ในบริเวณใกล้เคียง มีผู้คนเข้ามาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากและมีระบบสาธารณูปโภค น้ำประปา ไฟฟ้า และมีเทศบาลมาช่วยเหลือความสะดวก การปรับตัวสภาพเศรษฐกิจของชุมชน ร้านค้าในชุมชนตลาดโต้รุ่งมีการขายสินค้าแปลกใหม่ เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศที่มาท่องเที่ยวในอำเภอหัวหิน ส่วนการปรับตัวสภาพทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม พบว่า ลักษณะความสัมพันธ์ของคนในชุมชนไม่ว่าจะปัจจุบันหรืออดีตคนในชุมชน ก็จะมีการช่วยเหลือ แบ่งปัน และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน นอกจากนี้ชุมชนยังมีการปรับตัวภายใต้สถานการณ์ Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) โดยการขายสินค้าผ่านระบบออนไลน์ มีการจัดโต๊ะอาหารให้มีการเว้นระยะห่างทางสังคม ยกเลิกกิจกรรมตามเทศกาลที่ก่อให้เกิดความเสี่ยง ตลอดจนร่วมกันรักษาความสะอาดร้านค้า และกำหนดให้ลูกค้าที่มาใช้บริการสวมหน้ากากอนามัยทุกครั้งที่มาใช้บริการ

คำสำคัญ: การปรับตัว, ตลาดโต้รุ่ง, หัวหิน, ชุมชน

Abstract

The objectives of this study aims to study the situation and adaptation of the Hua Hin night market community in the economic, social, cultural and environmental context. The population of this study is people living in the area of Hua Hin night market, and the entrepreneurs in various business sectors, such as selling products, selling food or beverages, etc., and the location of this study Located in Hua Hin district, Prachuap Khiri Khan province. In this study use qualitative method by in-depth interviews 30 people by purposive sampling and analyzed data using content analysis.

^{1,2} นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต หลักสูตรการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

³ รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

From the study found that the physical condition of the community in the present area, it is an expanding community. And is an important economic source this is because there are many financial institutions such as commercial banks. And there is an old temple, wat Hua Hin, located nearby. It has been inhabited by a large number of people, and there are utilities, water supply, electricity and municipalities to help keep it clean. Economic adjustment of the community the shops in the night market community sell exotic products. For the beginning of accepting both Thai and foreign tourists visiting Hua Hin district. In addition, for the social, cultural and environmental adjustment found that the relationship characteristics of people in the community, there will be help, sharing and kindness to each other In addition, the community has adapted themselves for stay alive under the Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) situation by selling products online. The dining table is set to be socially spaced. Cancel seasonal events that pose a risk. As well as jointly maintain the shop cleanliness and require customers to use the mask every time they come to use the service.

Keywords: ADAPTATION, NIGHT MARKET, HUA HIN, COMMUNITY

1. บทนำ

ตลาดชุมชนในประเทศไทยมีการพัฒนารูปแบบตลาดมาเรื่อย ๆ จนถึงปัจจุบันอย่างแพร่หลายในทุกมุมเมือง ไม่ว่าจะเป็นตลาดสด ตลาดสีเขียว ตลาดเกษตร ตลาดท้องถิ่นและตลาดชุมชน เป็นต้น เพราะด้วยความเป็นวิถีชีวิตของคนไทยผูกพันมากับการค้าขายมาโดยตลอดไม่ว่าจะเป็นชุมชนใด ๆ ก็ตาม ต่างก็มีตลาดควบคู่กับวิถีชีวิตมาเสมอ อาจจะมีการพัฒนาไปตามยุคสมัยแต่ตลาดก็เป็นแหล่งที่ทำให้คนไทยมีความผูกพันกับระบบตลาดมาอย่างยาวนาน ถึงแม้ว่าบทบาทหลักของตลาดในมิติทางเศรษฐกิจมองว่าตลาดเป็นกิจกรรมศูนย์กลางของการแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคและผู้ผลิต (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2538) แต่เมื่อมองในมิติสังคมสะท้อนให้เห็นถึงสภาพของสังคม ที่เป็นแหล่งบ่งบอกถึงความ เป็นอยู่ของชุมชน ความอุดมสมบูรณ์ของท้องถิ่น ลักษณะเป็นที่สร้างปฏิสัมพันธ์ของชุมชน ที่ทำให้ความสัมพันธ์เกิดขึ้น เป็นแหล่งพบปะแลกเปลี่ยนและรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ของคนภายในชุมชน (ไพเราะ มงคลบุญสิริเลิศ, 2547) และนอกจากนั้น ตลาดยังมีความเป็นพหุวัฒนธรรม เป็นพื้นที่ที่เกิดการรวมกลุ่มของคนในชุมชนก่อให้เกิดการสร้างเครือข่ายโดยผ่านตลาดทั้งหมด ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นเอกลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความเป็น “ตลาดชุมชน” ที่สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของคนไทยมาตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งตลาดชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจการท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในกิจกรรมของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเป็นพื้นที่ที่คนในชุมชนได้มาร่วมทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบเศรษฐกิจของชุมชน โดยที่คนในชุมชนมารวมกันเพื่อนำสินค้ามาซื้อขายแลกเปลี่ยนกัน อยู่บนฐานความสัมพันธ์ของคนในชุมชนในระแวกเดียวกัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาในการดูแลรักษาตลาดชุมชน มีการวางกฎระเบียบกติกากำหนดโครงสร้างในการจัดการตลาดของชุมชนเอง อยู่บนฐานจิตสำนึกความเป็นเจ้าของร่วมกัน ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบแรกที่ใช้วัฒนธรรมเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาสัมผัสบรรยากาศของวิถีชีวิตในอีกมุมมองหนึ่งของชุมชนสิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่าวิถีชีวิตของคนในสังคมไทย ที่นำเอาทุนชุมชน ทั้ง ทุนภูมิปัญญาท้องถิ่น ทุนทรัพยากรทางธรรมชาติ ที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละพื้นที่ (เสรี พงศ์พิศ, 2548) ที่มีการสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มาจัดการเกิดเป็นเสน่ห์ในการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสได้ถึงวัฒนธรรมวิถีชีวิตของพื้นที่บริเวณแหล่งท่องเที่ยวและทำให้เห็นถึงระบบการจัดการตนเองของชุมชนที่จะสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นตลาดชุมชน โดยลักษณะของตลาดจะขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมและการตั้งถิ่นฐานของชุมชนนั้น ๆ ตลาดชุมชนไม่ว่าจะลักษณะใดก็ตาม ตลาดก็เป็นส่วนหนึ่งที่สะท้อนความ

เป็นอยู่ความผูกพันระหว่างคนและวิถีชีวิต ภูมิปัญญาวัฒนธรรมของชุมชน ทำให้นักท่องเที่ยวจำนวนมากให้ความสนใจกับการตลาดชุมชนในลักษณะอื่น ๆ ตลาดชุมชนนอกจากจะมองในมุมเศรษฐกิจที่เป็นที่สร้างรายได้และสร้างงานให้กับคนในพื้นที่ แต่ยังเป็นพื้นที่ให้คนในพื้นที่นั้นได้ร่วมกันรักษาและพัฒนาพื้นที่ของตนเองที่จะทำให้เกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความน่าสนใจ

ตลาดโต้รุ่งหัวหิน เป็นถนนคนเดิน เพื่อการพักผ่อนและการค้าขายสินค้าในเวลาากลางคืน โดยแรกเริ่มใช้ถนนเดชาอนุชิต ส่วนตลาดล่าง มีความยาวเพียง 500-700 เมตร ต่อมาจึงมีปริมาณผู้ขายและผู้ซื้อมากขึ้น จึงต้องให้เทศบาลจัดสรรทั้งถนนเดชาอนุชิต ส่วนบนเพิ่ม ถือเป็นส่วนการจัดการของเทศบาล งานเทศบาลตำบลหัวหินในขณะนั้น โดยยังอยู่ในส่วนการดูแลของตลาดฉัตรไชย เริ่มแรกในการจัดตลาดเป็นส่วนการขายอาหารและเสื้อผ้าแบบตลาดคนเดินกลางคืน โดยใช้พื้นที่ของถนนเพียง 100-300 เมตรบริเวณช่วงต่อเชื่อมตลาดหลังจากนั้นจึงย้ายลงมาในถนนและเริ่มการจัดสรรพื้นที่ โดยในปี 2540 เริ่มขยายตลาดออกไปยังตลาดบนและเริ่มการจัดตลาดโดยเทศบาล ทำให้มีร้านค้าเพิ่มขึ้นมากมาย โดยส่วนใหญ่จะเป็นของกินเล่น ขนม ขบเคี้ยว และร้านอาหารทะเล ตามสั่ง ของที่ระลึก เสื้อผ้าเป็นส่วนใหญ่ (วิกิพีเดีย, 2556) อย่างไรก็ตาม จากสถานการณ์ โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ที่เป็นอุบัติการณ์มาตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2563 ได้ส่งผลต่อวิถีชีวิตของประชาชน ชุมชน และสภาพสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงศึกษาการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนตลาดโต้รุ่ง อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อทราบถึงวิถีชีวิตชุมชนของตลาดโต้รุ่งหัวหิน ในการดำรงชีวิตจากอดีตจนถึงปัจจุบันว่าได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร เพื่อที่จะชี้ให้เห็นถึงการปรับตัวของชุมชนตลาดโต้รุ่งหัวหิน ในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตในปัจจุบันที่สังคมเริ่มเกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบอุตสาหกรรมอย่างเต็มตัวในพื้นที่

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสถานการณ์และการปรับตัวของชุมชนตลาดโต้รุ่งหัวหิน ในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 จนถึง ปี พ.ศ. 2564

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

3.1 แนวคิดเกี่ยวกับตลาดชุมชน

สุดาตวง เรืองรุจิระ (2543) ได้ให้ความหมายตลาดว่า เป็นกิจกรรมที่เชื่อมโยงการผลิตและการบริโภค ซึ่งตลาดตลาดจะเป็นกลไกในการเร่งให้เกิดการขยายผลผลิตและการบริโภคที่เพิ่มขึ้น และยังเป็นตัวแสดงสถานะทางเศรษฐกิจทั้งในระดับชุมชนและระดับประเทศ ในขณะที่ วราภรณ์ จิวชัยศักดิ์ (2553) ตลาด คือ เป็นสถานที่ที่เป็นชุมชน เพื่อการซื้อขายสินค้า ทั้งสินค้าที่เป็นวัตถุดิบ และสินค้าสำเร็จรูป โดยตลาดอาจจะมีการจัดขึ้นเป็นตลาดเป็นประจำ หรืออาจตามวันที่กำหนด ซึ่งทำเลที่ตั้งตลาดขึ้นอยู่กับบริเวณพื้นที่ที่ความเหมาะสม เช่น จุดศูนย์กลางของชุมชน สถานที่ที่เหมาะสมจะเป็นที่นัดพบ เป็นแหล่งแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เป็นต้น

เกียรติ จิวะกุล, จาตุรันต์ วัฒนผาสุก และคณะ (2525) ได้อธิบายถึงลักษณะ องค์ประกอบทางกายภาพของตลาดในลักษณะต่าง ๆ เพื่อให้เห็นถึงลักษณะตลาดที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนี้

1. ตลาดระดับชุมชนขนาดเล็ก เป็นบริเวณการค้าที่ตั้งอยู่ใกล้บ้าน เช่น หน้าซอยหรือบริเวณบ้าน มีบริเวณค้าขายเล็ก ๆ มีสินค้าจำนวนน้อย ๆ ผู้ค้าสามารถขายได้ เช่น ขนม กับข้าว กวยเตี๋ยว รวมทั้งสินค้าที่เป็นผลผลิตจากครอบครัว

2. ตลาดระดับกลุ่มชุมชนเป็นตลาดที่เป็นกิจจะลักษณะ ตลาดระดับนี้จะเป็นลักษณะที่ประกอบไปด้วย อาคาร ตึกแถว และหาบเร่แผงลอยมีสินค้าและบริการที่มีหลากหลายโดยค่านึงถึงทางเข้าออกที่จอดรถเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งตลาดระดับชุมชนจะขึ้นอยู่กับทำเลที่ตั้งของแต่ละชุมชน อาจอยู่ตามเส้นสายถนนสำคัญ เช่น เส้นทางถนนสำคัญ ริมคลอง หรือย่านการค้า เป็นต้น

3. ตลาดระดับสี่มุมเมือง เป็นตลาดที่อยู่ในย่านชานเมืองตามถนนสายหลักที่สำคัญ ที่มีชุมชนขนาดใหญ่เชื่อมโยงกับตัวเมือง เพื่อให้บริการแก่พื้นที่เมืองในทิศต่าง ๆ ตลาดในระดับนี้ จะประกอบด้วยตลาดหลายหลายตลาดเช่น แหล่งการค้าหาบเร่แผงลอย อาคารตึกแถว โดยจะมีผู้คนคับคั่งจำนวนมากอยู่ตลอดวัน

4. ตลาดสด เป็นองค์ประกอบสำคัญ ถือว่าเป็นแห่งของการจัดหาวัตถุดิบต่าง ๆ บริการให้กับชุมชน นอกจากเป็นพื้นที่รวบรวมผลผลิตทางการเกษตรและผลผลิตที่แปรรูปแหล่งผลิตทั้งจากภายในชุมชนและจากต่างถิ่น ตลาดสดจึงเป็นสถานที่บริการขายสินค้าประเภทอาหารสดให้กับประชาชนที่อยู่อาศัยในระยะใกล้ โดยในปัจจุบันพบรูปแบบตลาดอยู่ 2 รูปแบบ คือ (เกียรติ จิวะกุล, จาตุรนต์ วัฒนาผาสุก และคณะ, 2525)

4.1 ตลาดน้ำ มีประวัติการเกิดขึ้นมาตั้งแต่ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นด้วยวิถีชีวิตของคนไทยเดิมในสมัยนั้น มีการใช้เป็นเส้นทางในการประกอบอาชีพ และใช้ลาคคลองในการสัญจรหลัก การค้าขายส่วนใหญ่จึงใช้เรือเป็นพาหนะ เป็นตลาดสดในรูปแบบของตลาดน้ำปรากฏโดยทั่วตามลาคคลอง

4.2 ตลาดบก เป็นอาคารถาวรมีลักษณะยกพื้นสูงแบ่งเป็นช่อง ๆ เพื่อเป็นพื้นที่สำหรับจำหน่ายสินค้าประเภทผักผลไม้ และอาหารสด โดยรอบของตลาดจะมีอาคารถาวรจำหน่ายสินค้าประเภทเครื่องอุปโภคและมีร้านค้าขายของชำแทรกอยู่ทั่วไป

กฤษฎี พรรณนาภพ (2556) ได้อธิบายถึงบทบาทสำคัญของตลาด ซึ่งเป็นกระบวนการดำเนินการของระบบการตลาด ที่ส่งผลกระทบต่อผลดี และผลกระทบต่อผลเสียทั้งภายใน และภายนอกประเทศ ซึ่งจำแนกความสำคัญของตลาดได้ ดังต่อไปนี้

1. ความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ การตลาดทำให้เกิดการซื้อขาย ที่มีสะดวกรวดเร็ว ผู้ซื้อผู้ขายติดต่อสัมพันธ์กันในเชิงการค้า การปฏิบัติต่าง ๆ ทางตลาดก็มีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจอย่างมากมาย ดังนี้

- 1.1 การตลาดทำให้เกิดการหมุนเวียนของปัจจัยการผลิต
- 1.2 ตลาดเป็นกลไกที่ช่วยให้ประชากรกลุ่มผู้ประกอบการได้มีรายได้สูงขึ้น
- 1.3 ตลาดช่วยสร้างความต้องการของผู้บริโภคในสินค้าและบริการ
- 1.4 การตลาดทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางระบบเศรษฐกิจของประเทศได้

2. ความสำคัญต่อสังคม และบุคคล ดังต่อไปนี้

- 2.1 การตลาดช่วยยกระดับมาตรฐานการครองชีพของประชากรในสังคมให้สูงขึ้น
- 2.2 การตลาดเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการณ์การซื้อของบุคคล
- 2.3 การตลาดทำให้เกิดงานอาชีพต่าง ๆ แก่บุคคลเพิ่มมากขึ้น

นอกจากนี้ ไพเราะ มงคลบุญลือเลิศ (2547) ได้อธิบายบทบาทสำคัญของตลาดว่า ตลาดยังมุ่งสร้างระบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค โดยตลาดเป็นกลไกสำคัญในการสร้างระบบความสัมพันธ์ ไม่ว่าจะระดับชุมชน ระดับภูมิภาค หรือระดับต่างประเทศ อีกทั้งตลาดยังเป็นตัวสร้างระบบวัฒนธรรมชุมชน ที่เป็นสื่อในการกระตุ้นให้เกิดกระบวนการตลาดแบบแผนของการเกษตรที่ยั่งยืน โดยการลดต้นทุนจากภายนอก เน้นการพึ่งพาตนเองเป็นสิ่งสำคัญ ภายใต้การเรียนรู้และการร่วมมือกันสร้างชุมชนให้เข้มแข็งจากระบบการหมุนเวียนของระบบเศรษฐกิจ

3.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการปรับตัว

แนวคิดทฤษฎีการปรับตัวของรอย (Roy's Adaptation Model : อ้างอิงจาก Roy & Andrews, (1999), The Roy's Adaptation Model, Stamford: Appleton & Lange) กล่าวถึงการปรับตัวและการให้ความช่วยเหลือบุคคลที่มีปัญหาในการปรับตัวเมื่อมีเหตุการณ์หรือการเปลี่ยนแปลงเข้ามาในชีวิต โดยการปรับตัวเป็นกระบวนการและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการที่บุคคลมีความคิดและความรู้สึก จากการใช้ความตระหนักรู้ทางปัญญา และการสร้างสรรค์ในการบูรณาการระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมให้กลมกลืน รอยใช้แนวคิดจากทฤษฎีระบบมาอธิบายระบบการปรับตัวของบุคคลว่า บุคคลเป็นเหมือนระบบการปรับตัวที่มีความเป็นองค์รวม (Holistic adaptive system) และเป็นระบบเปิด ประกอบด้วยสิ่งนำเข้า (Input) กระบวนการเผชิญปัญหา (Coping process) สิ่งนำออก (Output) และกระบวนการป้อนกลับ (Feedback process) แต่ละส่วนนี้จะทำงานสัมพันธ์กันเป็นหนึ่งเดียว โดยเมื่อสิ่งเร้าที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในผ่านเข้าสู่ระบบการปรับตัว จะกระตุ้น ให้บุคคลมีการปรับตัวตอบสนองต่อสิ่งเร้า นั้น โดยใช้กระบวนการเผชิญปัญหา 2 กลไก คือ กลไกการควบคุม และกลไกการคิดรู้กลไกทั้งสองนี้จะทำงานควบคู่กัน เสมอ ส่งผลให้บุคคลแสดงพฤติกรรมปรับตัวออกมา 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านอัตมโนทัศน์ ด้านบทบาทหน้าที่ และด้านการพึ่งพาระหว่างกัน ผลลัพธ์การปรับตัวมี 2 ลักษณะคือ ปรับตัวได้และปรับตัวไม่มีประสิทธิภาพ โดยสิ่งนำออกจากระบบนี้จะป้อนกลับไปเป็นสิ่งนำเข้าระบบเพื่อการปรับตัวที่เหมาะสมต่อไป ทั้งนี้ความสามารถในการปรับตัวของแต่ละบุคคลจะแตกต่างกัน โดยขึ้นอยู่กับความรุนแรงของสิ่งเร้า และระดับความสามารถในการปรับตัวของบุคคลในขณะนั้น

3.3 แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

3.3.1 แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

สมยศ พุ่มหว่า (2534) ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ไว้ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงระบบการทำมาหากินที่พอเลี้ยงชีพเป็นการเปลี่ยนแปลงของชุมชนแบบโบราณที่มีรายได้เป็นตัวเงินน้อย ซึ่งรายจ่ายก็มีน้อยเช่นกัน ความจำเป็นในการขวนขวายหาเงินมาเสริมรายได้จึงมีน้อย
2. การเปลี่ยนแปลงรายได้ที่เป็นตัวเงินเพิ่มขึ้นจากการทำงานเพื่อเพิ่มรายได้ในขณะที่รายจ่ายก็เพิ่มขึ้นด้วย มีการติดต่อกับศูนย์กลางเพื่อเพิ่มความเจริญ มีการค้าขายการผลิตและสอดส่องหาโอกาสในการทำงานเพื่อเพิ่มรายได้ แม้จะมีข้อจำกัดในเรื่องทุนและความรู้ทางวิชาการ
3. มีการบุกเบิกที่ดินแปลงใหม่เพื่อให้เพิ่มรายได้มากขึ้น ชุมชนได้รับบริการขั้นพื้นฐานของรัฐ คือ ถนน ประปา และไฟฟ้า ทำให้มีการติดต่อกับศูนย์กลางความเจริญได้สะดวกรวดเร็วขึ้น สภาพรายได้ของชุมชนจะอยู่ในระดับสูงขึ้นจากการเพิ่มปริมาณกิจกรรมการปลูกพืชและการรับจ้าง
4. การเปลี่ยนแปลงระบบการผลิต ด้วยการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ประกอบด้วยระบบชลประทาน ระบบสินเชื่อ รวมทั้งเทคนิคการเกษตรแผนใหม่และการใช้ระบบการจ้างแรงงานเพิ่มขึ้น

3.3.2 แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม

สุริชัย หวันแก้ว (2553) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคม หมายถึง การเปลี่ยนแปลง ของระบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างของ ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มและระหว่างส่วนประกอบของสังคมนั้น เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างชาวชนบท ชาวเมือง เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดขึ้นได้ทั้งในระดับกลุ่มบุคคล และในระดับสถาบันทางสังคม

พจนินา อ่อนเกิด (2550:27) กล่าวหาผล ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้แก่

1. จากการเปลี่ยนแปลงจากสังคมชนบทเป็นสังคมเมือง ทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนไป มีอาชีพต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย การติดต่อสัมพันธ์กันเปลี่ยนแปลงไป ผู้คนต้องดิ้นรนเพื่อช่วยเหลือตนเอง วิถีชีวิตแบบใหม่อาจทำให้มีปัญหาในการปรับตัว กลายเป็นคนว่างงานและอาจมีปัญหาทางเศรษฐกิจ

2. จากการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี ความเจริญทางด้านเทคโนโลยี ทำให้เกิดการประดิษฐ์เครื่องจักร เครื่องยนต์ต่าง ๆ ที่สามารถนำมาแทนแรงงานคนและสัตว์ เมื่อแรงงานถูกทดแทนด้วยเครื่องจักร อาจก่อให้เกิดปัญหาการว่างงาน นอกจากนี้การใช้เทคโนโลยีอาจก่อให้เกิดปัญหาด้านมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมได้

3. ผลจากการเปลี่ยนแปลงบรรทัดฐานทางสังคม เช่น การเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองจากระบบเผด็จการ ไปเป็นประชาธิปไตย ถ้าประชาชนยังยึดมั่นผูกพันอยู่กับระบบเดิมน่าจะมีการต่อต้านเกิดขึ้นหรือถ้าผู้คนยังไม่พร้อมกัน เช่น ยังไม่เข้าใจระบบนั้น ๆ ดึงจะมีปัญหาตามมาได้ เช่น การใช้อำนาจผูกขาดทางการเมือง การซื้อคะแนนเสียง เป็นต้น

4. การล้าหลังทางวัฒนธรรม เช่น การมีเครื่องใช้ไฟฟ้าแต่มีการสูญเสียจากการใช้เครื่องใช้ไฟฟ้าที่เกิดกับชีวิต และทรัพย์สิน มีโรงงานผลิตพลังงานปรมาณู มีโรงงานผลิตยาปราบศัตรูพืช แต่ไม่รู้จักใช้เครื่องจักรอุปกรณ์ หรือใช้อย่างไม่ถูกต้องก็อาจก่อให้เกิดปัญหาได้

3.3.3 แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อม

บุญจง ขาวสีทิวังษ์ (2542) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นอยู่ในสภาพแวดล้อม ซึ่งอาจเกิดกระบวนการธรรมชาติ เช่น แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด จากกระแสลม กระแสน้ำ รวมทั้งการกระทำของสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย โดยเฉพาะมนุษย์ เช่น การตัดไม้ทำลายป่า การถมแหล่งน้ำ การสร้างเขื่อน เป็นต้น ผลที่เกิดขึ้นตามมาไม่ว่าจะดีหรือเลว ลบหรือบวก เรียกว่าผลกระทบ ผลกระทบที่เกิดขึ้นอาจเกิดผลดีแก่คนบางกลุ่ม แต่อาจจะเกิดผลเสียแก่คนบางกลุ่มหรือบางคน ซึ่งการพัฒนาใด ๆ ย่อมต้องเกิดผลกระทบบ้างไม่มากก็น้อย และจะส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมชาติและกระบวนการทางธรรมชาติต่าง ๆ

วศิน อิงคพัฒนากุล (2548) กล่าวว่า ผลกระทบสิ่งแวดล้อมจำแนกได้ 2 ทาง คือ ผลกระทบด้านบวก หมายถึง ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมในลักษณะการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมผลกระทบด้านลบ หมายถึง ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมในลักษณะการทำลายคุณภาพ

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ประกอบไปด้วย ประชาชนที่อาศัยในพื้นที่ ผู้ประกอบการในภาคธุรกิจต่าง ๆ เช่น ขายสินค้า ขายอาหารหรือเครื่องดื่ม เป็นต้น ที่อยู่ในพื้นที่ อำเภอหัวหิน จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง จำนวน 30 คน

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ในการวิจัยเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการศึกษา โดยการศึกษา ประเด็นคำถามจากการทบทวนวรรณกรรม และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง โดยสร้างคำถามให้มีความครอบคลุมเนื้อหาตามขอบเขตของการวิจัยเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้มีการเรียงลำดับคำถามเนื้อหาของคำถามมีลักษณะแบบปลายเปิด โดยแบ่งประเด็นสัมภาษณ์ออกเป็น 3 ส่วน ประกอบไปด้วย ข้อมูลทั่วไป ประวัติความเป็นมาของชุมชนตลาดใต้รุ่ง ตลอดจนสภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย สภาพเศรษฐกิจ และสภาพทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม (เปรียบเทียบจากอดีต-ปัจจุบัน)

4.3 ขั้นตอนในการศึกษา

4.3.1 ศึกษาวรรณกรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่เกี่ยวกับการศึกษาสภาพการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนเพื่อนำมาเป็นกรอบแนวคิดการศึกษา

4.3.2 สร้างและพัฒนาแบบสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นเครื่องมือหลักการวิจัย ให้มีเนื้อหาครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการศึกษาและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ แบบสอบถาม/แบบสัมภาษณ์ โดยอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ

4.3.3 รวบรวมข้อมูลปฐมภูมิโดยนำเครื่องแบบสัมภาษณ์ ที่ผ่านการพัฒนาแล้ว ไปสัมภาษณ์ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

4.3.4 การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพจะไม่ใช้สถิติช่วยในการวิเคราะห์แต่จะใช้แนวคิดทฤษฎีเป็นกรอบในการวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ซึ่งได้จากการศึกษาเอกสาร (Document Research) ในการวิเคราะห์เอกสารผู้วิจัยต้องคำนึงถึงบริบท (context) หรือสภาพแวดล้อมของข้อมูลเอกสารที่นำมาวิเคราะห์ประกอบด้วยว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

5. ผลการวิจัย

คำว่า “ชุมชนตลาดโต้รุ่ง” เป็นชุมชนเล็ก ๆ ที่มีตลาดค้าขายของต่าง ๆ ที่มีการค้าขายของตั้งตอนเย็นยันเช้าแล้วก็เรียกกันมาว่า “ตลาดโต้รุ่ง” เรื่อย ๆ มา ซึ่งตลาดโต้รุ่งเป็นการส่งเสริมอาชีพ สร้างรายได้สู่ท้องถิ่น ตลอดจนเป็นอีกทางเลือกของผู้มีรายได้น้อย และเปิดโอกาสให้ผู้ผลิตและผู้บริโภคพบกันโดยตรง โดยตลาดโต้รุ่งในอดีตเป็นเพียงตลาดไม่ใหญ่มากนัก โดยในอดีตเริ่มแรกในการจัดตลาดเป็นส่วนการขายอาหารและเสื้อผ้าแบบตลาดคนเดินกลางคืน มีร้านค้ายังไม่มากและพื้นที่ยังไม่ได้มาก แต่หลังจากนั้นก็ค่อยๆขยายตลาด ทำให้มีร้านค้าเพิ่มขึ้นมากมาย อาชีพของคนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขายมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยส่วนใหญ่เป็นคนจากที่อื่นย้ายเข้ามาทำการค้าขายในชุมชนเมื่อประมาณ 20-30 ปีที่ผ่านมา จะมีเพียงส่วนน้อยที่เป็นคนในชุมชนเดิม

สภาพทางกายภาพของชุมชน ในพื้นที่ปัจจุบันเป็นแหล่งชุมชนที่ขยายตัวมากขึ้น และเป็นแหล่งสำคัญทางเศรษฐกิจ เนื่องจากมีสถาบันการเงิน เช่น ธนาคารพาณิชย์มาตั้งอยู่เป็นจำนวนมาก และมีวัดเก่าแก่ คือ วัดหัวหิน ตั้งอยู่ในบริเวณใกล้เคียง มีผู้คนเข้ามาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากและมีระบบสาธารณูปโภค น้ำประปา ไฟฟ้า และมีเทศบาลมาช่วยเหลือความสะอาด และมาช่วยแก้ไขปัญหาเรื่องขยะมูลฝอยให้มีความสะอาดมากขึ้น ตลอดจนช่วยจัดระเบียบการร้านค้าให้เป็นระเบียบมากยิ่งขึ้น

การปรับตัวสภาพเศรษฐกิจของชุมชน ในอดีตมีการค้าขายกันทั่วไปคือมีการขายแค่ตอนเช้าประมาณ 06.00โมงถึง 12:00 จำนวนคนซื้อประมาณ 50-100คน และคนขายมีประมาณ 20-30 คน ซึ่งถือว่าขายของได้ดีทีเดียว ทั้งจำนวนคนซื้อขายค่อนข้างอยู่ในเกณฑ์ที่ดีมากสำหรับการค้าขายในขณะนั้น ต่อมาตลาดที่เปิดในช่วงเวลาตั้งแต่เช้าจนถึงและเป็นตลาดที่มีชาวต่างชาติมากขึ้นและเป็นตลาดที่ขยายใหญ่พอสมควร เนื่องจากเริ่มมีการขยายตลาดออกไปยังตลาดบนและเริ่มการจัดตลาดโดยเทศบาล ทำให้มีร้านค้าเพิ่มขึ้นมากมาย และมีการนำสินค้าแปลกๆใหม่ๆมาจำหน่ายมากขึ้น ร้านค้าในชุมชนตลาดโต้รุ่งมีการขายสินค้าแปลกใหม่ เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศที่มาท่องเที่ยวในอำเภอหัวหิน

การปรับตัวสภาพทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม พบว่า ลักษณะความสัมพันธ์ของคนในชุมชนไม่ว่าจะปัจจุบันหรืออดีตคนในชุมชน ก็จะมีการช่วยเหลือ แบ่งปัน และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ส่วนในเรื่องวัฒนธรรมชุมชนตลาดโต้รุ่งไม่มีประเพณีพิธีกรรมอะไรเป็นของตนเอง แต่จะมีการเข้าร่วมประเพณีของอำเภอหัวหินคือประเพณีผีฟุ้งใต้ตอนช่วงสงกรานต์ ส่วนด้านสิ่งแวดล้อม ปัญหาส่วนใหญ่ด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนหรือตลาดจะเป็นเรื่องของขยะ ชุมชนมีมาตรการคือทิ้งให้ถูกที่

และบางร้านอาจจะจ้างทำความสะอาด และมีรถเก็บขยะของเทศบาลมาเก็บขยะอยู่แล้ว ทำให้การปรับตัวทางด้านสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมไม่จำเป็นต้องมีการปรับตัวมากนัก

นอกจากนี้ ชุมชนตลาดโต้รุ่ง อำเภอหัวหิน ยังมีการปรับตัวภายใต้สถานการณ์ Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) ดังแสดงในตารางที่ 1 ซึ่งในการปรับตัวด้านเศรษฐกิจร้านค้ามีการปรับเปลี่ยนโดยมีการขายผ่านระบบออนไลน์มากขึ้น โดยเฉพาะสินค้าประเภทอาหารมีการจำหน่ายผ่านแอปพลิเคชันต่างๆ มากขึ้น เช่น Grab Food และ Food Penda ด้านสังคม และวัฒนธรรม โดยร้านอาหารมีการจัดโต๊ะอาหารให้มีการเว้นระยะห่าง หรือมีแผ่นพลาสติกใสกั้นระหว่างโต๊ะ ตามระเบียบของกระทรวงสาธารณสุข ในขณะที่ประเพณีต่างๆ จะมีมาตรการในการเว้นระยะห่างเช่นกัน และหากอยู่ในช่วงระบาดมากก็จะมีกรยกเลิกกิจกรรม เช่น กิจกรรมปีใหม่ กิจกรรมลอยกระทง เป็นต้น ส่วนด้านสิ่งแวดล้อมนั้นร้านค้าต่างๆ จะมีแอลกอฮอล์ไว้สำหรับล้างมือ มีเครื่องตรวจวัดอุณหภูมิ และมีข้อกำหนดให้ลูกค้าที่มาใช้บริการสวมหน้ากากอนามัยทุกครั้งที่มาใช้บริการ

ตารางที่ 1 การปรับตัวของชุมชนตลาดโต้รุ่ง อำเภอหัวหิน ในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ภายใต้สถานการณ์ COVID- 9

ประเด็น	การปรับตัว
เศรษฐกิจ	ร้านค้ามีการปรับเปลี่ยนโดยการขายออนไลน์เพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะสินค้าประเภทเสื้อผ้า และของที่ระลึก ส่วนสินค้าประเภทอาหาร มีการขายผ่านออนไลน์ เช่น Grab Food และ Food Penda มากขึ้น บางร้านค้าก็มีบริการส่งอาหารถึงบ้านโดยตรง
สังคม	ประชาชน และผู้ประกอบการมีความเข้าใจต่อ COVID-19 จึงมีการเว้นระยะห่างเมื่อต้องมีการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม สวมหน้ากากอนามัย เมื่อรัฐบาลผ่อนปรนให้ร้านค้า เช่น ร้านอาหาร ทางร้านก็มีการจัดโต๊ะอาหารให้มีการเว้นระยะห่าง หรือมีแผ่นพลาสติกใสกั้นระหว่างโต๊ะ ตามระเบียบของกระทรวงสาธารณสุข
วัฒนธรรม	ช่วงโควิด ในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านประเพณีต่าง ๆ จะมีมาตรการในการเว้นระยะห่าง เช่น การไปทำบุญที่วัดในพื้นที่ใกล้เคียงชุมชน หากอยู่ในช่วงระบาดมากก็จะมีกรยกเลิกกิจกรรม เช่น กิจกรรมปีใหม่ กิจกรรมลอยกระทง เป็นต้น
สิ่งแวดล้อม	ร้านค้าในชุมชนจะให้ความร่วมมือในการรักษาความสะอาดในร้านโดยทุกร้านจะมีแอลกอฮอล์ไว้สำหรับล้างมือ และมีข้อกำหนดให้ลูกค้าที่มาใช้บริการสวมหน้ากากอนามัยทุกครั้งที่มาใช้บริการ ซึ่งบางร้านจะมีเครื่องวัดอุณหภูมิด้วย

6. สรุปผลการวิจัย

จากผลการศึกษาพบว่า ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 ถึงปี พ.ศ. 2564 การปรับตัวสภาพเศรษฐกิจของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ ในอดีตมีการค้าขายกันทั่วไปคือมีการขายแค่ตอนเช้าประมาณ 06.00 โมงถึง 12:00 จำนวนคนซื้อประมาณ 50-100คน และคนขายมีประมาณ 20-30 คน ซึ่งถือว่าขายของได้ดีเลยทีเดียว ทั้งจำนวนคนซื้อขายค่อนข้างอยู่ในเกณฑ์ที่ดีมากสำหรับการค้าขายในขณะนั้น ต่อมาตลาดที่เปิดในช่วงเวลาตั้งแต่เช้าจนถึงและเป็นตลาดที่มีชาวต่างชาติมากขึ้น และเป็นตลาดที่ขยายใหญ่โตมากพอสมควร เนื่องจากเริ่มมีการขยายตลาดออกไปยังตลาดบนและเริ่มการจัดตลาดโดยเทศกิจ ทำให้มีร้านค้าเพิ่มขึ้นมากมาย และมีการนำสินค้าแปลกๆใหม่มาจำหน่ายมากขึ้น ร้านค้าในชุมชนตลาดโต้รุ่งมีการขายสินค้าแปลกใหม่ เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศที่มาท่องเที่ยวในอำเภอหัวหิน ในขณะที่การปรับตัวทางด้าน

สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมไม่ได้มีการปรับตัวมากนัก ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของจุดยืนที่ ๖ ขวัญเนตร (2563) ศึกษาแนวทางการปรับตัวของชุมชนประมงพื้นบ้าน เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน บริเวณชายแดนไทย - กัมพูชา กรณีศึกษา : ตำบลหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด ที่พบว่า พัฒนาการของการทำประมงพื้นบ้านในบริเวณ ตำบลหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราดนั้นแบ่งออกเป็น 3 ยุค คือ ยุคที่ 1 ยุคผลิตเพื่อยังชีพ ยุคที่ 2 ยุคของการขยายตัวของการทำประมงพาณิชย์ และยุคที่ 3 ยุคแห่งการปรับตัวและการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า แนวทางการปรับตัวของชุมชนประมงพื้นบ้านเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนได้แก่ การกำหนดระเบียบและกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการทำประมงอย่างมีส่วนร่วม การสร้างระบบบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม และการให้การศึกษาแก่ชุมชนในเรื่องของประโยชน์และการใช้ ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

ภายใต้สถานการณ์ COVID-19 ชุมชนให้ความสำคัญกับการปรับตัวภายใต้แนวคิด “กินร้อน ช้อนส่วนตัว ล้างมือ และสวมหน้ากากอนามัย” และมีการปรับตัวให้พร้อมทั้งกับ new normal ในยุคโควิด 19 เช่น ผู้ประกอบการในชุมชนตลาดได้รู้เห็นได้มีการปรับตัวเป็นอย่างมาก เช่น การขายสินค้าผ่านระบบออนไลน์ การให้บริการส่งถึงบ้านหรือดีลิเวอรี่ผ่านแอปพลิเคชันผู้ให้บริการอย่าง Grab, LINE MAN, food panda เป็นต้น สำหรับร้านอาหาร หรือแผงขายอาหารมีการปรับตัว เช่น ปรับรูปแบบการให้บริการตามแนวทางการเว้นระยะห่างทางกายภาพ (Physical distancing) เช่น การจำกัดจำนวนลูกค้าที่มาใช้บริการในแต่ละรอบ การตรวจคัดกรองวัดอุณหภูมิลูกค้าก่อนใช้บริการ และการทำความสะอาดฆ่าเชื้อหลังลูกค้าเข้าใช้บริการ เป็นต้น ในด้านการปรับตัวทางสังคม พบว่า ประชาชนเริ่มเคยชินกับการอยู่บ้านมากยิ่งขึ้น ทำให้หลายคนเริ่มมีงานอดิเรกและกิจกรรมพักผ่อนที่ไม่จำเป็นต้องออกจากบ้าน เมื่อมีงานอดิเรกคลายเครียด จึงส่งผลรูปแบบให้การพักผ่อนของประชาชนเปลี่ยนไป เช่น ดูหนัง ดูซีรีส์มากขึ้น กิจกรรมปลูกต้นไม้ สนุกกับการทำอาหาร เป็นต้น และประชาชนมีการมองหารายได้ช่องทางอื่น ทำให้ประชาชนส่วนหนึ่งมีการสวมบทบาทหลายอาชีพเพื่อหารายได้เสริม ในด้านการปรับตัวระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับชุมชน พบว่า มาตรการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ภาครัฐมีการทุกคนจึงตระหนักถึงความสำคัญของการป้องกัน การปฏิบัติตัว การเว้นระยะห่างทางสังคม รวมถึงเรื่องสุขอนามัยต่าง ๆ ที่เข้มงวดขึ้น เช่น ต้องสวมหน้ากาก ต้องล้างมือ ต้องตรวจวัดไข้ นอกจากนี้ กิจกรรมต่าง ๆ หากมีความเสี่ยงหน่วยงานรัฐและชุมชนก็จะไม่ทำ หรือหากจำเป็นต้องทำก็ต้องแจ้งหน่วยงานในพื้นที่เพื่อกำหนดมาตรการป้องกัน โดยจะมีการวางระบบคัดกรองโรคในงานต่าง ๆ ซึ่งความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชนตลาดหัวหินทำให้ชุมชนมีการปรับตัวพอสมควรเพื่อยืนหยัดและประคับประคองสถานการณ์ให้อยู่รอดในภาวะวิกฤติ COVID-19 ได้ต่อไป

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

7.1 ประชาชนในชุมชนตลาดได้รู้ควรมีการเรียนรู้คุณค่าวัฒนธรรมของชุมชนในด้านการอนุรักษ์วิถีชีวิตของชุมชนให้ดำรงอยู่และพัฒนาเป็นชุมชนแห่งการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองให้มากยิ่งขึ้น

7.2 เทศบาลหัวหินหรือองค์การบริหารส่วนจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ควรมุ่งเน้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนตลาดได้รู้เห็นในด้านวัฒนธรรมของจังหวัดให้มากยิ่งขึ้น

7.3. สถาบันการศึกษาในท้องถิ่นจังหวัดประจวบคีรีขันธ์หรือจังหวัดใกล้เคียงควรมีการศึกษาศักยภาพของชุมชนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยใช้องค์ความรู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาต่อยอดและสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนให้มากยิ่งขึ้น

7.4. นอกจากการศึกษาการปรับตัวทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมแล้ว ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในส่วนของการปรับตัวทางเทคโนโลยี เช่น การขายสินค้าผ่านระบบออนไลน์ หรือ แอปพลิเคชัน เพื่อให้ทราบถึงการปรับตัวทางเทคโนโลยีของชุมชน ภายใต้การพัฒนาประเทศ Thailand 4.0

8. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความอนุเคราะห์ในการให้ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ เช่น ผู้ประกอบการ พ่อค้า แม่ค้า ชุมชนตลาดโต้รุ่ง อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และคณาจารย์ สาขาวิชาการการจัดการชุมชน มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่ได้ประสิทธิประสาทวิชาจนทำให้ผลงานวิจัยเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง และขอขอบพระคุณ บิดามารดา และครอบครัวซึ่งเปิดโอกาสได้รับการศึกษาเล่าเรียน ตลอดจนคอยช่วยเหลือและให้กำลังใจช่วยผู้วิจัยเสมอมาจนสำเร็จการศึกษา

9. รายการอ้างอิง

- กฤษฎี พรธนาภพ. (2556). **การจัดการตลาดชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลนาโพธิ์ อำเภอบุญทริก จังหวัดอุบลราชธานี**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยขอนแก่น, วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น.
- เกียรติ จิวะกุล, จาตุรันต์ วัฒนผาสุก และคณะ. (2525). **ตลาดในกรุงเทพมหานคร การขยายตัวและพัฒนาการ**. รายงานผลการวิจัยเงินทุนเพื่อเพิ่มพูนและพัฒนาประสิทธิภาพทางวิชาการ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จตุรินทร์ ขวัญเนตร. (2563). “แนวทางการปรับตัวของชุมชนประมงพื้นบ้าน เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน บริเวณชายแดนไทย - กัมพูชา กรณีศึกษา : ตำบลหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด”. **วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา** ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน พ.ศ. 2563).
- บุญจง ขาวสิทธิวงษ์. (2542). **สิ่งแวดล้อมนิเวศวิทยาและการจัดการ**. กรุงเทพฯ : ปทุมทิพย์.
- พรนิภา อ่อนเกิด. (2550) การขยายตัวของเมืองต่อวิถีชีวิตชุมชนตำบลท่าทราย เขตเทศบาลนครนนทบุรี . มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์/กรุงเทพฯ.
- ไพเราะ มงคลบุญลือเลิศ. (2547). **สภาวะตลาด: ตลาดชุมชนทางเลือก กรณีศึกษา โครงการความร่วมมือส่งเสริมตลาดชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง**. ขอนแก่น: ศูนย์การพิมพ์แก่นจันทร์.
- วสิน อิงคพัฒนากุล. (2548). **นิเวศวิทยาสิ่งแวดล้อม**. นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิกิพีเดีย. (2564). สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2564, จาก <https://th.wikipedia.org/wiki>
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2538). **พฤติกรรมผู้บริโภค**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา.
- สมยศ พุ่มหว่า. (2534). **สังคมชนบทกับการพัฒนา**. ภาควิชาพัฒนาการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สุดาดวง เรืองรุจิระ. (2543). **หลักการตลาด**. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: ยงพลเทรดดิ้ง.
- สุริชัย หวันแก้ว. (2553). **สื่อองค์กรเพื่อสิ่งแวดล้อมศึกษา การเรียนรู้เพื่อความพอเพียง**. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสรี พงศ์พิศ. (2548). **ฐานคิดจากแผนแม่บทสู่วิสัยทัศน์ชุมชน**. กรุงเทพฯ: ภูมิปัญญาไท.
- Roy & Andrews, (1999). **The Roy's Adaptation Model**. Stamford: Appleton & Lange. Hofstede.

ผู้ประกอบการสังคม นวัตกรรมสังคม และคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนน้ำน้อย

อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

SOCIAL ENTREPRENEUR, SOCIAL INNOVATION, AND QUALITY OF LIFE OF PEOPLE IN NAMNOI
COMMUNITY, HAT YAI DISTRICT,
SONGKHLA PROVINCE

กมลชก ไชยพุทธ¹ สุดารัตน์ ณ นคร² ชลิตา วงศ์แดง³ ดวงกมล แก้วขาว⁴ และอุทัย ปริญาสุทินันท์⁵

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผู้ประกอบการสังคม นวัตกรรมสังคม และคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม และการจัดเวทีสาธารณะเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูล เป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยมีผู้ให้ข้อมูล คือผู้ประกอบการสังคม 3 คน ผู้นำชุมชน 4 คน ชาวบ้านในชุมชน 8 คน นักวิชาการ 4 คน และเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง 1 คน ร่วมกับการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และเขียนรายงานผลด้วยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย พบว่า ผู้ประกอบการสังคมของชุมชนน้ำน้อยดำเนินธุรกิจทั้งเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองและเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน บนพื้นฐานของการประยุกต์และต่อยอดทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งยังใช้นวัตกรรมสังคมที่สร้างผลกระทบเชิงบวกทั้งในด้านความยุติธรรม ความเท่าเทียม และการเสริมสร้างพลังอำนาจ อันนำมาซึ่งคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชน

คำสำคัญ : ผู้ประกอบการสังคม, นวัตกรรมสังคม, คุณภาพชีวิต, ชุมชนน้ำน้อย

Abstract

This qualitative research aims to study social entrepreneur, social innovation, and quality of life of people in the Namnoi community, Hat Yai District, Songkhla Province which uses qualitative methods of in-depth interviews, participatory and non-participatory observation, group discussion, and exchange and learning forums, as the field data collection tools. Informants in the research are 3 social entrepreneurs, 4 community leaders, 8 villagers, 4 academics, and 1 relevant government official.

The study found that social entrepreneurs in the Namnoi community operate businesses both to meet their own needs and to solve the problems of the community on the basis of application and expansion of available resources in the community. Including the use of social innovation that positively impacts in terms of justice, equality, and empowerment as well as lead to better quality of life of people in the community.

KEYWORDS: SOCIAL ENTREPRENEUR, SOCIAL INNOVATION, QUALITY OF LIFE, NAMNOI COMMUNITY

¹⁻⁴ นักศึกษาระดับปริญญาโท ปีที่ 3 สาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาลัยเขตหาดใหญ่

⁵ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์สาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาลัยเขตหาดใหญ่

1. บทนำ

ผู้ประกอบการคือผู้ที่คิดริเริ่มดำเนินธุรกิจขึ้นมาเป็นของตนเอง มีการวางแผนการดำเนินงาน และดำเนินธุรกิจทุกด้านด้วยตนเองโดยยอมรับความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา เพื่อมุ่งหวังผลกำไรที่เกิดจากผลการดำเนินงานของธุรกิจตนเอง (สุนิสา หลักทรัพย์ และคณะ, 2555) ขณะที่ผู้ประกอบการสังคมคือผู้ที่นำเสนอแนวคิดใหม่ ๆ ในการแก้ไขปัญหาสังคม เพื่อให้ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนหรือสังคมดีขึ้น และผู้ประกอบการสังคมจะต้องเป็นคนดี มีคุณธรรม มีความมานะพยายาม และยืนหยัดในการแก้ไขปัญหา จึงจะประสบความสำเร็จ โดยผู้ประกอบการสังคมจะใช้นวัตกรรมสังคมเข้ามาเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน อันเท่ากับเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนและสังคม เพราะคุณภาพชีวิตเป็นความพึงพอใจของบุคคลที่เกิดจากการที่ได้รับการตอบสนองต่อสิ่งที่เป็นประโยชน์ตามความต้องการของร่างกายและจิตใจ และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสภาวะแวดล้อมด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างเพียงพอ จนก่อให้เกิดการมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี (ทิพย์วัลย์ เรืองขจร, 2554) และโดยทั่วไปนวัตกรรมสังคมจะนำมาซึ่งผลกระทบเชิงบวกใน 3 เรื่องด้วยกัน อันได้แก่ ความยุติธรรม ความเท่าเทียม และการเสริมสร้างพลัง (Anderson, Curtis and Wittig อ้างถึงใน อุทัย ปริญญาสุทธินันท์, 2563)

วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนน้าน้อย อยู่แบบพึ่งพาอาศัยกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน และด้วยความหลากหลายของทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ ทำให้คนในชุมชนส่วนใหญ่เลี้ยงชีพด้วยการเกษตรกรรม โดยเฉพาะการทำนาข้าวและการทำประมงพื้นบ้าน (ธัชมาศ สุเวช, 2560) ปัจจุบันนี้ชุมชนน้าน้อยมีความเป็นชุมชนเมืองมากกว่าในอดีต จึงได้มีการก่อตัวของผู้ประกอบการสังคมภายในชุมชนอย่างเห็นได้ชัด ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาผู้ประกอบการสังคม นวัตกรรมสังคม และคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนน้าน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อตัวผู้ประกอบการสังคมในชุมชนน้าน้อยเอง รวมถึงผู้ประกอบการสังคมในชุมชนอื่น ๆ ที่มีบริบทใกล้เคียงกัน ในอันที่จะนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาผู้ประกอบการสังคมในชุมชนน้าน้อย
- 2.2 เพื่อศึกษานวัตกรรมสังคมที่ผู้ประกอบการสังคมใช้สร้างผลกระทบเชิงบวกให้กับชุมชนน้าน้อย
- 2.3 เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนน้าน้อย อันเนื่องมาจากผู้ประกอบการสังคมและนวัตกรรมสังคม

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

อนุพงษ์ จันทะแจ่ม (2563) ศึกษาเรื่อง ท่ามกลางการเคลื่อนย้าย : คนรุ่นใหม่กับอนาคตนอกเมืองหลวง พบว่า การเริ่มทำธุรกิจขนาดเล็กในต่างจังหวัดสำหรับบางกลุ่มกลับพบเงื่อนไขและข้อจำกัด ซึ่งการริเริ่มทำแต่ละอาชีพนั้น ๆ มีที่มาที่ไป และเงื่อนไขเฉพาะตัว ไม่สามารถลอกเลียนแบบกันหรือทำตามกันได้ เมื่อใช้แนวคิดการเคลื่อนย้ายมาศึกษาการเคลื่อนย้าย ทำให้เห็นการก่อรูปขึ้นของการเป็นผู้ประกอบการขนาดเล็กในต่างจังหวัด

นิตนา ฐานิตธนกร (2556) ศึกษาเรื่อง การประกอบการเพื่อสังคม : นวัตกรรมทางสังคมของผู้ประกอบการยุคใหม่ พบว่า แนวคิดการประกอบการเพื่อสังคมเป็นนวัตกรรมทางสังคมที่ผสมผสานทักษะทางธุรกิจของผู้ประกอบการเข้ากับเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาสังคม ซึ่งการประกอบการเพื่อสังคมมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืนและแสวงหาโอกาสรูปแบบ และวิธีการใหม่ ๆ ในการเปลี่ยนแปลงสังคมมากกว่าการมุ่งเน้นสร้างผลกำไรเพียงอย่างเดียว

เสรี ทองมาก และฉัตรรวรัฐ องคสิงห์ (2560) ศึกษาเรื่อง นวัตกรรมสังคมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยคนสองถิ่น : ชายแดนไทย-พม่า จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า นวัตกรรมสังคมในลักษณะที่เป็นกิจกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้น นับเป็นการสร้างทุนทางสังคมที่ส่งผลให้พวกเขาเหล่านั้นมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

4. วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง โดยผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการใช้นวัตกรรมสังคมของผู้ประกอบการสังคมในการดำเนินธุรกิจ อันนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชน
2. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยได้เข้าไปสังเกตการใช้นวัตกรรมสังคมในการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการสังคมในแต่ละราย
3. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยได้ลงมือปฏิบัติการภาคสนามร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการสังคม เพื่อให้เข้าใจในรายละเอียดต่าง ๆ มากขึ้น
4. การจัดเวทีสาธารณะ โดยมุ่งหวังให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้ประกอบการสังคม ผู้นำชุมชน ชาวบ้านในชุมชน นักวิชาการ และเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง

5. สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยขอเสนอข้อค้นพบ อันได้แก่ (1) ผู้ประกอบการสังคมของชุมชนน้าน้อย (2) นวัตกรรมสังคมของผู้ประกอบการสังคมของชุมชนน้าน้อย (3) ผลกระทบเชิงบวกจากการใช้นวัตกรรมสังคมของผู้ประกอบการสังคม และ (4) คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนน้าน้อย รายละเอียดมีดังนี้

5.1 ผู้ประกอบการสังคมของชุมชนน้าน้อย

ในที่นี้หมายถึง (1) ร้านสเด็กชุมทาง (ณ) ทำนางหอม (2) เณร ไฮโดรโปนิคส์ และ (3) จรัล มะพร้าวน้ำหอม รายละเอียดมีดังนี้

ร้านสเด็กชุมทาง (ณ) ทำนางหอม เริ่มดำเนินการเมื่อปี 2558 โดยที่ เอกพล แก้วประดับเพชร หรือ “พี่เอก” สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิศวกรรมไฟฟ้า มหาวิทยาลัยศรีปทุม เดิมเป็นเจ้าของที่เทคนิคอยู่ที่กรุงเทพมหานคร แต่ปัจจุบันผันตัวเองมาเป็นผู้ประกอบการสังคม ซึ่งจุดเริ่มต้นแนวคิดในการเปิดร้านมาจากบุมหลังการใช้ชีวิตทั้งในช่วงศึกษาเล่าเรียนและในช่วงทำงานในเมืองหลวงมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ทำให้คิดถึงบ้านเกิดและอยากกลับไปทำงานที่บ้านเกิดของตนเอง ซึ่งในช่วงเวลานั้นมีความตั้งใจที่จะประกอบกิจการหลากหลายมาก หากแต่มีงบจำกัด และสิ่งที่พอจะทำได้คือการเปิดร้านอาหาร ประกอบกับในเวลานั้นยังไม่มีร้านสเด็กในพื้นที่ตำบลน้าน้อย และสเด็กกำลังเป็นที่นิยม หลังจากเปิดร้านแล้วก็เป็นที่รู้จักกัน โดยเริ่มจากการบอกเล่าปากต่อปากของชาวบ้านในชุมชน ต่อมาได้มีเพจหาดีใหญ่โพกัส ซึ่งเป็นเพจดังในสังคมออนไลน์ มาถ่ายโปรโมทรีวิวร้านอาหาร ทำให้โด่งดังและเป็นที่ให้ความสนใจอย่างมากในสังคมออนไลน์ จึงมีฐานลูกค้าที่กว้างขึ้น ประจวบเหมาะกับการทำโครงการท่องเที่ยวชุมชนของ “พี่เอก” พอดี ทำให้ “ร้านสเด็กชุมทาง (ณ) ทำนางหอม” และโครงการท่องเที่ยวชุมชนดำเนินไปด้วยความสอดคล้องต่อกันได้เป็นอย่างดี

เณร ไฮโดรโปนิคส์ เริ่มดำเนินการเมื่อปี 2558 โดยที่ ภาณุ จันทรมณี หรือ “พี่เต้” สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิศวกรรมคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เดิมเป็นวิศวกรซอฟต์แวร์ ที่ออกแบบโปรแกรมควบคุมอัตโนมัติและโปรแกรมควบคุมระบบการทำงานคอมพิวเตอร์อิเล็กทรอนิกส์ รวมทั้งคิดค้นผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า แต่ปัจจุบันได้ผันตัวเองมาเป็นผู้ประกอบการสังคม โดยเปิดฟาร์มผักชื่อ “เณร ไฮโดรโปนิคส์” โดยจุดเริ่มต้นของแนวคิดมีมา

ตั้งแต่เมื่อครั้งยังทำงานเป็นวิศวกร ที่สงสัยว่าระบบอัตโนมัตินี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในทางการเกษตรได้หรือไม่ โดยที่ขณะนั้นทางบ้านของ “พีเต้” ก็ทำฟาร์มปลาอยู่พอดี ในขั้นแรกจึงได้ลองทำระบบให้อาหารปลาอัตโนมัติที่เรียกว่า “อควาโพนิกส์” หรือระบบหมุนเวียนน้ำจากในตู้ปลาamarดผัก และวนเอาน้ำที่รดผักกลับมาใช้ในตู้ปลาอีกทอดหนึ่ง เมื่อผ่านไปสักระยะหนึ่ง “พีเต้” เห็นว่าการดูแลปลาที่เป็นสิ่งมีชีวิตนั้นเป็นสิ่งที่ซับซ้อนและยุ่งยากเกินไป เนื่องจากมีปัจจัยหลายอย่างมาเกี่ยวข้อง จึงเปลี่ยนจากการฟาร์มปลาเป็นฟาร์มผักแทน จึงได้เริ่มศึกษา “ระบบไฮโดรโปนิกส์” ตอนแรกนั้นก็ศึกษาหาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ผวนกับความรู้อยู่เมื่อครั้งที่ทำงานเป็นวิศวกร แล้วหาอุปกรณ์มาประกอบเอง โดยเริ่มต้นจากแปลงผักเล็ก ๆ ข้างบ้าน ซึ่งผลปรากฏว่าเมื่อนำผลผลิตที่ได้ไปขายนั้นก็เป็นที่พอใจดี จึงมีความคิดที่จะขยายแปลงผักให้ใหญ่ขึ้น ด้วยหลัก “ทำให้อัตโนมัติและใช้แรงงานให้น้อยที่สุด” เพื่อเป็นตัวอย่างให้เกษตรกรหรือผู้ที่สนใจเห็นว่าการทำงานฟาร์มผักสามารถทำเองได้โดยไม่ต้องใช้ต้นทุนสูง รวมทั้งการใช้ระบบอัตโนมัติจะช่วยลดต้นทุนการจ้างแรงงานและประหยัดเวลาในการทำงานมากขึ้น อันเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรอีกทางหนึ่ง ซึ่ง “พีเต้” พร้อมทั้งจะอธิบายให้เกษตรกรเกิดความเข้าใจและสามารถลงมือทำด้วยตนเองได้ ปัจจุบันนี้ เมอ ผักไฮโดรโปนิกส์ มีผักสำหรับจำหน่ายอยู่ 5 ชนิดด้วยกัน ได้แก่ กรีนโอ๊ค เรดโอ๊ค เรดคอรัล ฟิลเลย์ และกรีนคอส ซึ่งเป็นผักปลอดสารพิษที่สุด สะอาด และถูกหลักอนามัย

จรัล มะพร้าวน้ำหอม เริ่มดำเนินการเมื่อปี 2558 โดยที่ จรัล บูลวิบูลย์ หรือ “พีจรัล” สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิศวกรรมโทรคมนาคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร เคยทำงานที่กรุงเทพมหานครนานถึง 10 ปี ปัจจุบันนี้นอกจากจะทำงานประจำที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์แล้ว ยังมีสวนผลไม้ตามฤดูกาล เช่น เงาะ ลองกอง แต่ที่เด่นชัดและสามารถสร้างรายได้ให้ตลอดทั้งปีคือมะพร้าวน้ำหอม โดย “พีจรัล” มีสวนมะพร้าวอยู่ประมาณ 1 ไร่ครึ่ง ซึ่งส่วนใหญ่แล้วไม่ได้จำหน่ายมะพร้าวให้กับทั้งพ่อค้าคนกลางและคนในชุมชน หากแต่จำหน่ายน้ำมะพร้าวในราคาย่อมเยาให้กับแม่ค้าที่คณะศิลปศาสตร์ และคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เพื่อให้แม่ค้าได้จำหน่ายให้แก่นักศึกษาในราคาย่อมเยาด้วยเช่นกัน เมื่อนำน้ำมะพร้าวมาจำหน่ายแล้ว ก็จะเหลือเนื้อมะพร้าว ซึ่งเนื้อมะพร้าวส่วนนี้ “พีจรัล” ได้แจกจ่ายให้กับคนในชุมชนที่ต้องการนำไปประกอบอาหารโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายใด ๆ

สรุปได้ว่า ผู้ประกอบการสังคม แท้ที่จริงก็คือผู้ประกอบการธุรกิจที่มีหลักในการดำเนินธุรกิจไม่เพียงเพื่อความสำเร็จของตนเองเท่านั้น หากแต่ยังเอื้อเพื่อแบ่งปันผลประโยชน์ให้แก่คนในชุมชนและสังคมรอบข้างอีกด้วย ทั้งยังรวมถึงการประยุกต์และต่อยอดทุนชุมชนเพื่อเพิ่มทั้งมูลค่าและคุณค่าไปในคราวเดียวกัน

5.2 นวัตกรรมสังคมของผู้ประกอบการสังคมของชุมชนน่าน้อย

ในที่นี้หมายถึง (1) เครือข่ายทางสังคม (2) โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป และ (3) สื่อออนไลน์ รายละเอียดดังนี้ เครือข่ายทางสังคม ร้านสเด็กชุมทาง (ณ) ทำนางหอม สร้างเครือข่ายทางสังคมโดยร่วมมือกับองค์กรสาธารณสุขในระดับชุมชนท้องถิ่นในการลด ละ เลิก การใช้กล่องโฟมบรรจุอาหาร โดยเปลี่ยนเป็นการใช้กล่องกระดาษแทน เพื่อลดปัญหาการจัดการขยะในชุมชน รวมถึงเป็นแกนนำของคนในชุมชนให้หันมาสนใจในเรื่องดังกล่าว ทั้งยังร่วมมือกับสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดสงขลา ที่ถือเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนผ่านสื่อออนไลน์ ขณะที่ เมอ ไฮโดรโปนิกส์ สร้างเครือข่ายทางสังคมกับผู้ประกอบการธุรกิจด้วยกันผ่านการศึกษาในระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างกัน ทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อการนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดการพัฒนาในธุรกิจของตนอีกด้วย ส่วน จรัล มะพร้าวน้ำหอม สร้างเครือข่ายทางสังคมระหว่างคณะศิลปศาสตร์ และคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เพื่อเป็นการเชื่อมโยงเครือข่ายธุรกิจระหว่างบุคลากรด้วยกัน ทั้งยังช่วยให้เกิดการขยายฐานลูกค้าเพิ่มมากขึ้น รวมถึงการนำเนื้อมะพร้าวที่เหลือไปแจกจ่ายให้แก่คนในชุมชนให้นำไปให้ประโยชน์ต่อไป โดยไม่คิดค่าใช้จ่ายใด ๆ

โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป เมอ ไฮโดรโปนิคส์ สร้าง “เมอ โพร” ซึ่งเป็นโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สำหรับใช้ควบคุมระบบการให้น้ำผักในฟาร์ม เพื่อประหยัดต้นทุน เวลา และแรงงานในการผลิต ถือว่าเป็นการคิดค้นที่เกิดประโยชน์ต่อธุรกิจของตนเป็นอันมาก

สื่อออนไลน์ ร้านสเต็กชุมทาง (ณ) ท่านางหอม และเมอ ไฮโดรโปนิคส์ สร้างเพจ เฟซบุ๊กขึ้นเพื่อใช้เป็นช่องทางในการโปรโมทร้านซึ่งภายในเพจจะมีการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับร้าน รวมถึงภาพถ่ายสินค้าที่น่าสนใจและดึงดูดกลุ่มลูกค้า เนื่องจาก “พีเอก” และ “พีเต้” เล็งเห็นว่าปัจจุบันสื่อออนไลน์มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อกลุ่มผู้บริโภค จึงได้นำมาใช้เป็นเครื่องมือสื่อสาร รวมถึงคุณสมบัติที่โดดเด่นทั้งในเรื่องการลดต้นทุนค่าใช้จ่าย และความคล่องตัวในการสื่อสารที่สามารถทำได้ทุกที่ทุกเวลา เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมในการเข้าถึงข้อมูลของลูกค้า ตลอดจนเป็นการขยายฐานลูกค้าให้กว้างยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า ผู้ประกอบการสังคมในนวัตกรรมสังคมทั้งในรูปแบบของเครือข่ายทางสังคม โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป และสื่อออนไลน์ ไม่เพียงเพื่อความสำเร็จของการดำเนินธุรกิจเท่านั้น หากแต่ยังมุ่งเน้นแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมถึงขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาชุมชนอีกด้วย

5.3 ผลกระทบเชิงบวกจากการใช้นวัตกรรมสังคมของผู้ประกอบการสังคม

ในที่นี้หมายถึงผลกระทบเชิงบวกในด้านต่าง ๆ เหล่านี้ ได้แก่ (1) ความยุติธรรม (2) ความเท่าเทียม และ (3) การเสริมสร้างพลัง รายละเอียดมีดังนี้

ความยุติธรรม ร้านสเต็กชุมทาง (ณ) ท่านางหอม ให้ความยุติธรรมกับลูกค้าในเรื่องการจัดการขยะในชุมชน ด้วยการลด ละ เลิก การใช้กล่องโฟมบรรจุอาหาร ขณะที่ เมอ ไฮโดรโปนิคส์ ให้ความยุติธรรมกับลูกค้าในเรื่องการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างเท่าเทียมกัน ด้วยการเปิดเพจบนสื่อออนไลน์ ส่วน จรัล มะพร้าว น้ำหอม ให้ความยุติธรรมกับลูกค้าในเรื่องราคา ด้วยการจำหน่ายสินค้าในราคาที่ย่อมเยา

ความเท่าเทียม ร้านสเต็กชุมทาง (ณ) ท่านางหอม และ เมอ ไฮโดรโปนิคส์ ให้ความเท่าเทียมกับลูกค้าในเรื่องการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างเท่าเทียมกัน ด้วยการเปิดเพจบนสื่อออนไลน์

การเสริมสร้างพลัง ร้านสเต็กชุมทาง (ณ) ท่านางหอม ได้ร่วมกับสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดสงขลา ในการผลักดันให้ชุมชนจัดการตนเองในเรื่องการท่องเที่ยวชุมชน อันเท่ากับเป็นการเสริมสร้างพลังชุมชนในอีกทางหนึ่ง

สรุปได้ว่า ผลกระทบเชิงบวกทั้งในด้านความยุติธรรม ความเท่าเทียม และการเสริมสร้างพลัง ที่มองผ่านเรื่องการจัดการขยะ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การจำหน่ายสินค้าในราคาที่ย่อมเยา รวมถึงการจัดการตนเองในเรื่องการท่องเที่ยวชุมชน สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นพื้นฐานของคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชน

5.4 คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนน่าน้อย

ในที่นี้หมายถึงคุณภาพชีวิตในด้านต่าง ๆ เหล่านี้ ได้แก่ (1) เศรษฐกิจ (2) สังคม และ (3) สิ่งแวดล้อม รายละเอียดมีดังนี้

เศรษฐกิจ การที่ เมอ ไฮโดรโปนิคส์ จำหน่ายผักให้ร้านสเต็กชุมทาง (ณ) ท่านางหอม เพื่อนำไปประกอบอาหาร ย่อมก่อให้เกิดการหมุนเวียนของเงินในชุมชน ซึ่ง เมอ ไฮโดรโปนิคส์ และร้านสเต็กชุมทาง (ณ) ท่านางหอม ต่างก็มีกลุ่มลูกค้าทั้งภายในและภายนอกชุมชน จึงเท่ากับเป็นการกระจายรายได้ให้ชุมชนด้วยเช่นกัน รวมถึงการร่วมมือกับสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดสงขลา ในการจัดการตนเองในเรื่องการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อดึงดูดกลุ่มนักท่องเที่ยวให้เข้ามาสู่ชุมชน ซึ่งนั่นย่อมหมายถึงการกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนอย่างโรยโรยนั้น

สังคม การที่ ร้านสเต็กชุมทาง (ณ) ท่านางหอม ร่วมมือกับองค์กรสาธารณสุขในระดับชุมชนท้องถิ่น รวมถึงสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดสงขลา ขณะที่ เมอ ไฮโดรโปนิคส์ ร่วมมือกับผู้ประกอบการธุรกิจด้วยกันผ่านการศึกษาในระดับปริญญาโท คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ส่วน จรัล มะพร้าว น้ำหอม ร่วมมือกับกลุ่มแม่ค้าทั้งใน

คณะศิลปศาสตร์ และคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวนี้เท่ากับเป็นการสร้างเครือข่ายทางสังคม เพื่อขับเคลื่อนสังคมไปในทิศทางที่ดีขึ้น อันหมายถึงการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนด้วยเช่นกัน

สิ่งแวดล้อม ร้านสติกชุมทาง (ณ) ทำนางหอม ได้ร่วมมือกับองค์กรสาธารณสุขในระดับชุมชนท้องถิ่น ในการลด ละ เลิก การใช้กล่องโฟมบรรจุอาหาร โดยเปลี่ยนเป็นการใช้กล่องกระดาษแทน เพื่อลดปัญหาการจัดการขยะในชุมชน และในอนาคตอันใกล้ก็มีแนวโน้มที่จะใช้กล่องที่ทำจากกากหมากบรรจุอาหารแทน เพื่อส่งเสริมสภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีภายในชุมชน

คุณภาพชีวิตในด้านเศรษฐกิจ อันเนื่องมาจากการหมุนเวียนของเงิน การกระจายรายได้ และการกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชน คุณภาพชีวิตในด้านสังคม อันเนื่องมาจากการสร้างเครือข่ายทางสังคม และคุณภาพชีวิตในด้านสิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากการปรับเปลี่ยนกล่องบรรจุอาหาร สิ่งเหล่านี้ล้วนเกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการสังคม นวัตกรรมสังคม และผลกระทบเชิงบวกทั้งสิ้น กล่าวโดยสรุปได้ว่า ผู้ประกอบการสังคมทั้งร้านสติกชุมทาง (ณ) ทำนางหอม เมอ ไฮโดรโปนิกส์ และจรัล มะพร้าว น้ำหอม ใช้นวัตกรรมสังคมทั้งที่เป็นเครือข่ายทางสังคม โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป และสื่อออนไลน์ ที่นำมาซึ่งผลกระทบเชิงบวกทั้งในเรื่องความยุติธรรม ความเท่าเทียม และการเสริมสร้างพลัง อันจักช่วยให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกัน (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ประกอบการสังคม นวัตกรรมสังคม ผลกระทบเชิงบวก และคุณภาพชีวิต

ผู้ประกอบการสังคม	นวัตกรรมสังคม			ผลกระทบเชิงบวก			คุณภาพชีวิต		
	เครือข่าย	โปรแกรมคอมพิวเตอร์	สื่อออนไลน์	ความยุติธรรม	ความเท่าเทียม	การเสริมสร้างพลัง	เศรษฐกิจ	สังคม	สิ่งแวดล้อม
ร้านสติกชุมทาง (ณ) ทำนางหอม	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
เมอ ไฮโดรโปนิกส์	✓	✓	✓		✓			✓	
จรัล มะพร้าว น้ำหอม	✓			✓			✓	✓	

ที่มา : วิเคราะห์ข้อมูลโดยผู้วิจัย (2564)

6. สรุปและอภิปรายผล

ผู้วิจัยขอแนะนำข้อค้นพบที่ได้มาอภิปรายผลในประเด็นต่าง ๆ ที่น่าสนใจ อันได้แก่ (1) มุมมองผู้ประกอบการสังคมกับการกลับคืนถิ่นฐานบ้านเกิด (2) มุมมองผู้ประกอบการสังคมกับนวัตกรรมสังคม และ (3) มุมมองผู้ประกอบการสังคมกับคุณภาพชีวิต รายละเอียดมีดังนี้

6.1 มุมมองผู้ประกอบการสังคมกับการกลับคืนถิ่นฐานบ้านเกิด

“พีเอก” และ “พีจรัล” ต่างก็เป็นบุคคลที่ออกไปแสวงหาความรู้ทั้งในด้านการศึกษาและการใช้ชีวิตในเมืองหลวง จนกระทั่งได้ตระหนักถึงความเป็นไปได้ในการประกอบธุรกิจในบ้านเกิดถิ่นฐานของตน สอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุพงษ์ จันทะแจ่ม (2563, น. 39) ที่ศึกษาเรื่อง ท่ามกลางการเคลื่อนย้าย : คนรุ่นใหม่กับอนาคตนอกเมืองหลวง พบว่า การเริ่มทำธุรกิจขนาดเล็กในต่างจังหวัดสำหรับบางกลุ่มกลับพบเงื่อนไขและข้อจำกัด ไม่ใช่ทุกคนที่หันหลังให้เมืองหลวงเดินทางกลับบ้านแล้วทุกคนจะทำได้ การริเริ่มทำแต่ละอาชีพนั้น ๆ มีที่มาที่ไปและเงื่อนไขเฉพาะตัว ไม่สามารถลอกเลียนแบบกันหรือทำตามกันได้ สะท้อนให้เห็นถึงการก่อรูปขึ้นของการเป็นผู้ประกอบการขนาดเล็กในท้องถิ่นได้ดีในระดับหนึ่ง

สรุปได้ว่า การประกอบธุรกิจในถิ่นฐานบ้านเกิดของผู้ประกอบการสังคม เกิดขึ้นจากการตระหนักถึงความเป็นไปได้ในการประกอบธุรกิจตามศักยภาพของตนเอง ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล รวมถึงความสามารถในการประยุกต์และต่อยอดทุนชุมชนให้เกิดทั้งมูลค่าและคุณค่ามากยิ่งขึ้น

6.2 มุมมองผู้ประกอบการสังคมกับนวัตกรรมสังคม

การสร้างเครือข่ายทางสังคมไม่ว่าจะโดยร่วมมือกับองค์กรสาธารณสุขในระดับชุมชนท้องถิ่น ผู้ประกอบการธุรกิจด้วยกันผ่านการศึกษาในระดับปริญญาโท คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หรือกลุ่มแม่ค้าทั้งในคณะศิลปศาสตร์ และคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ รวมทั้งการสร้างโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ตลอดจนสื่อออนไลน์ สิ่งเหล่านี้ถือเป็นนวัตกรรมสังคมที่ช่วยขับเคลื่อนสังคมไปในทิศทางที่ดีขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิตนา สุวานิตธนกร (2556) ที่ศึกษาเรื่อง การประกอบการเพื่อสังคม : นวัตกรรมทางสังคมของผู้ประกอบการยุคใหม่พบว่า แนวคิดการประกอบการเพื่อสังคมเป็นนวัตกรรมทางสังคมที่ผสมผสานทักษะทางธุรกิจของผู้ประกอบการเข้ากับเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาสังคมซึ่งการประกอบการเพื่อสังคมมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน และแสวงหาโอกาส รูปแบบ และวิธีการใหม่ ๆ ในการเปลี่ยนแปลงสังคมมากกว่าการมุ่งเน้นสร้างผลกำไรเพียงอย่างเดียว

สรุปได้ว่า นวัตกรรมสังคมที่ผู้ประกอบการสังคมใช้ ไม่ว่าจะเป็นเครือข่ายทางสังคม โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป หรือสื่อออนไลน์ สิ่งเหล่านี้ไม่เพียงเพื่อดำเนินธุรกิจของตนให้เกิดความสำเร็จเท่านั้น หากแต่ยังมุ่งแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมไปถึงขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาชุมชนอีกด้วย

6.3 มุมมองผู้ประกอบการสังคมกับคุณภาพชีวิต

คุณภาพชีวิตในด้านเศรษฐกิจ อันเนื่องมาจากการหมุนเวียนของเงิน การกระจายรายได้ และการกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชน คุณภาพชีวิตในด้านสังคม อันเนื่องมาจากการสร้างเครือข่ายทางสังคม และคุณภาพชีวิตในด้านสิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากการปรับเปลี่ยนกล่องบรรจุอาหาร สิ่งเหล่านี้ล้วนเกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการสังคม นวัตกรรมสังคม และผลกระทบเชิงบวกทั้งสิ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ เสรี ทองมาก และฉัตรวรรณี องคสิงห์ (2560) ที่ศึกษาเรื่อง นวัตกรรมสังคมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยคนสองถิ่น : ชายแดนไทย-พม่า จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า นวัตกรรมสังคมในลักษณะที่เป็นกิจกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้น นับเป็นการสร้างทุนทางสังคมที่ส่งผลให้พวกเขาเหล่านั้นมีความเป็นเครือข่าย มีการสร้างบรรทัดฐานในการอยู่ร่วมกันในสังคม พร้อมทั้งได้รับความไว้วางใจและการยอมรับ จนนำไปสู่การสร้างความพึงพอใจและมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ผู้ประกอบการสังคมจะใช้นวัตกรรมสังคม ไม่ว่าจะเป็นเครือข่ายทางสังคม โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป หรือสื่อออนไลน์ ที่นำมาซึ่งผลกระทบทางบวก ในอันที่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของคนในชุมชนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกัน กล่าวโดยสรุปได้ว่า ผู้ประกอบการสังคมก็คือผู้ประกอบการธุรกิจที่ให้ความสนใจทั้งในเรื่องความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจของตนเอง และในเรื่องการแก้ไขปัญหาของชุมชนและสังคม ด้วยการใช้นวัตกรรมสังคมทั้งที่มี

อยู่มาแต่เดิมและที่คิดค้นขึ้นมาใหม่ ที่นำมาซึ่งผลกระทบเชิงบวกทั้งในเรื่องความยุติธรรม ความเท่าเทียม และการเสริมสร้างพลัง อันจักช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนในที่สุด

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้

เนื่องจากผู้ประกอบการสังคมที่ใช้เป็นกรณีศึกษาในครั้งนี้มีจำนวนไม่มาก อีกทั้งยังเป็นผู้ประกอบการสังคมในระดับชุมชนท้องถิ่นเพียงชุมชนเดียว ทำให้ข้อค้นพบที่ได้มีอำนาจในการอธิบายความจำกัด นั้นย่อมหมายถึงว่าผู้ประกอบการสังคมที่ใช้เป็นกรณีศึกษาควรมีจำนวนมากกว่านี้ รวมถึงควรมีศึกษามากกว่าเพียงชุมชนเดียว

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาเปรียบเทียบผู้ประกอบการสังคม นวัตกรรมสังคม และคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนที่มีบริบทใกล้เคียงกัน เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่มีอำนาจในการอธิบายความมากยิ่งขึ้น

8. รายการอ้างอิง

- ทิพย์วัลย์ เรื่องขจร. (2554). **วิทยาศาสตร์เพื่อคุณภาพชีวิต**. สืบค้นจาก <https://sci.skru.ac.th/science/scibook>
- ธัชมาศ สุเวช, ศุภลักษณ์ แสงวทรัพย์ และ มาลี สบายยิ่ง. (2561). “บวร” บ้าน วัด โรงเรียนกับความเป็น พื้นที่สาธารณะ: กรณีศึกษาชุมชน บ้านท่านางหอม ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.” **สงขลานครินทร์**, 24(3),75-100.
- นิตนา ฐานิตธนกร. (2556). “การประกอบการเพื่อสังคม.” **วารสารวิชาการ Veridian E-Journal** 7(1), 115-130.
- สุนิสา หลักทรัพย์, วรณชนก สุขेमโอษฐ์, รุจิรส ดันมีแก้ว, รัชสุดา กองวงศ์ และ อนัญญา ยศนาม. (2555). **ความหมายและลักษณะผู้ประกอบการ**. สืบค้นจาก <https://sites.google.com/site/sbservicebusinesssb/khna-phucad-tha>
- สุภาพร เพียรดี. (2555). **ความหมาย แนวคิดของนวัตกรรม**. สืบค้นจาก <https://www.gotoknow.org/posts/455676>
- เสรี ทองมาก และ ฉัตรวรัญช์ องค์กรสิงห. (2560). “นวัตกรรมสังคมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยคนสองถิ่น: ชายแดนไทย-พม่า จังหวัดกาญจนบุรี.” **วารสารวิจัย มสค**, 13(3), 165-186.
- อนุพงษ์ จันทะแจ่ม (2563). “ท่ามกลางการเคลื่อนย้าย : คนรุ่นใหม่กับอนาคต นอกเมืองหลวง.” **วารสารพัฒนศาสตร์** 3(2), 39.
- อุทัย ปริญญาสุทินันท์. (2563). **วิสาหกิจเพื่อสังคม**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจโรงสีข้าวชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเอง

ตำบลไร่มะขาม อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

MANAGEMENT OF RICE-MILL COMMUNITY ENTERPRISE FOR SELF-SUSTAINABILITY

AT TAMBON RAI-MAKHAM, BAAN-LAAD, PHETCHABURI

นิธิ อักษรนันท์¹ ภูติ วิเชียรรัตน์² และ วันชัย เจือบุญ³

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจโรงสีข้าวชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองของตำบลไร่มะขาม อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไปของกลุ่มวิสาหกิจโรงสีข้าวชุมชนและศึกษาการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจโรงสีข้าวชุมชน ตำบลไร่มะขาม อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) คือ ประธาน คณะกรรมการ สมาชิกกลุ่ม ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องจำนวน 18 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แนวคำถามเพื่อการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การสนทนากลุ่ม (Group discussion) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participative observation)

ผลการศึกษาพบว่า เมื่อต้นปี 2547 มีการรวมกลุ่มกันของชาวนาจำนวน 7 คน เพื่อต้องการแก้ไขปัญหาการกดราคาข้าวเปลือกจากพ่อค้าและต้องการลดต้นทุนในการทำนา ต่อมาชาวบ้านเข้ามาร่วมเป็นสมาชิกเพิ่มมากขึ้น มีหน่วยงานภาครัฐมาส่งเสริมพัฒนาองค์ความรู้และสนับสนุนเงินทุน จนได้จดทะเบียนจัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจโรงสีข้าวชุมชนมีสมาชิกจำนวน 124 คน กลุ่มมีระบบการบริหารจัดการ 4 ด้านคือการวางแผน การจัดการองค์กร การนำและการควบคุม กิจกรรมกลุ่มมีโรงสีข้าวทำการแปรรูปผลผลิตพันธุ์ข้าว ข้าวสาร ปลายข้าว แกลบรำข้าว จนกลุ่มมีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้ ปัญหาที่พบ คือ การจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ ขาดด้านบัญชีการเงิน เพื่อการวางแผนด้านการผลิต การเพิ่มช่องทางการตลาด และกลุ่มมีความต้องการเพิ่มอุปกรณ์ เครื่องจักรในการเพิ่มผลผลิต บรรจุภัณฑ์

คำสำคัญ: กลุ่มวิสาหกิจชุมชนโรงสีข้าว, การบริหารจัดการ, การพึ่งพาตนเอง

Abstract

The research of management of Rice-Mill Community Enterprise for Self-Sustainability at Tambon Rai- Makham, Baan- Laad, Phetchaburi, targeted to study about the community enterprise and its administration through qualitative research. Key informants were the chairman, committee, members, community leaders, related state officials, in total of 18 persons. Tools for data-collection were unstructured interviews, focus groups, and non-participant observation.

^{1,2} นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

³ อาจารย์ ประจำคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

Results showed that in 2004, 7 farmers united to tackle the problem of underpriced rice and to reduce production cost for farming. Consequently, the group grew with more members, together with the knowledge-sharing and funding from governmental entities. Listed as Rice-Mill Community Enterprise, the group currently has 124 members, adopting 4 administrative approaches: planning, management, directing, and monitoring. Activities include the processing of rice, rice breeds, broken-milled rice, husk, and bran, strengthening the group towards self-sustainability. However, challenges encountered are systematic data-collection, lack of accountancy perspective in terms of production planning, market expansion, and the need for equipment, machineries, and packaging.

Keywords: RICE-MILL COMMUNITY ENTERPRISE, MANAGEMENT, SELF-SUSTAINABILITY

1. บทนำ

ตำบลไร่มะขาม อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี ชาวบ้านส่วนใหญ่ทำนาทำไร่เป็นอาชีพหลักโดยเฉพาะการปลูกข้าวมากกว่าอาชีพอื่น ๆ ตำบลไร่มะขามได้พบปัญหาการกดราคารับซื้อข้าวเปลือกจากพ่อค้าคนกลางและเจ้าของโรงสี ในช่วงต้นปี 2547 มีชาวนาจำนวน 7 คน รวมตัวกันเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว จากนั้นได้มีการเพิ่มจำนวนชาวนาที่ต้องการเข้ามาร่วมเพื่อเป็นสมาชิกจำนวนมาก ซึ่งกลุ่มชาวนาได้ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ชื่อข้าวของชาวนาแล้วรวบรวมไว้ขายในทีเดียว จนแก้ไขปัญหาการกดราคารับซื้อข้าวเปลือกและยังสร้างผลิตภัณฑ์ข้าวพันธุ์ไร่มะขามที่โด่งดังมากและยังสามารถลดต้นทุนของการทำนาได้อีกด้วย ต่อมาเริ่มมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาพัฒนาองค์ความรู้และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนในเรื่องของทุน จนได้จดทะเบียนเป็นกลุ่มวิสาหกิจโรงสีข้าวชุมชน มีสมาชิกทั้งหมด 124 คน

วิสาหกิจโรงสีข้าวชุมชน ตำบลบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี มีระบบการบริหารจัดการ 4 ด้าน คือ การวางแผน การจัดการองค์กร ภาวะการเป็นผู้นำและการควบคุม กิจกรรมกลุ่มมีโรงสีข้าวทำการแปรรูปผลผลิตพันธุ์ข้าว ข้าวสาร ปลายข้าว แกลบรำข้าว เพื่อบริหารจัดการกิจกรรมของกลุ่มในแต่ละหน้าที่เพื่อการทำงานที่เป็นระบบ จนกลุ่มมีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้จนประสบความสำเร็จ และได้รับรางวัลชนะเลิศศูนย์ข้าวชุมชนอันดับ 1 ของประเทศ ทำให้สร้างรายได้ให้กับกลุ่มวิสาหกิจโรงสีข้าวชุมชน ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้ศึกษาจึงมีความสนใจศึกษาข้อมูลทั่วไปของกลุ่มวิสาหกิจโรงสีข้าวชุมชนของตำบลไร่มะขาม อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี และเพื่อศึกษาการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจโรงสีข้าวชุมชน ตำบลไร่มะขาม อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 2.1 เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไปของกลุ่มวิสาหกิจโรงสีข้าวชุมชน ตำบลไร่มะขาม อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี
- 2.2 เพื่อศึกษาการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจโรงสีข้าวชุมชน ตำบลไร่มะขาม อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ผู้ศึกษาได้ค้นคว้าตำราเอกสารบทความวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เพื่อนำแนวความคิด ทฤษฎี มาเป็นแนวทางในการศึกษา ดังนี้

3.1 แนวความคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

แนวคิดวิสาหกิจชุมชนเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาอย่างยาวนานสำหรับประเทศไทย อันเนื่องมาจากแนวคิดดังกล่าวโดยดั้งเดิมมีการสร้างแนวคิดก่อนหน้านี้เรียกว่า “อุตสาหกรรมชุมชน” และ “ธุรกิจชุมชน” และ “ระบบสหกรณ์” ที่เป็นแนวคิดที่รากฐานการพึ่งพาตนเองเป็นหลักในการสร้างความเข้มแข็งของคนในชุมชนเพื่อสร้างพื้นฐานเป็นระบบเศรษฐกิจพอเพียง

ดังนั้นแนวคิดวิสาหกิจชุมชนเป็นแนวคิดรากฐานเช่นเดียวกับแนวคิดธุรกิจชุมชนที่ต้องการพึ่งพาตนเองจากครอบครัวผู้ชุมชน โดยสร้างเป็นเครือข่าย โดยหลักสำคัญคือการนำความสัมพันธ์ดั้งเดิมที่พึ่งพากันและกันภายในชุมชน มาเป็นภูมิคุ้มกันในการสร้างสรรค์พลังที่เป็นประโยชน์มากกว่ามุ่งหวังเพียงกำไรอย่างเดียวและมีการสร้างเศรษฐกิจบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง

ความหมายคำว่า วิสาหกิจชุมชน ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2548 หมายถึง กิจการของชุมชน เกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่นๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพันวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการ ไม่ว่าจะเป็นิติบุคคลและระหว่างชุมชนเพื่อพึ่งพาตนเองของครอบครัวและชุมชนวิสาหกิจชุมชนเป็นกิจการของชุมชนที่เกิดขึ้นโดยความคิดสร้างสรรค์จากพื้นฐาน ภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิม ซึ่งไม่ใช่ธุรกิจหากแต่วิสาหกิจชุมชนสามารถพัฒนาก้าวไปสู่การเป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมได้(สำนักงานเกษตรจังหวัดนนทบุรี)

อัจฉรา หลาวทองและคณะ (2550) ได้กล่าวถึง หลักแนวคิดที่สำคัญของวิสาหกิจชุมชน สามารถแบ่งองค์ประกอบสำคัญ ประกอบด้วย ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของกิจการและดำเนินงานตั้งแต่ขั้นปฐมภูมิจนถึงขั้นทุติยภูมิ การนำทรัพยากรภายในท้องถิ่นเป็นปัจจัยของการผลิต ทั้งวัตถุดิบ แรงงานและทรัพยากรต่างๆ นำฐานความรู้แห่งปัญญาที่ตกทอดรุ่นสู่รุ่นก่อให้เกิดภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมประเพณีในชีวิตประจำวันมาสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ต่างๆที่มีการต่อยอดเป็นนวัตกรรมใหม่ให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมในการบริโภคและการลงทุน บูรณาการศาสตร์ทุกศาสตร์ภายในกิจกรรมต่างๆมาเป็นเนื้อกันที่ประสานงานอย่างเป็นระบบ สร้างความตระหนักแห่งชุมชนและท้องถิ่นให้เกิดการเรียนรู้ทั้งภายในชุมชนและเครือข่ายชุมชนอื่นๆ เพื่อให้เกิดการสร้างองค์ความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่างๆ และเน้นการพึ่งพาตนเอง ครอบครัวและชุมชนเป็นหัวใจสำคัญภายใต้พื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง

3.2 แนวคิดหลักการบริหารจัดการ

ผู้ศึกษาได้นำเอาแนวคิดหลักการบริหารจัดการของดรักเกอร์ (Drucke) และทฤษฎีการบริหารจัดการมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ทฤษฎีการบริหารจัดการ ดรักเกอร์ได้ให้ความหมาย ทฤษฎี POLC เป็นทฤษฎีการจัดการที่ใส่ใจกระบวนการ ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบ เริ่มตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติการ ไปจนถึงการประเมินผล 1.P-PLANNING การวางแผน คือ การกำหนดกิจกรรมไว้ในแต่ละช่วงเวลา เพื่อเป็นแนวทางตลอดการปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามต้องการ 2. O-ORGANIZING การจัดการองค์กร คือ การกำหนดโครงสร้างตำแหน่ง กำหนดบทบาท ตลอดจนการทำงานของทุกภาคส่วนให้สอดคล้อง ราบรื่น 3. L-LEADING ภาวะการเป็นผู้นำ คือ ภาวะในการควบคุมการทำงานให้สำเร็จลุล่วง สร้างแรงจูงใจให้ทุกคนอยากร่วมทำงานได้ มีทักษะในการแก้ไขปัญหาได้ดี ตัดสินใจรอบคอบ สามารถนำพาทุกคนบรรลุเป้าหมายไปสู่ความสำเร็จ 4. C-CONTROLLING การควบคุม คือ การดูแลบุคลากรตลอดจนการทำงานให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ ตลอดจนการติดตามประเมินผลว่าปฏิบัติงานนั้นเป็นไปตามที่วางไว้หรือไม่ สำเร็จมากน้อยเพียงใด การควบคุมนั้นยังหมายถึงการจัดการกับปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดผลกระทบกับการทำงานน้อยที่สุด

3.3 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน

เป็นกระบวนการบริหารจัดการชุมชนในด้านการผลิต การเงิน และการตลาดของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เกณฑ์พิจารณาประเมินผล การดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนจัดตั้งแล้วไม่ได้ประกอบการ คือ สมาชิกไม่มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม หรือไม่ได้ดำเนินกิจกรรมร่วมกันตามวัตถุประสงค์ที่จดทะเบียนหรือมีลักษณะเลิกกิจการ และวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนจัดตั้งได้ประกอบการ คือ สมาชิกมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตามวัตถุประสงค์ที่จดทะเบียนไว้ แบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่ เข้มแข็ง ปานกลางและปรับปรุง

3.4 แนวคิดการพึ่งพาตนเองของชุมชน

การพึ่งตนเองในระบบการผลิตและการพึ่งตนเองในระบบการจำแนกแจกจ่ายหรือระบบตลาด การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจจำแนกได้หลายระดับ ตั้งแต่การผลิต การแจกจ่าย เพื่อใช้ในครัวเรือนหรือในชุมชน จนไปถึงการผลิตเพื่อการค้าขายของชุมชน การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจพิจารณาหรือวัดได้จากความพอเพียงของสินค้าและบริการ เพื่อสนองการบริโภคของตนเองและชุมชน ถ้าปริมาณการผลิตมีเพียงพอแก่ผู้บริโภคแสดงให้เห็นการพึ่งพาตนเองได้ อำนาจการต่อรองและแข่งขันต้องพิจารณาถึงอำนาจการต่อรองในการซื้อ การขาย การกำหนดราคาสินค้าและปัจจัยการผลิตของชุมชน อาชีพ ความเป็นอิสระในการประกอบอาชีพ มีงานทำและรายได้ จะเป็นเครื่องวัดระดับการพึ่งพาตนเองในการประกอบอาชีพ ชุมชนมีงานได้อย่างสม่ำเสมอ รายได้สูงจากการประกอบอาชีพและมีค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพต่ำ แสดงถึงการพึ่งพาตนเองได้ การออมสภาพหนี้สิน พฤติกรรม และแบบแผนในการบริโภคการออมและสภาพหนี้สินในชุมชนชนบทเป็นเรื่องที่มีความสัมพันธ์กัน การมีเงินออมแสดงถึงระดับการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจ และระดับการพัฒนาขององค์กรชาวบ้าน การพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อการพึ่งพาตนเองนั้น จะต้องมึรูปแบบที่สอดคล้องกับความต้องการ ต้องมีคณะผู้นำและสมาชิกที่มีความสามารถ ความรับผิดชอบ

3.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สมทรง บรรจงจิตินานต์ (2560) วิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการชุมชนพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนกรณีศึกษาบ้านหัวคู ตำบลพระยาบันลือ อำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า แนวทางการจัดการชุมชนพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาบ้านหัวคู ตำบลพระยาบันลือ อำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นกระบวนการพัฒนาที่ส่งผลสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนในระดับพื้นที่ ภายหลังจากหมู่บ้านประสบวิกฤตอุทกภัย น้ำท่วมภาคกลางปลายปี พ.ศ. 2554 แนวทางการจัดการชุมชนพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน ได้สร้างพื้นที่ทางสังคมด้านงานพัฒนาชุมชน โดยชาวบ้านจำนวน 37 ครัวเรือน ต่างได้ร่วมกันพลิกฟื้นสถานการณ์ที่เลวร้ายให้หวนคืนกลับสู่สภาพเดิมลักษณะการตั้งรับปรับตัว ด้วยวิธีการประยุกต์ใช้แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน แนวคิดชุมชนเข้มแข็ง และแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นทุนทางสังคมระดับหมู่บ้าน นำมาสร้างกลไกขับเคลื่อนเป็นแนวทางการจัดการปัญหา ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของบ้านหัวคู ไม่ต้องล่มสลาย ชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งด้านที่อยู่อาศัย ที่ดินทำกิน อาชีพ รายได้ ระบบความสัมพันธ์ทางสังคม การสืบสานวัฒนธรรมประเพณีไม่ให้อสูญหายไปพร้อมกระแสการพัฒนา เพื่อก้าวไปสู่การสร้างความทันสมัยก็ตาม

นภการณ์ หะวานนท์และคณะ (2550: 36) อธิบายความสามารถในการพึ่งตนเองของชุมชน หมายถึง การที่ชุมชนมีความเป็นอิสระที่จะกำหนดทางเลือกในการจัดการกับปัญหา และดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนโดยไม่หวังพึ่งภายนอก ทั้งนี้ยังมีมุมมองว่าการพึ่งตนเองของชุมชนนั้น ชุมชนจะต้องมีอำนาจในการต่อรองเพื่อให้เป็นไปตามเจตจำนงของชุมชนและสามารถระดมทุนเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ต่อชุมชนด้วย

เสน่ห์ จามริก (2541: 188) กล่าวถึงคำว่า “พึ่งตนเอง” หมายถึง ภูมิปัญญาที่รู้จัก พื้นฐานและศักยภาพของตนเองเพียงพอที่จะเรียนรู้อย่างมีสติที่จะเลือกสรรวิชาความรู้รวมทั้ง เทคโนโลยีจากภายนอกได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเหมาะสม และทั้งในขณะเดียวกันก็มีวิชา ความรู้ของตนเองที่จะเสนอต่อโลกภายนอกด้วยไม่ใช่ เพื่อประกวดประชันหรือช่วงชิงประโยชน์ได้เสียกันหาก เพื่อเป็นสื่อประสานปรองดองความรู้ประสบการณ์และประโยชน์ร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กับ ประชาชาติบ้านใกล้เรือนเคียง และได้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวชี้วัดในด้านการพึ่งตนเอง และการพัฒนาที่ยั่งยืนของชนบทต้องประกอบด้วย 2 มิติใหญ่ ๆ คือ 1. มิติที่มองที่ละกรอบความคิดเป็นตัวชี้วัดคือใช้ปัจจัยภายในชุมชนเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรภายในท้องถิ่น จึงให้ความสำคัญกับการเกษตรทางเลือก เกษตรธรรมชาติเป็นยุทธศาสตร์ระยะยาว 2. มิติของการพึ่งพาอาศัยกันและกันกับชุมชนภายนอก สิ่งที่สำคัญคือตลาดในชุมชนการสร้างเครือข่ายในเชิงการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในทางเศรษฐกิจ

4. วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจโรงสีข้าวชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเอง กรณีศึกษาชุมชนไร่มะขาม หมู่ 8 ตำบลไร่มะขาม อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการวิสาหกิจโรงสีข้าวชุมชน การศึกษาค้นคว้านี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative study) ด้วยวิธีการใช้ข้อมูลแบบปฐมภูมิ (Primary Data) และข้อมูลแบบทุติยภูมิ (Secondary Data) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ครบถ้วน และตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา จึงได้กำหนดขั้นตอนและวิธีดำเนินการศึกษาดังนี้

4.1 การเลือกพื้นที่ศึกษา

ผู้ศึกษาได้เลือกวิสาหกิจโรงสีข้าวชุมชน ตำบลไร่มะขาม อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี เป็นกรณีศึกษาเนื่องจากเป็นชุมชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยชาวบ้านประกอบอาชีพการทำนา จนทำให้ชาวบ้านมีการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มวิสาหกิจโรงสีข้าวชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเอง โดยมีส่วนร่วมกันดำเนินกิจกรรมตั้งแต่เริ่มแรก จนประสบความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจโรงสีข้าวชุมชน และได้รับการจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน ในการดำเนินงานของกลุ่มมีการขยายกิจกรรมด้านอื่น ๆ เช่น ด้านการผลิต ด้านการตลาด เป็นต้น จนทำให้กลุ่มมีความเข้มแข็ง จึงทำให้ได้รับรางวัลเป็นศูนย์ข้าวชุมชนดีเด่นระดับจังหวัด รางวัลสถาบันเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติประจำปี 2563 และรางวัลศูนย์ข้าวชุมชนดีเด่นประเภทข้าวหอมมะลิ

4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาได้ค้นคว้าเอกสารงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการแนวทางการพึ่งพาตนเองของกลุ่มวิสาหกิจโรงสีข้าวชุมชน เพื่อกำหนดกรอบแนวทางการศึกษา จากนั้นลงพื้นที่เก็บข้อมูลในภาคสนามกับกลุ่มเป้าหมาย โดยผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ คณะกรรมการบริหาร สมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจโรงสีข้าวชุมชน ตำบลไร่มะขาม อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลคือ แนวคำถามเพื่อการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) การสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth interview) การสนทนากลุ่ม (Group discussion) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non Participative observation) มีการบันทึกภาพ บันทึกเสียงและการจดบันทึก เพื่อนำมาจัดทำข้อมูลให้สมบูรณ์ครบถ้วนถูกต้องมากที่สุด

การสัมภาษณ์ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการแบบเจาะจงบุคคล ได้แก่ ชาวบ้านที่เป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจโรงสีข้าวชุมชน หน่วยงานภาครัฐด้านเกษตรอำเภอ และเจ้าหน้าที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ รวมทั้งหมดจำนวน 18 คน โดยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก ซึ่งผู้ศึกษาได้เตรียมแนวคำถามในการสัมภาษณ์ กำหนดประเด็นคำถามตามวัตถุประสงค์ในการศึกษาไว้ล่วงหน้า

4.3 ระยะเวลาการศึกษา

การศึกษาค้นคว้านี้ใช้ระยะเวลา 6 เดือน โดยเริ่ม ตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ.2563 จนถึงช่วงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2564

4.4 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ คือ แนวคำถามเพื่อการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) การสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth interview) การสนทนากลุ่ม (Group discussion) และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non Participative observation) มีการบันทึกภาพและบันทึกเสียง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

เริ่มจากผู้ศึกษาทำการค้นคว้าเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยบทความวิชาการที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ การสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth interview) การสนทนากลุ่ม (Group discussion) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non Participated-Observation) จากนั้นผู้ศึกษาจะนำมาตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูล และจำแนกแยกข้อมูลเป็นหมวดหมู่ เพื่อนำมาวิเคราะห์เนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา และแนวคิดในการบริหารจัดการกลุ่มเพื่อการพึ่งพาตนเอง โดยจะนำมาเขียนบรรยายสรุปผลการศึกษาเชิงพรรณนาต่อไป

5. สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาเรื่อง “การบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจโรงสีข้าวชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเอง ตำบลไร่มะขาม อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี ผู้ศึกษาได้สืบค้นข้อมูลทั่วไปของกลุ่มวิสาหกิจโรงสีข้าวชุมชน การบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจโรงสีข้าวชุมชน” สรุปผลการศึกษาได้ว่า

ช่วงต้นปี 2547 ชาวนาตำบลไร่มะขาม เกิดปัญหาพ่อค้าคนกลางรับซื้อข้าวเปลือกในราคาต่ำกว่าท้องตลาด ทำให้มีชาวนาจำนวน 7 คน ในพื้นที่ได้มารวมกลุ่มกัน มีกองทุนรวมกันจำนวน 13,000 บาท เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว และต้องการลดต้นทุนค่าใช้จ่ายในการทำนา ต่อมาเมื่อชาวบ้านเข้ามาร่วมเป็นสมาชิกมากขึ้น ทำให้กลุ่มเติบโตจนสามารถดำเนินกิจกรรมด้านการผลิต จำหน่ายผลิตภัณฑ์ข้าว ยังมีหน่วยงานภาครัฐมาให้การสนับสนุนฝึกอบรมพัฒนาองค์ความรู้และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส) เข้ามาช่วยเหลือเรื่องเงินทุนจำนวน 3,000,000 บาท กลุ่มได้นำเงินไปซื้อเครื่องจักรที่ใช้ในการแปรรูป เพื่อเพิ่มรายได้ให้ผลิตภัณฑ์ ปัจจุบันได้จดทะเบียนจัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจโรงสีข้าวชุมชน ซึ่งมีสมาชิกจำนวน 124 คน ทำให้มีกองทุนรวมกันจำนวน 200,000 บาท มีการคัดเลือกคณะกรรมการจากสมาชิก เพื่อเข้ามาทำหน้าที่บริหารจัดการกิจกรรมของกลุ่ม คณะกรรมการบริหารกลุ่มมีการวางแผน 1.ด้านการทำงานในด้านการแบ่งบทบาทหน้าที่ในการทำงาน มีการจัดตั้งการประชุมเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อตรวจสอบการซื้อผิดพลาด และปัญหา 2.ด้านการตลาด มีการหากกลุ่มลูกค้ารายใหม่ และมีการสอบถามลูกค้าเก่าว่า มีการรับผลิตภัณฑ์ข้าวเพิ่มหรือไม่ 3.ด้านการผลิต โดยกำหนดการใช้เครื่องจักรในแต่ละวัน คณะกรรมการบริหารกลุ่มจัดการกลุ่ม โดยมีการจัดสรรสมาชิกค้ำประกันถึงความสามารถ ทักษะ และประสบการณ์ เพื่อให้สมาชิกทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประธานของกลุ่มรู้จักการใช้เครื่องมือการผลิตทุกขั้นตอน สามารถถ่ายทอดความรู้และมีการแนะนำแนวทางในการทำงานให้แก่กลุ่มสมาชิก คณะกรรมการบริหารกลุ่มมีการประเมินผลภายในการประชุมในแต่ละเดือน เพื่อให้เห็นปัญหาจะได้นำมาแก้ไขและพัฒนาปัญหาดังกล่าว

กลุ่มวิสาหกิจโรงสีข้าวชุมชนนำเครื่องมือที่ซื้อมาดำเนินกิจกรรมแปรรูปผลผลิตพันธุ์ข้าว ข้าวสาร ปลายข้าว แกลบรำข้าว ทำให้สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้น กลุ่มมีความเข้มแข็ง และมีความเป็นอิสระในการกำหนดทางเลือกการจัดการปัญหา และดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อกลุ่มของตนเอง โดยไม่หวังพึ่งพิงจากภายนอก ทั้งนี้กลุ่มวิสาหกิจโรงสีข้าวยังมีอำนาจในการต่อรอง เพื่อให้เป็นไปตามเจตจำนงของกลุ่ม และความสามารถในการระดมทุนเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ต่อชุมชน จนประสบความสำเร็จ สามารถพึ่งพาตนเองได้ ในอนาคตกลุ่มตั้งเป้าหมายในการขยายกลุ่มให้โตขึ้น มีการพัฒนาเครื่องจักรอุปกรณ์ให้ทันสมัย เพื่อที่จะผลิตข้าวให้ได้มาตรฐานสากล เพิ่มขยายการพัฒนาด้านการตลาดยุคใหม่ผ่านช่องทางระบบออนไลน์ต่อไปในอนาคต

6. อภิปรายผลการศึกษา

จากผลการศึกษาประเด็นและสิ่งที่น่าสนใจผู้ศึกษาได้ข้อมูลที่สามารถนำมาอภิปรายผลให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ศึกษาจากการศึกษาข้อมูลทั่วไปของกลุ่มวิสาหกิจโรงสีข้าวชุมชนของตำบลไร่มะขาม อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรีและศึกษาการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจโรงสีข้าวชุมชน ตำบลไร่มะขาม อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มวิสาหกิจโรงสีข้าวชุมชน มีการบริหารจัดการกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ จนทำให้กลุ่มแก้ไขปัญหาพ่อค้าคนกลางรับซื้อข้าวเปลือกในราคาต่ำกว่าท้องตลาด และลดต้นทุนค่าใช้จ่ายในการทำนา มีหน่วยงานภาครัฐ และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ให้การสนับสนุนฝึกอบรมพัฒนาองค์ความรู้ ช่วยเหลือเรื่องเงินทุน โดยกลุ่มมีการคัดเลือกคณะกรรมการจากสมาชิก เพื่อเข้ามาทำหน้าที่บริหารจัดการกิจกรรมของกลุ่มในแต่ละส่วน และกลุ่มได้วางแผนบริหารเงินทุนซื้อเครื่องจักรที่ใช้ในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ จากแต่ก่อนกลุ่มวิสาหกิจโรงสีข้าวชุมชนขายเพียงข้าวเปลือก ปัจจุบันกลุ่มขายข้าวสาร ปลายข้าว และแกลบรำข้าว โดยมีผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้นมาจากการแปรรูป จนทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จและสามารถ

พึ่งพาตนเอง จากการสร้างรายได้ให้กลุ่มเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการบริหารจัดการของดริคเกอร์ (2006) ได้ให้ความหมายว่า ทฤษฎี POLC เป็นทฤษฎีการจัดการที่ใส่ใจกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้นจนจบ เริ่มตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติการ ไปจนถึงการประเมินผล 1.P-PLANNING การวางแผน คือ การกำหนดกิจกรรมไว้ในแต่ละช่วงเวลา เพื่อเป็นแนวทางตลอดการปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามต้องการ 2. O-ORGANIZING การจัดการองค์กร คือ การกำหนดโครงสร้าง ตำแหน่ง กำหนดบทบาท ตลอดจนการทำงานของทุกภาคส่วนให้สอดคล้อง ราบรื่น 3.L-LEADING ภาวะการเป็นผู้นำ คือ ภาวะในการควบคุมการทำงานให้สำเร็จลุล่วง สร้างแรงจูงใจให้ทุกคนอยากร่วมทำงานได้ มีทักษะในการแก้ไขปัญหาได้ดี ตัดสินใจรอบคอบ สามารถนำทุกคนบรรลุเป้าหมายไปสู่ความสำเร็จ 4. C-CONTROLLING การควบคุม คือ การดูแลบุคลากรตลอดจนการทำงานให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ ตลอดจนการติดตามประเมินผลว่าปฏิบัติงานนั้นเป็นไปตามที่วางไว้หรือไม่ สำเร็จมากน้อยเพียงใด การควบคุมนั้นยังหมายถึงการจัดการกับปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดผลกระทบกับการทำงานน้อยที่สุด และได้สอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของนภภรณ์ หะวานนท์ และคณะ (2550) เรื่องความสามารถในการพึ่งตนเองของชุมชน หมายถึง การที่ชุมชนมีความเป็นอิสระที่จะกำหนดทางเลือกในการจัดการกับปัญหาและ ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนโดยไม่หวังพึ่งภายนอก ซึ่งจะได้อำนาจในการต่อรองเพื่อให้เป็นไปตามเจตจำนงของชุมชนและสามารถระดมทุนเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ต่อชุมชน โดยแนวคิดการบริหารจัดการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้ศึกษา ผู้ศึกษาจึงนำแนวคิดหลักการบริหารจัดการที่สร้างประสิทธิภาพให้กับองค์กร โดยการนำข้อมูลมาปรับเปลี่ยนรูปแบบให้เกิดเป็นการอภิปรายผลการศึกษาได้อย่างเข้าใจ และเป็นประโยชน์ต่อผู้ศึกษามากที่สุด

7. ข้อเสนอแนะจากการศึกษา และข้อเสนอแนะการศึกษาครั้งต่อไป

7.1 ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

7.1.1 กลุ่มวิสาหกิจโรงสีข้าวชุมชน ควรจัดหาทรัพยากรบุคคลด้านการจัดการบัญชี เพื่อวางแผนบริหารงบประมาณและตั้งเป้าหมายผลกำไรในแต่ละปี

7.1.2 กลุ่มวิสาหกิจโรงสีข้าว ควรมีการจัดหาเครื่องจักรให้ครบทุกขั้นตอนและพัฒนาเครื่องจักรให้มีประสิทธิภาพสูงสุดและมีคุณภาพเต็มรูปแบบตามมาตรฐาน GMP (มาตรฐานในการผลิตอาหาร) เพื่อให้คุณภาพและปริมาณของข้าวตรงตามมาตรฐาน GAP (การผลิตทางการเกษตรที่ดีและเหมาะสม) ตามเป้าหมายที่กำหนด

7.1.3 กลุ่มวิสาหกิจโรงสีข้าวชุมชน ควรสร้างช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ข้าวที่หลากหลาย โดยอาศัยการใช้สื่อออนไลน์เข้ามามีบทบาทในการยกระดับสินค้า การเข้าถึงผลิตภัณฑ์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทำให้สร้างรายได้ให้แก่กลุ่มวิสาหกิจโรงสีข้าวชุมชนมากขึ้น

7.2 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

7.2.1 กลุ่มวิสาหกิจโรงสีข้าวชุมชน ควรศึกษาหาแหล่งเงินทุนที่มีปริมาณมากพอ เพื่อนำไปขยายโรงเก็บข้าวและพัฒนาเครื่องจักรให้ครอบคลุมทุกขั้นตอน เช่น เครื่องมือ เครื่องจักร ที่ทันสมัย ทำให้ผลผลิตข้าวได้มาตรฐาน GAP (การผลิตทางการเกษตรที่ดีและเหมาะสม)

7.2.2 กลุ่มวิสาหกิจโรงสีข้าวชุมชน ควรศึกษาการจัดการทรัพยากรบุคคลด้านการจัดการบัญชี เข้ามาวางแผนและควบคุมงบประมาณในแต่ละปี ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

7.2.3 กลุ่มวิสาหกิจโรงสีข้าวชุมชน ควรศึกษาหาการเพิ่มช่องทางในด้านการตลาดโดยอาศัยสื่อออนไลน์ โดยมีการสนับสนุนของภาครัฐ (กระทรวงพาณิชย์) เข้ามามีบทบาทในการช่วยส่งเสริม และยกระดับผลิตภัณฑ์ข้าวให้เกิดรายได้ที่เพิ่มสูงขึ้น

8. กิตติกรรมประกาศ

ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณ อาจารย์วันชัย เจือบุญ อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ที่ได้ให้คำแนะนำและปรึกษาในการตรวจปรับแก้ไขในการทำบทความเรื่องนี้จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ตลอดระยะเวลาของการศึกษาและการลงภาคสนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยความเมตตาเสมอมา ขอขอบพระคุณอาจารย์สาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่ได้มอบความรู้และประสบการณ์อันมีค่าแก่ผู้ศึกษา จนกระทั่งผู้ศึกษาสามารถนำเอาความรู้มาประยุกต์ใช้ในการศึกษาจนเสร็จสิ้น และขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่านที่ให้ความร่วมมืออย่างดียิ่งในการเก็บข้อมูลการศึกษา ส่งผลให้ผู้ศึกษาสามารถดำเนินการศึกษา จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

9. รายการอ้างอิง

- ณัฐกาล เรืองอุดม. (2554). **ความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาตนเองกับทุนทางสังคมของชุมชนตลาดน้ำคลองลัดมะยมแขวนบางระมาด เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นิตยร์ดี ใจอาษา. (2555). **ความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อกระบวนการบริหารจัดการในองค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สมชาย น้อยฉ่ำ. (2561). “การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม.” **เกษมบัณฑิต** 19, พิเศษ (มีนาคม) : 3-4.
- สมทรง บรรจงธิดาทนต์. (2560). “แนวทางการจัดการชุมชนพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาบ้านหัวคูตำบลพระยาบันลือ อำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.” **วไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)** 7, 1 (มกราคม-เมษายน): 1.
- สำนักงานเกษตรจังหวัดนนทบุรี. (ม.ป.ป.). **วิสาหกิจชุมชน**. สืบค้นจาก https://nonthaburi.doae.go.th/community_01_001.html
- อินธรา ครองศิริ. (ม.ป.ป.). “การศึกษาตัวแบบการจัดการชุมชนพึ่งตนเองแบบยั่งยืน:กรณีศึกษาชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ของ ตำบลคลองพลู อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี.” **การจัดการภาครัฐและภาคเอกชน** 21, 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม): 82-83.
- HRNOTE. (2562). **POLC-ทฤษฎีการจัดการที่สร้างประสิทธิภาพให้กับองค์กร**. สืบค้นจาก <https://th.hrnote.asia/orgdevelopment/190619-polc-management-concep>

การพัฒนาแบบการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพมุ่งพัฒนาสู่ผู้เรียน โรงเรียนเทศบาล 5 (กระต่ายไทยอนุเคราะห์)

THE DEVELOPMENT OF THE NEW PUBLIC MANAGEMENT MODEL (NPN) IN ORDER TO INCREASE THE CAPABILITY OF BEING A PROFESSIONAL TEACHER WITH DETERMINATION TO IMPROVE THE STUDENTS OF TESSABAN 5 SCHOOL (KRADATTHAIANUCROC)

เพ็ญญา สีหาโคตร¹

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแบบการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพมุ่งพัฒนาสู่ผู้เรียน โรงเรียนเทศบาล 5 (กระต่ายไทยอนุเคราะห์) กลุ่มตัวอย่างเป็น ครู จำนวน 32 คน นักเรียนจำนวน 175 คน เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ แบบการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพมุ่งพัฒนาสู่ผู้เรียน แบบทดสอบ สอบถามความรู้ความเข้าใจในการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ แบบสอบถามการจัดการเรียนรู้ แบบประเมินสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพ แบบประเมินทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน ประเมินความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ และการถอดบทเรียน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติ t – test การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความต้องการ การพัฒนาต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกส่วนส่งเสริมการบริหารงานแบบมืออาชีพ คำนึงถึงหลักความประหยัด ความคุ้มค่า และประสิทธิภาพสูงสุด โดยส่งเสริมทักษะด้านอาชีพให้มากขึ้นเพื่อนำไปใช้ในการสร้างรายได้ 2) แบบการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพมุ่งพัฒนาสู่ผู้เรียนใช้รูปแบบ "EPPPE Model" ประกอบด้วย การสร้างความเป็นเลิศ (Excellence : E) การพัฒนาครูให้เป็นมืออาชีพ (Professional Teachers : P) การมีส่วนร่วม (Participation : P) การเรียนเชิงรุก (Proactive : P) และการขยายผล (Expansion : E) 3) การทดลองใช้โดยการจัดอบรม พบว่า การทดสอบความรู้ก่อนและหลังการอบรมมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 7.63 และ 17.28 และเมื่อเปรียบเทียบคะแนน พบว่ามีความต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 4) การประเมินผล และปรับปรุงรูปแบบ พบว่า (1) ความรู้ความเข้าใจในการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) อยู่ในระดับมาก (2) ประเมินการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ อยู่ในระดับมาก (3) ประเมินสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพ อยู่ในระดับมาก (4) ประเมินทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน อยู่ในระดับมาก (5) ประเมินความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ของครูอยู่ในระดับมาก (6) การถอดบทเรียน การเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วม ครูและนักเรียนควรแสวงหาความรู้ มีการจัดการเรียนเน้นทักษะกระบวนการคิด การเรียนรู้แบบแผนผังความคิด

คำสำคัญ : บริหารงานภาครัฐแนวใหม่ ครูมืออาชีพ

¹รองผู้อำนวยการสถานศึกษา วิทยาลัยนารองผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ โรงเรียนเทศบาล 5 (กระต่ายไทยอนุเคราะห์)

Abstract

This research aimed to develop the new public management model (NPN) in order to increase the capability of being a professional teacher with determination to improve the students of Tessaban5 School (Kradatthaianucroc). The target group consisted of 32 teachers and 175 students. The research tools were the new public management model (NPN) in order to increase the capability of being a professional teacher with determination to improve the students, the test sheets with the questions involving the understanding of the new public management, the questions on the learning management, the estimation forms of the capability of being a professional teacher, the estimation forms of the students' learning skills, the estimation of the opinions on the learning management and the lesson learned visualizing of the model. The information used for analysis was from the percent value, the average value, the standard deviation, the Dependent T-Test value and the content analysis. The results of the research showed as follows. 1) According to the basic information and the need conditions, the development depended on the cooperation of all sectors. The professional management should be promoted with the concepts of the most economy, worth and efficiency. Also, the professional skills should be quickly promoted to the students so that they could earn income. 2) The new public management model (NPN) in order to increase the capability of being a professional teacher with determination to improve the students used the "EPPPE Model" consisting of Excellence : E, Professional Teachers : P, Participation : P, Proactive : P and Expansion : E 3) The test of the training found that the pre and the post results were at the averages of 7.63 and 17.28 respectively and the comparison of the points was different with statistical significance of .01. 4) The results of the estimation and the development were as follows. (1) The understanding of the new public management was at a high level. (2) The estimation of the learning management on the new public management was at a high level. (3) The estimation of the capability of being a professional teacher was at a high level. (4) The estimation of the students' learning skills was at a high level. (5) The estimation of the opinions on the learning management provided by the teachers was at a high level. 6) The lesson learned visualizing of the model showed that all sectors had an opportunity to cooperate together, the teachers and the students should search for knowledge, the learning management should be focused on the skills of thinking process and of mind map learning.

Keywords : NEW PUBLIC MANAGEMENT MODEL , PROFESSIONAL TEACHER

1. บทนำ

การบริหารสถานศึกษาจะสำเร็จ มากน้อยเพียงใดต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษาเป็นองค์การ เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ อย่างสร้างสรรค์ ทำการ หล่อหลอมให้เยาวชนเจริญเติบโตเป็นพลเมืองคุณภาพ เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศและพร้อมที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีสันติสุขการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management : NPM) เป็นการปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการภาครัฐ ซึ่งสถานศึกษาควร นำหลักการเพิ่มประสิทธิภาพของระบบราชการและการแสวงหาประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศ โดยการนำเอาแนวทางหรือวิธีการบริหารงานของภาคเอกชนมาปรับใช้กับการบริหารงานภาครัฐ เช่น การบริหารงานแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์การ

บริหารงานแบบมืออาชีพ การคำนึงถึงหลักความคุ้มค่า การจัดการโครงสร้างที่กะทัดรัดและแนวราบ การเปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามาแข่งขันการให้บริการสาธารณะ การให้ความสำคัญต่อค่านิยม จรรยาบรรณวิชาชีพ คุณธรรมและจริยธรรม การมุ่งเน้นการให้บริการแก่ประชาชนโดยคำนึงถึงคุณภาพเป็นสำคัญ (เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ, 2556 : 1) ประเทศไทยต้องมุ่งผลักดันขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาและยกระดับการแข่งขันของประเทศ เพื่อสร้างความตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องเร่งพัฒนาศักยภาพและความสามารถในการแข่งขัน ภายใต้สภาวะแวดล้อมของโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ให้เกิดการเชื่อมโยงความร่วมมือจากทั้งภาครัฐและภาคเอกชนทุกภาคส่วน ที่จะต้องให้ความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วมในการผลักดันทั้งสร้างความเจริญเติบโตที่ยั่งยืนทางเศรษฐกิจบนพื้นฐานของสังคมที่มั่นคง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560 : 7) ประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษาที่สวนทางกับคุณภาพการศึกษาที่มีแนวโน้มลดลง ดังจะเห็นได้จากผลคะแนนสอบของนักเรียนไทยไม่ว่าจะวัดจากข้อสอบมาตรฐานในประเทศคือ O-NET หรือข้อสอบมาตรฐานระหว่างประเทศ เช่น Programme for International Student Assessment (PISA) และ Trends in International Mathematics and Science Study (TIMSS) ต่างก็มีแนวโน้มลดลง อยู่ในระดับที่ต่ำกว่าประเทศในภูมิภาคเดียวกัน ขณะที่การใช้งบประมาณกระทรวงศึกษาธิการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจนในปัจจุบันสัดส่วนงบประมาณด้านการศึกษาต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) และงบประมาณด้านการศึกษาต่อประชากรรวมของไทยต่ำกว่าประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคเดียวกันแล้วหากพิจารณาสัดส่วนของงบประมาณการศึกษาต่อทั้งประเทศ เปรียบเทียบนานาชาติ พบว่า ประเทศไทยมีสัดส่วนงบประมาณการศึกษาต่อประชากรแผ่นดินทั้งหมด ร้อยละ 22.3 มากที่สุดในกลุ่มอาเซียน สัดส่วนงบประมาณภาครัฐทั้งหมดด้านการศึกษาสะท้อนถึงเจตนารมณ์ของรัฐบาลต่อการศึกษา และการจัดลำดับความสำคัญของค่าใช้จ่ายด้านการศึกษากับค่าใช้จ่ายด้านอื่นๆ จากรายงาน พบว่า ประเทศในกลุ่มอาเซียนด้วยกัน ประเทศไทยมีงบประมาณทางการศึกษาในทุกระดับการศึกษาต่อประชากรแผ่นดินทั้งหมด ร้อยละ 22.3 มากที่สุด รองลงมาคือ เวียดนาม ร้อยละ 19.8 อินโดนีเซีย ร้อยละ 17.1 เกาหลี ร้อยละ 15.8 และฟิลิปปินส์ ร้อยละ 15.0 (อัมมาร สยามวาลาและคณะ, 2558 : 5) จากปัญหาการบริหารจัดการศึกษาสะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพการศึกษาที่มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นสถานศึกษาต้องผลักดันขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาและเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมุ่งพัฒนาสู่ผู้เรียน โดยการนำหลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่มาประยุกต์ใช้ภายในหน่วยงาน เพื่อปรับปรุงการจัดการภาครัฐให้มีประสิทธิภาพและได้มาตรฐาน ในรูปแบบการบริหารที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ ที่เน้นปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานภาครัฐไปสู่การทำงานส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพ มุ่งพัฒนาสู่ผู้เรียน มีการวัดผลผลิตอย่างเป็นรูปธรรม มีความโปร่งใส ในการตัดสินใจ มีวิธีการทำงานที่มีความรวดเร็วและคล่องตัว สนองต่อการจัดการศึกษาที่สร้าง ศักยภาพของครูและให้เกิดผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล อีกทั้งมุ่งส่งเสริมให้ครูพัฒนาความรู้ผู้เรียนอย่างแท้จริง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา แนวทางในการพัฒนาโรงเรียนเทศบาล 5 (กระต่ายไทยอนุเคราะห์)
- 2.2 เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพมุ่งพัฒนาสู่ผู้เรียน
- 2.3 เพื่อทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพมุ่งพัฒนาสู่ผู้เรียน
- 2.4 เพื่อประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพมุ่งพัฒนาสู่ผู้เรียน รวมทั้งการถอดบทเรียนการดำเนินการ

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

3.1 การบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM)

การจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management : NPM) เป็นการนำเอาวิธีการของเอกชนมาใช้ในการจัดการภาครัฐ โดยเน้นการใช้มีโออาซีพมาจัดการ มีหลักการบริหารที่เน้นผลผลิตและผลลัพธ์ของงาน มีโครงสร้างองค์กรที่เล็กกะทัดรัด และอยู่ในระนาบเดียวกัน ทำให้เกิดความคล่องตัวมีความเป็นอิสระสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ แตกต่างจากการบริหารงานแนวเก่า คือ การบริหารภาครัฐแนวเก่ามีโครงสร้างการจัดองค์กรที่ใหญ่ มีสายงานเป็นลำดับชั้นบังคับบัญชา มีการยึดกฎระเบียบเป็นหลักในการปฏิบัติงาน

David Osborne and Ted Gaebler (1992 : 24) กล่าวว่า การจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management : NPM) เป็นการใช้หลักการ Reinventing Government โดยนำแนวคิดการบริหารจัดการเอกชนมาปรับใช้กับการบริหารจัดการภาครัฐด้านการให้ความสำคัญต่อการแข่งขันทางการตลาด การปรับระบบราชการให้เล็กลง เน้นการกระจายอำนาจ ตลอดจนมุ่งผลลัพธ์เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่นี้ยอมทำให้บทบาทของประชาชนมีการเปลี่ยนแปลงเป็นลูกค้าหรือผู้บริโภคซึ่งมุ่งแสวงหาความพึงพอใจในผลประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม ทำให้เกิดช่องว่างในการบริหารงานภาครัฐได้ โดยเฉพาะในเรื่องของความชอบธรรมความสามารถในการรับผิดชอบ การตรวจสอบ ภาวะผู้นำ ตลอดจนจริยธรรมในการบริหารจัดการภาครัฐ

สถาบันพระปกเกล้า (2558 : 10) กล่าวถึง แนวทางการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ ดังนี้

1) การสร้างการบริการที่มีคุณภาพของโรงเรียน ให้บริการที่รวดเร็ว โปร่งใส และสร้างความประทับใจให้กับประชาชนอันเป็นเสมือนลูกค้า การเปิดระบบราชการให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม การเสนอความคิดเห็น ร่วมปฏิบัติงานและตรวจสอบผลการดำเนินงาน เช่น ศูนย์บริการ One Stop Services การให้บริการอินเทอร์เน็ต บริการทางวิชาการ เปิดเป็นศูนย์สารสนเทศโรงเรียนให้บริการกับชุมชน ให้ความรู้เกี่ยวกับโรคระบาด อุบัติภัยต่างๆ

2) สนับสนุนการพัฒนาบุคลากร เพื่อให้บุคลากรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา สนับสนุนให้มีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการปฏิบัติงานมากขึ้น

3) ลดการควบคุมชุมชนจากทางเทศบาล และเพิ่มอิสระในการบริหารงานให้แก่ชุมชนมากขึ้น หรือเน้นการกระจายอำนาจ ผ่อนคลายกฎระเบียบให้เกิดความคล่องตัวในการบริหารจัดการ

4) ให้ความสำคัญกับผลการปฏิบัติงาน หมายถึง เน้นการวัดผลจากทักษะ ความรู้ของผู้ให้บริการ ทั้งนักเรียนและชุมชน

5) ปรับเปลี่ยนกระบวนการและวิธีการทำงาน นำระบบการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์มาประยุกต์ใช้ อย่างแท้จริง มีการปรับปรุงโครงสร้างการบริหารชุมชน เน้นการจัดระเบียบโครงสร้างการบริหารชุมชนแบบมีส่วนร่วมบูรณาการทำงานประสานร่วมมือกันระหว่างส่วนราชการกับพี่น้องประชาชน

6) ปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน วัฒนธรรมการทำงาน ค่านิยม สร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันชุมชน ความรู้สึกผูกพันต่อพันธกิจ การทำงานเป็นทีม คิดอย่างเป็นระบบ ร่วมประสานงานชุมชน ให้บริการด้วย มิตรไมตรี ปลูกฝังค่านิยม เทศบาลยึดยินดีและเต็มใจให้บริการ

7) เสริมสร้างวินัยการใช้จ่ายงบประมาณ เน้นธรรมาภิบาล โปร่งใส ตรวจสอบได้ทุกกระบวนการใช้จ่ายงบประมาณ สมพงษ์ เกศานุช และคณะ (2560 : 21) กล่าวถึงทิศทางการบริหารจัดการตามแนวคิด การบริหารจัดการ ภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) มีรายละเอียดดังนี้

1) บูรณาการรูปแบบองค์กร (Integrated Organizational) มุ่งพัฒนาระบบการจัดองค์กรแบบบูรณาการ โดยการสร้างความเชื่อมโยงของฝ่ายงานต่างๆ เข้าด้วยกัน และพัฒนาให้เป็นจุดบริหารหรือจุดบริการแบบ One-Stop Service เพื่อ

บูรณาการเชื่อมโยงหน่วยงานภายในให้ทำงานร่วมกัน พร้อมกับการพัฒนาให้มหาวิทยาลัยเป็นองค์กรแห่งความรู้ (The Knowledge Organization) เพื่อให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ตามแนวคิดของการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่

2) มุ่งการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management) เพื่อการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบจากวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ และประเมินสภาพแวดล้อม ทั้งภายในและภายนอกองค์กรเพื่อวางแนวทางการดำเนินงานให้เหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ทั้งนี้เพื่อเป็นการกำหนดกรอบหรือทิศทางการทำงานขององค์กรให้ชัดเจนโดยการเขียนวัตถุประสงค์ขององค์กรไว้อย่างเป็นระบบ ซึ่งจะทำให้เลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ได้อย่างเหมาะสม ช่วยให้องค์กรปรับตัวตามสภาวการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ และสามารถปรับทิศทาง การดำเนินงานได้สอดคล้องกับสภาวะความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

3) พัฒนาระบบการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคล (Human Resource Development) การบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคลในมหาวิทยาลัย ต้องพัฒนาให้สอดคล้องกับ การใช้เครื่องมือหรือวิธีการบริหารสมัยใหม่ การบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคลจึงต้องเร่งปรับตัวอย่างรวดเร็ว ด้วยการปรับพื้นฐาน (Platform) เพิ่มขีดความสามารถและพัฒนาทักษะที่มี ความจำเป็นต่อการปฏิบัติงานในด้านต่างๆ มุ่งเน้นให้บุคลากรตระหนักและเรียนรู้หลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่มุ่งความพึงพอใจของผู้รับบริการสร้างวัฒนธรรมในการร่วมงานที่เต็มไปด้วยความรักและความสามัคคี

4) พัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารการศึกษาที่ทันสมัย (Technology for Education) โดยการส่งเสริมสนับสนุนให้มีวัสดุอุปกรณ์ครุภัณฑ์และเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการจัดเก็บข้อมูล ให้เพียงพอกับการใช้งานและพัฒนาบุคลากรที่มีหน้าที่รับผิดชอบระบบสารสนเทศให้มีความรู้ความสามารถ โดยเฉพาะระบบบริการแก่นักศึกษา เช่น การสมัครเรียนออนไลน์ ระบบ การลงทะเบียนเรียนออนไลน์ เป็นต้น รวมทั้งประสานความร่วมมือและเชื่อมโยงเทคโนโลยีสารสนเทศกับสถานศึกษาและองค์กรอื่นๆ เพื่อทำให้เกิดองค์การรูปแบบใหม่ที่มีลักษณะเป็นเครือข่ายที่เชื่อมโยงกันด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ

5) เชื่อมโยงเครือข่ายทางการศึกษา (Network Education) ทั้งนี้เนื่องจาก ในอนาคตการอยู่โดดเดี่ยวขององค์กรมีความเป็นไปได้ยากความเชื่อมโยงกับองค์กรอื่นภายนอก จะมีความสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งโรงเรียนจะต้องปรับตัวและสร้างความร่วมมือในลักษณะเป็นพันธมิตรระหว่างโรงเรียน เพื่อแลกเปลี่ยนทรัพยากร เทคโนโลยีความรู้ หรือต้นทุนโดยขอบเขตการศึกษาขององค์กรจึงจำเป็นต้องขยายจากองค์กรเดียวไปยังองค์กรอื่นที่มีสายสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ดังนั้นโรงเรียน จะต้องสร้างความสัมพันธ์โรงเรียนที่อยู่ใกล้เคียง รวมทั้งที่มีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ใกล้เคียงกัน เพื่อสร้างความร่วมมือทางด้านวิชาการ บุคลากร และด้านอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการ

สรุปแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) สรุปว่า เป็นกระบวนการด้านการบริหารจัดการที่ปรับเปลี่ยนแนวทางหรือวิธีการดำเนินงานของภาครัฐ โดยให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการเพื่อมุ่งผลสัมฤทธิ์และการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การปรับปรุงการจัดการทรัพยากรมนุษย์ มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และมุ่งใช้วิธีการบริหารเชิงกลยุทธ์เพื่อสนองความต้องการของประชาชน โดยการจัดองค์การที่มีความยืดหยุ่นและกระจายอำนาจการตัดสินใจเพื่อความสะดวกและรวดเร็ว

3.2 การส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครือมืออาชีพ

การจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management : NPM) เป็นการนำเอาวิธีการของเอกชนมาใช้ในการจัดการภาครัฐ โดยเน้นการใช้มืออาชีพมาจัดการ มีหลักการบริหารที่เน้นผลผลิตและผลลัพธ์ของงาน มีโครงสร้างองค์กรที่เล็กกะทัดรัด และอยู่ในระนาบเดียวกัน ทำให้เกิดความคล่องตัวมีความเป็นอิสระสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ แตกต่างจากการบริหารงานแนวเก่า คือ การบริหารภาครัฐแนวเก่ามีโครงสร้างการองค์การที่ใหญ่ มีสายงานเป็นลำดับขั้นบังคับบัญชา มีการยึดกฎระเบียบเป็นหลักในการปฏิบัติงาน

อารีรัตน์ วัฒนสิน (2554 : 2) กล่าวว่า ครูมืออาชีพ คือ ครูที่มีความมุ่งมั่นในการจัดการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาได้ครบทุกด้าน ทั้งความดี ความเก่ง สุขภาพกายแข็งแรง มีความมั่นคงทางอารมณ์ มีพื้นฐานในการศึกษาต่อ และพื้นฐานในการประกอบอาชีพ สามารถออกแบบการเรียนรู้ได้ตามแนวทางของตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3)

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2555 : 7) องค์ประกอบสำคัญของความเป็นมืออาชีพ มี 3 ประการ คือ

1) มีความรู้อย่างแท้จริงในเรื่องที่ทำ รู้หลักวิชา ที่ไปที่มาของเรื่องที่ทำอย่างรอบด้าน และสามารถคาดคะเนเพื่อหาทางแก้ไขได้ในกรณีที่มีเหตุผิดปกติเกิดขึ้น

2) มีความสามารถในการประยุกต์ความรู้ไปใช้ได้อย่างเหมาะสม ความสามารถนี้จะเกิดขึ้นได้จากประสบการณ์ ไหวพริบ ปฏิภาณ จนกลายเป็นความเชี่ยวชาญพิเศษที่คนทั่วไปไม่มี

3) มีความสามารถในการประสานสัมพันธ์ที่ดีกับผู้รับบริการ สื่อสารทำความเข้าใจได้ดี มีการสนทนาที่สร้างสรรค์ รู้จักอดทน อดกลั้นเพื่อที่จะได้ทำผลงานที่ตอบสนองความต้องการได้ถูกต้อง

3.3 การพัฒนาบุคลากรสู่ความเป็นครูมืออาชีพ

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2558 : 58) กล่าวถึง คุณลักษณะของครูมืออาชีพ มีคุณลักษณะ 4 ด้าน ดังนี้

1) การมีความรู้ในวิชาที่สอนบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมในการพัฒนาบุคลากรสู่ความเป็นครูมืออาชีพในด้านการมีความรู้ในวิชาที่สอน โดยผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้นำการพัฒนาการเรียน การสอน ซึ่งต้องอาศัยการพัฒนาครูให้เป็นครูมืออาชีพ สรุปได้ว่า ครูจะต้องมีการปรับตัวให้ทันกับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนไป มีการพัฒนาการเทคนิคสอน วิธีการสอน การพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคดิจิทัล

2) ความสามารถในการใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศ ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาบุคลากรในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยี เพื่อให้ทันต่อความเจริญก้าวหน้าทั้งในและต่างประเทศ ให้สอดคล้องกับยุคสังคมแห่งการเรียนรู้ นอกจากนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรสนับสนุนให้ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องแสวงหาความร่วมมือจากทุกฝ่าย ในด้านงบประมาณที่จะมาสนับสนุน อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ และแหล่งวิทยากร ซึ่งจะช่วยแก้ไขปัญหาการขาดแคลนงบประมาณในการจัดซื้อจัดหา และการขาดสิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้เทคโนโลยีการศึกษา สรุปว่าการพัฒนาครูให้มีความสามารถในการใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นการส่งเสริมให้ครูมีความสามารถในการใช้สื่อ อุปกรณ์เทคโนโลยีพื้นฐานในการจัดการเรียนการสอนโดยเฉพาะคอมพิวเตอร์ สามารถนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการเรียนการสอน การผลิตและการใช้สื่อมัลติมีเดีย การใช้โปรแกรมการศึกษาในการจัดการเรียนการสอน สามารถศึกษาหาความรู้จากอินเทอร์เน็ตรวมถึงการกระตุ้นส่งเสริมให้ครูได้รับความรู้ในด้านการใช้เทคโนโลยีเพิ่มเติมโดยวิธีการต่างๆ เช่นการอบรม สัมมนา พร้อมทั้งจัดหาอุปกรณ์สื่อเทคโนโลยีต่างๆ ให้เพียงพอกับความต้องการของครู

3) ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษเนื่องจากปัจจุบันภาษาอังกฤษมีความเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของคนมากขึ้นในฐานะที่เป็นครู แม้ไม่ได้สอนวิชาภาษาอังกฤษ ครูควรรู้และใช้ภาษาอังกฤษได้บ้าง และที่สำคัญ คือ ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากลภาษาเดียวที่จะใช้เป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ ที่ทันสมัยซึ่งเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญของโลกปัจจุบัน ด้วยเหตุที่ภาษาต่างประเทศโดยเฉพาะภาษาอังกฤษใช้ติดต่อสื่อสารทั่วโลก นับวันยังมีความสำคัญมากขึ้น ในส่วนของการพัฒนาครูนั้น ในเรื่องของงบประมาณมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้ในการพัฒนาครูอาจารย์ที่สอนภาษาอังกฤษ ทั้งที่ยังขาดพื้นฐานและที่เรียนมาโดยตรง แต่ก็จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาเพิ่มเติม ให้ทราบกระบวนการเทคนิควิธีที่จะใช้ช่วยสอนให้น่าสนใจ น่าสนใจเข้าใจง่าย ซึ่งการตั้งชมรมครูภาษาอังกฤษก็สามารถช่วยส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาศักยภาพของครูสอนภาษาอังกฤษ รวมทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการเรียนการสอน และจะช่วยเป็นศูนย์กลางการประสานงานร่วมมือกับผู้ปกครอง ผู้บริหารสถานศึกษาควรสนับสนุนให้ครูใช้แหล่งเรียนรู้ต่างๆ ในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เหล่านี้นอกจากจะพัฒนาผู้เรียนแล้วยังเป็นการพัฒนาภาษาอังกฤษของครูด้วย

4) การพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอการพัฒนาตนเองเป็นการที่คนพยายามหาวิธีการที่เหมาะสม เพื่อให้ตัวเองก้าวไปสู่ความเป็นคนที่มีบุคลิกภาพที่ดีเหมาะสมกับความสามารถของตน และค่านิยมของสังคมเพื่อให้มีชีวิต อยู่ในสังคมนั้นอย่างมีความสุข ดังนั้น การพัฒนาตนเองจึงนับว่าเป็นสิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งที่จะนำไปสู่การพัฒนา ด้านอื่นๆ ของคนเป็นครู อีกทั้งการที่บุคคลมีความสนใจ ใฝ่รู้ และพยายามพัฒนาตนเองด้วยวิธีการต่างๆ โดยขึ้นอยู่กับเวลา โอกาสความถนัดและความสนใจของผู้ปฏิบัติงาน เช่น ศึกษาหาความรู้จากหนังสือหรือเอกสารทางวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องหรือเป็นประโยชน์ต่องานของตนเอง ใฝ่หาความรู้โดยการแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์และความคิดเห็นกับผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงานและผู้ที่เกี่ยวข้อง ติดตามข่าวและเหตุการณ์ที่สำคัญทั้งภายในและนอกประเทศ ก็จะไปสู่การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และเมื่อบุคคลในองค์กรเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ก็ย่อมที่จะนำพาองค์กรไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ด้วย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) 4 ขั้นตอนดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research : R₁) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา แนวทางในการพัฒนาโรงเรียนเทศบาล 5 (กระต่ายไทยอนุเคราะห์) ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development : D₁) สร้างรูปแบบการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพพัฒนาสู่ผู้เรียน ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research : R₂) ทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพพัฒนาสู่ผู้เรียน และ ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development : D₂) ประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพพัฒนาสู่ผู้เรียน กลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการเปิดตาราง Krejcie & Morgan (1970 : 607) ครู จำนวน 3 คน และนักเรียนจำนวน 175 คน กลุ่มเป้าหมาย ในการถอดบทเรียน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ครูผู้สอน ผู้ปกครองและนักเรียน จำนวน 36 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ รูปแบบการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพพัฒนาสู่ผู้เรียน แบบทดสอบ สอบถามความรู้ความเข้าใจในการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ แบบสอบถามการจัดการเรียนรู้ แบบประเมินสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพ แบบประเมินทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน ประเมินความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ และการถอดบทเรียน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติ t – test และการวิเคราะห์เนื้อหา

5. สรุปผลการวิจัย

5.1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา แนวทางการพัฒนาโรงเรียนเทศบาล 5 (กระต่ายไทยอนุเคราะห์)

การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา แนวทางการพัฒนาโรงเรียนเทศบาล 5 (กระต่ายไทยอนุเคราะห์) และการสนทนากลุ่ม แนวทางการพัฒนา พบว่า ครูบางส่วนยังไม่สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนแบบเดิมๆ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีแนวทางในการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้น โดยคำนึงถึงความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคนที่มีพื้นฐานความเป็นมาที่ไม่แตกต่างกัน การพัฒนาต้องอาศัย การมีส่วนร่วมของทุกส่วนทั้งโรงเรียน บ้าน และชุมชน โดยส่งเสริมส่งเสริมทักษะด้านอาชีพให้มากขึ้น

5.2 ผลการสร้างรูปแบบการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพพัฒนาสู่ผู้เรียน

5.2.1 การศึกษาที่มาของ รูปแบบการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพพัฒนาสู่ผู้เรียน รูปแบบ EPPPE Model สรุปองค์ประกอบ 5 ชั้น 1) การสร้างความเป็นเลิศ 2) การพัฒนาครูให้เป็นมืออาชีพ 3) การมีส่วนร่วม 4) การเรียนเชิงรุก 5) การขยายผล

5.2.2 การประเมินความเหมาะสมการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพมุ่งพัฒนาผู้เรียนอยู่ในระดับมาก

5.3 การทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพมุ่งพัฒนาผู้เรียนกับกลุ่มตัวอย่างตามองค์ประกอบของรูปแบบนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ตามวิธีการทางสถิติ และสังเคราะห์เป็นข้อมูลสารสนเทศ

5.3.1 ดำเนินการการจัดอบรม การบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพ มุ่งพัฒนาผู้เรียน โดยทำการทดสอบก่อนและหลังการอบรม พบว่า การทดสอบความรู้ความสามารถของครูก่อนและหลัง การอบรม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 7.63 และ 17.28 เมื่อเปรียบเทียบกับคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการอบรม พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01

5.3.2 การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พบว่า ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม การวางแผนกลยุทธ์ ให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม โดยมุ่งให้ครูศึกษาค้นคว้า แสวงหาความรู้เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ในการปรับปรุง ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน เข้ารับการอบรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการสอนอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการทำวิจัยในชั้นเรียน

5.4 การประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพมุ่งพัฒนาผู้เรียน 1) ประเมินความรู้ความเข้าใจในการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) ของโรงเรียน เทศบาล 5 (กระต่ายไทยอนุเคราะห์) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 2) ประเมินการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางการบริหารงาน ภาครัฐแนวใหม่ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 3) ประเมินสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 4) ประเมิน ทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 5) ประเมินความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ของครู มีค่าเฉลี่ยอยู่ใน ระดับมาก และ 6) การถอดบทเรียนผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะ ความเป็นครูมืออาชีพมุ่งพัฒนาผู้เรียน

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา แนวทางการพัฒนาโรงเรียนเทศบาล 5 (กระต่ายไทยอนุเคราะห์)

การวิเคราะห์นโยบายการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เป็นการปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการภาครัฐโดยนำ หลักการเพิ่มประสิทธิภาพของระบบราชการและการแสวงหาประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศ ซึ่งตั้งอยู่ บนสมมติฐานของความเป็นสากลของทฤษฎีการบริหารและเทคนิควิธีการจัดการ โดยการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่นั้น มุ่งเน้นถึงวัตถุประสงค์และสัมฤทธิ์ผลของการดำเนินงาน ทั้งด้านผลผลิต ผลลัพธ์ และความคุ้มค่าของเงิน รวมทั้งการพัฒนา คุณภาพ และสร้างความพึงพอใจให้แก่ประชาชนผู้รับบริการ อีกทั้งแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย (พ.ศ.2556 - พ.ศ.2561) ได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ที่ สอดคล้องกับการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ โดยกำหนด ประเด็นยุทธศาสตร์ 7 ยุทธศาสตร์ เช่น การสร้างความเป็นเลิศในการให้บริการประชาชน มีเป้าหมายเพื่อพัฒนางานบริการของส่วนราชการและ หน่วยงานของรัฐสู่ความเป็นเลิศ การให้บริการ ส่งเสริมการพัฒนางานการให้ มีขีดสมรรถนะสูงและทันสมัย โดยการพัฒนา บุคลากร ภายในองค์การให้มีความรู้ความสามารถตามบทบาทของงาน เร่งวางระบบการบริหารงานราชการแบบบูรณาการมี เป้าหมายเพื่อส่งเสริมการทำงานร่วมกันภายในระบบราชการด้วยกันเองเพื่อแก้ปัญหาการแยกส่วนในการปฏิบัติงานระหว่าง หน่วยงาน อีกทั้งเสริมสร้างความร่วมมือในการบริหารกิจการภาครัฐร่วมกันระหว่างหน่วยงานของรัฐด้วยกันเอง ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อให้เกิดการทบทวนบทบาทหน้าที่ของตนเอง นำไปสู่การพัฒนาตนเองเป็นการปรับเปลี่ยนวิธีการ ปฏิบัติงานให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

6.2 การสร้างรูปแบบการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพมุ่งพัฒนาสู่ผู้เรียน

6.2.1 จากการศึกษาที่มา จึงสรุปรูปแบบการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพมุ่งพัฒนาสู่ผู้เรียน ใช้รูปแบบ “EPPPE Model” ประกอบด้วย

1) การสร้างความเป็นเลิศ (Excellence : E) เป็นการพัฒนาครูให้มีความรู้เกี่ยวกับการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) ของสถานศึกษา มุ่งให้ครูปฏิบัติงานและแนวปฏิบัติที่ดี เพิ่มขีดความสามารถ ปรับความคิดและพฤติกรรม เพื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการปฏิบัติการ ได้จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีจากหลากหลายแนวทาง ดังแนวทางของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2555 : 3) กล่าวไว้ว่าการพัฒนาครู เป็นเรื่องของการเรียนรู้ตลอดชีวิตหรือเป็นเรื่องของการเปิดโอกาสบุคลากรทางการศึกษาได้พัฒนาความรู้ให้ทันกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป ข้อมูลการสนทนากลุ่มที่ให้แนวทางว่า “โรงเรียน ควรปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการ โดยนำหลักการเพิ่มประสิทธิภาพของระบบราชการและการแสวงหาประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศ ทั้งด้านผลผลิต ผลลัพธ์ และความคุ้มค่า รวมทั้งการพัฒนาคุณภาพและสร้างความพึงพอใจให้แก่ประชาชนผู้รับบริการ”

2) การพัฒนาครูให้เป็นมืออาชีพ (Professional Teachers : P) เป็นคุณลักษณะที่แสดงออกของครูผู้สอนที่มีสมรรถนะ 4 ด้าน ความรู้และความเข้าใจในสิ่งที่สอน การช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้ การให้ชุมชนมีส่วนร่วม และการพัฒนาตนเองเป็นครูที่ดีขึ้นในทุกๆ วัน สอดคล้องกับแนวคิดของ สมภพ ดวงขุ่ม (2554 : 13) ครูมืออาชีพ ครูที่มีความพร้อมทุกๆ ด้านที่จะเป็นครู คือ มีความรู้ความสามารถมีทักษะในการให้การศึกษาอบรมศิษย์ในทุกๆ ด้าน มีความพอดี วางตัวดี เอาใจใส่ดูแลศิษย์ดี มีวิถีสอนของความเป็นครู และปฏิบัติหน้าที่ด้วยจิตวิญญาณของความเป็นครู ครูที่มีความมุ่งมั่นในการจัดการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาได้ครบทุกด้าน ทั้งความดี ความเก่ง สุขภาพกายแข็งแรง มีความมั่นคงทางอารมณ์ มีพื้นฐานในการศึกษาต่อ และพื้นฐานในการประกอบอาชีพ

3) การมีส่วนร่วม (Participation : P) เป็นการให้ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทุกส่วนของชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนเทศบาล 5 (กระดาดไทยอนุเคราะห์) แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย (พ.ศ. 2556 - พ.ศ.2561) โดยกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกับการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5 การเสริมสร้างความร่วมมือในการบริหารกิจการภาครัฐร่วมกันระหว่างหน่วยงานของรัฐด้วยกันเอง ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อให้เกิดการทบทวนบทบาทหน้าที่ของตนเอง อันจะนำไปสู่การพัฒนาตนเองเป็นการปรับเปลี่ยนวิธีการปฏิบัติงานให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ โดยมุ่งเน้นการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของประชาชน และการถ่ายโอนอำนาจการบริหารจัดการกิจการงานบางอย่างไปให้กับหน่วยงานย่อยหรือเอกชน

4) การเรียนเชิงรุก (Proactive : P) เป็นการจัดการเรียนที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้เรียนมีอิสระในการเรียน มีอิสระในการคิด และทำกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยตนเอง มีการเชื่อมโยงความรู้เข้ากับประสบการณ์ เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่มีส่วนกระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมตามที่วัตถุประสงค์กำหนดไว้ โดย วิจารย์ พานิช, 2555 : 4) กล่าวว่าการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เป็นแนวคิดค่อนข้างใหม่ในการปฏิรูประบบการศึกษาแบบเดิมที่เน้นการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนสู่ผู้เรียนโดยตรง โดยอาศัยกระบวนการจัด การเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ลงมือกระทำ และได้ใช้กระบวนการคิดเกี่ยวกับสิ่งที่เขาได้กระทำลงไป ครูใช้วิธีการสอน เทคนิคการสอนที่หลากหลายมาใช้ออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้และกิจกรรม กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียน ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้สอน ดังนั้น Active Learning จึงถือเป็นการจัดการเรียนการสอนประเภทหนึ่งที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะสอดคล้องกับ การเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

5) การขยายผล (Expansion : E) เป็นการส่งเสริมให้ครูนำผลการพัฒนาไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน เน้นกระบวนการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนรู้อันผ่านการปฏิบัติที่หลากหลายรูปแบบ

และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน สอดคล้องกับแนวทางของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2556 : 12) กล่าวถึง ลักษณะของครูที่ดี มีหลายรูปแบบ มีลักษณะอย่างไร ขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของแต่ละบุคคล ประกอบด้วย คุณลักษณะที่สำคัญ ได้แก่ เป็นครูที่ใฝ่ความก้าวหน้า ไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่ เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ เผยแพร่ผลงานวิชาการ ให้แก่ชุมชน ข้อมูลสารสนเทศกลุ่ม แนวทางในการพัฒนานักเรียน ที่ควรส่งเสริมการพัฒนาในโรงเรียนเทศบาล 5 (กระต่ายไทยอนุเคราะห์) มุ่งพัฒนาให้ครูนำความรู้มาขยายผลสู่ชุมชน “ผู้บริหารโรงเรียน รวมทั้งผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน บุคลากรทุกฝ่าย ควรตระหนักถึงความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และให้การสนับสนุนการดำเนินงาน หรือร่วมกิจกรรมของชุมชนตามความเหมาะสม”

รูปแบบการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพมุ่งพัฒนาผู้เรียน
โรงเรียนเทศบาล 5 (กระต่ายไทยอนุเคราะห์)

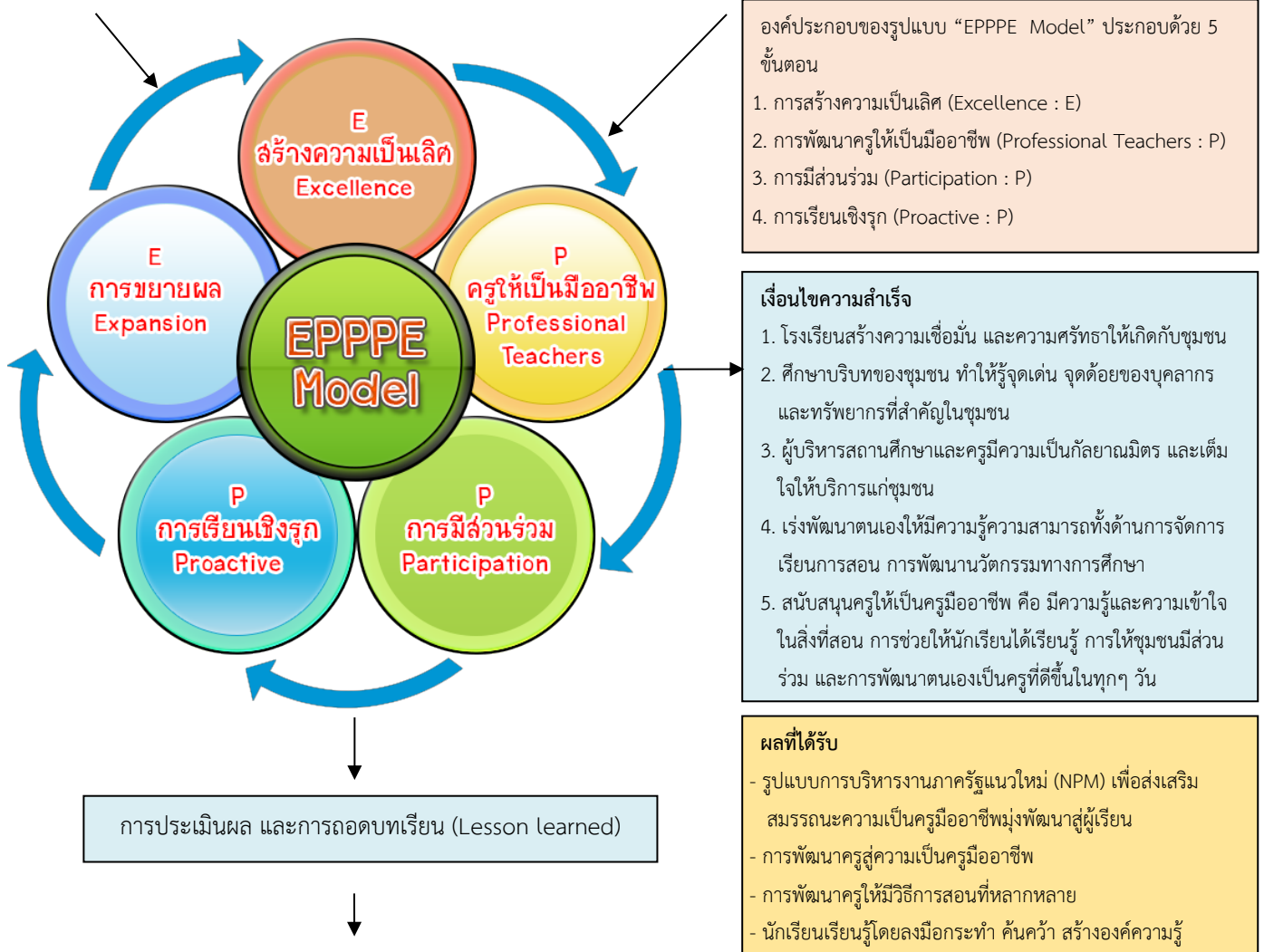
วัตถุประสงค์ : สร้างรูปแบบการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพมุ่งพัฒนาผู้เรียน
หลักการ : การบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพมุ่งพัฒนาผู้เรียน

ปัจจัยสนับสนุน (ภายนอก)

- แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579
- แผนยุทธศาสตร์โรงเรียนเทศบาล 5 (กระต่ายไทยอนุเคราะห์)
- แนวทางการจัดการเรียนโรงเรียนเทศบาล 5 (กระต่ายไทยอนุเคราะห์)

ปัจจัยเอื้อ (ภายใน)

- ความต้องการในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน
- ความต้องการในการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา
- ความต้องการของนักเรียนในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์

ต้นแบบรูปแบบการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพมุ่งพัฒนาผู้เรียน
โรงเรียนเทศบาล 5 (กระต่ายไทยอนุเคราะห์) (EPPPE Model)

ภาพที่ 2 รูปแบบการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพมุ่งพัฒนาผู้เรียน โรงเรียนเทศบาล 5 (กระต่ายไทยอนุเคราะห์) ที่มา : เพ็ญภา สิทาโคตร (2563)

6.2.2 เจ็อนไขความสำเร้งในการนำรูปแบบการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพมุ่งพัฒนาสู่ผู้เรียน ไปใช้คือ รูปแบบการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพมุ่งพัฒนาสู่ผู้เรียน ใช้รูปแบบ “EPPPE Model” เป็นรูปแบบที่พัฒนาขึ้นเพื่อใช้ทดลองในโรงเรียนเทศบาล 5 (กระต่ายไทยอนุเคราะห์) เท่านั้น กรณีสถานศึกษาอื่นจะนำรูปแบบ “EPPPE Model” ไปใช้ต้องนำไปปรับปรุงให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา อีกทั้ง โรงเรียนสร้างความเชื่อมั่น และความศรัทธาให้เกิดกับชุมชน โดยการสร้างผลงานสร้างชื่อเสียงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง จากการศึกษา พบว่า การที่ชุมชนจะเข้ามาร่วมกิจกรรมในโรงเรียนด้วยความเต็มใจนั้น โรงเรียนต้องทำให้ชุมชนเห็นว่ากิจกรรมที่โรงเรียนได้ทำนั้นมีประโยชน์เกิดขึ้นกับตัวนักเรียนอย่างแท้จริง ควรศึกษาบริบทของชุมชนในเชิงลึกทำให้รู้จุดเด่น จุดด้อยของบุคลากรและทรัพยากรที่สำคัญในชุมชน โดยทำการศึกษาริบทของชุมชนและสำรวจภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อเชิญเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การศึกษาริบทของชุมชนสำรวจภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้ทำให้โรงเรียนรู้จักชุมชนมากขึ้น ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ต้องเร่งพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถ ทั้งด้านการจัดการเรียนการสอน การพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา อีกทั้ง ครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาจะต้องได้รับการพัฒนาหรือให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้รูปแบบใหม่ๆ เพื่อให้เกิดความตระหนัก ความรู้และความเข้าใจร่วมกัน เร่งสนับสนุนครูให้เป็นครูมืออาชีพ คือ มีความรู้และความเข้าใจในสิ่งที่สอน การช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้ การให้ชุมชนมีส่วนร่วม และการพัฒนาตนเองเป็นครูที่ดีขึ้นในทุกๆ วัน

6.2.3 ประเมินความเหมาะสมของการกำหนดองค์ประกอบรูปแบบการบริหารงานภาครัฐ แนวใหม่ (NPM) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพมุ่งพัฒนาสู่ผู้เรียนพบว่า ผู้เชี่ยวชาญ มีความคิดเห็นต่อการกำหนด องค์ประกอบของรูปแบบ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยมีการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบมีความเหมาะสมครอบคลุมความต้องการในการส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพมุ่งพัฒนาสู่ผู้เรียน มีค่ามากที่สุด รองลงมาคือ กระบวนการส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพมีขั้นตอนครบถ้วน เหมาะสมและสอดคล้องต่อเนื่องกัน ที่เป็นเช่นนี้เพราะผู้วิจัยได้ศึกษาความต้องการและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การบริหารงานภาครัฐ แนวใหม่ (NPM) เป็นกรอบแนวคิดที่ครอบคลุม “การปฏิรูป” การบริหารงานในภาครัฐเพื่อเข้ามาแก้ไขปัญหาทาง การบริหารสถานศึกษาแบบดั้งเดิม ได้ตระหนักถึง ความสำคัญของการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลซึ่งเป็นที่ยอมรับเป็นแนวทางในการบริหารจึงได้ส่งเสริมให้ โรงเรียนเทศบาล 5 (กระต่ายไทยอนุเคราะห์) ได้นำหลักการบริหาร เพื่อทำให้บรรยากาศในการทำงานของโรงเรียนได้มีประสิทธิภาพ ทำให้ครูผู้สอนทุกคนทำงานอย่างมีความสุข ความสบายใจกันทุกฝ่าย เช่น หลักประสิทธิผล โดยมุ่งการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้ลงสู่ผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ หลักความโปร่งใส โดยได้ปรับปรุงระบบสารสนเทศด้านบริหารของโรงเรียน ให้สะดวกต่อการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ไม่มีการกระจายข้อมูลข่าวสารของโรงเรียนอย่างเปิดเผย ให้แก่เจ้าหน้าที่รับทราบอย่างทั่วถึง หลักการมีส่วนร่วม โดยให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาในการจัดการเรียนการสอนมุ่งการเรียนเชิงรุก คิดวิเคราะห์ วางแผนจัดการและเตรียมการพร้อมแก้ปัญหาและทำงานอย่างมีคุณภาพเพื่อความก้าวหน้าของโรงเรียน

6.3 การทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพมุ่งพัฒนาสู่ผู้เรียน

จากการนำรูปแบบการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพมุ่งพัฒนาสู่ผู้เรียนไปทดลองใช้ ผู้วิจัยได้จัดอบรม การบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพมุ่งพัฒนาสู่ผู้เรียน ผู้วิจัยได้ประเมินโดยใช้แบบทดสอบก่อนการจัดอบรม แล้วนำคะแนนมาเปรียบเทียบกับทดสอบหลังการจัดอบรมมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบความรู้ก่อนและหลังการอบรม การบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพมุ่งพัฒนาสู่ผู้เรียน

การทดสอบ	n	\bar{x}	\bar{D}	S.D. _p	t	Sig.(1-tailed)
ก่อนเรียน	32	7.63				
หลังเรียน	32	17.28	9.66	2.72	20.09*	0.0000

**p <.01 31 = 2.4528

จากตารางพบว่าการทดสอบความรู้ความสามารถของครูก่อนและหลังการอบรมการพัฒนาสมรรถภาพการจัดการเรียนรู้ของครูตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 7.63 และ 17.28 ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการอบรม พบว่า มีความต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 โดยคะแนนหลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรม

การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ณ ห้องประชุม โรงเรียนเทศบาล 5 (กระต่ายไทยอนุเคราะห์) ผู้เข้าร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สรุปรายชื่อข้อมูลจากเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้ดังนี้ ด้านการวางแผน เป็นกระบวนการบริหาร ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม การวางแผนกลยุทธ์ เป็นสิ่งที่แสดงถึงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารได้ดี ควรให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม ก่อให้เกิดความร่วมมือในการทำงาน ด้านเรามีปัญหาอะไรในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้สู่ผู้เรียน พบว่า ครูควรมุ่งพัฒนาตนเองในเรื่องการทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อวิเคราะห์หาสาเหตุ ของปัญหา คิดหาวิธีการเพื่อแก้ปัญหา ทดลองปฏิบัติหรือใช้นวัตกรรมที่สร้างขึ้น เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผล ตลอดจนปรับปรุงวิธีการหรือนวัตกรรมเพื่อให้มีประสิทธิภาพ ครูต้องมีการศึกษาผู้เรียน วิเคราะห์ผู้เรียนเพื่อนำไปวางแผนการจัดการเรียนรู้ ตลอดจนวิธีการวัดผลประเมินผล นอกจากนี้ครูต้องมีความสามารถในการผลิตและใช้สื่ออย่างมีคุณภาพ ครูผู้สอนก็ต้องพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้สูงขึ้น ให้ดีกว่าเดิม ส่วนเรื่อง เราน่าจะสามารถทำอะไรให้ดีขึ้นกว่าเดิมได้บ้าง สรุปรายชื่อสำคัญได้ว่า สถานศึกษาต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการศึกษาโดยการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับและทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับความเป็นจริงทางเศรษฐกิจและสังคม พัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ปลุกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกความเป็นไทย มีระเบียบวินัย เห็นประโยชน์ ส่วนรวมและยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ส่งเสริมความรู้รัก สามัคคีและการเรียนรู้ปลูกจิตสำนึกและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติ ตลอดจนค่านิยมอันดีงามและภูมิปัญญาท้องถิ่น

6.4 การประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพมุ่งพัฒนาสู่ผู้เรียน

6.4.1 ประเมินความรู้ความเข้าใจในการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยมีการกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนมองเห็นภาพได้ รองลงมาคือ มีการแสวงหาและแลกเปลี่ยนวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ ที่เป็นเช่นนั้นเพราะในการจัดการเรียนโดยใช้รูปแบบการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพมุ่งพัฒนาสู่ผู้เรียน ได้กำหนด ให้พัฒนาการตามรูปแบบการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) ที่เป็นการเสริมสร้างศักยภาพของโรงเรียน ครู และผู้บริหารสถานศึกษาให้เป็นที่มียุทธศาสตร์ ในการวางแผนการบริหารจัดการ มีวิสัยทัศน์ และสามารถกำหนดทิศทางการเปลี่ยนแปลงในการทำงานได้อย่างชัดเจน แนวทางในการจัดการศึกษาเป็นหน้าที่หลักสำคัญของสถานศึกษา คือ ความเข้มแข็งของการบริหารงานวิชาการซึ่งผู้บริหารต้องให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก องค์ประกอบที่จะให้งานบริหารวิชาการสำเร็จลุล่วงไปได้ดีขึ้นอยู่กับการบริหารงานของ ผู้บริหารงานในด้านต่างๆ

6.4.2 การประเมินการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยส่งเสริมทักษะการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย มีค่ามากที่สุด รองลงมาคือ ทักษะในการแสวงหาแนวทางใหม่ๆ มาช่วยในการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ที่เป็นเช่นนี้เพราะได้ดำเนินการตามแนวทางการพัฒนาสมรรถภาพการจัดการเรียนรู้ของครู ตามแนวทางของสำนักพัฒนาครูและบุคลากรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2557 : 62) กำหนดว่าการพัฒนาครูเป็นการส่งเสริมให้ครูในหน่วยงานได้มีความรู้ความสามารถและทักษะในการทำงานเพิ่มขึ้น อีกทั้งยังเสริมสร้างทัศนคติที่ดีในการทำงานอันจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน วิธีการพัฒนาครูมีหลายหลากวิธีผู้บริหารควรจะให้ครูทุกคนสามารถดำเนินการตามขั้นตอนการพัฒนาครู

6.4.3 การประเมินสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพภาพรวมมีทักษะอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกรายด้านพบว่า ใช้วิธีและกลยุทธ์จากหลากหลายสาขาเพื่อให้เนื้อหาที่สอนดีขึ้น มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ใช้ทรัพยากรในชุมชนเพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการเรียนรู้ กับนักเรียน ที่เป็นเช่นนี้เพราะ การปฏิบัติงานนั้นสิ่งที่จะทำให้ครูประสบความสำเร็จในวิชาชีพนั้นจำเป็นต้อง มีการพัฒนาตนเองเพื่อให้เกิดประโยชน์กับผู้เรียน ครูจึงต้องมีการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ โดยมีเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูเป็นแนวทางในการปฏิบัติ สอดคล้องกับ สำนักพัฒนาระบบบริหารงานบุคคล ส่วนท้องถิ่น (2558 : 7) กล่าวว่าครูมืออาชีพเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นความเป็นวิชาชีพชั้นสูง หรือคุณลักษณะที่ดีของครูอันเป็นที่ต้องการของสังคม ที่ครูต้องมีความรักและเมตตาต่อศิษย์ เสียสละ หมั่นเพียรศึกษา ปรับปรุงวิธีการสอน เพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เอาใจใส่ต่อศิษย์ทุกคน เป็นกำลังใจและช่วยสร้างแรงบันดาลใจให้กับศิษย์ เพื่อให้เป็นคนใฝ่รู้ ใฝ่เรียน เป็นแบบอย่างที่ดีมีจรรยาบรรณ มีจิตวิญญาณของความเป็นครู ใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล รักความยุติธรรม ยอมรับและเข้าใจ ความแตกต่างของเด็กแต่ละคน มีอุดมการณ์ ยึดมั่นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และมีคุณธรรมยึดเหนี่ยวจิตใจ

6.4.4 ทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า นักเรียนมีความสามารถในการร่วมมือกับผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยระดับสูงสุด รองลงมานักเรียนเสนอแนวความคิดอย่างสร้างสรรค์ ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ในการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ รูปแบบการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพมุ่งพัฒนาผู้เรียน ผู้วิจัยได้ส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน โดยใช้การเรียนเชิงรุกมุ่งการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้เรียนมีอิสระในการเรียน มีอิสระในการคิด และทำกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยตนเอง มีการเชื่อมโยงความรู้เข้ากับประสบการณ์ เป็นรูปแบบ การเรียนการสอนที่มีส่วนกระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมตามที่วัตถุประสงค์กำหนดไว้ ทั้งการเรียนแบบโครงงาน เป็นการจัดการเรียนรู้ที่นักเรียนทำกิจกรรมค้นคว้าหาความรู้ด้วยตัวเอง นำไปสู่การเพิ่มความรู้ที่ได้จากการลงมือปฏิบัติ การฟัง และการสังเคราะห์จากเอกสาร ผู้เชี่ยวชาญฝึกทักษะกระบวนการคิด และทักษะในการแก้ปัญหาและทักษะการนำเสนอความคิดหรือข้อค้นพบ การสอนที่เน้นทักษะกระบวนการคิด เป็นวิธีการกระตุ้นให้ผู้เรียน คิดเป็นลำดับขั้นแล้วขยายความคิดต่อเนื่องจากความคิดเดิม

6.4.5 ประเมินความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ของครู พบว่า ระดับความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ของครู มีค่าเฉลี่ยระดับสูงสุด เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ท่านพอใจในผลสำเร็จของนักเรียนตามรูปแบบการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพมุ่งพัฒนาผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาโดยภาพรวมรูปแบบการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพมุ่งพัฒนาผู้เรียน ประสบความสำเร็จ ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพมุ่งพัฒนาผู้เรียน มีความจำเป็นต้องประยุกต์ใช้ทักษะการเรียนรู้ของครูและได้รับการพัฒนาทักษะใหม่ๆ เพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอน และการดำรงอยู่ได้ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม ซึ่งนอกจากจะปลูกฝังความคิดอย่างมีวิจารณญาณและความคิดสร้างสรรค์แล้วยังต้องเน้นในเรื่องการจัดการความสลับซับซ้อน การขึ้นนำตนเอง ทักษะเหล่านี้เป็นตัวทำนายความสำเร็จใน การเรียนและการปฏิบัติงานในอนาคต การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ยึดหลักการเรียนรู้ จากสิ่งใกล้ตัว ที่นักเรียนรู้จักและคุ้นเคยได้แก่ แหล่งเรียนรู้ทั้งด้าน

กายภาพ ชีวภาพ และวิถีชุมชน เป็นสถานการณ์กระตุ้นให้เกิดคำถามอย่างกว้างพร้อมคาดเดาคำตอบ โดยอาศัยทักษะการสังเกต ตามกระบวนการวิทยาศาสตร์ เก็บข้อมูลที่ตีที่มีรายละเอียดของข้อมูลเป็นเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพต่อจากนั้นจัดกิจกรรม การสืบค้น อ่าน รวบรวมความรู้ที่ยอมรับเป็นความรู้สากล เพื่อนำมาอภิปรายสร้างกระบวนการกลุ่ม นำความรู้สากลมา สนับสนุนคำตอบที่คาดเดาก่อนหน้าว่าเป็นที่ยอมรับถูกต้องเชื่อถือได้หรือนำไปโต้แย้งคำตอบที่คาดเดาไว้ก่อนหน้าให้ตกลงไป

6.4.6 การถอดบทเรียนผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะ ความเป็นครูมืออาชีพมุ่งพัฒนาสู่ผู้เรียน สรุปได้ว่า

การดำเนินการการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ เป็นการปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการ นำหลักการเพิ่ม ประสิทธิภาพของระบบราชการและการแสวงหาประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศ โดยมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ คำนี้ถึงหลักความคุ้มค่า การจัดการโครงสร้างที่กะทัดรัดและแนวราบ การเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วม ตลอดทั้งการ มุ่งเน้นการให้บริการแก่ประชาชนโดยคำนึงถึงคุณภาพเป็นสำคัญ อีกทั้งการพัฒนาผู้เรียนกลุ่มอ่อนให้มีผลการเรียนที่สูงขึ้นโดย จัดการเรียนซ่อมเสริม กับนักเรียนกลุ่มอ่อน ส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนกลุ่มเก่งและปานกลางให้มีผลการเรียนในระดับดียิ่งขึ้น ยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนตลอดจนพัฒนาผลการทดสอบความสามารถพื้นฐานผู้เรียนระดับชาติ และการ ทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน อีกทั้งสร้างความตระหนักให้ผู้ปกครองในการดูแลเอาใจใส่ผู้เรียนให้มีการแสวงหาความรู้ด้วย ตนเองอย่างสม่ำเสมอ และให้มีการทบทวนบทเรียน ตลอดจนเล็งเห็นความสำคัญของการเรียนเพื่อพัฒนาตนเองและพัฒนา สังคม

ในการพัฒนา นักเรียนมีการพัฒนาทางการแสวงหาความรู้ได้อย่างดีขึ้น นักเรียนมีการสร้างกลุ่มความ ร่วมมือเพื่อให้ความช่วยเหลือกันภายในกลุ่ม แต่ทั้งนี้ครูควรให้การแนะนำในการแบ่งกลุ่มให้คณะความสามารถ และควรที่จะ มอบหมายงานในหน้าที่ความรับผิดชอบให้ชัดเจน และเหมาะสมกับความสามารถของนักเรียนที่เป็นสมาชิกในกลุ่ม อีกทั้งครู ควรใส่ใจเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ในชั้นเรียนเบื้องต้น แล้วเร่งแก้ไขก่อนจะเป็นเรื่องที่ใหญ่ขึ้น และควรมีความกระตือรือร้น เร่งหา แนวทางในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ในชั้นเรียน ครูควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน ชุมชน และช่วยให้ผู้เรียนได้ เชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิม เพื่อสร้างความหมาย ความเข้าใจในเนื้อหาสาระหรือข้อมูลที่เรียนรู้อีก และกำหนดให้นักเรียน ได้จัดระเบียบข้อมูลที่เรียนรู้ด้วยผังกราฟิก ซึ่งจะช่วยให้ง่ายแก่การจดจำ และจำได้นานยิ่งขึ้น แม้จะเรียนผ่านไปนานแล้ว

หัวใจสำคัญของการทำงานเป็นทีมอีกอย่างหนึ่งก็คือการที่นักเรียนมีผู้นำกลุ่มที่ดี ผู้นำเปรียบเสมือนกับต้นเรือที่ จะคอยบังคับเรือไปในทิศทางที่ถูกต้อง การให้อำนาจผู้นำกลุ่มในการบริหารตลอดจนการตัดสินใจนั้นเป็นสิ่งสำคัญ และหาก ผู้นำใช้อำนาจนี้อย่างมีประสิทธิภาพก็จะเกิดการดำเนินงานที่มีศักยภาพเช่นกัน อีกทั้งโรงเรียนเทศบาล 5 (กระต๊ากไทย อนุเคราะห์) ควรใช้แนวทางนักการศึกษาที่ประสบความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนมาเป็นต้นแบบในการพัฒนาโรงเรียน แล้วนำมาปรับปรุง บูรณาการเพื่อประยุกต์ให้เหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่น ชุมชนและโรงเรียนเทศบาล อีกทั้งจุดแข็งของ โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในแหล่งชุมชนที่มีประวัติศาสตร์ มาช้านาน โรงเรียนควรกำหนดให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ของโรงเรียนในรูปแบบของหลักสูตรท้องถิ่น

ครูควรกระตุ้นให้ผู้เรียนตั้งคำถามและตรวจสอบคำถามของพวกเขา เพื่อให้แสวงหาคำตอบโดยใช้การสืบค้น ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล วิธีการเช่นนี้จะทำให้การจัดการเรียนมีความหมายมากขึ้น บทเรียนไม่จำเป็นต้องจบลงด้วยคำตอบ ที่ถูก แต่ควรจะเป็นคำตอบที่สามารถขยายผลไปสู่การตั้งคำถามของผู้เรียนต่อไป เพราะแนวคิดสมัยใหม่มองว่าความคิดของ นักเรียนมีคุณค่า นักเรียนจะใช้พัฒนาความหมายของตนเองแทนการถ่ายโอนความรู้จากครู โดยจะเน้นการคิดเชิงวิพากษ์ มากกว่าข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง อีกทั้งกิจกรรมการเรียนควรมีความหมายและน่าสนใจให้กับนักเรียน นักเรียนควรได้รับอนุญาต ในการสร้างพัฒนาและประยุกต์ใช้ความรู้หรือทักษะเพิ่มเติม นักเรียนควรมีทางเลือกและได้รับโอกาสที่จะเป็นนักวางแผน

และผู้มีอำนาจตัดสินใจ กิจกรรมควรสร้างขึ้นที่ช่วยให้เด็กที่ใช้ประโยชน์จากความรู้ในสถานการณ์ใหม่ นักเรียนควรจะเป็นการสนับสนุนในการหาคำตอบสำหรับคำถามของตัวเองโดยใช้การคิดวิเคราะห์

ในการดำเนินงานการพัฒนา รูปแบบการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพมุ่งพัฒนาสู่ผู้เรียน โรงเรียนเทศบาล 5 (กระต่ายไทยอนุเคราะห์) กิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน โรงเรียนได้ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยตรง การพัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถทางด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนผลที่ได้จากการพัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถ และสามารถนำทักษะความรู้ต่างๆ ย้อนกลับส่งผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้นักเรียนมีความสนใจ ใฝ่รู้มากขึ้น นักเรียนมีความรู้ตามสาระการเรียนรู้ที่เรียน และมีทักษะการเรียนรู้ ทักษะในการแก้ปัญหาที่ไปสู่การเรียนรู้ที่ยั่งยืน นักเรียนมีความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทำให้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ทั้งระดับสถานศึกษา และระดับระดับชาติ

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

7.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

7.1.1 จากผลการวิจัยการพัฒนา รูปแบบการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพมุ่งพัฒนาสู่ผู้เรียน พบว่า มุ่งองค์ประกอบของรูปแบบคือ EPPPE Model 5 ขั้นตอน 1) การสร้างความเป็นเลิศ (Excellence : E) 2) การพัฒนาครูให้เป็นมืออาชีพ (Professional Teachers : P) 3) การมีส่วนร่วม (Participation : P) 4) การเรียนเชิงรุก (Proactive : P) 5) การขยายผล (Expansion : E) ดังนั้นผู้บริหาร เพื่อนครูและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้มีการใช้รูปแบบการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพมุ่งพัฒนาสู่ผู้เรียน เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา

7.1.2 ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านตนเองของครู มีการส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ครูได้พัฒนาทักษะ ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน เพื่อยกระดับสมรรถภาพทางวิชาชีพ และปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพครูที่กำหนดไว้

7.1.3 ผู้บริหารควรมอบหมายงานให้ตรงตามความถนัดของครู เปิดโอกาสให้ได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานที่ท้าทาย พร้อมทั้งให้อิสระ และอำนาจในการตัดสินใจ โดยมีการควบคุมที่พอเหมาะ เพื่อให้การทำงานมีความหลากหลาย โดยยึดผลของการปฏิบัติงานเป็นหลัก

7.1.4 ครูต้องเร่งพัฒนาด้านตนเองให้มีความรู้ความสามารถในด้านการถ่ายทอดความรู้การใช้เทคนิควิธีการใหม่ๆ ที่น่าสนใจอย่างสม่ำเสมอ

7.2 ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

7.2.1 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับของสังคมที่มีต่อการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา

7.2.2 ควรทำวิจัยเชิงคุณภาพปัจจัยจุดที่ส่งผลต่อความเป็นครูมืออาชีพ โดยใช้ตัวแปร คือ การยอมรับของสังคม ความก้าวหน้าในงาน และลักษณะงาน

7.2.3 ควรวิจัยแบบผสมเพื่อให้ได้องค์ความรู้ในด้านปัจจัยของความเป็นครูมืออาชีพส่งผลต่อการยอมรับของสังคม

7.2.4 ควรศึกษาการวิจัยการพัฒนา รูปแบบการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพมุ่งพัฒนาสู่ผู้เรียน แต่ละองค์ประกอบทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ

7.2.5 ควรศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพมุ่งพัฒนาผู้เรียน ของผู้บริหารสถานศึกษาขนาดใหญ่ระหว่างภาครัฐและเอกชนและเปรียบเทียบความแตกต่างในการบริหาร

8. รายการอ้างอิง

- เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ. (2556). การจัดการภาครัฐแนวใหม่. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2558). การบริหารงานภาครัฐแนวใหม่. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.
- สมพงษ์ เกศานุช และคณะ. (2560). การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ : ทิศทางการกำหนด กระบวนทัศน์ ในการบริหารจัดการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตหนองคาย. สาขาวิชารัฐศาสตร์คณะสังคมศาสตร์. หนองคาย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย.
- สมภพ ดวงอ่อม. (2554). สมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 2. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. ชลบุรี : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2558). มาตรฐานการประกอบวิชาชีพครู. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2555). การพัฒนาครูจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). การจัดอันดับของ IMD มองสถิติและตัวชี้วัดทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักพัฒนาครูและบุคลากรการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2557). การพัฒนาสมรรถภาพการจัดการเรียนรู้ของครู. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น. (2558). คู่มือเส้นทางครูมืออาชีพสำหรับครูผู้ช่วย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- อัมมาร สยามวาลาและคณะ. (2558). ยกเครื่องการศึกษาไทย: สู่อุทิศที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI).
- อารีรัตน์ วัฒนสิน. (2554). เอกสารการอบรมครู "ครูมืออาชีพ". กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- David Osborne and Ted Gaebler. (1992). Reinventing Government. M.A. : Addison-Wesley Publishing.

แนวทางส่งเสริมสุขภาพองค์รวมของผู้สูงอายุ
บ้านดงป่าลัน ตำบลขี้เหล็ก อำเภอมะแตง จังหวัดเชียงใหม่
GUIDELINES FOR PROMOTING THE HOLISTIC HEALTH OF THE ELDERLY
AT BAN DONG PA LUN VILLAGE, KHI LEK SUBDISTRICT PROVINCE
อรอนงค์ กิตต์อนันต์¹ อภัสรา คงหล่อ² และ ปรีชา วงศ์ทิพย์³

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องแนวทางส่งเสริมสุขภาพองค์รวมของผู้สูงอายุ บ้านดงป่าลัน ตำบลขี้เหล็ก อำเภอมะแตง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสุขภาพองค์รวมและศึกษาแนวทางส่งเสริมสุขภาพองค์รวมของผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60-79 ปี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง พบว่า ผู้สูงอายุมีระดับการปฏิบัติตามสุขภาพองค์รวมทั้งสี่ด้าน โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก (4.64 ± 0.56) เมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงอันดับจากมากไปหาน้อย อันดับแรก ได้แก่ สุขภาพด้านปัญญา/จิตวิญญาณ (4.94 ± 0.15) รองลงมาสุขภาพด้านสังคม (4.82 ± 0.51) สุขภาพด้านจิตใจ (4.51 ± 0.75) และสุขภาพด้านร่างกาย (4.29 ± 0.84) จึงได้สร้างแนวทางส่งเสริมสุขภาพองค์รวมของผู้สูงอายุ โดยแบ่งเป็น 3 ระดับ ดังนี้ ระดับบุคคล ได้แก่ มีความรับผิดชอบต่อสุขภาพ การออกกำลังกายทั้งที่เป็นแบบแผน และไม่เป็นแบบแผน ใส่ใจโภชนาการนอนหลับอย่างเพียงพอ มีการป้องกันอุบัติเหตุ ใช้สมุนไพรในการบริโภค และป้องกันโรค รู้จักจัดการกับความเครียดของตนเอง สร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และทำกิจกรรมนันทนาการที่ชื่นชอบ ปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา ระดับชุมชน จัดสถานที่ออกกำลังกายที่มีความสะดวกและปลอดภัย จัดชมรมส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ เตรียมความพร้อมบุคคลที่จะเข้าสู่ผู้สูงอายุ ตั้งกลุ่มส่งเสริมภูมิปัญญาชาวบ้าน ส่งเสริมการใช้สมุนไพรในการบริโภค และป้องกันโรคสำหรับทุกช่วงวัยระดับหน่วยงาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนงบประมาณและจัดสรรบุคลากรสาธารณสุขจัดบริการส่งเสริมสุขภาพ

คำสำคัญ : สุขภาพด้านร่างกาย, สุขภาพด้านจิตใจ, สุขภาพด้านสังคม, สุขภาพด้านปัญญา/จิตวิญญาณ, แนวทางส่งเสริมสุขภาพ

Abstract

Research on Guidelines for Promoting the Holistic health of the Elderly at Ban Dong Pa Lan Village, Khi Lek Subdistrict, Mae Taeng District, Chiang Mai Province. The objectives of this study were to study the overall well-being of the elderly and to study guidelines for promoting the holistic well-being of the elderly. The research instrument was a semi-structured interview. It was found that the elderly had a very good level of overall four aspects of holistic wellbeing (4.64 ± 0.56). When considering each item, ranked in descending order, the first was spiritual well being (4.94 ± 0.15), followed by social well being (4.82 ± 0.51), psychological well being (4.51 ± 0.75) and spiritual well being (4.94 ± 0.15). Body (4.29 ± 0.84). From the study of the holistic wellbeing of the elderly in all four areas. the guidelines for promoting the holistic wellbeing of the elderly were created, divided into 3 levels as follows. The individual levels are responsible for health, regular and non-formal exercise, attention to nutrition, adequate sleep, prevention of accidents,

^{1,2} นักศึกษาปริญญาตรี สาขาวิชาบ้านและชุมชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

³ รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาบ้านและชุมชน ภาควิชามนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

consuming herbs and prevention of disease, knowing how to manage their stress and follow the principles of Buddhism. The community level provides a convenient and safe exercise facility. Organize a health promotion club for the elderly prepare people to enter the elderly, set up a group to promote folk wisdom, promote the use of herbs for consumption and prevent disease for all ages and Department level Local government organizations support budgets and allocate health personnel to organize health promotion services.

Keywords: PHYSICAL WELL-BEING, MENTAL WELL-BING, SOCIAL WELL-BEING, COGNITIVE/ SPIRITIVE WELL-BEING, HEALTH PROMOTION GUIDELINES.

1. บทนำ

ประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ (ageing society) อย่างเต็มรูปแบบ โดยปัจจุบันมีจำนวนประชากรผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไปรวม 11,136,059 คน คิดเป็นร้อยละ 16.73 % ของประชากรทั้งหมด 66,558,935 คน (ข้อมูล : จากกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, กรมผู้สูงอายุ ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2563) การเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุนั้นเป็นสถานการณ์ที่ทุกฝ่ายจะต้องทำความเข้าใจ และร่วมกันตระหนักถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม จาก การเพิ่มจำนวนมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ของผู้สูงอายุในประเทศไทย การทำให้ผู้สูงอายุอยู่อย่างมีความสุข หมายถึง ผู้สูงอายุต้องมีสุขภาพที่ดี ซึ่งองค์การอนามัยโลก ได้นิยามคำว่า “สุขภาพ” หมายถึง สุขภาพที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย จิตใจ สังคม และปัญญา มิใช่เพียง การปราศจากโรคหรือความพิการเท่านั้น ซึ่งสอดคล้อง (พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติปี, 2550) กล่าวไว้ว่า สุขภาพที่สมบูรณ์ทุกอย่างต้องเชื่อมโยงกัน สะท้อนถึงความเป็นองค์รวมอย่างแท้จริงของสุขภาพที่เกื้อหนุนและเชื่อมโยงกัน ทั้ง 4 มิติ คนไทยมีสุขภาพที่ยั่งยืน หมายถึง คนไทยมีสุขภาพดีครบทั้งสี่ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา คือ

1. สุขภาพทางกาย หมายถึง การมีร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง มีสิ่งแวดล้อมดี ไม่มีอุบัติเหตุ
2. สุขภาพทางจิต หมายถึง จิตใจที่เป็นสุข ผ่อนคลาย ไม่เครียด มีความเมตตา กรุณา มีสติ เป็นต้น
3. สุขภาพทางสังคม หมายถึง การอยู่ร่วมกันด้วยดีในครอบครัว ชุมชน สถานที่ทำงาน ซึ่งรวมถึงการมีบริการทางสังคมที่ดี และมีสันติภาพ
4. สุขภาพทางปัญญา หมายถึง ความสุข อันประเสริฐที่เกิดจากการมีปัญญา เข้าถึงความจริงอันถ่องแท้ ลดละความเห็นแก่ตัว อยู่ในสังคม อย่างมีศักดิ์ศรี

จากการศึกษาบริบทชุมชนบ้านดงपालัน ตำบลชีเหล็ก อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าคนในชุมชนมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ลักษณะครอบครัวเป็นแบบขยายที่มีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ด้วยและมีบางส่วนที่อาศัยอยู่เพียงลำพัง เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุจะมี การเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายเสื่อมถอยลง ทำให้เสี่ยงต่อการเกิดโรค ส่งผลให้เกิดความวิตกกังวลในการดำเนินชีวิต บางรายขาดโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม อีกทั้งชุมชนยังขาดกิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาพของครอบครัวของผู้สูงอายุและคนในชุมชน

ทั้งนี้ การศึกษาสุขภาพของครอบครัวและแนวทางส่งเสริมสุขภาพของครอบครัวของผู้สูงอายุในชุมชนบ้านดงपालัน ตำบลชีเหล็ก อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางและเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมสุขภาพของสูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนเตรียมความพร้อมรับมือต่อความเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทยที่ได้มีการคาดการณ์แนวโน้มจำนวนผู้สูงอายุที่กำลังเพิ่มมากขึ้นในประเทศไทย สู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุไทยอย่างมีคุณภาพในอนาคต

2. วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อศึกษาสุขภาวะองค์กรรวมของผู้สูงอายุ บ้านดงป่าลัน ตำบลชีเหล็ก อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
- 2.2 เพื่อศึกษาแนวทางส่งเสริมสุขภาวะองค์กรรวมของผู้สูงอายุ บ้านดงป่าลัน ตำบลชีเหล็ก อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาสุขภาวะองค์กรรวม และแนวทางส่งเสริมสุขภาวะองค์กรรวมของผู้สูงอายุ บ้านดงป่าลัน ตำบลชีเหล็ก อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรม และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสุขภาพองค์กรรวม แนวคิดสุขภาพชุมชน แนวคิดสาธารณสุขมูลฐาน แนวคิดและทฤษฎีพฤติกรรมกรรมการสร้างเสริมสุขภาพ แนวคิด การเปลี่ยนแปลงของร่างกายและสมรรถภาพตามวัย และผู้วิจัยได้ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้ (บุญชินและคณะ 2557) ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการส่งเสริมสุขภาวะแบบองค์กรรวมของผู้สูงอายุในจังหวัดฉะเชิงเทรา (พระครูประภากรสิริธรรม, 2560) ศึกษาสุขภาวะของผู้สูงอายุในเขตชุมชนท่าอิฐ วัดแสงสิริธรรม ตำบลท่าอิฐ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี (ฉวีวรรณ และคณะ, 2561) ศึกษาอาหารพื้นบ้าน : กระบวนการจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและจริยธรรมทางสังคมในชุมชนภาคเหนือ (ขวัญสุดา, 2559) ศึกษาความสุข ความทุกข์ และสุขภาพจิตผู้สูงอายุ ในชุมชนแห่งหนึ่งในภาคเหนือตอนบน ประเทศไทยและ(พระปลัดวีระชนม์และคณะ, 2560) ศึกษาการเสริมสร้างความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนา

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาแบบผสมวิธี โดยใช้แบบสัมภาษณ์ และการประชุมกลุ่มในการเก็บข้อมูล

4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุวัยต้นและวัยกลาง อายุ 60-79 ปี สามารถอ่านออก เขียนได้หรือสื่อสารให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ และไม่พิการ จำนวน 100 คน จากประชากรผู้สูงอายุทั้งหมด 134 คน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของทาโรยามาเน่ (Taro Yamane, 1967) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 %

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งเป็น 2 ระยะ มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

ระยะที่ 1 ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์และนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ โดยการทดสอบหาค่าเที่ยงตรงของเนื้อหาและนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) จากสูตร (Riviovelli and Hambleton, 1997) ได้ผลดังนี้

ผลการทดสอบหาค่าเที่ยงตรงของเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ที่มีความคิดเห็นต่อแบบสัมภาษณ์สุขภาวะองค์กรรวมผู้สูงอายุในแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านร่างกาย มีค่าเท่ากับ 1.00
2. ด้านจิตใจ มีค่าเท่ากับ 0.86
3. ด้านสังคม มีค่าเท่ากับ 1.00
4. ด้านปัญญา/จิตวิญญาณ มีค่าเท่ากับ 0.94

จากการวิเคราะห์ค่าเที่ยงตรงของเนื้อหา การปฏิบัติตนตามสุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุ จากผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดสี่ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านปัญญา/จิตวิญญาณ มีค่าเฉลี่ยรวมทั้งหมดเท่ากับ 0.95 แสดงให้เห็นว่าแบบสัมภาษณ์ฉบับนี้สามารถนำไปเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้

ระยะที่ 2 การประชุมกลุ่ม ประเด็นแนวทางส่งเสริมสุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุ บ้านดงปลาดิน ตำบลชีเหล็ก อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ร่วมกับผู้นำชุมชนและคณะกรรมการ จำนวน 4 คน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน 4 คน ผู้สูงอายุและสมาชิกในชุมชน จำนวน 9 คน รวมทั้งหมดจำนวน 17 คน ซึ่งในการประชุมในครั้งนี้แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม

4.3 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปและดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ระยะที่ 1

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ โดยวิธีการหาค่าความถี่แล้วสรุปผลเป็นคำร้อยละ

ส่วนที่ 2 แบบสัมภาษณ์สุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านปัญญา/จิตวิญญาณ ลักษณะคำถามเป็นแบบกึ่งโครงสร้างโดยให้เลือกตอบเพียงคำตอบเดียว ดังนี้

1) วิเคราะห์ข้อมูลรายข้อ และแต่ละด้านโดยวิธีการหาค่าความถี่แล้วสรุปผลเป็นคำร้อยละ

2) การปฏิบัติตนที่ดีให้คะแนนตามเกณฑ์ ดังนี้

เป็นประจำ	หมายถึง	มีการปฏิบัติมากกว่า 7 ครั้งขึ้นไปใน 10 ครั้งที่พบสถานการณ์นั้นๆ = 5
บ่อยครั้ง	หมายถึง	มีการปฏิบัติ 5-6 ครั้งใน 10 ครั้งที่พบสถานการณ์นั้นๆ = 4
บางครั้ง	หมายถึง	มีการปฏิบัติ 3-4 ครั้งใน 10 ครั้งที่พบสถานการณ์นั้นๆ = 3
นานๆครั้ง	หมายถึง	มีการปฏิบัติ 1-2 ครั้งใน 10 ครั้งที่พบสถานการณ์นั้นๆ = 2
ไม่เคย	หมายถึง	ไม่เคยมีการปฏิบัติที่พบสถานการณ์นั้นๆ = 1

ยกเว้น ด้านร่างกาย ได้แก่ ข้อ 13, 17, 18 และ 19

ด้านจิตใจ ได้แก่ ข้อ 8 ให้คะแนนตามเกณฑ์ ดังนี้

เป็นประจำ	หมายถึง	มีการปฏิบัติมากกว่า 7 ครั้งขึ้นไปใน 10 ครั้งที่พบสถานการณ์นั้นๆ = 1
บ่อยครั้ง	หมายถึง	มีการปฏิบัติ 5-6 ครั้งใน 10 ครั้งที่พบสถานการณ์นั้นๆ = 2
บางครั้ง	หมายถึง	มีการปฏิบัติ 3-4 ครั้งใน 10 ครั้งที่พบสถานการณ์นั้นๆ = 3
นานๆครั้ง	หมายถึง	มีการปฏิบัติ 1-2 ครั้งใน 10 ครั้งที่พบสถานการณ์นั้นๆ = 4
ไม่เคย	หมายถึง	ไม่เคยมีการปฏิบัติที่พบสถานการณ์นั้นๆ = 5

(กานดา, 2530, น.210 อ้างถึงใน ศิรินาถ, 2555, น.26) ผลคะแนนที่ได้จะนำมาวิเคราะห์ หาค่าเฉลี่ย และเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมตามที่ได้รับจริง ซึ่งการแปลความหมาย ตามเครื่องมือ Linkert Scale

มีเกณฑ์แบ่งระดับค่าเฉลี่ย ดังนี้

ค่าเฉลี่ยในระดับที่ 5	4.21 - 5.00	หรือร้อยละ 80-100 อยู่ในระดับดีมาก
ค่าเฉลี่ยในระดับที่ 4	3.41 - 4.20	หรือร้อยละ 60-79 อยู่ในระดับดี
ค่าเฉลี่ยในระดับที่ 3	2.61 - 3.40	หรือร้อยละ 40-59 อยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยในระดับที่ 2 1.81 - 2.60 หรือร้อยละ 20-39 อยู่ในระดับพอใช้

ค่าเฉลี่ยในระดับที่ 1 1.00 - 1.80 หรือร้อยละ 1-19 อยู่ในระดับควรปรับปรุง

ส่วนที่ 3 วิเคราะห์กิจกรรมที่ผู้สูงอายุคิดหรือต้องการเพื่อส่งเสริมสุขภาพของครอบครัวรวมทั้งด้าน โดยบรรยายเชิงพรรณนา
ระยะที่ 2

วิเคราะห์ข้อมูลจากการประชุมกลุ่มร่วมกับผู้นำชุมชนและคณะกรรมการ จำนวน 4 คน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน 4 คน ผู้สูงอายุและสมาชิกในชุมชน จำนวน 9 คน ทั้งหมดจำนวน 17 คน ซึ่งในการประชุมในครั้งนี้แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ประเด็นแนวทางส่งเสริมสุขภาพของครอบครัวของผู้สูงอายุ บ้านดงपालัน ตำบลชีเหล็ก อำเภอมะแตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยการบรรยายเชิงพรรณนา

5. สรุปผลการวิจัย

5.1 ระยะที่ 1

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ พบว่า ผู้สูงอายุบ้านดงपालัน ตำบลชีเหล็ก อำเภอมะแตง จังหวัดเชียงใหม่ จากผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ทั้งหมด 100 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 62.00 และเพศชาย จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 38.00 ซึ่งส่วนใหญ่พบว่าเป็นผู้สูงอายุตอนต้น ช่วงอายุ 60-69 ปี หนึ่งคนจะเป็นเพียงแค่ 1 โรค เช่น โรคความดันโลหิตสูง มะเร็ง ไชมันอดตันในเส้นเลือด ภาวะเบาหวาน มักมีวิธีการดูแลตนเองโดยการกินยาตามแพทย์สั่ง ผู้สูงอายุมีสุขภาพที่แข็งแรง ขาว สะอาด และสามารถใช้งานได้จริงมากถึง 20 ปี โดยเป็นฟันแท้

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์สุขภาพของครอบครัวของผู้สูงอายุ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านปัญญา/จิตวิญญาณ ลักษณะคำถามเป็นแบบกึ่งโครงสร้างโดยให้เลือกตอบเพียงคำตอบเดียว พบว่า ผู้สูงอายุมีระดับการปฏิบัติตนตามสุขภาพของครอบครัว อยู่ในระดับดีมาก (4.64 ± 0.56) เรียงอันดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ สุขภาพด้านปัญญา/จิตวิญญาณ (4.94 ± 0.15) สุขภาพด้านสังคม (4.82 ± 0.51) สุขภาพด้านจิตใจ (4.51 ± 0.75) และสุขภาพด้านร่างกาย (4.29 ± 0.84)

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพของครอบครัวที่ผู้สูงอายุต้องการให้เกิดขึ้นในชุมชนในแต่ละด้าน พบว่า ผู้สูงอายุต้องการให้มีกิจกรรมออกกำลังกาย สถานที่ออกกำลังกายมีความสะดวก และปลอดภัย กลุ่มเยาวชนเป็นผู้นำออกกำลังกายอย่างต่อเนื่อง และอบรมการออกกำลังกายแบบง่ายทำได้ที่บ้าน อีกทั้งยังต้องการกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพและสร้างอาชีพในชุมชน

5.2 ระยะที่ 2

ผลการสรุปแนวทางส่งเสริมสุขภาพของครอบครัวของผู้สูงอายุ บ้านดงपालัน ตำบลชีเหล็ก อำเภอมะแตง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า แนวทางส่งเสริมสุขภาพของครอบครัวของผู้สูงอายุ บ้านดงपालัน ตำบลชีเหล็ก อำเภอมะแตง จังหวัดเชียงใหม่สามารถแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังต่อไปนี้

5.2.1 ระดับบุคคล

ผู้สูงอายุควรมีความรับผิดชอบต่อสุขภาพ หมั่นแสวงหาความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพที่ทันสมัยอย่างต่อเนื่องผ่านคน ในครอบครัว การอ่านหนังสือ ฟังวิทยุหรือดูรายการโทรทัศน์ มีการตรวจสุขภาพเป็นประจำทุกปี ออกกำลังกายทั้งที่เป็นแบบแผนและที่ไม่เป็นแบบแผน ใส่ใจโภชนาการของตนเองให้มากขึ้น ควรรับประทานอย่างน้อยวันละ 3 มื้อ พยายามจัดให้ครบทั้ง 5 หมู่ในแต่ละมื้อ วัตถุดิบสามารถหาได้จากในครัวเรือนหรือในชุมชน หลีกเลี่ยงอาหารไม่มีประโยชน์ ได้แก่ อาหารรสจัด หวาน เค็ม มัน รวมทั้งน้ำอัดลม และเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ อีกทั้งยังต้องมีการดื่มน้ำอย่างน้อยวันละ 7-8 แก้ว เพื่อ

ช่วยให้เซลล์ต่างๆของร่างกายอยู่ในภาวะสมดุล ทำงานได้ตามปกติ มีการนอนหลับอย่างเพียงพออย่างน้อยวันละ 6-8 ชั่วโมง หากมีปัญหาเรื่องนอนหลับควรเน้นการสวดมนต์ทำสมาธิ และมีการป้องกันอุบัติเหตุในครัวเรือน โดยเฉพาะที่ห้องน้ำ และทางเดินนอกตัวบ้าน หันมาใช้สมุนไพรเพื่อการบริโภค ป้องกันโรค และรู้จักจัดการความเครียดของตนเอง

5.2.3 ระดับชุมชน

จัดกิจกรรมส่งเสริมการออกกำลังกาย เชิญชวนกลุ่มเยาวชนเป็นผู้นำออกกำลังกายอย่างต่อเนื่อง มีการจัดหาสถานที่ออกกำลังกาย สถานที่พักผ่อนหย่อนใจให้มีความปลอดภัย สะดวกต่อการทำกิจกรรม จัดกิจกรรมส่งเสริม การผลิตหรือปลูกผักปลอดภัย (ผักสวนครัวรั้วกินได้) รวมถึงการปลูก และหันมาใช้สมุนไพรในการส่งเสริมสุขภาพ จัดชมรมส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ คือ กิจกรรมฝึกอบรมอาชีพด้านคหกรรม กิจกรรมฝึกอบรมอาชีพด้านหัตถกรรม กิจกรรมฝึกอบรมอาชีพด้านงานประดิษฐ์ จัดกิจกรรมเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ คือ อสม. มีการเยี่ยมเยียนผู้สูงอายุที่บ้านหรือผู้สูงอายุที่เป็นผู้ป่วยติดเตียง เพื่อรับฟังปัญหาความต้องการของผู้สูงอายุ และตรวจสอบสุขภาพเบื้องต้นของผู้สูงอายุ พร้อมให้คำปรึกษาการดูแลเกี่ยวกับสุขภาพ และจัดกิจกรรมบริการสุขภาพเคลื่อนที่ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุที่เดินทางไปยังโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลรำเปิงลำบาก

5.2.2 ระดับหน่วยงาน

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนงบประมาณในการทำกิจกรรมต่างๆอย่างเพียงพอ เช่น สนับสนุนอุปกรณ์ด้านนันทนาการ สนับสนุนเครื่องออกกำลังกาย และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆให้กับชุมชน จัดสรรนักวิชาการหรือบุคลากรสาธารณสุข จัดบริการส่งเสริมสุขภาพ เช่น การให้สุขศึกษากับคนทั่วไปให้มีความรู้ในการดูแลสุขภาพและมีพฤติกรรมสุขภาพที่ดี รวมถึงการสุขภาพบาลสิ่งแวดล้อม มีการป้องกัน และควบคุมโรคติดต่อและไม่ติดต่อทั้งในระดับชุมชน และระดับตำบล จัดกิจกรรมรดน้ำดำหัวสูงอายุ สืบฮีต ดยฮอย ปาเวณีปีใหม่เมือง ระดับตำบลเพื่อให้ลูกหลานแสดงความเคารพนับถือ ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีความภาคภูมิใจ ได้ความรักความอบอุ่น และจัดอบรมอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน คือ จัดอบรมอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ให้มีความรู้ในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล

6. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์สุขภาพของครัวเรือนของผู้สูงอายุ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านปัญญา/จิตวิญญาณ ลักษณะคำถามเป็นแบบกึ่งโครงสร้างโดยให้เลือกตอบเพียงคำตอบเดียว

พบว่า ผู้สูงอายุมีระดับการปฏิบัติตนตามสุขภาพของครัวเรือน อยู่ในระดับดีมาก (4.64 ± 0.56) เรียงอันดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ สุขภาวะด้านปัญญา/จิตวิญญาณ (4.94 ± 0.15) สุขภาวะด้านสังคม (4.82 ± 0.51) สุขภาวะด้านจิตใจ (4.51 ± 0.75) และสุขภาพด้านร่างกาย (4.29 ± 0.84) ตามลำดับ ไม่สอดคล้องกับพระครูประภากรสิริธรรม. (2560) ศึกษาสุขภาพของผู้สูงอายุในเขตชุมชนท่าอิฐ วัดแสงสิริธรรม ตำบลท่าอิฐ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พบว่าสุขภาพทางปัญญา (ค่าเฉลี่ย = 4.00) และสุขภาพทางสังคม (ค่าเฉลี่ย = 3.73) อยู่ในระดับมาก ส่วนสุขภาพทางกาย (ค่าเฉลี่ย = 3.47) สุขภาพทางจิตใจ (ค่าเฉลี่ย = 3.40) อยู่ในระดับปานกลาง

ผลการวิเคราะห์กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพของครอบครัวที่ผู้สูงอายุต้องการให้เกิดขึ้นในชุมชนในแต่ละด้าน พบว่า ผู้สูงอายุต้องการให้มีกิจกรรมออกกำลังกาย สถานที่ออกกำลังกายมีความสะดวก และปลอดภัยกลุ่มเยาวชนเป็นผู้นำออกกำลังกายอย่างต่อเนื่อง และอบรมการออกกำลังกายแบบง่ายทำได้ที่บ้าน อีกทั้งยังต้องการกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพและสร้างอาชีพในชุมชน

ผลการสรุปแนวทางส่งเสริมสุขภาพของครอบครัวของผู้สูงอายุ บ้านดงपालัน ตำบลชีเหล็ก อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า แนวทางส่งเสริมสุขภาพของครอบครัวของผู้สูงอายุ บ้านดงपालัน ตำบลชีเหล็ก อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ สามารถแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังต่อไปนี้

ระดับบุคคล

ผู้สูงอายุควรมีความรับผิดชอบต่อสุขภาพ หมั่นแสวงหาความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพที่ทันสมัยอย่างต่อเนื่อง ผ่านคนในครอบครัว การอ่านหนังสือ ฟังวิทยุหรือดูรายการโทรทัศน์ มีการตรวจสุขภาพเป็นประจำทุกปี ออกกำลังกายทั้งที่เป็นแบบแผนและที่ไม่เป็นแบบแผน ใส่ใจโภชนาการของตัวเองให้มากขึ้น ควรรับประทานอาหารอย่างน้อยวันละ 3 มื้อ พยายามจัดให้ครบทั้ง 5 หมู่ในแต่ละมื้อ วัตถุประสงค์สามารถหาได้จากในครัวเรือนหรือในชุมชน หลีกเลี่ยงอาหารไม่มีประโยชน์ ได้แก่ อาหารรสจัด หวาน เค็ม มัน รวมทั้งน้ำอัดลม และเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ อีกทั้งยังต้องมีการดื่มน้ำอย่างน้อยวันละ 7-8 แก้ว เพื่อช่วยให้เซลล์ต่างๆของร่างกายอยู่ในภาวะสมดุล ทำงานได้ตามปกติ มีการนอนหลับอย่างเพียงพออย่างน้อยวันละ 6-8 ชั่วโมง หากมีปัญหาเรื่องนอนหลับควรเน้นการสวดมนต์ทำสมาธิ และมีการป้องกันอุบัติเหตุในครัวเรือน โดยเฉพาะที่ห้องน้ำ และทางเดินนอกตัวบ้าน หันมาใช้สมุนไพรเพื่อการบริโภค ป้องกันโรค และรู้จักจัดการความเครียดของตนเอง สอดคล้องกับ เพนเดอร์, 1996 อ้างใน จิราวัลณ์ วินาลัยนากุล. (2561) กล่าวว่า พฤติกรรมการดูแลสุขภาพเป็นการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อป้องกันโรค มีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นแบบแผนการดำเนินชีวิต พฤติกรรมดังกล่าว สามารถกระทำได้ในชีวิตประจำวันซึ่งครอบคลุมพฤติกรรมด้านต่างๆ 6 ด้าน คือ ความรับผิดชอบต่อสุขภาพ การเคลื่อนไหวร่างกายหรือออกกำลังกาย การมีโภชนาการที่ดี การมีสัมพันธภาพระหว่างบุคคล การจัดการกับความเครียด และการพัฒนาจิตวิญญาณหรือสติปัญญา พฤติกรรมเหล่านี้ หากปฏิบัติเป็นประจำสม่ำเสมอจะสามารถทำให้สุขภาพกาย และสุขภาพจิตดีขึ้น เกิดสุขภาพดีทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ อันนำไปสู่ความเป็นปกติสุขของบุคคล ครอบครัว ชุมชน

ระดับชุมชน

จัดกิจกรรมส่งเสริมการออกกำลังกาย เชิญชวนกลุ่มเยาวชนเป็นผู้นำออกกำลังกายอย่างต่อเนื่อง มีการจัดหาสถานที่ออกกำลังกาย สถานที่พักผ่อนหย่อนใจให้มีความปลอดภัย สะดวกต่อการทำกิจกรรม จัดกิจกรรมส่งเสริมการผลิตหรือปลูกผักปลอดภัย (ผักสวนครัวรั้วกินได้) รวมถึงการปลูก และหันมาใช้สมุนไพรในการส่งเสริมสุขภาพ จัดชมรมส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ คือ กิจกรรมฝึกอบรมอาชีพด้านคหกรรม กิจกรรมฝึกอบรมอาชีพด้านหัตถกรรม กิจกรรมฝึกอบรมอาชีพด้านงานประดิษฐ์ จัดกิจกรรมเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ คือ อสม. มีการเยี่ยมเยียนผู้สูงอายุที่บ้านหรือผู้สูงอายุที่เป็นผู้ป่วยติดเตียงเพื่อรับฟังปัญหาความต้องการของผู้สูงอายุ และตรวจสุขภาพเบื้องต้นของผู้สูงอายุ พร้อมให้คำปรึกษาการดูแลเกี่ยวกับสุขภาพ และจัดกิจกรรมบริการสุขภาพเคลื่อนที่ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุที่เดินทางไปยังโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลลำบาก สอดคล้องกับบุญชิน เสาวภาภรณ์และคณะ.(2557) ศึกษาเรื่องรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพแบบองค์รวมของผู้สูงอายุในจังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ผู้นำตามธรรมชาติที่เป็นอาสาสมัคร มีจิตอาสาทำงานเพื่อผู้สูงอายุ สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในการกระตุ้น ให้ผู้สูงอายุเหล่านั้น มีส่วนร่วมในการพัฒนาสุขภาพแบบองค์รวม

ระดับหน่วยงาน

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนงบประมาณในการทำกิจกรรมต่างๆอย่างเพียงพอ เช่น สนับสนุนอุปกรณ์ด้านนันทนาการ สนับสนุนเครื่องออกกำลังกาย และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆให้กับชุมชน จัดสรรนักวิชาการหรือบุคลากรสาธารณสุข จัดบริการส่งเสริมสุขภาพ เช่น การให้สุขศึกษากับคนทั่วไปให้มีความรู้ในการดูแลสุขภาพ และมีพฤติกรรมสุขภาพที่ดีรวมถึงการสุขภาพสิ่งแวดล้อม มีการป้องกัน และควบคุมโรคติดต่อและไม่ติดต่อทั้งในระดับชุมชน และระดับตำบล จัดกิจกรรมรดน้ำดำหัวสูงอายุ สืบฮีต ดยฮอย ปาเวณีปีใหม่เมือง ระดับตำบลเพื่อให้ลูกหลานแสดงความเคารพนับถือ ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีความภาคภูมิใจ ได้ความรักความอบอุ่น และจัดอบรมอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน คือ จัดอบรมอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ให้มีความรู้ในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล. (2542) กล่าวว่า บทบาทหน้าที่หนึ่งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ ให้การดูแลสุขภาพของกลุ่มประชากรเป้าหมายในพื้นที่ร่วมกับสถานบริการด้านสาธารณสุข เช่น การสนับสนุนงบประมาณให้กับหน่วยงานต่างๆในพื้นที่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพให้กับวัยรุ่น การจัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุผู้พิการ ผู้ถูกทอดทิ้ง

7. ข้อเสนอแนะจากงานวิจัยและข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

7.1 ข้อเสนอแนะงานวิจัยในครั้งนี้

7.1.1 จากการศึกษาพบว่าผู้สูงอายุต้องการกิจกรรมออกกำลังกาย กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ และสร้างอาชีพ ฉะนั้นชุมชนและหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนต้องให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนเป็นลำดับแรก

7.1.2 การมีสุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุ ควรเริ่มจากการใส่ใจสุขภาพของตนเอง มีการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มรูปแบบ รวมถึงได้รับความร่วมมือจากชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพอย่างต่อเนื่อง

7.2 ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป

7.2.1 ศึกษาสุขภาพของครัวเรือนสำหรับผู้ใหญ่วัยตอนกลางเพื่อเตรียมความพร้อมในการเป็นผู้สูงอายุที่มีความสุข

7.2.2 ศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนเพื่อฟื้นฟูการบริโภคพืชสมุนไพรของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการป้องกันโรค

8. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ปรีชา วงศ์ทิพย์ อาจารย์ที่ปรึกษา ที่ให้คำปรึกษา และข้อเสนอแนะตลอดงานวิจัย รวมถึงขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านในสาขาวิชาบ้านและชุมชน ภาควิชามนุษยสัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ได้ให้ความกรุณาให้คำแนะนำที่ดีต่อคณะผู้วิจัย

อีกทั้งขอขอบคุณผู้นำชุมชน คณะกรรมการ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน สมาชิกในชุมชนและผู้สูงอายุที่ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูล และอำนวยความสะดวกในการทำวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณคณะผู้วิจัย ที่เสียสละทุ่มเทเวลา กำลังกาย และสติปัญญา ในการทำวิจัยครั้งนี้จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี

9. รายการอ้างอิง

- กรมผู้สูงอายุ. (2563). **สถิติผู้สูงอายุในประเทศไทย**. สืบค้นจาก <http://www.dop.go.th/th/know/side/1/1/335>
- กุนท์ พุ่มสงวน. (2557). “สุขภาพ และการสร้างเสริมสุขภาพ: บทบาทที่สำคัญของพยาบาล.” **วารสารพยาบาลทหารบก**, 15(2), 11-13.
- กุลวดี เข่งวา. (2563). **การสาธารณสุขมูลฐาน**. สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- ขวัญสุดา บุญทศ, ขนิษฐา นันทบุตร. (2559). “ศึกษาความสุข ความทุกข์ และสุขภาพจิตผู้สูงอายุในชุมชนแห่งหนึ่งในภาคเหนือตอนบน ประเทศไทย.” **วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย**, 69(3), 257-270.
- จิราวัลณ์ วินาลัยวานากุล. (2561). “พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพตามแนวคิดของเพนเดอร์” **วารสารพยาบาลศาสตร์ (มหาวิทยาลัยสยาม)**, 20(39), 10.
- ฉวีวรรณ สุวรรณภา, อรอนงค์ ววงค์และเสริมศิลป์ สุขเมธีสกุล. (2561). “ศึกษาอาหารพื้นบ้าน : กระบวนการจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและจริยธรรมทางสังคมในชุมชนภาคเหนือ.” **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**, 6(4), 1310-1314.
- ชมพูช สุภาพวานิช, ชุติกานันท์ นิโอบและ คอติเยาะ อะแซ. (2561). “ผลของการใช้คนธำพ์บำบัดกลิ่นกระดังงาร่วมกับการนวดเท้าต่อคุณภาพการนอนหลับของผู้สูงอายุ ในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านพักฉิมจังหวัดยะลา.” **วารสารสาธารณสุขและวิทยาศาสตร์สุขภาพ**, 1(1), 36-39.
- ทัศนีย์ ญาณะ, รัตนศิริ ศิริพาณิชย์กุล. (2558). **คู่มือการพัฒนาระบบสุขภาพชุมชน ด้วยกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่**. นนทบุรี.
- จิตารัตน์ มิ่งสมร. (2561). **การเปลี่ยนแปลงของร่างกายและสมรรถภาพตามวัย**. สืบค้นจาก <https://www.thaihealth.or.th/Content/41684-การเปลี่ยนแปลงในผู้สูงอายุ.html>
- ปนิษฐา นาคช่วย. (2559). “บทความพื้นวิชาวาระกัณปัสสาวะไม่ได้ในผู้สูงอายุ.” **เวชสารแพทย์ทหารบก**, 69(1), 39-43.
- พระครูประกาศสิริธรรม. (2560). **ศึกษาสุขภาพของผู้สูงอายุในเขตชุมชนทำอัฐ วัดแสงสิริธรรม ตำบลทำอัฐ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์ (1987). จำกัด
- พระปลัดวีระชนม์ เขมวีโร, ธนันต์ชัย พัฒนะสิงห์, ทิพย์ ชันแก้ว, โฆษิต คุ่มท้าวและสงวนหล้าโพชนัน.(2560). “ศึกษาการเสริมสร้างความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนา.” **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**, 5(1), 82-87.
- พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล. (2537) **อำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล**. สืบค้นจาก <http://www.local.moi.go.th/law28.htm>
- ระเบียบกระทรวงมหาดไทย. (2560). **ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยค่าใช้จ่ายเพื่อช่วยเหลือประชาชนตามอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพุทธศักราช2560**. สืบค้นจาก https://www.nmt.or.th/files/com_knowledge_news/2017-10/20171002_jlialibj.pdf
- สุพัตรา ศรีวิณิชชากร.(2556). **ระบบสุขภาพชุมชนโดยชุมชนเพื่อชุมชน**. สืบค้นจาก http://thaiichr.org/wp-content/uploads/2019/01/20190108_093146.pdf

- สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข.(2550). พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พุทธศักราช 2550 สืบค้น 22 มีนาคม 2564.
จาก https://www.legal.moph.go.th/index.php?option=com_remository&Itemid=814&func=select&id=30
- อุไร หัตถกิจและวาริรัตน์ ถาน้อย. (2555). “แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสุขภาพองค์กรวม การพยาบาลองค์กรวมและการดูแลสุขภาพ
แบบผสมผสาน: การบูรณาการแนวคิดสู่การจัดการศึกษาพยาบาล.” วารสารสภาการพยาบาล. 27, 05: 17.

ความรู้และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับขยะทะเลของนักศึกษา สาขาวิชาการจัดการชุมชน
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

KNOWLEDGE AND INFORMATION PERCEPTION ON MARINE DEBRIS OF STUDENT IN COMMUNITY
MANAGEMENT PROGRAM, FACULTY OF MANAGEMENT SCIENCE, SILPAKORN UNIVERSITY

สหราษฎร์ โลหะปิยะพันธ์¹ สารัช แกมเกตุ² และ สวรรยา ธรรมอภิพล³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความรู้เกี่ยวกับขยะทะเลและการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับทะเลของนักศึกษาสาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร ดำเนินการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณด้วยเครื่องมือคือแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาสาขาวิชาการจัดการชุมชน ที่กำลังศึกษาชั้นปีที่ 1-4 ในภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2563 รวม 139 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยนำเสนอในรูปแบบตารางและพรรณนาความ

ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 139 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 67.00 ศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 1 ร้อยละ 39.57 เคยทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับขยะทะเล ร้อยละ 74.82 โดยทราบเกี่ยวกับปัญหาการทิ้งขยะลงสู่ทะเลและการตายของสัตว์ทะเล เช่น วาฬ เต่า พะยูน ปลา ฯลฯ จากขยะพลาสติก ส่วนใหญ่ต้องการทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับขยะทะเล คิดเป็นร้อยละ 76.26 โดยต้องการทราบเกี่ยวกับสาเหตุการเกิดขยะทะเล ผลกระทบจากขยะทะเลและการจัดการขยะทะเลและเมื่อสอบถามถึงช่องทางการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับขยะทะเล พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับขยะทะเลจากสื่อสังคมออนไลน์มากที่สุด เช่น เฟซบุ๊ก เว็บไซต์ อินสตาแกรม รองลงมาคือจากสื่อโทรทัศน์ และครู/อาจารย์ ตามลำดับ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51, 3.63 และ 3.34 ตามลำดับ) โดยสื่อวิทยุเป็นช่องทางที่กลุ่มตัวอย่างรับรู้ข่าวสารน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.38) ส่วนผลการศึกษาระดับความรู้เกี่ยวกับขยะทะเลพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้อยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 82.74 โดยข้อคำถาม “ขยะทะเลส่วนใหญ่มาจากกิจกรรมบนบกและความหมายของทะเล” เป็นข้อที่กลุ่มตัวอย่างตอบถูกมากที่สุด ในขณะที่ข้อคำถาม “การท่องเที่ยวและนันทนาการบริเวณชายฝั่งทะเล เป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดขยะทะเลปริมาณมากที่สุดเมื่อเทียบกับกิจกรรมอื่นๆ” เป็นข้อที่กลุ่มตัวอย่างตอบผิดมากที่สุด

คำสำคัญ: ความรู้, การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร, ขยะทะเล

Abstract

This research aimed to study knowledge about marine debris and knowledge about the sea of students in community management program, Faculty of Management Silpakorn University. The study was carried out by using a quantitative research method, questionnaire of samples of students in community management program. The number of 139 students studying in Years 1-4 in the semester of the 2020 academic year. Data were analyzed by using statistics, frequency and percentage distribution, and presented in tabular form and descriptive.

^{1,2} นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

The results of a general study found that most of them were male 67.00 %, studied in the first year 39.57 %, ever know about marine debris 74.82 % such as marine debris problem and marine animal's death, whales, turtles, dugongs, fish, etc. Most of them want to know about marine debris 76.26% such as cause, impacts and marine debris management. The results of perception information found that social media (facebook instagram website line) was the most perception information channel of sample, TV and lecturers respectively. (\bar{X} = 4.51, \bar{X} =3.63, \bar{X} =3.34 respectively). The radio media was the least perception information channel of sample (\bar{X} =2.38).The results of knowledge marine debris level found that most of sample were high level, 82.74%. The question “ the most of marine debris from onshore activities and marine debris meaning” was the question that sample answered the most correctly, while the question “*Tourism and recreation offshore was the greatest amount of marine debris compare with other activities*” was the question that sample answered the most incorrectly.

Keywords: Knowledge, Information Perception, Marine Debris

1.บทนำ

จากรายงานสถานการณ์ขยะมูลฝอยของประเทศไทย ในปี 2562 พบปริมาณขยะมูลฝอยรวมทั้งประเทศ จำนวน 28.71 ล้านตัน โดยถูกนำกลับมาใช้ประโยชน์เพียง 12.52 ล้านตัน โดยขยะที่ได้รับการกำจัดอย่างถูกต้อง มีจำนวนประมาณ 9.81 ล้านตัน และกำจัดไม่ถูกต้อง จำนวนประมาณ 6.38 ล้านตัน นั้นแสดงให้เห็นว่าขยะที่ได้รับการกำจัดไม่ถูกต้อง ซึ่งหมายความรวมถึงขยะกำจัดไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ขยะที่ไม่ได้ถูกจัดเก็บเข้าสู่ระบบการกำจัดอย่างถูกต้อง ขยะตกค้างสะสมที่ถูกเทกองหรือลักลอบทิ้งยังสถานที่สาธารณะบนบกและในแหล่งน้ำ ยังคงมีมากถึง ร้อยละ 26.14 ของปริมาณขยะทั้งหมด (กรมควบคุมมลพิษ, 2563) จากปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในปี 2562 จำนวน 28.71 ล้านตัน ดังกล่าวข้างต้นนั้น พบว่า เป็นขยะพลาสติก ประมาณ 2 ล้านตัน ถูกนำเข้าสู่ระบบการนำกลับมาใช้ใหม่ ประมาณ 0.5 ล้านตันหรือ 500,000 ตัน (จำพวกขวดพลาสติก) ส่วนที่เหลืออีกประมาณ 1.5 ล้านตัน เช่น ถุงพลาสติก แก้ว ก่อถัก ถาด ขวด ฝาจุก จะกลายเป็นขยะพลาสติก (กรมควบคุมมลพิษ, 2563) ที่ถูกทิ้งในพื้นที่สาธารณะหรือลักลอบทิ้งลงสู่แหล่งน้ำ เป็นสาเหตุทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายของขยะมูลฝอยจากบนบกลงสู่ทะเลกลายเป็นขยะทะเลในที่สุด

จากปัญหาปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้น ศักยภาพในการจัดการขยะมูลฝอยโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีข้อจำกัดด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านอุปกรณ์ ประกอบกับการดำเนินการที่เป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำให้การจัดการขยะมูลฝอยเป็นไปแบบแยกส่วนและไม่มีประสิทธิภาพ รัฐบาลได้ประกาศให้ขยะมูลฝอยเป็นวาระแห่งชาติ โดยขับเคลื่อนผ่าน Roadmap การจัดการขยะพลาสติกของประเทศไทยปี 2561-2573 ตลอดจนกำหนดนโยบายและจัดทำแผนเชิงนโยบายในระดับประเทศเพื่อใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ได้แก่ 1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งกำหนดให้ดำเนินการปฏิรูปประเทศโดยจัดให้มีระบบการจัดการและกำจัดขยะมูลฝอยที่มีประสิทธิภาพเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ด้านอื่น ๆ 2) ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ที่ได้กำหนดกรอบและแนวทางการพัฒนาให้หน่วยงานของรัฐทุกภาคส่วนต้องดำเนินการเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อให้เป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 3) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ในประเด็นเรื่องของการเร่งรัดแก้ไขปัญหามลพิษการจัดการขยะตกค้างสะสม ผลักดันกฎหมายและกลไกเพื่อการคัดแยกขยะ สนับสนุนการแปร

รูปพลังงาน รวมทั้งการสร้างวินัยคนในชาติเพื่อการจัดการขยะอย่างยั่งยืน 4) การจัดการทำแผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ. 2559-2564) ในประเด็นเรื่องแนวทางการขับเคลื่อนประเทศไทยไปสู่การเป็นสังคมปลอดขยะ ด้วยแนวคิด 3Rs โดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานบริหารจัดการขยะมูลฝอย นั้นแสดงให้เห็นว่านโยบายหลักในระดับประเทศได้ถูกถ่ายทอดและส่งต่อสู่การปฏิบัติขององค์กร และบุคคลเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของชาติ ซึ่งเน้นเรื่องการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะภาครัฐและภาคประชาชน ดังปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 ในหมวดที่ 5 หน้าที่ของรัฐ ที่กล่าวว่า “รัฐจะต้องบริหารจัดการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืนโดยต้องให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมดำเนินการและได้รับประโยชน์ (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) นอกจากนี้ทางกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ได้มีการจัดประชุมระดับอาเซียน (ASEAN Conference on Reducing Marine Debris in ASEAN Region) เรื่อง ลดปริมาณขยะทะเลในกลุ่มประเทศอาเซียน เพื่อหารือและสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน โดยกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ได้นำแนวทางการประชุมดังกล่าวมาปฏิบัติในระดับของประเทศไทย โดยออกคำสั่งกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 1064/2560 ลงวันที่ 2 พฤศจิกายน 2560 เพื่อกำหนดโครงสร้าง อนุรักษ์ฟื้นฟู บริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง บริเวณชายหาดตามแนวชายฝั่งทะเล และพื้นที่ทะเลโดยมิให้เกิดความเสียหาย หรือได้รับความเสียหายจากการสูบบุหรี่ ขยะมูลฝอย หรือการกระทำใด ๆ อันมีลักษณะเป็นการทำลาย ซึ่งก่อให้เกิดอันตรายต่อทรัพยากรและระบบนิเวศของทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของประเทศ (คำสั่งกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2560)

จากปัญหาขยะทะเลที่เกิดขึ้นที่ได้ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมจากการที่พลาสติกย่อยสลายได้ยาก และสามารถสะสมในสิ่งแวดล้อมได้นาน ผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตในทะเลที่อาศัยและหากินบริเวณชายฝั่งทะเลได้รับอันตรายจากการกินพลาสติกเข้าไป เช่น กรณีวาฬนาร์องครีบสั้นเกยตื้นตายบริเวณคลองนาทับ จังหวัดสงขลา ตรวจพบสาเหตุการตายเกิดจากการกินขยะพลาสติกเข้าไปทำให้เกิดการอุดตันบริเวณกระเพาะอาหาร รวมถึงผลกระทบต่อสุขภาพมนุษย์จากได้รับสารพิษในพลาสติกจากการบริโภคสัตว์น้ำที่กินพลาสติกเข้าไปสะสมตามห่วงโซ่อาหาร ดังนั้น การบริหารจัดการขยะจึงควรให้ทุกคนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้สภาพปัญหาขยะมูลฝอยของประเทศไทย ตลอดจนผลกระทบที่เกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาความรู้เกี่ยวกับขยะทะเลและการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับขยะทะเลของนักศึกษา สาขาวิชาการจัดการชุมชน ชั้นปีที่ 1-4 คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อให้ได้ข้อมูลเบื้องต้นที่เป็นประโยชน์ให้แก่ผู้สนใจ นักวิชาการ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการวางแผนกำหนดประเด็นในการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับขยะทะเลแก่เยาวชนระดับอุดมศึกษา และช่องทางการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับขยะทะเลที่เหมาะสมแก่กลุ่มเป้าหมายต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับขยะทะเลของนักศึกษาสาขาวิชาการจัดการชุมชน ชั้นปีที่ 1-4 คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
- 2.2 เพื่อศึกษาความรู้เกี่ยวกับขยะทะเลและการจัดการขยะทะเลของนักศึกษาสาขาวิชาการจัดการชุมชน ชั้นปีที่ 1-4 คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

3.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับขยะทะเล

ความหมายของขยะทะเล ขยะทะเล หรือ Marine debris หรือ Marine litter หมายถึง ขยะที่มนุษย์มีการสร้างขึ้นโดยตรง เช่น การทิ้งขยะลงสู่ทะเล ระบบจัดการขยะที่ไม่มีประสิทธิภาพ ฯลฯ และโดยทางอ้อม เช่น ลมและน้ำ พัดพาขยะจากชุมชนออกสู่ทะเล (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2553)

แหล่งที่มาของขยะทะเลมาจากกิจกรรมของมนุษย์บนชายฝั่ง ได้แก่ 1) ที่ตั้งบ้านเรือนของชุมชนชายฝั่งทะเล 2) ขยะจากที่เทกองบนฝั่งและไม่ได้รับการจัดการอย่างถูกวิธี 3) ขยะจากน้ำทิ้งชุมชนโดยเฉพาะท่อน้ำทิ้งจากห้องน้ำ ห้องส้วมที่ไม่ได้ผ่านระบบการบำบัดทำให้ขยะจากห้องส้วมา เช่น อุจจาระ ผ่าอนามัย กระดาษทิชชู ผ้าอ้อม ถุงยางอนามัย รวมถึงสิ่งต่างๆ ปะปนลงสู่แม่น้ำและทะเล 4) ขยะจากน้ำทิ้งอุตสาหกรรม เช่น เศษวัสดุจากกระบวนการผลิต วัสดุที่ใช้ในการบรรจุหีบห่อ และผลผลิตที่ไม่ได้มาตรฐาน 5) ขยะจากกิจกรรมการท่องเที่ยวและการพักผ่อนบนชายหาด แหล่งที่มาของขยะจากทะเลและมหาสมุทรโดยตรง ได้แก่ 1) ขยะจากเรือบริการนักท่องเที่ยว เช่น เศษอาหาร พลาสติก ฯลฯ 2) ขยะจากเรือประมง เช่น อวนจับสัตว์น้ำ เชือก ถังมียาง ภาชนะบรรจุน้ำมัน ฯลฯ 3) ขยะจากปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่น แผ่นดินไหวใต้ทะเล 4) ขยะจากกิจกรรมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เช่น อวน กระชัง ถังอาหารสัตว์น้ำ ฯลฯ 5) ขยะจากแท่งขุดเจาะก๊าซและน้ำมัน เช่น ท่อขุดเจาะ หมวก ถังมียาง ภาชนะบรรจุน้ำมันและผงซักฟอก ฯลฯ 6) ขยะจากเรือเพื่อการทหารและการวิจัย เช่น อาวุธยุทธโธปกรณ์ ฯลฯ (นวลพรรณ คณานุรักษ์ (2555) วิกานดา วรรณวิเศษ (2563) สุวัจน์ ธีรสร (2557) และกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (2557)

วิกานดา วรรณวิเศษ (2563) ได้กล่าวถึงผลกระทบของขยะทะเล ดังนี้

1. ผลกระทบด้านสังคม ขยะทะเลทำให้สูญเสียสุนทรียภาพ ความสวยงาม และทำให้เกิดการสูญเสียมูลค่าทางเศรษฐกิจในแต่ละปีเป็นจำนวนมากอีกทั้งยังมีผลกระทบต่อระบบนิเวศทางทะเลและสัตว์น้ำอาศัยอยู่ในแหล่งน้ำ ผลกระทบโดยตรงก็คือการกินขยะเข้าไปทำให้สัตว์น้ำเสียชีวิตได้ถ้าหากขยะมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นจะทำให้เกิดการสะสมของสารพิษซึ่งอาจเป็นสาเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลง สายพันธุ์ของสัตว์ที่อาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมนั้นๆ

2. ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการนำพาขยะจำนวนมากมาสู่แหล่งท่องเที่ยว ส่งผลกระทบให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีปริมาณขยะทะเลมากเกินความสามารถในการจัดการ ซึ่งทำให้การเกิดขยะทะเลนั้นเกิดได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งมีการบำบัดขยะทะเลโดยธรรมชาติและมีการจัดการโดยมนุษย์ที่ถูกวิธี และขยะทะเลยังก่อให้เกิดมลภาวะต่อการท่องเที่ยวบริเวณหาดทราย เช่น บริเวณชายหาดการท่องเที่ยวที่สำคัญ เช่น เกาะลันตา จ.กระบี่ หาดป่าตอง จ.ภูเก็ต ชายหาดพัทยา ชายหาดบางแสน จ.ชลบุรี

3. ผลกระทบด้านสุขภาพและความปลอดภัยของชุมชนและส่วนบุคคล ขยะทะเลเป็นแหล่งสะสมเชื้อโรค และก่อให้เกิดการปนเปื้อนอาหารที่มาจากทะเล โดยเฉพาะปัญหาจากขยะพลาสติกขนาดเล็กที่เรียกว่า “ขยะไมโครพลาสติก (micro plastic debris)” มีรายงานว่า สามารถแทรกเข้าไปอยู่ในห่วงโซ่อาหารของสิ่งมีชีวิตบางชนิดในทะเลและส่งต่อกันมาเป็นทอดๆ ตามห่วงโซ่อาหารในทะเล สามารถส่งต่อมายังอาหารที่มนุษย์เรารับประทานได้

4. ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ขยะทะเลจำพวกพลาสติก สามารถย่อยสลายได้ยากจึงคงทนอยู่ในสิ่งแวดล้อมได้นาน โดยมีรายงานว่า ในแต่ละปีมีสัตว์ทะเลที่ว่ายน้ำเข้าไปติดกับขยะทะเล ประเภทเครื่องมือประมง เช่น เศษอวน แห และลอบดักสัตว์น้ำ ถูกผูกมัดจนไม่สามารถว่ายน้ำได้และทำให้สิ่งมีชีวิตในทะเลจมน้ำตาย รวมถึงก่อให้เกิดการตายเกยตื้นของสัตว์ทะเลหายากและใกล้สูญพันธุ์ในพื้นที่ทะเลอันดามันและอ่าวไทย เช่น พะยูน เต่า โลมา และวาฬ

ชนิดของขยะทะเล เติมศักดิ์ จารยะพันธุ์ (2560) ได้กล่าวถึงการจำแนกชนิดของขยะทะเลตามหลักเกณฑ์การจำแนกของ International Coastal Cleanup : ICC ไว้ 5 ประเภท ได้แก่ 1) ขยะจากกิจกรรมชายฝั่งและสันทนาการ (Shoreline and recreational activities) ได้แก่ ถังพลาสติก ขวด แก้ว ข้อน ส้อม มีด ลูกโป่ง ภาชนะบรรจุและท่ออาหาร ขวดเครื่องดื่ม เป็นต้น 2) ขยะจากกิจกรรมทางน้ำ (Ocean and waterway activities) ได้แก่ อุปกรณ์ใส่เหยื่อตาข่ายจับปลา

ขวดน้ำยาฟอกขาว / น้ำยาทำความสะอาด หลอดไฟ พู่กัน ขวดน้ำมัน อุปกรณ์จับสัตว์น้ำ เชือกการประมง เป็นต้น 3) ขยะจากกิจกรรมการสูบบุหรี่ (smoking related activities) ได้แก่ ก้นบุหรี่ ไฟแช็ค ซองบุหรี่ เป็นต้น 4) ขยะจากการทิ้ง (dumping activities) ได้แก่ แบตเตอรี่ ถังใส่สารเคมี รถยนต์ และอะไหล่ ยางรถยนต์ เป็นต้น และ 5) ขยะจากอุปกรณ์การแพทย์และอนามัยส่วนบุคคล (Medical and personal hygiene) ได้แก่ ถุงยางอนามัย ผ้าอ้อม เข็มฉีดยา หน้ากากอนามัย ผ้าอนามัย เป็นต้น

3.2 สถานการณ์ขยะทะเลในประเทศไทย

จากรายงานสถานการณ์ขยะทะเลของประเทศไทยในปี 2559 พบว่า ประเทศไทยมีขยะทะเล จำนวน 10.78 ล้านตัน และเพิ่มขึ้นเป็น 11 ล้านตัน และ 14.9 ล้านตัน ในปี 2560 และ 2561 ตามลำดับ (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2562) โดยกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ได้รายงานปริมาณขยะทะเลที่พบ 12 อันดับแรกของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2560 พบว่าส่วนใหญ่เป็นขยะถุงขยะพลาสติก ร้อยละ 18% ขวดน้ำดื่มพลาสติก ร้อยละ 17% และขวดน้ำดื่มแก้ว ร้อยละ 11% ตามลำดับ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ชนิดและร้อยละของขยะทะเลที่พบในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2560

อันดับ	ชนิดขยะ	ปริมาณที่พบ
1	ถุงขยะพลาสติก	18%
2	ขวดน้ำดื่มพลาสติก	17%
3	ขวดน้ำดื่มแก้ว	11%
4	โฟม/ภาชนะบรรจุอาหาร	9%
5	หลอดพลาสติก	5%
6	เศษเชือก	4%
7	กระป๋องน้ำ	4%
8	เศษอวน ฝาหรือจุก กระจก ฝาแก้ว	3%
10	จานหรือชามพลาสติก	2%
11	ขยะอื่นๆ	18%

ที่มา : ข้อมูลจากกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (2560)

3.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นาตยา ภูโน, ภัทรพร อุดมทรัพย์ และวรางคณา ตันทสันตีสกุล (2563) ได้ศึกษาการรับรู้ข่าวสารและทัศนคติที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้ถุงพลาสติกของประชากรในจังหวัดสงขลา ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่าส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นนักเรียน/นักศึกษา (ร้อยละ 25.8) การศึกษาในระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 59.5) อายุเฉลี่ย 20-30 ปี (ร้อยละ 55.5) ผลการศึกษาการรับรู้ข่าวสารในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยช่องทางการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับถุงพลาสติกมาจากสื่อโซเชียลมีเดีย สื่อโทรทัศน์ และสื่อโฆษณา ณ จุดขาย ตามลำดับ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.62 , 3.57 และ 3.31 ตามลำดับ) ส่วนหนังสือพิมพ์ มีค่าคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.71) ผลการศึกษาทัศนคติที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้ถุงพลาสติกในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อคำถามในเรื่อง “การเข้าใจประโยชน์ของการลดการใช้ถุงพลาสติกมากขึ้น ทำให้อยากเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้ถุงพลาสติกให้ดีขึ้น” รองลงมา เห็นด้วยว่าการที่ภาครัฐและเอกชนทำโครงการลดการใช้ถุงพลาสติกสามารถกระตุ้นให้คนเห็นความสำคัญของปัญหาขยะ และเห็นด้วยว่าการลดใช้ถุงพลาสติกเป็นการสร้างจิตสำนึก

ในการแก้ปัญหาขยะ ตามลำดับ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.85 3.70 และ 3.67 ตามลำดับ) สำหรับผลการศึกษากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้ถุงพลาสติกของประชากรในจังหวัด สงขลา พบว่า ระดับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้ถุงพลาสติกของประชากรในจังหวัดสงขลาอยู่ในระดับปานกลาง โดยขั้นตอนการลงมือปฏิบัติมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือขั้นตอนการตัดสินใจและเตรียมตัว ขั้นตอนกลับไปไม่มีปัญหาซ้ำ ตามลำดับ

ศิริพล เจียมวิจิตร และ ศุภมณฑา สุภานันท์ (2560) ได้ศึกษาการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและปัจจัยการสื่อสารที่ส่งผลกระทบต่อ การรับรู้คุณค่าตราสินค้าของผู้บริโภค กรณีศึกษา ศูนย์การค้าส่ง เดอะฮับ รัชสิด จังหวัดปทุมธานี โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้บริโภคที่มาใช้บริการศูนย์การค้า ส่ง เดอะฮับ รัชสิด จังหวัดปทุมธานี จำนวน 400 คน ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 21-30 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของเดอะฮับ รัชสิด ผ่านสื่อป้ายโฆษณา และโปสเตอร์

วิภาณี อุชุปัจ (2561) ได้ศึกษาความรู้พฤติกรรมในการจัดการขยะของประชาชนและคุณภาพการบริการในการจัดการขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลเหล่ายาวอำเภอบ้านโสม จังหวัดลำพูน ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 51-55 ปี สถานภาพสมรส การศึกษาระดับประถมศึกษา อาชีพรีบจ้างทั่วไป รายได้ 2,501 - 7,500 บาทต่อเดือน สมาชิกในครอบครัว 3 คน ลักษณะที่พักอาศัยเป็นบ้านเดี่ยว ประชาชนมีความรู้ในการจัดการขยะโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 48.61 โดยมีความรู้ด้านประเภทของขยะในเรื่องไปไม้กิ่งไม้เป็นขยะมูลฝอยที่ย่อยสลายได้มากที่สุด ร้อยละ 95.44 รองลงมาคือด้านการลดปริมาณขยะ พฤติกรรมในด้านการนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้หรือแปรรูปสูงที่สุด รองลงมาคือด้านการลดการเกิดขยะมูลฝอย ขยะภายในครัวเรือนส่วนใหญ่ เป็นเศษอาหาร รองลงมาคือ ขวดพลาสติก

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาสาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร ชั้นปีที่ 1-4 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2563 คำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของ ทาโรยามานะ (Yamane, 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่นที่ 95% ยอมให้คลาดเคลื่อนได้ (e) 5% นำไปแทนค่าตามสูตร

$$n = \frac{N}{1+Ne^2}$$

N = จำนวนนักศึกษสาขาวิชาการจัดการชุมชน ชั้นปีที่ 1-4 จำนวน 212 คน

n = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (คน)

e = ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ที่ 5%

ดังนั้นเมื่อแทนค่าตามสูตรจะได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง (n) เท่ากับ 139 คน เมื่อนำมาคิดจำนวนตัวอย่างแบ่งตามสัดส่วนในแต่ละชั้นปีจาก 212/139 จะได้เท่ากับ 0.66 เมื่อนำไปคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละชั้นปี แสดงดังตารางที่ 2 ตารางที่ 2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ชั้นปีที่	จำนวนประชากร (คน)	จำนวนตัวอย่าง (คน)
1	83	55
2	49	32
3	43	28
4	37	24
รวม	216	139

4.2 เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นและพิจารณาความเหมาะสมโดยอาจารย์ที่ปรึกษาและตรวจคุณภาพของแบบสอบถามด้วยค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับจุดประสงค์ (Index of Congruence : IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 4 คน ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.98 ซึ่งถือว่ายอมรับได้ เป็นไปตามเกณฑ์ของปรานี หล้าเบ็ญสะ (2559) ที่กล่าวว่าหากมีค่า IOC 0.50 ขึ้นไป แสดงว่า ข้อคำถามนั้นได้ตรงกับวัตถุประสงค์สามารถนำไปใช้ได้ แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป มีลักษณะข้อคำถามแบบเลือกตอบ จำนวน 4 ข้อ ได้แก่ ชั้นปี เพศ ประสบการณ์ในการรับรู้ ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับขยะทะเล และความต้องการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับขยะทะเล

ส่วนที่ 2 การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะทะเล จำนวน 10 ข้อ มีลักษณะข้อคำถามแบบให้เลือกตอบตามระดับความถี่ในการเปิดรับข้อมูลข่าวสารผ่านช่องทางต่าง ซึ่งแบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ความถี่การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร	คะแนน
เป็นประจำสม่ำเสมอ	5
เป็นประจำ	4
เป็นบางครั้ง	3
นานๆครั้ง	2
ไม่เคย	1

แปลความหมายระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับขยะทะเล โดยรวมคะแนนแล้วนำมาหาค่าเฉลี่ย แล้วนำเฉลี่ยที่ได้มาเทียบกับค่าพิสัยของระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารฯ ซึ่งคำนวณจากค่าสูงสุดลบด้วยค่าต่ำสุดแล้วหารด้วยจำนวนชั้น ตามเกณฑ์ของวิเชียร เกตุสิงห์ (2538) เมื่อแทนค่าจะได้เท่ากับ $(5-1)/5 = 0.8$ จะได้ช่วงคะแนนเฉลี่ยในการแปลความหมายของระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารฯ ดังนี้

4.21-5.00	คะแนน หมายถึง การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับขยะทะเล มากที่สุด
3.41-4.20	คะแนน หมายถึง การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับขยะทะเล มาก
2.60-3.40	คะแนน หมายถึง การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับขยะทะเล ปานกลาง
1.81-2.60	คะแนน หมายถึง การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับขยะทะเล น้อย
1.00-1.80	คะแนน หมายถึง การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับขยะทะเล น้อยที่สุด

ส่วนที่ 3 ความรู้เกี่ยวกับขยะทะเล จำนวน 10 ข้อ มีลักษณะคำถามแบบให้เลือกตอบ 2 ตัวเลือกคือใช่หรือไม่ใช่ และมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

คำตอบ	คะแนน
ตอบได้ถูกต้อง	1
ตอบผิด	0

แปลความหมายระดับความรู้เกี่ยวกับขยะทะเล โดยรวมคะแนนทั้งหมดแล้วนำมาแบ่งระดับความรู้ออกเป็น 3 ระดับ ตามเกณฑ์ของวิเชียร เกตุสิงห์ (2538) ในการแปลความหมายของระดับความรู้เกี่ยวกับขยะทะเล ดังนี้

7 - 10	คะแนน หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับขยะทะเลอยู่ในระดับสูง
4 - 6	คะแนน หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับขยะทะเลอยู่ในระดับปานกลาง
0 - 3	คะแนน หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับขยะทะเลอยู่ในระดับต่ำ

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความรู้และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับขยะทะเล มีลักษณะแบบสอบถามแบบปลายเปิดให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นโดยอิสระ

4.3 วิธีดำเนินการวิจัย

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ โดยนำแบบสอบถามที่ได้พัฒนาขึ้นมาจัดทำแบบสอบถามออนไลน์ (google form) และจัดส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างผ่านลิงค์ระบบคิวอาร์โค้ดที่สร้างขึ้นโดยคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เมื่อครบตามจำนวนกลุ่มตัวอย่าง จะนำมาตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของแบบสอบถาม ก่อนนำไปวิเคราะห์ผลการศึกษา

5. สรุปผลการวิจัย

5.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง จำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 67.00 เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 39.57 รองลงมาคือ ชั้นปีที่ 2 จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 23.02 และชั้นปีที่ 3 จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 20.14 ตามลำดับ เคยได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับขยะทะเล จำนวน 104 คน คิดเป็นร้อยละ 74.82 ในเรื่องเกี่ยวกับสัตว์ทะเลตาย เช่น วาฬ เต่า พะยูน ฯลฯ และการทิ้งขยะลงสู่ทะเล และส่วนใหญ่ยังคงต้องการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับขยะทะเล เป็นจำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 76.26 โดยต้องการทราบข้อมูลเกี่ยวกับสาเหตุของการเกิดขยะทะเล ผลกระทบจากขยะทะเล การป้องกันการเกิดขยะทะเลและการจัดการขยะทะเล เป็นต้น มีเพียง 33 คน คิดเป็นร้อยละ 23.74 ที่ไม่ต้องการทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับขยะทะเล เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างเห็นว่าปัญหาขยะทะเลเป็นปัญหาที่ไกลตัวและเห็นว่าการจัดการขยะทะเลไม่ใช่หน้าที่ของตนเองแต่เป็นหน้าที่ของภาครัฐ ในการจัดการ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
หญิง	93	67.00
ชาย	46	33.00
ชั้นปีที่		
ชั้นปีที่ 1	55	39.57
ชั้นปีที่ 2	32	23.02
ชั้นปีที่ 3	28	20.14
ชั้นปีที่ 4	24	17.27
ท่านเคยได้รับข้อมูลการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับขยะทะเลหรือไม่		
เคย (เรื่องสัตว์ทะเลตาย เช่น วาฬ เต่า พะยูน ปลา ฯลฯ การทิ้งขยะทะเล)	104	74.82
ไม่เคย	35	25.18
ท่านต้องการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับขยะทะเลหรือไม่		
ต้องการ (เรื่องสาเหตุ ผลกระทบ การจัดการและการป้องกันการเกิดขยะทะเล)	106	76.26
ไม่ต้องการ (เป็นเรื่องไกลตัว ไม่ใช่เรื่องของตนเอง เป็นหน้าที่ของภาค รัฐ)	33	23.74

5.2 ระดับความรู้เกี่ยวกับขยะทะเล

จากการศึกษาระดับความรู้เกี่ยวกับขยะทะเลจำแนกตามระดับคะแนน ออกเป็น 3 ระดับ คือ ความรู้สูง ความรู้ปานกลางและความรู้ต่ำ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับขยะทะเลอยู่ในระดับสูง จำนวน 115 คน คิดเป็นร้อยละ 82.74 รองลงมาคือ ความรู้ในระดับปานกลาง จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 10.79 และมีเพียง 9 คน คิดเป็นร้อยละ 6.47 ที่มีความรู้เกี่ยวกับขยะทะเลในระดับต่ำดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ระดับความรู้เกี่ยวกับขยะทะเล

ระดับความรู้เกี่ยวกับขยะทะเล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ความรู้สูง (7 – 10 คะแนน)	115	82.74
ความรู้ปานกลาง (4 – 6 คะแนน)	15	10.79
ความรู้ต่ำ (0 - 3 คะแนน)	9	6.47

และเมื่อพิจารณาความรู้เกี่ยวกับขยะทะเลของกลุ่มตัวอย่าง จากข้อคำถามรายชื่อ จะเห็นได้ว่า ข้อคำถามที่กลุ่มตัวอย่างตอบถูกในสัดส่วนมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 95.70 คือ ข้อคำถามที่ (1) “ขยะทะเล คือ วัตถุที่เกิดจากกิจกรรมของมนุษย์ จากการทิ้งทั้งแบบตั้งใจและไม่ได้ตั้งใจ รวมถึงวัตถุที่เกิดจากภัยทางธรรมชาติ เช่น พายุ น้ำท่วม ฯลฯ ที่ถูกปล่อยทิ้งลงสู่ทะเล” และ ข้อคำถามที่ (6) “ขยะพลาสติกที่พบในทะเลส่วนใหญ่ร้อยละ 80 มาจากกิจกรรมบนบก มีเพียงร้อยละ 20 ที่มาจากกิจกรรมในทะเล” ในขณะที่ข้อคำถามที่กลุ่มตัวอย่างตอบผิดในสัดส่วนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 18.70 คือ ข้อคำถามที่ (4) “การท่องเที่ยวและนันทนาการบริเวณชายฝั่งทะเล เป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดขยะทะเลปริมาณมากที่สุดเมื่อเทียบกับกิจกรรมอื่นๆ” ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ความรู้เกี่ยวกับขยะทะเล จำแนกรายข้อ

ข้อ	ข้อคำถาม	ตอบ	
		ถูกต้อง	ไม่ถูกต้อง
1	ขยะทะเล คือ วัตถุที่เกิดจากกิจกรรมของมนุษย์ จากการทิ้งทั้งแบบตั้งใจและไม่ได้ตั้งใจ รวมถึงวัตถุที่เกิดจากภัยทางธรรมชาติ เช่น พายุ น้ำท่วม ฯลฯ ที่ถูกปล่อยทิ้งลงสู่ทะเล	133	6
		(95.70)	(4.31)
2	ขยะทะเล มาจากกิจกรรมที่อยู่บนบก เช่น ที่ตั้งชุมชน ท่าเทียบเรือ การท่องเที่ยว ชายหาด ซึ่งเกิดการปลิวและไหลของขยะลงสู่แม่น้ำ ลำคลองและทะเลในที่สุด	125	14
		(89.93)	(10.08)
3	ขยะทะเล มาจากกิจกรรมในทะเล เช่น การขนส่งทางทะเล การทำประมง และการท่องเที่ยวทางทะเล เป็นต้น	123	16
		(88.49)	(11.51)
4	การท่องเที่ยวและนันทนาการบริเวณชายฝั่งทะเล เป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดขยะทะเล ปริมาณมากที่สุดเมื่อเทียบกับกิจกรรมอื่นๆ	110	29
		(79.13)	(20.87)
5	ขยะทะเลที่พบในปริมาณมากที่สุด คือ ขยะจำพวกพลาสติก เช่น ขวดน้ำพลาสติก ถูพลาสติก อวน เครื่องมือประมง	125	14
		(89.92)	(10.08)
6	ขยะพลาสติกที่พบในทะเลส่วนใหญ่ร้อยละ 80 มาจากกิจกรรมบนบก มีเพียงร้อยละ 20 ที่มาจากกิจกรรมในทะเล	113	26
		(95.70)	(18.70)

ข้อ	ข้อความ	ตอบ ถูกต้อง	ตอบไม่ ถูกต้อง
7	พลาสติกเป็นสาเหตุการตายของสัตว์ทะเลหลายชนิด เช่น ปลาพะยูน เต่าทะเล ฯลฯ จาก การอุดตันของระบบทางเดินอาหาร การบาดเจ็บของการพันหรือรัดของพลาสติก	125 (89.92)	14 (10.08)
8	ไมโครพลาสติก เป็นส่วนประกอบในขวดน้ำพลาสติกและอวน สามารถสะสมอยู่ในสัตว์ ทะเลที่เป็นห่วงโซ่อาหารที่สำคัญต่อมนุษย์ ได้แก่ หอย ปลา กุ้ง และก่อให้เกิดโรคแก่ มนุษย์	124 (89.20)	15 (10.80)
9	เราสามารถลดปัญหาขยะทะเลได้โดยการส่งเสริมการนำขยะน้ำกลับไปใช้ประโยชน์หรือ กำจัดขยะให้ถูกต้อง	127 (91.37)	12 (8.63)
10	เราสามารถลดปัญหาขยะทะเลได้โดยลดการใช้พลาสติกชนิดต่างๆ และหลีกเลี่ยงการทิ้ง ขยะและขยะพลาสติกลงสู่น้ำ ลำคลอง และทะเล	128 (92.09)	11 (7.91)

5.3 ระดับการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับขยะทะเลจากสื่อต่างๆ

จากการศึกษาระดับการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับขยะทะเลจากสื่อต่างๆ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร เกี่ยวกับขยะทะเลจากสื่อสังคมออนไลน์มากที่สุด เช่น ไลน์ เฟซบุ๊ก อินสตราแกรม เว็บไซต์ ฯลฯ รองลงมาคือจากสื่อโทรทัศน์ และจากครูอาจารย์ ตามลำดับ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51, 3.63 และ 3.34 ตามลำดับ) ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างรับรู้ข้อมูลข่าวสาร เกี่ยวกับขยะทะเลจากสื่อวิทยุวิทยุน้อยที่สุด (ค่าคะแนน เท่ากับ 2.38) แสดงดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ระดับการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับขยะทะเลจากสื่อต่าง ๆ

ข้อ	สื่อ	ค่าเฉลี่ย	ระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร
1	สื่อโทรทัศน์	3.63	มากที่สุด
2	วิทยุ	2.38	น้อย
3	สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์ โปสเตอร์ แผ่นพับ ใบปลิว ฯลฯ	3.06	ปานกลาง
4	ป้ายโฆษณาและโปสเตอร์	3.30	ปานกลาง
5	ครู/อาจารย์	3.34	ปานกลาง
6	เพื่อน/คนรู้จัก	3.30	ปานกลาง
7	คนรัก	2.79	ปานกลาง
8	บุคคลในครอบครัว	3.17	ปานกลาง
9	สื่อสังคมออนไลน์ เช่น ไลน์ เฟซบุ๊ก อินสตราแกรม เว็บไซต์ ฯลฯ	4.51	มากที่สุด
10	อื่นๆ (เช่น ยูทูป การสัมมนา วิชาหรือกิจกรรมที่เรียน)	3.22	ปานกลาง

เมื่อจำแนกระดับการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับขยะทะเลจากสื่อต่างๆ ตามระดับความถี่ในการรับรู้ จะเห็นได้ว่ากลุ่ม ตัวอย่างมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับขยะทะเลจากสื่อสังคมออนไลน์ เช่น ไลน์ เฟซบุ๊ก อินสตราแกรมที่ระดับความถี่ในการ รับรู้ “เป็นประจำสม่ำเสมอ” จำนวนมากที่สุด เท่ากับ 91 คน คิดเป็นร้อยละ 65.47 ในขณะที่ “ไม่เคย” รับรู้ข้อมูลข่าวสาร เกี่ยวกับขยะทะเลจากสื่อสังคมออนไลน์ ไม่มีเลยสักคนเดียว ส่วนการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับขยะทะเลจาก สื่อโทรทัศน์

กลุ่มตัวอย่างรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับขยะทะเลจากสื่อโทรทัศน์ที่ระดับความถี่ในการรับรู้ “เป็นประจำสม่ำเสมอ” จำนวนมากที่สุดเท่ากับ 39 คน คิดเป็นร้อยละ 28.06 ในขณะที่ “ไม่เคย” รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับขยะทะเลจากสื่อโทรทัศน์จำนวนน้อยที่สุด จำนวนเพียง 8 คน คิดเป็นร้อยละ 5.75 ส่วนการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับขยะทะเลจาก ครู/อาจารย์ กลุ่มตัวอย่างรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับขยะทะเลจากครู/อาจารย์ ที่ระดับความถี่ในการรับรู้ “เป็นประจำ สม่ำเสมอ” จำนวนมากที่สุดเท่ากับ 21 คน คิดเป็นร้อยละ 15.11 ในขณะที่ “ไม่เคย” รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับขยะทะเลจากครู/อาจารย์ จำนวนน้อยที่สุด จำนวนเพียง 7 คน คิดเป็นร้อยละ 5.03 ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสื่อวิทยุ น้อยกว่าสื่ออื่นๆ โดยที่ระดับความถี่ในการรับรู้ “ไม่เคย” รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับขยะทะเลจากสื่อวิทยุ จำนวนมากที่สุด เท่ากับ 45 คน คิดเป็นร้อยละ 32.37 ในขณะที่รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับขยะทะเลจากสื่อวิทยุที่ระดับความถี่ในการรับรู้ “เป็นประจำสม่ำเสมอ” จำนวนน้อยที่สุด เท่ากับ 12 คน คิดเป็นร้อยละ 8.63 ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับขยะทะเลจากสื่อต่าง ๆ จำแนกรายข้อ

ข้อ	สื่อ	การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร				
		เป็นประจำสม่ำเสมอ	ประจำ	บางครั้ง	นานๆครั้ง	ไม่เคย
1	สื่อโทรทัศน์	39 (28.06)	41 (29.50)	36 (25.90)	15 (10.79)	8 (5.75)
2	วิทยุ	12 (8.63)	14 (10.07)	34 (24.46)	34 (24.46)	45 (32.37)
3	สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์ โปสเตอร์ แผ่นพับ ใบปลิว ฯลฯ	5 (3.60)	37 (26.62)	42 (30.22)	32 (23.02)	13 (9.35)
4	ป้ายโฆษณาและโปสเตอร์	24 (17.27)	37 (26.62)	43 (30.93)	28 (20.14)	7 (5.03)
5	ครู/อาจารย์	21 (15.11)	36 (25.90)	58 (41.73)	18 (12.95)	6 (4.32)
6	เพื่อน/คนรู้จัก	22 (15.83)	37 (26.62)	49 (35.25)	23 (16.55)	8 (12.95)
7	คนรัก	15 (10.79)	27 (19.42)	45 (32.37)	19 (13.67)	33 (23.74)
8	บุคคลในครอบครัว	25 (17.98)	28 (20.14)	48 (34.53)	23 (16.55)	15 (10.79)
9	สื่อสังคมออนไลน์ เช่น ไลน์ เฟซบุ๊ก	91 (65.47)	31 (22.30)	15 (10.79)	2 (1.44)	0 (0.00)
10	อื่นๆ (เช่น ยูทูบ การสัมมนา วิชาหรือ กิจกรรมที่เรียน)	32 (23.02)	29 (20.86)	40 (28.78)	14 (10.07)	24 (17.27)

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาระดับความรู้เกี่ยวกับขยะทะเลของกลุ่มตัวอย่าง จะเห็นได้ว่าอยู่ในระดับสูง มากถึงร้อยละ 82.74 ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากการที่หลักสูตรฯ ได้มีการบรรจุรายวิชาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เช่น สิ่งแวดล้อมศึกษา การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดการขยะมูลฝอย ฯลฯ อยู่ในหลักสูตรทั้งที่เป็นรายวิชาบังคับและรายวิชาเลือกรวมถึงการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมผ่านโครงการต่างๆ ซึ่งอาจเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้นักศึกษามีความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและปัญหาสิ่งแวดล้อมต่างๆ อย่างไรก็ตามในข้อคำถามที่เกี่ยวกับเรื่อง “การท่องเที่ยวและนันทนาการบริเวณชายฝั่งทะเล เป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดขยะทะเลปริมาณมากที่สุดเมื่อเทียบกับกิจกรรมอื่นๆ” มีผู้ตอบผิดมากกว่าข้อคำถามอื่นๆ นั้นแสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ทราบว่ากิจกรรมที่เป็นแหล่งกำเนิดหลักของขยะทะเล มาจากกิจกรรมบนฝั่งมากกว่ากิจกรรมชายฝั่งและในทะเล

จากการศึกษาระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับขยะทะเลของกลุ่มตัวอย่างจะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างมีระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับขยะทะเลจากสื่อสังคมออนไลน์ เช่น อินสตาแกรม เฟซบุ๊ก เว็บไซต์ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือสื่อโทรทัศน์ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 และ 3.63 ตามลำดับ) สอดคล้องกับงานวิจัยของนาตยา ภูโน, ภัทรพร อุดมทรัพย์ และ วรางคณา ตันทสันติสกุล (2563) ที่ศึกษาการรับรู้ข่าวสารการใช้ถุงพลาสติกของประชากรในจังหวัดสงขลา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับถุงพลาสติกจากสื่อโซเชียลมีเดียมากที่สุดและรองลงมาคือสื่อโทรทัศน์เช่นเดียวกัน (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.62 และ 3.57 ตามลำดับ) และที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาอยู่ในช่วงวัยเรียนและวัยรุ่นในระดับปริญญาตรี ที่มีการใช้งานโทรศัพท์มือถือในชีวิตประจำวันเป็นเรื่องปกติอยู่แล้ว ทั้งเพื่อการติดต่อสื่อสาร การเรียน การทำธุรกรรมการเงิน ความบันเทิง รวมถึงการใช้เป็นช่องทางในการรับข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่ตนเองสนใจ เช่น อินสตาแกรม เฟซบุ๊ก เว็บไซต์ ในขณะที่การเข้าถึงสื่อวิทยุอยู่ในระดับน้อยมาก เนื่องจากสื่อดังกล่าวไม่สามารถตอบสนองหรือเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข่าวสารได้อย่างรวดเร็วทันต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้ ณ ขณะนั้น (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2561) และเมื่อพิจารณาจากความสนใจในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับขยะทะเล กลุ่มตัวอย่างบางส่วนไม่ต้องการทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับขยะทะเลเนื่องจากเห็นว่าไม่ได้เกี่ยวข้องกับตนเองและเห็นว่าเป็นหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ สอดคล้องกับข้อมูลของ กิติมา สุรสุนธิ (2533) ที่กล่าวว่า บุคคลจะสนใจและต้องการรับข้อมูลข่าวสารผ่านเมื่อเห็นว่าข้อมูลนั้นมีประโยชน์ต่อตนเอง

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

7.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับความรู้เกี่ยวกับขยะทะเลในระดับสูง แต่อย่างไรก็ตามในข้อคำถามที่เกี่ยวกับสาเหตุหลักและแหล่งกำเนิดของขยะทะเล การลดปริมาณขยะและการรีไซเคิลขยะพลาสติก เป็นข้อคำถามที่ยังมีผู้ตอบผิดอยู่จำนวนมาก ดังนั้นองค์กรหรือหน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบ ควรมีการส่งเสริมการให้ความรู้เกี่ยวกับสาเหตุของการเกิดขยะทะเลและการจัดการขยะทะเลด้วยหลัก 3R หรือ 7R ให้แก่กลุ่มตัวอย่าง เช่น มาตรการลดปริมาณขยะ (reduce) การปฏิเสธการใช้ถุงพลาสติก (reject) การส่งเสริมการรีไซเคิลขยะพลาสติก (recycle) การซ่อมแซม (repair) การใช้ผลิตภัณฑ์ชนิดเติม (refill) การใช้ประโยชน์จากขยะ (recovery) เป็นต้น โดยการเผยแพร่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์จะเข้าถึงและเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายมากที่สุด โดยหลีกเลี่ยงการเผยแพร่ผ่านสื่อวิทยุหรือหนังสือพิมพ์ เนื่องจากเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวน้อยที่สุด

7.2 ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งต่อไป

จากข้อจำกัดอันเนื่องมาจากสถานการณ์การระบาดของโควิด19 ทำให้ผู้วิจัยต้องปรับเปลี่ยนทั้งหน่วยในการวิเคราะห์จากระดับคณะวิชาเหลือระดับสาขาวิชา ตลอดจนวิธีการเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างจากการแจกแบบสอบถามด้วยตนเองเป็นการใช้แบบสอบถามออนไลน์ (google form) ส่งผ่านระบบคิวอาร์โค้ดของฝ่ายวิชาการคณะฯ ซึ่งในช่วงแรกมีผู้ตอบแบบสอบถามน้อยมากไม่ครบตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ผู้วิจัยต้องตามเป็นระยะทำให้การดำเนินงานวิจัยค่อนข้างล่าช้าจากแผนงานเดิม และคำตอบจากข้อคำถามปลายเปิดค่อนข้างน้อย ดังนั้น เพื่อความสมบูรณ์ของงานวิจัยครั้งต่อไปควรมีการแจกแบบสอบถามและเก็บด้วยตนเอง เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้วิจัยสามารถชี้แจงแบบสอบถามได้ รวมถึงอาจมีการศึกษาโดยใช้วิธีวิทยาเชิงคุณภาพร่วมด้วยจะทำให้ได้ข้อมูลที่มีความละเอียดลึกซึ้งและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

8. รายการอ้างอิง

- กิติมา สุรสนธิ. (2533). *ความรู้ทางการสื่อสาร*. กรุงเทพฯ: ธรรมศาสตร์.
- กรมควบคุมมลพิษ.(2562). *รายงานสรุปสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย ปี 2561*. กรุงเทพฯ : หจก.ส.มงคลการพิมพ์
- กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง.(2563). *รายงานสถานการณ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งและการกัดเซาะชายฝั่งของประเทศและของจังหวัด ปังบประมาณ2560*. สืบค้น 14 กันยายน, จาก [:///C:/Users/User/Downloads/รายงานสถานการณ์ด้านทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง%20และการกัดเซาะชายฝั่งของประเทศไทย%20พ.ศ.%202560%20\(5\).pdf](:///C:/Users/User/Downloads/รายงานสถานการณ์ด้านทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง%20และการกัดเซาะชายฝั่งของประเทศไทย%20พ.ศ.%202560%20(5).pdf).
- กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. (2563). *คำสั่งกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง คำสั่งที่ 13 ปี2562*. สืบค้น 12 กันยายน, จาก <https://www.dmcr.go.th/detailAll/17657/nws/85>.
- กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. (2563). *ขยะทะเล ปี 2561*. สำนักงานบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 6 (สงขลา). สืบค้นจาก [file:///C:/Users/User/Downloads/%E0%B8%82%E0%B8%A2%E0%B8%B0%E0%B8%97%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%A5%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/%E0%B8%82%E0%B8%A2%E0%B8%B0%E0%B8%97%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%A5%20(2).pdf).
- ชัยยศ ยงค์เจริญชัย.(2563) *มาเรียม: การจากไปของมาเรียมกับ 3 ภัยคุกคาม ในมุมมองของ ดร.ธรณ์ 2562*. สืบค้นจาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-49379631>.
- นาดียา กูโน, ภัทรพร อุดมทรัพย์, วรางคณา ตันทสันติสกุล. (2563). “การรับรู้ข่าวสารและทัศนคติที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้ถุงพลาสติกของประชากรในจังหวัดสงขลา.” *วารสารสิ่งแวดล้อม*, 24(2), 1-9.
- ปราณี หล้าเบญจเส. (2559). *การหาคุณภาพของเครื่องมือวัดและประเมินผล*. ยะลา : คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ยะลา.
- วิกานดา วรณวิเศษ.(2563). *ปัญหาขยะทะเลในประเทศไทย*. *ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์สู่ภูมิสถา*, 10(1), 1-17.
- วิเชียร เกตุสิงห์. (2538). *การวิจัยเชิงปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2561). *กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ด้วยการใช้เฟซบุ๊ก (Facebook)*.
- Yamane, Taro. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis (3rdedition)*. New York: Harper And RowPublication

การจัดการขยะมูลฝอยที่ชายหาดปากน้ำปราณบุรีโดยองค์การบริหารส่วนตำบล ปากน้ำปราณบุรี อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

SOLID WASTE MANAGEMENT AT PAK NAM PRANBURI BEACH BY PAK NAM PRANBURI SUBDISTRICT
ADMINISTRATIVE ORGANIZATION PRANBURI DISTRICT PRACHUAP KHIRI KHAN PROVINCE

นพรัตน์ มีทรัพย์¹ และ ศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว²

บทคัดย่อ

สารนิพนธ์เรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการจัดการขยะมูลฝอยที่ชายหาดขององค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณบุรี เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก เจ้าหน้าที่จากองค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณบุรี 2 คน และผู้ประกอบการร้านค้าบริเวณชายหาดปราณบุรี จำนวน 3 คน ผลศึกษาพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณบุรีได้เข้าร่วมโครงการ “Kick off แยกก่อนทิ้ง” ซึ่งเป็นแผนการปฏิบัติงานในการขับเคลื่อนการจัดการขยะโดยใช้หลักการใช้น้อย ใช้ซ้ำ นำกลับมาใช้ใหม่ เพื่อปลูกฝังให้ประชาชนแยกขยะก่อนทิ้งและลดการใช้พลาสติก ลดการใช้กล่องโฟม โดยองค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณบุรี มีรถขยะออกไปเก็บขยะทุกวันตั้งแต่เวลา 04.00 น. ถึง 07.00 น. ยกเว้นวันหยุดหีบสบัติ โดยเก็บตามจุดทิ้งขยะบริเวณถนนเรียบชายหาดโดยเริ่มจาก Palm beach resort จนถึงวัดเขากะโหลก เมื่อเจ้าหน้าที่จัดเก็บขยะแต่ละรอบแล้วจะนำขยะไปที่ศูนย์รวบรวมขยะในค่ายธนะรัชต์ซึ่งเป็นสถานที่ทิ้งขยะทั้งหมดของอำเภอปราณบุรี และกำจัดขยะด้วยวิธีการฝังกลบ

คำสำคัญ: การจัดการ, ขยะมูลฝอย, องค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณบุรี

Abstract

This research aimed to study knowledge about waste management methods at the beach of the Pak Nam Pranburi Subdistrict Administrative Organization this is a qualitative research by interviewing from 2 officers from Pak Nam Pranburi Subdistrict Administrative Organization and 3 beach vendor. The results showed that the Pak Nam Pranburi Subdistrict Administrative Organization participated in the project “Kick off Separate before discarding” This is an action plan to forereach waste management by using the principle of less use, reuse, and reuse. To cultivate people to separate waste before discarding and reduce the use of plastic, foam box in food packing. There are garbage trucks going out to collect rubbish every day from 4:00 am to 7:00 am, except Thursday. By collecting at the littering point on the beach road starting from Palm beach resort until Khao Kalok Temple. When the staff collect each round and then take it to

¹ นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์วิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

the waste collection center in Thanarat Military Camp for using landfill waste disposal Which is the place where all the trash of Pranburi.

Keywords: MANAGEMENT, SOLID WASTE, PAK NAM PRANBURI SUBDISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATION

1. บทนำ

การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการเพิ่มขึ้นของประชากรก่อให้เกิดทรัพยากรลดลงและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนและด้วยการดำรงชีวิตของมนุษย์นั้นก็มีกิจกรรมต่างๆเกิดขึ้นมากมายโดยกิจกรรมส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการอุปโภคบริโภคที่มีของเหลือและถูกทิ้งในรูปของขยะมูลฝอย ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเศษอาหารที่เหลือจากการเตรียมการปรุงและการบริโภค รวมทั้งเศษกระดาษ พลาสติกและของที่ไม่ใช้แล้ว ขยะมูลฝอยจากโรงงานอุตสาหกรรมก็มีลักษณะต่างๆ กันแปรเปลี่ยนตามประเภทอุตสาหกรรมนั้นๆ ขยะมูลฝอยที่ถูกทิ้งตามถนน แม่น้ำและคลองหรือที่สาธารณะต่างๆ ส่วนใหญ่จะเป็นไปไม้ เศษกระดาษ กุ้งพลาสติก ของเหลือใช้รวมทั้งเศษดิน หิน เป็นต้น ซึ่งขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นเหล่านี้หากปล่อยปะละเลยไม่ดำเนินการเก็บรวบรวมนำไปกำจัดอย่างถูกต้องเหมาะสมนอกจากจะทำให้ชุมชนขาดความสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อยและน่ารังเกียจแล้วยังส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมากปัญหาขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องพยายามหามาตรการเพื่อแก้ไขปัญหาให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและสถานการณ์ของปัญหาที่เปลี่ยนแปลงไป แต่ที่ผ่านมามีปรากฏว่าชุมชนไม่สามารถแก้ไขได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีสาเหตุมาจากความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างต่อเนื่องการมีผลผลิตทางเทคโนโลยีใหม่ๆมาใช้ในชีวิตประจำวันทำให้เกิดค่านิยมในการบริโภคสินค้าที่สูงขึ้นสร้างปัญหาขยะมูลฝอยมากขึ้นด้วย (สุภัคชัย บดีการ, 2561)

จากปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในปี 2561 จำนวน 27.82 ล้านตัน พบว่า เป็นขยะพลาสติก ประมาณ 2 ล้านตัน ถูกนำเข้าสู่ระบบการนำกลับมาใช้ใหม่ ประมาณ 0.5 ล้านตันหรือ 500,000ตัน (จำพวกขวดพลาสติก) ส่วนที่เหลืออีกประมาณ 1.5 ล้านตัน เช่น กุ้งพลาสติก แก้ว กล่อง ภาชนะพลาสติก ฝาจากจะกลายเป็นขยะพลาสติก (กรมควบคุมมลพิษ, 2563) ที่อาจถูกเทกองทิ้งหรือลักลอบทิ้งในพื้นที่สาธารณะหรือลักลอบทิ้งลงสู่แหล่งน้ำ เป็นสาเหตุทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายของขยะมูลฝอยจากบนบกลงสู่ทะเล(กรมควบคุมมลพิษ, 2563)

คณะอนุกรรมการจัดการความรู้เพื่อผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเล (2550) อธิบายไว้ว่า ขยะมูลฝอยบริเวณชายหาดส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทางทะเลต่อสัตว์ทะเล ต่อระบบนิเวศและผลกระทบต่อทางเศรษฐกิจและสังคม มีรายละเอียดดังนี้ 1) ผลกระทบต่อสัตว์ทะเลสัตว์ทะเลหลายชนิดจะกินขยะพลาสติกเข้าไปโดยเข้าใจผิดคิดว่าเป็นอาหาร ขยะดังกล่าวจะมีผลกระทบต่อระบบทางเดินอาหารรวมทั้งทำให้สัตว์ขาดอาหารและอาจถึงตายในที่สุด นอกจากการกินพลาสติกแล้วขยะพลาสติกยังเป็นอันตรายโดยการถูกรัดทำให้บาดเจ็บ 2) ผลกระทบต่อระบบนิเวศระบบนิเวศและทรัพยากรเกิดความสูญเสีย เช่นการตายของปะการัง เนื่องจากมีอวนจำนวนมากปกคลุมในแนวปะการัง การติดอวนของสัตว์ทะเลจนตายหรือติดเชือก นอกจากนี้ ยังทำให้เกิดการแพร่กระจายของชนิดพันธุ์ต่างถิ่น โดยการติดมากับขยะที่ลอยลอยอยู่ในน้ำจากพื้นที่หนึ่งไปยังอีกพื้นที่หนึ่ง 3) ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมขยะทะเลสร้างความเสียหายให้การเดินเรือ การประมง และสัตว์ทะเลจำนวนมาก รวมถึงนิเวศบริการทั้งในทะเลและชายฝั่ง ซึ่งส่งผลกระทบต่อรายได้ทั้งที่มาจากประมงและการท่องเที่ยว ส่วนผลกระทบต่อสังคมรวมถึงผลกระทบต่อสุขภาพของคนเช่น การได้รับบาดเจ็บจากขยะบริเวณชายหาดและขยะทะเลพลาสติกขนาดเล็กที่สามารถเข้าไปปนเปื้อนในห่วงโซ่อาหารทั้งมนุษย์และสัตว์ทะเล

พื้นที่ชายหาดปากน้ำปราณบุรี อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวหนึ่งที่มีชื่อเสียงและมีขยะให้พบเห็นได้โดยทั่วไป ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาการจัดการขยะของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ชายหาดปากน้ำปราณบุรีว่ามีการจัดการขยะอย่างไร

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ชายหาดปากน้ำปราณบุรีโดยองค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณบุรี อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

3.1 แนวคิดเรื่องการจัดการขยะ

กรมควบคุมมลพิษ (2550) ได้อธิบายเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องการจัดการขยะในประเด็นต่าง ๆ ไว้มีสาระโดยย่อดังนี้

3.1.1. การเก็บรวบรวมขยะมูลฝอย เป็นการเก็บขยะมูลฝอยใส่ไว้ในภาชนะเพื่อรอพนักงานเก็บขยะมูลฝอยมาเก็บขนไปเทใส่รวบรวมในรถบรรทุกขยะ และการที่พนักงานกวาดถนน เก็บรวบรวมขยะมูลฝอยไว้ให้รอขยะ ขยะมูลฝอยที่รวบรวมจากแหล่งต่างๆ จะถูกนำไปถ่ายใส่ในรถบรรทุกขยะ เพื่อที่จะขนส่งต่อไปยังสถานกำจัดขยะมูลฝอย การเก็บรวบรวมขยะที่ถูกต้องภายในบ้าน ควรใช้ภาชนะที่มีฝาปิดมิดชิด น้ำไม่สามารถจะรั่วซึมได้ เช่น ถังเหล็ก หรือถังพลาสติก การใช้ถังเหล็กอาจจะฝูกร้อนได้ง่ายกว่าถังพลาสติก ไม่ควรใช้เชิงในการเก็บรวบรวมขยะมูลฝอย

3.1.2. การขนส่งขยะมูลฝอย เป็นการนำขยะมูลฝอยที่เก็บรวบรวมได้จากแหล่งชุมชนต่างๆ ใส่ในรถบรรทุกขยะเพื่อนำไปยังสถานที่กำจัด ซึ่งอาจเป็นการขนส่งโดยตรง จากแหล่งกำเนิดขยะมูลฝอย ไปยังสถานกำจัดเลยทีเดียวหรืออาจจะขนขยะมูลฝอยไปพักที่ใดที่หนึ่ง ซึ่งเรียกว่า สถานีขนถ่ายขยะ ก่อนจะนำไปยังแหล่งกำจัดก็ได้

3.1.3. การกำจัดขยะมูลฝอย เป็นวิธีการกำจัดขยะมูลฝอยที่ใช้ต่อเนื่องกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีหลายวิธี เช่น นำไปกองทิ้งบนพื้นดิน นำไปทิ้งลงทะเล หมักทำปุ๋ย เผากลางแจ้ง เผาในเตาเผาขยะ และฝังกลบอย่างถูกหลักวิชาการ เป็นต้น การกำจัดขยะมูลฝอยดังที่กล่าวมานั้น บางวิธีก็เป็นการกำจัดที่ไม่ถูกต้อง ทำให้เกิดสภาวะเป็นพิษต่อสภาพแวดล้อม และมีผลกระทบต่อสุขภาพของคนด้วยการจัดการขยะมูลฝอยจำเป็นต้องจัดให้มีระบบการคัดแยกขยะมูลฝอยประเภทต่างๆ ตามลักษณะองค์ประกอบ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำกลับไปใช้ประโยชน์ใหม่ โดยจัดวางภาชนะให้เหมาะสมตลอดจนวางระบบการเก็บรวบรวมอย่างมีประสิทธิภาพและมีการคัดแยกขยะมูลฝอยพร้อมพิจารณาสถานีขนถ่ายขยะและระบบขนส่งขยะไปกำจัด

3.1.4. ภาชนะบรรจุขยะ ถังขยะเพื่อการจัดเก็บรวบรวมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพโดยรวบรวมขยะมูลฝอยและมีการแบ่งแยกประเภทของถังรองรับขยะมูลฝอยตามสีต่าง ๆ โดยมีถังบรรจุภายในถังเพื่อสะดวกและไม่ตกลง หรือแพร่กระจาย สีเขียวรองรับขยะที่เน่าเสียและย่อยสลายได้สามารถนำไปหมักทำปุ๋ยได้ เช่น ผักผลไม้ เศษอาหาร ใบไม้ สีเหลืองรองรับขยะที่สามารถนำไปรีไซเคิลได้ เช่น กระดาษ พลาสติก โลหะ สีเทาฟ้าสีส้ม รองรับขยะที่มีอันตรายต่อสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อม เช่น หลอดฟลูออเรสเซนต์ ถ่านไฟฉาย กระป๋องสีสเปรย์กระป๋องยาฆ่าแมลง สีฟ้ารองรับขยะย่อยสลายไม่ได้ไม่คุ้มค่าการรีไซเคิล เช่น พลาสติกห่อลูกอม ซองบะหมี่สำเร็จรูป และถุงพลาสติกโพลี

3.1.5 เกณฑ์มาตรฐานภาชนะรองรับขยะมูลฝอย

1) ภาชนะควรมีสัดส่วนของถังขยะมูลฝอยจากพลาสติกที่ใช้แล้วไม่ต่ำกว่าร้อยละ 50 โดยน้ำหนัก

2) ภาชนะต้องไม่มีส่วนประกอบสารพิษ หากจำเป็นควรใช้สารเติมแต่งในปริมาณที่น้อยและไม่อยู่ในเกณฑ์ที่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค

3) ภาชนะมีความทนทาน แข็งแรงตามมาตรฐานสากล

4) ภาชนะมีขนาดพอเหมาะมีความจุเพียงพอต่อปริมาณขยะมูลฝอย สะดวกต่อการถ่ายเทขยะมูลฝอยและการทำความสะอาด

5) ภาชนะสามารถป้องกัน แผลงวัน หนู แมว สุนัข และสัตว์อื่น ๆ มิให้สัมผัสหรือคุ้ยเขี่ยขยะมูลฝอยได้

3.1.6 ขยะมูลฝอย คือ เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า เศษวัตถุ วัสดุพลาสติก ภาชนะที่ใส่อาหาร ถังมูลสัตว์ซากสัตว์ หรือสิ่งอื่นใดที่เก็บกวาดจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์หรือที่อื่น และหมายรวมถึงมูลฝอยติดเชื้อ มูลฝอยที่เป็นพิษ หรืออันตรายจากชุมชนหรือครัวเรือน ยกเว้นวัสดุที่ไม่ใช่แล้วของโรงงาน ซึ่งมี ลักษณะและคุณสมบัติที่กำหนดไว้ตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน

3.1.7 ขยะย่อยสลาย หรือ มูลฝอยย่อยสลาย คือ ขยะที่เน่าเสียและย่อย สลายได้เร็ว สามารถนำมาหมักทำปุ๋ยได้ เช่น เศษผัก เปลือกผลไม้ เศษอาหาร ใบไม้ เศษเนื้อสัตว์ เป็นต้น แต่จะไม่รวมซากหรือเศษของพืช ผัก ผลไม้ หรือสัตว์ที่เกิดจากการทดลองในห้องปฏิบัติการ โดยขยะที่ย่อยสลายนี้เป็น ขยะที่พบมากที่สุด คือ พบมากถึงร้อยละ 64 ของปริมาณขยะทั้งหมดในกองขยะ

3.1.8 ขยะรีไซเคิล หรือ มูลฝอยอันตราย คือ ของเสียบรรจุภัณฑ์ หรือวัสดุเหลือใช้ ซึ่งสามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ได้ เช่น แก้ว กระดาษ เศษพลาสติก ก่อเครื่องตีแบบ UHT กระจกเครื่องตี เศษโลหะ อะลูมิเนียม ยางรถยนต์ เป็นต้น สำหรับขยะรีไซเคิลนี้เป็นขยะที่พบมากเป็นอันดับที่สองในกองขยะ กล่าวคือ พบประมาณร้อยละ 30 ของปริมาณขยะทั้งหมดในกองขยะ

3.1.9 ขยะอันตราย หรือ มูลฝอยอันตราย คือ ขยะที่มีองค์ประกอบหรือ ปนเปื้อนวัตถุอันตรายชนิด ต่าง ๆ ซึ่ง ได้แก่ วัตถุระเบิด วัตถุไวไฟ วัตถุออกซิไดซ์ วัตถุมีพิษ วัตถุที่ทำให้เกิดโรค วัตถุที่มีอันตรายสูง วัตถุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพันธุกรรม วัตถุกัดกร่อน วัตถุที่ก่อให้เกิดการระคายเคือง วัตถุอย่างอื่นไม่ว่าจะเป็นเคมีภัณฑ์ หรือสิ่งอื่นใดที่อาจทำให้เกิดอันตรายแก่บุคคล สัตว์ พืช ทรัพย์สินหรือ สิ่งแวดล้อม เช่น ถ่านไฟฉาย หลอดฟลูออเรสเซนต์ แบตเตอรี่โทรศัพท์เคลื่อนที่ ภาชนะบรรจุสารกำจัดศัตรูพืช กระจกสเปรย์บรรจุสีหรือสารเคมี เป็นต้น ขยะอันตรายนี้เป็นขยะที่มักพบได้น้อยที่สุด กล่าวคือ พบประมาณ เพียงร้อยละ 3 ของปริมาณขยะทั้งหมดในกองขยะ

3.1.10 ขยะทั่วไป คือ ขยะประเภทอื่นนอกเหนือจากขยะย่อย สลาย ขยะรีไซเคิล และขยะอันตราย มีลักษณะที่ย่อยสลายยากและไม่คุ้มค่าสำหรับการนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ เช่น ห่อพลาสติกใส่ขนม วัสดุพลาสติกบรรจุผงซักฟอก พลาสติกห่อลูกอม ของบะหมี่กึ่งสำเร็จรูป วัสดุพลาสติกเปื้อน เศษอาหาร โฟมเปื้อนอาหาร พอยล์เปื้อนอาหาร เป็นต้น สำหรับขยะทั่วไปนี้เป็นขยะที่มีปริมาณใกล้เคียงกับขยะ อันตราย กล่าวคือ จะพบประมาณร้อยละ 3 ของปริมาณขยะทั้งหมดในกองขยะ

3.2 องค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณบุรี

องค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณบุรี ตั้งอยู่ที่ 88/8 หมู่ที่ 3 ตำบลปากน้ำปราณ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อาณาเขตการปกครองพื้นที่ประมาณ 47.67 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 34,380 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ต่างๆ ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลหนองแก อำเภอหัวหิน ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลสามร้อยยอด อำเภอสามร้อยยอด ทิศตะวันออก ติดต่อกับทะเลอ่าวไทย ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลวังก้ง และตำบลปราณบุรี

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุภักษ์ บดีการ (2561) ศึกษาแนวทางในการจัดการขยะมูลฝอย ของเทศบาลตำบลนาแหรง อำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์ศึกษา 1.) เพื่อศึกษาการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลนาแหรง อำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช 2.) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลนาแหรง อำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาพบว่า 1.) เทศบาลตำบลนาแหรง อำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีปริมาณขยะที่เกิดจากครัวเรือนและตลาดในชุมชน เป็นจำนวนมากและมีแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของปริมาณขยะมากขึ้น จากการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลนาแหรง มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ มีแผนปฏิบัติการในการจัดเก็บขยะในพื้นที่รับผิดชอบ แต่ระบบการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลนาแหรงยังมีปัญหาในด้านการดำเนินการ มีความล่าช้าในการจัดเก็บและไม่สามารถจัดเก็บขยะมูลฝอยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ข้อเสนอแนะแนวทางในการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลนาแหรง อำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีข้อเสนอแนะ คือให้มีการรณรงค์ ทำความเข้าใจ ในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน โดยให้แต่ละครัวเรือนมีการคัดแยกขยะมูลฝอยภายในครัวเรือนของตนเองก่อน และนำขยะที่แยกได้เข้าสู่กระบวนการต่างๆ เช่น 1.ขยะอินทรีย์ ให้แต่ละครัวเรือนนำไปสู่กระบวนการปุ๋ยหมักชีวภาพ 2. ขยะรีไซเคิลให้แต่ละชุมชนจัดตั้งธนาคารเพื่อนำขยะไป สู่กระบวนการธนาคารขยะ 3.ขยะที่ไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้ให้ครัวเรือนนำไปทิ้งเอง เพื่อลดปริมาณขยะในชุมชน 4. ควรให้ความรู้เกี่ยวกับการคัดแยกขยะแก่ประชาชนในชุมชน เพื่อให้ประชาชนตระหนักในการคัดแยกขยะมูลฝอย

ธัญญรวี เรียงรณยานนท์ (2561) ศึกษาการจัดการขยะชายฝั่งหาดหัวหิน ตำบลหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยมีวัตถุประสงค์ 1.เพื่อศึกษาการจัดการขยะชายฝั่งทะเล ชายหาดหัวหินตำบลหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 2.)เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดการขยะชายฝั่งทะเล ชายหาดหัวหิน ตำบลหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์และ3.)เพื่อศึกษาการแก้ปัญหาและอุปสรรคของการจัดการขยะชายฝั่งทะเล ชายหาดหัวหิน ตำบลหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการศึกษาพบว่า 1) จัดการขยะชายฝั่งทะเล ชายหาดหัวหิน ตำบลหัวหิน อำเภอหัวหินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ฝ่ายบริหาร เทศบาลเมืองหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เจ้าหน้าที่กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม มีการจัดสรรพนักงานเพื่อไปทำความสะอาดบริเวณชายฝั่งทะเลและมีการแบ่งระยะการทำความสะอาดให้กับเทศบาลมีการจัดรถยนต์โฟรวิลล์ในการช่วยเก็บขยะเพราะเนื่องจากมีความรวดเร็ว โดยมีการจัดเก็บช่วงเวลา 6 โมงเย็นนักท่องเที่ยวบริเวณชายหาดหัวหิน ตำบลหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์เนื่องจากการจัดจุดในการทิ้งขยะเพียงจุดเดียวอีกทั้งปริมาณนักท่องเที่ยวมีจำนวนมาก 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดการขยะชายฝั่งทะเล ชายหาดหัวหิน ตำบลหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พนักงานมีเขตรยะค่อนข้างมาก พนักงานจึงไม่พอต่อการจัดเก็บและจุดทิ้งขยะมีเพียงจุดเดียวและค่อนข้างไกลชายหาดอีกทั้งภาชนะที่ใส่อาหารเป็นภาชนะที่ใช้แล้วทิ้งเลย 3) ศึกษาการแก้ปัญหาและอุปสรรคของการจัดการขยะชายฝั่งทะเล ชายหาดหัวหิน ตำบลหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีการจัดจุดทิ้งขยะให้ชัดเจนเท่านั้นและอาจจะขอความร่วมมือในการรักษาความสะอาดบริเวณชายหาดหัวหิน อำเภอ หัวหิน จังหวัด

ประจวบคีรีขันธ์ ผู้ประกอบการบริเวณชายชายหาดหัวหิน ตำบลหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ บริเวณชายฝั่งทะเลมีสถานประกอบการอยู่ 2 ประเภท คือ โรงแรม และร้านอาหารบริเวณชายฝั่งทะเล

ชาวนรงค์ จันทะโชติ (2560) ได้ศึกษาการบริหารจัดการขยะบนเส้นทางท่องเที่ยวหลักของจังหวัดชัยภูมิ มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาขยะที่เกิดขึ้นกับการขยายตัวของชุมชนในพื้นที่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิ (2) เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นในพื้นที่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิ และ (3) เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาขยะที่เกิดขึ้นต่อการขยายตัวของชุมชนในพื้นที่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิ ผลการศึกษาพบว่า 1. สภาพปัญหาขยะที่เกิดขึ้นกับการขยายตัวของชุมชนในพื้นที่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิ มีประเด็นปัญหาที่สำคัญจำแนกได้ดังนี้ 1) ประชาชนขาดความตระหนักในการจัดเก็บขยะมูลฝอยและไม่มีแยกประเภทขยะก่อนทิ้ง 2) หน่วยงานในแต่ละพื้นที่ขาดการประสานพันธ์ที่ดี ไม่มีการรณรงค์ในการจัดเก็บขยะ 3) ชุมชนขาดงบประมาณในการจัดการขยะมูลฝอย 4) หลุมฝังกลบมีอายุการใช้งานน้อยกว่าที่ออกแบบไว้เนื่องจากมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่งมาใช้บริการกำจัดขยะเพิ่มขึ้น 2. แนวทางการบริหารจัดการปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นในพื้นที่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งสามารถสรุปประเด็นที่สำคัญได้ดังนี้ 1) ควรสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนในพื้นที่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวได้ตระหนักถึงผลกระทบต่อปริมาณขยะที่เพิ่มมากขึ้นในทุกวัน ควรให้ความรู้ในเรื่องผลกระทบของขยะ 2) ควรให้หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละพื้นที่กำหนดแผนบริหารจัดการเพิ่มขึ้น 3) การรณรงค์ประชาสัมพันธ์การคัดแยกขยะ การเก็บหรือทิ้งขยะในพื้นที่กำหนด ควรให้มีการคัดแยกขยะที่ดี 4) การควบคุมปริมาณในแหล่งกำจัดขยะให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด 5) แนวทางการแก้ไขปัญหาขยะที่เกิดขึ้น ต่อการขยายตัวของชุมชนในพื้นที่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิได้แก่ การส่งเสริมประชาชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการขยะในพื้นที่แหล่งกำหนดในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การลด การใช้ซ้ำ และการแปรรูปกลับมาใช้ใหม่

5. วิธีดำเนินการวิจัย

5.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณบุรี 2 คน คือ ผู้อำนวยการกองสาธารณสุข องค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณบุรี และเจ้าหน้าที่ขับรถเก็บขยะองค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณบุรี

5.2 เครื่องมือการวิจัย ผู้ศึกษาใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการจดบันทึก

5.3 การรวบรวมข้อมูล ผู้ศึกษาดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก และเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับข้อมูลพื้นที่ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยสืบค้นเอกสาร บทความทางวิชาการ รายงานการวิจัย และสืบค้นทางอินเทอร์เน็ต

5.4 การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้จากการบันทึกมาพิจารณาและจัดหมวดหมู่เพื่อวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อให้ทราบวิธีการจัดการขยะมูลฝอยของ อบต.ปากน้ำปราณบุรี อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

6. สรุปผลการวิจัย

การจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณบุรี มีรายละเอียดตามลำดับต่อไปนี้

องค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณบุรี มีแผนการปฏิบัติงาน “Kick off แยกก่อนทิ้ง” ตามนโยบายของกระทรวงมหาดไทยโดยใช้หลักการ ใช้น้อย ใช้ซ้ำ นำกลับมาใช้ใหม่และลดปริมาณการใช้โฟมและพลาสติกบรรจุอาหาร โครงการ kick off แยกก่อนทิ้ง เป็นแผนปฏิบัติ 60 วันโดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 9 มกราคม 2562 ถึง 9 มีนาคม 2562 เป้าหมาย

ของโครงการมุ่งเน้นสอนให้ประชาชนได้รับรู้การแยกขยะประเภทต่างๆ โดยการจัดอบรมแก่ประชาชนในพื้นที่พร้อมทั้งทำป้ายรณรงค์ โดยแบ่งถังขยะออกเป็น 2 ประเภท ถังขยะทั่วไปและถังขยะรีไซเคิล สำหรับการจัดการขยะต้นทาง นอกจากนี้ยังมีการอบรมวิธีการจัดการกับขยะอินทรีย์โดยการนำไปทำปุ๋ยหมักเพื่อการเกษตร รวมถึงการรณรงค์ให้ทิ้งแยกขยะอันตรายแยกจากขยะทั่วไป หลังจากเข้าร่วมโครงการ “Kick off แยกก่อนทิ้ง” แล้วนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณบุรียังคงรณรงค์ให้ประชาชนในพื้นที่คัดแยกขยะและการลดปริมาณโฟม ลดการใช้ถุงพลาสติกอย่างต่อเนื่อง และรณรงค์ให้เปลี่ยนมาใช้วัสดุที่เป็นมิตรกับธรรมชาติ เช่น ใบตอง และถ้วยกระดาษ

การจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณบุรี แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน

1. การรวบรวมขยะ มีจุดทิ้งขยะซึ่งมีถังขยะสีฟ้าปากกลมสำหรับขยะทั่วไปที่ไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ถังขยะที่มีลูกกรงเหล็กเป็นถังสำหรับขยะประเภทขวดน้ำและกระป๋อง ถังขยะสีเขียวสำหรับขยะอินทรีย์ประเภทอาหารและซากพืช ถังขยะสีแดงสำหรับขยะอันตรายเช่นหลอดไฟ ขวดบรรจุยาฆ่าแมลง โดยรถขยะจะออกเก็บขยะทุกวันเวลา 04.00 น. ถึง 07.00 น. ยกเว้น วันพฤหัสบดี รถเก็บขยะมีพนักงานประจำรถ 4 คน มีคนขับรถ 1 พนักงานเก็บ 3 คน เจ้าหน้าที่จะคอยแยกขยะจากถังก่อนเทใส่รถบรรทุกขยะเมื่อรวบรวมขยะจากจุดทิ้งแล้วจึงนำไปทิ้งที่บ่อขยะค่ายธนะรัชต์และนำขยะที่แยกไปรวมไว้ที่สำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณบุรี

2. การคัดแยกขยะ ทางองค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณบุรีมีการคัดแยกและนำไปใช้ประโยชน์ก่อนทิ้งตามประเภทขยะ กล่าวคือ 1.ขยะอินทรีย์ เป็นขยะประเภทอาหารและซากพืชซากสัตว์ ทางองค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณบุรีได้มีการอบรมให้ประชาชนนำขยะอินทรีย์ไปทำปุ๋ยหมักในการเกษตรกรรม 2.ขยะอันตราย องค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณบุรีมีนโยบายให้ประชาชนนำขยะประเภทหลอดไฟมาทิ้งที่สำนักเพื่อแลกหลอดไฟใหม่ไป เป็นการปลูกฝังให้รู้จักการแยกขยะอันตรายออกจากขยะทั่วไปและมีการคัดแยกขยะระหว่างช่วงเก็บขยะโดยแยกขยะที่สามารถรีไซเคิลได้และนำไปรวบรวมที่สำนักงานก่อนส่งรีไซเคิลที่โรงงาน 3.ขยะรีไซเคิล มีการทำลูกกรงเหล็กสี่เหลี่ยมพร้อมป้ายในแต่ละจุดทิ้งขยะเพื่อใส่ขยะประเภท ขวดน้ำ กระป๋อง เพื่อแยกจากขยะทั่วไป

3. การกำจัดขยะ รถขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณบุรีจะนำขยะไปที่บ่อขยะของค่ายธนะรัชต์ซึ่งเป็นพื้นที่รวบรวมขยะของอำเภอปราณบุรีใช้วิธีการกำจัดขยะโดยการฝังกลบ

การจัดกิจกรรมรณรงค์เรื่องการกำจัดขยะ ในแต่ละเดือนจะมีการจัดกิจกรรมจิตอาสาในการเก็บขยะบริเวณชายหาด โดยหน่วยงานต่างและกลุ่มๆ เช่น หน่วยงานจากที่ว่าการอำเภอปราณบุรี กลุ่มเยาวชนจากโรงเรียนในอำเภอปราณบุรี กลุ่มพิชิตขยะปากน้ำปราณบุรี เป็นต้น การรณรงค์ให้คัดแยกประเภทขยะก่อนทิ้งและรณรงค์โดยการจัดอบรมผู้นำหมู่บ้านในแต่ละเดือนโดยให้ประกาศผ่านสื่อวิทยุช่วงเช้าและเย็น มีการทำป้ายรณรงค์เกี่ยวกับจุดทิ้งขยะ รณรงค์ให้ประชาชนเปลี่ยนมาใช้วัสดุที่เป็นมิตรกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแทนการใช้ถุงพลาสติกและโฟม ด้วยการเปลี่ยนมาใช้จานกระดาษหรือใบตองเพื่อสามารถนำไปนำแปรรูปเป็นปุ๋ยหมักในการเกษตรได้ รวมถึงขอความร่วมมือจากประชาชนในการคัดแยกและทิ้งขยะให้ถูกที่เพื่อให้สิ่งที่มีคุณค่าอย่างต่อเนื่องนั้นทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและช่วยสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับเรื่องนี้ให้เกิดขึ้นได้

7. อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาการจัดการขยะมูลฝอยที่ชายหาดปากน้ำปราณบุรีโดยองค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณบุรีซึ่งชายหาดปากน้ำปราณบุรีเป็นสถานที่ท่องเที่ยวและการเปิดร้านค้าแต่ในด้านการรองรับขยะจากจุดบริการนักท่องเที่ยวนั้นอยู่ห่างไกลและไม่เพียงพอซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัญญรวี เจริญรมยานนท์ (2560) ศึกษาการจัดการขยะชายฝั่งหาดหัวหิน ตำบลหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า พนักงานของเทศบาลมีเขตรยะค่อนข้างมาก พนักงานจึงไม่พอต่อการจัดเก็บและจุดทิ้งขยะมีเพียงจุดเดียวและค่อนข้างไกลหาดอีกทั้งภาชนะที่ใส่อาหารเป็นภาชนะที่ใช้แล้วทิ้งเลย ทางองค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณบุรีมีการณรงค์ให้ประชาชนแยกขยะก่อนทิ้งและการรณรงค์การลดใช้ถุงพลาสติกและกล่องโฟมมาใช้วัสดุที่มีมิตรต่อธรรมชาติแทนเช่น ชามกระดาษ ใบตองบรรจุอาหาร

นอกจากนี้ การร่วมจากส่วนของประชาชนเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชาญณรงค์ จันทะโชติ (2560) ได้ศึกษาการจัดการจัดการขยะบนเส้นทางท่องเที่ยวหลักของจังหวัดชัยภูมิ พบว่า 1) ควรสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนพื้นที่ใกล้เคียงแหล่งท่องเที่ยวได้ตระหนักถึงผลกระทบต่อปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นทุกวัน 2) ควรให้หน่วยงานปกครองท้องถิ่นและพื้นที่กำหนดแผนบริหารจัดการเพิ่มขึ้น 3) การรณรงค์ประชาสัมพันธ์การคัดแยกขยะการเก็บหรือทิ้งขยะในพื้นที่ที่กำหนดและมีบางพื้นที่มอบหมายให้ประธานสภาเป็นผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ ทางองค์การบริหารส่วนตำบลปราณบุรีควรมีการหาวิธีการกำจัดขยะมูลฝอยรูปแบบใหม่เนื่องจากสถานที่กำจัดขยะในปัจจุบันมีปริมาณขยะมากเกินไปเฉลี่ยวันละ 8,400 ตันต่อปีหรือปริมาณ 180,000 ตันต่อปี

8. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

8.1 ควรศึกษาปริมาณขยะและผลกระทบจากขยะในพื้นที่ชายหาดปราณบุรีอย่างละเอียดว่ามีปริมาณมากน้อยเพียงใด ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างไรเพื่อให้หน่วยงานได้วางแผนแนวทางการป้องกันและแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม

8.2 ควรศึกษาเรื่องความรู้ความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์การบริหารส่วนตำบลปราณบุรีในเรื่องนโยบายรณรงค์การคัดแยกขยะและการใช้วัสดุที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อให้การแก้ปัญหาเรื่องสามารถบริหารจัดการได้ตั้งแต่ต้นทางคือจิตสำนึกของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

8.3 ควรศึกษาเรื่องปัญหาขยะทะเลเพิ่มเติมเนื่องจากชายหาดปากน้ำปราณบุรีเป็นพื้นที่มีการทำประมงและเป็นแหล่งท่องเที่ยวตามชายหาดจะมีขยะจากในทะเลตกค้าง เช่น อวน เบ็ด และขยะมูลฝอยจากในทะเลที่ถูกพัดเข้าฝั่ง

9. กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาและกรรมการสอบสารนิพนธ์ สาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่ให้คำแนะนำเพื่อให้งานครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้

ขอขอบพระคุณ นางนารี คล้ายเพ็ญ ผู้อำนวยการกองสาธารณสุข องค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณบุรีและเจ้าหน้าที่ที่ให้ข้อมูลที่สำคัญในการศึกษาครั้งนี้สำเร็จลุล่วงและขอขอบพระคุณกลุ่มผู้ประกอบการร้านค้าบริเวณชายหาดปากน้ำปราณบุรีที่ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับการศึกษา

ขอขอบคุณเพื่อนๆและรุ่นพี่ทุกท่านที่ให้คำแนะนำและให้กำลังใจในการทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วง

10. รายการอ้างอิง

กรมควบคุมมลพิษ. (2563). รายงานสรุปสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย ปี 2561. สำนักประชาสัมพันธ์เขต 1
ขอนแก่น.

_____. (2550). คู่มือการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเก็บรวบรวมขนส่งและกำจัด
ของเสียอันตรายจากชุมชน. กรุงเทพฯ: กรมควบคุมมลพิษ

คณะอนุกรรมการจัดการความรู้เพื่อผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเล. (2550). **ฐานข้อมูลความรู้ทางทะเล**. สืบค้นจาก

http://www.mkh.in.th/index.php?option=com_content&view=article&id=309&Itemid=254&lang=th

ชาญณรงค์ จันทร์โชติ (2560). “การบริหารจัดการขยะบนเส้นทางการท่องเที่ยวหลักของจังหวัดชัยภูมิ.” ใน **วารสารวิจัย
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น**, : 5-6.

ประสาน ตั้งสิกุลบุตร. (2542). **รวมบทความทางวิชาการด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม**. เชียงใหม่ : สาขาวิชาการจัดการมนุษย์
กับสิ่งแวดล้อม คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วัลัญญ์วี เจริญยานนท์. (2561). **การจัดการขยะชายฝั่ง หาดหัวหิน ตำบลหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์**. สืบค้นจาก
https://ewt.prd.go.th/ewt/region1/ewt_news.php?nid=29154&filename=index

สุภัคชัย บดีการ. (2561). **การศึกษาแนวทางในการจัดการขยะมูลฝอย ของเทศบาลตำบลนาแห้ว อำเภอหนองบัวลำภู จังหวัด
นครศรีธรรมราช**. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย.

การจัดการขยะชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหม้อ
อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี

COMMUNITY WASTE MANAGEMENT OF BANMOR SUB-DISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATION,
MUEANG PHETCHABURI DISTRICT, PHETCHABURI PROVINCE

เบญจวรรณ คุ่มศิริ¹ พรนภา วันเพ็ญ² และ ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร³

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการขยะชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหม้อ อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์กับเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะและผู้นำชุมชนในพื้นที่ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์โดยใช้แนวคำถาม และรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์บริบทเชิงเนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการในการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหม้อ เริ่มต้น จากที่มีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับความรู้และมีการปลูกฝังให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะจากครัวเรือน องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหม้อมีการส่งเสริมการคัดแยกขยะ โดยมีการขับเคลื่อนจากกลุ่มผู้สูงอายุภายใต้กิจกรรม “คนบ้านหม้อทำบุญด้วยขยะ” จนทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหม้อได้รับรางวัล ธรรมมาภิบาล (ด้านการดูแลรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม)

คำสำคัญ: การจัดการขยะ, ขยะมูลฝอย, องค์การบริหารส่วนตำบล

Abstract

The objective of this study aimed to study the community waste management of Ban Mo Sub-District Administrative Organization, Muang Phetchaburi District, Phetchaburi Province, this study using qualitative study by collecting data through interviews with staff working on waste management, and also community leaders in the area by telephone interviews. In addition, this study analyzed data using content analysis. The results showed that the waste management process of Ban Mo Sub-District Administrative Organization started with campaign to promote public relations for the public to gain knowledge and to instill villagers to participate in the separation of household waste. Making merit with rubbish "until the Ban Mo Sub-District Administrative Organization received the award for good governance (Environmental quality preservation)

Keywords: WASTE MANAGEMENT, GARBAGE, SUB-DISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATION

¹⁻² นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี
³ รองศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

1. บทนำ

ประเทศไทยมีปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นทั่วประเทศ ประมาณ 27.82 ล้านตัน ถูกคัดแยกและนำกลับไปใช้ประโยชน์ 9.58 ล้านตัน หรือคิดเป็นร้อยละ 34 ถูกนำไปกำจัดอย่างถูกต้อง 10.88 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 39 และมีการกำจัดอย่างไม่ถูกต้อง 7.36 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 27 (เนชั่นทีวี, 2562) ปัญหาขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นของประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้ถูกเรียกเป็นปัญหาสังคมที่มีมาอย่างยาวนาน จนกระทั่งในยุคปัจจุบันก็ยังไม่สามารถแก้ปัญหานี้ได้ เพราะมีการขยายตัวของชุมชนและมีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น จากการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันทั้งการอุปโภค บริโภคก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม และส่งผลกระทบต่อสุขอนามัยของประชาชน ขยะมูลฝอยตามบ้านเรือนส่วนใหญ่จะเป็นพวกเศษอาหารจากการบริโภค และเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของแมลงนำโรคทำให้ส่งกลิ่นเหม็นและทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน หรือจะเป็นขยะมูลฝอยที่ถูกทิ้งตามข้างถนน แม่น้ำ ลำคลอง หรือสวนสาธารณะต่างๆ

การจัดการขยะเป็นปัญหาหนึ่งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวนมากไม่สามารถจัดการให้มีประสิทธิภาพได้ และไม่มีสถานที่ในการเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยหรือสถานที่ใช้ในการจัดการขยะ (ธีระพงษ์ จงยอน และคณะ, 2561) ปัญหาขยะมูลฝอยเป็นปัญหาสำคัญของจังหวัดเพชรบุรีที่มีผลกระทบต่อชุมชนอย่างกว้างขวางและมีแนวโน้มของปริมาณขยะจะมีปริมาณเพิ่มขึ้นตามจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นในแต่ละปี ประกอบกับจังหวัดเพชรบุรีเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศและเป็นแหล่งอุตสาหกรรม จะทำให้นักท่องเที่ยวมาจังหวัดเพชรบุรีมากขึ้นโดยเฉพาะช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ จะทำให้พื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวมีปริมาณขยะมูลฝอยเพิ่มเป็นจำนวนมากและไม่มีการคัดแยกขยะซึ่งทำให้มีปัญหาในการจัดเก็บขยะโดยการบริหารจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งบริหารจัดการตามศักยภาพของตนเอง ขาดการบูรณาการ ไม่ได้มาตรฐานตามหลักสุขาภิบาลทำให้เกิดปัญหาขยะที่เพิ่มปริมาณมากขึ้นตามจำนวนประชากรและนักท่องเที่ยว(สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรี, 2556) นอกจากนี้ การจัดการขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) นั้นมีความแตกต่างกันตามบริบทแต่ละท้องถิ่น แต่มีปัญหาการบริหารจัดการขยะและสิ่งปฏิกูลที่ไม่แตกต่างกันนัก โดยเฉพาะปัญหาปริมาณขยะมูลฝอยที่เพิ่มมากขึ้นจนหลายพื้นที่ไม่สามารถรองรับขยะได้ และไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ การแก้ไขปัญหาแบบต้นท่วงที่จึงมีข้อจำกัด ทำให้เมื่อแก้ปัญหาซ้ำปัญหาจะสะสมพอกพูนมากขึ้น ปัญหาส่วนหนึ่งมาจากหน่วยงานผู้ปฏิบัติไม่ได้มีแผนการในการแก้ไขปัญหาในระยะยาวและการแก้ไขปัญหาที่ไม่มีการบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อีกทั้ง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่มีการศึกษาปัญหาให้ชัดเจนเพื่อให้มีการจัดการแก้ไขต้นตอแห่งสาเหตุของปัญหา และยังมีปัญหาเรื่องการวางแผนรองรับผลที่จะเกิดจากเหตุของปัญหาเหล่านั้น โดยเฉพาะปัญหาที่ทิ้งขยะที่แทบจะไม่มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีที่ทิ้งขยะหรือกำจัดขยะที่มีประสิทธิภาพได้ (ญาณกร โท้ประยูร และคณะ, 2561)

องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) มีหน้าที่ตามพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วน ตำบล พ.ศ. 2537 และ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2542) มีบทบาทสำคัญอย่างมากในการจัดการขยะเพราะเป็นองค์กรภาครัฐที่ใกล้ชิดกับประชาชนและชุมชน โดยเฉพาะหน้าที่ทั้งกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล ตามมาตรา 67 (สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของทางราชการ, ม.ป.ป) องค์การบริหารส่วนตำบล บ้านหม้อ เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลที่ดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาลและกระทรวงมหาดไทยการจัดการขยะโครงการจังหวัดสะอาด (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2560) ซึ่งจากปัญหาที่ชุมชนผลิตขยะมากถึงวันละ 10 ตันและมีแนวโน้มจะเพิ่มสูงขึ้น จนกลายเป็นหนึ่งในหัวข้อสำคัญที่ถูกนำไปหารือเพื่อหาทางจัดการกับปัญหาที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยเริ่มนำเอาผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมกับทางองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ส่งเสริมผู้สูงอายุเริ่มแยกขยะที่บ้าน โดยแบ่งเป็น ขยะเปียก ได้แก่เศษอาหารผักผลไม้เอาใส่ถุงพอลิเอทิลีนแล้วให้นำมาทิ้งไว้หน้าบ้านเพื่อรอรถขยะมาเก็บ ต่อมาคือ ขยะพิษ เช่น แบตเตอรี่ สายไฟ หลอดไฟ ซึ่งขยะพิษนี้้องการบริหารส่วนตำบลบ้านหม้อจะเก็บรวบรวมและส่งให้กับ อบจ.เพชรบุรี ขยะรีไซเคิล คือขยะขายได้ โดย องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหม้อแจกถุงดำ

สำหรับใส่ขวดพลาสติกกรองกระดาษหนังสือพิมพ์เมื่อได้ หลายถุงจึงค่อยนำไปขายให้กับร้านรับซื้อขยะที่มีอยู่ 5 แห่งด้วยกันหลังจากเริ่มคัดแยกขยะในปี พ.ศ. 2547 ชมรมผู้สูงอายุก็เริ่มต่อยอดด้วยการจัดทอดผ้าป่าขยะจากที่กล่าวมานั้น คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา การจัดการขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหม้อ การมีส่วนร่วมของ อบต.และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดการขยะอย่างถูกต้องและถูกวิธีจนทำให้ชุมชนบ้านหม้อได้รับรางวัลธรรมาภิบาล (ด้านการดูแลรักษาสุขภาพสิ่งแวดล้อม)การจัดการขยะในชุมชนบ้านหม้อ มีแนวคิดที่จะนำประชากรในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นการกระจายความรับผิดชอบต่อปัญหาที่เกิดขึ้น โดยมีกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มสตรี เป็นกลไกในการขับเคลื่อนการลดปริมาณขยะและนำขยะที่ชาวบ้านในชุมชนบริจาคมานำไปพัฒนาสังคม โดยเครือข่ายภาคประชาการ “ภายใต้โครงการคนบ้านหม้อทำบุญด้วยขยะ”

2.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการจัดการขยะชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหม้อ อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องได้แก่ ขยะมูลฝอย ผลกระทบของขยะมูลฝอยต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ แนวคิดและวิธีการจัดการขยะมูลฝอย การมีส่วนร่วม สรุปได้ว่า ขยะมูลฝอย คือ เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า เศษวัตถุ วัสดุพลาสติกภาชนะที่ใส่อาหาร แก้ว วัสดุสัตว์ซากสัตว์ หรือสิ่งอื่นใดที่เก็บกวาดจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์หรือที่อื่น และหมายความรวมถึงมูลฝอยติดเชื้อ มูลฝอยที่เป็นพิษ หรืออันตรายจากชุมชนหรือครัวเรือน ซึ่งขยะมูลฝอยเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ โดยการทบทวนวรรณกรรมมีดังต่อไปนี้

ขยะมูลฝอย หรือ มูลฝอย ตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 หมายถึง เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า วัสดุพลาสติก ภาชนะใส่อาหาร แก้ว วัสดุสัตว์หรือซากสัตว์ ตลอดจนสิ่งอื่นใดที่เก็บกวาดจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์หรือที่อื่น (ปิยชาติ ศิลปสุวรรณ, 2557) การแบ่งประเภทของขยะมีการแบ่งออกเป็นหลายประเภท เช่น ตามลักษณะขององค์ประกอบของขยะมูลฝอย แบ่งตามลักษณะแหล่งกำเนิด โดยแบ่งประเภทของขยะออกเป็น 4 ประเภท คือ (1) ขยะย่อยสลาย คือ ขยะเน่าเสียและย่อยสลายได้เร็ว นำมาหมักทำปุ๋ยได้ เช่น เศษผัก เปลือกผลไม้ เศษอาหาร ใบไม้ เศษเนื้อสัตว์ เป็นต้น (2) ขยะรีไซเคิล คือ ของเสียบรรจุภัณฑ์หรือวัสดุเหลือใช้ที่นำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ได้ เช่น กระดาษ แก้ว เศษโลหะ กระจกเครื่องใช้ เศษพลาสติก กล่องเครื่องใช้ เป็นต้น (3) ขยะทั่วไป คือ ขยะประเภทอื่นๆ ที่ย่อยสลายยาก ไม่คุ้มค่าถ้านำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ เช่น วัสดุพลาสติกเปื้อนเศษอาหาร พลาสติกห่อลูกอม และซองบะหมี่กึ่งสำเร็จรูป เป็นต้น และ (4) ขยะอันตราย คือ ขยะปนเปื้อนที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อคนและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ขยะที่ติดไฟง่าย ขยะที่ปนเปื้อนสารพิษ ขยะที่มีเชื้อโรคปะปนอยู่ หรือขยะที่มีส่วนผสมแล้วทำให้ระคายเคืองต่อผิวหนัง (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2561)

สำหรับขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพบว่าขยะส่วนใหญ่เกิดจากการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชน ได้แก่ พลาสติก ขวดแก้ว เศษอาหาร กล่องโฟม และกระดาษ สำหรับขยะที่เกิดจากการประกอบอาชีพ ทางภาคเกษตร ได้แก่ เศษใบไม้ กิ่งไม้ ขวดและกล่องสารเคมีกำจัดศัตรูพืช สำหรับการจัดการขยะที่ต้นทางในชุมชน ส่วนใหญ่ใช้วิธีการกำจัดโดยกองขยะบนพื้นแล้วเผา ส่วนการคัดแยกขยะก่อนทิ้งยังมีการดำเนินการเป็นเพียงส่วนน้อย อีกทั้งประชาชนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจวิธีการในการจัดการขยะที่ต้นทางอย่างถูกวิธี (ดิษฐพล ใจชื่อ และคณะ, 2560)นอกจากนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ดังนี้ ด้านการเก็บขยะมูลฝอยพบว่าพนักงานมีไม่เพียงพอ และรถขนขยะมีขนาดใหญ่ทำให้เข้าไปในซอยเล็กๆ ไม่สะดวก พื้นที่ได้รับผิดชอบของเขตเทศบาลมีชุมชนจำนวนมาก มีตรอกซอยทำให้การเข้าถึงยาก ประชาชนต้องนำขยะใส่ถุงขยะแล้วนำออกมาทิ้ง ทำให้เกิดปัญหาในด้านของการจัดเก็บขยะ และมีสุนัขจรจัดจำนวนมากที่คุ้ยขยะทำให้เกิดความสกปรกและการจัดเก็บยากขึ้น

อีกทั้งพบว่าประชาชนยังขาดจิตสำนึกในการทิ้งขยะทำให้การจัดเก็บทำได้ยาก มีการทิ้งขยะไม่เป็นที่ มีการทิ้งขยะกระจัดกระจายทำให้เกิดการเน่าเหม็น ชุมชนยังมีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการกำจัดขยะมูลฝอยในชุมชนของตนเองค่อนข้างน้อย (สุนันทา เพิ่มสกุล, 2558)

ในด้านการจัดการขยะพบว่า เทศบาลจัดภาชนะรองรับการทิ้งขยะ (ถังขยะ) ไม่เพียงพอ สถานที่ทิ้งขยะไม่เพียงพอ เทศบาลไม่มีประสิทธิภาพในการจัดเก็บขยะทำให้เกิดขยะสะสม และเทศบาลไม่ได้มีการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะชุมชน อีกทั้งยังขาดการส่งเสริมความรู้ในการจัดการขยะที่ถูกต้อง และการเพิ่มมูลค่าจากขยะ นอกจากนี้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะน้อย เช่น ประชาชนส่วนมากไม่มีการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง (กิ่งแก้ว ปะติตังโฆ และนงลักษณ์ ทองศรี, 2552) ในด้านความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆ ยังมิได้มีความร่วมมือให้เกิดผลการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม เพราะมีข้อจำกัดในทางข้อกฎหมาย และขาดการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในแนวทางปฏิบัติอย่างเพียงพอ ดังนั้นในการจัดการขยะมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ทั้งในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกัน และจากหน่วยงานอื่นๆ และในการจัดการขยะ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินการเองหรือร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ ในรูปแบบของการร่วมมือแบบ “สหการ” หรือ “บริษัทจำกัด” เพื่อให้เกิดการจัดการที่มีประสิทธิภาพ (ภิกค์ศักดิ์ กัลยาณมิตร และวชิรวิชร งามละม่อม, 2561)

4. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่องการจัดการขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหม้อ อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ และการสังเกตการณ์ เป็นข้อมูลสนับสนุนเพื่อศึกษาการจัดการขยะในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหม้อ อ.เมืองเพชรบุรี จ.เพชรบุรี

4.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

การเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักใช้วิธีการ เลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ใช้กับกลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์คือ ผู้รับผิดชอบหรือผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับ การจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลบ้านหม้อ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของตำบล ผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยหรือได้รับผลจากการจัดการขยะมูลฝอยอย่างชัดเจนจำนวนทั้งหมด 10 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาครั้งนี้

4.2 เครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการศึกษาในครั้งนี้ใช้ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interviews) กับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยและผู้นำชุมชน การสังเกตการณ์ การดำเนินการจัดการขยะมูลฝอย และสภาพพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหม้อ อำเภอเมืองเพชรบุรีจังหวัดเพชรบุรี เป็นวิธีหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสัมภาษณ์ ซึ่งมีแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์

4.2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่มีอยู่ โดยผ่านการวิเคราะห์แล้ว ซึ่งได้จาก บทความทางวิชาการ เอกสารทางราชการ เอกสารส่วนบุคคล อินเทอร์เน็ต รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเก็บรวบรวมข้อมูล บันทึก และสรุปตามความต้องการของวัตถุประสงค์ เพื่อนำมากำหนดกรอบแนวความคิดในการศึกษา

4.2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูล โดยก่อนเริ่มสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้แสดงถึงวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ โดยขออนุญาตในการบันทึกเสียงระหว่างการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยมีปฏิสัมพันธ์แบบต่อหน้ากับผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อเกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

4.3 การจัดทำข้อมูลและวิเคราะห์ผล

การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยมีขั้นตอนดังนี้

1. นำข้อมูลที่ได้จากการบันทึกเสียงมาถอดและการบันทึกภาคสนามมาพิจารณาหลายๆครั้ง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในภาพรวมของข้อมูลที่ได้และพิจารณาหลายๆครั้ง
2. ตรวจสอบความครบถ้วนและความถูกต้องของข้อมูล จัดหมวดหมู่ของข้อมูลตามประเด็นการศึกษา เพื่อให้เห็นองค์ประกอบต่าง ๆ และแยกแยะประเด็นอย่างชัดเจนของการศึกษาการจัดการขยะมูลฝอย ซึ่งจะทำให้ทราบถึงวิธีการจัดการขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหม้อว่ามีประสิทธิภาพ

5. ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องการจัดการขยะชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ เพื่อศึกษาการจัดการขยะในชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรีสามารถสรุปผลการศึกษา อภิปรายผลการศึกษาและข้อเสนอแนะจากการศึกษา ดังนี้

5.1 ข้อมูลทั่วไปขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหม้อ

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหม้อ ตั้งอยู่ที่ บ้านเหมืองทโมน หมู่ที่ 3 ถนนสมานประชาภิจักร์ ลักษณะภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบเต็มพื้นที่ กิ่งเมืองกิ่งชนบท มีทั้งด้านการค้าพาณิชย์ เกษตรกรรม และที่อยู่อาศัย ซึ่งบางส่วนเป็นเขตชุมชนหนาแน่นรวมทั้งหมด 6 หมู่บ้าน

5.2 ข้อมูลด้านการบริหารของตำบลองค์การบริหารส่วนตำบล

สภาองค์การตำบล อยู่ในระดับสูงสุด เป็นผู้กำหนดนโยบายและกำกับดูแลกรรมการบริหาร ของ นายกององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล และมีพนักงานประจำที่เป็นข้าราชการส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ทำงานประจำวันโดยมีปลัดและรองปลัด อบต. เป็นหัวหน้างานบริหาร ภายในองค์กรมีการแบ่งออกเป็นหน่วยงานต่าง ๆ ได้เท่าที่จำเป็นตามภาระหน้าที่ของ องค์การบริหารส่วนตำบลแต่ละแห่งเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ที่รับผิดชอบ ปัจจุบันตำบลบ้านหม้อมีส่วนงานระดับกอง 7 หน่วยงาน ดังนี้ สำนักงานปลัด อบต. กองคลัง กองช่าง กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม กองการศึกษา กองสวัสดิการสังคม และหน่วยงานตรวจสอบภายใน วิสัยทัศน์ที่ องค์การบริหารส่วนตำบลและชาวบ้านได้ร่วมกันกำหนด คือ 1) ชุมชนสะอาด สิ่งแวดล้อมดี 2) ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน 3) เข้าถึงระบบสุขภาพชุมชน 4) พัฒนาทางการศึกษา 5) คริวเรือนอยู่แบบวิถีไทย ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

5.3 ปัญหาขยะมูลฝอยและปริมาณขยะมูลฝอย

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหม้อมีปัญหาเกี่ยวกับขยะ ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหม้อไม่มีสถานที่กำจัดขยะมูลฝอย

5.4 กระบวนการจัดการขยะ

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหม้อมีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับความรู้เกี่ยวกับการคัดแยกขยะจากบ้านเรือน โดยทางองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหม้อได้จัดส่งเจ้าหน้าที่เพื่อไปให้ความรู้และข้อมูลต่างๆกับประชาชนในชุมชนโดยตรง โดยมีกลุ่มผู้สูงอายุเป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้ประชาชนบางกลุ่มเริ่มมีการคัดแยกขยะที่สามารถนำไปรีไซเคิลได้ เช่น กระดาษ ขวดพลาสติก เป็นต้น ในชุมชนมีการคัดแยกขยะ ประชาชนสามารถนำขยะที่คัดแยกได้มีการนำเอาขยะรีไซเคิล มาประยุกต์ใช้ เช่น นำขวดพลาสติกมาเป็นกระถางปลูกต้นไม้ มาประดับงานให้สวยงาม และยังสามารถนำขยะที่คัดแยกเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหม้อดำเนินการ เช่น กิจกรรมทอดผ้าป่าขยะรีไซเคิล ขยะเพื่อการพัฒนาสังคม สร้างแนวคิดขยะมีมูลค่า เพื่อนำมารวมประมูลและนำรายได้จากการทอดผ้าป่า นำมาใช้สำหรับ

ช่วยเหลือสวัสดิการผู้สูงอายุ เช่น สร้างห้องน้ำ เปลี่ยนราวจับ ซ่อมอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ ผู้ป่วยติดเตียง และผู้ด้อยโอกาส

5.5 การเก็บรวบรวมและขนส่ง

องค์การบริหารส่วนตำบลจะมีรถเก็บขยะแบบรถบีบอัดเท้ายจำนวน 3 คัน และรถเก็บขยะรีไซเคิลจำนวน 1 คัน จะออกเก็บขยะทุกวัน ยกเว้นวันอาทิตย์ มีการแจกถุงดำให้กับทุกบ้าน ได้มีการคัดแยกขยะที่สามารถรีไซเคิลได้ การเก็บขนทั้งหมดขององค์การบริหารส่วนตำบลจะนำไปที่ศูนย์คัดแยกขยะแปรรูปก่อนที่จะนำขยะที่ไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้ขนส่งไปกำจัดที่บ่อกำจัดขยะเอกชนในเขตพื้นที่ชะอำ หุบกะพง

5.5.1 การเก็บรวบรวมขยะรีไซเคิล

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหม้อจะมีการแจกถุงดำให้กับชาวบ้านทุกบ้านโดยให้มีการคัดแยกขยะจากครัวเรือน โดยที่ขยะที่สามารถรีไซเคิล เช่น ขวดน้ำพลาสติก กล่องพลาสติก ลังกระดาษ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น ก็จะมีการคัดแยกขยะโดยใส่ถุงดำที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหม้อได้จัดเตรียมไว้ และทางองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหม้อก็จะมาเก็บหรือชาวบ้านสามารถโทรเรียกให้ทางองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหม้อไปเก็บได้เลย

5.5.2 การเก็บรวบรวมขยะอันตราย

- 1) ให้ทุกครัวเรือนนำไปรวบรวมในจุดที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหม้อได้จัดเตรียมถังไว้ให้ตามหมู่บ้าน
- 2) ทุกวันศุกร์สุดท้ายของเดือน โดยทางองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหม้อจะนำมารวบรวมไว้ที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหม้อเพื่อนำส่ง อบจ.เพชรบุรีนำไปกำจัดตามหลักวิชาการ

5.6 กิจกรรม

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหม้อ เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลที่ดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาลและกระทรวงมหาดไทยการจัดการขยะโครงการจังหวัดสะอาดปี พ.ศ.2562 ซึ่งเป็นแนวทางเพื่อขับเคลื่อนประเทศไทยไปสู่การเป็นสังคมปลอดขยะ(Zero Waste Society)โดยวางอยู่บนแนวคิด3Rsประชาชาติ การมุ่งเน้นการจัดการขยะที่ต้นทาง เริ่มจากส่งเสริมการคัดแยกขยะจากต้นทาง ลดปริมาณขยะจากครัวเรือน ส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าหรือแปรรูป ส่งผลให้ปริมาณขยะมูลฝอยในภาพรวมทั้งประเทศลดลง โดยดำเนินการภายใต้หลักประชารัฐ โดยองค์การบริหารส่วนตำบลมีแนวคิดในการจัดทำโครงการเน้นให้ประชาชนทราบถึงปัญหาขยะล้นเมือง และภาระค่าใช้จ่ายจำนวนมากมาจากการบริหารจัดการขยะ ทำให้ประชาชนทราบว่า “ประชาชนคือเจ้าของปัญหาฉะนั้นประชาชนต้องร่วมแก้ไขปัญหาคือใช้กลยุทธ์ ขยะมีมูลค่า ขยะสร้างบุญจนเกิดกิจกรรม “คนบ้านหม้อทำบุญด้วยขยะ”จนทำให้ได้รับรางวัล ธรรมมาภิบาล (ด้านการดูแลรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม)

5.7 การมีส่วนร่วม

ผู้นำชุมชนทั้ง 6 หมู่บ้าน ซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนหรือชาวบ้านที่อยากมีแนวทางในการพัฒนาชุมชนเข้าร่วมประชุมประชาคม เพื่อรับทราบถึงโครงการหรือกิจกรรมที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหม้อดำเนินการ ประชาชนในพื้นที่เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบล เช่น กิจกรรมทอดผ้าป่า โดยนำขยะที่ชาวบ้านมีการคัดแยกออกมารวบรวมแล้วนำไปที่หน้าบ้าน การโทรให้องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหม้อไปรับขยะที่สามารถรีไซเคิลได้ ขยะที่ชาวบ้านบริจาค เพื่อเป็นสวัสดิการให้แก่ประชาชนที่ด้อยโอกาส หรือผู้ป่วยติดเตียง

6. สรุปผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาการจัดการขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหม้อ อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหม้อ มีลักษณะเป็นชุมชนเมืองกึ่งชนบท จึงทำให้มีการขยายตัวของจำนวนประชากร เศรษฐกิจ และสังคม ส่งผลให้ปริมาณขยะมูลฝอยและขยะพลาสติกมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ทางองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหม้อเห็นถึง ปัญหาขยะพลาสติกที่มีมากขึ้นจึงได้มีโครงการคนบ้านหม้อทำบุญด้วยขยะ แนวคิดที่จะกำจัดขยะมูลฝอยเป็นที่มาของ การใช้ น้อย ชำซ้ำ นำกลับมาใช้ใหม่ โดยทางองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหม้อมีการประชาสัมพันธ์ เรื่องการคัดแยกขยะและให้ความรู้แก่ชาวบ้านในเรื่องต่าง ๆ ผ่านช่องทาง ดังนี้ เอกสารประชาสัมพันธ์เผยแพร่คู่มือ หรือแผ่นพับป้ายประชาสัมพันธ์ขนาดใหญ่ สื่อวิทยุ/โทรทัศน์ เสียตามสาย/หอกระจายข่าว Social Media/สื่อออนไลน์ รถประชาสัมพันธ์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สื่อสิ่งพิมพ์ หลังจากที่ได้ข่าวสารประชาสัมพันธ์ ชาวบ้านในตำบลบ้านหม้อมีความรู้ความเข้าใจในการคัดแยกขยะ นำขยะมูลฝอยจากในครัวเรือน เช่น เศษอาหาร มาหมักทำเป็นปุ๋ยหมัก สามารถคัดแยกขยะที่นำมารีไซเคิลได้ ทางองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหม้อมีการแจกถุงดำเพื่อให้ชาวบ้านนำไปใส่ขยะรีไซเคิล ชาวบ้านจะคัดแยกขยะรีไซเคิลจากในครัวเรือน ใส่ถุงไว้จนเต็มแล้วก็จะโทรแจ้งให้ทางองค์การบริหารส่วนตำบล ไปรับขยะรีไซเคิลหรือบางบ้านก็นำขยะรีไซเคิลที่คัดแยกได้นำมาให้ที่องค์การบริหารส่วนตำบลด้วยตนเอง ขยะรีไซเคิลที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลรับก็จะมี พลาสติก ขวด กระดาษ หนังสือพิมพ์ หนังสือเรียน มาร่วมประมูลและนำรายได้จากการทอดผ้าป่าขยะรีไซเคิล ขยะเพื่อการพัฒนาสังคม สร้างแนวคิดขยะมีมูลค่า มาใช้สำหรับดูแลผู้ด้อยโอกาสและผู้พิการ จัดสวัสดิการให้กับผู้สูงอายุ มอบทุนการศึกษาเด็กนักเรียน ซ่อมแซมบ้านผู้ด้อยโอกาส ทั้งหมดที่กล่าวมาเป็นหนึ่งในการขับเคลื่อนโครงการที่ทำให้ชาวบ้านในตำบลบ้านหม้อเห็นถึงประโยชน์จากการคัดแยกขยะรีไซเคิล และอีกหนึ่งสิ่งที่ทำให้โครงการบรรลุผลสำเร็จจนได้รับรางวัลธรรมมาภิบาลก็คือการมีส่วนร่วมในการจัดการและคัดแยกขยะของชาวบ้านในตำบลบ้านหม้อ

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

7.1 ส่งเสริมให้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้วัสดุต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อการใช้ปริมาณขยะ รมรงค์ลดการใช้ โฟม ถุงพลาสติก หรือขวด

7.2 เพิ่มความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับขยะอันตรายให้มากขึ้น ให้ชาวบ้านได้ทราบถึงการจัดการขยะอันตรายอย่างถูกต้อง

8. กิตติกรรมประกาศ

ขอบคุณเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของการจัดการขยะและผู้นำชุมชนในพื้นที่ที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหม้อ อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี ที่สละเวลาให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ในการดำเนินงานวิจัย จนทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี รวมถึงขอบคุณเพื่อนที่คอยช่วยเหลือ คอยสอบถามให้ข้อมูล คอยให้กำลังใจ และขอบคุณครอบครัวที่คอยให้กำลังใจ ให้คำแนะนำในยามลำบากเสมอมา

9. รายการอ้างอิง

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.(2560). ข่าวกิจกรรมนายชัยพัฒน์ ไชยสวัสดิ์ ผต.สท. เขต 5 ลงพื้นที่ตรวจเยี่ยม อปท.

จ.เพชรบุรี. สืบค้น 5 ตุลาคม 2563 , จาก http://www.dla.go.th/servlet/TemplateNewsServlet?_mode=detail&id=41018

กาญจน์ณัฐ วชิรหัตถพงศ์. (2560). การมีส่วนร่วมจัดการขยะมูลฝอยของคนในชุมชนเขตชุมชนเทศบาลเมืองบ้านบึง จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.

- กิ่งแก้ว ปะติตั้งโฆ และนางลักษณ์ ทองศรี. (2552). “การจัดการขยะมูลฝอยในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลอิสาน อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์.” วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 4(2), 60-72.
- จินตวีร์ เกษมสุข. (ม.ป.ป.). การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม. สืบค้น 5 ตุลาคม 2563, จาก <https://edupol.org>
- เจริญ อาจประดิษฐ์. (2563). เพชรบุรี-ผ้าป่าขยะของคนบ้านหม้อ. สืบค้น 5 ตุลาคม 2563, จาก <http://najanewsupdate.com/?p=122872>
- เชียงใหม่นิวส์.(2563). สถานการณ์มลพิษของประเทศไทย ปี 2562. สืบค้น 8 ตุลาคม 2563, จาก <https://www.chiangmainews.co.th/page/archives/1231153/>
- ญาณกร โท้ประยูร และคณะ. (2561). “การบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชน โดยองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ.” วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 6(3), 908-924.
- ดิษฐพล ใจซื่อ เรณูวัฒน์ โคตรพัฒน์ ญฐพร คำศิริรักษ์ สัมฤทธิ์ ขวัญโพน อภรณ์รัตน์ เนาวะดี และธรรวรา ตันติกุลวัฒน์กิจ. (2560). “สถานการณ์ขยะและการจัดการขยะที่ต้นทางในชุมชน อำเภอบางบาล จังหวัดมหาสารคาม.” วารสารการพยาบาลและการดูแลสุขภาพ, 36(4), 38-46.
- ธีระพงษ์ จองหยิน นิสา พักตร์วิไล วีระวัฒน์ อุ่นเสนาหา และอนัญญา โพธิ์ประดิษฐ์. (2561). “รูปแบบการกำจัดขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาจังหวัดสระบุรี.” วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 13(1), 86-97.
- เนชั่นทีวี. (2562). **สรุปสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย ปี 2561.** สืบค้น 8 ตุลาคม 2563, จาก <https://www.msn.com/th-th/news/national/สรุปสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย-ปี-2561/ar-BBSop3w>
- ปภาวรินทร์ นาจำปา. (2557). การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอย ของเทศบาลตำบลคลองใหญ่ อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ปิยชาติ ศิลปสุวรรณ. (2557). **ขยะมูลฝอยชุมชน ปัญหาใหญ่ที่ประเทศกำลังเผชิญ.** กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- ภิกค์ดี กัลยาณมิตร และวชิรวัชร งามละม่อม. (2561). "แนวทางการพัฒนาการจัดการขยะมูลฝอย ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. วารสารวิชาการแพรวกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์, 5(1), 172-193.
- สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรี. (2556). **การเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม.** สืบค้น 6 ตุลาคม 2563 , จาก <http://www.phetchaburi.go.th/data/pd/d8.pdf>
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2561). **ประเภทขยะ.** สืบค้น 10 ตุลาคม 2563 , จาก <https://www.thaihealth.or.th/Content/44429-ประเภทขยะ.html>
- สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 16. (2560). **Zero waste ขยะเหลือศูนย์.** สืบค้น 5 ตุลาคม 2563, จาก <https://reo16.mnre.go.th>
- สุนันทา เพิ่มสกุล. (2558). “ระบบการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี.” วารสารสุขศึกษา, 38(130), 53-66.
- บุคลากรกรม**
- พนิดา พรหมวิหาร. ตำแหน่ง เจ้าหน้าที่ธุรการสิ่งแวดล้อม. สัมภาษณ์ 14 กุมภาพันธ์ 2564
- ราตรี จุลบุตร. ตำแหน่ง รักษาการหัวหน้างานสิ่งแวดล้อม. สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2564

การศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดการขยะอินทรีย์จากครัวเรือนด้วยชุดถังหมักรักษ์โลก
หรือ Green Cone ในพื้นที่ตำบลปากน้ำปราณ อำเภอบางบาลบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
THE PRELIMINARY STUDY ON HOUSEHOLD COMPOSTABLE WASTE MANAGEMENT WITH GREEN CONE
IN PAK NAM PRAN SUBDISTRICT, PRANBURI DISTRICT, PRACHUAP KHIRI KHAN PROVINCE.

เกศรินทร์ พรหมการ¹ คมสัน หงษ์ทศศิริ² มรกต เจริญกุล³ ศศิรัช ศิริภูวพงศ์⁴ พันธุ์ศักดิ์ เกตุแก้ว⁵
และ เรวดี โปแก้ว⁶

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการใช้ชุดถังหมักรักษ์โลก หรือ Green Cone ที่พัฒนาขึ้นโดยศูนย์ศึกษาเรียนรู้ระบบนิเวศป่าชายเลนสิรินาถราชินี เพื่อใช้ในการขยายผลจัดการขยะอินทรีย์จากครัวเรือนในพื้นที่ตำบลปากน้ำปราณ อำเภอบางบาลบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อเสนอเป็นแนวทางในการลดค่าใช้จ่ายในการจัดการขยะของหน่วยงานท้องถิ่น โดยทำการทดลองติดตั้งชุดถังหมักรักษ์โลก (Green Cone) จำนวน 35 ชุด ใน 25 ครัวเรือนตัวอย่าง และเก็บบันทึกข้อมูลปริมาณและสัดส่วนประเภทของขยะอินทรีย์ที่ถูกจัดการโดยชุดถังหมักรักษ์โลกเดือนละ 1 ครั้ง ระหว่างเดือนกรกฎาคม – ธันวาคม พ.ศ. 2563 รวมเป็นเวลา 6 เดือน ผลการศึกษาพบว่าชุดถังหมักรักษ์โลกสามารถจัดการขยะอินทรีย์จากครัวเรือนตัวอย่างเฉลี่ย 312.35 กิโลกรัมต่อเดือน (เฉลี่ย 8.92 กิโลกรัม/1 ชุดถัง/เดือน) หรือรวมจำนวนทั้งสิ้น 1,874.1 กิโลกรัม ซึ่งคิดเป็นจำนวนขยะอินทรีย์ครัวเรือนที่ถูกจัดการร้อยละ 0.23 ของจำนวนขยะอินทรีย์ครัวเรือนทั้งหมดที่เกิดขึ้นในพื้นที่ตำบลปากน้ำปราณในปีเดียวกัน ซึ่งเมื่อเทียบเป็นค่าใช้จ่ายในการเก็บกำจัดขยะของหน่วยงานท้องถิ่นในอัตรา 0.5619 บาทต่อกิโลกรัม จะสามารถลดค่าใช้จ่ายในการเก็บกำจัดขยะได้รวม 1,053.1 บาท หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 0.23 ของค่าใช้จ่ายในการเก็บกำจัดขยะอินทรีย์ทั้งปีในท้องที่ตำบลปากน้ำปราณ ดังนั้นหากมีการส่งเสริมเพิ่มการติดตั้งถังหมักรักษ์โลกให้ครอบคลุมครัวเรือนในพื้นที่ตำบลปากน้ำปราณในสัดส่วนที่เพิ่มมากขึ้นก็จะสามารถลดปริมาณขยะอินทรีย์จากต้นทางในพื้นที่ตำบลปากน้ำปราณได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถช่วยประหยัดงบประมาณในการจัดการขยะอินทรีย์ของหน่วยงานท้องถิ่นได้อีกแนวทางหนึ่ง

คำสำคัญ: ถังหมักรักษ์โลก , การจัดการขยะอินทรีย์ , ตำบลปากน้ำปราณ , ศูนย์ฯ สิรินาถราชินี

Abstract

The purpose of this study were to examine both the possibility of innovative Green Cone set that were developed by Sirinart Rajini Mangrove Ecosystem Learning Center on household compostable waste management in Pak Nam Pran subdistrict, Pranburi district, Prachuap Khiri Khan Province and also offer a guideline to save cost on waste management of the local agency. The data of compostable waste volume and category that managed with Green Cone, were collected once a month from 35 Green Cone sets in 25

¹⁻⁴ ศูนย์ศึกษาเรียนรู้ระบบนิเวศป่าชายเลนสิรินาถราชินี อำเภอบางบาลบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

⁵ สำนักงานเทศบาลตำบลปากน้ำปราณ อำเภอบางบาลบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

⁶ สำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณ อำเภอบางบาลบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

sampling household during July to December, 2020. The result shown that the Green Cone sets can handle the compostable waste from household in average 312.35 Kilogram per month (8.92 Kilogram/set/month), the total amount 1,874.1 Kilogram, so this amount are 0.23% of total amount of compostable waste in Pak Nam Pran Community same year. If we calculate the amount of waste that eliminated with Green Cone by compared with the waste management cost of local agency as rate 0.5619 Thai baht per Kilogram, the result show that we can reduce the cost on waste management of the local agency as 1,053.1 Thai baht or 0.23 % of total cost of waste management per year. So if we promote and extend result of Green Cone to manage compostable waste in Pak Nam Pran Community, we can both reduce the total amount of compostable waste from original source efficiently and also save cost on waste management of the local agency.

Keywords: GREEN CONE, COMPOSTABLE WASTE MANAGEMENT, PAK NAM PRAN, SIRINART RAJINI MANGROVE ECOSYSTEM LEARNING CENTER

1. บทนำ

ศูนย์ศึกษาเรียนรู้ระบบนิเวศป่าชายเลนสิรินาถราชินีเป็นองค์กรความร่วมมือระหว่างกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ชุมชนตำบลปากน้ำปราณ และบริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) มีภารกิจหน้าที่การดำเนินงานภายใต้ยุทธศาสตร์ที่เรียกว่า T-SEED ซึ่งมีเป้าหมายในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดความยั่งยืน ได้แก่ยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Tourism – T) ยุทธศาสตร์ด้านสังคมและชุมชน (Social –S) ยุทธศาสตร์ด้านองค์ความรู้และการศึกษา (Education – E) ยุทธศาสตร์ด้านสิ่งแวดล้อม (Environment – E) และใช้เทคโนโลยีและดิจิทัลสนับสนุนการดำเนินงานด้านอื่นๆ (Digital – D) ในยุทธศาสตร์ด้านสิ่งแวดล้อมนั้น ศูนย์สิรินาถราชินีมีภารกิจหน้าที่ดำเนินการพัฒนาและตรวจติดตามคุณภาพสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ป่าชายเลนและระบบนิเวศเชื่อมต่อ เพื่อเฝ้าระวังการเปลี่ยนแปลงที่อาจส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศป่าชายเลน รวมทั้งสร้างขยายเครือข่ายด้านสิ่งแวดล้อมในการดูแลอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นแหล่งนิเวศบริการที่ดีของชุมชน

ขยะอินทรีย์จากครัวเรือนนับเป็นขยะประเภทหนึ่งที่เป็นอยู่ในขยะมูลฝอยรวมในทุกพื้นที่ของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งขยะเหล่านี้มีศักยภาพในการย่อยสลายเป็นธาตุอาหารของพืชและสามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้ แต่ปัจจุบันขยะอินทรีย์ส่วนใหญ่กลับถูกทิ้งโดยเปล่าประโยชน์ปนเปื้อนไปกับขยะประเภทอื่นๆก่อให้เกิดความยุ่งยากในการจัดการและสิ้นเปลืองงบประมาณในการบริหารจัดการ จากการวิเคราะห์ปริมาณขยะรวมในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ในปี 2563 พบว่ามีขยะเกิดขึ้นวันละ 535,297.5 กิโลกรัมต่อวัน หรือ 195,383,590.9 กิโลกรัมต่อปี ในจำนวนนี้เป็นขยะอินทรีย์ที่ย่อยสลายได้ 34,273,970.1 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 17.54 ของขยะรวมทั้งหมดของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งต้องใช้งบประมาณในการเก็บขนกำจัดขยะอินทรีย์เหล่านี้เป็นจำนวนเงินถึง 24,379,074.93 บาทต่อปี (สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, 2563) ทั้งนี้จังหวัดประจวบคีรีขันธ์กำลังเผชิญกับปัญหาด้านสถานที่ทิ้งขยะรวมเนื่องด้วยมีการรวบรวมขยะจากทุกอำเภอมาทิ้งยังอำเภอบางสะพานบุรีโดยการฝังกลบ (Sanitary Landfill) ซึ่งสถานการณ์ปัจจุบันบ่อขยะจำนวน 1 บ่อจากทั้งหมด 6 บ่อได้เต็มลงแล้ว และกำลังจะเต็มอีกหนึ่งบ่อ แต่มีการเปิดใช้อีก 2 บ่อควบคู่กัน ซึ่งหากไม่มีแนวทางแก้ไขก็จะเกิดปัญหาไม่มีแหล่งทิ้งขยะรวมของจังหวัดได้ในอนาคต ดังนั้นหากมีการแยกขยะอินทรีย์เหล่านี้่ออกมาจัดการ

อย่างถูกวิธีนอกจากจะเกิดประโยชน์จากขยะในรูปของปุ๋ยธาตุอาหารพืชแล้ว ยังสามารถลดการปนเปื้อนขยะประเภทอื่นๆ รวมทั้งลดค่าใช้จ่ายในการจัดการขยะและบรรเทาปัญหาพื้นที่ที่ขยะที่มีอยู่อย่างจำกัดซึ่งกำลังเป็นปัญหาในระดับจังหวัดได้

ศูนย์ฯ สิรินาถราชินีเล็งเห็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าวจึงได้จัดทำแผนงานส่งเสริมและบริการวิชาการด้านการจัดการปัญหามลพิษ ภายใต้ยุทธศาสตร์การดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมขึ้น โดยได้พัฒนาออกแบบชุดถังหมักก๊าซโลก (Green Cone) โดยอาศัยหลักการการหมุนเวียนอากาศผ่านการถ่ายเทความร้อน (heat convection) ทำให้เกิดการหมักย่อยสลายด้วยจุลินทรีย์ภายใต้สภาวะที่มีออกซิเจน จึงเป็นกระบวนการที่มีประสิทธิภาพสูงและมีอัตราการย่อยสลายที่รวดเร็วกว่าการย่อยสลายแบบไม่มีออกซิเจน รวมทั้งไม่ก่อให้เกิดก๊าซมีเทนจากการหมักซึ่งเป็นมลภาวะทางสิ่งแวดล้อม จากการทดลองวิจัยเก็บข้อมูลประสิทธิภาพเป็นเวลา 1 ปี ในปี 2562 พบว่าชุดถังหมักก๊าซโลก (Green Cone) สามารถใช้จัดการขยะอินทรีย์จากครัวเรือนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีศักยภาพในการนำไปส่งเสริมแก้ปัญหาขยะอินทรีย์ในระดับชุมชนไปจนถึงระดับอำเภอและระดับจังหวัดได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการจัดการขยะอินทรีย์ในครัวเรือนตัวอย่างด้วยถังหมักก๊าซโลก หรือ Green Cone ในพื้นที่ตำบลปากน้ำปราณ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- 2.2 เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการขยายผลถังหมักก๊าซโลกในการจัดการขยะอินทรีย์ในพื้นที่ตำบลปากน้ำปราณ
- 2.3 เพื่อเสนอเป็นแนวทางลดกำจัดปริมาณขยะอินทรีย์ และลดค่าใช้จ่ายในการกำจัดขยะของหน่วยงานท้องถิ่นที่รับผิดชอบ

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ขยะอินทรีย์ คือขยะที่เน่าเสียและย่อยสลายได้เร็ว สามารถนำมาหมักทำปุ๋ยได้ เช่น เศษผัก เปลือกผลไม้ เศษอาหาร ใบไม้ เศษเนื้อสัตว์ เป็นต้น (กรมควบคุมมลพิษ, 2550) แต่อย่างไรก็ตามในปัจจุบันขยะอินทรีย์ส่วนหนึ่งได้ถูกทิ้งปะปนกับขยะมูลฝอยอื่นๆและยังไม่ได้ถูกจัดการอย่างถูกวิธี นำมาซึ่งการเสียงบประมาณในการขนกำจัดขยะส่วนนี้ปีละหลายล้านบาท สถานการณ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์พบว่ามีปริมาณขยะอินทรีย์เกิดขึ้นปีละ 34,273,970.1 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 17.54 ของขยะรวมทั้งหมดของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งเมื่อคำนวณงบประมาณในการขนกำจัดที่อัตรา 0.7113 บาทต่อกิโลกรัม ต้องใช้งบประมาณในส่วนนี้ถึง 24,379,074.93 บาทต่อปี (สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, 2563)

ในท้องที่ตำบลปากน้ำปราณจากการศึกษาปริมาณขยะอินทรีย์ทั้งในเขตเทศบาลตำบลปากน้ำปราณ และองค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณจากบันทึกข้อมูลการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในระบบสารสนเทศด้านการจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรายเดือนและรายปี พบว่าระหว่างปี 2561 – 2563 มีปริมาณขยะอินทรีย์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ตำบลปากน้ำปราณทั้งสิ้น 2,038,450 กิโลกรัม หรือเฉลี่ยเกิดขึ้นปีละ 679,483.33 กิโลกรัม โดยต้องใช้งบประมาณในการขนกำจัดขยะส่วนนี้ที่อัตรา 0.5619 บาทต่อกิโลกรัม เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 381,801.68 บาทต่อปี

โดยข้อมูลจาก Green cone manual ที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ www.greencone.ca ระบุว่าถังหมักรักษัโลกเป็นนวัตกรรมที่ถูกนำมาช่วยในการจัดการขยะอินทรีย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยถูกคิดค้นพัฒนาขึ้นครั้งแรกในประเทศแคนาดา ซึ่งในปัจจุบันในต่างประเทศมีจำหน่ายอย่างแพร่หลายและมีราคาสูง แต่หากมีความเข้าใจในหลักการทำงานก็สามารถนำมาดัดแปลงใช้อุปกรณ์ต่างๆที่มีในท้องถิ่นของเราทดแทนได้ โดยหัวใจสำคัญในการทำถังหมักรักษัโลกคือการออกแบบให้อุณหภูมิของถังใบในและถังใบนอกมีความแตกต่างกันเพื่อให้เกิดการเคลื่อนที่ของอากาศภายในถังเพื่อให้ขยะอินทรีย์ภายในถังสัมผัสกับอากาศอย่างทั่วถึง ก่อให้เกิดการหมักแบบใช้อากาศโดยจุลินทรีย์ ย่อยสลายขยะอินทรีย์จนกลายเป็นเนเตรตที่เป็นธาตุอาหารสำหรับพืช โดยการออกแบบติดตั้งถังหมักรักษัโลกให้มีประสิทธิภาพนั้น ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่างๆ ได้แก่

1) ชุดถังใช้จุลินทรีย์และสิ่งมีชีวิตที่มีชีวิตที่มีอยู่ตามธรรมชาติในการย่อยสลายขยะอินทรีย์ ดังนั้นสภาวะในชุดถังหมักต้องมีความชื้นและอุณหภูมิที่เหมาะสมต่อการอยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตเหล่านี้ และหากขาดสิ่งมีชีวิตสองกลุ่มดังกล่าวหรือมีในปริมาณน้อยเกินไปก็จะส่งผลให้การย่อยสลายไม่มีประสิทธิภาพ ดังนั้นชุดถังหมักจึงไม่เหมาะที่จะรองรับสารเคมีหรือสิ่งแปลกปลอมที่อาจเป็นอันตรายต่อจุลินทรีย์และสิ่งมีชีวิต

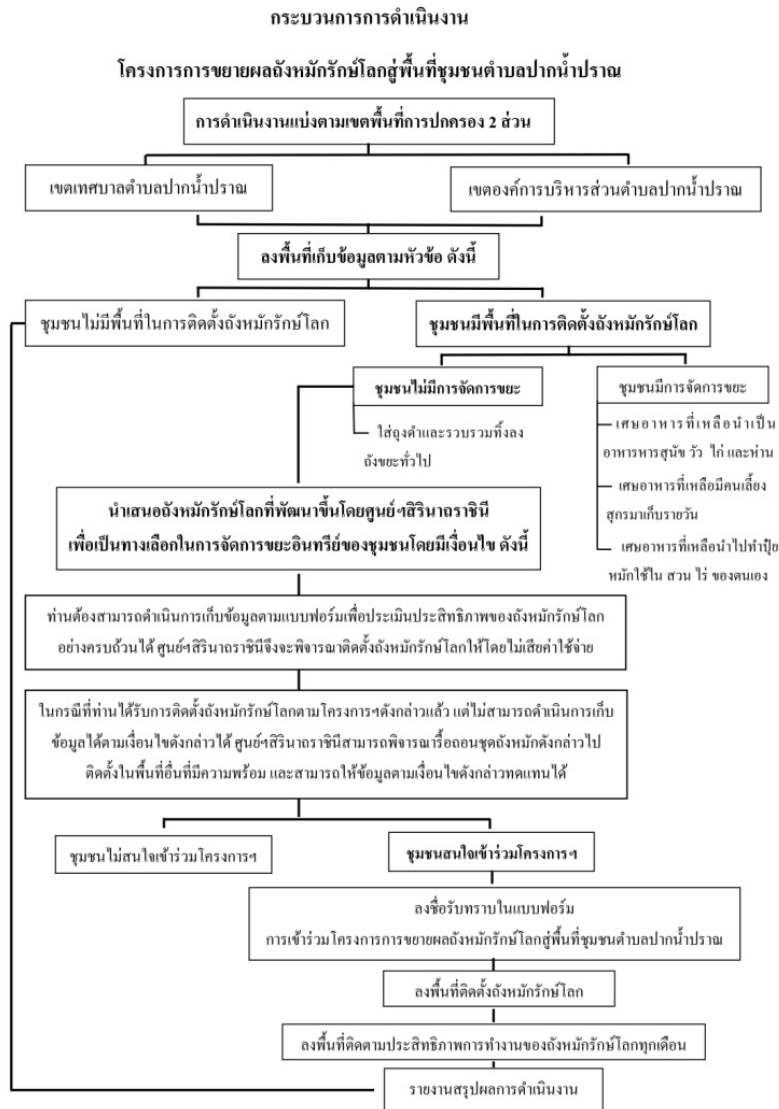
2) ภายในชุดถังหมักต้องมีกระบวนการหมุนเวียนอากาศและเติมออกซิเจนได้อย่างทั่วถึง รวมถึงสามารถระบายของเหลวที่เกิดขึ้นออกจากถังหมักได้อย่างรวดเร็วไม่เกิดการท่วมขังของน้ำ จึงจำเป็นต้องวางไว้ในที่โล่งแจ้งเพื่อใช้ความร้อนจากแสงอาทิตย์เหนี่ยวนำให้เกิดการพาความร้อน (Heat Convection) ทำให้เกิดการหมุนเวียนอากาศภายในถัง อีกทั้งควรชุดถังหมักในดินที่มีช่องว่างระหว่างเม็ดดินไม่อัดแน่น หากไม่สามารถเลือกดินที่เหมาะสมได้จำเป็นต้องมีการผสมดินกับวัสดุอื่นๆ เช่น ทรายหยาบ กรวด หรือแกลบให้มีช่องอากาศเพิ่มขึ้นก่อนกลบกลับไปโดยรอบชุดถังหมัก เนื่องจากถังหมักรักษัโลกออกแบบให้เหมาะสมต่อการทำงานของกลุ่มจุลินทรีย์ที่ใช้ออกซิเจนในการย่อยสลาย ซึ่งการย่อยสลายในแนวทางนี้จะมีอัตราการย่อยสลายที่เร็วกว่าการหมักแบบไม่ใช้ออกซิเจน

3) ผลผลิตสุดท้ายของการย่อยสลายแบบใช้ออกซิเจน จะเกิดน้ำที่มีสารประกอบกลุ่มเนเตรตและฟอสเฟตละลายอยู่ ซึ่งเป็นธาตุอาหารที่มีความจำเป็นต่อการเจริญเติบโตของพืช ช่วยให้คุณภาพดินรอบถังหมักดีขึ้น จึงเป็นการนำขยะอินทรีย์มาใช้ประโยชน์เป็นปุ๋ยให้กับต้นไม้และช่วยปรับปรุงคุณภาพดิน ช่วยลดต้นทุนด้านการใส่ปุ๋ยได้

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 กลุ่มตัวอย่าง

4.1.1 คัดเลือกครัวเรือนตัวอย่างที่เข้าร่วมโครงการ ตามแนวทางการคัดกรอง (รูปที่ 1) จำนวน 25 ครัวเรือน แบ่งออกเป็นครัวเรือนตัวอย่างในพื้นที่เทศบาลตำบลปากน้ำปราณ จำนวน 12 ครัวเรือน และในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณ จำนวน 13 ครัวเรือน

รูปที่ 1 แสดงแนวทางและขั้นตอนการคัดเลือกครัวเรือนตัวอย่าง

4.2 เครื่องมือวิจัย

- 4.2.1 ถึงหมักักษ์โลก หรือ Green Cone ที่ถูกออกแบบและจัดทำในลักษณะเดียวกัน รวมทั้งมีการติดตั้งด้วยวิธีการเดียวกันจำนวน 35 ถัง (รูปที่ 2)
- 4.2.2 แบบฟอร์มเก็บข้อมูลการย่อยสลายของถึงหมักักษ์โลก
- 4.2.3 แบบประเมินผลการดำเนินงานโครงการถึงหมักักษ์โลก ประจำปี 2563 ในพื้นที่ตำบลปลวกน้ำปราม

รูปที่ 2 ภาพแสดงถึงหมักรักษโลกที่ดำเนินการติดตั้งเรียบร้อยแล้ว

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ให้ครัวเรือนตัวอย่างบันทึกข้อมูลตามแบบฟอร์มเก็บข้อมูลการย่อยสลายของถังหมักรักษโลก (ตารางที่ 1) โดยดำเนินการเก็บข้อมูลเดือนละ 1 ครั้ง จำนวน 6 ครั้ง ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม - เดือนธันวาคม พ.ศ. 2563 ได้แก่ น้ำหนักขยะอินทรีย์ ประเภทของขยะอินทรีย์ สภาพการย่อยสลาย และกลิ่นที่เกิดขึ้นจากการหมัก และหลังเก็บข้อมูลเป็นเวลา 6 เดือน ให้ครัวเรือนตัวอย่างประเมินผลการดำเนินงานโครงการถังหมักรักษโลก ประจำปี 2563 (ตารางที่ 2)

แบบฟอร์มเก็บข้อมูลการย่อยสลายของถังหมักรักษโลก														
ชื่อ-นามสกุล.....		บ้านเลขที่..... หมู่ที่..... ตำบล.....		อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์										
ลำดับ	วันที่	น้ำหนักโดยประมาณ	ประเภทแยกเป็น % (โดยประมาณ)			สภาพเศษอาหารภายในถังหมักรักษโลก				กลิ่นภายนอกถัง		กลิ่นภายในถัง		หมายเหตุ
			ข้าว	เนื้อสัตว์	ผัก+ผลไม้	เศษอาหารคงรูปไม่เปลี่ยนแปลง	เศษอาหารเริ่มย่อยสลาย	ย่อยสลายกลายเป็นน้ำ	ย่อยสลายหมดถึงแห้งสนิท	มี	ไม่มี	มี	ไม่มี	
1														
2														
3														
4														
5														
6														
7														
8														
9														
10														

ตารางที่ 1 แสดงรายละเอียดการเก็บข้อมูลประสิทธิภาพของชุดถังหมักรักษโลก

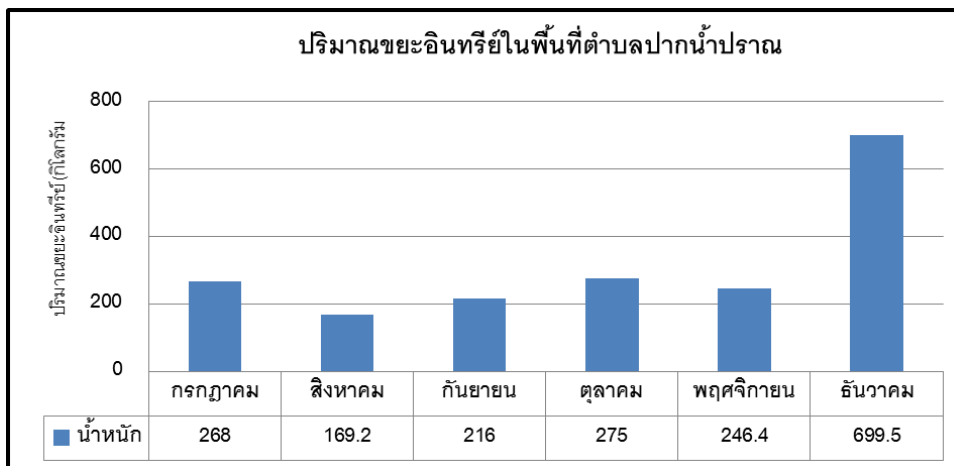
 แบบประเมินผลการดำเนินงานโครงการดั่งหมักรักษ์โลก ณ พื้นที่ชุมชนตำบลปากน้ำปราณ					
ลำดับ	หัวข้อ	มากที่สุด	ปานกลาง	น้อย	ปรับปรุง
1	ด้านกระบวนการขั้นตอนการประชาสัมพันธ์ และลงพื้นที่โครงการดั่งหมักรักษ์โลก - ท่านคิดว่ารูปแบบการประชาสัมพันธ์โครงการดั่งหมักรักษ์โลก ชุมชนเข้าใจและรับทราบมากน้อยเพียงใด - ท่านมีความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของโครงการดั่งหมักรักษ์โลกมากน้อยเพียงใด - ท่านคิดว่าประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับจากโครงการดั่งหมักรักษ์โลก มีมากน้อยเพียงใด				
2	ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินกิจกรรมโครงการดั่งหมักรักษ์โลก - เจ้าหน้าที่ที่พูดคุยชี้แจงเหตุผลของโครงการ เต็มใจในการให้ข้อมูล อย่างเป็นมิตร มีอัธยาศัยดี และมีใจในการดำเนินกิจกรรมมากน้อยเพียงใด				
3	รูปแบบการดำเนินกิจกรรมโครงการดั่งหมักรักษ์โลก - ท่านคิดว่ารูปแบบการดำเนินกิจกรรมโครงการดั่งหมักรักษ์โลกที่ผ่านมามีประสิทธิภาพต่อการเปลี่ยนแปลง หรือสร้างความตระหนักของชุมชนในด้านการจัดการขยะอินทรีย์ มากน้อยเพียงใด - ท่านคิดว่าข้อมูลที่ได้รับจากการดำเนินกิจกรรมโครงการดั่งหมักรักษ์โลก จะสามารถนำมาแก้ไขปัญหาด้านการลดขยะอินทรีย์ในพื้นที่ตำบลปากน้ำปราณได้มากน้อยเพียงใด				
4	ประสิทธิภาพการทำงานของดั่งหมักรักษ์โลก - ท่านคิดว่าดั่งหมักรักษ์โลกที่พัฒนาโดยศูนย์ฯสิรินธรราชินี สามารถเข้ามาช่วยลดปัญหาด้านการจัดการขยะอินทรีย์ ภายในครัวเรือนของท่านได้มากน้อยเพียงใด - ท่านคิดว่าดั่งหมักรักษ์โลกที่พัฒนาโดยศูนย์ฯสิรินธรราชินี มีประสิทธิภาพในการทำงานมากน้อยเพียงใด				
5	ด้านการให้ความร่วมมือของชุมชนโครงการดั่งหมักรักษ์โลก - ท่านคิดว่าท่านเองให้ความสำคัญกับระบบการจัดการแก้ไขปัญหาขยะอินทรีย์ในพื้นที่ของตนเองมากน้อยเพียงใด หลังจากการทดลองใช้งานดั่งหมักรักษ์โลกที่พัฒนาโดยศูนย์ฯสิรินธรราชินี				
6	แนวโน้มการดำเนินกิจกรรม โครงการดั่งหมักรักษ์โลกปีถัดไป - ท่านเห็นด้วยหรือไม่ในการที่ศูนย์ฯสิรินธรราชินีจะดำเนินโครงการดั่งหมักรักษ์โลกเพื่อขยายประสิทธิภาพดั่งหมักรักษ์โลกให้กับชุมชนที่สนใจ ณ พื้นที่ตำบลปากน้ำปราณในปีถัดไป - ท่านคิดว่าควรมีการดำเนินกิจกรรมโครงการดั่งหมักรักษ์โลกในรูปแบบการประชาสัมพันธ์ ผ่านผู้นำชุมชน เทศบาล และ องค์การบริหารส่วนตำบล และการลงพื้นที่เก็บข้อมูลอย่างเช่นครั้งที่ผ่านมา ในปีต่อไปมากน้อยเพียงใด				
ข้อเสนอแนะเพื่อใช้ในการปรับปรุงโครงการ					
.....					

ตารางที่ 2 แสดงรายละเอียดการเก็บข้อมูลการประเมินผลโครงการดั่งหมักรักษ์โลกจากครัวเรือนตัวอย่าง

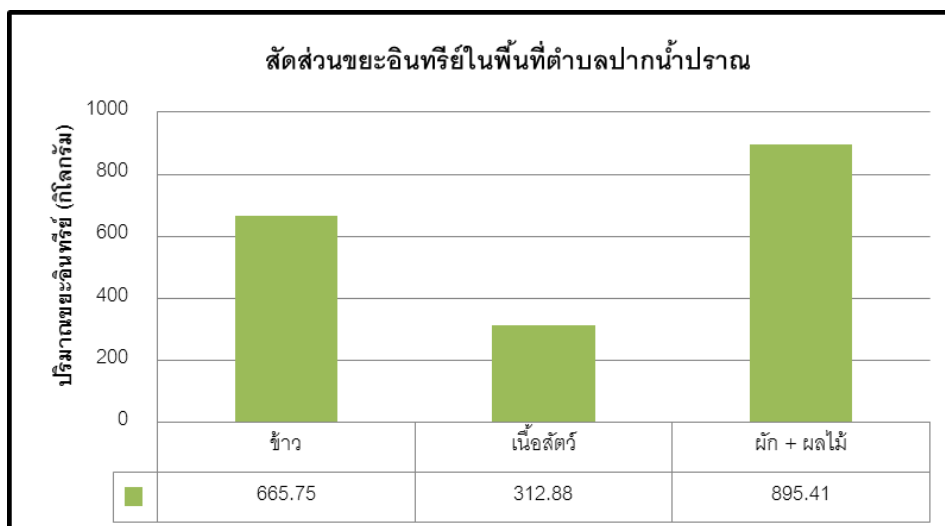
5. สรุปผลการวิจัย

5.1 ด้านการจัดการขยะอินทรีย์จากครัวเรือนตัวอย่าง

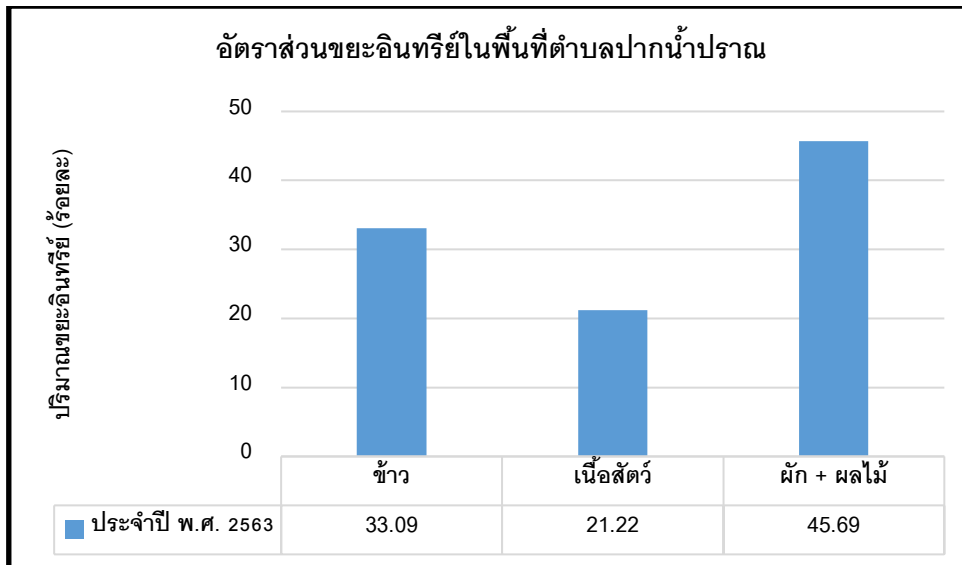
จากการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการขยะอินทรีย์ในครัวเรือนด้วยการติดตั้งชุดถังหมักรักษ์โลก หรือ Green Cone ในพื้นที่ตำบลปากน้ำปราณ อำเภอบางขัน จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการเก็บข้อมูลการลดขยะอินทรีย์ครัวเรือนในพื้นที่ชุมชนตำบลปากน้ำปราณ พบว่า สามารถลดปริมาณขยะอินทรีย์ครัวเรือนได้ จำนวน 1,874.1 กิโลกรัม (รูปที่ 3) และแบ่งสัดส่วนประเภทของขยะอินทรีย์ครัวเรือน ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ข้าว เนื้อสัตว์ และผักผลไม้ โดยสัดส่วนของผักผลไม้เป็นสัดส่วนที่สูงที่สุด จำนวน 867.33 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 46.28 รองลงมา คือ ข้าว จำนวน 613.14 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 32.72 และเนื้อสัตว์ จำนวน 393.63 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 21 ร้อยละเอียต รูปที่ 4 และรูปที่ 5

รูปที่ 3 กราฟแสดงปริมาณขยะอินทรีย์ที่ถูกจัดการด้วยถังหมักรักษ์โลก
ภายในเขตพื้นที่ตำบลปากน้ำปราณ

รูปที่ 4 กราฟแสดงสัดส่วนโดยน้ำหนักของขยะอินทรีย์แยกประเภทที่ถูกจัดการด้วย
ถังหมักรักษ์โลก ภายในเขตพื้นที่ตำบลปากน้ำปราณ

รูปที่ 5 กราฟแสดงอัตราส่วนปริมาณขยะอินทรีย์แยกประเภทที่ถูกจัดการด้วย
ถังหมักรักษโลก ภายในเขตพื้นที่ตำบลปากน้ำปราณ

แสดงให้เห็นว่าชุดถังหมักรักษโลกสามารถจัดการขยะอินทรีย์จากครัวเรือนตัวอย่างเฉลี่ย 312.35 กิโลกรัมต่อเดือน (เฉลี่ย 8.92 กิโลกรัม/1 ชุดถัง/เดือน) ซึ่งคิดเป็นจำนวนขยะอินทรีย์ครัวเรือนที่ถูกจัดการร้อยละ 0.23 ของจำนวนขยะอินทรีย์ครัวเรือนทั้งหมดที่เกิดขึ้นในพื้นที่ตำบลปากน้ำปราณในปีเดียวกัน ซึ่งเมื่อเทียบเป็นค่าใช้จ่ายในการเก็บกำจัดขยะของหน่วยงานท้องถิ่นในอัตรา 0.5619 บาทต่อกิโลกรัม จะสามารถลดค่าใช้จ่ายในการเก็บกำจัดขยะได้รวม 1,053.1 บาท หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 0.23 ของค่าใช้จ่ายในการเก็บกำจัดขยะอินทรีย์ทั้งปีในท้องที่ตำบลปากน้ำปราณ

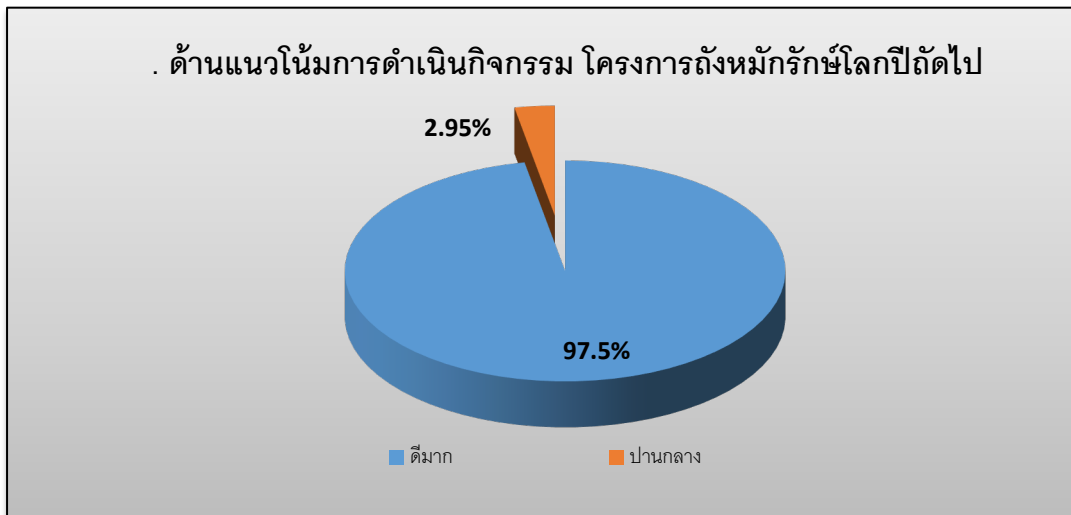
5.2 ด้านทัศนคติและความพึงพอใจของครัวเรือนตัวอย่างที่มีต่อถังหมักรักษโลก

จากการวิเคราะห์แบบประเมินผลการดำเนินงานโครงการถังหมักรักษโลก ประจำปี 2563 ในพื้นที่ตำบลปากน้ำปราณ จาก 25 ครัวเรือนตัวอย่าง หลังจากทดลองติดตั้งชุดถังหมักรักษโลกเป็นเวลา 6 เดือน พบว่า ชุมชนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อประสิทธิภาพการทำงานของถังหมักรักษโลกที่พัฒนาโดยศูนย์ฯ สิรินาถราชินี ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 97.05 และระดับพึงพอใจระดับปานกลาง ร้อยละ 2.95 (รูปที่ 6)

รูปที่ 6 กราฟแสดงระดับความพึงพอใจของครัวเรือนตัวอย่างที่มีต่อประสิทธิภาพของถังหมักรักษโลก

จากการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการขยายผลถึงหมักรักษ์โลกในการจัดการขยะอินทรีย์ครัวเรือนในพื้นที่ตำบลปากน้ำปราณในปีถัดไป จาก 25 ครัวเรือนตัวอย่าง พบว่าชุมชนส่วนใหญ่ เห็นด้วยให้มีการขยายผลถึงหมักรักษ์โลกไปในพื้นที่ชุมชนตำบลปากน้ำปราณในระดับดีมาก ร้อยละ 97.5 และเห็นด้วยในระดับปานกลาง ร้อยละ 2.95 (รูปที่ 7)

รูปที่ 7 กราฟแสดงระดับความเห็นด้วยของครัวเรือนตัวอย่างต่อการขยายผลถึงหมักรักษ์โลกไปในพื้นที่ชุมชนตำบลปากน้ำปราณในปีถัดไป

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการขยะอินทรีย์ในครัวเรือนด้วยถังหมักรักษ์โลก หรือ Green Cone ในพื้นที่ตำบลปากน้ำปราณ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยเก็บข้อมูลการลดกำจัดขยะอินทรีย์ครัวเรือนตัวอย่าง 25 ครัวเรือน ในระยะเวลา 6 เดือนในพื้นที่ชุมชนตำบลปากน้ำปราณ สามารถลดปริมาณขยะอินทรีย์รวมจำนวน 1,874.1 กิโลกรัม โดยแบ่งสัดส่วนประเภทของขยะอินทรีย์ครัวเรือนที่ถูกจัดการ ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ข้าว เนื้อสัตว์ และผักผลไม้ โดยสัดส่วนของขยะอินทรีย์ทั้ง 3 ประเภทที่มีสัดส่วนสูงสุด คือ ผักผลไม้ จำนวน 867.33 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 46.28 ของขยะอินทรีย์ทั้งหมด รองลงมา คือ ข้าว จำนวน 613.14 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 32.72 และเนื้อสัตว์ จำนวน 393.63 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 21 ร้อยละเอ็ด และเมื่อนำผลการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการขยะอินทรีย์ในครัวเรือนด้วยถังหมักรักษ์โลก หรือ Green Cone ในพื้นที่ตำบลปากน้ำปราณ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มาคำนวณเปรียบเทียบเป็นค่าใช้จ่ายในการเก็บกำจัดขยะของหน่วยงานท้องถิ่นในอัตรา 0.5619 บาทต่อกิโลกรัม จะสามารถลดค่าใช้จ่ายในการเก็บกำจัดขยะได้รวม 1,053.1 บาท หรือเฉลี่ยชุดถังหมักรักษ์โลก 1 ใบ สามารถลดค่าใช้จ่ายในการจัดการขยะได้ 5 บาท/ถัง/เดือน หรือ 60 บาท/ถัง/ปี อีกทั้งชุมชนยังมีความพอใจต่อประสิทธิภาพการทำงานของชุดถังหมักรักษ์โลกในระดับสูงและเห็นด้วยต่อการขยายผลส่งเสริมให้ถึงหมักรักษ์โลกถูกใช้จัดการขยะอินทรีย์จากครัวเรือนให้แพร่หลายมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้จากการทดลองเก็บข้อมูลพบว่าสภาพอากาศที่ร้อนชื้นของประเทศไทยเอื้ออำนวยต่อการทำงานของชุดถังหมักรักษ์โลกที่สามารถย่อยสลายขยะอินทรีย์ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ โดยขยะอินทรีย์ 1 กิโลกรัมจะถูกย่อยสลายหมดภายในเวลา 5 วัน อีกทั้งสภาพแวดล้อมในการติดตั้งเป็นดินที่มีจุลินทรีย์ธรรมชาติค่อนข้างสูง ไม่จำเป็นต้องเติมจุลินทรีย์เพื่อเร่งปฏิกิริยาการหมักเหมือนในชุดถังหมักของต่างประเทศ และชุดถังหมักที่พัฒนาขึ้นมีราคาต้นทุนอยู่ที่ชุดละ 500 บาท มีอายุการใช้งานประมาณ 10 ปี ซึ่งมีราคาถูกกว่าชุดถังหมักรักษ์โลก

ที่มีจำหน่ายในต่างประเทศในราคาชุดละ 6,000 บาทถึง 12เท่า ดังนั้นหากมีการส่งเสริมขยายผลติดตั้งชุดถังหมักรักษโลกให้มีสัดส่วนที่เพิ่มมากขึ้นครอบคลุมพื้นที่ครัวเรือนทั้งหมดที่มีความพร้อมก็จะสามารถลดปริมาณขยะอินทรีย์รวมจากแหล่งกำเนิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงสามารถลดค่าใช้จ่ายในการเก็บกำจัดขยะอินทรีย์ของหน่วยงานท้องถิ่น และช่วยบรรเทาปัญหาพื้นที่บ่อฝังกลบขยะของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่จะเต็มในอนาคตอันใกล้ได้อีกแนวทางหนึ่ง

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

หากพิจารณาจากการลดค่าใช้จ่ายในการขนกำจัดขยะอินทรีย์ของชุดถังหมักรักษโลกที่ 60 บาท / ถัง / ปีที่ได้จากการเก็บข้อมูลจากครัวเรือนตัวอย่าง อาจดูไม่ค่อยคุ้มค่าเมื่อเทียบกับราคาชุดถังหมักรักษโลกที่มีต้นทุนใบละ 500 บาท ซึ่งต้องใช้เวลาลงถึง 8.3 ปี จึงจะคุ้มทุน เนื่องจากอ้างอิงจากการเก็บข้อมูลจากครัวเรือนตัวอย่างที่มีจำนวนน้อยและมีปริมาณขยะอินทรีย์ครัวเรือนจำนวนไม่มาก ซึ่งในความเป็นจริงชุดถังหมักรักษโลกมีศักยภาพในการรองรับขยะอินทรีย์ในปริมาณที่สูงสุด 243 กิโลกรัม/ถัง/ปี (คิดจากฐานข้อมูลวิจัยของศูนย์ฯสิรินธรราชินีที่ขยะอินทรีย์ปริมาณ 30 กิโลกรัม ถูกย่อยสลายหมดในเวลา 45 วัน) หรือคิดเป็นการลดค่าขนกำจัดขยะอินทรีย์ได้ 137 บาท/ถัง/ปี ซึ่งจะคุ้มทุนในเวลา 3.6 ปี ดังนั้นการเพิ่มจำนวนครัวเรือนตัวอย่างให้ครอบคลุมพื้นที่ตำบลปากน้ำปราณในสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นจะสามารถทราบถึงปริมาณขยะอินทรีย์ที่ถูกจัดการโดยชุดถังหมักรักษโลกได้ถูกต้องใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากยิ่งขึ้น

8. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากบริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) อีกทั้งได้รับความอนุเคราะห์ส่งเจ้าหน้าที่ร่วมสำรวจพื้นที่ และติดตั้งถังหมักรักษโลก หรือ Green Cone จากองค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณ และเทศบาลตำบลปากน้ำปราณ รวมถึงความร่วมมือในการให้ข้อมูลและอนุญาตให้ติดตั้งถังหมักรักษโลก หรือ Green Cone ในพื้นที่จากชุมชนตำบลปากน้ำปราณ คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

9. รายการอ้างอิง

กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2550). **คู่มือประชาชนเพื่อการลด คัด แยก และใช้**

ประโยชน์ขยะมูลฝอยชุมชน. โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัด กชกร พับลิชชิ่ง สำนักจัดการกากของเสียและสารอันตราย กรมควบคุมมลพิษ.

สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2563). **รายงานการจัดการขยะมูลฝอยจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประจำปี 2563.**

เทศบาลตำบลปากน้ำปราณ. (2564). **บันทึกข้อมูลการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในระบบสารสนเทศด้านการจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรายเดือนและรายปี.**

องค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณ. (2564). **บันทึกข้อมูลการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในระบบสารสนเทศด้านการจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรายเดือนและรายปี.**

Green Cone Manual. (ม.ป.ป.). สืบค้น 1 มีนาคม 2564, จาก <http://www.greencone.ca>

แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงมะเดื่อ อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม

GUIDELINES FOR THE QUALITY OF LIFE DEVELOPMENT OF THE ELDERLY IN PHRONG MADUEA
SUBDISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATION AREA, MUEANG NAKHON PATHOM DISTRICT,
NAKHON PATHOM PROVINCE

กฤษิตา แซ่ตั้ง¹ และ นิพนธ์ ศศิธรเสาวภา²

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงมะเดื่อ อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม 2) เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงมะเดื่อ อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงมะเดื่อ อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม จำนวน 321 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ตัวแทนผู้สูงอายุ และผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงมะเดื่อ จำนวน 13 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 60-70 ปี ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรกรรม มีรายได้น้อยกว่า 5,000 บาท อาศัยอยู่กับครอบครัวของบุตร และมีโรคประจำตัวสูงถึง ร้อยละ 78.5 ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงมะเดื่อ อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านสิ่งแวดล้อม รองลงมาคือด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านร่างกาย ตามลำดับ แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงมะเดื่อ อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม พบว่า ผู้สูงอายุควรได้รับการตรวจสุขภาพเป็นประจำ มีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารเรื่องสุขภาพ การจัดกิจกรรมนันทนาการ การให้ความรู้เรื่องการบริโภค มีการจัดกิจกรรมทางศาสนา การให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุ การจัดตั้งศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ มีการสร้างเครือข่ายทางสังคมให้กับผู้สูงอายุ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับคนทุกวัยในชุมชน สนับสนุนผู้สูงอายุที่มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ เข้าร่วมตำแหน่งต่างๆ ของชุมชน จัดโครงการเสริมสร้างรายได้ให้ผู้สูงอายุ ปรับปรุงสภาพแวดล้อมของชุมชน ให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา, คุณภาพชีวิต, ผู้สูงอายุ

Abstract

The purposes of this research aimed to; 1) study the levels of quality of life of the elderly in Phrong Maduea Subdistrict Administrative Organization, Mueang Nakhon Pathom District, Nakhon Pathom Province and; 2) find guidelines in developing the quality of life of the elderly in Phrong Maduea Subdistrict

¹ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

² รองศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Administrative Organization, Mueang Nakhon Pathom District, Nakhon Pathom Province. This research was an interviewing research with purposive sampling technique of old people were 60 years old and older in Phrong Maduea Subdistrict Administrative Organization, Mueang Nakhon Pathom District, Nakhon Pathom Province in the number of 321 people. The sample group were selected by being representatives of the elderly executives of Phrong Maduea Subdistrict Administrative Organization, totaling 13 people. The research instruments were questionnaires and interviews. The tools used for data analysis were percentage, mean, standard deviation and content analysis. From the study, it was found the age between 60-70 years old most were female. Most of them conducted profession of agriculture with the income lower than 5,000 baht living with children and family and also had personal illness as high as 78.5 percent. Regarding the level of life quality of old people in Phrong Maduea Subdistrict administrative organization, Mueang Nakhon Pathom District, Nakhon Pathom Province, it was found that in the overall picture, the quality of life of the elderly in Phrong Maduea Subdistrict administrative organization, Mueang Nakhon Pathom District, Nakhon Pathom Province was at an average level with the mean of 3.24. When considering in each aspect, the aspect with the highest mean was environment aspect, spiritual aspect, social relation aspect and physical aspect respectively. Guidelines for the development of the quality of life of the elderly in the area of Phrong Maduea Subdistrict Administrative Organization Mueang Nakhon Pathom District Nakhon Pathom province are as follows: organizing regular health checks and publicizing health news. Recreational activities to educate the consumer with an organized religious activities. Educating the changes in the elderly Establishing a care center for the elderly and build the elderly social networks relationship. With other people of all ages in the community. Supporting the knowledgeable of elderly abilities and experiences for participate in various positions of the community for being accepted. Organizing an income - building project for the elderly. Improve the community environment to fit all ages.

Keywords: GUIDELINES DEVELOPMENT, THE QUALITY OF LIFE, THE ELDERLY

1. บทนำ

สภาพพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คาดการณ์ว่าปี พ.ศ. 2564 ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ เป็นประเทศที่สองของอาเซียน รองจากสิงคโปร์ โดยประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จะมีจำนวนไม่น้อยกว่า 13 ล้านคน (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2562) เป็นผลมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศ ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการแพทย์ทำให้ประชากรมีอายุยืนยาว การที่ประชากรมีอายุยืนยาวขึ้นไม่ได้หมายความว่าภาวะสุขภาพจะดีขึ้น ประชากรสูงอายุต้องเผชิญกับปัญหาการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังเพิ่มขึ้น ผู้สูงอายุไม่น้อยยังต้องประสบกับภาวะทุพพลภาพ ผลการศึกษาล่าสุด จากรายงานการประเมินผลการดำเนินงานตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 ในช่วงปี พ.ศ.2545-2549 โดยรวมแม้ผู้สูงอายุจะมีอายุยืนยาวขึ้น แต่จำนวนปีที่ต้องพึ่งพาหรือมีปัญหาด้านสุขภาพจนไม่สามารถช่วยตนเองได้กลับเพิ่มสูงขึ้น ดังจะเห็นได้จากจำนวนปีที่มีชีวิตอยู่โดยพึ่งพาผู้อื่นของประชากรสูงอายุวัยปลาย (อายุ 80 ปีขึ้นไป) ระหว่างปี พ.ศ.2545 กับปี พ.ศ.2550 เพิ่มขึ้นจาก 0.5 ปีเป็น 0.6 ปีในเพศชายและจาก 0.9 ปีเป็น 1.1 ปีในเพศหญิง (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2562) ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุหลายประการ ทั้งด้านสุขภาพ ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ เป็นต้น การที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่สามารถประกอบอาชีพได้ดังเดิม แต่รายจ่ายเพิ่มขึ้น จนเกิด

ความวิตกกังวล และความเครียด เกิดปัญหาด้านสังคมตามมา เพราะผู้สูงอายุต้องการการยอมรับจากครอบครัวและเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งปัญหาต่างๆเหล่านี้ มีลักษณะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับการปฏิบัติตนของผู้สูงอายุแต่ละคนและสภาพแวดล้อมในสังคมที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ ในการรับมือกับปัญหาดังกล่าวจึงต้องพัฒนากลุ่มผู้สูงอายุให้มีความรู้ที่เหมาะสมตามศักยภาพและประสบการณ์ มีการส่งเสริมและฟื้นฟูสุขภาพเพื่อป้องกันโรคร้ายต่างๆที่จะก่อให้เกิดภาวะแก่ครอบครัว การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีพในสังคมผู้สูงอายุ มีระบบบริการสุขภาพที่เข้าถึงได้ ภาครัฐจึงมีนโยบาย เพื่อช่วยเหลือและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ มีการตรากฎหมายหลายฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 มาตรา 11 บัญญัติให้ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนในด้านต่างๆ 13 ด้าน เช่น การส่งเสริมสนับสนุน การบริการทางการแพทย์ และการสาธารณสุขที่จัดไว้โดยให้ความสะดวกแก่ผู้สูงอายุเป็นกรณีพิเศษ (กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2551) และออกนโยบายเพื่อช่วยเหลือและรองรับสังคมผู้สูงอายุของไทยที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ดังเช่น นโยบายการจัดสวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ การจัดการบริการทางการแพทย์ โรงพยาบาลตำบล การดูแลที่บ้าน อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ (อผส.)

องค์การบริหารส่วนตำบลโพรงมะเดื่อมีจำนวน 11 หมู่บ้าน พื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม ประชาชนส่วนใหญ่จึงทำอาชีพเกษตรกรรม มีโรงเรียนจำนวน 3 แห่ง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 2 แห่ง และมีสถานีตำรวจ จำนวนประชากร 9,563 คน จำนวนผู้สูงอายุ 1,636 คน คิดเป็นร้อยละ 17.11 ซึ่งจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ.2559 จำนวน 1,403 คน เพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 16.60 (สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, ข้อมูล ณ เดือนกรกฎาคม 2563) ซึ่งมีแนวโน้มว่าจะเพิ่มขึ้นทุกปี จากการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จึงจำเป็นต้องมีการวางแผนคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เนื่องจากผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงมะเดื่อส่วนใหญ่ทำอาชีพเกษตรกรรม ปลูกพืชผัก เช่น ผักบุ้ง กุยช่าย ข้าวโพด สวนกล้วยไม้ มีการเลี้ยงสุกร วัว และปลาสวยงาม ซึ่งการทำเกษตรกรรมต้องอาศัยร่างกายที่แข็งแรง แต่เมื่ออายุมากขึ้นร่างกายก็เสื่อมสภาพลง ทั้งกระดูก ข้อต่อเสื่อม หัวใจทำงานช้าลงและสายตาดำมืด อีกทั้งโรคประจำตัว ทำให้เคลื่อนไหวไม่สะดวก ไม่สามารถทำงานได้ดังเช่นเดิม ขาดรายได้ในการจุนเจือครอบครัว อีกทั้งค่าใช้จ่ายทางด้านสุขภาพก็เพิ่มขึ้น ส่งผลต่อสุขภาพจิต เกิดความเครียดและกังวลใจ ส่วนคนรุ่นใหม่ในพื้นที่ อบต.โพรงมะเดื่อ นิยมไปทำงานหารายได้ในเมืองมากขึ้น ไม่สนใจงานเกษตรกรรมโดยมองว่าเป็นงานที่เหนื่อย ต้องใช้แรงงาน ทำให้ครอบครัวขาดความใกล้ชิดกัน ผู้สูงอายุไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่เท่าที่ควร ถูกทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพัง เกิดผลกระทบทางด้านจิตใจ ทำให้รู้สึกท้อแท้ หมดหวังน้อยใจ รู้สึกไม่มั่นคง ไม่ปลอดภัย ต้องการแหล่งพึ่งพิงมากขึ้น ส่งผลให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไป ไม่ค่อยอยากพบปะกับบุคคลอื่นๆ การเปลี่ยนบทบาทจากผู้ให้มาเป็นผู้รับ ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าลดลง ผู้สูงอายุบางท่านก็พิการ ส่งผลกระทบกับสมาชิกในครอบครัวต้องรับภาระดูแล ทำให้ขาดรายได้ ไม่มีเงินออม

องค์การบริหารส่วนตำบลโพรงมะเดื่อ ได้ตระหนักถึงปัญหาต่างๆ ของผู้สูงอายุ จึงให้การช่วยเหลือทั้งทางตรงและทางอ้อม ตามยุทธศาสตร์ ด้านการพัฒนาสังคมและความเข้มแข็งของชุมชน โดยมียุทธศาสตร์สนับสนุนสวัสดิการสังคม และเพิ่มศักยภาพให้แก่คนชรา คนพิการ ผู้ป่วยเอดส์ ผู้ด้อยโอกาส นอกจากสวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ยังมีโครงการต่างๆที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ เช่น โครงการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ โครงการเสริมสร้างรายได้ผู้สูงอายุ และโครงการจัดการดูแลระยะยาวด้านสาธารณสุขสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง(Long Term Care) แต่ก็ยังไม่ครอบคลุมปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุในเขต อบต.โพรงมะเดื่อ

จากที่มาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น หากไม่ทำการศึกษาวิจัยจะทำให้ปัญหาด้านคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลโพรงมะเดื่อ อาจขยายวงกว้างมากขึ้น จนยากต่อการแก้ไข ผู้วิจัยจึงศึกษาวิจัยระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลโพรงมะเดื่อ เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุและเสนอต่อท่านผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงมะเดื่อเพื่อให้ท่านกำหนดนโยบายให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้สูงอายุต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงมะเดื่อ อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม
- 2.2 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงมะเดื่อ อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

WHOQOL Group (1996) ได้แบ่งองค์ประกอบคุณภาพชีวิตออกเป็น 4 ด้านดังนี้

1. ด้านร่างกาย (physical domain) คือ การรับรู้สภาพทางด้านร่างกายของบุคคล ซึ่งมีผลต่อชีวิตประจำวัน เช่น การรับรู้สภาพความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกาย การรับรู้ถึงความรู้สึกสุขสบายไม่มีความเจ็บปวด การรับรู้ถึงความสามารถที่จะจัดการกับความเจ็บปวดทางร่างกายได้ การรับรู้ถึงผลกำลังในการดำเนินชีวิตประจำวัน การรับรู้ถึงความเป็นอิสระที่ไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น การรับรู้ถึงความสามารถในการเคลื่อนไหวของตน การรับรู้ถึงความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของตน การรับรู้ถึงความสามารถในการทำงาน การรับรู้ว่าตนไม่ต้องพึ่งพายาต่างๆ หรือ การรักษาทางการแพทย์อื่นๆ เป็นต้น

2. ด้านจิตใจ (psychological domain) คือ การรับรู้สภาพทางจิตใจของตนเอง เช่น การรับรู้ความรู้สึกทางบวกที่บุคคลมีต่อตนเอง การรับรู้ภาพลักษณ์ของตนเอง การรับรู้ถึงความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง การรับรู้ถึงความมั่นใจในตนเอง การรับรู้ถึงความคิด ความจำ สมาธิ การตัดสินใจและความสามารถในการเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ของตน การรับรู้ถึงความสามารถในการจัดการกับความเครียดหรือกังวล การรับรู้เกี่ยวกับความเชื่อต่างๆ ของตนที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต เช่น การรับรู้ถึงความเชื่อด้านวิญญาณ ศาสนา การให้ความหมายของชีวิตและความเชื่ออื่นๆ ที่มีผลในทางที่ดีต่อการดำเนินชีวิตมีผลต่อการเอาชนะอุปสรรค เป็นต้น

3. ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม (social relationships) คือ การรับรู้เรื่องความสัมพันธ์ของตนกับบุคคลอื่น การรับรู้ถึงการที่ได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นในสังคม การรับรู้ว่าตนได้เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือบุคคลอื่นในสังคมด้วย

4. ด้านสิ่งแวดล้อม (environment) คือการรับรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต เช่น การรับรู้ว่าตนมีชีวิตรอยู่อย่างอิสระ ไม่ถูกกักขัง มีความปลอดภัยและมั่นคงในชีวิต การรับรู้ว่าได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ดี ปราศจากมลพิษต่างๆ การคมนาคมสะดวกมีแหล่งประโยชน์ด้านการเงิน สถานบริการทางสุขภาพและสังคมสงเคราะห์ การรับรู้ว่ามีโอกาสที่จะได้รับข่าวสาร หรือฝึกฝนทักษะต่างๆ การรับรู้ว่ามีกิจกรรมสันทนาการและมีกิจกรรมในเวลาว่าง เป็นต้น

อกินันท์ สนน้อย (2559) รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดบุรีรัมย์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา อธิบายและตีความเทียบกับบริบทการวิจัย โดยวิธีวิเคราะห์แบบอุปนัย ผลการวิจัยพบว่า สภาพคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ด้านร่างกาย สุขภาพของผู้สูงอายุไม่แข็งแรง มีโรคประจำตัว เช่น เบาหวาน ความดัน ด้านจิตใจ ผู้สูงอายุมีสภาพความเป็นอยู่ดี อบอุ่น มีความเหมาะสม ความสัมพันธ์กับครอบครัวชุมชน ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมพอสมควร ด้านสภาพแวดล้อม ลักษณะที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุมีความเหมาะสม ระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณารายด้าน ระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ อยู่ในระดับสูง ได้แก่ ด้านความสัมพันธ์

ทางสังคม และด้านจิตใจ และอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านร่างกาย และด้านสภาพแวดล้อม ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในจังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่ ปัจจัยด้านการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมกับครอบครัวและชุมชน ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม ปัจจัยด้านความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ และปัจจัยด้านการให้คุณค่าในตนเอง โดยที่ตัวแปรพยากรณ์ทั้ง 5 ตัว มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ(R) เท่ากับ .858 สามารถร่วมกันพยากรณ์คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดบุรีรัมย์ ได้ร้อยละ 73.70 ($R^2 = 0.737$, $F = 220.63$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วิไลพร ขำวงษ์ และคณะ (2554) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ พบว่าคุณภาพชีวิตและความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลบางกร่าง อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี มีคะแนนคุณภาพชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับปานกลางคิดเป็นร้อยละ 66.1 เมื่อพิจารณาารายด้านพบว่าทุกองค์ประกอบมีคะแนนคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลางโดยด้านร่างกายคิดเป็นร้อยละ 75.7 ด้านจิตใจร้อยละ 53.7 ด้านสัมพันธ์ทางสังคมร้อยละ 66.0 และด้านสิ่งแวดล้อมร้อยละ 62.6 ตามลำดับและพบว่า ปัจจัยด้าน เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้ และฐานะการเงิน มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา แบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกเป็นกลุ่มประชากรที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ด้วยแบบสอบถาม ได้แก่ ผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงมะเดื่อ ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป การคำนวณกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการของทาโรยามานะ ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และมีความคลาดเคลื่อนได้ร้อยละ 5 ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ 321 คน กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มประชากรที่ใช้ในการสัมภาษณ์ โดยเลือกแบบเจาะจง รวม 13 คน ได้แก่ ผู้กำหนดนโยบาย ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 2 คน ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงมะเดื่อ และปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงมะเดื่อ ส่วนผู้ให้ข้อมูลสำคัญ อีก 11 คน คัดเลือกจากผู้สูงอายุที่สามารถให้ข้อมูลได้ หมู่ละ 1 คน

4.2 เครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือการวิจัย โดยประยุกต์แบบสอบถามตัวชี้วัดคุณภาพชีวิต ขององค์การอนามัยโลกชุดย่อฉบับภาษาไทย WHOQOL-VREF-THAI (สุวัฒน์ มหัตถินรัตน์กุล, 2540). แบบสอบถามประกอบด้วย 2 ส่วน คือ คำถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม และคำถามเกี่ยวกับระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงมะเดื่อ ตามองค์ประกอบคุณภาพชีวิต 4 ด้านได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม ลักษณะแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สร้างตามมาตรวัดของลิเคิร์ท สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ สอบถามความคิดเห็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงมะเดื่อ

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 312 ชุด โดยการลงพื้นที่ไปพบกับผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยการนำของผู้ใหญ่บ้าน และอาสาสมัครสาธารณสุข แล้วให้ผู้สูงอายุตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง หรือตอบแบบสอบถามตามที่ผู้สูงอายุบอก จากนั้นเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามที่ได้รับคืน ตรวจสอบความถูกต้อง ความสมบูรณ์ในแต่ละข้อ นับจำนวนแบบสอบถามให้ครบตามจำนวน นำข้อมูลแบบสอบถามไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงมะเดื่อ และปลัดองค์การบริหารส่วน

ตำบลโพรงมะเดื่อ 2 คนและตัวแทนผู้สูงอายุ จำนวน 11 คน โดยนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอข้อมูลในเชิงพรรณนา

5. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 53.6 ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 60-70 ปี โดยคิดเป็นร้อยละ 57.0 ประกอบอาชีพเป็นเกษตรกร ร้อยละ 34.6 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้น้อยกว่า 5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 50.8 ลักษณะครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่กับครอบครัวของบุตร ร้อยละ 42.4 และส่วนใหญ่มีโรคประจำตัวสูงถึง ร้อยละ 78.5 การศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงมะเดื่อ อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม พบว่า มีระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.24 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านร่างกาย มีค่าเฉลี่ย 3.09 อยู่ในระดับปานกลาง โดยพิจารณารายข้อเรียงตามลำดับ ดังนี้ ท่านพึงพอใจกับคุณภาพในการนอนหลับมากน้อยเพียงใด รองลงมา ท่านสามารถไปไหนมาไหนด้วยตนเองได้ดี และข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ท่านสามารถทำงานได้อย่างที่เคยทำมา นั้นเป็นเพราะผู้สูงอายุรับรู้สภาพทางด้านร่างกายของบุคคลซึ่งมีผลต่อชีวิตประจำวัน เช่น การรับรู้สภาพความพร้อมแข็งแรงของร่างกาย รับรู้ถึงความสามารถในการเคลื่อนไหวของตนเอง (WHOQOL Group, 1996) แต่อาจจะไม่สามารถทำงานได้อย่างที่เคยทำมา ตามทฤษฎีชีววิทยา ร่างกายมีการเสื่อมและการถดถอย โดยเปรียบสิ่งมีชีวิตเหมือนเครื่องจักร เมื่อใช้งานแล้วก็ย่อมมีการสึกหรอ (กรมอนามัย, 2553) ดังนั้นจึงควรเน้นในเรื่องการดูแลสุขภาพ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถช่วยเหลือตนเองได้ ส่วนด้านจิตใจ มีค่าเฉลี่ย 3.29 อยู่ในระดับปานกลาง โดยข้อที่ได้รับคะแนนมากที่สุดคือ ท่านรู้สึกพึงพอใจในการดำรงชีวิต (เช่น มีความสุข ความสงบ มีความหวัง) รองลงมา ท่านรู้สึกว่าชีวิตท่านมีความหมาย และข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ท่านมีความรู้สึกไม่ดี เช่น รู้สึกเหงา เศร้า หดหู่ สิ้นหวัง วิตกกังวล อาจเป็นเพราะท่านรับรู้สภาพทางจิตใจของตนเอง เช่น การรับรู้ความรู้สึกทางบวกที่บุคคลมีต่อตนเอง (WHOQOL Group, 1996) แต่การที่ผู้สูงอายุยังรู้สึกเหงาเศร้า วิตกกังวล อาจเป็นเพราะภูมิหลัง และการพัฒนาด้านจิตใจของผู้ใช้นั้นด้วย ดังเช่น ทฤษฎีทางจิตวิทยา (กรมอนามัย, 2553) จึงควรส่งเสริมกิจกรรมเข้าวัดฟังธรรม เพื่อเป็นการให้กำลังใจ ลดความเครียด ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม มีค่าเฉลี่ย 3.13 อยู่ในระดับปานกลาง โดยพิจารณารายข้อเรียงตามลำดับ ดังนี้ ที่ผ่านมามีเพื่อนพ้องหรือเข้ากับคนอื่น รองลงมา ท่านพอใจกับการช่วยเหลือที่เคยได้รับจากเพื่อนๆ และคนรอบข้าง และข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ท่านเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการ เช่น การออกกำลังกาย การร้องเพลง เป็นเพราะว่าการรับรู้เรื่องความสัมพันธ์ของตนกับบุคคลอื่น และการรับรู้ถึงการได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นในสังคม (WHOQOL Group, 1996) โดยการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้ร่วมกิจกรรมนันทนาการต่างๆและการสร้างเครือข่ายทางสังคม การเข้ามามีบทบาทในการถ่ายทอดประสบการณ์ต่างๆ ส่วนด้านสภาพแวดล้อม มีค่าเฉลี่ย 3.44 อยู่ในระดับสูง โดยพิจารณารายข้อเรียงตามลำดับ ดังนี้ ท่านพอใจกับสภาพบ้านเรือนที่อยู่ตอนนี้ รองลงมา ท่านรู้สึกว่าชีวิตมีความมั่นคงปลอดภัย และข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ท่านมีเงินพอใช้จ่ายตามความจำเป็น เนื่องจากการรับรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต เช่น มีความปลอดภัยและมั่นคงในชีวิต การรับรู้ว่าได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ดี (WHOQOL Group, 1996) ดังนั้น จึงควรส่งเสริมอาชีพเสริมตามความสนใจและความถนัดของผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถนำไปเป็นอาชีพเสริมสร้างรายได้ได้อย่างยั่งยืน

6. อภิปรายผลการวิจัย

ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงมะเดื่อ อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านสิ่งแวดล้อม รองลงมา ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านร่างกาย ตามลำดับ สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ อรนิษฐ์ แสงทองสุข (2563) พบว่า คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในประเทศไทย กรณีศึกษาเขตกรุงเทพมหานคร ปทุมธานี และนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง

เมื่อพิจารณาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงมะเดื่อ รายด้าน พบว่า ด้านร่างกาย อยู่ในระดับปานกลาง โดยผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงมะเดื่อ พอใจกับคุณภาพในการนอนหลับ และสามารถไปไหนมาไหนด้วยตนเองได้ดี สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ อภินันท์ สนน้อย (2559) พบว่า รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดบุรีรัมย์ ผลการศึกษาพบว่าระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดบุรีรัมย์ ด้านร่างกายอยู่ในระดับปานกลาง โดยยังพบว่าผู้สูงอายุในจังหวัดบุรีรัมย์ยังมีสุขภาพไม่แข็งแรง มีโรคประจำตัวอยู่บ้าง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล จึงควรจัดสวัสดิการและกิจกรรมเพื่อสุขภาพให้แก่ผู้สูงอายุในจังหวัดบุรีรัมย์

ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงมะเดื่อ ด้านจิตใจ อยู่ในระดับปานกลาง โดยผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงมะเดื่อรู้สึกพึงพอใจในการดำรงชีวิต เช่น มีความสุข ความสงบ มีความหวัง และรู้สึกที่ชีวิตมีความหมาย สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ มณัฐกร คงทอง (2554) พบว่า ระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุชุมชนริมทางรถไฟภายในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ พบว่า ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านจิตใจผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง โดยข้อคำถามที่ได้คะแนนมากที่สุด คือรู้สึกพึงพอใจในชีวิต เช่นเดียวกัน

ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม อยู่ในระดับปานกลาง อาจเป็นเพราะที่ผ่านมา ผู้สูงอายุพอใจต่อการผูกมิตรหรือเข้ากับคนอื่น พอใจกับการช่วยเหลือที่เคยได้รับจากเพื่อนๆ และคนรอบข้าง สอดคล้องกับ วิไลพร ขำวงษ์ และคณะ (2554) พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ พบว่าคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลบางกร่าง อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี คุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุเข้าไปมีบทบาทในกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนและสังคมให้มากขึ้น โดยเน้นบทบาทในด้านการถ่ายทอดภูมิปัญญาและประสบการณ์ที่มี อยู่ไปสู่คนรุ่นหลัง

ด้านสภาพแวดล้อม อยู่ในระดับสูง ทั้งนี้เนื่องจากผู้สูงอายุพอใจกับสภาพบ้านเรือนที่อยู่ตอนนี้ รู้สึกว่าชีวิตมีความมั่นคงปลอดภัย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงใจ คำคง (2554) พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตำบลลำสินธุ์ อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง ผลการศึกษาพบว่าผู้สูงอายุมีระดับคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับสูง เนื่องจากผู้สูงอายุในตำบลลำสินธุ์ มีความพึงพอใจในสถานที่ที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน มีความปลอดภัยในการใช้ชีวิต สภาพแวดล้อมดีต่อสุขภาพ พอใจในสถานที่พักผ่อนทางจิตใจหรือเพื่อประกอบกิจกรรมทางศาสนา พอใจกับการเดินทางไปไหนมาไหน ภูมิใจในประวัติศาสตร์ชุมชน และชุมชนที่พึ่งพาตนเองได้

แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงมะเดื่อ อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ดังนี้

ด้านร่างกาย พบว่า ผู้สูงอายุทำงานได้อย่างที่เคยทำได้ลดน้อยลง และมีการเจ็บปวดตามร่างกาย ปวดหัว ปวดตามตัว ทำให้ไม่สามารถทำในสิ่งที่ต้องการ มีความต้องการในเรื่องของการดูแลสุขภาพ องค์การบริหารส่วนตำบลโพรงมะเดื่อร่วมกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล จัดหน่วยบริการเคลื่อนที่ในการตรวจสุขภาพ และประชาสัมพันธ์ในเรื่องของการดูแลสุขภาพ การป้องกันตนเองจากโรคร้ายที่มักเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ จัดให้มีกิจกรรมนันทนาการ เช่น การออกกำลังกาย การเดิน/วิ่ง การเต้นรำ ตามความถนัดของผู้สูงอายุ เพื่อส่งเสริมสุขภาพให้กับผู้สูงอายุ รวมทั้งการบริโภคอาหารที่ถูกต้องโภชนาการ โดยควรทำอย่างต่อเนื่องเพื่อชะลอการเสื่อมของร่างกายก่อนวัยอันควร

ด้านจิตใจ องค์การบริหารส่วนตำบล ควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มกำลังใจให้แก่ผู้สูงอายุ เช่น การทำบุญในวันสำคัญต่างๆ นอกเหนือจากวันพระ จัดงานประเพณีวันสำคัญต่างๆ โดยเชิญผู้สูงอายุมาร่วมทำกิจกรรมด้วย เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับความสบายใจ การให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุ โดยนำหลักคำสอนของพระพุทธศาสนามาปรับใช้กับการดำเนินชีวิตประจำวัน ในเรื่องของสังขารไม่เที่ยง ทำให้ลดความวิตกกังวล หดหู่ สิ้นหวัง การจัดตั้งศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ เพื่อรับปรึกษาปัญหาและให้คำแนะนำ รวมถึงให้ความรู้แก่ผู้ดูแลผู้สูงอายุ โดยคนในครอบครัวของผู้สูงอายุ ต้องร่วมมือกันในการดูแลเอาใจใส่

ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม องค์การบริหารส่วนตำบลร่วมกับชุมชน จัดตั้งกลุ่มอื่นๆ นอกเหนือจากชมรมผู้สูงอายุ เพื่อสร้างเครือข่ายทางสังคม และสร้างความรู้สึกร่วมเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน เช่น กลุ่มนันทนาการหมู่บ้าน กลุ่มอาชีพต่างๆ เป็นต้น เพื่อให้ผู้สูงอายุได้ถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างสัมพันธภาพแก่ผู้สูงอายุด้วยกันเอง และกับคนวัยอื่นๆ มากขึ้น ส่งเสริมการจัดแข่งขันกีฬาที่สามารถเล่นได้ทุกวัย เพิ่มบทบาทให้แก่ผู้สูงอายุ โดยการสนับสนุนผู้สูงอายุที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ เข้ารับตำแหน่งกรรมการสถานศึกษา หรือกรรมการในชุมชน เพื่อให้ท่านรู้สึกว่าได้รับการยอมรับจากชุมชน สร้างความเข้มแข็งให้แก่ครอบครัว ด้วยการปลูกฝังค่านิยมความกตัญญู และการให้ความรู้ในการดูแลผู้สูงอายุ

ด้านสิ่งแวดล้อม ควรมีการเสริมสร้างรายได้ให้ผู้สูงอายุ โดยการจัดอบรมอาชีพตามความสนใจและความถนัด เพื่อให้ผู้สูงอายุมีรายได้เพิ่มขึ้น ไม่เป็นภาระแก่ลูกหลาน สร้างหลักประกันรายได้และส่งเสริมการออมเงิน เช่น กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ ปรับปรุงสภาพแวดล้อมของชุมชนให้ดีขึ้น มีความปลอดภัยเพิ่มขึ้น เพื่อรองรับกับสังคมผู้สูงอายุ สร้างกลุ่มจิตอาสาเพื่อซ่อมแซมบ้านที่ทรุดโทรมของผู้สูงอายุและรวมไปถึงผู้ยากไร้ จัดสถานที่พักผ่อนหย่อนใจและที่ออกกำลังกายที่ปลอดภัยเหมาะสมกับผู้สูงอายุ

โดยแนวทางการพัฒนาดังกล่าว ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจกันของทุกภาคส่วน ทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน รวมถึงคนในครอบครัว และตัวของผู้สูงอายุเอง เพื่อให้ทุกคนจะได้อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข โดยเปลี่ยนจากคำว่า ภาระ เป็น พลະ

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

7.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

7.1.1 กำหนดนโยบายเน้นในด้านการรักษาพยาบาลผู้สูงอายุ การให้ความรู้ในการดูแลสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพแข็งแรง สามารถทำงานได้อย่างที่เคยมักมา

7.1.2 ส่งเสริมให้ครอบครัวมีกิจกรรมทำร่วมกัน โดยการจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มความสุขให้แก่ผู้สูงอายุ และเพื่อให้สามารถควบคุมความรู้สึกของตนเองได้ เช่น กิจกรรมแข่งขันกีฬา กิจกรรมเข้าวัดปฏิบัติธรรม

7.1.3 จัดตั้งกลุ่มเพื่อสร้างเครือข่ายทางสังคม และสร้างความรู้สึกร่วมเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เพื่อให้ผู้สูงอายุได้ถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างสัมพันธภาพแก่ผู้สูงอายุด้วยกันเอง และกับคนวัยอื่นๆ

7.1.4 ส่งเสริมโครงการสร้างอาชีพเสริมให้กับผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีรายได้เพิ่มขึ้นและใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ การตั้งชมรมเพื่อเป็นศูนย์กลางของผู้สูงอายุในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

7.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

7.2.1 ควรมีการศึกษาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยเปรียบเทียบกับผู้สูงอายุในตำบลอื่น ๆ ในพื้นที่จังหวัดนครปฐม

7.2.2 ควรศึกษาความพึงพอใจที่ได้รับสวัสดิการจากภาครัฐเพื่อนำผลการวิจัยมาใช้ในการวางแผน ดำเนินกิจกรรมของภาครัฐเพื่อพัฒนาให้เหมาะสมต่อไป

8. รายการอ้างอิง

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2562). รายงานการศึกษาเรื่องทิศทางและรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2562). มาตรการขับเคลื่อนระเบียบวาระแห่งชาติเรื่องสังคมสูงอายุ. (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- กรมอนามัย. (2553). การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาว. กรุงเทพฯ : ผู้แต่ง.
- ดวงใจ คำคง. (2554). ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตำบลลำสินธุ์ อำเภอสรินครินทร์ จังหวัดพัทลุง. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- มณีนุกร คงทอง. (2554). คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุชุมชนริมทางรถไฟภายในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. สารนิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- วิไลพร ขำวงศ์ จตุพร หนูสวัสดิ์ วรรัตน์ ประทานวโรปัญญา จิตภา ศิริปัญญา (2554) “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ.” JOURNAL OF HEALTH SCIENCE 32 RESEARCH. 2554;5 No. 2 : July - December 2011.
- สุวัฒน์ มหัตนิรันดร์กุล.(2540). เปรียบเทียบตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตของ WHO 100 ตัวชี้วัด และ 26 ตัวชี้วัด, เชียงใหม่. โรงพยาบาลสวนปรุง.
- สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง. (2563). สถิติการบริการด้านทะเบียนราษฎร กรุงเทพฯ. สืบค้นจาก <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:CPN8QMi4t3UJ:https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMONTH/INTERNET/+&cd=4&hl=th&ct=clnk&gl=th#/>
- อรณิชฐ์ แสงทองสุข. (2563). การศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในประเทศไทย กรณีศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร ปทุมธานี และนนทบุรี กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- อภินันท์ สนน้อย. (2559). รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
- WHOQOL Group. (1996). “WHO QOL-BREF Introduction, Administration, Scoring and Generic Version of the Assessment”, Geneva: WHO.

ความพึงพอใจต่อการจัดบริการอาหารกลางวันของนักเรียนประถมศึกษา

โรงเรียนวัดน้ำบ่อหลวง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

THE SATISFACTION OF THE ELEMENTARY SCHOOL LUNCH SERVICES
AT WAT NAM BOR LUANG SCHOOL SAN PA TONG DISTRICT CHIANG MAI PROVINCE

กัญญาณัฐ ชำคม¹ ปานชีวิน อยู่อย่างไท² และ อรยา พรเอี่ยมมงคล³

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความพึงพอใจของเด็กนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาที่มีต่อการบริการอาหารกลางวันในโรงเรียนวัดน้ำบ่อหลวง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยศึกษารูปแบบการให้บริการอาหารกลางวันโรงเรียน จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดบริการอาหาร จำนวน 4 คน ประกอบด้วยผู้บริหารและปฏิบัติงาน และเก็บข้อมูลด้านความพึงพอใจต่อการจัดบริการอาหารกลางวันของโรงเรียน ในด้านอาหาร และ ด้านภาชนะ อุปกรณ์ และสถานที่ จากเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 โรงเรียนวัดน้ำบ่อหลวง จำนวน 24 คน โดยการสนทนากลุ่ม ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 พบว่า โรงเรียนมีการจัดบริการอาหารกลางวันโรงเรียน โดยได้รับการจัดสรรงบประมาณจากเทศบาลตำบลน้ำบ่อหลวง จำนวน 20 บาท/คน/มื้อ จัดบริการอาหารในรูปแบบการจ้างแม่ครัวเป็นผู้ดำเนินการจัดหาและประกอบอาหารตามรายการอาหารที่โรงเรียนกำหนด มีครูเป็นผู้กำหนดรายการอาหารและตรวจสอบคุณภาพอาหาร และปรับเปลี่ยนรายการอาหารตามวัตถุประสงค์ตามฤดูกาลและความเหมาะสม โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการให้บริการอาหารกลางวันโรงเรียนวัดน้ำบ่อหลวง ได้แก่ ผู้บริหาร ครูและแม่ครัว มีความเห็นว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดบริการอาหารกลางวันโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของนักเรียนที่ส่วนใหญ่ที่มีความพึงพอใจในด้านรสชาติของอาหาร อย่างไรก็ตาม พบว่า มีความเห็นของนักเรียนในบางประเด็น ยังไม่เป็นที่พึงพอใจ เช่น 1. ด้านอาหาร ได้แก่ บางเมนูมีสีสันทึมน่ารับประทาน มีผักที่ไม่ชอบ เมนูอาหารซ้ำ และมีเมนูที่ไม่คุ้นเคย 2. ด้านความสะอาดของอาหารและสถานที่รับประทานอาหาร พบว่า ยังไม่เป็นที่พึงพอใจสำหรับเด็กนักเรียนเท่าที่ควร

คำสำคัญ : เด็กวัยเรียน, เมนูอาหาร, สุขวิทยาอาหาร

Abstract

This research uses qualitative research methodology. The objective is to study the satisfaction of primary school students towards lunch service at Wat Nam Bor Luang School, San Pa Tong District, Chiang Mai Province. This research investigated patterns of school lunch service based on in-depth interviews with four people involved in food service, consisting of administrators and practitioners. The satisfaction with school lunch arrangements in food and utensils, equipment and place were collected from 24 students from grades 1-6 at Wat Nam Bor Luang School by group discussion in the first semester of the academic

^{1,2} นักศึกษาปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาบ้านและชุมชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

³ อาจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาบ้านและชุมชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

year 2020. The results show that the budget for the school lunch organized has been allocated from the Nam Bor Luang Municipality in the amount of 20 baht / person / meal. School food service is carried out by hiring a cook to procure and cook the food as specified by the school. The teacher has set the food items and checked the quality of the food. As well as adjust food items according to seasonal ingredients and suitability. The administrators, teachers and cooks who are involved in the school lunch service purpose that the students were satisfied with the school lunch service. This was consistent with the opinion of the majority of students who were satisfied with the taste of the food. However, this study found that the students were unsatisfactory with the food service, for example: 1. kinds and type of food, the menu is not appetizing color. The menu consists of some vegetables that the children do not like, it is a repetitive and unfamiliar dish. 2. Cleanliness of food and dining venues it was found that it was not as pleasant for schoolchildren as it should be.

Keywords: SCHOOL AGE CHILD, MENU, FOOD HYGIENE

1. บทนำ

วัยเรียน เป็นช่วงวัยสำคัญช่วงหนึ่งของชีวิต เด็กวัยนี้มีการเคลื่อนไหวและใช้พลังงานอยู่ตลอดเวลา โดยด้านร่างกายจะมีความสูงและขนาดของร่างกายที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ด้านจิตใจจะมีการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ เพื่อเป็นพื้นฐานสำคัญในการดำเนินชีวิตในอนาคต อาหารเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญต่อสุขภาพของนักเรียน อาหารสามารถให้พลังงานเพื่อนำไปใช้ในการทำงานของระบบต่าง ๆ ทำให้ร่างกายสามารถเจริญเติบโต และซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอ เด็กวัยเรียนควรได้กินอาหารกลางวันที่มีคุณค่าทางโภชนาการครบถ้วน เพื่อให้ได้สารอาหารจากคาร์โบไฮเดรต โปรตีน ไขมัน วิตามิน แร่ธาตุและเกลือแร่อย่างเหมาะสม ช่วยให้ร่างกายเจริญเติบโต มีพัฒนาการด้านการเรียนรู้ จดจำ เสริมสร้างภูมิคุ้มกันต้านทานโรค และสามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้เป็นปกติ หากร่างกายได้รับพลังงานและสารอาหารน้อยไปจะส่งผลให้เด็กมีการเจริญเติบโตไม่เหมาะสมตามวัย เช่น ตัวเล็ก เตี้ย แคระแกร็น ภูมิคุ้มกันต่ำ ไม่มีความพร้อมในการเรียน ประสิทธิภาพการเรียนรู้และการทำงานต่ำ เป็นต้น และหากได้รับพลังงานมากเกินไปเกินความต้องการของร่างกาย จะส่งผลให้เด็กมีน้ำหนักตัวเกินจนนำไปสู่การเป็นโรคอ้วนและโรคอื่นๆ ซึ่งส่งผลเสียต่อร่างกายได้ (อัมพร เบญจพลพิทักษ์, 2562) ภาวะการขาดสารอาหารและได้รับสารอาหารเกินล้วนส่งผลต่อสุขภาพและคุณภาพชีวิตในอนาคต ดังนั้น ผู้เกี่ยวข้องจึงควรส่งเสริมให้เด็กวัยเรียนได้รับสารอาหารในปริมาณที่เหมาะสมกับความต้องการของร่างกาย และมีความหลากหลายเพื่อการเจริญเติบโตและสุขภาพที่ดี นอกจากนี้อาหารที่ได้รับต้องมีความปลอดภัยจากสิ่งแปลกปลอมหรือสิ่งปนเปื้อนที่เป็นโทษต่อร่างกาย ทั้งสิ่งปนเปื้อนทางชีวภาพ ทางเคมี และทางกายภาพ เพื่อให้ได้รับประโยชน์สูงสุดจากการรับประทานอาหาร

โครงการอาหารกลางวัน เป็นโครงการที่เกิดขึ้นจากการตระหนักถึงการแก้ไขปัญหาทุพโภชนาการในเด็กไทย ปัจจุบันรัฐบาลได้สนับสนุนงบประมาณอาหารกลางวันนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาทุกสังกัด โดยเมื่อวันที่ 9 ก.พ. 2564 การประชุมคณะรัฐมนตรี มีมติเห็นชอบในหลักการของการปรับค่าอาหารกลางวันของนักเรียนเพิ่มอีกร้อยละ 5 จากอัตราละ 20 บาท/คน/วัน ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 สำหรับโครงการอาหารกลางวันของนักเรียน ระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 ถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวนโรงเรียน 49,861 โรงเรียน เพื่อเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้นักเรียนมีภาวะโภชนาการที่เหมาะสมกับวัยและมีสุขภาพที่สมบูรณ์ การจัดทำโครงการอาหารกลางวันโรงเรียนส่งผลให้ภาวะโภชนาการของเด็กวัยเรียนในประเทศดีขึ้น

ขึ้น มีอัตราการขาดสารอาหารลดลงเป็นลำดับ (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2564) ดังนั้นการจัดบริการอาหารในโรงเรียนจึงต้องให้ความสำคัญในเรื่องของคุณค่าทางโภชนาการ ทั้งด้านความเพียงพอและความหลากหลายของสารอาหาร อีกทั้งต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของอาหาร ภาชนะอุปกรณ์ และสถานที่ให้บริการแก่นักเรียน เพื่อควบคุมดูแลด้านโภชนาการและความปลอดภัยของนักเรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานและส่งเสริมการเจริญเติบโตอย่างเต็มศักยภาพ

โรงเรียนวัดน้ำบ่อหลวง อำเภอสนป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 มีนักเรียนทั้งหมด 123 คน ให้บริการอาหารกลางวันกับเด็กนักเรียนทุกคน ตามมาตรฐานโครงการอาหารกลางวันที่สนับสนุนโดยภาครัฐ ซึ่งในปีการศึกษา 2563 โรงเรียนวัดน้ำบ่อหลวงมีการเปลี่ยนแปลงจากการจัดบริการอาหารของโรงเรียนแบบจ้างเหมาประกอบอาหารเป็นแบบจัดบริการเอง โรงเรียนดำเนินการโดยมีผู้บริหารครู และคณะกรรมการโรงเรียนเป็นผู้ควบคุมดูแลการทำงานของแม่ครัว ผู้วิจัยสังเกตพฤติกรรมการรับประทานอาหารกลางวันของนักเรียนโรงเรียนวัดน้ำบ่อหลวง พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมการเลือกรับประทาน โดยไม่รับประทานอาหารหรือส่วนประกอบบางชนิดทำให้พบเศษอาหารเหลือทิ้งทุกวัน ซึ่งส่งผลต่อปริมาณพลังงานและสารอาหารที่เด็กจะได้รับไม่ครบถ้วน จากประเด็นดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงต้องการสำรวจความพึงพอใจต่อการจัดบริการอาหารกลางวันของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6 ของโรงเรียนวัดน้ำบ่อหลวง อำเภอสนป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ในประเด็นชนิดอาหาร ปริมาณอาหาร รสชาติอาหาร สีสีนของอาหาร อุณหภูมิของอาหาร กลิ่นของอาหาร อุปกรณ์ สถานที่ และความสะอาด เพื่อเป็นข้อเสนอแนะการจัดบริการอาหารกลางวันให้แก่โรงเรียนวัดน้ำบ่อหลวง ให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน และส่งผลดีต่อการส่งเสริมให้นักเรียนมีภาวะโภชนาการที่เหมาะสมต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความพึงพอใจของเด็กนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาที่มีต่อการบริการอาหารกลางวันในโรงเรียนวัดน้ำบ่อหลวง อำเภอสนป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

โครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาได้เริ่มดำเนินการครั้งแรกในปี พ.ศ. 2495 มีกรมสามัญศึกษาเป็นหน่วยงานรับผิดชอบ ต่อมาในปี พ.ศ. 2496 รัฐบาลได้แต่งตั้งคณะกรรมการอาหารและโภชนาการแห่งชาติและแต่งตั้งคณะอนุกรรมการจัดเลี้ยงอาหารกลางวันในโรงเรียน (เฉลิม บุญธรรมเจริญ : 2527) ซึ่งในช่วง 20 ปีแรก ไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐ ทำให้ต้องขอความช่วยเหลือจากองค์กรหรือมูลนิธิต่างประเทศเข้ามาสนับสนุนช่วยเหลือโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน ในปี พ.ศ. 2520 รัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญด้านคุณภาพประชากรในการพัฒนาประเทศ จึงได้บรรจุแผนอาหารและโภชนาการลงในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 และในปี พ.ศ. 2530 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้กำหนดนโยบายให้โรงเรียนดำเนินโครงการอาหารกลางวันครบทุกโรงเรียน ในปีงบประมาณ 2534 รัฐบาลได้ตราพระราชบัญญัติกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2535 ขึ้น (ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 109 ตอนที่ 42 ฉบับวันที่ 8 เมษายน 2535 : 50 - 58) มาตรา 4 กำหนดให้จัดตั้งกองทุนขึ้นกองทุนหนึ่งในกระทรวงการคลัง ประกอบด้วยเงินหรือทรัพย์สินอื่นตามมาตรา 5 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นทุนหมุนเวียนและใช้จ่ายสำหรับการสนับสนุนและช่วยเหลือภาวะโภชนาการของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาและการประชาสัมพันธ์ปัญหาภาวะทุพโภชนาการของเด็กตามที่คณะกรรมการเห็นสมควร โดยในปี พ.ศ. 2536 การบริหารกองทุนฯ ได้กำหนดให้เงิน

อุดหนุนอาหารกลางวันสำหรับนักเรียนที่มีภาวะทุพโภชนาการและนักเรียนที่ขาดแคลนอาหารกลางวัน ปีการศึกษาละ 200 วันๆ ละ 5 บาทต่อคน และเพิ่มจำนวนเงินทุนขึ้นเป็นวันละ 6 บาทต่อคน ในปีการศึกษา 2542 (สำนักงานโครงการอาหารกลางวัน กระทรวงศึกษาธิการ : 2542) นอกจากนี้กองทุนฯ ได้จัดทำโครงการ 5 คู่มือการจัดการอาหารกลางวันนักเรียน ตามมาตรฐานโภชนาการ สุขาภิบาลอาหารและอาหารปลอดภัยสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาเงินทุนหมุนเวียนส่งเสริมผลผลิตเพื่อโครงการอาหารกลางวันขึ้น เพื่อสนับสนุนให้โรงเรียนที่มีนักเรียนทุพโภชนาการหรือขาดแคลนอาหาร หรือตั้งอยู่ในพื้นที่ห่างไกลให้สามารถผลิตวัตถุดิบในการประกอบอาหารที่มีคุณค่าตามหลักโภชนาการได้และมีเงินทุนหมุนเวียนเพียงพอในการจัดอาหารกลางวันที่มีคุณภาพได้อย่างต่อเนื่อง โดยในปีงบประมาณ 2544 กระทรวงศึกษาธิการได้ถ่ายโอนงบประมาณค่าอาหารกลางวันให้กระทรวงมหาดไทยตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำงบประมาณที่ได้รับถ่ายโอนไปสมทบกับเงินจากกองทุนอาหารกลางวันที่โรงเรียนได้รับมาดำเนินการอาหารกลางวัน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่เด็กนักเรียนที่จะได้รับอาหารกลางวันอย่างทั่วถึง และให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมอบหมายให้โรงเรียนดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้กำกับดูแล ในปีพ.ศ. 2551 คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบให้เพิ่มเงินอุดหนุนสำหรับอาหารกลางวันนักเรียนระดับประถมศึกษาเป็นวันละ 10 บาทต่อคน ต่อมาในปี พ.ศ. 2552 ให้เพิ่มเป็นวันละ 13 บาทต่อคน ในปี พ.ศ. 2556 เพิ่มเป็นอัตราวันละ 20 บาทต่อคน และในปี 2565 มีมติเพิ่มเป็นวันละ 21 บาทต่อคน การรายงานผลการดำเนินงานพบว่าโครงการอาหารกลางวันโรงเรียนส่งผลให้อัตราภาวะทุพโภชนาการของเด็กลดลง โดยในปี พ.ศ. 2525 ที่พบอัตราโรคขาดสารอาหารในเด็ก คิดเป็นร้อยละ 51 ลดลงเหลือ ร้อยละ 19 ในปี พ.ศ. 2533 ร้อยละ 18 ในปี พ.ศ. 2535 ร้อยละ 12.10 และลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยในปี พ.ศ. 2549 ภาวะทุพโภชนาการลดลงเหลือร้อยละ 7.33 (กองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถม, 2564) โดยการรายงานการเฝ้าระวังภาวะโภชนาการของเด็กนักเรียน ในปี พ.ศ. 2556 พบว่ามีภาวะผอม ร้อยละ 6.9 และมีภาวะเตี้ย ร้อยละ 7.3 (สำนักโภชนาการ กรมอนามัย, 2557)

ผลการประเมินคุณภาพอาหารกลางวันในโรงเรียน ปี พ.ศ. 2558 ภายหลังมติคณะรัฐมนตรีอนุมัติเพิ่มค่าอาหารกลางวันนักเรียนจากวันละ 13 บาทต่อคนเป็นวันละ 20 บาทต่อคน กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้ดำเนินการติดตามและประเมินผลคุณภาพอาหารกลางวันนักเรียน จำนวน 2 ครั้งๆ ที่ 1 เมื่อวันที่ 4-14 มีนาคม 2557 ใน 4 ภาค 20 จังหวัด จำนวน 66 โรงเรียน และครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 12 มกราคม -27 กุมภาพันธ์ 2558 ใน 4 ภาค 40 จังหวัด จำนวน 109 โรงเรียน ผลการประเมินในครั้งที่ 2 มีแนวโน้มดีขึ้นเล็กน้อย มีโรงเรียนที่สามารถจัดบริการอาหารได้คุณภาพตามมาตรฐานโภชนาการ สุขาภิบาลอาหาร และอาหารปลอดภัยเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 20 (ปี 2557) เป็นร้อยละ 30 (ปี 2558) ส่วนที่เหลืออีก ร้อยละ 70 ของโรงเรียน (ปี 2558) ยังต้องปรับปรุง ในประเด็นดังนี้ 1) การจัดทำเมนูอาหารหมุนเวียนรายเดือน พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่มีการจัดทำเมนูรายเดือนและไม่ใช้โปรแกรม Thai School Lunch มีเพียงการจัดทำเมนูอาหารหมุนเวียนรายสัปดาห์โดยใช้ประสบการณ์ของตนเอง แม่ครัว หรือแม่ค้าในการคำนวณปริมาณอาหาร ส่งผลให้ปริมาณอาหารที่จัดไม่ได้สัดส่วนตามความต้องการของนักเรียน 2) บางโรงเรียนจัดเมนูอาหารที่มีพลังงาน ไขมัน และโปรตีนสูง ผักและผลไม้มีน้อย รวมทั้งการจับคู่เมนูในแต่ละวันยังไม่เหมาะสม เช่น ข้าวมันไก่จัดคู่กับขนมหวานใส่กะทิหรือจัดข้าวมันไก่ ข้าวหมูแดง ข้าวไก่ทอด เป็นเมนูหลัก และมีการจัดซ้ำ ๆ ติดต่อกันเกือบทุกสัปดาห์ ส่งผลให้มีเด็กอ้วนเพิ่มขึ้น 3) การเตรียม การปรุง การประกอบอาหารยังไม่ถูกต้องตามหลักโภชนาการ สุขาภิบาลอาหารและอาหารปลอดภัย ในบางเรื่อง เช่น การล้างผักยังไม่ถูกต้อง ใช้เวลาในการผัดผักรานเกินไป ใช้ผงปรุงรสในการปรุงอาหารส่งผลให้เด็ก

ได้รับโซเดียมเกินความจำเป็น ชุดผ้ากันเปื้อนที่แม่ครัวใช้ส่วนใหญ่ไม่ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาลเป็นแหล่งปนเปื้อนเพาะเชื้อโรค อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบอาหาร เช่น หม้อ ถาดหลุม และช้อน ยังไม่ถูกหลักสุขาภิบาลอาหาร ส่วนใหญ่เป็นอะลูมิเนียม และพลาสติก ซึ่งไม่เหมาะกับการใส่อาหารร้อน 4) การตักอาหารไม่ได้ปริมาณและสัดส่วนตามธงโภชนาการกำหนด โดยเฉพาะผักผลไม้ที่ได้รับน้อยกว่าความต้องการที่ควรได้รับ ส่วนข้าวหรืออาหารประเภทแป้งได้รับมากกว่าความต้องการ 5) ไม่สามารถประเมินคุณค่าทางโภชนาการของอาหารมื้อกลางวันที่โรงเรียนจัดบริการได้ เนื่องจากโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้โปรแกรม Thai School Lunch ในการจัดทำเมนูอาหาร และใบจัดซื้อ/จัดจ้างบริการอาหารของโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้รับชนิดและปริมาณของอาหารที่จัดซื้อ 6) โรงเรียนส่วนใหญ่มีการเฝ้าระวังและติดตามการเจริญเติบโตของนักเรียน แต่ยังไม่มีการเชื่อมโยงข้อมูลกับการจัดบริการอาหารโรงเรียนและการเกษตรที่นำไปสู่การวางแผนการผลิตและการจัดบริการ อาหารที่สอดคล้องกับภาวะโภชนาการ/สุขภาพนักเรียน และหลายโรงเรียนยังไม่มีโครงการแก้ไขปัญหาภาวะทุพโภชนาการของนักเรียนอย่างชัดเจนหรือเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ผลการประเมินฯ แสดงให้เห็นว่า การดำเนินโครงการอาหารกลางวันเพื่อให้นักเรียนได้รับประทานอาหารอย่างเพียงพอ มีคุณค่าตามหลักโภชนาการและมีระบบสุขาภิบาลที่ดีนั้น โรงเรียนได้ดำเนินการในหลากหลายลักษณะ มีการใช้งบประมาณจากหลายแหล่งที่มา ทั้งเงินงบประมาณและเงินนอกงบประมาณ รวมถึงปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ประสบผลสำเร็จคือ แนวทางการปฏิบัติงานและความรู้ของผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดโครงการอาหารกลางวัน โดยผู้เกี่ยวข้องได้แก่ผู้บริหารโรงเรียน ครูที่รับผิดชอบงานอาหารกลางวัน ครูอนามัยโรงเรียน แม่ครัว เครือข่ายผู้ปกครอง และแกนนำนักเรียน ตลอดจนนักวิชาการศึกษาคควรได้รับการอบรมให้ความรู้ประกอบด้วย ความรู้พื้นฐานด้านอาหารและโภชนาการ (ได้แก่ สถานการณ์ด้านอาหารและโภชนาการปัจจุบัน ความสำคัญด้านอาหารและโภชนาการ เทคนิค/ทักษะการจัดบริการอาหาร แนวทางการจำแนกขนมและเครื่องดื่มที่ได้มาตรฐานทางโภชนาการสำหรับเด็ก 3-18 ปี การพัฒนาระบบสุขาภิบาลอาหาร การพัฒนาพฤติกรรมโภชนาการและสุขนิสัยที่พึงประสงค์ และการเฝ้าระวังการเจริญเติบโต (รายละเอียดดังคู่มือการจัดการอาหารกลางวันนักเรียนตามมาตรฐานโภชนาการ สุขาภิบาลอาหารและอาหารปลอดภัยสำหรับโรงเรียนประถมศึกษา อานามัย กระทรวงสาธารณสุข และกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2558)

คู่มือการจัดการอาหารกลางวันนักเรียนตามมาตรฐานโภชนาการ สุขาภิบาลอาหารและอาหารปลอดภัยสำหรับโรงเรียนประถมศึกษา (2558) ได้ระบุปริมาณร้อยละของพลังงานและสารอาหารที่เด็กควรได้รับจากอาหารกลางวันคิดเป็นร้อยละ 40 ของพลังงานที่ควรได้รับใน 1 วัน แบ่งเป็นกลุ่มอายุหรือระดับชั้นเรียนเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ เด็ก ป.1-ป.3 และ ป.4-ป.6 กำหนดให้ควรได้รับพลังงานจากอาหารกลางวัน คิดเป็นร้อยละ 520 และ 680 กิโลแคลอรี ควรได้รับโปรตีน 11.2 และ 16.8 กรัม ควรได้รับใยอาหาร 4.8 และ 6.4 ตามลำดับ (ตารางที่ 2 : แสดงปริมาณร้อยละ 40 ของพลังงานและสารอาหารที่ควรได้รับจากอาหารกลางวันของเด็กกลุ่มวัยต่าง ๆ) กำหนดปริมาณอาหารที่ควรได้รับในมื้อกลางวันตามสัดส่วนตามธงโภชนาการ เพื่อให้ได้รับปริมาณสารอาหารที่หลากหลายและเพียงพอ ดัง ตารางที่ 3 : แสดงปริมาณอาหารที่ควรได้รับในมื้อกลางวันสำหรับเด็กนักเรียนตามกลุ่มอายุ โดยเด็กอนุบาล (3-5 ปี) กำหนดให้กิน ข้าว – แป้ง 1-1 ½ ทัพพี เนื้อสัตว์ 1 ½-2 ช้อนกินข้าว ผัก ½-1 ทัพพี ผลไม้ ½ -1 ส่วน นม 1 แก้ว และน้ำมัน 1 ช้อนชา เด็ก ป.1-ป.3 (6-8 ปี) กำหนดให้กิน ข้าว – แป้ง 2 ทัพพี เนื้อสัตว์ 2 ช้อนกินข้าว ผัก 1 ทัพพี ผลไม้ 1 ส่วน นม 1 แก้ว และน้ำมัน 1.5 ช้อนชา เด็ก ป.4-ป.6 (9-12 ปี) กำหนดให้กิน ข้าว – แป้ง 3 ทัพพี เนื้อสัตว์ 2 ช้อนกินข้าว ผัก 1.5 ทัพพี ผลไม้ 1 ส่วน นม 1 แก้ว และน้ำมัน 2 ช้อนชา เด็ก ม.1-ม.3 (13-15 ปี) กำหนดให้กิน ข้าว – แป้ง 3 ทัพพี เนื้อสัตว์ 3 ช้อนกินข้าว ผัก 1.5 ทัพพี ผลไม้ 1 ส่วน

นม 1 แก้ว และน้ำมัน 2 ช้อนชา และ เด็ก 4-6 (16-18 ปี) กำหนดให้กิน ข้าว – แป้ง 4 ทัพพี เนื้อสัตว์ 3 ช้อน กินข้าว ผัก 1.5 ทัพพี ผลไม้ 1 ส่วน นม 1 แก้ว และน้ำมัน 2 ช้อนชา ตามลำดับ แนะนำเทคนิค/ทักษะด้านการจัดบริการอาหาร กำหนดให้จัดทำเมนูอาหารหมุนเวียน 1 เดือน ตามมาตรฐานโภชนาการ เพื่อให้การจัดอาหารที่มีคุณภาพและได้มาตรฐาน โภชนาการ ดังนี้ 1) ควรจัดอาหารให้เด็กครบ 5 หมู่และรับสารอาหารครบทุกตัว 2) ในการจัดอาหารเป็นชุด/สำหรับ หรือเป็นอาหารจานเดียว ถ้าเมนูที่เป็นผัดด้วยน้ำมันจะต้องจัดคู่กับผลไม้ของหวานที่เป็นกะทิไม่ควรจัดคู่กับอาหารที่เป็นอาหารมัน ควร มีกลุ่มอาหารข้าว-แป้งเป็นหลัก เช่น มีข้าวสวยเป็นหลักจัดร่วมกับกับข้าวอีก 1 อย่าง หรืออาจจัดเป็นอาหารจานเดียวประเภท เส้นต่างๆ 3) เนื้อสัตว์ให้ในปริมาณที่เพียงพอกับความ ต้องการ เป็นเนื้อสัตว์ที่ย่อยง่ายสลับหมุนเวียนกันไป 4) ควรมีผักเป็นส่วนประกอบในอาหารเป็นประจำทุกมื้อ 5) เลือกใช้ชนิดของอาหารที่มีความเข้มข้นของสารอาหารมาปรุงประกอบเป็นอาหารสำหรับเด็ก เช่น ตับ เลือด เต้าหู้ เป็นต้น 6) ควรมีน้ำมันเป็นส่วนประกอบในอาหารเป็นประจำตามปริมาณที่แนะนำใน 1 วัน 7) ควรใช้เกลือหรือน้ำปลาผสมไอโอดีนในการปรุงประกอบอาหาร เพื่อเพิ่มธาตุไอโอดีน 8) ควรจัดนมเป็นอาหารว่าง อย่างน้อยวันละ 1-2 แก้ว (200 มิลลิลิตรต่อแก้ว) 9) การจัดอาหารว่างประเภทขนมปังที่มีไส้ควรเลือกไส้ที่มีเนื้อสัตว์ เช่น ขนมปังไส้ไก่หยอง ขนมปังไส้หมูหยอง ขนมปังไส้ทูน่า 10) ขนมไทยควรเลือกขนมที่มีส่วนประกอบของถั่วต่าง ๆ เพิ่มขึ้น เช่น ขนมถั่วแปบ ถั่วเขียวต้มน้ำตาล หรือหากปรุงเองก็ควรลดปริมาณน้ำตาลลงประมาณ 1/3 ของปริมาณเดิมเพื่อให้หวานน้อยลง เป็นต้น

การจัดบริการอาหารกลางวันในโรงเรียนที่ดีมี คุณภาพ และปลอดภัย จะทำให้เกิดประโยชน์กับนักเรียนที่กำลัง เจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพต่อไป การจัดบริการอาหารในโรงเรียนที่ถูกหลักวิธี จึงมีความสำคัญ และก่อให้เกิดประโยชน์ ดังนี้ ช่วยให้นักเรียนมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์และสังคม ช่วยให้นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันที่มีคุณค่าทางโภชนาการสะอาด และปลอดภัย ช่วยสร้างสถานการณ์ในการเรียนรู้ทาง โภชนาการ นักเรียนได้มีความรู้โภชนาการจาก ประสบการณ์จริงด้วยตนเอง อันจะมีผลต่อการปรับปรุงพฤติกรรมกรบริโภคของนักเรียน และความปลอดภัยในการบริโภคอาหาร โดยการจัดบริการอาหารกลางวันในโรงเรียนให้แก่เด็กวัยเรียน โรงเรียนจะต้องคำนึงถึงความพึงพอใจในการบริการอาหารกลางวันและอาหารมีคุณค่าของสารอาหารที่เด็กวัยเรียนควรได้รับในแต่ละวัย เพื่อส่งเสริมให้ร่างกายของนักเรียน เจริญเติบโต มีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ซึ่งทางโรงเรียนสามารถเลือกจัดได้ตามความเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจในแต่ละท้องถิ่นโดยยึดหลัก ประโยชน์ ประหยัด สะอาดและปลอดภัยจากสารพิษปนเปื้อนและเชื้อโรค มีคุณค่าทางโภชนาการครบถ้วนเหมาะสมกับความต้องการของร่างกาย โดยคำนึงถึงองค์ประกอบหลักเรื่องการสุขาภิบาลอาหาร และคุณค่าอาหารในด้านโภชนาการ (กองสุขาภิบาลอาหาร กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2542)

นอกจากการกำหนดชนิดและปริมาณอาหารที่อาหารที่เหมาะสมสำหรับเด็กวัยเรียนแล้ว เด็กควรรับประทานอาหาร ที่หลากหลายชนิด เพราะอาหารในแต่ละหมวดจะให้สารอาหารที่สำคัญต่างกันออกไป หรือแม้แต่ในอาหารหมวดเดียวกันยังให้ ปริมาณสารอาหารมากน้อยต่างกัน โดยเด็กในวัยนี้เป็นวัยที่สามารถเริ่มตัดสินใจได้ด้วยตนเองว่าจะเลือกอาหารชนิดใดมา รับประทาน (อบเชย วงษ์ทอง, 2553 : 10) ดังนั้นการส่งเสริมพฤติกรรมกรบริโภคอาหารที่พัฒนาในช่วงวัยเด็กจะติดตัวไป จนตอนโตเป็นผู้ใหญ่และการสร้างนิสัยการกินที่ดีตั้งแต่เด็ก จะส่งผลดีในอนาคต โดยเฉพาะในหมวดผัก ผลไม้ ซึ่งถือเป็น อาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย เด็กวัยเรียนจึงต้องการอาหารที่ให้พลังงานเพียงพอเพื่อการเจริญเติบโตและพัฒนาการของ สมองการจัดอาหารสำหรับเด็กวัยเรียน ควรคำนึงถึงการเจริญเติบโตสมวัยได้สัดส่วนมีสุขภาพแข็งแรงมีสมรรถภาพในการเรียน การเล่น และการกีฬา (กรมอนามัย, 2546) ได้เสนอหลักการ 15 สำหรับการจัดอาหารสำหรับเด็กวัยเรียนที่พ่อแม่ผู้ปกครอง และทางโรงเรียนควรศึกษาและปฏิบัติตาม ดังต่อไปนี้ 1. อาหารที่มีพลังงานเหมาะสม ราคาประหยัด ถูกหลักโภชนาการและ

สุขภาพอาหาร 2. การแบ่งมื้ออาหารอาจแบ่งเป็น 3 มื้อ หรือ 4 – 5 มื้อโดยกำหนดเป็นอาหารมื้อเช้ากลางวัน เย็น และหรืออาหารระหว่างมื้อเช้าหรือบ่ายหรือก่อนนอนก็ได้เพื่อไม่ให้เด็กต้อง บริโภคอาหารแต่ละมื้อในปริมาณมากเกินไป เด็กควรได้รับพลังงานจากอาหารไม่ต่ำกว่า 2 ใน 3 ของพลังงานที่ควรได้รับต่อวันและควรได้พลังงานในแต่ละมื้อเฉลี่ย 1 ใน 3 ของพลังงานที่ต้องการ ใน 1 วัน 3. ลักษณะอาหารทั่วไปควรย่อยง่าย รสไม่จัด มีสี สัน รสชาติและปริมาณ เหมาะสมและถูกกับบริโภคนิสัยของเด็กควรปลูกฝังการบริโภคที่ดีให้แก่เด็กตลอดเวลา เช่น การบริโภคผักและผลไม้ไม่คอดอาหาร ไม่บริโภคอาหารมากหรือน้อยเกินไป เป็นต้น 4. ควรฝึกวินัยในการบริโภคอาหารให้เป็นเวลา ไม่บริโภคอาหารจุบจิบ อย่างไรก็ตามอาจยอมให้เด็กบริโภคอาหารผิดเวลาบ้าง โดยเฉพาะวันหยุดเพื่อผ่อนคลายความกดดันที่เด็กได้รับจากโรงเรียนหรือในชีวิตประจำวัน 5. จัดอาหารให้เด็กได้บริโภคอย่างหลากหลายและจัดอาหารให้ครบ 5 หมู่สำหรับอาหารในแต่ละวันรวมทั้งมีปริมาณที่เหมาะสมกับความต้องการเช่น ผักผลไม้เนื้อสัตว์ต่างๆ ข้าวกล้อง ก๋วยเตี๋ยวขนมจีน เป็นต้น 6. สร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดีขณะที่เด็กบริโภคอาหาร โดยบรรยากาศใน การบริโภคอาหารไม่ควรเคร่งเครียดจนเกินไป 7. เปิดโอกาสให้เด็กเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนการปรุงอาหารตั้งแต่การเตรียมการจัดโต๊ะการตักอาหาร เก็บล้างภาชนะ และที่สำคัญเด็กควรช่วยตัวเองในการบริโภคอาหารและสามารถเสนอแนะเรื่องรายการอาหารต่อผู้จัดเตรียมได้เพื่อให้เด็กมีความรู้สึกถึงการมีส่วนร่วมจริงๆ 8. ควรฝึกให้เด็กรู้จักความพอดีในการบริโภคอาหารแต่ละประเภท ไม่ควรตามใจ หรือใช้อาหารเป็นสิ่งต่อรองให้รางวัลหรือทำโทษ 9. ที่บ้านควรมีอาหารสำรองไว้บ้างเป็นอาหารที่เตรียมได้ง่ายแต่มีประโยชน์เพราะเด็กวัยนี้อาจมีการบริโภคอาหารไม่เป็นเวลา

ความพึงพอใจที่มีต่ออาหารในการยอมรับหรือค่านิยมจะมีมากขึ้นขึ้นอยู่กับ การสนองตอบทางจิตวิทยาและความรู้สึกของผู้บริโภค ซึ่งเป็นความรู้สึกที่สัมผัสได้ของแต่ละบุคคลรวมทั้งตอบสนองความต้องการของร่างกาย ความพึงพอใจที่มีต่ออาหารมีองค์ประกอบซึ่งเป็นปัจจัยหลายประการ ดังที่ วนิดา เสนิเศรษฐ และคณะ (2530) เบญจพิชญ์ บุญจิตติกุล และสมพิศ นิชลาพันธ์ (2539) อมรรัตน์ เจริญชัย (2541) ศิริลักษณ์ สินธวาลัย (2542) กรรณิการ์ พรหมเสาร์ และ นันทา เบญจศิริรักษ์ (2542) สุวัฒนา เลียบวัน (2544) ศรีสมรงค์พันธุ์ (2544) พิชัย วาสนาส่ง (2545) และ ทักษิณา ณ ตะกั่วทุ่ง (2546) ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ดังนี้คือ 1. รสชาติของอาหาร รสชาติของอาหาร หมายถึง ความรู้สึกที่ผู้รับประทานรับรู้ได้ที่ลิ้น ประสาทรับรสนั้นมีปลายประสาทรับรสอยู่ที่ลิ้น เรียกว่าต่อมรับรส เนื่องจากต่อมรับรสบนลิ้นถูกกระตุ้นด้วยสารที่อยู่ในรูปสารละลาย ลักษณะเนื้อสัมผัสของอาหารจึงมีผลต่อรสของอาหาร อาหารที่เป็นของเหลวจะรู้สึกรสได้ไวกว่าอาหารที่ต้องเคี้ยว คนที่รับประทานอาหารโดยที่ไม่เคี้ยวให้ละเอียดมักจะไม่ค่อยรู้รสอุณหภูมิก็มีส่วนต่อการรับรสอาหารไม่เท่ากันสำหรับแต่ละรส อุณหภูมิที่สูงขึ้นทำให้ความไวต่อรสหวานสูงขึ้น ในขณะที่ความไวของต่อมรับรสเค็มและรสขมจะลดลง รสเปรี้ยวไม่มี ความสัมพันธ์กับอุณหภูมิของอาหาร ดังนั้นรสชาติของอาหารแต่ละมื้อควรให้มีหลายรส คละกันไปมีรสเปรี้ยว เค็ม หวาน มัน ขม เผ็ด จะช่วยเพิ่มความอร่อยให้กับผู้รับประทานอาหาร เช่น รสเค็มได้จากน้ำปลา เกลือหรือซีอิ้วซึ่งทำจากถั่วเหลือง รสหวาน ได้จากน้ำตาล และผลไม้ บางชนิดที่ให้รสหวาน รสเปรี้ยว ได้จากมะนาว น้ำส้มสายชู มะขามเปียก มะกรูด มะม่วง สับประรด กระจับปี่ ตะลิงปลิงและมะเขือเทศ รสเผ็ดได้จากพริกชี้หนู พริกชี้ฟ้าสด พริกไทย ขิงและข่ารสขมได้จากกะทิ ทั้งอาหารคาวและอาหารหวานหลายอย่างมีกะทิเป็นส่วนประกอบสำคัญรสขมได้จากมะระ สะเดา ชี้เหล็กหรือบอระเพ็ด บางอย่างมีรสขมน้อยบางอย่างมีรสขมมาก รสฝาดได้จากมะขามเทศ 2. สีของอาหาร สี สันสวยงามของอาหารในมื้อหนึ่งๆ หรือชุดหนึ่งๆ ควรให้มีสีแตกต่างกัน เพื่อดึงดูดใจและเพิ่มความน่ารับประทาน รายการอาหารที่มีสีเดียวกันแม้จะมีรสดี มีคุณค่าทางโภชนาการสูงอาจไม่น่าสนใจ วิธีที่จะทำให้อาหารมีสีต่าง ๆ กันทำได้โดยใช้พืชผักและผลไม้ที่มีสีแตกต่างกันต่างชนิดกันมาปรุงในอาหารมือนั้น หรือชุดนั้นอาจใช้ผักและผลไม้ตกแต่งหน้าหรือจานอาหาร เช่น โรยหน้าด้วยพริกชี้ฟ้าแดงหันผอย

และผักชีรวมทั้งการเลือกสีของภาชนะเพื่อช่วยเพิ่มสีสันนับเป็นอีกทางเลือกที่ดี แต่ต้องระมัดระวังการใช้สีของภาชนะให้เหมาะสม

3. กลิ่นของอาหาร เป็นองค์ประกอบที่มองไม่เห็น แต่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจเช่นเดียวกับรสชาติ หรืออาหารดิบบางชนิดที่ประกอบไม่ถูกวิธี ทำให้อาหารมีกลิ่นไม่ชวนรับประทาน มีผักหลายชนิดที่หุงต้มไม่สุกทำให้มีกลิ่นแรง อาจทำให้ผู้รับประทานไม่ชอบอาหารนั้นและไม่อยากรับประทานอีกต่อไป เช่น กะหล่ำปลี นอกจากนี้กลิ่นของเครื่องแกง เช่น ตะไคร้ ข่า หอมแดง กระเทียม ใบมะกรูดและการโรยพริกไทยปนในอาหาร ช่วยให้อาหารควาบางชนิด มีกลิ่นหอมชวนรับประทานยิ่งขึ้น

3. อุณหภูมิของอาหาร อุณหภูมิมีความสำคัญในการจัดการอาหาร การจัดการทุกครั้งควรให้อาหารทั้งร้อนและเย็น เสิร์ฟตามหลักของอาหาร อาหารร้อนจะต้องเสิร์ฟเมื่อยังร้อนจะอร่อยกว่าเมื่อรอให้เย็น เช่น แกงเลียง แกงส้มหรือต้มยำ ควรรับประทานเมื่อร้อน หากรอให้เย็นจะรู้สึกว่ามีรสเค็มขึ้น อาหารบางอย่าง เช่น สลัดถ้าไม่ได้แช่เย็นไว้ จะดูเหี่ยว จะสังเกตเห็นรายละเอียดเหล่านี้เนื้อสัมผัสและรสของอาหารจะลดความน่ารับประทานลงถ้าอุณหภูมิไม่พอดี ฉะนั้นอุณหภูมิจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง อาหารร้อนจะมีกลิ่นหอมออกมา แต่เมื่อเริ่มเย็นกลิ่นจะหายไป อาหารที่มีมีกลิ่นน่ารับประทานเท่าอาหารที่มีกลิ่นหอม

5. ลักษณะเนื้อสัมผัสของอาหาร มักพิจารณาจากปริมาณน้ำและไขมัน ชนิดและปริมาณของคาร์โบไฮเดรตที่เป็นโครงสร้างของเซลล์พืช เช่น เซลลูโลส สตาร์ช และสารประกอบเพกทินและโปรตีน การเปลี่ยนแปลงลักษณะเนื้อสัมผัสเนื่องจากน้ำหรือไขมัน มีผลทำให้เกิดการสร้างหรือทำลายอิมัลชัน การไฮโดรไลซิสของสารประกอบฟิสิกัลเคมี เช่น คาร์โบไฮเดรตและโปรตีนรวมทั้งการเกิดการแข็งตัว (Coagulation) ของโปรตีนด้วย ในอาหารแต่ละมื้อควรมีอาหารที่มีเนื้อสัมผัสอ่อนนุ่ม นุ่ม กรอบ เหนียว เปื่อย ยุ่ย แข็ง ร่วน และ สั้น เนื้อหยาบและเนื้อละเอียดคลุกกันไปขึ้นอยู่กับชนิดของอาหารชนิดนั้นๆ

6. ขนาดและรูปร่างของอาหาร ขนาดขึ้นของอาหารควรมีเล็กบ้างใหญ่บ้างและรูปร่างไม่ควรเหมือนกัน เช่น เป็นรูปสี่เหลี่ยม สามเหลี่ยม วงกลม วงรี หรือเป็นแผ่นๆ มีการประดับประดาและสลักเป็นรูปต่างๆ บ้าง เป็นรูปสัตว์ รูปใบไม้ หรือดอกไม้เลียนแบบธรรมชาติ เพื่อช่วยเพิ่มความสวยงาม ความน่าสนใจและทำให้ผู้รับประทานอาหารเกิดความพึงพอใจ

7. ฤดูกาล ควรจัดอาหารให้เหมาะสมกับฤดูกาล เช่น อากาศร้อนอบอ้าว หรือในฤดูร้อนร่างกายต้องการอาหารพวกไขมันน้อย ไม่ควรจัดอาหารประเภทที่มีกะทิมาก ๆ

8. ความเข้ากันได้ของอาหาร หมายถึง อาหารที่จัดเข้าคู่กัน ควรเป็นอาหารที่ไปกันได้ดีมีความเหมาะสม เช่น แกงกะหรี่หรือมัสมั่น ควรเสิร์ฟพร้อมกับพวกยำ สลัด อาจาด ผักดอง และของเค็ม ส่วนเครื่องจิ้ม เช่น หลนต่าง ๆ เหมาะที่จะรับประทานกับผักสด ปลาย่าง ปลาทอดหรือไข่เจียว เป็นต้น

9. ความหลากหลายของอาหาร ร่างกายมีความต้องการอาหารครบทุกชนิด ในมื้ออาหารแต่ละมื้อควรจัดให้มีทั้งประเภทโปรตีน คาร์โบไฮเดรต ไขมัน เกลือแร่ วิตามินและน้ำในปริมาณพอเหมาะ ซึ่งต้องพิจารณาถึงกิจกรรม เพศ วัย และภาวะของผู้รับประทานด้วย โดยการกำหนดรายการอาหารมื้อหนึ่งๆ หรือชุดหนึ่งๆ ควรให้มีอาหารทั้งประเภทน้ำและแห้งคลุกกันอาหารเข้ากันแม้จะเป็นคนละวันแต่ใกล้กัน เป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงเพราะจะทำให้ผู้รับประทานเกิดความรู้สึกเบื่อได้ จากองค์ประกอบของอาหารที่ได้กล่าวมาข้างต้นเป็นผลทำให้เกิดความพึงพอใจในการเลือกรับประทานอาหาร แต่สิ่งที่ควรคำนึงก็คือเรื่องความสะดวกของอาหาร รสชาติอาหารสีสรรสวยงาม ปริมาณพอดีแต่ถ้าขาดความสะดวก มีสารพาและสิ่งสกปรกเจือปน อาหารนั้นจะไม่ปลอดภัย ดังนั้นอาหารต้องสะอาดปลอดภัยและมีคุณค่าทางโภชนาการ ล้วนเป็นปัจจัยร่วมที่จะสามารถส่งผลต่อการยอมรับและความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่ออาหาร

การศึกษาของ สุขุม พันธุ์ณรงค์และพิมลพรรณ บุญยะเสนา (2554) ที่ศึกษาการส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การบริโภคของเด็กวัยเรียน ในรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) ในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ปกครองและนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่ไม่เหมาะสมได้แก่ การรับประทานอาหารไม่ครบ 5 หมู่ การรับประทานอาหารที่มีรสจัด อาหารสำเร็จรูป การไม่รับประทานผักและผลไม้ โดยเฉพาะ

การรับประทานจำพวกขนมกรุบกรอบ ไม่มีประโยชน์ และการดื่มเครื่องดื่มที่ไม่มีประโยชน์ เช่น น้ำอัดลม สอดคล้องกับการศึกษาของสุขุม พันธุ์รงค์ และพิมลพรรณ บุณยะเสนา (2554) พบว่าเด็กมีการบริโภคผัก ผลไม้ เป็นบางครั้ง คิดเป็นร้อยละ 75.30 นอกจากนี้ในการศึกษาของพรรณรัตน์ แสงเพิ่ม และคณะ (2552) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการกินอาหารของวัยรุ่นตอนต้น ที่พบว่า ในกลุ่มตัวอย่างมีการกินผลไม้เป็นประจำน้อยมาก โดยกินผลไม้หลังอาหาร ร้อยละ 14.5 และกินผลไม้เป็นอาหารว่าง ร้อยละ 17.7 สอดคล้องกับการศึกษาการรับรู้ประโยชน์และการปฏิบัติในการบริโภคผักและผลไม้ของนักเรียนวัยรุ่นในโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น (มอดินแดง) ของเฉลิมพร ศรีธรรม (2551) พบว่า โดยส่วนใหญ่ นักเรียนอายุ 14 – 15 ปี บริโภคผักผลไม้ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน มีนักเรียนเพียงร้อยละ 39.0 ที่บริโภคผัก ผลไม้ ได้ตามเกณฑ์มาตรฐาน

อบเชย วงศ์ทอง (2551) ได้ให้ข้อเสนอไว้ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการบริโภคอาหารของเด็กวัยรุ่น ประกอบด้วย

1. สิ่งแวดล้อมในครอบครัว ครอบครัวมีอิทธิพลต่อการพัฒนาบริโภคนิสัยของเด็กโดยเฉพาะผู้ที่ เป็นพ่อแม่หรือผู้ปกครอง เนื่องจากการเป็นผู้ที่กำหนดอาหารให้เด็ก การบริโภคอาหารที่บ้านอาจมี 1 – 2 มื้อ มื้อกลางวันมักจะบริโภคอาหารที่โรงเรียน พฤติกรรมการบริโภคอาหารที่ได้เรียนรู้จากบ้านจะส่งผลถึงการเลือกบริโภคอาหารที่โรงเรียน ดังนั้น พ่อแม่หรือผู้ปกครองควรจัดอาหารที่มีคุณค่าและเหมาะสมสำหรับเด็กโดยคำนึงถึงคุณภาพและปริมาณเพื่อไม่ให้เกิดภาวะทุโภชนาการ
2. สังคมเพื่อน เมื่อเด็กเริ่มเข้าโรงเรียนโลกส่วนตัวของเด็กจะขยายไปยังสังคมเพื่อนและกลายเป็นปัจจัยที่มีบทบาทสำคัญต่อการบริโภคอาหารของเด็กมากขึ้น ผลกระทบที่เกิดขึ้นมีทั้งข้อดีและข้อเสียข้อดีนั้นคือ สังคมเพื่อนอาจช่วยพัฒนาทัศนคติที่ดีต่ออาหารและการเลือกอาหารใน ข้อเสียนั้นอาจเป็นในรูปแบบของการปฏิเสธไม่บริโภคอาหารหรือการเลือกบริโภคอาหารที่อยู่ในความนิยม ค่านิยมใหม่ในด้านอาหารนี้เกิดขึ้นได้เมื่อเด็กได้บริโภคอาหารร่วมกับเพื่อนๆ โดยเฉพาะอาหารมื้อกลางวันที่โรงเรียน ดังนั้นการสร้างพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่พึงประสงค์เช่น การให้เด็กลองบริโภคอาหารใหม่ๆ อาจเริ่มขึ้นที่โรงเรียนเช่นเดียวกัน ทั้งนี้เนื่องจากการตามอย่างกัน เด็กบางคนจะปฏิเสธไม่บริโภคผักเพราะเพื่อนสนิทไม่บริโภคผัก หรือบางคนเห็นเพื่อน ตั้มนมก็ต้องการดื่มตาม เป็นต้น
3. ข้อมูลข่าวสารต่าง สำหรับเด็กวัยรุ่น การโฆษณาสินค้าทางโทรทัศน์หรืออินเทอร์เน็ตจะเป็นช่องทางที่ประสบความสำเร็จมากที่สุด โดยเฉพาะเด็กที่อยู่ในสังคมเมืองซึ่งไม่มีเวลาและสถานที่สำหรับออกกำลังกายมากนัก จึงมีเวลาสำหรับการดูโทรทัศน์หรืออินเทอร์เน็ตมากขึ้น แม้ว่าเด็กวัยรุ่นส่วนใหญ่จะไม่สามารถรับข่าวสารด้านการค้าจากรายการโทรทัศน์เท่าใดนักแต่เมื่อเด็กมีอายุมากขึ้นก็จะสามารถเรียนรู้ค่าโฆษณาและจดจำได้มากขึ้น ปัจจุบันจึงพบว่าบริษัทที่จำหน่ายเครื่องอุปโภคบริโภคสำหรับเด็กส่วนใหญ่ยอมทุ่มงบประมาณอย่าง มหาศาลเพื่อ การโฆษณา โดยการใช้สื่อโทรทัศน์และสร้างภาพความรู้สึกประทับใจให้แก่เด็กโดยเลือกใช้ดารานักแสดงรุ่นราวคราวเดียวกับผู้ชมเป็นตัวแสดงโฆษณา มีรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กจำนวนมากที่ถูกใช้เป็นเครื่องมือโฆษณาสินค้าฟุ่มเฟือยหรืออาหารที่ไม่มีประโยชน์ในด้านโภชนาการต่าง ๆ เช่น อาหารประเภทที่ให้น้ำตาลไขมันหรือพลังงานสูงอาหารที่มีโซเดียมสูง เป็นต้น ผลสำเร็จจากการโฆษณาทำให้ขนมประเภทขบเคี้ยวและลูกอมกลายเป็นขนมที่มียอดจำหน่ายสูงและเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อภาวะโภชนาการเกินของเด็กวัยรุ่นในปัจจุบัน
4. การจัดบริการอาหารในโรงเรียน ปัจจุบันสภาพครอบครัวส่วนใหญ่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก ผู้หญิงต้องละทิ้งภาพลักษณ์ของแม่บ้านซึ่งรับผิดชอบงานบ้านเพียงอย่างเดียวกลายเป็นการทำงานนอกบ้านเป็นอีกภารกิจหลักเพิ่มจากเดิม ดังนั้นเด็กจึงจำเป็นต้องไปโรงเรียน ซึ่งหมายถึงเด็กต้องบริโภคอาหารนอกบ้านมากขึ้นอย่างน้อย 1 หรือมากกว่า 1 มื้อ ที่โรงเรียนดังนั้น โรงเรียนควรคำนึงถึงการจัดอาหารในด้านความสะดวกและให้มีคุณภาพเช่น เลือกรายการอาหารที่เด็กส่วนใหญ่สามารถบริโภคได้มีคุณค่าอาหารที่เหมาะสม เลือกใช้สารปรุงแต่งรส และวัตถุดิบอาหารที่ปลอดภัย

และคำนึงถึงความสะดวกของเด็กในการบริโภคอาหารที่มีจำหน่ายในโรงอาหารโรงเรียน รากอาหารไม่ควรจะแพงจนเกินไป ปัญหาที่พบอยู่เสมอสำหรับผู้ประกอบการคือการลดต้นทุนและความรู้เท่าไม่ถึงการณ์เช่น การปรุงอาหารด้วยวัตถุเจือปนหรือใช้สารปรุงแต่งที่ไม่มีคุณภาพหรือไม่ประกอบอาหารที่มีผักเป็นส่วนประกอบจำหน่ายมีผลทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของนักเรียนได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม 5. ความเจ็บป่วย เด็กที่มีความเจ็บป่วยหรือล้มป่วยด้วยโรคภัย มักมีความอยากอาหารลดน้อยลงและมีความจำกัดเรื่องปริมาณอาหารที่บริโภคความเจ็บป่วยฉับพลันที่เกิดขึ้นจากเชื้อไวรัสหรือเชื้อแบคทีเรียแม้ว่าจะเป็นระยะสั้นๆ แต่เป็นช่วงที่เด็กมีความต้องการโปรตีนและสารอาหารอื่นๆ เพิ่มมาจากเดิม โรคเรื้อรังต่างๆ เช่น โรคหอบหืด โรคหัวใจพิการแต่กำเนิดเป็นภาวะที่ยากต่อการได้รับสารอาหารให้เพียงพอต่อการเจริญเติบโตของร่างกาย เด็กที่ประสบปัญหาความเจ็บป่วยด้วยโรคเหล่านี้มักจะมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาหรือแสดงอาการต่อต้านเมื่อให้บริโภคอาหารเด็กป่วยบางกลุ่มต้องการอาหารที่จัดขึ้นเป็นพิเศษเนื่องจากความเจ็บป่วยการจัดการอาหารสำหรับเด็กกลุ่มนี้ต้องปรับหรือเลือกอาหารให้เหมาะสมและเกี่ยวข้องกับประเภทของโรคพ่อแม่หรือผู้ปกครองควรให้คำแนะนำแก่เด็ก สำหรับการเลือกบริโภคอาหารเมื่ออยู่นอกบ้านหรือรู้จักใช้จิตวิทยาสำหรับเด็กหากมีปฏิกิริยาการต่อต้านเกิดขึ้น

การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจต่ออาหารกลางวันนักเรียน ได้แก่ การศึกษาของ พันธิภา สุกัญ (2560) ได้ศึกษาความพึงพอใจต่ออาหารกลางวันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนราชินีบน ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจต่ออาหารกลางวัน ของนักเรียนในด้านรสชาติ ด้านรูปแบบของรายการอาหาร ด้านภาชนะและอุปกรณ์ ด้านสถานที่ ด้านบริการของบุคลากร และด้านความสะอาด อยู่ในระดับน้อย ดังนั้นทางหน่วยงานที่รับผิดชอบจึงมีแผนจะทำการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการอาหารกลางวัน โดยมีการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ ประโยชน์ที่ควรจะได้รับจากอาหารกลางวันให้นักเรียนได้ทราบ และเกิดความรู้ ความเข้าใจอย่างชัดเจน ถูกต้อง โดยทางโรงเรียนต้องใช้วิธีการณรงค์ และการจัดกิจกรรมโครงการต่างๆ เกี่ยวกับอาหารเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการยอมรับ และเห็นด้วยกับเป้าหมายในการจัดการอาหารกลางวันให้มีการเกิดความพึงพอใจต่ออาหารกลางวันมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยครอบครัวที่มีอิทธิพลต่อการเลือกบริโภคของนักเรียน

วรรณญา นุ่มหันต์ (2560) ได้ศึกษาความพึงพอใจต่อโครงการอาหารกลางวันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสามชุกรัตนโกศาราม พบว่า ความพึงพอใจในด้านอาหาร ด้านบริการ ด้านอาคารสถานที่ และด้านภาชนะและอุปกรณ์ต่าง ๆ โดยภาพรวมและรายข้อ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก จากการวิเคราะห์ของทางผู้วิจัย ได้มีข้อเสนอแนะดังนี้ ในด้านอาหาร ควรปรับปรุงรสชาติของอาหารให้มีความเหมาะสมกับนักเรียน ไม่รสจัดจนเกินไป รวมทั้งให้มีการสำรวจความต้องการอาหารกลางวันของนักเรียน ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเลือกเมนูอาหาร โดยจัดรายการอาหารให้มีความหลากหลายไม่ซ้ำกันในแต่ละสัปดาห์ ด้านบริการ การดำเนินโครงการอาหารกลางวัน ส่วนใหญ่มาจากครูและนักเรียน ซึ่งอาจมีภารกิจในการเรียนการสอน จึงทำให้ไม่สามารถมาให้บริการกับนักเรียนได้เต็มที่ และเจ้าหน้าที่ที่มาให้บริการก็มีจำนวนน้อยจึงทำให้เกิดอุปสรรคในการดำเนินโครงการ ด้านอาคารสถานที่ โรงเรียนยังขาดระบบการบำบัดน้ำเสียที่ถูกต้องและการกำจัดขยะมูลฝอยที่ถูกวิธี ผู้บริหารควรให้ความสำคัญ เนื่องจากโรงอาหารและโรงครัวต้องถูกสุขลักษณะ ปราศจากกลิ่นเหม็นหรือแหล่งเพาะพันธุ์ของสัตว์นำโรค ด้านภาชนะและอุปกรณ์นั้นเริ่มเก่าและมีความชำรุด ภาชนะและอุปกรณ์บางอย่างมีอายุการใช้งานที่ไม่นานจึงควรต้องเปลี่ยนภาชนะและอุปกรณ์ ให้มีสภาพที่ดีน่าใช้อยู่เสมอ

ศรีอำพร สุวัฒน์คุปต์ (2548) ได้ศึกษาความพึงพอใจของเด็กที่มีต่อการบริการอาหารกลางวันในโรงเรียนระดับประถมศึกษา ประชากรคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2547 โรงเรียนวัดสวนดอก อำเภอเมือง เชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 58 คน ใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูล พบว่า ประชากรส่วนใหญ่เป็นเด็กหญิงได้รับค่าอาหารกลางวันเพียงพอ ได้รับความรู้เกี่ยวกับอาหารและโภชนาการ มีภาวะโภชนาการตามเกณฑ์ ร้อยละ 89.66 สำหรับความพึงพอใจต่อการบริการอาหารกลางวันของโรงเรียนพบว่า มีความพึงพอใจระดับปานกลางในด้านอาหาร อาหารมีครบ 5 หมู่ มีรสชาติดี มีรายการอาหารให้เลือกหลากหลาย สีสนสวยงาม เนื้อสัมผัส กลิ่นอาหาร อุณหภูมิ ปริมาณและชนิดอาหาร ด้านภาชนะ อุปกรณ์และสถานที่ มีความพึงพอใจในระดับปานกลาง ในด้านการถ่ายเทอากาศ มีแสงสว่างในโรงอาหาร มีพื้นที่ โต๊ะเก้าอี้เพียงพอและจำนวนภาชนะมีหลากหลายให้เลือกและด้านการให้บริการของเจ้าหน้าที่มีความพึงพอใจระดับปานกลาง คือ ไม่มีอาการของโรคติดต่อ ไม่มีอาการของโรคผิวหนังและจัดอาหารบริการได้ตรงต่อเวลา

จินดาหระ และคณะ (2560) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนบ้านบางแก้ว ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของผู้รับบริการในภาพรวม ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง โดยในด้านปริมาณ ผู้รับบริการมีความพึงพอใจด้านปริมาณในภาพรวมอยู่ในระดับมาก แต่มีความพึงพอใจในระดับปานกลางเรื่องของปริมาณอุปกรณ์ที่ใช้ในการรับประทานอาหารกลางวัน และปริมาณผู้ให้บริการอาหารกลางวัน แสดงให้เห็นว่าควรเพิ่มประสิทธิภาพในด้านจำนวนอุปกรณ์ช้อนและถาดอาหารที่ใช้ในการรับประทานอาหาร และจำนวนครูที่มารับบริการนักเรียนในช่วงเวลารับประทานอาหารกลางวัน ด้านคุณภาพผู้รับบริการมีความพึงพอใจระดับปานกลาง ในเรื่องคุณภาพของผู้ให้บริการอาหารกลางวัน คุณภาพของอุปกรณ์ที่ใช้ในการรับประทานอาหารกลางวันและคุณภาพของสถานที่/อุปกรณ์ที่ใช้ในการรับประทานอาหารกลางวัน และพบว่าผู้รับบริการมีความพึงพอใจในระดับน้อยต่อคุณภาพของอาหารกลางวัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยด้านคุณภาพที่ได้จากการเก็บข้อมูลตามสภาพจริง ซึ่งพบว่าอาหารกลางวันของโรงเรียนยังมีสารอาหารตามหลักโภชนาการไม่ครบสมบูรณ์และไม่มีการจัดรูปแบบอาหารที่หลากหลาย และยังสะท้อนไปยังด้านต้นทุนค่าใช้จ่ายที่ทำให้มีอาหารเหลือจำนวนมากจึงส่งผลให้โรงเรียนต้องเสียต้นทุนค่าใช้จ่ายในส่วนของอาหารที่นักเรียนไม่ได้รับประทานซึ่งจัดเป็นค่าใช้จ่ายที่สูญเปล่า โดยมีมากถึงร้อยละ 20 ของจำนวนต้นทุนค่าใช้จ่ายทั้งหมด ส่วนในด้านเวลา ผู้รับบริการมีความพึงพอใจด้านเวลาในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย โดยมีความพึงพอใจระดับปานกลางเรื่องเวลาที่ใช้ในการรับประทานอาหาร และมีความพึงพอใจในระดับน้อยเรื่องเวลาที่เริ่มรับประทานอาหารกลางวันเนื่องจากได้รับผลกระทบจากการที่ผู้ประกอบการส่งอาหารล่าช้า และมีความพึงพอใจในระดับน้อยเรื่องเวลาที่ใช้ในการล้างและเก็บอุปกรณ์

Yao Liu et al (2016) ได้ศึกษาอาหารเหลือในโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนในกรุงปักกิ่งประเทศจีนพบว่า ปริมาณขยะของอาหารโดยเฉลี่ยที่นักเรียนในปักกิ่งสร้างขึ้นในปี 2014 คือ 130 กรัม / ฝา / มื้อคิด เป็น 21% ของอาหารทั้งหมดที่เสิร์ฟ โดยเป็นอาหารหลัก 43% และผัก 42% การบริการอาหารแบบบุฟเฟต์ทำให้สิ้นเปลืองงานน้อยกว่าอาหารบรรจุกล่องและอาหารชุด รูปแบบการจัดหาอาหารคุณภาพของการบริการโรงอาหารและพฤติกรรมบริโภคอาหารและความรู้ของนักเรียนเกี่ยวกับการผลิตอาหารเป็นปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อการทิ้งอาหารเหลือจากงาน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาการจัดบริการอาหารกลางวันของนักเรียนประถมศึกษาโรงเรียนวัดน้ำบ่อหลวง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ดำเนินการศึกษาในช่วงเดือนสิงหาคม-ตุลาคม 2563 โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ 1) กลุ่มผู้บริหารโครงการอาหารกลางวัน จำนวน 3 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน คุณครูหัวหน้าโครงการอาหาร

กลางวันของโรงเรียน และคุณครูฝ่ายการเงินของโรงเรียน 2) ผู้ปฏิบัติงานโครงการอาหารกลางวัน จำนวน 1 คน ประกอบด้วย หัวหน้าแม่ครัวของโรงเรียน 3) กลุ่มผู้รับบริการในโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียน ประกอบด้วย นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ของโรงเรียนวัดน้ำบ่อหลวง ทั้งชายจำนวน 12 คน และหญิงจำนวน 12 คน รวม 24 คน กลุ่มตัวอย่างนักเรียนกำหนดจำนวนนักเรียนชายและหญิงจำนวนเท่าๆ กัน โดยสุ่มตัวอย่างเลือกแบบไม่เจาะจงจากจำนวนนักเรียนระดับชั้นละ 4 คน เป็นชาย 2 คน และ หญิง 2 คน เพื่อเป็นตัวแทนกลุ่มอภิปรายตามช่วงวัย 3 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 ชั้น ป.1-2 , กลุ่มที่ 2 ชั้น ป. 3-4 และ กลุ่มที่ 3 ชั้น ป.5-6 ตามลำดับ

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยประกอบด้วย 1) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก สำหรับการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดบริการอาหารกลางวันโรงเรียนวัดน้ำบ่อหลวง จำนวน 4 คน ประกอบด้วยข้อมูลด้านการบริหารในประเด็นบทบาทหน้าที่ การจัดการอาหาร การบริหารด้านกำลังคน งบประมาณ วัสดุ-อุปกรณ์ การควบคุมมาตรฐานการทำงาน ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการบริการ ความคิดเห็นต่อความพึงพอใจต่ออาหารกลางวันของนักเรียน และ 2) การสนทนากลุ่มกับเด็กนักเรียนแบ่งเป็น 3 กลุ่ม โดยกลุ่มที่ 1 ชั้น ป.1-2 , กลุ่มที่ 2 ชั้น ป. 3-4 และ กลุ่มที่ 3 ชั้น ป.5-6 กลุ่มละ 8 คน อภิปรายกลุ่มเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อการจัดบริการอาหารกลางวัน แบ่งเป็น 2 ด้าน คือ 1. ด้านอาหาร และ 2. ด้านภาชนะ อุปกรณ์ และสถานที่ ทำการเก็บข้อมูลในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 ระหว่างเดือนกันยายน 2563 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาตามหลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง นำเสนอผลการสัมภาษณ์ในรูปแบบพรรณนา เพื่อการสรุปผลการวิจัยตามเนื้อหาสาระที่สำคัญและวัตถุประสงค์การศึกษาวิจัย

5. สรุปผลการวิจัย

5.1 การดำเนินการโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนวัดน้ำบ่อหลวง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

เป็นการจัดบริการอาหารในรูปแบบโรงเรียนจัดบริการเอง มีครู 2 คนเป็นผู้รับผิดชอบหลัก โดยโรงเรียนเป็นผู้กำหนดรายการอาหารและจัดงบประมาณซื้อวัตถุดิบ และจ้างแม่ครัวมาดำเนินการตั้งแต่การซื้อวัตถุดิบ การปรุงประกอบอาหาร การตักเสิร์ฟ และการตรวจสอบความสะอาดภาชนะอุปกรณ์ให้แก่เด็กนักเรียนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลถึงระดับชั้นประถมศึกษา มีแม่ครัวทั้งหมด จำนวน 3 คน หัวหน้าแม่ครัวเป็นคนในชุมชน มีประสบการณ์การทำงานด้านการปรุงประกอบอาหารมากกว่า 10 ปี และผ่านการอบรมผู้ประกอบการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนมีนโยบายจัดทำโครงการส่งเสริมการปลูกผักและเลี้ยงสัตว์เพื่อจำหน่าย และนำรายได้จากโครงการมาสนับสนุนโครงการกลางวันด้วย โดยโรงเรียนวัดน้ำบ่อหลวงได้จัดอาหารให้แก่เด็กนักเรียนตามระบบแนะนำสำหรับอาหารกลางวันสำหรับโรงเรียนแบบอัตโนมัติ Thai School Lunch Program โดยกำหนดรายการอาหารเป็นรายเดือน ตัวอย่างรายการอาหารที่โรงเรียนได้กำหนดขึ้นโดยใช้โปรแกรม Thai School Lunch Program แสดงดังตารางที่ 1 ซึ่งพบว่าการบริหารจัดการมีข้อจำกัดหลายอย่าง เช่น แยกบางชนิดเด็กนักเรียนไม่รู้จักจึงทำให้รับประทานได้น้อย หรือรายการอาหารบางอย่างมีปริมาณไม่เพียงพอจึงทำให้เด็กไม่อิ่ม หรือวัตถุดิบบางชนิดไม่สามารถหาได้ในฤดูกาลหรือช่วงนั้นๆ เป็นต้น ดังนั้นทางโรงเรียนจึงได้บริหารจัดการอาหารโดยพิจารณาจากองค์รวม โดยจัดให้มีความเหมาะสมตามงบประมาณ เศรษฐกิจ ประโยชน์และคุณค่าโภชนาการ วัตถุดิบตามฤดูกาล และความชอบของนักเรียนจากการประเมินผล การบริการอาหารสำหรับนักเรียนนั้นได้จัดให้นักเรียนรับประทานอาหารในสถานที่เดียวกันโดยแยกแต่ละชั้นตามทางโรงเรียนกำหนดไว้ ดังนี้ 1. เด็กประถมศึกษาปีที่ 1-3 มีรูปแบบจัดบริการอาหารโดยแม่ครัวตักอาหารใส่ถาดปิดฝาตามจำนวนไว้บนโต๊ะก่อนที่นักเรียนจะลงมารับประทานที่โรงอาหาร 2. เด็กประถมศึกษาปีที่ 4-6 มีรูปแบบการบริการอาหารโดยนักเรียนต้องมาต่อแถวในโรงอาหารเพื่อรับอาหารโดยแม่ครัวเป็นผู้ตักอาหารใส่ในถาดให้เป็นรายบุคคล แยกพื้นที่

รับประทานอาหารเป็นแต่ละช่วงชั้น โดยในช่วงสถานการณ์โควิด 19 ระบาดนั้น นักเรียนจะถูกกำหนดให้เว้นระยะห่างของการนั่งรับประทานอาหาร ต้องนำข้อสัมผัส หรืออุปกรณ์การรับประทานอาหารมาเอง เมื่อรับประทานอาหารเสร็จแล้ว นักเรียนเป็นผู้ล้างถาดด้วยตนเองในบริเวณที่โรงเรียนจัดไว้ให้โดยมีแม่ครัวเป็นผู้ดูแลความเรียบร้อยของการดำเนินการ รวมถึงดูแลความสะอาดภาชนะก่อนนำมาภาชนะมาใช้ครั้งต่อไป ด้านการควบคุมมาตรฐานเน้นเรื่องของความสะอาด การใส่หมวก ผ้ากันเปื้อน ผ้าปิดปากของแม่ครัว ควบคุมการล้างผักด้วยน้ำไหล การแช่ผัก ให้สอดคล้องกับหลักการสุขาภิบาล ของ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข (2557) ในปัจจัยที่ 4 ด้านอาหาร ดังการสัมภาษณ์ว่า “อาหารสดทุกชนิดต้องล้างทำความสะอาดก่อนนำมาปรุง แต่เดิมมีการปรุงประกอบอาหารเสร็จก่อนเวลามากเกินไป จึงขอความร่วมมือให้ปรับเวลาให้เสร็จภายใน 11 โมง เพราะจะได้ไม่เสี่ยงต่อการปนเปื้อน การประเมินจะมาเป็นรายสัปดาห์ละ 2 วัน บางวันจะมีคุณครูจะเข้าไปดูบ้าง” ส่วนเรื่องการสุขาภิบาลสถานที่โรงเรียนได้นำหลักการสุขาภิบาล ของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข (2557) ในเรื่องของสถานที่รับประทานอาหาร พื้นต้องทำความสะอาดเป็นประจำ โดยให้สัมภาษณ์ว่า “มีการทำความสะอาดทุกวัน เช็ดโต๊ะ กวาดพื้นทุกวัน ในช่วงกลางวันแม่ครัวจะถูพื้น ส่วนนักเรียนจะมาช่วยตามเวรมาทำความสะอาดในทุกเช้า จึงมีโอกาสน้อยที่จะสกปรก”

ตารางที่ 1 : รายการอาหารรายเดือนประจำเดือนสิงหาคมของโรงเรียนวัดน้ำบ่อหลวง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563

สัปดาห์ที่	ว/ด/ป รายการอาหาร	ว/ด/ป รายการอาหาร	ว/ด/ป รายการอาหาร	ว/ด/ป รายการอาหาร	ว/ด/ป รายการอาหาร
1	03/08/63 ข้าวสวยขาว สับปะรด นมพาสเจอร์ไรส์รส จืด ต้มข้าทะเลใส่เลือด เห็ดนางฟ้า	04/08/63 ข้าวสวยขาว ฝรั่ง นมพาสเจอร์ไรส์รสจืด ผัดกะเพราไก่ใส่ตับ ถั่วฝักยาว	05/08/63 ข้าวสวยขาว เงาะ นมพาสเจอร์ไรส์รสจืด ขนมจีนน้ำยากะทิ ปลานิล ลูกชิ้นปลา ผักสด ไข่ต้ม	06/08/63 ข้าวสวยขาว แตงโม นมพาสเจอร์ไรส์ รสจืด ไข่ลูกเขย	07/08/63 ข้าวสวยขาว เงาะ นมพาสเจอร์ไรส์ รสจืด แกงจืดผักเขียว หมูสับ
2	10/08/63 ข้าวสวยขาว ฝรั่ง นมพาสเจอร์ไรส์รส จืด น้ำพริกอ่องหมูสับ (เผ็ดน้อย) ผักเคียง	11/08/63 ข้าวสวยขาว แอปเปิ้ล นมพาสเจอร์ไรส์รสจืด ข้าวมันไก่ ตับ เลือด ซูปผัก แดงกวา	วันหยุด	13/08/63 สาลี่ นมพาสเจอร์ไรส์รส จืด ก๋วยเตี๋ยวน้ำเส้น บะหมี่หมู ลูกชิ้นหมู ผักกวางตุ้ง ถั่วงอก	14/08/63 ข้าวสวยขาว แอปเปิ้ล นมพาสเจอร์ไรส์ รสจืด ลาบหมูใส่ตับ (ไม่ ใส่พริก) ผักสด
3	17/08/63 ฝรั่ง นมพาสเจอร์ไรส์รส จืด ข้าวผัดหมูใส่ไข่ คะน้า แครอท	18/08/63 ข้าวสวย แตงโม นมพาสเจอร์ไรส์รสจืด ไข่พะโล้หมูใส่เลือด หัวผักกาด	19/08/63 ข้าวสวยขาว แอปเปิ้ล นมพาสเจอร์ไรส์รสจืด แกงเขียวหวานไก่ ใส่ตับ มะเขือเปราะ เลือด (เผ็ดน้อย)	20/08/63 แตงโม นมพาสเจอร์ไรส์รส จืด ข้าวหมกไก่	21/08/63 สับปะรด นมพาสเจอร์ไรส์ รสจืด ก๋วยเตี๋ยวน้ำเส้น หมี่ขาวหมู ใส่ตับ ถั่วงอก คะน้า

สัปดาห์ที่	ว/ด/ป รายการอาหาร	ว/ด/ป รายการอาหาร	ว/ด/ป รายการอาหาร	ว/ด/ป รายการอาหาร	ว/ด/ป รายการอาหาร
4	24/08/63 ข้าวสวยขาว ฝรั่ง นมพาสเจอร์ไรส์รส จืด แกงจืดแตงกวายัดไส้ หมูสับ ใส่น้ำมันหมู	25/08/63 ข้าวสวยขาว แตงโม นมพาสเจอร์ไรส์รสจืด ผัดบวักใส่ไข่	26/08/63 ฟักทองนึ่งโรย มะพร้าว นมพาสเจอร์ไรส์รสจืด ก๋วยเตี๋ยวผัดไทยหมู ใส่ไข่	27/08/63 ข้าวสวยขาว แอปเปิ้ล นมพาสเจอร์ไรส์รส จืด ผัดผักรวมมิตรหมูใส่ ตับ	28/08/63 ข้าวสวยขาว แตงโม นมพาสเจอร์ไรส์ รสจืด ต้มข้าวไก่ใส่เลือด เห็ดนางฟ้า
5	31/08/63 กล้วยน้ำว้า นมพาสเจอร์ไรส์รส จืด ขนมจีนน้ำเงี้ยวใส่ เลือด				

ที่มา:สถาบันโภชนาการ ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ,2563

5.2 ความพึงพอใจต่อการจัดบริการอาหารกลางวันในโรงเรียนวัดน้ำบ่อหลวง อำเภอสันป่าตอง จังหวัด เชียงใหม่

5.2.1 ความพึงพอใจของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดบริการอาหารกลางวันโรงเรียน เนื่องจากการจัดรายการอาหารอ้างอิงตามโปรแกรมฯ เพื่อให้นักเรียนได้รับปริมาณสารอาหารที่เพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย ดังนั้นอาจจะส่งผลต่อความพึงพอใจของนักเรียน โดยโรงเรียนได้พยายามสอบถามความต้องการและหาแนวทางปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียน โดยการใช้เหตุผลและความเอาใจใส่ของครูประจำชั้นทำให้นักเรียนหลายคนมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมารับประทานอาหารดีขึ้นและรับประทานอาหารที่โรงเรียนจัดให้ได้มากขึ้น โดยผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบเห็นว่า มีความคิดเห็นว่าเด็กพึงพอใจในเรื่องรสชาติอาหาร โดยแม่ครัวได้มีการปรับรายการอาหารเพื่อให้นักเรียนพึงพอใจ ดังข้อมูลจากการสัมภาษณ์แม่ครัว ดังนี้ “ได้ทำการปรุงประกอบอย่างสุดความสามารถแล้ว แต่มีเด็กนักเรียนบางคนที่ไม่คุ้นเคยในรายการอาหาร หรือไม่ชอบบางรายการ จึงส่งผลให้ทานได้น้อย ส่วนเด็กนักเรียนที่ชอบรายการอาหารนั้น ๆ จะทานได้มาก ขึ้นอยู่กับความชอบของแต่ละคน” ส่วนการปริมาณอาหารที่บริการให้เด็กนั้น แม่ครัวจะประเมินปริมาณอาหารที่เด็กจะบริโภคจากข้อมูลที่ผ่านมา โดยจะไม่ตักให้มากเกินไปเพราะจะทำให้อาหารเหลือทิ้งหรือไม่เพียงพอสำหรับทุกคน ดังความเห็นที่ว่า “เพราะเด็กที่ตัวเล็ก ก็จะต้องตักให้น้อย แล้วค่อยตักให้เพิ่มขึ้นตามลำดับ หากตักเยอะไปก็จะเป็นเศษอาหาร หรือหากตักในปริมาณเท่ากันในทุกระดับชั้น ป.4-6 ก็จะได้รับประทานไม่พอ แล้ว ป.1-3 ก็จะไม่เหลือ” ส่วนการเลือกชนิดของผลไม้และอาหารว่างจะประเมินจากความชอบของเด็กเป็นหลัก ดังความเห็นที่ว่า “จากการสอบถามเด็กไม่ชอบทานผลไม้เลย แต่ตอนนี้มีการจัดผลไม้ 3 วัน ขนมหวาน 2 วัน ในส่วนของผลไม้ก็ถามว่าเด็กอยากทานอะไร ก็จัดตาม เช่น ฝรั่ง แตงโม”

5.2.2 ความพึงพอใจของเด็กนักเรียนต่อการจัดบริการอาหารกลางวันโรงเรียน

5.2.2.1 ด้านอาหาร ส่วนใหญ่นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดบริการอาหารกลางวันนักเรียนในเรื่องรสชาติ โดยเด็กเล็กส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการจัดบริการอาหารกลางวันของโรงเรียน ขณะที่เด็กโต (ป.5-6) ส่วนใหญ่ไม่พึงพอใจต่อการจัดบริการอาหารกลางวันของโรงเรียน โดยให้เหตุผลในประเด็นรสชาติ ดังเช่น “บางวันรสชาติอาหารไม่คงที่” “บางวันมีอาหารไม่ถูกปาก” โดยเมนูที่นักเรียนชื่นชอบส่วนใหญ่เป็นเมนูอาหารจานเดียวได้แก่ เมนูข้าวมันไก่ ขนมหุ้น ก๋วยเตี๋ยว และข้าวผัดไข่ เป็นต้น โดยให้เหตุผลรสชาติอาหารถูกปาก และหากเป็นอาหารที่ชอบเด็กจะเติมอาหารเพิ่ม ส่วนเมนูอาหารที่นักเรียนไม่ชอบ ได้แก่ เมนูอาหารที่มีมะเขือเป็นส่วนประกอบ และเมนูที่ไม่เคยรับประทานหรือไม่คุ้นเคย เช่น แกงเทโพ หรืออาหารมีผักที่ไม่ชอบ โดยมีนักเรียนส่วนหนึ่งให้ความเห็นว่า จะไม่รับประทานอาหารเลยหากเป็นเมนูที่ไม่ชอบ และจะซื้อขนมอื่นๆ รับประทานแทนอาหารหลัก นอกจากนี้นักเรียนให้ความเห็นว่า ไม่พึงพอใจในเรื่องของเมนูอาหารที่ซ้ำกัน และพบสิ่งแปลกปลอมในอาหาร อาหารไม่สะอาด เป็นต้น

5.2.2.2 ด้านภาชนะ อุปกรณ์ และสถานที่ นักเรียนให้ความเห็นว่า ถาดอาหารสกปรกเนื่องจากมีคราบและเศษอาหารติดอยู่ เป็นผลจากการให้นักเรียนล้างภาชนะใส่อาหารด้วยตนเอง อ่างล้างภาชนะไม่เหมาะสมสำหรับการล้าง และมีน้ำล้นจากอ่างล้างขณะที่ล้างทำให้น้ำกระเด็นและตัวนักเรียนและทำให้บริเวณที่ล้างจานเป็นพื้นที่แฉะแฉะ ส่วนบริเวณที่นั่งรับประทานอาหารนั้น นักเรียนเห็นว่าบางครั้งไม่เพียงพอเนื่องจากโต๊ะเก้าอี้ชำรุด หรือมีนักเรียนจำนวนมาก การจัดสถานที่นั่งรับประทานอาหาร นักเรียนให้ความเห็นว่า ยังไม่เหมาะสม โดยนักเรียนนั่งเบียดกันในบางจุด และบางครั้งได้รับบาดเจ็บขณะนั่งรับประทานอาหารเนื่องจากโต๊ะเก้าอี้ชำรุด บางครั้งโต๊ะเก้าอี้ไม่สะอาดและมีเศษอาหารเปื้อน อีกทั้งกรณีทางโรงเรียนให้นักเรียนนำข้อสอบอุปกรณ์การรับประทานอาหารมาเองส่งผลให้การเตรียมอุปกรณ์ไม่ตรงกับการใช้งาน เนื่องจากไม่ทราบรายการอาหารล่วงหน้า เช่น ก๋วยเตี๋ยว หรืออาหารเส้นอื่น ๆ หรือ ไม่ได้นำอุปกรณ์ข้อสอบมาด้วย ทำให้เกิดความไม่สะดวกในการรับประทานอาหาร จากปัญหาเรื่องความสะอาดและความสะดวกจึงส่งผลให้นักเรียนไม่พอใจต่อด้านภาชนะ อุปกรณ์และสถานที่รับประทานอาหารเท่าที่ควร

ผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะให้โรงเรียนควรมีการตรวจเช็คโคลิฟอร์ม เพื่อเป็นการเฝ้าระวังและลดความเสี่ยงของการปนเปื้อนในอาหาร และใช้เทคนิคการปรุงประกอบอาหารที่เหมาะสมสำหรับเด็กในแต่ละช่วงวัย เนื่องจากเด็กเล็กและเด็กโตมีความต้องการที่ต่างกัน ควรเพิ่มความหลากหลายของวัตถุดิบที่มีประโยชน์ในเมนูอาหารที่เด็กนักเรียนชื่นชอบให้มีรสชาติถูกปาก รวมถึงการมีสุขวิทยาอาหารที่ดีและมีมาตรการตรวจสอบอย่างจริงจังมากขึ้น จะช่วยส่งเสริมให้เด็กนักเรียนมีระดับความพึงพอใจสูงขึ้น และส่งผลต่อการรับประทานอาหารทำให้เด็กได้รับสารอาหารที่เพียงพอต่อความต้องการของร่างกายได้

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 ความพึงพอใจด้านอาหาร

จากการอภิปรายกลุ่มพบว่า เด็กนักเรียนทั้ง 3 กลุ่ม มีความชอบแตกต่างกัน เมนูที่ชื่นชอบ ได้แก่ เมนูข้าวมันไก่ ขนมหุ้น ก๋วยเตี๋ยว และข้าวผัดไข่ เป็นต้น โดยให้เหตุผลรสชาติอาหารถูกปาก และส่วนใหญ่เป็นเมนูอาหารจานเดียว ข้อดีของอาหารจานเดียว คือ ความสะดวกและความอร่อย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลวรรณ (2544) กล่าวว่า เด็กส่วนใหญ่ชอบรับประทานอาหารจานเดียวเพราะรับประทานง่าย สะดวกรวดเร็ว อย่างไรก็ตามพบว่า เมนูอาหารที่นักเรียนไม่ชอบ ได้แก่ เมนูอาหารที่มีมะเขือเป็นส่วนประกอบ เมนูที่ไม่เคยรับประทานหรือไม่คุ้นเคย เช่น แกงเทโพ โดยนักเรียนให้เหตุผลว่า ไม่เคยรับประทานเมนูแกงเทโพ และรสชาติไม่อร่อย โดยมีนักเรียนส่วนหนึ่งให้ความเห็นว่า จะไม่รับประทานอาหารเลยหากเป็นเมนู

ที่ไม่ชอบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลวรรณ (2544) กล่าวว่า เด็กนักเรียนไม่คุ้นเคยกับอาหารบางประเภทและรสชาติไม่เป็นที่พอใจ ซึ่งทำให้เด็กไม่รับประทานอาหารที่โรงเรียนจัดให้

ปริมาณอาหารที่รับประทานพบว่า นักเรียนจะเติมอาหารเพิ่มเนื่องจากเป็นอาหารที่ชอบ รสชาติถูกปากและไม่อึด เช่นเดียวกับซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจินตนา และคณะ(2559) กล่าวว่าเด็กนักเรียนเชื่อว่าหลักสำคัญในการเลือกรับประทานอาหารคือเลือกที่ชอบและอร่อย ในขณะที่นักเรียนที่ไม่เติมอาหารเพิ่มเพราะต้องการซื้อขนม โดยเด็กนักเรียนซื้อขนมประเภทกรุบกรอบ เยลลี่เคลือบน้ำตาล น้ำแข็งไส และเครื่องดื่ม เช่น นมเปรี้ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนงนุช และคณะ (2556) กล่าวว่า เด็กนักเรียนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการซื้ออาหารและเครื่องดื่มที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพน้อย โดยซื้อเครื่องดื่มที่มีรสหวาน ขนมขบเคี้ยวที่มีรสเค็ม และจะมีพฤติกรรมการบริโภคขนมขบเคี้ยวที่มีรสเค็มและเครื่องดื่มที่มีรสหวานมากตามไปด้วย ซึ่งช่วงเวลาที่ซื้ออยู่ในช่วงเวลาหลังจากการรับประทานอาหารมื้อกลางวัน และตำแหน่งที่ตั้งของร้านอยู่ในบริเวณโรงอาหารของโรงเรียนซึ่งเข้าถึงสะดวกและรวดเร็ว อีกทั้งยังขายขนมประเภทน้ำแข็งไสรดน้ำหวาน ไอศกรีม ขนมกรุบกรอบ เยลลี่เคลือบน้ำตาล สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิราพร และคณะ (2557) กล่าวว่า มีอาหารและเครื่องดื่มประเภทที่มีไขมันสูง น้ำตาล โซเดียมสูงจำหน่ายอยู่ในโรงเรียน โดยครั้งหนึ่งของโรงเรียนตัวอย่างมีการจำหน่ายไอศกรีม หนึ่งในสี่มีการจำหน่ายขนมกรุบกรอบ ซึ่งควรจัดทำมาตรฐานในการคัดเลือกชนิดอาหารเพื่อจำหน่ายในโรงเรียน แม้ว่านักเรียนจะมีความพึงพอใจกับรสชาติอาหารแต่ในด้านความหลากหลายยังไม่เป็นที่พึงพอใจ เนื่องจากนักเรียนให้ความเห็นว่า มีเมนูอาหารซ้ำ จึงถือว่าการจัดอาหารกลางวันยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศรีอำพร (2548) กล่าวว่า ผลของความพึงพอใจของนักเรียนในด้านอาหารไม่ได้อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าอาหารกลางวันโรงเรียนยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรจะต้องจัดอาหารให้หลากหลายและสารอาหารครบถ้วน

ในด้านความสะอาดของอาหาร นักเรียนเห็นว่าอาหารไม่สะอาด เนื่องจากพบสิ่งแปลกปลอม ได้แก่ เส้นผม เม็ดทราย และแมลง ทำให้ไม่สามารถรับประทานอาหารได้ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ส่งผลต่อความพึงพอใจและสุขภาพของนักเรียน สอดคล้องกับกลุ่มงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านอาหารกองสุขาภิบาลอาหาร สำนักอนามัย (2559) กล่าวว่า อันตรายจากอาหารมาจากสิ่งที่มีคุณลักษณะทางชีวภาพ เคมี หรือกายภาพที่มีอยู่ในอาหาร ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพให้แก่ผู้ที่บริโภค และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุวรรณ และคณะ (2556) กล่าวว่า โรงเรียนควรจัดการด้านสุขลักษณะตามมาตรฐานการสุขาภิบาลอาหารให้ต่อเนื่องและให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก เพื่อความปลอดภัยและปราศจากโรคต่อสุขภาพของเด็กนักเรียน นอกจากนี้ผู้สัมผัสอาหารต้องเข้าใจหลักการสุขาภิบาลอาหารของโรงเรียนที่ถูกต้อง

6.2. ความพึงพอใจด้านภาชนะ อุปกรณ์ และสถานที่

ความสะอาดของภาชนะอาหาร นักเรียนให้ความเห็นว่า ภาชนะอาหารสกปรก มีคราบและเศษอาหารติดอยู่ ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนให้นักเรียนล้างภาชนะใส่อาหารด้วยตนเอง แม้ว่าจะมีแม่ครัวเป็นผู้ควบคุมดูแลและตรวจสอบความสะอาดของภาชนะก่อนนำมาใส่อาหารให้นักเรียนทุกครั้ง ก็อาจมีข้อบกพร่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของจินตนา และสุรศักดิ์ (2560) กล่าวว่า การดำเนินโครงการอาหารกลางวัน มีข้อบกพร่องด้านการทำความสะอาด โดยนักเรียนมีหน้าที่ล้างภาชนะของตนเอง บางส่วนอาจจะเร่งรีบและไม่ใส่ใจเท่าที่ควร ทางผู้รับผิดชอบโครงการควรตรวจสอบก่อนที่จะนำภาชนะไปใช้งานในแต่ละวัน และมีสถานที่ในการจัดเก็บภาชนะที่ถูกสุขลักษณะ ความสะอาดของบริเวณที่ใช้ล้างจาน พบว่าพื้นที่บริเวณล้างจานไม่สะดวก โดยต้องโน้มตัวไปใกล้อ่างน้ำขณะที่น้ำล้นออกมาจากอ่างล้างทำให้น้ำกระเด็นเปียกเสื้อผ้าและร่างกาย ซึ่งสอดคล้องกับ

งานวิจัยของวรรณภา (2557) กล่าวว่า อ่างล้างที่ล้างภาชนะไม่ถูกต้องตามหลักอนามัย โดยให้ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาคือ ควรจัดที่ล้างภาชนะให้เป็นสัดส่วน ถูกต้องตามหลักอนามัยและสะดวกแก่เด็กนักเรียน

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

7.1. ข้อเสนอแนะของการวิจัย

7.1.1 เนื่องจากมีระยะเวลาการทำวิจัยที่จำกัด จึงเลือกการเก็บข้อมูลโดยการอภิปรายกลุ่มจากกลุ่มตัวอย่าง และเนื่องจากโรงเรียนวัดน้ำบ่อหลวงมีเด็กพิเศษอยู่จำนวนหนึ่ง จึงควรปรึกษาคุณครูก่อนที่จะทำการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

7.1.2 การเก็บข้อมูลจากการสังเกตร่วมด้วยจะทำให้ข้อมูลที่มีความสมบูรณ์มากขึ้น

7.2. ข้อเสนอแนะของการวิจัยครั้งถัดไป

7.2.1. ศึกษาเชิงปริมาณด้านความพึงพอใจของนักเรียนทุกคน

7.2.2 ศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองต่อการบริการอาหารกลางวันของโรงเรียน

7.2.3 ศึกษาการจัดบริการอาหารกลางวันแบบเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

8. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ นายอภิชาติ อินตา ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดน้ำบ่อหลวง ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการดำเนินงานวิจัย ในโรงเรียน คณะครู บุคลากร ที่ให้ความกรุณาในการให้ข้อมูลการสัมภาษณ์เป็นอย่างดี และขอขอบคุณ นักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1-6 โรงเรียนวัดน้ำบ่อหลวงทุกท่าน ที่ให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์เป็นอย่างดี

9. รายการอ้างอิง

กมลวรรณ ลูกเสือ. (2544). **สภาพและปัญหาการจัดบริการอาหารและโภชนาการแก่เด็กวัยอนุบาลของโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต)**. กรุงเทพฯ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สืบค้นจาก <https://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/10981>

กองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). **คู่มือการดำเนินงานกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน**.

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา. (2564). **กรม.ไฟเขียวปรับค่าอาหารกลางวันตั้งแต่เด็กเล็ก-ป.6 ในอัตรา 21 บาท**. สืบค้นจาก <https://www.eef.or.th/news-09-02-21/> (10 กุมภาพันธ์ 2564)

คู่มืออาหารปลอดภัย... ใส่ใจสุขภาพ. (2559). กรุงเทพฯ : กองสุขาภิบาลอาหาร สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร.

จินดาหรรษา พวงมาลา, และ สุรศักดิ์ เก้าเอี้ยน. (2560). “แนวทางเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนบ้านบางแก้ว.” **วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา**, 824-837.

จินตนา วัชรสินธุ์, กิจติยา รัตนมณี, และณัชนันท์ ชีวานนท์. (2559). **โครงการการพัฒนารูปแบบการปรับเปลี่ยนกิจกรรมทางกายและพฤติกรรมบริโภค อาหารของเด็กวัยเรียนและวัยรุ่นที่มีภาวะน้ำหนักเกินในเขตชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก (ระยะที่ 1) (รายงานการวิจัย)**. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา

- จิราพร ชีตดี, ทักษพล ธรรมรังสี, และวิลาวัลย์ เอื้อวงศ์กุล. (2557). “ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดอาหารในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ เลย นนทบุรี และภูเก็ต.” วารสารวิจัยระบบสาธารณสุข สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, 8(2), 197-209.
- ณัฐธินิ ชั่วชมเกต, พรรณรัตน์ แสงเพิ่ม, และ ทศนี ประสบกิตติคุณ. (2558). “ปัจจัยด้านผู้ปกครองที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารเข้าของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในจังหวัดนราธิวาส.” วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์, 15-25.
- นงนุช ใจชื่น และคณะ. (2556). “การซื้อและการบริโภคอาหารและเครื่องดื่มของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6.” วารสารวิจัยระบบสาธารณสุข สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, 8(1), 137-150.
- พันธิภา สกุณี, ชญาภัทร์ ก่ออารีโย. (2560). “การศึกษาความพึงพอใจต่ออาหารกลางวันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนราชินีบน.” วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 11(2), 209-217.
- ลักษณา ไชยมงคล และศิวพร ปิ่นแก้ว. (2560). “การสำรวจสถานการณ์และทัศนคติของผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนโปรแกรมส่งเสริมโภชนาการของโรงเรียนในจังหวัดสงขลา.” วารสารหน่วยวิจัยวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 8(1), 67-84.
- อบเชย วงศ์ทอง. (2551). โภชนศาสตร์ครอบครัว (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อังคณา จารุพินทุโสภณ. (2561). “ผลของการใช้คู่มือการจัดอาหารกลางวันสำหรับเด็กอนุบาลโดยใช้รายการอาหารและเปลี่ยน ในโรงเรียนกองทัพบกอุปถัมภ์เพชรบุรีวิทยาในพระอุปถัมภ์ฯ.” วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์, 13(1), 79-90.

หลักสูตรการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี
เลขที่ 1 หมู่ที่ 3 ตำบลสามพระยา อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 76120
โทร: 032-594028 www.ms.su.ac.th